

External Evaluation Report of the Doctoral study domain “Computers and Information Technology” at Academia Romana

Contents

- I. Introduction
- II. Methods used
- III. Analysis of performance indicators
- IV. SWOT Analysis
- V. Overview of judgments awarded and of the recommendations
- VI. Conclusions and general recommendations
- VII. Annexes

I. Introduction

This external evaluation report was drafted by Prof. Sokratis Katsikas, Norwegian University of Science and Technology. It reports on the findings and assessment of the doctoral study domain “Computers and Information Technology” at Academia Romana that resulted from the periodic external evaluation of doctoral study domains. The evaluation was carried out in the period 25 October – 19 November 2021 - see Annex I - in a mixed manner (all meetings were held online, and a site visit was paid by the coordinator of the evaluation committee). The committee consisted of Prof. Mircea Popa (coordinator), Prof. Sokratis Katsikas (international expert), and Radu Dumitru Antohi (PhD student).

The doctoral study domain “Computers and Information Technology” is part of the School of Advanced Studies of the Romanian Academy (SCOSAAR), and it is developed in two specialized research institutes of the Romanian Academy, namely the “Mihai Drăgănescu” Research Institute for Artificial Intelligence (ICIA), and the “Simion Stoilow” Institute of Mathematics of the Romanian Academy (IMAR). The mission of the doctoral study domain “Computers and Information Technology” is *“development of highly specialized human resources by research for research-development-innovation, competent within the reporting range, capable of insertion on the highly qualified labour market by ensuring a creative, deontological framework, adequate to academic studies, advanced scientific researches, interdisciplinary approaches and promotion of scientific collaborations at national and international level”*.

The themes of interest of the doctoral study domain “Computers and Information Technology” are:

1. artificial intelligence and processing of natural written and oral language;
2. corpus linguistics and management of large volumes of data;
3. automatic learning and intelligent agents;
4. intelligent systems for decision assisting;
5. intelligent management of knowledge and document storage with knowledge elements (libraries);
6. designing of efficient infrastructures for communication and exploitation of knowledge elements;
7. learning methods for active visual recognition;
8. large-scale models for three-dimensional recognition of visual objectives

with potential applicability in various fields.

The doctoral study domain “Computers and Information Technology” has had 18 doctoral students enrolled in the period 2016-2020. In the same period, 9 students defended their PhD thesis. There are 4 doctoral supervisors affiliated with the doctoral domain.

The students of the doctoral study domain “Computers and Information Technology” are affiliated with the ICIA or the IMAR. Quality assurance follows the regulations of the SCOSAAR.

II. Methods used

This evaluation is based on data, information and findings derived from:

- The analysis of the internal evaluation report of the doctoral study domain “Computers and Information Technology” and its Annexes;
- The analysis of documents, data and information available on the websites of the Academia Romana, the ICIA, and the IMAR, in electronic format;
- Meeting/discussions with one doctoral student in the doctoral study domain “Computers and Information Technology”;
- Meeting/Discussions with one graduate of the doctoral study domain “Computers and Information Technology”;
- Meeting/Discussions with the doctoral advisors in the doctoral study domain “Computers and Information Technology”;
- Meeting/Discussions with the Directors of the ICIA and of the IMAR;
- Additional information provided in the form of responses to clarification questions posed by the members of the evaluation team (Annex II).

Most of the aforementioned sources are in Romanian. The writer of this report has no knowledge of the language, hence he is in many cases unable to accurately assess the extent to which the content of a document satisfies the requirements set out by the respective standard(s).

III. Analysis of ARACIS's performance indicators

Domain A. INSTITUTIONAL CAPACITY

Criterion A.1. The administrative, managerial institutional structures and the financial resources

Standard A.1.1. The institution organizing doctoral studies (IOSUD) has implemented the effective functioning mechanisms provided for in the specific legislation on the organization of doctoral studies.

Performance Indicator A.1.1.1. *The existence of specific regulations and their application at the level of the Doctoral School of the respective university doctoral study domain:*

- a. the internal regulations of the Doctoral School;*
- b. the methodology for conducting elections for the position of director of the Council of doctoral school (CSD), as well as elections by the students of their representative in CSD and the evidence of their conduct;*
- c. the methodologies for organizing and conducting doctoral studies (for the admission of doctoral students, for the completion of doctoral studies);*
- d. the existence of mechanisms for recognizing the status of a Doctoral advisor and the equivalence of the doctoral degree obtained abroad;*
- e. functional management structures (Council of the doctoral school), giving as well proof of the regularity of meetings;*
- f. the contract for doctoral studies;*
- g. internal procedures for the analysis and approval of proposals regarding the training for doctoral study programs based on advanced academic studies.*

SCOSAAR has in place regulations for carrying out doctoral activity in the doctoral study domain "Computers and Information Technology" as follows:

- a. the doctoral school regulations are available at <https://acad.ro/scosaar/doc2013/doc2013-0910Regulament.pdf>;
- b. a Doctoral School Council (CSD) does not exist, hence a methodology for conducting the election for the position of director of the Doctoral School Council (CSD), and the election by the students of their representative in the CSD does not exist, and no evidence of effort towards developing such was offered;
- c. methodologies for admitting doctoral students and for completing doctoral studies are available at <https://acad.ro/scosaar/doc2021/doctorateAdmitere2021-2022/MetodologieAdmitere-Doctorat.pdf> and <https://acad.ro/scosaar/doc2021/MetodologiiScosaar/2MetodologieSustinereTezaDoctorat/2METODOLOGIE.pdf> respectively;
- d. mechanisms for recognizing the quality of doctoral supervisors and the equivalence of doctorates obtained in other states are available at <https://acad.ro/scosaar/doc2021/MetodologiiScosaar/6MechanismsRecunoastereCalitataeConducatorDoctorat.pdf> ;
- e. as already mentioned in (b), a Doctoral School Council does not exist;

- f. the templates for the contract for doctoral studies are available at <http://www.imar.ro/organization/activities/phDProgs/templates/Contract-de-studii-universitare-de-doctorat-cu-bursa-stipendiu.pdf> and at <http://www.imar.ro/organization/activities/phDProgs/templates/Contract-de-studii-universitare-de-doctorat-fara-bursa-stipendiu.pdf>;
- g. internal procedures for analysis and approval of proposals regarding the training program based on advanced academic studies are available at <https://acad.ro/scosaar/doc2021/MetodologiiScosaar/8Metodologie-AnalizaAprobareTematici.pdf>.

Recommendations:

1. The Doctoral Study Council must be established, and procedures for electing its director, its membership, and student representative(s) in it must be developed and applied.
2. The CSD to be established must meet regularly and evidence of its meetings (e.g. in the form of minutes) must be maintained.
3. All regulations and procedures regarding the doctoral study should be also made available in English, in the interest of informing Academia Romana's international doctoral students.

The indicator is partially fulfilled.

Performance Indicator A.1.1.2. *The doctoral school's Regulation includes mandatory criteria, procedures and standards binding on the aspects specified in Article 17, paragraph (5) of the Government Decision No. 681/2011 on the approval of the Code of Doctoral Studies with subsequent amendments and additions.*

The criteria, procedures and mandatory standards for the aspects specified in art. 17 para. (5) of the Code of doctoral studies are regulated, but not entirely, within the SCOSAAR Regulation for the organization and conduct of doctoral studies. The new regulation, which is to be approved, will explicitly include issues related to the acceptance of new doctoral supervisors, as well as regulations on how a doctoral supervisor can be revoked as a member of the doctoral school; the decision-making mechanisms regarding the appropriateness, structure and content of the training program based on advanced university studies; the procedures for changing the doctoral supervisor of a certain doctoral student and the procedures for mediating conflicts; the conditions under which the doctoral program may be interrupted; ways to prevent fraud in scientific research, including plagiarism; ensuring access to research resources.

Recommendations:

1. Ensure that the new regulation to be adopted will address all of the above issues.

The indicator is partially fulfilled.

Standard A.1.2. *The IOSUD has the logistical resources necessary to carry out the doctoral studies' mission.*

Performance Indicator A.1.2.1. *The existence and effectiveness of an appropriate IT system to keep track of doctoral students and their academic background.*

As the IER did not provide sufficient information on this indicator, the evaluation team submitted a request for clarifications. The response included a printscreen of a software that appears to keep track of the results of the similarity check of the theses of doctoral students, upon their submission. The writer was unable to establish the functionality of the system and to assess its effectiveness, as he did not participate in the site visit.

Recommendations:

1. Develop a software system for keeping track of the doctoral students and of their academic background.

The indicator is partially fulfilled.

Performance Indicator A.1.2.2. *The existence and use of an appropriate software program and evidence of its use to verify the percentage of similarity in all doctoral theses.*

Academia Romana makes use of the [Sistemantiplagiat platform](#). Examples of the use of this system, that serve as evidence of such use, have been provided as part of the answers to the request for clarifications submitted by the evaluation team.

Recommendations: None

The indicator is fulfilled.

Standard A.1.3. The IOSUD makes sure that financial resources are used optimally, and the revenues obtained from doctoral studies are supplemented through additional funding besides governmental funding.

Performance Indicator A.1.3.1. *Existence of at least one research or institutional / human resources development grant under implementation at the time of submission of the internal evaluation file, per doctoral study domain under evaluation, or existence of at least 2 research or institutional development / human resources grant for the doctoral study domain, obtained by doctoral thesis advisors operating in the evaluated domain within the past 5 years. The grants address relevant themes for the respective domain and, as a rule, are engaging doctoral students.*

According to the IER, during the assessment period, several grants relevant to the doctoral study domain “Computers and Information Technology” were awarded. These grants address relevant themes of the domain. A list of doctoral students engaged with these grants is available in Annex 4.2 of the IER.

Recommendations: None

The indicator is fulfilled.

Performance Indicator *A.1.3.2. *The percentage of doctoral students active at the time of the evaluation, who for at least six months receive additional funding sources besides government funding, through*

scholarships awarded by individual persons or by legal entities, or who are financially supported through research or institutional / human resources development grants is not less than 20%.

According to Annex 4.2 of the IER 8 PhD students undergoing doctoral training (out of a total number of 18) were financially supported by funded research projects. Accordingly, at the time of evaluation, the percentage of PhD students who benefit from sources other than government funding through research grants, is 44.4%.

Recommendations: None

The indicator is fulfilled.

Performance Indicator *A.1.3.3.1 *At least 10% of the total amount of doctoral grants obtained by the university through institutional contracts and of tuition fees collected from the doctoral students enrolled in the paid tuition system is used to reimburse professional training expenses of doctoral students (attending conferences, summer schools, training, programs abroad, publication of specialty papers or other specific forms of dissemination etc.).*

Academia Romana has not concluded an institutional contract for doctoral grants and does not collect tuition fees for the doctoral study domain in “Computers and Information Technology”. Accordingly, this indicator does not apply.

Recommendations: None

The indicator is not applicable.

Criterion A.2. Research infrastructure

Standard A.2.1. The IOSUD has a modern research infrastructure to support the conduct of doctoral studies' specific activities.

Performance Indicator A.2.1.1. *The venues and the material equipment available to the doctoral school enable the research activities in the evaluated domain to be carried out, in line with the assumed mission and objectives (computers, specific software, equipment, laboratory equipment, library, access to international databases etc.). The research infrastructure and the provision of research services are presented to the public through a specific platform. The research infrastructure described above, which was purchased and developed within the past 5 years will be presented distinctly.*

The research activity in the doctoral study domain “Computers and Information Technology” is carried out in ICIA and IMAR. The writer did not participate in the site visit, therefore first hand knowledge of the

---

¹ The indicators marked with an asterisk (*) hold a special status, referring exclusively to the evaluation of doctoral studies domains, as per Article 12 from the annex No.1 of the Order of the minister of education No. 3651/12.04.2021 approving the Methodology for evaluating university doctoral studies and the system of criteria, standards and performance indicators used in the evaluation. In case they are not met, the Agency extends a period of maximum 3 years to IOSUD to correct the respective deficiencies.

alignment of the venues and of the material equipment available to the doctoral school to the requirements of the assumed mission and objectives has not been acquired. However, according to information available at <http://relate.racai.ro>, <http://corola.racai.ro> and in the documents entitled “ICIA research infrastructure.pdf” and “<http://www.imar.ro/> organization / activities / PhDProgs / scEMSC / Infrastructure.pdf” that have been provided to the evaluation team following a request for clarifications, both ICIA and IMAR have infrastructure that is in line with the mission and objectives of the doctoral study domain and enables carrying out highly quality research.

Recommendations: None

The indicator is fulfilled.

Criterion A.3. Quality of Human Resources

Standard A.3.1. At the level of each domain there are sufficient qualified staff to ensure the conduct of doctoral study program.

Performance Indicator A.3.1.1. *Minimum three doctoral thesis advisors within that doctoral domain, and at least 50% of them (but no less than three) meet the minimum standards of the National Council for Attestation of University Degrees, Diplomas and Certificates (CNATDCU) in force at the time when the evaluation is carried out, which standards are required and mandatory for obtaining the enabling certification.*

All four doctoral advisors affiliated with the doctoral study domain “Computers and Information Technology”, namely academician Dan Ioan Tufiş, academician Gheorghe Tecuci, academician Florin Gheorghe Filip, and Dr Cristian Sminchişescu, meet the minimum standards of the National Council for Attestation of University Degrees, Diplomas and Certificates (CNATDCU) in force at the time when this evaluation was carried out.

Recommendations: None

The indicator is fulfilled.

Performance Indicator *A.3.1.2. *At least 50% of all doctoral advisors have a full-time employment contract for an indefinite period with the IOSUD.*

According to Annex 4.5 of the IER, two out of the four doctoral advisors, namely Acad. Dan Ioan Tufiş and Dr Cristian Sminchişescu, are employed full-time, on an indefinite period employment contract.

Recommendations: None

The indicator is fulfilled.

Performance Indicator A.3.1.3. *The study subjects in the education program based on advanced higher education studies pertaining to the doctoral domain are taught by teaching staff or researchers who are*

doctoral thesis advisors / certified doctoral thesis advisors, professors / CS I or lecturer / CS II, with proved expertise in the field of the study subjects they teach, or other specialists in the field who meet the standards established by the institution in relation with the aforementioned teaching and research functions, as provided by the law.

According to the IER, the training program for ICIA consists of 4 courses (5 courses in 2018), and that for IMAR of 7 courses. However, insufficient information has been provided in the IER and in the responses to the evaluation team's requests for clarifications regarding the exact structure and content of the courses in the training programme. Based on this limited information, it can be inferred that the responsible professor for each course of the training component is among the doctoral advisors of the programme.

Recommendations: None

The indicator is fulfilled.

Performance Indicator *A.3.1.4. *The percentage of doctoral thesis advisors who concomitantly coordinate more than 8 doctoral students, but no more than 12, who are themselves studying in doctoral programs² does not exceed 20%.*

According to Annex 4.7 of the IER, there is no doctoral advisor that coordinates more than 8 doctoral students.

Recommendations: None

The indicator is fulfilled.

Standard A.3.2. *The Doctoral advisors within the domain are carrying out a scientific activity visible at international level.*

Performance Indicator A.3.2.1. *At least 50% of the doctoral thesis advisors in the evaluated domain have at least 5 Web of Science- or ERIH-indexed publications in magazines of impact, or other achievements of relevant significance for that domain, including international-level contributions that indicate progress in scientific research - development - innovation for the evaluated domain. The aforementioned doctoral thesis advisors enjoy international awareness within the past five years, consisting of: membership on scientific boards of international publications and conferences; membership on boards of international professional associations; guests in conferences or expert groups working abroad, or membership on doctoral defense commissions at universities abroad or co-leading with universities abroad. For Arts and Sports and Physical Education Sciences, doctoral thesis advisors shall prove their international visibility within the past five years by their membership on the boards of*

---

² 3 years for the doctoral university studies with the duration stipulated at Article 159, paragraph (3), respectively 4 years for the doctoral university studies with the duration stipulated at Article 174, paragraph (3) of the Law of national education No.1/2011 with subsequent amendments and additions, with additional extension periods approved as per Article 39, paragraph (3) of the Code of doctoral studies approved by the GD No. 681/2011 with subsequent amendments and additions.

professional associations, membership in organizing committees of arts events and international competitions, membership on juries or umpire teams in artistic events or international competitions.

According to Annex 4.8 of the IER, all doctoral advisors meet the requirements set out in this performance indicator.

Recommendations: None

The indicator is fulfilled.

Performance Indicator *A.3.2.2. *At least 50% of the doctoral thesis advisors in a specific doctoral study domain continue to be active in their scientific field, and acquire at least 25% of the score requested by the minimal CNATDCU standards in force at the time of the evaluation, which are required and mandatory for acquiring their enabling certificate, based on their scientific results within the past five years.*

According to Annex 4.9 of the IER, all doctoral advisors meet the requirements set out in this performance indicator.

Recommendations: None

The indicator is fulfilled.

Domain B. EDUCATIONAL EFFECTIVENESS

Criterion B.1. The number, quality and diversity of candidates enrolled for the admission contest

Standard B.1.1. The institution organizing doctoral studies has the capacity to attract candidates from outside the higher education institution or a number of candidates exceeding the number of seats available.

Performance Indicator *B.1.1.1. *The ratio between the number of graduates of masters' programs of other higher education institutions, national or foreign, who have enrolled for the doctoral admission contest within the past five years and the number of seats funded by the state budget, put out through contest within the doctoral domain is at least 0.2 or the ratio between the number of candidates within the past five years and the number of seats funded by the state budget put out through contest within the doctoral studies domain is at least 1,2.*

Academia Romana does not offer Master's programmes of study. Accordingly, all the candidates for the competition for admission to doctoral studies within SCOSAAR come from other higher education institutions in Romania and abroad. Therefore, this indicator does not apply.

Recommendations: None

The indicator is not applicable.

Standard B.1.2 Candidates admitted to doctoral studies demonstrate academic, research and professional performance.

Performance Indicator *B.1.2.1. Admission to doctoral study programs is based on selection criteria including: previous academic, research and professional performance, their interest for scientific or arts/sports research, publications in the domain and a proposal for a research subject. Interviewing the candidate is compulsory, as part of the admission procedure.

Admission at doctoral studies is regulated by the pertinent regulations, available at <https://acad.ro/scosaar/doc2013/doc2013-0910Regulament.pdf>, and by applying the methodology available at <https://acad.ro/scosaar/doc2021/doctorateAdmitere2021-2022/MetodologieAdmitere-Doctorat.pdf>, which describes the selection criteria for admission. These include the academic performance during the master's studies, the research and professional performance of the candidates, their interest in scientific research, publications in the field and a research topic proposal. The process includes an interview.

Recommendations: None

The indicator is fulfilled.

Performance Indicator B.1.2.2. The expelling rate, including renouncement / dropping out of doctoral students 3, respectively 4, years after admission³ does not exceed 30%.

According to Annex 4.7 of the IER, in the evaluation period 18 PhD students were admitted. Of these 1 was expelled and 3 withdrew after 3 and 2 years after their admission. Accordingly, the expulsion / withdrawal rate was 22%.

Recommendations: None

The indicator is fulfilled.

Criterion B.2. The content of doctoral programs

Standard B.2.1. The training program based on advanced university studies is appropriate to improve doctoral students' research skills and to strengthen ethical behavior in science.

Performance Indicator B.2.1.1. The training program based on advanced academic studies includes at least 3 disciplines relevant to the scientific research training of doctoral students; at least one of these disciplines is intended to study in-depth the research methodology and/or the statistical data processing.

---

³ 3 years for the doctoral university studies with the duration stipulated at Article 159, paragraph (3), respectively 4 years for the doctoral university studies with the duration stipulated at Article 174, paragraph (3) of the Law of national education No. 1/2011 with subsequent amendments and additions.

As noted previously under indicator A.1.3.3, insufficient information has been provided in the IER and in the responses to the evaluation team's requests for clarifications regarding the exact structure and content of the courses in the training programme. Specifically, only information of the topics covered and of one textbook used in some of the courses was provided, whereas information on the learning outcomes, the employed didactic methods, the methods of assessment, a reading list, the number of ECTS, etc. that should form part of a proper course syllabus has not been identified. Therefore, the assessment of the relevance of the courses to the scientific research training of doctoral students can basically only rely on the titles of the courses; these appear to be relevant. However, in view of the absence of proper course syllabi, this assessment may be precarious. No course on research methodology exists. When discussing this issue with one of the doctoral advisors, the view was expressed that the doctoral students are exposed to research methods through their interaction with their supervisors when working on scientific papers.

Recommendations:

1. Develop and apply proper course syllabi for all courses in the training programme
2. Develop and offer a course on research methodology
3. Make the course syllabuses available in English and publish them on the institutional website

The indicator is partially fulfilled.

Performance Indicator B.2.1.2. *At least one discipline is dedicated to Ethics and Intellectual Property in scientific research or there are well-defined topics on these subjects within a discipline taught in the doctoral program.*

The training component includes one such course. However, as noted previously, no syllabus for this course was identified.

Recommendations:

1. Develop and apply a proper course syllabus for the Ethics in Research course

The indicator is fulfilled.

Performance Indicator B.2.1.3. *The IOSUD has mechanisms to ensure that the academic training program based on advanced university studies addresses „the learning outcomes”, specifying the knowledge, skills, responsibility and autonomy that doctoral students should acquire after completing each discipline or through the research activities⁴.*

No such explicit mechanism exists. It is claimed that the learning outcomes are achieved through the results obtained in scientific research.

Recommendations:

---

⁴ Or by what the graduate should know, understand and to be able to do, according to the provisions of the Methodology of 17 March 2017 regarding inscription and registration of higher education qualifications in the National Register of Qualifications in Higher Education (RNCIS) approved by the Order No.3475/2017 with subsequent amendments and additions.

1. Develop and apply proper course syllabi for all courses in the training programme, such syllabi to explicitly include methods for assessing the level of achievement of the learning outcomes of each course.

The indicator is partially fulfilled.

Performance Indicator B.2.1.4. *All along the duration of the doctoral training, doctoral students in the domain receive counselling/guidance from functional guidance commissions, which is reflected in written guidance and feedback or regular meeting.*

Doctoral candidates are counselled by a supervision committee, which consists of their doctoral advisor and four other members with expertise in the research area of each candidate. Feedback and guidance is provided regularly, albeit not in writing. The doctoral student and the graduate of the programme that the evaluation committee met confirmed their satisfaction with their interaction with their doctoral advisors.

Recommendations: None

The indicator is fulfilled.

Performance Indicator B.2.1.5. *For a doctoral study domain, the ratio between the number of doctoral students and the number of teaching staff/researchers providing doctoral guidance must not exceed 3:1.*

According to Annex 4.10 of the IER, the number of active doctoral students is 18, whilst the number of teachers / researchers providing guidance is 18. Accordingly, the ratio is $5/18 = 0.28$, well below the specified threshold.

Recommendations: None

The indicator is fulfilled.

Criterion B.3. The results of doctoral studies and procedures for their evaluation.

Standard B.3.1. Doctoral students capitalize on the research through presentations at scientific conferences, scientific publications, technological transfer, patents, products and service orders.

Performance Indicator B.3.1.1. *For the evaluated domain, the evaluation commission will be provided with at least one paper or some other relevant contribution per doctoral student who has obtained a doctor's title within the past 5 years. From this list, the members of the evaluation commission shall randomly select 5 such papers / relevant contributions per doctoral study domain for review. At least 3 selected papers must contain significant original contributions in the respective domain.*

A list of 26 such papers has been provided in Annex 4.11, and copies of five papers have been provided to the evaluation team, following a pertinent request. Based on this information, it follows that each of the 9 PhD students who was awarded the PhD in the assessment period has published at least one article. Most of these publications contain significant original contributions in the respective domain.

Recommendations: None

The indicator is fulfilled.

Performance Indicator *B.3.1.2. *The ratio between the number of presentations of doctoral students who completed their doctoral studies within the evaluated period (past 5 years), including posters, exhibitions made at prestigious international events (organized in the country or abroad) and the number of doctoral students who have completed their doctoral studies within the evaluated period (past 5 years) is at least 1.*

According to Annex 4.12 of the IER, the number of oral / poster presentations, made by doctoral students who defended their thesis in the last 5 years, at prestigious international events (held in Romania or abroad) is 21. Accordingly, the ratio is 2.33.

Recommendations: None

The indicator is fulfilled.

Standard B.3.2. The Doctoral School engages a significant number of external scientific specialists in the commissions for public defense of doctoral theses in the analyzed domain.

Performance Indicator *B.3.2.1. *The number of doctoral theses allocated to one specialist coming from a higher education institution, other than the evaluated IOSUD should not exceed two (2) in a year for the theses coordinated by the same doctoral thesis advisor.*

According to Annex 4.13 of the IER, in 2018, 4 doctoral theses supervised by Dr Cristian Sminchişescu, were defended. The examination committees included Prof. Sergiu Nedevschi of the Technical University of Cluj Napoca and Prof. Alexandru Cristian Telea of the University of Groningen, the Netherlands.

Recommendations:

1. Involve more external experts in the examination committees of doctoral theses.

The indicator is not fulfilled.

Performance Indicator *B.3.2.2. *The ratio between the doctoral theses allocated to one scientific specialist coming from a higher education institution, other than the institution where the defense on the doctoral thesis is organized, and the number of doctoral theses presented in the same doctoral study domain in the doctoral school should not exceed 0.3, considering the past five years. Only those doctoral study domains in which minimum ten doctoral theses have been presented within the past five years should be analyzed.*

In the past five years 9 doctoral theses in the doctoral study domain "Computers and Information Technology" were defended. Accordingly, the indicator does not apply.

Recommendations: None.

The indicator is not applicable.

Domain C. QUALITY MANAGEMENT

Criterion C.1. Existence and periodic implementation of the internal quality assurance system

Standard C.1.1. There are an institutional framework and procedures in place and relevant internal quality assurance policies, applied for monitoring the internal quality assurance.

Performance Indicator C.1.1.1. *The Doctoral school in the respective university study domain shall demonstrate the continuous development of the evaluation process and its internal quality assurance following a procedure developed and applied at the level of the IOSUD, the following assessed criteria being mandatory:*

- a. the scientific work of Doctoral advisors;*
- b. the infrastructure and logistics necessary to carry out the research activity;*
- c. the procedures and subsequent rules based on which doctoral studies are organized;*
- d. the scientific activity of doctoral students;*
- e. the training program based on advanced academic studies of doctoral students;*
- f. social and academic services (including for participation at different events, publishing papers etc.) and counselling made available to doctoral students.*

The IOSUD has established and observes a number of regulations and procedures enabling the internal quality assurance and assessment of all the items listed in the description of the performance indicator, save item (e) regarding the training program.

Recommendations:

1. Develop and apply a process for evaluating and quality assuring the training programme

The indicator is fulfilled.

Performance Indicator *C.1.1.2. *Mechanisms are implemented during the stage of the doctoral study program to enable feedback from doctoral students allowing to identify their needs, as well as their overall level of satisfaction with the doctoral study program in order to ensure continuous improvement of the academic and administrative processes. Following the analysis of the results, there is evidence that an action plan was drafted and implemented.*

Such mechanisms consist of regular appointments with the doctoral students. Evidence of an action plan drafted and implemented to address the findings of these mechanisms has not been identified.

Recommendations:

1. Establish a mechanism for formulating and implementing an action plan to address issues identified in student-provided feedback, and ensure that this is communicated to the students.

The indicator is partially fulfilled.

Criterion C.2. Transparency of information and accessibility of learning resources

Standard C.2.1. Information of interest to doctoral students, future candidates and public interest information is available for electronic format consultation.

Performance Indicator C.2.1.1. *The IOSUD publishes on the website of the organizing institution, in compliance with the general regulations on data protection, information such as:*

- a. *the Doctoral School regulation;*
- b. *the admission regulation;*
- c. *the doctoral studies contract;*
- d. *the study completion regulation including the procedure for the public presentation of the thesis;*
- e. *the content of training program based on advanced academic studies;*
- f. *the academic and scientific profile, thematic areas/research themes of the Doctoral advisors within the domain, as well as their institutional contact data;*
- g. *the list of doctoral students within the domain with necessary information (year of registration; advisor);*
- h. *information on the standards for developing the doctoral thesis;*
- i. *links to the doctoral theses' summaries to be publicly presented and the date, time, place where they will be presented; this information will be communicated at least twenty days before the presentation.*

All the information prescribed in the performance indicator is available at the SCOSAAR, ICIA and IMAR websites. Unfortunately, not much of it is available in English, and locating the information on the websites is not easy.

Recommendations:

1. Make all this information available in English on the websites
2. Improve the navigation plan of the websites

The indicator is fulfilled.

Standard C.2.2. The IOSUD/The Doctoral School provides doctoral students with access to the resources needed for conducting doctoral studies.

Performance Indicator C.2.2.1. *All doctoral students have free access to one platform providing academic databases relevant to the doctoral studies domain of their thesis.*

All doctoral students have access to the ANELIS+ platform. It appears, however, that the platform does not provide access to IEEE publications; these are very relevant to the doctoral study domain "Computers and Information Technology".

Recommendations:

1. Explore the possibility of enlarging the pool of sources made available to the doctoral students and to staff.

The indicator is fulfilled.

Performance Indicator C.2.2.2. *Each doctoral student shall have access, upon request, to an electronic system for verifying the degree of similarity with other existing scientific or artistic works.*

Following a request made by the doctoral student, which needs to be approved by the doctoral supervisor, the doctoral student is granted access to the sistemantiplagiat.ro system, which allows an assessment of the degree of similarity of the doctoral thesis to existing scientific works.

Recommendations:

1. Allow the doctoral students unconditional access to the electronic systems of plagiarism checking available at Academia Romana at all times. Doctoral students should have unrestricted access to these resources; limits on the use may, if absolutely necessary, be imposed.

The indicator is fulfilled.

Performance Indicator C.2.2.3. *All doctoral students have access to scientific research laboratories or other facilities depending on the specific domain/domains within the Doctoral School, according to internal order procedures.*

According to the SCOSAAR regulations, PhD students who are employed in the institution (referred to as *internal* PhD students) have equal rights with the other researchers, including direct and unrestricted access all the facilities of the institute. On the other hand, *external* doctoral students have controlled access, through credentials, to these facilities.

Recommendations: None

The indicator is fulfilled.

Criterion C.3. Internationalization

Standard C.3.1. *There is a strategy in place and it is applied to enhance the internationalization of doctoral studies.*

Performance Indicator *C.3.1.1. *IOSUD, for every evaluated domain, has concluded mobility agreements with universities abroad, with research institutes, with companies working in the field of study, aimed at the mobility of doctoral students and academic staff (e.g., ERASMUS agreements for the doctoral studies). At least 35% of the doctoral students have completed a training course abroad or other mobility forms such as attending international scientific conferences. IOSUD drafts and applies policies and measures aiming at increasing the number of doctoral students participating at mobility periods abroad, up to at least 20%, which is the target at the level of the European Higher Education Area.*

The nature of the evaluated institution does not lend itself to concluding ERASMUS type mobility agreements. Instead, according to Annexes 4.11 and 4.15 of the IER, the mobility of doctoral students consists in participation in international conferences. Specifically, 7 students out of a total of 18 benefited from such mobility opportunities.

Recommendations:

1. Leverage the international contacts of the doctoral advisors to make arrangements for doctoral students to attend courses abroad.

The indicator is fulfilled.

Performance Indicator C.3.1.2. *In the evaluated doctoral study domain, support is granted, including financial support, to the organization of doctoral studies in international co-tutelage or invitation of leading experts to deliver courses/lectures for doctoral students.*

According to Annex 4.16 of the IER, during the assessment period a number of international experts delivered lectures, some of which relevant to the doctoral study domain “Computers and Information Technology”, which doctoral students of the domain could freely attend. No doctoral theses were co-supervised in a co-tutelle context within the assessment period.

Recommendations:

1. Leverage the international contacts of the doctoral advisors to arrange co-supervision of doctoral theses with academics in foreign Universities.

The indicator is fulfilled.

Performance Indicator C.3.1.3. *The internationalization of activities carried out during the doctoral studies is supported by IOSUD through concrete measures (e.g., by participating in educational fairs to attract international doctoral students; by including international experts in guidance committees or doctoral committees etc.).*

No participations in educational fairs or other relevant events to attract international doctoral students have been reported. Moreover, no international experts have been members of the supervising committee of any doctoral student. Only one international expert, namely Prof. Alexandru Cristian Telea of the University of Groningen, the Netherlands, has participated in the examination committee of several doctoral theses.

Recommendations:

1. Increase the international visibility of the doctoral study programme and enhance its promotion, by participating in educational fora and by improving the quality of the programme website, and keeping it up-to-date
2. Involve international experts in the supervising and examination committees of the doctoral students
3. Organize high calibre scientific conferences

The indicator is partially fulfilled.

IV. SWOT Analysis

<p><u>Strengths:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Affiliation with research centers of high quality and standing; • Doctoral advisors active in research; • Quality assurance mechanisms in place; • Existence of modern research infrastructure; • High quality of research output (publications). 	<p><u>Weaknesses:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Few doctoral students; • No international doctoral students; • Inadequate internationalization of the doctoral study programme; • Little information on the programme is available in the English language; • Restrictions/limitations on the use of the similarity check and plagiarism control services; • No international experts participate in supervision committees of doctoral students, and only one has participated in examination committees; • Little attention to and appreciation of the importance of the training programme; • Lack of fully developed quality assurance and improvement mechanisms; • Limited strategic collaboration with other institutions in Romania and abroad.
<p><u>Opportunities:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Existence of a good number of high quality academic and research institutions active in the domain, to build strategic alliances with; • Highly reputed institution. 	<p><u>Threats:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Existence of strong academic competitors nationally and internationally; • Unattractiveness of advanced (PhD level) studies as compared to employment in industry.

V. Overview of judgments awarded and of the recommendations

No.	Type of indicator (*, C)	Performance indicator	Judgment	Recommendations
1	C	A.1.1.1	Partially Fulfilled	Yes
2	C	A.1.1.2	Partially Fulfilled	Yes
3	C	A.1.2.1	Partially Fulfilled	Yes
4	C	A.1.2.2	Fulfilled	No
5	C	A.1.3.1	Fulfilled	No
6	*	A.1.3.2	Fulfilled	No
7	*	A.1.3.3	Not applicable	No
8	C	A.2.1.1	Fulfilled	No
9	C	A.3.1.1	Fulfilled	No
10	*	A.3.1.2	Fulfilled	No
11	C	A.3.1.3	Fulfilled	No
12	*	A.3.1.4	Fulfilled	No
13	C	A.3.2.1	Fulfilled	No
14	*	A.3.2.2	Fulfilled	No
15	*	B.1.1.1	Fulfilled	No
16	*	B.1.2.1	Not applicable	No
17	C	B.1.2.2	Fulfilled	No
18	C	B.2.1.1	Partially Fulfilled	No
19	C	B.2.1.2	Fulfilled	Yes
20	C	B.2.1.3	Partially Fulfilled	Yes
21	C	B.2.1.4	Fulfilled	No
22	C	B.2.1.5	Fulfilled	No
23	C	B.3.1.1	Fulfilled	No
24	*	B.3.1.2	Fulfilled	No
25	*	B.3.2.1	Not Fulfilled	Yes
26	*	B3.2.2	Not applicable	No
27	C	C.1.1.1	Fulfilled	Yes

28	*	C.1.1.2	Partially fulfilled	Yes
29	C	C.2.1.1	Fulfilled	Yes
30	C	C.2.2.1	Fulfilled	Yes
31	C	C.2.2.2	Fulfilled	Yes
32	C	C.2.2.3	Fulfilled	No
33	*	C.3.1.1	Fulfilled	Yes
34	C	C.3.1.2	Fulfilled	Yes
35	C	C.3.1.3	Partially Fulfilled	Yes

VI. Conclusions and general recommendations

The doctoral advisors in the study domain “Computers and Information Technology” are highly qualified researchers, by international standards. This provides sufficient guarantees that the quality of the research output remains high. However, training doctoral students to become good researchers takes more than merely giving them the opportunity to work under the supervision of accomplished researchers in the field. The doctoral study domain lacks important elements of quality, including a well structured training programme and mechanisms for quality assuring it; international collaboration and mobility activities; and an internationalization strategy and action plan. Additionally, there exist some overarching structural weaknesses, that traverse all doctoral programs in Academia Romana, most notable among them the lack of the required management structures and of procedures for composing them. It is expected that the doctoral study domain will be able to timely address these shortcomings and consequently to fulfill the relevant indicators that are currently only partially fulfilled.

Prof. Sokratis K. Katsikas
24 November 2021

VII. Annexes

Annex I: The detailed schedule of the evaluation visit.

Annex II: Additional information provided in the form of responses to clarification questions posed by the members of the evaluation team

ANNEX I

ÎNTÂLNIRI PRELIMINARE / PRELIMINARY MEETING

Vizita de evaluare instituțională - IOSUD / domenii de studii universitare de doctorat a
ACADEMIA ROMÂNĂ

*The institutional evaluation visit - IOSUD / doctoral study domains of the
ROMANIAN ACADEMY*

Data/ora Date/hour (Bucharest time)	Activitate / Activity	Participanți / Participants	Observații/ Responsabil Observations/ Responsible
EVALUAREA STUDIILOR UNIVERSITARE DE DOCTORAT / DOCTORAL STUDIES EVALUATION			
October 22 4 pm – 6 pm	Întâlnirea echipei de evaluare pentru discutarea principalelor aspecte metodologice legate de activitatea de evaluare a studiilor universitare de doctorat Meeting of panel members for discussing main methodological aspects related to the evaluation of doctoral studies	Toți membrii echipei de evaluare All evaluation panel members	platforma ZOOM ARACIS <i>ARACIS ZOOM platform</i> Join Zoom Meeting https://us02web.zoom.us/j/84451409630?pwd=Y0JZamRlZDduTUJF2cC8zenllZEJlUT09

Nr.... /.....2021

Programul¹ vizitei de evaluare instituțională - IOSUD / domeniul de studii universitare de doctorat a
ACADEMIEI ROMÂNE

*The timetable of the institutional evaluation visit - IOSUD / doctoral study domains at the
ROMANIAN ACADEMY*

Perioada de derulare a vizitei: 25.10.2021 – 19.11.2021

The evaluation period: 25.10.2021 - 19.11.2021

**Evaluarea Externă Periodică a domeniului de studii universitare de doctorat
Calculatoare și Tehnologia Informației**

*Periodical External Evaluation of the doctoral study domain Computers and
Information Technology*

Interva lul orar / Hour	Activitate / Activity	Participanți / Participants	Observații/ Responsabil Comments/ Responsible
Luni / Monday, 25.10.2021			
17:00 - 17:45	Întâlnire preliminară online pentru pregătirea și armonizarea etapelor de evaluare, în modul mixt, la nivel de domenii de doctorat și IOSUD <i>Online preliminary meeting for the preparation and harmonization of evaluation steps, in hybrid mode, of doctoral study domains and IOSUD</i>	Comisia de evaluare IOSUD/domenii <i>IOSUD evaluation panel</i> - toți membrii echipei de evaluare <i>all evaluation panel members</i> Join Zoom Meeting https://us02web.zoom.us/j/82045255623?pwd=WVl aUGk2NTI3MEJXZkIzbndUTnkwQT09	Înregistrare audio-video/ platforma ARACIS ZOOM <i>Audio-video recording / ARACIS ZOOM platform</i>
18:00 - 18:45	Întâlnire online a comisiei de experți evaluatori cu reprezentanții conducerii Academiei și ai CSUD <i>Online meeting with representatives of the Academy and of the Council for Academic Doctoral Studies</i>	Comisia de evaluare IOSUD și domenii <i>IOSUD and domains evaluation panels</i> - toți membrii echipei de evaluare <i>all evaluation panel members</i> - reprezentanți ai conducerii <i>representatives of the Academy's management</i> - reprezentanți ai CSUD și ai școlii doctorale <i>representatives of the CSUD and of the Doctoral</i>	Înregistrare audio-video/ platfo rma Zoom Academia Română <i>Audio-video recording / Romanian</i>

¹ În perioada vizitei, pot fi solicitate și alte întâlniri, pentru eventuale clarificări.

During the visit, other meetings may be requested for possible clarifications.

Interva lul orar / Hour	Activitate / Activity	Participanți / Participants	Observații/ Responsabil Comments/ Responsible
	(CSUD)	School - persoana de contact IOSUD/domenii <i>the contact person for IOSUD / doctoral domains</i> Join Zoom Meeting https://us02web.zoom.us/j/83758740684?pwd=cEhJZmYwemJ1b0k4eC9FRGt5bnNpZz09	Academy Zoom platform
Marti / Tuesday, 26.10.2021			
16:00 - 16:45	Activități de evaluare <i>Evaluation activities</i> Întâlnire online cu membrii Comisiei pentru Evaluarea și Asigurarea Calității (CEAC) / Departamentul de asigurare a calității <i>Online meeting with the Commission for Quality Evaluation and Assurance (CEAC) members / Quality Assurance Department</i>	Comisia de evaluare IOSUD/domenii <i>IOSUD/domains evaluation panel</i> - toți membrii echipei de evaluare <i>all evaluation panel members</i> - reprezentanți ai CEAC/ Departament AC <i>representatives of Commission for Quality Evaluation and Assurance (CEAC) / Quality Assurance Department</i> Join Zoom Meeting https://us02web.zoom.us/j/81960904549?pwd=a1VLMWE5ZmVQeUhLeTBEQnNUbkcrdz09	Înregistrare audio- video/ platforma Zoom Academia Română <i>Audio-video recording / Romanian Academy Zoom platform</i>
Miercuri / Wednesday, 27.10.2021			
10:00 – 12.45	Continuarea activităților de evaluare a domeniilor de studii universitare de doctorat <i>Continuation of the doctoral study domain evaluation activities</i>	Comisia de evaluare Domeniu <i>Domain evaluation panel</i> - la nivel de domenii de doctorat <i>at doctoral study domain level</i>	Se lucrează separat. <i>Independent evaluation activities.</i>
Joi / Thursday, 28.10.2021			
16:00 – 17.45	Continuarea activităților de evaluare a domeniilor de studii universitare de doctorat <i>Continuation of the doctoral study domain evaluation activities</i>	Comisia de evaluare Domeniu <i>Domain evaluation panel</i> - la nivel de domenii de doctorat <i>at doctoral study domain level</i>	Se lucrează separat. <i>Independent evaluation activities.</i>
Marti / Tuesday, 2.11.2021			
12:00 – 15.00	Reuniuni de lucru față în față ² , vizitarea bazei materiale didactice și de cercetare	- coordonatorul de domeniu, un student doctorand evaluator	Vizită ACADEMIE <i>Site visit to</i>

² Experții evaluatori la nivelul domeniilor de studii universitare de doctorat pot stabili independent programul vizitei la fața locului, de comun acord cu persoana de contact de la domeniul evaluat și respectând programul întâlnirilor comune

Interva lul orar / Hour	Activitate / Activity	Participanți / Participants	Observații/ Responsabil Comments/ Responsible
	Face-to-face working meetings, visiting the educational and research infrastructure	the Domain coordinator evaluation panel, one student - reprezentanți ai Academiei Academy's representatives	the Academy
18:00 - 18:45	Întâlnire online cu membrii Comisiei de Etică a Academiei Online meeting with the members of the Ethics Commission	Comisia de evaluare IOSUD și domenii <i>IOSUD and domains evaluation panels</i> - toți membrii echipei de evaluare <i>all evaluation panel members</i> -membrii Comisiei de Etică <i>Ethics Commission members</i> Join Zoom Meeting https://us02web.zoom.us/j/86321759099?pwd=UjBZMkcwZzROeGZObzNxU3hYcWdodz09	Înregistrare audio-video/ platforma Zoom Academia Română <i>Audio-video recording Romanian Academy Zoom platform</i>
Miercuri/ Wednesday, 3.11.2021			
09:00 - 09:45	Întâlnire tehnică online, pentru identificarea aspectelor specifice care trebuie clarificate, dacă este cazul, pe parcursul vizitei la fața locului <i>Online technical meeting to identify specific issues that need to be clarified, if necessary, during the on-site visit</i>	Comisia de evaluare IOSUD și domenii <i>IOSUD and domains evaluation panels</i> - toți membrii echipei de vizită <i>all evaluation panel members</i> Join Zoom Meeting https://us02web.zoom.us/j/82791969986?pwd=aXd0OTdSOFRoUnVQNFlxR1JvL3ltdz09	Înregistrare audio-video/ platforma ZOOM ARACIS <i>Audio-video recording / ARACIS Zoom platform</i>
10:00 – 17.45	Reuniuni de lucru față în față ³ , vizitarea bazei materiale didactice și de cercetare Face-to-face working meetings, visiting the educational and research infrastructure	- coordonatorul de domeniu, un student doctorand evaluator <i>the Domain coordinator evaluation panel, one student</i> - reprezentanți ai Academiei <i>Academy's representatives</i>	Vizită ACADEMIE <i>Site visit to the Academy</i>

cu restul membrilor echipei de evaluare. *The evaluators at doctoral study domain level can independently establish the program of the on-site visit, in agreement with the contact person for the evaluated domain and respecting the schedule of joint meetings with the rest of the evaluation panel members.*

³ Experții evaluatori la nivelul domeniilor de studii universitare de doctorat pot stabili independent programul vizitei la fața locului, de comun acord cu persoana de contact de la domeniul evaluat și respectând programul întâlnirilor comune cu restul membrilor echipei de evaluare. *The evaluators at doctoral study domain level can independently establish the program of the on-site visit, in agreement with the contact person for the evaluated domain and respecting the schedule of joint meetings with the rest of the evaluation panel members.*

Interva lul orar / Hour	Activitate / Activity	Participanți / Participants	Observații/ Responsabil Comments/ Responsible
Joi / Thursday, 4.11.2021			
15:00 – 15:45	Activități de evaluare <i>Evaluation activities</i> Domeniu: Întâlnire online a comisiei de experți evaluatori cu responsabilul domeniului de studii universitare de doctorat evaluat și cu echipa care a realizat raportul de evaluare internă Domain: <i>Online meeting with the contact person for the doctoral study domain under review and the team who drafted the internal evaluation report</i>	Comisia de evaluare domeniu <i>Domain evaluation panel</i> -membrii comisiei de experți evaluatori domeniu <i>members of domain evaluation panel</i> - responsabilul domeniului de studii universitare de doctorat evaluat și echipa care a realizat raportul de evaluare internă <i>The doctoral studies domain contact person and the team who drafted the internal evaluation report</i> https://us02web.zoom.us/j/82673166920?pwd=clZwRHBXbFdPTTUzNkhYVDF5YVAyZz09	Înregistrare audio-video/ platforma Zoom Academia Română <i>Audio-video recording / Romanian Academy Zoom platform</i>
16:00 – 16:45	Activități de evaluare <i>Evaluation activities</i> Domeniu: Întâlnire online a comisiei de experți evaluatori cu personalul didactic aferent domeniului evaluat Domain: <i>Online meeting with the academic staff corresponding to the doctoral study domain</i>	Comisia de evaluare domeniu <i>Domain evaluation panel</i> -membrii comisiei de experți evaluatori domeniu <i>members of domain evaluation panel</i> -cadre didactice cu titlul de conducător de doctorat <i>Doctoral coordinators</i> https://us02web.zoom.us/j/88648618653?pwd=MWZKM2pkUHYxMktXWHd1MzZHRGI0Zz09	Înregistrare audio-video/ platforma Zoom Academia Română <i>Audio-video recording / Romanian Academy Zoom platform</i>
17:00 – 17.45	Activități de evaluare <i>Evaluation activities</i> Domeniu: Întâlnire online cu directorii/ responsabilii centrelor/ laboratoarelor de cercetare aferente domeniului de studii universitare de doctorat Domain: <i>Online meeting with the Directors/ persons in charge of the research centers/laboratories within the doctoral study domain</i>	Comisia de evaluare Domeniu <i>Domain evaluation panel</i> - membrii comisiei de experți evaluatori domeniu <i>members of domain evaluation panel</i> -directorii centrelor / laboratoarelor de cercetare <i>directors of research centers/ laboratories</i> https://us02web.zoom.us/j/86288131302?pwd=S2V1RnNgenNEVHhNNWFMVmV2UmwxZz09	Înregistrare audio-video/ platforma Zoom Academia Română <i>Audio-video recording / Romanian Academy Zoom platform</i>
Vineri/ Friday, 5.11.2021			
16:00 -	Întâlnire tehnică online, pentru	Comisia de evaluare IOSUD și domenii	Înregistrare

Interva lul orar / Hour	Activitate / Activity	Participanți / Participants	Observații/ Responsabil Comments/ Responsible
17:45	identificarea și clarificarea unor aspecte specifice <i>Online technical meeting to identify and clarify specific issues</i>	<i>IOSUD and domains evaluation panels</i> - toți membrii echipei de vizită <i>all evaluation panel members</i>	audio- video/ platforma ZOOM ARACIS <i>Audio-video recording / ARACIS Zoom platform</i>
Luni / Monday, 8.11.2021			
15:00 – 15.45	Activități de evaluare <i>Evaluation activities</i> <u>Domeniu:</u> Întâlnire online a comisiei de evaluare cu studenții doctoranzi <i>Domain: Online meeting with PhD students</i>	Comisia de evaluare Domeniu <i>Domain evaluation panel</i> - membrii comisiei de experți evaluatori domeniu <i>members of domain evaluation panel</i> - studenții doctoranzi <i>PhD students</i> https://us02web.zoom.us/j/89464001839?pwd=TDJCRStZaXNWeHYrVXNQNE5LMIBSUT09	Înregistrare audio- video/ platforma ARACIS ZOOM <i>Audio-video recording /ARACIS ZOOM platform</i>
16:00 – 16.45	Activități de evaluare <i>Evaluation activities</i> <u>Domeniu:</u> Întâlnire online a comisiei de evaluare cu reprezentanți ai absolvenților domeniului <i>Domain: Online meeting with graduates for the respective doctoral study domain</i>	Comisia de evaluare domeniu <i>Domain evaluation panel</i> - membrii comisiei de experți evaluatori domeniu <i>members of domain evaluation panel</i> - reprezentanți ai absolvenților <i>representatives of doctoral graduates</i> https://us02web.zoom.us/j/83049715270?pwd=SCt5eUQ2QVU0MmZkQ3pVTVVpV3Fzd09	Înregistrare audio- video/ platforma Zoom Academia Română <i>Audio-video recording / Romanian Academy Zoom platform</i>
17:00 – 17.45	Activități de evaluare <i>Evaluation activities</i> <u>Domeniu:</u> Întâlnire online a comisiei de evaluare cu reprezentanți ai angajatorilor absolvenților domeniului <i>Domain: Online meeting with employers of Doctoral</i>	Comisia de evaluare domeniu <i>Domain evaluation panel</i> - membrii comisiei de experți evaluatori domeniu <i>members of domain evaluation panel</i> - reprezentanți ai angajatorilor <i>employers' representatives</i>	Înregistrare audio- video/ platforma Zoom Academia Română <i>Audio-video recording /</i>

Interva lul orar / Hour	Activitate / Activity	Participanți / Participants	Observații/ Responsabil Comments/ Responsible
	<i>graduates in the domain</i>	https://us02web.zoom.us/j/84760201784?pwd=Yzc1VktlNzc0ODZzTUdueDVPbTJOQT09	<i>Romanian Academy Zoom platform</i>
Vineri / Friday, 19.11.2021			
09:00 - 11:00	Finalizarea documentelor <i>Completion of the evaluation documents</i>	Comisia de evaluare IOSUD și domenii <i>IOSUD and domains evaluation panels</i> - la nivel de IOSUD <i>at IOSUD level</i> - la nivel de domenii de doctorat <i>at doctoral study domain level</i>	Se lucrează separat. <i>Independent evaluation activities.</i>
16:00 - 16:45	Întâlnire online pentru concluzii <i>Online meeting for conclusions</i>	Comisia de evaluare IOSUD și domenii <i>IOSUD and domains evaluation panels</i> - toți membrii echipei de evaluare <i>all evaluation panel members</i>	Înregistrare audio-video/ platforma ZOOM ARACIS <i>Audio-video recording /ARACIS ZOOM platform</i>
17:00 - 17:45	Întâlnire finală online în vederea prezentării principalelor constatări rezultate în urma evaluării IOSUD și a recomandărilor de îmbunătățire a calității <i>Meeting with representatives of the institution under review to discuss on the conclusions of the evaluation process and the main recommendations</i>	Comisia de evaluare IOSUD și domenii <i>IOSUD and domains evaluation panels</i> - toți membrii echipei de evaluare <i>all evaluation panel members</i> - reprezentanții Academiei <i>Academy's representatives</i>	Înregistrare audio-video/ platforma Zoom Academia Română <i>Audio-video recording Romanian Academy Zoom platform</i>

Prof. univ. dr. ing. Mircea POPA

Coordonator domeniu

Acad. Ioan-Aurel POP

Președinte

ANNEX II

Request for clarifications

1. **For the indicator A.1.1.1:** please indicate where the documents corresponding to points b, d, e, f and g may be found.

All of the relevant information is to be found at
<https://acad.ro/scosaar/scosaar.html>

2. **For the indicator A.1.2.1:** please provide an excerpt of the database with the records for the PhD students.

The excerpt will be provided as an annex to this document. For RACAI, one can also consult web <https://www.racai.ro/research-activities/programe-doctoriale/>

3. **For the indicator A.1.2.2:** please provide an example of report obtained by using the platform for establishing the degree of originality of a doctoral theses.

The assessment is performed by the IT service of AR with a special software. Here are some links:

https://mail7.imar.ro/service/home/~/?auth=co&loc=en_US&id=48907&part=5

https://mail7.imar.ro/service/home/~/?auth=co&loc=en_US&id=48907&part=6

Additional such reports can be provided on demand.

4. **For the indicator A.1.3.3:** please specify which are the financial resources for the doctoral activity and what are the amounts used for the professional training of the PhD students.

All of the financial resources required for the PhD students' activities have been funded through external budgetary sources (including participation fees, accomodation, transport, etc) for participation în conferences, summer schools or research internships.

5. **For the indicator B.2.1.1:** please specify which discipline is intended for the in-depth study of the methodology of research and / or statistical processing of data from the Curricula of the doctoral program in the field of Computers and Information Technology for both ICIA and IMAR research institutes.

The doctoral programmes are adapted to the topics of the proposed theses and to the evolution of the field of study. The research methodology assumes in-depth study of linguistics or computer vision techniques, fundamental algorithms for large-scale data and, recently, the fundamentals of deep networks.

6. For the indicator C.1.1.1: please specify where concrete and focused information is found on criteria a, b, c, d, e and f.

Information on criteria a and b can be found on the web pages of the institutes, while information on criterion c are to be found both on the web page of the institute and that of SCOSAAR. The scientific activities of the PhD students are demonstrated by their publications (listed also on the webpages of the institutes) and their participation in the research projects. The fulfillment of the criteria is monitored through the participation of the PhD students in national and international conferences and international summer schools for which the institutes pay the participation fees, including the international scientific events where the students' papers are presented. The costs are supported by the institutes from external budgetary sources.

Criterion f is satisfied by the fact that all the papers of the PhD students are reviewed (analyzed, corrected and improved) by the PhD advisor. When errors or incorrect interpretations are spotted in the papers, the PhD advisor holds separate sessions for discussing these aspects. The reviews of the rejected articles are analyzed together with the students and the relevant/pertinent problems are discussed at length.

7. For the indicator C.1.1.2: please specify some examples of the needs and satisfaction of PhD students resulting from the application of evaluation mechanisms as well as an example of a plan of action resulting from the responses of PhD students.

The most frequent requirement of the PhD students concerns the review of the paper drafts. Advising on experiments and result evaluation is also very common. The main satisfaction comes from the acceptance of the papers, especially when the presented results outperform state-of-the-art results.

8. For the indicator C.2.1.1: please specify the links corresponding to points a, b, c, d, e and f.

This information is available on the SCOSAAR site and the contracts used by the institutes when hiring the students. The digests of the theses are also published on the institution sites.

9. For the indicator C.2.2.3: please provide information for this indicator.

The PhD students hired by the institutes are entitled to the same rights of access to the computing infrastructure of the institutes as any other researcher. For the external PhD students, access credentials are granted for the development servers and the public infrastructure of the institute.

10. For the indicator C.3.1.1: please present a list of mobility agreements with universities from abroad, with research institutes, with companies that carry out activities in the field of Computers and Information Technology that aim at the mobility of doctoral students and teachers.

Mainly, the PhD mobility has been linked to the participation in international conferences. There have been also agreements with foreign universities (Strasbourg University, Barcelona University – a postdoc scholarship, University of Zagreb).

11. For the indicator C.3.1.3: please indicate the international experts included in the commissions for guiding and/or defending doctoral theses from the field of Computers and Information Technology.

So far, the theses defense committees have not included international experts.

Annex

***Excerpt of the database with the records for the
PhD students***

Timp până la sfârșitul sesiunii: 28:56

Limbă: Română mone@acad.ro

MENIU

- Documente
- Utilizatori
- Setări
- Statistici
- Ajutor

CONTRACT

Contor Teste 894
Tip limită documente

CONTRACTUL CLIENTULUI

Data expirării: 23.02.2022

Limită 46.570.383
Rămase 21.178.537
Tip limită caractere

Utilizat: 54%

SAU COPIAȚI TEXTUL DOCUMENTULUI

Afișare 30 Înregistrări

Arată doar documentele mele

Căutare

CĂUTARE AVANSATĂ

☐	#	Titlu	Autor	Coordonator	Data ↓	CS 1	CS 2	CIT	Status	Raport	Acțiuni	
☐	1	Teza Raluca Tutuianu_06_10_2021 f...	Țuțuianu M. Raluca	Simionescu Maya	2021-10-06	0,18%	0,00%	0,18%	✓			
☐	2	Teza Raluca Tutuianu_05_10_2021....	Țuțuianu M. Raluca	Simionescu Maya	2021-10-06	9,68%	6,41%	0,17%	✓			
☐	3	BH Teza de doctorat - Draft testare ...	Herzog B. Bogdan - Radu	Bădescu Ilie	2021-09-27	5,58%	4,57%	10,69%	✓			
☐	4	c-teza_doctorat_diana_panaite_finali...	PANAITE A. ELENA - DIANA	BĂLĂCEANU-STOLNICI CONSTANTIN	2021-09-23	1,20%	0,11%	9,28%	✓			
☐	5	ANASTASIE BAȘOTA.pdf	VITCU O. ANDREI-OCTAVIAN	Ceaușu Mihai-Ștefan	2021-09-20	8,08%	4,84%	4,66%	✓			
☐	6	Teza de doctorat - Lucian Vasile - SI...	VASILE I. LUCIAN-FLORIN	ANTON MIOARA	2021-09-20	0,04%	0,00%	3,20%	✓			
☐	7	TEZA SALANKI.pdf	SALÁNKI ZOLTÁN	Măndruț Stelian	2021-09-16	9,17%	4,00%	5,53%	✓			
☐	8	Teza de doctorat GABRIELA PETCU....	Petcu S. Gabriela	PÂRVULESCU VIORICA	2021-09-13	3,20%	0,25%	0,05%	✓			
☐	9	Teza_Mariana_Chelu_2021.pdf	Balaban I. (Chelu) Mariana	GARTNER FLORICA-MARIUCA	2021-09-13	2,49%	0,63%	0,04%	✓			

MENIU

- Documente
- Utilizatori**
- Setări
- Statistici
- Ajutor

CONTRACT

Contor Teste 894
Tip limită documente

CONTRACTUL CLIENTULUI

Data expirării: 23.02.2022
Limită 46.570.383
Rămase 21.178.537 caractere
Tip limită
Utilizat: 54%

UTILIZATORI IMPORT

ADAUGĂ UTILIZATOR

Afișare 5 Înregistrări Căutare CĂUTARE AVANSATĂ

☐	#	Prenume	Nume	Adresa e-mail	Unitate Organizațională	Status	Contor de teste	Tipul contorului de teste	Acțiuni
☐	1	Firicel	Mone	mone@acad.ro	Academia Română	✓	894	documente	

<< < 1 > >> Mergi la 1

Timp până la sfârșitul sesiunii: 29:53

Limbă: Română mone@acad.ro

MENIU

- Documente
- Utilizatori
- Setări
- Statistici
- Ajutor

CONTRACT

Contor Teste 894
Tip limită documente

CONTRACTUL CLIENTULUI

Data expirării: 23.02.2022

Limită 46.570.383
Rămase 21.178.537
Tip limită caractere

Utilizat: 54%

Setări

- CONFIGURARE
- UNITĂȚI ORGANIZAȚIONALE**
- SCHIMB BAZE DE DATE
- DOCUMENTE
- GDPR
- LOGO
- TIPURI DOCUMENTE

Afișare 5 Înregistrări

ADAUGĂ O UNITATE

☐ #	Nume	Acțiuni
☐ 1	Academia Română	⋮

ȘTERGE

<< < 1 > >> Mergi la

Second request for clarifications

1. **For the indicator A.1.2.2:** please provide an example of report obtained by using the platform for establishing the degree of originality of a doctoral theses.

A: The assessment is performed by the IT service of AR with a special software. A few examples will be provided as separate documents.

2. **For the indicator A.2.1.1:** according to the indicator the research infrastructure for the doctoral activity must be presented publicly through a profile platform. Please specify the corresponding links (for both research institutes).

A:

ICIA

Hardware infrastructure

Please see attachments.

Software infrastructure

RELATE platform <http://relate.racai.ro>

CoRoLa platform <http://corola.racai.ro>

IMAR

<http://www.imar.ro/organization/activities/phDProgs/scEMSC/Infrastructure.pdf>

3. **For the indicator A.3.1.3:** please provide the syllabi of all courses offered in the education program. (Also to be used for assessing compliance with indicator B.2.1.1).

A: They will be attached to this document.

4. **For the indicator B. 3.1.1:** according to the indicator the members of the evaluation panel have to choose 5 papers from the list containing the publications of the PhD students (Annex 4.11 in this case) and to review them. Please provide us the full texts of papers 5, 13, 14, 15 and 18.

A:

Art. 5 [https://www.google.com/url?](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUK)

[sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUK](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUK)

[EwiHmvr6n4v0AhWzh_0HHRb5D8MQFnoECAYQAO&url=https%3A%2F%2Ffaclanthology.org%2FL18-1191.pdf&usg=AOvVaw0h_XrGJveufYT2H_vrygRi](https://www.faclanthology.org/FL18-1191.pdf&usg=AOvVaw0h_XrGJveufYT2H_vrygRi)

Art. 13 https://sic.ici.ro/wp-content/uploads/2016/06/SIC_2016-2-Art1-1.pdf

Art. 14 <https://hal.inria.fr/hal-01615794/document> or
<https://hal.inria.fr/IFIP-AICT-488/hal-01615794>

Art. 15 <https://ieeexplore.ieee.org/document/8390473>

Art 18 https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwi-o8j8nYv0AhXM8bsIHRFkCCcQFnoECAMQAO&url=https%3A%2F%2Fopenaccess.thecvf.com%2Fcontent_cvpr_2018%2FCameraReady%2F2240.pdf&usg=AOvVaw0w22GDu9sQ8-sDpPqZCPY7

5. For the indicator C.1.1.1: please provide specific links to information on criteria a, b, c.

A:

a)

ICIA

<https://www.racai.ro/about-us/racai-staff/tufis/>

https://academiaromana.ro/cv2006/birou_vice02Filip.htm

IMAR

www.imar.ro/clvp/clvp-lab/people.php?ID_p=1

http://www.imar.ro/organization/people/PRS/PRS_58.php?PAG=PhD

<http://www.imar.ro/clvp/clvp-lab>

b)

ICIA

Hardware infrastructure

Please see attachments.

Software infrastructure

RELATE platform <http://relate.racai.ro>

CoRoLa platform <http://corola.racai.ro>

IMAR

<http://www.imar.ro/organization/activities/phDProgs/scEMSC/Infrastructure.pdf>

c)

SCOSAAR

<https://www.racai.ro/research-activities/programe-doctoriale/>

[https://www.google.com/url?](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwi_1OqE0fzzAhVR7rsIHbohAucQFnoECAkQAQ&url=https%3A%2F%2Facad.ro%2Fscosaar%2Fdoc2013%2Fdoc2013-0910Regulament.pdf&usq=AOvVaw3IAKa20srSsoCZEAfzrtms)

[sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwi_1OqE0fzzAhVR7rsIHbohAucQFnoECAkQAQ&url=https%3A%2F%2Facad.ro%2Fscosaar%2Fdoc2013%2Fdoc2013-0910Regulament.pdf&usq=AOvVaw3IAKa20srSsoCZEAfzrtms](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwi_1OqE0fzzAhVR7rsIHbohAucQFnoECAkQAQ&url=https%3A%2F%2Facad.ro%2Fscosaar%2Fdoc2013%2Fdoc2013-0910Regulament.pdf&usq=AOvVaw3IAKa20srSsoCZEAfzrtms)

IMAR

<http://www.imar.ro/organization/activities/phDProgs/scEMSC/phDProgs.php>

6. For the indicator C.1.1.2: please provide an example of a plan of action resulting from the responses of PhD students.

A:

ICIA

No such plan was defined, as there were no specific needs beyond the usual ones (explaining reading material, discussing reviewers's comments, monitoring writing of research papers, etc).

IMAR

Based on the feedback form below, the students are able to convey to the doctoral school their concerns and needs. In particular, Phd students expressed the interest to better connect with more experienced researchers in other universities or in industry. As a result we set up a plan for them to meet such researchers at conferences and by means of scientific visits at their laboratories. In the long run that measure led to a broader perspective for the doctoral students as well as joint research papers with co-authors at other European universities (please see our publication list,), or from industry.

<http://www.imar.ro/organization/activities/standalone/phDProgs/Formular-feedback.pdf>

7. For the indicator C.2.1.1: please specify the links corresponding to points a, b, c, d, e and f.

A:

ICIA

a,b,c,d,e,f) <https://www.racai.ro/research-activities/programe-doctoriale/>

IMAR

a), b) The doctoral school and admission procedures and regulations

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwi_1OqE0fzzAhVR7rsIHbohAucQFnoECAkQAQ&url=https%3A%2F%2Facad.ro%2Fscosaar%2Fdoc2013%2Fdoc2013-0910Regulament.pdf&usg=AOvVaw3IAKa20srSsoCZEAfzrtms

b) Admission methodology

<http://www.imar.ro/organization/activities/standalone/phDProgs/MetodologieAdmitere-Doctorat.pdf>

c) PhD contract

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwihid380fzzAhUL7rsIHQD5CtUQFnoECAgQAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.acad.ro%2Fscosaar%2Fdoc2014%2FContractStudiiUnivStipendiuAR-2014-2015.pdf&usg=AOvVaw3sa1Gp1fRtYDam330zxlli>

Also

<http://www.imar.ro/organization/activities/phDProgs/templates/Contract-for-university-doctoral-studies-with-scholarship.pdf>

d) See regulations of the doctoral school above, Cap. VII A

Also

<https://acad.ro/scosaar/doc2021/MetodologiiScosaar/2Metodologi-SustinereTezaDoctorat/2METODOLOGIE.pdf>

e)

<http://www.imar.ro/organization/activities/phDProgs/scEMSC/phDCourseDescriptions.php>

Also please see the attached syllabi

f)

http://www.imar.ro/organization/people/PRS/PRS_58.php?PAG=PhD

SCOSAAR

Institutul de Cercetări pentru Inteligență Artificială

Domeniul de doctorat: Calculatoare și Tehnologia Informației

INFRASTRUCTURA DE CERCETARE DISPONIBILĂ PENTRU DERULAREA PROGRAMELOR DE STUDII DOCTORALE

A. ECHIPAMENTE DIDACTICE ȘI DE CERCETARE

Nr. crt.	Denumire echipament (discipline deservite)	Infrastructura	Dotare
1.	KORAP Căutare în volume mari de date (text și oral), lingvistica corpusului	Linux version 3.10.0-327.36.3.el7.x86_64 (builder@kbuilder.dev.centos.org) (gcc version 4.8.5 20150623 (Red Hat 4.8.5-4) (GCC)) #1 SMP Mon Oct 24 16:09:20 UTC 2016	Corpusul reprezentativ al limbii romane contemporane COROLA
2.	HEIMDALL Tehnologia vorbirii, tehnologia informației, filozofia cunoașterii	XenServer 6.5	Masini Virtuale: BRAT, NOENSIS/NOEMA, nlptools, slave1, slave2, webserver, worker1, worker-fs
3.	KHUFU Tehnologii comunicare electronică	Ubuntu 14.04.5 LTS	Mail, Samba, Nfs
4.	HELIOS, dev.racai.ro Tehnologii web, baze de date, tehnici de programare	Ubuntu 16.04.4 LTS	WEB, SAMBA, MYSQL, POSTGRESQL, JAVA, RPC, FTP
5.	BACKUP Siguranța informațională	Ubuntu 16.04.4 LTS	
6.	RELATE Dezvoltare și aplicații complexe de prelucrare a limbajului scris și vorbit	CPU Intel Xeon Silver 4210 CPU @ 2.20GHz, 40 cores, 128Gb RAM, GPU Nvidia Quadro RTX 5000	Platforma de prelucrare a limbajului natural RELATE

7.	Router	Ubuntu 14.04.4 LTS	DNS(53), PPTPD(1723), SSH(65534), DHCP(67), NTP(123),
8.	Calculatoare desktop	8 Windows 10, Ubuntu 14.04.4 LTS	Office, LibreOffice

C. BIBLIOTECI/ACCES LA BAZE DE DATE INTERNAȚIONALE

Data 8 aprilie, 2021

Acad/ Prof. univ./CSI Dan Tufiş

Computer Vision course

1. Cameras, geometric models, calibration
2. Radiometry, sources, shadows, shading & color
3. Linear filters
4. Edge detection
5. Multiple views geometry
6. Stereopsis
7. Structure from motion
8. Image segmentation
9. Tracking with linear dynamic models
10. Geometric methods for high-level vision
11. Probabilistic and inferential methods for high-level vision
12. Object recognition

Textbook:

Computer Vision: A Modern Approach

David A. Forsyth and Jean Ponce

Prentice Hall

Upper Saddle River, NJ, 07458

USA

Machine learning course

1. Introduction
2. Probability Distributions
3. Linear Models for Regression
4. Linear Models for Classification
5. Kernel Methods
6. Graphical Models
7. Mixture Models and EM
8. Deep Neural Networks
9. Optimization for Training Deep Models
10. Convolutional Networks
11. Sequence Modeling: Recurrent and Recursive Nets
12. Structured Probabilistic Models for Deep Learning

Textbooks:

Pattern Recognition and Machine Learning

Christopher M. Bishop

Springer

Deep Learning

Ian Goodfellow, Yoshua Bengio, Aaron Courville

MIT Press

Optimization course

1. Introduction
2. Convex sets
3. Convex functions
4. Convex optimization problems
5. Duality
6. Approximation and fitting
7. Statistical estimation
8. Geometric problems
9. Numerical linear algebra background
10. Unconstrained minimization
11. Equality constrained minimization
12. Interior-point methods

Textbook:

Convex Optimization

Stephen Boyd, Lieven Vandenberghe
Cambridge University Press
Cambridge, United Kingdom

Parallel and distributed computing course

1. Introduction
2. Parallel Algorithm Complexity
3. Models of Parallel Processing
4. PRAM and Basic Algorithms
5. Shared-Memory Algorithms
6. Mesh-Based Architectures
7. Numerical 2D Mesh Algorithms
8. Hypercubes and Their Algorithms
9. Data Storage, Input, and Output
10. Shared-Memory MIMD Machines
11. Message-Passing MIMD Machines
12. Data-Parallel SIMD Machines

Textbooks:

Introduction to Parallel Processing Algorithms and Architectures

Behrooz Parhami

PLENUM SERIES IN COMPUTER SCIENCE

Introduction to Parallel Algorithms and Architectures: Arrays, Trees, Hypercubes

Frank Thomson Leighton

Morgan Kaufmann Pub

Timp până la sfârșitul sesiunii: 28:56

Limbă: Română mone@acad.ro

MENIU

- Documente
- Utilizatori
- Setări
- Statistici
- Ajutor

CONTRACT

Contor Teste 894
Tip limită documente

CONTRACTUL CLIENTULUI

Data expirării: 23.02.2022

Limită 46.570.383
Rămase 21.178.537
Tip limită caractere

Utilizat: 54%

SAU COPIAȚI TEXTUL DOCUMENTULUI

Afișare 30 Înregistrări

Arată doar documentele mele

Căutare

CĂUTARE AVANSATĂ

☐	#	Titlu	Autor	Coordonator	Data ↓	CS 1	CS 2	CIT	Status	Raport	Acțiuni	
☐	1	Teza Raluca Tutuianu_06_10_2021 f...	Țuțuianu M. Raluca	Simionescu Maya	2021-10-06	0,18%	0,00%	0,18%	✓			
☐	2	Teza Raluca Tutuianu_05_10_2021....	Țuțuianu M. Raluca	Simionescu Maya	2021-10-06	9,68%	6,41%	0,17%	✓			
☐	3	BH Teza de doctorat - Draft testare ...	Herzog B. Bogdan - Radu	Bădescu Ilie	2021-09-27	5,58%	4,57%	10,69%	✓			
☐	4	c-teza_doctorat_diana_panaite_finali...	PANAITE A. ELENA - DIANA	BĂLĂCEANU-STOLNICI CONSTANTIN	2021-09-23	1,20%	0,11%	9,28%	✓			
☐	5	ANASTASIE BAȘOTA.pdf	VITCU O. ANDREI-OCTAVIAN	Ceaușu Mihai-Ștefan	2021-09-20	8,08%	4,84%	4,66%	✓			
☐	6	Teza de doctorat - Lucian Vasile - SI...	VASILE I. LUCIAN-FLORIN	ANTON MIOARA	2021-09-20	0,04%	0,00%	3,20%	✓			
☐	7	TEZA SALANKI.pdf	SALÁNKI ZOLTÁN	Măndruț Stelian	2021-09-16	9,17%	4,00%	5,53%	✓			
☐	8	Teza de doctorat GABRIELA PETCU....	Petcu S. Gabriela	PÂRVULESCU VIORICA	2021-09-13	3,20%	0,25%	0,05%	✓			
☐	9	Teza_Mariana_Chelu_2021.pdf	Balaban I. (Chelu) Mariana	GARTNER FLORICA-MARIUCA	2021-09-13	2,49%	0,63%	0,04%	✓			

Timp până la sfârșitul sesiunii: 29:40

Limbă: Română mone@acad.ro

MENIU

- Documente
- Utilizatori**
- Setări
- Statistici
- Ajutor

CONTRACT

Contor Teste 894
Tip limită documente

CONTRACTUL CLIENTULUI

Data expirării: 23.02.2022

Limită 46.570.383
Rămase 21.178.537
Tip limită caractere

Utilizat: 54%

UTILIZATORI IMPORT

Afișare 5 Înregistrări

Căutare

CĂUTARE AVANSATĂ

☐	#	Prenume	Nume	Adresa e-mail	Unitate Organizațională	Status	Contor de teste	Tipul contorului de teste	Acțiuni
☐	1	Firicel	Mone	mone@acad.ro	Academia Română	✓	894	documente	⋮

Mergi la

MENIU

📁 Documente

👤 Utilizatori

⚙️ Setări

📊 Statistici

❓ Ajutor

CONTRACT

Contor Teste 894
Tip limită documenteCONTRACTUL
CLIENTULUI

Data expirării: 23.02.2022

Limită 46.570.383
Rămase 21.178.537
Tip limită caractere

Utilizat: 54%

Setări

CONFIGURARE

UNITĂȚI ORGANIZAȚIONALE

SCHIMB BAZE DE DATE

DOCUMENTE

GDPR

LOGO

TIPURI DOCUMENTE

Afișare 5 ▾ Înregistrări

ADAUGĂ O UNITATE

☐ #	Nume	Ațiuni
☐ 1	Academia Română	⋮

ȘTERGE

<< < 1 > >> Mergi la 1

TITLU:

Teza Raluca Tutuianu_06_10_2021 fara bibliografie.pdf [ID:3705199]

AUTOR:

Țuțuianu M. Raluca

COORDONATOR:

Simionescu Maya

UNITATE ORGANIZAȚIONALĂ:

Academia Română

DATA ÎNCĂRCĂRII:

2021-10-06 13:11:16

OMITEȚI ADRESELE URL:

Detalii Similitudini

Vă rugăm să aveți în vedere faptul că valori ridicate ale coeficienților nu indică automat plagiat. Raportul trebuie să fie analizat de o persoană autorizată.

CS1

% din cuvinte identificate în fragmente de 5 cuvinte (fără
Baza de Date Legislativă)

25

Lungimea frazelor pentru
Coeficientul de Similitudine 2

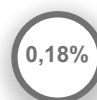

CS2

% din cuvintele identificate în fragmente de 25 de cuvinte
(fără Baza de Date Legislativă)

49700

Lungimea în cuvinte

CIT

% de cuvinte în ghilimele

332767

Lungimea în caractere

Avertismente și alerte

În această secțiune, puteți găsi informații referitoare la alterări ale textului a căror scop să fie evitarea detectării. Aceste alterări nu pot fi sesizate de persoanele care evaluează documentul imprimat sau citit pe calculator, dar ele influențează analiza făcută de sistem și coeficienții de similitudine. Vă rugăm să analizați dacă aceste alterări sunt intenționate sau nu.

Alertă	Număr	Acțiune
Alertă <small>Număr de caractere din alte alfabet - poate indica o tentativă de evitare a detectării. Verificați cu atenție.</small>	144	arată în text
Extinderi <small>număr de spații extinse între litere - vă rugăm să verificați dacă imită spații, caz în care cuvintele sunt lipite în Raport.</small>	0	arată în text
Micro-spații <small>număr de spații fără lungime - vă rugăm să verificați dacă sunt plasate în interiorul cuvintelor și cauzează despărțirea acestora în raport.</small>	2	arată în text
Caractere albe <small>număr de caractere care au font alb - vă rugăm să verificați dacă au fost folosite în loc de spații, caz în care cuvintele sunt lipite. În raport, caracterele albe apar cu negru pentru a fi vizibile.</small>	634	arată în text

Listele similitudinilor

Parcurgeți lista și analizați în special fragmentele care depășesc lungimea CS2 (marcate cu bold). Folosiți linkul "Marcare fragmente" pentru a vedea dacă sunt câteva fraze scurte în diverse părți ale documentului (similitudini întâmplătoare), mai multe fraze scurte și apropiate unele de celelalte (plagiat tip mozaic) sau fragmente mari care nu sunt marcate drept citate (plagiat).

Cele mai lungi 10 fragmente (0,18 %)

Cele mai lungi 10 fragmente găsite în toate sursele

NR.	TITLUL SAU SURSA URL (BAZA DE DATE)	AUTOR	NUMĂR DE CUVINTE IDENTICE	
1	Factorul hormonal în patogeneza psoriazisului vulgar <i>Universitatea de Medicină și Farmacie "Iuliu Hatieganu" din Cluj-Napoca (Universitatea de Medicină și Farmacie "Iuliu Hatieganu" din Cluj-Napoca)</i>	Iulia Ioana ROMAN	11	0,02 %
2	https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8245637/		11	0,02 %
3	https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8245637/		11	0,02 %
4	CORELAȚII MORFO- FUNCȚIONALE ÎNTRE CELULELE STEM TUMORALE (SK-BR3) ȘI MEDIUL PERITUMORAL (TAFs), SUB ACȚIUNEA SUBSTANȚELOR CHIMICE <i>Universitatea de Medicina si Farmacie "Victor Babes" din Timisoara (Editura Victor Babes)</i>	BRAVA (DEICĂ) V. MEDA-MARIA	10	0,02 %
5	https://ro.biomedicalhouse.com/3404268-siegesbeckia-pubescens-makino-inhibits-pam-3-csk-4-induced-inflammation-in-raw-2647-macrophages-through-suppressing-tlr1tlr2-mediated-nf-b-activation		9	0,02 %

6	Rolul citokinelor proinflamatorii în evoluția bolii Alzheimer – studii in vitro <i>Universitatea de Medicina si Farmacie "Victor Babes" din Timisoara (Editura Victor Babes)</i>	CIORBAGIU IANCU-LUCHIAN	8	0,02 %
7	https://ro.ovalengineering.com/antifibrotic-effects-magnesium-lithospermate-b-hepatic-stellate-cells-747539		7	0,01 %
8	https://voluntarii.ro/pierdere-in-greutate-gsh-720827.php		7	0,01 %
9	Rolul citokinelor proinflamatorii în evoluția bolii Alzheimer – studii in vitro <i>Universitatea de Medicina si Farmacie "Victor Babes" din Timisoara (Editura Victor Babes)</i>	CIORBAGIU IANCU-LUCHIAN	7	0,01 %
10	https://ro.biomedicalhouse.com/3404268-siegesbeckia-pubescens-makino-inhibits-pam-3-csk-4-induced-inflammation-in-raw-2647-macrophages-through-suppressing-tlr1tlr2-mediated-nf-b-activation		7	0,01 %

din Baza de Date RefBooks (0,00 %)

Toate fragmentele găsite în baza de date RefBooks, care conține peste 3 milioane de texte de la editori și autori.

NR.	TITLU	AUTOR	NUMĂR DE CUVINTE IDENTICE (NUMĂR DE FRAGMENTE)
-----	-------	-------	--

NU AU FOST GĂSITE SIMILITUDINI

din Baza de Date Proprie (0,00 %)

Toate fragmentele găsite în baza de date a instituției dumneavoastră.

NR.	TITLU	AUTOR	DATA INDEXĂRII	CUVINTE IDENTICE (FRAGMENTE)
-----	-------	-------	----------------	------------------------------

NU AU FOST GĂSITE SIMILITUDINI

din Programul de Schimb de Baze de Date (0,07 %)

Toate fragmentele găsite în bazele de date ale altor instituții.

NR.	TITLU NUMELE BAZEI DE DATE	AUTOR	DATA INDEXĂRII	NUMĂR DE CUVINTE IDENTICE (NUMĂR DE FRAGMENTE)	
1	Rolul citokinelor proinflamatorii în evoluția bolii Alzheimer – studii in vitro <i>Universitatea de Medicina si Farmacie "Victor Babes" din Timisoara (Editura Victor Babes)</i>	CIORBAGIU IANCU-LUCHIAN	2018-06-06	15 (2)	0,03 %
2	Factorul hormonal în patogeneza psoriazisului vulgar <i>Universitatea de Medicină și Farmacie "Iuliu Hatieganu" din Cluj-Napoca (Universitatea de Medicină și Farmacie "Iuliu Hatieganu" din Cluj-Napoca)</i>	Iulia Ioana ROMAN	2021-03-23	11 (1)	0,02 %
3	CORELAȚII MORFO- FUNCȚIONALE ÎNTRE CELULELE STEM TUMORALE (SK-BR3) ȘI MEDIUL PERITUMORAL (TAFs), SUB ACȚIUNEA SUBSTANȚELOR CHIMICE <i>Universitatea de Medicina si Farmacie "Victor Babes" din Timisoara (Editura Victor Babes)</i>	BRAVA (DEICĂ) V. MEDA-MARIA	2014-11-06	10 (1)	0,02 %

din Resursele Internetului (0,10 %)

Toate fragmentele găsite în resursele open-access de pe internet.

NR.	SURSA URL	CUVINTE IDENTICE (FRAGMENTE)	
1	https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8245637/	22 (2)	0,04 %
2	https://ro.biomedicalhouse.com/3404268-siegesbeckia-pubescens-makino-inhibits-pam-3-csk-4-induced-inflammation-in-raw-2647-macrophages-through-suppressing-tlr1tlr2-mediated-nf-b-activation	16 (2)	0,03 %
3	https://voluntarii.ro/pierdere-in-greutate-gsh-720827.php	7 (1)	0,01 %
4	https://ro.ovalengineering.com/antifibrotic-effects-magnesium-lithospermate-b-hepatic-stellate-cells-747539	7 (1)	0,01 %

■ Conținutul analizat - similitudinile sunt evidențiate în text în funcție de sursă::

Vă rugăm să aveți în vedere faptul că sistemul nu dă verdicte. Dacă există suspiciuni, Raportul de Similitudine trebuie să fie supus unei analize detaliate.

LEGENDĂ

- - Baze de Date Instituționale
- - Resursele Internetului
- - Baza de Date RefBooks
- - Citate

1

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUL DE BIOLOGIE ȘI PATOLOGIE CELULARĂ
„NICOLAE SIMIONESCU”

TEZĂ DE DOCTORAT
EXPLORAREA CAPACITĂȚII SECRETOMULUI CELULELOR STROMALE
MEZENCHIMALE COMBINAT CU NANO-BIOMATERIALE DE A CONTRIBUI LA
DEZVOLTAREA UNOR TERAPII INOVATOARE ÎN MEDICINA REGENERATIVĂ

Conducător științific:
Acad. Maya SIMIONESCU

Doctorand:
Raluca ȚUȚUIANU

BUCUREȘTI
2021

2

INTRODUCERE ȘI OBIECTIVELE TEZEI 6
PARTEA I- STADIUL ACTUAL AL CUNOȘTINȚELOR PRIVIND CELULELE
STROMALE MEZENCHIMALE ȘI IMPLICAREA ACESTORA ÎN REGENERAREA
CUTANATĂ 8
I.1. CELULELE MEZENCHIMALE STEM/STROMALE ADULTE DERIVATE DIN
MADUVĂ OSOASĂ ȘI ȚESUT ADIPOS 8
I.1.1. Caracteristicile celulelor stem derivate din cele două surse 8
I.1.2. Potentialul terapeutic al celulelor stem derivate din cele două surse 9
I.2. PROCESUL DE VINDECARE AL RĂNILOR CUTANATE 14
I.2.1. Structura pielii 14
I.2.2. Etapele vindecării rănilor cutanate 23
I.3. APLICAȚIILE NANOPARTICULELE ȘI BIOMATERIALELOR ÎN
REGENERAREA TISULARĂ 28
I.3.1. Nanoparticule pe bază de fier 28
I.3.2. Nanoparticule pe bază de argint 33
I.3.3. Substituenții cutanați pe bază de biomateriale 38
I.4. CONTRIBUȚIA SECRETOMULUI CELULELOR STROMALE MEZENCHIMALE
ADULTE ÎN REGENERAREA CUTANATĂ 43
I.5. EXOSOMII SECRETAȚI DE CELULELE STROMALE MEZENCHIMALE
DERIVATE DIN MADUVĂ OSOASĂ ȘI ȚESUT ADIPOS PENTRU REGENERAREA
CUTANATĂ 46
I.5.1. Biogeneza și Compoziția Exosomilor 48
I.5.2. Metode de Izolare a Exosomilor 51
I.5.3. Tehnici de Cuantificare și Caracterizare a Exosomilor 54
I.5.4. Efectele exosomilor secretați de celule stromale mezenchimale asupra procesului de vindecare a rănilor
cutanate 56
PARTEA A II-A: CONTRIBUȚII ORIGINALE 65

3

CAPITOLUL II.1. POTENȚIALUL TERAPEUTIC AL NANOPARTICULELOR PE BAZĂ DE
FIER CA VECTORI PENTRU ELIBERAREA CONTROLATĂ DE PRINCIPII ACTIVE 65
II.1.1. Introducere și obiective 65
II.1.2. Materiale și metode 67
II.1.2.1. Sinteza și caracterizarea fizico-chimică a nanoparticulelor hibride Fe-PEI 67
II.1.2.2. Linii Celulare 68
II.1.2.3. Colorația Albastru de Prusia pentru evidențierea fierului 69
II.1.2.4. Interacțiunea NP Fe-PEI marcate fluorescent cu MSC 69
II.1.2.5. Imagistică de bioluminescență pe celule în cultură 70
II.1.2.6. Microscopia de transmisie electronică (TEM) 70
II.1.2.7. Măsurarea potențialului membranelor mitocondrial ($\Delta\Psi_m$) 70
II.1.2.8. Determinarea dimensiunii agregatelor de nanoparticule 71
II.1.2.9. Evaluarea biocompatibilității NP Fe PEI cu aparatul xCelligence 71
II.1.2.10. Testul de hemoliză 71
II.1.2.11. Evaluarea in vivo pe un model de xenogrefă heterotopică de glioblastom pe șoareci imunodeficienți 72
II.1.3. Rezultate 72
II.1.3.1. Selecția și caracterizarea fizico-chimică a NP Fe-PEI 72
II.1.3.2. Agregarea NP Fe-PEI în mediul de cultură 76
II.1.3.3. NP Fe-PEI cu Dil încorporat în timpul agregării sunt capabile să elibereze fluorocromul prin contact
direct cu celulele 78

- II.1.3.4. NP Fe-PEI cu substante încorporate în timpul agregării sunt capabile să le elibereze prin contact direct cu celulele 80
- II.1.3.5. Încorporarea de cisplatină în NP Fe-PEI în timpul sintezei hidrotermale este asociată cu o eficiență crescută a medicamentului 81
- II.1.4. Discuții și concluzii parțiale 86
- CAPITOLUL II.2. POTENȚIALUL SECRETOMULUI DERIVAT DIN CELULE STEM/STROMALE MEZENCHIMALE UMANE ÎN VEDEREA DEZVOLTĂRII DE TERAPII PENTRU VINDECAREA RĂNILOR CUTANATE 89
- II.2.1. Introducere și obiective 89
- II.2.2. Materiale și metode 90
- II.2.2.1. Sinteza și caracterizarea matricei de colagen tridimensională 90
- II.2.2.2. Tehnici de culturi celulare 90
- II.2.2.3. Caracterizarea MSC prin citometrie de flux 91
- II.2.2.4. Caracterizarea fibroblastelor dermale umane prin imunocitochimie 91
- II.2.2.5. Evaluarea capacității matricelor de colagen de a fi colonizate cu keratinocite și fibroblaste umane 91
- II.2.2.6. Evaluarea calitativă a viabilității keratinocitelor și fibroblastelor umane cultivate pe matrici de colagen 92
- II.2.2.7. Evaluarea efectului MSC-CM asupra aderenței și proliferării keratinocitelor și fibroblastelor umane cultivate în sistem 2D și pe matricile 3D de colagen 92
- II.2.2.8. Evaluarea capacității de migrare prin metoda "scratch test" 93

4

- II.2.2.9. Evaluarea expresiei genice folosind tehnica PCR cantitativ în timp real (qPCR) 93
- II.2.2.10. Testarea efectului chemo-atrăctant al MSC-CM 94
- II.2.2.11. Evaluarea profilului citokinelor din MSC-CM 94
- II.2.2.11. Analiza statistică 95
- II.2.3. Rezultate 95
- II.2.3.1. Caracterizarea MSC derivate din maduvă osoasă și a fibroblastelor dermale 95
- II.2.3.2. Matricea de colagen poroasă permite colonizarea cu Ker și Fb 96
- II.2.3.3. MSC-CM influențează proprietățile Ker și Fb în sistemul clasic 2D de cultură 101
- II.2.3.4. MSC-CM promovează colonizarea matricilor de colagen cu Ker și Fb 105
- II.2.3.5. MSC-CM prezintă proprietăți pro-angiogene și conține factori mito- și motogeni, precum și modulatori ai angiogenezei 109
- II.2.4. Discuții și concluzii parțiale 111
- CAPITOLUL II.3. POTENȚIALUL TERAPEUTIC AL NANOPARTICULELOR PE BAZĂ DE ARGINT PENTRU TRATAMENTUL RĂNILOR CUTANATE 115
- II.3.1. Introducere și obiective 115
- II.3.2. Materiale și metode 115
- II.3.2.1. Sinteza și caracterizarea fizico-chimică a nanoparticulelor hibride pe bază de argint 115
- II.3.2.2. Linii Celulare 116
- II.3.2.3. Evaluarea viabilității celulare 116
- II.3.2.4. Evaluarea capacității de migrare prin metoda "scratch test" 117
- II.3.2.5. Evaluarea efectului apoptotic indus de NP Ag 117
- II.3.2.6. Marcare fluorescentă a actinei filamentoase 117
- II.3.2.7. Formarea de tubi în GELTRES 117
- II.3.2.8. Testarea microbiologică- metoda microdiluțiilor binare în bulion 118
- II.3.3. Rezultate 118
- II.3.3.1. Caracterizarea fizico-chimică a NP Ag 118
- II.3.3.2. Evaluarea citotoxicității NP Ag 120
- II.3.4. Discuții și concluzii parțiale 133
- CAPITOLUL II.4. EVALUAREA EFECTELOR EXOSOMILOR ELIBERAȚI DE CELULE STROMALE MEZENCHIMALE ASUPRA CELULELOR PIELII, ÎN VEDEREA DEZVOLTĂRII UNUI TRATAMENT PENTRU VINDECAREA RĂNILOR CUTANATE 137
- II.4.1. Introducere și obiective 137
- II.4.2. Materiale și metode 138
- II.4.2.1. Izolarea și caracterizarea celulelor stromale mezenchimale din țesut adipos subcutan (ADSC) 138
- II.4.2.3. Izolarea și caracterizarea exosomilor 138

5

- II.4.2.3. Testarea funcțională comparativă a exosomilor în vederea selecției unei surse adecvate prin tehnica „scratch test” 140
- II.4.2.4. Evaluarea viabilității și proliferării celulare 141
- II.4.2.5. Preluarea exosomilor de către fibroblaste 141
- II.4.2.6. Imunocito- și imunohistochimie 142
- II.4.2.7. Tehnica PCR cantitativ (qPCR) 142
- II.4.2.8. Western blot 143
- II.4.2.9. Tehnica contracției gelului de colagen 143
- II.4.2.10. Cuantificarea nivelului de TNF α prin tehnica ELISA 144
- II.4.2.11. Formarea de tubi în Matrigel 144
- II.4.2.12. Modelul de cultură organotipică cutanată (OTC) 144
- II.4.2.13. Analiza α SMA prin citometrie de flux 145
- II.4.2.14. Caracterizarea și testarea funcțională a gelului de fibrina cu nanoparticule și exosomi 145
- II.4.2.15. Analiza statistică 145
- II.4.3. REZULTATE 146
- II.4.3.1. Caracterizarea celulelor stromale mezenchimale izolate din țesut adipos și maduva osoasă 146
- II.4.3.2. Caracterizarea exosomilor izolați prin ultracentrifugare 147
- II.4.3.3. Testarea funcțională comparativă a exosomilor în vederea selecției unei surse adecvate 150
- II.4.3.4. Efectele biologice ale exosomilor secretați de BM-MSK asupra principalelor celule implicate în

Introducere și obiectivele tezei

Medicină regenerativă, reprezintă una din strategiile explorate în vederea îmbunătățirii calității vieții pacienților. Conform unei definiții din 2006, acest domeniu interdisciplinar utilizează diverse abordări tehnologice cum ar fi: administrarea de molecule solubile, terapia genică, transplantul de celule stem, reprogramarea celulară și mai ales, ingineria tisulară [Greenwood et al. 2006]. În 1987, Y.C. Fung, considerat un pionier în domeniul bioingineriei, a propus prima definiție pentru ingineria tisulară, iar 20 de ani mai târziu, Johnson et al au efectuat o analiză a categoriile de activități privind cele mai bune abordări din domeniu, concluzionând că este necesară înțelegerea și controlul angiogenezei, alături de răspunsul imun al organismului, a comportamentului celulelor stem și standardizarea utilizării acestora, precum și capacitatea de producerea în masă a construcțiilor rezultate [Johnson et al. 2006]. Astfel, sinergia unor discipline de bază cum ar fi: biologia celulară și știința materialelor au generat sisteme complexe tri-dimensionale (3D) celule-biomaterial, implantabile cu scopul de a regenera țesutul, dar și sisteme exclusiv celulare, cum ar fi transplantul de celulele stem, precum și sisteme exclusiv bazate pe biomateriale, care în urmă implantării se integrează la nivelul organismului [Muzzio et al. 2021].

Unul din principalii piloni care au susținut dezvoltarea domeniului medicinei regenerative, inclusiv a ingineriei tisulare, a fost stabilit acum mai bine de 50 de ani, când Friedenstein et al. au raportat izolarea unei populații clonogene, multipotente, fibroblastoide, derivate din măduvă osoasă [Friedenstein et al. 1968]. Astfel, au apărut celulele stromale mezenchimale (MSC), considerate celule multipotente ușor accesibile, ce pot fi obținute din diverse țesuturi umane adulte: măduva osoasă, țesut adipos, sau prenatale: cordon umbilical, fluid amniotic. MSC au fost evaluate în studii clinice sub formă de terapie celulară pentru diferite patologii: precum infarctul miocardic acut, scleroza multiplă sau forma acută rezistență la steroizi a bolii grefă versus gazdă [NCT00877903, NCT02239393, NCT02923375]. În ciuda potențialului de diferențiere observat in vitro, efectele benefice obținute în urma administrației MSC nu au fost asociate grefării acestor celule sau modificării fenotipului către cel specific țesutului țintit. Mai mult, deși studiile preclinice au evidențiat rezultate promițătoare, efectele terapeutice nu au fost reproduse și în cadrul studiilor clinice; de altfel, în Europa prima autorizație de punere pe piață pentru un produs pe bază de MSC, obținându-se abia în 2018 [Galipeau și Sensebe, 2018]. În același timp, secretomul MSC, constituit din totalitatea factorilor solubili (chemokine, citokine, factori de creștere) și veziculele extracelulare (microvesicule, exosomi) eliberate în mediul extracelular, a fost evidențiat ca efector paracrin pentru acțiunea terapeutică observată în cazul administrării acestor celule. Astfel s-a conturat o nouă abordare terapeutică „cell-free” care să evite dezavantajele transplantului celular, precum calea de administrare și variabilitatea sursei, dificultatea producerii pe scară largă și disponibilitatea [Praveen Kumar et al. 2019].

Pe de altă parte, domeniul științei materialelor s-a ocupat cu dezvoltarea unor compuși care să fie complementari acțiunii MSC. Mai exact, pornind de la matricea extracelulară ca model pentru fabricarea biomaterialelor, s-au propus diverși suporturi 3D („scaffolds”) care să sprijine proliferarea și diferențierea celulelor cu scopul de a promova regenerarea tisulară. În general, pentru țesuturile moi s-au utilizat polimeri precum colagenul, alginatul, proteoglicanii, chitosanul, datorită biocompatibilității și acțiunii bioactive ce permite aderența și creșterea celulelor la nivelul lor. Totodată domeniul nanomaterialelor a contribuit la dezvoltarea domeniului medicinei regenerative, mai exact prin varietatea nanoparticulelor (NP) ce pot fi utilizate fie ca vectori pentru eliberarea de principii active, fie ca agenți antibacterieni care să asigure siguranța utilizării biomaterialelor, prevenind infecțiile locale [Hasan et al. 2018]. Astfel, considerând cele prezentate mai sus, în lucrarea de față au fost propuse următoarele obiective:

1. evaluarea unor nanoparticule superparamagnetice pe bază de fier și polietilenimina (NP Fe PEI) obținute printr-o metodă de sinteză blândă, care să permită simultan încorporarea de agenți terapeutici cu prezervarea acțiunii lor, în scopul de a valida utilizarea NP ca vectori pentru eliberarea de principii active;
2. investigarea capacității secretomului MSC de a îmbunătăți performanțele in vitro ale unei matrice de collagen poroase utilizate în vederea vindecării rănilor cutanate;
3. selecția unor nanoparticule cu efecte antibacteriene pe bază de argint și polimeri, în funcție de acțiunea lor biologică asupra principalelor tipuri celulare implicate în vindecarea leziunilor pielii: keratinocite, fibroblaste dermale și celule endoteliale;
4. selecția exosomilor secretați de MSC izolate din două surse: măduva osoasă și țesut adipos, în vederea validării lor in vitro ca agenți terapeutici activi capabili să stimuleze regenerarea cutanată prin acțiunea lor stimulantă asupra principalelor etape din vindecarea ranilor.

I.1. CELULELE MEZENCHIMALE STEM/STROMALE ADULTE DERIVATE DIN MĂDUVĂ OSOASĂ ȘI ȚESUT ADIPOS

Peste 50 de ani au trecut de la publicarea primei lucrări ce raporta capacitatea unor celule progenitoare izolate din măduvă osoasă de șoarece, de a se diferenția în alte tipuri celulare de origine mezodermică [Friedenstein et al., 1966, 1968, 1970]. Termenul de celule stem mezenchimale, abreviate MSC- a fost introdus de Arnold Caplan [Caplan, 1991], în cadrul grupului sau fiind izolate, expandate și caracterizate pentru prima dată această populație din țesut uman, mai exact din măduva osoasă [Haynesworth și colab, 1992a și 1992b]. În anii '90, studiile in vitro privind MSC au concluzionat că aceste celule aderă și proliferază în cultură, exprimă pe suprafață CD73, CD90, CD105, CD44, CD124, și se pot diferenția, în condiții specifice, către linii de origine mezodermică [Barry et al. 1999 și 2001, Simmons și Torok-Storb 1991, Grontos et al. 1994, Waller et al. 1995]. În continuare, studiile s-au focusat și pe explorarea altor surse potențiale de MSC precum țesut adipos [Zuk et al. 2002, Xu et al. 2005, Rodeheffer et al. 2008], pulpă dentară [Gronthos et al. 2000], cordon umbilical [Romanov et al. 2003], mușchi scheletic [Zheng et al. 2007], concluzionându-se că, în general, țesuturile vascularizate contin populații de MSC [Crișan et al. 2008].

I.1.1. Caracteristicile celulelor stem derivate din cele două surse

Societatea Internațională pentru Terapie Celulară (ISCT) a propus patru criterii minime pentru definirea MSC umane, cu utilizare în cercetarea științifică [Dominici et al. 2006]:

Aderența la suprafața de plastic;

Expresia următorilor antigeni în proporție de peste 95%: CD105, CD90 și CD73;

Expresia următorilor antigeni sub 2%: CD45, CD19, CD14, CD11b, Cd34, CD79α și HLA-DR;

Capacitatea de diferențiere trilineară in vitro către osteoblaste, condrocite și adipocite demonstrată prin colorații specifice (Alizarin Red/von Kossa, Alcian Blue/colagen II, și respectiv Oil Red).

Aceste criterii sunt aplicabile MSC cultivate în laborator și utilizate doar în scopul cercetării științifice; în cazul celor destinate pentru studii clinice, mai ales cele care se bazează pe proprietățile imunomodulatoare ale acestor celule, membrii comitetului ISCT MSC au sugerat în 2019 și introducerea unor studii funcționale standardizate robuste care să demonstreze secreția de factori trofici, capacitatea de a modula răspunsul celulelor imune, și de a promova

9

angiogeneza, în funcție de aplicația terapeutică vizată, cu scopul de a facilita translația administrării acestor celule către pacienți [Viswanathan et al. 2019]. De asemenea, o altă dezbaterie științifică a fost declanșată de nomenclatura acestor celule, propunându-se menținerea abrevierii- MSC și înlocuirea cuvântului stem cu stromal [Horwitz et al. 2005] pentru a descrie o populație heterogenă ce include fibroblaste, miofibroblaste și celule stem/progenitoare, din care sunt absente celulele endoteliale și hematopoietice. Totodată, se recomandă specificarea sursei în momentul folosirii abreviatii- de exemplu BM-MSc pentru MSc derivate din măduva osoasă, ADSC pentru cele izolate din țesut adipos etc.

Măduva osoasă reprezintă un rezervor heterogen de populații celulare stromale cu diferite morfologii, rate de creștere, abilități de diferențiere, mecanisme migratorii și efecte paracrine și imunomodulatorii [Bianco et al. 2001].

În funcție de protocoalele de izolare și expandare, se pot obține celule multipotente cu diverse proprietăți, progenitori dedicați sau celule diferențiate terminal. Celulele stem hematopoietice și MSC își au originea în celule precursoră din stroma măduvei osoase; MSC reprezentând doar 0,001-0,01% din celulele nucleate, fiind practic de 10 ori mai puțin abundente decât celulele stem hematopoietice [Krebsbach et al. 1999]. Un studiu recent bazat pe secvențierea ARN de tip single cell, a identificat 6 tipuri diferite de celule stromale cu 17 subseturi distincte, din măduva osoasă de șoarece adult: MSC, celulele osteoprogenitoare derivate din MSC, condrocite, fibroblaste, celule endoteliale și pericite, acesta tehnică permițând distincția între MSC, fibroblaste și pericite în funcție de semnătură expresiei genice [Baryawno et al. 2019]. Același grup a publicat un alt studiu în care a raportat, folosind citometria de masă bazată pe analiză proteică de tip single cell, că doar 3 din subseturile de celule stromale din măduva, persistă în cazul iradierii animalelor, sugerând o remodelare puternică a stromei în urmă unei agresiuni genotoxice [Severe et al. 2019].

I.1.2. Potentialul terapeutic al celulelor stem derivate din cele două surse

Capacitatea de diferențiere a BM-MSc către linii mezenchimale precum osteogenă, condrogenă, adipogenă, dar și alte linii- tendocite, astrocite, a fost demonstrată extensiv în literatură [Boxal și Jones 2012, Pittenger et al. 2001 și 2019]. În cadrul vindecării cutanate, BM-MSc joacă un rol important în procesul inflamator, depunderea de matrice- în special colagen I și III, angiogeneza, precum și în recrutarea celulelor endogene pentru regenerarea epidermei și dermului. Re-epitelizarea și repopularea dermului sunt asigurate de celulele sănătoase de la periferia leziunii, pe când infiltrarea timpurie cu celule inflamatorii și fibroblaste își are originea în măduva osoasă [Rea et al. 2009]. Sursa celulară principală pentru depunerea de colagen este reprezentată de celule rezidente ale pielii, celulele derivate din măduva osoasă având o contribuție parțială în timpul fibrogenezei [Higasuyama et al. 2011, Seppanen et al. 2013]. Potentialul terapeutic al BM-MSc pentru tratamentul unor defecte ale pielii precum rănilor cronice și arsurile, se bazează pe următoarele observații experimentale asociate administrării acestor celule: închiderea accelerată a rănilor, diferențierea BM-MSc către keratinocite evidențiată prin expresia de keratina 14, stimularea angiogenezei prin secreția de

10

VEGF și recrutarea de celule endoteliale, inclusiv progenitoare, promovarea regenerării anexelor sub acțiunea unor factori de creștere precum EGF și KGF, și modularea celulelor inflamatorii prin eliberarea de citokine precum MIP-1 și MCP [Wu et al. 2010]. Există două teorii privind mecanismul prin care BM-MSc contribuie la vindecarea accelerată a rănilor: recrutarea celulelor endogene și secreția de factori de creștere și citokine, fără încorporarea efectivă în țesutul nou

format [Fathke et al. 2004, Javazon et al. 2007] sau diferențierea directă, care se bazează cel mai probabil pe fibrocite [Sasaki et al. 2008, Wu et al. 2007a,b]. Fibrocitele sunt celule mezenchimale inactice în condiții normale, derivate din progenitori din măduva osoasă și care constituie un procent de 0.1-0.5% din celulele sanguine periferice; ele circulă în vasele sanguine periferice și sunt capabile să secrete componente ale matricii cum ar fi colagen I și III, precum și să se diferențieze către un fenotip matur de fibroblast, miofibroblast sau adipocit. De asemenea, pot elibera citokine inflamatorii, factori de creștere, chemokine și pot contribui la fibroză [Fan și Liang, 2010].

Un studiu pe șobolani cu răni profunde a arătat că injectarea intradermică a BM-MSC duce la o vindecare mai rapidă comparativ cu administrarea sistemică [El Sadik et al., 2015]. În același timp, BM-MSC pot induce un fenotip pro-fibrotic în fibroblastele din zona adâncă a dermului și astfel, pot fi implicate în patogeneză cicatricelor hipertrofice [Ding et al. 2013, Wang et al. 2008]. De asemenea, BM-MSC secretă nivele înalte de VEGF, factor asociat cu cicatrici keloide în pacienții susceptibili [Wilgus et al. 2008]. Majoritatea dovezilor privind aplicarea BM-MSC pentru vindecarea rănilor provin din studii pe modele animale, existând deocamdată un număr relativ modest de studii clinice publicate. Într-un prim raportat din 2003, aspiratul medular precum și 3 administrări de BM-MSC cultivate au fost aplicate pentru răni cronice, tratamentele fiind asociate cu scăderea ariei leziunii, creșterea vascularizării și grosimii dermale [Badiavas și Falanga, 2003]. Patru ani mai târziu, același grup a raportat că aplicarea topică de BM-MSC autoloage expandate in vitro incluse într-un spray pe baza de fibrină aplicată în cazul rănilor chirurgicale acute (n=5) și a leziunilor greu vindecabile de la extremitățile inferioare (n=8), a determinat o vindecare accelerată a rănilor acute și o scădere a leziunii pentru ulcerele diabetice venoase cronice. Experimentele incluse în aceeași publicație și efectuate pe model murin de rană cutanată au sugerat că, întrucât BM-MSC marcate fluorescent au fost rare pe preparatele histologice analizate, celulele administrate participă la procesul de vindecare prin secreția de citokine și stimularea populațiilor rezidente [Falanga et al. 2007].

Într-un alt studiu pe subiecți umani- 20 de pacienți cu leziuni dificile: arsuri severe, ulcere ale membrilor inferioare, escare (ulcere de decubit), cărora li s-a aplicat o greafă compozită pe baza de burete de colagen (Pelmac) impregnat cu BM-MSC autoloage, s-a observat o vindecare completă la 90% (18) din pacienți [Yoshikawa et al. 2008]. Dash și colaboratorii, în cadrul unui studiu randomizat pe 24 de pacienți privind administrarea topică precum și injectarea intramusculară de BM-MSC autoloage cultivate, la pacienți cu ulcere greu vindecabile, au raportat o scădere a dimensiunii rănii precum și a durerii asociate ulcerului la 12 săptămâni de la transplantarea celulelor, comparativ cu tratamentul standard [Dash et al. 2009]. Un alt studiu

11

randomizat controlat, pe 41 de pacienți cu membre inferioare ischemice diabetice bilateral și ulcer al picioarului a urmărit comparativ efectele injectării intramusculare de BM-MSC autoloage expandate in vitro, celule mononucleare derivate din măduvă osoasă și soluție salină. În cazul ambelor terapii celulare, s-a observat o creștere a fluxului sanguin însoțit de o diminuare a durerii în repaus și mers, cu un efect mai potent pentru BM-MSC. Mai mulți autori evidențiază o altă diferență importantă pentru cele 2 tipuri celulare administrate: 30 ml de aspirat medular sub anestezie locală pentru BM-MSC comparativ cu 300 ml de aspirat medular recoltat sub anestezie epidurală pentru mononucleare, necesari pentru a obține numărul adecvat de celule pentru transplant [Lu et al. 2011].

Astfel, BM-MSC au arătat potențial terapeutic în ceea ce privește administrarea lor în cazul pacienților cu răni cronice, însă trebuie menționat că pentru o doză de 100-150 de milioane de celule este necesar recoltarea invazivă (dureoasă și uneori asociată cu infecții și hemoragii) a 25 ml de aspirat medular și expandarea în cultură a celulelor timp de aproximativ 3 săptămâni [Pittenger et al. 2001]. Mai mult, există o variabilitate în funcție de donor în ceea ce privește potențialul de diferențiere, numărul de celule recoltat depinzând de vârstă, iar cantitatea limitată, care obligă la o expansiune intensă, putând determina senescență celulară [Rao și Matson, 2001, Barry și Murphy 2004]. Prin urmare, surse alternative care să permită o recoltare minim invazivă, cu obținerea unei cantități importante de celule după izolare, și lipsită de controverse etice, sunt reprezentate de țesutul adipos precum și de țesuturile neonatale precum cordonul umbilical. Celele mezenchimale stromale derivate din țesut adipos- ADSC prezintă caracteristici biologice, imunogenicitate și potențial de diferențiere similare cu BM-MSC [Zuk et al. 2001, Puissant et al. 2005, Hsiao et al. 2012].

Având în vedere accesibilitatea țesutului din care se izolează ADSC și de abundență acestora: BM-MSC reprezintă între 0,001-0,01% din totalul celulelor nucleate din măduva [134], pe când cantitatea de ADSC este de aproximativ 500 de ori mai mare [Hass et al. 2011, Fraser et al. 2006], ADSC par a fi o sursă preferată pentru aplicațiile clinice, putând fi utilizate chiar și fără a necesita manipularea lor ex vivo (expandarea in vitro). De altfel, unele studii au folosit direct fracția stromala vasculară (SVF- stromal vascular fraction, un amestec de celule endoteliale, pericite și macrofage) autoloaga eliminând pașii aditionali de purificare și cultivare a ADSC [Riordan et al. 2009, Casteilla et al. 2011, Yoshimura et al. 2008]. Din punct de vedere al al imunofenotipului, BM-MSC și ADSC sunt identice în proporție de cel puțin 90% [Zuk et al. 2002, Gimble et al. 2007], existând diferențe minore cum ar fi: prezența glicoproteinei CD34 la pasajele timpurii în cazul ADSC, dar nu și BM-MSC. De asemenea există diferențe raportate și între specii; astfel, Sengenès și colab. au arătat că fracția pozitivă pentru CD34 din SVF umană conține ADSC, pe când, în cazul țesutului adipos murin, fracția negativă pentru CD34 era îmbogățită în ADSC după cum s-a demonstrat prin studiile de diferențiere in vitro și pe un model de picior ischemic în vivo [Nakagami et al. 2005].

12

În ceea ce privește potențialul de diferențiere, capacitatea superioară a unui tip comparativ cu celălalt a fost intens dezbătută. Intuitiv, unele studii au arătat o diferențiere adipogenă mai pronunțată în cazul ADSC față de BM-MSC [Sakaguchi et al. 2005, Pachon-Pena

et al. 2011], și similar pentru linia osteogenă- o diferențiere mai pronunțată în cazul BM-MSc [Noel et al. 2008, Bochev et al. 2008]. Pe de altă parte, în alte publicații s-a raportat că aceste diferențe nu ar fi semnificative [De Ugarte et al. 2003, Kern et al. 2006]. Totodată s-au observat deosebiri în funcție de genul donatorului: potențialul osteogen al ADSC recoltate de la bărbați este mai mare decât în cazul celor recoltate de la femei, mai mult capacitatea de diferențiere osteogena scade cu vârstă în cazul femeilor, pe când cea adipogena rămâne neschimbată [Aksu et al. 2008, Zhu et al. 2009]. Într-un studiu din 2018, în cadrul căruia s-a comparat ADSC și BM-MSc de la același donator (n=9, vârstă 8-14 ani), din punct de vedere morfologic, imunofenotipic și al potențialului de diferențiere, s-a concluzionat că ADSC prezintă o expresie crescută pentru CD49a și scăzută pentru Stro-1. ADSC au manifestat o proliferare și o diferențiere adipogenica mai intense comparativ cu BM-MSc, care la rândul lor s-au remarcat printr-un potențial de diferențiere osteogen și condrogen mai ridicat. De menționat că proliferarea și capacitatea de diferențiere au prezentat variabilitate mare între donori [Mohamed-Ahmed et al 2018]. În general, datele din literatură par conflictuale, cel mai probabil din cauza diferențelor la nivel de sursă-donor, condiții de izolare și de cultivare (în prezența sau absență de ser fetal bovin), și a faptului că unele condiții optimizate pentru diferențierea BM-MSc nu au același efect și în cazul ADSC [Estes et al. 2006, Kim HJ și Gi IM 2009]. În ciuda acestor discrepanțe, după cum se poate observa în Tabelul 1, studiile preclinice pe diverse modele animale sugerează că administrarea locală de ADSC cât și de BM-MSc prezintă potențial terapeutic pentru tratamentul leziunilor cutanate. În ultimii ani, datorită accesibilității țesutului adipos, ADSC au fost intens utilizate în studii clinice [Casteilla et al 2011, Monsarrat et al. 2016].

13

Tabel 1. Studii pe animale utilizând terapii cu MSC pentru tratarea leziunilor cutanate. BM-MSc- MSC izolate din maduvă osoasă, ADSC- MSC izolate din țesut adipos, BMP2- proteină morfogenă osoasă 2.

Tipul de leziune	Tip MSC	Model Animal	Administrare	Rezultate	Ref.
------------------	---------	--------------	--------------	-----------	------

Diabetică

B
M
-M
S
C

Șoarece
Injecție locală Îmbunătățirea reepitelizării, granulației și vascularizării

Javazon et al., 2007

Șobolan
Injecție subcutană

Reducerea inflamației și îmbunătățirea vindecării
Kuo et al., 2011

Șobolan
Injecție intramusculară
Stimularea angiogenezei și formării țesutului de granulație

Wan et al. 2013

Șoarece
Injecție intradermică
Reducerea inflamației asociată cu iradierea
Linard et al. 2015

D
e
r
m
a
t
i
t
ă

î
n
d
u
s
a
p
r
i
n

î
r
a
d
i
e
r
e

Șobolan
Injectie
locală+BMP2
Vindecarea accelerată și
îmbunătățirea angiogeneză
Francois et
al., 2017

î
s
c
h
e
m
i
e
-
r
e
p
e
r
f
u
z
i
e
c
u
t
a
n
ă
t
ă

Șoarece
Injectie
intradermică
locală
Inhibarea formării escarelor Motegi et
al. 2017

L
e
z
i
u
n
e
p
r
i
n

î
r
a
d
i
e
r
e

A
D
S
C

Porc mic
Injectie
intradermică
locală
Vindecare fără necroză și
durere

D i a b e t i c ă

Șobolan
Transplant sub
formă de "cell
sheet"
Vindecare accelerată și
vascularizație
Kato et al.
2015

E s c a r ă

Șoarece
Injectie
subcutană locală
Inchiderea accelerată a
rânii, reducerea inflamației,
adipogeneză crescută,
îmbunătățirea arhitecturii
Strong et
al. 2015

14

tesutului

A r s u r ă

s e v e r ă

Porc
Yorkshire
Injectare
sistemică după
grefare
Accelerarea vindecării
leziunii
Foubert et
al. 2018

I.2. Procesul de vindecare al rănilor cutanate

I.2.1. **2 Structura pielii**

Pielea reprezintă cel mai mare organ al corpului uman, constituind 16% din greutatea unei persoane și acoperind o suprafață medie de aproximativ 1,8 m

2

. Organ metabolic activ,

pielea are o varietate de funcții necesare menținerii homeostaziei: acționează ca o barieră pentru factorii chimici și fizici, împiedică pierderea de fluide și contribuie la reglarea temperaturii corpului, funcționează ca un organ senzorial, fiind totodată implicată în producerea vitaminei D și a peptidelor antimicrobiene [Telser et al. 2007, Charruyer et Ghadially 2009]. De asemenea, tegumentul se continuă cu membranele mucoase la nivelul sistemului ocular, auditiv, respirator, digestiv și urogenital, și include următoarele anexe: fanerele (unghiile, părul) și glandele (sudoripare, sebacee și mamare).

Din punct de vedere structural, pielea este constituită din 3 straturi: epiderma, dermul și hipodermul. Stratul superficial reprezentat de epiderma are o grosime variabilă în funcție de zona anatomică: între 0,05 mm la nivelul pleopelor și până la 1,55 mm în cazul tălpilor, de exemplu, și este alcătuit dintr-un epiteliu scuamos stratificat, ortokeratinizat, ce conține preponderent keratinocite (80%), alături de melanocite, celule Langerhans și celule Merkel.

Epiderma este preponderent formată din keratinocite aflate în diverse stadii de diferențiere, sunt dispuse în 4 straturi: bazal, spinos, granulos și cornos, în cazul palmelor și tălpilor existând un al cincilea strat - lucidum, între cel granulos și cornos (Figura 1). Astfel, stratul bazal, denumit și germinativ, este alcătuit din celule mici cuboidale, ușor columnare atașate de membrană bazală, cu puțină citoplasmă bazofilă (datorită numeroșilor ribosomi angajați în sinteza keratinelor ce

vor fi asamblate ulterior în filamente), ceea ce conferă la microscop aspectul unui strat celular cu nucleii foarte apropiați. Celulele sunt conectate între ele prin desmosomi, iar atașamentul la membrană bazală se realizează prin intermediul hemidesmosomilor (ce implică interacțiunea filamentelor intermediare de la nivelul citoscheletului cu lamină bazală) dar și al adeziunilor focale (filamentele de actina se ancorează de componentele laminei bazale). Unele dintre aceste celule reprezintă de fapt celule stem care se divid lent, iar restul- celule progenitoare (de amplificare tranzitorie) care se divid rapid rezultând astfel keratinocite ce urmează a se diferenția, avansând spre straturile superioare [Alberts et al, 2002]; în general, pielea umană se regenerează la fiecare 28 de zile. Diferențierea terminală a keratinocitelor, care începe cu

15

diviziune la nivelul stratului bazal, este considerată o formă specializată de apoptoza. Astfel, celulele din stratul granulos prezintă o morfologie nucleară apoptotică, incluzând fragmentarea ADNului, dar fără a se realiza și fragmentarea celulară; în schimb, celulele devin pline de filamente de keratină. Prin urmare, reînnoirea epidermei este asigurată de 3 procese majore: diviziunea celulelor bazale în stratul germinativ, diferențierea și moartea programată pe măsură ce keratinocitele se deplasează spre stratul cornos, și pierderea celulară prin exfoliere la nivelul suprafeței tegumentului- Figura 2. Totodată, celulele bazale produc proteine antimicrobiene esențiale pentru exercitarea rolului protector al sistemului tegumentar cum ar fi β -defensine și catelicidine, iar expresia acestora crește pe măsură ce keratinocitele se diferențiază [Frohman et al. 1997, Sorensen et al. 2003, Braff et al. 2005]

Figura 1. Colorație hematoxilină-eozină reprezentând pielea umană, mărire 40x și insert 60x: CC- celule clare, Ep- epidermă, DP- derm papilar, DR- derm reticular, SB- stratul bazal, SS- stratul spinos, SG- stratul granulos, SSc- stratul scuamos. Săgețile indică procesele spinoase ce corespund zonei extracelulare a desmosomilor.

De asemenea, la nivelul stratului bazal se găsesc distribuite și melanocite, cu un raport la keratinocite de 1:4 până la 1:40, în funcție de zona corpului. Din punct de vedere embrionar,

16

aceste celule dendritice sunt derivate din creasta neurală, iar procesele celulare emise se extind în stratul spinos, fără a realiza atașamente desmozomale cu keratinocitele învecinate. Aceste celule produc și distribuie melanină cu rol de protecție împotriva efectelor nocive ale radiației ultraviolete; pigmentul rezultă printr-o serie de reacții enzimatică bazate pe oxidarea tirozinei la D-3,4-dihidroxifenilalanină (DOPA) de către tirozinază, la nivelul premelanozomilor (structuri membranare înrudite cu lizozomii), derivați din aparatul Golgi. Pe măsură ce melanozomii se deplasează spre vârful proceselor dendritice se produce maturizarea acestora, proces evidențiat prin microscopie electronică sub formă veziculelor clare până la complet opace spre finalul terminațiilor.

Procesul de transfer al melaninei către keratinocite se realizează prin secreție citocrina deoarece, odată cu melanozomul este fagocitată și o mică cantitate de citoplasmă. La nivelul keratinocitului, melanozomii sunt eliberați în citoplasma și distribuiți preponderent în jurul nucleului astfel încât să asigure protecția materialului genetic împotriva acțiunii radiațiilor ultraviolete. Melanozomii și conținutul acestora sunt degradați prin macroautofagie cu viteze diferite în funcție de individ: de exemplu, persoanele cu pielea mai închisă prezintă o degradare mai lentă. Sinteza melaninei este reglată de hormonul de stimulare a melanocitelor, produs de lobul anterior al glandei pituitare, hormon capabil de a lega receptorul melanocortin-1 la nivelul melanocitelor și declanșând prin intermediul cascadei de semnalizare a proteinei G creșterea activității tirozinazei.

Tot la nivelul stratului germinativ, asociate cu lamina bazală, se găsesc celulele Merkel reprezentând mecanoreceptori tactili, derivate de asemenea din creasta neurală, întâlnite mai ales la nivelul epidermei palmare și plantare, dar și a buzelor. Nucleul acestui tip de celulă este neregulat, iar citoplasma conține granule cu neurotrasmițători. Acestea stabilesc joncțiuni de tip desmozom cu keratinocitele adiacente și vin în contact cu o fibră nervoasă mielinizată de la nivelul dermului. Axonul este demielinizat pe segmentul care traversează lamina bazală și se expandează într-o terminație senzorială aplatizată- placă nervoasă, ce stabilește contactul cu celulă Merkel.

Stratul supraiacent celui germinativ este reprezentat de stratul spinos care include mai multe rânduri de keratinocite poliedrice mari ce prezintă procese citoplasmice văzute sub formă de spini la microscop (artefacte apărute în urma procesului de fixare când celulele se micșorează ușor, rezultând mici spații între ele). Astfel, aceste structuri sunt de fapt componentele extracelulare ale desmosomilor ce asigură fixarea strânsă între celule asigurând rezistență mecanică a epidermei. La acest nivel, citoplasma keratinocitelor prezintă filamente intermediare (denumite și tonofilamente) asociate desmosomilor. Stratul spinos împreună cu cel bazal formează stratul Malpighi la nivelul căruia se regăsesc celulele Langerhans- celule dendritice periferice aparținând sistemului imun, capabile să migreze la nivelul nodulilor limfatici pentru a prezenta antigeni celulelor T, declanșând astfel un răspuns inflamator.

17

Următorul strat cuprinde mai puține rânduri de keratinocite, aceste însă având un conținut ridicat de granule de keratohialina (ce conțin proteine asociate filamentelor intermediare, filagrina și trichohialina) și corpi lamelări (bogați în glicofingolipide, fosfolipide și ceramide, precum și proteaze- catepsina D, glicozidaze) în citoplasmă, motiv pentru care acest strat este denumit stratul granulos. Filagrina și trichohialina promovează agregarea filamentelor de keratină în tonofibrile (procesul de keratinizare), inițiind astfel conversia celulelor granulare în corneocite. La acest nivel, celulele devin aplatizate paralel cu suprafața pielii, iar nucleul începe să se fragmenteze, fenomene asociate și cu o scădere a pH-ului de la 7,17 către 4,5-6. Fiecărui stagiu de

diferențiere îi corespund markeri moleculari diferiți care se utilizează de obicei pentru identificarea keratinocitelor specifice fiecărui strat prin imuno-histo(cito)chimie. Astfel, pentru keratinocitele bazele se utilizează keratinele 5 și 14, pentru cele suprabazale (stratul spinos)-keratinele 1 și 10, iar pentru stratul granulos și cel scuamos: involucrina, filagrina și loricrina. Celulele stem epidermale sunt identificate cu următorul set de markeri: keratinele 5 și 14, integrina $\alpha\beta 1$ și p63.

Conținutul corpiilor lamelari este eliberat prin exocitoză în spațiul intercelular dintre stratul cornos și cel granulos, pentru a forma bariera epidermală ce previne pierderea de lichide. Această barieră este constituită practic din 2 elemente: anvelopa celulară formată din proteine (cistatină, desmoplakină, elafină, envoplakină, filagrină, involucrină, keratine, loricrină) depozitate prin rețiculare la suprafața interioară a plasmalemei având o grosime de aprox 15 nm, și anvelopa lipidică formată din ceramide (sfingolipide, colesterol și acizi grași liberi) cu o grosime de 5 nm. Importanța barierei epidermale este evidentă în cazul arsurilor cu afectare mare a suprafeței corpului asociate cu o mortalitate crescută.

Stratul cornos este alcătuit din celule scuamoase anucleate, lipsite de organite celulare și pline de filamente de keratină, care se exfoliază regulat sub influența unui proces proteolitic ce degradează desmosomii cu ajutorul serin peptidazelor de tip kalikreina dependente de pH. Astfel, la pH neutru un serin protează inhibitor (LEKTI- lymphoepithelial Kazal-type inhibitor) previne clivarea desmosomilor, dar pe măsură ce pH-ul scade în zona superficială a stratului cornos, inhibitorul eliberează progresiv peptidaza care astfel favorizează desprinderea keratinocitei.

18

Figura 2. Diagrama schematică pentru diferitele stadii ale diferențierii keratinocitelor. La nivelul stratului bazal, keratinocitul începe sinteza de filamente intermediare- keratine, iar pe măsura ce avansează în stratul spinos, această sinteză continuă. În partea superioară a stratului spinos, keratinocitul produce granule de hialină ce conțin proteine de asociere a filamentelor intermediare, și corpi lamelari conținând glicolipide. La nivelul stratului granulos, keratinocitul secretă în spațiul intercelular conținutul corpiilor lamelari contribuind astfel la formarea barierei impermeabile, citoplasma conține granulele de keratohialina care împreună cu tonofilamentele formează anvelopa celulară. Suprafața keratinocitului devine keratinizată datorită anvelopei celulare îngroșate și a mănunchiurilor de tonofilamente incluse într-o matrice specializată. Descuamarea celulei la nivelul stratului cornos este dependentă de pH, care controlează activitatea serin proteazelor KLK (peptidaze asociate cu kalikreina) și interacția cu inhibitorul de tip kazal limfoepitelial epidermic- LEKTI. Keratinocitele poziționate în apropierea

19

stratului granulos sunt expuse unui pH neutru care menține joncțiunile desmosomale și interacțiunea dintre KLK și LEKTI din matricea extracelulară. Pe măsură ce pH-ul se acidifică către suprafața pielii, LEKTI și KLK disociază, proteina devenind activă și digerând astfel proteinele desmosomale, ceea ce determină desprinderea celulelor din zonele superficiale (adaptat după Ross et al.2003).

Dermul este derivat din mezoderm, cu excepția celui de la nivelul capului și a zonei anterioare a gâtului care derivă din ectodermul crestei neurale, având o grosime cuprinsă între 0,3 mm (pleoape) și 3 mm (dorsal). Se disting 2 straturi: dermul papilar caracterizat de un țesut conjunctiv lax situat imediat sub joncțiunea dermo-epidermică, și dermul reticular format dintr-un țesut conjunctiv mai dens. La nivelul joncțiunii dermo-epidermice se remarcă numeroase protruții digitiforme de țesut conjunctiv numite papile dermice cărora le corespund protruții epidermice denumite crestele rete. Papilele dermice contin terminații nervoase precum și rețeaua de vase sanguine și capilare. De asemenea membrană bazală, care de fapt reprezintă o zonă de aderență între keratinocitele bazale și matricea extracelulară subiacentă, este formată, conform studiilor de microscopie electronică, din keratinocitele bazale, lamina lucidă, lamina densă și sublamina densă corespunzătoare dermului papilar superficial. Astfel, la nivelul keratinocitelor bazale se găsesc filamentele intermediare ce intră în componență hemidesmosomilor alături de următoarele proteine: antigenul pemfigoid bulos 1 (BPAG1e), plectina, integrinele $\alpha\beta 4$ și $\alpha\beta 1$, collagen XVII și tetraspanina CD151. Lamina lucidă (artefact ce apare în urma deshidratării specimenului) este alcătuită din numeroase filamente de ancorare pe bază de laminine- preponderent 332 dar și 311 și 511, precum și din porțiunile extracelulare ale collagenului XVII (BPAG2), integrinei $\alpha\beta 4$ și CD151. Lamina densă prezintă alături de cele trei tipuri de laminine menționate anterior, collagenul IV, glicoproteina nidogen (entactină) și proteoglicanul perlecan. Sublamina densă conține fibrilele de ancorare formate din collagen VII. Originea componentelor zonei membranei bazale se regăsește în Tabelul 2.

Tabel 2. Originea componentelor ce alcătuiesc zona membranei bazale în piele

Keratinocite Bazale Fibroblaste Dermale
Filamentele intermediare Lamininele 322, 311 și 511
BPAG1e Collagen IV
Plectina Collagen VII
Collagenul XVII
Integrinele $\alpha\beta 4$ și $\alpha\beta 1$
CD151
Nidogenul
Perlecanul

20

Collagenul VII

Componentele principale ale dermului sunt reprezentate de fibrele collagenice (70%) și elastice, împreună cu matricea extrafibrilară, toate fiind secretate exclusiv de fibroblaste. Stratul

papilar este compus din mănunchiuri subțiri de colagen I și III, fibre elastice, celule și fibrile de ancorare din colagen VII, iar stratul reticular- preponderent din mănunchiuri mari, dens împachetate de colagen I (ajungând până la 100μm în diametru), organizate sub formă de plasă țesută paralel cu suprafața pielii ce are scopul de a oferi rezistență la solicitările tangențiale. Fibroblastele de la nivelul pielii se constituie în subpopulații distincte- fibroblaste papilare, reticulare și cele de la nivelul joncțiunii dermo-hipodermice, cu o semnătură moleculară specifică în ceea ce privește proteinele matricei extracelulare [Ghetti et al. 2017, Haydont et al, 2020].

Colagenul de tip I este alcătuit din 2 lanțuri α1(I) și un lanț α2(I); din cei aproximativ 1000 de aminoacizi din secvență polipeptidică, peste 600 sunt incluși în secvențele de triplet (tripeptide de tipul Gly-Pro-X și Gly-Y-Hyp, unde X și Y pot fi orice aminoacid)) care se repetă în tandem. Aceste trei lanțuri polipeptidice având o conformație de tip α helix, se răsucesc unul în jurul altuia rezultând o structura superhelicală stabilizată de punți de hidrogen stabilite între reziduurile de glicină care se repetă la fiecare a treia poziție. Moleculă colagenului de tip I denumită și procologen, este caracterizată de o lungime de 300nm și o grosime de 1,5nm, rezultând astfel o structura lungă cilindrică. Reticularea acestor molecule de procologen este realizată de enzime extracelulare cum este lisil oxidaza (LOX- EC 1.4.3. 13) dependentă de cupru, ce oxidează gruparea ε-amino a catenelor laterale ale lizinei la δ-aldehida, rezultând alizina; această formează legături covalente- adiție nucleofilă spontană- atât cu grupările ε-amino ale altor lizine cât și cu atomii de carbon δ ale grupărilor aldehydice din alte alizine de la nivelul aceleiași superhelix sau a moleculelor de tropocolagen alăturate, rezultând astfel fibrilele de colagen. [Messerchmidt, 2010]

Elastina nu prezintă o structura secundară ordonată ca cea a colagenului, dar reticularea moleculelor se realizează tot cu ajutorul unei lizin amino oxidaze care convertește catenele laterale ale lizinei din secvențele -Lys-Ala-Ala-Lys- și -Lys-Ala-Ala-Ala-Lys- la alizină. Astfel, 3 alizine și o lizină nemodificată din regiuni diferite ale lanțului polipeptidic reacționează formând structuri heterociclice ce reticulează lanțurile în rețele de elastină.

Fibronectină plasmatică este secretată de hepatocite regăsindu-se în sânge, pe când varianta celulară este produsă atât de fibroblaste cât și de alte tipuri celulare, fiind încorporată într-o rețea fibrilară la suprafața celulei. Dimerul secretat de celule este compus din subunități conectate prin puncte disulfurice, ce prezintă modulele repetitive- I, II și III cu situsuri de legare atât pentru alte proteine extracelulare, inclusiv pentru alte molecule de fibronectină, cât și pentru celule. Mai mult, aceste situsuri pot fi sau nu expuse (situsuri criptice) în funcție de modificările conformaționale ale fibronectinei- în formă globulară acestea sunt inaccesibile, iar polimerizarea

21

fibronectinei în fibre le face accesibile pentru interacțiunea cu integrinele de exemplu [Gao et al. 2003]. Asamblarea matricei de fibronectină este un proces ce depinde de integrine, în principal de integrina α5β1 ce interacționează cu secvență RGD (arginina-glicină-acid aspartic) din modulul III, conectând astfel proteină la citoscheletul de actină [Mao și Schwarzbauer, 2005]. De altfel, există o reacție de reciprocitate între polimerizarea fibronectinei și organizarea citoscheletului actinic, care stă la baza formării și stabilității adeziunilor celule- matrice fibrilară: retenția colagenului I și trombospindinei-1 (proteină secretată de keratinocitele bazale și depusă la nivelul membranei bazale) în structuri fibrilare necesită o matrice intactă de fibronectină [Sottile și Hocking, 2002].

Matricea extrafibrilară umple spațiul dintre fibre și este de fapt un gel de mucopolizaharide pe bază de proteoglicani și hialuronan, care poate să lege o cantitate de apă de până la 1000 de ori masă sa. Astfel, acest hidrogel pe lângă faptul că facilitează mișcarea fluidelor, soluțiilor și celulelor inflamatorii, asigură rezistență țesutului la compresie. Fibrele de colagen I și III oferă suport celulelor rezidente, rezistență la tensiunile mecanice, reglează adeziunea și migrarea celulară. Fibronectina, a două proteină caabundență, prezintă numeroase situsuri de legare pentru moleculele de colagen, fibrină și proteoglicani, facilitând astfel coeziuneacomponentelor extracelulare precum și adeziunea celulară. Fibrele elastice având un miez de elastină acoperit de glicoproteine (microfibriline) asigură revenirea țesutului la formainițialăîn urmasolicitărilor mecanice repetate.

Gelul viscoelastic amorf pe baza de glicozaminoglicani (GAG)- lanțuri de polizaharide puternic hidrofile: acid hialuronic, dermatan sulfat, condroitin-6-sulfat, keratan sulfat, heparan sulfat, este produs și degradat de fibroblaste dar și de mastocite. Dintre acești glicozminoglicani, acidul hialuronic nu intră în componența proteoglicanilor (PG)- complecși macromoleculari formați prin asocierea covalentă a GAG cu o proteină miez. Localizarea PG la nivelul pielii se regăsește în tabelul 3.

Tabel 3. Proteoglicanii din componența pielii. CS- condroitin sulfat, KS- keratan sulfat, HS- heparan sulfat, NG-2 antigen 2 nerv-gliial, CSPG- condroitin sulfat proteoglican, TGFβ- factorul de creștere transformator beta. (adaptat după Smith și Melrose, 2015)

Proteoglican Masa proteinei miez (kDa)

GAG Localizare

Extracelulari

Versican izofomă V0 373 CS Epiderm și derm, vasculatură și rețele elastice din piele

Versican izofomă V1 265 CS

Versican izofomă V2 180 CS

Versican izofomă V3 72 absent

22

Agregan CS/KS Absent in pielea normală, se acumulează

în cicatrici
Perlecan 467 HS Asociat pericelular și
component matrice,
membrană bazală
Decorină 36 CS/DS Matrice extracelulară,
asociată fibrilelor de
colagen
Biglican 38 CS/DS Asociat matricei și
celulelor
Fibromodulină 42 KS Asociat fibrilelor de
colagen
Lumican 38 KS Asociat fibrilelor de
colagen
Asociați cu celulele
Glipican-1 56 HS matricea pericelulară a
keratinocitelor
Sindecan 1 33 HS, CS/DS Componenta
pericelulară a
keratinocitelor,
fibroblastelor, endoteliu
capilar și celule
glandulare
NG2/CSPG-4 251 CS Transmembranar în
celule progenitoare/stem
ale epidermei
Intracelulari
Serglicin 10-19 HS, CS, DS Intracelular la nivelul
granulelor secretorii ale
mastocitelor, celulelor
endoteliale,
neutrofilelor,
limfocitelor T citotoxice

23

Co-receptori
CD44 37-81 CS/DS sau HS Receptor
transmembranar pentru
HA
Betaglican 110 HS/CS Co-receptor de tip III
pentru TGF β
Endoglină 68 HS/CS Co-receptor pentru
TGF β

Hipoderma sau țesutul adipos subcuticular, se regăsește între derm și mușchi, fiind compusă din adipocite dispuse sub formă de lobuli delimitați de structuri de colagen continue cu colagenul din derm, alături de vase de sânge și o parte din anexele pielii: foliculii piloși, neuronii senzoriali. Principalele funcții ale hipodermei includ protecția termică, amortizarea în cazul traumatismelor, stocarea de energie și secreția de hormoni- adipocine precum leptina și adiponectina. Hipoderma nu este considerată strict ca făcând parte din piele dar are un rol important în asigurarea funcțiilor acesteia.

1.2.2. Etapele vindecării rănilor cutanate

Procesul de vindecare a rănilor cuprinde 4 etape ce se suprapun: hemostază, inflamație, proliferare și remodelare (Fig. 3), iar rezultatul oricărei dintre aceste etape poate influența vindecarea plăgii ce poate fi o cicatrizare normală sau patologică (hipertrofică, keloidă) sau poate bloca evoluția refacerii țesutului cutanat, rezultând o rana cronică.

24

Figura 3. Cele 4 etape din procesul de vindecare a rănilor cutanate: hemostază, inflamație, proliferare și remodelare, incluzând procesele majore și principalele celule împreună cu citokinele, factorii de creștere și componentele matricei extracelulare implicate. IL- interleukină, TNF α - factor de necroză tumorală alfa, PDGF- factor de creștere derivat plachetar, TGF β - factor de creștere transformator beta, KGF- factor de creștere keratinocitar, FGF- factor de creștere fibroblastec, IGF1- factor de creștere al insulinei 1, GM-CSF- factorul de creștere granulocitor/monocitar, MMP- metaloproteinaze matriciale, TIMP- inhibitorii MMP, EGF- factor de creștere epidermal, HB-EGF- factor EGF legat de heparină, TGF α - factor de creștere transformator alfa, VEGF- factor de creștere endotelială vascular, GAG- glicozaminoglicani, Coll/Col III- colagen de tip I/Colagen de tip III, Fn- fibronectină, Vn- vitronectină, TGF β 1- factor de creștere transformator beta 1 (adaptat după Roșca et al. 2020)
Hemostaza (uneori considerată ca parte din etapa inflamatorie) are scopul de a împiedica pierderea de sânge în urma lezării pereților vaselor sanguine, prin contractia acestora și activarea adeziunii plachetelor (via factorul von Willebrand), precum și a mecanismelor de agregare urmate de inițierea cascadei de coagulare. În final, după depunerea și stabilizarea cheagului de fibrină (prin conversia fibrinogenului sub acțiunea trombinei), orice sângerare ulterioară este prevenită [Golebiewska și Poole, 2015]. În același timp, etapa de hemostaza

25

activează procesul inflamator, prin acțiunea chemo-atrăctantă a factorilor eliberați de plachete,

preum TGF β , IL-1, TNF α , PDGF, PF4 (CXCL4), care stimulează influxul de neutrofile (celule polimorfonucleare) cu rolul de a îndepărta potențialii patogeni. De asemenea, o altă chemokină secretată de plachete- CXCL12 (SDF1) promovează recrutarea celulelor progenitoare și proliferarea celulelor stem epidermale locale [Guo et al. 2015]. Neutrofilele sunt primele celule ale sistemului imun înăscut ce ajung la nivelul leziunii cutanate, cel mai mare număr atingându-se în primele 12 ore, și au rolul de apărare împotriva infecțiilor și de îndepărtare a debrisurilor, prin intermediul acțiunii proteazelor (MMP2, 8, 9 și 25), ROS (specii reactive de oxigen) și a peptidelor antimicrobiene (lizozime, mieloperoxidaze, defensine, azurodine). În același timp, neutrofilele eliberează multiple citokine și factori de creștere care amplifică în continuare răspunsul inflamator [Wilgus et al. 2013]. Mai mult, neutrofilele activează și celule non-immune locale precum fibroblastele [Su et al. 2008] și celulele endoteliale- prin secreție de VEGF [Gaudry et al. 1997].

Următorul tip celular imun ce ajunge la nivelul plăgii este reprezentat de monocite care se diferențiază în macrofage în momentul migrării din torrentul sanguin în țesut. Pe lângă rolul imunologic- prin recunoașterea, fagocitoză și distrugerea microorganismelor patogene, precum și îndepărtarea debrisurilor celulare și a celulelor apoptotice, macrofagele manifestă și un rol trofic, Willneborg și colab. demonstrând că subtipul care secretă VEGF-A este important pentru angiogeneza timpurie [Willenborg et al. 2012]. De asemenea, macrofagele rezidente de la nivelul anexelor pielii se activează în cazul rănirii cutanate via TLR (Toll-like receptors) și secretă mediatori pro-inflamatori (TNF α , IL-1 β , IL-6) ce consolidează răspunsul imun prin atragerea neutrofilelor și monocitelor [Krzyszczuk et al. 2018]. În faza timpurie a inflamației, macrofagele de tip M1 (pro-inflamatorii) se infiltrează în țesut pentru a îndepărta agenții patogeni, debrisurile și celulele moarte, iar pe măsură ce procesul de vindecare evoluează, acestea tranziționează către fenotipul M2 (anti-inflamator) asociat cu stimularea migrării și proliferării fibroblastelor, keratinocitelor și celulelor endoteliale [Murray et al. 2011]. Cu toate acestea, trebuie menționat că populația de macrofage este heterogenă și diferită în timp, astfel încât nu se suprapune perfect cu profilurile M1 și M2 observate in vitro [Novak et al. 2013]. De asemenea, studii pe animale au arătat că rănille diabetice greu vindecabile sunt asociate cu o tranziție defectuasă a macrofagelor de la fenotipul M1 către M2 [Mirza și Koh, 2011].

Ultimele celule imune care migrează din vasele de sânge (prin diapedeza) sunt leucocitele, dintre care limfocitele sunt responsabile în general pentru răspunsul imun adaptativ. Cu toate acestea, în organele de barieră precum piele și mucoase, pe lângă celulele Langerhans (celule dendritice), se găsesc și limfocite rezidente ce pot acționa rapid, fără prezentare de antigen. Mai exact, la nivelul joncțiunii epidermo-dermale, a anexelor pielii precum și în apropierea vaselor sanguine, se găsesc celule T capabile să secrete factori de creștere și citokine implicate în activarea și proliferarea altor tipuri celulare [Schaerli et al. 2004]. Pe lângă celulele T, celule B sunt de asemenea implicate în faza inflamatorie a vindecării unei răni: astfel, limfocitele convenționale B2 oscilează între vasele de sânge și țesuturile limfoide, fiind implicate în răspunsul imun

26

adaptativ prin producerea de anticorpi. Limfocitele B1 ("innate-like") răspund activării TLR și declanșează răspunsuri rapide la anticorpi independent de celulele T- fagocitoză și efecte antimicrobiene, în același timp secretând citokine specifice răspunsului imun înăscut precum G-CSF (granulocyte colony stimulating factor) [Rauch et al. 2012].

Etapă proliferativă dubutează după maxim o zi de la producerea leziunii, cu migrarea keratinocitelor din zona periferică cu scopul de a restabili integritatea epidermei printr-un proces denumit re-epitelizare ce se poate extinde pe durata a câteva săptămâni. Totodată, la nivelul dermului, fibroblastele și celulele endoteliale sunt implicate în procesul de refacere a acestui strat prin fibroplazie și angiogeneză- vizual acest fenomen se observă prin apariția țesutului de granulație roșiată compus din fibroblaste și matrice produsă de acestea precum și din noile vase de sânge formate [Li et al. 2007]. Procesul de re-epitelizare cuprinde următoarele etape: migrarea keratinocitelor adiacente rănii, proliferarea și diferențierea acestora în epiteliu stratificat, precum și restabilirea membranei bazale între compartimentul epidermic și cel dermic. Activarea keratinocitelor la marginea rănilor este asociată cu expresia unor keratine specifice: Ker 6, 16 și 17 sub influența citokinelor IL-1 și TNF α . Pe de altă parte, TGF β secretat de fibroblaste în special, induce expresia de Ker 5 și 14, specifice celulelor epiteliale bazale [Freedberg et al. 2001]. Migrarea keratinocitelor la nivelul plăgii implică o tranziție epitelio-mezenchimală, iar studiile in vitro au arătat că citokina inflamatorie TNF α induce această tranziție via BMP (bone morphogen protein) atât în keratinocitele din rănille acute cât și din cele fibrotice [Yan et al. 2010]. Considerat și o tranziție epitelio-mezenchimală parțială, procesul de re-epitelizare presupune reducerea complexelor joncționale (dezmosomi și joncțiuni aderente), modificarea filamentelor intermediare- pierderea keratinei, și expresia unor markeri mezenchimali precum FSP1 și vimentina, însoțite de o morfologie aplatizată a celulelor [Haensel și Dai, 2018]. Astfel, pe lângă detașarea de substrat și de celulele învecinate, keratinocitele trebuie să treacă prin matricea de fibrină nou formată, ceea ce necesită acțiunea unor MMP (1,2,3,10, 14, 19 și 28) precum și a inhibitorilor acestora, astfel încât un echilibru fin între acestea poate dirija vindecarea rănii către o variantă cronică [Muller și colab. 2008, Caley et al. 2015]. Citokine precum IL-3, 6 și 8, GM-CSF secretate atât de fibroblaste cât și de keratinocite, au fost dectate în fluidul recoltat din răni, acestea acționând ca factori mitogeni și motogeni asupra celulelor epiteliale, stimulând astfel procesul de re-epitelizare [Grimstad et al. 2011]. De asemenea, numeroși factori de creștere: HB-EGF, EGF, TGF α , membri ai superfamiliei FGF (FGF2, FGF7/KGF1, FGF10/KGF2 și FGF22), și citokine: IL-1, IL-6, TNF α , acționează sinergic pentru a asigura migrarea adecvată a keratinocitelor [Paster et al.2014].

În condiții normale, proliferarea și diferențierea keratinocitelor constituie un proces continuu, această capacitate regenerativă a epidermei datorându-se în principal populațiilor locale de celule stem epidermale ce se găsesc în nișe specifice: foliculii piloși, stratul bazal al epidermei interfoliculare, precum și baza glandelor sebacee. Mascre și colab. au arătat că, în cadrul procesului de vindecare, celulele progenitoare joacă un rol discret, contribuția majoră având-o celule stem cu ciclul încet de mitoza ("slow-cycling") din epiderma interfoliculară

[Mascre et al. 2012]. Restabilirea zonei membranei bazale reprezintă de asemenea un pas important în procesul de vindecare a rănilor cutanate, întrucât această structură oferă suport pentru keratinocitele bazale și stabilizează acest compartiment la dermul subiacent. Recent, laminina- γ 2 a fost evidențiată ca substratul preferat de keratinocite în cazul rănilor umane, pe când colagenul de tip IV și VII a fost depus după închiderea leziunii [Fisher și Rittie, 2018]. Fibroplazia presupune proliferarea și migrarea fibroblastelor, precum și producerea componentelor matricei extracelulare. Aproximativ în a patra zi de la rănire, fibroblastele de la periferie încep să migrează în cheagul de fibrină, unde secretă o matrice pe baza de colagen ce include și proteoglicani și fibre de elastină. O parte din factorii chemotactici necesari pentru această etapă- precum PDGF și TGF β , sunt secretați de macrofage, pe când mediul hipoxic (în special din zona centrală a plăgii), împreună cu EGF și FGF, stimulează proliferarea fibroblastelor. De asemenea, studii pe modele animale sugerează că adipocitele intradermale sunt implicate în recrutarea fibroblastelor prin secreția de PDGF [Schmidt și Horsely 2013]. O dată ajunși la nivelul plăgii, fibroblastele capătă inițial un fenotip secretor- implicat în sinteza de matrice, iar ulterior unul contractil- miofibroblaste, ce asigură contractia leziunii. Matricea nou sintetizată este abundentă în colagen de tip III- denumit și colagen imatur- implicat în reglarea maturării fibrelor de colagen; pe măsură ce procesul de vindecare avansează, raportul dintre colagenul de tip I și cel de tip III, se modifică în favoarea primului. Persistența semnificativă a colagenului III după închiderea rănilor, se regăsește în cicatricile keloide și hipertrofice [Gauglitz et al. 2011, Oliveira et al. 2009].

Vasele capilare de la nivelul dermului inițiază procesul de angiogeneza, prin activarea celulelor endoteliale, degradarea membranei bazale a vasului, înmugurire și proliferare înspre zona lezată rezultând astfel formarea de tubuli și maturarea acestora. Pe lângă elementele celulare, toate stadiile depind de prezența citokinelor precum și de componentele și organizarea matricii extracelulare nou formate. Celulele inflamatorii eliberează factori chemotactici și mitogeni pentru celulele endoteliale: mai exact, plachetele și macrofagele secretă factori de creștere precum PDGF, TGF β , IL-8, bFGF și VEGF, pe când fibroblastele sintetizează o matrice bogată în colagen, glicozaminoglicani, fibronectină și vitronectină, care constituie substratul pentru elongarea vaselor și formarea de tubi [Werner și Grose, 2003, Eming et al. 2007, Eming et al. 2011].

Faza de remodelare începe în primele 2-3 săptămâni de la producerea leziunii și poate dura până la un an sau chiar mai mult; în final, țesutul rezultat prezintă maxim 80% din rezistență mecanică inițială. Dimensiunea cicatricii scade în această etapă prin contractia leziunii și rezistența la tensiuni crește prin depunerea de colagen I. În cazul rănilor pentru care procesul de re-epitelizare durează mai mult de 3-4 săptămâni, există o predispoziție pentru dezvoltarea unei cicatrici vizibile, lipsite de anexe ale pielii, mult mai sensibilă la radiația ultravioletă și cu o rezistență mecanică mult diminuată [Tziotziou et al. 2012]. Matricea laxă inițială pe baza de colagen II, fibrină, fibronectină și acid hialuronic, ce a permis migrarea, proliferarea și

angiogeneza este substituită cu colagen de tip I, care în mod normal reprezintă 80% din derm. Pe parcursul procesului de vindecare, matricea extracelulară trece prin cicluri de sinteză și degradare modulate de MMP și TIMP. Miofibroblastele cuplate prin adeziuni focale mediate de integrina, la componentele matricii, induc forțe contractile pentru a trage de marginile rănilor, astfel minimizând leziunea [Xue și Jackson 2015]. Activarea fibroblastelor pentru a se diferenția în miofibroblaste depinde de prezența TGF β 1 și de rigiditatea substratului [van de Water et al. 2013, Hinz et al. 2019]. Granato și colab. au arătat in vitro, că în cazul cultivării miofibroblastelor în sferoizi, deci într-un sistem tridimensional, aceștia se pot deactiva și recăpăta fenotipul contractil în momentul trecerii lor în sistemul de cultură bidimensional, evidențiind astfel importanța mediului asupra fenotipului celular [Granato et al. 2017]. La sfârșitul procesului de vindecare cutanată normală, miofibroblastele dispar prin apoptoză, persistența acestui tip celular fiind asociată cu cicatricile hipertrofice și keloide [Darby et al. 2016].

În concluzie, procesul de vindecare a rănilor cutanate este constituit din 4 etape ce se suprapun: hemostază, inflamație, proliferare și remodelare, toate acestea fiind orchestrate de celule rezidente ale pielii, cât și de precursori și celule imune atrase la nivelul leziunii, și fin reglate de citokinele și factorii de creștere eliberate de aceste celule, precum și de componentele matricii extracelulare care sunt continuu modificate pentru a obține refacerea structurii și funcțiilor pielii.

1.3. Aplicațiile nanoparticulelor și biomaterialelor în regenerarea tisulară

1.3.1. Nanoparticule pe bază de fier

Nanoparticulele, inclusiv cele cu proprietăți superparamagnetice, considerate pentru medicina regenerativă trebuie să îndeplinească o serie de criterii:

1. biocompatibilitate (lipsa citotoxicității) [Park et al. 2010]
2. biodegradabilitate
3. să nu afecteze caracteristicile celulelor stem [Kim et al. 2010]
4. eficiente la doze terapeutice
5. transfer minim sau inexistent de produși secundari către țesuturile și celulele din jur [Frangioni și Hajjar 2004]
6. stabilitate chimică în condiții fiziologice

Acest tip de nanoparticule sunt compuse dintr-un miez de magnetită (Fe₃O₄), hematită (Fe₂O₃) sau maghemită (γ -Fe₂O₃), acoperit cu un polimer biocompatibil organic/inorganic [Hou et al. 2020]. Miezul nanoparticulelor este în mod normal feromagnetic, iar pe măsură ce

dimensiunea scade sub 30 nm, acesta își pierde magnetismul permanent și devine superparamagnetic [Mahmoudi et al. 2012].

Nanoparticulele pe baza de oxid de fier (NP Fe) sunt adecvate pentru aplicații biologice și datorită naturii lor superparamagnetice ce implică faptul că particulele nu se vor atrage între ele, riscul de aglomerare minimizându-se astfel. De asemenea, întrucât fierul este un metal care se regăsește în mod normal în organismul uman, deci este considerat un compus endogen (sub formă de feritină, de exemplu), Fe NP sunt biocompatibile, organismul metabolizându-le [Bulte JW. 2009, Berry CC. 2005]. Utilizarea NP Fe în medicina regenerativă se bazează pe aplicațiile acestora ca agenți de contrast RMN [Dulińska-Litewka et al. 2019], cum ar fi Endorem (Feridex) disponibil deja comercial. Acest tip de compuși au o dimensiune cuprinsă între 120 și 180 nm, cu un miez de oxid de fier și o sarcină globală negativă, fiind acoperiți cu dextran ce le asigură biocompatibilitatea [Grootendorst et al. 2013].

Încorporarea de NP Fe la nivelul celulelor permite manipularea acestora de la distanță cu ajutorul unui gradient de câmp magnetic, și astfel determină poziționarea precisă a celulelor în funcție de zona care trebuie regenerată, fără a le compromite funcția [Kim et al. 2009]. De asemenea, Hsiao et al au incubat timp de 24 de ore, MSC umane cu NP Fe (Ferucarbotran). Autorii au raportat că preluarea de nanoparticule nu a fost asociată cu modificări în ceea ce privește viabilitatea, proliferarea, producția de specii reactive de oxigen sau capacitatea de diferențiereș mai mult, nanoparticulele au fost detectate la nivel de celulă singulară folosind o rezonanță magnetică de 1,5 T [Hsiao et al. 2007]. Principial, aplicația NP Fe pentru urmărirea celulelor a fost demonstrată prin conjugarea cu un fluorocrom a învelișului nanoparticulelor și urmărirea evoluției fluorescenței în experimente de tip „pulse-chase” pe celule neurale [Willmann A. și Dringen R. 2018]. Adicional, urmărirea in vivo a celulelor MSC transplantate la nivelul rinichilor șoarecilor, a fost posibilă datorită incubării în prealabil cu NP Fe acoperite cu heparină nefracționată [Lee et al. 2012]. De menționat că migrarea in vivo a celulelor transplantate este necesară pentru determinarea eficienței terapiei celulare, deci utilizarea NP Fe împreună cu tehnica RMN permitea urmărirea celulelor transferate întrucât fierul intracelular perturbă câmpul magnetic, și astfel celulele pot fi vizualizate [Cromer et al. 2011].

Procesul de mecanotransducție, care presupune conversia stimulilor mecanici în semnale biochimice ce activează procese biologice precum: proliferare, diferențierea sau migrarea celulelor stem [Argentati et al. 2019], poate fi stimulat cu ajutorul nanoparticulelor magnetice. Astfel, Kirkham et al. au arătat că utilizarea de particule magnetice funcționalizate cu secvența RGD (peptidă motiv acid arginilglicilaspartic) ce permite atașarea acestora la receptori sau canale ionice de pe suprafața MSC, determină o polarizare a membranei precum și activarea mesagerilor secundari pe calea de semnalizare [Kirkham et al. 2010]. Mai mult, mecano-activarea de la distanță folosind NP Fe funcționalizate, a promovat diferențierea MSC din măduvă osoasă prin stimularea ciclică a PDGF α și β , către un fenotip cu o expresie crescută de α SMA [Hu et al. 2014].

30

Transferul terapeutic de gene în vederea dezvoltării terapiei cu celule stem modificate genetic, are în vederea modificării potenței celulelor stem, sau a organelor rezultate din celulelor stem modificate. Astfel este necesar un sistem stabil și eficient de transfecție, care să permită livrarea genelor fără a compromite funcția acestora. NP Fe, așa numitele sisteme nanomagnefect, acoperite cu acizi nucleici sunt capabile să crească randamentul transfecției prin ghidarea lor către membrană cu ajutorul unui câmp magnetic, fiind apoi preluate prin endocitoza [Fouriki et al. 2014, Subramanian et al. 2013].

Astfel, aceste aplicații relevante pentru medicina regenerativă ale nanoparticulelor magnetice pe baza de fier: marcarea, urmărirea și transfectarea celulelor, necesită internalizarea sau legarea la suprafața membranei celulare fie prin integrina sau anticorpi specifici. Polimerii utilizați pentru acoperirea NP Fe pot fi naturali sau sintetici (structura de tip „core-shell”), după cum se poate observa în tabelul 4, și alături de surfactanți asigură stabilizarea și dispersarea particulelor în suspensie. Cele mai întâlnite metode de sinteză pentru nanoparticulele pe bază de fier sunt reprezentate, în general, de metode chimice precum: coprecipitare, descompunere termală, reacție hidrotermală, precipitare sol-gel și microemulsie. Metodă hidrotermală utilizată pentru obținerea nanoparticulelor hibride pe baza de fier studiate în capitolul II., produce compuși cu mărime și formă controlabile, și o distribuție dimensională relativ amplă. Soluții apoase de săruri metalice precursorare (nitrat deric, clorură ferică, oxalat feros sau ferocianură de potasiu), alături de surfactanți sau agenți de capping (sodiu dodecilsulfat- SDS, sodiu dodecilbenzen sulfonat- DBS, polivinilpirolidona- PVP) sunt adăugate într-un autoclav la temperatura ridicată (130-250°C) și presiune mare (0,3-0,4 Mpa) în atmosfera inertă (argon). Morfologia și dimensiunea particulelor depind de o serie de parametri de reacție precum: temperatura, presiunea, pH-ul, tipul și concentrația precursorului [Majidi et al. 2016]. Astfel, concentrația de precursor mărește dimensiunea particulelor, acest paramentru însă fiind mult mai sensibil la timpul reacție [Hao și Teja 2003].

Tabel 4. Principalii compuși utilizați pentru stabilizarea NP Fe în suspensie. PAA- poli(acid acrilic). PEG- poli(etilenglicol), PVP- poli(vinilpirolidonă), PEI- poli(etilenimină).

Compus Avantaje Ref

N
a
tu
ra
l

Chitosan Polimer liniar cationic biocompatibil Costello et al. 2015

Perez et al 2020

Gelatină Biocompatibil, emusifiant hidrofил si agent de gelare

Gaihre et al. 2009

Dextran Stabilizează soluția coloidală și crește timpul de circulație în sânge

Berry et al. 2003

Naha et al. 2019

Acizi grași Stabilizează soluția coloidală și prezintă grupări terminale carboxil funcționale

Sahoo et al. 2001

Tiar et al. 2020

Polipeptide Permit țintirea către anumite tipuri celulare

Lewin et al. 2000

Chee et al. 2018

Fosforilcolină Stabilizează soluția coloidală

Permite preluarea de către celule stem

Derizot et al. 1999

Peacock et al. 2012

S

in

te

ti

c

PAA Stabilizează soluția coloidală, contribuie la bioadeziune și la creșterea

biocompatibilității

Couto et al. 2016

Giraldo-Villegas et

al. 2019

PEG Crește eficiența internalizării, timpul de circulație în sânge și îmbunătățește

biocompatibilitatea

Khandhar et al. 2017

Lazaro-Carrillo et al.

2020

PVP Stabilizează soluția coloidală și crește timpul de circulație în sânge

Lee et al. 2008

Kermanian et al.

2021

PEI Îmbunătățește biocompatibilitatea și stabilitatea soluției coloidale

Duan et al. 2014

Yang et al. 2018

PEI este un polimer cationic (polication), care induce un răspuns imun scăzut, cu grade diferite de ramificare și ușor modificabil. De asemenea, acest compus este capabil să lege și să condenseze acizi nucleici, fiind introdus în 1995 ca un vector non-viral pentru transferul de gene. PEI ramificat se formează prin polimerizarea deschisă în inel pornind de la aziridina, pe când PEI liniar prin hidroliză acidă sau aminică la nivelul polioxazalinei, ce prezintă amine secundare [Zakeri et al. 2018]. Acest polimer protejează acizii nucleici împotriva degradării enzimatică și non-enzimatică, mediază transferul prin membrana celulară și promovează

eliberarea lor intracelulară, fiind un vector atractiv pentru livrarea in vivo atât de ADN cât și de ARN, local sau sistemic [Whitehead et al. 2009, Hobel et al. 2013]. Astfel, aplicațiile NP Fe acoperite cu PEI- poli(etilenimina)- NP Fe PEI s-au focusat pe utilizarea lor ca nanoplatforme pentru transferul de acizi nucleici [Steitz et al. 2007, Liu et al. 2011], dar potențialul lor în biomedicină, datorat dimensiunii, proprietăților magnetice și biocompatibilității, rămâne încă neexplorat.

I.3.2. Nanoparticule pe bază de argint

Cele mai utilizate nanoparticule metalice pentru domeniul medical sunt cele pe bază de argint (NP Ag), în principal datorită proprietăților antibacteriene [Răi et al. 2009]. Având în vedere consecințele infectărilor plăgilor precum și a constructelor de inginerie tisulară sau a dispozitivelor protetice [Morton și Phillips 2016, Colenci și Abbade 2018, Kuijer et al. 2007, Beam și Osmon D. 2018], folosirea NP Ag pentru combaterea dezvoltării microorganismelor patogene, inclusiv a celor rezistente, s-a conturat că o strategie fezabilă în locul antibioticelor, inclusiv în domeniul medicinei regenerative. De altfel, compușii pe baza de argint au fost utilizați încă din Antichitate, și există deja produse comerciale ce utilizează fie argintul în formă sa ionică, fie metalică, precum: acoperire pentru catetere (Covidien) sau pansamente pentru răni (Silvercel, Tegaderm Alginate Ag, Acticoat) [Sim et al. 2018]. Mai mult, în contextul global actual, nanocompuși pe bază de argint au fost eficienți împotriva SARS-CoV-2 [Jeremiah et al. 2020].

Nanoparticulele de argint pot fi sintetizate pe diferite căi: fizice [Khayati et al. 2012, Brobbey et al. 2017], chimice [Laghrib et al. 2019, Naik et al. 2019], fizico-chimice [Liu et al. 2017] sau biologice- așa numită sinteze verde (mediate de bacterii de exemplu [Klaus et al. 1999]). Cea mai utilizată, considerând facilitatea, reproductibilitatea, costul și siguranța, este metoda de reducere chimică a sărilor de argint cu citrat de sodiu sau borohidrat de sodiu [Quintero-Quiroz et al. 2019]. Pe lângă aceste componente este necesară și prezența unui stabilizator ce poate fi anorganic precum acidul ascorbic, sau organic (polimeri ca de exemplu PVP- poli(vinilpirolidona), PEI- poli(etilenimina), PEG- polietilenglicol, sau proteine: albumina bovină serică) [Bhatie et al. 2016, Xu et al. 2016, Pinzaru et al. 2018, Kim et al. 2021]. În principiu, acoperirea NP Ag cu un astfel de stabilizator determină creșterea stabilității acestora și scăderea aglomerării, dar mai ales, diminuează efectul citotoxic asupra celulelor mamaliene. Acțiunea antibacteriană a NP Ag are la baza eliberarea ionilor de argint- Ag

+

în mediu

apoi pentru a interacționa cu microorganismele. Astfel, Ag

+

pot reacționa cu grupările ce conțin

sulf sau fosfor din structura proteinelor de la nivelul membranei sau peretelui celular bacterian, determinând funcționarea deficitară a acestora. De asemenea, Ag

+

se pot lega la grupările

negative de la nivel membranar, rezultând astfel găuri prin care se poate scurge conținutul citoplasmatic, gradientul de protoni se disipează și, în final, apare moartea celulară. O dată ajuns în interiorul celulei, Ag

+

pot interfera cu funcția lanțului transportor de electroni [Jung et al., 2008; Slavin et al. 2017]. Mai mult, Ag

+

pot interacționa cu ADNul și ARNul bacterian,

inhibând diviziunea celulară [Yang et al. 2009; Hsueh et al. 2015]. În general, mecanismul de acțiune al NP Ag include următoarele fenomene [Arya et al. 2019]:

1. Atașarea la nivelul suprafeței peretelui celular
2. Inducerea modificărilor structurale și afectarea integralității membranei
3. Formarea de găuri și acumularea NP Ag la suprafața celulară

34

4. Perturbarea gradientului electric

5. Inhibarea refacerii peretelui celular

6. Prevenirea preluării și schimbului de ioni fosfat, cu eliberarea de manitol, și proteine

7. Formarea de radicali liberi și specii reactive de oxigen

8. Atașarea la subunitatea ribozomala 30S și inhibarea procesului de translație

9. Intercalarea între bazele de AND și împiedicarea procesului de transcripție

10. Interacțiunea cu grupările tiol de la nivelul enzimelor și proteinelor

11. Afectarea activității enzimatice de la nivelul lanțului respirator bacterian

12. Inactivarea enzimelor implicate în producerea de ATP

13. Modificarea profilului de fosforilare și deci inhibarea căii de transducție a semnalelor celulare.

Tabel 5. Compuși pe bază de NP Ag, în stadiul preclinic de dezvoltare pentru vindecarea rănilor cutanate.

Compus Efect antibacterian

Efect in vitro Efect in vivo Ref.

Pansament de

colagen și

chitosan cu NP

Ag

E.coli

P. aeruginosa

S. aureus

HUVEC: proliferare

creșcută, scădere

secreție de citokine

inflamatorii și

stimulare secreție

factori de creștere

Vindecare accelerată

pe un model murin de

rană provocată prin

arsură

Li et al.

2020

Film de chitosan

cu NP Ag

stabilizate cu

chitosan

E.coli - Vindecare accelerată

cu stimularea

angiogenezei pe un

model murin de rană

provocată prin
abraziune
Pansara et
al. 2020
Hidrogel de
chitosan și
glucomannan
E. coli
S. aureus
Lipsă citotoxicitate
pe fibroblaste
Vindecare accelerată
cu răspuns inflamator
scăzut pe un model
Jiang et al.
2020

35

konjac cu NP Ag murin de rană
excisională infectată
Hidrogel de
galacto-
xiloglucan dopat
cu NP Ag
E. coli
S. aureus
C. albicans
Îmbunătățire
adeziune și
proliferare fibroblaste
(3T3 L1)
Efect anti-inflamator
pe macrofage
RAW264.7
Îmbunătățire
angiogeneză și
depunere colagen,
vindecare și efect
bactericid pe un model
de șoarece cu rană
excizională
Preethi et
al. 2020
Film de sericină
și chitosan cu
NP Ag și
moxifloxacin
E.coli
P. aeruginosa
S. epidermidis
S.aureus MRSA
- Vindecare accelerată
însoțită de
îmbunătățirea
reorganizării
colagenului,
neovascularizării și re-
epitelizării pe un
model murin cu rană
provocată prin arsură
Shah et al.
2019
Hidrogel de
chitosan și
poli(etilenglicol)
E.coli
P. aeruginosa
S. aureus
- Vindecare accelerată
pe un model de iepure
diabetic cu rană
excizională asociat cu
o mai bună remodelare
a matricei de colagen
Masood et
al. 2019
Adeziv-hidrogel
de
poliacrilamida,

hialuronan
metacrilat și
gelatina cu NP
Ag
E.coli
S. aureus
Adeziune plachetară
crescută, fără a
induce hemoliză

Activitate hemostatică
Îmbunătățire vindecare
pe model murin de
rană excizională,
asociat cu reducerea
citokinelor
inflamatorii,
Nthumba
et al. 2020

36

promovarea
neovascularizării și
depunerea de colagen
Membrană nano-
fibroasă de
chitosan și
poli(etilenoxid)
cu NP Ag
S.aureus - Îmbunătățirea
vindecării pe un model
murin de rană
excizională
Shao et al.
2019
NP Ag incluse în
manofibre de
PVA, PVP,
pectină și
mafenid acetat
E.coli
P. aeruginosa
S. aureus
Lipsa toxicității
asupra fibroblastelor
(HSF-PI 18)
Vindecare
îmbunătățită pe un
model de iepure cu
rană excizională
Alipour et
al. 2019
Film nanofibros
de acetat de
celuloză și
poliuretan cu NP
Ag și oxid de
grafen
S. aureus
Pseudomonas
Lipsa toxicității
asupra fibroblastelor
Vindecare
îmbunătățită pe un
model murin de rană
excizională
Esmaeili et
al. 2020
Hidrogel de
chitosan
cuaternizat cu
NP Ag
E.coli
P. aeruginosa
S. aureus
Lipsa toxicității
asupra fibroblastelor
(L929)

Vindecare
îmbunătățită pe un
model murin de rană
infectată provocată
prin arsură, asociată cu
scăderea citokinelor
inflamatorii
Chen et al.
2021

În cazul aplicării NP Ag pentru tratamentul rănilor cutanate ca agent antibacterian, acestea sunt sintetizate înaintea încorporării lor în diversi suporturi sub formă de hidrogel, matrice poroase, sau fibre obținute prin electrospinning (nanofibre). Cei mai recentți astfel de compuși hibridi studiați sunt prezentați în tabelul 5., observându-se astfel gradul mare de versatilitate a NP

37

Ag combinate cu (bio)materiale în vederea obținerii unui construct hibrid pentru vindecarea leziunilor pielii.

38

1.3.3. Substituenții cutanați pe bază de biomateriale

În funcție de suprafața afectată și profunzimea rănilor cutanate, managementul clinic al acestora poate include administrarea de agenți antibacterieni, aplicarea de pansamente uzuale pe bază de hidrogeluri și hidrocoloizi până la debridarea chirurgicală și utilizarea grefelor sau a pansamentelor cu celule. Cele mai problematice leziuni ale pielii rămân arsurile și rănilor cronice, care reprezintă o povară atât pentru pacient cât și pentru sistemul de sănătate, fiind asociate cu morbiditate și mortalitate ridicate [Sen et al. 2009].

Substituenții cutanați constituie construcții obținute prin inginerie tisulară cu scopul de a restaura structura și funcția pielii, fiind o alternativă mai costisitoare decât pansamentele inerte din alginat, spume sau hidrofibre [Han et al. 2017], dar cu un raport cost-eficiență mai bun. Acești biosuporturi evită dezavantajele grefelor în ceea ce privește disconfortul donorului, limitarea locurilor de recolate și riscul de cicatrice. Substituentul cutanat ideal ar trebui să prevină infectarea plăgii, să nu fie imunogen, să asigure un mediu umed și să promoveze toate fazele vindecării rănilor descrise în Capitolul???, cum ar fi atragerea celulelor relevante pentru sinteza matricei extracelulare și neovascularizație, fiind în același timp biodegradabil și asigurând depunerea adecvată de matrice, promovând migrarea și proliferarea celulelor locale [Gould 2016, Haddad et al. 2017].

Până acum, o serie de substituiți cutanați au fost lansați comercial, fiind fie suporturi celularizate precum Apligraf, Dermagraft și TheraSkin sau aceluari fabricați din polimeri naturali: Oasis, Integra, DermACELL, compoziții- Hyalomatrix sau exclusiv sintetici: NovoSorb [Dickinson și Gerech 2016].

APLIGRAF (Organogenesis, Inc) reprezintă un substituent bistratificat alogen dedicat tratamentului ulcerelor venoase și piciorului diabetic, care nu răspund la terapiile convenționale. Astfel, acest construct include un strat epidermal de keratinocite umane și un strat dermal din collagen bovin de tip I cu fibroblaste umane încorporate [Curran și Plosker 2002]. Un studiu recent pe ulcere venoase de la nivelul membrelor inferioare, a arătat că utilizarea acestui substituent induce o modificare a profilului cronic către unul acut, prin modularea nivelului de citokine inflamatorii, activarea keratinocitelor pacientului și reglarea semnalizării pe calea Wnt/ β -catenina, implicată în perturbarea nișei celulelor stem în această patologie [Ston et al. 2017].

TheraSkin (Soluble Systems, LLC, LifeNet Health) este de fapt o alogrefă umană crioprezervată, având un strat epidermal și unul dermal, cu un conținut ridicat de collagen și suplimentat cu factori de creștere, dedicat tratamentului ulcerelor venoase cronice. Această alogrefă se recoltează la 24 de ore post-mortem, fiind crioprezervată până la maxim 5 ani și disponibilă în trei mărimi în funcție de suprafața afectată. Un studiu comparativ între Apligraf și TheraSkin a demonstrat că beneficiile sunt similare, dar costul pentru cohorta care a primit grefă este mai scăzut [Towler et al. 2018].

39

DERMAGRAFT (Organogenesis, Inc) este un substituent dermal uman, indicat de asemenea pentru tratamentul ulcerelor diabetice de la nivelul membrelor inferioare, fiind alcătuit dintr-o matrice bioresorbabilă tridimensională de poliglactina cu fibroblaste dermale derivate din piele recoltată de la nou-născut. Astfel, această variantă suportă sinteza de componente ale matricei extracelulare și asigura citokinele și factorii de creștere necesari pentru vindecarea leziunii [Harding et al. 2013].

StrataGraft (Stratech Corporation) a fost introdus în 2017, iar faza 3 de studiu clinic pentru tratarea arsurilor cu elemente dermice intacte a fost finalizată recent, având rezultate mai bune comparativ cu tratamentul standard- autogrefă [Gibson et al. 2012]. Acest substituent alogen, considerat un țesut complet diferențiat, este format dintr-o epidermă complet stratificată (derivată din linia NKS- near diploid immortalized keratinocyte S, conformă GMP) și un derm pe bază de collagen și fibroblaste.

Substituenții dermici aceluari dubli precum Integra și Nevelia sunt alcătuiți dintr-un strat gros de collagen bovin de tip I și un strat exterior subțire din silicon, fiind utilizați în cazul arsurilor ne-infectate, uneori în combinație cu grefe epidermice pentru a regenera structura pielii [De Angelis et al. 2018]. De asemenea, amnionul intern și corionul extern sunt folosite ca pansament în oftalmologie, iar în ultimii ani, produse comerciale derivate din amnion uman au fost aplicate și în cazul rănilor cronice, fie sub formă crioprezervată (Amniofix) fie

deshidratată/liofilizată (Epifix, Integra Biofic, NEOX FLO) [Swan J. 2014, Ilic et al. 2016]. Beneficiile aduse de aceste produse au la baza prezența citokinele și factorilor de creștere din membranele amniotice care pot modula inflamația și promova vindecarea leziunilor pielii. DermACELL (lifeNet Health) reprezintă o matrice dermală acelulară recomandată pentru tratarea rănilor cronice [188], folosită de asemenea și pentru reconstrucțiile mamare întrucât oferă suport la nivelul tesurilor moi. Acest substituent este obținut de la donori post-mortem, prin decelularizare, rezultând astfel o matrice cu un conținut de ADN sub 3% fără a compromite componentele majore precum colagen, elastină sau factori de creștere. DermACELL este furnizată ca un produs steril, la temperatura camerei și comparativ cu alte matrice dermale acelulare umane precum Alloderm, beneficiile sunt similare, dar costurile- cu 15-35 % mai scăzute [Zenn MR și Salzberg CA. 2016].

Deși pe piață medicală există o serie de substituenți cutanați, precum cei descriși anterior, ineficiența acestora în cazul unor leziuni severe precum arsuri și răni cronice, sugerează necesitatea unei abordări interdisciplinare în acest domeniu, biomaterialele având în continuare un rol major. Dintre polimerii naturali, cei mai intens studiați rămân colagenul, gelatină, alginatul și chitosanul [Sheikhloleslam et al. 2018]. Din cauza caracteristicilor mecanice modeste precum și a degradării rapide, a fost nevoie de introducerea materialelor compozite, care includ și polimeri sintetici cu proprietăți fizice ajustabile.

Din cadrul tipurilor de celule mezenchimale multipotente adulte, cele derivate din măduva osoasă (BM-MSC), au fost printre cele mai utilizate inclusiv pentru aplicații în

40

regenerarea cutanată, întrucât a fost demonstrat că, în condiții adecvate, se pot diferenția către keratinocite [Ma et al. 2009]. Una dintre abordările propuse pentru regenerarea cutanată constă în combinarea BM-MSC modificate genetic cu matrice bioactive. Astfel, membrane amniotice deshidratate disponibile comercial au fost însămânțate cu BM-MSC exprimând tranzient TGFβ₃ și utilizate pe un model de rană excizională pe șobolani. Grupul care a primit acest tratament, a prezentat, la nivelul țesutului nou-format, fibre de colagen mai organizate cu o dispoziție paralelă cu suprafața pielii, și, per total, o reducere a cicatricei [Samadikuchaksaraei et al. 2016].

O altă alternativă la modificarea genetică a BM-MSC, este reprezentată de introducerea vectorilor în vederea unei transfecții in situ pentru diverși factori de creștere relevanți pentru procesul de vindecare cutanată. Astfel, Kolakshyapati et al. au utilizat o matrice compozită de colagen și chitosan încărcată cu complexe de Lipofectamină și plasmide ADN codante pentru EGF (epidermal growth factor), însămânțată cu BM-MSC. Studiile in vitro au arătat rezultate modeste pentru diferențierea glandelor sudoripare, dar în cazul transplantării matricei cu celule pe un model murin, pe lângă vindecarea mai rapidă, la 8 săptămâni, țesutul nou-format prezenta structuri asemănătoare glandelor sudoripare pozitive pentru keratinele 8 și 14 [Kolakshyapati et al. 2017].

De asemenea, substituenți pe bază de polimeri sintetici cum este poli(caprolactonă) însămânțati cu celule stromale mezenchimale derivate din țesut adipos (ADSC) promovează în mai mare măsură re-epitelizarea pe un model de rană excizională, comparativ cu materialul fără celule, sugerând faptul că acest tip de celulă multipotentă poate favoriza o mai bună regenerare cutanată [Bayati et al. 2017]. Un alt substituent incluzând celule stem de la nivelul foliculilor piloși combinate cu celule izolate din papilele dermice (o populație mixtă de celule mezenchimale ce include și celule multipotente), însămânțate pe o matrice dermală acelulară de origine porcină, a fost evaluat pe un model de rana excizională pe șoareci imunodeficienți [Leiros et al. 2014]. Studiul a arătat că prezența celulelor din papila dermică, a fost asociată cu o mai bună neovascularizație și cu structuri similare bulbilor piloși embrionari comparativ cu substituentul cu fibroblaste.

Utilizarea celulelor stem/multipotente adulte, precum cele derivate din măduva osoasă sau țesut adipos, implică o procedură invazivă, astfel încât, celulele derivate din țesuturile placentale și umbilicale au aparat ca o alternativă fiabilă pentru terapia celulară, din acest punct de vedere. Un studiu care a comparat efectul unui construct pe bază de substituent dermal comercial (Matriderm) însămânțat cu celule stromale mezenchimale izolate din următoarele surse: amnion, corion și gelatină Wharton, asupra vindecării rănilor excizionale pe un model murin, a arătat că toate cele trei tipuri de celule stimulează similar procesul de regenerare cutanată, inclusiv la nivel de neovascularizație [Ertl et al. 2018].

Tehnologia inovatoare precum printarea 3D, ce permite o mai bună rezoluție spațială pentru componentele constructului de inginerie tisulară, poate contribui semnificativ la îmbunătățirea performanței acestuia, prin încorporarea de tipuri celulare multiple și ajustarea

41

proprietăților bioink-ului pentru a îndeplini cerințele mecanice ale pielii [Yan et al. 2018]. Majoritatea modelelor de piele printate 3D utilizează celule complet diferențiate: keratinocite și fibroblaste, precum și melanocite, alături de componentele bioinkului precum colagen, gelatină, fibrină, alginat sau matrice decelularizate.

Figura.4. Schemă ce prezintă principalele cerințe pentru materialul utilizat în cadrul substituenților cutanați

Principalele tehnici de bioprintarea sunt microextruzia, depunerea electrodinamică (e-jet), depunerea bazată pe picături (inkjet) sau asistată de laser. Materialul din care este compus bioinkul ar trebui să îndeplinească cerințele din Figura???, asemănător celor pentru substituenții dermali clasici, în același timp având proprietăți reologice ce permite printarea. Întrucât polimerii naturali precum colagenul sunt asociați cu o contractare a constructului, este necesar ca bioinkul ales să fie reticulat, chimic sau fizic (UV) [Augustine R. 2018]. Constructul printat poate fi lăsat

42

la maturat in vitro, în condiții statice sau în bioreactor, sau poate fi grefat pentru a se diferenția in vivo. Un prim studiu din 2012, folosind bioprintarea in situ a unui construct pe bază de fibrină și colagen, cu BM-MSc și ADSC umane, a sugerat faptul că efectele benefice observate pe șoarecii imunodeficienți, s-au datorat factorilor trofici secretați de aceste celule, ADSC favorizând mai bine formarea de noi vase de sânge [Skardal et al. 2012]. Datorită acurateții topologice ce poate fi obținută prin bioprintarea 3D, pe modele animale s-a obținut și încorporarea de anexe ale pielii- prezența acestora de altfel fiind necesară pentru o regenerare cutanată autentică. Astfel, Huang et al. au dezvoltat un bioink compus din gelatină și alginat în care au încorporat celule progenitoare epiteliale și omogenate dermale, precum și EGF. Constructul astfel creat cu un printer pe baza de extrudare, a reprezentat un suport adecvat care să mimeze nișa stem pentru diferențierea glandelor sudoripare după cum s-a demonstrat atât pe experimentele in vitro cât și pe modelul murin de arsură [Huang et al. 2016].

Cubo et al. au dezvoltat un echivalent cutanat prin microextrudare, folosind fibrină și celule diferențiate: keratinocite umane și fibroblaste dermale. Acest sistem a fost capabil să genereze 100 cm² de construct în aproximativ 35 de minute și atât echivalenții maturati in vitro cât și cei in vivo au prezentat o arhitectură similară cu pielea nativă [Cubo et al. 2016]. Un alt substituent cutanat studiat a fost compus dintr-o matrice tridimensională fibrilară de poli(caprolactona) și celuloză bacteriană, obținută prin tehnica electrodinamica „inkjet” și însământată cu ADSC. În cazul aplicării pe o rană excizională, țesutul nou-format a prezentat o morfologie similară pielii normale, inclusiv prezența anexelor [Huang et al. 2019].

Fezabilitatea bioprintării robotice in situ asistate de un scanner laser pentru reconstrucția cutanată direct la nivelul leziunii, a permis însământarea fiecărui tip celular: keratinocite și fibroblaste porcine, într-o matrice mixtă collagen-fibronogen polimerizată cu trombină, toate componentele fiind depuse printr-o duza separată a dispozitivului [Albanna et al. 2019]. Autogrefa astfel obținută a fost testată pe un model excizional de rană cutanată și a demonstrat o mai bună performanță în ceea ce privește închiderea leziunii, contracția și re-epitelizarea comparativ cu alogrefa printată 3D. Acest studiu a deschis astfel calea către printarea 3D de structuri complexe, bazate pe experiența anterioară a substituenților realizați manual, cât și pe potențialul diferitelor tipuri celulare, inclusiv a celulelor multipotente.

43

1.4. Contribuția secretomului celulelor stromale mezenchimale adulte în regenerarea cutanată

Capacitatea de diferențiere a MSC observată in vitro, a stat la baza utilizării lor în abordările de medicină regenerativă, numeroase studii evidențiind un efect terapeutic în lipsa grefării și diferențierii celulelor administrate [Wu et al. 2007, Dinsmore și Dib 2008, Karp și Leng 2009, Liu et al. 2016, Fitzsimmons et al. 2018, Robb et al. 2019]. Astfel, s-a concluzionat că de fapt acțiunea benefică observată se datorează unui mecanism paracrin exercitat prin intermediul secretomului MSC [Kichenbrand et al. 2019, Ling et al. 2019, Kim et al. 2019]; acest mecanism stă la baza actualei abordări terapeutice „cell-free” sau acelulare, având o serie de avantaje față de terapia celulară, cum ar fi: evitarea compatibilității imune, a tumorigenității, a riscului de formare de emboli și de transmitere a infecțiilor și furnizarea tratamentului sub formă unui produs „off the shelf” pentru administrare rapidă.

Secretomul MSC este constituit din componentele solubile (factori de creștere, citokine și chemokine) și componente veziculare, mai exact veziculele extracelulare, care la rândul lor includ corpii apoptotici, microparticulele și exosomii. Prin tehnici precum ELISA și LC-MS, s-au evidențiat o serie de factori prezenți în mediul condiționat (MC) secretat de MSC. Aceste proteine identificate pot influența diferite funcții celulare după cum se poate observa în Tabelul X.2. Astfel, administrarea mediului condiționat s-a implementat în cadrul unor tratamente regenerative.

În continuare, vor fi prezentate studiile care au investigat efectul mediului condiționat secretat de BM-MSc și ADSC, în regenerarea cutanată. Într-un prim studiu din 2008, s-a raportat că mediul condiționat secretat de BM-MSc (MC-BM-MSc) conține diferite citokine și chemokine la un nivel mai ridicat comparativ cu mediul condiționat secretat de fibroblaste [Chen et al. 2008]. Aceste molecule: VEGF- α , IGF-1, EGF, KGF, Ang-1, SDF-1, MIP-1 α , eritropoietina, sunt relevante pentru vindecarea rănilor cutanate. Astfel, aplicarea MC-BM-MSc a determinat o creștere a migrării keratinocitelor, macrofagelor și celulelor endoteliale, precum și a proliferării keratinocitelor și celulelor endoteliale. De asemenea, experimentele in vivo pe model murin de rană excizională, au relevat o vindecare accelerată în cazul tratamentului cu MC-BM-MSc vs MC-fibroblaste, precum și o prezență mai mare a macrofagelor CD4/CD80

+
alături

de celule progenitoare endoteliale la nivelul leziunilor. În 2010, Walter et al. au arătat cu secretomul de la BM-MSc sub formă de mediu condiționat (DMEM/F12 fără ser incubat 72h cu BM-MSc) stimulează in vitro migrarea keratinocitelor (linia HaCaT) și a fibroblastelor (linia L929) [Walter et al. 2010]. Totodată, autorii au evidențiat, prin spectrometrie de masă, prezența următoarelor proteine: collagen de tip I, V, VI și XII, fibronectină, SPARC (osteonectina sau BM-40) și IGFBP-7, iar prin ELISA, a unor factori de creștere/chemokine: IL-6, IL-8, TGF β 1, MCP-1 și Rantes, ca potențiale componente ale secretomului răspunzătoare pentru efectul benefic raportat.

44

Un alt studiu care a prezentat o accelerare a vindecării cutanate pe model murin, folosind mediu condiționat de la BM-MSc (DMEM fără ser, incubat 48 de ore), s-a focusat pe rolul citokinei IL-6, găsită la un nivel ridicat în secretom, alături de IL-8 și CXCL-1, factori ce sunt secretați prin activarea căii p38 MAPK la nivelul BM-MSc starvate [Yew et al. 2011]. Eficiența administrării BM-MSc versus MC-BM-MSc încorporate într-un gel de fibrină a fost de asemenea studiată, mai exact, pe un model de șobolan cu rană excizională, observându-se o

scădere a mărimii rănii similar pentru cele două condiții, asociată cu un procent mai mare de colagen și mai multe macrofage CD68

+

infiltrate la nivelul leziunii, comparativ cu controlul

[Mehanna et al. 2015]. De asemenea, din punct de vedere al funcționalității pielii vindecate, autorii au raportat o îmbunătățire în rezistența mecanică și funcția de barieră la un nivel apropiat pentru ambele condiții, sugerând astfel că efectele regenerative observate se datorează componentelor secretate de BM-MSC.

Pe lângă vindecarea rănilor în condiții normale, MC-BM-MSC a îmbunătățit și evoluția leziunilor diabetice, realizate pe șobolani diabetici, prin creșterea densității colagenului, a numărului de microvase, scăderea numărului de neutrofile și macrofage la un nivel similar cu cel din controlul non-diabetic [Saheli et al. 2020]. În plus, studiile in vitro pe fibroblaste dermale menținute în mediu cu glucoză crescută, au demonstrat că tratamentul cu MC-BM-MSC îmbunătățește viabilitatea și migrarea celulară, readucând nivelul expresiei genice pentru bFGF și PDGF la cel din fibroblastele normale.

Park et al. au observat că aplicarea locală de secretom izolat de la ADSC accelerează vindecarea leziunilor cutanate pe model murin comparativ cu secretomul provenit de la fibroblaste [Park et al. 2018]. Prin urmare au investigat in vitro posibilele mecanisme celulare care ar putea sta la baza efectului raportat in vivo. Astfel, secretomul izolat de la ADSC sub formă de mediu condiționat (obținut prin incubarea în DMEM fără ser, pentru 48 de ore, a celulelor confluențe în proporție de 70%) a stimulat proliferarea și migrarea tipurilor celulare relevante pentru vindecarea rănilor cutanate: keratinocite, fibroblaste și celule endoteliale prin intermediul căilor de semnalizare PI3k/Akt sau FAK-ERK1/2. Mai mult, autorii au evidențiat prezența a numeroși factori implicați în repararea tisulară precum: FGF2 (bFGF), EGF, HGF, IGF-1 și TGF β , primii trei fiind prezenți la un nivel mai mare în mediul condiționat de la ADSC comparativ cu secretomul fibroblastelor. De asemenea, capacitatea migratorie mărită a celulelor tratate cu secretom de la ADSC a fost asociată cu o creștere a expresiei MMP2 și MMP9, enzime importante pentru reglarea migrării celulare.

Principalii factori de creștere identificați la nivelul secretomului celor două tipuri celulare, precum și funcția pe care aceștia o pot controla sunt prezentate în tabelul 6.

45

Tabelul 6. Principalii factori secretați de MSC și funcția celulară pe care aceștia o pot influența.

Funcția Celulară Factori Secrețați

Tipul de

MSC

Ref.

Chemoatracție/Recrutare

celulară

SDF-1 α BM-MSC Park et al. 2015

IL-8

ADSC

BM-MSC

Lee et al. 2010,

Park et al. 2015

MIP-3 α BM-MSC Park et al. 2015

Supraviețuire celulară/efecte antiapoptotice

FGF-2

ADSC Rehman et al. 2004

HGF

IGF-1

ADSC

Sadat et al. 2007

TGF β Rehman et al. 2004

Proliferare

FGF-1

BM-MSC

Wu et al. 2013

SIP Sassoli et al. 2014

HGF ADSC Park et al. 2020

Sinteza de matrice/diferențiere celulară

FGF-2 ADSC Rider et al. 2008

HGF

ADSC

BM-MSC

Ma et al. 2020

Song et al. 2020

IGF-1 BM-MSC

Wang et al. 2018,

Joseph et al. 2020

TSP-2 BM-MSC

Hankenson et al.

2002

Imunomodulare

HGF

BM-MSC

Di Nicola et al. 2002

46

I.5. Exosomii secretați de celulele stromale mezenchimale derivate din maduva osoasă și țesut adipos pentru regenerarea cutanată
Veziculele extracelulare (EV) reprezintă structuri încapsulate de un strat bilipidic, heterogene, eliberate de numeroase celule începând cu cele procariote până la eucariote, și care au rolul de a transporta molecule precum proteine, diferite tipuri de ARN precum și ADN și lipide, importante pentru comunicarea intercelulară. Raportați pentru prima dată în 1946, ca particule derivate din plachetele procoagulante din plasmă normală [Chargaff et al 1946], EV sunt în general clasificate în funcție de origine și mărime astfel: exosomi- Exo (de origine endozomala, 50-150 nm), microvezicule (cunoscute și ca microparticule sau ectosomi, 50-1000 nm) și corpi apoptotici (eliberați de celulele aflate în procesul de apoptoza, 500-≤5000nm) [van Niel 2018, Coccoza 2020]. Deși în ultimul document de poziție publicat de Societatea Internațională pentru Vezicule Extracelulare (ISEV), autorii recomand să se evite această clasificare întrucât nu există încă un consens privind markerii specifici pentru fiecare subtip de EV menționat anterior, având în vedere că această nomenclatură este încă utilizată în lucrările de cercetare publicate, în cele ce urmează, se va păstra denumirea folosită de fiecare autor [They et al 2018]. În ceea ce privește principalele metode de izolare și tehnici utilizate pentru caracterizarea/cuantificarea EV, acestea sunt prezentate schematic în Fig. 5. Trebuie menționat că translatarea clinică a exosomilor depinde de simplificarea procedurilor de extracție/izolare, cu un randament ridicat, și de capacitatea de a diferenția eficient între exosomi și celelalte subtipuri de EV, cum ar fi microveziculele.

47

Figura 5. Reprezentare schematică pentru metodele cele mai utilizate de izolare, caracterizare și cuantificarea EV. MSC pot fi izolate din diverse surse precum cordon umbilical, placenta, maduva osoasă și țesut adipos. Celulele sunt expandate in vitro, iar mediul condiționat (secretomul) este colectat pentru izolarea de EV prin diverse metode bazate pe separare în funcție de densitate sau mărime, precipitare sau pe baza de afinitate. Fracțiunile îmbogățite în EV obținute astfel sunt apoi caracterizate sau cuantificate prin diverse tehnici: microscopie electronică, NTA- nanopaticle tracking analysis, DLS- dynamic light scattering, citometrie de flux și western blot (adaptat după [Veridou-Minasian S. și Lorenowicz M.J., 2020]). Dezvoltarea exponențială a domeniului veziculelor extracelulare, incluzând exosomii, ce se poate observa în ultima decadă atât la nivel de publicații dar și de companii comerciale (Fig. 6), a determinat o revizuire a recomandărilor emise de Societatea Internațională pentru Vezicule Extracelulare în 2014 [Lotvall et al. 2014], sub forma unui ghid publicat în 2018 [They et al. 2018], având scopul de a stimula reproductibilitatea și fiabilitatea studiilor pe aceste nanovezicule cu potențial terapeutic și în diagnostic.

48

Figura 6. Hartă privind locația și anul de înființare a principalelor companii din industria terapeutică și de diagnostic care se bazează pe exosomi
[<https://bioinformant.com/product/exosome-market-analysis/>].

I.5.1. Biogeneza și Compoziția Exosomilor

Veziculele extracelulare (EV) reprezintă structuri încapsulate de un strat bilipidic, heterogene, eliberate de numeroase celule începând cu cele procariote până la eucariote, și care au rolul de a transporta molecule precum proteine, diferite tipuri de ARN precum și ADN și lipide, importante pentru comunicarea intercelulară. Raportați pentru prima dată în 1946, ca particule derivate din plachetele procoagulante din plasmă normală [Chargaff et al 1946], EV sunt în general clasificate în funcție de origine și mărime astfel: exosomi- Exo (de origine endozomala, 50-150 nm), microvezicule (cunoscute și ca microparticule sau ectosomi, 50-1000 nm) și corpi apoptotici (eliberați de celulele aflate în procesul de apoptoza, 500-≤5000nm) [van Niel 2018, Coccoza 2020]. Deși în ultimul document de poziție publicat de Societatea Internațională pentru Vezicule Extracelulare (ISEV), autorii recomand să se evite această clasificare întrucât nu există încă un consens privind markerii specifici pentru fiecare subtip de EV menționat anterior, având în vedere că această nomenclatură este încă utilizată în lucrările de cercetare publicate, în cele ce urmează, se va păstra denumirea folosită de fiecare autor [They et al 2018].

Corpii multiveziculari și endosomii târzii reprezintă un subset de compartimente endosomale specializate, îmbogățite în vezicule intraluminale ce conțin proteine specifice, lipide și componente citosolice. Astfel, după cum se poate observa în Fig.7 în cadrul căii endosomale, compușii internalizați (1), sunt sortați în endosomii timpurii (2), care apoi se maturează în endosomii târzii sau corpii multiveziculari (3). Aceste compartimente endosomale specializate

49

prezintă numeroase vezicule intraluminale, la nivelul cărora sunt circulate componente de la rețeaua trans-Golgi (4) și din citosol. Corpii multivesiculari sunt transportați la nivelul membranei plasmatică prin intermediul rețelei citoscheletice și a microtubulilor, unde se ancorază și fuzionează cu aceasta- proces mediat de proteinele Rab și Ral GTPaze, SNARE și sintaxină (5), apoi veziculele intraluminale fiind eliberate în spațiul extracelular sub formă de exosomi.

Figura 7. Biogeneza exosomilor și principalele componente ale acestora.

Mecanismul complexului de sortare endosomală necesar pentru transport- ESCRT („endosomal sorting complex required for transports”) are un rol major în procesul de formarea a corpurilor multiveziculari și în biogeneza veziculelor intraluminale. Componentele ESCRT (ce includ aproximativ 20 de proteine) sunt clasificate în patru sisteme: ESCRT-0, -I, -II și -III cu proteinele asociate precum ALIX (Apoptosis-linked gene 2-interacting protein X), VTA1 (Vesicle Trafficking 1), VPS4 (Vacuolar protein sorting-associated protein 4) și TSG101 (Tumor susceptibility gene 101 protein) [Colombo et al. 2013, Hessvik et al. 2018]. În cadrul biogenezei corpurilor multiveziculari, complexul ESCRT-0 este recrutat de cargoul ubiquitilat, la nivelul membranei endosomale, și la rândul său, recrutează ESCRT-I prin intermediul TSG101. ESCRT-I și -II determină deformarea membranei pentru înmugurire și separă conținutul, ulterior complexul ESCRT-III asigurând înmugurirea și desprinderea veziculele de membrană

50

citoplasmatică înspre interiorul corpului multivezicular [Hurley et al. 2010, Schöneberg et al. 2017]. De asemenea, în cadrul acestei căi canonice intervin sintenina și ALIX care leagă cargoul de VPS32 (vacuolar protein sorting associated protein 32)- parte din ESCRT-III [Baietti et al 2012]. Totodată, ALIX interacționează cu sindecanul (un proteoglican), prin intermediul sinteninei. Astfel, TSG101 și ALIX sunt componente ale căii ESCRT și se regăsesc adesea în compoziția exosomilor.

Exosomii pot fi secretați și independent de ESCRT, printr-un proces ce necesită formarea de ceramide prin hidrolizarea sfingomielinei de către sfingomielinaza neutră de tip II [Trajkovic et al. 2008]. Ceramidele se asociază și permit formarea de subdomenii membranare, ce determină spontan curbarea negativă a membranelor. Alternativ, ceramidele pot fi metabolizate la sfingozin-1-fosfat (S1P) pentru a activă receptorii S1P cuplat cu proteină Gi care este esențial pentru sortarea cargoului în vezicule intraluminale [Kajimoto et al. 2013]. De menționat că importanța biogenezei exosomilor dependentă de lipide variază în funcție de tipul celular, în cazul celulelor de melanom, de exemplu, producerea de exosomi nefiind afectată de blocarea producției de ceramide [van Niel G et al. 2011]. De asemenea, proteine din familia tetraspaninelor: CD9, CD63, CD81, CD82, pot controla sortarea endosomală independentă de ESCRT [Buschow et al. 2009, Charrin et al. 2014]. Mecanismul prin care aceste proteine acționează, presupune formarea de grupări („clusters”) și platforme membranare dinamice atât între ele cât și cu alte proteine transmembranare și citosolice, modulând astfel formarea de microdomenii care urmează să înmugurească. De exemplu, tetraspanina CD81 prezintă o structură conică, cu o cavitate intramembranară ce poate acomoda colesterolul. Gruparea mai multor CD81 ar putea astfel induce o înmugurire spre interior a microdomeniului, determinând formarea de corpi intraluminali [Zimmerman et al. 2016]. Biogeneza exosomilor mediată de tetraspanine presupune interacțiunea cu lipide complexe ca de exemplu între CD9 și CD81 cu ceramide pentru a secreta în exosomi β -catenina, proteină importantă pentru adeziunea celulă-celulă și expresia genică [Chairoungdoua et al. 2010].

Secreția exosomilor este asigurată de GTPazele Rab, cea mai abundentă din superfamilia GTPazelor Ras, acestea având un rol important în transportul vezicular intracelular [Blanc et al., 2018]. În general, modularea secreției exosomilor de către proteinele Rab este heterogenă, în funcție de tipul celular și de cargo. GTPazele Rab și proteinele SNARE interacționează asigurând ancorarea corpurilor multiveziculari la nivelul plasmalemei, în vederea fuziunii acestora și eliberarea conținutului. RAL-1 (omologul GTPazelor Ras) împreună cu T-SNARE sintaxina 5 și o V-SNARE, reglează atât formarea corpurilor multiveziculari cât și fuziunea acestora cu membrana plasmatică [Hyene et al. 2015].

Referitor la componentele exosomilor, lista din baza de date dedicată acestora (www.exocarta.org, accesată pe 13.07.2021) conține 9769 de proteine și 1116 lipide, alături de 3314 ARNm și 1424 microARN (miARN), raportate din 286 de studii. Proteinele exosomale sunt ubiquitinate pentru a fi recunoscute de ESCRT-0, dar încă nu s-a demonstrat că

51

ubiquitinarea este obligatorie pentru sortarea proteinelor în exosomi [Moreno-Gonzalo et al. 2018]. Proteinele identificate la nivelul exosomilor pot fi clasificate astfel:

- proteine implicate în transportul membranal și fuziune: anexine, GTPaze Rab, proteine chaperon din clasa HSP (heat shock protein) cum ar HSP60, HSP70 și HSP90
- tetraspanine precum CD9, CD63, CD81, CD82, CD106, Tspan9, ICAM (moleculă de adeziune intracelulară)
- proteine specifice corpurilor multiveziculari: ALIX, TSG101
- alte proteine precum integrine, actina și miozina

În ceea ce privește lipidele, majoritatea studiilor sugerează o îmbogățire de 2-3 ori la nivelul exosomilor comparativ cu plasmalema pentru colesterol, sfingomielină, glicosfingolipide și fosfatidilserină [Skotland et al. 2020]. Tipul de ARN mic necodant reprezentativ este miARN cu o lungime de 20-22 nucleotide, ce mediază silențierea post-transcripțională a genelor, în general prin legarea regiunii „seed” (secvență de 8 nucleotide de la capătul 5’) la regiunea 3

UTR („untranslated region”) a mARNului țintă, inducând fie degradarea acestuia (prin intermediul complexului RISC), fie inhibarea translației. Ferguson et al. au ales o abordare sistemică pentru analiza miRNA de la nivelul exosomilor secretați de BM-MSU umane [Ferguson et al. 2018]. Astfel, au identificat 23 de miRNA cu nivel de expresie înalt, ce au fost asociate următoarelor căi de semnalizare și procese biologice: dezvoltarea cardiovasculară, angiogeneza și formarea de tubi (miR-23-3p și miR-130a-3p de exemplu), moarte și creștere celulară, fibroză (prin calea Wnt, PDGF și TGF β). În continuare, autorii au ales miR-130-3p pentru studii in vitro privind efectul pro-angiogen al exosomilor îmbogății în acest miRNA, și au observat că efectul se datorează scăderii expresiei genelor antiangiogene GAX și HOXA5.

miARNurile diferă în exosomii secretați de MSC izolate din diferite surse. Baglio et al. au arătat, prin secvențiere, că miARNurile preponderente în exosomii derivați din ADSC sunt miR-486-5p, miR-10a-5p, miR-10b-5p, miR-191-5p și miR-222-3p, iar din BM-MSC: miR-143-3p, miR-10b-5p, miR-486-5p, miR-22-3p și miR-21-5p [Baglio et al. 2015]. Astfel, exosomii secretați de MSC pot ținti diverse gene prin intermediul miRNA conținuți, în funcție de sursa celulară, și astfel tratând patologii diferite.

1.5.2. Metode de Izolare a Exosomilor

Corpuri multiveziculare și endosomii târzii reprezintă un subset de compartimente endosomale specializate, îmbogățite în vezicule intraluminale ce conțin proteine specifice, lipide și componente citosolice. Astfel, după cum se poate observa în Fig.A, în cadrul căii endosomale, compușii internalizați (1), sunt sortați în endosomii timpurii (2), care apoi se maturează în endosomii târzii sau corpuri multiveziculare (3). Aceste compartimente endosomale specializate prezintă numeroase vezicule intraluminale, la nivelul cărora sunt circulate componente de la rețeaua trans-Golgi (4) și din citosol. Corpuri multiveziculare sunt transportați la nivelul membranei plasmatică prin intermediul rețelei citoscheletice și a microtubulilor, unde se

52

ancorează și fuzionează cu aceasta- proces mediat de proteinele Rab și Ral GTPaze, SNARE și sintaxină (5), apoi veziculele intraluminale fiind eliberate în spațiul extracelular sub formă de exosomi.

Mecanismul complexului de sortare endosomală necesar pentru transport- ESCRT („endosomal sorting complex required for transports”) are un rol major în procesul de formarea a corpurilor multiveziculare și în biogeneza veziculelor intraluminale. Componentele ESCRT (ce includ aproximativ 20 de proteine) sunt clasificate în patru sisteme: ESCRT-0, -I, -II și -III cu proteinele asociate precum ALIX (Apoptosis-linked gene 2-interacting protein X), VTA1 (Vesicle Trafficking 1), VPS4 (Vacuolar protein sorting-associated protein 4) și TSG101 (Tumor susceptibility gene 101 protein) [Colombo et al. 2013, Hessvik et al. 2018]. În cadrul biogenezei corpurilor multiveziculare, complexul ECSRT-0 este recrutat de cargoul ubiquitilat, la nivelul membranei endosomale, și la rândul său, recrutează ESCRT-I prin intermediul TSG101. ESCRT-I și -II determină deformarea membranei pentru înmugurire și separă conținutul, ulterior complexul ESCRT-III asigurând înmugurirea și desprinderea veziculele de membrană citoplasmatică înspre interiorul corpului multivezicular [Hurley et al. 2010, Schöneberg et al. 2017]. De asemenea, în cadrul acestei căi canonice intervin sintenina și ALIX care leagă cargoul de VPS32 (vacuolar protein sorting associated protein 32)- parte din ESCRT-III [Baietti et al. 2012]. Totodată, ALIX interacționează cu sindecanul (un proteoglican) prin intermediul sinteninei. Astfel, TSG101 și ALIX sunt componente ale căii ESCRT și se regăsesc adesea în compoziția exosomilor.

Exosomii pot fi secretați și independent de ESCRT, printr-un proces ce necesită formarea de ceramide prin hidrolizarea sfingomielinei de către sfingomielinaza neutră de tip II [Trajkovic et al. 2008]. Ceramidele se asociază și permit formarea de subdomenii membranare, ce determină spontan curbarea negativă a membranelor. Alternativ, ceramidele pot fi metabolizate la sfingozin-1-fosfat (S1P) pentru a activa receptorii S1P cuplat cu proteină G_i care este esențial pentru sortarea cargoului în vezicule intraluminale [Kajimoto et al. 2013]. De menționat că importanța biogenezei exosomilor dependentă de lipide variază în funcție de tipul celular, în cazul celulelor de melanom, de exemplu, producerea de exosomi nefiind afectată de blocarea producției de ceramide [van Niel G et al. 2011]. De asemenea, proteine din familia tetraspaninelor: CD9, CD63, CD81, CD82, pot controla sortarea endosomală independentă de ESCRT [Buschow et al. 2009, Charrin et al. 2014]. Mecanismul prin care aceste proteine acționează, presupune formarea de grupări („clusters”) și platforme membranare dinamice atât între ele cât și cu alte proteine transmembranare și citosolice, modulând astfel formarea de microdomenii care urmează să înmugurească. De exemplu, tetraspanina CD81 prezintă o structură conică, cu o cavitate intramembranară ce poate acomoda colesterolul. Gruparea mai multor CD81 ar putea astfel induce o înmugurire spre interior a microdomeniului, determinând formarea de corpi intraluminale [Zimmerman et al. 2016]. Biogeneza exosomilor mediată de tetraspanine presupune interacțiunea cu lipide complexe ca de exemplu între CD9 și CD81 cu

53

ceramide pentru a secreta în exosomi β-catenina, proteină importantă pentru adeziunea celulă-celulă și expresia genică [Chairoungdou et al. 2010].

Secreția exosomilor este asigurată de GTPazele Rab, cea mai abundentă din din superfamilia GTPazelor Ras, aceste având un rol important în transportul vezicular intracelular [Blanc et al., 2018]. În general, modularea secreției exosomilor de către proteinele Rab este heterogenă, în funcție de tipul celular și de cargo. GTPazele Rab și proteinele SNARE interacționează asigurând ancorarea corpurilor multiveziculare la nivelul plasmalemei, în vederea fuziunii acestora și eliberarea conținutului. RAL-1 (omologul GTPazelor Ras) împreună cu T-SNARE sintaxina 5 și o V-SNARE, reglează atât formarea corpurilor multiveziculare cât și fuziunea acestora cu membrana plasmatică [Hyene et al. 2015].

Referitor la componentele exosomilor, lista din baza de date dedicată acestora (www.exocarta.org, accesată pe 13.07.2021) conține 9769 de proteine și 1116 lipide, alături de 3314 ARNm și 1424 microARN (miARN), raportate din 286 de studii. Proteinele exosomale sunt ubiquitinate pentru a fi recunoscute de ESCRT-0, dar încă nu s-a demonstrat că ubiquitinarea este obligatorie pentru sortarea proteinelor în exosomi [Moreno-Gonzalo et al. 2018]. Proteinele identificate la nivelul exosomilor pot fi clasificate astfel:

- proteine implicate în transportul membranelor și fuziune: anexine, GTPaze Rab, proteine chaperon din clasa HSP (heat shock protein) cum ar HSP60, HSP70 și HSP90
- tetraspanine precum CD9, CD63, CD81, CD82, CD106, Tspan9, ICAM (moleculă de adeziune intracelulară)
- proteine specifice corpurilor multiveziculare: ALIX, TSG101

c. alte proteine precum integrine, actina și miozina

În ceea ce privește lipidele, majoritatea studiilor sugerează o îmbogățire de 2-3 ori la nivelul exozomilor comparativ cu plasmalema pentru colesterol, sfingomielină, glicosfolipide și fosfatidilserină [Skotland et al. 2020]. Tipul de ARN mic necodant reprezentativ este miARN cu o lungime de 20-22 nucleotide, ce mediază silențierea post-transcripțională a genelor, în general prin legarea regiunii "seed" (secvență de 8 nucleotide de la capătul 5') la regiunea 3

UTR ("untranslated region") a mARNului țintă, inducând fie degradarea acestuia (prin intermediul complexului RISC), fie inhibarea translației. Ferguson et al. au ales o abordare sistemică pentru analiza miRNA de la nivelul exozomilor secretați de BM-MSU umane [Ferguson et al. 2018]. Astfel, au identificat 23 de miRNA cu nivel de expresie înalt, ce au fost asociați următoarelor căi de semnalizare și procese biologice: dezvoltarea cardiovasculară, angiogeneza și formarea de tubi (miR-23-3p și miR-130a-3p de exemplu), moarte și creștere celulară, fibroză (prin calea Wnt, PDGF și TGFβ). În continuare, autorii au ales miR-130-3p pentru studii in vitro privind efectul pro-angiogen al exozomilor îmbogății în acest miRNA, și au observat că efectul se datorează scăderii expresiei genelor antiangiogene GAX și HOXA5. De asemenea, miARNurile diferă în exozomii secretați de MSC în funcție de sursa utilizată pentru

54

izolarea acestora. Baglio et al. au arătat, prin secvențiere, că miARNurile preponderente în exozomii derivați din ADSC sunt miR-486-5p, miR-10a-5p, miR-10b-5p, miR-191-5p și miR-222-3p, iar din BM-MSU: miR-143-3p, miR-10b-5p, miR-486-5p, miR-22-3p și miR-21-5p [Baglio et al. 2015]. Astfel, exozomii secretați de MSC pot ținti diverse gene prin intermediul miRNA conținuți, în funcție de sursa celulară, și astfel tratând patologii diferite [Hu et al. 2018]. Similar cu precipitarea acizilor nucleici folosind etanol, polimerii înalți hidrofilii interacționează cu moleculele de apă din jurul exozomilor pentru a crea un mediu hidrofob, rezultând astfel precipitarea veziculelor. Polietilenglicolul (PEG) reprezintă cel mai utilizat polimer în acest scop, remarcându-se prin lipsa toxicității (fiind deja utilizat ca excipient în industria farmaceutică) și stând la baza a numeroase kituri comerciale precum: ExoQuick (System Biosciences, SUA), miRCURY (Exiqon, Danemarca), ExoPrep (HansaBioMed, Estonia), Total Exosome Isolation Reagent (Invitrogen, SUA). Această metodă de izolare este asociată cu un randament crescut comparativ cu ultracentrifugarea diferențială și ultrafiltrarea, dar posibilitatea contaminării cu acizi nucleici, lipoproteine, este destul de mare [Kalra et al. 2013, Patel et al. 2019].

Metodele convenționale bazate pe proprietățile fizice ale exozomilor (mărime și densitate) sau pe solubilitatea diferită (precipitarea chimică) descrise anterior, au fost dezvoltate pentru procesarea supernatantului celular (mediu condiționat) și ajustate pentru probe biologice precum plasmă și urină, în vederea descoperirii de noi biomarkeri pentru diagnostic. De asemenea, raportarea a numeroși markeri exozomali precum proteine transmembranare, proteine de șoc termic (HSP- heat shock proteins), proteine de fuziune membranară (flotiline, anexine, GTPaze), fosfolipaze, receptori ale factorului de creștere derivat din plachete [Zhang Y. et al. 2019, Smolarz et al. 2019, Brzozowski et al. 2018] a deschis calea utilizării acestora, mai exact a celor transmembranare precum Rab5, CD9, CD63, CD81, CD82, anexina și Alix pentru izolarea selectivă a exozomilor [Zoraida și Yanez-Mo, 2014, Simpson et al. 2008]. Mai mult, kituri precum Exosome isolation and analysis kit (Abcam, SUA), Exosome-human CD63 isolation reagent (ThermoFisher) și Exosome Isolation Kit CD81/CD63 (Miltenyi Biotec) au la bază captura veziculelor prin imuno-afinitate via acești markeri. Deocamdată însă, aceste platforme nu se pretează pentru aplicații la scară largă, și există problema selecției doar a unei subpopulații de exozomi care prezintă proteină recunoscută de anticorp [Yu et al. 2018]

1.5.3. Tehnici de Cuantificare și Caracterizare a Exozomilor

Studiul exozomilor- vezicule cu dimensiuni în domeniul 30-150 nm, necesită tehnici capabile să detecteze și analizeze cu mare sensibilitate la nivel nano. În urmă unui sondaj recent coordonat de Subcomitetul pentru Rigoare și Standardizare a Societății Internaționale pentru Vesiculele Extracelulare (ISEV- Internațional Society for Extracellular Vesicles), s-a observat că numărul tehnicilor utilizate de cercetătorii din domeniul veziculelor extracelulare a crescut de la 2-3 în 2016 [Gardiner et. 2016] la 4-6 în 2020 [Royo et al. 2020]. În general, ISEV propune utilizarea de tehnici complementare care să ofere atât informații morfologice- dimensiune,

55

aspect, cât și de conținut- prezența anumitor proteine specifice pentru veziculele extracelulare mici și absența contaminanților din alte compartimente subcelulare.

Microscopia electronică de transmisie (TEM) sau de baleiaj (SEM), este utilizată pentru a confirma calitatea suspensiei de exozomi izolată, putând furniza date privind dimensiunea veziculelor datorită lungimii de undă scurte a electronilor. Avantajul constă în combinarea cu imunomarcarea cu aur, ce permite detectarea prezenței unor molecule de interes pe suprafața veziculelor [Vonk et al. 2018]. Din păcate, procesarea probelor este destul de lungă, fiind asociată cu pierderi mari de material. De asemenea, cuantificarea folosind TEM este destul de laborioasă, și deci greu de aplicat în clinică. Pe de altă parte, microscopia crioelectronică (cryo-EM) nu necesită o cantitate mare de vezicule, iar morfologia și mărimea se pot analiza direct prin aplicarea suspensiei pe grilă, urmată de vitrifiere, probele fiind astfel mai apropiate de starea lor nativă.

Analiză de urmărire a nanoparticulelor- NTA ("nanoparticle tracking analysis") permite determinarea concentrației și distribuției mărimii veziculelor, într-un interval cuprins între 10-2000 nm (dispozitiv Nanosight, Malvern Analytics). Tehnica este relativ recentă, fiind standardizată în 2012 pentru studiul nanoparticulelor [ASTM, 2012], și se bazează pe proprietățile împrastierii luminii și a mișcării browniene pentru a obține distribuția dimensiunilor particulelor dintr-o suspensie lichidă. Mai exact, un laser trece printr-o sticlă plată la un unghi de

incidența astfel încât, la interfață dintre sticlă și lichid, laserul să se refracte într-o rază compresată cu un profil redus și o putere mare. Particulele din suspensie care se găsesc pe calea laserului vor împrăști lumina astfel încât să poată fi vizualizate cu un obiectiv de mărime 20x atașat unui microscop optic convențional prevăzut cu o camera CCD/CMOS ce captează un video cu 30 de cadre per secundă pentru particulele aflate în mișcare browniană, într-un câmp de $100 \mu\text{m} \times 80 \mu\text{m} \times 10 \mu\text{m}$. Programul software patentat analizează fiecare cadru și determină distanța de deplasare a fiecărei particule pe axele x-y, rezultând astfel coeficientul de difuzie al particulei de la care, în baza ecuației Stokes-Einstein, se poate calcula diametrul hidrodinamic [Hope et al. 2013]. De asemenea, cunoscând volumul analizat, programul determină numărul de particule din câmpul respectiv și astfel, concentrația suspensiei.

Împrăștierea/difuzia dinamică a luminii- DLS (dynamic light scattering) permite determinarea diametrului hidrodinamic al particulelor tot prin intermediul ecuației Stokes-Einstein, similar tehnicii NTA. În acest caz însă, laserul iluminează întreagă probă, iar analiză intensității fluctuațiilor luminii împrăștiate de către particulele suspendate în lichid va determina dimensiunea acestora. Ultimele modele de aparate bazate pe DLS, cum este Zetasizer Ultra (Malvern) au incluse un modul adițional- MADLS (multi-angle dynamic light scattering) ce permite calcularea concentrației fiecărei populații de particule din dispersia analizată. Măsurătorile obținute atât prin NTA cât și prin DLS, pot fi compromise de o proba foarte heterogenă, prezența particulelor mari sau a contaminanților putând afecta acuratețea determinărilor.

56

Citometrele în flux convenționale permit detectarea particulelor cu un diametru mai mare de 300 nm pe baza luminii împrăștiată înainte (FSC- forward scattered light), și astfel analiza directă a exosomilor în suspensie (având diametrul între 30-150 nm) nu este fezabilă. Pentru a depăși această limitare, se utilizează ca suport solid detectabil de aparat, bile magnetice micrometrice (2-6 μm) acoperite cu anticorpi pentru proteine ce se regăsesc, de obicei, pe suprafața exosomilor, cel mai frecvent, tetraspanine precum CD63, CD81, CD9. În general, acestea se comercializează sub formă de kit, incluzând bilele magnetice de captură, anticorpii primari de detecție- tot din grupa tetraspaninelor, tampoanele de spălare și blocare, precum și anticorpii secundari marcați fluorescent. Astfel, în vederea analizei markerilor de suprafață pentru o suspensie de exosomi utilizând un citometru convențional este nevoie de imuno-captura exosomilor pe bilele magnetice prin intermediul unei tetraspanine, urmată de un protocol clasic de imunomarcare pentru unul sau mai mulți markeri de suprafață specifici exosomilor. Citometrul de flux cu posibilitatea de imagistică - "imaging flow cytometry platform" cum ar fi sistemul ImageStream

X

, combină citometria de flux cu microscopia de fluorescență și permite astfel asocierea determinărilor morfologice cu cele fluorescente. Relevant pentru domeniul exosomilor, este faptul că acest dispozitiv poate analiza particule marcate fluorescent cu dimensiuni între 20 nm- 1 μm [Headland et al. 2014]. În 2012, s-au pus bazele citometriei de flux de înalta rezoluție prin publicarea unui protocol ce utiliza un citometru comercial modificat cu un laser puternic, un detector sensibil pentru particule mici (FSC), și o presiune a lichidului "sheath" mult mai mică, astfel încât să distingă particule fluorescente între 100-200nm [van der Vlist, 2012]. Actualmente, există un citometru de flux de înalta rezoluție disponibil comercial cum este Apogee A60 Micro-PLUS ce poate analiza lipozomi cu diametrul de minim 50 nm, fiind deci capabil să caracterizeze vezicule extracelulare mici până în 150 nm [Padda et al. 2019].

Tehnica Western blot permite evidențierea proteinelor prezente în suspensia de exosomi rezultate în urmă procedurii de izolare alese [Kowal et al. 2017], cele mai comune fiind tetraspaninele CD9, CD63 și CD81 implicate în producerea exosomilor, precum și absența unor proteine din compartimente subcelulare ce ar putea contamina probele precum: calnexina (reticulul endoplasmatic), citocromul C (mitocondrie) sau GM130 (aparatură Golgi).

1.5.4. Efectele exosomilor secretați de celule stromale mezenchimale asupra procesului de vindecare a rănilor cutanate

O serie de articole au raportat vindecarea accelerată în cazul administrării de exosomi, microparticule sau a întregii populații de vezicule extracelulare, pe modele murine (șoarece sau șobolan) de răni cutanate. Aceste rezultate sunt constante indiferent de metodă de izolare folosită de cercetători. Pentru a explica aceste efecte benefice observate in vivo, s-au realizat o serie de studii in vitro implicând principalele tipuri celulare relevante pentru procesul de vindecare a leziunilor cutanate. Hu et al. au investigat efectele Exo izolate din mediul condiționat secretat de ADSC, pe fibroblaste dermale (Fb), și au găsit o îmbunătățire în proliferare și migrare, asociate

57

cu o creștere a expresiei genice pentru o serie de proteine: N-caderină, ciclină-1, PCNA- antigenul nuclear de proliferare, collagen de tip I (Col I) și III (Col III) [Hu et al. 2016]. Un an mai târziu, același grup consolidează potențialul terapeutic al acestui tip de vezicule extracelulare, observând o creștere pentru două rapoarte importante: Col III/Col I și TGF β 3/TGF β 1 în cazul fibroblastelor dermale [Wang et al. 2017]. De asemenea, o scădere a expresiei α SMA, sugerează că tratamentul fibroblastelor cu ADSC Exo ar putea induce un fenotip similar celor fetali, caracterizat de raporturi mari Col III/Col I și TGF β 3/TGF β 1, și asociat cu o vindecare fără cicatrice. De asemenea, analiza histologică precum și cuantificarea acestor proteine prin Western blot au arătat aceleași modificări la nivelul țesutului lezional recoltat de la șoareci (Balb/C) care au primit tratamentul ADSC Exo pentru rană excisională dorsală. Mai mult, autorii au găsit o creștere a raportului MMPs/TIMPs, nivelul ridicat de MMP3 (stromelisină-1) fiind dependent de activarea căii de semnalizare ERK/MAPK. O populație de vezicule extracelulare mici (cu dimensiune medie de 135 nm, pozitivi pentru Alix și CD9) prezentând caracteristici de exosomi, izolată din mediul condiționat secretat

de ADSC, au prezentat de asemenea, rezultate promițătoare pentru vindecarea rănilor cutanate. Mai exact, testele in vitro realizate pe keratinocite și fibroblaste incubate cu ADSC Exo au relevat o stimulare a migrării și proliferării celulare, efecte corelate cu o creștere a fosforilării histonei H3 și activării caili de semnalizare AKT, independent de miR205. Aceste rezultate ar putea explica vindecarea accelerată observată pe șobolanii cu răni excisionale tratați cu un gel de hidroxietilcelulaza cu ADSC Exo încorporați, comparativ cu gelul simplu [Ferreira et al 2017]. De asemenea, fracția îmbogățită în exosomi izolată din mediul condiționat secretat de ADSC a indus o îmbunătățire în proliferarea celulară- prin creșterea numărului de celule aflate în faza S a ciclului celular, precum și în migrarea fibroblastelor dermale umane, într-un mod dependent de doză aplicată [Choi et al. 2018]. Tratamentul cu ADSC Exo a fost asociat cu o creștere a expresiei genice pentru colagenul de tip I, KGF (keratinocyte growth factor) și elastină, dar și a expresiei de CD34 care în general este atribuită fibroblastelor originare din fibrocitele derivate din măduva osoasă, ce sunt relevanți pentru procesul de vindecare a leziunii cutanate [Diaz-Flores et al. 2014]. Mai mult, analiza microarray a Exo secretați de ADSC, a arătat prezența unor miRNA cu ținte implicate în diminuarea senescenței celulare (miR4484), inhibarea expresiei genelor asociate cu îmbătrânirea (miR619), care ar putea astfel promova regenerarea tisulară.

Faza inflamatorie joacă un rol important în vindecarea cu succes a rănilor, prin urmare, acțiunea imunomodulatorie a veziculelor extracelulare a fost de asemenea investigată. Cho et al. au urmărit efectul administrării exosomilor- atât subcutanat cât și intravenos, pe un model murin de dermatită atopică, și au observat o reducere a numărului de celule inflamatorii precum și a expresiei genice pentru citokinele relevante în acest context: IL-4, IL-23, IL-31 și TNF- α , într-un mod dependent de doză și similar pentru ambele rute de administrare [Cho et al. 2018]. Acțiunea anti-inflamatorie a exosomilor a fost validată și in vitro, pe celule RAW246.7 stimulate cu LPS,

58

pentru care producția de oxid nitric a fost scăzută în cazul incubării cu ADSC Exo pentru 24 de ore, cea mai mare concentrație de vezicule inducând un nivel similar tratamentului cu dexametazona.

BM-MSC reprezintă o altă sursă importantă de vezicule extracelulare cu potențial terapeutic, aceste celule per se exercitând efecte pozitive asupra vindecării leziunilor cutanate, inclusiv a celor cronice [Badiavas et al. 2017, Otero-Vinas și Falanga, 2016]. Shabir et al. au investigat efectele exosomilor secretați de BM-MSC atât asupra fibroblastelor dermale normale cât și izolate de la pacienți diabetici cu ulceratii, și au observat o stimulare a proliferării și migrării ambelor tipuri celulare, într-o manieră dependentă de doză de vezicule testată. Pentru a studia mecanismele din spatele acestor observații, autorii au analizat expresia genică pe fibroblaste normale starvate și tratate cu BM-MSC Exo pentru 24 de ore. O serie de proteine implicate în proliferarea celulară: c-MYC, ciclonele-A1 și D2, precum și factori de creștere și citokine potente: HGF, IGF1, NGF, SDF1, IL-6 au prezentat o creștere a expresiei genice în probele tratate cu exosomi. Mai mult, aceste gene pot fi activate de STAT3, BM-MSC Exo fiind îmbogățite în STAT3, iar această proteină fiind și activă transcripțional la nivelul veziculelor [Shabir et al. 2015].

BM-MSC Exo sunt capabili să stimuleze și proliferarea keratinocitelor (linia HaCaT), pe lângă cea a fibroblastelor dermale primare, accelerând vindecarea leziunilor excizionale pe un model murin [Jiang et al. 2020]. În cazul leziunilor tratate cu BM-MSC Exo, vindecarea accelerată a fost însoțită de creșterea zonelor pozitive pentru α SMA și VEGF, precum și de stimularea expresiei pentru TGF β 3 și Smad7, și scăderea expresiei pentru TGF β 1, Smad 2,3 și 4, sugerând astfel un posibil mecanism pentru vindecarea fără cicatrici observată pentru acest tratament.

În scopul de a îmbunătăți performanța exosomilor pentru vindecarea leziunilor cutanate, McBride et al. au izolat o fracție de vezicule extracelulare îmbogățite în CD63 din mediul condiționat secretat de o linie de BM-MSC supraexprimand Wnt3a- ligand canonic Wnt care poate declanșa transcripția genelor implicate în regenerarea pielii [Widelitz, 2008]. Acest tip de exosomi a fost izolat printr-o combinație de tehnici: ultracentrifugare, precipitare cu PEG și ultracentrifugare pe bandă de sucroză cu scopul de a păstra activitatea Wnt3a exprimat la exteriorul exosomilor CD63 pozitivi (CD63

+

). Experimentele in vitro realizate pe fibroblaste dermale au arătat că exosomii CD63

+

derivați din BM-MSC supraexprimand Wnt3a, au avut un efect mai puternic în ceea ce privește proliferarea și migrarea celulară, comparativ cu exosomi izolați din BM-MSC netrasfectate. Aceeași tendință s-a observat și în cazul proprietăților angiogenice investigate prin tehnică formării de tubi în Matrigel [McBride et al. 2017]. O altă strategie pentru a îmbunătăți proprietățile regenerative ale BM-MSC constă în preconditionarea acestor celule prin cultivarea lor într-un mediu hipoxic. Astfel, Ding et al. au evaluat potențialul angiogenic al exosomilor secretați de BM-MSC tratate cu un agent ce mimează hipoxia- deferroxamina (DFO) la o concentrație de 200 μ M, timp de 48 de ore [Ding et

59

al. 2019]. Proliferarea, migrarea, iar capacitatea de a forma tubi în Matrigel a celulelor endoteliale (linia HUVEC) au fost crescute în cazul incubării cu DFO-Exo comparativ cu Exo recoltați de la BM-MSC netratate. Mai mult, la nivelul DFO-Exo s-a găsit un nivel ridicat de miRNA126 (implicat în angiogeneza), iar efectul pro-angiogen indus de aceste vezicule extracelulare a fost indus pe calea de semnalizare PI3K/AKT. Testele in vivo pe modele de rană excizională efectuate pe șobolani diabetici, au arătat că procesul de vindecare a fost accelerat pentru grupul tratat cu exosomi, iar DFO-Exo a prezentat cea mai mare rată și cea mai mică dimensiune a cicatricii. Aceste observații au fost corelate cu o densitate mai mare a vaselor

sanguine și un număr mai mare de vase mature pentru animalele tratate cu DFO-Exo. În general, diferite strategii de preconditionare a sursei celulare utilizate pentru izolarea veziculelor extracelulare pot fi relevante pentru o serie de patologii. De exemplu, administrarea de exosomi secretați de BM-MSC pretratate cu melatonina, a indus o recuperare mai bună pe un model de șobolan cu leziune renală de ischemie-reperfuție [Alzahrani et al. 2019]. Același tip de exosomi a indus o accelerare a vindecării leziunilor cutanate excizionale pe șobolani diabetici, îmbunătățind procesul de angiogeneza și sinteză de colagen, în același timp crescând raportul macrofagelor polarizate M2/M1 via calea de semnalizare PTEN/AKT [Liu et al, 2020]. Acest efect imunosupresiv a fost observat și in vitro, pe celule RAW264.7 stimulate cu LPS, care au secretat nivele mai scăzute de citokine pro-inflamatorii: IL-1 β și TNF α și mai crescute pentru IL-10 (citokina anti-inflamatorie), în cazul tratamentului cu exosomii secretați de BM-MSC pretratate cu melatonina comparativ cu cei proveniți de la BM-MSC netratate. Capacitatea imunomodulatorie a exosomilor secretați de BM-MSC în lipsa oricărei preconditionari, a fost de asemenea evaluată. Astfel, administrarea sistemică de BM-MSC Exo, în cazul soarecilor cu leziune cutanată excizională, a determinat o creștere a numărului de celule pozitive pentru CD68 și RELM- α , a expresiei argininei-1 și o scădere a secreției de TNF α la nivelul leziunii, per total, fiind asociată cu o vindecare accelerată a rănii [He et al., 2019]. Studiile in vitro pe monocite derivate din sânge periferic, pe lângă preluarea exosomilor de către aceste celule, au arătat modificarea către fenotipul M2 în cazul tratamentului cu BM-MSC Exo. Această modificare a fost inhibată în cazul utilizării exosomilor izolați de la BM-MSC cu miR223 blocat, sugerând că microARNurile conținute de aceste vezicule sunt raspunzătoare, cel puțin parțial, pentru activitatea lor imunomodulatorie. Pe lângă celulele stromale mezenchimale adulte derivate din țesut adipos și măduva osoasă, aceste surse fiind considerate țesuturi recoltabile și regenerabile, un alt rezervor ușor disponibil este reprezentat de cordonul umbilical. Astfel, capacitatea regenerativă a exosomilor secretați de MSC neonatale izolate din cordon umbilical- UCMSC, a fost de asemenea investigată. Un prim articol privind utilizarea UCMSC-Exo pentru tratamentul inflamației sistemice asociate cu arsurile extinse a arătat că aceste vezicule pot reduce procesul inflamator prin scăderea semnalizării pe calea TLR4 [Li et al. 2016]. Mai exact, studiile in vivo pe șobolani cu arsuri pe 30% din suprafața totală a corpului, asociate cu o inflamație severă, au prezentat o

60

reducerea a numărului de celule imune, a nivelurilor serice de TNF α și IL-1 β , o creștere pentru IL-10, precum și o reducere a numărului de neutrofile și macrofagelor la nivelul leziunilor în primele 24 de ore, pentru animalele cărora li s-a administrat sistemic UCMSC-Exo comparativ cu cele care au primit Exo secretați de fibroblaste. Aceste rezultate au fost asociate cu o scădere a expresiei proteice pentru TLR4, fără modificări la nivel de ARN mesager, sugerând astfel implicarea unui mecanism post-transcripțional. Întrucât miR181c a fost abundent în UCMSC-Exo, autorii au confirmat prin studii in vitro pe macrofage RAW264.7 stimulate cu LPS, inhibarea TLR4 prin tratament cu exosomi, iar veziculele provenite de la UCMSC transfectate cu miR181c au avut cel mai puternic efect în acest caz.

Un studiu recent a investigat comparativ efectele exosomilor derivați din MSC izolate din 3 surse majore: măduvă osoasă, țesut adipos și cordon umbilical, asupra procesului de vindecare cutanată, indicând prezența de factori relevanți la nivelul veziculelor extracelulare secretate de cele trei tipuri de surse, precum: VEGF-A, FGF-2, HGF și PDGF-BB, majoritatea la niveluri diferite [Thi et al. 2020]. VEGF-A a fost identificat la concentrații apropiate în cele 3 tipuri de exosomi, cea mai mare concentrație de FGF-2 regăsindu-se în BM-MSC-Exo, iar cea mai mică în UCMSC-Exo, ADSC-Exo au fost cei mai îmbogățiți în HGF, iar UCMSC-EXO au fost singurii care au conținut TGF β . Autorii au investigat efectele celor trei tipuri de exosomi asupra proliferării și migrării keratinocitelor (linia HaCaT) și fibroblastelor. Astfel, în ceea ce privește proliferarea celulară, BM-MSC-Exo au avut cel mai puternic efect asupra fibroblastelor, în timp ce pentru keratinocite, toate trei tipurile de exosomi au avut o acțiune de stimulare într-o manieră dependentă de doză. Mai exact, pentru cea mai mică concentrație utilizată, BM-MSC-Exo a prezentat un efect modest comparativ cu ADSC-Exo și UCMSC-Exo, dar acesta tendință a dispărut la concentrații mai mari. Capacitatea migratorie a fibroblastelor dermale a fost crescută cel mai mult sub acțiunea UCMSC-Exo la concentrații scăzute (1 μ g), pe când ADSC-Exo și BM-MSC-Exo au prezentat un efect major la doze mai mari- 10 și 20 μ g. În cazul keratinocitelor, UCMSC-Exo au indus cea mai mare viteză de migrare pentru doza minimă și maximă folosită (1 și 20 μ g), iar la doză intermediară de 10 μ g, efectul a fost similar pentru cele trei tipuri de exosomi.

După cum se poate observa din tabelul 7, deși concentrațiile de exosomi folosite în studiile menționate anterior variază destul de mult, efectele benefice au fost raportate atât pe experimente in vitro cât și in vivo, sugerând că aceste vezicule extracelulare mici prezintă un potențial terapeutic pe un interval larg de dozare. Mai mult, exosomii sunt capabili să influențeze favorabil procese importante precum proliferarea și migrarea celulară, angiogeneza, depunerea de matrice extracelulară și răspunsul imun, ceea ce determină un rezultat pozitiv în cazul rănilor cutanate dificile.

Tabel 7. Sumarul studiilor in vitro și in vivo privind potențialul terapeutic al exosomilor pentru vindecarea rănilor cutanate. cf- centrifugare, TEM- microscopie electronică de transmisie, NTA-

61

analiză de urmărire a nanoparticulelor, WB- western blot, Fb- fibroblaste, PCNA-, Col- colagen, Ker- keratinocite, SFB- ser fetal bovin, NO- oxid nitric.

ce
lu
la
ră

Met
oda
de
izo
lare

Te
h
nic
i
de
ca
ra
cter
iz
are

Doza
Model
in vitro

Model
in vivo

Rezultate
R
ef

A
D
S
C

Mediu
comercial
fara ser- 24h
Pre-
clarificare
prin cf. la
3000g,
filtrare prin
0,22 µm,
concentrare
si izolare cu
kit comercial

TEM
NTA
WB
(CD9 si
CD63)
In vitro:
25-
100µg/ml
In vivo:
200µg/
soarece
IV sau
SC

Fb Soareci
Balb/C -
rana
excisionala
In vitro: imbunatatire

proliferare si migrare,
crestere expresie
genica pentru N-
caderina, ciclina -1,
PCNA, Col Isi III,
elastina
In vivo- vindecare
rapida H
u
e
t
al
2
0
1
6

DMEM/F12
fara ser- 24h
Pre-
clarificare
prin cf. la
3000g,
filtrare prin
0.22µm,
concentrare
si izolare cu
kit comercial

NTA
WB
(CD9 si
CD63)

In vitro:
100µg/ml
In vivo:
200µg/
soarece
IV
Fb Soareci
Balb/C -
rana
excisionala
In vitro: cresterea
rapoartelor Col III/Col
I, si TGFβ3/TGFβ1, si
a MMP1 si MMP3,
reducere TIMP1 via
activare cale
ERK/MAPK
In vivo: inhibare
formare cicatrice

W
an
g
e
t
al
.
2
0
1
7

62

DMEM fara
ser- 48h
Cf.
diferentiala
NTA
WB
(Alix si
CD9)
In vitro:
3.16x10
7
/

ml
In vivo:
1.9x10⁸
/g
el-
aplicare
topica
Ker
Fb
SoboloniW
istar- rana
excisionala
In vitro: crestere
proliferare si migrare
increased proliferation
via activare cale AKT
In vivo: vindecare
accelerata

F
er
ei
ra
e
t
al
2
0
1
7

DMEM+10%
SFB depletat
de Exo- 48h
Cf.
diferentiala
TEM
NTA
WB
(HSP70,
CD63 si
CD9)
In vitro:
5 si 10
µg/ml,
20 µg/ml
pentru
studiile
de
preluare

Fb - Preluare de catre
celule
Cresterea migrarii,
proliferarii, a
numarului de celule in
faza S, si a expresiei
genice pentru CD34,
Col I, elastina si KGF
Exo imbogatiti in
miRNA relevante
pentru regenerarea
pielii

C
h
o
i
et
a
l.
2
0
1
8

DMEM fara
ser- intre
24 si 48h

Cf+filtrare+c
oncentrare

TEM
NTA
WB
(CD9,
CD63,
CD81 si
TSG101
Citometri
e de flux
(CD63 si
CD81)
In vitro:
0,23,
0,76 si
2,3 µg/ml
In vivo:
0,14, 1,4
and 10
µg/
animal
IV sau
SC

RAW
264.7
Soareci
NC/Nga-
dermatita
atopica
In vitro: reducere
productie de NO dupa
stimularea cu LPS
In vivo: reducerea
numarului de
mastocite si eozinofile
din ser
Scaderea expresiei
genice pentru citokine
pro-inflamatorii si
diminuarea infiltrarii
celulelor CD86
+
/CD206
+

C
h
o
e
t
al
,
2
0
1
8

63

B
M
-M
S
C

MEM+20%
SFB depletat
de Exo- intre
48 si 72h
Cf.
diferentiala
TEM
WB
(CD9,
Cd63,
CD81,
Alix,

Flotilin-
1,
TSG101,
Hsp70)
In vitro:
10-20
µg/ml
Fb
normali
si
diabetici
HUVEC
- Preluare de catre Fb,
cresterea proliferarii si
migrarii in ambele
tipuri de Fb
Stimularea formarii de
tubi de catre HUVEC
via activare cai Akt,
STAT3 si ERK1

S
h
ab
b
ir
e
t
al
..
2
0
1
5

Mediu
comercial
fara ser- 48h
Cf.
diferentiala +
UCF pe
banda de
sucroza
- In vitro:
25 µg/ml
In vivo:
250µg/
animal
SC

HaCaT
Fb
Sobolani
Sprague-
Dawley-
rana
excisionala
In vitro: cresterea
proliferarii
In vivo: inchiderea
accelerata a leziunii,
stimulareangiogeneze
i, inhibarea fibrozei
prin scaderea TGFβ1
si cresteres TGFβ3

Ji
an
g
e
t
al
.
2
0
2
0

B
M

-M
S
C

su
p
ra
ex
p
ir
m
a
n
d
W
n
t3
a

MEM fara
ser- 48h
imbogatare cu
PEG+ cf
diferentiata+
UCF pe
banda de
sucroza

TEM
NTA
WB
(CD63)
In vitro:
1µg/ml

Fb
HUVEC

- Preluare de catre Fb si
HUVEC
Stimulare formare de
tubi, proliferare si
migrare via cale
Wnt

M
cB
ri
d
e
et
a
l.
2
0
1
7

64

B
M
-M
S
C
s
ti
m
u
la
te
c
u

d
ef
er
o
x
a
m

in
a

MEM+20%
SFB depletat
de Exo ±
deferoxamina
- 48h
Cf.
diferentiata

TEM
tRPS
WB
(CD9,
CD63,
TSG101)
In vitro:
50µg/ml
In vivo:
100µg/an
imal
HUVEC Sobolani
diabetici
Sprague-
Dawley –
rana
excisionala
In vitro: cresterea
proliferarii, migrarii si
formarii de tubi via
miR126 si calea
PI3K/AKT
In vivo: vindecare
accelerata,
imbunatarire
angiogeneza

D
in
g
e
t
al
.
2
0
1
9

B
M
-M
S
C
s
ti
m
u
la
te
c
u
m
el
a
to
n
in
a

MEM fara
ser- 48h
Cf.
diferentiata
TEM
NTA
WB
(CD81,
TSG101,

Alix)
In vivo:
SC
RAW
264.7
Sobolani
diabetici
Sprague-
Dawley –
rana
excisionala
In vitro: scaderea
secretiei de
IL-1 β si TNF- α ,
cresterea nivelului de
IL-10
In vivo: accelerarea
vindecarii ranii,
cresterea raportului
polarizarii M2/M1 via
calea PTEN/AKT,
imbunatatire
angiogeneza si sinteza
Col I and III

L
iu
e
t
al
.
2
0
2
0

B
M
-M
S
C

(a
sp
ir
a
t
d
in
m
a
n
d
ib
u
la
s
i
cr
ea
st
a
i
li
a
ca
)

MEM cu
10% SFB
depletat de
Exo
izolare cu kit
comercial
TEM
NTA
WB
(CD63,
CD81)
In vitro:
50 μ g/ml

In vivo:
200µg/an
imal
Monocyte
primare
umane
Soareci
Nude- rana
excisionala
In vitro: preluare Exo
si proportie mai mare
de celule
CD14
+
/CD163
+

Crestere secretie
IL-10 si scadere TNF-
α
In vivo: vindecare
accelerata, modificare
macrofage catre M2
macrophages via
miR223

H
e
et
a
l.
2
0
1
9

65

U
C
M
S
C
s
u
p
ra
ex
p
ri
m
a
n
d

m
iR
1
8
1
c

Mediu
comercial
dedicat stem
fata ser- 48h
Pre-
clarificare
prin cf. la
2000g+
filtrare prin
0.22µm si
izolare cu kit
comercial
TEM
NTA
WB
(CD9 si
CD63)
miRNA
array

In vitro:
1mg/ml
In vivo:
800µg
(ARN)/
animal
RAW
264.7
Sobolani
Sprague-
Dawley –
arsura
severa
In vitro:
scadere
IL-1β si TNF-α,
crestere IL-10
In vivo: supresia
raspunsului inflamator
prin inhibarea
expresiei TLR4 prin
miR181c
L
i
et
a
l.
2
0
1
6

Partea a II-a: CONTRIBUȚII ORIGINALE

Capitolul II.1. Potențialul terapeutic al nanoparticulelor pe bază de fier ca vectori pentru eliberarea controlată de principii active

II.1.1. Introducere și obiective

În general, nanoparticulele (NP) prezintă un uriaș potențial pentru aplicațiile biologice, cele pe bază de oxid de fier (Fe₃O₄) și dendrimeri ocupând un loc proeminent datorită capacității lor de a funcționa atât ca agenți de contrast cât și ca sisteme de eliberare de medicamente. În plus, pe lângă proprietățile magnetice, NP pe baza de oxid de fier superparamagnetice se remarcă printr-o bună biocompatibilitate și posibilitatea acumulării țintite la nivelul țesutului de interes, fiind astfel propuse pentru tratamentul localizat prin hipertermie, eliberare controlată, ghidare și manipulare magnetică [Kandasamy și Maity 2015, Shi et al. 2008, Hola et al. 2015, Ito et al. 2005]

Deși inițial considerate că au o tendință redusă de agregare, nanoparticulele pe bază de oxid de fier simple, fără niciun fel de acoperire, prezintă atât aglomerare în soluție cât și instabilitate chimică în aer. Astfel, acoperirea suprafeței nanoparticulelor cu diverși compuși: surfactanți, silice, sau polimeri hidrofilii biocompatibili, este asociată cu îmbunătățirea stabilității în mediile apoase, precum și a capacității de funcționalizare, o mai bună biocompatibilitate și preluare de către celule [Cristea et al. 20017, Neuberger et al. 2005]

66

Dintre polimeri, o serie de clase de polizaharide (agaroza, alginat, chitosan, dextran) au fost utilizați pentru acoperirea nanoparticulelor de oxid de fier. De exemplu, nanoconjugati magnetici Fe₃O₄ pe bază de chitosan și curcumină au fost studiați ca sisteme multifuncționale, având proprietăți antibacteriene, antiproliferative și de eliberare de medicament [Tran et al, 2011]. De asemenea, dintre dendrimeri- o altă clasă de polimeri- se remarcă polietilenimina (PEI) ca agent de acoperire cu sarcină pozitivă pentru nanoparticule cu aplicații în terapia genică, datorită capacității de a crește preluarea de către celule a nanosistemului de eliberare, polimerul ca atare fiind deja disponibil comercial ca agent de transfecție [Xia et al. 2009, Xun et al. 2014]. Cercetări substanțiale pentru cerințele privind designul nanoparticulelor necesar pentru depășirea barierelor biologice și eliberarea eficientă principiilor active, a stabilit o serie de parametri pentru dimensiune, formă și proprietăți chimice- sarcina suprafeței nanoparticulei, degradabilitatea etc. Cu toate acestea, testările in vivo pe diverse prototipuri de nanoparticule trebuie precedate de o evaluare a modificărilor induse de interacțiunea cu mediul de cultură ce constituie o soluție complexă bogată în proteine. De altfel, cel mai comun fenomen detectat în urma adăugării nanoparticulelor în mediu de cultură este tocmai formarea coroanei de proteine care poate determina atât creșterea dimensiunii cât și agregarea lor în structuri micronice în funcție de tipul de mediu și prezența serului fetal bovin [Petri-Fink et al, 2008; Lesniak et al, 2010; Maiorano et al 2010].

Cisplatina- cis-PtCl₂(NH₃)₂, este un cunoscut citostatic folosit pentru tratamentul tumorilor solide, iar acesta substanță hidrofobă devine activă în interiorul celulei prin legarea la ADN, inhibând mitoză și inducând un răspuns apoptotic [Dasari si Tchounwou, 2014]. Din păcate, administrarea cisplatinei este asociată cu o serie de efecte secundare grave [Siddik et al, 2003], motiv pentru care se urmărește țintirea tumorei și reducerea dozei necesare pentru a obține un efect terapeutic.

Ținând cont de cele menționate anterior, obiectivele acestui studiu au urmărit evaluarea:

1. biocompatibilitatii nanoparticulelor hibride pe baza de oxid de fier și polietilenimina (Fe-PEI) atât pe celule umane normale cât și tumorale;

2. capacității acestor nanoparticule de a încorpora principii active în urmă agregării în mediu de cultură și ulterior de a elibera substanță prin contact cu celulele;

67

3. efectului anti-tumoral al nanoparticulelor Fe-PEI cu cisplatina încorporată în timpul sintezei hidrotermale, pe modele in vitro și in vivo.

II.1.2. Materiale și metode

II.1.2.1. Sinteza și caracterizarea fizico-chimică a nanoparticulelor hibride Fe-PEI

Nanostructurile hibride pe bază de oxid de fier și PEI au fost preparate și caracterizate din punct de vedere fizico-chimic în cadrul unei colaborări cu Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Metale Neferoase și Rare. Astfel, hidratul de clorură de fier III ($\text{FeCl}_3 \cdot 6\text{H}_2\text{O}$) a fost amestecat cu o soluție de amoniu de concentrație 25%, rezultând o suspensie puternic alcalină ($\text{pH}=10$), care a fost apoi spălată intensiv pentru a atinge un $\text{pH} \sim 7$, înainte de adăugarea soluției de PEI comercial (Sigma Aldrich St Louis, SUA, MW~25 kDa) concentrație 10%, astfel încât raportul masic Fe:PEI să fie de 0,5 [Popescu et al 2015]. Amestecul obținut a fost transferat în autoclav pentru reacția hidrotermală la 40°C și 100 atm. Structurile hibride astfel rezultate au fost liofilizate cu ajutorul liofilizator Martin Christ Alpha 1-2LD la o temperatură de -50°C , în vederea obținerii nanopulberilor de Fe-PEI. În continuare, acestea au fost resuspendate fie într-o soluție de clorură de sodiu 0,001M (Chimactiv, București, România) cu 50% acid poliactic (Sigma Aldrich St Louis, SUA) la pH fiziologic ajustat cu o soluție de NaOH 2M, sub agitare continuă și stabilizate prin sonicare timp de 30 de minute, în tampon fosfat salin (PBS) la pH fiziologic.

În vederea evaluării capacității nanoparticulelor hibride Fe-PEI de a încorpora medicamente, s-a ales substanță activă cisplatina- cis-diaminodicloroplatinum(II)- citostatic indicat pentru o serie de tumori maligne (tumori testiculare, tumori ovariene, tumori ale vezicii urinare, tumori epiteliale de la nivelul capului și gâtului, cancer pulmonar și cancer de col uterin). Au fost realizate 2 tipuri de probe pentru a evalua acțiunea terapeutică a aceleiași concentrații de cisplatina: mai exact pulberea de cisplatina a fost adăugată înaintea de reacția hidrotermală- probele notate Cis-Fe-PEI, presupunând că în timpul sintezei la temperatura și presiune ridicată, medicamentul se va lega de nanoparticule, iar pentru al doilea tip de probe- Fe-PEI+Cis, citostaticul a fost adăugată în soluția de Fe-PEI NP imediat după sinteză hidrotermală, astfel încât să se obțină un amestec de nanoparticule și cisplatina fără legături fizice sau chimice între cele două componente. În continuare, s-au folosit următorul set de probe:

68

· Fe-PEI- nanoparticulele hibride simple

· Cis-Fe-PEI- nanoparticule hibride cu cisplatina adăugat înainte de sinteză hidrotermală

· Fe-PEI+ Cis- nanoparticule hibride cu cisplatina adăugat după de sinteză hidrotermală

În continuare, pulberile de nanoparticule atât cele de oxid de fier cât și cele hibride Fe-PEI au fost caracterizate prin diferite tehnici analitice. Pentru spectroscopia FT-IR (Fourier-Transform Infrared) pudrele de nanoparticule au fost dispersate în pelet de KBr și utilizând spectrometru MB 3000 (ABB, Montreal, Canada) cu lungimi de undă între 4000 și 550 cm^{-1}

, cu

o rezoluție de 4cm

-1

, datele obținute au fost procesate automat cu software-ul HorizonMB.

Analiza termogravimetrică (DSC-TG) a fost efectuată cu ajutorul dispozitivului Setsys Evolution (Setaram Instrumentation, Caluire, France): aproximativ 10mg din fiecare probă au examinate pe un interval de temperatura cuprins între $200-600^\circ\text{C}$, cu o viteză de încălzire de $10^\circ\text{C}/\text{min}$, în creuzet de alumina iar analiză datelor a fost efectuată cu software-ul Calisto.

Pentru evaluarea dimensiunii nanoparticulelor prin tehnică difuziei dinamice a luminii (DLS) s-a utilizat instrumentul Zetasizer ZS90 (Malvern Instruments, Malvern, UK). În ceea ce privește morfologia nanoparticulelor determinată prin microscopie electronică de înaltă rezoluție (HRTEM), pulberile de nanoparticule au fost dispersate în alcool etilic și dispuse pe grile de cupru acoperite cu carbon care au fost vizualizate la microscopul Tecnai G2 F30 (FEI, Maastricht, Olanda).

II.1.2.2. Linii Celulare

Pentru studiile in vitro au fost utilizate următoarele tipuri celulare: celule primare stem/stromale mezenchimale izolate din măduva osoasă de șoarece (MSC), celule endoteliale progenitoare izolate din cord umbilical uman (EPC) precum și o linie umană tumorală comercială de glioblastom U87-Luc care exprimă luciferaza (Perkin Elmer, Kristiansand, Norvegia). MSC și EPC au fost cultivate conform protocoalelor publicate anterior, iar U87 în acord cu instrucțiunile comerciantului. Pe scurt, MSC au fost cultivate în DMEM (Gibco) cu 10% SFB (HyClone, ThermoScientific) și însemăntate cu o densitate de 5000/cm², iar EPC au fost crescute în mediu EGM2 suplimentat cu factori de creștere- Bullet kit (Lonza) și 10% SFB, fiind însemăntate cu o densitate de 6000/cm². Celulele U87 au fost expandate în DMEM cu 10% SFB inactivat (HyClone, ThermoScientific) și însemăntate cu split 1:6. Toate celulele

69

prezentate anterior au fost cultivate în prezența de antibiotice: penicilină 100U/ml și streptomycină 100U/ml și antimicotic: amfotericina 0.25 $\mu\text{g}/\text{ml}$ (Antibiotic-Antimycotic 100x, ThermoScientific).

II.1.2.3. Colorația Albastru de Prusia pentru evidențierea fierului

Această colorație se bazează pe chelarea fierului de către ferocianură, cu formarea ferocianurii ferice de culoare albastră. Celulele de interes au fost cultivate pe lamelele sticlă în

plăci de 24 godeuri, fixare cu 4% paraformaldehida timp de 10 minute la temperatura camerei și apoi incubate cu un amestec de acid clorhidric 20% și soluție de ferocianură de potasiu 10% în raport 1:1 pentru o perioadă de 20 minute. Ulterior, lamelele au fost spălate cu PBS și examinate la microscopul optic.

II.1.2.4. Interacțiunea NP Fe-PEI marcate fluorescent cu MSC

Nanoparticulele hibride **3** au fost lăsate să agrege timp de 24 de ore în DMEM conținând o moleculă fluorescentă: Dil (1,1-Dioctadecyl 3,3,3,3-tetrametil indodicarbocianina Molecular Probes, 30 μg/ml) fie în godeuri cu aderența scăzută (ULA- ultra low adherence) care nu permit adeziunea agregatelor de placă, fie în godeuri tratate pentru culturi care susțin aderența. Ulterior, agregatele au fost colectate și spălate pentru a îndepărta moleculele de Dil neincapsulate, și folosite pentru interacțiunea cu MSC. Celulele au fost însămânțate pe sisteme de tip cameră cu lamelă (Lab-Tek Îl CC2, Nunc, Rochester, SUA) în 2 variante: fie direct peste agregatele fluorescente de nanoparticule Fe-PEI formate și aderate, fie în prezența suspensiei de agregate pre-formate în plăcile ULA. Încorporarea de Dil la nivelul MSC s-a evaluat după 24 de ore astfel: celulele au fost spălate cu PBS, fixate cu 4% paraformaldehida pentru 10 minute la temperatura camerei, incubate cu WGA Oregon Green (Molecular Probes, care se leagă selectiv la acidul sialic și reziduurile de zaharuri N-acetilglucozaminil, de la nivelul membranei celulare) și Hoechst 33258 (care se leagă de ADN) pentru 10 minute. În continuare, lamelele au fost spălate cu PBS și montate cu Prolong antifade (ThermoScientific) în vederea examinării lor la microscopul confocal TCS-SP5 Leica.

Pentru evaluarea fluorescenței prin citometrie de flux, MSC au fost însămânțate pe plăci de diametru 6 cm și incubate fie cu Dil adăugat direct în mediu de cultură, fie cu agregatele Dil-

70

Fe-PEI. După tripsinizare, intensitatea semnalului fluorescent a fost analizată cu citometru de flux Gallios (Beckman Coulter).

II.1.2.5. Imagistică de bioluminescență pe celule în cultură

Celulele de glioblastom U87 fiind tranfectate cu luciferaza permit evaluarea viabilității prin cuantificarea bioluminescenței emise ca urmare a reacției acestei enzime și a substratului corespunzător- luciferină. Astfel, în vederea determinării viabilității celulare în urmă interacției cu NP Fe-PEI, celulele U87 au fost însămânțate în plăci cu 96 de godeuri și după 24h au fost incubate cu NP Fe-PEI adăugate în mediu de cultură la diluții corespunzătoare următoarelor concentrații de PEI: 110, 330 și 660 μg/ml, timp de 3 zile. După acest interval de timp, celulele au fost incubate cu luciferină 150μg/ml, iar semnalul de bioluminescență rezultat a fost cuantificat cu ajutorul sistemului IVIS Spectrum CT (Perkin Elmer, Kristiansand, Norvegia). Viabilitatea celulară a fost exprimată sub formă de procent din semnalul de bioluminescență emis de celulele control cultivate în absența nanoparticulelor.

II.1.2.6. Microscopia de transmisie electronică (TEM)

Agregatele de nanoparticule Fe-PEI generate prin incubare în DMEM au fost caracterizate morfologic prin TEM astfel: 5μl de suspensia conținând agregatele de nanoparticule a fost adăugată pe o grilă carbonată. După uscare, s-a efectuat o contrastare cu acid fosforic 1%, 30 secunde și apoi s-a spălat cu apă distilată. După uscare, grila a fost examinată la microscopul electronic TECNAI Spirit Biotwin, FEI, Maastricht, Olanda).

II.1.2.7. Măsurarea potențialului membranar mitocondrial ($\Delta\Psi_m$)

Această metodă implică utilizarea probei fluorescente cationice lipofile JC-1 (Invitrogen, Paisley, UK) caracterizată de o acumulare dependentă de potențial la nivelul mitocondrii. Astfel, în cazul unui potențial membranar intact, JC-1 se acumulează sub formă de agregate fluorescente în roșu. Pierderea potențialului membranar generează o reducere a fluorescenței în roșu concomitent cu o creștere a fluorescenței în verde dată de forma monomerică a moleculelor de JC-1. MSC cultivate pe lamele au fost expuse agregatelor de nanoparticule Fe-PEI cu valinomicină (antibiotic care destabilizează echilibrul ionic la nivelul membranei mitocondriale) timp de 24 ore. Aceste agregate au fost obținute similar celor cu Dil prin menținerea nanoparticulelor în mediu de cultură **4** cu valinomicină timp de 24 de ore. După expunerea

71

celulelor la agregatele Fe-PEI timp de 24 de ore, s-a adăugat JC-1 5μg/ml, iar după 10 minute, lamelele au fost spălate și vizualizate la microscopul de epifluorescență Leica DMI6000, Wetzlar, Germania).

II.1.2.8. Determinarea dimensiunii agregatelor de nanoparticule

Distribuția dimensiunii nanoparticulelor Fe-PEI în mediu de cultură a fost determinată cu ajutorul aparatului Nicomp 380 (Port Richey, Florida, SUA), ținând cont de următorii parametri pentru analiză: vâscozitatea lichidului de 1.05 cP, indicele de refracție de 1,33, punctul de intensitate setat de 300kHz, primul canal folosit- 2, lățimea canalului setată automat și opțiunea de particule solide.

II.1.2.9. Evaluarea biocompatibilității NP Fe PEI cu aparatul xCelligence

Dispozitivul xCelligence permite monitorizarea în timp real a comportamentului celular prin măsurarea impedanței electrice de la nivelul electrozilor integrați pe placa de cultură specială de tip E-plate. Astfel, pentru a evalua biocompatibilitatea nanoparticulelor, celulele EPC au fost însămânțate pe plăcile speciale E-plate în mediul EGM2. După 24 de ore, mediul s-a schimbat cu EGM2 conținând Fe-PEI NPs echivalente la o concentrație de PEI de 330μg/ml. Probele control au fost EPC crescute în EGM2 fără nanoparticule.

II.1.2.10. Testul de hemoliză

Eritrocitele au fost izolate prin centrifugarea la 1000g, 15 minute, la 4°C a probelor de sânge recoltate în EDTA (Sigma-Aldrich) de la șoareci. Peletul astfel obținut a fost spălat în PBS și resuspendat în același volum de PBS ca volumul de sânge din care a provenit. S-a distribuit în tuburi eppendorf câte 100μl de suspensie de eritrocite și apoi s-a centrifugat din nou pentru a peleta eritrocitele. Fiecare pelet a fost resuspendat în 100μl de PBS conținând nanoparticule Fe-PEI în diferite diluții: 1/10, 1/20 și 1/50, stocul din care s-a diluat având o concentrație de

13 μ M PEI și 10 μ M cisplatină. Controlul pozitiv a fost reprezentat de eritrocite în apă distilată – 100% hemoliză și cel negativ- eritrocite resuspendate în PBS. După incubarea eritrocitelor cu probele respective timp de 1 oră la 37°C, suspensiile celulare au fost centrifugate din nou, iar supernatantul a fost colectat și citit la spectrofotometrul TECAN Infinite M200Pro (Mannedorf, Elveția) la o lungime de undă de 540 nm. Raportarea s-a făcut la controlul pozitiv considerat 100% hemolizat.

72

II.1.2.11. Evaluarea in vivo pe un model de xenogrefă heterotopică de glioblastom pe șoareci imunodeficienți

Șoarecii NSG au fost adăpostiți și utilizați conform reglementărilor naționale și europene pentru experimentele pe animale (Directiva UE 63/2010 a Parlamentului European), iar toate procedurile efectuate au fost aprobate de Comitetul de Etică al Institutului de Biologie și Patologie Celulară "N. Simionescu". Tumorile au fost induse prin injectarea subcutanată la nivelul regiunii interscapulare a 2×10^6

6

celule U87 resuspendate în 50 μ l DMEM. După 2 zile, s-a administrat intratumoral per grup de 5 șoareci câte 50 μ l de suspensie conținând: Fe-PEI NO cu cisplatină încorporată în timpul sintezei (Cis-Fe-PEI), nanoparticule fără cisplatină și respectiv cisplatină în concentrația corespunzătoare celei din sinteza de NP- 500nM. Administrarea s-a efectuat o dată pe săptămână, de 3 ori. Evoluția tumorii a fost urmărită până la 1 luna după administrări astfel: șoarecii anesteziați cu izofluran li s-a administrat intraperitoneal luciferină (150 mg/kg corp) și după 10 min, au fost analizați cu sistemul IVIS Spectrum system în vederea cuantificării semnalului de bioluminescență emis de xenogrefa alcătuită din celulele U87 transfectate cu luciferaza. Intensitatea semnalului bioluminiscent (IBL) corespunzător regiunii de interes (tumoră) a fost raportată ca p/s/cm

2

/sr (fotoni/ secundă/centimetru pătrat/steradian).

II.1.3. Rezultate

II.1.3.1. Selecția și caracterizarea fizico-chimică a NP Fe-PEI

Condițiile optime de sinteză au fost stabilite prin evaluarea comportamentului NP în mediul de cultură, atât în prezența cât și în absența unor tipuri celulare diverse (celule endoteliale, macrofage din linia RAW264.7-ATCC, celule stem/stromale mezenchimale de șoarece- MSC, celule tumorale de glioblastom-U87). În acest scop, o serie de condiții de sinteză au fost analizate care presupuneau variații în raportul masic Fe:PEI (1:2, 1:1 și 3:2), în condițiile de sinteză hidrotermală (100 versus 1000atm, și 1, 3 sau 5 ore), și în tipul de mediu de dispersie (PBS versus PAA). Selecția s-a bazat pe lipsa de citotoxicitate a nanoparticulelor, precum și stabilitatea și capacitatea acestora de a forma agregate în mediul de cultură. Astfel, o serie de experimente preliminare (Figurile 8 și 9) au condus la selectarea următoarelor condiții: raport masic Fe:PEI de 1:2, sinteză hidrotermală la 40°C și 100 atm timp de ora, urmată de resuspendarea liofilizatului în soluție de clorură de sodiu și PAA pentru stabilizare. Pentru aceste

73

probe de nanoparticule, proliferarea celulară nu a fost afectată (Figura 9.a), iar nanostructurile s-au acumulat pe suprafața celulară sub formă de agregate micronice.

Figura 8. Viabilitatea celulelor U87 cultivate în mediu cu nanoparticule FePEI resuspendate în PBS (FeP41) sau în NaCl/PAA (FeP41 bis) evaluată prin cuantificarea semnalului bioluminescent. Se observă un efect citotoxic în cazul utilizării PBS ca mediu dispersant comparativ cu cel pe baza de NaCl și PAA .

Figura 9.a.. Imagine de microscopie optică pentru celulele EPC incubate cu nanoparticule, ce arată o morfologie normală a acestora cu acumulare de nanoparticule sub formă de agregate

74

sferice pe suprafața celulară; b. Analiza xCELLigence pentru evoluția în timp a indicelui celular care arată că nanoparticulele FePEI nu afectează morfologia, aderența și proliferarea celulară. Cele trei NP: FeP 24,30 și 35 au fost sintetizate în tranșe diferite, dar în aceleași condiții: raport masic Fe:PEI de 1:2, reacție hidrotermală la 40°C, timp de o oră și stabilizare în soluție de NaCl-PAA.

În ceea ce privește citotoxicitatea acestor nanoparticule selectate anterior, aceasta a fost evaluată prin cuantificarea viabilității celulare cu ajutorul testului XTT, după 3 zile de cultivare în prezența nanoparticulelor Fe-PEI la diverse diluții. Astfel, pentru MSC murine, la concentrațiile studiate de nanoparticule (raportate prin concentrația de PEI) nu s-a observat o afectare a viabilității (Figura 10). În cazul celulelor tumorale umane de glioblastom s-a evidențiat un ușor efect citotoxic dependent de doză, asociat unei reduceri cu 40% a viabilității celulare pentru o concentrație de nanoparticule corespunzătoare la 1,3 μ M PEI.

Figura 10. Viabilitate celulară evaluată prin intermediul testului XTT și raportată ca procent din control pentru celulele stem mezenchimale murine (MSC) și celule tumorale umane (U87) cultivate timp de 3 zile în prezența nanoparticulelor Fe-PEI la diverse concentrații. Referitor la caracterizarea fizico-chimică a nanoparticulelor Fe-PEI alese anterior, spectrul FT-IR este prezentat în Figura 11a., în comparație cu cel al dendrimerului simplu- PEI și al nanoparticulelor de oxid de fier (Fe₃O₄). Astfel, în nanostructurile hibride se observă existența unor peakuri caracteristice pentru PEI cum ar fi vibrația de întindere a grupării C-H (2810 cm⁻¹) și vibrația de îndoire a grupării N-H (1586 cm⁻¹) ușor deplasate la 2834 cm⁻¹ (ν C-H) și respectiv, la 1546 cm⁻¹ (δ N-H). De asemenea, peakurile caracteristice pentru oxidul de

fier cum ar fi vibrația de îndoire H₂O (1626 cm⁻¹), Fe–O–H (890 cm⁻¹) și cea specifică de întindere pentru Fe–O (595 cm⁻¹) au fost de asemenea ușor deplasate: la 1658 cm⁻¹ (δ H₂O),

75

842 cm⁻¹ (δ Fe–O–H) și respectiv la 562 cm⁻¹ (ν Fe–O) în cazul nanopulberilor de Fe-PEI. În cazul vibrației de întindere pentru moleculele de apă adsorbite, acesta a fost deplasată de la 3302–3420 cm⁻¹ în oxidul pur la 3166–3062 cm⁻¹ în NP Fe-PEI (Figura 11.a) Termograma DSC-TG pentru nanostructurile hibride prezintă 3 peakuri endotermice (Figura 11.b). Primul peak observat la 74-78°C corespunde pierderii umidității din proba, al doilea cuprins între 390-420°C- poate fi atribuit degradării PEI, pierderea masică de 20-30% reprezentând descompunerea polimerului. Temperatura mai joasă înregistrată în acest caz pentru descompunerea PEI, care pentru substanță pură are loc la 500-600°C este cauzată de încorporarea sa în nanostructura hibridă. Cel de-al treilea peak înregistrat la 570°C reprezintă descompunerea de PEI rezidual nereacționat.

Figura 11. Spectrul FT-IR pentru PEI și nanoparticulele hibride Fe-PEI; b. Termograma DSC-TG pentru NP Fe-PEI prezentând 3 peakuri endotermice; c. Distribuția dimensiunii particulelor pentru NP Fe-PEI; d. Imagini HRTEM pentru NP hibride, insertul prezentând distanțele interplanare corespunzătoare indicilor Miller caracteristice pentru nanoparticule de magnetită.

76

Dimensiunea medie a nanoparticulelor hibride Fe-PEI determinată în suspensie apoasă a fost de 154,4 nm cu un indice de polidispersitate de 0,074 (Figura 11.c). De asemenea, imaginile de microscopie electronică de înaltă rezoluție (HRTEM) au arătat că dimensiunea cristalelor anorganice au dimensiunea între 2-5 nm, cu distanțe interplanare de 2.53 Å corespunzător indicilor Miller pentru nanoparticulele de oxid de fier. De asemenea, tiparul SAED (Selected Area Electron Diffraction) caracteristic pentru Fe₃O₄ s-a regăsit și în cazul NP Fe PEI (Figura 11.d).

II.1.3.2. Agregarea NP Fe-PEI în mediul de cultură

Incubarea NP Fe-PEI în mediu de cultură, în absența celulelor a determinat asamblarea lor în agregate cu un diametru hidrodinamic de 1431±171 nm (Figura 12.a). Acest fenomen a apărut și în cazul suplimentării mediului cu 10% SFB, dar în această condiție, după 24 de ore de incubare, nu s-au obținut structuri de dimensiuni apropiate (Figura 12.b).

77

Figura 12. Distribuția dimensiunii particulelor obținută cu ajutorul aparatului NICOMP pentru NP Fe-PEI menținute 24 de ore în mediu fără ser (a) și în mediu cu 10% SFB (b). Vizualizarea agregatelor, atât prin microscopie optică (Figura 13.a), cât și prin microscopie electronică (Figura 13.b) a evidențiat organizarea nanoparticulelor în urmă incubării în mediu de cultură, sub forma unor structuri sferice cu dimensiuni cuprinse între 200 nm și 2 μm. Această proprietate a nanoparticulelor a fost utilizată în continuare pentru încorporarea de diverse molecule. Pentru o primă validare, s-a ales o moleculă fluorescentă lipofilă Dil și prin microscopie confocală s-a observat o distribuție uniformă a fluorescenței pe axa Z (Figura 13.c), sugerând posibilitatea încorporării de compuși activi în agregate prin simpla adăugare a acestora în mediu de cultură.

Figura 13. a. Imagine de microscopie optică în contrast de fază reprezentând agregatele de NP FeP formate prin incubarea acestora în mediu fără ser; b. Imagine de microscopie electronică

78

pentru agregatele FeP; c. Secțiuni ortogonale de microscopie confocală pentru agregatele FeP obținute prin incubarea nanoparticulelor în mediu cu Dil. De asemenea, procesul de încorporare și stabilitatea în timp privind menținerea fluorocromului o dată încorporat s-au evaluat prin prelevarea de probe de supernatant începând cu ziua 0 (la 1h de la incubare) și apoi la 24, 48 și 72 ore de ore și citirea acestora la spectrofluorimetru. Astfel, s-a concluzionat că încorporarea de Dil are o eficiență de peste 90% după 24 de ore (Figura 14.a) și, totodată, acest proces este stabil în timp, întrucât după 24, 48 și 72 de ore de la incubare, în supernatantul recoltat, nu s-a mai detectat semnal fluorescent (Figura 14.b).

Figura 14.a. Diagrama ilustrează cuantificarea fluorescenței pentru supernatantul recoltat la oră după adăugarea nanoparticulelor în mediu de cultură, cu și fără roșu fenol, suplimentat cu Dil, și la 24 de ore raportată ca procent din fluorescența inițială; b. Evoluția în timp a fluorescenței pentru probele de supernatant recoltate după incubarea nanoparticulelor în mediu de cultură cu Dil.

II.1.3.3. NP Fe-PEI cu Dil încorporat în timpul agregării sunt capabile să elibereze fluorocromul prin contact direct cu celulele

În continuare, s-a urmărit eliberarea de fluorocrom în urmă interacțiunii cu celule stem mezenchimale (MSC). Pentru aceasta, s-au analizat două situații experimentale (reprezentate schematic în Figura 16): i) adăugarea celulelor peste agregatele pre-formate în placă de cultură și ii) adăugarea suspensiei de agregate pre-formate pe plăci ULA peste celule aderente. După 24 de ore de interacțiune, cu ajutorul microscopului confocal, s-a observat că fluorocromul s-a transferat eficient în primul caz (Figura 15.a), iar în cazul introducerii suspensiei de agregate peste MSC deja aderente, încorporarea fluorocromului nu a fost uniformă, evidențiindu-se celule

79

nemarcate (Figura 15.b). Astfel, preluarea de fluorocrom a fost asociată cu stabilirea unui contact direct agregate-celulă, sugerând faptul că nu există eliberare de fluorocrom decât în acest caz.

Figura. 15. Reprezentare schematică pentru cele 2 scenarii experimentale în care: a. MSC au fost însămânțate peste agregatele fluorescente FePEI cu Dil încorporat și b., agregatele fluorescente au fost adăugate peste MSC insamantate cu 24 de ore înainte, însoțite de imaginile de microscopie confocala aferente: roșu-Dil, verde- WGA cuplat cu Oregon Green (membrana celulară) și albastru- Hoechst (nucleul).

Folosind designul experimental schematizat în Figura 16, am observat că unele MSC nu prezintă fluorescență, sprijinând faptul că nu există scurgeri de fluorocrom și că transferul de molecule fluorescente este specific și mediat de contactul direct agregate Fe-PEI și celule. De asemenea, prin cuantificarea semnalului fluorescent cu ajutorul citometriei de flux, s-a obținut un peak îngust de intensitate mare pentru MSC incubate cu Dil adăugat direct în mediu de cultură și un peak mai larg pentru MSC incubate cu Dil Fe PEI agregate corespunzător unui semnal variabil pentru fiecare celulă analizată (Figura 16). Astfel, aceste experimente confirmă faptul că transferul de molecule fluorescente încorporate în agregatele Fe-PEI are loc doar prin contact direct și se corelează cu numărul de agregate ce interacționează cu fiecare celulă.

80

Figura 16.a. Imagini de microscopie de fluorescență pentru MSC incubate cu Dil adăugat în mediu de cultură (MSC+Dil) și MSC incubate cu agregate Fe-PEI ce au încorporat Dil în prealabil (MSC+ Dil-Fe-PEI); b. Histogramă reprezentând numărul de evenimente (numărul de celule) și semnalul fluorescent corespunzător pentru cele 2 tipuri de probe.

II.1.3.4. NP Fe-PEI cu substanțe încorporate în timpul agregării sunt capabile să le elibereze prin contact direct cu celulele

Pentru a studia în continuare capacitatea de a încorpora prin agregare și ulterior de a elibera prin contact direct principii active, am utilizat valinomicina- un ionofor de potasiu liposolubil, ce induce permeabilizarea membranei mitocondriale și disiparea potențialului electrochimic după internalizarea sa la nivel celular. Eficiența valinomicinei încorporată în agregatele Fe-PEI a fost evaluată prin intermediul potențialului membranelor mitocondriale la nivelul MSC cu ajutorul probei JC1. După cum se poate observa în Figura 17, ulterior expunerii timp de 24 de ore, la agregate Fe-PEI conținând valinomicina încorporată în prealabil, potențialul membranelor mitocondriale de la nivelul MSC a fost destabilizat similar cu celulele expuse direct la valinomicină.

81

Figura 17. Imagini de microscopie confocală ce ilustrează MSC marcate cu JC-1 (roșu-portocaliu pentru agregatele JC1 și verde pentru monomeri JC1) înainte (stânga) și după expunerea la valinomicină fie încorporată în agregatele Fe-PEI (mijloc), fie adăugată direct în mediu de cultură (dreapta). Mitocondriile intacte apar ca structuri punctiforme (fluorescență roșu-portocalie), iar în cazul destabilizării potențialului membranelor mitocondriale se observă o fluorescență verde difuză la nivelul întregii celule.

II.1.3.5. Incorporarea de cisplatină în NP Fe-PEI în timpul sintezei hidrotermale este asociată cu o eficiență crescută a medicamentului

Înainte de a evalua efectul terapeutic al nanoparticulelor Fe-PEI cu cisplatină (Cis-Fe-PEI) încorporat în timpul sintezei, am urmărit efectul citotoxic al acestui medicament anti-tumoral pe linia de glioblastom U87. Astfel, in vitro, s-a observat că efectul citotoxic apare începând cu o concentrație de 5 μM , viabilitatea scăzând cu aproximativ 50% pentru 10 μM . (Figura 18). Ținând cont de acest fapt, s-au realizat două seturi de probe de nanoparticule cu Cis încorporat în timpul sintezei- Cis-Fe-PEI și cu Cis încorporat după sinteză- Fe-PEI +Cis, substanță bioactivă având aceeași concentrație în ambele cazuri- 10 μM , de aprox. 10

5

ori mai mică decât doza terapeutică administrată in vivo [Aston et al. 2017], și respectiv nanoparticulele simple Fe-PEI.

82

Figura 18. Viabilitatea celulară pentru U87 cultivate în prezență de cisplatină în diverse concentrații, raportată ca procent din control (celule netratate).

În urma studiilor in vitro s-a observat că nanoparticulele FePEI adăugate în mediul de cultură se acumulează pe suprafața celulelor U87, granulele observate prin microscopie optică (Figura 19.a), fiind pozitive pentru ionul feric ce se regăsește în NP FePEI după cum s-a evidențiat prin colorația citochimică cu Albastru de Prusia (Figura 19.b).

Figura 19. Imagini de microscopie optică pentru celulele U87 incubate cu NP FePEI (a) și colorație citochimică cu Albastru de Prusia ce ilustrează prezența ionului feric (albastru) în acumulările de nanoparticule.

Eficiența nanoparticulelor Fe-PEI cu cisplatină încorporată în timpul sintezei Cis-Fe-PEI, pe celulele de glioblastom U87-Luc a fost evaluată prin cuantificarea semnalului bioluminescent

83

cu ajutorul aparatului IVIS. Astfel, după 3 zile de cultivare în prezența acestui tip de nanoparticule s-a observat un efect citotoxic dependent de doză mult mai puternic decât în cazul incubării celulelor U87 în prezența cisplatinăului în concentrațiile aferente din probele cu Cis-Fe-PEI, mai exact, pentru Cis-Fe-PEI cu concentrație de 0,5 μM cisplatină s-a obținut o reducere cu

50% în viabilitate, iar în cazul aceleiași concentrații de cisplatină adăugate direct, viabilitatea celulelor tumorale nu a fost afectată (Fig. 20.a). Având în vedere că efectul citotoxic al nanoparticulelor Cis-Fe-PEI pe celulele U87-Luc s-ar putea datora parțial prezenței nanoparticulelor, s-a evaluat comparativ următoarele probe sintetizate în aceleași condiții: Fe-PEI, Fe-PEI+Cis și Cis-Fe-PEI. După cum se poate observa în Figura 20.b, cuantificarea semnalului bioluminescent cu raportarea lui la control (celulele netratate) a arătat că nanoparticulele simple Fe-PEI prezintă într-adevăr un efect citotoxic la doze mai mari de 0,65 μM concentrație PEI, dar nu la fel de potentă ca în cazul nanoparticulelor cu cisplatină încorporată în timpul sau după sinteză (Cis-Fe-PEI și Fe-PEI+Cis).

84

Figura 20. Viabilitatea celulelor U87 exprimată ca procent din control, comparație între efectele nanoparticulelor cu cisplatină încorporată în timpul sintezei- Cis-Fe-PEI și aceeași concentrație de cisplatină adăugată direct în mediu (a) și respectiv nanoparticulele fără cisplatină -Fe-PEI și cele cu cisplatină adăugată după sinteză- Fe-PEI+Cis (b).

Mai mult, pentru concentrații de Fe-PEI la care viabilitatea nu este afectată (0,26 μM), doar nanoparticulele Cis-Fe-PEI au fost asociate cu scăderea viabilității celulare, confirmând astfel, faptul că livrarea eficientă a medicamentului este mai eficientă în cazul încorporării acestuia în timpul sintezei.

De asemenea, potențialul citotoxic al nanoparticulelor a fost evaluat și printr-un test de hemoliză pe eritrocite murine, care a demonstrat că nanoparticulele Cis-Fe-PEI sunt hemocompatibile la concentrațiile studiate anterior (Figura 21).

Figura 21. Procentul de hemoliză raportat la controlul pozitiv pentru eritrocite murine expuse la diferite concentrații de nanoparticule.

Pentru evaluarea in vivo a potențialului terapeutic al nanoparticulelor Cis-Fe-PEI, s-a utilizat un model de xenogrefă heterotopică de glioblastom indus pe șoareci imunodeficienți prin injectarea subcutană în zona interscapulară a 2×10^6

6

celule umane tumorale U87-Luc. Acest tip de model tumoral se dezvoltă în timp, după cum se poate observa din evoluția intensității semnalului bioluminescent generat de celulele U87-Luc, cuantificat cu ajutorul aparatului IVIS (Figura 22).

85

Figura 22, Evoluția în timp a semnalului bioluminescent generat de tumorile formate din celulele U87-luc injectate subcutan în zona interscapulară a șoarecilor NSG- (a) și cuantificarea aferentă a intensității semnalului bioluminescent- IBL- (b).

După dezvoltarea tumorilor timp de 21 de zile, șoarecilor li s-a administrat intratumoral un total de 4 doze de nanoparticule a câte 50 μl la un interval de 7 zile fiecare, iar evoluția tumorilor a fost evaluată prin cuantificarea semnalului bioluminescent (IBL) cu aparatul IVIS. Pe durata tratamentului nu s-au observat modificări ale greutateii animalelor și nici inflamație la nivelul zonei de administrare, ceea ce sprijină faptul că nanoparticulele sunt biocompatibile.

86

Figura 23. Intensitatea semnalului bioluminescent pentru tumorile induse în șoareci NSG la intervalele de timp corespunzătoare administrării de nanoparticule simple (Fe-PEI), nanoparticule cu cisplatină încorporată în timpul sintezei (Cis-Fe-PEI) și soluție de cisplatină (Cis) în concentrația corespunzătoare celei din nanoparticule.

Administrarea nanoparticulelor cu cisplatină adăugată în timpul sintezei- Cis-Fe-PEI conținând 0,5 μM agent antitumoral, echivalentul a 4ng/kg corp- doză de 10

5

ori mai mică decât

doză uzuală terapeutică, a fost asociată cu o reducere a progresiei tumorii (Figura 23). Deși această scădere nu a fost semnificativă statistic, trebuie ținut cont de faptul că doză de agent tumoral din nanoparticule este mult mai mică decât cea terapeutică și că efectul anti-tumoral al cisplatinii este mult mai pronunțat în cazul încorporării lui în nanoparticule comparativ cu administrarea lui ca atare la aceeași concentrație.

11.1.4. Discuții și concluzii parțiale

Diversi polimeri cationici au fost utilizați pe scară largă în componența nanomaterialelor pentru a promova absorbția celulară de principii active prin interacțiunea electrostatică între sarcina lor pozitivă și suprafața negativă a membranei celulare. Dintre aceștia, PEI se remarcă prin faptul că formează complexe cationice cu eficiență mare de absorbție la nivelul celulelor țintă, fie prin transport pasiv sau endocitoză activă [Evans et al. 2011]. În literatură, s-au raportat

87

diverse metode de preparare a nanoparticulelor hibride Fe-PEI pentru o gamă largă de aplicații, inclusiv ca agenți de contrast pentru RMN, sisteme de administrare a medicamentelor sau transfer de gene, prezentând o toxicitate minimă pentru celule [Holla et al. 2015]. Mai mult, proprietățile magnetice ale acestui tip de nanoparticule au fost exploatate recent în alte domenii emergente, cum ar fi hipertermia [Arias et al. 2018; Ling et al. 2019] datorită posibilității de a ținti și trata cancerul pe căi non-invazive.

Condițiile blânde utilizate în sinteza hidrotermică a NP Fe-PEI, precum și adeziunea puternică a acestora la celule, a permis introducerea de medicament anti-tumoral- cisplatină, în timpul procesului de sinteză, pentru a evalua capacitatea acestor structuri hibride de a funcționa ca platformă pentru administrarea de medicamente. Cisplatină este un medicament hidrofob

utilizat în clinică pentru tratamentul unei varietăți de tumori solide, cum ar fi glioblastomul, tumorile mamare metastatice, cancerul ovarian și testicular, sarcomul osteogen și neuroblastomul. Substanța devine activă numai în interiorul celulei, unde se leagă de ADN, inhibând mitoza și inducând un răspuns apoptotic [Dasari și Tchounwou, 2014]. Administrarea de cisplatina este asociată frecvent cu grave efecte secundare, cum ar fi hepatotoxicitatea, cardiotoxicitatea și nefrotoxicitatea [Galluzzi et al. 2014]. Prin urmare, este necesară o abordare terapeutică care diminuează efectele secundare printr-o reducere a dozei de cisplatina, asigurând în același timp o absorbție celulară suficientă pentru acțiunea medicamentului.

În acest capitol, am caracterizat proprietățile biologice ale NP Fe-PEI obținute prin sinteză hidrotermală urmărind performanța lor în mediul de cultură, în prezența și absența celulelor, precum și capacitatea lor de a încorpora diverși factori biologic activi (agent anti-tumoral- cisplatina, valinomicină și colorant fluorescent Dil). Rezultatele prezentate demonstrează că NP Fe-PEI pot încorpora moleculele active în prezența mediului de cultură și le pot livra la nivelul MSC prin contact direct.

Astfel, experimentele in vitro și in vivo privind biocompatibilitatea nanoparticulelor Fe-PEI precum și capacitatea acestora de a acționa ca agenți de eliberare a diverselor principii active au condus la următoarele rezultate originale, sumarizate în Figura 24:

1) nanoparticulele hibride cu un raport masic Fe:PEI de 1:2 obținute prin sinteză hidrotermală la 100 atm și 40°C și resuspendate într-o soluție de NaCl în prezența de PAA

88

pentru stabilizare, au fost asociate cu o lipsă de toxicitate pe celulele stem mezenchimale (MSC) murine la aceleași concentrații însă manifestând un efect citotoxic pe celulele tumorale U87;

2) nanoparticulele Fe:PEI agregă spontan în mediu de cultură, iar agregatele astfel formate pot încorpora substanțe active (Dil, valinomicina) prezente în soluție, pe care apoi le pot elibera prin contact direct cu celula, activitatea biologică a substanțelor fiind preservată;

3) nanoparticulele hibride cu cisplatină încorporată în timpul sintezei prezintă o acțiune anti-tumorală mai puternică comparativ cu medicamentul administrat ca atare la aceeași concentrație sau cu nanoparticulele cu cisplatină adăugate după sinteză atât in vitro pe linia U87 cât și in vivo pe modelul murin de xenogrefă heterotopică de glioblastom.

Figura 24. Reprezentare schematică a potențialului terapeutic al nanoparticulelor hibride Fe-PEI. Rezultatele prezentate în acest capitol indică faptul că NP Fe-PEI pot încorpora molecule active prin incubarea în mediu de cultură, și pot ulterior elibera aceste substanțe prin contact direct cu celulele stem mezenchimale. De asemenea, nanoparticulele cu cisplatină încorporată în timpul sintezei au un efect anti-tumoral mult mai puternic comparativ cu nanoparticulele la care s-a adăugat cisplatină în aceeași concentrație după sinteză.

89

Capitolul II.2. Potențialul secretomului derivat din celule stem/stromale mezenchimale umane în vederea dezvoltării de terapii pentru vindecarea rănilor cutanate

II.2.1. Introducere și obiective

Dezvoltarea domeniilor medicinei regenerative- bazate pe celule stem- și a ingineriei tisulare- bazate pe combinarea materialelor inovatoare cu celule- a dus la apariția de noi strategii terapeutice pentru tratamentul rănilor cronice și a arsurilor, ce reprezintă încă o provocare atât din punct de vedere medical cât și economic. Aceste noi strategii se bazează pe celule stem și suporturi (matrici) biomimetice. Deși inițial s-a considerat că efectele benefice observate în studii preclinice cu celule stem sunt datorate capacității de diferențiere a acestora evidențiată in vitro, ulterior, s-a dovedit că nu doar diferențierea dar inclusiv grefarea lor este limitată, iar rezultatele pozitive înregistrate se datorează activității secretorii care include numeroase citokine, chemokine și factori trofici. [Park et al, 2018]

În cazul substituenților cutanați, exploatarea celulelor stem pentru dezvoltarea ingineriei tisulare folosind biomateriale suport ("scaffolds") are ca scop obținerea unui produs final care să poată fi ușor stocat preferabil în forma în care urmează să fie și aplicat, și care să nu depindă de adiția de ser animal sau uman. Colagenul- principala componentă proteică din țesuturile conjunctive- este utilizat în practica clinică pentru arsuri și răni cronice sub diferite forme: gel, burete, film sau pastă [Matthews 2011], datorită biocompatibilității ridicate asociate cu biodegradabilitate, precum și disponibilității de purificare din variate surse atât mamaliene (porcine, bovine) cât și marine (piele de peste, meduză, alge). Pe de altă parte, terapia celulară cu celule stem are la baza o serie de proprietăți ale acestui tip celular cum ar fi: capacitatea de diferențiere, imonogenicitatea scăzută și secreția de factori trofici care promovează migrarea, angiogeneza și formarea țesutului de granulație [Hu et al, 2018]. Dezavantajele acestei abordări terapeutice include necesitatea expandării acestora in vitro- proces îndelungat, precum și variabilitatea donatorilor. Acestea pot fi depășite prin utilizarea secretomului celulelor stem sub formă de mediu condiționat care poate fi standardizat la scară largă ca un produs disponibil de pe raft [Bhang et al, 2014; Visozo et al., 2017; Zhou et al. 2020].

Scopul acestui studiu a fost să exploreze dacă potențialul terapeutic al unei matrici poroase realizate din colagen bovin de tip I poate fi îmbunătățit prin adiția unui potent agent terapeutic trofic, sub forma secretomului- mediu condiționat (CM) izolat de la celule stromale mezenchimale (MSC), în vederea aplicării acestui construct ca substituent cutanat aceluș pentru vindecarea rănilor cutanate.

90

II.2.2. Materiale și metode

II.2.2.1. Sinteza și caracterizarea matricii de colagen tridimensionale

Gelul de colagen de tip I a fost extras din piele de vițel prin tratamente acide și alcaline

[Trandafir et al, 2007; Albu et al, 2010]. Apoi, gelul cu o concentrație de 1,2% colagen și pH 7,4 a fost reticulat cu glutaraldehida 0,5% (Merck, Germania), urmat de liofilizare la -40°C timp de 4 ore, cu ajutorul aparatului Delta 2-24 LSC Christ (Germania). Formele poroase astfel obținute denumite în continuare matrici au fost caracterizate din punct de vedere ultrastructural folosind microscopul electronic de baleiaj- Quanta Inspect F SEM, cu o rezoluție de 1,2nm. Pentru testările in vitro, matricile au fost sterilizate cu metanol 70%, spălate intens cu PBS, și menținute în DMEM fără ser minim 12 ore înainte de însămânțarea celulelor.

II.2.2.2. Tehnici de culturi celulare

Celulele stromale/stem mezenchimale (MSC) derivate din măduva osoasă au fost izolate din aspirat medular conform unui protocol stabilit în cadrul grupului nostru și publicat anterior [Titorencu et al., 2007]. Celulele au fost cultivate cu o densitate de însămânțare de 10

5
/cm

2

în

DMEM cu glucoză 4,5 g/L suplimentat cu 1% acizi neesențiali (Sigma-Aldrich, Germania), 15% ser fetal bovin (SFB), penicilină 300UI/ml, streptomycină 150mg/ml și neomicină 150mg/ml, și menținute în incubator la 37°C și 5% CO₂. Celulele obținute au fost caracterizate conform criteriilor stabilite de Societatea Internațională pentru Transplant Celular [Dominici et al., 2006]. Astfel, potențialul de diferențiere trilineară: adipogenic, osteogenic și condrogenic a fost testat în medii specifice după cum urmează:

pentru diferențierea adipogenă, culturi pre-confluente de MSC au fost incubate în mediu de inducție adipogen (DMEM cu 10% SFB, dexametazonă 10

-6

M, indometacin 100 μM,

indomethacin și supliment insulin-transferina-selenit 1%, de la Sigma Aldrich). După 3 săptămâni, acumularea de lipide a fost evidențiată folosind colorația Oil RED O (Sigma Aldrich)

pentru diferențierea osteogenă: culturi confluențe au fost incubate în mediu de inducție osteogen (DMEM cu 10% FBS, dexametazonă 10

-7

M, β-glicerofosfat 10 mM și acid

ascorbic 0,3 mM). După 3 săptămâni, depozitele de calciu au fost evidențiate folosind colorația von Kossa (Sigma Aldrich).

pentru diferențierea condrogenă, 250 000 de celule au fost menținute în tuburi Falcon de 15ml conținând 500 μl mediu de inducție condrogen (DMEM, dexametazonă 10

-7

M,

50μg/ml ascorbat-fosfat, 40 μg/ml prolina, 100μg/ml piruvat, 50μg/ml supliment insulin-transferina-selenit și 10ng/ml TGFβ3). După 3 săptămâni, agregatele au fost incluse în parafină și secțiuni de 5μm au fost obținute cu ajutorul unui microtom Leica.

Acumularea de mucopolizaharide acide a fost evidențiată folosind colorația Alcian Blue (Sigma Aldrich).

91

Pentru colectarea mediului condiționat, culturile pre-confluente de MSC la pasajele 4-7 au fost spălate intensive cu PBS și incubate în DMEM suplimentat cu acizi neesențiali 1% timp de 24 de ore. După această perioadă, mediul **3 a fost colectat și centrifugat la 2000 g, 25 minute, 4°C**, iar supernatantul denumit în continuare mediu condiționat (CM) a fost păstrat la -80°C.

Fibroblastele dermale umane (Fb) au fost izolate din țesut cutanat uman provenit de la subiecți sănătoși ce au efectuat operații estetice mamare. Mai exact, folosind tehnica explantului s-au obținut culturi ce au fost caracterizate pentru expresia următoarelor proteine: vimentina, colagen de tip I și fibronectina. Fibroblastele au fost însămânțate cu 10

5

celule/cm

2

și cultivate în

DMEM cu glucoză 4,5 g/L suplimentat cu acizi neesențiali 1% (Sigma-Aldrich, Germania), ser fetal bovin (SFB) 10%, penicilină 300UI/ml, streptomycină 150mg/ml și neomicină 150mg/ml.

Pentru experimente, au fost utilizate celule la pasajele 4-10.

Keratinocitele umane din linia HaCaT (CLS GmbH) și celulele endoteliale umane din linia Ea.hy926 (ATCC CRL-2922) au fost cultivate conform instrucțiunilor producătorului, fiind crescute în DMEM suplimentat cu 10% fetal bovine serum (FBS), 1% acizi neesențiali, penicilină 300UI/ml, streptomycină 150mg/ml și neomicină 150mg/ml.

II.2.2.3. Caracterizarea MSC prin citometrie de flux

MSC au fost detașate de placă de cultură cu acutaza (Sigma-Aldrich) și incubate cu următorii anticorpi aleși conform criteriilor minime pentru definirea MSC: markeri negativi- CD45, CD34 cuplați cu FITC și markeri pozitivi; CD44, CD73, CD90, CD105 cuplați cu PE (ficoeritrină), de la BD Bioscience. Probele conținând 10

5

celule au fost analizate folosind

citometrul Beckman Coulter Gallios cu 3 lasere, iar datele au fost prelucrate cu programul Summit v4.3 (Cytomation Inc.).

II.3.2.4. Caracterizarea fibroblastelor dermale umane prin imunocitochimie

Fibroblastele dermale umane au fost cultivate pe lamele de sticlă și apoi fixate și permeabilizate cu paraformaldehida 4% și Triton X 0,1%. După blocare cu albumină bovină serică (BSA) 1%, celulele au fost incubate cu anticorpi pentru vimentină (Sigma-Aldrich), fibronectină (Sigma-Aldrich) și collagen de tip I (Abcam) pentru 1h, la 37°C. După spălări, celulele au fost incubate cu anticorpi secundari conjugați cu Alexa 488 sau Alexa 568 (Thermo

Scientific), urmat de montare cu DAPI Fluoroshield (Thermo Scientific) și vizualizare la microscopul Zeiss Observer D1.

II.2.2.5. Evaluarea capacității matricelor de colagen de a fi colonizate cu keratinocite și fibroblaste umane

Keratinocitele (Ker) și fibroblastele dermale (Fb) au fost însămânțate pe matricile de colagen (3x10

5

și respectiv 2x10

5

) și cultivate în mediu complet la 37°C și 5% CO₂. Matricile cu celulele au fost spălate cu PBS, fixate în paraformaldehida 4%, incluse în Shandon Cryomatrix (Thermo Scientific) și criosecționate cu ajutorul criotomului Leica pentru a obține secțiuni de

92

4μm grosime. Secțiunile au fost supuse unor serii de colorații: hematoxină-eozină, DAPI, eozină-Hoechst și Ayoub-Shklar. Pentru hematoxină-eozină, secțiunile au fost menținute 7 minute în hematoxilina și 5 minute în eozină Y, montate cu glicerol și vizualizate la microscopul Zeiss Observer D1. Pentru coloratia eozină-Hoechst, după o incubare de 2 minute în eozină Y, secțiunile au fost diferențiate cu alcool 70%, spălate cu apă distilată și colorate cu Hoechst 1mg/ml pentru 10 minute. Coloratia Ayoub-Shklar a presupus incubarea secțiunilor în fucsina acidă 5% timp de 5 minute, urmat de 45 minute într-o soluție de anilină blue-orange G. De asemenea, keratinocitele și fibroblastele au fost marcate fluorescent cu CellTracker™ Red CMTPX (Thermo Scientific) înainte de a fi însămânțate pe matricile de colagen, iar după 3 zile, acestea au fost spălate cu PBS și vizualizate folosind sistemul IVIS Spectrum CT System (Perkin Elmer, Caliper, LifeSciences).

II.2.2.6. Evaluarea calitativă a viabilității keratinocitelor și fibroblastelor umane cultivate pe matrici de colagen

Keratinocitele și fibroblastele dermale cultivate timp de 3 zile pe matricile 3D de colagen în mediu complet au fost colorate cu kitul Live/Dead Viability/Citotoxicity (Thermo Scientific). Astfel, după spălare cu PBS cald, matricile au fost incubate timp de 30 de minute cu o soluție conținând calceina-AM 2 μM și homodimer-1 de etidiu 4 μM. Ulterior, acestea au fost fixate în paraformaldehida 4%, incluse în Shandon Cryomatrix (Thermo Scientific) și criosecționate. Secțiunile de 4μm grosime au fost montate cu DAPI Fluoroshield (Thermo Scientific) și examinate folosind microscopul Zeiss Observer D1.

II.2.2.7. Evaluarea efectului MSC-CM asupra aderării și proliferării keratinocitelor și fibroblastelor umane cultivate în sistem 2D și pe matricile 3D de colagen

Evaluarea influenței MSC-CM asupra procesului de aderare celulară în plăci de cultură clasice- sistem 2D și pe matrici de colagen- sistem 3D a presupus însămânțarea keratinocitelor și fibroblastelor în mediu complet (C+), mediu fără ser (C-) și mediu condiționat (CM) după cum urmează: 5x10

4

Ker și 2,5x10

4

Fb per godeu în placă de 96 de godeuri și respectiv 10

5

celule per

matrice ajustată pentru placă de 96 godeuri, în triplicat pentru fiecare condiție. După 24 de ore de incubare în mediul aferent, s-a efectuat testul XTT (Molecular Probes) conform indicațiilor producătorului. Rezultatele sunt prezentate ca procent din controlul pozitiv-mediul suplimentat cu ser (C+).

Efectul mediului condiționat asupra dinamicii aderării celulelor în sistem de cultură classic- 2D a fost evaluat cu ajutorul sistemului xCelligence RTCA (Acea Biosciences, Inc), folosind plăci dedicate (E-plates 16) prevăzute cu microelectrozi de aur care permit măsurarea impedanței electrice în timp real și transformarea acesteia prin intermediul unui algoritim, în index celular. Astfel, 5x10

4

Ker au fost însămânțate per godeu în mediu control pozitiv, control negativ și respectiv CM în triplicat, indexul celular fiind măsurat pentru 24 de ore.

93

În ceea ce privește evaluarea proliferării, celulele au fost însămânțate în mediu complet:

3x10

3

Ker/Fb per godeu în placă de 96 de godeuri și respectiv 10

5

celule per matrice ajustată

pentru placă de 96 godeuri, în triplicat pentru fiecare condiție. După 24 de ore de la însămânțare, mediul cu ser a fost îndepărtat, culturile au fost spălate cu PBS cald și incubate în mediile corespunzătoare: mediu complet (C+), mediu fără ser (C-) și mediu condiționat (CM), timp de 5 zile. La final, s-a efectuat testul XTT și rezultatele au fost raportate ca procent din controlul pozitiv.

II.2.2.8.. Evaluarea capacității de migrare prin metoda "scratch test"

Celulele- Ker, Fb și celulele endotiale au fost cultivate în placă de 96 de godeuri, iar după ce au atins confluența, stratul uniform de celulele a fost lezat cu un vârf de pipetă steril.

Godeurile au fost spălate cu PBS cald pentru a îndepărta debriurile celulare și apoi s-au adăugat mediile corespunzătoare: mediu complet (C+), mediu fără ser (C-) și mediu condiționat (CM).

Imediat după schimbarea mediului s-au realizat poze cu ajutorul unei camere atașate la un

microscopul optic- considerate t0. După 8 ore pentru celulele endoteliale și 16h pentru Fb și Ker, au fost efectuate din nou poze reprezentând momentul tf. Suprafața leziunii a fost cuantificată cu ajutorul programului Image J (NIH), iar migrarea a fost evaluată prin intermediul ariei acoperite calculate ca procent din aria lezată inițial: [(suprafața la t0- suprafața la tf)/suprafața la t0]*100.

II.2.2.9. Evaluarea expresiei genice folosind tehnica PCR cantitativ în timp real (qPCR)

ARNul total a fost extras din Fb cultivate timp de 5 zile folosind reactivul TRIzol (Thermo Fisher Scientific), iar ADNul complementar a fost sintetizat pornind de la 1µg de ARN total cu ajutorul kitului de sinteză SENSIFAST cDNA (Bioline). Tehnica de PCR cantitativ a fost realizată cu kitul SensiFAST SYBR Hi-ROX (Bioline) și aparatul Vii7 (Applied Biosystems), iar secvențele primerilor utilizați sunt redate în tabelul de mai jos. Analiza a fost efectuată folosind metodă comparativă 2

- $\Delta\Delta$ CT

, β -actină (ACTB) fiind considerată ca referință pentru normalizare.

Tabel 8. Secvențele de primeri utilizați

Gena Secvență primeri

Colagen I

Forward: 5'- GTCACCCACCGACCAAGAAACC -3'

Reverse: 5'- AAGTCCAGGCTGTCCAGGGATG -3'

Colagen III

Forward: 5'- GGTGTCCCAGGGAAAGATGG -3'

Reverse: 5'- TATACCTGGAAGTCCGGGGG -3'

α SMA Forward: 5'- GGCAAGTGATCACCATCGGA -3'

94

Reverse: 5'- GTGGTTTCATGGATGCCAGC -3'

TIMP1

Forward: 5'- ACTGATGGTGGGTGGATGAG -3'

Reverse: 5'- ATGGTGGGTTCTCTGGTGTC -3'

TIMP2

Forward: 5'- TGAGAAGGAAGTGGACTCTGG -3'

Reverse: 5'- CCTTCCTGCAATGAGATATTCC -3'

MMP2

Forward: 5'- ACTACAACCTTCTCCCTCGCA -3'

Reverse: 5'- GGCATCATCCACTGTCTCTG -3'

MMP9

Forward: 5'- GCCACTACTGTGCCTTTGAG -3'

Reverse: 5'- CAGAGAATCGCCAGTACTTCC -3'

MMP14

Forward: 5'- TGAGGATCTGAATGGAAATGAC -3'

Reverse: 5'- GGGTTTATCAGGAACAGAAGG -3'

ACTB (β -actină)

Forward: 5'- ACTCTTCCAGCCTTCCTTC -3'

Reverse: 5'- GATGTCCACGTCACACTTC -3'

II23.2.10 Testarea efectului chemo-atrăctant al MSC-CM

Proprietățile chemo-atrăctante ale MSC-CM au fost evaluate cu ajutorul sistemului xCelligence RTCA (Acea Biosciences, Inc) folosind plăcile speciale (CIM plates) sub formă de camere duble. Astfel pentru fiecare tip celular: Ker, Fb și celulele endoteliale, s-au însămânțat 10

5

celule în camera superioară prevăzută cu o membrană cu pori de 8 µm și microelectrozi a căror impedanță se modifică în contact cu celulele care migrează spre compartimentul inferior ca urmare a acțiunii chemoattractante a mediului de la acest nivel. Mediile testate: mediu complet (C+), mediu fără ser (C-) și mediu condiționat (CM) au fost adăugate în compartimentul inferior al plăcii CIM și migrarea celulelor prin membrană a fost monitorizată în timp real până la 24 de ore.

II.2.2.11. Evaluarea profilului citokinelor din MSC-CM

Profilul citokinelor prezente în MSC-CM a fost analizat cu ajutorul Human Angiogenesis Array (R&D Systems), conform instrucțiunilor producătorului. Pe scurt, membranele de nitroceluloză au fost incubate cu mediul condiționat amestecat cu cocktailul de anticorpi biotinalizați, și apoi spălate și incubate cu Straptavidina-HRP. Detectia citokinelor s-a realizat cu aparatul Luminescent Image analyzer LAS-3000 (FujiFilm), iar densitatea pixelilor a fost cuantificată cu programul TotalLab Quant.

95

II.2.2.11. Analiza statistică

Datele obținute au fost analizate cu programul GraphPad Prism 5.0 (GraphPad Software, Inc) și prezentate ca media±deviația standard din cel puțin 3 experimente independente. Comparatia în cazul mediilor mai multor grupe s-a realizat cu testul ANOVA, iar pentru 2 grupuri cu testul t Student. O probabilitate (p) mai mică de 0,05 a fost considerată semnificativă (*- p<0,05, **- p<0,01, ***- p<0,001 și ns- nesemnificativ).

II.2.3. Rezultate

II.2.3.1. Caracterizarea MSC derivate din maduvă osoasă și a fibroblastelor dermale

Caracterizarea MSC izolate din aspirat medular s-a realizat conform indicațiilor Societății

Internațională pentru Transplant Celular. Astfel, analiză datelor obținute prin citometrie de flux, a arătat că aceste celulele sunt negative pentru markeri hematopoietici- CD34 și CD45 (sub 1%) și peste 95% pozitive pentru CD44, CD73, CD90 și CD105 (Figura 25).

Figura 25. Determinarea expresiei markerilor de suprafață specifici pentru MSC prin citometrie de flux.

În ceea ce privește diferențierea trilineară, celulele prezintă abilitatea de a se diferenția adipo-, osteo- și condrogen după cum se poate observa din Figura 26. Astfel, prin colorația Oil Red s-a confirmat acumularea de lipide, prin von Kossa- prezența depozitelor de calciu și prin Alcian Blue- sinteza mucopolizaharidelor acide.

96

Figura 26. Colorație Oil Red, von Kossa și Alcian Blue ce confirmă diferențierea adipogenă (Ad), osteogenă (Os) și condrogenă (Con) a celulelor izolate din aspirat medular cultivate în mediile specifice.

Fibroblastele dermale izolate prin tehnica explantului din țesut cutanat uman, au fost caracterizate morfologic prin microscopie optică- observându-se aspectul fusiform specific, și prin imunocitochimie, pentru prezența următorilor markeri: vimentină, colagen de tip I și fibronectină; α SMA deși exprimată nu este organizată în fibre de stres (Figura 27)

Figura 27. Imagini de microscopie optică (a) și fluorescență (b) pentru vimentină, colagen I, α SMA și fibronectină pe fibroblaste dermale (nuclei colorați cu DAPI).

II.2.3.2. Matricea de colagen poroasă permite colonizarea cu Ker și Fb

Matricea de colagen sintetizată pentru acest studiu prezintă o structură poroasă, cu pori interconectați având dimensiuni variabile cuprinse între 75-150 μ m, după cum s-a observat din imaginile obținute cu ajutorul microscopului electronic de baleiaj (Figura 28.a). Experimentele au fost efectuate pe acest tip de matrice adaptată pentru placa de 96 godeuri, având un diametru de aproximativ 6 mm și o înălțime de aproximativ 4 mm (Figura 28.b).

97

Figura 28. Imagine de microscopie electronică de baleiaj (a) și aspectul macroscopic (b) al matricei de colagen, pre-incubată în DMEM și adaptată dimensional pentru placa de 96 godeuri.

Pe matricile pre-condiționate în DMEM fără ser, au fost însămânțate Ker și Fb marcate fluorescent cu CMTPX, iar după 72 de ore de la însămânțare, semnalul fluorescent emis de structurile de colagen cu celule a fost cuantificat. Pentru matricile populate cu keratinocite, semnalul emis nu a fost semnificativ statistic în comparație cu cel pentru matricile fără celule, care prezintă o autofluorescență –Figura 29. În cazul fibroblastelor însă, prezența acestora pe matrice s-a putut evidenția printr-un semnal fluorescent dublu față de cel emis de matricea per se.

De asemenea, după 5 zile de la însămânțare, celulele ai căror nuclei au fost colorați cu DAPI, s-au regăsit pe fibrele de colagen ale structurii poroase. Astfel, atât Ker cât și Fb au fost prezente la nivelul matricei de colagen, susținându-se astfel capacitatea acestui tip de construct de a fi colonizat cu celule- Figura 30.

98

Figura 29. Imagini de fluorescență achiziționate cu ajutorul aparatului IVIS Spectrum pentru matricile de colagen fără celule (Col), populate cu keratinocite (Col+Ker) și populate cu fibroblaste (Col+Fb) precum și cuantificarea semnalului fluorescent aferent.

99

Figura 30. Imagini de fluorescență pentru matricile populate cu keratinocite (Ker) și fibroblaste dermale (Fb) evidențiate prin colorație nucleară cu DAPI

Totodată, celulele evidențiate astfel sunt viabile după cum s-a observat cu ajutorul unui kit de citotoxicitate, pe baza de calceina-AM care devine fluorescentă în verde sub acțiunea esterazelor intracelulare din celulele viabile, și homodimer-1 de etidiu (EthD-1) ce colorează în roșu nucleul celulelor moarte. Mai exact, pe secțiunile de matrice populate fie cu keratinocite, fie cu fibroblaste, s-au identificat rare celule moarte, pozitive pentru EthD-1 (Figura 31).

100

Figura 31. Imagini de fluorescență pentru matricile populate cu keratinocite (a) și fibroblaste dermale (b) reprezentând cu verde celulele viabile și cu roșu celulele moarte.

101

II.2.3.3. MSC-CM influențează proprietățile Ker și Fb în sistemul clasic 2D de cultură

Înainte de a testa influența MSC-CM asupra colonizării matricelor de colagen cu celule ale pielii, am evaluat capacitatea secretomului de a susține aderarea, proliferarea și migrarea Ker și Fb, precum și efectul chemoatractant al acestuia în sistemul clasic de cultură 2D. Astfel, MSC-CM a susținut aderarea keratinocitelor ($96,5 \pm 4,5\%$) similar controlului pozitiv (aderență 100%), așa cum se arată în Figura 32.

Figura 32. Imagini de microscopie optică pentru keratinocite aderate în mediu cu ser (control pozitiv), mediu fără ser (control negativ) și mediu condiționat (MSC-CM) și graficul

reprezentând cuantificarea viabilității keratinocitelor după 24 de ore de la însămânțare. Ținând cont de faptul că keratinocitele sunt celule care aderă lent, am examinat impactul MSC-CM asupra procesului de aderare în timp real folosind sistemul xCELLigence. Rezultatele au arătat că MSC-CM a fost capabil să inducă atașarea Ker de substrat mai rapid decât controlul pozitiv (Figura 33). Astfel, deși la 8 ore după însămânțare, indicele celular pentru Ker incubat în CM nu atinge nivelul celui aferent controlului pozitiv, se poate observa o dinamică diferită, mai exact în primele 2 ore mai multe celule aderă în CM în comparație cu mediul suplimentat cu SFB (indice celular $1,4 \pm 0,4$ vs. $0,6 \pm 0,03$), sugerând astfel că secretomul accelerează atașarea inițială a Ker de substrat.

Figura 33. Diagramă reprezentativă pentru evaluarea în timp real a procesului de aderare a Ker incubate în mediu cu ser (control pozitiv), mediu fără ser (control negativ) și mediu condiționat (MSC-CM) (stânga) și cuantificarea indexului celular la 2 și 8 ore de la însămânțare (dreapta).

102

În ceea ce privește proliferarea Ker, efectul cultivării în MSC-CM a fost similar cu cel al controlului pozitiv ($90 \pm 14\%$ față de 100%) și semnificativ mai mare decât controlul negativ ($45 \pm 14,2\%$)- Figura 34.

Figura 34. Imagini de microscopie optică pentru keratinocite cultivate în mediu cu ser (control pozitiv), mediu fără ser (control negativ) și mediu condiționat (MSC-CM) pentru 5 zile și graficul reprezentând cuantificarea viabilității acestora.

De asemenea, efectul chemoattractant al MSC-CM asupra keratinocitelor a fost examinat cu ajutorul sistemului de monitorizare în timp real xCelligence, folosind camere duble. Dinamica migrării spre compartimentul inferior în care s-au adăugat mediile de interes a fost diferită pentru MSC-CM în comparație cu mediul suplimentat cu ser (control pozitiv)- Figura 35. Astfel, în primele 24 de ore secretomul a exercitat o puternică atracție asupra Ker, indicele celular măsurat fiind de aproximativ 3 ori mai mare ($3 \pm 0,3$ față de $0,95 \pm 0,1$) comparativ cu controlul pozitiv.

Figura 35. Diagramă reprezentativă pentru evaluarea în timp real a procesului de chemo-atracție a mediului cu ser (control pozitiv), mediului fără ser (control negativ) și mediului condiționat (MSC-CM) (stânga) asupra keratinocitelor și cuantificarea indexului celular la 24 și 48 de ore.

Întrucât migrarea keratinocitelor în etapa de re-epitelizare joacă un rol decisiv pentru vindecarea completă a rănilor cutanate, am urmărit în sistem 2D efectul CM asupra acestui proces folosind tehnica „scratch test”, ce presupune lezarea unui strat confluent de celule și urmărirea în timp a migrării celulare, prin raportarea ariei acoperite de celule la final ca procent din aria inițială după lezare. După cum se poate observa în Figura 36, secretomul a indus o acoperire de $45 \pm 4\%$ în comparație cu $29 \pm 9,7\%$ pentru controlul pozitiv și $19 \pm 6,5\%$ pentru

103

controlul negativ. De menționat că, pentru controlul pozitiv s-a ales suplimentarea cu factorul de creștere EGF (epidermal growth factor) la o concentrație de 5 ng/ml, această citokină fiind cunoscută ca un puternic pentru motogen pentru keratinocite.

Figura 36. Imagini de microscopie optică pentru keratinocite în mediu suplimentat cu EGF (control pozitiv), mediu fără ser (control negativ) și mediu condiționat (MSC-CM) imediat după realizarea leziunii (t_0) și la finalul experimentului ($t_f=14$ ore) și graficul reprezentând cuantificarea ariei acoperite de celule ca procent din aria lezată inițial.

În ceea ce privește efectul MSC-CM asupra aderării, proliferării, migrării și chemoatracției fibroblastelor în sistemul de cultură 2D, rezultatele au indicat că, deși fără semnificație statistică, secretomul a promovat aderarea fibroblastelor la suprafața de cultură, procentul de celule viabile fiind mai mare decât pentru controlul negativ: $95 \pm 19,8\%$ față de $77 \pm 15\%$ (Figura 37).

Figura 37. Imagini de microscopie optică pentru fibroblaste dermale aderate în mediu cu ser (control pozitiv), mediu fără ser (control negativ) și mediu condiționat (MSC-CM) și graficul reprezentând cuantificarea viabilității acestora.

Cu toate acestea, testul de proliferare efectuat după 5 zile în cultură în prezența MSC-CM a indicat clar lipsa impactului factorilor eliberați de MSC asupra proliferării fibroblastelor: $40 \pm 6\%$ pentru celulele incubate în MSC-CM față de $40 \pm 2\%$ pentru controlul fără ser (Figura 38).

104

Figura 38. Imagini de microscopie optică pentru fibroblaste cultivate în mediu cu ser (control pozitiv), mediu fără ser (control negativ) și mediu condiționat (MSC-CM) pentru 5 zile și graficul reprezentând cuantificarea viabilității acestora.

Deasemenea, datele obținute prin testul xCELLigence sugerează un efect chemo-attractant modest asupra fibroblastelor dermice (Figura 39). Astfel, la 4 ore, indicele celular măsurat pentru controlul pozitiv a fost maxim, în timp ce indicele pentru MSC-CM a fost redus de 2 ori față de controlul pozitiv, aproape de cel pentru controlul negativ (diferența dintre proba MSC-CM și controlul negativ la 5 ore nefiind relevantă statistic).

Figura 39. Diagramă reprezentativă pentru evaluarea în timp real a procesului de chemo-atracție a mediului cu ser (control pozitiv), mediului fără ser (control negativ) și mediului condiționat (MSC-CM) (stângă) asupra fibroblastelor dermale și cuantificarea indexului celular. Cu toate acestea, secretomul MSC a avut un impact puternic asupra motilității

fibroblastelor, deoarece după 14 h de incubare în MSC-CM, celulele au acoperit $64 \pm 2\%$ din aria lezată inițial, comparativ cu $54 \pm 4\%$ pentru controlul pozitiv și $37 \pm 5,7\%$ pentru control negativ- Figura 40.

105

Figura 40. Imagini de microscopie optică pentru fibroblaste în mediu cu ser (control pozitiv), mediu fără ser (control negativ) și mediu condiționat (MSC-CM) imediat după realizarea leziunii (t0) și la finalul experimentului (tf=14 ore) și graficul reprezentând cuantificarea ariei acoperite de celule ca procent din aria lezată inițial.

II.2.3.4. MSC-CM promovează colonizarea matricilor de colagen cu Ker și Fb

Având în vedere efectul încurajator al MSC-CM asupra celulelor pielii, observat în sistemul de cultură 2D, am evaluat efectul MSC-CM asupra colonizării matricei de colagen. Așa cum se arată în Figură 41.a, MSC-CM susține aderența keratinocitelor la matrice ($75 \pm 4,2\%$ versus 100% în controlul pozitiv). Mai mult, proliferarea keratinocitelor cultivate pe matricile tridimensionale în prezența MSC-CM a fost similară cu cea pentru controlul pozitiv ($98,4 \pm 8,8\%$), indicând un efect mitogen puternic (Figura 41.b).

Figura 41. Grafice reprezentând cuantificarea aderenței keratinocitelor la 24h de la însămânțare (a) și a proliferării acestora la 5 zile (b) pe matricile de colagen în cazul cultivării în mediu cu ser (C+), mediu fără ser (C-) și mediu condiționat (CM).

De asemenea, colonizarea keratinocitelor în cazul cultivării acestora în MSC-CM a fost evidențiată prin colorațiile DAPI-eozină (Figura 42.a) și Ayoub-Shklar (Figura 42.b), care au relevat prezența acestor celule atașate pe fibrele de colagen, atât la suprafață, cât și în interiorul structurii poroase.

106

Figura 42. Imagini de microscopie de fluorescență și corespondențele acestora în contrast de fază – colorație eozină-DAPI (a)- detaliu reprezentând o keratinocită atașată de fibra de colagen, și imagini de microscopie optică pentru zona centrală- colorație Ayoub-Shklar (b) a matricilor de colagen cu keratinocite cultivate în mediu cu ser și mediu condiționat (MSC-CM) timp de 5 zile.

În ceea ce privește aderența fibroblastelor dermice, așa cum se arată în Figura 43.a, MSC-CM a susținut acest proces ($91,5 \pm 10,5\%$ din controlul pozitiv), similar cu rezultatele obținute în sistemul de cultură 2D. În ceea ce privește efect proliferativ, valoarea celulelor incubate MSC-CM a fost $88,4 \pm 14,4\%$ și $74,6 \pm 15,8\%$ pentru control negativ, fără o statistică relevantă (Figura 43.b), indicând doar un ușor efect mitogen pe fibroblaste.

107

Figura 43. Grafice reprezentând cuantificarea aderenței fibroblastelor la 24h de la însămânțare (a) și a proliferării acestora la 5 zile (b) pe matrice de colagen în cazul cultivării în mediu cu ser (C+), mediu fără ser (C-) și mediu condiționat (CM).

În timpul procesării histologice, am observat că matricile colonizate cu fibroblaste prezentau un aspect deteriorat, în special pentru probe cu MSC-CM (Figura 44). Prin urmare, am investigat efectul secretomului asupra capacității fibroblastelor de a contribui la remodelarea matricei extracelulare.

Figura 44. Colorație hematoxilină-eozină pe secțiuni din matrice populate cu Ker și Fb menținute în cultură în prezența MSC-CM timp de 7 și 14 zile.

Rezultatele de PCR cantitativ (qPCR) au indicat că MSC-CM a influențat puternic expresia genică pentru colagen I și III, metaloproteinaze (MMP) și inhibitorii acestora (TIMP), atât în sistem de cultură 2D cât și 3D. Mai exact, deși transcrierea genelor pentru colagen I și colagen III a fost indusă în cultura 2D de către MSC-CM (de 2 și respectiv 3 ori mai mare față de mediu cu ser), așa cum se arată în Figura 45.a, mecanismul opus a fost observat pe matricile de colagen (Figura 45.b). Raportul dintre ARNm de colagen III și I a fost de 2 ori mai mare pentru fibroblastele cultivate pe matricile tridimensionale în prezența CM comparativ cu mediul cu ser.

108

Figura 45. Grafice reprezentând cuantificarea expresiei genice pentru colagen I, colagen III și a raportului dintre acestea ColIII/Col I în cazul fibroblastelor cultivate în 2D (a) și 3D (b).

Ulterior, s-a evaluat efectul MSC-CM asupra expresiei de α SMA, un marker timpuriu al diferențierii fibroblastului către miofibroblast- fenotipul răspunzător de contracția leziunii în procesul de vindecare. În general, cultivarea pe substratul rigid din vasul de cultură induce un fenotip de proto-miofibroblast, asociat cu expresia de α SMA (α smooth muscle actin). În cazul de față, prin imunocitochimie (Figura 46.a), fibroblastele dermale au exprimat α SMA în condițiile de cultură standard, fără organizarea acestei proteine în fibre de stres. Datele de qPCR au indicat faptul că în timp ce MSC-CM nu a modificat expresie genică pentru α -SMA în cultură 2D în comparație cu mediu cu ser, cultivarea pe matricile tridimensionale de colagen a fost asociată cu o creștere de 2 ori a expresiei genice de α SMA în cazul fibroblastelor menținute în CM (Figura 46.b și c).

109

Figura 46. Imagine de fluorescență α SMA- roșu și nucleii marcați cu DAPI- albastru) reprezentând fibroblaste cultivate în 2D și cuantificarea expresiei genice pentru α SMA în cazul fibroblastelor cultivate în 2D- b și 3D- c.

În ceea ce privește expresia genică a MMP și TIMP, în sistemul de cultură clasic 2D,

MSC-CM a modificat expresia genelor TIMP1 și 2, MMP14 și, de asemenea, MMP2 și MMP9 (Figura 52). Pentru fibroblaste cultivate pe matricile tridimensionale de collagen în prezența MSC-CM, atât expresia TIMP (1 și 2) cât și a MMP14 a fost crescută, în timp ce expresia gelatinazelor MMP2 și MMP9 nu a fost semnificativ modificată în comparație cu mediul cu ser (Figura 47).

Figura 47. Grafice reprezentând cuantificarea expresiei genice pentru TIMP 1 și 2, precum și MMP 14, 2 și 9 în cazul fibroblastelor cultivate în 2D (a) și 3D (c). În concluzie, pentru fibroblastele cultivate pe matricea de collagen, MSC-CM facilitează participarea acestora în procesul de remodelare a matricei extracelulare prin creșterea raportului expresiei genice pentru Col III/Col I, prin mărirea de 2 ori a expresiei genice pentru α -SMA, și prin inducerea expresiei genice pentru TIMP1 și 2, precum și pentru MMP-14, aceasta metaloproteinază din urmă fiind implicată în degradarea collagenului fibrilar.

II.2.3.5. MSC-CM prezintă proprietăți pro-angiogene și conține factori mito- și motogeni, precum și modulatori ai angiogenezei

Luând în considerare importanța angiogenezei în procesul de vindecare a rănilor, și în vederea studierii MSC-CM ca adjuvant terapeutic, coroborat cu datele obținute anterior pe keratinocite și fibroblaste, am evaluat în continuare efectul acestuia asupra celulelor endoteliale. Astfel, MSC-CM a prezentat o acțiune chemo-atrăctantă relevantă printr-un index celular mai mare decât în cazul mediului cu ser (control pozitiv)- Figura 53. Mai mult, acesta a stimulat migrarea celulelor endoteliale după cum s-a observat folosind tehnica „scratch test”, suprafață

110

acoperită în cazul incubării cu MSC-CM fiind de $56,4 \pm 7,2\%$ față de $49,1 \pm 4,5\%$ pentru controlul pozitiv și $31 \pm 3\%$ pentru controlul negativ- Figura 48.

Figura 48. Diagramă reprezentativă pentru evaluarea în timp real a procesului de chemoatrăcție a mediului cu ser (control pozitiv), mediului fără ser (control negativ) și mediului condiționat (MSC-CM) (stânga) asupra celulelor endoteliale și cuantificarea indexului celular.

Figura 49. Imagini de microscopie optică pentru celule endoteliale în mediu cu ser (control pozitiv), mediu fără ser (control negativ) și mediu condiționat (MSC-CM) imediat după realizarea leziunii (t_0) și la finalul experimentului ($t_f=8$ ore) și graficul reprezentând cuantificarea ariei acoperite de celule ca procent din aria lezată inițial. Fenotipul secretor al MSC a fost evaluat folosind un kit special (Human Angiogenesis Citokine Array) pentru a identifica potențialii factorii de creștere implicați în efectele observate pentru MSC-CM asupra proliferării keratinocitelor și fibroblastelor- Figura 49. Astfel, factorii de creștere care tradițional stimulează proliferarea keratinocitelor: EGF (epidermal growth factor) și KGF (keratinocyte growth factor), au avut niveluri scăzute în secretomul MSC (Figura 50). Prin urmare, efectul proliferativ asupra keratinocitelor ar putea fi explicat prin prezența HGF (hepatocyte growth factor), cunoscut că având proprietăți mitogene și de stimulare a motilității celulare [Sato et al. 1995, Chmielowiec et al 2007, Seeger și Paller, 2015].

111

Figura 50. Detectarea diferitelor citokine din compoziția MSC-CM cu ajutorul kitului Human Angiogenesis Citokine Array sub formă de spoturi pe membrana de nitroceluloză (sus) și cuantificarea acestora (jos).

Mai mult, MSC-CM a prezentat un nivel scăzut pentru membrii din familia FGF (fibroblast growth factor), corelat cu lipsa de impact asupra proliferării fibroblastelor. În plus, au fost identificați factori cu acțiune atât pro- (angiogenină, CXCL16, endothelin-1, HGF, IGFBP-2 și 3, IL-8 , MCP-1, PIGF, uPA, VEGF-A) cât și anti-angiogenă (endostatină, pentraxină 3, serpin E1, serpină F1, TIMP-1, trombospondină-1), fapt ce sugerează că MSC-CM ar putea fi implicat în modularea procesului angiogen prin menținerea unui echilibru între acești factori.

II.2.4. Discuții și concluzii parțiale

Abordarea terapeutică ideală pentru rănilor cronice trebuie să fie rentabilă, ușor disponibilă, cu aplicație topică și să ofere rezistență mecanică precum și factorii adecvați pentru promovarea vindecării leziunilor [Gould LJ 2016]. Substituenții cutanați disponibili momentan au diverse limitări, cum ar fi costurile semnificative, microstructură anormală a pielii și eșecul grefei [Chocarro-Wrona et al. 2019]. Mai mult, studii clinice au raportat rezultate similare atât pentru substituenții celulari cât și pentru cei acelulari [Lev-Tov et al. 2013]. Mai mult, un studiu clinic finalizat recent, care a comparat un substituent celular- Dermagraft și unul acelular Oasis, versus tratamentul standard pentru pacienții cu ulcer diabetic, a înregistrat o vindecare completă pentru 78% dintre cei care au primit produsul Oasis comparativ cu 57% pentru cei care au primit Dermagraft (NCT01450943). Astfel, în lipsa unui rezultat terapeutic superior, utilizarea substituenților acelulari constituie o alternativă de

112

tratament mai promițătoare față de matricile complexe celularizate care sunt asociate cu un cost mult mai mare și o valabilitate foarte mică (câteva zile).

Prin urmare, în acest studiu am propus explorarea potențialului terapeutic al unei matrici poroase de collagen îmbunătățită prin adăugarea unui agent trofic potent sub forma mediului condiționat secretat de MSC. Astfel, s-a optat pentru utilizarea unei matrici de collagen de tip I, având în vedere abundența și disponibilitatea acestui biomaterial, care este implicat în modularea unor proprietăți și funcții celulare atât în cazul fibroblastelor cât și a keratinocitelor, cum ar fi forma, adeziunea, diferențierea și migrarea [Dong și Lv 2016]. Pe de altă parte, MSC au fost propuse ca principalul pilon pentru dezvoltarea medicinei regenerative. Deși prezintă o capacitate de diferențiere, studiile recente au demonstrat că mecanismul care stă la baza

regenerării tisulare asociate cu administrarea de MSC constă în secreția de factori bioactive capabili să moduleze răspunsul imun local, să promoveze angiogeneza, să prevină apoptoza și să stimuleze supraviețuirea, proliferarea și diferențierea celulelor rezidente [Zarei et al. 2018 Pawitan et al. 2014; Ferreira et al. 2018, Cunningham et al. 2018].

Combinarea proprietăților unui biomaterial și a secretomului MSC cu scopul de a obține un efect terapeutic superior a fost aplicată cu succes în special pentru regenerarea țesutului osos. Astfel, experimente in vivo realizate pe șobolani ce au presupus folosirea unui gel de agaroză cu MSC-CM pentru repararea unui defect calvarial, au prezentat un rezultat mai bun comparativ cu același gel combinat cu MSC [Osugi et al. 2012]. De asemenea, un alt studiu pe substituenți de colagen combinați cu mediu condiționat a raportat un rezultat similar pentru regenerarea țesutului osos [Katagiri et al. 2013]. Mai mult, o structură printată 3D pe baza de nanofibre de carbon funcționalizată cu MSC-CM a fost asociată cu o îmbunătățire în adeziune, proliferare și migrare celulară in vitro, acționând ca o nișă biomimetică pentru regenerare osoasă și cartilajinoasă [Garcia-Ruiz et al., 2017]. O altă abordare ce a folosit o matrice 3D pe baza de acid polilactic (PLA) și mediu condiționat derivat de la MSC de origine gingivală a prezentat o capacitate osteogenică superioară pentru repararea defectelor osoase craniene pe un model animal [Diomedea et al. 2018].

În urmă căutărilor în bazele de date științifice, prezentul studiu este primul care investighează combinarea unei matrici de colagen cu mediu condiționat pentru vindecarea leziunilor cutanate. Datele prezentate anterior arată că secretomul MSC: (i) promovează colonizarea matricii de colagen cu keratinocite și fibroblaste, (ii) modifică expresia genică a moleculelor implicate în sinteză și degradarea matricii extracelulare și (iii) prezintă proprietăți pro-angiogene. De menționat că fibroblastele dermale cultivate pe substratul poros tridimensional au prezentat o creștere a raportului din colagen III și colagen I la nivel de ARNm, precum și a expresiei genice pentru α SMA, TIMP1, TIMP2 și MMP14, dar nu și pentru gelatinazele MMP2 și MMP9, comparativ cu controlul cu ser. Aceste modificări pot fi importante în cazul rănilor cronice diabetice, care prezintă fibroblaste disfuncționali caracterizați printr-o scădere a sintezei de colagen, o creștere a MMP-9 și global, o perturbare a echilibrului

113

MMP-TIMP ce duce la o distrugere excesivă a matricii extracelulare, împiedicând vindecarea leziunii [Lerman et al. 2003, Cullen et al. 2002]

Datele obținute susțin capacitatea MSC-CM de a induce un fenotip care să favorizeze vindecarea rănilor ce necesită contracția plăgii prin activarea α SMA, formarea țesutului de granulație, prin creșterea raportului colagen III/colagen I și biodegradarea substitutului sub acțiunea MMP-14.

În concluzie, acest studiu a demonstrat că suplimentarea unui matrici poroase de colagen cu secretomul derivat de la celulele stromale mezenchimale reprezintă o potențială abordare terapeutică superioară prin efectul chemoatractant crescut asupra keratinocitelor și celulelor endoteliale, contribuind în același timp la procesele de re-epitelizare, remodelare a matricii și angiogeneză (Figura 51). În același timp, terapia propusă este disponibilă „direct de pe raft” pentru tratamentul leziunilor cutanate întrucât atât matricea cât și mediul condiționat pot fi obținute în avans și stocate corespunzător.

114

Figura 51. Reprezentare schematică sumarizând rezultatele prezentate în acest capitol privind potențialul terapeutic al secretomului derivat de la celulele stromale mezenchimale izolate din măduvă osoasă combinat cu o matrice poroasă de colagen pentru tratamentul leziunilor cutanate.

115

Capitolul II.3. Potențialul terapeutic al nanoparticulelor pe bază de argint pentru tratamentul rănilor cutanate

II.3.1. Introducere și obiective

În general, compușii pe bază de argint (Ag) au fost utilizați de-a lungul timpului în domeniul biomedical datorită proprietăților antibacteriene cu spectru larg [Alexander J.W, 2009, Le Ouay B. și Stellaci F., 2015]. Cu toate acestea, aplicațiile locale ale unor compuși precum nitratul de argint sau sulfadiazina de argint- sunt asociate cu abnormalități cosmetice și pot interfera cu procesul fiziologic de vindecare. Interesul pentru compușii pe baza de argint a crescut o dată cu intensificarea rezistenței antimicrobiene, nanoparticulele conținând ioni de argint- NPAg fiind deja utilizate pentru acoperirea protezelor și a instrumentelor chirurgicale [Acosta et. al. 2012, Ro et al. 2008, Mali et al. 2013]. Astfel, o dată cu răspândirea NPAg în domeniul biomedical, inclusiv în dermatologie pentru tratamentul rănilor și arsurilor [Paladini F și Pollini M, 2019], direcția cercetării privind acești compuși se concentrează tot mai mult pe siguranța lor [Hadrup et al. 2014, Botelho et al. 2016, Yang et al. 2017].

Ca și în cazul altor nanoparticule pe bază de fier, cum sunt cele studiate în capitolul X, pentru a îmbunătăți stabilitatea coloidală a NPAg și a inhiba agregarea acestora, se folosesc diferiți agenți, în special polimeri, capabili să formeze un înveliș protector pentru miezul de argint sau acționând ca un purtător încărcat cu NPAg pe suprafața lor. De asemenea, tipul de polimer și agent stabilizator influențează proprietățile fizico-chimice ale nanoparticulelor, precum și pe cele biologice.

Studiul prezentat în continuare face parte dintr-un proiect mai amplu ce are ca scop dezvoltarea unui construct pe bază de fibrină, cu proprietăți antibacteriene- prin înglobarea de nanoparticule hibride pe baza de Ag și regenerative- prin includerea de exosomi derivați din celule stem/stromale mezenchimale. Prin urmare, în acest capitol vor fi prezentate rezultatele investigațiilor privind selecția unor nanoparticule compozite pe baza de Ag, prin evaluarea citotoxicității acestora urmărind efectul asupra viabilității principalelor tipuri celulare din piele:

keratinocite (Ker), fibroblaste (Fb) și celule endoteliale (EC), precum și asupra procesului de migrare celulară și angiogeneza, ce au implicații majore în procesul de vindecare a unei leziuni cutanate.

II.3.2. Materiale și metode

II.3.2.1. Sinteza și caracterizarea fizico-chimică a nanoparticulelor hibride pe bază de argint

Nanoparticulele pe baza de argint au fost preparate printr-o metoda ce are la baza reducerea nitrului de argint (AgNO_3) în soluție alcalină. Astfel, 1 g de AgNO_3 a fost dizolvat în 300 ml apă ultrapură rezultând soluția de azotat de argint. Cea de-a doua soluție necesară pentru sinteza a constat în dizolvarea a 20 g de NaOH și 3g de monomer/polimer (EG- etilen glicol,

116

PEG- polietilenglicol, simplu sau în amestec cu PVP- polivinilpirolidonă) în 400 ml de apă ultrapură, sub agitare, la 80°C. Soluția de azotat de argint a fost adăugată în soluția de polimer prin picurare și sub agitare continuă, rezultând o dispersie maro. Nanoparticulele astfel obținute au fost spălate cu apă distilată și centrifugate de trei ori, uscate la temperatura camerei și apoi resuspendate la o concentrație de 1 mg/ml.

Pentru caracterizarea fizică, pulberile de nanoparticule au fost analizate prin microscopie electronică de transmisie-TEM. Astfel, probele au fost dispersate în etanol și aplicate pe grile de curpă acoperite cu carbon ce au fost vizualizate folosind un microscop FEI TECNAI G2 F30 S-TWIN, la 300 kV.

Pentru caracterizarea chimică s-a efectuat analiza termică: DTG-TA, în vederea estimării cantității de monomer/polimer ce interacționează cu nanoparticulele de argint. Probele cântărite (10 mg) au fost încălzite de la 25°C la 900°C, cu o viteză de 100°C/minut, modificarea masei în funcție de temperatura analizându-se cu ajutorul echipamentului DSC Jupiter, STA 449C. De asemenea, tot pentru caracterizarea chimică a nanoparticulelor s-a utilizat spectrofotometrul Nicolet iS50 ce permite analiza FTIR- (Fourier Transform Infrared Transform)- spectroscopia de infraroșu cu transformata Fourier. Astfel, pentru fiecare probă s-au înregistrat 32 de scanări cu lungimea de undă între 4000 și 400 cm^{-1}

, convertite în spectre de absorbanta folosind programul OMNIC.

II.3.2.2. Linii Celulare

Pentru studiile in vitro au fost utilizate următoarele tipuri celulare umane: keratinocite (Ker)- linia HaCaT, fibroblaste dermice (Fb) și celule endoteliale (EC)- linia EAhy926, considerate relevante pentru aplicația nanoparticulelor în tratamentul rănilor cutanate. Celulele HaCaT (CLS, Germania) și EAhy.926 (ATCC, SUA) au fost însemănțate cu 10.000/cm

2

și cultivate în DMEM

(Dulbecco's modified Eagle's medium) suplimentat cu 10% SFB, în condiții standard de cultură- 5% CO_2 , 37°C, conform instrucțiunilor furnizorului. Fibroblastele au fost izolate prin tehnica explantului din probe de țesut dermal provenit de la subiecți sănătoși, conform unui protocol aprobat de Comisia de Etică a Institutului de Biologie Celulară și Moleculară "Nicolae Simionescu". Celulele au fost însemănțate cu 10.000/cm

2

și utilizate pentru experimente între pasajul 3-9.

II.3.2.3. Evaluarea viabilității celulare

Viabilitatea celulelor cultivate în prezența nanoparticulelor a fost evaluată prin intermediul testului XTT (Thermo Fischer Scientific, USA) ce reprezintă o sare de tetrazolium care indică intensitatea activității metabolice ca o măsură a viabilității celulare. Soluția de XTT este ușor galbenă, iar atunci când are loc reducerea XTT la formazan sub acțiunea enzimelor din mitocondriile celulelor active metabolic, soluția devine portocalie. Modificarea culorii și deci reducerea XTT necesită un reactiv de activare- PMS (N-metil dibenzopirazina metil sulfat) care mediază această reacție. Celulele au fost însemănțate cu o densitate de 10 000 celule/cm

2

, și după

117

24 de ore, mediul a fost schimbat adăugându-se suspensiile de nanoparticule diluate în mediul de cultură. În final, după 5 zile de cultivare în prezența probelor pentru Ker și Fb și 3 zile pentru EC, s-a efectuat testul XTT. Absorbanta s-a măsurat **1** cu ajutorul spectrofotometrului **TECAN Infinite M200Pro** (Mannedorf, Elveția) la o lungime de undă de 450 nm cu referință la 650nm. Valorile au fost apoi raportate ca procent din control- celulele cultivate în absența nanoparticulelor.

II.3.2.4. Evaluarea capacității de migrare prin metoda "scratch test"

Celulele au fost cultivate în placă de 96 de godeuri, iar după ce au atins confluența, stratul uniform de celulele a fost lezată cu un vârf de pipetă steril. Godeurile au fost spălate cu PBS cald pentru a îndepărta debriurile celulare și apoi incubate cu diluțiile de nanoparticule în mediu de cultură complet. Celulele incubate cu mediu de cultură fără nanoparticule au fost considerate ca probe control. Imediat după schimbarea mediului s-au realizat poze cu ajutorul unei camere atașate la un microscop optic Zeiss AxioVert- moment considerat t_0 . După 18 ore, au fost efectuate din nou poze reprezentând momentul t_f . Suprafața leziunii a fost cuantificată cu ajutorul programului Image J, iar capacitatea de migrare a fost cuantificată prin intermediul procentului de confluență a leziunii astfel: $\text{confluență leziunii} = \left[\frac{\text{suprafață la } t_f}{\text{suprafață la } t_0} \right] * 100$. Rezultatele au fost raportate ca procent din control.

II.3.2.5. Evaluarea efectului apoptotic indus de NP Ag

Pentru cuantificarea apoptozei s-a utilizat kitul Alexa Fluor 488 annexin V/Dead Cell Apoptosis

(Thermo Fisher Scientific, USA), conform instrucțiunilor producătorului. Astfel, după tripsinizare, celulele HaCaT au fost incubate cu soluția de anexina cuplată cu Alexa 488-care marchează celulele apoptotice și PI (iodura de propidiu)- care marchează celulele moarte, pentru 15 minute la temperatura camerei. După spalarea, celulele au fost citite la citometrul de flux Gallios (Beckman Coulter) pentru determinarea emisiei fluorescențe. Controlul pozitiv de moarte celulară prin necroză (pozitive pentru PI) a fost reprezentat de celule incubate în metanol.

II.3.2.6. Marcarea fluorescență a actinei filamentoase

Celulele cultivate pe lamele au fost fixate cu PFA 4% și permeabilizate cu Triton X 0,1%, pentru 15 minute, la temperatura camerei. După blocare cu BSA 1%, lamelele au fost incubate cu faloidina conjugată cu Alexa Fluor 488 (Thermo Fisher Scientific, SUA)- care marchează actina fibrilari, timp de 30 minute la temperatura camerei și apoi spălate cu PBS. După montare cu Fluoroshield cu DAPI (Sigma-Aldrich), lamelele au fost vizualizate cu ajutorul microscopului de fluorescență Zeiss Observer D1.

II.3.2.7. Formarea de tubi în GELTRES

Celule endoteliale din linia EAhy926 au fost însămânțate cu o densitate de 45.000/cm² pe godeuri acoperite cu un strat gelificat de matrice extracelulară comercială- GELTRES (50 μl/godeu), în mediu suplimentat cu VEGF la o concentrație de 50 ng/ml. Suspensiile de

118

nanoparticule s-au diluat de asemenea în mediu suplimentat cu VEGF. După 18h, godeurile au fost fotografiate cu microscopul Zeiss Axio Vert A1, pentru a evalua formarea rețelei de tuburi în prezența nanoparticulelor.

II.3.2.8. Testarea microbiologică- metoda microdiluțiilor binare în bulion

Au fost utilizate următoarele tulpini: Stafilococcus Aureus (ATCC25923 betalactamaze negativ), și varianta rezistentă (MRSA) izolată de la un pacient, Escherichia coli (ATCC 25922, betalactamaze negativ) și Pseudomonas aeruginosa rezistentă (sensibilă doar la Colistin) izolată de asemenea de la un pacient. Fiecare fiecare tulpina testată a fost însămânțată pe mediu nutritiv solid (geloza-sânge), incubată 24 ore la 37°C, pentru a obține colonii izolate. În mediu lichid-bulion cu sau fără nanoparticule, s-au resuspendat 4-5 colonii, și s-a lăsat la temperatura camerei până ce densitatea suspensiei ajustându-se astfel încât să corespundă la 10⁸ UFC/ml prin comparație cu standardul McFarland. Aceeași concentrație de bacterii s-a adăugat în bulion Mueller-Hinton conținând diluții seriate de nanoparticule, în placi de 96 godeuri, folosindu-se de asemenea un martor negativ, fără bacterii, și unul pozitiv, fără substanță antibacteriană. După agitare, placa s-a incubat 24 ore, la 37°C. Cu ajutorul unui spectrofotometru s-a măsurat absorbanta la 520 nm. Folosind o curba standard de creștere pentru absorbanta și densitate celulară, s-a putut determina astfel concentrația minimă inhibitorie (CMI) de nanoparticule care nu permite creșterea celulelor microbiene comparativ cu martorul pozitiv (fără substanță antibacteriană).

II.3.3. Rezultate

II.3.3.1. Caracterizarea fizico-chimică a NP Ag

Diamentul hidrodinamic al celor patru tipuri de NP Ag a fost sub 200 nm, după cum se poate observa în Figura 52, prezența PEG fiind asociată cu o creștere a dimensiunilor în cazul NP Ag EG/PVP și NP Ag PEG/PVP. De asemenea, analiza termogravimetrică efectuată în vederea evidențierii și estimării masei monomerului/polimerului ce intră în componența nanoparticulelor la finalul sintezei. Astfel, în cazul probei NP Ag EG, în cadrul etapei principale de descompunere între 340-420°C, are loc o pierdere de masă de 12,96%, ce poate corespunde fie descompunerii EG legat de nanoparticule, fie ruperea legăturilor EG-Ag, masa reziduală fiind de 84,57%. Analiza termică este asemănătoare pentru celelalte 3 probe, masele reziduale fiind de 84,28% pentru NP Ag EG/PVP, 84,17% pentru NP Ag PEG și, respectiv, 83,81% pentru NP Ag PEG/PVP.

119

Figura 52. Distribuția dimensiunii nanoparticulelor în suspensie determinată la Nanosizer și tabelul cu valoarea medie a diametrului hidrodinamic în funcție de intensitate (Z-average) pentru fiecare probă analizată.

Figura 53. Derivatograme înregistrate pentru NP Ag Eg- a, NP Ag EG/PVP- b, NP Ag PEG- c, și NP PEG/PVP-d.

120

II.3.3.2. Evaluarea citotoxicității NP Ag

În urmă incubării diferitelor tipuri celulare umane: keratinocite (linia HaCaT)- Ker, fibroblaste dermale primare- Fb, și celule endoteliale (linia EAhy.926)- EC cu diverse concentrații de nanoparticule pentru 5/3 zile, urmată de aprecierea aspectului culturii la microscopul optic și a viabilității celulare prin testul XTT, s-au observat următoarele:

1. pentru keratinocite, concentrația de NP fără efect citotoxic este de maxim: 40 μg/ml pentru Ag EG și Ag EG/PVP, 25 μg/ml pentru Ag PEG și 30 μg/ml pentru Ag PEG/PVP (Figura 54 și 55.a). În scopul de a verifica dacă citotoxicitatea observată este cauzată de monomerul sau polimerii utilizați, aceștia s-au testat la concentrațiile echivalente din nanoparticule. Astfel, doar în cazul EG și PEG s-a observat o scădere a viabilității la o concentrație mai mare de 10 μg/ml și respectiv, 50 μg/ml (Figura 55.b) Prin urmare, efectul citotoxic observat în cazul NP Ag nu este asociat cu prezența monomerului/polimerilor utilizați;
2. pentru fibroblaste, concentrația de NP fără efect citotoxic este de maxim: 30 μg/ml pentru Ag EG și Ag EG/PVP, 20 μg/ml pentru Ag PEG și 25 μg/ml pentru Ag PEG/PVP, rezultate ce se corelează cu imaginile de microscopie optică a fibroblastelor cultivate în prezența probelor (Figura 56);

Figura 54. Imagini de microscopie optică reprezentând keratinocite umane incubate pentru 5 zile la diverse concentrații de NP Ag (mărire 5x).

121

Figura 55. Grafice reprezentând cuantificarea activității metabolice cu ajutorul testului XTT pentru keratinocite (Ker) menținute timp de 5 zile în cultură în prezența NP Ag (a) și a monomerului/polimerilor aferenți la concentrațiile corespunzătoare din nanoparticule. Datele sunt prezentate ca media $\pm$ SD și $n \geq 3$.

122

Figura 56. Imagini de microscopie optică reprezentând fibroblaste umane (Fb) incubate pentru 5 zile la diverse concentrații de NP Ag (mărire 5x) și grafic reprezentând cuantificarea activității metabolice cu ajutorul testului XTT pentru fibroblaste menținute timp de 5 zile în cultură, în prezența NP Ag la diverse concentrații. Datele sunt prezentate ca media $\pm$ SD și $n \geq 3$. Astfel, observând o sensibilitate mai mare a fibroblastelor dermale la NP Ag și având în vedere, că aplicarea acestora pe o rana deschisă va duce la un prim contact al acestui tip celular

123

cu NP Ag, intervalul de concentrație testat pentru celulele endoteliale (EC) a fost ajustat corespunzător. Rezultatele testelor XTT efectuate pe EC au fost în acord cu cele obținute pe fibroblaste, astfel încât, concentrațiile de 30 μ g/ml pentru Ag EG și Ag EG/PVP, 20 μ g/ml pentru Ag PEG și 25 μ g/ml pentru Ag PEG/PVP au permis cultivarea acestor celulelor, nefiind asociate cu o scădere a viabilității (Figura 57).

124

Figura 57. Imagini de microscopie optică reprezentând celule endoteliale (EC) incubate pentru 5 zile la diverse concentrații de NP Ag (mărire 5x) și grafic reprezentând cuantificarea activității metabolice cu ajutorul testului XTT pentru fibroblaste menținute timp de 5 zile în cultură, în prezența NP Ag la diverse concentrații. Datele sunt prezentate ca media $\pm$ SD și $n \geq 3$. Pentru a determina mecanismul care duce la scăderea viabilității celulelor cultivate în prezența diverselor tipuri de nanoparticule, am urmărit abilitatea acestora de a induce apoptoza celulară prin marcarea pentru Anexina V/PI (iodura de propidiu) urmată de cuantificare prin citometrie de flux. De exemplu, pentru o cultură sănătoasă de keratinocite s-a putut diferenția o populație apoptotică timpurie (pozitivă pentru Anexina V și negativă pentru PI) reprezentând aproximativ 2,45% din total, o populație apoptotică tardivă (dublă pozitivă) - 9,32%, și o populație necrotică (negativă pentru Anexina V și pozitivă pentru PI) - 2,62% (Figura 58.a). În cazul tratării keratinocitelor cu metanol- această inducând necroză și deci, fiind considerat control pozitiv pentru PI, s-a obținut o populație pozitivă (necrotică) în proporție de 95,96%. Pentru dozele de NP Ag testate- considerate biocompatibile în urmă evaluării citotoxicității, s-a observat o creștere a procentului de keratinocite aflate în apoptoza târzie și necroză comparativ cu celulele netratate (control), în special pentru variantele NP Ag PEG și PEG/PVP. Astfel, după menținerea keratinocitelor în cultură timp de 5 zile cu diverse doze de NP Ag, s-au observat următoarele (Figura 58.b):

1. pentru NP Ag EG, procentul de celule aflate în apoptoza târzie în cazul concentrației celei mai mari de 40 μ g/ml, a fost similar cu cel pentru celulele netratate: $8,6 \pm 3,3\%$ vs. $8,44 \pm 2,4\%$
2. pentru NP Ag EG/PVP, procentul de celule aflate în apoptoza târzie pentru concentrația de 40 μ g/ml a fost mai mare decât în control: $10,6 \pm 4,5\%$.
3. pentru NP Ag PEG, la concentrația de 25 μ g/ml, procentul de celule apoptotice tardive a fost de $14,1 \pm 6,1\%$
4. pentru NP Ag PEG/PVP, la concentrația de 30 μ g/ml, procentul de celule apoptotice tardive a fost de $13,7 \pm 6,1\%$.

Prin urmare, concentrația cea mai mare non-citotoxică pe keratinocite pentru NP Ag EG nu este asociată cu inducerea apoptozei, o ușoară creștere a procentului de celule apoptotice observându-se însă pentru NP Ag EG/PVP, iar cele mai mari procente înregistrându-se, la un nivel asemănător, pentru NP Ag PEG și PEG/PVP, în cazul concentrațiilor maxime biocompatibile.

125

Figura 58. Diagrame de puncte Anexina V versus PI reprezentative pentru subpopulațiile ce apar în cazul controlului pozitiv pentru PI (keratinocite necrotice) și cele pentru celulele netratate (a) și graficul reprezentând cuantificarea fiecărei subpopulații pentru celulele netratate (control) și celulele incubate 3 zile cu NP Ag. Rezultatele sunt prezentate ca media $\pm$ SD.

În continuare, având în vedere importanța migrării celulare în cadrul procesului de vindecare a leziunilor cutanate (după cum a fost descris în subcapitolul 1.2.2), am urmărit influența prezenței NP Ag asupra motilității celor trei tipuri celulare, folosind tehnică "scratch test". Pentru keratinocite, s-a observat o potențare a migrării celulare în cazul prezenței NP Ag EG, EG/PVP și PEG/PVP pe intervalul de concentrație 10-40 μ g/ml. NP Ag PEG au inhibat migrarea celulară pentru concentrații mai mari de 25 μ g/ml (Figura 59).

126

Figura 59. Imagini de microscopie optică reprezentative pentru evoluția în timp a leziunii stratului de keratinocite (Ker) menținute în prezența celor patru tipuri de nanoparticule, și cuantificarea confluenței leziunii ca procent din control. Rezultatele sunt prezentate ca media

±SD, n≥3.

În ceea ce privește fibroblastele dermale, capacitatea migratorie a acestora a fost crescută sau similară față de control pentru NP Ag EG și EG/PVP la concentrații cuprinse între 10-30 μg/ml și respectiv între 10-25 μg/ml, pe când NP Ag PEG și NP Ag PEG/PVP au fost asociate cu o scădere a migrării celulare începând cu cea mai mică concentrație testată: 10 μg/ml (Figura 60).

127

Figura 60. Imagini de microscopie optică reprezentative pentru evoluția în timp a leziunii stratului de fibroblaste (Fb) menținute în prezența celor patru tipuri de nanoparticule, și cuantificarea confluentei leziunii ca procent din control. Rezultatele sunt prezentate ca media ±SD, n≥3.

De asemenea, celulele endoteliale (EC) menținute în prezența NP Ag EG și Ag EG/PVP la concentrațiile non-citotoxice 10-30 μg/ml, au migrat similar celor din control, iar pentru NP Ag PEG și PEG/PVP, s-a observat o scădere a migrării începând cu concentrații mai mari de 10 μg/ml (Figura 61).

128

Figura 61. Imagini de microscopie optică reprezentative pentru evoluția în timp a leziunii stratului de celule endoteliale (EC) menținute în prezența celor patru tipuri de nanoparticule, și cuantificarea confluentei leziunii ca procent din control. Rezultatele sunt prezentate ca media ±SD, n≥3.

Ținând cont de faptul că migrarea celulară este în general un proces dependent de reorganizarea continuă a citoscheletului actinic, am evaluat aspectul actinei filamentoase în cazul celor trei tipuri celulare cultivate în prezența NP Ag timp de 3 zile. Astfel, în cazul keratinocitelor, care prezintă filamentele actinice dispuse cortical, s-a observat rearanjarea actinei sub formă de fibre de stres ce traversează citoplasma, în cazul concentrației mai mari de NP Ag EG, EG/PVP și PEG/PVP (30 μg/ml), aceeași concentrație de NP Ag PEG fiind citotoxică (Figura 62). Similar, în cazul fibroblastelor, prezența NP Ag a fost asociată cu dispunerea masivă a actinei filamentoase în fibre de stres transversale comparativ cu fibroblastele control care nu au prezentat această aranjare uniform pentru toate celulele (Figura 63). Mai mult, în cazul celulelor endoteliale, pentru care în mod normal, actina filamentoasă organizată sub formă de fibre de

129

stres, se suprapune peste regiunea nucleară, s-a evidențiat distribuția acestor structuri și la nivelul citoplasmei în cazul incubării celulelor cu doze non-citotoxice de NP Ag (Figura 64).

Figura 62. Imagini de microscopie de fluorescență pentru keratinocitele cultivate în prezența NP Ag timp de 3 zile: actina filamentoasă marcată cu faloidina conjugată cu Alexa-488 (verde) și nucleii cu DAPI (albastru).

130

Figura 63. Imagini de microscopie de fluorescență pentru fibroblastele cultivate în prezența NP Ag timp de 3 zile: actina filamentoasă marcată cu faloidina conjugată cu Alexa-488 (verde) și nucleii cu DAPI (albastru).

131

Figura 64. Imagini de microscopie de fluorescență pentru celulele endoteliale cultivate în prezența NP Ag timp de 3 zile: actina filamentoasă marcată cu faloidina conjugată cu Alexa-488 (verde) și nucleii cu DAPI (albastru).

Capacitatea celulelor endoteliale de a forma tubi atunci când sunt cultivate pe matrice extracelulară izolată din sarcom Engelbreth-Holm-Swarm de șoarece (cum ar fi Matrigel sau Geltrex), reprezintă o metodă in vitro de evaluare a angiogenezei, acest proces fiind important pentru vindecarea rănilor cutanate. Prin urmare, efectul NP Ag asupra angiogenezei a fost

132

evaluat prin adăugarea acestora în mediul de cultură suplimentat cu VEGF (factor de creștere pro-angiogen) a EC cultivate pe Geltrex. După cum se poate observa în Figura 65, chiar de la concentrația cea mai mică, organizarea celulelor endoteliale sub formă de tubi în prezența VEGF a fost inhibată de toate cele patru tipuri de NP Ag.

Figura 65. Imagini de microscopie optică pentru dispunerea în structuri de tip tub a celulelor endoteliale cultivate pe un strat de matrice extracelulară, în lipsa (control) și prezența nanoparticulelor de argint (mărire 5×).

133

Întrucât rezultatele obținute pe culturi celulare trebuie să fie corelate cu efectul antibacterian al nanoparticulelor, acesta a fost evaluat prin metoda microdiluțiilor binare în bulion asupra germenilor sensibili și rezistenți, frecvent implicați în dezvoltarea infecțiilor acute și cronice ale tegumentului, cum ar fi de exemplu *S. aureus* și *P. aeruginosa* [Revati et al. 1998, Vindenes și Bjerknes, 1995, Karchmer și Gibbons, 1994, Pathare et al. 1998]. Astfel, din tabelul 9, se poate observa că valorile CMI (concentrația minimă inhibitorie) inclusiv pentru bacteriile rezistente la antibiotic, coincid cu intervalul biocompatibil obținut în urma studiilor pe

culturi celulare, doar în cazul NP EG/PVP; acest tip de nanoparticule prezintă o activitate bacteriologică, unde CMI cea mai mare este de 15,63 µg/ml, doză la care nu este perturbată viabilitatea sau migrarea celulară (maxim 30 µg/ml).

Tabel 9. Concentrațiile minime inhibitorii (CMI) de nanoparticule pentru culturile bacteriene cele mai frecvent implicate în infecțiile cutanate.

CMI [µg/ml]

NP Ag EG NP EG/PVP NP PEG NP PEG/PVP

Staphylococcus Aureus 7,84 3,91 31,25 1,95

Staphylococcus Aureus

MRSA (rezistent)

62,5 15,63 31,25 15,63

E. coli 3,91 1,95 1,95 1,95

Pseudomonas aeruginosa

rezistent

15,63 1,95 1,95 1,95

II.3.4. Discuții și concluzii parțiale

Dezvoltarea de nanoparticulele pe bază de argint pentru aplicații biomedicale prezintă un interes major al cercetării actuale, datorită proprietăților fizico-chimice și biologice ale acestor compuși [Marambio-Jones C și Hoek E, 2010, Cai et al. 2015]. Pe de altă parte, impactul expunerii organismului pe diverse căi la acest tip de nanoparticule, este de asemenea intens urmărit, întrucât efectul citotoxic poate fi depășit de efectul benefic, reprezentat de acțiunea antibacteriană [Dos Santos et al. 2014, Ferdous Z. și Nemmar A., 2020]. În general, efectele citotoxice asupra diverselor organe, depind de o serie de parametri cum ar fi dimensiunea, forma, doza și funcționalizarea nanoparticulelor pe baza de argint [Alessandrini et al. 2017, Akter et al. 2017].

Metodele de sinteză ale NP Ag- fizice, cum ar fi ablația cu laser a materialului, iradierea gamma sau ultrasonică, evaporarea-condensarea, precum și cele chimice, care au la bază reducerea nitrului de argint, determină de fapt formarea unui coloid cu particule de argint nanometrice. Metoda de reducere reprezintă cea mai utilizată metodă de sinteză datorită

134

simplicității, costului redus și capacității mari de producție. În vederea stabilizării și controlării dimensiunilor și agregării nanoparticulelor formate prin această metodă, se utilizează agenți, cum ar fi polimerii precum PVP, PVA, celuloză.[Chou et al. 2000, Manikam et al. 2011, Magdassi et al. 2003].

În acest capitol, am investigat efectele biologice a patru tipuri de nanoparticule hibride pe bază de argint cu diverși agenți de stabilizare: EG, EG/PVP, PEG și PEG/PVP, obținute prin metodă reducerii nitrului de argint, în vederea selecției variantei cele mai adecvate pentru dezvoltarea unui compus destinat tratamentului leziunilor cutanate, pe baza de gel de fibrină, exosomi cu proprietăți regenerante și nanoparticule cu efect antibacterian.

Astfel, experimentele de viabilitate efectuate pe trei tipuri celulare umane relevante pentru procesul de vindecare cutanată: keratinocite (linia HaCaT), fibroblaste dermale primare și celule endoteliale (EAHy926), au condus la următoarele rezultate originale (Figura 66):

1) concentrația maximă de nanoparticule pentru care viabilitatea celulară a keratinocitelor nu scade față de control este 40 µg/ml pentru NP Ag EG și EG/PVP, 25 µg/ml pentru NP Ag PEG și respectiv, 30 µg/ml pentru NP Ag PEG PVP;

2) concentrația maximă de nanoparticule pentru care viabilitatea celulară a fibroblastelor și celulelor endoteliale nu scade față de control este 30 µg/ml pentru NP Ag EG și EG/PVP, 20 µg/ml pentru NP Ag PEG și respectiv, 25 µg/ml pentru NP Ag PEG PVP.

Prin urmare, rezultatele acestor experimente susțin că cea mai mare concentrație non-citotoxică ce poate fi utilizată este de 30 µg/ml pentru NP Ag EG și EG/PVP, 20 µg/ml pentru NP Ag PEG și 25 µg/ml pentru NP Ag PEG PVP. De asemenea, această concentrație pentru în cazul ambelor tipuri de nanoparticule, nu induce o creștere a procentului de celule apoptotice sau necrotice comparativ cu controlul. Anterior, în literatură, un alt tip de nanoparticule de argint, funcționalizate cu PVP, a indus o reducere a viabilității keratinocitelor sub 90% pentru concentrația de 40 µg/ml [Ahlberg et al. 2014]. De asemenea, NP Ag acoperite cu PEG s-au dovedit superioare celor cu citrat din punct de vedere al toxicității testate pe HaCaT [Bastos et al. 2016]. De menționat că, pe lângă agenții de stabilizare utilizați, trebuie ținut cont și de influența dimensiunii nanoparticulelor în interpretarea rezultatelor: mai exact NP AgEG și EG/PVP au un diametru hidrodinamic mai mare decât NP Ag PEG și PEG/PVP, și astfel pot exercita un efect citotoxic moderat [Liu et al. 2010].

Considerând importanta motilității celulare pentru vindecarea leziunilor cutanate [Laplante et al. 2001, Eming et al. 2014, Shaw și Martin, 2016], și în vederea selecției adecvate a compusilor, s-a analizat capacitatea de migrare a keratinocitelor, fibroblastelor și celulelor endoteliale în prezenta celor patru tipuri de nanoparticule comparativ cu controlul, Astfel, rezultatele au susținut utilizarea unei concentrații de 25 µg/ml pentru NP Ag EG și EG/PVP, iar în cazul NP Ag PEG și PEG/PVP doar a dozei celei mai mici de 10 µg/ml. Deși într-o prima etapă, testele de citotoxicitate bazate pe evaluarea viabilității celulare, au indicat folosirea unui

135

anumit interval de concentrații, valorile acestuia s-au redus în urma experimentelor privind migrarea celulară.

Organizarea citoscheletului, mai precis, a componentei actinice cu rol important în procesul de migrare celulară și vindecare a rănilor [Abreu-Blanco et al. 2012], a fost de asemenea influențată de prezența nanoparticulelor, ce au indus, în general, o creștere a densității fibrelor de stres de actină.

În cazul utilizării de nanoparticule de argint simple, sintetizate tot prin metoda chimică,

dar în absența unui agent de stabilizare, s-a raportat o alterarea a citoscheletului actinic de la nivelul fibroblastelor incubate timp de 3 zile cu nanoparticule [Huang et al. 2014]. Prin urmare, este posibil că prezența polimerilor să atenueze aceste efecte negative ale NP Ag, iar fibrele stres care au fost evidențiate să contribuie la creșterea motilității celulare raportată pentru concentrațiile non-citotoxice de NP Ag EG, EG/PVP (25 μg/ml), PEG și PEG PVP (10 μg/ml). În ceea ce privește procesul de angiogeneza, necesar pentru vindecarea leziunilor pielii [Tonnesen et al., 2000], deși prezența nanoparticulelor studiate nu afectează negativ migrarea celulelor endoteliale, ele inhibă organizarea acestora în tubi atunci când sunt cultivate pe substrat adecvat, chiar și la cea mai mică concentrație și în prezența unui factor pro-angiogen (VEGF). Acest rezultat poate părea problematic pentru utilizarea lor în aplicații care implică regenerare tisulară, pretându-se mai degrabă pentru terapii anti-canceroase. De altfel, în literatura există un consens deja privind efectul anti-angiogen al nanoparticulelor pe bază de argint [Cameron et al. 2018]. Cu toate acestea, considerăm ca nanoparticulelor prezentate în acest capitol pot fi aplicate în tratamentul vindecării leziunilor cutanate, întrucât acest proces este posibil și la un nivel moderat de angiogeneza; mai mult, dezvoltarea robustă de rețele capilare fiind corelată cu apariția cicatricelor keloide [Mogili et al. 2012]. De asemenea, constructul de fibrină în care se vor îngloba nanoparticulele, conține și exosomi cu efect stimulant asupra angiogenezei. În concluzie, corelând concentrația maximă biocompatibilă pentru cele trei tipuri celulare: keratinocite, fibroblaste și celule endoteliale, cu concentrațiile minime inhibitorii pentru culturile bacteriene frecvent întâlnite la nivelul leziunilor cutanate, nanoparticulele de argint funcționalizate cu etilen glicol și polivinilpirolidonă (NP Ag EG/PVP) au fost selecționate pentru înglobarea în gelul de fibrină cu exosomi.

136

Figura 66. Reprezentare schematică a principalelor rezultate prezentate în acest capitol privind activitatea biologică a nanoparticulelor pe bază de argint sintetizate prin metodă chimică, ce presupune reducerea alcalină a azotatului de argint, și funcționalizate cu etilen glicol (EG), polietilenglicol (PEG), cu sau fără polivinilpirolidonă (PVP). Dintre cele patru tipuri de nanoparticule studiate din punct de vedere al viabilității, capacității de a interfera cu migrarea celulară și a valorilor concentrației minime inhibitorii pentru acțiunea bacteriostatică, rezultatele susțin că NP AgEG/PVP pot fi utilizate până la concentrații de 25 μg/ml, fără a compromite viabilitatea și motilitatea keratinocitelor, fibroblastelor și a celulelor endoteliale, fiind în același timp eficiente împotriva bacteriilor frecvent întâlnite în infecțiile cutanate.

137

Capitolul II.4. Evaluarea efectelor exosomilor eliberați de celule stromale mezenchimale asupra celulelor pielii, în vederea dezvoltării unui tratament pentru vindecarea rănilor cutanate

II.4.1. Introducere și obiective

Rănilor pielii reprezintă încă o provocare terapeutică, prin formele acute precum arsurile și plăgile extinse, precum și leziunile cronice asociate cu diabet și obezitate [Sen CK 2019, Guest et al. 2020]. Procesul complex prin care o leziune cutanată se vindecă, constă în faze parțial suprapuse ce includ: inflamația, proliferarea și remodelarea, orchestrate de diferite tipuri celulare cum ar fi macrofage, keratinocite, fibroblaste și celule endoteliale [Wilkinson et al. 2020]. În ultimii ani, aplicațiile terapeutice ale celulelor stromale mezenchimale s-au reorientat de la transplant celular către terapie acelulară, ca urmare a dovezilor privind mecanismul de acțiune al acestor celulele, mai exact prin intermediul factorilor secretați. Studii anterioare, inclusiv cel prezentat în Capitolul II.3, sprijină utilizarea mediului condiționat secretat de MSC pentru vindecarea rănilor cutanate, datorită proprietăților stimulatorii asupra unor procese biologice cheie precum proliferarea, migrarea și angiogeneza [Sun et al. 2019, Ding et al. 2019, Hu et al. 2019, Țuțuianu et al. 2020, Joseph et al. 2020, Zhang et al. 2021]. Pe lângă factori de creștere și citokine, secretomul (sub formă de mediu condiționat) conține și veziculele extracelulare, care la rândul lor se clasifică în diverse subtipuri: exosomi, microvezicule (sau microparticule) și corpi apoptotici. Din acesta populație heterogenă, exosomii se remarcă ca veziculele cele mai mici (30-150 nm), fiind de origine endosomală și acționând ca nanovezicule capabile să transfere ușor și eficient conținutul lor (ARN mesager, microARN, proteine) la nivelul celulelor țintă [Joo et al. 2020, Wu et al. 2018].

În acest studiu am investigat efectele benefice ale exosomilor secretați de MSC asupra următoarelor patru tipuri de celule umane relevante pentru procesul de vindecare a leziunilor cutanate: macrofage, keratinocite, fibroblaste dermale și celule endoteliale. Pentru această, inițial am ales sursă de MSC cea mai adecvată: țesut adipos sau măduva osoasă. Ulterior, exosomii secretați au fost evaluați din punct de vedere al acțiunii stimulative asupra proliferării celulare, angiogenezei, a modularii expresiei genice și proteice în cadrul diferențierii fibroblastelor către miofibroblaste, și a capacității de a promova re-epitelizarea unei răni complete pe un model de cultură organotipică cutanată umană.

138

II.4.2. Materiale și metode

II.4.2.1. Izolarea și caracterizarea celulelor stromale mezenchimale din țesut adipos subcutan (ADSC)

Probele de țesut adipos subcutan au provenit de la un subiect sănătos, în urmă unei abdominoplastii. După recoltare, toate procedurile au fost efectuate steril. Astfel, s-au îndepărtat țesutul fibros și vasele de sânge, grăsimea a fost mărunțită și repartizată în tuburi Falcon de 50 ml împreună cu un volum egal de soluție de colagenază. Digestia enzimatică s-a realizat la 37°C, cu agitare, pentru 30 de minute. După inhibarea cu mediu cu 10% ser fetal bovin (SFB), probele au fost centrifugate 10 minute la 3700rpm. Supernatantul a fost îndepărtat, iar peletul resuspendat în mediu complet. Suspensia a fost trecută printr-un filtru cu pori de 70μm și apoi

repartizată în plăci de cultură. Celulele au fost cultivate în DMEM (glucoză 1g/L) cu 10% SFB, 1% acizi neesențiali (Sigma-Aldrich, Germania), penicilină 300U/ml, streptomycină 150mg/ml și neomicină 150mg/ml, la 37°C și 5% CO₂ și pasate la 80-90% confluința.

Caracterizarea fenotipică a celulelor s-a realizat, conform criteriilor stabilite de către Societatea Internațională pentru Transplant Celular, prin citometrie de flux cu un kit dedicat-human Mesenchymal Stem Cell Verification Flow kit (R&D Systems), care conține anticorpi pentru markeri pozitivi: CD90, CD73 și CD105, și un cocktail de anticorpi pentru markeri negativi: CD45, CD34, CD11b, CD79A, HLA-DR, alături de controlul pentru de izotipuri. Potențialul de diferențiere trilineară adipogenic, osteogenic și condrogenic a fost evaluat conform protocoalelor descrise în Cap. II.3. secțiunea II.3.2.2 pentru BM-MSC.

II.4.2.3. Izolarea și caracterizarea exosomilor

Metodele de izolare și caracterizare au fost însușite în cadrul unui stagiu de pregătire desfășurat sub coordonarea dnei. Dr. Magdalena Lorenowicz, MSC Biology Group, Regenerative Medicine Center Utrecht, Olanda.

Celule aflate între pasajele 5-8 au fost însămânțate cu 10

5

/cm

2

și cultivate timp de 3 zile

pentru ADSC și respectiv 4 zile pentru BMSC în mediu complet, după care au fost spălate intens cu PBS cald și incubate în DMEM fără ser. După 24 de ore, celulele au fost tripsinizate și

139

numărate, iar mediul a fost colectat și supus unei serii de centrifugări preparatorii astfel: 200g, 10 min și 500g, 10 min, de două ori fiecare, la 4°C, supernatantul colectat a fost trecut prin filtre cu pori de 0,22μm și apoi ultracentrifugat folosind rotorul Ti50.2, la o viteză medie de 100.000g, timp de 18 ore, 4°C. Peletul astfel obținut a fost resuspendat în PBS și ultracentrifugat ca mai sus, timp de 4 ore, în timp ce supernatantul a fost colectat și stocat la -80°C, fiind considerat mediu condiționat depletat de exosomi (CM ExoD). Peletul obținut după spălare, considerat o fracție îmbogățită în exosomi și notată conform sursei din care derivă: BM-MSC Exo și respectiv ADSC Exo, a fost resuspendat înși stocat la -80°C pentru testele funcționale. De asemenea, pentru analiza markerilor exosomal prin Western Blot, peletul a fost împărțit în mod egal: jumătate fiind lizat cu tampon Laemmli și cealaltă jumătate fiind purificată pe un gradient de sucroză. Astfel, peste suspensia de exosomi s-a adăugat un volum de 150μl de sucroză 2,5M. În continuare s-a construit gradientul prin adăugarea de soluții de sucroză cu o concentrație scăzută progresiv: 2M, 1,886M, etc până la 0,4M, totalizând 15 fracții. După o ultracentrifugare cu o viteză medie de 200.000g, 18h, 4°C, fracțiile au fost colectate în tuburi separate. Pentru fiecare din fracțiile colectate s-a determinat indicele de refracție și aceste valori s-au corelat cu densitatea corespunzătoare, înainte de a fi lizate cu tampon Laemmli pentru western blot. În vederea determinării dimensiunii, înainte de stocare, s-au păstrat 10μl din suspensia de exosomi care au fost diluați în PBS filtrat (volum final 1ml) și analizați prin tehnica difracției cu laser cu ajutorul aparatului Nanosizer SZ (Malvern Analytics).

Pentru analiza expresiei markerilor exosomal, s-a optat pentru 2 tehnici: citometrie de flux și Western Blot. Astfel, pentru analiză prin citometrie de flux, suspensiile de exosomi au fost incubate peste noapte, la 4°C, sub agitare cu microbule („beads”) conjugate cu CD63 (ThermoScientific) care permit selecția populațiilor pozitive pentru acesta. În continuare, microbulele magnetice cu exosomi au fost incubate cu anticorpi primari pentru CD69, CD63 și CD81, urmate de analiza la citometrul Beckman Coulter Gallios.

De asemenea, lizatele de exosomi (atât cel total cât și cele provenite din fracțiile de sucroză) precum și lizatul celular de la care a provenit mediul condiționat din care s-au izolat exosomii, au fost încărcate pe geluri SDS-PAGE (10%)- 10μg/lane, și supuse electroforezei, urmate de transferul proteinelor separate pe membrane activate de PVDF. În continuare, membranele au fost blocate în TBS (Tris buffered saline) cu 0,05% Triton X și 5%

140

lapte, timp de o ora, urmat de incubarea cu anticorpii primari pentru: calnexina, CD9 și CD81 (ThermoScientific) peste noapte, la 4°C. După spălări, membranele au fost incubate cu anticorpii secundari conjugăți cu HRP, diluați în tamponul de blocare, pentru o ora, la temperatura camerei, iar apoi spălate din nou cu 0,05% Triton X în PBS. Bloturile au fost vizualizate prin evidențierea chemiluminescentei cu kitul ECL (Millipore) cu ajutorul aparatului ImageQuant LAS500 (GE Healthcare).

Pentru analiza TEM, s-au reunit fracțiile de sucroză de pe intervalul 1,072-1,0899g/mL și 1.1082-1.972 g/mL, fiind reluate apoi în PBS și ultracentrifugate cu o viteză medie de 100.000g, peste noapte, la 4°C. Peletul a fost fixat cu 2% paraformaldehida și montat pe grile acoperite cu carbon. În continuare, suspensia de exosomi a fost incubată cu anti-human CD63, urmat de anticorpii secundar corespunzător și Proteină A cuplată cu aur coloidal de 10 nm. Constrastarea s-a realizat cu uranil oxalat și apoi grilele au fost incluse într-un amestec de metil celuloză 2% și uranil acetat 4%, în vederea vizualizării la 80kV cu microscopul electronic de transmisie Tecnai T-12 (FEI).

II.4.2.3. Testarea funcțională comparativă a exosomilor în vederea selecției

unei surse adecvate prin tehnica „scratch test”

Keratinocite umane immortalizate- linia N/tert-1(Ker) au fost însămânțate în K-sfm (Life Technologies) suplimentat cu extract de glandă pituitară 25μg/ml, EGF 0,2ng/ml (epidermal growth factor) și CaCl₂ 0,4mM. Pentru a atinge confluința, după 48h de la însămânțare, Ker au fost crescute într-un amestec de K-sfm și DF-K în raport de 1:1. DF-K este compus din DMEM/F12 suplimentat cu glutamină 200mM, extract de glanda pituitară 25 μg/ml BPE, EGF 0,2ng/ml și CaCl₂ 0,4mM. Întrucât perioada de dublare a populației pentru aceste celule este mai mare de 24 de ore, nu a fost nevoie de starvare. Stratul confluent a fost lezat cu ajutorul unui

vârf aferent pipetei de 200 μ l. După spălări cu PBS cald, celulele au fost incubate în K-sfm- considerat control, K-sfm cu suspensie de exosomi- Exo, mediu condiționat-CM din care s-au izolat exosomii și respectiv, mediu condiționat depletat de exosomi-CM ExoD. Mediile condiționate și exosomii s-au adăugat astfel încât raportul între celulele acceptor și cele donor să fie de 1:7. S-au realizat poze la microscopul optic la momentul inițial după adăugarea mediilor- t0 și la momentul final- tf=19h, cuantificandu-se apoi confluența leziunii astfel: (suprafață lezată

141

la t0- suprafață lezată la tf/suprafață lezată la t0. Rezultatele au fost raportate că procent din control (K-sfm).

Keratinocitele din linia HaCaT au fost însămânțate în placă de 96 de godeuri, și după ce au ajuns la confluență, au fost starvate peste noapte și apoi, cu ajutorul unui vârf aferent pipetei de 200 μ l, s-a realizat o leziune de-a lungul godeului. După spălări cu PBS cald, celulele au fost incubate în DMEM cu 10% SFB- considerat control pozitiv, DMEM fără ser considerat control negativ, DMEM cu EGF 5ng/ml, DMEM cu suspensie de exosomi- Exo, mediu condiționat-CM din care s-au izolat exosomii și mediu condiționat depletat de exosomi-CM ExoD. În continuare s-a procedat ca în cazul Ker (prezentat mai sus), fotografiile fiind făcute la 0h și 16h pentru acest tip celular, iar rezultatele fiind raportate ca procent din controlul pozitiv (DMEM cu ser).

II.4.2.4. Evaluarea viabilității și proliferării celulare

Celulele au fost însămânțate în plăci de 96 godeuri în mediu complet, și după 24 de ore, acestea au fost spălate cu PBS cald, și incubate cu DMEM fără ser cu 1% aminoacizi neesențiali (control negativ), același mediu suplimentat cu 10% SFB (control pozitiv), sau exosomi (Exo), în două doze crescătoare, în funcție de raportul celule donor la celule acceptor: 7:1 (1x) și respectiv 14:1 (2x). După 3 zile, evaluarea proliferării celulare a fost efectuată cu ajutorul kitului de proliferare XTT (Thermo Scientific), conform indicațiilor producătorului și rezultatele au fost raportate ca procent din controlul pozitiv.

II.4.2.5. Preluarea exosomilor de către fibroblaste

Exosomii au fost marcați cu kitul PKH67 Green Fluorescent Cell Linker (Sigma Aldrich), conform instrucțiunilor producătorului. După izolarea prin ultracentrifugare (descrișă anterior), o probă de exosomii resuspendați în PBS și o proba de mediu fără ser (control negativ) au fost incubate cu 1 ml Diluant C și 6 μ l PKH67 pentru 5 minute. Excesul de colorant a fost legat cu 2 ml de BSA 10% și diluat cu mediu fără ser, după care o soluție de sucroză 0,971M a fost adăugată încet în tub, urmată de o ultracentrifugare la 190.000g, timp de 2h, la 40C. Peleții astfel obținuți au fost resuspendați în PBS și transferați pe coloane de filtrare de 10 kDa MWCO (Amicon, Merck-Millipore), centrifugate la 3000g, 30 minute până la un volum final de 1 ml. Fibroblastele au fost cultivate pe lamele de sticle timp de 24 de ore în mediu complet, spălate cu

142

PBS și apoi incubate cu mediu suplimentat cu exosomii marcați cu PKH67 sau cu controlul negativ, timp de 4 ore, după care procesate pentru evidențierea vimentinei prin imunocitochimie.

II.4.2.6. Imunocito- și imunohistochimie

Celulele crescute pe lamele de sticlă au fost fixate și permeabilizate cu 4% PFA și 0,1% Triton X, iar apoi blocate cu 1% BSA, înainte de a fi incubate cu anticorpi primari pentru collagen de tip I (PA5-29569, ThermoFisher Scientific), fibronectină (PA5-29578, ThermoFisher Scientific), α SMA (14-9760-82, Invitrogen), Ki67 (PA5-19462, Invitrogen), și vimentină (V2258, Sigma Aldrich). După spălări, celulele au fost marcate cu anticorpii secundari conjugați cu Alexa 488 sau Alexa 568 (Thermo Scientific). Lamelele au fost montate cu lichidul Fluoroshield cu DAPI (Thermo Scientific) și vizualizate la microscopul de fluorescență Zeiss Observer D1.

În cazul culturilor organotipice cutanate (OTC) și a pielii umane, criosecțiuni de 5 μ m au fost fixate în metanol rece, blocate cu 1% gelatină și apoi marcate pentru keratină 5 (MA5-16372), keratină 10 (MA1-06312), keratină 14 (MA5-11599), și filagrină (MA5-13440), toate de la Thermo Scientific, în continuare procedura desfășurându-se ca mai sus.

II.4.2.7. Tehnica PCR cantitativ (qPCR)

ARN total a fost extras din fibroblaste folosind reactivul TRIzol (Thermo Fisher Scientific), iar cADN a fost sintetizat pornind de la 1 μ g de ARN total folosind kitul de sinteză SENSIFAST cDNA (Bioline) în condiții de amplificare optimizate pe sistemul Applied Biosystems ViiA7 Real Time PCR. Experimentele au fost efectuate de trei ori, în triplicat pentru fiecare genă. Analiza a fost efectuată folosind metodă comparativă Ct, GAPDH fiind considerată ca referință pentru normalizare. Secvența primerilor se găsește în tabelul 8, și completată cu tabelul de mai jos pentru cele două gene adiționale:

Tabel 10. Secvențele de primeri utilizați

Genă Secvență primeri

MMP13

Forward: 5'- GCAAACCTTGACGATAACACCT -3'

Reverse: 5'- TCGCCATGCTCCTTAATTCC -3'

EMMPRIN Forward: 5'- GCTACTGCCATCCAATCGAG -3'

143

Reverse: 5'- TCTTTCTTGGTCTGCATTAC -3'

GAPDH

Forward: 5'- CGCTCTCTGCTCCCTCCTTGT -3'

Reverse: 5'- CCATGGTGTCTGAGCGATGT -3'

II.4.2.8. Western blot

Celulele au fost lizate folosind tamponul Laemmli (Sigma Aldrich) conținând amestec de

inhibitori de proteaze. O cantitate de 10µg/ml de proteină a fost separată pe gel de 10% poli-acrilamida prin SDS-PAGE, rumat de transfer pe membrană de PVDF (Merck-Millipore) activată cu metanol. După blocare cu 5% lapte degresat timp de o ora la temperatura camerei, membranele au fost incubate cu anticorpii primari: colagen de tip I (PA5-29569, ThermoFisher Scientific), fibronectină (PA5-29578, ThermoFisher Scientific), αSMA (14-9760-82, Invitrogen), LOX (???) și β-actină (A5441, Sigma Aldrich), peste noapte, la 4°C. A doua zi, după o serie de trei spălări în PBST, membranele au fost incubate cu anticorpii secundari corespunzători: goat α-mouse HRP sau goat α-rabbit HRP (Thermo Scientific) timp de o ora, la temperatura camerei. Ulterior, membranelor au fost dezvoltate cu substratul Immobilon Forte HRP Substrate (Millipore) folosind analizorul FUJIFILM Luminescent Image analyzer LAS-3000. Expresia proteică relativă a fost cunatăficată prin analiză densitometrică cu ajutorul programului Scion Image software.

II.4.2.9. Tehnica contracției gelului de colagen

Fibroblastele pretratate conform protocolului descris în II.4.2.2, au fost încorporate în geluri de colagen comercial (extras din coadă de șobolan, Merck-Millipore) la o concentrație finală de 1 mg/ml, conform unui protocol publicat anterior [Ngo et al. 2006]. Astfel, 500µl de gel de colagen conținând 5x10

4

fibroblaste au fost depuși în triplicat pentru fiecare condiție, în plăci de 24 de godeuri. După solidificare, gelurile au fost incubate în DMEM cu 0,5% SFB depletat de exosomi și disociate de pereții godeurilor cu un vârf de pipetă, astfel încât să plutească în lichid. Gelurile au fost fotografiate la 0 și 24 de ore, pentru a determina aria acestora, folosind programul ImageJ. Contractia a fost raportată conform formulei: $A_0 - A_f / A_0 \times 100$, unde A_0 - aria inițială și A_f - aria finală a gelului.

144

II.4.2.10. Cuantificarea nivelului de TNFα prin tehnica ELISA

Celulele monocitare umane din linia U937 au fost diferențiate spre macrofage astfel:

5x10

5

celule/ml au fost cultivate în RPMI cu 10% SFB inactivat și 100 ng/ml de PMA (phorbol-12 myristate 13-acetate), pentru 48 de ore. Apoi celulele aderate au desprins ușor cu ajutorul unui polițist și tratate cu 100 ng/ml LPS (Sigma Aldrich) pentru 10 minute. Celulele astfel stimulate, cât și controlul nestimulat, au fost însămânțate și incubate cu exosomi, dexametazona sau vehicul- PBS (control) timp de 18 ore, după care mediul a fost colectat. Concentrația de TNFα secretată de aceste celule a fost cunatăficată folosind kitul human TNFα Quantikine ELISA kit (R&D Systems).

II.4.2.11. Formarea de tubi în Matrigel

Celulele endoteliale umane din linia Eahy926 au fost însămânțate pe plăci de 96 de godeuri acoperite cu 50µl de gel de matrice extracelulară comercială (Sigma Aldrich) la o densitate de 45.000 celule/cm

2

fie în mediu bazal fără ser (control negativ), suplimentat cu 50 ng/ml VEGF (control pozitiv) sau cu exosomi (Exo). Pozele au fost făcute după 16 ore de la însămânțare cu un microscop Zeiss Axiovert (mărire 5x) și procesate cu programul ImageJ.

II.4.2.12. Modelul de cultură organotipică cutanată (OTC)

Cultură organotipică cutanată umană fost stabilită având la baza protocoale publicate anterior [Stark et al. 1999, Maas-Szabowski et al. 2003]. Echivalentul dermic a fost obținut prin amestecarea unei părți de SFB conținând 3,75x10

5

fibroblaste dermale/ml cu o parte tampon

Hank 10x concentrat (Sigma Aldrich) și 8 părți colagen de tip I de origine bovină (Millipore), neutralizat cu 2M NaOH. Gelurile astfel formate au fost turnate pe inserturi de policarbonat corespunzătoare plăcilor de 24 de godeuri, iar în ambele compartimente a fost adăugat DMEM cu 10% SFB. După 24 de ore, 10

5

keratinocite (HaCaT) au fost însămânțate peste gel și cultivate timp de 4 zile, după care insertul a fost ridicat la interfață aer-lichid, doar în compartimentul superior adăugându-se mediu de cultură complet suplimentat cu 2ng/ml TGFα, 100 ng/ml GM-CSF, și 50 mg/ml acid ascorbic. După 7 zile, folosind un ac de biopsie de 2mm, s-a efectuat o leziune totală prin străpungerea constructului și amplasarea lui pe un nou strat de colagen conținând fibroblaste. Echivalenții cutanați au fost fixați în 4% PFA, imediat, precum și la 3 zile după rănire și procesați pentru criosecționare și colorare cu hematoxilina-eozină.

145

II.4.2.13. Analiza αSMA prin citometrie de flux

Fibroblastele cultivate conform II.4.2.2 au fost detașate cu tripsină **2 și fixate cu 4% PFA timp de 10 minute**, urmate de permeabilizare cu metanol rece pentru alte 10 minute. **Celulele au fost spălate cu PBS** conținând 2% SFB și 2mM EDTA, blocate cu 10% SFB pentru 15 minute și apoi incubate cu anticorpii primari pentru αSMA, timp de 30 de minute. După spălare, a urmat incubarea cu anticorpii secundari conjugată cu Alexa 568, 30 de minute. În final, probele conținând 10

5

celule au fost analizate cu citometrul Beckman Coulter Gallios și programul Summit v4.3 (Cytomation).

II.4.2.14 Caracterizarea și testarea funcțională a gelului de fibrina cu nanoparticule și exosomi

Pentru procedeele de obținere a hidrogelului polimeric biodegradabil a fost depus un

brevet cu numărul de înregistrare A/00370/25.06.2021. Într-un prim pas, gelul de fibrină se obține prin amestecarea fibrinogenului uman- 85%, cu suspensia de nanoparticule pe bază de argint: NP Ag EG/PVP- 4% și suspensia concentrată de exosomi- 10%, urmate de trombină-1 %, toate componentele fiind la 40C. Gelurile astfel obținute au fost furnizate spre caracterizare prin microscopie electronică de transmisie în cadrul colaborării cu Universitatea Politehnică București din proiectul PCCDI-2017-0749 (NANO-LIFE). Pentru evaluarea funcțională, gelurile simple, cu NP Ag, exosomi precum și NP Ag+Exo au fost adăugate peste stratul de keratinocite lezate conform protocolului descris în Il. 4.2.3, în vederea investigării efectului asupra motilității celulare.

Il.4.2.15. Analiza statistică

Datele sunt prezentate ca media±deviația standard (SD) din cel puțin trei experimente independente, măsurate în triplicat per condiție, analiza statistică pentru compararea mediilor grupurilor fiind realizată cu programul GraphPad Prism 6, prin analiză de varianță unifactorială (ANOVA) cu test post-hoc Bonferroni, unde *- p<0.05, **- p<0.01, ***- p<0.001, ns- nesemnificativ.

146

Il.4.3. REZULTATE

Il.4.3.1. Caracterizarea celulelor stromale mezenchimale izolate din țesut

adipos și măduva osoasă

Celulele stromale mezenchimale izolate din țesut adipos (ADSC) și măduva osoasă (BM- MSC) au îndeplinit criteriile minimale propuse de Societatea Internațională pentru Transplant Celular. Deși caracterizate și anterior, BM- MSC au fost supuse unei noi fenotipări folosind același kit ca în cazul ADSC, iar diferențierea trilineară s-a realizat în paralel pentru cele două tipuri de cultură.

Atât BM- MSC cât și ADSC au fost pozitive pentru cocktailul de markeri hematopoieticici ce conține anticorpi pentru: CD45, CD34, CD11b, CD79A, HLA-DR într-o proporție de 0,6% și respectiv 2,3%- Figura 67. De asemenea ambele culturi au exprimat markerii pozitivi CD73 și CD105 în proporție de peste 90%, iar CD105- 89% pentru BM- MSC și 94% pentru ADSC.

Figura 67. Determinarea expresiei markerilor de suprafață specifici pentru celulele stem/stromale mezenchimale prin citometrie de flux. BM- MSC (a) și ADSC (b).

În ceea ce privește capacitatea de diferențiere trilineară, atât BM- MSC cât și ADSC prezintă această abilitate în cazul cultivării lor în mediile specifice de inducție, după cum s-a

147

evidențiat prin colorațiile specifice: von Kossa- diferențiere osteogenă, Oil Red- diferențiere adipogenă, și Alcian Blue- diferențiere condrogenă (Figura 68). De observat, că în cazul diferențierii adipogene, ADSC prezintă acumulări de picături lipidice mai mari comparativ cu BM- MSC, sugerând o predispoziție a acestora către această linie, fenomen raportat de altfel și în literatură [Mohamed-Ahmed et al, 2018].

Figura 68. Diferențierea trilineară: osteogenă (colorație von Kossa), adipogenă (colorație Oil Red) și condrogenă (colorație cu Alcian Blue) pentru BM- MSC (a) și ADSC (b).

Il.4.3.2. Caracterizarea exosomilor izolați prin ultracentrifugare

Protocolul de izolare a fracției îmbogățite în exosomi (Exo) din mediul condiționat colectat de la celule stromale mezenchimale umane a fost însușit în cadrul unui stagiu de pregătire, prin care a fost posibilă și vizualizarea prin microscopie electronică de transmisie a veziculelor extracelulare obținute. Astfel, s-au putut observa structuri sferice sau sub formă de cupă (artefact specific TEM atribuit colapsării lumenului în urmă procesării), cu dimensiuni sub 100 nm, similar cu cele descrise în literatură [Thery et al. 2009, Gyorgy et al.2011]. De asemenea, veziculele cu dimensiuni mai mici au fost în general pozitive pentru markerul exosomal CD63- Figura 69 .

148

Figura 69. Imagini de microscopie electronică de transmisie pentru exosomi izolați din mediu condiționat secretat de celule stromale mezenchimale derivate din măduvă osoasă. Veziculele au fost imuno-marcate pentru markerul exosomal CD63 evidențiat prin particule de aur de 10 nm. Prin tehnica DLS, cu ajutorul aparatului Nanosizer, s-a evidențiat o populație preponderentă de nanovezicule cu diametrul hidrodinamic mediu sub 150 nm, mai exact de aproximativ 125 nm pentru BM- MSC Exo și respectiv 139 nm pentru ADSC Exo- Figura 70. De menționat că această tehnică permite determinarea diametrului hidrodinamic al veziculelor în suspensie, acesta fiind mai mare decât cel observat prin microscopie electronică, caz în care suspensia de vezicule se lasă la uscat pe grilă.

149

Figura 70. Dimensiunile populațiilor identificate la Nanosizer și histogramele aferente generate de aparat pentru suspensia de exosomi proveniți din cele două surse celulare: BM- MSC (a) și ADSC (b).

Întrucât exosomii liberi au dimensiuni care nu permit detecția lor prin citometrie de flux, veziculele extracelulare izolate prin ultracentrifugare au fost captate pe microbule magnetice (4,5μm) cuplate cu CD63. Astfel, veziculele extracelulare izolate din mediu condiționat colectat atât de pe BM- MSC cât și de pe ADSC au fost pozitive pentru CD63 și CD9- Figura 71. Prezența celui de-al treilea marker exosomal- CD81, a fost analizată prin tehnica Western Blot, atât pentru întregul pellet de exosomi, cât și pentru fracțiile izolate pe gradient de sucroză din acesta, în vederea identificării intervalului de densitate la care se regăsesc exosomii.

Figura 71. Histograme reprezentative de citometrie de flux ce arată prezența markerilor exosomal CD9 și CD63 pe exosomi izolați din cele 2 surse: BM-MSC (a) și ADSC (b) cuplați cu microbule magnetice.

După cum se poate observa din Figura 72, în cazul ambelor surse celulare, s-au izolat vezicule extracelulare pozitive pentru CD81 atât în peletul final- Exo, cât și în fracțiile derivate din acesta corespunzătoare intervalului de densitate 1,13-1,16g/cm

3

pentru BM-MSC și respectiv

1,08-1,16g/cm

3

pentru ADSC, ce se suprapun, conform literaturii, cu densitățile flotante a exosomilor [Raposo et al., 1997]. Puriitatea exosomilor, mai exact lipsa contaminanților din alte compartimente celulare, cel mai frecvent fiind de la nivelul reticulului endoplasmatic, a fost evidențiată prin absența calnexinei (Cnx), aceasta regăsindu-se doar în lizatul celular.

Figura 72. Analiza Western Blot pentru markerul exosomal CD81 și markerul de reticul endoplasmatic- calnexină (CNX) pentru lizatul celular, peletul de exosomi (Exo) și fracțiile izolate din acesta, pentru cele 2 surse celulare: BM-MSC (a) și ADSC (b).

II.4.3.3. Testarea funcțională comparativă a exosomilor în vederea selecției unei surse adecvate

Ținând cont de rezultatele anterioare privind acțiunea stimulatorie a secretomului asupra migrației celulare, am decis ca evaluarea funcțională a exosomilor să fie efectuată într-o primă etapă cu ajutorul tehnicii „scratch test” în vederea selectării sursei adecvate pentru următoarele experimente.

151

Astfel, keratinocitele umane din linia Ntert-1 incubate cu exosomi adăugați în mediul complet, au prezentat o acoperire a suprafeței lezată de ~177% din control pentru BM-MSC Exo, mult mai mare comparativ cu exosomi izolați din mediul condiționat secretat de ADSC (ADSC-Exo)- ~28% din control (Fig.ura 73). De asemenea, mediile condiționate provenite de la ambele tipuri celulare- BM-MSC CM și ADSC CM, au avut un efect puternic stimulator asupra motilității keratinocitelor. Astfel, deși secretomul de la ADSC s-a remarcat printr-o triplare a suprafeței acoperite comparativ cu controlul, atât mediul depletat de exosomi- ADSC CM ExoD, cât și exosomi- ADSC-Exo nu au stimulat migrarea celulelor.

Figura 73. Imagini de microscopie optică (mărire 5x) reprezentând evoluția în timp a suprafeței lezate (a) și cuantificarea migrației keratinocitelor din linia Ntert-1 (b).

Întrucât keratinocitele din linia Ntert-1 nu au permis efectuarea testelor de migrarea în mediu fără supliment de factori, s-a urmărit efectul aceluiași probe: mediu condiționat, mediu condiționat depletat de exosomi și exosomi pe keratinocite umane din linia HaCaT, pentru care s-a putut evalua motilitatea comparativă față de un control pozitiv- mediu cu ser cât și față de un control negativ- mediu fără ser, adițional folosindu-se și EGF- factor cunoscut pentru efectul

152

său motogen asupra acestui tip celular. Astfel, s-a observat că ambele medii condiționate din care provin exosomi stimulează migrarea celulelor, în cazul BM-MSC CM nivelul fiind similar cu cel aferent condiției cu EGF – Figura 74. În ceea ce privește exosomi, similar cu rezultatele obținute pe keratinocitele Ntert-1, BM-MSC Exo au prezentat un efect stimulator evident comparativ cu mediul fără ser, mai mare decât ADSC Exo, atingând o valoare similară cu cea pentru controlul pozitiv ~112%. Astfel, pentru experimentele ulterioare s-au selectat exosomi secretați de BM-MSC, fiind în continuare abreviați Exo.

Figura 74. Imagini de microscopie optică (mărire 5x) reprezentând evoluția în timp a suprafeței lezate (a) și cuantificarea migrației keratinocitelor din linia HaCaT (b).

II.4.3.4. Efectele biologice ale exosomilor secretați de BM-MSC asupra principalelor celule implicate în vindecarea rănilor cutanate

În vederea evaluării aspectului morfologic al Exo, s-au realizat două tipuri de contrastări pentru vizualizarea acestora la microscopul electronic de transmisie. După cum se poate observa în Figura 75, atât colorația cu acid fosfotungstic (Figura 75.a) cât și cea cu uraniu acetat (Figura

153

75.b) au evidențiat structuri sferice cu membrană bilipidică și un diametru între 30 și 100 nm, confirmând caracteristicile morfologice tipice pentru acest tip de vezicule extracelulare.

Figura 75. Imagini de microscopie electronică de transmisie pentru suspensiile de exosomi izolate din mediul condiționat secretat de BMSC (Exo) contrastate cu acid fosfotungstic (a) și uraniu acetat (b).

Proliferarea keratinocitelor din linia HaCaT, menținute timp de 3 zile în prezența a două doze crescătoare de exosomi, a fost de 54±8% și, respectiv, 80±4%, mai mult decât dublu față de controlul negativ și cel de vehicul (16±4%), după cum se poate observa în Figura 76. De asemenea, efectul stimulator asupra proliferării keratinocitelor a fost confirmat și prin cuantificarea nucleilor marcați cu Ki67 prin imunocitochimie (Figura 77). Astfel, incubarea celulelor cu exosomi a fost asociată cu un procent mai mare de celule pozitive pentru Ki67: 38±7% comparativ cu 20±4% pentru controlul pozitiv (mediu cu ser) și 12±4% pentru controlul

negativ (mediu fără ser).

Similar cu efectul observat pe keratinocite, proliferarea fibroblastelor a fost de asemenea mai mare în prezența unor concentrații crescătoare de exosomi: $47 \pm 6\%$ și $52 \pm 7\%$ versus $38 \pm 2\%$

154

pentru controlul negativ (Figura 78). De asemenea, motilitatea fibroblastelor dermale a fost stimulată de prezența exosomilor, ce au indus o migrare de $52 \pm 5\%$ versus $29 \pm 12\%$ pentru controlul negativ, fără însă a atinge nivelul obținut pentru incubarea cu EGF: $105 \pm 3\%$ (Figura 79). Cu toate acestea, influența exosomilor asupra proliferării și migrării fibroblastelor a fost moderată comparativ cu cea observată în cazul keratinocitelor. Din acest motiv, s-a verificat prezența exosomilor la nivelul fibroblastelor dermale, pentru a elimina posibilitatea unei preluări deficitare pentru aceste nanovezicule în condițiile experimentale studiate. După cum se poate observa, în Figura 80, exosomii marcați fluorescent cu PKH67 au fost evidențiați la nivelul fibroblastelor după o incubare de numai 4 ore, susținând astfel faptul că efectul stimulator modest asupra fibroblastelor nu este corelat cu o preluare deficitară a veziculelor.

Figura 76. Imagini de microscopie optică (a)- mărire 5x, reprezentând aspectul culturii de keratinocite înainte de cuantificarea viabilității acestora (b).

În vederea explorării efectelor exosomilor asupra fibroblastelor dermale, s-a utilizat un model relevant pentru rănile cutanate, la nivelul cărora se găsește un mediu îmbogățit în TGF β 1: importantă citokină ce atinge nivele mari de concentrație în cadrul procesului de vindecare a leziunilor și determina schimbarea fenotipului fibroblastelor către miofibroblast (MyoFb) [Frank

155

et al. 1996]. Efectul exosomilor asupra inducerii fenotipului de miofibroblast a fost evaluat prin incubarea simultană a fibroblastelor dermale cu TGF β 1 și exosomi.

În primul rând, s-a urmărit expresia genică a principalelor componente ale matricei extracelulare secretate de fibroblaste și miofibroblaste: colagen de tip I (COL1A1) și de tip III (COL3A1), precum și fibronectină (FN1)- Fig.ura 81.a, b și c. În cazul fibroblastelor (Fb), exosomii (Exo) au indus o scădere semnificativă (~ 30%) a expresiei genice pentru colagen de tip I, fără a influența expresia pentru colagen de tip III sau fibronectină. După cum era de așteptat, la nivelul miofibroblastelor, cele două tipuri de colagen au prezentat o creștere de ~2 ori, și fibronectină de 3,4 ori. Co-incubarea MyoFb cu Exo a prevenit creșterea expresiei genice atât pentru colagenul de tip I, cât și pentru cel de tip III (cu ~ 25%), fără a influența expresia fibronectinei.

156

Figura 77. Imagini de microscopie de fluorescență pentru keratinocite marcate pentru Ki67 (verde) și DAPI (albastru)- (a), și cuantificarea celulelor pozitive pentru Ki67 din numărul total de celule (b).

Figura 78. Imagini de microscopie optică (a)- mărire 5x, reprezentând aspectul culturii de fibroblaste dermale înainte de cuantificarea viabilității acestora (b).

În ceea ce privește metaloproteinazele matriceale (MMP), expunerea fibroblastelor la Exo nu a modificat nivelul de ARNm pentru MMP2, MMP13 și MMP14. Diferențierea acestor celule prin tratamentul cu TGF β 1, a dus la o creștere de 1,5 ori pentru MMP2, de 8 ori pentru MMP13 și, respectiv, de 1,5 ori pentru MMP14. Tratamentul cu Exo în cadrul diferențierii fibroblastelor către miofibroblaste, a indus o scădere a expresiei genice pentru MMP2 și MMP14 cu 13% și respectiv 16%, și o creștere de 1,7 ori pentru MMP14, comparativ cu fibroblastele incubate doar cu TGF β 1 (Fig.ura 81.d,e și f).

157

Figura 79. Imagini de microscopie optică (mărire 5x) reprezentând evoluția în timp a suprafeței lezate (a) și cuantificarea migrării fibroblastelor dermale (b).

Mai mult, nivelul expresiei genice pentru inhibitorii tisulari ai metaloproteinazelor (TIMP) 1 și 2, care reglează activitatea MMP, a scăzut de 1,7 ori și, respectiv, 1,3 ori în cazul fibroblastelor tratate cu exosomi. Diferențierea în miofibroblastelor prin incubare cu TGF β 1, a fost de asemenea scăzută de 3,7 ori pentru TIMP1 și 1,8 ori pentru TIMP2, iar tratamentul cu exosomi nu a influențat această tendință (Fig.ura 81.g și h).

Prezența exosomilor a dus de asemenea la scăderea de 1,2 ori a expresiei genice pentru EMMPRIN (BSG sau CD147), care în condiții patologice, cum ar fi invazia tumorală determină creșterea producției de MMP. În cazul diferențierii către miofibroblast, nivelul de ARNm pentru EMMPRIN a scăzut de 2 ori, iar co-incubarea cu exosomi nu a modificat acest efect (Figura 81.i).

158

Figura 80. Imagini de microscopie de fluorescență pentru distribuția filamentelor de vimentină (roșu) de la nivelul fibroblastelor și a exosomilor marcați cu PKH67 (verde).

În continuare, s-a urmărit expresia genică a actinei musculare netede α (ACTA2), responsabile pentru proprietățile contractile ale miofibroblastelor. După cum se poate observa în Fig.ura 81.j, TGF β 1 a indus o creștere semnificativă de 12 ori mai mare decât în fibroblastele control. Exosomii nu au modificat expresia ACTA2 la nivelul fibroblastelor normale, dar au scăzut creșterea în timpul diferențierii către miofibroblaste cu 25%.

159

Figura 81. Grafice reprezentând nivelul relativ de ARNm obținut în urma cuantificării datelor de qPCR pentru fibroblaste dermale cultivate în condiții normale (control- Fb), fibroblaste diferențiate către miofibroblaste cu TGFβ1 (MyoFb), fibroblaste incubate cu Exo (Fb+Exo) și miofibroblaste tratate cu Exo (MyoFb+Exo). Datele reprezintă media±SD (n=3).

160

Expresia unor proteine componente ale matricei celulare precum și a proteinei contractile αSMA la nivelul fibroblastelor dermale ca atare cât și a celor diferențiate către miofibroblaste prin tratamentul cu TGFβ1, a fost evaluată prin Western blot. Citokina TGFβ1 a indus o creștere de 2,6 ori față de control pentru colagenul de tip I, iar expunerea fibroblastelor la exosomi nu a dus la o modificare a expresiei acestei proteine. În cazul fibroblastelor diferențiate către miofibroblaste și incubate cu exosomi, nivelul colagenului I a fost de 1,7 ori mai mare comparativ cu miofibroblastele netratate (Figura 82.a și b).

În continuare, s-a cuantificat expresia decorinei- proteoglican din matricea extracelulara asociată colagenului, atât în formă glicozilată (100 kDa) cât și neglicozilată (50 kDa). Rezultatele au arătat că exosomii induc o creștere semnificativă de 4,5 ori în fibroblaste, fără a influența expresia acesteia în miofibroblaste (Fig.ura 82.c). Dimpotrivă, expresia formei neglicozilate intracelulare a fost puternic scăzută în miofibroblaste (de 0,12 ori), iar acest efect nu a fost prevenit de incubarea cu exosomi, după cum se poate observa atât din rezultate de Western blot (Fig.ura 82.d) cât și din cele de imunocitochimie (Figura 83).

Figura 82. Imagini de Western blot reprezentative (a) și cuantificarea față de β-actină pentru colagen de tip I (b), decorină (c și d), fibronectină (e) și αSMA (f).

În ceea ce privește fibronectina, toate tratamentele (TGFβ1, exosomi cât și combinația dintre acestea) au determinat o creștere a expresiei proteice de ~3, ~1,9 și respectiv 2,7 ori, față

161

de fibroblastele netratate, după cum s-a evidențiat în Figura 82.e și Figura 84. Pentru această proteină, exosomii nu au influențat expresia ei la nivelul miofibroblastelor.

Figura 83. Imagini de microscopie de fluorescență indicând modificarea expresiei decorinei (verde) de la nivelul fibroblastelor tratate cu TGFβ1 (MyoFb), exosomi (Fb+Exo), și TGFβ1 și exosomi (MyoFb+Exo), precum și distribuția în raport cu reticulul endoplasmatic evidențiat de calnexina (roșu).

După cum era de așteptat, tratamentul fibroblastelor cu TGFβ1 a indus o creștere semnificativă a expresiei αSMA (de ~19 ori). Incubarea cu exosomi nu a modificat expresia acestei proteine și nici nu a prevenit creșterea acesteia în cazul diferențierii către miofibroblaste (Figura 82.f). Organizarea αSMA în fibre de stres, după cum s-a observat prin imunocitochimie, nu a prezentat diferențe între fibroblastele diferențiate cu TGFβ1 și cele expuse atât citokinei cât și exosomilor (Figura 84). Mai mult, faptul că exosomii nu modifică expresia αSMA atât la nivelul fibroblastelor normale cât și a miofibroblastelor s-a confirmat și prin citometrie de flux,

162

procentul de celule αSMA high fiind similar: 8% vs 9% pentru Fb și 70% vs 61% pentru MyoFb (Figura 85).

Figura 84. Imagini de microscopie de fluorescență ce arată organizarea αSMA (roșu) în fibre de stres și fibronectina (verde), în cazul fibroblastelor tratate cu TGFβ1 (MyoFb), exosomi (Fb+Exo), și TGFβ1 și exosomi (MyoFb+Exo).

163

Figura 85. Analiza expresiei αSMA prin citometrie de flux, la nivelul fibroblastelor dermale stimulate cu exosomi (Exo), TGFβ1 (Myofb) și TGFβ1+Exo.

În plus, pentru a evalua din punct de vedere funcțional efectul exosomilor asupra contractilității fibroblastelor, s-a efectuat testul de contracție a gelului de colagen (Figura 86). Rezultatele au indicat că expunerea fibroblastelor la exosomi este asociată cu o contracție similară cu cea pentru probele control: 35±4% versus 31±0,5%. În cazul miofibroblastelor însă, prezența nanoveziculelor a mărit contractilitatea acestor celule, printr-o reducere mai mare a suprafeței gelului: 62±1% față de 53±2% pentru miofibroblastelor netratate.

Figura 86. Imagini ale gelului de colagen în care au fost încorporați fibroblaste, miofibroblaste, fibroblaste tratate cu exosomi și miofibroblaste tratate cu exosomi, la momentul inițial și după 24 de ore (a), și cuantificarea contracției gelului ca procent din aria inițială (b).

Întrucât nivelul de αSMA identificat pentru miofibroblastele incubate cu și fără exosomi a fost similar, s-a verificat expresia lizil oxidazei (LOX)- enzima responsabilă pentru reticularea colagenului. Rezultatele de Western blot au arătat o creștere semnificativă a expresiei acestei enzime: 17,4 ori pentru formă imatură (pro-LOX) și 8,4 ori pentru cea matură, în cazul

164

miofibroblastelor tratate cu exosomi comparativ cu miofibroblastele control (Fig.ura 87), sugerând astfel explicația pentru creșterea contractilității observate în cazul fibroblastelor diferențiate cu TGFβ1 și incubate exosomi.

Figura 87. Imagini de Western blot reprezentative (a) și cuantificarea față de β-actină pentru

cele două forme ale enzimei lizil oxidaza: imatură (proLOX) și matură (LOX)- (b). Având în vedere că, în cadrul procesului de vindecare a leziunilor cutanate, mai exact a fazei proliferative, angiogeneza reprezintă o etapă importantă, am investigat efectul exosomilor asupra migrării celulelor endoteliale. Rezultatele obținute prin tehnica „scratch test” au arătat că exosomii stimulează capacitatea migratorie, inducând o acoperire a suprafeței zgâriate de $110\pm 31\%$ față de $47\pm 13\%$ pentru controlul negativ (Figura 88). Mai mult, abilitatea celulelor endoteliale de a forma tubi prin cultivarea pe un substrat de tip gel de matrice extracelulară, a susținut un puternic efect pro-angiogen, numărul de joncțiuni și rețele, precum și lungimea totală

165

a tubilor, atingând nivele similare cu cele pentru controlul pozitiv cu VEGF, în contrast cu controlul negativ în care structurile de tip tubi au fost complet absente (Figura 89).

Figura 88. Imagini de microscopie optică reprezentând evoluția în timp a suprafeței lezate (a) și cuantificarea migrării celulelor endoteliale (b).

Aceste efecte evidențiate prin cele două tipuri de teste efectuate pe celule endoteliale: formarea de tubi și „scratch test”, pot fi corelate cu citokinele prezente în exosomi, relevante pentru procesul de angiogeneza, având o acțiune atât stimulatorie: angiopoietina-2 (Ang-2), endotelina (ET-1), factorul uman de creștere vascular derivat din glanda endocrină (EG-VEGF/PK1), persefina, activatorul plasminogenului de tip urokinaza (uPA), cât și inhibitorie: trombospondina-1 (TSP-1), TIMP-1, serpina-F1 (PEDF), serpina-E1 (PĂI-1), după cum se poate observa în Fig.II.4.24.

166

Figura 89. Imagini reprezentative de microscopie optică (mărire 5x) reprezentând formarea de tubi a celulelor endoteliale cultivate pe gel matrice extracelulară (a) și cuantificarea acestora prin numărul de joncțiuni, numărul de rețele și lungimea totală a tubilor (b).

Figura 90. Imaginea blotului de arie de citokine ce evidențiază compoziția exosomilor privind factorii pro- și anti-angiogeni abundenți, indicați prin dreptunghiuri roșii și, respectiv, negre. Pentru a determina dacă exosomii au un rol în etapa inflamatorie declanșată în cadrul procesului normal de vindecare a leziunilor cutanate, s-a cuantificat nivelul de TNF α secretat de macrofagele stimulate cu LPS. După cum se arată în Figura 91, concentrația acestei citokine inflamatorii a atins un nivel ridicat în cazul celulelor stimulate: 265 ± 12 pg/ml comparativ cu

167

controlul nestimulat: 35 ± 5 pg/ml. Adiția exosomilor nu a dus la o scădere semnificativă a nivelului de TNF α în comparație cu celule control (LPS): 247 ± 8 pg/ml versus 265 ± 12 pg/ml.

Figura 91. Cuantificarea prin tehnica ELISA a nivelului de TNF α din supernatantul macrofagelor stimulate cu LPS și incubate fie cu dexametazona, fie cu exosomi. În scopul de a valida rezultatele pozitive obținute pe keratinocite și fibroblaste cultivate în sistem clasic 2D, s-a utilizat un model organotipic cutanat (OTC), constând dintr-o co-cultură de keratinocite umane crescute peste fibroblaste dermale înglobate într-o matrice de collagen. Constructul rezultat a prezentat o grosime adecvată a epidermei, celulele de la acest nivel exprimând markeri pentru keratinocite bazale: keratine 5 și 14, precum și pentru diferențiere timpurie: keratină 10 și târzie: filagrină, în cadrul procesului de maturare a culturii, similar cu pielea umană (Figura 92).

Pe aceste modele organotipice cutanate s-au efectuat câte o leziune pe toată grosimea (de tip „full-thickness”), implicând atât echivalentul epidermic cât și pe cel dermic, după cum se poate observa în Figura 93.a și b. După rănire, co-culturile s-au plasat pe un nou strat de collagen și în partea inferioară a camerei duble s-au adăugat mediile corespunzătoare: control negativ-mediul fara factori de creștere și SFB, control pozitiv- mediu complet cu factori de creștere, mediu condiționat din care s-au izolat exosomii, și mediu suplimentat cu exosomi. După 3 zile de la rănire, s-a observat prin colorație cu hematoxilina eozina a criosecțiunilor de OTC, că, atât în

168

cazul exosomilor cât și a mediului condiționat, leziunea s-a închis la fel ca pentru controlul pozitiv (Fig.II. 4.27c). Astfel, aceste rezultate pe culturi organotipice cutanate au validat datele obținute în sistemul clasic 2D, accentuând efectul regenerativ al exosomilor asupra keratinocitelor.

Figura 92. Colorație cu hematoxilina-eozin și poze de imunofluorescență pentru criosecțiuni de piele umană și cultură organotipică cutanată (OTC), la diferite intervale de maturare. FLG-filagrină, KRT5- keratină 5, KRT14- keratină 14, KRT10- keratină 10.

169

Figura 93. Poze pentru o cultură organotipică cutanată (OTC) aflată în godeul superior al camerei duble, înainte și după rănire (a); colorație hematoxilina-eozină pentru criosecțiuni dintr-o OTC imediat după rănire (b), și la 3 zile după rănire, cu incubare în mediu fără ser (C-), mediu complet (C+), mediu condiționat (CM) și exosomi (Exo). Astfel, după validarea efectelor regenerative ale exosomilor pentru vindecarea rănilor cutanate, și ținând cont de rezultatele prezentate în capitolul anterior, privind selecția unor nanoparticule pe baza de argint cu efecte antimicrobiene, s-a evaluat efectul sinergic al acestora prin incorporarea într-un gel de fibrină. După cum se poate observa în Figura 94, acest gel

analizat prin microscopie electronică de transmisie, a prezentat o microstructură fibroasă în a cărei rețea s-au putut identifica exosomi încorporați.

170

Figura 94. Imagini reprezentative de microscopie electronică de transmisie pentru gelul de fibrină cu exosomi încorporați.

Din punct de vedere funcțional, gelurile de fibrină în care s-au încorporat NP Ag EG/PVP și exosomi secretați de celule stromale mezenchimale izolate din măduva osoasă, au stimulat migrarea keratinocitelor cu aproximativ 30% mai mult față de control (mediu cu ser)- Figura 95, susținând astfel utilizarea lor pentru regenerarea cutanată.

Figura 95. Imagini de microscopie optică reprezentând evoluția în timp a suprafeței lezate (a) și cuantificarea migrării keratinocitelor menținute în mediu cu ser (control), gel de fibrină, gel de fibrină cu nanoparticule de argint, gel de fibrină cu exosomi și gel de fibrină cu nanoparticule de argint și exosomi.

II.4.4. Discuții și concluzii parțiale

Medicina regenerativă de tip „cell-free” s-a concentrat în ultima perioadă pe utilizarea exosomilor secretați de celule stromale mezenchimale, ca principali efectori ai acțiunii paracrine exercitate de acestea. La momentul redactării prezentei teze, aproximativ 14 studii clinice ce includeau administrarea de exosomi se aflau în derulare, pentru diferite patologii, de la

171

sindroame respiratorii la afecțiuni cerebrovasculare (<http://clinicaltrials.gov>). În ceea ce privește vindecarea leziunilor cutanate, aceste vezicule extracelulare mici sunt luate în considerare datorită capacității de a livra ușor conținutul lor (acizi nucleici, proteine, lipide) către celulele țintă, influențând astfel procese biologice cheie pentru regenerarea pielii [Wu et al 2018, Yin et al 2019, Nikfarjam et al. 2020, Ha et al. 2020].

Într-unul din capitolele anterioare (II.2), am raportat faptul că utilizarea secretomului celulelor stromale mezenchimale derivate din măduva osoasă reprezintă o posibilă strategie terapeutică pentru vindecarea leziunilor pielii. Pornind de la aceste rezultate, am urmărit rolul specific al unui subtip de vezicule extracelulare regăsite în acest secretom: exosomi, în cadrul fazelor de vindecare: proliferare, inflamație și maturare.

Populația de vezicule extracelulare izolate a prezentat un diametru hidrodinamic sub 150 nm, și a fost pozitivă pentru markeri exosomal: CD9 și CD63. Mai mult, fracțiile exosomale corespunzătoare intervalului de densitate cuprins între 1,13-1,16 g/cm

3

au fost pozitive pentru

CD81, fără a fi contaminate cu particule provenite din reticulul endoplasmatic. Aceste date au validat izolarea eficientă a unei populații de vezicule extracelulare cu caracteristici tipice pentru exosomi, conform datelor din literatură [They et al. 2006, Jeppesen et al. 2019]. Pentru a selecta sursă adecvată de MSC pentru izolarea exosomilor, am comparat efectul stimulator a exosomilor secretați de BM-MSC și ADSC, asupra migrării keratinocitelor umane din două linii stabilizate, rezultatele indicând un efect stimulator superior pentru BM-MSC Exo. În continuare, acest tip de exosomi, a fost utilizat pentru evaluarea efectelor biologice asupra principalelor tipuri celulare implicate în procesul de vindecare a rănilor: macrofage, keratinocite, fibroblaste și celule endoteliale.

Prin urmare, în acest studiu am evidențiat faptul că exosomi selectați stimulează proliferarea și migrarea keratinocitelor și fibroblastelor, rezultate ce se corelează cu alte rapoarte din literatură [Da Ferreira et al. 2017, Ma et al 2019, Yang et al. 2020]. Este cunoscut faptul că, în cazul rănilor cronice, celulele de la periferia leziunii prezintă o capacitate proliferativă limitată și o motilitate redusă [Telgenhoff et al. 2005], astfel încât tratamentul cu exosomi ar contribui la expansiunea și migrarea acestora.

172

De asemenea, faza de maturare din cadrul procesului de vindecare a leziunii, este, în principal, orchestrată de fibroblaste și miofibroblaste, care asigură depunerea și remodelarea matricei, precum și contracția rănii [Darby et al. 2016]. Dintre citokinele identificate la nivelul plăgii în timpul desfășurării acestor procese, TGFβ₁, prototipul familiei TGFβ, este considerat că are un rol major în regenerarea țesutului [Kane et al. 1991, Crowe et al 2000, Barrientos et al. 2008], fiind implicat în tranziția fibroblast-miofibroblast. Întrucât răspunsul exagerat la stimularea cu citokina fibrogenetică TGFβ₁ poate induce un fenotip aberant de miofibroblast implicat în formarea cicatricelor [Wynn et al 2008], am urmărit modul în care exosomi ar putea contribui la un astfel de efect secundar nedorit. Rezultatele au arătat că, în cazul fibroblastelor normale, exosomi au un efect modest sau inexistent asupra expresiei genice pentru colagenul de tip I și III, scăzând parțial transcripția acestora în cazul diferențierii miofibroblastelor. În ceea ce privește expresia proteică pentru colagenul de tip I la nivelul miofibroblastelor, exosomi au determinat o creștere semnificativă comparativ cu același tip celular netratat.

Fibronectina este implicată în toate fazele vindecării rănilor cutanate [Lenselink et al. 2015], dar depunerea excesivă a acesteia poate contribui la formarea de cicatrici [Xue et al. 2015]. Experimentele prezentate în acest capitol, au arătat că expresia genică pentru fibronectină nu se modifică prin tratamentul cu exosomi. Cu toate acestea, expresia proteică a crescut semnificativ în cazul incubării fibroblastelor cu exosomi, sugerând inducerea unui fenotip pro-vindecare. În același timp, prezența exosomilor nu a modificat nivelul fibronectinei produse de miofibroblaste, indicând faptul că nu induce un fenotip aberant pentru acest tip celular. Decorina este un proteoglican ce previne fibroza tisulară și promovează regenerarea [Jarvinen TA și Ruoslahti E, 2013], fiind esențială pentru asamblarea corectă a matricei extracelulare [Järveläinen et al 2006]. Tratamentul cu exosomi a dus la creșterea expresiei proteice pentru

forma glicozilată în cazul fibroblastelor normale. Astfel, aceste date indică faptul că exosomii sprijină un proces normal de vindecare, prin efectele pozitive asupra fibroblastelor. Proteaze specifice, cum ar fi MMP- metaloproteinazele matriceale, mediază remodelarea matricei colagenice în cadrul procesului de vindecarea a leziunilor cutanate [Wall et al 2002]. Rezultatele prezentate au aratat că tratamentul cu exosomi nu modifică expresia genică pentru MMP2, 3 și 14 la nivelul fibroblastelor, modificând însă tendința de creștere indusă de TGFβ1 în cadrul diferențierii către miofibroblaste. Astfel, în cazul MMP2 (gelatinaza A, regăsită la nivele

173

crescute în rănile cronice [Wysocki et al 1993]) și MMP14 (MMP membranară de tip I, enzima colagenolitică responsabilă pentru remodelarea colagenului), exosomii au prevenit parțial creșterea nivelului lor de ARNm; pentru MMP13 (colagenază interstițială, capabilă să mărească motilitatea și forța contractilă a fibroblastelor [Toriseva et al. 2012]), exosomii au promovat transcripția acesteia comparativ cu miofibroblastele netratate. De menționat faptul că, pentru TIMP1 și 2, care inhibă aceste trei MMP, expresia genică a fost scăzută în cazul fibroblastelor tratate cu Exo, și a rămas nemodificată în cazul diferențierii miofibroblastelor. Aceste rezultate sugerează că exosomii în interacție cu fibroblastele dermale, chiar și în cazul unui mediu bogat în TGFβ1, nu înclină balanța către un fenotip pro-fibrotic, ci mai degrabă către unul pro-vindecare. În ceea ce privește proteina contractilă αSMA, considerată un marker al diferențierii miofibroblastelor, tratamentul cu exosomi nu a avut niciun efect atât la nivel de genă cât și de proteină în cazul fibroblastelor normale, prevenind însă parțial creșterea nivelului de ARNm în cazul miofibroblastelor. Acesta tendința nu a fost observată și la nivel de proteină, sugerând că exosomii nu interferează cu contractia și închiderea răni, și nici nu promovează un fenotip pro-fibrotic chiar și în absența TGFβ1. Mai mult, s-a observat o creștere a contractilității în cazul stimulării miofibroblastelor cu exosomi comparativ cu același tip celular netratat, efect ce s-ar putea explica prin creșterea expresiei proteice a lizil oxidazei, enzimă implicată în reticularea fibrelor de collagen și contractia răni [Cai et al 2017].

Angiogeneza reprezintă o etapă critică din faza proliferativă a vindecării rănilor pielii.

Rezultatele prezentate anterior au arătat că exosomii stimulează atât formarea de tubi cât și migrarea celulelor endoteliale, similar cu alte rapoarte din literatură privind efectul exosomilor secretați de MSC izolate din cordonul umbilical [Shabbir et al. 2015, Zhang et al 2015]. De asemenea, exosomii au conținut atât factori cu acțiune pro- cât și anti-angiogenă: Ang-2, ET-1, EG-VEGF/PK1, perleșina, uPA și, respectiv, TSP-1, TIMP-1, PEDF, PAI-1, rezultatele indicând faptul că aceste nanovezicule pot modula procesul angiogenic. De menționat că unele dintre citokinele identificate precum TSP-1 și Ang-2, implicate în maturarea și stabilizarea vaselor de sânge, sunt prezente la un nivel scăzut în cazul rănilor diabetice [Okonkwo et al. 2020], astfel încât tratamentul cu exosomi pentru această patologie poate fi extrem de benefic.

O serie de studii au raportat acțiunea regenerativă a exosomilor derivați din MSC izolate din diverse surse, inclusiv măduva osoasă, pe modele animale de leziuni cutanate pe întregă

174

grosime a pielii sau arsuri [Zhang et al 2015, He et al. 2019, Li et al. 2018, Wang et al. 2017]. Cu toate acestea, trebuie ținut cont că experimentele au fost efectuate pe rozătoare, șoarece sau șobolan, ce prezintă o concordanță diminuată cu rezultatele observate pe oameni în general, din cauza diferențelor anatomice și fiziologice [Parnell et al 2019]. Prin urmare, am ales să validăm rezultatele obținute pe culturile celulare clasice în sistem 2D, pe un model 3D relevant clinic: o cultură organotipică cutanată umană (OTC). De menționat că acest tip de model ce include o epidermă reconstituită este deja utilizat ca standard pentru testele de iritație ale pielii conform ISO 10993-23:2021-Partea 23. Rezultatele obținute au arătat că exosomii stimulează procesul de re-epitelizare pe OTC lezat pe toată grosimea, similar cu mediu control pozitiv suplimentat cu factori de creștere, sprijinind astfel utilizarea acestor vezicule extracelulare mici pentru regenerarea cutanată.

Coroborând aceste rezultate privind acțiunea benefică a exosomilor secretați de celulele stromale mezenchimale izolate din măduva osoasă umană (Figura 96), cu cele obținute pentru selecția unor nanoparticule pe baza de argint cu acțiune antibacteriană, am validat efectul celor două componente prin încorporarea într-un gel de fibrină care să permită livrarea eficientă a acestora pentru tratarea leziunilor cutanate. Rezultatele obținute au arătat că acest tip de construct prezintă o microstructură fibroasă ce înglobează stabil exosomii, iar interacțiunea acestuia cu keratinocitele potențează motilitatea acestora.

175

Figura 96. Reprezentare schematică sumarizând rezultatele privind acțiunea exosomilor secretați de BM-MSK asupra principalelor tipuri celulare implicate în vindecarea rănilor cutanate [creat cu BioRender.com].

176

CONCLUZII GENERALE

În cadrul studiilor efectuate, s-au obținut următoarele rezultate originale:

1. Nanoparticulele superparamagnetice pe bază de fier și poli(etilenimină), obținute prin metoda hidrotermală în condiții ce permit în același timp încorporarea de principii active fără a compromite activitatea lor terapeutică, au fost biocompatibile atât pe celule normale cât și tumorale. Acest tip de nanoparticule au agregat spontan în mediu de cultură și au permis astfel încorporarea de substanțe active în structurile micrometrice rezultate, pe care apoi le-au eliberat prin contact direct cu celulele. În cazul încorporării în timpul sintezei a unui compus anti-tumoral, precum cisplatina, la o concentrație fără efecte secundare, nanoparticulele au avut un efect citotoxic asupra celulelor de glioblastom și au prezentat o tendință de scădere a

dimensiunii tumorii in vivo, susținând fezabilitatea utilizării lor ca vectori pentru eliberarea controlată.

2. Secretomul, sub formă de mediu condiționat, provenit de la celulele stromale mezenchimale (MSC) umane izolate din măduva osoasă, a avut efecte chemoattractante și mitogene asupra keratinocitelor și celulelor endoteliale, cultivate clasic în sistemul bidimensional. Mai mult, acest secretom a promovat colonizarea unei matrice tridimensionale poroase de colagen bovin de tip I cu keratinocite și fibroblaste dermale; de asemenea, prezența secretomului a modulat expresia genică a moleculelor implicate în sinteză și degradarea matricei extracelulare (colagen de tip I și III, α SMA, TIMP1, TIMP2, MMP14). Astfel, datele obținute susțin fezabilitatea combinării matricei de colagen cu secretomul derivat de la MSC în vederea utilizării ca un produs acelular disponibil „direct de pe raft” pentru vindecarea rănilor cutanate.

3. Nanoparticulele de argint (NP Ag) funcționalizate cu etilen glicol, etilen glicol și poli(vinilpirolidonă), poli(etilenglicol), sau poli(etilenglicol) și poli(vinilpirolidonă) sintetizate prin metoda reducerii nitratului de argint, au prezentat nivele de citotoxicitate diferite pentru keratinocite, fibroblaste dermale și celule endoteliale; cea mai mare concentrație care nu a afectat viabilitatea și capacitatea migratorie a fost înregistrată pentru NP Ag cu etilen glicol și poli(vinilpirolidonă)- 25 μ g/ml, care, corelată cu concentrația minimă inhibitorie pentru efectul antibacterian- 15,63 μ g/ml, a susținut utilizarea acestor nanoparticule pentru potențiale aplicații în cazul tratamentului leziunilor pielii.

4. Exosomii secretați de MSC izolate din măduva osoasă au avut un efect stimulator mai puternic asupra migrării celulare, comparativ cu cei secretați de MSC izolate din țesut adipos; acești exosomi selectați au augmentat proliferarea fibroblastelor și keratinocitelor, inducând un fenotip pro-vindecare la nivelul fibroblastelor dermale diferențiate către miofibroblaste, caracterizat de o creștere a contractilitatii fără modificarea expresiei de α SMA. De asemenea, aceste nanovezicule au susținut migrarea celulelor endoteliale și formarea de tubi, sugerând o acțiune pro-angiogenă, datorată cel mai probabil citokinelor și factorilor de creștere identificați la nivelul acestora. Mai mult, tratarea cu exosomi a leziunilor efectuate pe culturile organotipice cutanate care mimează

177

structura pielii, a fost asociată cu o re-epitelizare completă, sprijinind astfel aplicarea acestui tip de vezicule extracelulare pentru tratamentul rănilor tegumentului.

TITLU:
Teza de doctorat - Lucian Vasile - SIMRE.docx [ID:3704067]

AUTOR:
VASILE I. LUCIAN-FLORIN

COORDONATOR:
ANTON MIOARA

UNITATE ORGANIZAȚIONALĂ:
Academia Română

DATA ÎNCĂRCĂRII:
2021-09-20 08:22:36

OMITEȚI ADRESELE URL:

Detalii Similitudini

Vă rugăm să aveți în vedere faptul că valori ridicate ale coeficienților nu indică automat plagiat. Raportul trebuie să fie analizat de o persoană autorizată.

CS1

% din cuvinte identificate în fragmente de 5 cuvinte (fără
Baza de Date Legislativă)

25

Lungimea frazelor pentru
Coeficientul de Similitudine 2

CS2

% din cuvintele identificate în fragmente de 25 de cuvinte
(fără Baza de Date Legislativă)

291930

Lungimea în cuvinte

CIT

% de cuvinte în ghilimele

1777315

Lungimea în caractere

Avertismente și alerte

În această secțiune, puteți găsi informații referitoare la alterări ale textului a căror scop să fie evitarea detectării. Aceste alterări nu pot fi sesizate de persoanele care evaluează documentul imprimat sau citit pe calculator, dar ele influențează analiza făcută de sistem și coeficienții de similitudine. Vă rugăm să analizați dacă aceste alterări sunt intenționate sau nu.

Alertă	Număr	Acțiune
Alertă <small>Număr de caractere din alte alfabeturi - poate indica o tentativă de evitare a detectării. Verificați cu atenție.</small>	39	arată în text
Extinderi <small>număr de spații extinse între litere - vă rugăm să verificați dacă imită spații, caz în care cuvintele sunt lipite în Raport.</small>	0	arată în text
Micro-spații <small>număr de spații fără lungime - vă rugăm să verificați dacă sunt plasate în interiorul cuvintelor și cauzează despărțirea acestora în raport.</small>	1	arată în text
Caractere albe <small>număr de caractere care au font alb - vă rugăm să verificați dacă au fost folosite în loc de spații, caz în care cuvintele sunt lipite. În raport, caracterele albe apar cu negru pentru a fi vizibile.</small>	0	arată în text

Listele similitudinilor

Parcurgeți lista și analizați în special fragmentele care depășesc lungimea CS2 (marcate cu bold). Folosiți linkul "Marcare fragmente" pentru a vedea dacă sunt câteva fraze scurte în diverse părți ale documentului (similitudini întâmplătoare), mai multe fraze scurte și apropiate unele de celelalte (plagiat tip mozaic) sau fragmente mari care nu sunt marcate drept citate (plagiat).

Cele mai lungi 10 fragmente (0,03 %)

Cele mai lungi 10 fragmente găsite în toate sursele

NR.	TITLUL SAU SURSA URL (BAZA DE DATE)	AUTOR	NUMĂR DE CUVINTE IDENTICE	Coeficient
1	https://www.libertatea.ro/sport/un-fotbalist-roman-din-italia-s-i-a-chemat-iubita-la-antrenament-a-simulat-o-accidentare-grava-si-a-cerut-o-de-sotie-2747193		11	0,00 %
2	https://www.altarul-banatului.ro/wp-content/uploads/2015/07/Altarul-4-6--2015_14.pdf		11	0,00 %
3	https://ro.m.wikipedia.org/wiki/Germania		10	0,00 %
4	https://alba24.ro/miercuri-investigatii-arheologice-la-mesentea-pentru-recuperarea-ramasitelor-pamantesti-a-doi-partizani-uci-si-in-1949-intr-o-lupta-cu-autoritatile-comuniste-493993.html		10	0,00 %
5	https://www.libertatea.ro/stiri/ucigasul-lui-marian-cozma-se-in-toarce-in-puscarie-3079890		9	0,00 %
6	https://www.libertatea.ro/stiri/ucigasul-lui-marian-cozma-se-in-toarce-in-puscarie-3079890		9	0,00 %
7	https://ro.m.wikipedia.org/wiki/Germania		8	0,00 %
8	Figuri reprezentative ale diplomației românești în secolul al XIX-lea <i>Valahia University of Targoviste (Științe Umaniste)</i>	Soare Aura	7	0,00 %

9	C:\Documents and Settings\User\Desktop\! bibliografie FGW\Carti\misiune dificila.doc Academia Națională de Informații "Mihai Viteazul" (ANIMV)	autor 1	7	0,00 %
10	Figuri reprezentative ale diplomației românești în secolul al XIX-lea Valahia University of Targoviste (Științe Umaniste)	Soare Aura	6	0,00 %

din Baza de Date RefBooks (0,00 %)

Toate fragmentele găsite în baza de date RefBooks, care conține peste 3 milioane de texte de la editori și autori.

NR.	TITLU	AUTOR	NUMĂR DE CUVINTE IDENTICE (NUMĂR DE FRAGMENTE)	
Sursă: RePEC				
1	Politici imperiale în Estul și Vestul Spațiului Românesc	(Horga, Ioan,Brie, Mircea,Gumenăi, Ion,Șarov, Igor,Șipoș, Sorin;)	5 (1)	0,00 %

din Baza de Date Proprie (0,00 %)

Toate fragmentele găsite în baza de date a instituției dumneavoastră.

NR.	TITLU	AUTOR	DATA INDEXĂRII	CUVINTE IDENTICE (FRAGMENTE)
NU AU FOST GĂSITE SIMILITUDINI				

din Programul de Schimb de Baze de Date (0,01 %)

Toate fragmentele găsite în bazele de date ale altor instituții.

NR.	TITLU NUMELE BAZEI DE DATE	AUTOR	DATA INDEXĂRII	NUMĂR DE CUVINTE IDENTICE (NUMĂR DE FRAGMENTE)	
1	Figuri reprezentative ale diplomației românești în secolul al XIX-lea Valahia University of Targoviste (Științe Umaniste)	Soare Aura	2012-05-17	13 (2)	0,00 %
2	C:\Documents and Settings\User\Desktop\! bibliografie FGW\Carti\misiune dificila.doc Academia Națională de Informații "Mihai Viteazul" (ANIMV)	autor 1	2016-05-26	7 (1)	0,00 %

din Resursele Internetului (0,03 %)

Toate fragmentele găsite în resursele open-access de pe internet.

NR.	SURSA URL	CUVINTE IDENTICE (FRAGMENTE)	
1	https://www.memorialsighet.ro/elena-mititelu/	22 (4)	0,01 %
2	https://www.libertatea.ro/stiri/ucigasul-lui-marian-cozma-se-intoarce-in-puscarie-3079890	18 (2)	0,01 %
3	https://ro.m.wikipedia.org/wiki/Germania	18 (2)	0,01 %
4	https://www.altarul-banatului.ro/wp-content/uploads/2015/07/Altarul-4-6- -2015_14.pdf	11 (1)	0,00 %
5	https://www.libertatea.ro/sport/un-fotbalist-roman-din-italia-si-a-chemat-iubita-la-antrenament-a-simulat-o-accidentare-grava-si-a-cerut-o-de-sotie-2747193	11 (1)	0,00 %
6	https://alba24.ro/miercuri-investigatii-arheologice-la-mesentea-pentru-recuperarea-ramasitelor-pamantesti-a-doi-partizani-ucisi-in-1949-intr-o-lupta-cu-autoritatile-comuniste-493993.html	10 (1)	0,00 %

■ Conținutul analizat - similitudinile sunt evidențiate în text în funcție de sursă::

Vă rugăm să aveți în vedere faptul că sistemul nu dă verdicte. Dacă există suspiciuni, Raportul de Similitudine trebuie să fie supus unei analize detaliate.

LEGENDĂ

- - Baze de Date Instituționale
- - Resursele Internetului
- - Baza de Date RefBooks
- - Citate
- B - Alertă
- | - Micro-spații

Institutul de Istorie "Nicolae Iorga" București

Teză de doctorat
Serviciul de Informații al Militarilor Români din Exil
1947 - 1957

Coordonator științific:
Cercetător științific II Mioara Anton

Doctorand:
Lucian Florin Vasile

București
2021

Cuprins

Introducere 9

1. Constituirea și organizarea Serviciului de Informații al Militarilor Români din Exil. 1946-1950 19

1.1 Preambul unui proiect îndrăzneț. 1946-1948 20

1.2 Primele "bătălii" ale "războiului secret" 28

1.3 Contraatacul Bucureștiului 38

1.4 Spionaj la umbra hainei militare 45

1.5 Definitivarea edificării SIMRE 62

2. Vremea speranțelor. Conducerea Petrescu-Opran (1950-1952) 79

2.1 Rezidențele SIMRE 79

2.1.1. Viena: prima linie de apărare, întâiul front de atac 80

2.2 Biroul contrainformativ 89

2.3 Biroul ofensiv 102

2.3.1. Acțiunea Lya Popescu - Paula Ventzel - Mihail Țanțu 108

2.3.2. Acțiunea Secară - Suțer 171

2.4 Colaborarea cu alte structuri de informații 198

2.4.1. Principalul vector informativ: CIC-ul american 199

2.4.2. Enigmatica Tanda Caragea 236

2.4.3. Celula informativă din Turcia 248

2.5. Aliatul incomod. Mișcarea Legionară 253

2.5.1. Spionaj și contraspionaj la mica înțelegere 256

2.5.2. Premisele unor acțiuni îndrăznețe 261

2.5.3. Colaborarea dintre Mișcarea Legionară și SIMRE 264

2.6. Declinul unui proiect. 1951-1952 267

2.6.1. Lovitura sub centură: răpirea Constanței Magoș 272

2.6.2. Răzvrătitul. Căderea lui Gigi Saramet 294

2.6.3. Tensiunile din 1951-1952 302

2.7. Preludiul tragediei. Grupul Săplăcan (1951) 311

2.7.1. Cei cinci aventurieri 311

2.7.2. "Ai curaj să sari din avion?" 315

2.7.3. (Pseudo)Acțiunea grupului Săplăcan 320

2.7.4. Judecată spionilor 333

2.7.5. Execuția și valurile represive ulterioare 338

2.7.6. Ecourile căderii grupului Săplăcan 341

3. SIMRE sub conducerea lui Neagu Djuvara. 1952 - 1956 345

3.1. Un diplomat la conducerea ofițerilor 345

3.2. Ecourile interne ale schimbării de conducere 347

3.3. Grupul Fiii Patriei 350

3.3.1. Sabin Mare. Portretul luptătorului 351

3.3.2. Ilie Rada. Cadru de nădejde, bandit de temut 356

3.3.3. Gavrilă Pop. Tânărul parașutist 361

3.3.4. Constituirea grupului 362

3.3.5. Infiltrarea 365

3.3.6. Descoperirea 372

3.3.7. O moarte care nu rezolvă nimic 377

3.3.8. Povara de a fi supraviețuit 380

3.4. SIMRE-ul după 1953. Sistarea parașutărilor 385

3.4.1. Înlocuirea lui Mircea Pătru cu Bazil Rațiu 387

3.4.2. Rezidențele în perioada Djuvara 390

3.4.3. Acțiunea informativă "Cosocar" 414

3.5. Viața de după SIMRE 420

3.5.1. Incertitudine și constrângere. Cazul generalului Dumitru Petrescu 420

3.5.2. Spionaj alternativ. Mihail Opran după 1952 427

3.6. Sfârșitul conducerii Djuvara 428

3.7. Apogeul războiului secret: operațiunea "Parașutiștii" (1951-1953) 432

3.7.1. Echipa Jacques: Ion Samoilă și Ion Golea 434

3.7.2. Echipa Robert: Alexandru "Ică" Tănase și Mircea Popovici 458

3.7.3. Echipa Pascal: Gogu Gheorghiu, Gigi Constantin și Savu Fătu 471

3.7.4. Trădătorul fără arginți. Bebi Toma 481

3.7.5. Operațiunile terestre 484

3.7.6. Procesul parașutiștilor 489

3.7.7. Procese secundare 496

3.8. Urmările căderilor și procesului din 1953 499

3.9. Colaborările cu alte structuri 501

4. Perioada Neferu (1957) și acțiunile ulterioare 503

4.1. Revenirea lui Opran în linia I 506

4.2. Frământările de la Viena 512

4.3. Ultima încercare. Acțiunea Dumitra Georgean 516

5. Destine post-spionaj 527

5.1. La masă cu dușmanul: contactările foștilor agenți din exil 527
5.1.1. Mihail Opran. Ultimul mohican 527
5.1.2. Gelu Belu. Posibila iertare "de tot răul" 540
5.2. Liniștea înșelătoare: urmărirea foștilor agenți 545
5.3. Agenții dubli din exil 551
5.4. Ieșirea din infern 552
5.5. Revenirea în infern 557
5.6. Viețile celor din interior 561
Concluzii 569
Bibliografie 579
Arhive: surse inedite 579
Surse edite 580
Surse de istorie orală 581
Memorialistică 581
Periodice 583
Dicționare 584
Lucrări generale 584
Articole și studii de specialitate 588
Resurse online 590
Anexe 595

Introducere

"Și toate astea chiar s-au întâmplat?" , m-a întrebat soția mea după ce îi povestisem despre planul Securității de a-l răpi pe unul dintre agenții secreți de la Viena și, sărind la un alt episod, despre o stație de emisie-recepție ascunsă la marginea orașului Sinaia, în vederea folosirii de către una dintre echipele parașutate în țară la începutul anilor '50. De aproape de șase ani îmi ascultase relatările despre spioni și rețele informative, cerneală simpatică și note cifrate, parașutiști și călăuze terestre pe care le descopeream în arhivele fostei Securități. Și totuși, la un moment dat, chiar și ei i se părea de necrezut că în primii ani ai comunismului românesc a existat o asemenea efervescentă de acțiuni secrete și, deopotrivă, spectaculoase duse din exil împotriva regimului de la București.

Știu că nu este poate cea mai convențională introducere pentru o teză de doctorat, însă, în același timp, sunt sigur că pentru fiecare cititor al următoarelor capitole, va exista un moment în care își va pune aceeași întrebare. De altfel, la începutul cercetării, nici eu nu am crezut că au existat atâtea operațiuni secrete plănuite din occident împotriva puterii instaurate în țară după cel de-al Doilea Război Mondial. Aveam câteva cunoștințe despre existența unor grupuri de parașutiști trimise în România la începutul anilor 50, însă nu bănuiam că dincolo de aceste acțiuni punctuale și temerare a existat o structură principală, formată pe calapod militar, adiacentă (cel puțin inițial) Comitetului Național Român condus de generalul Rădescu și sprijinită de serviciile secrete vestice. În fond, aceasta este și ipoteza de lucru pe care o voi demonstra în cuprinsul tezei de doctorat: în primii ani ai Războiului Rece, exilul românesc a construit un serviciu informativ prin care a desfășurat o serie de acțiuni concrete împotriva regimului comunist din țară. Iar în jurul acestei structuri - uneori într-o formă de colaborare, alteori independent - s-au coagulat și alte celule operaționale sau acțiuni individuale care și-au propus să ducă operațiuni secrete contra puterii instaurate la București.

Subiectul cercetării a fost descoperit din întâmplare: în 2015 făceam un studiu asupra deținuților politici executați la Jilava. Descoperind fișa matricolă a lui Gheorghe Șerbu, am fost intrigat de faptul că un profesor din București a fost condamnat la moarte pentru trădare și împușcat în 1952 în Valea Piersicilor din perimetrul Fortului 13. Am cerut la CNSAS dosarul său și am primit un singur dosar din fondul Informativ, cu un singur volum și numai câteva file. Potrivit documentelor, respectiva persoană se încadrase în învățământ după terminarea Războiului și cochetase cu masoneria. Nimic însă despre presupusele fapte de "trădare" care au condus la o sentință capitală. Abia după câteva luni, am primit înștiințarea că a fost identificat un dosar penal cu opt volume în care era cuprins și numele lui Șerbu. Așa am descoperit povestea rețelei informative creată de la Paris de către Mihail Opran prin intermediul Paulei Ventzel și a Lyei Popescu, două femei care avuseseră relații apropiate cu fostul comandor, și care era folosite ca veritabile "capete de pod" pentru construirea în țară a unor rețele de informatori. Din acel moment, am continuat să studiez dosarele celor care, ca agenți propriu-zisi sau simpli colaboratori, s-au implicat în operațiunile secrete desfășurate de către exilul românesc în primii ani postbelici. Fiecare răspuns genera multe alte întrebări, fiecare pistă cercetată dezvăluia noi fire narrative și fiecare operațiune analizată aducea la lumină oameni necunoscuți și fapte de necrezut. Astfel, am descoperit o activitate bogată, complexă, incitantă și, nu în ultimul rând, tragică, prin epilogurile sale, dusă între serviciile secrete din exil și cele din țară.

Subiectul tezei de doctorat este unul inedit, deoarece în istoriografia română a fost tratat rareori și, cu precădere, numai tangențial. Unul dintre motive este dat de faptul că istoria serviciilor secrete românești este dominată de două teme majore: perioada "romantică" a spionajului românesc (cuprinsă de cele două Războaie Mondiale) și febrilitatea captivantă a epocii Ceaușescu, marcată de reușitele spectaculoase ale Mihai Caraman și de seismul instituțional generat de defectiunea generalului Mihai Pacepa. Primul interval este marcat de figurile lui Mihail Moruzov[1], considerat întemeietorul Serviciului Special de Informații (SSI), prima structură de intelligence românească, și Eugen Cristescu[2], cel care a condus instituția în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, ambele personalități fiind subiectul unor cercetări întreprinse de Cristian Troncotă[3]. Tot în acest capitol pot fi incluse și memorialistica[4] și studiile[5] despre acțiunile de spionaj întreprinse pe teritoriul României în timpul sau în preajma celor două conflagrații mondiale. Chiar dacă a doua temă tinde să acapareze, în linii mari, întreaga perioadă comunistă, în realitate vizează mai degrabă anii în care Nicolae Ceaușescu a condus România. Intervalul 1965-1989 a fost marcat de devalorarea rețelei Caraman[6], care a dat o gravă lovitură Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) prin sustragerea de documente[7], timp de aproape un deceniu, din sediul francez al alianței, de acțiunile violente duse[8] sau proiectate[9] împotriva unor membri marcanți ai exilului românesc, precum și de defectarea generalului Ion Mihai Pacepa[10], care a produs grave prejudicii structurilor informative din occident ale Securității și a forțat regimul comunist la amplă o reconfigurare a rețelor de agenți. După 1990, au fost publicate, de asemenea, și lucrări care studiază structurile informative românești în ansamblul lor, analiza unora dintre ele acoperind nu numai perioada Nicolae Ceaușescu, ci și (măcar o parte din) cele două decenii în care Gheorghe Gheorghiu-Dej s-a aflat la conducerea țării[11]. Cu toate acestea, aproape fiecare a acordat o atenție redusă primilor ani postbelici, iar războiul dus - pe plan informativ - între exilul românesc și structurile de la București este aproape în totalitate absent. Primele

informații publice[12] despre activitatea informativă a unor organisme instituționale create de exilul românesc, cu sprijinul aliaților occidentali, au fost incluse în lucrările de memorialistică publicate de cei implicați direct în lupta secretă dintre structurile de informații ale regimului de la București[13] sau ale exilului[14]. În ultimii ani, au început să fie publicate studii[15] sau volume[16] dedicate activității unor membri ai serviciului de informații din exil, însă tema este departe de a fi epuizată, personaje-cheie din angrenajul structurii, precum generalul Dumitru Petrescu[17], Constanța Magoș[18], comandorii Mihail Opran și Mircea Pătru[19] ori agentul Ilie Rada[20] fiind și astăzi într-un con de umbră, la fel ca și acțiunile în care au fost implicați. Nu în ultimul rând, chiar dacă despre anumite operațiuni secrete duse de exilul românesc în primii ani Războiului Rece au beneficiat de oarecare atenție din partea cercetătorilor, studiile fie nu respectă întru totul adevărul istoric[21], fie nu oferă o viziune completă a temei (așa cum, spre exemplu, este cazul parașutarilor de la începutul anilor 50, despre care nu există o cercetare în detaliu)[22].

Totodată, trebuie punctat că există în literatură de specialitate occidentală un număr semnificativ de lucrări care abordează palierul spionajului în cadrul Războiului Rece[23]. Cu excepția unei scurte mențiuni a grupului Săplăcan într-o lucrare a istoricului britanic Dennis Deletant[24], tema acțiunilor informative și contrainformative duse de exilul românesc în primii ani postbelici nu există. De altfel, aceeași lipsă documentară se resimte și în subiectul celorlalte emigrații est-europene, nefiind găsite documente sau studii care să ateste un corespondent al SIMRE în cadrul exilului polonez, maghiar, bulgar, ceh, slovac, sârb sau ucrainean. În cadrul cercetării, am contactat diferite instituții și ONG-uri central și est-europene, din domeniul cercetării istorice, precum Institutul Național al Memoriei (Instytut Pamięci Narodowej) din Varșovia, Casa Terorii (Terror Haza) din Budapesta, Institutul de Studii Istorice din cadrul Academiei Bulgare de la Sofia, Institutul de Istorie Recentă al Serbiei de la Belgrad și Institutul de Istorie al Academiei Cehe de Științe, însă fie nu am primit niciun răspuns, fie mi s-a comunicat că nu există informații sau studii despre aceste subiecte de nișă.

Un alt motiv care poate că a descurajat cercetarea activității SIMRE și a celorlalte proiecte informative ale exilului românesc l-a constituit presupusa dificultate a identificării și consultării surselor istorice. În fața dificultăților de studiere a arhivelor occidentale și a dispariției proprii arhive a structurii informative a exilului românesc, singura opțiune este dată de documentele păstrate în arhiva Securității. La o primă vedere, există riscul analizării dintr-o singură perspectivă. Însă în urma cercetării, am ajuns la concluzia că resursele documentare din fondurile Penal, Informativ și SIE ale CNSAS sunt mai mult decât suficiente pentru o imagine foarte detaliată, atât din exterior, cât și din interior a activităților informative duse de exilul românesc. Securitatea (și predecesorul său, SSI-ul) au reușit să fie, de cele mai multe ori, cu cel puțin un pas înaintea serviciilor secrete ale emigrației românești. Mai mult de atât, au reușit să infiltreze în 1949-1951 cel puțin doi agenți și o călăuză, să răpească pe unul dintre oamenii de încredere ai conducătorului de facto al SIMRE, să captureze mai mulți agenți parașutați sau trimiși în țară și să îl convingă pe unul dintre șefii de departament să se repatrieze. De la fiecare dintre aceștia, ofițerii de la București au obținut ample rapoarte și declarații care oferă detaliate priviri din interior. În plus, fiecare cădere a antrenat numeroase alte arestări, astfel că în arhiva fostei Securități există zeci de dosare cu informații despre organizarea și activitatea SIMRE, majoritatea nefiind valorificate istoriografic. Mai mult de atât, pe lângă informațiile obținute "la cald" în anii de activitate informativă a structurii de la Paris și a rezidențelor sale din alte orașe, Securitatea și-a întregit bagajul documentar prin notele informative și rapoartele pe care le-a obținut de la începutul anilor 60, atunci când a fost demarată o campanie de contactare a foștilor oponenți, acțiune care a avut rezultate destul de diferite. Astfel, arhiva CNSAS a reprezentat principala sursă de documentare pentru subiectul tezei. Trebuie menționat că peste trei sferturi dintre dosarele pe care le-am parcurs erau consultate pentru prima dată, astfel că cercetarea mea este, și un argument pentru istorie factuală: nu putem analiza procesele istorice și mecanismele în ansamblul lor dacă nu cunoaștem faptele și oamenii care stau, de fapt, la bază. În plus, aceeași deficiență documentară am întâmpinat-o atunci când am încercat să studiez servicii similare ale celorlalte emigrații est-europene: cu toate că am întâlnit indicii rezonabile că și exilul bulgar sau maghiar au avut structuri secrete, în istoriografia țărilor respective nu am identificat nicio resursă bibliografică.

Cu toate că cercetarea este un apel pentru istorie factuală, de-a lungul tezei am căutat să pun în context evenimentele, să reconstitui legăturile care au existat și care au determinat anumite decizii și să încerc să înțeleg motivele care au stat la baza implicării unor oameni în asemenea acțiuni de film. Chiar dacă nucleul operativ din Paris era format din foști militari, o bună parte a informatorilor, a sprijinitorilor sau a colaboratorilor erau de fapt oameni obișnuiți: marinari, funcționari, profesori, femei casnice, țărani etc. Din întâmplare sau din proprie voință, asumat sau inconștient, aceștia s-au găsit în mijlocul unui război între serviciile secrete aflat de o parte și de alta a Cortinei de Fier.

Tot din punct de vedere metodologic, trebuie să precizez că, la fel ca în orice subiect legat de spionaj, există și un gram (sau mai multe) de incertitudine: este greu de spus uneori dacă informațiile sunt reale sau, de fapt, constituie o legendă menită să ascundă adevărata desfășurare a evenimentelor. Nu există o soluție general valabilă pentru această problemă, așa că singura soluție a fost să tratez datele cu reticență, să le pun constant sub semnul întrebării, să confrunt permanent declarațiile între ele și să țin cont de contextul în care au fost acordate sau redactate. Ceea ce urmează este rezultatul unei îndelungate analize, iar atunci când am ales o variantă în detrimentul alteia am avut argumente să o fac, însă nu întotdeauna și certitudinea că așa s-a întâmplat. În fond, un spion bun poate spune minciuni într-un mod foarte convingător, iar în cadrul SIMRE și al celorlalte structuri adiacente au activat unele persoane cu adevărat remarcabile.

Un alt obstacol în redactarea temei l-au reprezentat intervalele temporale pe care le-am analizat. Ca puncte de referință, am ales 1947 ca moment de început al încheierii unor nuclee operaționale la Paris și Viena, din care, mai apoi, se va edifica SIMRE, deoarece atunci Bazil Rațiu[25] își începe cu certitudine activitatea secretă în capitala Franței, iar Gelu Belu[26] ajunge în Austria. Cealaltă bornă a fost mult mai simplu de identificat: în 1957 moare subit, într-un accident de mașină, colonelul Dumitru Neferu[27], iar odată cu dispariția sa se stinge și orice tentativă de continuare a existenței oficiale a SIMRE. Cu toate acestea, pe măsură ce studiam dosarele foștilor lideri ai structurii românești din exil, am considerat că și ceea ce se întâmplă ulterior momentului 1957 este relevant pentru întreaga poveste. Pentru unii dintre ei, spionajul nu a murit niciodată, fiind legați prin fire nevăzută de această lume obscură. Totodată, pentru majoritatea celor din emigrație, umbra activității secrete i-a urmărit mereu, fie printr-o traumă personală, fie printr-o reputație în rândul celorlalți români, fie printr-o supraveghere din partea Securității. Iar pentru toți cei rămași în țară, efectele au fost tragice și fără sfârșit, implicarea sau simpla sprijinire a acțiunilor secrete bulversându-le radical viața.

Teza este formată din cinci capitole, la care se adaugă cel introductiv și cel de concluzii. În primul capitol urmăresc modul de coagulare a unor inițiative informative în exil care își propuneau să aibă o activitate împotriva regimului (pro)comunist din țară, de la constituirea unor filiere transfrontaliere prin care să fie scoase din țară persoanele aflate într-o situație delicată ori care își plăteau drumul către lumea liberă la celei dintâi operațiuni secrete propriu-zise. Totodată, urmăresc și modul de edificare a SIMRE-ului, de la primele discuții în

acest sens până la cristalizarea sa ca structură funcțională și independentă.

Al doilea capitol este dedicat primilor doi ani și jumătate de activitate a SIMRE, interval în care conducerea a fost asigurată de generalul Dumitru Petrescu, secundat (în mod oficial) de comandorul Mihail Opran. Este perioada în care structura se profesionalizează și beneficiază de o organigramă clară, prin definirea birourilor ofensiv și contrainformativ, precum și prin punerea în funcțiune a unor rezidențe (ori chiar includerea unor celule deja funcționale, precum cea de la Viena). Totodată, mi-am propus să urmăresc și principalele două acțiuni informative: rețelele Lya Popescu - Paula Ventzel (a cărei activitate se împletește cu misiunea în țară a lui Mihail Țanțu) și Secară - Suțer. De asemenea, am analizat legăturile dintre SIMRE și celelalte structuri informative care vizau emigrația românească sau care aveau ca obiectiv informativ teritoriul românesc, precum CIC-ul american, celula din Turcia ori Mișcarea Legionară. Am acordat o atenție evenimentelor care au dus la seismul instituțional din 1952, de la răpirea Constanței Magoș la rivalitățile interne. Nu în ultimul rând, am inclus în acest capitol și o reconstituire a activității grupului Săplăcan, prima echipă de agenți secreți parașutați în țară și capturată de Securitate, eveniment care avea să prefigureze amplele căderi din 1953.

Al treilea capitol urmărește perioada 1952 - 1957, când la conducerea SIMRE a fost numit Neagu Djuvara[28], iar profilul activităților s-a modificat radical, prin diminuarea operațiunilor contrainformative în favoarea unor acțiuni directe, acest ultim aspect fiind marcat de misiunea grupului "Fiii Patriei". În paralel, rezidența de la Viena a structurii secrete a cunoscut o efervescentă notabilită, ceea ce a dus atât la unele reușite informative, precum și la unele înfrângeri catastrofale în confruntarea cu Securitatea. Am căutat, de asemenea, să urmăresc și activitatea foștilor membri ai SIMRE, care, cu toate că nu mai făceau parte din organigrama structurii, au rămas în sfera activităților de spionaj. Ar fi fost imposibil de analizat modificările survenite după 1953 în dinamica SIMRE dacă nu ar exista o aplecare și asupra grupurilor de parașutiști pregătiți pe filieră legionară și capturați în 1953. Procesul acestora a reunit atât persoane implicate în aceste echipe, cât și unele care avuseseră legătură cu grupul pregătit de SIMRE, iar efectele evenimentelor din acel an s-au răsfrâns asupra întregului peisaj al structurilor secrete ale emigrației românești.

Cu toate că ar putea părea eterogen, capitolul IV pleacă de la scurta conducere a SIMRE de către colonelul Dumitru Neferu și explorează ecourile informative ale dispariției principalului serviciu secret al exilului românesc. Nici operațiunile foștilor agenți de la Viena și Paris nu au încetat și nici munca contrainformativă și de dezinformare a Securității nu s-au oprit după moartea lui Neferu.

Ultimul capitol este dedicat destinului tuturor celor implicați în acțiune SIMRE sau în alte operațiuni de spionaj conexe. Efectele dramatice nu au încetat niciodată și au putut identifica diferite tipologii, în funcție de locul în care se afla persoana respectivă, de presiunile la care a fost supus(ă) ori de traumele suferite. Atunci când se discută despre rezistența anticomunistă, în ansamblul său, se are în vedere aproape exclusiv planul intern, cu grupurile armate din munți și sprijinitorii lor din rural și urban[29]. Este evident că centrul de greutate al acestui act de opoziție față de regimul comunist cade în mod firesc pe cei care și-au asumat riscuri uriașe, plătind nu de puține ori cu viața alegerea făcută. Însă în acest subiect al rezistenței anticomuniste trebuie menționate și acțiunile duse de exilul românesc. Departele de a-și fi devoalat toate poveștile, Serviciul de Informații al Militarilor Români din Exil constituie astfel nu doar una dintre cele mai intrigante aspecte ale emigrației românești, ci ale opoziției față de regimul instalat la București după 1945. Acțiunile sale din emigrație și operațiunile sale din țară sunt reconstituite și analizate în această teză, oferind o latură mai puțin cunoscută a istoriei recente.

1. Constituirea și organizarea Serviciului de Informații al Militarilor Români din Exil. 1946-1950

Odată cu instaurarea treptată a regimului comunist la București, societatea românească a căutat modalități de a se împotrivi acțiunii de transformare radicală a țării sub influența puterii comuniste. Cele mai cunoscute forme au fost opoziția democratică dusă de partidele istorice în contextul alegerilor din 1946, lărga susținere din partea populației a Regelui Mihai I (văzută de majoritatea românilor drept o contrapondere la guvernul condus de dr. Petru Groza), organizarea de varii grupuri anticomuniste (constituite în special din tineri, dar nu exclusiv) și, fără îndoială cea mai directă și mai ne-echivocă, rezistența armată din munți. Toate aceste forme de opoziție au constituit răspunsul celor rămași din țară. Pentru cei care reprezentau exilul românesc (indiferent că era vorba de persoane aflate în străinătate dinainte de instaurarea regimului antonescian, care se stabiliseră în vest în timpul celui de-al Doilea Război Mondial sau care fugiseră după 6 martie 1945), opțiunile erau mult mai limitate, dar, la fel de adevărat, și riscurile mult mai reduse. Opoziția anticomunistă a celor aflați la vest de Cortina de Fier[30] s-a manifestat prin încercările (mai mult sau mai puțin reușite) de constituire a unei reprezentări politice alternative la regimului comunist de la București, care să fie reflecția forțelor democratice interzise în țară (PNL, PNT, PSD-Titel Petrescu etc), înființarea de asociații care să coaguleze comunitatea românească, să promoveze cauza națională (prin intermediul manifestărilor culturale ori a publicațiilor tipărite) și să ducă o campanie de informare a opiniei publice occidentale cu privire la situația din țară. Cu toate acestea, niciuna dintre opțiunile de mai sus nu erau îndreptate direct către puterea comunistă de la București și nici nu puteau produce vreun efect real asupra stării din interiorul României. În anii imediat următori încheierii celui de-al Doilea Război Mondial, țările occidentale s-au ferit de acțiuni fățișe contra fostului aliat sovietic și, inerent, contra sateliților săi din Europa central-estică. Teama izbucnirii unui nouă conflict global, la scurt timp după un război care a durat șase ani și a răvășit bătrânul continent, lăsând în urmă zeci de milioane de morți și atrocități de neînchipuit până atunci, și frica unei catastrofe totale, în urma posibilei utilizări a recent apărutei bombe nucleare, au împins guvernele vestice la o politică de "appeasement" față de Moscova[31]. Pentru est-europenii aflați în exil, această atitudine s-a tradus printr-o susținere publică moderată (recunoașterea oficială a unor comitete reprezentative și nu a unor guverne legitime forțate să funcționeze în afara țărilor de origine) și un sprijin logistic limitat. Dar chiar și atunci când războiul nu poate fi purtat în mod direct, există un palier în care confruntările continuă, iar acesta este așa numitul "război secret", în care sunt implicate serviciile de informații. Bazându-se pe asistența structurilor de intelligence francez și american, exilul românesc a dezvoltat un organism instituțional care a încercat să își asume un rol în prima linie în această confruntare aprinsă a războiului rece. Procesul nu avea să fie unul simplu și predictibil, ci, în mare măsură, rezultatul unor acțiuni în care cunoștințele unor profesioniști s-au îmbinat cu diletantismul și entuziasmul vremurilor, uneori cu rezultate tragice.

1.1 Preambul unui proiect îndrăzneț. 1946-1948

Apariția Serviciu de Informații al Militarilor Români din Exil avea să fie precedată de un lung șir de colaborări mai mult sau mai puțin reușite între membrii exilului românesc și serviciile de informații occidentale, proces marcat de idealism, naivitate și improvizatii. În primii ani postbelici, structurile de intelligence ale puterilor vestice au preferat să racoleze foști membri ai spectrului politic sau foști ofițeri care, la rândul lor, să creeze rețele informative sau să controleze călăuze capabile să aducă din țară oameni și informații. Totuși, toate

aceste proiecte s-au făcut fără o strategie clară, cu un spectru mult prea larg al scopurilor care ar fi trebuit urmărite, oscilând de la scoaterea din România a unor persoane de interes sau trimiterea de ajutoare materiale familiilor celor arestați pe motive politice la crearea de rețele de spionaj și sprijinirea grupurilor de rezistență din munți. Această primă perioadă, cuprinsă între 1946-1948, este caracterizată de entuziasmul de a acționa în orice mod posibil împotriva regimului de la București, proiectele fiind nu de puține ori implementate în pripă și fără o temeinică pregătire prealabilă. Confrunțați cu așteptări ridicate (și uneori nerealiste) ale reprezentanților serviciilor de informații occidentale, oamenii de legătură din exilul românesc au încercat să le dovedească partenerilor vestici că refugiații români pot executa misiuni periculoase și se pot achita cu succes de sarcinile trasate. Acest idealism avea însă să se răsfângă într-un număr alarmant de arestări și condamnări la ani grei de închisoare ale agenților trimiși dincolo de Cortina de Fier, în limitarea severă a posibilităților de contactare a celor rămași în țară și, mai ales, în constrângerea serviciilor de informații franceze și americane să reevalua strategia cu privire la România comunistă.

Astfel, coagularea structurii informative românești la Paris a fost rezultatul unor circumstanțe istorice create de sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial și, apoi, de declanșarea Războiului Rece. Îndreptarea refugiaților politici către Franța a venit, într-o oarecare măsură, în virtutea unei tradiții: la sfârșitul anilor '40, societatea românească era încă, în bună măsură, francofilă, iar unii dintre cei care aveau să formeze Serviciul de Informații al Militarilor Români din Exil sau să graviteze în jurul său erau vorbitori de franceză ori, precum generalul Dumitru Petrescu, chiar studiaseră în Franța. În plus, la Paris exista deja o comunitate românească și practica uzuală a funcționării unor organizații care să-i reunească pe membrii acesteia (bazate cu precădere pe considerente culturale sau religioase), astfel că există o infrastructură instituțională ce s-a augmentat după 1945, favorizând sosirea și acomodarea unui mare număr de români. Un alt aspect care a contat în atragerea refugiaților români către capitala Franței - în special diplomați sau politicieni - au fost lucrările Conferinței de Pace din 1946, când Alexandru Cretzianu și Grigore Gafencu au încercat să formeze un grup de lucru care să facă lobby în favoarea cauzei românești[32].

În al doilea rând, politica guvernului de la Paris față de refugiații politici era sensibil mai deschisă și mai tolerantă în comparație cu cea a Londrei ori a Washingtonului, care îi treceau printr-un lung șir de verificări și interogatorii pe cei ajunși în lagărele din Austria[33] (locul predilect de traversare a Cortinei de Fier). Atitudinile guvernelor centrale se reflectau totodată și în strategiile serviciilor de informații. Britanicii aveau o atitudine rezervată[34], nu încercau să racoleze noii-veniți, așteptând ca posibili informatori sau agenți să facă ei primul pas și să caute o legătură, plecând astfel în posibila colaborare de pe o poziție inferioară de negociere. În plus, contactul cu Intelligence Service presupunea o lungă perioadă de anchetă, candidații fiind verificați cu scrupulozitate și tratați cu răceală[35]. Americanii erau, în majoritatea cazurilor, interesați strict de informație și nu de informator, plătind datele care le erau furnizate și rareori oferind un venit constant unei persoane. În schimb, serviciile franceze nu posedau capacitățile logistice ale partenerilor occidentali, astfel că nu respingeau ideea creării unei structuri naționale, care să funcționeze, în linii mari, independent și care doar să livreze rezultate operative și informații în schimbul stipendiului[36].

De asemenea, nu trebuie pierdut din vedere și un aspect practic: Franța era mai aproape decât Marea Britanie ori Statele Unite ale Americii. Pentru un refugiat, sosit de dincolo de Cortina de Fier adeseori fără bani sau alte posibilități materiale[37], era mult mai accesibil să ajungă la Paris decât să treacă oceanul Atlantic ori Canalul Mânecii. Germania nu constituia o reală opțiune, deoarece la sfârșitul anilor '40 era încă puternic devastată de experiența celui de-al Doilea Război Mondial, astfel că șansele de a-și construi o nouă viață erau sensibil mai mici decât în alte țări din occident. În același timp, nici Spania nu era o variantă pentru mulți, atât din cauza costul mai mare de a ajunge în peninsula Iberică, cât și a regimului politic autoritar al generalului Francisco Franco (de aceea, o parte semnificativă a celor ajunși în Spania în primii ani ai comunismului românesc erau legionari[38] sau, cel puțin, simpatizanți ai drepte naționaliste[39]).

În lipsa mijloacelor de consultare a arhivelor serviciilor de informații din occident, identificarea modurilor în care s-a conturat ideea unei colaborări între membrii exilului românesc și serviciile de informații occidentale în vederea unor acțiuni împotriva guvernului (pro)comunist de la București poate fi numai dedus prin acțiunile ulterioare. Conform datelor identificate până în prezent, primele proiecte în acest sens par să se fi petrecut în primăvara lui 1946, iar intermediarul a fost Alexandru Cretzianu[40], care l-a contactat pe maiorul Bazil Rațiu. Acesta din urmă fusese numit la data de 1 septembrie 1944 în poziția de atașat militar adjunct la reprezentanța diplomatică din Ankara a Regatului Român[41]. În primele luni, a fost subordonat direct colonelului Lupescu, însă, odată cu rechemarea în țară a superiorului său, maiorul Rațiu a preluat, cu titlu interimar, funcția de conducere a biroului militar din cadrul ambasadei. Ca urmare a începerii epurărilor din armată, la 1 iulie 1945, maiorul Rațiu a primit ordin de rechemare în țară, însă, folosindu-se de tertipuri tehnice și financiare, ofițerul a amânat plecarea din Turcia până la începutul anului următor, când, confruntat cu un ultim termen de revenire la unitatea de care aparținea, și-a înaintat demisia din cadrul armatei[42]. Cu toate că de jure nu mai făcea parte din reprezentanța diplomatică română, Bazil Rațiu a continuat să fie considerat de facto un reprezentant al României, fișa biografică din dosarul de urmărire deschis peste ani de Securitate menționând că "după terminarea oficială, definitivă, a funcției de atașat militar adjunct în Turcia, maiorul Rațiu a mai rămas în Ankara câteva luni, continuând să frecventeze cercurile diplomatice din Ankara și în special atașatii militari: englez, american, francez, grec, elvețian și atașatii militari polonez și iugoslav" [43].

Momentul de cotitură în destinul maiorului Rațiu, l-a constituit solicitarea intempestivă a lui Cretzianu de a se întâlni la Istanbul, la începutul lui iunie 1946[44]. Subiectul discuțiilor dintre Alexandru Cretzianu și Bazil Rațiu poate fi numai intuit, avându-se în vedere colaborarea discretă, dar de lungă durată, a celor doi, precum și faptul că, imediat după ce s-a întors la Ankara, Rațiu a înaintat autorităților turce și celorlalte reprezentanțe diplomatice înștiințările protocolare privind plecarea sa din Turcia. Cel mai probabil, fostul ministru îi solicitase implicarea în activitatea exilului românesc din Franța, mai ales că în acea perioadă se deschideau lucrările Conferinței de Pace de la Paris. La numai două zile după întoarcerea la Ankara, Bazil Rațiu și soția sa părăseau capitala Turciei, cu destinația Istanbul, de unde, pe 19 iulie, aveau să plece cu vaporul către Franța[45]. Fostul ofițer s-a stabilit la Paris, unde, în primele luni, a lucrat sub coordonarea lui Grigore Gafencu și a lui Viorel Tilea[46] în vederea tipării și răspândirii de articole și memorii favorabile României. În acest interval sunt identificate primele informații care concordă spre stabilirea unor legături între maiorul Rațiu și serviciile de informații occidentale. Aceste contacte s-au petrecut fie prin intermediul colonelului Tomoroveanu[47], fie prin abordarea directă de către Robert Frick[48], care era considerat unul dintre oamenii cu legături la nivelul Marelui Stat Major francez[49]. Penuria de variante din rândul exilului românesc capabile să se implice în acțiuni de intelligence, precum și solida pregătirea militară a lui Bazil Rațiu, l-au adus pe acesta nu numai în vizorul serviciilor de informații franceze, ci și al celor americane. Astfel că în același interval temporal - sfârșitul anului 1946 și începutul anului 1947 - în care se afla în discuții cu reprezentanții Parisului, maiorul Rațiu a fost contactat de un emisar al serviciului de spionaj al Washingtonului în vederea punerii

bazelor unei rețele informative în România. Bazil Rațiu avea însă să decline oferta primită din partea structurii americane[50], preferând, pentru moment, să intre în serviciul structurii franceze. Încă din această perioadă a activității: maiorul Bazil Rațiu era omul legătură de legătură al serviciilor de informații din Hexagon, dar rolul său viza mai degrabă coordonarea sectorului ofensiv, adică trimiterea de oameni în țară, identificarea de rute de trecere clandestină și crearea de rețele de informatori. Palierul contrainformativ, cel al verificării românilor care veneau în Franța și al obținerii de date de la aceștia, pare să fi fost în subordinea lui Ion Tomoroveanu a cărui carte de viză cu siguranță avea să-l recomande pentru aceste responsabilități. Născut la Ploiești în 1899, într-o familie cu tradiție militară, a urmat școala primară în orașul natal și apoi Liceul Militar din Iași. A intrat în 1916 la Școala de Artilerie, Geniu și Marină și, imediat după absolvirea sa precipitată în primăvara anului următor, a fost aruncat direct în luptele de la Mărășești unde s-a remarcat prin vitejia și capacitățile sale, fiind decorat personal de generalul Șerbacev cu Crucea "Sfântul Gheorghe". Cariera a cunoscut o schimbare esențială peste mai bine de două decenii, când la 1 aprilie 1941 când a fost numit atașat militar al Legației române de la Vichy. Pe lângă sarcina sa oficială, de coordonare a respectării contractelor de înzestrare cu armament francez și de recepție a materialului ce urma să fie trimis în țară, Tomoroveanu a primit și îndatoriri de a activa în domeniul informativ. Locotenent-colonelul (avansat în 1943 la gradul de colonel) s-a achitat foarte conștiincios de misiunea sa secretă, superiorii ierarhici considerând că Materialul informativ procurat constă în studii și multiple note. Prezentate în mod impecabil ca fond și formulă, dările de seamă și diferitele rapoarte și documente trimise au excelat prin obiectivitate, justetea observațiilor, seriozitatea gândirii, importanța problemelor tratate și realismul concluziilor. Totdeauna complete - deși foarte sintetice - și cu date concrete asupra stărilor de fapt, ele au pus M. St. M. în mod precis și permanent la curent cu situația politică, economică și militară a Franței[51].

Este neclar de când a început conlucrarea lui Tomoroveanu cu serviciile secrete franceze și cu care dintre ele lucra de fapt. Începută foarte probabil mai devreme, colaborarea exista cu siguranță în 1948 când, la revenirea sa în Franța, Constanța Magoș îl găsisse pe Tomoroveanu în strânsă legătură cu un serviciu secret din Hexagon, fără să își poată da seama exact despre care structură este vorba[52]. De asemenea, și liderii țărăniști cunoșteau faptul că, aproape întotdeauna, cuvântul lui Tomoroveanu era cel care conta în analizele făcute de autoritățile de la Paris refugiaților români.

Dacă în Franța se coagula comunitatea românească, mult mai efervescent și mai atractiv, din punct de vedere al datelor, era însă spațiul austriac, împărțit la acel moment în patru zone de ocupație (sovietic, american, francez și britanic). Motivul era unul cât se poate de simplu: proximitatea față de granița românească îl transforma în destinația predilectă a celor ce fugeau din țară, via Ungaria, fiind practic primul popas în drumul spre lumea liberă. Comandamentul militar francez din capitala austriacă, condus de colonelul Lafaille și secondat de căpitanii de Ravegnel[53] și Maurice Manjan[54], funcționa ca o umbrelă pentru serviciul de informații francez aflat în coordonarea lui Pierre Boullen[55]. Dacă despre primii doi informații sunt foarte sumare, despre Maurice se cunoaște că a avut un rol central în ajutorarea refugiaților români, și în special a național-țărăniștilor, care soseau din țară în perioada 1947-1948, furnizându-le acestora documente de călătorie și facilitându-le drumul spre vest. O bună parte dintre ei s-au stabilit la Paris, ceea ce nu a însemnat și încheierea relației dintre Maurice (deseori consemnat în documentele Securității drept "Moris") și liderii politici țărăniști, ci dimpotrivă, agentul francez fiind cel care, în anii următori, furniza informații din țară[56] lui Virgil Veniamin[57] și lui Romulus Boilă[58]. Activitatea lui nu s-a limitat numai la munca informativă în Austria, ci a întreprins și o lungă misiune secretă în România, în 1947, în cadrul căreia a călătorit la Timișoara, București și Constanța, unde a strâns numeroase date despre capacitățile militare și dispozitivele de apărare, atât din zona capitalei, cât și de la malul mării[59]. O serie de schimbări radicale s-au petrecut în 1948 în celula operațională franceză: în vară, linia militară a fost dublată de una civilă, iar în toamnă, aceasta din urmă avea să rămână singura funcțională, rolul principal în coordonarea activității informative din domeniul emigrației românești avându-l Pierre Boullen[60]. Acesta lucra cu numele conspirativ Pierre Bissot, sub legenda că fi membru al reprezentanței diplomatice al guvernului de la Paris. În realitate, Boullen avea misiunea de a identifica refugiații români, de a-i interoga și verifica, iar pe cei care treceau de aceste probe, să le faciliteze obținerea de documente de identitate. Cu toate că era un bun cunoscător al limbii române și al societății românești (în mijlocul căreia trăise cea mai mare parte a vieții), Boullen se sprijinea masiv pe Gelu Belu, mai ales că acesta din urmă vorbea fluent maghiară, germană și franceză.

Totuși, în 1947 și primele luni ale anului următor, mai ales până la apariția și creșterea în importanță a liniei civile, serviciile de informații franceze din Viena au apelat la Liviu Bodolea[61]. Fost locotenent în Armata Regală Română și anticomunist convins, era cunoscut drept una dintre călăuzele de încredere, deosebit de energic în activitatea sa de scoatere din țară a persoanelor care căutau să fugă în vest. Pe lângă încrederea de care se bucura în rândul membrilor exilului și al personalului de legătură din Hexagon, aspectul care individualiza pe Bodolea, în raport cu alte călăuze, era completul său dezinteres față de posibilele câștiguri materiale rezultate din acțiunile sale transfrontaliere. Conform datelor identificate până în acest moment, obiectivele lui Liviu Bodolea constau în stabilirea unei rute funcționale de trecere clandestină a frontierei precum și de sondare a opiniei publice referitoare la starea politică din România, urmând ca aceste informații să fie transmise părții franceze prin note scrise după fiecare sosire din țară[62].

Spre deosebire de Bodolea, care era considerat un om de acțiune pe teren, Gelu Belu era mai degrabă un agent de birou, iar rolul său avea să crească și să se consolideze o dată cu dispariția lui Bodolea, devenind unul dintre cei mai activi și importanți agenți secreți est-europeni din Viena anilor 1948-1955. Belu s-a născut în 1916 în comuna Dileul Vechi din Mureș, însă a copilărit în Aiud, unde tatăl său era preotul confesor al închisorii din localitate, prin intermediul acestuia cunoscând pe unii dintre legionarii încarcerati în penitenciarul transilvănean. Absolvent al Facultății de Chimie din Cluj, Belu a fost încorporat în armata română, participând la luptele de pe frontul de antisovietic[63], iar după război a fost implicat în diferite afaceri falimentare. Chiar dacă nu era înscris propriu-zis în Partidul Național Țărănesc, colabora cu persoane din conducerea principalului oponent democratic al comuniștilor, Belu și cumnatul său fiind cei care i-au pus la dispoziție lui Ilie Lazăr mașina cu care politicianul s-a deplasat la Tămădău[64]. După scoaterea în afara legii a PNT-ului și valorile de areștări din vara lui 1947, Gelu Belu a înțeles că poate veni oricând și rândul său să fie reținut de Siguranță, așa că a decis să plece clandestin din țară[65], reușind acest în noiembrie 1947, cu ajutorul lui Bodolea[66], și tot prin intermediul acestuia a fost încadrat în structurile franceze din Viena. Activând sub identitatea conspirativă de "căpitanul Joseph Fabre", Belu avea să devină, în scurt timp de la sosirea sa în capitala austriacă, omul de legătură al autorităților franceze și americane. Rolul său principal era de a participa la interogarea nou-veniților români și de a-i asista pe anchetatori în procesul de verificare a legendelor oferite de cei cercetați, pentru a preveni eventualele infiltrări ale unor agenți trimiși de autoritățile române. Totodată, avea misiunea de a procura

de documente de identitate noilor veniți[67], așa cum a cazul lui Mihail Țanțu[68] sau al lui Silviu Crăciunaș[69]. Din 1949, poziția sa se va consolida odată cu edificarea structurii informative românești de la Paris, devenind reprezentantul ei de la Viena, în timp ce libertatea sa de acțiune s-a mărit: s-a implicat în identificarea de călăuze, a supervizarea pe teritoriul austriac al agenților care urmau să treacă sau trecuseră granița austriaco-maghiară, și a încercat să recruteze marinari români care efectuau curse pe Dunăre[70] pentru a-i utiliza ca informatori ori curieri. Practic, în angrenajul SIMRE, Gelu Belu va fi responsabilul pentru sectorul austriac, prima plasă a noilor veniți și ultima zonă de protecție a celor care plecau către România.

1.2 Primele "bătălii" ale "războiului secret"

La începutul anului 1948, ideea unui serviciu de informații românesc de sine-stătător, care să funcționeze în relație cu structurile similare occidentale, nici nu era luată în calcul. Atât autoritățile franceze, cât și cele americane, angajau sau se foloseau de diferite persoane din cadrul exilului românesc pentru firavele acțiuni informative care vizau palierul românesc. Ceva mai mult interes pentru un astfel de demers venea din partea comunității românești, însă conflictele interne care măcinau exilul și întârziiau crearea unui organism politic cu rol de reprezentare, așa cum avea să fie Comitetul Național Român, nu făceau altceva decât să amâne discuțiile în acest sens. Pe de altă parte, lipsa resurselor umane își spunea cuvântul, deoarece închiderea granițelor și sporirea controlului la frontieră au limitat numărul celor care încercau să părăsească țara. În plus, dintre cei care totuși reușeau în aceste acțiuni deosebit de riscante, prea puțini aveau cunoștințele tehnice necesare implicării într-un proiect de intelligence ori disponibilitatea de a se alătura unei acțiuni care i-ar fi adus din nou în situații ce i-ar fi expus unor primejdii deloc neglijabile. Nu în ultimul rând, exista încă o percepție că autoritățile din țară sunt încă prea puțin consolidate pentru a putea contracara efectiv activitățile întreprinse din exil către sau pe teritoriul românesc, astfel că orice acțiune va avea rezultate. Desfășurarea tragică a evenimentelor îi va obliga însă pe cei din occident să își reevalueze opțiunile, după o serie de agenți pierduți în misiuni și numeroase obiective nerealizate.

Prima lovitură suferită de către exilul românesc care colabora cu structurile de informații occidentale, și în special cu cel francez, a fost reprezentată de căderea lui Liviu Bodolea. Acesta plecase în țară, la începutul lui aprilie 1948[71], trecând prin Ungaria, având misiunea de a-l contacta pe inginerul Grigore (numele conspirativ al lui Silviu Crăciunaș) cu care discutase la precedentă sa venire, cu două luni mai devreme, despre posibilitatea stabilirii unei legături printr-o stație de emisie-recepție pe care Crăciunaș să o utilizeze în vederea transmiterii de informații. Echipamentul era în posesia unui preot francez care îl ascunsese într-o gospodărie și care ar fi urmat să i-l dea lui Bodolea, în schimbul unei parole. Pentru siguranță, cifrul necesar comunicării fusese trimis în țară pe o altă rută: Gelu Belu îl dăduse ofițerului englez Montgomery care urma să plece în România[72], iar militarul trebuia să îl dea unei tinere din București pe care avea să o recunoască în urma unui schimb de replici prestabilite. Abia aceasta era cea care avea misiunea de a-l transmite lui Crăciunaș sau lui Bodolea, încheind astfel cercul necesar punerii în funcțiune a stației de emisie-recepție[73]. De asemenea, la înapoierea către Austria, Bodolea urma să îl ia cu el și pe scriitorul Pavel Chihaia[74] căruia îi promisese că îl va ajuta să iasă din țară. Este cert faptul că Liviu Bodolea a ajuns în țară, dovadă fiind cartea poștală codificată pe care a trimis-o la jumătatea lunii aprilie către o adresă poștală de legătură din Budapesta, precum, declarațiile Ilenei Belu[75] despre vizita făcută familiei de către acesta[76], precum și reîntâlnire lui Bodolea cu francez Katz la Statuia Aviatorilor din București, petrecută în jurul datei de 15 aprilie, ocazie cu care agentul de la Viena se plângea că nu reușește să-l găsească pe Crăciunaș[77]. Ce s-a întâmplat cu exact în primăvara aceluiași an este acoperit de multe semne de întrebare. Silviu Crăciunaș a fost descoperit și arestat la 7 aprilie, moment din care a început să le furnizeze anchetatorilor săi declarații ample despre acțiunile secrete și despre legăturile cu diferite persoane din exil, printre care și Bodolea. Probabil că acesta din urmă a aflat de reținerea lui Crăciunaș, astfel a decis că misiunea sa în țară s-a încheiat și trebuie să se întoarcă în exil (totuși fără Chihaia). Nu avea însă să mai ajungă niciodată la Viena: o notă din dosarul întocmit de Securitate pe numele lui Liviu Bodolea menționează că agentul ar fi fost ucis pe 24 aprilie 1948, pe raza comunei Sânmartin, în timp ce încerca să treacă granița în Ungaria[78].

Tot în 1948, centrul de la Paris a reușit racolarea a doi tineri care ajunseseră în capitala Franței și se aflau în căutarea unei stabilități financiare și a unor perspective de viitor. Iuliu Simandan și Coriolan Gherman se încadrau în profilul aventurierilor care apăruseră în haosul postbelic. Motivele pentru fiecare părăsire țara, fără a fi vreo legătură prealabilă între cei doi, țineau mai degrabă de aspectele mundane ale tinereții decât de climatul socio-politic din țară. Simandan avea 29 de ani atunci când, aflându-se într-o bar din Arad, a făcut cunoștință cu Mircea Pădurăleanu[79], și împreună cu acesta a luat ad-hoc decizia de a trece granița clandestin și de a ajunge în Franța[80], unde avea un frate stabilit încă din 1945. Planul a fost pus în aplicare în noaptea de 3 februarie 1948, iar locul ales pentru trecerea graniței româno-maghiare a fost Nădlac. La Budapesta, grupul s-a mărit prin venirea lui Leon Pădurăleanu[81], fratele lui Mircea Pădurăleanu, iar toți trei au reușit să treacă granița în Austria, ajungând la Steyr, în sectorul de ocupație american. La scurt timp după prezentarea în lagărul de refugiați, aceștia au fost supuși unui interogatoriu dus de șeful CIC[82] din Steyr, fiind chestionați "dacă sunt ruși mulți, [despre - n.m.] situația economică, dacă nu știu unde sunt trupe rusești, ce miniștri sunt în guvern, dacă este aviație rusă, dacă sunt mulți condamnați politici, dacă este armată multă românească, deportări dacă se mai fac" [83]. În fața anchetatorilor, Iuliu Simandan a declarat că temeiul gestului de a părăsi clandestin România a fost "că n-am găsit de lucru nicăieri și nu mă acomodam cu regimul actual[84]". În realitate, situația sa familială și financiară l-au determinat să plece din țară[85], în timp ce referința la situația politică era utilizată pentru a-i conferi statutul de refugiat politic și de a-i asigura un sprijin din partea autorităților americane. De la Steyr a călătorit împreună cu Bazil Livian[86] la Innsbruck, în sectorul francez, unde a fost din nou supus unui interogatoriu (în care nu a fost implicat Gelu Belu), iar apoi a plecat singur către lagărul de refugiați de la Freiburg, ca ulterior să ajungă la Paris, unde l-a contactat pe fratele său.

Eșecul în amor, lipsuri materiale și nesiguranța zilei de mâine se regăsesc și în cazul lui Coriolan Gherman, cel de-al doilea tânăr racolat de centrul embrionar de la Paris. Născut în 1925, la Careii Mari, în familia unui prefect, Coriolan Gherman a devenit, după 1945, student la Facultatea de Medicină din Cluj. Atracțiile orașului și-au pus amprenta pe stilul său de viață, iar traiul luxos l-a făcut să acumuleze datorii considerabile, dobândind în același timp și o boală venerică. În plus, performanțele școlare au scăzut continuu, ajungând să fie nevoit să repete anul de studiu, ceea ce i-a cauzat puternice certuri cu tatăl său. În acest context, Coriolan Gherman a cunoscut-o pe tânăra evreică Aurelia Streiker, dar, conștient că din cauza situațiilor materială și universitară nu va fi bine primit în familia Streiker, Gherman a căutat să își îndrepte imaginea în ochii părinților fetei. Iar nevoile sale au corespuns la fix celor ale capului familiei Streiker. Acesta din urmă era la curent cu dorința lui Willy Filderman[87] de a părăsi clandestin România, iar prin mijlocirea plecării liderului Uniunii Comunităților Evreiești din România, și-ar fi întărit prestigiul în cadrul comunității mozaice din regiune. În plus, bătrânul Streiker ar fi reușit să își contacteze fiul aflat la Paris (care ar fi primit un ajutor bănesc pentru serviciul mijlocit de tatăl său[88]), iar Coriolan Gherman și-ar fi refăcut situația financiară prin plata pe care ar fi primit-o pentru serviciile

de călăuză. Ar fi fost practic o afacere din care fiecare participant avea de câștigat. Astfel, realitatea socio-politică a epocii și schimbarea radicală a societății românești, în urma instaurării comunismului, reprezentau numai imaginea de ansamblu pe care se așezau motivele majore pentru care Gherman a decis să aleagă o viață aventuroasă și să se implice în acțiuni de trecere clandestină a frontierei. Resorturile deciziei sale sunt confirmate chiar de Coriolan Gherman într-unul dintre interogatoriile luate în octombrie 1948: îi mințisem [pe părinți - n.m.] în ultimul timp cât privește examenele. Și acum îmi era imposibil să suport marea rușine de a mă ști dat înapoi cu ani de studii și cu o boală de această natură pe deasupra. Apoi mă temeam ca în scurt timp să nu aflu de toate acestea și Aurelia Stricker și familia ei. Acestea au fost motivele hotărâtoare ale gestului meu de plecare[89].

Pentru testarea rutei Reșighea[90] - Nyírbátor[91], aflată în zona în care copilărise și pe care o cunoștea foarte bine, Coriolan Gherman a decis să efectueze două încercări, care l-ar fi ajutat să acumuleze experiență și să îi amelioreze starea financiară. În primul caz, i-a ajutat pe un anume Gruber[92] și pe partenera acestuia să ajungă pe teritoriul maghiar. Acțiunea, petrecută la începutul anului 1948, s-a desfășurat fără probleme, iar după trecerea frontierei, călăuză s-a întors în țară. Al doilea grup a fost constituit din Ionel Rotbert, Martin Rotbert și Oscar Monblatt, iar trecerea a fost una reușită, Gherman întorcându-se încă o dată în România. A treia trecere a graniței avea însă să fie cea mai riscantă, dar și cea mai profitabilă. Grupul era cel mai consistent și era format dintr-un bărbat și trei femei: doctorul Wilhelm Filderman, soția acestuia, doamna Zanea și nepoata sa Wicki, iar în cazul ajungerii în siguranță în Austria, liderul comunității evreiești îi promisese călăuzei că îi va facilita drumul către Paris, unde Gherman intenționa să își reia studiile medicale.

După sosirea în siguranță la Viena, Coriolan Gherman a fost luat în primire de către serviciile de informații americane și franceze care l-au supus obișnuitului interogatoriu aplicat oricărui nou-venit din estul Europei[93]. Având însă protecția lui Filderman, Gherman nu a mai trecut prin lagărele din Austria ori Germania, asemenea lui Simandan, ci a ajuns direct în capitala Franței la 16 august 1948[94].

Sosirea lui Iuliu Simandan și a lui Coriolan Gherman la Paris au fost aproape concomitente. Și unul și celălalt au mers în Rue Jean de Bauvais nr. 9, unde funcționa Comitetul de Asistență Român (CAROMAN[95]), pentru obținerea documentelor necesare șederii în Franța, a unei locuințe temporale și a unui sprijin material. Instituția românească de ajutor a refugiaților era condusă de un comitet format din Virgil Micu[96] și Constantin "Tache" Stăncescu[97], însă cel care se afla în relații cu maiorul Bazil Rațiu era Micu. Mai întâi, acesta din urmă i-a convins pe Simandan și Gherman să accepte să se întoarcă în țară și să scoată - contra cost - o serie de persoane pentru care rudele aflate în occident vor plăti[98]. Conform înțelegerilor stabilite la Paris, Iuliu Simandan trebuia să-i aducă din România pe Elisabeta Simandan (soția sa), pe soția și copilul lui Virgil Micu, precum și alte persoane (dacă familiile din occident puteau obține, în timp util, banii necesari - aspect ce se va dovedi crucial în desfășurarea ulterioară a misiunii), iar Coriolan Gherman pe o anume doamna Baraf și cei trei copii ai săi, precum și pe cei doi copii ai lui Rică Georgescu[99]. Modificarea caracterului acțiunii pe care cei doi tineri urmau să o efectueze în țară s-a petrecut treptat. Mai întâi, Virgil Micu a mijlocit o întâlnire între Gherman, Simandan și Horațiu Comănicu[100], acesta din urmă cerându-le călăuzelor ca atunci când se vor afla în țară, să se intereseze de soarta Liviu Bodolea, Silviu Crăciunaș și un anume Breazu, iar în cazul în care vreunul dintre ei reușește să îi întâlnească, să preia de la aceștia rapoarte scrise pe care să le aducă la Paris. Atât Simandan, cât și Gherman au acceptat fără rezerve această rugămintă, chiar dacă nu îi cunoșteau pe vreunul dintre cei trei, iar singurul mod în care ar fi putut intra în legătură cu aceștia ar fi fost prin intermediul surorii lui Virgil Micu, a cărei adresă le-a fost constant repetată de secretarul CAROMAN.

Compromisul făcut față de Micu a dat naștere unuia și mai amplu: prin intermediul reprezentantului comitetului de pe Rue Jean de Bauvais, Gherman și Simandan au făcut cunoștință cu Bazil Rațiu, "creierul" structurii incipiente din Paris. Fostul ofițer le-a cerut să colaboreze cu centrul de informații și, în urma acceptului tacit al celor doi, le-a trasat următoarele sarcini:

să ne interesăm și prima dată numai să facem legătura la graniță pentru alte treceri. Ne-a mai spus să observăm dacă sunt trupe rusești și unde, să vedem dacă sunt masate trupe rusești la granița Iugoslaviei, să vedem indicativele la misiunile rusești, să ne interesăm de situația economică din țară, dacă sunt ruși civili, dacă poporul și în special țărănimea este nemulțumită, să căutăm să găsim oameni de încredere care să primească bani și ajutoare pentru deținuți de prin închisori și familiile acestora.[101]

Directivile trasate de către maiorul Rațiu reflectă perspectiva celor din exil asupra situației din țară și prioritățile în materie de strângere de date. Tensiunea dintre puterile occidentale și lagărul estic se afla în 1948 la cote ridicate, astfel că perspectiva unui conflict militar între cele două blocuri domina orizontul de așteptare imediat, captând atenția strategilor militari și a structurilor secrete. Accentul informativ al misiunii este pus pe cunoașterea desfășurării de forțe a Armatei Roșii pe teritoriul românesc și, în special, pe dispunerea trupelor pe granița iugoslavă, motivul fiind dat de recenta disidență a Iugoslaviei lui Tito față de politica Moscovei. De asemenea, datele despre starea populației erau necesare pentru înțelegerea reverberațiilor pe care le-au avut în societatea românească măsurile recente luate de regimul comunist de la București (desființarea partidelor democratice de opoziție, abolirea monarhiei, arestarea lui Lucrețiu Pătrășcanu sau promulgarea noii constituții a Republicii Populare Române). În 1948, strategia centrului de la Paris era, așadar, una mai degrabă prudentă, de testare a populației, de strângere de date militare, "vandabile" către serviciile de informații occidentale, și de stabilire a unor canale de aprovizionare cu ajutoare a celor afectați de represiunea politică dusă de instituțiile de forță ale regimului comunist, în speranța supraviețuirii până la o așteptată răsturnare a puterii de la București. De punctat este faptul că atât Iuliu Simandan, cât și Coriolan Gherman, au ajuns în mod conjunctural în postura de agenți ai serviciilor de informații occidentale. Nici unul nu plecase din țară din cauza comunismului și nici unul nu se întorcea în țară pentru a lupta împotriva sistemului impus în România de Moscova, prin intermediul Armatei Roșii și al Partidului Comunist. Îmboldurile care au stat la baza acceptării cererilor venite din partea lui Micu, Comănicu și, mai ales, Rațiu sunt mai degrabă de ordin financiar și practic decât ideologic. Așa cum aveau și anchetatorii români să constate, unul dintre principalele motive a fost facilitatea drumului Paris - Viena și retur[102], ceea ce i-ar fi scutit de dificultățile logistice (procurarea documentelor și aprobărilor aferente) și de presiunea financiară (nemaivând, în acest mod, nevoie să cheltuie bani cu transportul). În plus, în perspectiva stabilirii în occident, a finalizării studiilor și a găsirii unui loc de muncă, relațiile pe care Micu și Rațiu le aveau puteau juca un rol esențial, astfel că acceptarea cererilor celor doi putea însemna că și aceștia, la rândul lor, le-ar putea întoarce favorul.

Cel puțin aparent, Rațiu nu intenționa ca trimiterea în țară a lui Gherman și a lui Simandan să fie o misiune ocazională. La finalul discuției pe care a avut-o cu cei doi agenți, fostul ofițer le-a comunicat că după două sau trei misiuni reușite, vor beneficia de stagii de pregătire în domeniul spionajului și al sabotajului în cadrul unor centre de instrucție din Elveția sau Marea Britanie[103]. Cu toate că la o primă vedere pare illogică trimiterea în

misiuni riscante a unor agenți neantrenați, motivația ar putea ține fie de amatorismul abordării de către centrul de la Paris, fie de verificarea a capacităților, precum și a onestității celor doi. De asemenea, în lipsa altor documente de arhivă, este imposibil de stabilit dacă promisiunea unei instrucții într-un centru al serviciilor britanice sau elvețiene era o fabulație menită a le ridica moralul și a le da încredere lui Gherman și lui Simandan într-o colaborare de lungă durată, dacă era un deziderat propriu al lui Rațiu sau dacă existaseră discuții prealabile cu structurile occidentale în acest sens. Acțiunea, în ansamblul său, s-a desfășurat sub oblăduirea serviciului de informații francez, dovadă fiind faptul că de la Paris la Innsbruck, unde au făcut cunoștință cu maiorul Blondel[104], cei doi agenți au călătorit cu avionul, în uniforme militare franceze, iar, la Viena, Gelu Belu le-a mijlocit o întâlnire cu ofițerul Morris[105] de la Biroul 2 care le-a retras exact aceleași sarcini pe care le primiseră și la Paris de la Bazil Rațiu[106], ceea ce atestă că maiorul Rațiu acționa în colaborare cu structura franceză. Totodată, Belu i-a indicat lui Coriolan Gherman și o serie de persoane din familia sa[107] (precum inginerul Ioan Boros[108], cumnatul agentului de la Viena) pe care putea să le contacteze dacă misiunea i-o cerea.

După o perioadă de așteptare în capitala austriacă cauzată de întârzierea primirii unor sume de bani de către Iuliu Simandan pentru scoaterea anumitor persoane, Gherman a decis, la sfârșitul lunii septembrie 1948, să plece singur, intrând în țară prin același loc pe unde fugise cu aproape jumătate de an înainte. Întreaga sa activitate din următoarele zile avea să stea sub semnul absenței unei minime conspirativități, a neglijenței față de posibila deconspirare a prezenței sale, a neadaptării la noul climat socio-politic din țară și a lipsei de interes față de sarcinile primite de la maiorul Rațiu ori de la Maurice Manjan. Cu toate că nu avea acte false, cu ajutorul cărora să scape de eventualele percheziții, Coriolan Gherman a călătorit cu trenul de la Baia Mare la Cluj, unde s-a reîntâlnit cu doctorii Garoiu și Iuliu Pop, doi dintre prietenii săi apropiați, cu care avea să petreacă ostentativ și luxos. Între timp, a trecut pe la familia lui Gelu Belu, unde avea să rămână timp de două nopți, pentru a le aduce vești despre agentul de la Viena[109] și pentru a avea o întâlnire de circa 30 de minute cu episcopul greco-catolic Ioan Suci, înțelegându-se mijlocită de Ileana Belu. Ulterior, s-a deplasat în capitală, cazându-se la hotelul Athenee Palace din centrul Bucureștilor, iar deplasarea la Arad, unde a luat contact cu familia lui Rică Georgescu, a efectuat-o cu avionul. Scopul său personal - acela de a scoate contra cost persoane din țară - părea că va fi atins, măcar parțial: s-a întâlnit cu doamna Baraf pe care trebuia să o ducă în Austria, împreună cu cei trei copii, primind de la aceasta banii stabiliți[110] (cu care a petrecut la București alături de prietenii săi[111]), însă soacra lui Rică Georgescu a refuzat să își lase nepoții într-o acțiune atât de periculoasă precum trecerea clandestină a frontierei. În ceea ce privește misiunea primită din partea lui Bazil Rațiu, Gherman aproape că a evitat-o cu totul: singurul aspect de care s-a achitat a fost contactarea superficială, în data de 4 octombrie, a Malvinei Alexandrescu, sora lui Virgil Micu. Scopul a fost mai degrabă unul de sondare, din curiozitate, a situației:

I-am spus că va veni cineva (Simandan) după soția lui Micu și i-am cerut să mă ajute în legătură cu Crăciunaș sau Bodolea. A părut așa de îngrozită încât m-a speriat și pe mine.

Mi-a spus că și ea a fost arestată tot din cauza acestora și că ei sunt căutați de toată poliția și că nu a mai auzit de ei. Eu am plecat spunându-i că voi veni încă și dacă totuși află ceva o să-mi comunice. De fapt, eu intenționez să las în grija lui Simandan această chestiune.[112]

Dezinteresul propriu și atitudinea terifiată a Malvinei Alexandrescu au avut un puternic impact asupra lui Coriolan Gherman, care a decis să renunțe cu totul la achitarea de oricare sarcină trasată de maiorul Rațiu, lăsând îndeplinirea misiunii în responsabilitatea celui alt agent. În aceeași zi în care Gherman trecea pentru prima dată pragul casei de pe strada Petre Poni numărul 18, Iuliu Simandan intra în România și ajungea la Arad, producând consternare, uimire și teamă atunci când s-a prezentat la locuința familiei sale. Spre deosebire de Gherman, care nu a trimis nicio comunicare către Gelu Belu sau Bazil Rațiu, Simandan a anunțat centrul din Viena de reușita trecerii sale în România, trimițând la o adresă conspirativă din capitala Austriei o carte poștală cu mesajul "Loulon a ajuns cu bine" [113].

Primul dintre agenții ce urma să se întoarcă la Viena a fost Coriolan Gherman, care a stabilit ca pe 9 octombrie să plece din țară, împreună cu doamna Baraf și cei trei copii ai săi[114]. Curiozitatea și lipsa de prevedere aveau însă să-i schimbe planurile, deoarece în seara de 8 octombrie, Gherman a decis să o viziteze din nou pe Malvina Alexandrescu pentru a afla dacă Iuliu Simandan a ajuns în țară și dacă a contactat-o[115]. Imobilul fiind sub supraveghere, Gherman a fost urmărit și arestat în Piața Palatului Regal. A doua zi, când Gherman ar fi trebuit să plece din București către graniță, în capitală sosea Iuliu Simandan care a mers direct la locuința Malvinei Alexandrescu, pentru a se interesa, la rândul său, de Liviu Bodolea și Silviu Crăciunaș, fiind arestat imediat după ce a ieșit din imobil[116]. Prima acțiune a centrului embrionar de la Paris aflat în colaborare cu serviciile de informații franceze se încheia abrupt, nu numai fără a reuși vreun rezultat notabil, dar chiar cu anihilarea propriilor agenți. Nici Gherman și nici Simandan nu au obținut informații despre starea de spirit a populației, despre situația economică ori despre dispunerea trupelor sovietice în interiorul țării ori pe granița iugoslavă, și nici nu au încercat să creeze o rută prin care să fie trimise din occident ajutoare materiale familiilor celor încarcerați politic. Lipsa de pregătire profesională, amatorismul celor doi agenți și contactarea unor persoane neverificate au dus la căderea celor doi.

Acțiunea Gherman - Simandan a pus în evidență nu numai absența unei structuri capabilă să ofere ajutorul logistic necesar unor misiuni cu risc ridicat, ci și scurt-circuitele dintre grupul român și structurile franceze. Relația dintre cele două părți avea să fie caracterizată nu numai de lupta împotriva unui dușman comun, ci și de neîncredere și de încercarea fiecăreia de a profita de cealaltă. Într-un interogatoriu din 4 noiembrie 1948, Simandan rememora una dintre ultimele discuții avute cu Virgil Micu și Bazil Rațiu înainte de a părăsi Parisul: "încă de la plecare Micu și Rațiu ne-au spus că ceva informații tot o să trebuiim (sic!) să dăm atât francezilor de la Viena, cât și celor de la Innsbruck, dar să le dăm eventual numai informații mai puțin importante, adică: de ordin militar, iar nu chestiuni politice sau interne ale țării noastre" [117]. Poziția părții române față de serviciile franceze de informații era, așadar, încă din 1948 una rezervată și precaută în legătură cu amploarea colaborării. De asemenea, o altă deficiență în materie de buna desfășurare a activității o reprezenta prioritizarea câștigurilor materiale proprii în detrimentul necesităților informative de către membrii viitoarei structuri. Într-una dintre declarații, Simandan afirma despre reprezentantul centrului din Viena următoarele: "cu Belu discutăm toată ziua și jucăm de dimineață până seara biliard, îmi spunea că să nu mai fiu prost și să aduc persoane și el le va trimite mai departe la Paris, dându-i și lui un câștig. Îmi spunea să nu fiu idealist că mor de foame" [118]. Pe de altă parte, în mod ironic și tragic, chiar acțiunile trasate de maiorul Rațiu și serviciile de informații franceze lui Coriolan Gherman și Iuliu Simandan aveau proporția lor de idealism.

1.3 Contraatacul Bucureștilui

Capturările lui Simandan și a lui Gherman au adus SSI-ului[119] primele date despre posibila organizare de către membrii exilului a unor structuri informative, legăturile din țară pe care contau aceștia, precum și unele

dintre obiectivele serviciilor de informații franceze. Este de punctat faptul că autoritățile de la București au căutat să ducă o campanie de dezinformare a structurilor din occident, prin acuzarea lui Simandan și a lui Gherman doar de trecerea frauduloasă a frontierei, nu și de conexiuni cu serviciile de spionaj de la Paris. Într-o notă strict-secreta către colonelul Mișu Dulgheru[120], cel care a coordonat anchetarea celor doi, acesta era informat că "ei [Iuliu Simandan și Coriolan Gherman - n.m.] se fac vinovați și de alte fapte, însă vor fi trimiși în judecată și aspru pedepsiți numai pentru delictul de treceri clandestine peste graniță" [121]. Cea mai probabilă explicație este că autoritățile române încercau să inducă oponentilor săi din vest ideea că nu ar fi aflat despre implicarea structurilor de informații franceze și nici despre misiunile în sine pe care cei doi le aveau. Cu toate acestea, este greu de crezut că cei din lumea liberă ar fi putut considera că, odată căzuți în mâinile poliției politice din România, ale cărei metode brutale de anchetă deja erau cunoscute în occident[122], Simandan și Gherman nu ar fi fost constrânși să declare întreaga lor activitate din lunile precedente. Cu toate acestea, această practică de dezinformare (sau, măcar, tentativa sa) s-a păstrat și în anii următori, un exemplu fiind procesele publice ale echipelor de parașutiști trimise în țară în 1953, în care numele lui Neagu Djuvara, șeful SIMRE la acel moment și direct implicat în pregătirea unităților, nu este deloc menționat[123], probabil pentru a nu se trăda cunoașterea de către București a ocupației reale a fostului diplomat.

Dar Serviciul Special de Informații al regimului de la București, al cărui scop, printre altele, era "pătrunderea în sânul reacțiunii românești din străinătate și depistarea activității, intențiilor și legăturilor ei cu serviciile de spionaj imperialiste" [124], înregistrase de-a lungul anului 1948 și alte reușite, iar una dintre cele mai notabile a fost arestarea la 7 aprilie a lui Silviu Crăciunaș. Fost lider legionar re poziționat după 1944 ca național-țărănist, Crăciunaș devenise în 1947 călăuză care scosese din țară persoane ca Romulus Boilă, Horațiu Comaniciu, Virgil Veniamin sau Ion Iliu[125]. În timpul anchetei, a redactat un plan de măsuri care prevedea trimiterea unui agent al SSI-ului în occident, pentru a se infiltra în structurile exilului românesc, dovedind inteligență, experiență în domeniul clandestinității și o rapidă schimbare de optică față de regimul comunist. Utilizarea unui agent ca Silviu Crăciunaș nu era atractivă numai prin prisma activității sale din anii precedenți sau a informațiilor cu care le putea obține cu privire la activitatea exilului românesc sau a rutelor de trecere clandestină a graniței, dar se putea dovedi deosebit de benefică pe termen lung datorită încrederii depline din partea unor persoane-cheie de la vârful emigrației[126]. Acest ultim motiv pare să fi cântărit decisiv în deschiderea pe care Petre Gonciaruc[127], Mircea Țigoiu[128] și Ionel Munteanu[129] au avut-o, în aprilie-mai 1948, față de ideea lui Crăciunaș de a intra în serviciul SSI-ului și de a fi trimis în Franța pentru a se infiltra în exilul românesc. Astfel că Silviu Crăciunaș a fost eliberat și găzduit într-o casă conspirativă a SSI-ului, iar între decembrie 1948 - februarie 1949 a trecut prin instrucția necesară activității de spionaj, proces care a vizat mai multe paliere: instruirea ideologică a agentului, prin parcurgerea mai multor cărți de marxim-leninism și însușirea reperelor ideologice comuniste, stabilirea modurilor de comunicare cu autoritățile de la București sau cu rezidențele SSI din occident, precum și crearea unei legende care să acopere perioada care a urmat arestării sale din 7 aprilie 1948[130], legendă care va fi asumată de Crăciunaș inclusiv în biografia sa publicată în 1961 în Marea Britanie. Dat fiind atât stadiul incipient de organizare al exilului românesc și lipsa de informații a SSI-ului din cauza inexistenței unei rețele informative care să lucreze în slujba regimului comunist, misiunea lui Silviu Crăciunaș era una generală. Acesta trebuia să intre în contact cu reprezentanții tuturor partidelor politice, dar și cu liderii diferitelor asociații apolitice, să sondeze reacțiile lor, să cunoască proiectele acestora și să se infiltreze în cât mai multe structuri. În al doilea rând, trebuia să creeze o rută transfrontalieră pe care să o utilizeze structurile românești din exil (și, preferabil, și serviciile de informații occidentale), dar care să se afle sub atenta supraveghere a autorităților din țară. Lăsând impresia stabilirii unei conspirativități viabile, SSI-ul și Securitatea puteau atrage un număr mai mare de agenți vesterici în țară, pe care îi puteau aresta și interoga, și, de asemenea, putea identifica oamenii de legătură din interior pe care cei din occident intenționau să se bazeze. Nu în ultimul rând, Silviu Crăciunaș avea misiunea de a-l întâlni pe maiorul Bazil Rațiu, care, la începutul lui 1949, era considerat de SSI drept românul care coordona activitatea de spionaj dusă de serviciile occidentale împotriva Republicii Populare Române[131]. Crăciunaș urma să se folosească de prestigiul său de luptător anticomunist pentru a fi cooptat de Rațiu în activitatea sa, intrând astfel în contact cu informații referitoare la viitoarele acțiuni de spionaj și sabotaj.

Nu la fel persuasiv a fost însă și Mihai Țanțu, al doilea agent de influență important racolat de către autoritățile române și care va avea un rol esențial în activitatea SIMRE. Fiul unui semnatar[132] al unirii Basarabiei cu Regatul Român, comandant al primelor unități de parașutiști militari din țară și membru în Mișcarea Națională de Rezistență până la arestarea sa în 1946, Mihai Țanțu a avut nevoie de aproape doi ani și jumătate pentru a câștiga încrederea autorităților comuniste[133] și a deveni agent al Bucureștiului cu rolul de a se infiltra în structurile din exil. Într-o măsură chiar mult mai largă decât Silviu Crăciunaș, Țanțu și-a conceput propriul plan de măsuri, începând de la înscenarea evadării, construirea unei legende veritabile privind perioada petrecută în țară și terminând cu modalitățile de trecere a frontierei. În toamna lui 1948, Mihail Țanțu deja era pus în libertate, cu scopul de a fugi pe cont propriu din țară, în timp ce misiunea lui Crăciunaș avea să înceapă în primele săptămâni ale anului următor.

Tot în noiembrie, pe când Țanțu "evada" din Palatul Ministerului de Interne, cu ajutorul unui ofițer de Securitate, iar Crăciunaș se pregătea să își înceapă instructajul, Gherman[134] și Simandan încercau să joace aceeași carte, a schimbării taberei și a trecerii de partea regimului de la București. Anchetatorii comuniști lăsau senzația, cel puțin în primă instanță, că ar fi dispuși să accepte "întoarcerea" agenților și luau în calcul trimiterea lor în occident:

Domnule șef anchetator,

Subsemnatul, Simandan Iuliu, deținut, cu respect raportează următoarele

În ceea ce privește chestiunea reabilitării și libertății mele, pe care am discutat-o împreună cu Dvs., marți 15 a.c., și anume în a aduce de vreo câteva ori informații din Franța, care ar putea să vă servească, garantând cu părinții și soția mea, la care țin, n-aș crede că v-ați gândi că odată ajuns în Franța să nu mă mai reîntorc, în primul rând ai mei ar fi la discreția Dvs., pe urmă omul sărac, ori aicea, ori acolo, tot una e, ca să plec și să rămân în Franța fără un ban și să dorm pe jos și alte mizerii, apoi n-ar avea niciun rost, pe când aici eventual în cel mai rău caz mi-aș ispăși pedeapsa și tot am un cămin și părinți unde ași (sic!) putea primi o bucată de pâine și un loc de dormit, iar pe de altă parte odată ajuns la Paris, ar trebui să mă gândesc la ziua de mâine unde voi dormi și ce voi mânca, ca s-o încep iar de la început să vin în țară și să caut persoane pe care le-ași (sic!) putea trece, câștigând astfel bani, ca apoi iarăși să risc mai mult ca acum să fiu prins, ca pe urmă să fiu arestat, dându-mi-se o pedeapsă îndoită, iar părinții mei să fie și ei expuși, n-ar avea nici un rost.

În alt ordin de idei, cred că ași (sic!) putea aduce mai multe foloase și informații cu mai puțin risc decât eventual un altul, pe motiv că am cunoștințe și am intrat deja în cercul lor având încredere în mine, astfel putându-vă servi mai ușor și eventual cu mai mult folos.[135]

În ciuda tuturor stăruințelor și a tuturor rudelor și apropiaților puse drept gaj autorităților comuniste, propunerile lui Simandan și Gherman au fost refuzate, cei doi fiind condamnați la opt ani de închisoare corecțională[136], respectiv zece ani de închisoare corecțională[137]. O notă aparte a cunoscut-o parcursul carceral al lui Coriolan Gherman, care avea să fie implicat în acțiunea violentă de reeducare de la Pitești, unde, torturat la 25 noiembrie 1949, a devenit unul dintre agresorii implicați în bătăile de la camera 4-spital[138]. Ulterior, a trimis la Peninsula, unde s-a numărat printre deținuții care au încercat să pornească o acțiune violentă similară celei din penitenciarul de unde fuseseră aduși.

Cu toate că Mihail Țanțu și-a început acțiunea de trecere a graniței către Ungaria (și apoi, mai departe spre Austria) cu aproape patru luni înainte de celălalt agent, Silviu Crăciunaș a fost primul care a reușit să ajungă dincolo Cortina de Fier. În noaptea de 21/22 februarie 1949, sub îndrumarea unor călăuze ale SSI-ului, Crăciunaș părăsea clandestin România, alături de Maria Leibovici[139] și fata sa, cele două neștiind că sunt folosite ca martori pentru întărirea legendei cu care agentul Victor[140] urma să se infiltreze în exilul românesc. Beneficiind de sprijinul discret al ofițerului Vasilescu din cadrul rezidenței SSI din Budapesta, Crăciunaș și cele două femei au reușit după aproape o lună, pe 26/27 martie 1949 să treacă granița în Austria, ajungând în cele din urmă la Viena, unde agentul român și-a făcut cunoscută prezența. În foarte scurt timp, Silviu Crăciunaș a reușit să câștige încrederea lui Gelu Belu, care nu numai că l-a protejat în fața autorităților franceze, menajându-l astfel pe agentul regimului de la București de rigoarea verificărilor de securitate, ci i-a făcut ample dezvăluiri despre activitatea sa și a spionajului francez. Reușitele imediate ale spionului venit din țară nu s-au oprit însă aici: prin intermediul lui Belu, Crăciunaș l-a cunoscut și pe Pierre Boullen de la care și-a putut completa imaginea asupra activității spionajului occidental din Austria, precum și a obiectivelor pe termen mediu și lung, obținând chiar și câteva piste pe care autoritățile de la București le-au putut exploata pentru identificarea rețelelor și puncte de sprijin din țară. Penetrarea de către SSI a sectorului din Viena a serviciilor de informații franceze era, la acel moment, mult mai acută de atât: în aprilie 1949, Boullen nu era încadrat de un singur agent, ci de doi. În lunile dinaintea plecării din țară, Pierre Boullen se îndrăgostise de Emilia Corteanu, funcționară în cadrul legației franceze de la București, iar cei doi intenționau să părăsească România și să se căsătorească odată ajunși în Franța. Autoritățile de la București au sesizat oportunitatea de a o racola pe Corteanu (care își dorea mai degrabă să trăiască în occident decât să fie a treia soție a lui Boullen), iar la sfârșitul lui 1947 aceasta a semnat un angajament de colaborare cu SSI-ul[141]. Exploatarea informativă ulterioară a șefului structurii franceze de la Viena a eșuat. Pe de o parte, odată ajunsă la Viena, Emilia Corteanu nu a mai furnizat informații promise, iar în același timp nici SSI-ul nu a făcut presiuni asupra ei ca să își onoreze angajamentul. În al doilea rând, date fiind amploarea organizării exilului românesc din Franța, a ofertelor de colaborare primite și a anticipației coagulării a unei structuri informative, la 12 mai 1949, Silviu Crăciunaș avea să părăsească Viena cu destinația Innsbruck, care era mult mai bine conectată cu ce se urmau să se petreacă la Paris.

Parcursul lui Mihail Țanțu avea să fie însă mult mai dificil și mai solicitant decât al lui Crăciunaș. După ce în noiembrie și decembrie nu reușise să treacă clandestin frontiera[142], una dintre încercări fiind la un pas de a se încheia tragic (au fost descoperiți de grănicerii români, iar companionul care ar fi trebuit să-i asigure legenda - echivalentul femeilor Leibovici din cazul lui Crăciunaș - ucis în apropierea liniei de demarcație), fostul căpitan de parașutiști a fost trimis la Budapesta cu un avion al autorităților române[143]. Abia în aprilie 1949, a încercat să își continue drumul din capitala maghiară spre vest pe cont propriu, alegând ca varianta o filieră sionistă care scotea tineri evrei din țările est-comuniste pentru a-i trimite în Palestina. Drumul său s-a dovedit însă unul deosebit de periculos și de anevoios, grupul fiind redirecționat spre Cehoslovacia, unde fiecare membru a fost supus unor controale medicale și religioase. Scăpând la limită de a fi deconspirat pe motive anatomice, a fost arestat și încarcerat la Bratislava, unde, în ciuda torturilor la care a fost supus, nu s-a relevat adevărata identitate[144]. Prin intermediul informatorului din celulă, a reușit să contacteze autoritățile penitenciarului cărora le-a cerut să transmită Bucureștii că Teodor Mazilu (una dintre identitățile sale conspirative) este încarcerat. Stratagemă sa a funcționat, iar la numai câteva zile distanță a fost pus în libertate. În cele din urmă, prin intermediul unei prostituate, Mihail Țanțu a reușit să identifice un loc unde Dunărea se putea trece înot, ajungând la Viena la 28 mai 1949[145]. Bătăile și suferințele îndurate de-a lungul periplului său prin Cehoslovacia aveau însă să-i cimenteze legenda de fugar și să-i sporească imaginea de luptător anticomunist, căci, așa cum concluziona ofițerul de Securitate care a redactat raportul asupra activității lui Țanțu din prima parte a anului, "câțiva pumni încasați nu strică cu nimic unei legende" [146]. Sosirea sa în capitala austriacă, anunțată în urmă înregistrării sale la IRO[147], a produs vâlvă în comunitatea românească, dar și în rândul structurilor de informații american și francez (cel britanic așteptând ca Țanțu să facă primul pas spre o colaborare, pentru a putea astfel negocia de pe o poziție forte). În cele din urmă, tot Gelu Belu este cel care reușește să îl racoleze pe fostul căpitan de parașutiști, ajutându-l să își procure documente de identitate, oferindu-i sprijin material și locativ și, cel mai important, destăinuindu-i amănunte despre modurile de activitate ale structurilor informative și despre planurile de construirea a unui serviciu românesc la Paris. Cu toate că Mihail Țanțu fusese trimis de autoritățile de la București cu rolul de a supraveghea organizația legionară din exil, datele obținute de la Belu aveau să-i modifice ad-hoc viitoarea activitate, acceptând să intre în tratative la Innsbruck cu reprezentanții acestei viitoare structuri.

1.4 Spionaj la umbra hainei militare

La finalul anului 1948, serviciile de informații occidentale și colaboratorii săi români se găseau într-o situație deosebit de dificilă: trei agenți trimiși în țară căzuseră (Simandan, Gherman și Bodolea), unul dintre oamenii de bază din interior dispăruse (Crăciunaș), iar centrul din Paris nu avea o strategie clară în privința acțiunii informative pe linia românească și se afla într-o penurie acută de cadre capabile să pe care să le utilizeze în această direcție. În plus, activitatea de până acum, prin legături individuale, își arătase limitele logice, astfel că devenise evidentă necesitatea creării unei structuri de sine-stătătoare capabile să își asume rolul de serviciu de intelligence cu obiectiv principal teritoriul românesc, fără însă a neglija totodată și activitatea comunităților române din exil.

Constituirea de facto a acestui serviciu avea să se petreacă la începutul anului 1949, când se observă și o divizare a sprijinul occidental în raport cu emigrația din jurul Comitetului Național Român. Din acest moment, serviciile americane de informații se vor concentra pe spațiul german și pe sectorul propriu de ocupație din Austria (cu centre la Salzburg și în Bavaria), unde vor finanța celule de lucru, create în jurul unor agenți care urmau să livreze informații, fără ca superiorii americani să se implice în acțiunile propriu-zise de contactare și recrutare. Structurile franceze, în schimb, aveau să caute construirea unui organism centralizat, organizat și structurat, condus de români, dar în atenta subordonare a autorităților de la Paris și care să funcționeze în capitala Franței. Motivele erau date de lipsurile materiale și de infrastructură proprie, precum și de consistentele comunități de exilați aflate în Hexagon. Așa cum sublinia și un raport al Securității, în 1949 "serviciul francez era singurul care se prezenta nu ca un recrutor de agenți, ci ca un organ tehnic și politic preocupat de

problemele naționale ale țărilor din sud-estul european, gata a colabora cu organisme centrale, închegate, care ar reprezenta în mod cert necesitățile, vederile și tendințele țărilor respective” [148].

Se puneă firesc întrebarea cine ar putea face acest lucru. Contextul era unul cât se poate de nefericit, exilului românesc găsimdu-se într-o situație delicată. Tensiunile, disputele și orgoliile din sânul emigrației puseseră comunitatea românească într-o lumină cel puțin defavorabilă. Rivalitățile dintre membrii partidelor istorice, dintre cei înregimentați politic și cei apolitici, dintre cei virulent anticomuniști și cei suspectați de pact cu puterea de la București măcinaseră orice încercare de front comun împotriva regimului comunist din țară. Starea financiară precară agravase certurile, iar problema fondului administrat de Alexandru Cretzianu nu făcuse altceva decât să sporească conflictele din sânul comunității[149]. Nu este astfel de mirare că atitudinea și comportamentul unora dintre refugiații români fuseseră departe de așteptările francezilor, mai ales în contextul dificil al primilor ani ai Războiului Rece, căci "toți românii emigranții trecuți pe acolo [sector de ocupație francez din Austria - n.m.] s-au prezentat zgomotos, cu palmares de mari rezistenți, cu emfază de mari oameni politici, mari specialiști în problemele românești și comuniste, militari autoînălțați cu câte două-trei grade. Au încasat bani grei, după care s-au desumflat la adevărata lor valoare” [150]. În acest caz, atitudinea aliaților occidentali nu putea fi decât una rezervată. Elocventă pentru perspectiva francezilor a fost explicația dată de către Pierre Boullen agentului dublu Silviu Crăciunaș, în cadrul uneia dintre întâlniri petrecute la Viena, în vara lui 1949, înainte ca acesta din urmă să își continue drumul spre Paris:

Consulul Boullen mi-a <<mărturisit>> că Franța este <<deceționată>> de vechii politicieni români, care vorbesc mult și nu au forța de a lupta în mod real pentru eliberarea țării lor, care trăiesc numai într-o <<intrigă politică>> care i-a situat la nivelul de jos în comparație cu grupul din Cehoslovacia, Ungaria, Bulgaria și Iugoslavia, care sunt mult mai uniți și nu se ceartă ca politicienii români.[151]

Totuși, cea mai plastică descriere a situației a oferit-o Gelu Belu, aproximativ în același timp cu Boullen, când, întâmpinându-l pe Mihail Țanțu, cel care avea să fie unul dintre pionii de bază ai nou-înființatei structuri, dar și una dintre cele mai grave înfrângeri din întreaga existență a serviciului, i-a mărturisit pe sleau: "bătrâne, te-a trimis cerul! Ai venit tocmai la timp, pentru că curvăsăria politică a făcut de răs Neamul Românesc” [152]. În aceste condiții, serviciile de informații de la Paris au căutat să construiască o structură formată din persoane neînregimentate politic ori ideologic (cu toate că Blondel, reprezentantul ofițerilor francezi din spațiul austriac responsabili de emigrația românească, aprecia combativitatea și spiritul de sacrificiu al legionarilor[153]), bine instruite și capabile să se achite conștiințelor de responsabilitățile activităților informative. Singura categorie care răspundea acestor așteptări era cea a foștilor ofițeri și subofițeri. O analiză de la începutul anilor `50 descria foarte plastic poziția aparte pe care și-au asumat-o în comunitatea exilaților cei care erau militarii de carieră:

În linii generale ei (ofițerii - n.m.) participă la evoluția pașnică a masei refugiaților. În linii generale nici ei nu au fost scutiți de entuziasmele intempestive, de desamăgiri și triste resemnări în fața neputințelor. Dar numai în linii generale. În particular însă ei posedă anumite caractere care le sunt proprii, care tind să se opună desăgării și ajută dimpotrivă la menținerea legăturilor mai mult ca în alte medii. Cele mai importante din aceste caractere sunt:

1. o formație spirituală și morală uniformă, începută în școlile militare și continuată ani de-a rândul în unități;
2. o concepție cu totul specială despre rolul ofițerului în societate și o repugnanță marcată de a se manifesta în viața publică;
3. o credință în înalta valoare a jurământului depus și în demnitatea obligațiunilor ce decurg din acest jurământ[154].

Era firesc așadar ca francezii să se îndrepte către edificarea structurii informative pe scheletul militarilor aflați în exil. Dar dincolo de unitatea mai solidă din cadrul acestui grup și de lipsa de simpatii politice sau de atașamente ideologice, foștii ofițeri români constituiau o resursă dezirabilă pentru un proiect precum cel imaginat de serviciile franceze: erau bine pregătiți profesional, majoritatea aveau experiență combativă și manifestau disponibilitate să fie angrenați în misiuni periculoase (filări, treceri clandestine a frontierelor, parașutări în țară, organizare de sabotaje etc). Pentru aceștia, colaborarea cu o structură informativă din occident reprezenta, de foarte multe ori, singura șansă de a câștiga un venit pe baza pregătirii lor profesionale, deoarece, din cauza formării ostășești, cu greu își puteau găsi un loc de muncă într-o altă țară, iar atunci când o făceau, erau constrânși să accepte posturi derizorii ori remunerații insuficiente[155]. Viața în exil era o adevărată dramă, căci, așa cum aceeași sinteză privea retrospectiv cu o dureroasă claritate, ofițerii sunt singurii care trăiesc o dublă personalitate. În cariera lor ei nu găsesc nicio întrebuintă care să le asigure existența. Sunt astfel obligați să-și creeze o altă învelnicire și cum studii de specialitate sunt posibile numai pentru o mică parte, majoritatea a trebuit să se declaseze, lucrând prin fabrici sau birouri în slujbe cu totul inferioare, prost plătite, fără siguranța viitorului, fără legături sau afinități cu mediul, ducând o viață care nu are nicio legătură cu viața lor anterioară sau cu pregătirea lor. Pe aceasta ei nu pot și nu vor s-o uite, iar pe cea nouă ei o socotesc un provizorat, până când, probabil înfrânți de timp și de nevoi, vor merge din cedare în cedare, din renunțare în renunțare și vor pierde și ei și ca ofițeri și poate și ca români. Timpul joacă aici rolul principal.[156]

Ofițerii constituiau, așadar, o mână de lucru disponibilă, calificată și accesibilă, iar în primii ani postbelici erau încă, într-un mare număr, foarte încrezători în necesitatea organizării și luptei împotriva regimului comunist din țară a cărui existență efemeră trebuia să fie încheiată cât de curând de îndelung așteptatul război. În plus, la Paris se găsea un grup consistent de ofițeri a cărui coagulare s-a făcut, la fel ca cea a întregii comunități de exilați români, în trei valuri distincte. Primul era acela al celor pe care evenimentele de la 23 august 1944 îi găsiseră în occident și au decis să nu se mai întorcă în țara ocupată acum de trupele Armatei Roșii. În această categorie se numărau ofițerii încadrați în cadrul reprezentanțelor diplomatice, precum Ion Tomoroveanu sau Ioan Drăgu[157], ori tinerii ofițeri sau subofițeri aflați în Germania la diferite cursuri de specializare. Al doilea grup era dat de legionarii fugiți din țară după înfrângerea Rebeliunii din ianuarie 1941 sau care, asemenea generalului Platon Chirnoagă, părăsiseră țara în contextul schimbării de alianță din 1944 și fuseseră încadrați în armata guvernului de la Viena, de sub comanda lui Horia Sima. Iar ultima categorie, destul de consistentă în raport cu celelalte, era a ofițerilor care părăsiseră clandestin țara după acapararea puterii de către comuniști. Acest grup, continuu "alimentat" cu noi sosiri până spre începutul anilor `50, era constituit din militari care cunoscuseră personal efectele instaurării comunismului, fiind martori direcți ai transformărilor radicale din societatea românească. Unii chiar suportaseră diferite forme ale represiunii - de la simpla epurare din armată la perioade de detenție în țară -, mulți alții au trecut prin închisori și lagăre de refugiați înainte de a ajunge în occident, dar aproape toți trăiseră riscurile fugii din țară, indiferent că trecuseră înot Dunărea spre țărmul

iugoslav, se târâseră printre sârmele ghimpate ce delimitau granițele maghiare și austriece ori zburaseră spre Turcia sub teama permanentă de a fi reperați, ajunși din urmă și doborâți de aviația de vânătoare.

Această a treia categorie avea să fie cea care va dinamiza acțiunea de închegare a corpului ofițeresc din exil și va fi utilizată în demersul de organizare a unui serviciu informativ, mai ales că bazinul de recrutarea începea să fie mai consistent. Chiar dacă au existat legături indisolubile, trebuie făcută o separație între cele două demersuri: crearea unei asociații a militarilor români din exil și edificarea unei structuri informative formată aproape în totalitate din foști ofițeri. Prima era o acțiune firească de organizare a comunității din exil, pe baza unei apartenențe profesionale. Așa cum, spre exemplu, foștii avocați sau foștii ziariști s-au constituit în asociații distincte ale românilor din exil, și militarii au avut același deziderat, mai ales că sperau că va veni ziua în care vor fi chemați din nou sub arme pentru a lupta împotriva comunistilor din țară și a Moscovei, pentru eliberarea României. În schimb, serviciul de informații, a fost rezultatul colaborării dintre un grup de ofițeri români și structurile secrete franceze, sub oblăduirea strict inițială, și mai degrabă simbolică, al CNR-ului. Aceștia au folosit însă asociația atât ca un paravan oficial pentru activitatea lor informativă, cât și pentru a strânge date ori pentru a identifica și recruta noi colaboratori pe care să-i utilizeze fie în acțiunile contrainformative din exil, fie în misiunile din țară. Fiind vorba de aceleași persoane care s-au aflat la conducerea celor două structuri, mai ales în primii ani, planurile s-au suprapus adeseori, fiind uneori ambiguu dacă demersul viza numai regrouparea militarilor sau încadrarea lor în acțiuni secrete.

Primele încercări de creare a unei asociații care să-i reunească pe militarii români din exil s-au petrecut în 1948, fiind conduse de generalul Rădescu, cu sprijinul lui Tomoroveanu, însă proiectul a eșuat pe fondul certurilor apărute din cauza manifestărilor antimonarhice ale fostului președinte al Consiliului de Miniștri. A doua tentativă a avut loc în mai 1949, când generalul Gheorghe Băgulescu[158], fostul ambasador la Tokyo, a pus bazele unei asociații similare, însă, din cauza problemelor de sănătate ale fondatorului, organizația a murit înainte de a se naște propriu-zis. Abia a treia tentativă avea să fie una reușită, atât datorită sprijinului acordat de Regele Mihai I, care făcea presiuni pentru organizarea exilului militar românesc, cât și prin sosirea în Franța a persoanei considerate potrivită pentru acest demers: generalul Dumitru "Puiu" Petrescu. Născut la 29 octombrie 1890 în Buzău, într-o familie influentă în politica românească (tatăl său, Dimitrie Petrescu, fusese ambasador al României la Sofia, Constantinopol și Paris[159], iar unchiul său, Emil Petrescu, ocupase în două rânduri funcția de primar al capitalei, între 1914-1916 și în primele luni de după eliberarea de la sfârșitul lui 1918[160]), Dumitru Petrescu avusese parte de o temeinică pregătire academică. Urmase liceul Louis de Grand din Paris și, întors în țară, a absolvit în 1914 al Școala Militare de Artilerie și Geniu, cu gradul de sublocotenent. Mobilizat în cadrul Regimentului 22 Artilerie, participase în timpul Primului Război Mondial la luptele din Dobrogea, de la Dragoslavele, Soveja și Răchitoasa, fiind decorat cu Steaua României cu spade și panglică de Virtutea Militară[161]. La începutul anilor '20 și-a desăvârșit studiile la Școala Militară de Artilerie de la Fontenbleau, din Franța[162], fiind apoi repartizat la Centrul de Instrucție al Artileriei[163]. În 1926 a devenit profesor la Școala Superioară de Război din București, funcție pe care a ocupat-o timp de doisprezece ani, până în 1938 când a fost avansat la gradul de colonel, inclus în Statul Major și apoi numit atașat militar al Legației române de la Washington. Cariera sa avea perspective promițătoare, generalul Sănătescu descriindu-l pe Petrescu drept un "ofițer inteligent și cu o prea frumoasă cultură militară" [164]. Însă schimbările politice din toamna lui 1940 și apropierea României de axa Roma-Tokyo-Berlin au determinat încheierea misiunii lui Petrescu la Washington și rechemarea sa în țară, unde a ajuns cu numai o săptămână înainte de izbucnirea Rebeliunii legionare. În 1941, a primit comanda unor unități de artilerie, iar între 15 martie 1942 și 15 ianuarie 1943 a fost trimis pe front, ca membru al Marelui Stat Major al armatei române. Înaintat la gradul de general de brigadă, în primăvara lui 1943 a fost repartizat la conducerea Armatei a 3-a, în subordinea lui generalului Petre Dumitrescu, iar după instalarea guvernului Rădescu adus la presiunile lui Septimiu Pretorianu[165] în cadrul Ministerului Apărării Naționale ca subsecretar de stat[166]. Deblocat din armată în 1947, a înțeles că zilele sale de libertate sunt numărate, iar singura șansă de scăpare este să ia calea exilului. Așa că în noaptea de 24 octombrie 1948[167], împreună cu soția sa, Tutu Antoniu și Șerban Darvari, au trecut clandestin granița în Iugoslavia și, după o ședere de câteva luni în lagărele de la Kovacita[168] și Zrenjanin și într-un centru de triere de la Triest, ajunseseră în cele din urmă la Paris. Dumitru Petrescu avea să fie recomandarea lui Nicolae Rădescu nu numai pentru poziția de șef al asociației ofițerilor români, cât și pentru postul de conducător al structurii informative a militarilor, atât pentru că îi cunoștea personal competențele (fusese subsecretar de stat la Ministerul Apărării în timpul ultimului guvern democrat[169]), cât și pentru că se bucura de o reală autoritate morală în rândul militarilor din exil: era ofițerul cu cel mai înalt grad (bineînțeles, cu excepția lui Rădescu care avea o funcție politică și a lui Platon Chirnoagă care era însă prea legat de legionari) și beneficia de prestigiul participării efective la luptele de pe frontul de est.

Denumită "Asociația foștilor combatanți" [170], organizația trebuia să îi reunească pe foștii militari români aflați în emigrație, cu scopul atât de a fi o voce a acestui grup profesional aparte, cât și de a reprezenta osatura viitoareii armate de eliberare a țării. Totodată, urma să fie și un paravan pentru activitatea informativă în care trebuiau să fie implicați foștii ofițeri[171]. În ciuda sprijinului inițial, membrii CNR-ului a privit cu răceală, dezinteres și poate chiar dispreț ideea unei asociații a militarilor români din exil. Romulus Boilă chiar avea unele replici indiscrete la adresa ofițerilor care se reuneau în acest scop, Constanța Mașoș amintind cum politicianul țărănist, aflând de intenția foștilor combatanți, a răspuns cu desconsiderare "oare ce mai vor să organizeze și ăștia?" [172]. Cu toate însuși Regele Mihai subliniase necesitatea apariției acestei organizații, CNR reacționa cu lentoare față de cererile sectorului militar al exilului românesc. Primele propuneri de creare a asociației au fost înainte de generalul Petrescu la sfârșitul lui noiembrie 1949, când la ședința Comitetului Național de la Washington s-a luat act de "memoriul întocmit de dl. gen. Petrescu cu privire la organizarea militară a exilaților" [173]. Actul fusese de fapt redactat de Mihail Opran și de fratele său Nicolae Opran[174], dar era rezultatul întâlnirii de la Roma, din iulie 1949, dintre Regele Mihai, pe de o parte, și generalul Petrescu și comandorul Opran pe de cealaltă, ofițerii prezentându-i suveranului un proiect de organizare a militarilor din exil, ideea fiind acceptată de principiu de către monarh[175]. Mai bine de jumătate de an mai târziu de la înaintea documentului, proiectul șefului SIMRE încă nu fusese analizat de către liderii politici ai exilului, ceea ce nu a făcut decât să sporească nemulțumirile generalului Petrescu față de aceștia[176]. În tot acest timp, Petrescu și Opran au efectuat mai multe vizite în lagărele de refugiați din Austria, Italia, Germania de Vest sau chiar Suedia, căutând foști militari români pentru a le propune să intre în această structură. De multe ori, răspunsul era unul negativ și zeflemitor, dar oarecum de înțeles pentru niște oameni care de luni sau poate chiar de ani se aflau într-o situație incertă, fără perspective, dar primeau propunerea de a adera la o organizație care nu răspundea nevoilor lor imediate și stringente. De aceea unii refuzau "să se înscrie în asociație cerând în prealabil să fie scoși din lagăr și să li se dea de lucru și apoi se vor înscrie în <<asociație>>" [177]. Datele lor (nume, prenume, gradul, ultimul domiciliu din țară și alte detalii importante) erau luate pentru a fi incluse în baza de date pe care o construia Mihail Opran pentru activitatea informativă și care avea să devină unul dintre cele

mai râvnite secrete ale exilului românesc.

Exasperat probabil de lipsa de sprijin a liderilor politici, Petrescu l-a vizitat în mai-iunie 1950 pe Regele Mihai pentru a-i prezenta proiectul de constituire a asociației și de a-i aduce la cunoștință blocajul întâmpinat în demersurile sale[178]. Acest lucru a deblocat parțial impasul birocratic și, în noiembrie 1950, la un an de la primirea memoriului, CNR-ul se decidea să facă primii pași în acest sens, cerând, în mod protocolar, aprobarea Regelui Mihai pentru numirea lui Dumitru Petrescu în fruntea asociației[179], răspunsul afirmativ al suveranului venind după numai o săptămână[180]. Trecuse aproape un an de la înființarea structurii informative când asociația-paravan fusese, în sfârșit, creată în mod oficial, dovadă că cele două puteau funcționa foarte bine în paralel. De altfel, cu toate că mulți dintre cei ce făceau parte din asociație activau și în SIMRE, încă o dovadă că cele două rămăneau structuri distincte, unde punctele comune rămăneau vechiul statut militar dinaintea părăsirii țării al membrilor și poziția anticomunistă a acestora. Cel mai bun exemplu este al lui Ion Tomoroveanu, care părăsise în toamna lui 1949 proiectul SIMRE-ului, însă rămăsese membru al "Asociației foștilor combatanți", participând activ la reuniunile sale[181].

Dacă asociația destinată tuturor militarilor români din exil se născuse cu multă întârziere și cu multiple greutăți întâmpinate pe parcurs, Serviciul de Informații al Militarilor Români în Exil a apărut mult mai rapid, demersul nefiind însă scutit la rândul său de o serie întreagă de dificultăți, piedici și opoziții. Chiar dacă activitatea sa nu urma să fie coordonată de Comitetul Național Român sau de alt organism politic care-și asuma reprezentativitatea emigrației române, partea franceză nu a pornit acest proiect în mod complet independent față de liderii din exil. Au existat unele negocieri preliminare cu privire la stabilirea conducerii viitorului serviciu, care țineau în primul rând de o legitimitate a structurii, Rădescu (și probabil și Regele Mihai) având un cuvânt de spus în (re)confirmarea lui Puiu Petrescu ca lider oficial al SIMRE. În plus, CNR-ul a asigurat și unele capotele de finanțare, precum cel al biroului de mobilizare[182] condus de colonelul Dumitru Neferu, secundat de locotenentii Nicolaescu[183] și Dumitrescu[184], la care s-a alăturat apoi și fostul marinăr Radu Niculescu, fugit din țară în 1948, și stabilit la Paris, unde a locuit pentru o vreme în apartamentul lui Opran[185]. Acest departament avea rolul de a crea o evidență a tuturor bărbaților din emigrație, aflați în Europa occidentală, pe care s-ar fi putut conta în cazul în care era nevoie constituirea unei unități militare a exilului românesc[186]. Așadar, rolul său se suprapunea, parțial (în privința întocmirii evidențelor), pe cel al Asociației Foștilor Combatanți, rezultatele muncii biroului fiind utile CNR-ului.

Dar cel mai importantă implicare a Comitetului în întregul ansamblu de mișcări și repoziționări pe care l-a presupus crearea efectivă a Serviciului de Informații al Militarilor Români în Exil a fost dată de scrisoarea trimisă în aprilie 1949 de Alexandru Cretzianu lui Bazil Rațiu, prin care acesta din urmă era informat că fusese numit în mod oficial consilier militar al CNR-ului și că este nevoie de prezența sa în Germania pentru a conlucra cu serviciile de informații americane[187]. Maiorul a acceptat noul rol, mai ales că, după colaborarea din lunile precedente cu serviciile de informații franceze, era de părere că acestea sunt nepregătite și neserioase, ducând activitatea informativă în mod amatoricesc[188]. Plecarea sa din capitala Franței a întârziat însă din rațiuni economice, având de lichidat ferma pe care o cumpărase și care îi asigura o protecție inspirativă a adevăratei sale activități, ceea ce i-a facilitat însă contactul în august 1949 cu Silviu Crăciunaș, sosit la Paris cu sprijinul lui Virgil Veniamin și al lui Romulus Boilă. În cele din urmă, maiorul Rațiu avea să se stabilească în Germania, în toamna aceluiași an, atrăgându-l după el și pe agentul trimis de autoritățile de la București.

Motivul pentru care CNR-ul, prin intermediul lui Crețianu, îl transferase pe Bazil Rațiu din Franța în Germania era de a elibera rolul de om de legătură al serviciilor de informații franceze cu membrii exilului românesc. Poziția urma să-i revină lui Mihail Opran[189], cel care rămâne și astăzi o personalitate aproape necunoscută a peisajului emigrației românești postbelice, în ciuda influenței cruciale pe care acesta a avut-o în culisele exilului românesc din primii ai Războiului Rece. Căci dacă general Petrescu urma să fie conducătorul de jure al proiectatei structurii, comandorul de aviație Mihail "Mișu" Opran avea să fie liderul de facto al serviciului de informații al exilului românesc și cel în jurul căruia s-a edificat structura informativă. Născut la Craiova în 1909, Mihail Opran a urmat cariera tatălui său[190] îmbrăcând haina militară și absolvind în 1929 Școala Militară de Ofițeri Naviganți de Aviație ca șef de promoție. Ulterior, a fost încadrat ca ofițer în cadrul Flotei 2 Aviație de la Cluj urcând până la rangul de căpitan-comandor. Încă din timpul cursurilor școlii pregătitoare de aeronautică, viitorul ofițer a fost remarcat de către profesorii săi pentru inteligența, spiritul analitic și curajul pe care le manifesta. Peste ani, calitățile sale aveau să fie evidențiate din nou de superiorii ierarhici, în foile calificative din apropierea celui de-al Doilea Război Mondial:

Cu alese aptitudini militare. Energic, cu un bun temperament de comandant. Are foarte mult calm și dovedește în toate chestiunile militare deosebit spirit de prevedere, inițiativă și hotărâre. [...] Educație militară: Disciplinat. Dotat cu multă bunăvoință în îndeplinirea misiunilor ce primește. Bun camarad, posedă în gradul superlativ simțul onoarei și curajul răspunderii. Are un desăvârșit spirit militar. Înțelege să se dedice cu totul carierei alese, prin devotamentul și spiritul de sacrificiu pe care este gata a-l dovedi oricând. Este un ofițer cu calități alese. Loial, demn, integru, maniera și cu o mare doză de modestie.[191]

Drumul său profesional a cunoscut însă o cotitură esențială la sfârșitul anilor '30, când, în paralel cu poziția de membru în comisia de recepție a armamentului ce era livrat din Franța, Mihail Opran a fost încadrat și în SSI[192], fiind în relație apropiată cu Mihail Moruzov. În timpul războiului, a executat atât misiuni militare pe front, cât și acțiuni informative în cadrul serviciilor de informații. În 1942 a fost detașat definitiv în cadrul SSI-ului, rămânând însă în pe front, fiind implicat în interogarea aviatorilor sovietici căzuți prizonieri și în redactarea de sinteze despre aviațiile aliate și inamice. Schimbarea de regim din România avea să se răsfrângă în mod tragic și asupra sa, retezându-i perspectivele unei cariere în cadrul Marelui Stat Major sau al Serviciului Special de Informații. Epurat din armată la 6 august 1946, comandorul Opran a căutat să se implice în organizarea unor grupuri de acțiune împotriva regimului (pro)comunist de la București[193]. Având o situație precară și confruntat cu un risc (din ce în ce mai acut) de a fi arestat de Siguranță, Mihail Opran a decis să continue din exil lupta împotriva sistemului comunist, astfel că, împreună cu Nicolae Opran, fratele său, și alte câteva persoane, s-au îmbarcat în avionul Junkers 34 deturnat de aviatorul de vânătoare Ion Profir[194] și, după un zbor riscant[195], au aterizat în Turcia, fiind imediat internați de către autoritățile de la Ankara. Dacă ceilalți au primit în săptămânile următoare dreptul de a părăsi închisoarea și chiar de a călători în afara granițelor, Opran a fost încarcerat până la începutul anului 1949[196], în urma denunțurilor[197] ale lui fostului comisar de Siguranță Petre Vasilache[198], stabilit în Turcia, care l-ar fi acuzat că este agent comunist. În primă instanță, presiunile pentru eliberarea sa au fost întreprinse de René Bruneau[199], însă răspunsul autorităților turce a fost de fiecare dată negativ. În cel din urmă, punerea în libertate s-a făcut în urma intervențiilor[200] făcute de CAROMAN, având, foarte probabil, sprijinul serviciilor secrete franceze. Astfel că la începutul anului 1949, Mihail Opran a părăsit Turcia și, după o scurtă trecere prin Italia, a ajuns în primăvară la Paris, unde, având acordul părții franceze, a trecut imediat la crearea și organizarea unui serviciu de informații.

Alegerea lui Opran ca ax în jurul căruia să se construiască structura[201] pare să nu fi fost una întâmplătoare, ci s-a bazat pe negocieri avute de serviciile de la Paris cu ofițerul român încă dinaintea sa acesta să ajungă în Franța. Începuturile relației dintre Mihai Opran și instituțiile franceze de intelligence sunt însă neclare: cea mai timpurie supoziție este că acestea datau de la sfârșitul anilor '30, când ofițerul făcea parte dintr-o comisie de recepție a armamentului ce trebuia livrat României de către Franța. În sprijinul acestei teorii este relația pe care Opran a avut-o cu Renée Bruneau încă dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial și pe care a reînnoțit-o după fuga sa din țară, în 1947. Bruneau avea să îi fie alături în anii exilului parizian, sacrificându-și viața personală și stabilitatea financiară pentru a-i fi alături ofițerului român în activitatea informativă, ajungând să fie cunoscută drept singura persoană în care Opran avea încredere deplină[202]. O altă posibilitate este ca discuțiile dintre serviciile franceze și comandorul român să fi început în timpul detenției în Turcia, odată cu demersurile lui Mihail Opran de a se stabili în Europa occidentală. În lipsa punerii în oglindă a surselor documentare franceze, este imposibil de stabilit începutul acestei colaborări care va defini relația pe plan informativ dintre structurile franceze și partea română. Cert este că în mai 1949, la momentul în care Mihail Opran a ajuns în Franța, detaliile colaborării erau deja stabilite, fapt relevat de Constanța Magoș (cea care avea să îi fie, în următorii doi ani, unul dintre cei mai apropiați colaboratori) într-una dintre numeroasele sale declarații: "mi-a spus că imediat ce va fi organizat sub formă de serviciu, mă va lua secretară la el. Toate aceste propuneri mi le-a făcut după ce a sosit la Paris, el avea deja înțelegerea cu francezii" [203]. Venirea lui Opran la Paris și încadrarea sa în acel post central al acțiunilor informative și contrainformative, practic de om al serviciilor secrete franceze, a însemnat și debarcarea lui Ion Tomoroveanu și marginalizarea sa spre colaborarea cu alte structuri secrete. Fostul atașat militar de la Vichy a fost astfel "retrogradat" spre statutul de agent pentru comunitatea românească al Prefecturii de poliție din capitala Franței, mișcare pe Tomoroveanu nu avea să i-o ierte lui Opran, așteptând să îi achite polițele atunci când contextul i-o va permite.

Un rol controversat și încă foarte neclar, avea însă să îl joace Renée Bruneau, partenera franceză a lui Mihail Opran. Cu toate că demersurile sale pentru eliberarea comandorului Opran și acordarea vizei nu au avut sorți de izbândă, Bruneau i-a fost mereu alături în acțiunea informativă, fiind direct implicată în activitatea structurii românești. La fel ca în cazul multor alți persoane angrenate - vizibil sau discret - în cadrul Serviciului de Informații al Militarilor Români din Exil, biografia lui Renée Bruneau este una lapidară, putând fi reconstituită parțial cu ajutorul informațiilor oferite de Constanța Magoș sau, mai târziu, de informatori trimiși la Paris. Bruneau l-a cunoscut pe comandorul Mihai Opran la finele perioadei interbelice, pe când acesta fusese detașat la Paris în cadrul unei comisii a armatei regale de recepție a materialelor necesare dezvoltării aviației române. După cel de-al Doilea Război Mondial, și-a înființat o firmă care, în scurt timp, ajunsese într-o stare financiară precară. Salvarea a venit în 1948, când l-a angajat pe Nicolae Opran, fratele comandorului, acesta reușind nu numai să salveze compania de la faliment, ci chiar să o genereze profituri considerabile. Asumarea de către Nicolae Opran a conducerii de facto a companiei i-a permis lui Bruneau să se dedice, din mai 1949, sprijinirii lui Mihail Opran în activitatea sa în cadrul SIMRE. Renée Bruneau, care învățase românește, era cea care tehnoredacta rapoartele și îndeplinea diferite sarcini administrative în perioada în care Opran părea Parisul[204]. Aproximativ sa de fostul comandor și sprijinul necondiționat acordat activității SIMRE au dat naștere ideii conform căreia Bruneau ar fi fost agentă a serviciilor franceze de informații care ar fi folosit-o pentru a-l verifica și controla pe Mihail Opran. În lipsa consultării arhivelor franceze, ipoteza nu poate fi acreditată, însă, în același timp, nu poate fi discreditată ca falsă.

Încă din primele zile petrecute la Paris, Opran a știut că, pentru a avea succes în activitatea sa, trebuie să și-o apropie pe femeia care avea trecere la aproape toate personalitățile exilului românesc, fiind nodul tuturor bărfelor, zvonurilor, intimităților sau secretelor. Cu o inteligență pătrunzătoare, o memorie fantastică și o minuțiozitate de necrezut a detaliilor, Constanța Magoș era un adevărat tezaurul de informații al exilului românesc și cheia către nenumărate alte uși. La fel ca multe alte persoane care și-au jucat destinul în ruleta serviciilor secrete din primii ani ai Războiului Rece, și destinul ei era, fără îndoială, ieșit din comun, mai ales că, la momentul în care o aborda pentru prima dată Opran, povestea ei de viață, deja plină de multe situații limită, mai avea încă multe capitole de scris. Născută la 11 martie 1909 în satul Cubin din Banatul iugoslav, Constanța Olariu a fost singurul copil al unei familii burgheze înstărite. Tânăra avea și o dublă descendență cu încărcătură istorică: doi dintre străbunicii paterni fuseseră panduri în oastea lui Tudor Vladimirescu, în timp ce mama ei, Sofia Olariu, era urmașă directă a lui Cloșca[205]. După absolvirea Liceului de fete "Carmen Sylva" din Timișoara s-a înscris la Facultatea de Litere de la Sorbona, însă anul următor s-a transferat la Grenoble unde a studiat timp de trei ani, obținând în 1932 o licență franco-germană. Pentru Constanța Olariu, anii studenției au reprezentat cea mai frumoasă perioadă a vieții sale, amintirea lunilor trăite în orașul din sud-estul Franței, a semestrului din 1931 în care a studiat la Berlin, a verilor petrecute la Kiel și la Travemünde, pe malul Mării Baltice[206], însoțind-o neîncetat de-a lungul anilor de încercări și suferințe pe care avea să îi trăiască în țară. La scurt timp după revenirea în țară, s-a căsătorit cu inginerul Dumitru Magoș[207], cuplul stabilindu-se în orașul de pe Bega. Prima cotitură a destinului său s-a petrecut în preajma izbucnirii celui de-al Doilea Război Mondial, când Dumitru Magoș a fost transferat la conducerea unei fabrici din Caransebeș, astfel că cei doi soți au lăsat agitația Timișoarei pentru viața liniștită a micului oraș din Banat. Numai că în aceeași localitate se afla și un penitenciar în care erau încarcerati deținuți politici comuniști care, o parte dintre ei, lucrau în uzina condusă de inginerul Magoș. Judecând din prisma opțiunilor ulterioare ale celor doi soți, este greu de crezut că vreunul dintre ei avea vreo simpatie pentru mișcarea de extremă-stângă, însă odată cu schimbarea cursului războiului, Dumitru Magoș a început să aibă o oarecare deschidere față de aceștia, gândindu-se că, în cazul în care cei care acum erau încarcerati vor avea în viitor un cuvânt de spus în politica românească, este bine să pregătească terenul și să și-i apropie. Astfel, le-a construit o baracă în curtea uzinei, le facilita primirea unor pachete, a intervenit în favoarea unor dintre ei atunci când erau pasibili de a fi pedepsiți pentru mici încălcări ale regulamentelor și, pe câțiva, printre care și Teohari Georgescu, viitorul ministru de interne, chiar îi ducea personal cu mașina de la închisoare la uzină și înapoi[208].

Lunile treceau și frontul continua să se apropie de țară. Chiar dacă războiul părea încă departe, tensiunea creștea și se zvonea că în curând vor începe și bombardamentele asupra orașelor românești. Dar nimeni nu credea că perspectiva aceasta avea să își găsească concretizarea într-o zi primăvărată, din ultimele parte a postului Paștelui. La 4 aprilie 1944, zeci de avioane americane au lansat sute de bombe explozive asupra zonei Gării de nord din capitală[209]. Sute de clădiri au fost afectate, vagoane întregi au ars, mii de oameni au murit surprinși de raidul aerian pe persoanele gării ori în garniturile cu care fugiseră din calea ofensivei Armatei Roșii și veniseră în refugiu departe de linia frontului. Neșansa a făcut ca în acea zi, Constanța Magoș să fie chiar în București, iar teribilul bombardament a prins-o în clădirea Gării de Nord. Femeia a supraviețuit fără răni fizice majore, însă trauma celor câteva zeci de minute de explozii, țipete și gânduri că moarte poate veni în orice secundă i-au provocat un șoc endocrin și a albit pe loc[210]. Înțelegând că vremurile încep să se schimbe, Constanța și Dumitru Magoș au decis să se mute în București, cumpărându-și în 1945 un apartament la etajul 6

al unui bloc modernist de pe strada Brezoianu numărul 51, în spatele Palatului Regal. Însă viața firească a celor din vechea burghezie începea să dispară în următorii ani, și la fel avea să se întâmple și cu liniștea familiei Magoș. Erau timpuri în care mulți sperau să aibă măcar o șansă de a părăsi țara, pentru a rămâne în exil și a scăpa de regimul comunist instalat la București. În acei ani, Constanța Magoș a plecat în Franța nu o dată, ci de două ori. Prima dată s-a petrecut în 1947, când a obținut aprobarea să plece cu avionul[211] la Paris pentru a se trata de probleme endocrinologice cauzate de trauma teribilă cauzată de bombardamentul din 1944. În secret, femeia a făcut demersuri pentru a reînscris la Facultatea din Grenoble pentru a obține o patra certificare (ultima care îi mai lipsea) și a sonda posibilitatea ca soțul său să fie transferat în Canada, de compania pentru care lucra în Canada, și să poată fi astfel scos - sigur și legal - din România[212]. Demersul său însă nu a funcționat, iar Constanța Magoș s-a văzut pusă în fața unei dileme: **5 să nu se mai întoarcă în țară și să caute o modalitate de a-l scoate clandestin pe Dumitru Magoș sau să revină și să speră că atât ea, cât și soțul, vor putea obține pașapoartele de călătorie?** Aproape toți românii pe care i-a întâlnit la Paris au rugat-o să nu piardă șansa de a fi reușit să plece din țară și să nu revină într-o țară aflată din ce în ce mai tare sub controlul sovietic[213]. Dar Constanța Magoș nu i-a ascultat și, în același an, se urca în avionul care decola de pe un aeroport parizian și ateriza câteva ore mai târziu pe pista de la Băneasa[214].

Revenită în țară, femeia a descoperit că România pe care o lăsase în urmă cu câteva luni nu mai era aceeași: Regele fusese forțat să abdice, republica fusese proclamată, liderii opoziției democratice aflau la închisoare și peste tot se auzea de noi și noi arestări. Vechea lume burgheză, din care făcea și ea parte, dispărea, înlocuită, sub oblăduire sovietică, de cea a proletariatului. În aceste condiții, soții Magoș au luat decizia să încerce să plece din țară, dar amândoi, pe cale legală, nu ar fi reușit. Cele mai mari șanse de a obține pașaport le avea Constanța Magoș care tocmai fusese plecată la Paris și ar fi avut posibilitatea să rămână în exil, dar nu a făcut-o. Planul celor doi a fost, cel mai probabil, ca soția să plece legal în occident, de unde să trimită pe cineva sau găsească o altă modalitate de a-l scoate clandestin și soțul ei. Dar în primul rând trebuiau obținute actele pentru plecarea Constanței Magoș și, chiar dacă pentru majoritatea celor care voiau să plece acest deziderat era mai degrabă o utopie, pentru ea există o soluție: o favoare din partea lui Teohari Georgescu, ministrul de interne la acea dată. Liderul comunist avea o datorie morală față de familia Magoș: în timpul războiului, pe când era încarcerat la penitenciarul Caransebeș, lucra la fabrica condusă de inginerul Dumitru Magoș, fiind uneori dus la întreprindere chiar de acesta din urmă, cu mașina personală. Așa că acum rolurile se schimbare și era rândul lui Dumitru Magoș să aștepte o favoare din partea lui Teohari Georgescu. La audiența avută, ministrul de interne i-a semnat personal pașaportul Constanței Magoș și l-a întrebat pe Dumitru Magoș dacă nu vrea și el pașaport pentru a fi alături de soția sa în perioada cât va fi la Paris. Era scenariul pe care nici unul dintre soți nu l-ar fi sperat: practic unul dintre liderii comuniști îl întreba pe inginer dacă vrea să aibă posibilitatea de a pleca și el legal. Acele secunde și acel răspuns aveau să decidă soarta fiecăruia și a familiei în sine. Dar Dumitru Magoș a spus "nu" [215]. A bănuț că întrebarea este de fapt o capcană. I-a fost teamă că dacă ar fi spus "da", ar fi părut suspect și ar risca să nu doar să nu primească el pașaportul, dar și soției sale să i se retragă și documentul care i-ar fi permis să părăsească legal și sigur țara. Ea putea să plece în occident, iar el alesese să rămână garanția, știind că destinul său trebuie să fie altul și că va avea de înfruntat, probabil, riscurile trecerilor clandestine de frontieră. Așa că la 16 aprilie 1948, Constanța Magoș pleca din nou spre Paris, de data aceasta cu trenul[216]. Scopul oficial al călătoriei în Franța era definitivarea studiilor la Universitatea din Grenoble, însă în realitate planul era ca, după ce soțul ar fi reușit să ajungă și el în occident, să plece împreună mai departe și să se stabilească în Canada sau în Argentina[217]. Ajunsă la Paris, a fost asaltată de diferite personalități ale exilului românesc, de la Nello Manzatti[218] la Ion Tomoroveanu și de la Traian Borobaru la Romulus Boilă, ultimii doi fiind vechi cunoștințe: liderul legionar crescuse în același sat cu Constanța Olariu și fusese sprijinit financiar de tatăl ei pentru a-și continua studiile, iar politicianul țărănist îi fusese prieten încă din anii de liceu. Aceste legături i-au permis să aibă raporturi foarte bune atât cu legionarii, cât și cu cei din partidele istorice, iar angajarea sa ca secretară a lui Boilă la publicația La Nation Roumaine îi permisesese să fie la curent cu tot ce se întâmpla în exilul românesc. În acest context a întâlnit-o în primăvara lui 1949 Mihail Opran, femeia aducându-și aminte că "mi-a spus că imediat ce va fi organizat sub formă de serviciu mă va lua secretară cu legătură la el. Toate aceste propuneri mi le-a făcut a doua zi seara după ce a sosit la Paris, [când] el avea deja înțelegerea cu francezii" [219]. Magoș a acceptat fără rezerve propunerea lui Opran, mai ales că acesta îi promitea rezolvarea problemei care i-a marcat acesteia toți anii exilului: scoaterea din țară a soțului său. După câteva luni, colaborarea între cei doi să se solidifice pe alte baze: comandorul o scăpase pe Constanța Magoș de riscul expulzării din Franța și îi rezolvase favorabil denunțurile care o vizau, iar aceasta îl ajuta acum și din recunoștință morală, nu doar din interesul de a-i aduce soțul din țară.

Așadar, echipa SIMRE începea să se contureze: conducerea oficială era încredințată lui Dumitru Petrescu, iar creierul din umbră al structurii era Mihail Opran care deja își construia o rețea de colaboratori de încredere cu care putea construi mai departe. Însă serviciul nu există încă propriu-zis și mai erau multe aspecte de stabilit, mai ales că, în ciuda unui sprijin evident, în unele privințe viziunea francezilor și cea a românilor erau cât se poate de contradictorii.

1.5 Definitivarea edificării SIMRE

La mijlocul anului 1949, discuțiile privind edificarea Serviciului de Informații al Militarilor Români în Exil intrau în linie dreaptă. Maiorul Beaumont, considerat responsabilul serviciilor de informații franceze pentru Europa Centrală și de Est, îi mărturisea lui Silviu Crăciunaș că autoritățile de la Paris, dezamăgite de elementele politice ale emigrației române, au decis construirea unui serviciu apolitic, format din tehnicieni dispuși să acționeze împotriva regimului comunist din România. Afirmatia sa era adevărată numai în parte (bluf bine sesizat de către agentul serviciilor de la București[220]): exista o conducere a preconizatei structuri, însă lipseau aproape cu desăvârșire oamenii care să formeze corpul propriu-zis și existau încă detalii logistice care nu fuseseră bine stabilite. Fondurile erau asigurate aproape în totalitate de către SDECE[221] (confundat frecvent în documentele Securității cu Biroul 2[222]), ridicându-se la suma de 24 000 000 de franci francezi, dar unele aspecte (precum biroul de mobilizare) erau acoperite fie printr-un mic sprijin bănesc din partea Comitetului Național Român[223], fie prin diferite afaceri ilicite duse de membrii SIMRE și tolerate de către autoritățile franceze. Rolul acestei structuri era de a funcționa ca un organism instituțional de intelligence al exilului românesc. O problemă spinoasă apărută încă din timpul negocierilor dintre partea franceză și cea română a fost raportul dintre SIMRE și SDECE. Generalul Petrescu a insistat pentru o colaborare pe picior de egalitate, în care serviciul francez asigura resursele necesare bune desfășurări a activității, era informat punctual despre contactele structurii românești, iar la final primea informațiile obținute de aceasta din urmă. Nu puteau însă să cunoască legăturile agenților SIMRE, detaliile acțiunilor desfășurate de serviciul român și nici să restricționeze în vreun fel activitatea. Un aspect important era că agenții SIMRE trebuiau să fie considerați agenți ai unui serviciu independent românesc, și nu agenții serviciului de spionaj francez. Demersul lui Dumitru Petrescu a fost susținut întrutotul de Mihail Opran, cu toate că statutul său este unul ambivalent, atât de lider al unui

serviciu de sine stătător, cât și agent al SDECE, de la care primea un salariu de 40.000 de franci lunar. Partea franceză a acceptat, declarativ și de principiu, acest statut, cu toate că nu convenea autorităților de la Paris, care, de altfel, erau și neîncrezătoare în capacitatea militarilor români de a se ridica la nivelul cerut de confruntările secrete pe plan informativ ale Războiului Rece.

De principiu, activitatea SIMRE urma să se desfășoare pe două paliere: ofensiv și defensiv. Primul viza organizarea de rețele informative pe teritoriul românesc, identificarea de călăuze sigure și determinarea de rute prin care puteau fi scoși oameni din țară sau introduși agenți (inclusiv stabilirea unor puncte de sprijin pe trasee), instruirea de echipe capabile să fie parașutate în țară pentru a executa diferite misiuni informative și de a sprijini rezistența armată din munți, identificarea unor radiotelegrafisti care să opereze aparatele care ar fi urmat să fie expediate în țară și, nu în ultimul rând, organizarea de acțiuni de sabotaj împotriva regimului comunist. De asemenea, în climatul politic al anului 1949, în care speranța unui război între blocul vestic și lagărul estic era aproape omniprezentă în rândul refugiaților politici est-europeni, un capitol aparte al palierului ofensiv era și constituirea unei unități militare. Aceasta trebuia să cuprindă aproximativ 5000 de oameni, urmând să fie formată în nordul Africii pentru a putea fi capabilă să intre în acțiune pe teritoriul românesc în scurt timp de la momentul iminent al izbucnirii ostilităților[224]. Totuși, în 1950, cu toate că războiul din Coreea reprezenta o escaladare a tensiunii dintre Washington și Moscova ce părea că urmează să se transpună și în teatrul european, ideea a fost abandonată din cauza că, în cel mai bun caz, generalul Petrescu s-ar fi putut baza pe maximum o mie de militari, din care 15% reprezenta corpul ofițeresc[225].

Al doilea sector - cel defensiv - avea rolul de a proteja exilul românesc de posibilele infiltrații ale autorităților comuniste. Conducerea sa a fost încredințată, de la bun început, comandorului Opran, iar acesta a dispus, în primul rând, organizarea de echipe de filaj care să urmărească persoanele suspecte, având posibilitatea, în acord cu SDECE, de a opera rețineri, în cazurile care necesitau acțiuni rapide. Mai mult de atât, toate denunțurile primite de autoritățile franceze privind presupusa apartenență comunistă a unor membri ai exilului românesc erau redirecționate către Mihail Opran care conducea cercetările și, în cazul în care suspiciunile erau rezonabile sau exista chiar certitudinea că respectiva persoană este agent al Bucureștiului, pe baza referatului său, serviciile de la Paris luau măsurile necesare[226].

În condițiile în care palierul defensiv ar fi trebuit să supervizeze activitatea întregului exil din Franța, Mihail Opran s-a întâlnit în toamna anului 1949 cu liderii țărăniști din exil: Virgil Veniamin, Romulus Boilă și Augustin Popa. Cei patru au stabilit o colaborare între principalul partid democrat și structura informativă condusă de comandor. În eventualitatea deschiderii formațiunii către noi adevizii ale celor din exil, SIMRE avea să funcționeze ca o plasă de control a grupării politice, în timp ce aceasta din urmă - inclusiv liderii săi - se angajau să nu întreprindă nicio acțiune în țară (trimitere de persoane, contactare unor legături, etc) sau sprijinire a unor noi-veniți fără înștiințarea și aprobarea lui Mihail Opran[227]. Totuși, raportarea liderilor țărăniști la Opran și la activitatea sa informativă, în folosul PNT-ului era foarte divergentă: dacă Boilă era deschis față de fostul comandor și conlucrau și făceau schimb de informații despre românii din exil, Veniamin îl privea cu răceală, nu ca pe un colaborator, ci strict ca pe un "polițist" care lucra pentru ei. Desconsiderarea era atât de pregnantă, încât Virgil Veniamin nici nu dorea să discute cu Opran, iar când era ceva de comunicat, o făcea prin intermediul lui Boilă[228]. Din 1950, unii dintre liderii țărăniști avea să-l considere trădător pe Mihail Opran, deoarece lucra și cu legionarii[229], politicienii neacceptând că, în acel context, obținerea de informații era mai presus de rivalitățile politice. Nici din partea cealaltă sentimentele nu erau cele mai sincere și mai deschise: șeful SIMRE avea îndoielile sale legate de sinceritatea liderilor țărăniști și, mai ales, a lui Boilă, chiar dacă cu el lucra cel mai îndepărtat[230]. La scurt timp după stabilirea colaborării, înțelegerea avea să fie încălcată de Augustin Popa, care i-a mijlocit Soranei Gurian[231], recent sosită la Paris, o intervenție la un post de radio. Provenind dintr-o familie evreiască, Gurian suferise în timpul războiului persecuțiile antisemite ale administrației Antonescu, iar după intrarea rușilor în capitală, viața sa se schimbare radical: nu numai că avea din nou dreptul să publice, dar articolele și volumele sale au avut parte de o foarte bună receptare în noul climat politic. În plus, timp de mai bine de doi ani, făcuse parte din noua conducere a ziarului Universul, principalul cotidian al vremii, care adoptase o poziție favorabilă puterii sovietice. În aceste condiții, nu este de mirare că Sorana Gurian era suspectată de a fi o agentă comunistă[232], astfel că Opran a descins la sediul postului și, cu zece minute înainte de începerea transmisiei, a împiedicat-o să intre în direct[233]. A doua sincopă a fost ignorarea de către Virgil Veniamin a avertismentelor lui Opran că Petre Manolescu[234], recent sosit la Paris, ar fi de fapt agent comunist[235]. Politicianul țărănist l-a primit călduros pe Manolescu, invitându-l să adere la mai multe organizații ale emigrației românești, iar mai târziu, și cu concursul lui Boilă, să intre în redacția La Nation Roumaine. În ciuda acestui episod, se poate afirma că mult mai bine a decurs colaborarea personală dintre Boilă și Opran: primul îi oferea informații din baza de date a ziarului La Nation Roumaine, iar celălalt îi făcea diferite servicii, așa cum a fost blocarea publicării în presa franceză a unui articol despre Iuliu Maniu semnat de Camil Ring[236]. Materialul îl portretiza pe liderul politic transilvănean decepționat și neîncrezător în aliații occidentali, iar apariția textului le-ar fi periclitat țărăniștilor din exil acțiunile de propagandă pe lângă autoritățile vestice. Scurt-circuitele dintre șeful SIMRE și liderii țărăniști au continuat să apară și în lunile ce au urmat, ducând, printre altele, la eșecul din fașă al unui proiect ce ar fi putut scoate din țară câteva persoane. Având la dispoziție un avion francez, Opran avea de gând să utilizeze pentru o acțiune rapidă și temerară: aparatul de zbor, la manșa căruia ar fi trebuit să fie Max Manolescu[237], urma să decoleze din Turcia ori Lugoslavia, să aterizeze pe un teren de lângă Turda, unde să fie așteptat de o câteva persoane contactate din vreme. După o îmbarcare grăbită, avionul decola din nou și, înainte să fie interceptat de aviațiile de vânătoare române și sovietice, părăsea spațiul aerian românesc, apoi cel bulgăresc, ajungând în cele din urmă la baza de unde plecase. Numai că planul lui Opran nu s-a mai materializat niciodată: odată pentru că Manolescu a refuzat misiunea care se anunța extrem de riscantă, recomandând un alt pilot care ar fi trădat proiectul, iar a doua oară pentru că țărăniștii au făcut unele indiscreții care au dus la pierderea conspirativității acțiunii[238].

Dacă în vara lui 1949, palierul defensiv avea, cel puțin, stabilită conducerea și, inerent, o schiță a modului de operare, în privința laturii ofensive a preconizatului serviciu, situația era una mai delicată, deoarece lipseau persoanele capabile să întreprindă misiuni în țară. Sosirile lui Crăciunaș și Țanțu aveau însă să suplinească acest gol. Agentul Victor a fost primul ajuns la Innsbruck, la 13 mai 1949 și timp de aproape trei luni, în care, în paralel, a fost supus și unor interogatorii și verificări, a purtat discuții cu Blondel, Mihail Opran[239] și chiar cu maiorul Beaumont[240], în urma cărora, formal, a acceptat să lucreze în serviciul SIMRE. Ajuns însă la Paris, Silviu Crăciunaș a intrat în contact cu Bazil Rațiu care l-a dirijat spre spațiul german și, inerent, spre colaborarea cu serviciile americane, în detrimentul proiectului francezo-român.

Mult mai consistentă avea să fie implicarea lui Mihail Țanțu în cadrul SIMRE, în special în sectorul ofensiv, dar și în alte activități precum cifrare-supracifrare, interogatoriile luate nou-veniților ori filarea unor persoane desemnate de Opran. Având faima unei activități anticomuniste ferme, pentru care suferise în închisoare, Țanțu poseda o excelentă pregătire militară, fusese implicat în Mișcarea Națională de Rezistență, activase în

ilegalitate, evadase din sistemul concentraționar comunist și trecuse clandestin granița. În acest context, în 10 iulie 1949, a avut loc la castelul din Innsbruck o întâlnire între comandantul Pellet și maiorul Blondel, pe de o parte, Mihail Țanțu pe de cealaltă, intermediari fiind, la fel ca în cazul lui Crăciunaș, Nicolae Tănase[241]. Rolul acestei discuții a fost de a tona terenul în perspectiva unei implicări a fostului ofițer în crearea și în activitatea prognozatei structuri informative românești. Țanțu, care nu își dezvăluise adevăratul statut, fiind practic, la acel moment, agent comunist cu rol de infiltrare în emigrația românească, a adoptat o poziție de expectativă, spunând interlocutorilor săi exact ceea ce voiau să audă: era antrenat de dorința de a se implica într-un proiect apolitic, profesionist și independent care să ducă acțiuni concrete împotriva regimului de la București. Bazându-se pe datele culese de la Gelu Belu, fostul căpitan de parașutiști a anticipat corect principiile de funcționare ale preconizatului serviciu de informații, susținând că structura trebuie să urmărească două paliere: defensiv (cu rolul de a contracara acțiunile din exil ale agenților infiltrați ai regimului de la București[242]) și ofensiv (cu misiunea de a întreprinde acțiuni de spionaj în țară). Primele contacte dintre Mihail Țanțu și reprezentanții serviciilor franceze i-au convins pe aceștia din urmă de oportunitatea și de viabilitatea implicării fostului căpitan de parașutiști în structura românească. Astfel că, la 20 iulie, Țanțu revenea la castelul din Innsbruck unde, timp de trei zile, a discutat cu un anume maior Jores, din partea serviciilor franceze, și cu Mihail Opran, din partea structurilor românești, despre activitatea palierului ofensiv care urma să îi revină lui Țanțu. Opran și Țanțu se vedeau după patru ani: cei doi se cunoscuseră la Lucenek, la sfârșitul lui ianuarie 1945. Primul era șeful Biroului 2 al Corpului Aerian staționat în localitatea slovacă, în timp ce al doilea era încerca să îi găsească și să îi elibereze pe presupușii săi subordonați Rugan și Bârsan[243], al căror avion se prăbușise în apropiere și se aflau în custodia sovieticilor. Timp de câteva zile, cei trei au discutat modul de organizare al sectorului ofensiv și despre pregătirile logistice și militare necesare.

Plecându-se la propunerile formulate de Țanțu încă de la prima întâlnire (și care corespundeau atât de mult ideilor serviciilor franceze încât reprezentanții acestora s-au întrebau dacă nu cumva existase o scurgere de informații), s-a decis ca pregătirea membrilor palierului ofensiv să se facă de instructorii proprii ai SIMRE (la început rolul fiind asumat de Țanțu), în acord însă cu tehnica franceza. Totodată, autoritățile de la Paris urmau să creeze legende conspirative pentru fiecare dintre cei implicați, asigurându-le posturi fictive la diferite companii franceze. Soldele erau asigurate din fondul SDECE acordat structurii românești, iar cuantumul lor era unul satisfăcător, pentru a preveni racolarea de către alte structuri de informații. Cel mai important aspect era însă compartimentarea ridicată a sectorului ofensiv: agenții nu trebuiau să se cunoască între ei, iar rețelele create de fiecare să funcționeze independent, pentru a limita posibilitatea deconspirării.

Din cauza lipsei de resurse umane și a atitudinii oscilante a partenerilor francezi, consolidarea SIMRE încă nu se încheiase, desenarea arhitecturii instituționale fiind încă departe de a fi finalizat, iar recrutarea de oameni de încredere și potriviți pentru această activitate era abia la început. În toamna anului 1949, alături de generalul Petrescu și de comandorul Opran, la conducerea structurii a fost cooptat și Mircea Pătru, cel care avea să fie unul dintre cei mai îndelungați șefi ai structurii, dar și una dintre cele mai contradictorii personalități. În ochii viitorului subordonat Alexandru Laverqne[244] era un tip tăcut și calculat[245], în timp ce pentru Ion Rațiu trecea ca neimpresionat, dar "totuși, bun român" [246]. Unele note ale Securității creează imaginea unui om curajos și diplomat, în timp ce alte descrieri îl surprind temător, indecis și indiscret. Pentru unul dintre superiorii militari din anii războiului, Pătru dovedea "cultură generală bogată, spirit de inițiativă dezvoltat, inteligență vie" [247], în timp ce Neagu Djuvara, cu care a lucrat îndeaproape între 1952-1954, îl caracteriza drept "un agitat, un fricos și-un învârtit" [248] care a creat numeroase probleme SIMRE-ului. Mircea Pătru (al cărui nume inițial era Petrescu) s-a născut la 4 august 1909 în comuna Ciupercenii Vechi, din apropierea Calafatului, aflată pe unul dintre coturile pe care Dunărea le face în serpuirea între malurile românesc și bulgar, într-o familie de țărani. În 1922 a devenit elev al Liceului Militar "D.A. Sturdza" din Craiova, iar din 1928 a urmat cursurile Școlii Militare de Artilerie din Timișoara, pe care a absolvit-o la 9 iunie 1930, completându-și pregătirea între 1931-1932 la Școala Specială de Artilerie[249]. Ulterior, a fost repartizat la unități de artilerie grea din orașul de pe Bega, Alba Iulia și Craiova. Într-o fișă de evaluare din 1931, Pătru era caracterizat de superiorul său drept foarte tânăr, are nevoie de îndrumare în serviciu și supraveghere, mai ales în relațiile sociale. De altfel promise a se forma în bine (...) nu e destul de rezistent, nu poate suporta prea mari oboseli (...) Ținută îngrijită, se prezintă destul de bine în fața trupeii. Îi trebuie mai multă voință, trebuie să muncească mai mult în serviciu. Bune cunoștințe generale, cele profesionale la înălțimea gradului. Destul de disciplinat, adesea vorbește prea mult gesticulând. Nu execută ordinele cu tragere de inimă și conștiință, trebuie să fie condus și supravegheat. [250]

Momentul de cotitură al carierei sale avea să se petreacă în 1936, când a fost detașat la Flotila Aviației de Gardă, unde a descoperit frumusețea aviației, energia și adrenalina oferite de noul armă, dar și prestigiul aparte de care se bucurau ofițerii acestei branșe. Așa că Mircea Pătru se decide să renunțe la artilerie și să treacă la aviație, urmând în acest sens cursurile Școlii de perfecționare în zbor de la Buzău, **pe care a absolvit-o în 1937, iar un an mai târziu a fost** transferat din nou la Flotila 1 Aviație. Cariera sa de pilot avea să se sfârșească abrupt în urma unui accident aviatic în urma căruia a rămas cu o semi-paralizie a unui braț, invaliditatea fizică[251] punându-l în imposibilitatea de a se mai urca la manșa vreunui avion. De aceea, la 15 decembrie 1940 a fost transferat la Direcția Aviației Civile, iar după intrarea României în război, împotriva Uniunii Sovietice, a fost numit la conducerea Biroului 4 al Corpului Aerian Român[252]. În paralel, și-a desăvârșit studiile prin absolvirea Școlii Superioară de Război din București. Chiar dacă nu mai putea pilota, Pătru nu a renunțat la dorința de a zbura și de a participa la operațiunile militare, așa că a urmat cursuri de observatori aeriini pentru echipajele de bombardiere. A fost în cele din urmă mobilizat în primăvara lui 1944, în cadrul Corpului 1 Aerian, unde a îndeplinit diferite funcții precum cea de ajutor de șef (și, ulterior, șef) al Biroului 3 operații, și a luat parte la campania din Ungaria. Serviciul pe front a fost însă de scurtă durată, căci după jumătate de an petrecut în apropierea teatrelor de operațiuni, a fost rechemat la București, fiind încadrat în structurile centrale ale armatei[253]. Maturizarea sa, anii de pregătire profesională și experiența războiului par să nu fi reușit să îi îndrepte carențele surprinse în evaluările făcute la începutul carierei militare. În 1945, unul dintre superiorii ierarhici din Corpul Aerian Român îl descria pe căpitanul aviator Mircea Pătru ca fiind perseverent și cu multă putere de muncă, nu destul de hotărât. Inteligent, judecată bună, nu are suficient spirit de metodă. Temperament vioi, are înclinație spre a se precipita atât în gândire și vorbe, cât și în acțiuni. Trebuie să-și supravegheze această latură deoarece îl poate duce la acte și gesturi pripite.[254]

La fel ca mulți alți ofițeri români care au luat parte la operațiunile militare antisovietice sau care aveau opțiuni politice anticomuniste, Mircea Pătru a fost epurat din armată în iunie 1946[255], având gradul de căpitan-comandor. În ciuda dificultățile financiare în care fusese aruncat (ajunsese să se ocupe cu comerțul legumelor pe care le aducea din satul natal și le vindea la București), Pătru s-a implicat în diferite acțiuni care aveau să-l

aducă în vizorul noilor autorități de la București. A încercat să pună bazele "Asociației foștilor ofițeri luptători", un proiect rezultat probabil în urma discuțiilor pe care le avea cu alți ofițeri epurați, la restaurantul Dunărea, de la parterul blocului omonim de lângă Universitate. În acest grup se afla și Mihail Opran, cel care îi fusese amic încă din timpul războiului, pe când frecventau cursurile Școlii de Război din dealul Cotrocenilor. Conștient că măsurile represive ale regimului de la București urmau să îl vizeze în curând, Mircea Pătru a decis să fugă din țară. Hotărârea sa a fost întărită și de dezamăgirea că Opran deja părăsise clandestin țara, în toamna lui 1947, fără să-l înștiințeze de planul său ori să-i propună să se alăture[256]. Fire oscilantă, Pătru s-a decis în cele din urmă să fugă din RPR abia în toamna lui 1948, optând inițial pentru un plan alături de ofițerul Ionescu Fănel[257] (pe care l-a convins să nu mai plece pe cont propriu în Turcia, ci să îl însoțească spre granița iugoslavă) și de avocatul Mihai Răutu[258] (care urma să asigure costurile legate de călăuze și gazde). Fiindu-i teamă să încerce trecerea graniței și nemulțumit de discuțiile cu Ionescu, Mircea Pătru a abandonat grupul, iar peste câteva zile a părăsit clandestin teritoriul românesc, împreună cu Gheorghe Bostangiu[259], o rudă îndepărtată din satul natul, și Pătru Pârvan[260], un cioban din zona Calafatului. Cei trei au trecut granița în Iugoslavia, însă au fost prinși de grăniceri care i-au internat în lagărul de refugiați de la Kovacița[261], de unde fostul ofițer a fost mutat într-un alt centru de detenție din vestul Jugoslaviei, iar mai apoi i s-a permis apoi să ajungă la Trieste[262]. După o scurtă trecere prin Italia, comandorul Mircea Pătru a ajuns la Paris în septembrie 1949, unde trebuia să-l fi regăsit pe Mihail Opran, dar a intrat în discuții și cu colonelul Ion Tomoroveanu, față de care s-a lăudat că ar putea conta pe legăturile utilizate în fuga sa pentru stabilirea unei filiere de contact cu țara. Însă Opran, fostul său camarad de discuții de la Dunărea, devenit acum șeful SIMRE, a reușit să-l deturneze de la colaborarea cu fostul atașat militar de la Vichy și să-l încadreze în structura informativă care se edifica, numindu-l pe Mircea Pătru în conducerea serviciului. În același timp, comandorul a devenit și un colaborator foarte apropiat al lui Puiu Petrescu, îndeplinind într-un fel funcția de secretar al generalului, căruia îi oferea constant informații despre comunitatea românească din Franța.

Dacă în toamna lui 1949 Mircea Pătru tocmai se alăturase SIMRE-ului, fiind cooptat în conducerea sa, serviciul suferea și prima criză internă: Ion Tomoroveanu, deja deranjat de apariția lui Opran, care practic îl înlocuise în poziția de "om de încredere" al francezilor, dar și de faptul că fusese ostracizat în demersurile de înființare a structurii, îi ceruse comandorul să-i aloce o parte din fondurile puse la dispoziție de francezi pentru activitatea informativă. Cererea sa nu a fost însă acceptată de Mihail Opran, nefiind totuși clar dacă noul lider ar fi fost dispus să-i dea o sumă mai mică sau l-a refuzat cu totul. Cert este că în urma acestui fapt, Tomoroveanu s-a despărțit definitiv de proiectul condus de Petrescu și Opran, trecând probabil la colaborarea cu un alt serviciu secret francez, purtându-le celor doi o ranchiună bine ascunsă și așteptând momentul potrivit pentru a-i plăti polița lui Mihail Opran[263].

La finalul lui 1949, SIMRE făcuse pași importanți spre conturarea sa definitivă ca o structură funcțională: se cristalizase o conducere formată din generalul Petrescu, ca lider oficial, secondat de Mircea Pătru, Mihail Opran ca șef al sectorului contrainformativ, dar de facto creierul întregii structuri, și Mihail Țanțu în poziția de coordonator al sectorului ofensiv. Pe lângă principalele două paliere principale - ofensiv și defensiv -, a căror organizare avea să se încheie abia anul următor, cuprindea un birou de mobilizare, în subordinea colonelului Dumitru Neferu, și un oficiu de propagandă[264] condus de Ion Dragu, fostul consilier de presă al legației de la Vichy. Celula aflată în subordinea lui Dragu avea rolul de a redacta articole împotriva regimului de la București, de a susține conferințe și de a plasa materialele în diferite ziare ale exilului sau chiar în presa de limbă franceză. În lunile următoare, fostul atașat de presă de la Vichy avea să organizeze în capitala franceză conferințe prin care îndemna la unitatea exilului, dincolo de convingerile anterioare politice, și să facă demersuri pentru inițierea și coordonarea unei propagande prin intermediul orelor de emisie în limba română de la posturile de radio occidentale[265].

De asemenea, activitatea SIMRE nu avea să cum să limiteze numai la Paris, ci trebuia să aibă ecou în toate zonele de interes, în care se aflau sau ajungeau refugiați români. Cum filiera România-Ungaria-Austria era principala rută a celor care fugeau din țară, era firesc ca primele avanposturi ale structurii să fie în spațiul austriac, unde agenții SIMRE trebuiau să ajungă primii la românii care treceau Cortina de Fier. Într-un fel, "rezidențele" [266] de la Viena (condusă de Gelu Belu) și de la Innsbruck (unde responsabil era Nicolae Tănase[267], secondat de un anume Basarabescu[268]) precedaseră crearea SIMRE-ului, fiind funcționale încă din 1947-1948. Odată cu înființarea structurii de la Paris, ele au trecut din colaborarea cu francezii în subordinea directă a echipei Petrescu-Opran[269], cărora le raportau direct (uneori pe filiere necunoscute partenerilor francezi, așa cum era, spre exemplu, comunicarea cu Viena prin intermediul Olgăi Pirscher, o apropiată de încredere a lui Belu) și de la care primeau salariul[270]. În rest, activitatea lor a continuat pe aceleași direcții: identificarea a refugiaților români, strângerea de informații și, în cazul cel mai fericit, recrutare a colaboratorilor. Se preconiza crearea, în limita posibilităților, a unor alte rezidențe la Madrid, unde legionarii reprezentau singurele opțiuni, numele vehiculat inițial fiind cel al doctorului Mușatescu[271], în spațiul german, de care trebuia să răspundă aviatorul Ion Profir, și la Trieste și nordul Italiei[272], de a cărui organizare urma să se ocupe în primă fază Mircea Pătru, însă toate acestea din urmă au rămas la stadiul de proiect.

În ciuda tuturor eforturilor, a recrutărilor de membri și a muncii asidue dusă de liderii săi, SIMRE încă nu era considerat un serviciu independent și complet operațional. Partea franceză întârzia să-și onoreze toate obligațiile discutate de principiu cu Petrescu și Opran și îi privea pe militarii români cu un scepticism evident și o neîncredere acută în capacitățile lor de a-și asuma rolul de servicii de informații al exilului românesc. Așa că singura modalitate prin care SIMRE își putea câștiga independența, drepturile și statutul la masa serviciilor secrete occidentale era livrarea unor rezultate concrete și imediate partenerilor francezi. Dacă în domeniul contrainformativ erau slabe șanse să se înregistreze un succes spectaculos, singura opțiune venea din executarea cu succes unei misiuni în țară, acțiune pe Petrescu și Opran să o utilizeze propagandistic ca dovadă a capacităților SIMRE. Pregătirea în acest scop a unei celule a sectorului ofensiv a început în septembrie 1949, după alte întârzieri provocate de neonorarea de către partea franceză a obligațiilor privind sprijinul logistic și material al SIMRE[273]. Condus de Mihail Țanțu, grupul urma să fie compus și din Ștefan Copilu[274] (fost sergent parașutist, pe care l-a întâlnit la Linz), George Schwab[275], Gheorghe Neamțu[276] și Gheorghe Iștoc[277]. Cu toate că inițial numai Țanțu trebuia să parcurgă instrucția privind tehnica franceză, urmând ca el să o predea mai departe subordonaților săi[278], în cele din urmă toți au participat la același stagiu care a vizat trageri cu armament american într-un poligon din apropierea Versailles-ului, salturi cu parașuta pe timp de zi și pe timp de noapte pe un aerodrom din centrul Franței, demonstrații de pliere, distrugere și camuflare a echipamentului și exerciții de balizaj[279]. Reveniți la Paris, cei cinci au fost împărțiți în două echipe care au urmat pregătiri de specialitate în mod separat: Neamțu, Iștoc și Schwab au luat cursuri de radiotransmisiuni, în timp ce Țanțu și Copilu s-au dedicat studierii tehnicii foto și a utilizării cernelii simpatice. Între timp, la începutul lunii octombrie 1949, într-un restaurant din Saint Germain a avut loc o recepție restrânsă dată în onoarea generalului Rădescu, recent sosit în capitala Franței. În cadrul evenimentului, Jores, uzitând de

poziția înaltă pe care o avea în cadrul serviciilor de informații franceze, a dat asigurări atât participanților români, cât și reprezentanților serviciilor similare american și britanic că Parisul va susține eforturile exilului românesc de a crea un organism instituțional capabil să ducă o activitate de spionaj împotriva regimului comunist de la București. Dacă Rădescu - aflat deja într-o incapacitate fizică evidentă[280] - a răspuns entuziast discursului francez (care nu a fost dublat de unul britanic sau american, cu toate că erau prezenți și reprezentanți ai acestor structuri), impresia celorlalți a fost una contrară așteptărilor. La scurt timp după eveniment, generalul Petrescu afirma că partea franceză este neîncredătoare în organizarea românilor și că "intenția lor [a francezilor, dar nu trebuie neglițată nici partea americană - n.m.] este ca să-l fluture ca pe o flamură, recrutând prin el diferite elemente, în cap cu cele ce afirma însuși Serviciul românesc și îndeosebi comitetul de acțiune". Oricât de conspiraționistă ar putea părea, la o primă vedere, poziția lui Dumitru Petrescu, aceasta era, de fapt, una întemeiată. Încă din perioada petrecută la Innsbruck, chiar după discuțiile avute cu Opran, în care se stabilise implicarea sa în preconizatul serviciu, Mihail Țanțu primise atât o altă ofertă de a lucra direct în interiorul serviciului francez, precum și o alta mai tentantă, venită pe filiera lui Titi Constantinescu, de a deveni agent al CIA-ului, împreună cu o echipă pe care o putea alege personal, fiecare membru având salariul asigurat[281]. Ambele propuneri au fost refuzate, fiind vorba, cel mai probabil, de un dublu motiv: pe de o parte, acceptarea unei alte colaborări, în timp ce discuțiile privind implicarea în serviciul românesc erau avansate, ar fi creat imaginea oportunistului, dispus să schimbe taberele în funcție de interesul financiar sau personal, iar pe de altă parte, posibilitățile informative - din punct de vedere al statutului său de spionaj al serviciilor românești - erau considerabil mai mari în cadrul structurii conduse de Opran, unde și Țanțu ar fi făcut parte din conducere, decât în alte servicii, unde ar fi fost un simplu agent.

Confrunțați din ce în ce mai tare cu neîncrederea serviciilor franceze, generalul Petrescu și Mihail Opran au decis că fragila lor structură trebuie să treacă la fapte cât mai repede și să înregistreze o victorie care să le confirme statutul de structură funcțională[282]. Fuseseră demarate câteva acțiuni informative în țară, însă primele rezultate urmau să fie înregistrate cel mai devreme în primăvara, dacă nu chiar în vara anului următor. Așa că singura opțiune era ca unul dintre membrii sectorului ofensiv condus de Țanțu trebuia să fie trimis în țară, unde să culegă informații și să pună bazele unei rețele informative, și apoi să se întoarcă în siguranță la vest de Cortina de Fier. Versiunile indicate asupra originilor acestei prime acțiuni ofensive sunt însă contradictorii: într-un raport care viza întâlnirea din 20-22 iulie 1949 cu Jorel și Opran, Mihail Țanțu afirma că el a avansat ideea ca, înainte de a prelua conducerea palierului ofensiv al SIMRE, să realizeze o misiune informativă în țară, motivând că cine vrea să conducă trebuie să treacă, mai întâi, prin toate etapele[283]. Într-o altă declarație, același Țanțu afirma că, imediat după recepția dată de Nicolae Rădescu la Paris, generalul Dumitru "Puiu" Petrescu, într-o discuție confidențială, i-a încredințat misiunea de a pleca clandestin în țară, unde urma să creeze o rețea informativă, iar apoi să se întoarcă în siguranță la Paris[284]. Într-o altă mărturie, Țanțu afirmă că doar Opran știa de viitoarea sa plecare în țară, comandorul chiar atenționându-l să nu dezvăluie nimic generalului Petrescu la prima și singura întâlnire avută cu acesta din urmă înainte de prima tentativă de a pleca în țară[285]. Cert este că niciunul dintre ceilalți patru oameni din grupul lui Țanțu nu mai erau disponibili: soția lui Ștefan Copilu născuse de curând, iar Iștoc, Schwab și Neamțu dispărușeră din Paris[286]. Generalul Petrescu a făcut demersuri ca cei trei să fie returnați SIMRE-ului, însă omologii francezi au răspuns că aceștia plecaseră pe cont propriu și nu au putut fi opriți. Aproape sigur, Iștoc, Schwab și Neamțu au primit, la fel ca Țanțu, ofertă din partea serviciilor americane, însă, spre deosebire de șeful lor, nu au refuzat-o. Cei trei au ajuns la Salzburg, în centrul zonei de ocupație americană din Austria, iar ulterior s-a aflat că Gheorghe Neamțu fusese racolat[287] de către Petre "Titi" Constantinescu care lucra ca agent american[288].

Întreaga organizare a acțiunii lui Țanțu din decembrie 1949 s-a făcut în pripă. "Ca misiune în țară", nota un raport al Securității, "Mihail Țanțu avea una singură: să recruteze cât mai mulți oameni, pentru ca quantumul informațiilor sosite să fie cât mai considerabil, deci posibilitățile de comercializare cât mai ample. Tehnica, organizarea, recrutarea erau lăsate cu totul la latitudinea lui" [289]. Cum SIMRE nu dispunea încă de călăuze cu puncte de sprijin de-a lungul traseului, sarcina a revenit serviciilor franceze, iar Blondel a găsit o călăuză, recomandată drept fost căpitan în armata maghiară, dispusă să îl preia pe Țanțu din zona franceză de ocupație a Austriei și să-l ducă până la Timișoara. Pentru a se păstra secretul misiunii, măsuri conspirative s-au luat chiar de la plecarea din Paris: Mihail Țanțu și-a schimbat frizura și și-a pus ochelari, iar în avionul care l-a dus din capitala Franței până la Innsbruck a călătorit în cabina piloților[290]. Dar chiar și așa, odată ajuns în orașul austriac, s-a întâlnit pe stradă cu un alt fugar român, ceea ce putea duce la deconspirarea prezenței sale pe drumul către frontiera românească. În cele din urmă, plecarea din Innsbruck s-a făcut la 5 decembrie 1949, însă chiar înainte de a trece granița în Ungaria, fostul căpitan de parașutiști și-a surprins colegul de drum discutând amical cu o santinelă sovietică. Temându-se că va fi trădat, Mihail Țanțu a abandonat imediat misiunea, revenind întempestiv la Innsbruck[291], unde Blondel nu i-a crezut povestea, bănuind că, de fapt, agentul român nu a fost capabil să se angajeze într-o astfel de acțiune. Aceeași poziție a avut-o și centrala de la Paris, care manifesta rezerve să-i asigure transport înapoi în Franța, astfel că Țanțu a decis să riște, anunțând Salzburgul că este dispus să renunțe la colaborarea cu partea franceză în favoarea celei americane. Atitudinea sa intransigentă a avut efectul scontat, iar la 15 decembrie agentul român revenea la Paris, unde era primit cu căldură de către colegii săi din SIMRE. Cinci zile mai târziu, situația lua o turnură neașteptată: la Innsbruck a avut loc un atentat căruia îi cade victimă chiar unul dintre colaboratorii maghiari ai lui Blondel, iar unul dintre cei trei atentatori capturați este chiar fosta călăuză a lui Țanțu, dovedindu-se astfel flerul agentului român[292]. Chiar și fără să-și atingă scopul inițial, misiunea agentului român fusese un succes pentru liderii SIMRE în lupta lor pentru constituirea definitivă a structurii. Așa că au decis să forțeze mâna partenerilor francezi, organizând în ianuarie 1950, în apartamentul din Rue Albert Samain al generalului Petrescu, o ședință la care participă Dumitru Petrescu, Mihail Opran, Mircea Pătru din partea SIMRE[293] și Jores, Beaumont, Lambert, Grenier și căpitanul Grandet din partea serviciilor franceze. Cererile părții române sunt clare și punctuale: serviciul să furnizeze numai informații, nu și agenți (numai în cazurile excepționale și cu acordul șefilor SIMRE se putea dezvălui identitatea agenților din țară sau a curierilor); să nu existe nicio legătură directă în personalul SIMRE și cei ai structurilor de informații occidentale, condiția fiind pusă pentru a preîntâmpina racolările directe din partea SDECE ori a altor servicii similare; francezii să pregătească din punct de vedere tehnic misiunile agenților trimiși în țară (prin instructaj de specialitate), să le finanțeze și să le acorde echipamentul necesar, de la cerneală simpatică la aparate foto; agenții români să aibă libertatea ca, pe lângă misiunile stabilite de SIMRE în colaborare cu partea franceză, să poată prelua și acțiuni pe cont propriu, care să le aducă un câștig personal; nu în ultimul rând, agenții români urmau să aibă un salariu egal cu cel al omologilor francezi, în funcție de grad și de vechimea în muncă[294]. Practic cereau francezilor să-și onoreze promisiunile făcute de-a lungul anului 1949 și să asigure sprijinul necesar funcționării structurii românești, a cărei independență de acțiune să o accepte fără rezerve. Continuând linia din lunile precedente, francezii au evitat un răspuns clar și un

angajament ferm și direct, astfel că, frustrat de colaborarea inconsecventă și de neîncrederea cronică manifestată de autoritățile de la Paris, generalul Petrescu a amenințat cu ruperea legăturilor și cu trecerea întregii structuri românești în relație cu serviciul american, cu care se pare că deja demaraseră tratative. După ce i-au subestimat-o continuu de-a lungul anului lui 1949, liderii francezi au fost surprinși de abordarea făcută de liderii SIMRE și, puși în fața unei situații de criză, au decis să facă un pas în spate și să accepte toate doleanțele, contând însă pe loialitatea lui Mihail Opran pe care îl considerau agentul lor din interior (supoziție care, cu timpul, avea să le fie infirmată). După luni întregi de eforturi asidue de organizare și planificare, dublate de o permanentă tensiune a raporturilor cu Paris, șefii structurii informative românești își atinseseră obiectul: ianuarie 1950 este momentul din care Serviciul de Informații al Militarilor Români din Exil funcționează deplin, cu buget propriu și cu independență completă de acțiune. Urmău ani de speranțe, de proiecte îndrăznețe, de acțiuni vaste și riscante, dar și de căderi spectaculoase și înfrângeri crunte din partea Securității.

2. Vremea speranțelor. Conducerea Petrescu-Opran (1950-1952)

Odată rezolvată problema regimului de funcționare și a raporturilor dintre SIMRE și partenerii francezi, generalul Petrescu și Mihail Opran s-au putut dedica exclusiv activității proprii-zise a structurii. Era încă de vreme pentru operațiuni complexe, însă comandorul de aviație și câțiva dintre colaboratorii săi începuseră deja să plănuiască și să facă primii pași concreți înspre edificarea unor rețele secrete de agenți. Rezultatele era însă așteptate abia peste luni bune. În paralel, atenția conducerii SIMRE se îndrepta spre consolidarea organizării interne a structurii și extinderea capacităților sale operaționale.

2.1 Rezidențele SIMRE

Una dintre primele urmări ale întrunirii din ianuarie 1950 a fost continuarea eforturilor pentru crearea unor rezidențe în alte zone ale Europei, în afară de Austria, unde funcționau deja celulele lui Gelu Belu și Nicolae Tănase[295]. Interesul lui Opran s-a îndreptat prima dată spre Trieste, Roma și nordul Italiei, mai ales că localitatea aflată în apropierea graniței iugoslave avea o valoare informativă comparabilă cu cea a orașelor austriece, fiind punctul de intrare în lumea liberă a celor care alegeau să fugă prin teritoriul controlat de Tito, și care, de multe ori, era singura alternativă la drumul convențional prin Ungaria. Misiunea a fost încredințată lui Mircea Pătru care s-a deplasat la Roma unde l-a recrutat pe Ion Epuran[296], la rândul său refugiat trecut prin lagărele și închisorile iugoslave, urmând ca acesta să se prezinte la Paris pentru un instructaj amănunțit efectuat de Opran[297]. În schimb, din cauza lipsei de cadre de care suferea SIMRE, singura opțiune pentru Trieste avea să fie, cel puțin pentru moment, Ion Țânțăreanu[298], care avea însă experiența muncii informative, numai că performanțele acestuia au fost modeste, principalul motiv fiind că lucra și pentru UDB-ul iugoslav[299], colaborare pe care o prioritiza în detrimentul celei cu Parisul.

Celelalte rezidențe preconizate nu s-au mai putut materializa din diferite motive: spațiul german se afla oricum în supravegherea serviciilor americane, iar Ion Profir, persoana pe care Opran intenționa să o repartizeze în acest post, nu avea ferul, discreția și perspicacitatea necesare muncii informative. Mai mult de atât, neadaptarea sa la viața exilului și deziluzia trăită din cauza indiferenței occidentalilor față de cei ce luptaseră în est, împotriva comunismului, dar alături de Reich-ul german, îl aruncaseră într-o depresie care își puna efectul asupra psihicului său. În Spania, rezidența nu a mai fost creată din lipsă de oameni pe care liderii SIMRE să se poată baza, mai ales că Mușatescu, cel vehiculat inițial pentru acest post, continua să-i fie devotat lui Horia Sima, rămăsese la Paris și nu plecase din Franța la fel ca majoritatea legionarilor și, mai ales, intrase în domeniul activității secrete ca reprezentant al Mișcării Legionare. Așa că aproape orice informație ar fi avut nevoie Opran de la o rezidență din Spania putea spera să procure direct de la doctorul Mușatescu din Paris. Singurele rezidențe care au continuat să funcționeze, având deja o vechime operațională mai îndelungată decât însăși existența SIMRE-ului, au fost cele de la Innsbruck și de la Viena, ultima având, de departe, cea mai complexă, amplă și palpitantă activitate.

2.1.1. Viena: prima linie **3** de apărare, întâiul front de atac

După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, teritoriul austriac a fost împărțit în patru zone ocupație: americană, britanică, franceză și sovietică. Evident, cea sub controlul Moscovei se afla în estul țării, la granița cu Ungaria și Cehoslovacia, însă în interiorul său se afla Viena, acel veritabil călcâi al lui Ahile pentru sovietici, deoarece, asemenea Berlinului, și capitala austriacă era împărțită în patru sectoare controlate de puterile aliate. Practic, zona orașului aflată sub controlul puterilor occidentale era locul unde aproape orice refugiat român, care scăpase din țară trecând prin Ungaria, spera să ajungă, fiind garanția că se afla în "lumea liberă". Viena se afla așadar în prima linie a muncii informative din perioada postbelică, văzută deopotrivă ca un avanpost al serviciilor secrete occidentale utilizat în trimiterea de călăuze și recrutarea de spioni, dar și ca cea dintâi plasă de siguranță împotriva agenților veniți din țară. Era locul unde s-au desfășurat unele dintre cele mai aprige confruntări între structurile secrete, nelipsind întâlnirile conspirative, tentativele de răpire, notele informative sau arestările inopinate. Iar multe dintre aceste acțiuni l-au avut protagonist pe Gelu Belu, cel care avea să conducă sau, mai bine zis, să reprezinte el însuși rezidența SIMRE.

Însă așa cu cum am arătat mai devreme, activitatea sa secretă a început încă de la sfârșitul lui 1947, de îndată ce a venit din țară, și a crescut în importanță anul următor, după dispariția în misiune a lui Bodolea, dar mai ales după perioada de verificare ("timp în care a fost verificat prin diferite metode și găsit <<curat>>" [300]) și cea de instrucție care au durat aproape un an. Chiar dacă Belu lucra pentru francezi, situația complexă și delicată din Viena nu permitea un sectarism al structurilor secrete occidentale, ci, dimpotrivă, în primii ani a existat o evidentă întrepătrundere a activității CIC-ului american, SDECE-ului francez și IS-ului britanic, chiar și paternitatea misiunilor fiind una destul de fluidă. Până în 1949, cea mai clară colaborare a fost cea cu agenții americani, în special cu George Neagoe[301] și Silviu "Niki" Bertini[302]. Neagoe îi intermedia vânzarea informațiilor pe care Gelu Belu le obținea de la refugiații români ajunși la Viena sau pe care le procura din vizitele pe care le făcea în lagărele din Austria și Germania (odată fiind însoțit de Augustin Popa, pentru câștigarea încrederii celor cu simpatii național-țărăniști), dar îi era și partener în diferite afaceri de contrabandă, foarte bănoase în contextul postbelic. Chiar dacă statul lor era diferit, Belu fiind un angajat al serviciilor franceze și colaborator ocazional al celor americane, în timp ce Neagoe era ofițer deplin al CIC-ului, cei doi lucrau uneori cot la cot, așa cum s-a întâmplat în afacerea Puiu Dumitrescu - Tanda Caragea[303]. Și mai apropiat era Bertini, care avea o poziție ierarhică similară cu cea a lui Gelu Belu, din colaborarea lor rezultând unele reușite spectaculoase, așa cum au fost cele două furturi din Legația română din Viena. Primul s-a petrecut la finalul lui 1948, când Niki Bertini a intrat în reprezentanța diplomatică, pretextând că este un muncitor care vrea să afle cum se poate repatria. Mișcarea era una extrem de riscantă, având în vedere că plecase clandestin din țară și, totodată, era colaborator al serviciului secret american. Lovitura a fost una foarte rapidă: Bertini a fost invitat la biroul secretarei, iar la un moment dat, profitând că aceasta fusese chemată de șeful său, a căutat prin documente, subtilizând corespondența cu un ofițer sovietic, ca mai apoi să declare că

trebuie să plece, dar că va reveni cu prima ocazie, ceea ce bineînțeles nu s-a mai petrecut. Reușita lui Belu a fost ceva mai elaborată și, cu siguranță, i-a impresionat pe superiorii săi: prin intermediul legionarului Ghiță Stoia, a recrutat pe cineva din echipa de curățenie a clădirii, iar persoana respectivă a furat câteva ștampile ale legației. Acestea erau utilizate mai apoi pentru prelungirea vizelor pașapoartelor pe care le obțineau de la evreii veniți legal din țară, cu scopul de a ajunge în Palestina, și cărora Belu le facilita plecarea spre Franța în schimbul informațiilor și contactelor din țară, întreaga afacere fiind mijlocită de Bertini. Odată identificare persoane din interior care ar fi fost dispuse să colaboreze pe linie informativă, Bertini îi aborda, corespondența în ambele sensuri fiind trimisă și primită de Belu, prin curierul diplomatic francez, filieră pusă la dispoziție de Pierre Boulen[304].

Schimbări au început să apară de la mijlocul lui 1949, pe măsura conturării la Paris a SIMRE-ului și a stabilirii unei legături între Opran și Belu, acesta din urmă intrând practic în subordinea comandoului din capitala franceză. Odată cu această reșezare instituțională, urmată de eșecul din toamna aceluiași an a discuțiilor franco-româno-americane cu privire la un efort informativ comun, între Gelu Belu, pe de o parte, și Bertini și Neagoe, de cealaltă parte, s-a instalat o oarecare distanțare: existau colaborările punctuale, dar, la fel de bine, se instalaseră și o răceală și o competiție în exploatarea puținelor resurse disponibile. Abia după 1951-1952 se pare că Belu s-a reapropiat de colaborarea cu CIC-ul, în sprijinul ipotezei fiind echipamentul de proveniență americană pe care l-ar fi avut la dispoziție, potrivit ofițerului de contraspionaj de la București, Neagu Cosma[305].

La fel ca structura centrală de la Paris, care avea un dublu rol - defensiv, prin misiunea sa contrainformativă de a proteja exilul de infiltrările agenților comuniști, și ofensiv, datorat acțiunii de creare de rețele informative și trimiterii de curieri în țară -, și rezidența din Viena îndeplinea același dublu șablon de responsabilități. În primul rând, așa cum reflecta și activitatea sa încă din 1947, era prima plasă de siguranță a emigrației românești și primul filtru de verificare contrainformativă al celor veniți de dincolo de Cortina de Fier. Sau, din perspectivă opusă, constituia "primul baraj și prima capcană pentru refugiații din Est", după cum o descria Silviu Crăciunaș într-o notă trimisă Bucureștiului. Cei veniți din țară erau supuși unor interogatorii luate de către Gelu Belu și Pierre Boulen (care se prezenta întotdeauna cu numele conspirativ Bissot), declarațiile fiind ulterior dactilografiate, inventariate și trimise mai departe la Innsbruck și Paris pentru a fi exploatare. În schimb, refugiații primeau documente de identitate și li se facilita călătoria spre vestul continentului, fiind în general "dirijați" spre colaborarea cu asociațiile sau partidele politice ale emigrației românești.

Mult mai spectaculoasă și mai efervescentă era latura ofensivă, mai ales că Viena era cel mai estic punct din Austria care putea folosi în filierele terestre ale călăuzelor și, totodată, orașul era legat direct de țară prin intermediul circulației fluviale pe Dunăre. Așadar, activitatea se făcea pe aceste două paliere și viza, în linii mari aceleași acțiuni: identificarea de persoane care pot asigura legătura cu țară, deplasându-se fie clandestin, fie legal în România, unde pot livra pachete și de unde pot aduce informații, stabilind contacte și contribuind la edificarea unor rețele informative. Metoda de lucru era însă ușor diferită, fiind adaptată la cei implicați propriu-zis. Identificarea celor care călătoreau legal la Viena și recrutarea lor era o misiune de care se achita aproape exclusiv Belu, deoarece nu era nevoie ca și alte agenți ai structurii informative să intre în contact cu persoanele respective. Cu cât era mai puțini oameni care aveau cunoștință de aceste legături, cu cât riscul deconspirării era mai mic. În general, această latura viza marinarii care călătoreau pe ambarcațiunile de marfă ce navigau pe Dunăre, capitala austriacă fiind văzută de contraspionajul comunist de la București drept o "<<mare înghesuială>> de dușene și oficii care acopereau oamenii diverselor servicii informative occidentale specializate pe țări - România, Ungaria (...)", care ar fi exploatat faptul că "marinarii români din flota dunăreană ofereau șansa cea mai mare: slab remunerați, pregătire culturală precară, dornici de câștiguri suplimentare, unii dintre ei robiți băuturii" [306]. În privința acțiunilor terestre, Gelu Belu avea misiunea de a recruta călăuze dispuse să acorde agenților SIMRE sprijinul necesar trecerii în siguranță a granițelor și intrarea nedetectată în interiorul țării, rutele luate în calcul fiind prin Ungaria și Cehoslovacia[307]. Conform uzanțelor, aceste persoane erau verificate prima dată de Belu, apoi supuse unui alt control, în colaborare cu partenerii francezi și, în cele din urmă, interogate personal de Opran care își folosea de fiecare dată identitatea conspirativă de "domnul Grigorescu". Ulterior, rezidența din Viena avea sarcina de a asigura sprijinul logistic necesar misiunilor, fiind ultimul bază de aprovizionare înainte de trecerea în spațiul est-comunist, dar și primul punct de asistență al celor reveniți din țară. Nu în ultimul rând, Gelu Belu avea și sarcina de a stabili o legătură cu emigrația străină din Viena, în special cu cea maghiară, relație care se dovedea necesară în acțiunile călăuzelor[308], precum și grupurile de sași și șvabi. În această ultimă privință, Gelu Belu a izbutit să intre în contact cu doctorul Bodendorfer, reprezentantul sașilor transilvăneni din Austria, care a acceptat o colaborare în domeniul informativ. Astfel, urmau să fie create trei subcentre destinate etnicilor germani originari din România: unul la Viena, al doilea în Austria superioară, fie în zona de ocupație franceză, fie în cea engleză, și al treilea în Bavaria, la München[309]. Coordonarea celei revenea unui câte unui sas plătit cu salariu fix de 2000 de șilingi lunar, la care se adăuga o indemnizație zilnică de 45 de șilingi, dublat de un agent român. Scopurile urmau să fie strângerea de informații de la cei veniți din țară, precum și asigurarea unei legături cu ajutorul germanilor care puteau călători în România (în acest aspect fiind deja convins să colaboreze un comerciant austriac, membru al partidului comunist, care făcea călătorii periodice în Transilvania). Singurele nume stabilite erau pentru capitala Austriei, unde sarcina urma să fie preluată de Bodendorfer, supervizat de Belu. Întreaga operațiune a fost planuită de rezidență în acord cu Petrescu, nefiind clar dacă Opran avea sau nu cunoștință de acest demers. Toate datele obținute urmau să fie exclusiv în proprietatea SIMRE-ului, numai conducerea de la Paris având dreptul de a decide dacă sunt vândute și altor structuri secrete[310]. Îndepărtarea generalului de la conducerea SIMRE a însemnat însă și oprirea finanțării, astfel că întreaga direcție de acțiune a încetat înainte să producă efecte concrete.

În anii în care structura informativă românească a fost condusă de către Opran și Petrescu, activitatea lui Gelu Belu s-a concentrat, în special, pe trierea refugiaților români ajunși la Viena și exploatarea lor informativă, precum și pe găsirea unor călăuze și stabilirea unor filiere terestre prin care să se asigure legătura cu țara. Chiar dacă primele contacte cu marinarii români aflați în misiuni pe Dunăre sunt înregistrate încă din 1950-1951, această cale de a obține informații și de a trimite pachete în RPR s-a dezvoltat cu adevărat abia din 1952, pe fondul reducerii semnificative a posibilităților de trecere clandestină a frontierelor. Este foarte probabil ca Gelu Belu să fi dispus în primii ani de activitate ai SIMRE de legături cu mai multe călăuze, însă datele disponibile până în prezent nu sunt suficiente pentru o imagine de ansamblu. Totuși, biografia singurei călăuze identificate până în prezent suplimentează această carență, atât prin amploarea colaborării cu Belu și Opran, precum și prin dedesubturile legăturilor sale cu Bucureștiul și Parisul.

Gigi Saramet - spionul loial lui însuși

Trecut cu succes de toate filtrele contrainformative, Gheorghe "Gigi" Saramet părea să fie călăuză providențială pe care o căuta Gelu Belu în primăvara lui 1950, atunci când șeful rezidenței de la Viena primise de la Opran

sarcina de a găsi o persoană capabilă și dispusă să-l ajute pe Mihail Țanțu în viitoare deplasare în țară. Cum controalele la granițe se înăspriseră, conducând la numeroase căderi, cei care se ocupau cu scoaterea clandestină de persoane din țară aproape că dispăruseră cu totul: fie abandonaseră această activitate extrem de riscantă, fie li se pierduse urma, fără să se cunoască faptul că unii fuseseră arestați - precum Simandan ori Gherman -, iar alții, precum Bodolea, predecesorul lui Belu, fuseseră uciși la trecerea graniței. Practic, călăuzele erau inexistente, iar această situație punea în impas trimiterea agenților în țară. Așa că apariția lui Saramet produsese senzație, uimire și satisfacție pentru rezidența de la Viena, dar și pentru liderii de la Paris, care, în sfârșit, păreau să fi găsit omul de care aveau nevoie pentru misiunea pe care o aveau în plan pentru vara lui 1950.

Înalt și bine făcut, cu părul vâlvoi și aspru, cu ochi negri pătrunzători și un zâmbet debordant, Gigi Saramet știa să se facă imediat plăcut de cei din jur, având o dezinvoltură ce inspira siguranță și încredere în sinceritatea cuvintelor sale. Dotat cu inteligență izvorâtă mai degrabă dintr-o șiretenie înnăscută decât dintr-o pregătire profesională, dublată de o uimitoare versatilitate, Saramet câștigase simpatie ofițerilor din SIMRE, mai ales că trecuse cu bine de verificările făcute de Opran și subalternii săi. Șeful structurii informative românești nu a aflat niciodată adevărata poveste a lui Saramet, dar probabil că și dacă ar fi făcut-o, ar fi fost cea mai greu de digerat înfrângere din întreaga sa activitate, fiind omul în care s-a încrezut atât puternic și s-a înșelat atât de grav. Născut la 2 februarie 1924 în Piatra Neamț, într-o familie relativ modestă, Gigi Saramet și-a împărțit copilăria și tinerețea între dese relocări cauzate de transferurile tatălui său, militar de carieră, rezultatele școlare oscilante, drama pierderii neașteptate a mamei sale și micile bișnițe care i-au deschis apetitul spre traiul la limita legii. Fără să aibă vreo opțiune politică definită, la 22 de ani a luat hotărârea să fugă din țară, sperând să găsească în occident modalități prin care să câștige bani cât mai mulți, cât mai repede și cât mai ușor. Așa că în 1946 a plecat clandestin prin intermediul unei filiere evreiești care facilita tinerilor de religie mozaică drumul spre Palestina. Numai că Saramet s-a oprit la Milano unde s-a ocupat de traficul de persoane din Franța în Italia, lărgindu-și apoi aria de activitate în Austria și Ungaria. Prins de autoritățile maghiare și încarcerat pentru scurt timp, Saramet s-a decis să încerce o altă afacere care se anunța a fi mai riscantă, dar și mai bănoasă: aducerea de persoane din țară. Iar o vreme chiar a funcționat, până în 1948, când, aflând de activitatea sa, autoritățile române i-au întins o cursă și l-au arestat. Cu toate că pentru multe călăuze acesta era punctul final al acțiunilor lor, pentru Saramet incredibila sa poveste de viață era abia la început: cercetarea a fost preluată nu de către Siguranța ori Serviciul Special de Informații, ci de către Prefectura Poliției Capitalei (PPC). Spre deosebire de primele două, în aceasta din urmă nu avusese încă o completă eliminare a vechilor cadre ce supraviețuiseră epurărilor din primii ani ai comunismului. Marea șansă a lui Saramet a fost că anchetatorul său să fie Dumitru Dumitrescu[311], un tânăr ajutor de comisar cu opțiuni anticomuniste care căuta o modalitate de a fugi din țară. Fusese așadar o întâlnire providențială: Dumitrescu a decis clasarea cazului și eliberarea celui arestat, iar Saramet l-a trecut granițele până în zona occidentală a Austriei, fostul polițist stabilindu-se în cele din urmă în Franța.

Destinul său părea să fie sub zodia norocului și nimic să nu-l poată doborî pe tânărul care se aventura cu dezinvoltură printre frontiere, polițiști, sârmă ghimpată, grăniceri și reflectoare. Faptul că scăpase până și din temnița de pe Calea Victoriei, din inima Bucureștiului, părea să-l facă invincibil în fața oricărui pericol, așa că a decis să facă un nou drum în România. Numai că norocul îi expirase de ceva timp, iar în noaptea de 25-26 iulie este arestat la granița austriaco-maghiară de grănicerii unguri și predat autorităților române[312]. Timp de trei săptămâni[313] este încarcerat la Oradea[314], după care, în noaptea de 25-26 august, a fost transferat în capitală, unde, așa cum își amintea câțiva ani mai târziu, "după ancheta făcută mi s-a arătat de domni anchetatori drumul greșit făcut de mine și ca fiind un om conștient îmi pot îndrepta greșelile făcute. Atunci am fost cooptat să lucrez pentru serviciul de informații[315] al Republicii" [316]. Gigi Saramet, devin acum agentul "Ion", păresea închisoarea la 15 noiembrie 1948 și își începea viața de spion al puterii comuniste. După câteva mici acțiuni interne, la începutul anului următor a primit prima misiune externă: la 25 februarie 1949 pleca din Gara de Nord cu un tren ce avea destinația Oradea, împreună cu un bărbat despre care nu știa nimic și nici acesta nu cunoștea despre călăuză sa decât că se numește Pișta[317]. În realitate, cel pe care Saramet avea să îl ducă la Viena era Mircea Vlasto[318], unul dintre avocații care îl apăraseră pe Corneliu Zelea Codreanu la procesul acestuia din 1938 și care fusese recrutat de SSI pentru a fi infiltrat în structurile exilului românesc. În ciuda unui sprijin local discret până la granița româno-maghiară, întreaga misiune și succesul său au căzut în totalitate în responsabilitatea lui Gheorghe Saramet care a reușit însă să-și ducă în siguranță "clientul" în zona occidentală a Vienei, revenind fără probleme la București. Atitudinea sa discretă și achitarea de sarcini fără incidente i-au întărit lui Saramet poziția favorabilă în raport cu ofițerul SSI de legătură și i-au adus o nouă recompensă bănească, precum și o locuință pe strada dr. Pasteur din Cotroceni.

Au urmat apoi alte misiuni în țară (identificarea de persoane care favorizau trecerea clandestină a frontierei ori marșrutizarea în grupul de prieteni al angajaților legației britanice), iar în decembrie 1949 a fost trimis, din nou, la Viena pentru testarea posibilităților informative și strângere de date. Cu această ocazie, a intrat în legătură cu Nicki Bertini, fostul ziarist român care lucra pentru CIC. Acesta i-a propus să intre în serviciul structurii informative americane, doar că, pentru a fi acceptat, Saramet trebuia să execute o misiune în țară, de unde să aducă la Viena o persoană desemnată de Bertini. Infiltrarea nu a reușit din cauza unor grave erori strategice a serviciilor secrete române, Gigi Saramet reușind însă să evite deconspirarea cu prețul unei alte detenții în închisorile maghiare.

Acțiunea a fost repetată în aprilie 1950, atunci când Saramet revenea la Viena împreună cu inginerul Aristide Ștefănescu pe care îl scosese din țară. Acesta din urmă nu știa însă că libertatea sa fusese îngăduită de contraspionajul comunist, el fiind de fapt garanția lui Saramet în vederea câștigării încrederii lui Bertini, pentru ca agentul român să se infiltreze în cercurile exilului și să aibă contact cu oamenii de legătură ai serviciilor de informații occidentale. Probabil că nici Saramet nu intuia cât de mult avea să-i schimbe viața această nouă deplasare la Viena. Gelu Belu aflase deja de sosirea lui Ștefănescu, prin intermediul soției franceze a inginerului și era deosebit de entuziasmat să întâlnească o călăuză care încă mai activa și care reușise cu succes să treacă toate frontierele, cu obstacolele aferente, dintre România și zona occidentală a capitalei austriece. Și pentru Saramet a fost o întâlnire norocoasă: într-o dimineață, la scurt timp după ce ajunseseră în capitala austriacă, Aristide Ștefănescu a dispărut fără urmă și, mai ales, fără să-i achite călăuzei suma de bani promisă. În acest context, întâlnirea cu Gelu Belu i-a permis lui Saramet să primească un stipendiu care l-a ajutat să supraviețuiască până la găsirea unei noi colaborări.

Colaborarea dintre CIC și SIMRE a fost totuși limitată, căci la scurt timp după sosirea Saramet la Viena, atât structura americană, cât și cea româno-franceză, au început demersurile pentru a-l recruta pe tânărul venit din țară. Într-una dintre zilele de la finalul lui aprilie, Bertini l-a condus la o vilă de la periferia Vienei, unde călăuză română a făcut cunoștință cu Paul Lynes, ofițer CIC și superior al lui Bertini. În spiritul pragmatic și direct al serviciului de informații american, Lynes i-a pus pe masă o ofertă concretă de lucru, după finalizarea afacerilor

personale în Viena: mutarea la Salzburg și angajarea în cadrul CIC cu un salariu deloc neglijabil de 2000 de dolari pe lună în schimbul unei misiuni lunare în România, indiferent că era vorba de trimiterea unor echipamente, scoaterea unor persoane sau simpla obținere de informații din România[319]. Saramet a evitat un răspuns clar, intuind că o propunere avea să vină și din cealaltă parte, mai ales că Belu îl prevenise că persoane sus-puse urmau să sosească de la Paris pentru a discuta "chestiuni importante", recomandându-i totodată să se ferească să mai discute cu reprezentanții CIC-ului, implicit și cu Bertini. Iar calculul a fost, încă o dată, unul corect: spre finalul lunii mai soseau la Viena Mihail Opran, liderul de facto al SIMRE, și Mihail Țanțu, responsabilul pentru sectorul ofensiv al structurii românești și cel care urma să fie trimis în țară și avea nevoie de călăuză. La întâlnirea decisivă, care a avut loc într-un restaurant stabilit de șeful rezidenței vieneze a SIMRE, au participat Opran, Țanțu, Belu și Saramet, primii doi folosind pentru moment identitățile conspirative de Puiu Grigorescu, respectiv Miki Condrîță. Datele obținute în prealabil de Belu fuseseră comunicate la Paris, așa că Mihail Opran deja îl verificase pe noul venit și, în urma analizării informațiilor, nu îl bănuia că ar fi fost în serviciul regimului de la București. Astfel că i-a propus să îmbine afacerile sale de trecere a clandestină a granitei cu acțiuni în sprijinul serviciului românesc. "Opran i-a vorbit lui Saramet despre activitatea românească", rememora Mihail Țanțu, peste câteva luni, în fața anchetatorilor de Securitate, "despre necesitatea luptei, că nu poate considera pe el drept o simplă călăuză plătită, ci, în situația specială de față, un român ce prin experiența ce o are, pune umărul și participă și el" [320]. Conștient probabil că și americanii încercau în paralel să-l angajeze, fapt întărit în discuție de Belu, care a amintit de legătura cu Bertini, liderul serviciului român a căutat să-l îndepărteze pe Saramet de o eventuală colaborare cu CIC-ul, afirmând despre oamenii care lucrau pentru acesta că sunt "lipsiți de orice patriotism și totul fac numai din afaceri" [321]. Și pentru a-l atrage definitiv de partea sa, i-a promis că va interveni pentru găsirea lui Ștefănescu și recuperarea datoriei, ceea ce, în mod neașteptat, chiar s-a întâmplat în perioada următoare, inginerul achitându-i 5000 de dolari călăuzei sale. Între o intrare în slujba structurii americane, care îi aducea bani și minime informații, și o colaborare cu serviciul românesc de informații, creație a exilului, care îi permitea să își păstreze propriile afaceri, cu misiuni mai rare, dar cu posibilități de a obține date deosebit de interesante pentru SSI, și, nu în ultimul rând, care i-ar fi favorizat, în viitor, stabilirea în occident, Saramet nu a ezitat să aleagă imediat oferta lui Opran. Prima misiune avea să aibă loc în mai-iunie 1950, noul colaborator urmând să îl ducă pe Țanțu în țară, să verifice starea rețelei creată prin intermediul Lyei Popescu și să aducă în occident fosta iubită a lui Opran și pe cei doi copii ai femeii. Recrutarea lui Saramet și utilizarea sa într-un proiect cu atât de multe persoane implicate avea să ducă la una dintre cele mai severe înfrângeri ale serviciului român de intelligence, cu zece de colaboratori arestați, un membru-cheie capturat și "stors" de informații, iar întregul sector ofensiv complet bulversat. Privit invers, infiltrarea lui "Ion" constituia o reușită formidabilă pentru contraspionajul de la București, agentul reușind să sesizeze uriașa oportunitate ivită, să meargă pe ușa deschisă și să intre în centrul unui dintre cei mai importanți oponenți ai structurii pentru care lucra. Chiar dacă, retrospectiv, situația poate părea în alb și negru, în realitate desfășurarea ulterioară urma să aducă multe nuanțe, unele dintre ele dificil de explicat și greu de înțeles, căci Gigi Saramet avea să fie, vreme îndelungată, unul dintre cei mai de încredere colaboratori ai lui Opran și Belu.

2.2 Biroul contrainformativ

Mare parte din activitatea SIMRE era concentrată în munca biroului contrainformativ înființat în ultima parte a anului 1949. Rolul său era de obține și centraliza informații de la refugiații români și de a identifica agenții comuniști aflați în Franța, protejând astfel comunitatea românească de persoanele marșrutizate de către serviciile de la București. Structura era condusă direct de Opran, cu ajutorul inițial al lui Mihail Țanțu (din cauza penuriei de oameni pregătiți și de încredere, fiecare era nevoie să-și depășească aria atribuțiilor stabilite la început), iar pe lângă cei doi îi mai cuprindea, în primă fază, și pe Teodor Băzgak, Tiberiu Petricu, Ion Jurița[322], Teodor Vlad, Romeo Bălăceanu[323] și Ștefan Copilu. Ulterior, în departament a fost repartizați și alții: Oancea, Dima, Nicolau[324], Galea, Mihai Dodoloi[325], căpitanul Gheorghiu, subofițerul Ghinescu și Dumitru Neferu (în paralel cu munca sa la biroul de mobilizare), acesta din urmă fiind cel care i-a și ținut locul lui Opran când comandorul a fost grav bolnav în martie 1950[326]. Primul care a părăsit compartimentul a fost Copilu, acesta fiind detașat, alături de Țanțu, în celula care urma să fie instruită pentru a fi trimisă în țară. O discuție similară l-a vizat și pe Bălăceanu (angajat pe un salariu de 10 000 de franci lunar), care fusese recrutat de Țanțu pentru a fi folosit în acțiunile ofensive, însă rolul acestuia a fost schimbat de Opran, care a decis să-l utilizeze exclusiv în acțiuni de filare. Probabil că șeful serviciului defensiv nu voia să riște trimiterea lui Bălăceanu în țară sau utilizarea sa în misiuni în afara Parisului datorită legăturii apropiate pe care o avea cu Thory de Vessly, despre care Opran o suspecta că ar avea activitate comunistă[327]. În schimb, în 1951 avea să fie recrutat Dumitru Mitu[328], recent sosit din țară pe filiera iugoslavă, care a fost utilizat în special pentru dactilografierea notelor informative și a analizării rapoartelor militare obținute din țară[329].

Militarii care puteau fi plătiți cu normă întregă rămăneau să lucreze exclusiv în domeniul informativ. Pentru alții, trebuiau găsite alternative, tot Mihail Opran fiind cel care și-a asumat această sarcină. Nu era vorba numai de sentimentul de camaraderie, de dorința sinceră de a-i ajuta pe ceilalți ofițeri și subofițeri aruncați de destin într-un exil pe care niciodată nu-l luaseră în planurile lor. Șeful biroului contrainformativ al SIMRE urmărea ca prin plasarea acestora în serviciul unor persoane cu influență, oamenii să-i rămână îndatorați și să continue astfel să-i furnizeze informații, mai ales prin prisma pozițiilor pe care urmau să le aibă. De aceea, încă de la sfârșitul lui 1949, Opran a plătit cursurile de șofer pentru circa zece foști militari români pe care, după obținerea permiselor, a încercat să-i angajeze pe lângă diferiți ofițeri occidentali de rang înalt. Reușita de care era cel mai încântat era un tânăr ofițer român - a cărui instrucție i-o achitase el - intrat ca șofer la unul dintre atașatii militari americani din Paris și devenit apoi secretarul său personal, după ce i-a câștigat încrederea oficialului[330]. Alții, care fie aveau pregătire marinărească, fie au acceptat această reconversie profesională, au fost plasați pe diferite vase comerciale, așa cum avea să fie ulterior cazul comandoului Dima. Bani pentru găzduirea și instrucția militarilor, precum și unele stipendii, proveneau probabil din fondurile puse la dispoziție de către SDECE, dar și din diferite afaceri ilicite pe care le coordona Opran, de la contrabandă cu lentile Zeiss și ace de seringă ori de mașină de cusut la intermediieri de contracte internaționale, precum vânzarea de echipament militar și armament pentru autoritățile iugoslave[331].

Activitatea celulei contrainformative a SIMRE era oarecum ușurată de faptul că majoritatea persoanelor vizate trecuseră deja printr-un filtru informativ: imediat după ce ajungeau dincolo de Cortina de fier, erau supuse unor verificări la Trieste, în lagărele din nordul Italiei, în zonele de ocupație ale Austriei ori în taberele de refugiați din spațiul german. După ce treceau de aceste prime verificări, primeau o adeverință pe baza căreia obțineau pașaportul IRO și erau lăsate să-și continue drumul spre vest. În general, autoritățile franceze erau informate atunci când refugiații intrau în Hexagon, mai ales că aceștia aveau obligația să-și declare la poliție prezența în maximum două săptămâni de la trecerea frontierei, iar înștiințarea era transmisă ulterior către SIMRE, care, în măsura posibilităților, îi supunea unui nou interogatoriu pentru a obține informații economice, politice, sociale și, chiar, militare din țară. Dacă biografia oferită de refugiat stârnea unele semne de întrebare, atunci respectivii

erau plasați în supraveghere și verificare continua în mod secret. Serviciilor de informații franceze erau deosebit de vigilente și de atente la acest flux de persoane venite din estul Europei, printre care, cu siguranță, se puteau ascunde și agenți ai statelor comuniste, reușind să depisteze refugiații chiar înainte ca aceștia să-și declare prezența în Franța. Un asemenea caz l-a reprezentat Adam Gluck[332], un evreu din Oradea, care a fugit din România în aprilie 1950, trecând granița în Ungaria, iar de acolo continuându-și drumul prin Austria, Germania și, în cele din urmă, Franța. Odată trecută clandestin granița din zona alsaciană, a cunoscut în tren un francez care l-a găzduit într-un sat aflat la circa 80 de kilometri de Paris. Serviciile secrete din Hexagon erau deja informate despre prezența lui Gluck, transmitând SIMRE-ului date despre acesta, iar Opran i-a dat lui Țanțu însărcinarea de a-l găsi și contacta cu mult înainte ca evreul să se prezinte la poliția franceză[333]. Cel puțin în primele luni, din 1949 și 1950, volumul de muncă a fost unul realmente coplesitor pentru o structură aflată în deficit de oameni și fără mari posibilități financiare ori logistice. Ulterior, fluxul de refugiați a tot scăzut, astfel că și verificările s-au redus proporțional. Informațiile despre persoanele urmărite și rezultatele investigațiilor sunt disparate și singurele date în aceste sens provin din declarațiile celor arestați ulterior de Securitate, dar chiar și așa putem avea o perspectivă asupra a ceea ce a însemnat munca contrainformativă a SIMRE și a modului în care se intra în vizorul biroului condus de Opran. Uneori, activitatea unor persoane ridica foarte ușor semne de întrebare: spre exemplu, Nicolae Păcuraru fugise din țară în 1948 și ajunsese în Franța, stabilindu-se la Paris. Când a aflat că Țanțu se află și el în același oraș, a căutat să ia legătura cu acesta, propunându-i să colaboreze în crearea de filiere prin care să fie scoși oameni din România, cerându-i în acest sens fostului căpitan să-i destăinuie ce legături are în țară, oameni care ar putea fi folosiți în această acțiune. Oferta abruptă și, oarecum, prea intruzivă a părut suspectă atât lui Țanțu, cât și lui Opran, liderul sectorului contrainformativ plasându-l deja pe Păcuraru în categoria suspectilor de a fi agenți comuniști. Neprimind răspunsurile așteptate, Nicolae Păcuraru a decis să abandoneze contactarea SIMRE-ului și să-și ofere serviciile direct structurilor franceze, căroră, la rândul lor, li s-a părut suspect. Așa că Opran a decis că refugiatul este, foarte probabil, un agent marșrutizat de București în comunitatea românească pariziană și a cerut expulzarea sa, ceea ce s-a și petrecut în februarie 1950[334]. La fel a stat situația și în privința Norei Kisch, o femeie de origine maghiară fugită din țară după 23 august 1944 și stabilită la Paris. Fără a avea o sursă de venit clară, Kisch ducea o viață cel puțin confortabilă și frecventa cercurile românești de unde era bănuită că obține informații pe care apoi le preda unei alte structuri secrete (și care o plătea pentru aceste servicii), mai ales că era adesea văzută în compania lui Apostolof, un bulgar suspectat că ar avea activitate informativă. La finalul lui mai 1950, datele nu erau suficiente pentru a se trage o concluzie, dar stilul de viață al celor doi l-a determinat pe Opran să continue să aloce semnificative resurse pentru urmărirea lor, fără a se cunoaște rezultatul investigației. Însă pentru alți trei români aflați în occident, Nicolae Petrescu, Gheorghe Petrescu și Mimi Sterescu, șeful SIMRE a considerat că datele avute la dispoziție sunt de ajuns pentru a trage o concluzie. Pe lângă opțiunile declarat favorabile regimului de la București, cei trei aveau și dese deplasări neelucidate în Țările de Jos ori în Germania, așa ca Opran a opinat că este foarte probabil ca aceștia să fie agenți comuniști și a cerut expulzarea lor, propunerea fiind aprobată fără rezerve de autoritățile franceze[335]. Nu toate acțiunile de filare erau rezolvate atât de repede pe cât ar părea. Au fost și persoane a căror urmărire a durat luni de zile până când s-au strâns dovezi clare și suficiente pentru a se trage concluzia că lucrează pentru regimul de la București. Un astfel de caz, cu urmări nefaste pentru românii din emigrației care depindeau de ajutoarele oferite de diferite instituții caritabile, s-a petrecut în mai-iunie 1950. În toamna anului precedent sosise la Paris nepotul proprietarului restaurantului "Costel" din apropierea palatului Hôtel de Ville, unul dintre cele două localuri (alături de "Leul și Cârmatul" din rue Monsieur le Prince) unde biserica baptistă dădea mese gratuite refugiaților români. Tânărul venise pe cale legală, sub legenda că are nevoie de tratament specializat pentru o afecțiune la ureche. Așa că respectivul a cerut ajutorul doamnei Laudeau, pe care o cunoștea din vremea în care aceasta locuise în România, iar femeia l-a pus în legătură cu Romulus Boilă. Politicianul țărănist nu a suspectat nimic și nici nu l-a semnalat lui Opran (nu este exclus nici ca întâlnirea să fi avut loc înainte de înțelegerea dintre șeful SIMRE și liderii politici), ci l-a îndrumat spre doctorul Traian Stoicoiu[336]. Abia medicul a fost primul care a sesizat că bărbatul venit cu pașaport din țară ar putea avea și o misiune ascunsă și l-a avertizat pe Opran. Șeful biroului contrainformativ l-a pus sub filajul câtorva dintre ofițerii din cadrul departamentului său și, la sfârșitul primăverii, aceștia l-au prins luând notițe după discuțiile exilaților români care frecventau restaurantul "Costel", i-au aplicat o corecție și i-au confiscat documentele, înștiințându-l pe șeful SIMRE care, apoi, l-a dat pe cel reținut pe mâinile serviciilor franceze[337].

Chiar dacă unele părți ale biografiei oferite de un nou-venit din țară erau confirmate din alte surse informative, verificarea nu se oprea și suspiciunile nu erau cu totul înlăturate până ce biroul contrainformativ al SIMRE nu aveau indicii rezonabile că întreaga poveste veridică. Așa a fost cazul legionarului Stoian Brăilă[338], care a fost de altfel ultima persoană investigată de Mihail Țanțu înainte de plecarea acestuia în misiunea fatidică în țară, din 1950. La fel ca mulți alți camarazi ai săi, Brăilă fugise din țară după înfrângerea rebeliunii și se refugiasse în Germania. A făcut parte dintr-un grup parașutat în țară în toamna lui 1944, cu misiunea de a reorganiza Mișcarea Legionară și a contribui la readucerea României de partea Axei, fiind arestat în primăvara anului următor și anchetat de serviciile de contrainformații sovietic și român. Apoi a fost trimis la închisoarea din Constanța, unde a fost încarcerat singur în celulă până în primăvara lui 1947, când, în urma acordului încheiat între Nicolae Petrașcu și liderii comuniști români, a fost eliberat. Scăpat de valul de arestări din mai 1948, Brăilă a trecut granița pe la Jamul Mic, ajungând în Iugoslavia, unde a fost internat într-un lagăr al UDB-ului, de unde evadează și ajunge la Trieste. Petrece câteva luni într-un alt lagăr de refugiați, aflat de această dată la Milano, iar în mai 1950 trece granița franceză și ajunge la Paris[339]. Mihail Țanțu reușește să confirme că cele relatate despre activitatea din Iugoslavia, Italia și Franța sunt adevărate, fără însă să poată verifica și informațiile anterioare. La finalul primăverii lui 1950, investigația continua, fiind preluată de Opran.

Dar nu de fiecare dată verificările ajungeau la rezultatul că persoana în cauză este agent comunist sau că asupra sa planează în continuare suspiciuni. Au fost și cazuri în care, în urma cercetărilor, Opran a decis că subiectul acestora este de încredere și trebuie apropiat într-un fel sau altul de SIMRE pentru a fi utilizat în diferite scopuri. Alexandru Pârvulescu[340], de exemplu, fugise din țară în vara lui 1948, trecând granița clandestin în Iugoslavia, unde a fost reținut și internat într-un lagăr până în toamna anului următor, când reușește să ajungă în Austria. Aici este supus unui prim interogator de către Nicolae Tănase, iar după ce ajunge în Franța, este abordat de Țanțu, la indicațiile lui Opran, pentru a deveni informatorul SIMRE-ului din interiorul structurilor legionare, ofertă pe care nici nu apucă să o enunțe până la capăt deoarece Pârvulescu orice altă implicare în afară de cea în Mișcarea Legionară[341]. Alte tentative de acest fel au avut succes: Ioan "Jani" Popa[342], fost ziarist și corespondent la București al agenției Reuters, a fugit din țară în 1948, trecând prin Ungaria și Cehoslovacia, unde a fost arestat și internat într-un lagăr, de unde a evadat în toamna lui 1949, ajungând în cele din urmă la Viena. Aici a fost găsit de Gelu Belu care l-a îndreptat spre Innsbruck unde a fost interogator de Nicolae Tănase și trimis mai departe la Paris, unde Opran a reușit să-l recruteze ca colaborator,

fiind plasat în subordinea lui Ioan Dragu, în cadrul agenției de presă a SIMRE[343].

Conform lui Mihail Țanțu exista însă și o excepție de la filtrul contrainformativ al structurii lui Mihail Opran: legionarii veniți pe filiera Iugoslavia-Italia-Franța, care nu mai erau deferiți verificărilor efectuate de SIMRE, ci li se facilita direct transferul către Spania. Greu de stabilit dacă este adevărată sau nu această ipoteză, dar dacă este, atunci ar putea fi vorba de o implicare subtilă a serviciilor americane, care voiau astfel să-i "ferească" pe legionarii de contactele cu serviciile franceze ori cu SIMRE ce ar fi putut duce la recrutarea lor. Astfel, aceștia rămăneau "disponibili" pentru recrutare directă de către partea americană sau măcar pentru o colaborare în avantajul CIC-ului. Cu toate acestea, Mihail Opran era informat sumar de aceste persoane și de mișcările lor, fie prin Mircea Mușatescu, omul de legătură al Mișcării Legionare cu centrul de la Paris, fie prin proprii săi agenți informativi[344].

De asemenea, tot la Mihail Opran și la biroul contrainformativ al SIMRE ajungeau și denunțurile făcute către autoritățile franceze asupra unor români deja stabiliți în Franța și care trecuseră în prealabil prin filtrul verificărilor. Așa a fost cazul Constanței Magoș care, în toamna lui 1949, a fost subiectul unui denunț anonim prin care era indicată că ar fi, de fapt, spion comunist. Speriată că Parisul ar putea da credit acuzațiilor, ceea ce ar conduce la expulzarea sa din Hexagon, Magoș a apelat la Ion Tomoroveanu, pe care-l știa încă din 1948 drept colaboratorul serviciilor secrete franceze, lovindu-se însă de refuzul tacit al ofițerului. Salvarea a venit de la Mihail Opran care a asistat la interogatoriul ei luat de francezi[345] și a redactat o declarație prin care garanta că nu este agentă comunistă. Refuzul inexplicabil al lui Tomoroveanu poate avea o cauză neașteptată: chiar ofițerul să fi fost autorul său, iar denunțul nu era un gest îndreptat împotriva Constanței Magoș, ci împotriva lui Opran. Tomoroveanu nu-i iertase fostul comandor faptul că l-a îndepărtat din poziția privilegiată pe care o avea în raport cu serviciile secrete franceze și, cum nu avea încă puterea să lovească în liderul SIMRE, s-a îndreptat împotriva colaboratoarei lui, Magoș fiind practic o victimă colaterală în războiul orgoliilor foștilor ofițeri[346]. Abordarea lui Opran era, în general, una care nu producea foarte multă simpatie: pleca de la preconcepția că furnizarea de informații din partea nou-veniților în Austria este o datorie patriotică și nu o afacere mercantilă. Constanța Magoș chiar își amintea că dacă refugiatul îi cerea bani lui Opran pentru datele furnizate, liderul SIMRE nu îl mai ajuta nici măcar cu echivalentul pentru biletul de tren până la Paris[347], scrupulozitatea și zgârcenia sa fiind renumite. Nici cu colaboratorii săi ocazionali nu era mai darnic: dacă avea nevoie de cineva pentru diferite acțiuni la Paris (contactarea cuiva sau filarea unei adrese), plata era modică, dacă nu cumva era o simplă masă dată la un restaurant mediu din capitala franceză[348]. Singurii față de care nu era atât de puțin darnic erau foștii ofițeri sau subofițeri, mai ales că o parte dintre ei erau și angajați permanenți ai structurii pe care Opran o conducea. Cu toate acestea, dacă obțineau noi informații, oamenii continuau să vină la Opran și să i le furnizeze, conștienți că e mai bine să fie în grațiile lui decât în conflict cu cel al cărui cuvânt putea însemna expulzarea sau rămânerea în Franța. Nici printre colaboratorii din alte servicii informativii șeful SIMRE nu se bucura de o imaginea prea diferită, Protopopescu[349], unul dintre legionarii implicați în munca informativă, spunând despre el că "nu este prost deloc tipul, <<dar că este mai comerciant ca jidanii>>" [350]. Toate datele obținute de SIMRE erau centralizate la Mihail Opran care, folosindu-se de poziția forte avută în cadrul structurii, de legături cu serviciile de informații franceze (în cadrul comunității românești, Opran avea să fie cunoscut drept "omul inteligenței franceze" [351]) și de conexiunile pe care și le crea în cadrul emigrației române, a construit o arhivă documentară ce cuprindea fișele biografice ale membrilor exilului românesc și pe care o păstra ca patrimoniu informativ personal. În anii următori, această amplă arhivă a emigrației române a suscitât interesul Securității, căci, așa cum relatează Constanța Magoș, aceste fișe cuprindeau următoarele date asupra fugarilor români care se găseau la Paris: datele biografice, de stare civilă, modul cum a intrat în Franța, profesia din trecut, cea din prezent, studiile, limbile pe care le vorbește, sursa existenței declarată la poliție și sursa reală de câștig (...), relațiile din străinătate cu români și străini, culoarea politică și dacă avea sau aștepta să-i vie vize de emigrare în altă țară. Opran completa două feluri de fișe: una de culoare albă pentru fugarii români, alta de culoare gălbuie pentru fugarii din România de alte naționalități (evrei, unguri, nemți etc). Fișele galbene erau completate și pentru cetățenii francezi născuți sau trăiți în România (...). La fel trecea pe aceste fișe și pe franțuzoaicele care erau căsătorite cu români. Fișele erau tip, făcute din carton subțire lucios, care nu se motolea niciodată atunci când era băgat în mașina de scris și aveau formatul aproximativ 20cm/15cm.[352]

Informațiile din țară, despre diferite persoane, despre situația politică, despre mișcările de trupe sau despre orice altceva ce se petrecea în RPR, constituiau cea mai importantă monedă în activitatea structurii de la Paris. Simpla lor obținere - care chiar dacă de multe ori era un proces dificil și periculos - nu era suficientă pentru Mihail Opran care avea nevoie de examinarea lor prin diferite mijloace, încercând întotdeauna să le verifice din surse diferite. Atunci când primea date de la ofițerii săi, le controla mai întâi la Constanța Magoș și apoi cu Romulus Boilă, sau direct în fișele de la La Nation Roumaine[353]. Dacă datele proveneau de la liderii politici din exil (în special de la Boilă sau Veniamin), atunci le confruntau cu cele strânse de agenții săi ori cu cele cunoscute de Magoș, dar probabil și cu cele disponibile în arhivele franceze. Riscul dezinformării sau al deformării era cât se poate de concret, mai ales într-o perioadă în care speranțele celor din emigrație amplificau orice zvon despre rezistența din țară, despre dificultățile întâmpinate de regimul de la București ori despre iminența conflictului care avea să aducă eliberarea de comunism a estului Europei. Totuși, pe lângă de baza de date a ziarului La Nation Roumaine, la care avea acces prin intermediul lui Romulus Boilă și, mai ales, a Constanței Magoș, cea care i-a fost unul dintre foarte puținii colaboratori apropiați, principalele surse de informații erau reprezentate de dese vizite făcute de fostul comandor în lagărele din Austria și Germania, de interogatoriile și de declarațiile luate noilor veniți la Paris. Pe plan mediu și lung, se conta pe succesul biroului ofensiv de a crea rețele de informatori în capabile, capabil să obțină date de interes pentru structura de la Paris, pe care să le transmită în occident, prin corespondență, agenți sau chiar radiotelefonie. De asemenea, o altă variantă o constituia schimbul de informații între structurile secrete, iar în 1949-1951, șansa lui Mihail Opran a fost Constanța Magoș care avea o colaborare tacită cu Titi Constantinescu de la Salzburg. Neavând alt mod de informare despre viața comunității românești din Paris, agentul CIC îi cerea femeii date despre activitatea partidelor politice și a exilaților români din Franța, oferindu-i în schimb vești din țară pe care le obținea prin filierele sale de agenți ori prin cei care ajungeau în zona americană de ocupație a Austriei, iar peste toate promisiunea că îl va scoate din țară pe inginerul Dumitru Magoș. Femeia îi comunica mai departe lui Opran informațiile primite de la Titi Constantinescu, rareori dându-i detalii despre proveniența lor[354], însă de multe ori șeful SIMRE intuia corect modul în care fuseseră procurate și originea acestora. În paralel cu furnizarea de informații, colaboratorul CIC o curta pe Constanța Magoș, în special în 1949 și 1950, pentru a-i deveni colaboratoare și de a-și asuma rolul de agent secret. Ba chiar, la un moment dat, "Bogdan (numele conspirativ al lui Constantinescu - n.m.) a încurcat să mă facă să mă obișnuiesc să scriu cu cerneală simpatică", declara Magoș, completând că acesta "zicea că poate odată voi fi mare șefă la informațiile americane și să am diferite

secrete ale mele, căci fiecare meserie pe ale pe ale sale" [355]. Propunerea s-a lovit însă mereu de indiferența femeii, al cărui singur țel al implicării în muncă informativă nu era să devină agentă, ci să reușească să-și aducă soțul rămas captiv în țară.

Alteori, contactele se realizau direct, între agenții diferitelor structuri informative. Așa se face că în vara lui 1950, Mihail Opran a dispărut de la Paris, lăsând-o pe Renée Bruneau să se ocupe de lucrările stringente și să răspundă, în numele său, tuturor celor care l-ar căuta. S-a speculat mult despre unde a fost Opran, ce a făcut și cu cine anume s-a întâlnit în acele săptămâni. Oficial, se bănuia că s-a deplasat în Italia sau în Elveția pentru a discuta cu Regele Mihai despre organizarea asociației foștilor militari români. Ceea ce era, de altfel, și adevărat: însoțit cel puțin de Ioan Dragu (dar probabil și de Tomoroveanu și Ioanovici)[356], liderul SIMRE a avut o întrevedere cu suveranul aflat în exil. Însă itinerariul călătoriei a fost unul mult mai lung și nu este exclus ca întâlnirea să fi fost pentru Opran pretextul pentru a părăsi pentru o vreme Parisul. Din teamă față de un adversar redutabil și marcată de psihoza spionilor care asaltează permanent teritoriul român, subminând puterea comunistă, Securitatea bănuia mai degrabă că Mihail Opran ar fi călătorit, de fapt, în Iugoslavia, dacă nu chiar pe granița română, de unde a obținut date strategice. Totuși, supoziția cea mai probabilă este că, după întrevederea cu regele Mihai, s-a deplasat la Salzburg sau la Munchen (sau chiar în ambele locuri), unde s-a întâlnit cu Titu Costantinescu și cu Bazil Rațiu, cu care a făcut schimb de informații, dovadă că, în ciuda tuturor discordanțelor, existau părți ale exilului românesc capabile să treacă peste diferențe și să concluzioneze în numele luptei comune împotriva comunismului[357]. Ce se știe cu siguranță este că Mihail Opran s-a întors la Paris în august 1950, având asupra sa două cutii cu microfilme cu fotografii ce surprindeau mișcările trupelor sovietice și române staționate în apropierea graniței, precum și o serie de rapoarte despre deportările celor ce locuiau în satele de la granița cu Iugoslavia[358]. Șeful biroului contrainformativ al SIMRE a lăsat să înțeleagă că toate acestea fuseseră obținute printr-un curier care a fost trimis și s-a întors cu bine din țară. Aproape sigur, nu era vorba însă de un agent al SIMRE, deoarece altfel microfilmele ar fi ajuns direct la Paris, iar Opran nu ar fi trebuit să se deplaseze în deplină conspirativitate undeva în zona germană a Europei.

O bună parte din informațiile centralizate de Opran erau veridice sau aveau o parte consistentă de adevăr. Însă odată cu scăderea fluxului de noi veniți din țară și cu posibilitățile din ce în ce mai reduse de trimitere **în țară a unor agenți** care aducă la Paris noi date, șeful biroului contrainformativ al SIMRE s-a văzut nevoit să se reorienteze. Nevoia era suplinită de ceea ce publica ziarele regimului comunist și, în special Scânteia[359], informații pe care Mihail Opran le prelua suprainterpretându-le și dându-le conotații favorabile celor din exil, pasându-le apoi lui Boilă și celor de la La Nation Roumaine. Pe lângă asigurarea fluxului de știri noi, procedeul la care apela Opran avea și rolul de a ridica moralul și de a menține vie speranța celor din exil că starea actuală este una de provizorat în așteptarea eliberării, iar în interiorul țării există o mișcare amplă de rezistență activă împotriva comuniștilor. Astfel, au început să apară informații că românii ieșiseră în stradă pentru a sărbători ofensiva americană din Coreea (diversiunea sau preambulul intervenției mult așteptate în Europa) sau că generalul Corneliu Dragalina[360], despre care se știa că ar fi decedat în 1949, era, de fapt, în viață și conducea personal rezistența armată din Munții Apuseni, zonă în care trupele de Securitatea nici nu îndrăzneau să înainteze[361]. Mai mult de atât, în cercul colaboratorilor săi din SIMRE, se lauda că posedă planuri și fotografii aeriene ale aeroporturilor din țară (ceea ce ar putea să fi fost totuși parțial adevărat, existând confirmări că avea asemenea date despre facilitățile aeronautice din Arad[362]), precum și date despre un grup de luptători conduși de un anume "Colonelul", care activau cu succes în zona Satu Mare.

Baza de date a lui Opran, care constituia de altfel și locul unde se centralizau informațiile SIMRE înainte de a fi livrate partenerilor francezi, era cvasi-inaccessibilă pentru ceilalți, inspirând, prin conținutul său, teama celor din exil și invidia celorlalți agenți ai structurilor secrete occidentale. Atât de apreciată era acea arhivă încât Securitatea lua în calcul încă din noiembrie 1950 posibilitatea de a intra în apartamentul din Rue Saussier-Leroy pentru a copia documentele[363]. Singura care avea acces neîngrădit era Renée Bruneau, ea fiind de altfel și cea care redacta și dactilografia majoritatea notelor informative, a sintezelor, a fișelor personale sau a altor documente. Totuși, secretara oficială a șefului biroului contrainformativ al SIMRE era Constanța Magoș, care traducea documentele (Opran nefiind un bun vorbitor de franceză) și, uneori le bătea la mașina de scris, iar în rare ocazii având chiar posibilitatea să verifice anumite detalii în fișetele comandoului. Poziția sa era cu totul specială, căci îi oferea acces la o serie întreagă de informații sensibile ce trebuiau păstrate sub secret absolut. De aceea, la începutul lui 1951, când Magoș s-a îmbolnăvit și nu a mai putut lucra pentru o vreme, Opran s-a văzut în dificultate, deoarece avea nevoie de cineva de încredere, cu un caracter puternic și, foarte important, extrem de discret. Recomandarea colaboratoarei sale a fost Virginia Gheorghiu[364], care lucra pentru La Nation Roumaine, însă salariul primit de la Boilă nu-i era suficient, așa că era dispusă să-și rotunjească veniturile prin colaborarea cu SIMRE. Însă poziția aceasta nu era pentru oricine: după numai o lună de tradus și dactilografiat documentele lui Opran, Virginia Gheorghiu a renunțat, speriată de ceea ce citea în rapoarte[365].

Nu în ultimul rând, biroul contrainformativ se ocupa și de supravegherea activității Legației române de la Paris, indiferent că era vorba de cei care îi treceau pragul sau de evenimentele organizate de reprezentanța diplomatică. Bineînțeles că nu era un control permanent, din limitări logistice evidente, însă oamenii lui Opran reușeau să fie aibă sub supraveghere o bună parte din ce se întâmpla în interiorul Palatului Béhague sau în legătură cu ambasada, participând de exemplu la proiectiile de propagandă organizate la sala Chopin[366]. Una dintre sursele SIMRE era Solange Baudat[367], fosta soție a avocatului ieșean Krupenski, ce căzuse prizonier pe frontul de est. În 1945, femeia și copilul ei au decis să plece din țară, stabilindu-se la Paris, unde doamna Baudat a frecventat pentru o vreme legația, motiv pentru care primea regulat gazeta editată de reprezentanța diplomatică pentru cei din emigrație, transformată evident într-o revistă de propagandă a regimului comunist, dar și invitații la evenimentele organizate de cei din Rue Saint-Dominique. Opran i-a cerut să participe la aceste evenimente și să-i dea informații despre ce se discută și cine participă, însă femeia s-a eschivat, motivând că programul nu îi mai permite acest lucru, însă a acceptat să-i dea orice material pe care-l primea din partea legației[368]. De asemenea, pe lângă activitatea contrainformativă, agenții SIMRE aveau grijă să mai facă și unele șicane diplomaților comuniști români de la Paris. Așa s-a întâmplat la un concert al lui George Enescu susținut în capitala Franței, eveniment la care au participat numeroase personalități franceze, printre care și Georges Bidault, președintele Consiliului de Miniștri, o mulțime de exilați români, dar și personalul legației române. În momentul în care orchestra, sub bagheta dirijorului Remus Tincocă[369], a început să cânte Imnul Regal, toată audiența s-a ridicat în picioare, mai puțin diplomații comuniști. Atunci a fost moment în care ofițerii SIMRE - "băieții noștri" după cum îi descria Magoș - au intervenit, i-au luat de gât pe reprezentanții regimului de la București și i-au obligat să asculte imnul vechii Români[370].

În ciuda tuturor reușitelor consemnate, biroul contrainformativ nu putea câștiga toate bătăliile. Mai ales când nu este exclus să fi existat în 1950-1951 o "cârțiță" în interiorul SIMRE sau în cercul apropiaților generalului Petrescu ori ai lui Ioan Dragu. Se pare că acesta din urmă ar fi primit cel puțin o dată, în 1950, informații militare

prin intermediul scrisorilor trimise din țară pe adresa sa din 6-rue Albert Samain din Paris. Plicurile nu fuseseră deschise[371], semn că scăpaseră de vigilența serviciilor de la București care aveau însă să fie informate asupra acestei corespondențe în urma unui pont dat de un informator necunoscut aflat în capitala Franței și care avea acces în apartamentul fostului atașat de presă[372]. Pe de altă parte, supravegherea scrupuloasă care a urmat a confirmat trimiterea unor scrisori către Dragu, la adresa indicată, însă nu existau însemnări cu cerneală simpatică, iar textul părea să fie unul banal, așa că nu este exclus să fi fost o intoxicare atent plănuită de Opran și excelent executată.

2.3 Biroul ofensiv

După fiasco-ul de la sfârșitul anului 1949, când, cu mare dificultate fusese încheiat un grup sub conducerea lui Țanțu, ca mai apoi membrii săi să se retragă sau să fie racolați de alte servicii secrete, biroul ofensiv al SIMRE și-a temperat entuziasmul de acțiune. Chiar dacă liderul său, Mihail Țanțu, izbutise să-și dovedească flerul și capacitatea operativă, fapt care a fost util în discuția hotărâtoare din ianuarie 1950, nu se reușise totuși trimiterea cu succes a unui agent în țară, ceea ce era de altfel unul dintre scopurile principale ale compartimentului. Așa că liderii SIMRE, care oricum prioritizaseră biroul contrainformativ, au decis să schimbe strategia palierului ofensiv: eforturile erau acum concentrate spre recrutarea unor persoane din interiorul țării care ar fi dispuse să devină informatori ai structurii de la Paris și chiar să convingă și alte persoane de încredere să li se alăture, construind astfel rețele informative care să alimenteze SIMRE-ul cu date din România comunistă. Era așadar o schimbare puternică de paradigmă, căci trimiterea unui agent (sau chiar a mai multora) în țară însemna un risc multiplu (nu numai trecerea granițelor fiind primejdioasă, ci și activitatea clandestină propriu-zisă), cu o singură livrare de informații, dar totul se petrecea într-un interval scurt de timp. În contrapartidă, construirea acestor rețele, dacă se executa cu atenție, avea mai mari șanse să nu fie remarcată de Securitate, fiind astfel un risc mai redus asumat de colaboratorii SIMRE, însă era un proces de durată, iar informațiile (limitate cantitativ) începeau să curgă la un interval considerabil de la demararea acțiunii. Însă, pe termen lung, avantajul erau că se putea obține un flux constant de date, care totuși trebuiau cifrate și descifrate corect pentru a putea fi utile Parisului. Așa că încă de la sfârșitul lui 1949, Țanțu și Opran au hotărât să construiască din Franța rețele informative în România, decizie întărită după eșecul tentativei fostului căpitan de parașutiști de a ajunge în țară. Cronologic, prima tentativă de acest fel le-a vizat pe Lya Popescu și Paula Ventzel, două cunoștințe foarte apropiate ale lui Opran. În noiembrie 1949, Mircea Pătru s-a ocupat de împachetarea și trimiterea pachetelor destinate Paulei Ventzel, în care fuseseră ascunse borcanele cu microfilme[373] ce urmau să fie punctul de plecare al rețelei, precum și biletul cu scrisul lui Opran (pentru a-i câștiga încrederea) prin care îi cerea femeii să dea celălalt colet Lyei Popescu. Expedierea s-a făcut pe cale diplomatică: Mircea Pătru i le-a dat lui Ion Dragu (cu care colabora și în unele acțiuni de propagandă[374]), iar acesta din urmă le-a transmis mai departe curierului francez care le aducea în țară[375], fără să cunoască însă conținutul coletelor. La București urmau să fie preluate de Alice Rousilloux, o cunoștință a lui Pătru, care, în cele din urmă, avea să dea Paulei Ventzel. Filiera curierilor diplomatici era nu de puține ori utilizată[376], dacă exista, bineînțeles, deschiderea autorităților țării respective sau agenții SIMRE puteau exploata legăturile de prietenie sau naivitatea personalului din ambasade. Nu doar cei din structurile informative apelași la această metodă, ci și național-tărăniștii utilizau curierul diplomatic francez pentru corespondența cu țara[377]. O altă cale de folosire de către SIMRE a curierului legației franceze a apărut cam în aceeași vreme cu cea prin intermediul lui Dragu și este un exemplu al modului în care Opran găsea oportunități acolo unde nici nu păreau să existe, iar prin chibzuința și șarmul său, le exploata în interesul activității informative. Agentul aflase de faptul că la Paris se afla Coca Beguin, o evreică din România, căsătorită cu un inginer care lucrase la o firmă de optică din București. Până în 1942, când cei doi s-au stabilit în capitala Franței, doamna Beguin făcuse parte din diferite comitete de organizare al evenimentelor din cadrul Legației franceze, poziție din care își construise numeroase legături în diplomația franceză, oameni care, cu timpul, urcaseră în ierarhia statului, ajungând în 1949 să lucreze la cancelaria prezidențială. Datorită acestor prieteni cu influență, Coca Beguin putea trimite de două ori pe lună în România corespondența sau colete prin intermediul curierului diplomatic. Evident că, pentru Opran, femeia reprezenta o țintă de recrutare și utilizare în folosul SIMRE-ului, numai că abordarea ei era dificilă: nu existau informații că ar accepta să fie atrasă într-o colaborare cu un serviciu secret occidental în acțiuni contra Bucureștiului și nici nu avea nicio cunoștință comună în afară de, bineînțeles, Constanța Magoș. Așa că Mihail Opran a așteptat momentul potrivit pentru a-și încerca singura șansă: aflând că inginerul Beguin lipsește din Paris pentru câteva zile, i-a trimis Constanței Magoș un iepure, o găină, niște fructe și câteva sticle de vin, cerându-i să pregătească o masă românească la care să o invite și pe Coca Beguin, sarcină de care colaboratoarea lui s-a achitat fără să bănuiască dedesubturile. La mica petrecere organizată în apartamentul familiei Boilă (unde locuia Magoș) au participat politicianul țărănist și soția sa, Virginia Gheorghiu de la La Nation Roumaine, Constanța Magoș, Mihail Opran și Coca Beguin. S-a mâncat, s-a discutat, s-a băut, s-a glumit, iar la final Coca Beguin și Mihail Opran au plecat împreună, după ce ofițerul îi făcuse curtea toată seara. Abia peste câteva zile, Constanța Magoș avea să înțeleagă că banala masă fusese de fapt o maiestuoasă recrutare executată de agentul secret: Coca Beguin își mărturisea că s-a îndrăgostit de Opran și vrea să trăiască de acum cu el, iar Opran îi destăinuia că soția inginerului îi acceptase rugămintea de a trimite câteva ceva în țară prin intermediul ei. Chiar dacă intervalele temporale comune lasă deschisă această posibilitate, nu există nicio confirmare că prin intermediul Cocăi Beguin au fost trimise pachetele către Lya Popescu și Paula Ventzel de către ofițerul care locuia cu Renne Bruneau[378]. Singura confirmare este a remarcabilei puteri de convingere pe care o avea Mihail Opran. De altfel, și Constanța Magoș reușise, în primăvara lui 1950, să trimită o scrisoare cu instrucțiuni cu privire la utilizarea cernelii simpatică, prin intermediul curierului italian (întreaga filieră fiind stabilită de Titi Constantinescu)[379].

O a doua direcție de activitate a SIMRE în construirea de rețele informative a apărut oarecum dintr-o întâmplare, prin contactul realizat la Paris, în iarna lui 1949/1950, de Mihail Țanțu cu doctorul Suțer și soția sa, sosiți în Franța pentru un tratament de specialitate. Medicul avea și o misiune informativă cu care venise din țară, așa că perspectivele păreau promițătoare, iar primele date erau așteptate să sosească la adresele conspirative din Franța în primăvara sau în vara lui 1950[380].

Modalitățile de comunicare cele mai frecvent utilizate ori preferate de centrul de la Paris erau textele scrise cu cerneală simpatică sau comunicările radio, ambele putând fi cifrate sau nu, precum și datele transmise direct prin intermediul curierilor. Cum însă posibilitățile erau din ce în ce mai restrânse, Opran și colegii săi s-au îndreptat și spre alte căi de comunicare, iar una dintre ele era prin intermediul corespondenței simple, în care anumite informații să fie scrise în clar. Dezavantajele acestei metode erau că nu se puteau transmite multe date, iar sensul cuvintelor banale trebuia fie cunoscut în prealabil, fie ghicite de către destinatar. În plus, ca orice altă corespondență trimisă prin poștă dincolo de Cortina de Fier, putea atrage atenția Securității, iar cei din țară deveneau suspecti. Pentru a putea însă utiliza această modalitate, mai întâi trebuiau cercetate scrisorile și cărțile poștale care reușiseră să treacă de cenzură și să iasă din țară. De aceea, Opran era interesat să

parcurgă orice corespondență din România ajunsă în Franța, Constanța Magoș amintindu-și că fiecare carte poștală expediată de soțul ei ajungea, mai devreme sau mai târziu, în mâinile șefului SIMRE. Acesta le studia pentru a putea înțelege modul de lucru al cenzorilor comuniști și cât de departe putea merge camuflarea unor informații conspirative sub masca unor formulare banale. De asemenea, corespondența era utilizată și intern, SIMRE-ul dispunând de cărți poștale românești. Acestea erau luate de agenții trimiși în România și expediate unor persoane ce urmau să fie recrutate sau, mult mai probabil, aveau deja contact direct sau prin intermediar cu structura de Paris. O corespondență primită din țară era cu siguranță mult mai puțin suspectă decât una venită din străinătate, indiferent dacă era vorba de o țară occidentală sau din lagărul socialist. Așa se explică probabil episodul din septembrie 1950, când Opran i-a adus Constanței Magoș trei cărți poștale românești, rugând-o să pună un mesaj banal în care să includă însă câteva cuvinte precum "vacanță", "munte", "concediu". Una dintre ele urma să fie expediată în comuna Satu Lung din județul Brașov și două în București, pe Calea Griviței și în Băneasa, dar nu la adresa Lyei Popescu[381]. Opran nu i-a dat detalii despre proiectul în care urmau să fie utilizate cele trei cărți poștale, iar lipsa informațiilor face imposibilă identificarea curierului care urma să le ducă în țară și să le expedieze, a destinatarilor și a acțiunii propriu-zise, fiind așadar una dintre filele din istoria SIMRE care rămân - cel puțin temporar - în umbră.

Faptul că, la începutul anului 1950, biroul ofensiv al SIMRE își schimbase paradigma nu însemna însă că se abandonase cu totul ideea trimeriei de agenți în țară, numai că acest lucru trebuia făcut după o pregătire mult mai temeinică decât în 1949. Așa că Mihail Opran a continuat să caute o modalitatea de a pune bazele unui centru de instrucție independent de structurile franceze, în care conducerea românească să aibă libertate completă de acțiune. De aceea, în paralel cu eforturile de construire a unor rețele informative în interiorul României, liderul de facto al SIMRE se interesa în satele din jurul Parisului de o fermă abandonată pe care s-o cumpere și pe care s-o transforme în zonă de pregătire militară. Aceasta trebuia să fie "o casă cu grădina mare, (...) departe de lume, deoarece ai săi (agenții SIMRE - n.m.) vor mai trage pocnete" [382], după cum rememora Constanța Magoș. Femeia nu a avut cum să-l ajute în acest proiect, motiv pentru care Opran nici nu a mai discutat cu ea apoi subiectul și, oricum, se pare că până la mijlocul lui 1950 nici nu a fost găsit un spațiu potrivit, dovadă că Țanțu nu a menționat în anchete nimic legat de acest aspect. Probabil abia la sfârșitul lui 1950 sau începutul lui 1951, mai ales în contextul căderii principalei rețele informative construită de SIMRE, Mihail Opran avea să obțină o fermă ce urma să fie transformată în bază de antrenament pentru cei din biroul ofensiv, însă datele sunt extrem de sumare. Pe lângă dificultățile logistice de identificare a unui spațiu potrivit nevoilor SIMRE și a costurilor ridicate, un alt motiv pentru care centrul de instrucție a fost amenajat cu greutate, și după o serie de oscilații, era viziunea liderului oficial al structurii românești. Potrivit generalului Petrescu, misiunile în țară nu trebuiau să aibă o latură de sabotaj sau de violență, care ar fi atras represiunea Bucureștiului, ci trebuia acționat cu multă discreție pentru organizarea unor rețele informative și a unei rezistențe care ar fi intrat în acțiune odată cu trecerea graniței de către armatele occidentale[383]. De aceea, o bună vreme, antrenamentul nu era centrat pe utilizarea armelor de foc sau pe parașutări, ci mai degrabă pe aspecte care puteau fi abordate și în spații convenționale (cameră de hotel sau locuințele ofițerilor), precum falsificarea de documente de identitate, utilizarea cernelii simplice sau comunicarea cifrată prin radiotelegrafie.

Un alt impediment în trimiterea de agenți în țară era dificultatea echipării acestora cu acte de identitate false sau cu unele originale adaptate noilor posesori. Documentele veridice, emise de autoritățile românești, și care ajungeau - legal sau clandestin - dincolo de Cortina de Fier erau la mare căutare printre agenții structurilor informative din occident, iar raritatea lor dădea naștere la o concurență acerbă între servicii pentru fiecare pașaport sau buletin de identitate. Pașaportul Constanței Magoș a fost reținut imediat de Opran, sub pretextul că trebuie deus la serviciile secrete franceze (chiar dacă trecuse mai mult de un an de la venirea ei în Hexagon), și niciodată returnat. Neștiind că documentul emis în 1948 fusese deja "acontat" de francezi, Titi Constantinescu spera la rândul său să-l obțină, fiind în cele din urmă dezamăgit că omologii săi de la Paris se mișcaseră mai repede. Un alt caz documentat a avut loc în 1950, când în metropola de pe Sena a ajuns un evreu venit legal din țară, care urma să plece apoi în Israel și nu mai avea nevoie de pașaportul emis de autoritățile de la București. Aflând de acest lucru, Titi Constantinescu îi cerea Constanței Magoș să-l ajute cu intermedierea unei oferte de 100 de dolari pentru acel document, dar când femeia l-a abordat pe respectivul evreu, a aflat cu uimire că pașaportul fusese deja vândut pentru o sumă de trei ori mai mare[384].

Activitatea din perioada 1950-1951 a celor din SIMRE nu trebuie înțeleasă într-un registru rigid, în care fiecare executa exclusiv acțiuni în cadrul biroului în care era repartizat. Dimpotrivă, era o muncă foarte fluidă, adaptată din mers nevoilor apărute, a lipsei de resurse, a penuriei de agenți bine pregătiți, capabili și dispuși să se implice în operațiunile informative. Mihail Opran era peste tot: interoga refugiații din lagăre, coordona filajele celor din emigrație, participa la recrutările de noi agenți, întocmea rapoarte pe care le înainta partenerilor francezi, emitea autorizații de la Paris recomandări de expulzare sau de ridicare a acuzațiilor și se implica în construirea de rețele informative în țară. Mihail Țanțu, spre exemplu, nu avea numai responsabilitatea instrucției celor care ar fi trebuit, cândva, să fie trimiși în țară, ci primea și îndatoriri de filaj a unor persoane suspecte sau de contactare și recrutare a unor români aflați temporal la Paris, așa cum a fost cazul doctorului Suțer. La fel era și situația lui Mircea Pătru a cărui activitate era adaptată în funcție de nevoile și de prioritățile decise de ceilalți din conducerea structurii. Comandorul a fost folosit în activitatea de cifrare a mesajelor[385], pentru obținerea, prin intermediul lui Grenier, de vize și documente de ședere ori de călătorie pentru personalul SIMRE[386], în munca contrainformativă, în analizarea datelor militare obținute din țară[387] ori în instruirea informativă a agenților, în aceste două domenii lucrând îndeaproape cu Opran. Iar aici este vorba numai de cei care coordonau SIMRE, dar care se și implicau efectiv, la firul ierbii, în punerea în aplicare a acțiunilor structurii informative. Aceeași situație era și pentru ceilalți colaboratori, ale căror responsabilități erau stabilite în funcție de necesitățile de moment.

Pe lângă toate demersurile de organizare făcute la Paris sau eforturile uriașe de strângere de informații ori operațiunile contrainformative de protejare a exilului românesc, istoria SIMRE a însemnat și acțiuni concrete împotriva regimului comunist de la București. Gândite să funcționeze conspirativ și cu eficacitate și investite cu foarte multe speranțe din partea celor care le-au construit sau care au fost implicați direct, acestea trebuiau să fie victoriile informative pe termen mediu și lung, sursele de date strategice care urmau să fie de folos în vederea eliberării țării și dovadă ultimă a profesionalismului SIMRE. În realitate, au ajuns repede să devină un amalgam de greșeli și amatorisme, de erori inexplicabile și ghinioane teribile, de subestimări fatale ale adversarului și de supraaprecieri nerealiste atât ale recrutorilor, cât și ale recrutaților, în care supravegherea foarte timpurie a Securității a dus de fiecare dată la un deznodământ tragic.

2.3.1. Acțiunea Lya Popescu - Paula Ventzel - Mihail Țanțu

Probabil că soarta SIMRE-ului sub conducerea lui Petrescu și a lui Opran s-a jucat în vara lui 1950, atunci când la București s-au împlinit itele a trei povești distincte, a trei operațiuni separate, venite din sensuri contrare, cu

loialități antagonice și acoperiri complexe. Două dintre aceste fire narative sunt reprezentate de trimiterea în țară a lui Mihail Țanțu și marșrutizarea spionului Gigi Saramet (aflat în slujba regimului comunist), însă niciunul nu ar putea fi înțeles fără să fie pus în contextul ultimei părți: rețeaua informativă Lya Popescu - Paula Ventzel. SIMRE și Opran aveau nevoie avidă de informații din țară, iar la sfârșitul lui 1949, fostul comandor a decis să construiască o structură clandestină în interiorul României. Încă mai putea conta pe loialitatea și disponibilitatea de lucru conspirativ a unor foști ofițeri cu care lucrase în timpul războiului sau pe care îi cunoscuse în diferite circumstanțe, pe teatrele de operațiuni din vest ori în lunile ce incertitudine dinaintea fugii din țară. Însă oricare dintre aceștia ar fi trebuit, prin fostul lor statut sau prin atitudinea lor, să fie deja sub supravegherea Securității și a contraspionajului comunist. Așa că, dacă voia să își creeze capete de pod în interiorul țării, trebuia să se îndrepte către cineva care nu atrăgea atenția autorităților și care nu numai că nu ar fi trădat o tentativă de recrutare, ci ar fi răspuns pozitiv solicitării și, apoi, s-ar fi achitat de sarcinile primite. Ideal ar fi fost ca aceste persoane să aibă și pregătirea profesională necesară unei munci conspirative, să se descurce cu cifrarea și descifrarea, însă în războiul secret dus între SIMRE și serviciile de la București nu existau scenarii ideale, ci numai circumstanțe cărora Opran și colegii săi trebuiau să se adapteze și oportunități care, dacă apăreau, nu trebuiau să fie ratate. În aceste condiții, Mihail Opran a ales să creeze rețeaua informativă folosindu-se de două foste iubite din țară: Paula Ventzel și Lya Popescu.

Simpatii care au costat vieți

Lya Carmen Popescu se născuse la 15 septembrie 1911 în Hațeg și, la sfârșitul anilor `30, locuia în București, într-o casă cochetă de pe bulevardul Robert, actualul bulevard al Autogării, la câteva zeci de metri de gardul aeroportului Băneasa. Soțul său, aviatorul Dumitru "Pufi" Popescu, cu care avea doi copii, era o personalitate a vieții sportive (la sfârșitul anilor `20, fiind unul dintre boberii renumiți ai țării[388]) și a aeronauticii românești. În 1940, bărbatul ajunsese comandantul Escadrilei 57 Vânătoare, fiind considerat unul dintre cei mai destoinici și capabili piloți ai Aviației Regale Române. În lumea aceasta a uniformelor albastre de aviatori Lya Popescu l-a cunoscut pe Mihail Opran, în 1940[389], când acesta din urmă s-a întors din Franța la bordul unui avion pilotat de Pufi Popescu, iar cei doi au devenit foarte apropiați. Relația lor ar fi rămas una discretă dacă nu s-ar fi petrecut fatidica zi de 4 decembrie 1940, când, în timpul unui banal exercițiu aviatic româno-german, Messerschmitul 109 pilotat de Pufi Popescu a lovit cu elicea partea din spate a aparatului pilotat de căpitanul german Hörning. Palele s-au îndoit puternic, conductele de carburant s-au rupt, iar stropii de benzină s-au aprins, motorul luând imediat foc[390]. În acest timp, avionul se zgâlțâia din toate încheieturile și pierdea altitudine, îndreptându-se vertiginos către sol. Pufi Popescu a tras geamul, s-a ridicat, și-a pregătit echipamentul și, în ciuda înălțimii destul de joase, a înțeles că singura sa șansă, oricât de mică ar fi fost, era să sară din Messerschmitt. Ceea ce a și făcut, însă parașuta sa nu s-a deschis, prinzându-se în carlingă, aviatorul izbindu-se de pământ împreună cu aparatul de zbor, murind pe loc în urma impactului[391]. Sfârșitul tragic al lui Pufi Popescu a fost, în mod cinic, șansa Lyei Popescu și a lui Mihail Opran de a trăi împreună fără ascunzișuri, comandorul mutându-se în locuința din bulevardul Aerogării, unde a trăit până la fuga sa din 1947. Cei doi nu și-au oficializat niciodată relația, ceea ce nu i-a împiedicat totuși să aibă o legătură foarte puternică. Lya Popescu a știut că Opran urma să fugă din țară și a acceptat situația fără împotrivire, conștientă probabil că atunci când se va ivi posibilitatea, acesta va încerca să o scoată și pe ea din România.

Printre apropiații lui Opran, Lya Popescu era un nume cunoscut și s-ar fi putut bănui că, la un moment, fostul comandor aflat în exil, va căuta să intre în legătură cu femeia alături de care trăise aproape opt ani. Dacă contraspionajul comunist ar fi întocmit o listă cu legăturile din țară ale șefului SIMRE, atunci numele femeii ar fi fost cu siguranță în partea de sus a primei pagini. Puțini însă știau de legătura ofițerului cu Paula Evdika Ventzel, fata inginerului silvic Mihai Ailincăi. O tânără de o frumusețe remarcabilă și o eleganță desăvârșită, Paula Ailincăi avea numai 17 ani atunci când, în 1931, l-a cunoscut pe șarmantul Opran, pe atunci un simplu sublocotenent. "Între mine și el, a fost o prietenie, o simpatie" [392], avea să mărturisească femeia într-una dintre declarațiile sale, atunci când i s-a cerut să povestească despre legăturile sale cu liderul SIMRE. Cu siguranță, la începutul anilor `30, în sufletul Paulei Ailincăi s-au născut niște sentimente pentru Opran care nu aveau să moară poate niciodată, chiar dacă relația dintre cei doi nu s-a mai împlinit, iar ea a ajuns să se căsătorească în 1935 cu Valeriu Ventzel, fiul renumitului pictor Tony Ventzel[393]. În 1937 s-a născut singurul lor copil, un băiat care a primit numele bunicului patern, însă destinul familiei a fost marcat deopotrivă de simțul datoriei și de dramele războiului. Cu toate că era ofițer în garda Palatului Regal, poziție care l-ar fi scutit de trimiterea în luptă, Valeriu Ventzel a cerut să fie repartizat într-o unitate combatantă pentru a lua parte la operațiunile militare de recuperare a teritoriilor pierdute în urma ultimatumului de la 26 iunie 1940. Cererea sa a fost aprobată, fiind transferat la Regimentul 9 Vânători de Munte "Regele Alexandru al Iugoslaviei" cu care a participat la luptele din nordul Bucovinei, tânărul căpitan Ventzel văzându-și astfel împlinit visul. Dar războiul nu s-a oprit acolo unde au vrut politicienii români, iar armata a continuat ofensiva în teritoriul sovietic, regimentul ajungând la începutul lui august 1941 în apropierea Kagarlikului, un oraș aflat la 80 de kilometri sud de Kiev. Acolo, în timpul ce conducea personal asaltul asupra liniilor Armatei Roșii, căpitanul Ventzel a fost ucis de schijele unui obuz ce a explodat în apropierea sa. Vestea morții soțului a fost un șoc pentru Paula Ventzel, rămasă văduvă la numai 27 de ani și cu un copil de patru ani. Viața sa ar fi însă ferită de dramele ulterioare dacă nu destinul nu ar fi i-ar fi jucat o festă: într-o după amiază din vara lui 1946, tocmai când ieșea din holul art-deco al Palatului Telefoanelor și intra în aglomerația de pe Calea Victoriei, s-a auzit strigată de cineva din spatele său. Când s-a întors, a fost uimită să-l vadă pe "Mișu" Opran, ușor binedispuș după câteva pahare băute împreună cu colegii săi ofițeri din grupul cu care era la acel moment. Revederea a fost un impact emoțional colosal, readucând la viață vechi sentimente și trăiri demult uitate și îngropate în sufletul ei. Chiar dacă nu a fost fericită să audă că cel pe care-l iubise în adolescență trăia alături de o anume Lya Popescu, într-o casă din Băneasa, Paula Ventzel a acceptat să se vadă de câteva ori cu comandorul Opran, fiecare întâlnire răscolind-o, reanimând afecțiunea pe care o avea pentru comandor și, bineînțeles, făcând-o să-și pună aceeași întrebare chinuitoare "cum ar fi fost dacă...?". După toate probabilitățile, legătura dintre cei doi nu a fost una constantă, așa că femeia nici nu a știut de existența ofițerului de a părăsi clandestin țara, acesta pur și simplu dispărând dintr-o dată din viața ei în 1947. Însă sentimentele ei au rămas la fel de vii, astfel că atașamentul său sincer pentru Mișu Opran și disponibilitatea sa de a intra în legătură cu el o făceau să fie persoana ideală prin care se putea încercarea crearea rețelei informative.

Ventzel - Eftimie: prima ramură a rețelei

Mai erau numai câteva zile până la sfârșitul anului 1949 când Paula Ventzel a fost informată că cineva vrea să discute cu ea în biroul său din Palatul Poștelor și Telefoanelor[394]. Peste câteva zeci de secunde, pe scaunul din cealaltă parte a mesei se așeza Alice Rousilloux[395], o funcționară din cadrul Legației Franceze, care îndeplinea, printre altele, rolul de curier în țară pentru SIMRE. Nu există consemnate foarte multe detalii ale acestei întrevederi, ci se știe numai că Rousilloux i-a înmănat două scrisori: una pentru ea, iar cealaltă avea ca destinatar pe Lya Popescu, și pe care Paula Ventzel trebuia să o contacteze. Expeditorul era același: Mihail

Opran, Paris. După mai bine de doi ani de tăcere, fostul comandor intra din nou în viața ei, distorsionând fragilul echilibru emoțional, răscolind încă o dată amintirile pe care le avuseseră împreună și trezind iarăși speranțe și iluzii legate de viitor. Cu toate acestea, Paula Ventzel a urmat întocmai indicațiile primite: a sunat-o pe Lya Popescu, despre care auzise atâtea de la Opran, dar nu o cunoscuse niciodată, și i-a dat întâlnire pe treptele masivului Palat al Poștei și al Telefoanelor de peste drum de sediul CEC. Era o zi geroasă de decembrie atunci când cele două femei s-au întâlnit, semnul de recunoaștere fiind haina de astrahan a văduvei lui Pufi Popescu. A fost o întâlnire scurtă, încă sub impulsul surprizei unei corespondențe neașteptate și a unei situații destul de bizare. Peste câteva zile, telefonul din casa din bulevardul Autogării avea să sune din nou, dar de data aceasta la capătul celălalt al firului nu era Paula Ventzel, ci Alice Rousilloux care o invita pe Lya Popescu la o întrevedere la Legația Franceză, propunere destul de riscantă în acele timpuri și care ar fi putut trezi suspiciunea serviciilor secrete de la București. Lya Popescu a manifestat însă o prudență calculată, refuzând o asemenea întâlnire și spunând că dacă mai sunt vești din partea lui Opran, acestea pot veni pe aceeași filieră a Paulei Ventzel. Oarecum de așteptat, atât scrisoarea către Paula Ventzel, cât și cea către Lya Popescu nu conțineau nimic subversiv sau scris cu cerneală simpatică, ci erau texte în clar, cu mesaj familial. Scopul acestei prime corespondențe nu era de edificare propriu-zisă a rețelei informative, ci, mai degrabă, de restabilirea unor legături personale rupte în urma evaziunii aeriene din toamna lui 1947. Așa că, odată refăcut contactul cu Lya Popescu și Paula Ventzel, primul scop fusese îndeplinit și se pregătise, astfel, fundalul pentru următoarea fază a recrutării: propunerea propriu-zisă.

Dar până la acel punct, situația de la București avea să evolueze. Mai întâi, în ianuarie 1950, Paula Ventzel i-a scris lui Opran pe adresa conspirativă de la Paris menționată pe plicul primit de la Rousilloux, iar luna următoare l-a sunat pe vărul său, Constantin Eftimie[396], cerându-i să vină la locuința ei din cartierul Domenii, unde i-a destăinuit că primise corespondență din partea comandorului aflat în occident și chiar i-a împărtășit unele pasaje:

scrisoarea sosită dela Opran mi-a cetit-o vara mea și cred că nu în întregime ci fragmente din care reeșea că se interesează de persoana ei și de băiatul ei, că este sănătos și că îi este dor de ea (...) în general era o scrisoare afectuoasă față de vara mea. Cu această ocazie mi-a reconfirmat că Opran voia să o ia în căsătorie înainte de Ventzel, însă soarta a voit altfel.[397]

Relatarea lui Eftimie întărește faptul că Opran o contactase în virtutea trecutului lor comun și a sentimentelor pe care femeia încă le păstra pentru ofițerul de la Paris. Dar ar mai putea fi și un alt motiv, dincolo de loialitatea pe care se putea baza din partea ei și presupusei disponibilități de a-i face anume servicii, într-o deplină conspirativitate. Probabil că "Mișu" Opran intuia că Paula Ventzel avea să-l facă părtaş la toată această acțiune secretă și pe Constantin Eftimie care reprezintă o piesă dezirabilă și foarte utilă într-un viitor angrenaj informativ secret. Opran și Eftimie se cunoșteau încă din adolescență, fiind colegi la Liceul Militar din Târgu-Mureș, fiind despărțiți de un singur an de studiu, iar apoi se revăzuseră atât în 1933-1934, când viitorul lider al SIMRE frecventa locuința tinerei Paula Ailincăi, cât și după 1945, atunci când cei doi au reînnoțat legătura. Dar nu relațiile personale erau neapărat cele care îl făceau pe Eftimie atât de util demersului gândit la Paris, ci faptul că, o lungă perioadă, fusese încadrat în Marele Stat Major, la serviciul cifruri, deci avea cunoștințele necesare de cifrare, descifrare și supracifrare cerute în activitatea informativă. În plus, chiar dacă fusese exclus din PMR în cadrul recentelor verificări, din cauza originii sociale a sa și a soției sale, își păstrase gradul de locotenent colonel și postul în Centrul de Instrucție al Armatei de la Făgăraș, având astfel acces la informații militare secrete.

Nu se cunoaște dacă scrisoarea trimisă la Paris de Paula Ventzel, la începutul lui 1950, a ajuns sau nu la destinație. Este cert însă că din sens opus aveau să sosească, în martie același an, două pachete. Era vorba, foarte probabil, de cele pregătite de Opran și Pătru în noiembrie 1949 și trimise în țară prin intermediul lui Dragu și apoi a rutei diplomatice. Este așadar discutabil dacă serviciile secrete franceze aveau cunoștință de această operațiune a SIMRE-ului de vreme ce a fost nevoie de aproape cinci luni ca pachetele să plece din birourile structurii informative românești și să ajungă în posesia lui Alice Rousilloux, care la începutul primăverii se întâlnea cu Paula Ventzel pentru a i le preda: unul pentru ea și celălalt pentru Lya Popescu. Ajunsă acasă, Paula Ventzel a descoperit că borcanelul cu cremă trimis de la Paris de către Opran avea un fund dublu. Deschizându-l cu grijă și teamă, a găsit câteva pachetele cu microfilme, puțin mai mari de un centimetru pătrat, pline cu instrucțiuni scrise mărunț și extrem de mic. Era evident că nu mai era vorba de o comunicare familială, inocentă și (aproape) fără riscuri, ci de ceva cu adevărat periculos. Este discutabil dacă, în acest moment, Paula Ventzel avea sau nu de făcut o alegere, chiar dacă, la prima vedere, pe masă păreau să fie câteva opțiuni. Le putea, pur și simplu, distruge și să nu pomenească nimănui, niciodată de borcanul cu fund dublu și de conținutul ascuns. Dar dacă Securitatea ar fi aflat, fie de la Alice Rousilloux, fie din altă sursă? Ar fi fost cu siguranță arestată pentru omisiune de denunț. În plus, nu ar fi aflat niciodată ce voia să-i comunice Opran în acele microfilme, iar legătura sa cu fostul comandor ar fi riscat să se rupă din nou, de data aceasta poate chiar pentru totdeauna. Ar fi putut să le predea Securității? Probabil, dar aproape sigur situația sa delicată nu s-ar fi încheiat, ci dimpotrivă, ofițerii de contraspionaj ar fi utilizat-o ca agent fals împotriva bărbatului pentru care avea, fără îndoială, o puternică afecțiune. Sau ar fi putut să le păstreze, în ciuda tuturor riscurilor pe care, în parte, poate că nici nu le conștientiza. În fond, ea nu era un spion, ci o femeie care iubea un bărbat aflat la câteva mii de kilometri depărtare. "Ceea ce m-a determinat să păstrez instrucțiunile a fost eventualitatea primirii unei scrisori dela comandorul Opran, scrisoare care dacă ar fi venit cifrată eu nu aș fi putut-o citi întrucât nu cunoșteam cifrul și al doilea motiv afecțiunea ce o purtam comandorului Opran, acele pelicule fiind trimise personal pentru mine și având un indicativ care mă făcea să cred că și comandorul Opran îmi poartă aceiași afecțiune" [398]. Paula Ventzel a ales să păstreze instrucțiunile, devenind astfel agentul "Violeta" al SIMRE-ului, însă nu opțiunile sale anticomuniste fuseseră resortul acestei decizii, ci slăbiciunea emoțională pentru comandorul care o introdusese, fără voia ei, în tenebroasa lume a spionilor.

Odată intrată pe acest drum, femeia a urmat instrucțiunile primite și i-a dat Lyei Popescu celălalt borcan cu fund dublu, care îi era, de altfel, destinat. În paralel, a încercat să descifreze pe cont propriu microfilmele, însă nereușind, i-a cerut vărului său ajutorul. Sub pretextul unei reuniuni de familie la reședința din strada Aviator Sănătescu, Eftimie și Ventzel s-au retras în camera ei, nimeni altcineva neștiind de corespondența cu Opran[399], care se pare că oricum nu se bucura de simpatia părinților femeii, și au încercat să le descifreze împreună cu ajutorul unei lupe. Timpul scurt nu i-a permis ofițerului să parcurgă toate microfilmele, așa că le-a luat cu el, alături de un pachetel de praf pentru prepararea cernelii simpatice, urmând să continue citirea și descifrarea la locuința sa din Vatra Luminoasă. Surprins însă de soție, bărbatul a reușit să le ascundă la timp și, scuzându-se sub un motiv banal, a plecat în parcul din apropiere, unde, pe o bancă lăturalnică, a finalizat descifrarea instrucțiunilor pe care le-a transcris pe coli de hârtie[400]. Peste câteva zile, Eftimie se reîntâlnea cu Paula Ventzel, căreia i-a returnat microfilmele (cu excepția celui cu instrucțiunile propriu-zise de cifrare și

descifrare, absentă pe care femeia se pare că nu a sesizat-o), iar verișoara sa și-a copiat instrucțiunile pe care el le descifrase. Locotenent-colonelul urma să plece curând la Făgăraș, la unitatea de care aparținea, iar înainte de a părăsi Bucureștii, "reflectând mai adânc și observând că nu-i lucru curat" [401], a distrus toate materialele pe care le primise de la Paula Ventzel, precum și notițele cu informațiile descifrate.

Vinovatul fără vină: Ion Popescu Pera

Chiar dacă îi spusese vărului său că ar fi distrus setul de pelicule a căror păstrare devenise nu doar inutilă, dar și periculoasă, în realitate Paula Ventzel nu a făcut acest lucru. Speriată însă de ceea ce conțineau și de primejdia uriașă reprezentată de acestea, s-a decis că pentru o vreme să le dea spre păstrare lui Ion Popescu Pera, o cunoștință destul de vagă. Cei doi se cunoscuseră în 1944, cu o ocazie unei discuții în biroul ei din Palatul Poștelor, se revăzuseră întâmplător trei ani mai târziu, când au și făcut schimb de numere de telefon, iar apoi, din nou, în aprilie 1950, tot pentru o discuție legată de aspecte judiciare de serviciu. Relația lor era suficient de distantă încât să nu trezească vreo suspiciune, în cazul unui scenariu nefericit, așa că în Paula Ventzel i-a cerut lui Popescu Pera să păstreze pentru o vreme câteva documente, cerere pe care bărbatul nu a avut niciun motiv să o refuze. Numai că zilele următoare, acesta a căzut pradă curiozității și le-a frunzărit, descoperind mai multe notițe ciudate cu creionul (descifrarea microfilmelor), precum și adresă din Franța. Nu a dat mare importanță conținutului, mai ales că peste două sau trei săptămâni le-a înapoiat Paulei Ventzel[402]. Implicarea sa, fără să știe, în activitatea rețelei informative s-a adâncit în zilele următoare și a avut legătură cu una dintre indicațiile trasate de echipa lui Opran: "scris cu iodură de potasiu, bună pentru dureri de gât, se află la farmacie" [403] era scrijelit cu creionul pe foia de hârtie în care erau împăturite microfilmele. Dacă Paula Ventzel sau cei pe care urma să îi recruteze ar fi vrut să trimită informații în occident, acestea trebuiau nu numai cifrate, sau chiar supracifrate în funcție de importanța lor, ci și scrise, peste rândurile în clar cu mesaj banal, cu ajutorul unei cerneli simpatice, o substanță vizibilă numai în anumite condiții de luminozitate. Pentru prepararea sa era nevoie, așa cum indica și sumara instrucțiune, de iodură de potasiu a cărei obținere era mai dificilă decât ar putea părea la o primă vedere. Fie din această cauză, fie dintr-o precauție de a nu suscita întrebări despre nevoia pentru care femeia ar fi vrut să o achiziționeze, Paula Ventzel s-a decis să apeleze la Popescu Pera pentru obținerea iodurii, rugăminte pe care bărbatul a onorat-o fără pună întrebări. Ultimele lor întâlniri s-au petrecut în mai 1950, fiind rezultatul unei situații pe care Ventzel căutase cu orice preț să o evite: fusese surprinsă de tatăl său în timp ce studia cu lupa unul dintre microfilme. A fost de ajuns să afle numai că acestea proveneau de la Opran, din Franța, ca Mihai Ailincăi să aibă o ieșire nervoasă, înjurându-l pe fostul comandor[404] și avertizând-o, profetic, pe fiica sa că microfilmele îi vor aduce o mare și grea suferință, cerându-i să le distrugă cât mai grabnic. Așa cum i-a spus și lui vărului său, Paula Ventzel i-a spus părintelui că le va distruge, dar nici de data această nu a făcut întocmai, ci le-a dus spre păstrare, împreună cu toate celelalte notițe, la locuința lui Popescu Pera din strada Praporgescu. Așa cum ea se încăpățâna să nu le distrugă, așa și amicul său se continua să se uite în ceea ce femeia îi dăduse să fie ținute în siguranță și atât. De data aceasta, descoperind microfilmele și citind câteva dintre foi, Ion Popescu Pera a înțeles că ceea ce se afla în apartamentul său constituia o gravă primejdie pentru viața sa, așa că a refăcut în grabă pachetul, având grijă să nu se cunoască faptul că fusese deschis, și, atunci când Ventzel i l-a cerut, i l-a înapoiat cu o previzibilă ușurare sufletească[405].

Un joc periculos

Când Constantin Eftimie a revenit în București, la 9 aprilie 1950, nu credea că scurta permisie de 48 de ore va reprezenta și altceva decât o firească revedere a familiei alături de care va sărbători Învierii Mântuitorului. De microfilmele de la Paris și de scrisorile lui Opran trimise verișoarei sale, dacă nu uitase, atunci cu siguranță voia să uite și să considere că nici nu s-au petrecut. Numai că întâlnirea cu Paula Ventzel nu a șters aceste detalii primejdioase, ci a constituit un nou și mult mai amplu episod al întregii povești din care părea că nu mai poate ieși. Trăgându-l, la un moment dat, deoparte, femeia i-a mărturisit că între timp primise de la fostul comandor o nouă scrisoare și un alt set de microfilme ascunse într-o cutie de lame Gillette, precum și o pereche de ciorapi de mătase, acest cadou bucurându-o mai mult decât orice altceva, fiind, în viziunea ei, dovada că Opran se interesează de ea și alimentându-i totodată dorința de a continua legătura cu ofițerul de la Paris. De ce anume a fost nevoie de încă un set de microfilme este neclar, neexistând nicio certitudine că Paula Ventzel i-ar fi scris la Paris lui Opran pentru a-i cere explicit așa ceva (demers care oricum ar fi fost extrem de periculos). Există însă unele mențiuni conform cărora femeia ar fi trimis la Paris o doua scrisoare, după cea din ianuarie (expediată pe cale convențională), undeva la începutul primăverii. Cel mai intrigant aspect este că pentru această corespondență a apelat la avocata Silvia Tican[406], soția cunoscutului scriitor și călător Mihai Tican Rumano, cu care era amică și care lucra în cadrul reprezentanței diplomatice belgiene. De ce anume a apelat la Tican, ce anume conținea mesajul Paulei Ventzel și dacă a ajuns sau nu la Opran corespondența sunt câteva dintre întrebările rămase și astăzi fără răspuns, enigmă cu atât mai intrigantă cu cât Securitatea nici nu a dat importanță acestei piste și nu a investigat această legătură (căci, în același timp, nici nu există vreo indicație că filiera Silvia Tican ar fi fost controlată de București).

Cert este că Paula Ventzel încercase, la începutul lui aprilie 1950, să descifreze de una singură microfilmele din noul lot, nefiind exclus ca acesta să fi fost momentul când a fost surprinsă de tatăl său, dar nu izbutise, așa că îi cerea ajutorul lui Eftimie. Spre deziluzia sa, răspunsul vărului a căzut ca o lovitură neașteptată: "iar ai luat-o de la cap?" [407]. Locotenent-colonelul a refuzat să o ajute, argumentând că a distrus toate peliculele[408], ceea ce era numai parțial adevărat, el păstrând clișeu esențial cu metoda și cheia de decryptare. Paula Ventzel a continuat însă să stăruie cu rugămintele și, profitând de un moment în care au rămas singur, i-a strecurat cutia de lame Gillette pe care Eftimie a luat cu discreție și a ascuns-o în buzunarul vestonului[409]. Uneori, istoria se scrie din gesturi mici și aparent nesemnificative și probabil că așa a fost și cazul familiei Eftimie. Ajuns acasă, și-a schimbat vestonul, mutându-și portofelul și alte obiecte importante în cel militar, dar a uitat lamele în haina purtată la vizita făcută la locuința din Aviator Sănătescu. A doua zi, în drum spre gară, și-a dat seama de greșeală, dar nu mai avea timp să se întoarcă și să le ia, așa că i-a cerut soției sale, Ecaterina Eftimie[410], să caute în buzunarul vestonului și ce va găsi acolo să pună direct pe foc. Probabil că nu ar fi știut niciodată de existența microfilmelor și nu ar fi fost, astfel, condamnată la detenție politică pentru omisiune de denunț, dacă femeia nu s-ar fi încăpățânat să îl descoasă pe soțul ei cu privire la microfilmele găsite, înainte de a le arde. Așa a aflat de Opran, acțiunile de spionaj ale Parisului și de recrutarea Paulei Ventzel, ajungând astfel și ea, fără să vrea, să fie părtașă la această operațiune clandestină, devenind, în ochii Securității, un complice al rețelei. Implicarea sa involuntară s-a adâncit în săptămânile imediat următoare, atunci când Paula Ventzel i-a făcut o vizită și i-a dat un mic pachetel pe care l-a rugat să-l includă în coletul pe care urma să îl trimită la Făgăraș. Ecaterina Eftimie a acceptat fără rezerve, neștiind și nebănuind că este vorba de fapt de iodura de potasiu[411], obținută prin intermediul lui Popescu Pera, necesară scrierii cu cerneală simpatice. Locotenent-colonelul a înțeles imediat ce reprezintă pulberea albă, de unde provine și care este scopul său, dar nu a spus nimic și nici nu a distrus-o, preferând, potrivit declarațiilor date mai târziu, să o păstreze pentru a încerca, din curiozitate, să

prepara cerneală simpatică, ceea ce însă nu ar mai fi apucat să facă.

Și următoarea permisie de 48 ore, primită în mai 1950, a reprezentat pentru Constantin Eftimie un nou episod în vârtejul tot mai incontrolabil al poveștii de spionaj. Verișoara sa l-a contactat pentru a-i solicita cheia de descifrare, spunându-i că a primit o nouă scrisoare de la Opran, însă bărbatul a rețezat scurt discuția, afirmând că a distrus cutia Gillette, fără a pomeni însă modalitatea și faptul că soția sa cunoștea adevăratul conținut și originea lui. Paula Ventzel a avut o reacție destul de irascibilă, curmată numai de una cel puțin la fel de nervoasă a lui Eftimie: "pentru numele lui Dumnezeu, termină odată cu acest joc periculos. Nu-ți dai seama că eu vreau să distrug totul și să nu mai ai nici tu nimic" [412]. Cuvintele reci și acuzatoare ale vărului și confidentului său au fost un duș rece, starea de spirit a Paulei Ventzel schimbându-se radical și trecând în cealaltă extremă, femeia afirmând cu voce scăzută și tremurată că singurul motiv pentru care voia să descifreze mesajele secrete nu era spionajul, ci dorința sinceră de a afla ce îi scrisese Opran.

În cazul său, este clar că motivul deschiderii sale față de întreaga acțiune nu era poziționarea anticomunistă, nici apetența pentru adrenalină ori operațiuni conspirative, ci strict dorul și atașamentul pentru comandorul aflat la Paris. Nu atât de simplu este de explicat atitudinea destul de oscilantă a lui Constantin Eftimie, de la sprijin tacit, curiozitate vie și neînțelegerea pericolului real reprezentat de activitatea surorii sale la încercări disperate de a șterge urmele și de a curma orice legătură a Paulei Ventzel cu lumea spionajului. O explicație se desprinde însă dintr-una dintre declarațiile sale, în care bărbatul afirma că am fost amestecat inițial fără să-mi dau seama, luând la cunoștință de lucruri care nu mă interesau personal. Mai apoi, fără a o încuraja la această acțiune(,) i-am ținut <<trena>> apreciind speranța ce și-o punea într-o veche afecțiune. Ea fiind foarte decepționată și demoralizată, rămânând văduvă cu un copil. Stările nervoase în care se găsea adeseori și care dădeau loc la scene familiare triste, chiar tragice, impresiona pe toți membrii familiei. Bucuria care i-a făcut-o scrisoarea lui Opran, aceea mică atențiune cu ciorapii, o schimbase în parte în bine. Când mi-am dat seama de pericolul la care se expune și care mă vedeam și eu părțea, m-am îngrijorat, de aceea am căutat să distrug totul, fără a-i da posibilitatea ca ea să trimită ceva. Am adoptat această atitudine deoarece prima care mi-a trecut prin minte, aceea de a o lua de mână și împreună să aduc la cunoștința Securității Statului și care a fost după ce mi-a arătat microfilmele, mi se părea periculoasă, considerând-o tardivă.[413]

Foarte probabil, explicația locotenent-colonelului era și cea veridică, el având însă grijă să omită faptul că inițial și el fusese, la rândul său, mânat, dincolo de grija pentru Paula Ventzel, de o reală curiozitate de a decoda textele de pe microfilme și de a se juca cu cerneala simpatică. Abia după ce a conștientizat gravitatea situației în care se vedea implicat alături de verișoara sa și de posibilele implicații penale, Constantin Eftimie a încercat să ascundă orice mărturie a implicării sale sau a verișoarei lui. Chiar dacă ei doi constituiau principalele elemente ale primei ramuri a rețelei informative, înțelegând deplin care este originea operațiunii, care este scopul și, mai ales, în ce poziții îi situează pe ei în raport cu puterea comunistă de la București, nu erau singurii care făceau parte din această structură, cel puțin în viziunea Securității. Soția ofițerului, Ecaterina Eftimie, avea cunoștință de existența și de proveniența microfilmelor, într-o situație similară se afla și Mihai Ailincăi, tatăl Paulei Ventzel, iar Ion Popescu Pera devenise complice fără voia sa, ba chiar se putea considera că știa de existența materialelor informative secrete și nu denunțase Securității acest lucru. Și rămâne, bineînțeles, întrebarea (sau întrebările) referitoare la Silvia Tican - cine era de fapt, cât de multe știa despre activitatea Paulei Ventzel (mai ales că aceasta amintește că mica ei de la Legația Belgiană ar fi văzut, la un moment dat, conținutul cutiei de lame Gillette, fără a da mai multe detalii asupra circumstanțelor[414]) și dacă a îndeplinit sau nu rolul de mesager între SIMRE și "agentă Violeta". La sfârșitul lui mai 1950, ramura Paula Ventzel intra în inactivitate, chiar dacă femeia avea să mai aibă unele întrevederi cu Lya Popescu în lunile următoare. Accentul urma să cadă pe acțiunile acesteia din urmă și, mai ales, a colaboratorilor săi, într-o veritabilă poveste de spionaj cu iz de Kusturica.

Ramura Lya Popescu

Dacă Paula Ventzel a fost cea prin intermediul căreia s-a creat în țară un prim cap de pod al rețelei informative, Lya Popescu (sau agentul "Levănțița" [415]) avea să fie cea care să construiască o adevărată încrengătură de colaboratori - cu voie sau fără - ai structurii secrete. Însă nici activitatea acestei ramuri nu este pe deplin elucidată, fiind numeroase zone întunecate și detalii contradictorii, evaziv menționate în declarații și, surprinzător, superficial aprofundate de către ofițerii de Securitate. De aceea, ce s-a petrecut în primele luni ale lui 1950, de la întâlnirea de pe treptele Palatului Poștelor până la venirea lui Gigi Saramet și a lui Mihail Țanțu în casa din Băneasa poate fi reconstituit numai parțial, și chiar și acele episoade cu unele semne de întrebare. Spre exemplu, în săptămânile următoare primirii întâiului semnal de la Opran, prin Alice Rousilloux și Paula Ventzel, Lya Popescu ar fi încercat să trimită două scrisori către Paris, lăsând să se înțeleagă că modalitatea de expediere a fost, în ambele cazuri, prin intermediul Legației Franceze. Dar este discutabil dacă fosta iubită a lui Opran s-a întâlnit sau nu cu funcționara reprezentanței diplomatice sau i le-ar fi dat prin mijlocirea femeii pe care o cunoscuse la sfârșitul lui 1949, aspect din urmă pe care Paula Ventzel nu-l amintește în niciuna dintre declarațiile sale. Ce anume conțineau acele două scrisori este neclar, dar se poate presupune că era rânduri strict personale, și nici nu se cunoaște dacă au ajuns la destinatarul așteptat. Dacă prima corespondență se pare că a fost expediată fără probleme, în cazul celeilalte s-a petrecut un episod cel puțin bizar, deoarece a fost refuzată pe motiv că ar cuprinde și o listă de medicamente, ceea ce ar face-o potrivită pentru trimiterea prin filiera convențională a Poștei Române. Nu este clar cine a decis oprirea corespondenței și întoarcerea plicului la Lya Popescu și nici dacă femeia a mai încercat sau nu să-l trimită în Franța.

Următoarea revedere a Lyei Popescu cu Paula Ventzel s-a petrecut în martie 1950, în locuința din bulevardul Aerogării, atunci când a primit scrisoarea și borcanul cu cremă, care, la fel ca recipientul celălalt, avea un fund dublu, iar în interiorul compartimentului secret erau patru pachetele. Pe unul scria numele Lyei Popescu, însă destinația celorlalte trei se putea deduce dintr-o frază aparent banală din scrisoare (care, de altfel, conținea un text familial, fără niciun alt subînțeles) în care i se recomanda să împartă crema cu "Ghiță", "finul" și "vărul". Femeia a înțeles imediat la cine se referea Opran: primul era Ghiță Șerbu, cel care avea să-i fie principalul colaborator în operațiunea clandestină, al doilea era un anume Gheorghe Ionescu, iar ultimul era doctorul Pop[416]. Până atunci, Lya Popescu a desfăcut cu grijă pachetul său și a găsit în interior opt microfilme și câteva pastile despre care avea să afle că sunt necesare pentru crearea cernelei simpatică. Din micile cișee fotografice, șase aveau instrucțiuni generale, fiind identice cu cele ale Paulei Ventzel sau ale altor persoane care urmau să le primească, iar două cu indicații particulare pentru destinatarul respectiv. Cu ajutorul unei lupe aduse de Ventzel, Lya Popescu a parcurs cele șase microfilme, descoperind că sunt indicații de spionaj prin care i se explica cum trebuie constituită rețeaua secretă, tipul de date economice, militare, sociale și politice ce trebuiau strânse pentru a fi trimise în occident, precum și faptul că trebuiau scrise cu cerneală simpatică, dar și

cifrate sau chiar supracifrate, dacă subiectul era deosebit de important. Totodată, existau mai multe recomandări cu privire la conspirativitatea acțiunii propriu-zise: legăturile trebuiau ținute de la om la om, pentru ca o arestare să nu antreneze căderea întregii structuri, înscrisurile erau, pe cât posibil, de evitat, iar colaboratorii erau încurajați să facă parte din ierarhia comunistă, tocmai pentru a putea avea acces la date de profunzime din interiorul regimului, dar și pentru a acoperi orice suspiciune cu privire la poziționarea față de noua putere politică. În clișeele particulare erau informații ce cuprindeau numele de cod al posesorului, cheia individuală de codare și decodare a informațiilor, dar și adresa conspirativă unde trebuia să trimită corespondența cu datele secrete scrise cu cerneală simpatică, sub masca unor texte banale.

Întâlnirea din martie 1950 a fost momentul în care Lya Popescu și Paula Ventzel au ajuns să se cunoască, să se împrietenească, să capete încredere una în cealaltă și să discute despre situația în care fuseseră aduse de bărbatul le marcase amândurora trecutul și le punea prezentul și viitorul sub semnul incertitudinii. Din cele două, Ventzel era cea mai vocală și mai nemulțumită de "cadoul" de la Paris, fiind deopotrivă fericită că Opran se gândise la ea, dar îngrijorată de situația în care se găsea, afirmând că dorește să scape cât mai curând de microfilme. Obșnuită probabil cu lumea întunecată a spionajului, din anii în care trăise alături de comandorul aflat acum în exil, Lya Popescu a fost ceva mai calmă și mai rațională, căutând, în primul rând, să descifreze, cu ajutorul noii sale cunoștințe, textele primite de la Paris. Încercarea a fost însă sortită eșecului, iar femeile vor reuși să decodeze textele abia după ce Constantin Eftimie avea să parcurgă microfilmele și să le explice în notițele date verișoarei sale. Iar metoda nu era deloc simplă, mai ales pentru cineva fără vreo pregătire în acest domeniu sau înclinare spre astfel de activități, după cum avea să reiasă și din expunerea Lyei Popescu cu privire la tehnica de cifrare-descifrare:

cifrul putea să fie în litere sau în cifre. Erau 16 litere ce aveau valoare. Pentru a cifra, trebuia să fie aranjat textul de cifrat în carouri de 16 litere. În rândul al doilea, se înlocuia valoarea numerică a fiecărei litere, în rândul al treilea se scria cheia, în rândul al patrulea, se scria rezultatul scăderii (cheia din valoarea literelor) iar în rândul al cincilea, se înlocuia cifrele cu literele ce corespundeau cifrelor obținute. Cifrul era același pentru fiecare individ, cheia diferă de la individ la individ. Supracifrarea se făcea în cazul când trebuiau transmise știri foarte importante de ex. denumiri de obiective militare.[417]

Cele două femei au continuat să păstreze legătura și în lunile următoare, iar cel puțin până la sfârșitul primăverii, se pare că s-au mai întâlnit de câteva ori pentru transmitere de corespondență sau de informații referitoare la ceea ce venea de la Paris. Căci în acest interval a avut loc un scurt-circuit pe cât de bizar și contrariant, pe atât de evaziv menționat într-o singură declarație a Paulei Ventzel. Conform acesteia, undeva spre sfârșitul primăverii, ar fi sosit de la Paris un pachet și o scrisoare pentru Lya Popescu care s-ar fi oprit însă undeva la Legația Franceză, acolo unde Alice Rousiloux ar fi returnat scrisoarea, iar pachetul ar fi fost deschis, iar conținutul său mutat într-o pungă[418]. Ascuns în câteva sute de grame de cacao se afla un pachetel[419] care a dispărut fără urmă, la destinatarul din Băneasa ajungând numai pulberea alimentară maronie. Ce s-a întâmplat exact este foarte neclar, mai ales cine și de ce a intervenit în drumul acestui colet care, cu siguranță, conținea material secret necesar activității de spionaj. Tot ceea ce se poate stabili aproape sigur este că nu Securitatea și contraspionajul românesc fuseseră cei care au pus mâna pe conținutul enigmatic al pachetelului. Deznodământul însă a produs o spaimă teribilă Lyei Popescu, care se temea că ar fi fost deconspirată, așa că, într-un interval foarte scurt i-a trimis lui Opran trei scrisori în care îi relata ce s-a întâmplat (sau, mai bine spus, auzise că s-a întâmplat) și îi cerea ajutorul. Din datele identificate, se pare că niciuna dintre aceste trei corespondențe nu a primit vreun răspuns, în cazul în care această ipoteză este veridică, nefiind clar dacă eroarea care a dus la disfuncționalitatea comunicării a ținut de expedierea la o adresă eronată sau de alte motive.

Gheorghe Șerbu. Primul recrutat

În timp ce Paula Ventzel se preocupa de microfilmele și semnalele primite de la Paris doar pentru a intra în legătură cu Mișu Opran, Lya Popescu s-a achitat, chiar și în parte, de sarcinile primite conform indicațiilor primite de la liderul SIMRE, crezând și dezvoltând o rețea de spionaj aproape funcțională. Chiar dacă primise directive clare cu privire la persoanele cărora urma să le dea celelalte trei pachetele cu clișee cu instrucțiuni și pastile pentru cerneală simpatică, femeia a luat inițiativa, s-a adaptat realității din țară și a schimbat unele dintre direcțiile de acțiune. Singurul pistă stabilită de Opran, pe care Lya Popescu a mers întocmai, a fost reprezentată de primul recrutat, Gheorghe Șerbu, o veche și de încredere cunoștință, dar și cel care avea să rămână colaboratorul ei cel mai apropiat în lunile următoare.

Spionajul poate că nu este pentru oameni cu vieți banale și liniște, iar biografia lui Șerbu era deja cu adevărat fascinantă și palpitantă. Născut la 15 ianuarie 1907, în satul Gănești din fostul județ Covurlui, aflat la mai puțin de zece kilometri de Lunca Prutului, a urmat Facultatea de Litere a Universității din Cluj, pe care a absolvit-o în 1932 cu dublă specializare: limbă română și istorie. Vreme de doi ani a fost un simplu profesor de liceu în Făgăraș[420] și viața sa, și a soției sale Irina Lucia Șerbu[421], ar fi curs în aceeași notă previzibilă și tihnită dacă nu ar fi avut loc o întâlnire providențială cu Victor Lapedatu, care i-a facilitat mutarea la București și încadrarea în Serviciul Special de Informații[422]. În anii următori, Gheorghe Șerbu a devenit curier personal al lui Mihail Moruzov, creatorul serviciului de spionaj românesc și eminența cenușie a intelligence-ului regimului condus de Regele Carol al II-lea, al cărui confident și om încrederea era, de altfel. Sfârșitul anilor '30 a însemnat o permanentă peregrinare prin capitalele Europei, marcate de saloane diplomatice și întâlniri despre care era bine să nu se menționeze. Probabil ultima misiune externă a avut loc la sfârșitul lui mai 1940, atunci când s-a întors din Anglia, avionul său zburând chiar pe deasupra Dunkerque-ului unde sute de mii de soldați și ofițeri aliați erau prinși de încercuirea panzerelor germane, făcând slalom printre Messerschmit-urile nemțești și Spitfire-urile britanice. În țară, poziția sa depindea de cea a lui Moruzov, iar atunci când Carol al II-lea a abdicat, iar puterea a trecut în mâinile lui Antonescu și a Mișcării Legionare, Șerbu a înțeles că șeful său este ca și arestat, iar o soartă similară ar putea avea și el. Așa că imediat ce a auzit vestea schimbării de la putere, a fugit din sediul de pe Calea Plevnei al SSI-ului și, cum acasă știa că va fi căutat de noile autorități, s-a decis să ceară refugiu în casa din Băneasa a soților Pufi și Lya Popescu pe care îi cunoștea de ceva mai bine de un an[423]. Numai că atunci când a ajuns la locuința din Bulevardul Aerogării, i-a surprins împreună pe Lya Popescu și Mihail Opran, descoperire care a rămas secretul lor și care, de asemenea, le-a cimentat relația și încrederea unul în celălalt. Și pe Opran îl cunoștea de ceva vreme, mai exact din 1939, din timpul când acesta făcea parte din comisia de recepție a armamentului cumpărat de statul român, iar Șerbu știa încă de atunci că ofițerul de aviație este în serviciul SSI deoarece chiar el trebuie să preia rapoarte secrete redactate de comandor și să le aducă la București[424]. Chiar dacă a reușit să scape de represaliile legionarilor, trăind cinci luni într-o teamă permanentă, Șerbu avea să fie reținut în 1941 de administrația antonesciană, acuzat de fraudarea fondurilor SSI-ului (e adevărat că, înainte să fugă din sediul SSI, bărbatul deschisese seiful din biroul lui Moruzov și luase teancuri de bani pe care i-a ascuns sub treptele de la intrarea unei case din Vatra Luminoasă, dar nu pentru

acest lucru fusese inculpat), condamnat la un an de închisoare și eliberat în 1942 de la Văcărești[425]. Profesorul de liceu devenit spion și curier diplomatic ajunsese fugăr și deținut, iar acum se vedea fără nicio sursă de venit, așa că a intrat în tot felul de afaceri, primind capital din partea Lyei Popescu și a lui Mihai Opran. După Război, a revenit la meseria sa de bază, fiind repartizat ca profesor de română, istorie și științe naturale la o școală elementară din nordul capitalei[426]. În paralel, pentru a-și ascunde trecutul și a-și securiza poziția, s-a înscris în 1947 în Partidul Național-Popular, o formațiune satelit a comunistilor, iar anul următor a fost primit în francmasonerie[427], o mișcare destul de surprinzătoare având în vedere poziția organizației secret în viziunea regimului comunist.

Analizându-i biografia, era evident că Gheorghe "Ghiță" Șerbu era, teoretic, cel mai indicat pentru a fi propus de Opran și contactat de Lya Popescu: avea experiența profesională necesară, o certă pregătire tehnică în munca conspirativă, poziționarea ideologică evident contrară comunismului și, foarte probabil, disponibilitatea de a se implica în operațiune informative. Așa că femeia l-a contactat la câteva zile după primirea pachetului cu cremă, chemându-l la locuința ei unde i-a mărturisit că, prin intermediul cuiva de la reprezentanța diplomatică a Franței, a reluat legătura cu Opran, aflat la Paris. Întâlnirea pare să fi avut mai degrabă rolul de verificare, căci, cu abilitate și prevedere, Lya Popescu nu i-a făcut propunerea de a activa în rețeaua secretă, ci i-a cerut să-l ajute pe fostul comandor cu niște bani din fondurile rămase în străinătate. Greu de stabilit dacă abordarea a fost tratată de fostul său iubit sau a fost o inițiativă a sa, cert este că Șerbu a scris pe o foaie câteva rânduri pe care șeful SIMRE trebuia să o trimită la Londra căpitanului Gheorghe Iliescu[428], căruia fostul curier diplomatic îi cerea să-i dea lui Opran "500 din suma ce are asupra sa" [429]. Aspectul cel mai contrariant nu este dacă și cum și-a croit drumul spre Paris acea bucată de hârtie, ci dacă, peste șase săptămâni, Lya Popescu spunea adevărul sau blufa atunci când îi spunea lui Șerbu că Opran a făcut întocmai, dar nu a primit niciun ban. Este discutabil dacă documentul a putut ajunge atât de rapid la Paris (sau chiar la Londra), având în vedere că pentru trimiterea borcanului cu cremă au fost nevoie de câteva luni. Dacă totuși este adevărat, atunci este singura dovadă de necontestat că, în prima parte a lui 1950, canalele de comunicare dintre Opran și Lya Popescu funcționau în ambele sensuri, cu toate că femeia avea să declare mai târziu, în fața anchetatorilor, că nu ar fi primit niciodată niciun răspuns la corespondența trimisă fostului ei iubit.

Mișcarea decisivă a fost făcută de Lya Popescu abia la sfârșitul lui mai 1950, așadar după descifrarea completă a înscrisurilor primite de la Paris, cu ajutorul notițelor lui Constantin Eftimie, atunci când i-a vizitat pe soții Șerbu la locuința lor din strada Aniversării. Stând de vorbă cu Gheorghe Șerbu, în timp ce Irina Șerbu făcea drumul din cameră la bucatărie și înapoi, prinzând numai bucăți din conversație, dar suficient cât să afle despre ce e vorba, Lya Popescu a pus pe masă un pachet cu microfilme și pastilele pentru cerneală simpatică, i-a povestit despre Opran și rețeaua pe care căuta să o creeze și l-a întrebat dacă acceptă să devină unul dintre membrii structurii clandestine. Pus în fața unei decizii care capitale, de viață și de moarte, căci dacă ar fi fost descoperit, închisoarea era o certitudine, iar plutonul de execuție o probabilitate uriașă, Șerbu și-a precizat poziția: "după ce m-am gândit o clipă, i-am spus că da" [430]. Singura sa rugămintă a fost ca Lya Popescu să se ocupe de transcrierea informațiilor de pe microfilmele sale, motivul fiind dat obligațiile sale de serviciu de sfârșit de an școlar, primind câteva zile mai târziu hârtiile cu instrucțiuni. Totuși, până să treacă concret la acțiune, soții Șerbu au ascuns toate documentele, microfilmele și pastilele pentru cerneală simpatică în podul casei moderniste[431].

Berea, vinul și hipnoza

În lumea gri și anostă a Bucureștiului primilor ani de comunist, propunerea Lyei Popescu trebuie să-l fi entuziasmat pe Gheorghe Șerbu care probabil își retrăia tineretea de curier al SSI-ului. Avea șansa să parcurgă un drum similar celui din 1934, când lăsase profesoratul pentru întâlniri conspirative, documente secrete și informații clasificate, și, în plus, putea lupta, în felul său, împotriva comunismului, sperând chiar, poate, la o plecare în Occident. Dar documentele nu surprind ce anume a fost în sufletul său, ci numai acțiunile sale destul de haotice și neașteptat de puțin profesioniste de recrutare a unor colaboratori, demers început imediat după discuția de la sfârșitul lui mai 1950.

Primul spre care s-a îndreptat a fost Mihai Sânzianu[432], cel care îi facilitase revenirea în sistemul de învățământ și care era profesor la Școala Profesională de Băieți numărul 1[433]. Chiar dacă era liberal convins, bărbatul înțelese că vremurile se schimbaseră și se înscrieseră în 1947 în Partidul Socialist Democrat, ajungând ca după unificarea formațiunii cu PCR, să devină membru al Partidului Muncitoresc Român, din care însă a fost exclus în urma verificărilor din aprilie 1950[434]. Opțiunile sale politice și relația apropiată cu Șerbu l-au făcut pe Sânzianu să fie unul dintre oamenii pe care fostul curier diplomatic spera că se va putea baza. Așa că i-a dat o întâlnire la o bodegă din Piața Națiunilor Unite, unde, așa cum își amintea Mihai Sânzianu, "după ce am băut câteva pahare de bere și printre alte discuții mi-a spus că are posibilitatea să transmită informații peste graniță și că are un microfilm pe care vrea să-l descifreze pentru a citi instrucțiunile" [435]. Apoi, Șerbu l-a întrebat direct dacă este dispus să-i furnizeze informații care ulterior să fie trimise, pe canale conspirative sigure, în Franța, răspunsul interlocutorului fiind destul de evaziv, chiar dacă lăsase oarecum să se înțeleagă că ar fi deschis ideii. Singurul lucru clar stabilit în urma discuției era rugămintea amicului său ca următoarea întrevvedere să aibă loc după vacanță, ceea ce nu avea să se mai întâmple niciodată.

În aceleași zile, Ghiță Șerbu l-a contactat și pe Ion Diaconu pe care îl cunoscuse în 1944 pe când, din cauza bombardamentelor aliate asupra capitalei, se refugiase la Mesteacăn, în județul Muscel. Șase ani mai târziu, Diaconu se găsea într-o poziție cel puțin interesantă pentru lucrul în rețeaua informativă gândită de Opran prin Lya Popescu: era membru PMR și, datorită studiilor sale economice (absolvise Academia Comercială din capitală) lucra în cadrul Băncii de Stat. Tentativa de recrutare s-a petrecut tot sub curaj bahic, cei doi întâlnindu-se la un restaurant de pe strada Ștefan cel Mare, unde, așa cum își amintea Diaconu, "băusem un pahar de vin mai mult" [436].

În drumul spre locuința acestuia din urmă din blocul Zodiac, Ghiță Șerbu i-a cerut să-i dea informații, planuri și statistici de la Bancă, mărturisindu-i pe șleau că le poate trimite în străinătate. Abrupte și riscante, cuvintele l-au speriat în primă fază pe Ion Diaconu, situație care l-a constrâns pe Șerbu să mintă, afirmând că lucrează pe cont propriu și astfel că nu este niciun pericol să fie descoperiți de Securitate. Chiar și așa, lui Diaconu i-a fost teamă să dea vreun răspuns clar, spunând că momentan nu are niciun fel de informații care ar putea interesa, dar dacă va ajunge să intre în posesia lor, i le va transmite[437]. Era, de fapt, un refuz diplomat de a colabora, dar, în același timp, și o abținere în a-și denunța prietenul. Abia în dimineața următoare, odată trecut șocul propunerii, Diaconu a înțeles cu adevărat ce îi propunea Șerbu, conștientizare care i-a întărit și mai tare decizia de a nu lua parte la o asemenea acțiune conspirativă și aproape sinucigașă pentru unul ca el:

mi-am dat seama a doua zi de greșeala care am făcut-o numai prin faptul că am discutat acest lucru. Nu am dat nici-un fel de date fiindcă nu aveam și chiar în cazul că ași fi avut nu ași fi făcut-o fiindcă eu personal nu aveam ce urmări și mai ales că am și copii. Am comis marea greșeală că am putut discuta astfel de lucruri, cu atât mai mult cu cât eu personal am dorit schimbarea timpurilor vechi fiindcă am fost sărac și mi-am făcut

școala cu mari greutatea numai muncind. (...) Faptul că l-am văzut că este un bun sindicalist după cum îmi spunea că este responsabil sindical, faptul că-l și cunoșteam am auzit că este într-o rătăcire și că nu va fi capabil de alte lucruri, mai cu seama că ne întorceam dela restaurant.[438]

Este evident că în timpul anchetei, Ion Diaconu a încercat să dea discuției de pe Calea Dorobanți un caracter de falsă bravură, o nefericită consecință a unor prea multe pahare de vin, și nicicum o dovadă de activitatea împotriva regimului comunist. Decizia sa de a nu-i da niciun fel de informații amicului său rămăsese de neclintit, iar când cei doi s-au văzut ultima oară, la 29 iulie 1950, atunci când familia Diaconu i-a vizitat pe soții Șerbu, care aniversau 15 ani de căsnicie, niciunul dintre cei doi bărbați nu a mai deschis subiectul muncii informative. O situație similară s-a înregistrat și în cazul lui Victor Lapedatu[439], vechea cunoștință care îi schimbuse practic viața profesorului de provincie, aducându-l la București și transformându-l în curier diplomatic al lui Moruzov, și care, în 1950, reușise să scape de "mâna lungă a Securității", ocupând un călduț post de profesor de liceu. Cu prilejul unei vizite de familie la locuința din intrarea Aniversării, Șerbu i-a mărturisit prietenului său că are o filieră secretă prin care poate să trimită date în occident. Și de această dată, Ghiță Șerbu era, conform declarației lui Lapedatu, "cam ebrietat", și cum nu a continuat discuția cu o propunere de colaborare sau ajutor cu informații utile, se poate crede că a fost mai degrabă o scăpare decât o intenție de recrutare. Cert este că Victor Lapedatu, având probabil mai mult experiență și mai multă precauție, nu a fost încântat de ceea ce a auzit și, după cum reușea să-și amintească fostul curier diplomatic, îi recomandase să renunțe imediat la această activitate, alegând să-și protejeze prietenul și să nu-l denunțe autorităților.

O altă tentativă eșuată de racolare a fost reprezentată de Ion Sai, angajat în cadrul Ministerul Construcțiilor, și pe care Șerbu îl cunoscuse cu ocazia unei serbări școlare pe care o organizaseră la Teatrul Giulești, fiul lui Sai fiind unul dintre elevii fostului curier diplomatic. În cursul uneia dintre întâlniri premergătoare evenimentului, bărbatul menționase că, la serviciu, are de-a face și cu informații militare, ceea ce i-a suscitât atenția lui Șerbu care l-a contactat la sfârșitul lui iunie 1950, sperând să obțină acele date sensibile. Din fericire pentru Ion Sai, Ghiță Șerbu nu i-a destăinuit ce vrea exact, de ce anume este interesat și unde și cum le va trimite, funcționarul de la Ministerul Construcțiilor neștiind așadar de activitatea secretă a profesorului ori de rețeaua de spionaj care tocmai se crea. În plus, i-a dat de înțeles că nu vrea să vorbească despre activitatea sa de la locul de muncă, manifestând o prudență care i-a salvat destinul[440].

Au existat însă și oameni care au ajuns, fără să știe, surse de informații în această lume a spionajului din Bucureștiul primilor ani de comunism. În cadrul unor banale conversații cu Șerbu, despre care aproape sigur nici nu știau că fusese curier diplomatic, așadar nu aveau niciun motiv să-l suspecteze de activitate conspirativă împotriva regimului, au ajuns aibă statutul de informativ, poate chiar în contra voinței lor. Așa a fost cazul lui Aurel Niculescu, coleg de cancelarie cu Ghiță Șerbu, și care, pentru a-și completa norma, ținea câteva ore la o școală militară. Discutând cu fostul apropiat al lui Moruzov, i-a povestit despre promoțiile instituției de învățământ, date pe care amicul său le-a notat ulterior acasă, cu scopul de a le include într-o viitoare comunicare către adresa poștală din Paris. O situație similară a avut și Gheorghe Dumitrașcu, un văr îndepărtat al lui Șerbu, ce făcea parte din corul MAI-ului ce urma să susțină un concert la Budapesta. De la soția lui Dumitrașcu, fostul curier diplomatic a aflat că superiorii din Ministerul de Interne le-au cerut membrilor delegației să nu se mire de nivelul de trai mai ridicat din Ungaria, informație surprinzător de comună și de firavă, dar care pentru Șerbu a părut demn de a fi inclusă în notițele sale ce urmau să fie comunicate dincolo de Cortina de Fier. Banala remarcă, împărtășită fără vreo intenție ascunsă, și notată pe ascuns, aveau să tragă pe Gheorghe Dumitrașcu în vârtelul cercetărilor penale și să-i bulverzeze viața.

Episoade ca Sânzianu, Diaconu sau Sai au reprezentat tentativele eșuate de racolare a unor colaboratori, însă Ghiță Șerbu a înregistrat și unele reușite, fiind însă vorba de persoane ceva mai apropiate și ale căror opțiunile comuniste era certe și ferme. Așa a fost cazul, spre exemplu, lui Anton Zaharia, soțul unei verișoare îndepărtate, pe care l-a abordat la 14 iulie 1950, în timpul unei vizite, știind că acesta lucrează la Centro-Coop, cerându-i date despre planul pe trimestrul II. Două zile mai târziu, "după ce am condus pe soția și fetița mea, la gară la tren, neavând acasă nimic gătit și fiind invitat la masă la Gheorghe Șerbu" [441], Zaharia s-a dus la casa din strada Aniversării unde i-a dat fostului curier diplomatic o situație din care acesta a extras câteva pasaje înainte de a-i returna documentul. Conclucrarea lor a continuat, chiar dacă nu neapărat în munca informativă: în săptămânile următoare, Gheorghe Șerbu i-a adus spre păstrare o mașină de scris pe care nu o declarase, precum și un plic cu poezii cu mesaj anticomunist, toate fiind descoperite ulterior, în timpul perchezițiilor.

Dar cel mai activ și mai apropiat colaborator avea să fie Aurel Angelescu, pe care l-a recrutat la începutul verii lui 1950. Șerbu și Angelescu se cunoșteau de aproape cincisprezece ani, soțiile lor fiind verișoare, dar, în anii '30, fuseseră și colegi la SSI, unde acesta din urmă ocupa un post de dactilograf, ajungând chiar dactilograf personal al lui Moruzov[442]. Prietenia lor se solidificase de-a lungul anilor, mai ales că în dimineața zilei de 6 septembrie, după ce aflaseră de schimbarea de regim și, implicit, de căderea lui Moruzov, Angelescu și un anume Ștefan Enescu, îl ajutaseră pe Șerbu să golească seiful SSI-ului. Bani, documentele și bijuteriile găsite, toate înghesuite într-o valiză, au fost plimbate ore în șir pe străzile Bucureștilor: mai întâi la o rudă a fostului șef al serviciului secret, avocatul C. Săndulescu, căruia i-a fost teamă să ascundă pachetul, apoi la contele Delaporta, fostul atașat militar al Romei, care, de asemenea, nu a acceptat să primească geanta, iar în cele din urmă, fiind presat de timp, Șerbu a ascuns geamtanul sub scara de la intrarea casei Victor Roșca din cartierul Vatra Luminoasă. Peste aproape trei ani, când va reuși să o recupereze, majoritatea hârtiilor putreziseră, iar bijuteriile ruginiseră, însă tot a reușit să salveze câteva teancuri de bani, mințindu-l apoi pe Angelescu că numai câteva bancnote mai erau întregi. Chiar dacă amândoi își pierduseră posturile din SSI, Aurel Angelescu nu a împărtășit soarta mai puțin norocoasă a lui Șerbu, care a fost arestat și condamnat la detenție, ci a izbutit să intre funcționar la Ministerul Construcțiilor, poziție în care se găsea și în 1950. Poate că prietenul său nu l-ar fi luat în calcul ca o potențială sursă de informații dacă, în cursul unei reuniuni de familie petrecută la 29 iunie 1950, nu ar fi afirmat că la biroul său se centralizează date din mai multe sectoare de activitate[443]. Pe moment, Șerbu nu a spus nimic, dar pe drumul spre casă, profitând că tramvaiul era destul de gol, l-a tras pe prietenul său într-un colț și, având amintirea propunerilor refuzate anterior de Sânzianu, Diaconu și Sai, a ales să-l abordeze cât se poate de direct, spunându-i că face parte dintr-o rețea de spionaj și este interesat de informațiile de care pomenise Angelescu, fără a preciza totuși pentru cine lucrează și cine este omul său de legătură[444]. Prietenul său nu l-a refuzat, dar nici nu a acceptat în mod clar să lucreze pentru el, situația rămânând incertă până la sfârșitul lunii iulie, atunci când cei doi bărbați s-au văzut la locuința din strada Aniversării. Cu această ocazie, Șerbu a avut o abordare și mai percutantă, întrebându-l direct dacă s-a gândit la propunerea sa și apoi, nemaiasteptând un răspuns, a pus pe masă microfilmele cu instrucțiuni, pentru a-l convinge pe Angelescu că operațiunea este cât se poate de serioasă, fiind sub coordonarea unui structurii profesionale. Funcționarul de la Ministerul Construcțiilor a avut răgazul să-l întrebe pe Șerbu doar dacă este

sigur că și el vrea să facă acest lucru în care încearcă să-și atragă prietenul, moment în care fostul curier diplomatic a rostit câteva cuvinte ce aveau să se dovedească pe atât de profetice, pe atât de tragice: "nu-mi reamintesc cum l-am întrebat", spunea mai târziu Angelescu, "dar știu că dânsul mi-a răspuns că tot trebuie să moară, odată" [445]. Sincer și direct, dar și lugubru, răspunsul pare să-l fi câștigat pe Aurel Angelescu, care nici nu mai rostește vreun cuvânt, ci trece direct la analiza microfilmelor, căutând să înțeleagă, cu ajutorul lui Șerbu, tehnica de cifrare și descifrare, proces care se dovedește prea dificil pentru moment. Decizia sa intempestivă de a-și risca liniștea și confortul personal, de a-și pune familia în pericol și chiar de a fi executat, în cazul în care ar fi descoperit de Securitate, poate părea de neînțeles. Sau cel puțin așa încerca Angelescu să o prezinte în timpul primelor anchete, încercând totodată să se disculpe sau măcar să-și micșoreze vina: această nenorocită afacere în care am intrat fără să mă gândesc o clipă la consecințe sau ce fac, bătând în nenorocire întreaga mea familie, care nu avea cunoștință despre cele de mai sus. Dece am intrat eu în această murdărie? Nu pot să-mi dau seama. Dacă ași crede în hipnotism, aș datora aceasta unui asemenea acțiunii asupra mea. Nici acum nu pot să-mi justific această acțiune care va aduce atâtea nenorociri.[446]

Este însă evident faptul că nu era vorba de niciun hipnotism, ci de alți factori care l-au determinat pe Angelescu să intre în această riscantă operațiune. Cu siguranță, unul dintre motive era anticomunismul său, pe care avea să și-l manifeste foarte evident și plastic în detenție, precum și speranța că regimul nu avea cum să mai reziste în România. Nu este exclus nici să fi fost o nostalgie, o retrăire a tinereții sale în lumea spionilor și a activităților informative, mult mai palpitate decât monotonia muncii de birou din sediul Ministerului Construcțiilor. Poate că și încrederea oarbă în Ghiță Șerbu, care l-a asigurat că nu știe nimeni de ceea ce fac și că totul este într-o ermetică conspirativitate, a jucat un rol în decizia sa de angajare totală în strângerea de date și trimiterea în occident. Orice ar fi fost, Aurel Angelescu avea să fie principalul colaborator al lui Șerbu în următoarele săptămâni, activitatea lor fiind reluată în august, după ce fostul curier diplomatic avea să se întoarcă din ultimul concediu din viața sa.

Cine pe cine (mai) minte. Cazul Cârlan

Din cele pachete cu microfilmele și pastile pentru cerneală simpatică, Lya Popescu dăduse numai unul către destinatarul indicat. Pe cel pentru doctorul Pop se decisese să-l păstreze, cel puțin momentan, ca rezervă, iar pe ultimul alesese să nu i-l dea aceluși Gheorghe Ionescu pe care nu-l cunoștea și în care nu putea, așadar, să aibă încredere, ci să-l plaseze cuiva pe care știa cu siguranță că se putea baza. Așa a intrat în rețeaua informativă Haralambie Cârlan, care de altfel era o altă prezență îndelungată în viața cuplului Opran-Popescu. Născut la 13 februarie 1919 în satul Ochiuri din Dâmbovița, Cârlan aderase în tinerețe la Mișcarea Legionară, ajungând, în timpul ilegalității din 1939, să ocupe funcția de șef al Frățiilor de Cruce din fostul județ Romanai. Este neclară activitatea sa în timpul guvernării legionare sau în zilele Rebeliunii, însă se pare că nu a fost atins de măsurile represive ale administrației antonesciene, devenind în anii Războiului ofițer de aviație. Așa a ajuns să îl cunoască pe Mișu Opran, în toamna lui 1944, pe aeroportul din Văradia de Mureș din apropierea Aradului, cei doi păstrând ulterior o legătură destul de strânsă. Atât de apropiați au fost cei doi ofițeri încât viitorul șef SIMRE i-a destăinuit, înainte de evaziunea aeriană, că are de gând să fugă din țară, așa că i-a dat lui Cârlan mașina personală în schimbul puținei valute pe care acesta din urmă o avea păstrată. Mai mult de atât, Opran a încercat să-l pregătească pentru acțiuni secrete, instruindu-l să-și formeze echipe din oameni de încredere, preferabil cu foști combatanți cu experiență, cu ajutorul cărora să pună în aplicare sabotaje, prin introducerea de praf de șmirghel în cutiile de ungere ale locomotivelor, pentru a provoca deraierea garniturilor, dar și să fie pregătiți să lucreze informativ, prin utilizarea unor sisteme de cifrare și descifrare. Chiar dacă Haralambie Cârlan a fost mai mult decât deschis la aceste idei, niciunul dintre planuri nu s-a materializat din cauza plecării precipitate a lui Opran, eveniment care însă nu a rupt legăturile, ci dimpotrivă. Cârlan și soția sa s-au stabilit în locul comandorului, în casa din bulevardul Aerogării[447], mutare care a rezolvat și problema lor locativă, dar și teama Lyei Popescu că noile autorități ar putea realoca spațiul excedentar, aducând astfel chiriași nedoriți. Însă trecutul său legionar și ecourile plecării lui Opran s-au răsfrânt negativ asupra lui Cârlan, acesta fiind arestat în aprilie 1948 sub suspiciunea că ar intenționa la rândul său să fugă din țară (ceea ce se pare că nu era însă adevărat). Avea să fie condamnat de Curtea Marțială la închisoare și încarcerat la Văcărești, de unde a fost eliberat la 12 februarie 1949[448].

Inclusiv după revenirea în libertate, Cârlan a păstrat o foarte apropiată legătură cu Lya Popescu, astfel că era evident că femeia a avut mai degrabă încredere în el decât în cineva necunoscut[449]. Așa că în iunie 1950, l-a chemat la locuința din Băneasa, unde i-a pus în față pachetul cu microfilme și pastile de cerneală simpatică, precum și propunerea a lucra în cadrul rețelei informative (într-o dubitabilă declarație ulterioară, Cârlan afirmă că de fapt ea doar a cerut părerea, iar el ar fi fost, de fapt, cel care a vrut să se ocupe de aceste misiuni informative, în timp ce femeia manifesta, în primă fază, o ezitare dacă să-l accepte și modifice planul trasat de Opran[450]). Considerând oferta drept o continuare firească a planurilor pe care și le-a făcut cu Opran în săptămânile dinaintea plecării acestuia din țară, Haralambie Cârlan a acceptat fără rezerve și, cu ajutorul Lyei Popescu, a parcurs cele opt clișee fotografice cu instrucțiuni. Apoi le-a ars în baia locuinței, păstrându-și numai o hârtie pe care scrisese adresa de corespondență din Franța, dar și pe aceasta avea apoi să o rupă în bucăți pe drumul spre casă[451].

Așadar, la sfârșitul lui iunie 1950, rețeaua creată de Mihail Opran se prezenta într-o situație destul de dezechilibrată și, oricum, departe de planul inițial. Ramura Paulei Ventzel era complet inactivă și este discutabil, de fapt, cât de mult își dorea liderul SIMRE să creeze o structură prin intermediul ei. Fără a exclude această posibilitate, nu există mențiuni că i-ar fi indicat să dea microfilmele sau pastilele de cerneală simpatică unor persoane anume, pe care, totodată, să le recruteze în scop informativ. Este plauzibil că spera să ajungă, prin ea, la Constantin Eftimie, probabil cel mai pregătit om în domeniul muncii informative, dintre toți cei din țară care au avut vreo legătură cu rețeaua secretă, dovadă că descifrarea - utilizată apoi de toți ceilalți - s-a datorat exclusiv locotenent-colonelului de la Făgăraș. În același timp, deloc de neglijat este teoria conform căreia Opran nici nu se aștepta să creeze o ramură funcțională prin Deluca Ventzel, ci numai se folosea de femeia ca să ajungă, într-o manieră cât mai discretă, la Lya Popescu, cea care, de fapt, avea rolul construirii unei ramuri operaționale care să fie, în realitate, rețeaua informativă propriu-zisă. Cea alături de care trăise comandorul până la fuga sa din țară reușise să recruteze doi colaboratori de încredere și dispuși la munca riscantă pe o presupune strângerea de informații, cifrarea lor și trimiterea în occident. În plus, Ghiță Șerbu începuse și el, la rândul său, să-și creeze o rețea proprie de agenți care să-i furnizeze date din diferite domenii, de la aspecte tehnice la economie. Urmău numai să treacă efectiv la lucru, aspect care avea să fie catalizat în august 1950. Bineînțeles, în lipsa planurilor de activitate elaborate la Paris este greu de tranșate delicatele detalii ale principalei acțiuni a biroului ofensiv al SIMRE, mai ales că, în paralel cu ce se petrecea în țară, la Viena aveau loc pregătirile pentru cealaltă componentă: misiunea în țară a lui Mihail Țanțu și Gigi Saramet. Cealaltă parte a acțiunii

Poate că dintr-un punct mai larg de vedere, rețeaua Lya Popescu - Paula Ventzel și venirea clandestină în România a lui Țanțu și a lui Saramet pot părea două acțiuni distincte, însă, în realitate, primate îndeaproape, cele două fire, și așa destul de complicate și cu multe fațete ascunse, s-au întrepătruns într-o singură și tragică desfășurare de evenimente. În timp ce Constantin Eftimie distrugea microfilme și țipa la verișoara sa să abandoneze orice legătură secretă cu bărbatul de la Paris pentru care încă mai avea sentimente, iar Ghiță Șerbu, printre bodegi și vizite de familie, încerca să-și recruteze sursele informative, în capitala Austriei, Mihail Opran și Gelu Belu lucrau de zor la pregătirea echipei care urma să fie trimisă în țară. După ce tentativă eșuată la sfârșitului lui 1949 de infiltrare dincolo de granița românească, dar care, în ciuda deznodământului, avusese o contribuție esențială la consolidarea prestigiului SIMRE, Mihail Țanțu se pregătea pentru o nouă încercare de incursiune în România comunistă. Unul dintre rolurile sale urma să fie cel de a o contacta pe Lya Popescu și de a verifica starea rețelei informative. Fostul căpitan de parașutiști nu avea o îndatorire similară și în privința Paulei Ventzel, acest lucru fiind încă o dovadă în sprijinul teoriei că Opran doar se folosisese de cea pentru a ajunge la Lya Popescu și nicidecum pentru a crea, într-adevăr, o structură funcțională de surse. Totodată, Mihail Țanțu ar fi trebuit să contacteze trei persoane pe care le cunoștea dinainte de arestarea din 1946 și despre care bănuia că, având în vedere opțiunile și disponibilitatea fiecăruia, sunt implicate în astfel de proiecte de rezistență activă: Aurel Munteanu[452], fost parașutist în unitatea sa, Emil Negru[453], devotat membru țărănist, și Berta Ibring din Timișoara ce ar fi avut numeroase legături în comunitatea șvabă. Fie prin acestea, fie printr-o altă metodă, Țanțu trebuia să culeagă informații despre grupurile de rezistență din munți, date urmând a fi analizate de către SIMRE și partenerii occidentali pentru putea decide cum pot fi sprijinite acestea. În plus, agentul trebuia să păstreze legătură cu grupul cel mai bine încheșat sau cu cele mai bune posibilități de acțiune și, folosindu-și cunoștințele din armată, să-i instruiască pe membri și să-i ajute în organizarea lor. Aceștia urmau să fie puși în legătură cu centrul informativ de la Paris prin intermediul radiotelegrafiei. În cazul ideal în care dispunea de aparat de emisie-recepție și unul dintre membri aveau pregătirea necesară pentru a-l utiliza, Țanțu ar fi urmat numai să le dea frecvențele și cheile de contactare a structurii din occident. Dacă însă ceea ce lipsea era numai echipamentul, erau luate în considerare mai multe filiere prin care acesta putea fi trimis în țară: fie prin curierul diplomatic austriac sau italian (reprezentanțe diplomatice care nu suscitau la fel de mult interes din partea SSI-ului ori a Securității precum legația americană, britanică ori franceză), fie ascuns într-unul dintre vagoanele trenului Paris-București[454]. În cazul cel mai nefecit, în care grupul nu dispunea nici de echipament și nici de radiotelegrafist, această lipsă urma să fie suplinită la sfârșitul lunii august, atunci când Gheorghe Saramet, după revenirea la Viena, urma să se întoarcă în țară cu Jak Albu, zis "Chinezul", unul dintre agenții SIMRE care trebuia să se alăture grupului din munți.

De asemenea, urma să sondeze atât starea de spirit în rândul populației civile, cât și în rândul armatei, pentru a putea anticipa cât de dispus ar fi corpul ofițeresc să lupte împotriva armatelor vestice, în cazul unui nou conflict mondial, sau dacă ar alege, mai degrabă, să treacă de cealaltă parte și să lupte împotriva comunismului. Mai mult de atât: mai exista un palier de activitate despre care partea franceză trebuia, cu cel oricât preț, să nu afle[455]. Mihail Țanțu urma să ia legătură cu Ioan Cosma și alte trei persoane a căror alegerea în totalitate în mâna sa[456], care, în schimbul creării unei rețele de opt informatori bine pregătiți, plasați în diferite zone strategice ale țării, aveau să fie scoși din țară pentru a acoperi golurile din ierarhia SIMRE de la Paris. Această nouă rețea secretă din România a serviciului lui Petrescu și Opran urma să alimenteze cu informații, prin filiera lui Titi Constantinescu, biroul român de la Salzburg al CIC-ului american, ceea ce nu numai că ar fi adus resurse financiare atât de necesare, cât și ar fi consolidat poziția SIMRE în lumea serviciilor secrete din vestul Europei. Dacă SDECE-ul francez ar fi aflat de această acțiune paralelă a structurii românești din exil, atunci fragilul sprijin ar fi putut fi aruncat în aer, ducând, aproape sigur la tăierea finanțărilor și a ajutorului logistic pus la dispoziție, precum și la demiterea conducerii SIMRE.

Mai mult decât atât, înainte să plece din România, Țanțu trebuia să procure hărți rutiere, ghiduri de călătorie, planuri ale orașelor și diverse dicționare pe care urma să le predea la Viena pentru a fi studiate în birourile serviciilor secrete occidentale. Și nu în ultimul rând, tot Țanțu avea ca sarcină scoaterea din țară a unor persoane indicate de generalul Petrescu și de Mihail Opran: avocatul bucureștean Vasiliu, respectiv Anton Manolescu, fiul aviatorului Max Manolescu. Cu siguranță, este o listă atât de consistentă de sarcini, încât devine firească întrebarea dacă Opran chiar credea Mihail Țanțu poate să le îndeplinească sau a fost, mai degrabă, o înșiruire eterogenă de misiuni din care trebuia să le achite de ce poate, în funcție de condițiile de pe teren.

Pentru Gigi Saramet, misiunea dată de SIMRE nu era cu mult mai ușoară sau mai puțin periculoasă, cuprinzând două direcții de activitate: prima era reprezentată de infiltrarea în țară a lui Țanțu, iar a doua de revenirea în Austria cu fosta iubită a lui Opran, Lya Popescu, și cei doi copii ai acesteia (ceea ce era, de fapt, o afacere personală și directă între Opran și Saramet), și, bineînțeles, orice alt client ar fi dorit Saramet să mai ia. Pentru îndeplinirea în siguranță a acțiunii și înapoierea fără incidente în Viena, noul agent al SIMRE (care devenise practic un agent dublu), trebuia să se abțină de la orice altă activitate de culegere de informații, plasându-se, atâta vreme cât va fi în țară, în subordinea lui Țanțu[457]. Totuși, pentru orice eventualitate, în săptămânile premergătoare deplasării, șeful palierului ofensiv și-a instruit viitorul partener de drum în tehnica fotografierii conspirative, a cernelii simpatice și a cifrării, stabilindu-i drept cheie de codare a mesajului primul vers din cântecul "Bătrânețe haine grele".

Pentru a se masca plecarea lui Țanțu s-a lansat zvonul că ar fi fost ahtiat după bani și prins într-o afacere de contrabandă, astfel că serviciul francez a decis abandonarea sa[458]. În paralel, fostul căpitan de parașutiști împrumuta sume mici de la diferiți români, sub pretextul că ar avea nevoie să întreprindă unele afaceri din care să-și câștige traiul după eliminarea sa din solda serviciului francez. Conform planului de acțiune stabilit cu Opran, trecerea din Austria în România urma să se facă în două etape: cu o călăuză avea să ajungă în Ungaria și un alt ghid să îl preia din Budapesta, ambele persoane urmând să fie angajate de către Gelu Belu. De asemenea, Țanțu ar fi trebuit să anunțe prin intermediul primei călăuze că a ajuns în siguranță pe teritoriul maghiar, iar după intrarea pe teritoriul românesc, avea obligația de a trimite o scrisoare cifrată, scrisă cu cerneală simpatică, în care să detalieze situația sa, dacă a reușit să stabilească contactele plănuite la Paris și dacă poate primi bani și alte obiecte pe filiera prestabilită (sub cauciucul de la toaleta din vagonul Paris - București). De asemenea, odată la două săptămâni trebuia să trimită o scrisoare cu text banal la o adresă din Paris pentru a semnala că este în siguranță.

Chiar dacă misiunea era prevăzută să aibă loc cât mai curând, plecarea spre România se tot amâna din cauza unor probleme logistice. Dată fiind importanța deosebită a misiunii, atât în plan profesional, cât și personal (cel puțin pentru șeful SIMRE), Belu și Opran au căutat încă o călăuză care să-i ajute pe cei doi să treacă cu bine granița minată dintre Austria și Ungaria. Abia la începutul lunii iunie a fost identificat un anume Horvath care utiliza în acțiunile sale o porțiune extrem de îngustă pe care o deminase singur și care acceptase să-i ducă pe Țanțu și Saramet până la Budapesta[459], iar de acolo întreaga acțiune să cadă exclusiv în sarcină românilor.

Săptămânile petrecute la Viena în așteptarea plecării către țară au fost utilizate nu numai pentru pregătirea conspirativă a misiunii și punerea la punct a detaliilor, cât și pentru alte afaceri conexe. Chiar dacă Gheorghe Saramet activa de câțiva ani drept călăuză - fie pe cont propriu, fie în slujba unor servicii secrete - acesta nu a uitat că primele sale încercări de câștig material fuseseră din postura de contrabandist. Așa că i-a propus lui Țanțu și, ulterior, lui Opran, să cumpere cincizeci de perechi de ciorapi de nailon, care la Viena costau numai 80 de cenți, și să-i vândă în țară, unde lipseau cu desăvârșire, cu patru sau chiar cinci dolari, iar unele perechi să le dea cadou gazdelor pe traseu[460]. Probabil că cea din urmă destinație a fost cea care i-a convins pe agenții SIMRE să accepte ca o parte din bagajul celor doi să fie ocupat cu astfel de produse, fiind însă neclar ce impresie a produs propunerea. Dar cum mirajul câștigului facil l-a cuprins pe Saramet, tânărul călăuză și contrabandist nu s-a oprit la ciorapi, ci, fără ca ceilalți să știe, și-a umplut rucsacul cu stofe, pantofi și chiar lenjerie pe care urma să comercializeze pe piața neagră din România[461].

Pentru a le ușura trecerea graniței dintre Austria și Ungaria, Opran a decis ca stația de emisie-recepție, pe care Țanțu urma să o utilizeze în țară sau o predea unui grup de rezistență din munți, să fie trimisă pe căi alternative la o adresă indicată de Saramet, unde locuia fratele călăuzei care-l ajutase în drumul pe care-l făcuse alături de Aristide Ștefănescu. Era așadar esențial ca sosirea celor doi să aibă loc înainte ca echipamentul să ajungă la destinație. Așa că în seara de 14 iunie 1950, Mihail Țanțu, Gheorghe Saramet și Horvath au părăsit Viena îndreptându-se spre graniță, numai că, odată ce au trecut frontiera și au fost cazați într-o casă izolată din Kapuvár, locuită de două femei maghiare, călăuză a dispărut, lăsându-i pe primii doi să se descurce pe cont propriu. Lipsiți de mijloace de orientare, cu planul bulversat și cu timpul curgând în defavoarea lor, Țanțu și Saramet au luat în calcul să se îndrepte spre Fertőszentmiklós[462] pe căi separate, pentru a evita căderea amândurora, mai ales că fostul ofițer de parașutiști nu vorbea limba maghiară. În acest context, călăuză a aflat că Țanțu ducea în rucsacul său câteva cutii cu microfilme ce urmau să fie distribuite în țară, fără a cunoaște însă propriu-zis conținutul acelor microfilme. În cele din urmă, cei doi au decis să continue împreună drumul spre capitală, mergând numai noaptea pentru a nu fi descoperiți, iar ziua ascunzându-se în locuri ferite, nu doar de oameni, dar și de arșița care i-a solicitat din plin, ajungând la Budapesta pe 18 iunie. În declarațiile sale, Mihail Țanțu oferă și o altă variantă a acestei etape a misiunii, afirmând că drumul între cele două capitale l-a făcut singur, fiind părăsit de călăuză ungară, iar pe Saramet l-a întâlnit abia la Budapesta. Cu toate că are unele detalii veridice, precum cel al abandonului întempestiv al lui Horvath, povestea este falsă, fiind presărată cu momente deosebit de periculoase, precum grâniceri care patrolau la câțiva centimetri de ascunzătoarea lui Țanțu, denunțuri din partea localnicilor ori alte suferințe cauzate de itinerariu, toate însă depășite de îndemânarea și de inteligența fostului căpitan de parașutiști[463], aflat acum în serviciul structurilor de informații ale regimului de la București. Legenda avea atât rolul de a masca parțial activitatea de la Viena a lui Țanțu, Saramet, Opran și Belu, cât și de a întări în ochii ofițerilor SSI imaginea unui agent devotat, capabil și, mai ales, de încredere.

Odată ajunși la Budapesta, Saramet și Țanțu au înnoptat nu la gazda stabilită la Viena, ci la un anume Hijden Gaspar, o cunoștință a călăuzei române[464], iar a doua zi s-au întâlnit cu Nagy Kiraly, cel care ar fi trebuit să primească stația de emisie-recepție, însă declarațiile ulterioare nu fac lumină în ceea ce privește soarta echipamentului. Cei doi aveau să rămână pentru câteva zile în capitala maghiară, timp suficient pentru a-și reface forțele în vederea trecerii graniței în România, dar și pentru ca Saramet să expedieze la 22 iunie către o adresă din Viena o carte poștală ce avea rolul de a transmite lui Belu sosirea în siguranță la Budapesta[465]. A doua zi, pe 23 iunie, la ora 18 cei doi plecau cu un automobil spre Niregyhaza, îndreptându-se apoi spre Debrețin și oprindu-se la doi kilometri de graniță, restul distanței până pe teritoriul românesc fiind parcurs pe jos.

Femei, dolari și spionaj

În noaptea de 23/24 iunie 1950, Gheorghe Saramet și Mihail Țanțu intrau pe teritoriul românesc și, în dimineața zilei de 24 iunie, ajungeau la periferia Oradei. Totuși, pentru a nu fi descoperiți de posibilele controale ale Miliției ori Securității, cei doi au decis să aștepte noaptea pentru a merge la gară și a căuta un tren cu care să plece spre București. Prima garnitură spre capitală era abia în dimineața zilei următoare și, sub pretextul că trebuie să dea câteva telefoane pentru a încerca să găsească un loc în care să rămână peste noapte, Saramet îl induce în eroare pe cel care, conform instrucțului primit la Viena, i-ar fi fost superior de-a lungul întregii misiunii, și îl înștiințează pe colonelul SSI cu care lucra despre ultimele evenimente. Din acest moment, serviciul secret de la București era perfect conștient de existența echipei pe teritoriul țării și, cu fiecare zi, îl va avea pe Țanțu într-o supraveghere din ce în ce mai strânsă. Ofițerii de contraspionaj nu știau încă și de cealaltă față a acțiunii, de rețeaua informativă a Lyei Popescu, de microfilme și pastile de cerneală simpatică, de agenții recrutați și de nefericiții care aveau să cadă în tranșeele bătăliilor secrete ale serviciilor și ale spionilor. Drumul cu trenul nu a fost scutit de riscuri, cei doi reușind să se eschiveze de la un control de rutină al Miliției și să ajungă în seara zilei de 25 iunie în București. Variantele celor doi, consemnate în arhivele Securității, ajung din nou să difere. Fără îndoială, cea mai spectaculoasă este, din nou, cea a lui Mihail Țanțu, în raportul căruia se menționează că

imediat după Teiuș, ora mesei, vagonul restaurant era extrem de aglomerat. O femeie frumoasă, caută loc. Călăuză o acroșează și(,) glumind(,) Mihail Țanțu îi oferă jumătate din scaunul său. Astfel se împrietenesc, discuția trece pe plan glumeț. Dânsa e dansatoare la Teatrul Armatei. (...) După un timp, călăuză îi face propuneri directe în numele lui Mihail Țanțu, căruia nu-i plac hotelurile. Fata acceptă să-l găzduiască pentru 5000 lei pe zi, plus... norocul ei. Apoi ea este cea care oferă călăuzei pe prietena sa care are cameră în același apartament și care i-ar ceda-o.[466]

În realitate, odată ajunși în București, cei doi s-au despărțit: Saramet s-a îndreptat spre Calea Rahovei unde a înnoptat la Puiu Berlescu, un amic în care putea avea încredere. De acolo a telefonat din nou colonelului cu care ținea legătură și, peste câteva zeci de minute, cei doi se întâlneau într-o mașină a SSI-ului. Saramet informându-l sumar pe reprezentantul serviciului secret de cele petrecute la Viena, de venirea în țară și de misteriosul companion de misiune. În același timp, Țanțu se îndrepta spre sudul capitalei pentru a face o vizită neașteptată la locuința familiei. Era aproape două noaptea când, strecurându-se prin curtea bisericii Cărmidarii de Jos, fostul căpitan de parașutiști ciocănea cu grijă în ușă casei din Calea Văcărești. Probabil că se aștepta să fie primit cu bucurie și lacrimi de fericire, căci de multă vreme nici Adina Țanțu[467] (soția sa), nici Virginia Trifu[468] (sora sa) și nici mama sa nu mai știau nimic despre el decât că se află la Paris. În schimb, femeile s-au panicat, speriate probabil de posibilitatea ca vizita inopinată să le atragă ulterior repercusiuni din partea Securității, chiar mama sa întrebându-l direct "la ce ai venit să ne nenorocești?" [469]. Confruntat cu atitudinea înspăimântată a acestora, Mihail Țanțu a plecat în zorii zilei, nu înainte să o întrebe pe soția sa dacă a primit banii și ciorapii de nailon pe care i-a trimis prin intermediul Adinei Suțer[470], aflând cu nemulțumire că numai o parte din sumă ajunsese la soția sa, restul "pierzându-se" pe drum[471].

Dacă în iunie 1950, activitatea rețelei informative și a celor recrutați de Lya Popescu ori de Gheorghe Șerbu se desfășura în pași fermi, dar încet, nefiind vreo grabă în obținerea de informații și transmiterea lor peste hotare, situația celor doi infiltrați din Austria în România era exact opusă. Pentru Mihail Țanțu, fiecare zi, fiecare oră, fiecare minut petrecut în țară reprezenta un risc de a fi descoperit și rearestat, iar întregul său efort de la Paris s-ar fi prăbușit complet. În schimb, pentru Gigi Saramet și șefii contraspionajului comunist, care-l controlau, abordarea era una vigilentă, precaută și tensionată: nu trebuiau să îi lase pe Țanțu și pe eventualii săi colaboratori din țară să scoată vreo informație din țară sau să producă vreun act de sabotaj împotriva autorităților, dar nici nu trebuiau să acționeze împotriva lor înainte ca toate legăturile lor din interior să fie identificate, pentru a fi anihilate în totalitate. Oricât de tentantă era o acțiune directă și imediată de capturare a lui Mihail Țanțu, care părea că devenise nu doar un spion al occidentului, ci și un trădător al Bucureștilor, contraspionajul trebuia să abordeze problema cu răbdare și tact pentru a-i aresta pe toți cei aflați în legătură sau în serviciul structurilor secrete occidentale. Iar Mircea Țigoiu și ceilalți din SSI au urmat întocmai acest plan, lăsând moment evenimentele să se desfășoare și sperând ca nu cumva acestea să le scape din mână.

A doua zi, la 26 iunie 1950, Gheorghe Saramet și Mihail Țanțu s-au reîntâlnit, mutându-se pentru o vreme în apartamentul unei doamne Filip din strada Doctor Felix, de la numărul 41. Acolo locuiau cu chirie și Coca Niculescu și Maia Georghescu, două tinere pe care tot călăuza le cunoștea, probabil "de pe vremea când el frecventa barurile și varieturile din București, acestea fiind <<artiste>>" [472], după cum rememora Țanțu, aceste detalii fiind, de altfel, unele dintre puținele puncte veridice din versiunea sa. Lăsându-l pe căpitanul de parașutiști să se odihnească, Saramet s-a reîntâlnit cu colonelul SSI într-o vilă conspirativă de la Șoseaua Kiseleff, unde, vreme de câteva ore, a dat declarații ample despre activitatea de la Viena și a răspuns tuturor întrebărilor primite. La final, "domnul colonel mi-a spus că voi lucra (...) un raport amănunțit al întregii misiuni și mi-a spus că am îndeplinit o misiune frumoasă și că pe viitor să realizez tot așa", iar drept răsplată a primit o nouă locuință într-un elegant bloc modernist din spatele fostului Palat Regal, precum și un nou buletin de identitate [473]. Cum misiunile lui Saramet - atât cele date de Paris, cât și cele ale Bucureștiului - erau abia la început, perioada următoare agentul avea să se întâlnească aproape zilnic cu colonelul pentru a da informații și a primi noi instrucțiuni. În timp ce călăuza sa raporta serviciului de la București, Mihail Țanțu făcea același lucru, însă destinat nu era aceeași structură, ci cea de pe cealaltă parte a baricadei. Respectând consemnul stabilit în prealabil, șeful palierului ofensiv al SIMRE expedia pe adresa Jeaninei Gayet, ce locuia la Hotel Floridor 35, Avenue des Ternes Paris 17-e, o carte poștală cu mesaj codat, prin care Opran și colegii săi erau înștiințați că agentul trimis se afla în siguranță la București.

În aceeași seară, Țanțu i-a trasat lui Saramet sarcina de a procura broșura România în automobil și alte ghidurile de călătorie, precum și diverse volume necesare muncii informative a celor din capitala Franței. Ziua următoare, agentul trimis cu atâta efort comun de către structura informativă de la Paris și rezidența din Viena alegea să se plimbe pe străzile bucureștene, întâlnindu-se fortuit cu Vasile Melica [474], unul dintre parașutiștii care îl urmărea clandestinitate, în sărăcie și primejdii, în anii postbelici, atunci când Țanțu se pusese la dispoziția Mișcării Naționale de Rezistență, așteptând în zadar să fie utilizat în acțiuni anticomuniste. În cele din urmă, fostul căpitan decide să-și petreacă ziua împreună cu Coca Niculescu la strandul Ministerului de Finanțe [475], acoperire perfectă pentru a-și reintra în rolul de agent al serviciului de informații al regimului de la București [476] și de a-și anunța ofițerul de legătură de sosirea în țară. Acțiunile lui Țanțu și a lui Saramet aveau, fără îndoială, itele lor deopotrivă complicate și bizare: fiecare știa despre celălalt că se află în serviciul exilului românesc, fiind în țară cu o misiune deosebit de importantă a SIMRE. Ceea ce nu știa însă niciunul despre celălalt era că și unul și altul erau și agenți ai Bucureștiului, fiind trimiși în occident cu scopul fie de a se infiltra în structurile emigrației, fie de a obține informații și de a identifica filiere de trecere a graniței. Dar dacă Saramet rămăsese loial cu desăvârșire puterii din țară, Țanțu, care suferise din plin din cauza comunismului, activa ca agent dublu, dar în serviciul structurii de la Paris.

Pe 28 iunie 1950, Saramet a primit din partea lui Țanțu două sarcini importante: să-l caute și să-l contacteze pe Ion Cărăușu, un fost parașutist ce-i fusese subordonat în anii războiului, și să-i ducă Luciei Nicolau [477] un bilet în care fostul căpitan îi cerea să păstreze cu grijă, până ce se vor revedea, orice pachet sau corespondență ar sosi pentru el la domiciliul ei [478]. Cărăușu a avut probabil aceeași atitudine ca mama lui Țanțu: frica de a intra într-o acțiune împotriva regimului sau de a avea cunoștință de astfel de inițiative ori de persoane implicate l-au determinat să refuze orice contact, chiar afirmând că el nu cunoaște pe nimeni cu numele fostului său superior. Femeia însă a acceptat biletul și, implicit, cererea venită din partea bărbatului pentru care avea o anumită afecțiune. Legătura dintre cei doi era una veche și evoluase în paralel cu căsnicia lui Mihail cu Adina Țanțu. Pentru fostul căpitan, Lucy Nicolau era "repaosul, odihna de care aveam nevoie" [479], păstrând, potrivit propriei declarații, legătura prin corespondență atât în timpul detenției din 1946-1948, cât și în perioada în care s-a aflat în occident, încercând să nu o implice însă în acțiunile sale. Cu toate acestea, dacă soția sa era de așteptat să fie sub observația Securității ori a SSI-ului și, în plus, disensiunile dintre soți o transformaseră într-o legătură pe care șeful biroului ofensiv al SIMRE considera că nu putea conta cu încredere, Lucy Nicolau îndeplinea aceste două calități esențiale: era anonimă și loială. Așa că, înainte de a pleca spre țară, Țanțu a decis să facă același lucru pe care îl făcuse și Opran și anume să își folosească legăturile sentimentale pentru a-l ajuta în îndeplinirea activității sale de agent al serviciului de informații de la Paris.

În același zi, Mihail Țanțu a căutat să îndeplinească una dintre direcțiile de activitate stabilite înainte de a pleca spre țară: crearea unei rețele informative formată din oameni de încredere. Astfel, s-a întâlnit într-o casă de pe strada Romană [480], aproape de intersecția cu Calea Moșilor, cu cumnatul său Vasile Trifu [481], care trăia în clandestinitate, fiind urmărit de Securitate pentru activitatea sa din timpul războiului. Conform discuțiilor avute cu Opran și Saramet, fostul căpitan de parașutiști ar fi trebuit să-i indice călăuzei o persoană care să fie scoasă din țară, alături de celelalte pe care Saramet le-ar fi luat contra cost sau ca urmare a celor stabilite cu șeful SIMRE. Iar Țanțu s-a gândit la Trifu, însă scoaterea sa din țară avea un preț: cumnatul său ar fi trebuit să găsească patru foști polițiști ori comisari, bine pregătiți, care să nu fie angrenați în alte acțiuni anticomuniste și care ar fi dispuși să intre într-o rețea informativă, urmând să trimită informații cifrate către căsuțele poștale conspirative din occident. În acest sens, fostul șef al comisariatului din Reni a primit patru pachete cu microfilme, fiecare conținând instrucțiuni detaliate cu privire la modul de acțiune, ce fel de informații trebuie culese, cum trebuie redactate și cifrate, modul de preparare al cernelii simpatice și, bineînțeles, adresele unde ar fi trebuit trimise cărțile poștale ori scrisorile [482]. În zorii dimineții, cei doi s-au despărțit, stabilind ca la următoarea întâlnire Țanțu să-i comunice data plecării și să-l pună în legătură cu călăuza, iar Trifu să-i prezinte pe cei patru viitori agenți din rețea.

Însă întreaga construcție a misiunii avea să ajungă în pragul colapsului din cauza unui eveniment cu totul neașteptat:

După câteva zile de ședere cu Țanțu în Dr. Felix(), acesta într-o seară a băut mai mult și s-a luat la ceartă cu fata cu care se încurcase(), pe nume Coca Niculescu. Atunci el a aruncat pe jos mai multe hârtii de dolari.

Scena a văzut-o și o rudenie de a gazdei care era în vizită și care s-a dus imediat acasă și ia (sic!) spus bărbatului care era inspector la Banca de Stat - secția aur și devize - aceasta a venit imediat la noi și a cerut actele și unde sunt dolarii. Totul s-a aranjat cu 20.000 lei pe care Țanțu i-a dat inspectorului.[483]

Chiar dacă relațiile dintre Coca Niculescu și Mihail Țanțu s-au liniștit, teama de o posibilă delatare i-a constrâns pe cei doi bărbați să părăsească locuința din strada Doctor Felix. Saramet a rămas în București, continuând să lucreze, în atenta colaborare cu colonelul SSI, pe linia stabilită la Viena, în timp ce activitatea fostului căpitan de parașutiști este, pentru câteva zile, învăluită în mister. În unele declarații, acesta afirmă că s-ar fi ascuns la Brașov[484], însă mult mai probabil este să se fi mutat împreună cu agentul, călăuza și supraveghetorul său, Gheorghe Saramet, în locuința din strada Știrbey Vodă, colț cu Vasile Sion, oferită de SSI ca răsplătă pentru că-l adusese de la Viena[485]. Șeful sectorului ofensiv, profesionistul trimis de providență să contribuie la închegarea exilului, pariul lui Petrescu, Opran și al celorlalți ofițeri care continuau, chiar și de la mii de kilometri de casă, să lupte împotriva comunismului, intra acum în plasa și sub lupa inamicului. Astfel că, și dacă evitase căderea din cauza episodului cu dolarii aruncați în apartamentul din strada doctor Felix, arestarea lui Țanțu era iminentă, fiind strict o chestiune de timp. Chiar Saramet, într-o discuție între patru ochi cu Marius Dumitrescu, un inginer pe care îl ținea în expectativă în legătură cu o plecare clandestină din țară, îi relatea acestuia detalii despre misiunea pe care o primise la Viena, inclusiv povestindu-i despre spionul pe care-l adusese în țară, lăudându-se că șeful sectorului ofensiv "a fost lăsat în pace ca să se plimbe liber urmând să fie arestat mai târziu" [486]. Călăuza și clientul său se întâlniseră pentru a relua tratativele cu privire la scoaterea acestuia din urmă din țară la sfârșitul lunii iulie. În mod surprinzător, peste câțiva timp, la masa de la cofetăria Scala unde discutau cei doi avea să se așeze și o a treia persoană: comerciantul elvețian Adolf Naef, care îi pusese pe aceștia în legătură și, mai nou, era aproape să se implice și în activitatea informativă secretă[487]. Încurcăturile afacerii Aristide Ștefănescu, pentru care elvețianul garantase cu propria-i semnătură, și de care Saramet îi povestise în prealabil lui Dumitrescu, mai ales că produsese nenumărate tensiuni și sincope în relația călăuzei cu cetățeanul elvețian, păreau să fi fost date uitării. Mai mult de atât, din declarațiile ulterioare ale agentului SSI se conturează ideea că, trecând peste episodul nefericit cu clientul precedent, reușise să-l convingă pe Naef să intre într-o aranjament financiar prin care SIMRE ar fi putut finanța oamenii din țară: Opran urma să depună franci într-un cont din Elveția, iar comerciantul ar fi dat echivalentul în lei lui Saramet sau altor persoane pe care acesta le-ar fi indicat[488]. Era doar încă o schemă, care, din fericire pentru SIMRE, nu s-a mai materializat, prin care contraspionajul de la București ar fi drenat și așa puținele resurse ale structurii informative de la Paris.

Mesagerii

Luni de zile, cele două fire ale poveștii s-a țesut în paralel: la București, prin scrisori și microfilme se puneau baza unei rețele informative, iar Paula Ventzel și Lya Popescu constituiau capetele de pot prin care această structură secretă se dezvoltă în conspirativitate. La Paris, Opran și Țanțu plănuiau trimiterea în țară a acestuia din urmă, discuții finalizate ulterior la Viena cu Gelu Belu și Gigi Saramet, călăuza având și misiunea să aducă din țară pe iubita lui Opran care, de altfel, îi îndeplinesc misiunea de spionaj. Fuseseră luni de discuții purtate în șoaptă, de schițe și variante de lucru, de scenarii, de speranțe, de temeri și de multe, multe riscuri. Acum venea clipa în care cele două jumătăți ale aceleiași operațiuni să se unească.

La 3 iulie 1950, telefonul din locuința din Bulevardul Aerogării suna prelung. Lya Popescu ridică receptorul, iar de la capătul celălalt al firului se aude o voce aspră de bărbat care întreabă dacă mai este disponibil acel covorul de care auzise. Puțin probabil să fi fost o coincidență - Lya Popescu chiar avea un covor pe care voia să-l vândă, așa că nu a bănuțit că nimic atunci când i-a răspuns afirmativ și l-a invitat pe respectivul necunoscut să vină a doua zi să-l vadă. Așa că la 4 iulie, la ușa apartamentului în care locuia femeia bătea un bărbat înalt și suplu, brunet, cu ten închis și o privire care nu anunța surpriza ce avea să-i bulverseze viața. Odată intrat, Gigi Saramet s-a prezentat drept "Doctorul" și i-a arătat un bilețel pe care Lya Popescu a putut distinge fără îndoială scrisul comandurii Opran, bărbatul pe care-l iubea și care fugise din țară cu aproape trei ani în urmă[489]. Nou venitul îi aduce vestea că el este cel care urmează să o scoată din țară, alături de cei doi copii, iar plecarea este stabilită în jurul datei de 20 iulie 1950. Timorată și entuziasmată, Lya Popescu a început să îi dea informații despre modul în care s-a achitat, sau a încercat să se achite, de sarcinile primite în lunile precedente prin diferitele pachete în care erau introduse microfilmele, nebănuind că discută, de fapt, cu un agent al serviciilor secrete comuniste și nu cu un agent al lui Mihail Opran. Astfel, SSI-ul afla pentru prima dată de rețeaua de spionaj construită de comandor prin intermediul Lyei Popescu și al Paulei Ventzel, cele două femei care, asemenea Luciei Nicolau, nu bănuiau și nu știau că afecțiunea și sentimentele lor sunt utilizate într-un plan de spionaj. După ce amintește de colete, de scrisori și de pachetele cu microfilme și îi amintește pe Gheorghe Șerbu și Haralambie Cărlan, cei doi colaboratori recrutați, femeia îi cere ajutorul călăuzei pentru descifrarea unor texte de pe minusculele pelicule. Nefiind în stare să le descifreze, Saramet o liniștește spunându-i că mâine va veni alături de "Fratele mare" care, cu siguranță, o va putea ajuta, pregătind astfel terenul pentru obținerea a unui volum și mai consistent de informații.

În următoarea zi, la șapte dimineața, Gheorghe Saramet se reîntorcea, așa cum promisese, în casa din nordul capitalei, alături de Mihail Țanțu. Cu această ocazie, șeful biroului ofensiv al SIMRE îi explică femeii cum se face în mod corect cifrarea și descifrarea și discută pe mai departe despre starea rețelei informative și posibilitățile sale de dezvoltare. Încercătoare în rolul său și dispusă să se lucreze cu sârg în acest domeniu, mai ales că în joc se afla libertatea sa și a celor doi copii, Lya Popescu vine cu propunerea contactării și racolării lui Eduard Giuvaergeanu[490] care, la acea dată, se afla în concediu la Sinaia[491]. Giuvaergeanu a fost șef de pista în ziua fatidică de 4 decembrie 1940, când avionul pilotat de fostul său soț, Pufi Popescu, s-a prăbușit în urma coliziunii cu aparatul pilotat de Hörning. Giuvaergeanu și Lya Popescu s-au cunoscut la înmormântare, păstrând o relație de amicitie, astfel că peste câteva luni și Opran avea să facă cunoștință cu funcționarul aeroportului, cel care, în 1950, era, cu siguranță, într-o poziție mai mult decât interesantă pentru SIMRE: observator de trafic aerian la Băneasa. Astfel că Țanțu, Saramet și Lya Popescu s-au înțeles ca ultimii doi să facă a doua zi o călătorie la Sinaia, unde Giuvaergeanu se afla în concediu, pentru a stabili un contact cu acesta și a discuta despre posibilitatea recrutării sale în cadrul rețelei informative.

Totodată, Lya Popescu urma să înceapă pregătirile pentru fuga din țară, fiind sfătuită să vândă orice putea din obiectele din în casă. Banii rezultați din comercializarea mobilierului, a hainelor și orice altceva trebuiau să fie predați lui Saramet, urmând să femeia să recupereze echivalentul lor în valută după ce va fi ajuns în Franța[492]. Iar Lya Popescu a urmat întocmai instrucțiunile primite, dându-i lui Gigi Saramet tranșe succesive de bani, care au crescut de la 2000 până la 40000 de lei, presiunea fiind explicată de călăuză prin faptul că se găsea într-o situație delicată, banii pe care trebuia să-i primească în țară, care ar fi fost vitali pentru desfășurarea acțiunii, întârziind din motive ce nu țineau de el.

Nici nu pleaseră bine Țanțu și Saramet din casa din Băneasa, că întreg planul SIMRE de acțiune conspirativă,

dar și cel al contraspionajului comunist de supraveghere și identificare a legăturilor, au fost din nou aproape să se năruiască dintr-o sincopă neprevăzută. Cum în clădirea văduvei lui Pufi Popescu rămăsese un spațiu locativ excedentar, după arestarea lui Haralambie Cărlan și plecarea soției lui în altă reședință, autoritățile îi acordaseră repartitie inginerului Mircea Bogatu, un profesor de la școala tehnică agricolă din Drăgănești, din sudul Prahovei. Acesta locuia numai intermitent în această casă, de obicei atunci când nu rămânea peste noapte în odaia de serviciu pe care o avea la instituția de învățământ unde profesa. S-a întâmplat însă ca una dintre aceste zile în care se întorcea la București să fie chiar 5 iulie 1950, norocul făcând însă ca el să ajungă după plecarea celor doi mesageri. Numai că a observat că începuseră să dispară lucruri din casă, mai ales covoare, și, aflând că Lya Popescu (cu care avea totuși o relație mai apropiată) fusese vizitată în dimineața respectivă de către doi bărbați, discuția dintre ei s-a aprins. Potrivit Lyei, "ca să scap de el i-am spus în treacăt că vreau să plec la Opran" [493], cuvinte care au provocat o reacție nervoasă a inginerului, acesta amenințându-l cu denunțul la Miliție sau chiar la Securitate până când femeia, plângând, i-a jurat că renunță la acest plan. Dacă cele două instituții de forță ar aflat de încercările Lyei Popescu, aproape sigur ar fi trecut la arestarea ei, și, cum SSI-ul încă lucra independent de Miliție și Securitate, este posibil ca vestea reținerii să răsună, chiar dacă ofițerii de contraspionaj ar fi intervenit ulterior pentru punerea ei în libertate. Astfel, toată operațiunea s-ar fi deklasificat, iar toți ceilalți care aveau contact cu Lya Popescu să intre în inactivitate și să șteargă orice urmă care i-ar fi putut deconspira. Nu este clar ce anume a făcut Mircea Bogatu, dar nu au fost găsite, până în acest moment, documente care să ateste că ar fi alertat autoritățile, forțând așadar SSI-ul să intervină pentru menținerea conspirativității. Ce se știe este că, peste două zile, bărbatul a părăsit locuința din Băneasa, cerând relocare și, implicit, eliberând camera pe care o utiliza. Foarte repede, la ușa casei s-au prezentat funcționarii oficiului de închiriere, care au reanalizat situația și au decis realocarea spațiului. Ironie sau nu, întâmplare sau parte a întregului plan, noul locatar avea să fie comandantul Miliției din Băneasa.

Bucureștii nu iartă trădarea

La 6 iulie 1950, a doua zi după vizita lui Țanțu și a călăuzei, Lya Popescu și Gheorghe Saramet (care după fiecare pas îl informa pe ofițerul de legătură al SSI) plecau la Sinaia, unde întâlnirea cu vechiul prieten, aflat în concediu, nu a decurs așa cum spera, probabil, femeia. Giuvaergeanu a ascultat cu interes informații despre rețeaua creată de Opran în țară, prin intermediul cu Lyei Popescu, și a primit cu reținere propunerea de a intra în această structură secretă. Cu toate că a lăsat să înțeleagă că ar înclina să accepte oferta, pentru a da un răspuns final, Giuvaergeanu a cerut o discuție între patru ochi cu Mihail Țanțu, întâlnire care însă nu a mai avut loc niciodată din cauza precipitării evenimentelor. Controlorul de zbor nu își dorea să discute cu Țanțu pentru a găsi formula cea mai potrivită pentru lucru în conspirativitate, în slujba SIMRE-ului, ci ca să afle cât mai multe informații pe care apoi să le furnizeze la cel mai înalt nivel. Potrivit locotenentului Alexandru Biru[494] de la Securitatea Aeroportului Băneasa, Giuvaergeanu îl informare "că are o pistă interesantă și că va fi o descoperire foarte plăcută pentru Nicolschi" [495], numai că din cauza altor evenimente, întâlnirea capitală nu a avut loc. Chiar dacă s-ar fi întâmplat, este greu de prezis care ar fi fost urmările: probabil deznodământul rețelei, în ansamblul său, ar fi fost același. Singura diferență ar fi fost în privința lui Giuvaergeanu, care nu ar mai fi fost arestat și condamnat, ci probabil și-ar fi continuat nestingherit viața, denunțând și alte grupuri care activau împotriva regimului de la București, așa cum se lauda că mai făcuse și în alte cazuri (cum a fost de exemplu cel al Margaretei Vasiliu[496], soția aviatorului Decebal Vasiliu[497]), înainte de a cunoaște rețeaua Lyei Popescu. Revenit de la Sinaia, Saramet s-a revăzut în capitală cu Țanțu care i-a dat o cutie cu microfilme înainte de a pleca cu tot cu bagaje spre locuința inginerului Sângeorghean, unde cu câteva zile mai devreme se întâlnise cu Trifu. Însă planurile agentului SIMRE de a-și schimba ascunzătoarea au eșuat din cauză că soția gazdei se afla acasă, iar fostul căpitan nu putea să riște ca prezența sa să fie cunoscută de încă o persoană. Așa că aproape de miezul nopții este forțat încă o dată să-și caute un loc în care să rămână peste noapte, iar în lipsă de orice alternativă, decide să stea până dimineață în casa din Calea Văcărești[498]. A doua zi, se întoarce în locuința din Știrbei Vodă și încearcă, fără succes, să dea de Saramet, telefonând inclusiv Cocăi Niculescu. Ceea ce nu știa Mihail Țanțu era că acestea aveau să fie ultimele ore de libertate căci, în următoarea zi, pe 7 iulie 1950, probabil înspre orele după-amiezii, câțiva ofițeri își făceau apariția pe neașteptate și îl arestau. Asupra sa au fost găsite două notițe, precum și un bilet rupt de pe care se mai putea distinge câteva fraze: "(...) jale. Fii extrem de prudent. (...) Măine seară la ora 21, fi (sic!) neapărat cu Coca la Arcul de Triumf, dincolo de el, pe dreapta cum mergi spre Kiseleff. Nu intra direct în mine, ci ia-te după mine. Scoate dela Coca (...) fotografiile ce am acolo, fără ca Coca să știe. La întâlnire o iei pe neașteptate". Cel mai probabil, măcar o parte din instrucțiuni ar fi trebuit să fi fost destinate lui Saramet și se refereau la materiale pe care călăuza avea misiunea să le recupereze din apartamentul din strada Doctor Felix și să le ducă la Viena. Și mai interesant pentru anchetatori este faptul că pe soba din cameră au fost găsite indicative și frecvențe de comunicare pentru aparatul de emisie-recepție, a cărui origine era necunoscută (să fi fost oare cel trimis prin intermediul Luciei Nicolau sau să fi fost adus de la Budapesta?). Printre potențialele instrucțiuni consemnate de ofițerii SSI se regăsesc unele ca "eu nu vă ascult pe noua dvs. frecvență. Reveniți pe frecvența anterioară", "telegrama dvs. este indescifrabilă", "eu încetez emisiunea, pericol. Ascultați-mă pe QMX și pilot", "sunteți supraîncărcați. Reglați emițătorul", "schimbați frecvența" sau "încetați ascultarea / vegherea / pentru siguranța dvs." [499]. Acestea tind să crediteze ideea că Țanțu a încercat să contacteze un centru de legătură, poate chiar cel de la Viena, probabil fără să reușească. Era una dintre multe dovezi că agentul "Brebu", numele conspirativ dat de SSI lui Țanțu, ascunse o parte din activitatea desfășurată în serviciul exilului militar românesc, iar Bucureștii nu ierta trădarea.

Nici pentru Lya Popescu, situația nu părea să fie mai simplă. Având în vedere că urma să plece din țară împreună cu cei doi băieți săi, care se aflau la Arad, în grija surorii sale, i-a împărtășit acesteia din urmă planul său, reacția mămăii copiilor fiind extrem de dură și de critică. Discuția foarte aprinsă, încheiată cu falsa promisiune a Lyei Popescu că va renunța la ideea trecerii clandestine a frontierei, venea la scurt timp după cearta cu Bogatu și plecarea intempestivă a inginerului. În plus, în zilele următoare, vecinii au început să pună întrebări văzând că femeia tot vinde obiecte din casă, iar locuința se golește de la zi la zi, singurul răspuns al iubitei lui Opran fiind că vrea să se mute la Arad, pentru a avea grijă de copiii săi, cuvinte care însă nu i-au convins pe toți. De parcă situația nu părea deja scăpată de sub control, Giuvaergeanu o sunase pentru a-i cere socoteală pentru lipsa lui Țanțu de la întâlnirea stabilită[500], iar "doctorul" dispăruse complet și fără nicio explicație. Într-o permanentă încordare și o nervozitate paroxistică, singurul sprijin moral al Lyei Popescu erau soții Șerbu, la reședința cărora obișnuia să meargă mult mai des decât o făcuse până atunci. Continuând orbește să respecte indicațiile lui Saramet și să-și vândă tot ce avea, pentru a fi oricând pregătită de plecare, Lya Popescu le dădea celor doi prieteni din intrarea Aniversării diferite obiecte din casă, în schimbul cărora primea valută dintr-o "veche rezervă", fiind vorba cel mai probabil de banii care fuseseră recuperați din valiza ascunsă între 1940-1943 sub treptele casei Roșca din Vatra Luminoasă[501].

Încurajările venite din partea lui Ghiță Șerbu și al soției sale erau numai un analgezic temporal care însă nu o

putea liniști întru totul pe Lya Popescu care, de altfel, observase că milițianul păzea intrarea în casa ei, unde locuia acum și comandantul din localitate, intra în curte de fiecare dată când ea părea să se îndrepte. Tot încerca să se consoleze că întotdeauna este o banală coincidență, dar știa și ea că e puțin probabil să fie așa cum spera ea[502]. În această perioadă de încordare, în care la fiecare colț de stradă se aștepta să fie reținută și urcată într-o mașină neagră a SSI-ului ori a Securității și în fiecare noapte adormea cu frică, așteptându-se ca atunci când va fi trezită de lumina orbitoare a lanternelor, să vadă gurile pistoalelor ațintite spre ea, Lya Popescu a renunțat la precauție și i-a trimis lui Opran, prin poștă, trei scrisori la adresele conspirative menționate în instrucțiuni. Primele două au respectat normele de cifrare, însă ultima, dovadă că groaza în care trăia o epuizase, iar tensiunea era aproape palpabilă, a renunțat la orice precauție și a redactat-o în clar[503]. Dacă au ajuns sau nu la destinație, este aproape imposibil de aflat, dar cert este că, potrivit femeii, toate cele trei corespondențe au rămas fără răspuns. Și chiar dacă Opran le-ar fi primit, ce mai putea face comandorul din exil de vreme ce se afla la peste 2000 de kilometri și probabil că își dăduse seama că cercul de la București începea să se închidă.

Informare, dezinformare și, mai ales, disperare

Dacă Lya Popescu trăia o tensiune continuă, dar măcar încă se mai afla în libertate și mai putea spera într-o evadare din țară, pentru Mihai Țanțu, zarurile fuseseră aruncate, iar acum se vedea închis din nou la Malmaison, așteptând cu o vădită groază decizia foștilor săi superiori de la București. Pentru serviciul secret al regimului comunist, nu mai era agentul Brebu, ci devenise obiectivul Milostivu care avea să fie stors de orice informație utilă serviciilor secrete din România. Dovadă a importanței pe care cazul său o prezenta a fost faptul că ancheta avea să fie condusă personal de Mircea Țigoiu, șeful direcției de contraspionaj a SSI. Prima întâlnire dintre fostul agent și ofițerii de caz a fost probabil una scurtă, fără bătăi și torturi, lăsându-i-se senzația că mai poate beneficia de o ultimă șansă de indulgență din partea SSI-ului dacă redactează declarații complete despre activitatea sa de când a ajuns la Viena și până la momentul arestării. Atunci când Mihail Țanțu a încercat totuși să ascundă unele acțiuni sau să omită anumite persoane, colonelul Țigoiu, beneficiind de informațiile furnizate de Saramet, l-a pus pe fostul agent în fața unor evidențe care făceau inutilă orice efort de a salva pe vreunul dintre cei care aveau cunoștință de prezența sau de activitatea sa. Țanțu a fost dus apoi în celula 13, unde se afla și B. Bardan, un alt deținut care, de fapt, era angajat al SSI-ului și avea rolul de a-l urmări constant și de a-i înregistra orice reacție.

Primele ore de detenție trebuie să fi fost pentru fostul căpitan de parașutiști momentul cel mai adânc de prăbușire sufletească, în care disperarea l-a adus în pragul sinuciderii:

mi-a comunicat că vrea neapărat să-și curme viața spunând că va încerca noaptea pe la orele 2-3 prin strangulare sau prin lovirea craniului de robinetul caloriferului sau dacă va găsi vreun corp tăios își va tăia arterele. Mai mi-a spus că e sigur 100% că-l condamnă la moarte, când scria spunea că ceea ce face e ca și sentința lui de moarte, că regretă că s-a luat după niște ticăloși și nu sa (sic!) gândit ce a făcut că la prima (ilizibil) în momentul când voia să fugă în munți și că a informat că în munți sunt mulți care stau de mult timp acolo.[504]

Mai mult de atât, era convins că va trece prin torturile specifice anchetei, deoarece "el știe metodele de aici că o să-l puie la manej și o să-l facă să spuie și ce nu e adevărat" [505]. Era conștient că odată cu el, mulți alții vor fi arestați și vor trece prin bătăi și chinuri și singura persoană pentru care manifesta remușcări era soția sa, care afirma el, nu știa nimic despre activitatea lui și, oricât ar fi fost torturată, nu ar fi avut ce să declare. Odată trecut însă de șocul căderii, Țanțu a renunțat la gândul de a-și lua viața. În zilele următoare, au alternat orele de anchetă cu cele în care, profund tulburat, a scris și rescris zeci de pagini. În declarațiile date aproape zilnic, colegul său de celulă a ilustrat cumplitul zbucium interior care-l măcina pe fostul agent al serviciilor de la București și Paris:

Dimineața a fost foarte trist și gânditor. A scris câțva timp (...). S-a găsit o foaie de hârtie aruncată de dânsul în oală. După anchetă a fost trist și frământat, s-a plimbat puțin prin celulă, a oftat apoi s-a lungit în pat și a dormit până seara la ora 18:[506] (8 iulie)

(...) a început să verifice ceea ce a avut scris, complectând în unele locuri, în timpul când mai scria câte ceva printre rânduri se gândea în timp când verifica ceia ce a scris tot timpul numai a fumat țigare după țigare. (...) La ora 12:12 l-a luat la anchetă. A venit dela ancheta la ora 14:25 când a intrat în celulă a oftat răsând, după aceea a mâncat dar foarte gânditor. La ora 14:45 a terminat cu masa și imediat a început să se plimbe prin celulă dar foarte gânditor în acest moment a aprins o țigare și trăgea din ea parcă ar fi vrut să mănânce așa de tare se frământa. (...) pe urmă s-a culcat în pat cu fața în sus și se gândea și din când în când ofta, la ora 15:10 sa (sic!) dat iar jos din pat și a aprins iar o țigare(;) cum a aprins țigara sa (sic!) urcat iar în pat stând pe mâinile pe frunte ceia ce însemna că îl frământă (sic!) gândurile foarte tare. Nu putea să stea la un loc (și) se întorcea pe toate părțile:[507] (10 iulie)

De la ora 20:00 până la ora 22:00 a scris cu multe întreruperi, stătea și gândea și iar mai scria câteva rânduri, la ora 20:25 a fumat o țigare și stătea foarte gânditor se uita spre tavan și vorbea singur; timp de trei minute după care timp a continuat cu scrisul, la ora 21:00 a mai fumat o țigare scriind liniștit. La ora 22:00 s-a lăsat de scris, a aprins o țigare și a fumat-o plimbându-se prin celulă foarte nervos și (sic!) freca mâinile, se plimba de la un cap la altul foarte agitat.(...) a adormit până la ora 7:15 când a fost scos la WC după venire a fumat o țigare stând pe pat și se gândea, apoi s-a culcat și a început să numere pe degete fiind foarte trist, avea ochi plinii de lacrimi:[508] (noaptea de 10/11 iulie)

la ora 20 l-am găsit scriind și a scris până la 20:30 când na mai scris, a aprins o țigară și sa (soc!) plimbat prin celulă dânduși (sic!) cu mâinile pe cap. După 10 minute a luat tot ce avea scris sa (sic!) urcat în pat și a început să controleze tot ce a scris dar în timpul când a scris, scria cu întreruperi, adică scria 2-3 rânduri și se gândea și tot fuma după ce a controlat tot ce a scris a stat în pat cu fața în sus și se gândea. A stat în pat până la ora 20:55 după aceea sa (sic!) dat jos din pat a controlat nota aceea pe care o are a stat circa 5 minute sa (sic!) gândit și pe urmă a început iar să scrie. La ora 21:10 a aprins o țigare a început să se plimbe prin celulă gânditor punânduși (sic!) mâinile în cap(;) după 10 minute a început să scrie dar la fiecare 2-3 rânduri se gândeste. La ora 21:50 a lăsat tocul pe urmă a pus coatele pe masă și se gândeste. După aceea a început iar să scrie dar cu întreruperi foarte dese. A scris până la ora 24:15 după aceea sa (sic!) urcat în a aprins două țigări una după alta și pe urmă a stat cu fața în sus și se gândea.[509] (noaptea de 11/12 iulie)

O bună parte din cercetările la care a fost supus Țanțu au vizat neconcordanțele dintre datele pe care SSI-ul le avea din alte surse (în principal din partea lui Saramet) și informațiile pe care agentul le dăduse ofițerilor

legătură înainte de arestare. Este neclar când a avut loc acest contact, singurul moment care poate fi identificat cu certitudine este convorbirea din a doua zi de după ce a sosit la București. Însă Mihail Țanțu nu a dat serviciului de contraspionaj numai acea comunicare telefonică, ci, potrivit unui raport din anchetă, în intervalul 26 iunie - 7 iulie, agentul ar fi furnizat un plic cu treisprezece fotografii realizate de el, schița traseului pe unde trecuse granița dintre Austria și Ungaria, un raport al activității sale din martie 1949 până în iunie 1950, schema SIMRE, chiar și dezlegarea cifrului și alte informații cifrate[510]. Ascunsese însă orice referire la prepararea și utilizarea cernelii simpactice, sperând poate că va putea să utilizeze această modalitate de comunicare în avantajul său, dar responsabilii de caz nu au putut fi înșelați. Cealaltă parte a anchetei a vizat misiunile cu care venise în țară, cu acest prilej, colonelul Țigoiu aflând cu mirare, dar și cu satisfacția învingătorului, că cel arestat nu urma să execute numai misiuni ale SIMRE-ului, ci avea și sarcini pe filieră americană, prin intermediul lui Titi Constantinescu. Însă misiunea principală a "obiectivului Milostivu" ținea de structura condusă de Petrescu și Opran și viza palierele de acțiune stabilite cu liderul de facto al structurii informative de la Paris. Însă la momentul arestării, bilanțul misiunii agentului SIMRE era extrem de slab: nu intrase în contact direct cu niciun grup de rezistență, singura rețea informativă în direcția căreia a lucrat murise înainte să se nască și, în afara Lyei Popescu, nu luase legătura cu nicio altă persoană care ar fi trebuit scoasă din țară. În fond, singurele două realizări ale sale erau sprijinul logistic dat iubitei lui Opran și, având în vedere incidentul cu dolarii, faptul că reușise să supraviețuiască în clandestinitate, pe teritoriul românesc, ceva mai mult de două săptămâni. Ancheta a avut loc în cel puțin două locuri: la Malmaison și, probabil, la Ministerul de Interne, de unde, conform legendei cu care Țanțu trebuia să-și consolideze în ochii exilului imaginea de luptător anticomunist, ar fi evadat în 1948. În prima fază, agentul a încercat să nege orice detaliu care l-ar fi incriminat și să ascundă o bună parte din misiunea cu care venise în țară. Totuși, inadvertențele și contradicțiile din declarațiile sale și informații furnizate de Saramet despre pachetele cu microfilme, stația de emisie-recepție ori cerneala simpactică, pe care Țanțu le trecuse sub tăcere îl puseseră în dificultate. Deloc de neglijat au fost însă presiunile psihice și fizice la care a fost supus în primele zile de anchetă. "I s-a arătat că situându-se pe o poziție mincinoasă el pierde toate perspectivele, periclitându-și chiar viața" se menționa în raportul de anchetă, unde se preciza fără echivoc că "totodată a fost prevenit că noi vom putea afla adevărul și independent de voința lui" [511]. Inclusiv informatorul din celula 13 menționa că odată colegul său s-a întors "bonțit" [512] de la anchetă. Chiar dacă într-un moment mai tensionat, colonelul Mircea Țigoiu l-a amenințat cu exterminarea sa și a întregii familii, în general anchetatorii au avut o abordare foarte fină a celui anchetat, pe care nu l-au acuzat de trădare (care, conform codului penal, ar fi fost pedepsită cu moartea), ci de atitudine dușmănoasă, o faptă mult mai puțin gravă, ceea ce lăsa deschisă porțile clemenței. La un moment dat, unul dintre ei a pus pe masă până și posibilitatea reabilitării și a reîncadrării în armată, cu condiția de a mărturisi întreaga sa activitate și a "unor servicii excepționale aduse RPR" [513]. Înțelegând că nu mai are cum să nege informațiile pe care SSI-ului deja le avea, Mihail Țanțu a admis că și-a mințit superiorii de la București, ascunzând o parte din acțiunile cu care fusese însărcinat de SIMRE. În acele condiții, miza sa rămânea să nu recunoască deconspirarea față de Mihail Opran a angajamentului față de SSI și a misiunii cu care fusese trimis în exil. Era, de altfel, singurul punct pe care anchetatorii săi nu aveau cum să îl verifice, așa cum fusese cazul cu utilizarea cernelii simpactice ori a microfilmelor, despre care aflaseră de la Saramet.

Căderea lui Țanțu trebuia, cel puțin pentru o vreme, să rămână o necunoscută pentru centrul informativ de la Paris, așa că SSI-ul, folosindu-se de agentul arestat, a început o acțiune de dezinformare a SIMRE-ului. Pentru a păstra calendarul prestabilit înainte plecării de la Viena spre țară, primul pas a făcut la numai câteva ore de la arestare: pe 8 iulie 1950 pleca către fictiva Jeanine Gayet, domiciliată la Hotel Floridor din Paris 17-e, cartea poștală prin care Țanțu reconfirma că este în siguranță în libertate. Avea să treacă mai bine de o săptămână, timp în care anchetele și confruntările documentelor au alternat cu declarațiile scrise în celulă, până ce acțiunea de dezinformare a fost reluată de Direcția a II-a, unde fusese Țanțu transferat: la 16 iulie agentul a fost constrâns să scrie cu cerneală simpactică două cărți poștale destinate Parisului, una cu mesaj cifrat, iar cealaltă cu textul necodat[514]. Trei zile mai târziu și sub falsa identitate de Ema Boldesco, din București, Boulevardul Ana Ipătescu numărul 9, trimitea o altă scrisoare, de data aceasta către Renée Michel, domiciliată la 5 Rue Gaussier Leroy, Paris 17, o altă adresă de legătură a structurii informative condusă de generalul Petrescu și comandorul Opran. Spre deosebire de precedentele mesaje, textul Emei Boldesco s-a păstrat într-unul dintre dosarele informative deschise pe numele lui Țanțu și, astfel, pot fi urmărite direcțiile de dezinformare urmărite de SSI. Agentul transmitea că se află în libertate, dar, din cauza condițiilor periculoase, nu reușise să lucreze pe liniile stabilite înainte de a pleca în misiune. Cerea, în schimb, depunerea unei sume de bani în contul lui Naef din Elveția, informând că așteaptă încă să ia legătura cu doi dintre foștii parașutiști pe care spera să poată conta și că Saramet urma să se întoarcă la Viena[515]. Frustrant pentru SSI nu era numai lipsa de răspuns a Paris, cât și faptul că nu se putea face contactul cu Salzburg-ul, unde activa Titi Constantinescu aflat în serviciul CIC-ului american. Pe de o parte instrucțiunile din microfilmul pe care-l avea Țanțu nu au putut fi descifrate, iar agentul nu-și aducea aminte adresele de legătură stabilite înainte de a pleca spre țară. Așa că în lipsă de orice altă opțiune, SSI-ul îl pune pe fostul căpitan de parașutiști să trimită o scrisoare către Paris în care a fost strecurat un scurt mesaj cifrat, scris cu cerneală simpactică: "Textul primit dela Titi, indescifrabil. Probabil greșit de Titi. Am trimis o scrisoare la adresa indicată de Titi. Titi să comunice adresele la care să scrie oamenii contactați, pe adresa Coca M. Niculescu, str. Felix, 41" [516]. Pentru a face și mai tentantă recontactarea lui Țanțu de către SIMRE, pe lângă obișnuita carte poștală expediată pe 24 iulie pentru a reconfirma că se află în libertate, SSI-ul l-a pus să trimită o nouă scrisoare în care să afirme că a izbutit să racoleze oameni de încredere în capitală, și în alte zone de interes precum Brașov și Ploiești. Acești oameni chiar existau, putând fi astfel verificați din exterior, ceea ce ar fi înlăturat suspiciunile serviciului român din exil, dar fiecare era agent al structurilor românești de informații și urmau să fie utilizați în această vastă acțiune de dezinformare[517]. Pentru a face și mai credibil acest scenariu, unii dintre aceștia au trimis la Paris, în nume propriu, câte o carte poștală prin care, în mod codificat, își transmiteau indicativul din rețea[518]. Toate aceste comunicări făcute către serviciile secrete din occident rămăneau însă fără niciun răspuns, în ciuda insistenței lui Țanțu, dar care, de fapt, era a serviciului român de contrainformații. De ce anume nu venea niciun semn este greu de stabilit, iar singurul răspuns cert trebuie să fi fost cunoscut numai de Opran (sau poate și de generalul Petrescu). Ipoteza cea mai bună, la acest moment, este că, de fapt, chiar și după arestare, Mihail Țanțu a rămas fidel SIMRE-ului și valorilor sale anticomuniste, reușind, chiar de sub ochii anchetatorilor săi și din inima temniței Malmaison, să anunțe căderea sa. La 5 august 1950, într-un raport de anchetă se preciza că "pentru a introduce grupa de litere reprezentând data scrisorii, Mihail Țanțu face numărătoarea începând cu ultima literă a mesajului, contrar instrucțiunilor scrise care prevăd că numărătoarea se face începând cu prima literă a mesajului" [519]. Acest lucru se pare că fusese stabilit de Mihail Opran ca o ultimă modalitate ca, în cazul cel mai nefericit, agentul să poată anunța capturarea și eventuala folosire a sa împotriva structurii de la Paris.

În paralel cu tentative de păstrare a legăturilor externe, pentru a masca arestarea, Țanțu trebuia să le mențină și pe cele interne. Prin urmare, o sună pe Coca Niculescu, tânăra gazdă din strada doctor Felix, pentru a o anunța că este plecat la Brașov și că amână pentru o vreme întoarcerea în capitală, iar soției sale îi scrie tot din orașul de la poalele Tâmpelului o scrisoare cu mesaj codat: "Precum vezi, cotoiului tău nu i s-a întâmplat nimic, dar ciubotele lui nădrăvane și-au pierdut însușirea și a trebuit să facă drumul mult mai încet. Așa că, dacă mustăcioarele Pisoiului s-au prăbușit, să se zbârlească din nou, căci se apropie furtuna" [520]. Scopul era de a transmite că, în ciuda apariției sale neașteptate și, apoi, a absenței totale, bărbatul era în libertate și că urmează, cândva, să se reîntâlnească. Atenția SSI-ului față de ceea ce știa familia lui Țanțu despre el i-a determinat să consolideze față de soția sa legenda că fostul căpitan se află în libertate și lucrează pe linia misiunii cu care a venit în țară. În acest sens, pe 28 iulie, Adina Țanțu a găsit în apartamentul din blocul Wilson, unde se mutase recent, un scurt bilețel în care a recunoscut imediat scrisul soțului său care îi cerea să se întâlnească cu el în seara zilei următoare în fața blocului Colorado, de peste drum de Biserica Rusă, dar să păstreze secretul total, chiar și față de soacra ei, al acestei întrevederi. Probabil că cel care a împins sub ușă hârtia a fost un ofițer al SSI-ului, dar există și o mică posibilitate ca acesta să fi fost chiar Țanțu, care în aceeași zi, se întâlnea cu Lucy Nicolau la locuința ei din Șoseaua Pantelimon[521]. Dacă această revedere a fost probabil una emoționantă, cea de a doua zi a fost, fără îndoială, dureroasă și tulburătoare. Întreaga desfășurare a trăirilor, a speranțelor și a decepțiilor, a clipelor în care s-a discutat în șoaptă și s-a plâns în hohote, totul s-a petrecut sub pătrunzătoarea supraveghere a SSI-ului, căci banala întâlnire dintre doi soți despărțiți de atâția ani a fost încadrată informativ mai amplu decât orice altă discuție între veritabili spioni. Serviciul contrainformații a aranjat ca soții Țanțu să se întâlnească într-o garsonieră conspirativă de la etajul 7 al blocului interbelic Colorado, burdușită de microfoane, în timp ce fiecare cale de acces a clădirii era păzită de ofițeri ai structurii de informații a Bucureștiului. Conform planului, cei doi s-au întâlnit la ora 21:00 peste drum de Biserica Rusă și au mers direct în locuința doamnei Weinert - în realitate Kerciu, angajată a SSI - care i-a întâmpinat pe cei doi soți, lăsându-le cheile, dar și pe servitoarea Veta (pe numele său real Săvescu, ofițer al aceluiași SSI). Căutând să discute liber cu soția sa și, chiar și pentru câteva ore, să aibă măcar iluzia unei vagi libertăți, Mihail Țanțu i-a cerut servitoarei să plece, iar apoi a pornit radio-ul pentru a bruiia înregistrare de care, probabil, era conștient. Dramatismul discuțiilor dintre cei doi este greu de redat: fiind conștient că soțul său este implicat în acțiuni subversive extrem de periculoase, Adina Țanțu îi mărturisește spaima că oricând, pe ușa garsonierei, pot intra ofițeri de Securitate, că pot fi arestați, închiși, torturați și aruncați într-o închisoare unde ar putea să moară. "Mi-a spus", își amintea femeia peste câțiva ani, "că deține o otravă care mă va omorî și pe mine dacă voi voi. Nu are decât să o puie pe buze" [522]. Cu siguranță, Mihail Țanțu nu avea o asemenea capsulă, dar gândul sinuciderii împreună era, în tensiunea acelor ore, o perspectivă a libertății și a liniștii, dar și o amăgire a iubirii. Au discutat despre relația lor, despre cei apropiați, dar și despre prezentul complicat și primejdios. Adina Țanțu era îngrijorată de activitatea soțului și de posibilele repercusiuni pe care le-ar putea avea, căci nu putea să uite tot ceea ce s-a petrecut cu bărbatul său în ultimii ani: răpirea de pe stradă de către serviciile secrete sovietice în toamna lui 1944, clandestinitatea, arestul și implicarea în procesul Mișcării Naționale de Rezistență, detenția, evadarea neclară și traiul departe, dincolo de Cortina de Fier, iar acum revenirea secretă în România. Mihail Țanțu încerca să o încurajeze, recomandându-i să aibă încredere într-un fost parașutist care o va căuta din când în când, crezând, probabil, că sinceritatea și deschiderea ei față de bărbatul care de fapt era agent sub acoperire al SSI-ului o vor feri de represiunea puterii comuniste. Spre dimineață, Mihail Țanțu i-a spus soției că trebuie să plece și că nu-i poate promite când și dacă se vor mai revedea, singura speranță de comunicare fiind scrisorile pe care le va găsi sub ușă[523]. Aceste cuvinte au adâncit disperarea soției sale, care i-a cerut să nu se mai implice într-o altă acțiune care le-ar putea distruge viața. I-a spus cât de mult își dorește să rămână împreună, să fie o familie și să aibă copii. L-a implorat să mai stea măcar o zi în acea garsonieră, ferit de toate suferințele și încercările vremurilor pe care le înfruntau[524]. Conștient că orele de libertate se sfârșeau și dorind să-și ferească soția de întâlnirea cu oamenii serviciului secret al puterii comuniste, Mihail Țanțu a spus de fiecare dată nu și i-a cerut să plece. Răvășită de suferința unei alte despărțiri, Adina Țanțu a plecat din garsonieră, dar, încăpățânându-se să nu se resemneze, s-a lipit cu spatele de gardul Bisericii Ruse, privind spre ușa blocului Colorado și așteptând să vadă încotro se va îndrepta soțul său. SSI-ul însă a intervenit, iar agentul și prizonierul său a fost scos pe o ușă de serviciu, fără ca Adina Țanțu să-l observe. Dar jocul cel mai complex s-a desfășurat în legătură cu fosta călăuză. Atât Țanțu, cât și Saramet știa despre celălalt că lucrează pentru SIMRE, dar niciunul nu știa că partenerul său de misiune era și agent al serviciului secret de la București. Iar acest secret trebuia păstrat în continuare, la fel cum și arestarea lui Țanțu trebuia să fie necunoscută pentru Saramet (cu toate că acesta bănuia că avea să se întâmple, fără să știe că avusese deja loc). Sperând probabil în recăștigarea - chiar și parțială - a încrederii ofițerilor SSI și, implicit, a unei clemențe în privința acuzațiilor care i se aduceau, Mihail Țanțu s-a implicat în arhitectura întâlnirii ce urma să aibă loc, redactând o serie de propuneri care au fost luate apoi în considerare de SSI. Scopul întrevederii nu era numai de a camufla adevărata situație a agentului SIMRE, cât și a testa onestitatea călăuzei față de serviciul de contrainformații al regimului comunist.

În ziua de 22 iulie, la ora opt seara, Mihail Țanțu s-a întâlnit cu Gheorghe Saramet la barul de la parterul aceluiași bloc Colorado (unde peste o săptămână avea să se vadă cu soția sa), agentul făcându-i cunoștință cu un anume Niță, prezentat drept fost parașutist ce a servit sub comanda sa în timpul războiului, dar care, în realitate, era ofițerul Bucur din cadrul SSI-ului. Cei trei bărbați au urcat apoi la etajul 7, unde, într-un apartament conspirativ pus la dispoziție pentru trei sferturi de oră de o femeie cu care Țanțu a schimbat câteva cuvinte în germană și care, de fapt, era o altă agentă sub acoperire, au discutat despre situația misiunii și viitoarele acțiuni ce trebuie întreprinse. Așa cum relatează ulterior ofițerul Bucur, Mihail Țanțu "a vorbit foarte natural, fără ezitare, sub o formă ușor spirituală, care îl caracterizează, în mod deschis și tactic" [525] despre faptul că cele stabilite la Paris și la Viena nu au corespuns cu realitatea din țară, de aici decurgând întârzierile, și că va trebui, din nou să părăsească Bucureștiul. Conform legendei, în periplul său brașovean nu reușise să intre în contact cu grupurile de partizani din Făgăraș, dar călăuza putea comunica SIMRE-ului că agentul izbutise să racoleze câteva persoane în zone cheie: București, Brașov, Ghimbav și Ploiești. Era vorba de aceleași persoane reale, care de fapt lucrau pentru serviciul secret comunist, despre care Țanțu comunicase Parisului într-o scrisoare cu mesaj cifrat expediată tot la sfârșitul lunii.

De asemenea, la 27 iulie, ora 19:00, în stația de tramvai din Piața Romană, Saramet urma să se întâlnească cu Vasile Trifu pe care, conform ordinelor lui Țanțu, trebuia să îl scoată din țară. Călăuza trebuia să se îmbrace în haine bleumarin și cămașă maro și aibă sub braț Enciclopedia română. La un moment dat, va fi abordat de un bărbat scund, lat în umeri, cu tâmplele cărunte și chelie pronunțată, care va ține în mână o pălărie. Confirmarea identității se va face prin întrebarea "asta e de la Bătrânu?", la Saramet urma să răspundă "da, e pentru Mișu", iar apoi să stabilească detaliile plecării din țară. Pentru a nu-și deconspira agenții și a nu-i da SIMRE-ului nicio bănuială că serviciile secrete comuniste ar fi implicate în eventualele căderi, SSI-ul chiar intenționa să-l scoată

din țară pe Trifu, folosindu-se de Saramet drept călăuză. Mai mult de atât, alături de fostul comisar de poliție din Reni Urma să părăsească clandestin țara și Marius Dumitrescu. Totuși, Trifu nu trebuia scăpat din mâna puterii de la București și să ajungă, astfel, în Occident. În colaborare cu structurile secrete maghiare, la Budapesta, în tren sau în gară, avea să aibă loc un control inopinat, în urma căruia se va descoperi că Vasile Trifu nu vorbea deloc maghiară, ceea ce va conduce la arestarea sa preventivă. În confuzia momentului, Saramet și Dumitrescu scăpau neverificați și reușeau astfel să ajungă la Viena, unde inginerul avea să depună mărturia care garanta autenticitatea și neprevăzutul nefericitului incident[526].

De asemenea, călăuză trebuia să comunice celor din SIMRE că situația internă este deosebit de dificilă pentru misiuni ca cea a lui Țanțu - de aici și rezultatele nesatisfăcătoare pe care acesta le înregistra - și că este nevoie de bani și de instrucțiuni pentru dezvoltarea acțiunii, resursele urmând a fi transmise tot prin intermediul unor femei: la Lucy Nicolau trebuiau să ajungă bancnotele, iar pe adresa Cocăi Niculescu scrisorile sau pachetele cu microfilme. Bineînțeles, odată preluate, toate resursele urmau să sfârșească în posesia SSI-ului. Cum Mihail Țanțu plănuia din nou să dispară din București chiar în acea noapte, Saramet și Niță s-au reîntâlnit în dimineața zilei de 23 iulie, la ceasul din Piața Victoriei, unde călăuză i-a predat așa-zisului fost parașutist microfilmele și cerneala care rămăseseră la el, primind în schimb lei și valută maghiară și austriacă, bani atât de necesari în viitoarele treceri de graniță[527].

Gheorghe Saramet era însă hotărât ca, la prima misiune în afara granițelor pe care o va primi, să-l ia cu el și pe Marius Dumitrescu, chiar și fără știrea SSI-ului, și să nu se mai întoarcă în țară[528]. Știa că, potrivit înțelegerii avute cu Opran, urma să se întoarcă la Viena în cursul verii, însă serviciul de contrainformații român tot amâna preconizata sa plecare. Aceleași perspective veneau și partea lui Niță, omul de încredere al lui Țanțu, care fie la telefon, fie la întâlniri, îi amâna de pe o săptămână pe alta plecarea către graniță, fără ca Saramet să știe că celălalt, de fapt, reprezintă tot vocea contraspionajului comunist[529]. Exasperat și tensionat, călăuză chiar i-a destăinuit inginerului Dumitrescu că începuse să se gândească să plece împreună pe cont propriu, fără informarea și asentimentul structurii informative de la București. Pornirile sale au fost însă domolite de febrila activitate din țară în care era implicat și care, probabil, i-a alimentat orgoliul, căci începuse chiar să se laude lui Marius Dumitrescu cu aprecierile pe care le primea din partea SSI-ului, afirmând până și că primise gradul de ofițer (ceea ce este totuși puțin probabil), ca recompensă pentru reușitele înregistrate[530]. Cert este că SSI-ului avea motive să amâne plecarea lui Saramet care, odată ajuns la Viena, ar fi trebuit să predea materiale informative (note ale agenților din rețele existente, hărți, broșuri și cărți), să ofere informații despre activitatea din țară și, mai ales, să dea explicații pentru numeroasele arestări și pentru modul în care, totuși, izbutise să scape. În primul rând, prin întârzierea revenirii călăuzei, contraspionajul comunist căuta să forțeze mâna SIMRE-ului să încerce să-i contacteze pe cei din țară, folosind căi alternative. Astfel, SSI-ul ar fi obținut noi informații și ar fi descoperit și alte filiere de comunicații ale exilului. În al doilea rând, existau numeroase piste care trebuiau investigate: unde se ascundea Vasile Trifu și cu cine se afla în legătură, cine făcea parte din rețeaua Lyei Popescu și cât de funcțională era această structură și, mai ales, să se finalizeze ancheta lui Mihail Țanțu. După mai bine de o lună de investigații, fostul căpitan de parașutiști admitea o serie întregă de detalii pe care le ascunsesese sau le negase până în acel moment: existența altor microfilmele și cerneală simpatică cu care venise în țară, obiectivele stabilite cu Opran înainte de plecarea în misiune, legăturile pe care le avuse în țară și acțiunile de consolidare a rețelei informative a Lyei Popescu. Tot la începutul lunii august a avut loc și ultima ieșire din închisoare a fostului agent pentru a se întâlni cu Saramet și a discuta despre lipsa de răspuns a Parisului, pentru a lăsa senzația că este încă în libertate, dar că operează în afara capitalei, și să-i ceară amânarea plecării spre occident, spre exasperarea și mai acută a călăuzei, care presa pentru un drum rapid la Viena, alături de Trifu și Dumitrescu[531]. Se părea că și voia reprezentantului SIMRE era ca Saramet să mai rămână în țară, fără ca acesta să știe că și în acest caz era, de fapt, decizia SSI-ului. Ceea ce s-a întâmplat ulterior, în decursul lunii august, cu Mihail Țanțu este neclar: pe 14 august, într-un raport al cercetărilor efectuate în cazul "Milostivu", se precizează că "el (Mihail Țanțu - n.m.) se situează și acum pe poziția de a induce în eroare ancheta, pentru a câștiga cât mai mult timp. Între timp, este aproape sigur că una din agentele Serv(iiciului) Informativ Francez în RPR a reușit să iasă din țară" [532]. Cine era acea femeie rămâne o necunoscută a acestei complicate povești. Cu siguranță nu este vorba nici Lya Popescu și nici de Paula Ventzel care se aflau în țară, prima ducând o susțină activitate conspirativă. Singura posibilitate identificată până în acest moment ar putea fi Alice Rousiloux, enigmatică funcționară a Legației Franceze care în decembrie 1949 dăduse Paulei Ventzel primele pachete cu microfilme, cele de la care a pornit întreaga rețea informativă a lui Opran. De altfel, ultima confirmare a prezenței lui Alice Rousiloux în România este înregistrată la începutul lunii august 1950, atunci când angajata Legației franceze i-a solicitat Paulei Ventzel o întâlnire pentru ziua de 4 august, la ora 13:00, însă aceasta din urmă nu a reușit să se învoiască de la serviciu și să se prezinte la locul stabilit[533]. Apoi, Rousiloux avea să dispară complet din întreaga acțiune, numele său fiind absent inclusiv din anchetele care s-au desfășurat ulterior, cu toate că Ventzel a amintit-o constant în mărturiile sale, iar în rechizitoriul angajata legației este indicată drept cea care a facilitat trimiterea pachetelor cu microfilme. Totodată, nici motivul pentru care Rousiloux i-a cerut lui Ventzel să se întâlnească la 4 august 1950, după câteva luni de tăcere, nu este elucidat: sosisse în țară un nou pachet ce trebuia livrat sau, mai degrabă, franțuzoica avea informații despre acțiunea contraspionajului român și intenționa s-o avertizeze pe cea care, fără voia sa, devenise agenta a SIMRE-ului?

În același timp, există mențiuni că în datele de 14 și 21 august, pe adresa lui Lucy Nicolau au sosit două scrisori cu mesaj cifrat redactat cu cerneală simpatică, iar cel puțin în al doilea caz analiza grafologică stabilește că cel care a făcut însemnarea codată era Opran. Nu este însă cunoscut însă și conținutul acestor mesaje, dar este consemnată, tot în prima parte a lunii august, o reacție total atipică a șefului SIMRE, legată de Mihail Țanțu. Constanța Mașos, secretara și apropiata lui Opran, își amintea că "a venit într-o dimineață furios Opran la mine și dacă nu eram în pat cu 40 [de grade] cu flegmon m-ar fi bătut. Atunci mi-a spus Opran că am făcut o prostie cât mine de mare când nu i-am spus că am dat bani <<nenorocitului acela de căpitan>>" [534]. Puțin probabil ca banii să fi fost declanșatorul crizei de furie a unui ofițer cunoscut pentru spiritul său rece și calculat. Atitudinea și apelativul folosit tind să acrediteze ideea că liderul SIMRE înțelesese că agentul și colaboratorul său se afla acum într-o închisoare a regimului de la București. Dacă Mihail Țanțu mai avea o speranță, oricât de mică, într-un scenariu salvator, în care ar fi obținut clemența șefilor SSI, toate aceste nădejdi s-au spulberat cu siguranță în noaptea de 23 august, când, la ora 3, a fost scos din celulă și dus în cameră de anchetă. Conducerea contraspionajului comunist se convinsese fără întoarcere de jocul dublu dus de Țanțu și de faptul că loialitatea sa fusese, în tot acest timp, față de structurile anticomuniste din exil. Cum a decurs ancheta din acea noapte poate fi bănuit din declarațiile fanteziste rezultate în urma acelor ore. Mihail Țanțu declara, printre altele, că avusese urmărit să sabotarea releelor de radio din țară pentru ca pe frecvența rămasă liberă să emită un post de radio anticomunist din Tanger (ceea ce ar fi fost o absurditate tehnică, orașul din nord-vestul Marocului fiind mult prea departe de teritoriul românesc) și că intenționa, cu ajutorul unui gardian pe care-l

cunoscuse în 1947, să introducă un aparat foto în temnița Aiudului, iar pozele să fie scoase din țară pentru a fi folosite de propaganda vestică[535]. Din acest moment, soarta sa era pecetluită, fostul căpitan de parașutiști devenind unul dintre zecile de mii de deținuți politici din țară, fiind eliberat abia în 1964. Unul dintre capetele complexei acțiuni dusă în România lui 1950 de către SIMRE se încheiase, iar restul se apropiau vagininos de ultimele pagini.

Cu toată viteza spre dezastru

După neutralizarea lui Mihail Țanțu, acțiunea contraspionajului românesc în direcția rețelei Lya Popescu - Paula Ventzel s-a concentrat exclusiv pe cele două femei și pe agenții sau colaboratorii acestora. În operațiunea de identificare și de urmărire a lor, principalul pion al Bucureștiului rămânea Saramet care, la începutul lunii august, trecea din coordonarea colonelului cu care lucrase în săptămânile anterioare (și care acum ar fi urmat să lipsească din capitală) în subordinea unui anume domn care s-a prezentat cu numele conspirativ de Damian[536]. SSI-ul era conștient, datorită discuțiilor din casa din Băneasa, de la începutul lui iulie, că prin filiera Lya Popescu se creaseră două ramuri: una dezvoltată de fostul diplomat Gheorghe Șerbu, care avea exclusiv o activitate informativă, și alta - mai puțin cunoscută - a lui Haralambie Cârlan.

La indicațiile lui Damian, în august 1950 Gheorghe Saramet reapare brusc în viața iubitei lui Opran, cerându-i femeii să urgenteze strângerea de informații, să îl pună în legătură cu Cârlan[537] (ceea ce fusese, de fapt, inițiativa Lyei Popescu, la care Saramet nu a știut în primă instanță cum să răspundă, cerându-i să centralizeze ea informațiile obținute de fostul legionar) și să se pregătească de iminenta plecare spre graniță. Dacă până atunci, activitatea ramurii sale a fost dată aproape exclusiv de încercările fostului curier diplomatic de a-și recruta surse informative care să furnizeze date utile Parisului, din ultima lună a verii, Haralambie Cârlan constituie elementul cel mai activ și mai angrenat în acțiuni conspirative care stârnesc curiozitatea SSI-ului. Cu siguranță, reparația lui Saramet a liniștit-o pe fosta iubită a lui Opran, extrem de speriată de dispariția Doctorului și a Fratelui Mare, precum și de absența oricărui răspuns la corespondența cu Parisul, și, totodată, i-a reapins entuziasmul de a finaliza acțiunea în care se trezise implicată, așa ajungând să transcrie unele informații obținute de Cârlan și să le predea lui Saramet, așteptând în aceeași măsură răsplata de a fi scoasă din țară de călăuza trimisă de la Viena. Cum soții Șerbu erau plecați în concediu la Mangalia (nebănuind că aveau să fie ultimele zile senine din viața celor doi), singura alternativă era mijlocirea întâlnirii dintre Cârlan și Saramet, data fixată fiind 14 august. Hazardul a făcut însă ca fix cu o zi înainte, în fatidicul 13 august, Haralambie Cârlan să-l întâlnească într-o stație de tramvai din capitală pe Gheorghe Dumitrache[538], o mai veche cunoștință de dinainte de Război, care ajunsese în 1950 ofițer în cadrul Academiei Militare din București. După o serie de discuții banale, Cârlan i-a mărturisit că s-ar fi întâlnit cu un curier trimis din occident (în realitate doar știa de la Lya Popescu de sosirea sa în țară, dar întâlnirea propriu-zisă nu avusese încă loc) care i-a confirmat că veștile despre un iminent conflict între cele două blocuri ideologice sunt nefondate, însă orice informație din domenii sensibile ar putea fi de folos. Dumitrache l-a ascultat fără a-i promite vreun sprijin în obținerea acestor date, dar nici nu i-a cerut să se oprească din această conversație - fără îndoială - periculoasă.

Prima întâlnire dintre Saramet și Cârlan, la care de altfel a asistat și Lya Popescu, a avut loc la 14 august 1950, peste drum de Arcul de Triumf[539], "Doctorul" prezentându-se foarte convingător drept "venit din partea lui Opran și care are un rol destul de important în mișcarea aceasta în care nu sunt decât români și nu este decât o mișcare creștinească care în fruntea ei are pe Dumnezeu" [540]. Impresia lăsată de agentul SSI trebuie să fi fost deosebit de pătrunzătoare, căci răspunsul lui Cârlan acoperea aproape întregul spectru de interes al contraspionajului: fostul ofițer susținea că are legături cu grupurile de rezistență armată din Buzău, Prahova și Făgăraș, le cunoaște în detaliu înzestrarea cu armament, lipsurile de aprovizionare și moralul membrilor și chiar poate facilita echiparea fiecărui grup cu stații de radiotelegrafie prin care ar putea lua contact direct cu Parisul ori Viena. În realitate, Cârlan nu posedă nimic din cele de mai sus, însă pentru orice serviciu efectuat, Saramet urma să îl remunereze, ceea ce era salvator având în vedere sărăcia în care se zbătea fostul ofițer, după eliberarea din închisoare. Bani pe care urma să îi încaseze (o parte avea să îi și primească, în câteva tranșe) de la Saramet proveneau de fapt de la Lya Popescu[541], care îi dăduse Doctorului cele câteva zeci de mii de lei rezultați în urma lichidării bunurilor personale în schimbul promisiunii că, odată ajunsă în occident, Opran îi va returna contravaloarea sumelor în valută. Cu alte cuvinte, contraspionajul comunist folosea în întregime resursele financiare ale agenților SIMRE pentru a strânge lațul în jurul lor.

Pentru a-i câștiga încrederea curierului venit de dincolo de Cortina de Fier, Haralambie Cârlan i-a dat încă de la prima întâlnire o serie de informații, dar, așa cum avea să recunoască în timpul anchetei, "am dat în cifre, dar nu le mai rețin, fiindcă tot ceea ce am dat de veste, tot a fost din domeniul fanteziei". Abia după cooptarea lui Gheorghe Dumitrache, a început să includă și material veridic, fie furnizat de colaboratorul său (precum date despre manevrele militare efectuate în Transilvania), fie preluate din presa comunistă (încorporarea societății Muntenia în Sovrompetrol), fie chiar simple bârfe despre trecutul de ucenic cizmar al unui ministru adjunct numit Nicolae Ceaușescu. Numai că obținerea acestor informații nu era satisfăcătoare pentru contraspionajul comunist, așa că Damian l-a instruit pe Saramet să îi ceară insistent lui Cârlan să-i prezinte pe unul dintre membrii grupurilor din munți. Pentru a nu pierde banii promiși, chiar dacă nu avea nicio conexiune cu grupurile de rezistență armată, Cârlan a recurs la aceeași stratagemă: a inventat un membru. Astfel, l-a convins pe Gheorghe Albu[542], un vechi prieten din copilărie și fost legionar condamnat la șapte ani închisoare pentru participare la Rebeliune[543], ca, în schimbul unei sume de bani, să participe la o întrevedere secretă unde trebuia să recite un text prestabilit. La 19 august, ora 22:45, Cârlan și Saramet se întâlnesc în fața Cofetăriei Republicii de pe Calea Victoriei, peste drum de Hotelul Athénée Palace, de unde pleacă cu un taxi până în Giulești, pentru a-l lua pe Albu de la locuința sa din strada Petru Maior, și se întorc în Piața Universității, pentru a urca în același apartament conspirativ din blocul Colorado, unde se văzuseră și Țanțu cu soția sa cu câteva săptămâni mai devreme. Saramet constată că, de fapt, omul adus de Cârlan nu era membru propriu-zis în vreun grup, ci numai sprijinitor al echipei de 43 de oameni care ar fi activat în Buzău sub conducerea comandorului Vasile Leonida și că ar fi avut legături și cu grupul din Ploiești al unui anume Iacobescu și cu cel din Făgăraș aflat sub ordinea unui individ Strezea (toate informații fiind, bineînțeles, plăsmuiri ale lui Cârlan). După "recitarea" textului, Albu s-a scuzat că nu mai poate rămâne și a părăsit apartamentul, spre nemulțumirea Doctorului[544]. Cârlan a trebuit să înfrunte reproșurile lui Saramet cu privire la omul pe care i-l prezentase, tensiunea dintre cei doi escaladând. Pentru a-i recâștiga bunăvoința curierului, fostul ofițer a susținut că ar mai avea o altă cunoștință care lucrează în aviație, de la care ar putea obține date cu privire la aerodromurile din țară, dar că respectiva persoană se află într-o situație financiară delicată, iar racolarea ar putea să o facă, bineînțeles, numai dacă ar primi banii necesari. Mizând pe girul lui Damian, Saramet a decis să forțeze mâna lui Cârlan, cerându-i să îi aducă la viitoare întâlnire în București câte un membru din fiecare dintre cele trei grupuri, precum și schițe cu terenurile unde ar putea fi parașutate provizii și echipamente pentru cei din munți. Agentul SSI a încheiat discuția reamintindu-i lui Cârlan că motivul pentru care acționează nu este unul pecuniar, ci dorința de a lupta împotriva regimului comunist din România, și vorbindu-i de

sacrificiu și munca pe care el o depune pentru bunul mers al acestei mișcări și că el are nevoie de oameni de sacrificiu, nu de oameni ce au fugit de acasă fiindcă s-au certat cu primarul și jandarmul satului. Preferă foștii legionari și din ăia dintr-o bucată și foști ofițeri care să fie capabili într-un minut să urce zece etaje cu 50 kg în spate. Că el are perfectă încredere în mine, dar îi fac impresia că sunt un om nehotărât.[545]

Confruntat cu neîncrederea lui Saramet, dar și cu presiunea de a livra informații și persoane, în caz contrar fiind amenințat cu sistarea subsidiilor, Cârlan a continuat cu metoda inventării unor informații. La întâlnirile din 20, 24 și 27 august, fostul ofițer a oferit declarații fictive, ajungând chiar să falsifice pe loc notele: "am scris nota în fața lui, dând date și nume așa precum îmi venea în minte, precum și cifra producției fictivă" [546]. După episodul Albu, nu a mai avut însă curajul de a mai aduce o altă persoană, mai ales că ar fi trebuit să o prezinte drept membru efectiv al unui grup de rezistență din munți, iar pentru a suplini această neîndeplinire a sarcinilor a prezentat tot felul de scuze. Chiar dacă munca informativă a lui Cârlan pentru Saramet se desfășura sub o tensiune teribilă și într-un climat de pericolozitate acută, recompensa financiară era extrem de consistentă: numai la întâlnirile din 20 și 27 august, agentul SSI i-a dat fostului ofițer, în total, 35.000 de lei, ceea ce reprezenta, la acel moment, peste 100 de salarii medii lunare[547]!

În paralel, cealaltă filieră, a lui Ghiță Șerbu, intra într-o spirală și mai vertiginosă, sub presiunea posibilității de a scoate informațiile din țară prin intermediul unuia dintre mesagerii infiltrați din occident. Dar de fapt, totul era o acțiune atent plănuită și coordonată de Damian, care l-a instruit pe Saramet să-i ceară Lyei Popescu să preia foile cu date strânse de fostul curier diplomatic, prin intermediul agenților săi, și să i le dea pe 24 august, sub pretextul că le poate scoate din România pe o filieră sigură. Iar iubita lui Opran s-a conformat întocmai sarcinilor primite, nebănuind niciun moment care este, de fapt, manipulată de către contraspionajul comunist. În seara zilei de 20 august 1950, soții Șerbu reveneau în capitală de la Mangalia, din ceea ce avea să fie ultimul lor vacanță și, totodată, ultimele zile petrecute împreună. Peste trei zile, în după amiaza lui 23 august, Lya Popescu s-a dus la locuința prietenilor săi din intrarea Aniversării pentru a-l întreba pe fostul curier diplomatic dacă are pregătite informații pentru a fi trimise în occident. Femeia i-a comunicat că există posibilitatea ca unul dintre cei doi agenți care fuseseră trimiși de Opran să le fotografieze și să apoi să le scoată din țară pe o filieră despre care nu știa nimic altceva decât că este una sigură, iar riscul este, așadar, inexistent. Pentru a grăbi redactarea lor, Lya Popescu i-a adus și recipientul ei cu cerneală simpatică, o pensulă și patru coli A5 de hârtie. Fără să stea pe gânduri, Șerbu a acceptat întrutotul sarcinile, și chiar i-a contactat, în aceeași seară, pe Aurel Angelescu și pe Anton Zaharia. Primului i-a comunicat că este nevoie urgentă de datele pe care le-ar fi putut furniza, stabilind să se întâlnească a doua zi, după amiază, în casa din intrarea Aniversării, iar lui Zaharia i-a cerut date despre viitorul cincinal. Funcționarul de la Centro-coop i-a răspuns că nu le poate obține într-un interval atât de scurt, dar l-a asigurat că, de îndată ce le va avea, i le va pune la dispoziție[548]. Cu toate acestea, discuția telefonică între Șerbu și Zaharia s-a încheiat într-o notă relaxată și chiar veselă, fostul curier diplomatic spunându-i celuilalt că îi va face o vizită în seara zilei următoare pentru a-i aduce un nou plic de poezii anticomuniste[549].

La 24 august 1950, înainte ca Gigi Saramet să se întâlnească din nou cu Haralambie Cârlan, pentru a primi, fără să știe, informații false și foarte costisitoare, la locuința soților Șerbu activitatea informativă a grupului condus de fostul curier diplomat își trăia zenitul, fără ca vreunul dintre ei să bănuiască ceva. Ghiță Șerbu și Aurel Angelescu lucrau de zor la scrierea notelor ce urmau să fie fotografiate și trimise la Paris, însă, sub presiunea timpului limitat sau a emoției de moment, cei doi nu mai cifrau datele, ci scriau numai cuvintele cu cerneală simpatică (nu este clar de ce au ales această variantă de vreme ce oricum ar fi trebuit copiate pe clișee foto). Cum totul fusese făcut în grabă, Angelescu nu avusese răgaz să sustragă documente de la Minister, așa că toate datele erau dictate direct din memorie, vizând o serie întreagă de aspecte precum producția de energie, motoare și transformatoare, starea fabricilor, a echipamentelor, a depozitelor și a regionalelor de electricitate, dar și date despre angajații ministerului și sumele investite în ultima perioadă[550]. Totul se petrecea într-o tensiune tăcută și o încredere totală și aproape palpabilă, căci, spre exemplu, atunci când Angelescu și-a întrebat prietenul cum au să fie scoase din țară informațiile, acesta i-a răspuns doar că nu prin filiera prestabilită, replică evazivă, dar suficientă pentru fostul său coleg de la SSI, care nu a cerut alte detalii. Răspunsul avea să fie clar în jurul orei 17, atunci când în camera lor a intrat Lya Popescu pentru a-i întreba dacă au terminat sau nu, moment în care Angelescu a înțeles că datele aveau să fie predate Paris cumva prin intermediul femeii care inițiasse întreaga structură secretă. Șerbu i-a spus numai că mai au de lucru, așa că femeia s-a așezat pe un fotoliu privindu-i în tăcere cum vorbeau în șoptă, înmuiau pensula în cerneală simpatică, se aplecau deasupra foilor și consemnau datele. "Nici unul din ei nu s-au întrebat despre prezența celuilalt acolo, nici nu s-au temut. Încrederea era totală și reciprocă" [551], rememora Gheorghe Șerbu cele peste 90 de minute pe care le-au petrecut împreună în camera din locuința sa.

Era aproape 18:40, când cei trei se despărteau în fața casei din strada Aniversării, ca și cum plecau de la o banală reuniune de amici, dar știind că s-au achitat cu brio de misiunea lor secretă. Aurel Angelescu o lua la dreapta, spre stația de tramvai de pe Șoseaua Mihai Bravu, cu gândul de a se întoarce la locuința sa din Vatra Luminoasă, iar Ghiță Șerbu și Lya Popescu mergeau în direcția opusă, pe calea Dudești, oprindu-se în Parcul Radorin[552], de unde au luat un taxi către centrul Bucureștilor. Toate informațiile scrise în orele precedente erau în cinci coli bine înfășurate într-un ziar Scânteia pe care femeia îl ținea strâns cu ambele mâini, iar Șerbu avea asupra sa plicul cu poezii "reacționare" pe care voia să i-l ducă lui Zaharia. Prima oprire a fost în dreptul Bisericii Sfântul Gheorghe, unde Gheorghe Șerbu a coborât, a salut-o pe Lya Popescu și a închis ușa mașinii, autovehiculul demarând spre capătul cursei. Peste câteva minute, taxiul oprea pe Calea Victoriei, în fața Bisericii Albe, unde Saramet o aștepta pe Lya Popescu pentru a prelua notele. Atunci când i-a dat Scânteia în care erau ascunse notele informative[553], iubita lui Opran a avut un moment de descătușare și de liniște. Simțea că s-a achitat de misiunea trasată de la Paris și, foarte probabil, credea că este fuga sa din țară este ca și asigurată, fiind numai o chestiune de timp. Ce nu știa însă era că după ce ușa taxiului se închisese, iar mașina demarase, îndreptându-se spre Calea Victoriei, Gheorghe Șerbu fusese imobilizat de ofițerii SSI-ului și, când ea respira ușurată că predase foile, prietenul său se zbătea pe bancheta din spate a unei mașini negre ce se îndrepta cu toată viteza spre Malmaison[554].

Prima piesă căzuse, iar arestările păreau să continue ca într-un veritabil și tragic joc de domino.

Anihilarea întregii rețele informative

Odată cu reținerea lui Șerbu, acțiunea SSI-ului de anihilare a rețelei Lya Popescu - Paula Ventzel nu mai putea fi oprită. În zilele următoare, Ghiță Șerbu a fost anchetat aproape continuu, fără pauze de somn, oferind o imagine veridică și în profunzime a activității în care fusese implicat. Cu toate acestea, este extrem de neclar care au fost ecourile dispariției sale în seara zilei în care a îndeplinit, efectiv, rolul de spion. Absența sa inexplicabilă și subită nu putea trece neobservată, însă declarațiile ulterioare nu consemnează niciun semnal de alertă care să fi fost tras de Irina Șerbu sau de Lya Popescu. La trei zile după, Haralambie Cârlan se reintâlnea

cu Gigi Saramet pentru o nouă rundă de furnizare de date cu privire la grupurile de rezistență (bineînțeles, încă o dezinformare cu rolul de a mai obține niște bani de la așa-zisul mesager al exilului). Nimic nu pare să fi tulburat liniștea structurii informative creată de Lya Popescu.

Mai mult de atât, conform instructajului primit de la Damian, Saramet i-a comunicat fostei iubite a lui Opran că în noaptea de 2 septembrie 1950 va trebuie să plece cu trenul spre Arad, unde se vor întâlni pentru a-i prelua pe cei doi copii și a se îndrepta apoi spre graniță. Aceasta urma să fie ultima discuție a lui Saramet cu Lya Popescu, căci SSI-ul prevăzuse totul în detaliu și avea momentul prielnic să acționeze. Pe când seara începea să se lase peste București, Lya Popescu era condusă la gara unde o aștepta trenul ce avea să o ducă la Opran de nimeni alta de nimeni alta decât Paula Ventzel, cea care visase să fie în locul Lyei Popescu, sperând să fie scoasă din țară și să trăiască alături de Opran. Iar acum înțelegea cu resemnare că, de fapt, fusese un pion în planul comandoului de luptă împotriva comunismului, dar mai ales, în cel de aducere dincolo de Cortina de Fier a femeii pe care fapt o iubea. Cu toate acestea, Paula Ventzel, dând dovadă de o bunătate greu de înțeles, dar și de o senină împăcare cu un destin încă o dată nedrept, a petrecut-o pe Lya Popescu, cerându-i să-i promită că îi va scrie de la Paris (sub numele conspirativ de "Mama Ly" [555]) și urându-i drum bun și grijă la toate pericolele pe care le va înfrunta în periculosul drum printre granițe, miradoare și terenuri de mine. La gară, Lya Popescu era așteptată și de Haralambie Cârlan, care a însoțit-o până la scara vagonului de Paris[556].

Dar bunele intenții nu puteau birui cinicele și perfecte planuri ale SSI-ului. Saramet îi ceruse, în prealabil, Lyei Popescu să aibă asupra sa toți banii și tot ce îi mai rămăsese din pachetele trimise clandestin de la Paris[557], ceea ce, la prima vedere, nu avea niciun sens. La ce bune microfilmele cu instrucțiuni dacă ea avea să plece din țară? Dar femeia nu și-a pus aceste întrebări sau, dacă și le-a pus, nu a căutat un răspuns care nu i-ar fi convenit, însă poate că l-a bănuțit atunci când, în gara Ploiești Vest, ofițerii năvăleau în compartimentul său și o arestau, la mai puțin de o oră de la plecarea în mirajul drumului spre libertate.

Nimeni dintre apropiații săi nu știa că Lya Popescu intrase pe mâinile contraspionajului comunist, iar căderea întregii rețele era numai o chestiune de ore sau, în cel mai bun caz, de zile. Chiar și SSI-ul voia să păstreze momentan conspirativitatea reținerii, de aceea, la mai puțin de 48 de ore de la arestare, aprobau cererea Lyei Popescu prin care femeia solicita să trimită o scrisoare rudelor din Arad, prin care să-i roage să aibă grijă de copiii săi până la vacanța de iarnă, când poate aceasta spera să fie eliberată, supozitie însă greu de crezut[558]. Între timp, la 3 septembrie, aveau loc și ultimele întrevederi între Cârlan și Saramet (o dată la ora 10:00 în fața Academiei Comerciale din Piața Romană și a doua oară la ora 14:30 în dreptul cofetăriei Nestor de pe Calea Victoriei[559]), ocazie cu care Damian și colegii săi s-au convins că fostul ofițer de aviație blufează și nu dispune de informații pe care le-ar ascunde, așa că nu mai avea rost să se tragă de timp și decid să pună în aplicare anihilarea întregii structuri secrete. La 4 septembrie 1950 sunt arestați Paula Ventzel și Haralambie Cârlan, ziua următoare Gheorghe Albu și Gheorghe Dumitrache[560], la 7 septembrie Mihai Sânzianu și Zaharia Anton, la 8 septembrie Aurel Angelescu (oarecum surprinzător de târziu), Ion Diaconu, Irina Șerbu și Mihail Ailincăi, la 9 septembrie ghinionistul Ion Popescu Pera, iar la 10 septembrie locotenent-colonelul Constantin Eftimie, care avea peste ani să-i relateze informatorului "Lucian Dragu" momentul arestării: a fost arestat la Cincul Mare în septembrie 1950 de către un ofițer român de contrainformații și de un sovietic, îmbrăcat în uniformă de locotenent major.

Noaptea, în mașina care îl transport, în dreptul Predealului, el a constatat că sforile cu care îi erau legate mâinile, s-au slăbit, așa că putea scoate mâinile, iar însoțitorul sovietic care ședea în fund lângă el, ținând în mână un pistol, ațipise, iar pistolul se găsea pe perna canapelei între ei.

Un timp, el a crezut că i se întinde o cursă, apoi s-a gândit că ar putea împușca escorta, dar "până la urmă a învins rațiunea sau lașitatea" și el a renunțat la asemenea acte de disperare, zicându-și "poate ei nu știu totul" [561]

Avea însă să-și dea seama că, de fapt, știa prea bine totul. Ultimele două rețineri se petrec la 13 septembrie (Eduard Giuvaergeanu) și 6 octombrie (Ecaterina Eftimie)[562]. Contextul arestărilor pot fi numai ghicite, singura mărturie consemnată fiind cea a inginerului Ailincăi, tatăl Paulei Ventzel, rândurile din declarația sa cuprinzând deopotrivă șocul și decepția bătrânului:

La percheziția făcută în ziua de 8 septembrie 1950 am rămas și surprins și decepționat. Dacă pot fi crezut, numai atunci am căpătat convingerea cauzei arestării fiicei mele și convingerea că nu a mințit când mi-a spus cele de mai sus. Eu am sosit împreună cu nevasta și nepotul, fiul fiicei mele joi seara (7 septembrie - n.m.) la ora 19, venind din Tg. Ocna în urma unui telefon (...), că fiica mea nu se găsește acasă de luni ora 15 când trebuia să iasă dela serviciu. Venind în București am fost la serviciul ei la PTT și mi s-a spus că probabil e arestată, dar nimeni nu a putut să-mi dea nici un detaliu. Orișice alte cauze le-aș fi crezut posibile, numai spionajul nu, căci eram convins că în urma insistențelor mele și a promisiunii ei, această faptă nu a făcut-o. În această nedumerire am fost până la rezultatul percheziției.[563]

Toți cei din țară implicați în rețeaua informativă se aflau acum în închisoare. Cu o excepție: Gheorghe Saramet, călăuză trimisă de Opran și Gelu, cel care trebuia să o scoată din țară pe Lya Popescu și pe cei doi copii ai săi, dar totodată și agentul "Ion" al SSI-ului. Pentru el, viața a mers mai departe ca și cum nimic nu s-a întâmplat. Singurul aspect pe care poate că și l-a adus aminte de la începutul lui septembrie 1950 a fost că "domnul Damian a venit împreună cu domnul Colonel cu care lucrasem și mi-a spus că din nou voi lucra cu domnul colonel. Atunci domnul Damian a spus domnului colonel că am lucrat foarte frumos și că în tot timpul acțiunii am fost atent și mi-am dus cu bine misiunea până la sfârșit" [564]. Coincidentă sau nu, la puțin timp după încheierea acțiunii, Saramet a primit o nouă locuință, într-o vilă de pe strada Belgrad, în spatele Palatului Victoria. Câteva sute de metri spre Șoseaua Aviatorilor era casa unde locuise Giuvaergeanu, iar dacă se îndrepta spre Calea Dorobanți trecea invariabil prin fața clădirii unde trăise până pe 5 septembrie 1950 Aurel Angelescu. Amândoi se aflau în închisoare, iar Saramet se bucura de vremea neobișnuit de caldă din București și de ștrandurile încă deschise la început de toamnă.

Cercetările s-au desfășurat imediat după arestările și, chiar dacă la sfârșitul toamnei ancheta era aproape finalizată, procesul a avut loc în ziua de 27 iunie 1951, fiind judecat de un complet al Tribunalului Militar București (TMB) condus de maiorul magistrat Paul Finichi[565]. Sentința numărul 1088/1951 a secției I a TMB, pronunțată la 2 iulie, a fost inechivoc de aspră: Gheorghe Șerbu, Haralambie Cârlan și Gheorghe Dumitrache au fost condamnați la moarte, în timp ce Lya Popescu, Paula Ventzel (fiind femei, nu au primit sentința capitală) și Aurel Angelescu **la muncă silnică pe viață**. Fostul locotenent-colonel Eftimie Constantin primise **25 de ani muncă silnică**, Ion Popescu Pera **la 20 de ani muncă silnică**, Anton Zaharia **la 15 ani muncă silnică**, Gheorghe Albu la zece ani temniță grea, Eduard Giuvaergeanu la opt ani temniță grea, Ion Diaconu la cinci ani temniță grea, Mihai Sânzianu, Irina Șerbu, Ecaterina Eftimie și Mihai Ailincăi la câte doi ani închisoare

corecțională. Există o fișă matricolă penală pe numele Silviei Tican, document conform căruia, cel puțin, în intervalul noiembrie 1950 - ianuarie 1951 ar fi fost închisă la Jilava, însă nu cuprinde nicio mențiune cu privire la condamnare (în afara unei evazive precizări "este în cazul cu Paula Vențel" din rubrica cu informații despre arestare), iar numele său nu apare în lotul judecat în iunie 1951.

Recursurile înaintate de cei condamnați sunt reflecții ale dramelor pe care le trăiau niște oameni implicați, de multe ori fără să înțeleagă pe plin însemnătatea acțiunilor lor, într-o operațiune de spionaj gândită de la peste 2000 de kilometri. Bineînțeles, avocații fiecăruia au încercat să minimizeze importanța implicării celor pe care îi reprezentau sau măcar să găsească circumstanțe atenuante. "Dacă ținem seama de datele persoanele ale acuzatului Gheorghe Șerbu", se preciza în recursul înaintat la 6 august 1951, "observăm că el a crescut la școala și în mentalitatea burgheză, care i-au deformat conștiința" [566], ceea ce ar fi o contextualizare a culpei sale, în vedere comutării sentinței capitale în muncă silnică. "Acuzata Lya Popescu nu a negat faptele care i s-au pus în sarcină", cuprindea și recursul ei, "și a arătat că una dintre cauzele cele mai puternice care au determinat-o să săvârșească această crimă a fost dragostea și legătura veche sentimentală, care o ținea de acel Opran fugit în Franța" [567]. Altele încercări au fost însă și mai îndrăznețe și naive, așa cum s-a întâmplat în cazul Irinei Șerbu ("ea fiind o femeie simplă și needucată, nu și-a putut da seama de gravitatea faptelor (...), apoi este greu ca o soție să-și denunțe soțul" [568]) sau al lui Eduard Giuvaerceanu care era descris de avocatul său drept "un modest salariat (...)" în plus este infirm / surd / și cu o capacitate intelectuală redusă, așa cum s-a putut constata în tot timpul desbaterilor la instanța de fond. Într-un cuvânt, nu este periculos pentru societate" [569]. Însă dincolo de limbajul stângaci, documentele cuprindeau, totodată, și disperarea și groaza familiilor celor condamnați la moarte: la momentul arestării, Cârlan avea o fată de numai nouă luni, iar sentința magistraților militari însemna că nu o va vedea niciodată mergând, nu o va mai ține niciodată de mână și nu va avea bucuria să audă spunând "tata" [570]. Soția lui Dumitrache, care chiar dacă fusese constrânsă să intențeze divorț pentru a-și proteja familia, făcea apeluri către Tribunalul Militar ca îi comute bărbatului sentință în orice altă pedeapsă, dar numai să nu-l trimită în fața plutonului de execuție care i-ar fi lăsat copilul de numai câțiva ani orfan de tată.

Toate însă au fost respinse [571], iar pedepsele inițiale au rămas în aplicare. Astfel, în noaptea de 27/28 februarie 1952, Haralambie Cârlan și Gheorghe Dumitrache au fost executați în Valea Piersicilor de la Fortul 13 Jilava [572], acolo unde avea să-și găsească sfârșitul și Gheorghe Șerbu în noaptea de 23/24 aprilie 1952 [573]. Restul aveau să petreacă până la 14 ani în închisorile comuniste din România, iar unii precum, Diaconu sau Angelescu, nu au mai fost niciodată reprimiți de familiile lor. Paula Ventzel avea să supraviețuiască detenției, chiar dacă cei aproape 14 ani de închisoare lăseseră urme grele asupra sa, murind însă la numai câteva luni după eliberare. Și Lya Popescu a trăit clipa eliberării, în 1964, preferând apoi să ducă o existență foarte retrasă. Pentru niciunul însă viața nu a mai fost la fel.

2.3.2. Acțiunea Secară - Suțer

La sfârșitul anului 1949, sectorul ofensiv al SIMRE se afla într-o situație delicată: trimiterea unui agent în țară eșuase fără ca măcar acesta să treacă granița în România, iar crearea unei rețele informative în țară, prin intermediul Lyei Popescu și al Paulei Ventzel, se afla încă la stadiul de speranță, chiar dacă mecanismul de contactare și racolare al celor două femei fusese pus în mișcare. Dar cum în domeniul intelligence-ului, hazardul poate schimba cursul evenimentelor, norocul părea să le fi surâs lui Opran și Țanțu: în restaurantul românesc al lui Max Manolescu circula zvonul că ar fi apărut un medic român recent venit de la București care îi căuta pe liderii țărăniști din exil pentru a le comunica un cod secret de comunicare cu un agent din interiorul țării. Înainte ca informația să producă mai multe ecouri decât făcuse deja, și, implicit, de a deconspira iremediabil activitatea presupusei rețele din România, șeful sectorului ofensiv se așeza la masa unde se aflau doctorul Suțer și soția sa pentru a investiga zvonurile și, în caz favorabil, pentru a aduce structura informativă sub controlul SIMRE.

Un agent de cursă lungă

Inițiatorul întregii acțiuni nu era doctorul Suțer, ci prietenul său Dumitru Secară, un inginer constructor cu relații în sfera conducerii Partidului Național-Țărănist, și care mai activase ca agent secret în anii celui de-al Doilea Război Mondial. Alături de Costică Murgur [574] și de inginerul Alexandru Ionescu, Secară fusese racolat în toamna lui 1943 [575] de către Nicolae Țurcanu [576], un român recrutat în 1941 de către Intelligence Service și trimis în țară pentru a crea un post conspirativ de radio-recepție ce urma să fie folosit de către Iuliu Maniu și de alți lideri țărăniști pentru a comunica - via Cairo - cu aliații anglo-americani. În declarațiile sale, Dumitru Secară a susținut că a activat în rețeaua informativă a PNT numai până la finalul lui august 1944 [577], așadar numai împotriva administrației Antonescu, cererea sa de eliberare din funcție fiind acceptată de către Corneliu Coposu, cu care, de altfel, avea să rămână într-o strânsă prietenie [578]. Mult mai probabil, însă, Secară a continuat să lucreze informativ pentru Intelligence Service și după plecarea lui Țurcanu, în noiembrie 1944, mai ales că a rămas în legătură cu Ivor Porter [579], liderul acțiunii Autonomus [580], liderul unui alt grup trimis clandestin în țară, la finalul lui 1943, pentru a sprijini rezistența împotriva administrației Antonescu. După ce și Porter a părăsit România, Secară a continuat să trimită informații prin intermediul cuiva din cadrul Legației Britanice (agentul "Mircea"), activitatea sa oprindu-se, în 1947 sau 1948, când persoana de legătură nu a mai fost considerată de încredere.

Anticomunist și democrat fervent, inginerul Secară era convins, la fel ca mulți alții rămași la est de Cortina de Fier, de iminența unui război între Apus și Răsărit din care statele occidentale nu aveau cum să nu iasă învingătoare, iar România să redevină o țară eliberată. Așa că pentru a sprijini concret lupta împotriva comunismului, s-a decis să pună bazele unei rețele informative care furnizeze informații structurilor secrete din occident. Implementarea misiunii se lovea însă de două probleme majore: lipsa unei modalități tehnice de comunicare cu occidentul și pierderea contactului cu liderii politici țărăniști care l-au fi putut pune în legătură cu structurile informative din lumea liberă. Prima dificultate putea fi depășită, la fel ca în anii războiului, prin intermediul unei stații de emisie-recepție, mai ales că Iordan Angelescu, cumnatul său, putea avea cunoștințele necesare construirii unui astfel de aparat, fiind un pasionat al radiotelegrafiei. Legătura dintre cei doi nu era numai de rudenie prin alianță, dar și o solidă prietenie, căci amândoi urmaseră cursurile Politehnicii bucureștene și împărțiseră, între 1939-1942, aceeași garsonieră de la etajul III al Hotelul Dinu [581] de vizavi de Gara de Nord. Chiar dacă, după război, se mutase în orașul de pe Bega, Angelescu își dorea să revină în capitală, astfel că putea fi utilizat în schema de acțiune preconizată. Prima tatonare în acest sens a avut loc la 20 iulie 1949, în timpul unui banale întâlniri de familie în casa din strada Praga unde locuiau soția Suțer: profitând că toți ceilalți jucau cărți, Secară i-a pus lui Angelescu o serie de întrebări tehnice legate de posibilitatea de comunicare prin intermediul unui aparat de emisie-recepție artizanal. Răspunsurile primite i-au confirmat așteptările că fratele soției sale poate fi omul de care are nevoie, fără să-i destăinuie acestuia motivul chestionării, lăsând discuția, pentru moment, fără o finalitate clară.

Însă toate acestea ar fi fost în zadar dacă nu avea cui să transmită informațiile: la București era extrem de riscant să încerce să ia legătura cu cineva din cadrul reprezentanțelor diplomatice, așa că singura variantă era contactarea cuiva de încredere din exil care să mijlocească refacerea contactului. Iar șansa sa a fost nenorocul altuia: unul dintre apropiații săi, doctorul Adam Șuțer (amiciția dintre cei doi fiind dată de soțiile Veronica Secară și Adina Șuțer, care erau prietene din copilărie) era grav bolnav și spera să obțină dreptul de a călători la Paris, singurul loc unde mai putea găsi vindecarea. Lucrând ca radiolog la Spitalul Colțea, activitate care îl expusese vreme îndelungată la radiații, Șuțer fusese victima unui accident medical în 1948 ce-i provocase o formă agresivă de radiodermită[582] care, pe lângă urmele vizibile și dureroase la nivelul mâinilor, condusesese și la amputarea a două degete[583]. Iar în vara lui 1949, atât Adam Șuțer, cât și Adina Șuțer (care îl îngrijea, având în vedere handicapul și starea de sănătate precară), au primit pașaport, urmând să plece în Franța la 13 noiembrie. Mizând pe sprijinul doctorului, chiar și fără să fi discutat în prealabil, Secară a decis să facă pasul decisiv în recrutarea cumnatului său, propunerea efectivă de a se implica în activitatea clandestină de transmitere de informații către occident fiindu-i făcută lui Angelescu la începutul lunii august 1949. Aflat în București, acesta l-a însoțit pe Secară într-o scurtă plimbare până la locuința acestuia, timp în care inginerul a dus discuția din aproape în aproape până la oferta propriu-zisă: vorbind despre filmele franceze care rula în cinematografele din capitală, printre care și "Bataille du rail" [584], având ca subiect rezistența antinazistă, Dumitru Secară l-a întrebat pe cumnatul său dacă nu crede că ar putea face și ei ceva similar în România comunistă, cum ar fi transmiterea de informații printr-un post radio clandestin[585]. La răspunsul - dat mai degrabă inconștient - că ar fi posibil, mai ales dacă ar avea și o licență de radiofonist amator, liderul structurii l-a chestionat concis cu privire la construirea unui aparat de radio-emisie, argumentând că există în Franța grupuri de refugiați care, dacă sunt informate, pot sprijini rezistența armată din munții României, primul contact cu cei de dincolo de Cortina de Fier urmând să fie stabilit de doctorul Șuțer. În fața unui plan ce părea, cel puțin la prima vedere, materializabil, pus în aplicare de un om, care nu numai că îi era rudă, dar în care putea avea încredere, și care avea, la rândul său, valori și opinii anticomuniste, Iordan Angelescu a acceptat să facă parte din structura secretă, cu responsabilitatea asamblării și operării aparatului[586].

Așa că fiecare dintre obstacolele demarării acțiunii informative părea că poate fi depășit, chiar dacă discuțiile fuseseră purtate numai pe o singură direcție. Pe 8 noiembrie 1949, cu câteva zile înainte de a se îmbarca în trenul care avea să-l ducă la Paris, Șuțer a primit vizita lui Secară, care i-a cerut să-l ajute în activitate sa secretă, prin contactarea unor persoane din rândul emigrației politice române de la Paris, sarcini pe care gazda sa le-a acceptat ca pe ceva firesc și deja discutat. Doctorul trebuia să ia legătura cu Virgil Vercini și Augustin Popa, liderii din exil ai Partidului Național-Tărănesc, sau chiar cu Nicolae Țurcanu, și să le ceară refacerea legăturii secrete printr-un angajat de încredere al Legației Britanice. De asemenea, trebuia să le comunice că în munții României încă există o rezistență armată activă, dar că fără sprijin concret din exterior, aceste grupuri nu vor mai putea rezista pentru mult timp, și că un număr din ce în ce mai mare de deținuți politici sunt trimiși la Canalul Dunăre-Marea Neagră, iar familiile lor au de înfruntat numeroase greutăți materiale. Nu în ultimul rând, i-a dat și un exemplar al cărții "Comandantul Insulei Păsărilor" scrisă de S. Dicovski, pentru a folosi în crearea unei noi chei de cifrare a mesajelor[587], cumpărându-și apoi încă un exemplar pentru a-l utiliza, la rândul său, în descifrarea viitoarelor comunicări.

Însă legătura cu Serviciul de Informații al Militarilor Români din Exil nu avea să se facă nici datorită trecutului de spion al lui Dumitru Secară, nici grație eforturilor doctorului Șuțer de a-i contacta pe liderii țărâniști din exil, ci în urma unei banale vizite a Adinei Șuțer la atelierul croitoresei sale, Antoinette Neagoe, din strada Inginer Giullini din dosul Grădinii Botanice. La fel ca în atâtea alte cazuri din întreaga existență a SIMRE, hazardul a fost cel care a adus speranțe sau nefericire, ori, așa acum avea să fie cazul acum, a creat anumite legături ce s-au dovedit ulterior esențiale în dinamica activității de spionaj. La acea întâlnire, din atelierul lui Antoinette Neagoe se mai afla și o a treia persoană: nimeni alta decât Adina Țanțu, soția lui Mihail Țanțu despre care știa că a evadat din închisoare, a fugit din țară și se află la Paris, fără să bănuiască faptul că soțul său se afla în conducerea sectorului ofensiv al Serviciului de Informații al Militarilor Români din Exil. Aflând că cealaltă clientă a obținut dreptul de a călători la Paris, Adina Țanțu a rugat-o pe Adina Șuțer să accepte să îi facă un favor și să-l contacteze la Paris pe soțul său:

d-na Țanțu a început să plângă, m-a rugat s-o iert că îndrăznește să mă deranjeze, dar că este foarte nenorocită, soțul ei fugise și o lăsase singură și fără nici un ajutor, că trecuse prin momente grozave până a primit veste dela el, că în ultima scrisoare îi spunea că a lucrat la o fermă ca să se întrețină(.) că îi e frică că trebuie să fie într-o stare disperată și mă implora că dacă plec la Paris să-i spun că e sănătoasă, că e nenorocită fără el, dar că îl așteaptă credincioasă să se întoarcă. Evident mi s-a făcut foarte milă de ea și i-am promis că dacă plec la Paris și-i întâlnesc soțul (o) să-i spun toate acestea.[588]

În săptămânile următoare, cele două femei s-au mai întâlnit de câteva ori, Adina Țanțu pregătind pentru Mihail Țanțu un pachet care conținea un prosop tradițional pe care îl țesuse chiar ea, în care erau învelite o iconiță și două fotografii. Cele două poze erau de fapt ceea ce trebuia să ajungă la fostul căpitan de parașutiști, fiind declarația de dragoste a unei femei despărțită de soțul său de mii de kilometri, de sârme ghimpate și ani de închisori, de ideologii antagonice, de incertitudini chinuitoare și de speranțe încă vii:

mi-a spus că se fotografiase la Color-Studio, că o costă o avere, că se privase dela mâncare ca să le poată face (...) a venit într-o dimineață (...), iar a plâns, a spus că mă invidiază, că și-ar da viața să-și poată vedea soțul, mi-a povestit că se iubeau de când erau de 17 ani, că nu poate trăi fără el. Recunosc că am fost foarte impresionată de sbuciumul acestei femei.

Mi-a arătat apoi două fotografii (în poziții diferite) pe care m-a implorat să le duc soțului ei să n-o uite, că îi e frică că în singurătatea lui să nu găsească altă femeie și să o lase pe ea, mi-a repetat că e disperată și nu mai poate trăi fără el.[589]

În fața unei asemenea drame personale, Adina Șuțer a acceptat fără rezerve să fie intermediarul Adinei Țanțu, fără să bănuiască faptul că această inocentă cerere avea să îi schimbe destinul familiei sale[590]. În fond, nu era singurul comision pe care urmau să-l facă la Paris, căci și doctorița Ileana Aluneanu[591], o colegă a lui Adam Șuțer, le dăduse un pachet pentru aviatorul Max Manolescu, căruia trebuia să-i transmită și unele vești legate de familia lui. Cu nădejdea într-o operație reușită la spitalul american din Paris și o recuperare medicală fără probleme, soții Șuțer au plecat cu trenul la 11 noiembrie 1949, ajungând la destinație după mai bine de două zile, în dimineața de 14 noiembrie[592].

Aventura pariziană

Primul contact cu lumea exilului din Paris s-a petrecut în după-amiază zilei de 15 noiembrie, când soții Șuțer l-au întâlnit pe Max Manolescu la Hotelul Anglo-latin, unde acesta locuia, pentru a-i da pachetul trimis de doctorița Aluneanu. Apariția și gestul lor l-au impresionat pe Manolescu care s-a apropiat de soții Șuțer, mai

ales că aceștia aveau să revină frecvent în restaurantul său cu specific românesc din Rue Le Peletier. Localul din arondismentul 9 al capitalei franceze era, de altfel, unul dintre punctele de coagulare ale comunității românești, fiind și locul unde Adam Suțer se tot interesa cum îi poate întâlni pe Virgil Veniamin sau Augustin Popa.

Dar nici în acest aspect, lucrurile nu s-au desfășurat conform unei planificări ori a unei abordări strategice, ci în urma unei fapt neprevăzut: soții Suțer s-au întâlnit pe peronul unei stații de metrou cu inginerul Elizeț Anghelescu[593], un vechi prieten despre care știau că fugise din țară[594]. Anghelescu le-a prezentat pe Grigore Coroiu, o vagă cunoștință a lui Adam Suțer, de pe vremea când lucra la dispensarul Bucur, ajuns în 1949 - dacă legenda sa este adevărată[595] - în condiții dramatice la Paris. Prin intermediul lui Coroiu aveau doctorul să ia legătura cu conducerea țărănistă din exil, primul contact petrecându-se la scurt timp, când Adam Suțer, însoțit, bineînțeles, de Coroiu, l-a vizitat pe avocatul Mihai Răutu, la hotelul unde locuia acesta din urmă. Viitor membru în Comitetul Național Român[596], Răutu l-a supus pe noul venit la un interogatoriu neoficial cu privire la modul în care a ajuns în Franța, privindu-l la început, în mod firesc, cu rețineră și neîncredere, și i-a cerut informații despre starea de spirit a populației din țară. Aflând despre codul primit de la un agent secret din țară, avocatul a încercat să-l deturneze pe Suțer de la obiectivul său inițial, căutând să-l preia sub coordonarea sa și propunându-i în acest sens să-i predea cartea de care îi pomenise, iar apoi să-l însoțească într-un voiaj la reședința Regelui Mihai din Florența, ambele propuneri fiind de neacceptat pentru Suțer[597]. În primul rând, doctorul se afla la Paris pentru vindecarea radiodermitei, ceea ce reprezenta prioritatea și motivul pentru care se afla în Franța, iar starea de sănătate oricum nu i-ar fi permis o altă deplasare, iar în al doilea rând, nu avea cum să ascundă mențiunile din pașaport cu privire la periplul italian (unde se afla suveranul), detaliu care, după revenirea în țară, nu putea fi ascuns ori explicat Securității și ar fi condus la repercusiuni[598]. După discuția cu Mihai Răutu, tatonări care nu au dus nicăieri, tot Coroiu a fost cel care i-a mijlocit lui Adam Suțer o întrevvedere cu Virgil Veniamin. Însoțit de inginerul Elizeț Anghelescu, Suțer l-a întâlnit pe liderul țărănist la Biblioteca Centrală din Paris, unde Veniamin l-a privit cu mult mai multă neîncredere și scepticism decât Răutu, motivând că nu-l cunoaște pe inginerul Secară[599] și nici nu le poate acorda vreun sprijin material. Atitudinea politicianului pe care i-l indicase Dumitru Secară și de care își legase atâtea speranțe l-a indignat pe Adam Suțer, care nu putea înțelege cum unor oameni care trăiau în România comunistă și care erau dispuși, din proprie inițiativă, să-și asume riscul de a face spionaj în favoarea occidentului, li se refuza, cu seninătate, oferta. De cealaltă parte, Veniamin avea însă motive firești să fie reticent față de bărbatul din fața sa, a cărui simplă prezență ridica semne de întrebare. Ideea că un român a venit în mod legal la Paris, împreună cu soția, și care mai susținea și că are un cod secret din partea unui spion din țară, reprezenta, în mod evident, o legendă a cărei veridicitate era aproape imposibil de crezut. Iar atitudinea liderului țărănist nu era o excepție în comunitatea românească din capitala franceză, ci, dimpotrivă, se înscria perfect în răceala pe care soții Suțer au simțit-o din plin din partea exilaților, odată ce s-a aflat că nu plecaseră clandestin, ci veniseră la Paris cu aprobarea autorităților române, soția doctorului amintindu-și că bineînțeles, apariția noastră (a soților Adam și Adina Suțer - n.m.) a stârnit oarecare senzație, masa noastră (de la restaurantul lui Max Manolescu - n.m.) a fost destul de asaltată, toți dorind să afle pe unde am... fugit, și ce mai e prin țară. În urma declarației noastre că suntem trimiși și întreținuți de Ministerul Sănătății, cordialitatea tuturor s-a domolit, rămânând numai curiozitatea de a ști vești din țară. Din acea zi, adică a 2-a sau a 3-a dela sosirea noastră, am fost tratați cu o politeță rece, care cu timpul a dispărut și ea. Ni s-a spus în față că suntem suspecti, că am fost văzuți drept comuniști notorii, căci cum altfel s-ar putea explica obținerea pașaportului, nu numai pentru soțul meu (bolnav), dar și pentru mine. Cum nu aveam de dat socoteală nimănui nici de părerile noastre, nici de apartenența noastră politică (soțul meu era și este membru de partid), ne-am mărginit să mâncăm și să plecăm imediat. Cu timpul însă, atmosfera a devenit prea ostilă și am schimbat restaurantul.[600]

Dar la începutul lunii decembrie 1949, când atitudinea exilaților nu era încă atât potrivnică, în timp ce Adam și Adina Suțer luau o gustare la restaurantul lui Max Manolescu, la masa lor s-a așezat un bărbat care s-a recomandat drept Mihai Țanțu[601]. Prezența unui român venit recent, în mod legal, și care nu ascundea faptul că are de comunicat un cod secret al unei persoane care activează în țară nu avea cum să nu ajungă, în cele din urmă, și la urechile SIMRE-ului. Datele disponibile nu fac lumină asupra modului în care informația a parvenit structurii condusă de generalul Petrescu, fiind posibile trei variante: fie în urma încercării Adinei Suțer de a-l contacta pe Mihail Țanțu la adresa indicată de soția sa (fostul căpitan de parașutiști nefiind, la acel moment, în Franța[602]), fie au fost înștiințați de cineva care frecventa restaurantul din Rue Le Peletier, fie Virgil Veniamin le dăduse pontul. A doua și a treia ar putea părea cele mai probabile: pe de o parte, o structură de informații este de presupus să aibă informatori într-unul dintre cele mai frecventate puncte ale comunității românești (Adina Suțer chiar amintind că la restaurantul lui Max Manolescu l-a cunoscut pe Bobby Chintescu[603], unul dintre ofițerii angajați ai SIMRE[604]), iar pe de altă parte, exista un acord între liderii țărăniști și Mihail Opran prin care aceștia trebuiau să îl înștiințeze pe șeful structurii informative despre orice persoană nou-venită care îi contacta[605]. În plus, Virgil Veniamin refuzase deja colaborarea cu doctorul venit de la București, afacere care totuși putea fi profitabilă prin tranzacționare pe "bursa informațiilor secrete", mai ales că știa că acesta sosise la Paris având și sarcini legate de spionaj. Totuși, aproape sigur prima variantă este cea veridică, deoarece discuția și vizita ulterioară pe care Țanțu le-a făcut-o la hotelul unde erau cazați au vizat exclusiv pe soția sa și pachetul pe care i-l trimisese. Ipoteza este confirmată și de motivația și desfășurarea următoarelor întâlniri dintre Țanțu și soții Suțer. Abia în preajma Crăciunului, așadar la o lună și jumătate după sosirea soților Suțer la Paris, una dintre celelalte două variante[606] s-a adeverit, deoarece la 26 decembrie 1949, Mihail Țanțu revenea îngrijorat în camera hotelului Terminus Orleans, unde se aflau Adam Suțer (încă în recuperare după prima operație), Adina Suțer și Elizeț Anghelescu, pentru a-i cere doctorului informații asupra codului secret și a întâlnirii cu Mihai Răutu, despre care Coroiu răspândise vești în comunitatea românească[607]. Cuvintele fostului căpitan de parașutiști au produs spaimă în sufletul femeii, care abia acum înțelegea că soțul său primise o sarcină de spionaj din partea lui Secară, însă doctorul a încercat să o liniștească, spunându-i că totul se poate rezolva, punând apoi pe masă cartea despre care spunea că ar conține un mesaj secret, dar pe care nu ar fi dat-o nimănui. Însă așa cum avea să explice Țanțu, situația era departe de a fi rezolvată. Odată devenită publică, informația despre cod și activitatea informativă urma să ajungă și la sursele legăției române de la Paris, care, inevitabil, o trimitea mai departe la București[608]. În acest caz, soții Suțer nu se mai puteau întoarce în țară fără să suporte anchetele Securității. Soluția liderului SIMRE era de a-și folosi oamenii din emigrație pentru a răspândi un contra-zvon prin care să întărească ideea că, de fapt, soții Suțer sunt agenți ai Bucureștiului trimiși cu misiune conspirativă la Paris pentru a se infiltra în rândul exilaților și a dezinforma structurile secrete occidentale, ceea însemna că presupusul cod era o simplă invenție menită să-i ajute în demersul lor. Reușita planului era discutabilă, dar

părea să fie singura variantă disponibilă.

În seara ultimei zile a anului 1949, Țanțu a revenit la hotelul însoțit de un bărbat care s-a recomandat drept Georgescu, acesta fiind, de fapt, numele fals pe care îl utiliza Mihail Opran[609]. Soții Suțer nu au cunoscut identitatea reală a bărbatului care le fusese prezentat, însă au dedus că trebuie să fie un superior al fostului căpitan de parașutiști. Opran i-a supus unei verificări camuflage, pentru a se asigura că, într-adevăr, nu sunt agenți ai Bucureștiului, ci, dimpotrivă, sunt români cu opțiuni anticomuniste care ar putea fi utilizați în țară. Rolul oficial al întrevederii cu falsul Grigorescu era ca acesta să-i cunoască, fiind prezentat drept singurul care l-ar fi putut ajuta pe doctorul Suțer să se angajeze rapid într-un spital francez, în cazul în care el și Adina Suțer nu s-ar mai fi putut întoarce în România[610]. La finalul întâlnirii, în schimbul cărții "Comandantul insulei pășărilor", Grigorescu i-a împrumutat cu franci francezi pe soții Suțer (pentru care viața la Paris le solicitase din plin atât sprijinul oferit de autoritățile române, cât și puținele economii de care cei doi dispuneau), ceea ce avea să facă ulterior și Țanțu, urmând ca suma, fie să fie returnată după angajarea la un centru medical parizian, în cazul în care nu se mai puteau întoarce în țară, fie, dacă izbuteau să revină în România, să fie convertită în lei și predată Adinei Țanțu.

Procesul de racolare al soților Suțer a fost condus de Țanțu cu multă răbdare, în pași mici, pentru a nu risca să piardă o oportunitate atât de rară ca aceasta. Așa că la abia la a opta vizită pe care le-a făcut-o la hotel, liderul SIMRE i-a chestionat cu privire la prietenii apropiați ai familiei Suțer, ocazie cu care cei doi i-au povestit pe larg despre Dumitru Secară și ceea ce știau legat de activitatea sa din vremea războiului, despre atitudinea lui Iordan Angelescu față de regimul comunist, precum și despre situația altor prieteni de încredere precum doctorul Merlescu[611] sau inginerul Ștefan Tutoveanu[612], pe care, la nevoie, s-ar fi putut conta[613]. Dar recrutarea propriu-zisă nu se putea face fără rezolvarea posibilei deconspirări a existenței codului față de informatorii Legației Române, iar sprijinul concret pe care Adam Suțer urma să-l dea lui Țanțu constituia răsplata pentru soluționarea pericolului care le-ar fi pus sub semnul întrebării întoarcerea în țară și ferirea de eventualele repercusiuni din partea Securității. În acest context, la 19 ianuarie 1950, Mihail Țanțu a venit la hotel cu o foaie albă de hârtie, pe care spunea că are mesajul dela omul lui dela legație. A cerut săpun de rufe și după ce a uns cu clăbuc hârtia, au apărut în roșu niște litere pe care a cerut soțului meu să i le dicteze repede, până nu dispar. După ce a descifrat, a spus soțului meu că ne putem întoarce fără grijă, deoarece legația nu știe nimic despre chestiunea cu codul. Tot atunci ne-a mai spus că serviciul pe care i-l cere soțului meu este de a duce un mesaj în țară, mesaj pe care îl va camufla atât de bine, ca soțul meu să nu riște nimic. Apoi a cerut soțului meu o pereche de pantofi cu șanurile respective. [614]

Imaginea agentului care lucrează conspirativ, a literelor roșii care apar misterios și dispar subit, a descifrării unor caractere ce păreau fără sens trebuie să fi produs o puternică impresie soților Suțer. Întrebarea cea mai evidentă este dacă toată acțiunea lui Țanțu nu fusese, de fapt, decât un bluf menit să-i impresioneze și să-i câștige de partea sa, creându-i totodată postamentul unui salvator căruia soții Suțer îi rămăseseră datori. Căci, în cazul în care la 19 ianuarie 1950, Legația română nu ar fi știut despre codul secret avut de Adam Suțer, nu înseamnă că această informație nu i-ar fi putut parveni ulterior, punând apoi în mișcare sistemul represiv al regimul comunist asupra doctorului și a soției sale. În plus, chiar dacă au fost cazuri în care structura lui Opran conta pe obținerea de date de la persoane care participau la evenimentele legației române, nu a fost identificată nicio altă situație care să ateste că SIMRE, în 1949 ar fi avut o sursă în interiorul reprezentanței diplomatice și care să fi avut și acces la asemenea informații (ceea ce, bineînțeles, nu exclude ca totul această ipoteză, mai ales că în 1952 există certitudinea prezenței unui informator francez în cadrul ambasadei[615]). Așa că este imposibil de stabilit dacă a fost sau nu un șiretlic al lui Țanțu sau chiar avea conexiuni în interiorul legației capabile să ofere astfel de date, ambele variante fiind posibile (interesant este faptul că Securitate pare să nu fi investigat această pistă de scurgere de informații). Cert este însă că acesta a fost momentul în care doctorul și a soția sa au acceptat să intre propriu-zis în orizontul de acțiuni al SIMRE, devenind una dintre rețelele aflate în sarcina lui Țanțu.

Comunicarea codului ce trebuia să fie utilizat în transmiterea de informații s-a petrecut la penultima întâlnire dintre Țanțu și Adam Suțer. Liderul SIMRE i-a făcut un instructaj cu privire la modul de cifrare și descifrare, cerându-i să memoreze metoda deoarece urma să fie dată mai departe agenților odată cu materialul propriu-zis. Chiar dacă Țanțu a încercat să dezmință ulterior pentru a-i reduce oarecum vinovăția doctorului, rolul acestuia din urmă nu era numai de a recruta persoane de încredere care aveau misiunea de a trimite informații la Paris, ci și de a scrie el însuși scrisori sau cărți poștale banale, în care să includă date cifrate și conspirate cu cerneală simpatică[616].

În dimineața zilei de 2 februarie 1950, cu numai câteva ore înainte de îmbarcarea în trenul de București, Mihail Țanțu a apărut din nou la ușa camerei de hotel, având asupra sa materialul pe care doctorul urma să îl aducă în țară pentru crearea rețelei informative. Cu toate că discuțiile dintre agent și cei soții Suțer se derulau de mai multe zile, ascunderea materialului informativ nu a fost temeinic pregătită, întreaga operațiune din camera de hotel stând mai degrabă sub semnul improvizăției. Țanțu cumpăraseră câteva cărți de tehnică, medicale sau de radiotelegrafie (un asemenea subiect cu siguranță ar fi atras atenția grănicerilor ori Securității, așa că inclusiv acest detaliu este discutabil din punct de vedere al conspirativității), pe ale căror pagini intenționase să scrie cu cerneală simpatică adresele unde trebuiau trimise date, precum și alte informații necesare. Ca dovadă însă că pregătirea a fost superficială, Țanțu nu încercase din timp să verifice calitatea hârtiei din fiecare volum, iar atunci când a făcut însemnările, a constatat că unele dintre ele sunt lizibile. Așa că a rupt o foaie dintr-o broșură de radiotelegrafie și a decis să meargă numai pe cele trei seturi de microfilme pregătite: unul pentru Adam Suțer, unul pentru Dumitru Secară și unul pentru un individ cu numele de cod Helios. Setul acestuia din urmă trebuia pus într-un plic pe care să-i fie scris numele, care la rândul său urma să fie introdus într-un alt plic ce trebuia livrat doamnei Ciocâlțeu, destinatarul real fiind, probabil, Alexandru Ciocâlțeu, care colabora cu celula operativă din Turcia[617].

Pentru ascunderea celor trei seturi de microfilme, agentul SIMRE a intenționat mai întâi să le plaseze într-o scobitură anume pregătită și camuflată a șanurilor, însă ascunzătoarea putea fi detectată cu ușurință. Așa că a schimbat planul, încercând să le pună în tocul pantofilor, însă nici această variantă nu a funcționat. Având din ce în ce mai puțin timp la dispoziție, i-a cerut Adinei Suțer tubul de pastă de dinți, a golit o parte din conținut, iar în locul acestuia a introdus un tubuleț în care se aflau pachetele cu microfilme, restul pastei fiind utilizată pentru mascarea materialului secret introdus în recipient[618]. Totodată, Țanțu i-a dat doctorului (care nici nu fusese inițial de față, sosind ulterior în cameră) formula cernelii simpatică, dar și două lupte pentru citirea microfilmelor, i-a explicat cum trebuie să scrie notele și ce fel de informații să culeagă - "tot ce cred (el și ceilalți care vor primi microfilmele - n.m.) de cuviință că ar putea să-l intereseze, despre situația economică, culturală, militară din țară" [619] -, aspecte care ar fi trebuit, cu siguranță, pregătite la una dintre întrevederile anterioare, iar nu cu câteva ore înainte de plecarea înapoi spre România. Probabil dintr-o prudență excesivă, partea esențială a

comunicării - cheia de cifrare și descifrare - i-a fost împărtășită doctorului, de către Mihail Țanțu, cu puțin timp înainte de a se urca în tren, având așadar numai câteva zeci de minute pentru a o memora. În seara zilei de 2 februarie 1950, soții Suțer se urcau în garnitura de tren cu care aveau să părăsească "orașul luminilor", unde găsiseră vindecarea mult-așteptată și gustaseră din plin aerul libertății, și se îndreptau spre Bucureștiul aflat în umbra Moscovei.

Dar pe lângă toate cărțile și microfilmele pe care doctorul Suțer trebuia să ducă cu el în țară, Țanțu le-a mai dat și două pachete: unul cu ciorapi (obiectul de uz personal care pare să transcende toate activitățile SIMRE, de la recrutarea Paulei Ventzel la misiunea în țară a lui Gigi Saramet) și un altul cu hârtii pe care l-a sigilat ad-hoc cu leucoplast. Pe primul urmau să-l păstreze, iar pe al doilea trebuiau să-l predea în gara de Innsbruck, pe unde ar fi trebuit să treacă garnitura feroviară, unui bărbat pe nume Blondel. Despre destinatar Adam și Adina Suțer știau numai că avea să-i aștepte pe peron și că el îi va recunoaște după un consemn prestabilit, fără să cunoască faptul că era reprezentantul Ministerului de Interne francez pentru emigrația românească. Numai că trenul nu avea să treacă niciodată prin Innsbruck, ruta sa neincluzând acel oraș din zona de ocupație franceză[620]. Este greu de înțeles cum Mihail Țanțu, liderul sectorului ofensiv al SIMRE, a putut comite o astfel de greșală elementară în planificarea a acțiunii. În plus, este cel puțin discutabil de ce a încredințat unei persoane, ale cărei loialități și profesionalism nu au fost verificate printr-o acțiune propriu-zisă, sarcina de livra acel pachet, mai ales că, așa cum aveau să constate soții Suțer, după ce au înțeles că nu trec prin Innsbruck și, curioși, au vrut să afle ce fel de hârtii conține, în interiorul său se aflau 18 000 de franci francezi (dacă declarații sunt veridice), o sumă considerabilă pentru acele vremuri[621]. Speriați și conștienți că orice control le-ar putea fi fatal, au decis să ascundă pachetul sub bancheta din compartimentul alăturat, iar când au ajuns la București și au încercat să-l recupereze, au constatat cu stupeoare că dispăruse[622]. În condițiile în care SIMRE suferea acut din cauza lipsei de resurse financiare, structura tocmai pierduse o sumă uriașă, în urma unor decizii neresoase.

Poticnelile bucureștene

Sosirea de la Paris a doctorului Suțer a produs o reală emoție lui Dumitru Secară, inginerul așteptând să afle dacă prietenul său a izbutit să restabilească legătura cu structurile informative ale Partidului Național-Țărănesc. La câteva zile după revenirea în capitala României, cele două familii s-au întâlnit în casa din strada Ștefăneșcu Popescu. Nerăbdător, Secară l-a întrebat între patru ochi pe Suțer dacă l-a găsit pe Nicolae Țurcanu ori dacă a luat legătura cu Virgil Veniamin. Răspunsul l-a uimit și l-a demoralizat, mai ales în ceea ce-l privea pe liderul țărănist. Însă deziluzia nu a durat mult, căci doctorul i-a povestit despre întâlnirea cu Mihail Țanțu, despre activitatea conspirativă a fostului ofițer, despre discuțiile secrete din camera de hotel și, mai ales, despre materialele ascunse pe care le aduse. Apoi, doctorul i-a dat prietenului său cartea "Cours de barrage", destăinuindu-i că pe unele pagini se aflau instrucțiuni scrise cu cerneală simpatică[623], precum și o lupă. La întrebarea firească a inginerului despre rostul lupei, doctorul l-a tras într-un colț și mai retras, unde i-a arătat tubul de pastă de dinți, explicându-i ce anume conține. Apoi au mers în baia casei, unde au tăiat recipientul și au recuperat pachetul cu cele trei microfilme[624]. După câteva clipe, a intrat în baie și Adina Suțer care i-a surprins pe cei doi examinând minusculele foi cu instrucțiuni, imaginea readucându-i în minte spaimile trăite în a doua zi de Crăciun, în camera de la Terminus Orleans, atunci când a aflat pentru prima dată de activitatea informativă a soțului său. Doctorul Suțer a reușit însă în zilele următoare să o liniștească, deoarece, așa cum își amintea Adina Suțer, "mi-a spus că i le-a arătat (lui Secară - n.m.) ca o simplă curiozitate și cum soțul meu îmi declarase că nici nu-i trece prin minte să-l satisfac pe Țanțu, nu m-am neliniștit" [625]. Conform instrucțiunilor date de Țanțu, un set a fost preluat de Secară, celelalte două rămânând în posesia celui care le adusese în România, bărbații revenind apoi în holul casei și uitând pentru restul seriei de activitatea conspirativă.

Având în vedere că el a fost inițiatorul acțiunii de constituire a rețelei informative, era de așteptat că Dumitru Secară să preia inițiativa dezvoltării grupului secret. Așa că odată ajuns acasă, fost spion național-țărănist a pregătit cartea tehnică adusă de la Paris pentru a găsi și a descifra înscrisurile făcute cu cerneală simpatică. Soția sa își reamintea că "mi-a cerut niște sodă de rufe, spunându-mi că-i trebuie: ducându-mă să văd ce face cu ea, am văzut că întinde o soluție pe o foaie dintr-o carte, cu care ocazie au eșit niște litere". La fel ca prietena sa din copilărie, și Veronica Secară s-a speriat de implicarea soțului său într-o activitate evident deosebit de riscantă, cerându-i acestuia să distrugă volumul, lovindu-se însă de refuzul bărbatului[626]. Frica de ceea ce s-ar fi putut întâmpla cu soțul său și prietenii săi s-a amplificat peste numai câteva zile, când, la o revedere a celor două familii, i-a surprins pe cei doi bărbați studiind cu lupa câteva microfilme despre care nu știa de unde sunt, dar bănuia, evident, că țin de acțiuni îndreptate împotriva regimului. Și, într-adevăr, Adam Suțer și Dumitru Secară descifrau, la sfârșitul lui februarie 1950 setul de pelicule fotografice din setul inginerului, cu gândul evident de a lucra în colaborare cu structura informativă reprezentată de Mihail Țanțu. Primul microfilm conținea principiile de bază ale activității în sine, reguli stabilite de centrul de la Paris, acestea fiind:

1. Memorează și distruge.
2. Lucrează singur.
3. Lucrează cu memorie. Nu nota.
4. Transmite o dată pe lună.
5. Nu face arhivă.
6. Respectă instrucțiunile primite.
7. Activează intens în partidul comunist. Ai acoperire aici.
8. Porți în corespondență indicativul R 281.
9. În prima scrisoare transmite: Nume și prenume. Adresa la care să-ți trimitem corespondența.
10. Scrisorile noastre vor avea semnătura câteva cuvinte scrise în creion.

Dacă a doua și a treia filă de microfilme conțineau modalitatea tehnică de cifrare și descifrare, direcțiile de culegere de informații erau precizate în a doua jumătate a primului microfilm, cuprinzând douăsprezece puncte:

1. Posibilități proprii / sau prieteni / cu post radio emisie specificând puterea, lungimea de undă, indicativul ce vreți și aveți, indicativul pe care vă convine să răspundem, programul de lucru ce vă convine / ziua, ora românească / Nu mai mult de două ori pe lună.
2. Situația armatei ruse și române: organizare, amplasare, comandanți, ofițeri, armament, nr. de circulație al mașinilor, uniformă, epoleți, cifra.
3. Fortificații.
4. Câmpuri de aviație: ca la armată, numărul și tipul de avioane, seria depe ele.
5. Industria: fabrici construite, închise, producția, nr. de lucrători, stare de spirit.
6. Securitatea, Miliția: unități, comandanți, funcții mari, comportare, arestări.

7. Activitatea în partidul comunist: șefi comuniști din localități, anunțarea și stadiul de aplicare al programului, unități para militare comuniste.

8. Comunicații:

- Circulație: trenuri din Rusia, în interior, spre frontiere. Șosele: coloane militare și aprovizionare. Circulația oamenilor: (controluri) tren, șosele, localități, munți.

- Construcții: reparații căi ferate, șosele, poduri

9. Mișcarea în Rezistență: activitate, regiuni, zone, puncte. Nume și adrese unde ne putem adresa cu parola care ne vei comunica-o și prin care ne va recunoaște.

10. Situația pe frontieră: paza, circulația, controlul, legitimații.

11. Diverse: tot ce se petrece în țară.

12. Orice comunicare se precizează prin: cine - unde - când - cum.

Încă o dată: lucrează singur, cu grijă, vei primi complectări și ceia ce-ți trebuie. Nu nota, nu fă arhivă, nu păstra nimic.[627]

Dacă microfilmele cuprindeau recomandări privind modalitate de lucru și tipurile de date ce trebuiau culese, adresele unde trebuiau trimise se aflau în paginile cărților oferite de Opran lui Suțer, pe care, la rândul său, le-a distribuit de-a lungul anului 1950 altor persoane: cele de radiofonie lui Iordan Angelescu[628], cele tehnice lui Ștefan Tutoveanu și lui Dumitru Secară, în funcție de specializarea fiecăruia, iar pe cele medicale le-a păstrat. Conform declarațiilor ulterioare, soții Suțer cunoșteau că se încercase scrierea cu cerneală simpatică pe o foaie ruptă ulterior din "The Radio-Amateur Handbook", iar Țanțu îi comunicase doctorului că și în "Cours de barrage" ar mai fi informații ascunse, deoarece acesta din urmă avea să-i transmită acest aspect lui Secară, inginerul descoperind adresa de legătură Bayan Sevim Nostrula Ahmed din strada Șuayp Sokak din Istanbul[629]. Analizeze ulterioare ale Securității au relevat că în același volum, la o altă pagină, era camuflată adresa incompletă a lui Janine Gayet din Franța, fiind vorba, cel mai probabil, de aceeași cutie poștală de legătură pe care urma să o folosească și Mihail Țanțu în propria misiune în țară. Nu este clar dacă Țanțu îi vorbise lui Suțer de această a doua adresă ori de celelalte două, tot din Franța, ascunse în "L'hygiene du travail" și "La Pénicilline", cărțile cu subiect medical ce au ajuns, peste câteva luni, la doctorul Merlescu, pe care Suțer îl rugase să le primească, de teamă că, la o eventuală percheziție a Securității, volumele aduse de la Paris i-ar fi adus acuzația de "cosmopolitism în știință" [630]. Aproape sigur că nu, dovadă fiind Suțer s-a dispensat de cărțile medicale la câteva luni după ce le distribuise pe celelalte, dintr-un motiv care nu ținea de aspecte politice (vecinul său de vilă, arhitectul Răileanu, fusese reținut pentru nereguli financiare, așadar un delict de drept comun), dându-le unei persoane care nu știa, nu intenționa și nu le va folosi în scop informativ. Nu este exclus ca și în cartea care a ajuns la Ștefan Tutoveanu să fi existat astfel de înregistrări cu cerneală simpatică, dar, înainte ca Securitatea să percheziționeze casa, volumul a fost distrus prin ardere de către familia sa, alarmată de cei de la București cu privire la dispariția cumnatului său, inginerul Secară. Astfel că, dacă ar fi reușit să strângă material informativ pe care ar fi vrut să-l comunice la Paris, grupul Secară-Suțer ar fi avut numai trei variante, fiecare cu lipsurile și problemele aferente: fie așteptau ca Angelescu să construiască aparatul, însă fără datele tehnice de transmisie-recepție, ar fi fost o emisie în eter, fie utilizau adresa de la Istanbul, singura pe care o descoperiseră până în acest moment, fie contactau prin poștă grupul de la Paris și cereau o adresă conspirativă, ceea ce era, în cele din urmă, modalitatea cea mai riscantă. Și totuși, această ultimă opțiune, chiar dacă nu pentru transmiterea efectivă de informații sensibile, a fost sigura care s-a materializat, căci la câteva zile după sosirea la București, Adam Suțer a trimis pe adresa hotelului Terminus Orleans o carte poștală, scrisă exclusiv în clar, prin care îi confirma lui Țanțu sosirea în siguranță în țară și lipsa oricărei neplăceri din partea Securității (în legătură cu temerile legate de codul secret despre care se vorbea în comunitatea românească din Paris), fără a-i da și alte detalii.

Disponibilitatea grupului de a lucra în direcția informativă s-a diminuat considerabil după februarie 1950:

inițiatorul și motorul întregului demers, inginerul Secară, a fost relocalat de trustul Muntenia, al cărui angajat era, pe șantierul de la Medgidia al Canalului Dunăre-Marea Neagră[631], așa că bărbatul a părăsit capitala, unde mai revenea sporadic, doar în concedii. Absența sa din București nu a însemnat numai sistarea acțiunii, ci și o încercare a soției sale de a șterge sau de a ascunde urmele existenței acțiunii secrete. Încă puternic marcată de spaima produsă de imaginea lui Secară și a lui Suțer studiind conspirativ microfilmele și perfect conștientă de pericolul care-l reprezentau, Veronica Secară a rupt foaia cu instrucțiuni din volumul "Cours de baraje" și a introdus-o în altă carte, iar "Comandantul insulei păsărilor", cu tot cu microfilmele din interiorul său, l-a fost ascuns în supracoperța altui volum[632].

În plus, acesta ar fi putut fi sfârșitul activității grupului de spionaj Secară - Suțer. Trecutul începea să-l ajungă din urmă pe Dumitru Secară, a cărui biografie se află, încă de la începutul anului, sub examinarea colonelului Gavrilă Birtaş[633], șeful Direcției I-a Informații Interne din cadrul Securității. La 17 martie 1950, Birtaş îl însărcina pe maiorul M. Senater din Direcțiunea Securității Capitalei ca în termen de cinci zile să întocmească o fișă biografică completă a obiectivului și, concomitent, să-l pună sub strictă supraveghere pe inginerul trustului "Muntenia" [634]. Norocul lui Secară a fost dublu: roțile represive ale regimului comunist s-au pus în mișcare cu lentoare și abia la 2 octombrie se finaliza strângerea de date incriminatorii la adresa sa. Și, totodată, trecutul său de agent al Intelligence Service-ului nu fusese dezgropat, singura mențiune din acea perioadă fiind simpatia sa pentru PNT. Fuseseră însă identificate alte acuzații, precum discuții anticomuniste și presupuse sabotaje pe șantierul de la Medgidia al Canalului Dunăre-Marea Neagră. Așa că propunerea locotenentului T. Minea, cel care îl urmărise în precedentele luni, era ca inginerul Secară să fie internat administrativ[635], ceea ce - în mod neelucidat - nu a mai fost pus în aplicare. Ceea ce părea să fie salvarea lui Dumitru Secară de la o condamnare de câteva zeci de luni deschidea, de fapt, drumul spre o multe alte destine curmate de experiențe carcerale mai grele și mai dificile.

Revirimentul grupului s-a produs în vara lui 1950 și, chiar dacă coincide cu misiunea în țară a lui Mihail Țanțu, nu a avut legătură cu acesta, ci cu perioada de concedii care a prilejuit reîntâlnirea celor trei membri la București. Întors în capitală la începutul lui iulie 1950, Angelescu a fost abordat direct de cumnatul său care a reluat discuția despre activitatea de spionaj de parcă nu ar fi existat acea pauză de aproape un an. Aflând că reîncepuse acordarea legitimațiilor de radiofonist amator, Secară i-a cerut lui Angelescu să facă toate eforturile pentru a obține un asemenea act care i-ar fi permis conspirativitatea necesară responsabilităților pe care și le-a luat[636], argumentându-i că a reușit deja să stabilească o legătură cu exilul, așa că aparatul de radio-recepție devenise o nevoie stringentă. Contactul cu cei de dincolo de Cortina de Fier avea să-i fie confirmat și de Adam Suțer, atunci când acesta i-a dat cele două volume din "Theorie et pratique de l'emission d'amateur de petit puissance" și broșura americană "The Radio-Amateur Handbook". Răsfoind-o pe aceasta din urmă, "am remarcat lipsa unei foi din carte", mărturisise Angelescu în fața anchetatorilor, "și(,) la întrebările mele, dr. Suțer mi-a explicat că pe acea foaie s-a încercat la Paris să se scrie cu cerneală simpatică niște instrucțiuni secrete,

și că foaia a fost ruptă încă de la Paris, deoarece hârtia lăsa să se vadă urme” [637]. Dar înainte ca tânărul să ceară explicații despre acest lucru, sora sa, Adina Suțer, a început să-i povestească succint despre cele petrecute în capitala franceză, amintind vag de contactele cu Max Manolescu și Mihail Țanțu, dar fără a menționa existența microfilmelor, despre care Angelescu nu știa nimic. Implicarea efectivă a lui Angelescu în activitatea grupului avea să mai întârzie, căci la 13 august (exact la un an de la aderarea propriu-zisă la proiectul secret al lui Secară), tânărul s-a reîntors la Timișoara.

Dacă doi membri se găseau relocați în extremitățile țării - Dumitru Secară la Medgidia și Iordan Angelescu în orașul de pe Bega -, fiind în imposibilitate de a activa în direcția informativă, cel de-al treilea, Adam Suțer, își reluase locul de medic în București și se afla în postura de a putea, măcar, încerca să contacteze structura de la Paris. De la analiza microfilmelor, împreună cu Secară, în săptămânile imediat următoare revenirii din Franța, doctorul nu mai întreprinsese nicio acțiune în direcția cerută de Mihail Opran. Mai mult de atât, Adina Țanțu chiar îi comunicase în două rânduri că primise cărți poștale de la soțul ei în care, printre altele, îi cerea să le transmită soților Suțer că nu se primise nicio informație din partea lor ori a colaboratorilor recrutați[638]. Și după luni de pauză și de detașare de sarcinile secrete (mai ales că în aprilie soția sa dăduse naștere unui băiat, iar apoi relațiile de cuplu se deterioraseră rapid și iremediabil), la mijlocul verii lui 1950, Adam Suțer a decis să inițieze o comunicare cu structura lui Mihail Opran. Medicul nu a căutat însă să se ascundă, căci în dimineața duminicii de 16 iulie 1950, cumnatul său l-a surprins în sufrageria vilei din strada Praga scriind pe o foaie de hârtie cu un toc pe care înmuia într-o sticlută cu un lichid incolor. Atenția mi-a fost atrasă de faptul că purta mănuși albe de bumbac pe mâini. La întrebările mele mi-a răspuns foarte sumar că scrie informații secrete pentru Paris, că nu cunoaște compoziția cernelii simpatice pe care (o) întrebunța și nici a revelatorului necesar, care mă interesa(u) ca tehnică.[639]

În ciuda dezmințirilor din timpul anchetei, Adam Suțer chiar avea inițial în gând să-și onoreze promisiunea de a transmite măcar o parte din informațiile cerute de Țanțu. În ciornele descoperit peste câteva luni în biroul său erau notate - atât în clar, cât și codat - fraze care confirmau intenția sa de a colabora în acțiunea de spionaj preconizată de SIMRE: informări despre imposibilitate temporară de comunicare radio ori despre eșecul livrării microfilmelor către Helius, precum și alte date cu privire la uniforme armatei române sau condițiile legale de călătorie cu trenul[640]. Pe lângă informațiile așteptate de Țanțu, Suțer intenționa și să-i explice și de ce nu a livrat lui Blondel pachetul primit și cum s-au pierdut banii. Plictisit însă de dificultatea utilizării cernelii simpatice pentru camuflarea scrierii, a renunțat la această inițiativă, considerând că păstrarea biletelor de tren (care aveau întipărită ruta garniturii) pot servi drept suficiente clarificări[641]. Decizia sa de a abandona totuși comunicarea către Mihail Țanțu pare să mai fi fost influențată de un aspect. La 25 iunie 1950, în prima noapte pe care a petrecut-o la București, fostul căpitan de parașutiști a revăzut-o pe soția sa la casa din Calea Văcărești 228, unde a apărut pe neașteptate. În cadrul acelei discuții, a întrebat-o dacă a primit banii pe care soții Suțer se angajaseră să-i returneze în schimb francilor francezi primiți la Paris de la el și de la Opran. După eșecul livrării banilor către Blondel, la Innsbruck, Mihail Țanțu afla că nici sprijinul material pe care Adam și Adina Suțer și-l asumaseră să-l dea soției sale nu și-l îndeplinseseră, dar, în schimb, aflușu o bunăstare evidentă. Lipsa timpului, necesitatea unui activități cât mai discrete și dificultățile apărute în urma incidentului cu dolarii din locuința din Dr. Felix[642] l-au împiedicat pe liderul SIMRE să îi confrunte direct pe soții Suțer, așa că a încurajat-o pe soția sa să pună presiune pe cei doi pentru a-i returna suma stabilită la Paris. Iar aceasta a făcut întocmai cum i-a cerut fostul căpitan de parașutiști, adoptând o poziție mult mai dură și agresivă: i-a comunicat Adinei Suțer că aflase de la un prieten al lui Țanțu (nu voia să divulge prezența soțului), venit clandestin în țară, de pachetul pierdut în timpul călătoriei de la Paris la București și datoria neachitată a soților Suțer, cerându-i, aproape isteric, să-i dea banii care i se cuveneau. În ciuda achitării de către soția doctorului a 9000 de lei[643], relația dintre cele două femei s-a deteriorat rapid și iremediabil, între ele instalându-se o răceală și o tensiune care nu au mai fost niciodată depășite.

"Dă-i drumul înainte"

Dacă transmiterea de informații prin corespondență cifrată nu funcționase, Dumitru Secară nu renunțase la ideea sa originală, aceea de a contacta structurile informative din occident prin intermediul unui post de radio-emisie clandestin, chiar dacă cele două probleme nu fuseseră rezolvate: Angelescu încă locuia la Timișoara, iar aparatul în sine nu fusese construit. Este drept că tânărul înainte solicitări de transfer de la Opera din Timișoara la cea din capitală, însă toate îi fuseseră refuzate, astfel că dotarea grupului cu un aparat de transmisie radio clandestin părea, la finalul verii lui 1950, să rămână doar o simplă năzuință. Șansa a făcut însă ca exact în toamna aceluiași an să se înființeze la București o Școală de Specializare Cinematografică, iar Angelescu să se înscrie la examen și să aibă surpriza de a fi unul dintre puținii admiși în prima promoție a instituției. Așa că la 8 noiembrie se muta, în sfârșit, în București, în casa din strada Praga, dar efortul de construire a aparatului era perturbat de situația locativă incertă. Vila din spatele Palatului Victoria se afla încadrată de numeroase instituții, case de protocol ori puncte de lucru ale structurilor de forță (la doar câteva imobile distanță era locuința agentului Gigi Saramet[644]), iar în cartier circula zvonul că vor urma evacuări ale proprietarilor de drept pentru ca autoritățile să intre în posesia clădirilor rămase libere. Dorind să preîntâmpine o părăsire intempestivă a casei, soții Suțer au început să caute o alternativă și, printr-o cunoștință, au identificat un apartament în blocul Casata[645] din Boulevardul Magheru, unde s-au și mutat la 19 noiembrie 1950[646]. Soluția nu era una fericită pentru Iordan Angelescu, care avea nevoie de o cameră proprie suficient de mare pentru depozitarea tuturor materialelor necesare studiului la Școala de Specializare Cinematografică, tânărul fiind însă constrâns să se mulțumească cu camera apartamentului transformată în dormitor. Acolo urma să fie locul unde tânărul avea să asambleze aparatul ale cărui piese, în mare măsură, deja le posedea. La 25 noiembrie, Angelescu era astfel în măsură să-i prezinte cumnatului său un prototip, încă nefuncțional, al aparatului promis, singurul răspuns al inginerului fiind un sec **"ei, dă-i drumul înainte"** [647]. Răspunsul lui Secară nu l-a demotivat pe Angelescu, care, în paralel cu asamblarea aparatului, nu renunțase la ideea de a se muta într-un loc nu doar mai spațios, ci și mai convenabil preconizatei sale activități clandestine. Iar soarta părea să îi fie favorabilă, căci identificase o cameră liberă într-o casă din Dealul Filaretului, una dintre cele câteva coline ale Bucureștilor și, așadar, unul din puținele locuri care ar fi favorizat transmisiunea secretă prin unde radio[648], dar din cauza diferitelor târâgănări instituționale, relocarea tot întârzia.

Întrebarea care se pune este dacă un astfel de proiect chiar ar fi fost funcțional din punct de vedere tehnic. La o discuție între patru ochi cu sora sa, Angelescu afirmase că ideea transmiterii de informații din București către Paris ar fi o absurditate tehnică[649], însă toate acțiunile sale, disponibilitatea sa manifestată de aproape doi ani încontinuu și eforturile sale de construire a aparatului, tind să invalideze cuvintele sale. Cel puțin teoretic, asamblarea și operarea postului ar fi fost posibilă, căci, în fond, Nicolae Țurcanu utilizase cu succes stația pe care o adusese în 1943, chiar dacă se afla într-un loc mai puțin înalt decât Dealul Filaretului și încadrat de numeroasele clădiri înalte și masive din centrul Bucureștilor. Pe de altă parte, lipsa unor piese esențiale

(precum antena) făceau imposibilă operarea postului într-un orizont apropiat, iar punerea sa în funcțiune ar fi necesitat alte câteva luni.

Dar dacă aspectele tehnice erau încă departe de a fi rezolvate, cele logistice - de stabilire a responsabilităților lui Angelescu și Secară - erau tranșate. Misiunea fratelui Adinei Suțer era pur mecanică, de transmitere a datelor culese de inginer și de recepționare a comunicărilor efectuate de grupul de la Paris, scopul fiind "aranjarea de procurare de material greu militar pentru grupurile de partizani prin lansarea din avion în regiunile respective, după înștiințările transmise de mine, precum și transmiterea de informațiuni în Franța asupra situației politice de aici" [650]. În sarcina lui Secară cădea obținerea efectivă a datelor, prin modalități proprii, cifrarea lor și decodarea mesajelor primite de la structura informativă din vestul Europei. Toate aceste planuri - un veritabil amestec de fragilă strategie și improvizatie inconștientă - aveau însă să fie invalidate de realitate. Securitatea îi avea în plasă și trebuia numai să întindă mână pentru a-i elimina.

"Mitea, cum poți să minți în halul ăsta?"

Un lucru este clar: căderea rețelei nu s-a petrecut din cauza vreunei imprudențe ori greșeli a lui Dumitru Secară ori a lui Adam Suțer. Sau a vreunei fronde nesăbuite a frii rebele a lui Iordan Angelescu. Ori chiar a unei slăbăciuni a soțiilor celor doi lideri ai grupului. Chiar dacă nu au reușit efectiv să comunice cu Parisul (cu excepția minorei corespondențe trimisă de doctor prin care semnală sosirea în siguranță la București), membrii structurii au meritul de a nu fi fost capturați din cauza vreunei greșeli proprii.

Ironia istoriei face arestarea lor să fi fost efectul căderii persoanei care i-a adus concret pe drumul spionajului, dându-le microfilme cu instrucțiuni despre modul în care trebuie să culegă informații și să folosească cifrul de codare și dezlegare a datelor. Arestarea Milostivului - numele de obiectiv dat de Securitate lui Mihail Țanțu, în vara lui 1950 - oferise anchetatorilor o uriașă cantitate de informații despre activitatea serviciului de spionaj condus de Mihail Opran[651]. Atât de ample și de numeroase au fost declarațiile sale - luate, bineînțeles, prin constrângere sau în urma unor presiuni psihice enorme (în primele zile de anchetă, Țanțu fiind convins că va fi executat) - încât datele despre recrutarea lui Adam Suțer au ajuns în atenția ofițerilor de Securitate abia în ultima parte a toamnei.

Cum informațiile veneau pe filiera lui Țanțu, era firesc ca investigația (sau "adâncirea problemei", după jargonul instituțional al epocii) să înceapă cu doctorul Suțer. Arestarea sa i-ar fi alarmat pe colaboratorii săi care ar fi avut astfel timpul să distrugă probele care i-ar fi putut incrimina și să se pună de acord asupra unor legende care să ascundă activitatea secretă. Așa că reținerea medicului s-a petrecut la 8 decembrie 1950[652], dispariția fiind camuflată sub pretextul unei delegații inopinată în provincie, astfel de deplasări având loc și perioada anterioară, după recuperarea post-operatorie. Timp de aproape trei săptămâni, Adam Suțer a fost supus unor interogatorii ample și prelungite, în care a recunoscut întreaga sa activitate, de la propunerea făcută de Dumitru Secară la întâlnirile cu Țanțu și de la microfilmele ascunse în tubul de pastă de dinți la descifrările încercate în baia casei din strada Ștefăneche Popescu. Chiar dacă relația dintre soții Suțer se destrămasese (cei doi fiind despărțiți neoficial), absența îndelungată a medicului, chiar și de Crăciun, ridicase unele suspiciuni Adinei Suțer. Temerile femeii au fost oarecum domolite, dar nu înlăturate cu totul, de siguranța cu care Dumitru Secară o asigură că soțul ei nu are cum să fi fost arestat, precum și de cărțile poștale pe care acesta din urmă i le-a trimis din zona Sibiului (în realitate, fiind scrise într-o cameră a centrului de anchetă al Securității, sub îndrumarea ofițerilor).

În mod bizar, în a treia zi de Crăciun, și inginerul Dumitru Secară a primit un ordin de deplasare imediată, în interes de serviciu, fiind nevoit să părăsească Bucureștiul în aceeași zi și se pare că nici acest fapt nu a trezit suspiciuni consistente cu privire la deconspirarea activității de spionaj a celor doi bărbați. La fel ca în cazul lui Suțer, și această mișcare era, de fapt, tot o camuflare a arestării, inginerul fiind așadar reținut la 27 decembrie 1950. Dumitru Secară a fost imediat supus unor interogatorii continue cu privire la activitatea sa. Mult mai versat decât prietenul său, mai îndărătnic și mai curajos, Secară a refuzat aproape cu obstinație să recunoască activitatea de spionaj, fie refuzând să admită unele aspecte declarate de Suțer, fie să le dea o conotație inofensivă. Spre exemplu, susținea că a ars setul său de microfilme (ceea ce era fals) sau recunoștea că îl încurajase pe medic să-i contacteze la Paris pe Virgil Veniamin și pe Nicolae Țurcanu, însă afirma că motivul nu era refacerea unei legături conspirative, ci posibilul sprijin financiar pe care aceștia i l-ar fi putut acorda în obținerea medicamentelor și asigurarea tratamentului medical. În plus, a încercat mute atenția anchetatorilor de pe activitatea sa din precedenții doi ani pe legătura avută cu comuniștii în timpul războiului, când fusese asociat cu Emil Calmanovici[653] la firma de construcții a acestuia și, ulterior, când încercase să îl pună în contact pe Constantinescu-lași cu Nicolae Țurcanu pentru a transmite la Cairo vești despre uciderea lui Dan Lazarovici[654]. Procesele verbale de interogatoriu nu consemnează orele de desfășurare, însă din multitudinea de declarații din acele zile se poate trage concluzia probabil că a fost anchetat continuu din 28 până pe 30 decembrie, când Secară dă o declarație olografă prin care "subsemnatul (...), fiind acum până la capăt de obosit, îmi iau angajamentul ca după ce mă voi odihni să fac din nou declarația în fața organului meu anchetator și să relatez adevărul pur așa cum îl cunosc eu, în cele mai mici amănunte" [655].

Dar chiar și după răgazul de câteva ore de somn, Dumitru Secară a păstrat aceeași linie defensivă: nu admitea că Suțer (cu care fusese confruntat la 29 decembrie) ar fi avut misiune secretă la Paris și evita cu totul subiectul aparatului de emisie-recepție intuind - corect la acel moment - că Iordan Angelescu nu fusese arestat. Informațiile obținute de anchetatori până în acel moment erau suficiente pentru a crea o imagine a grupului de spionaj, ofițerii înțelegând că cei doi bărbați au fost motorul acțiunii, iar celelalte persoane sunt numai colaboratori ai acestora, astfel că Securitatea decide să renunțe la camuflare și să acționeze direct și în forță. La 3 ianuarie descind în casa din strada Ștefăneche Popescu, unde o arestează pe Veronica Secară, și la locuința din blocul Casata, de unde este reținută Adina Suțer. Cu prilejul perchezițiilor, au fost găsite microfilme[656] (la ambele reședințe), dar și cărți cu mesaje scrise cu cerneală simpatică ori notițele lui Adam Suțer. Totodată, apartamentul din bulevardul Magheru a fost transformat în post capcană[657], pentru a putea identifica și alți colaboratori ori membri ai grupului, iar Iordan Angelescu este ținut în interiorul său timp de două zile[658], până când, la 5 ianuarie, este la rândul său transferat în arestul Securității[659].

Ziua de 3 ianuarie 1951 a fost momentul când pentru Adina Suțer și Veronica Secară viețile s-au schimbat definitiv, sub semnul unor drame greu de cuprins în cuvinte. Soția doctorului lăsa în urmă un băiețel de numai șapte luni care avea să crească, să facă primii pași și să spună primele cuvinte fără să-și cunoască părinții. Veronica Secară nu a refuzat să dea glas temerilor sale până când a ajuns efectiv în camera de anchetă. În momentul în care a aflat acuzațiile care i se aduceau ei și soțului său, a avut o cădere nervoasă atât de gravă încât următoarele două luni și le-a petrecut internată într-un spital de specialitate[660].

Arestările au continuat în zilele următoare cu inginerul Ștefan Tutoveanu, cumnatul lui Secară, la care ajunsese una dintre cărțile aduse de Suțer și care, de altfel, fusese indicat drept o persoană care, la nevoie, ar putea găzdui agenți veniți din occident; doctorul Gheorghe Merlescu, apropiat al lui Adam Suțer, căruia i-a dat spre păstrare unele cărți cu care venise din Franța; Gheorghe Tutoveanu, tatălui lui Ștefan Tutoveanu, fost membru

al Partidului Național Liberal, unul dintre cei indicați de Suțer la Paris drept legături pe care s-ar putea baza; Tamara Tutoveanu, cea care a distrus cartea primită de soțul său de la Adam Suțer; Eugen Ghinescu, Iosif Tătaru[661] și Moise Drăgan, trei studenți de la Institutul Radiofonic al Oficiului Cinematografic Român, care veniseră la 4 ianuarie la ușa apartamentului 48 din blocul Casata pentru a-l vizita pe Iordan Angelescu. Unii, precum tatăl lui Tutoveanu au fost eliberați imediat, în timp ce doctorul Merlescu, soția inginerului și amicii lui Iordan au petrecut câteva zile în arestul MAI, până când anchetatorii s-au convins că nu sunt implicați în activitatea grupului Secară-Suțer. Astfel că de la mijlocul lui ianuarie 1951, ancheta i-a vizat exclusiv pe Dumitru Secară, Adam Suțer, Adina Suțer și Iordan Angelescu, la care s-a alăturat și Veronica Secară după revenirea din spital. Un caz aparte l-a constituit Ștefan Tutoveanu, singurul care rămăsese în arest, dar ale cărui legături cu grupul Secară-Suțer nu putuseră fi confirmate, din cauza arderii cărții pe care o primise. Numele său era vehiculat în cazul unei alte rețele de spionaj, una constituită de Titi Constantinescu, așadar pe filiera americană a CIC-ului[662], dar nici această pistă nu a fost dovedită. Cum însă o persoană de două suspectată de spionaj nu putea fi pur și simplu eliberată, iar probele necesare trimiterii în judecată inexistente, Securitatea a decis internarea sa administrativă pentru 24 de luni, pedeapsă care a fost ulterior majorată cu un interval identic[663]. Evoluția anchetei este neclară: în primele luni ale lui 1951, cei cinci reținuți sunt supuși interogatoriilor și dau declarații, însă din primăvară se instalează o inexplicabilă acalmie. Abia din noiembrie cazul revine în atenția Securității, prilej cu care se constată și o schimbare în atitudinea lui Dumitru Secară care începe să recunoască acțiunea lui Adam Suțer. În schimb, continua să nege că ar fi planificat cu Iordan Angelescu construirea unui aparat de radio-emisie capabil să transmită informații Parisului. Cea din urmă confruntare dinaintea finalizării cercetărilor a avut loc în ultima zi a lui 1951, când în camera de anchetă au fost aduși Dumitru Secară și Iordan Angelescu. Dacă tânărul radiotelegrafist a recunoscut în detaliu desfășurarea acțiunii - de la primele discuții, la recrutarea și construirea propriu-zisă a aparatului -, inginerul a susținut constant că toate acestea sunt neadevăruri. Adeseori, confruntările dintre deținuții politici erau mult mai dramatice decât interogatoriile individuale, căci în joc nu era numai propria soartă, ci și viața celuilalt, a prietenului, camaradului ori colegului care își asumase aceleași riscuri, crezuse în aceleași idealuri și care se afla atunci în aceeași situație cumplită. Iar întâlnirea din camera de anchetă dintre Angelescu și Secară se înscria în aceeași notă a emoțiilor puternice, dovadă fiind că pe lângă rezumatul declarațiilor, consemnat de maiorul de Securitate Vintilă Romeo, acesta considera demn de consemnat mot-a-mot o replică a lui Iordan: "Mitea (Dumitru - n.m.), cum poți tu să minți în halul ăsta după ce tu m-ai băgat în chestia aceasta?" [664]. Puși față în față după zile lungi și istovitoare de anchete și având amândoi spectrul unor grele condamnări, fiecare încerca să-și caute scăparea: Angelescu printr-o sinceritate absolută, iar Secară printr-o încăpățănată negare.

La fel ca multe alte cazuri de spionaj sau care includeau agenți ai structurilor informative, și grupul Secară-Suțer se afla sub directă supervizare a conducerii Securității, dovadă fiind că referatul cu situația cercetărilor ajunsese până pe birourile lui Mișu Dulgheru și Vladimir Mazuru[665], ambii făcând adnotări olografe prin care cereau trimiterea în instanță a inculpaților, ceea ce ofițerul de caz, maiorul Valeriu Mărculescu, avea să facă la 20 ianuarie 1952[666]. Procesul a avut loc în București, la 13 mai 1952, avocatul soților Secară fiind Radu Matei, iar ceilalți au fost apărați de Simon Brun, un avocat din oficiu. Chemați rând pe rând și interogați, fiecare membru a încercat să își construiască propria apărare: Secară eludând unele detalii ori minimizându-le importanța în economia întregii acțiuni, Angelescu susținând că nu ar fi știut pentru ce anume urma să fie folosit aparatul, iar Adam Suțer recunoscând totul, sperând astfel că onestitatea va aduce clementa judecătorilor. Și femeile au avut o abordare similară cu cea a doctorului, soția sa declarând că "își recunoaște și la interogatoriu fapta imputată susținând numai în mod platonice că a însoțit pe soțul său în toate acțiunile, numai din dragoste față de el, iar atunci când a aflat de modalitatea transmisiunii informațiilor cu Franța, nu a crezut gravă această faptă" [667]. O sinceritate debordantă a afișat și Veronica Secară, care a accentuat importanța disensiunilor dintre ea și Dumitru Secară pe baza existenței microfilmelor, pe falsul declarației lui că ar fi distrus peliculele și pe eforturile ei de le face pierdute, împreună cu foaia pe care erau scrise instrucțiuni cu cerneală simpatică. În replică, procurorul de caz, locotenentul magistrat Ion Cosma, care "în rechizitoriul său a susținut că o clică de dușmani ai clasei muncitoare și-au pus în gând de a lua contact cu vechii și odioșii exploatare, reprezentanți ai burgheziei ce au fugit în străinătate" [668], a cerut condamnarea la ani grei de închisoare a soților Suțer, a lui Dumitru Secară și a lui Iordan Angelescu. Încadrată inițial la "favorizare infractorilor", asemenea Adinei Suțer, Veronica Secară a beneficiat de bunăvoința procurorului care a considerat că a fost sinceră de la bun început și că l-a crezut pe soțul ei că a distrus materialele aduse de la Paris, cerând schimbarea încadrării în "omisiune de denunț", ce prevedea pedepse sensibile mai mici[669]. O săptămână mai târziu, prin sentința 304/20 mai 1952, completul Secția a II-a a Tribunalului Militar București, condus de maiorul magistrat Adrian Frățilă, îi condamnă pe Adam Suțer la cincisprezece ani muncă silnică, Dumitru Secară la zece ani muncă silnică[670], Iordan Angelescu la opt ani muncă silnică, toți trei pentru crimă de înaltă trădare, pe Adina Suțer la cinci ani muncă silnică pentru favorizarea infractorilor la muncă de înaltă trădare, iar pe Veronica Secară la un an și șase luni închisoare corecțională pentru că nu și-a denunțat soțul.

Drumul fiecăruia prin universul carceral comunist a fost oarecum o reflecție a comportamentului avut în timpul anchetei. De departe, cel mai vocal, inflexibil și îndârjit anticomunist a rămas Dumitru Secară: a trecut prin temnițele de la Jilava, Gherla, Dej, Pitești, fiind pedepsit în repetate rânduri, sancțiunile variind de la trei zile de carceră la o lună izolare completă, motivele fiind instigarea deținuților, deținerea de obiecte interzise ori practicarea de jocuri interzise[671]. La expirarea celor zece ani de închisoare, a fost considerat un "element dușmănos" care nu putea fi pus în libertate, așa că a primit domiciliu obligatoriu pe pe 36 de luni în comuna Rubla[672]. Adam Suțer a trecut prin Jilava, Aiud, Ocnele Mari, Pitești, Dej și Gherla, fiind eliberat la 31 iulie 1964[673]. Dar viața sa nu mai era aceeași, căci soția sa, care trecuse prin Jilava și Mislea și fusese pusă în libertate la 7 octombrie 1955, divorțase imediat ce revenise din închisoare. Cumnatul său, Iordan Angelescu, a trecut prin închisorile și lagărele de muncă de la Jilava, Valea Neagră, Poarta Albă și Pitești, fiind grațiat la 19 decembrie 1955. Chiar dacă a primit cea mai mică pedeapsă și ar fi trebuit pusă în libertate la începutul lui iulie 1952, Veronica Secară a fost încarcerată la Jilava și Mislea, de unde eliberată abia în februarie 1953, jumătate de an fiind închisă fără nicio formă legală, chiar și după standardul Securității.

2.4 Colaborarea cu alte structuri de informații

Chiar dacă SIMRE a avut o activitate complexă și o serie întregă de proiecte proprii, mai ales după obținerea independenței totale de acțiune, în urma întâlnirii din apartamentul lui Petrescu din ianuarie 1950, istoria sa nu poate fi înțeleasă în afara contextului general al spionajului dus de persoane sau organizații din exilul românesc, în colaborare ori subordonare cu structuri de intelligence occidentale. Este drept că au existat discuții încă din toamna lui 1949 cu privire la o conlucrare instituțională între SIMRE (aflat la acel moment în organizare și, totodată, în subordonarea neoficială către SDECE) pe de o parte și structura informativă românească a CIC-ului pe de cealaltă parte, negocieri care însă nu au dus nicăieri.

În ciuda acestui eșec, încă din 1950 începe să fie remarcată o oarecare prezență americană, în colaborarea

structurilor franceze cu SIMRE. Această concluzie avea să se oficializeze un an mai târziu, când, cel puțin în privința sectorului românesc, structurile de comandă franceze și americane s-au contopit într-un singur organism[674]. Noua structură era condusă de Beaumont și Rossignol, prin partea franceză, și Leisersohn, ca reprezentant al americanilor[675], biroul central fiind la Fontainebleau, în apropierea Parisului[676]. Moștenită pe filiera SDECE, principala colaborare era cu SIMRE, însă serviciile franco-americane aveau să conlucreze și cu Mișcarea Legionară, în special în domeniul ofensiv (trimiterea de echipe în țară, fie pe cale terestră, fie parașutate), în același timp păstrând funcțională și celula informativă de la Salzburg a lui Titi Constantinescu. Totodată, chiar dacă s-au păstrat structuri instituționale diferite și au acționat pe cont propriu, asta nu a însemnat că între agenții români din occident nu a existat o oscilantă, dar permanentă, deschidere în vederea colaborării. Dacă exilul politic s-a remarcat printr-o uimitoare măcinare din cauza orgoliilor, a rivalităților și a jocurilor obscure, ofițerii și agenții români care au lucrat pentru sau alături de serviciile de informații occidentale au reușit de multe ori să treacă peste concurența sau tensiunile, care au fost departe de a lipsi din peisaj, înțelegând că pericolul nu este altundeva decât în țara ocupată de Armata Roșie și condusă de comuniști.

2.4.1. Principalul vector informativ: CIC-ul american

2.4.1.1. SIMRE în oglindă. Maiorul Rațiu și structura din Germania

După venirea lui Mihail Opran la Paris și definitivarea deciziei de a-i încredința acestuia, împreună cu generalul Petrescu, edificarea și coordonarea SIMRE-ului, CNR-ul a hotărât relocarea lui Bazil Rațiu către spațiul german, unde avea să lucreze cu CIC-ul american. De altfel, ofițerul Frank Wild, pe care Rațiu îl cunoștea din anii petrecuți la Ankara, s-a deplasat special în capitala Franței pentru a negocia cu fostul atașat militar român condițiile de lucru și viitoarele sale proiecte informative. Sub legenda de corespondent al publicației La Nation Roumaine[677], Rațiu a lăsat în urmă Paris-ul și s-a stabilit în orașul Stanberg din Bavaria superioară, fiind încadrat în biroul românesc coordonat de George Schrott din cadrul centralei de spionaj de la München[678]. Planurile elaborate de Rațiu, sub patronajul american, în noiembrie 1949 erau cel puțin la fel de ambițioase ca cele gândite de Opran, cu sprijin francez. Se preconiza întemeierea unui centru de comandă care să dispună de o amplă bază de date a curierilor, agenților, filierelor, sprijinitorilor din interior, dar și tuturor celor din emigrație, un sistem propriu de cifrare și supracifrare, un post de radio care să emită în România și "un fișier al personalităților comuniste din România, în care să se înregistreze toate informațiile despre poziția în stat și partid a fiecăruia, ca încă din străinătate să se știe <<pedeapsa>> ce i se cuvenea fiecăruia" [679]. Obiectivele serviciului erau cele previzibile pentru acea perioadă: obținerea de informații din țară prin intermediul rețelelor de agenți care urmau să furnizeze note scrise sau comunicări prin radiotelegrafie, ambele cifrate, și sprijinirea grupurilor de rezistență din munți.

Așadar, maiorul Bazil Rațiu plănuia constituirea unui veritabil serviciu de informații al exilului, un alter-ego al SIMRE-ului, numai că fără o preponderență a militarilor, cu sprijin american, și nu francez, și o predilecție pentru utilizarea etnicilor sași și șvabi în vederea acțiunilor ofensive, în interiorul țării. Erau prevăzute, de altfel, și alte canale de contactare a celor din România, de trimitere de pachete sau chiar de infiltrare de agenți: prin Iugoslavia, unde maiorul se lăuda dispune deja de unele contacte, dar și pe ruta Grecia (unde americanii aveau o solidă prezență militară și informativă) - Bulgaria - Dobrogea, unde miza pe oameni din comunitățile aromâne și tătărești. Nu era uitată nici Turcia, unde Rațiu încă mai avea numeroase legături create în timpul petrecut ca atașat militar și unde afirma că Aurel Decei era omul său de încredere[680], în subordinea căruia se afla rețeaua informativă pe care o crease și lăsase "în adormire" odată cu plecarea în Franța. Interesant este că americanii i-au cerut în repetate rânduri să le pună la dispoziție această structură informativă din Turcia, în maiorul a refuzat de fiecare dată, preferând să o păstreze ca o "zestre" personală (întocmai cum avea să facă și Mihail Opran cu faimoasa sa bază de date[681]). La fel ca structura condusă de generalul Petrescu, și cea a lui Rațiu urma să aibă rezidențe: la Salzburg trebuia să fie utilizat inginerul Nae Smărăndescu[682] (separat de Titi Constantin care lucra direct pentru CIC, fără vreo subordonare către structura lui Rațiu), Stelian Stănicel urma să răspundă de Viena, iar la Trieste încă nu fusese desemnat nimeni.

Principala acțiune documentată a structurii lui Bazil Rațiu a fost trimiterea lui Silviu Crăciunaș în țară, la sfârșitul lui 1949, fără să bănuiască faptul că, în realitate, acesta era agentul "Victor" al SSI-ului care reușise să se infiltreze în structurile informative occidentale. Revenirea lui Crăciunaș în țară, sub legenda unei misiuni a celulei din Bavaria, avea să ducă la pierderea legăturii, Securitatea bănuind că spionul său ar fi făcut joc dublu, astfel alegând să-l rețină în toamna lui 1950[683].

Pentru Bazil Rațiu, postul de corespondent al La Nation Roumaine nu era o simplă legendă menită să-i acopere adevărata activitate, ci și una dintre ocupațiile de care se achita cu conștiinciozitate, publicând regulat analize militare în ziarul emigrației române. În plus, era foarte apropiat de cercurile național-tărăniști, primind informații militare de la Virgil Veniamin pe care le prelucra și le trimitea mai departe la Cretzianu, ajungând, în cele din urmă, la conducerea de la Washington a CNR-ului. Adezina sa politică (chiar dacă una neoficială, Rațiu evitând să se înscrie în PNT, în 1950, atunci când porțile partidului din exil au fost larg deschise), dar și activitatea sa informativă paralelă cu cea a Mișcării Legionare, i-au atras antipatia legionarilor care, atunci când aveau ocazia, îl criticau fără menajamente, poreclindu-l, mai degrabă în bațjocură, "strategul de la La Nation Roumaine" [684]. Însă în plan informativ, chiar dacă lucra separat, Bazil Rațiu păstra legături destul de cordiale cu Opran și cu Titi Bogdan, cu care se întâlnea regulat[685] și făceau schimb de informații, dar și cu Tomoroveanu, rivalul de la acel moment al șefului de facto al SIMRE. Dintre toți colaboratorii, cele mai bune relații au fost, fără îndoială, cu Mihail Opran, mai ales că acesta primea de la Boilă pe care le redirecționa, la rândul său, către Rațiu[686]. Așa se face că întâlnirile dintre cei doi erau destul de prolifiche, cel puțin pentru SIMRE. În februarie 1950, spre exemplu, Opran a petrecut aproape două săptămâni la München, de unde s-a întors cu un plan și o situație a grupurilor de rezistență din munții Apuseni și din Banat, lăudându-se Constanței Magoș că "ai noștri lucrează în timp ce Rădescu se ceartă". Și mai productivă a fost întâlnirea din vara lui 1950, șeful SIMRE revenind la Paris cu o nesferă de bogată cantitate de informații:

Erau niște filme mici rotunde, câte 6 împachetate într-o cutie de piele - avea 2 cutii pe care le ducea la birou. (...) Am văzut cum copia pe balcon niște planuri de aeroport. Am aflat dela el că este aeroportul dela Arad. În filme îmi spunea că sunt trupe sovietice care se deplasează atât în România, cât și în Ungaria spre granița iugoslavă. Îmi spunea că avea în filme Craiova și Turnu Severin.[687]

Fără îndoială, datele fuseseră obținute de un agent care executase cu succes o misiune în țară, având însă și echipamentul și instrucția necesare pentru obținerea unor asemenea informații. Magoș bănuia că persoana respectivă ar fi putut fi chiar Rațiu, însă este puțin probabil ca un ofițer atât de important în arhitectura instituțională a structurilor americane să fi fost aruncat într-o acțiune atât de riscantă. Cu siguranță nu era vorba de Silviu Crăciunaș, singurul agent de care se știe cu siguranță până că a fost trimis în 1949-1950 în țară de către celula informativă a lui Rațiu. Nu este exclus ca acestea să fi fost rezultatul unei acțiuni legionare, în

furnizarea datelor făcându-se abstracție de tensiunile cu Rațiu, în favoarea obținerii sumelor pe care americanii le plăteau pentru asemenea informații. Următoarea deplasare în spațiul german a lui Opran a avut loc în octombrie 1950, acesta lipsind circa două săptămâni din Paris. Influențat probabil de contextul războiului din Coreea, care alimenta și speranțelor celor din exil că un conflict similar ar putea să se petreacă și în Europa, ducând la eliberarea României[688], șeful SIMRE obținuse de la Rațiu și de la partenerii americani vești, în mare parte eronate, legate de rezistența din munți. Cum au fost obținute și cum au fost percepute de structura informativă din Bavaria este necunoscut, însă trebuie să fi fost, într-o oarecare măsură, similare cu modul în care au fost înțelese de liderul SIMRE.

Din cauza surselor documentare limitate, numai reacțiile lui Opran la datele din toamna lui 1950 sunt cunoscute. Veștile din țară rezonaseră foarte puternic în sufletul comandoului care, odată revenit la Paris, vorbea aproape surescitat despre nevoia urgentă de sprijinire a grupurilor de luptători anticomuniști, destăinuindu-le apropiaților că, dacă ar fi fost în postura lui Titi Constantinescu, de a avea șanse să găsească sprijin la partenerii americani, ar fi făcut toate eforturile pentru a parașuta arme și muniții în ajutorul rezistenței. Însă el se afla la Paris, prea departe de țară, și, mai ales, trebuia să lucreze cu francezii care erau renumiți pentru reținerea lor de a face ceva concret în sprijinul celor din munți și mereu se plâneau de lipsa resurselor pe care, dacă ar fi cazul, le-ar putea pune la dispoziție. Atât de puternică era starea de moment, încât cumpătatul Mihail Opran credea în planurile de altădată ale generalului Petrescu, de crearea a unei armate în exil, care să intre în acțiune la momentul potrivit[689]. Cu timpul însă, visele au început să se domolească și speranțele încet, încet să dispară, iar comandorul a abandonat strategiile de luptă și a revenit la munca informativă. Ultima vizită făcută în 1950 în Germania s-a petrecut cu puțin înainte de Crăciun, când i-a reîntâlnit pe Bazil Rațiu și pe Titi Constantinescu, acestuia din urmă cerându-i să găsească o cale să refacă legăturile cu legionarii, Opran sperând că se poate relua colaborarea tripartită de la începutul anului. Ceea ce, de altfel, nu s-a întâmplat, dar acest lucru nu a afectat relația lui Opran cu Rațiu, pe care îl vizita periodic în Germania, următoarea întâlnire atestată fiind în primăvara lui 1951, la Bonn[690].

În timp ce structura de la Paris funcționa totuși, cu reușite notabile și înfrângeri catastrofale, celula de la München era departe de ceea ce ar fi vrut Bazil Rațiu să fie. Cauzele par să-și fi fost lipsa de resurse, în principal cele umane, deoarece logistica era în mare măsură asigurată de Washington, și, mai ales, relația disfuncțională dintre maiorul român și ofițerii americani. Într-o discuție din toamna lui 1957 cu Silviu Crăciunaș, Rațiu îi mărturisea fostului său agent că

elementele de care dispuneau americanii erau elemente mediocre, frizeri, pantofari, intelectuali ratați, oameni necorespunzători care nu au reușit să facă altceva în viață, iar pe americanii care conduceau serviciul de informații i-a descris ca fiind nepregătiți, fanteziști, lipsiți de experiență, copilăroși și că numai f. puțin dintre americani erau oameni corespunzători, clari și dedicați acestei activități. Mi-a spus că totdeauna a susținut în fața americanilor că lupta subversivă în țară nu poate fi dusă prin elementele de care dispuneau ei, că asemenea oameni nu pot fi trimiși la funeralii (la moarte sigură - n.m.), ofițerii superiori sau la medicii și profesorii de care dispunea el în țară, fiindcă asemenea elemente nu ar fi putut întreține o convorbire și legături la un nivel înalt cu oamenii săi din țară, nici nu le-ar fi putut inspira încrederea necesară pentru a-i pune în mișcare și să acționeze sub influența lor. Mi-a spus că le și-a pus toată speranța în mine (...) ca intelectual și cu trecutul meu de luptă (...).[691]

La fel ca Neagu Djuvara, și Bazil Rațiu refuza cu încăpățănare să creadă suspiciunile serviciilor occidentale și, se pare, și ale lui Opran, că Silviu Crăciunaș ar fi devenit omul Bucureștiului. Și totuși, cel din fața sa era, de fapt, agentul "Victor" care, zilele următoare, avea să consemneze toate cele destănuite de fostul maior și, mai apoi, să le predea ofițerului de Securitate. De aceea, ca urmare a scurt-circuitelor din celula operativă din Bavaria, a conflictelor apărute în sânul conducerii SIMRE și a insistențelor lui Cretzianu și Vișoianu, Rațiu avea să renunțe în 1952 la colaborarea cu americanii de la München.

2.4.1.2. Neagoe's playground. Zona austriacă de ocupație

Există puține date disponibile despre modul de funcționare al structurilor informative americane din zona austriacă, iar reconstituirea organigramei poate fi mai degrabă recompusă din diferitele acțiuni în care a fost implicată. La fel ca SIMRE, activitatea era, în linii mari, împărțită pe două paliere: contrainformativ, de identificare, interogare și verificare a refugiaților români și de obținere de informații din țară, și ofensiv, ale cărui acțiuni vizau trimiterea de călăuze în țară și procurarea de date secrete din interior. Totuși, spre deosebire de structura condusă de Puiu Petrescu și Mihail Opran, schema internă a serviciului românesc al CIC-ului era adaptată realităților politico-militare din Austria: o prezență principală la Salzburg, unde era sediul administrativ al structurii, și puncte de lucru în alte orașe din zona de ocupație americană, și o eficientă celulă operativă la Viena. Nu par să fi existat birouri propriu-zise, ci mai degrabă rețele de colaboratori care îndeplineau diferite sarcini.

Șeful sectorului CIC pentru emigrația românească din zona de ocupație americană a Austriei era George Daniel Neagoy (cunoscut și ca Neagoe), un personaj pe cât de discret, pe atât de influent în activitatea informativă și contrainformativă din primii ani postbelici, mai ales că numele lui s-a intersectat cu multe destine ale exilaților. Născut la 15 august 1916 în București, Neagoe și familia sa au părăsit Vechiul Regat la numai câteva săptămâni după intrarea țării în război, alegând să emigreze în America. Au pășit în "lumea nouă" când copilul abia împlinise patru luni și s-au stabilit în orașul Cleveland, aflat pe malul lacului Erie, la granița cu Canada. George Neagoy a intrat în serviciile secrete americane încă din anii '30, devenind repede unul dintre cei mai capabili și de încredere agenți. În timp, aveau să i se încredințeze misiuni delicate și riscante, de la protecția președintelui F.D. Roosevelt în timpul conferinței de la Casablanca din 1943 la scoaterea din Europa a lui Klaus Barbie, hauptsturmführerul SS cunoscut ca "măcelarul de la Lyon" din cauza atrocităților pe care le comisese împotriva evreilor și a celor din rezistență, dar care după război fusese recrutat de serviciilor secrete americane și utilizat mai apoi în acțiunile din Bolivia[692].

Despre activitatea sa în zona emigrației românești din primii ani ai Războiului Rece, datele disponibile sunt, în cel mai bun caz, lacunare. Fragilul și enigmaticul portret al muncii sale secrete se conturează cu precădere din colaborările avute cu diferite persoane din emigrație La Viena, lucra adeseori alături de Valeriu "Viki" Pop[693], fost ofițer de cavalerie și membru al Gărzii călare de la Palatul Regal, care-l asista în interogatoriile luate românilor, luând parte inclusiv la operațiunea de deconspirare a Tandei Caragea[694]. Un alt colaborator era Nicky Bertini, un fost ziarist care reușise să fugă din țară în 1947, cu sprijinul Misiunii Militare Americane, și, odată stabilit la Viena, intrase în serviciul CIC-ului din capitala austriacă. El era cel care reușise să-l identifice pe Gigi Saramet sau, din perspectiva Bucureștiului, cel prin care agentul "Ion" izbutise să stabilească contact cu serviciile secrete americane.

Totuși, cea mai bine încheată, dar și mai amplu documentată, este activitatea de la Salzburg, acolo unde refugiații români beneficiau și de asistența Crucii Roșii, prin intermediul doctorului Teodoru[695], un cunoscut

chirurg care reușise să fugă din țară. Dacă la Paris exista o structură informativă centralizată, în orașul austriac erau agenții care lucrau mai degrabă pe legături directe cu superiorii și nu întotdeauna colaborau între ei. Unul dintre aceștia a fost Mircea Carp, fost ofițer care avea experiența frontului, luând parte atât la operațiunile de pe frontul antisovietic, cât și la luptele din vest, dar care fusese epurat din armată în 1946. Arestat pentru câteva săptămâni în 1947 pentru legăturile cu un grup de rezistență din munți, interval în care a trecut prin celulele Ministerului de Interne și ale Prefecturii Poliției Capitalei, dar și prin închisoarea Văcărești, a fugit din țară în ianuarie 1948. Ajuns la Salzburg, s-a ocupat până în 1951 de verificarea, trierea și prelucrarea materialului informativ obținut de structura americană. Singura misiune mai degrabă ofensivă în care a fost implicat a reprezentat-o scoaterea din țară a manualului de utilizare a unui tanc sovietic recent intrat în dotarea armatei române. Broșura a obținută de un fost camarad al lui Carp, rămas în țară, care, prin intermediul unui prieten care avea o sora ce lucra la Căile Ferate Române, a ascuns-o în toaleta unui vagonul al garniturii București-Paris, înștiințându-l apoi pe agentul de la Salzburg despre data plecării trenului și de unde o poate ridica, desfășurarea acțiunii fiind rememorată de Carp la mai bine de jumătate de secol distanță: Împreună cu un colaborator, în dimineața zilei prevăzute ne-am dus la gara Salzburg și am luat trenul, oprind, în prealabil, o cameră la un hotel din dreptul gării Zell am See. Ne-am așezat cât mai departe de vagonul cu pricina și am așteptat câteva timp după ce trenul s-a pus în mișcare. După care însoțitorul meu s-a dus, ca tot omul, la toaletă. Am așteptat, cu sufletul la gură, fără să mă mișc, pe locul meu, cu vedere spre toaleta respectivă. Nu a trecut mult timp și omul meu a ieșit zâmbitor, fără niciun pachet în mână, dar făcându-mi cu ochiul. Ceva mai încolo, la Zell am See, am coborât din tren, ne-am înregistrat la hotel, am luat cheia și am pornit liniștiți spre camera noastră. Abia când am intrat în cameră a scos omul pachetul de sub palton și mi l-a arătat victorios. Dar era pachetul dorit? Înfrigați, am îndepărtat hârtia de ziar și acolo era, într-adevăr, mult doritul manual.[696]

Înțelegând că eliberarea țării nu avea să petreacă într-un viitor apropiat, Mircea Carp a renunțat la colaborarea cu Salzburg-ul în 1951 și s-a stabilit în Statele Unite, devenind crainic al postului de radio Vocea Americii. Tot în aceeași perioadă, se pare că a lucrat și Mircea Ianculescu (cunoscut îndeobște ca Mircea Popa), dar care, mai apoi, avea să fie transferat la redacția din München a Radio Europa Liberă.

Rezultatele secției conduse de Neagoe par să nu fi fost unele spectaculoase. Una dintre explicații tinde să fie legată de randamentul agenților pe care ofițerul american îi avea în subordine. Neagoe era atât nemulțumit de comportamentul colaboratorilor săi români, încât spunea că dacă s-ar găsi agenți de alte etnii, i-ar concedia pe loc pe toți românii cu care lucra[697].

Probleme cu siguranță existau, însă vina nu cădea numai asupra celor din emigrație, ci și George Neagoe ar fi fost, de fapt, una dintre slăbiciunile structurii informative. Se pare că ar fi fost sancționat la începutul anilor 50, după ce s-a aflat că fusese încurcat cu Tanda Caragea, probabil cea mai versatilă, cuceritoare și mischievous femeie din lumea obscură a operațiunilor serviciilor secrete din emigrația românească a primilor ani postbelici. Nu legătura amoroasă cu ea a fost motivul care i-a adus concedierea, ci faptul că seducătoarea româncă îi subtiliza documente confidentiale pe care le tranzacționa mai departe altor structurii de intelligence, printre care se număra și UDB-ul iugoslav[698], scurgerea fiind descoperită de superiorii lui Neagoe. Cu toate că informația apare într-un dintre rapoartele interne ale serviciilor americane, este totuși discutabil cât de veridică este, mai ales că Neagoe condusesse personal anchetarea Tandei Caragea, verificare ce a dus la deconspirarea ei ca agentă a Bucureștilui și interzicerea emigrării sale în America (scopul ei real și final). În plus, cel puțin până în 1951 sau 1952, Neagoe a continuat să coordoneze operațiunile CIC-ului din zona austriacă, prezența sa la Salzburg fiind confirmată și de căsătoria din 1951 cu Angela Hrisetta Bădescu[699], o româncă basarabeană refugiată în Germania alături de mama sa și cele două surori, Sanda și Coca[700]. Cert este că în anii '60 se afla (din nou) în serviciul structurilor secrete americane, fiind angrenat în operațiunile din Vietnam. După retragerea din activitate, s-a ocupat de restaurantul pe care îl deținea Washington până la moartea sa în 2005.

2.4.1.3. Titi Constantinescu sau jolly-jockerul de la Salzburg

Dacă toate firele spionajului din Franța ajungeau într-un fel sau altul la Mihai Opran și la SIMRE, în spațiul austriac aflat sub control american poziția era ocupată de Titi Constantinescu de la Salzburg. Celula sa informativă din orașul aflat la granița cu Germania își dorea să fie echivalentul structurii de la Paris, însă în realitate semăna mai mult cu o rezidență SIMRE de la Viena. Fortând puțin nota, se poate afirma că organismul instituțional de la Salzburg reprezenta ceea ce probabil ar fi fost și SIMRE dacă nu ar fi existat o coagulare a corpului ofițeresc din exil și dacă acesta nu s-ar fi luptat pentru obținerea unui sprijin constant și, mai ales, a recunoașterii independenței de acțiune. La toate acestea se adăuga și un detaliu personal: în ciuda zgârceniei renumite și a asperității în relațiile sociale, Opran a știut să-și țină oamenii aproape și să-i utilizeze în scopurile sale informative, pe când lui Titi Constantinescu i-a lipsit anvergura de lider care să inspire, care să-și dea dovada personalității și a capacităților profesionale și să-l câștige pe cel de lângă el.

Născut la 29 septembrie 1910 în Buzău, Petre Constantinescu (cunoscut ca Titi Constantinescu) era bărbat scund și slab, cu o față lungă și o frunte înaltă, ochi căprui și un nas disproporționat de mare. A devenit ofițer, absolvind Școala de ofițeri mecanici de aviație în 1933, iar apoi secția mecanici a școlii speciale de aviație. Avansat în 1938 la gradul de locotenent, a fost detașat la Subsecretariatul de stat al aerului[701] și, cu toate că, odată îmbrăcată haina militară, ar fi trebuit să renunțe la simpatiiile politice ori ideologice, s-a apropiat de Mișcarea Legionară. Se pare că a luat parte la Rebeliunea legionară, alegând cămașa verde în detrimentul hainei militare, acțiunile sale devenind, mai târziu, în exil, subiect de ironie. Protopopescu, Boldeanu și Roșca obișnuiau să râdă de el spunând că "odată a avut o pușcă mitralieră în mână și atunci a reușit să se lase prins" [702], aluzie la cele petrecute în ianuarie 1941. Totuși, scoaterea sa din armată a avut loc în 1942, când a fost condamnat la 20 de ani de închisoare, dar a fost eliberat în 1946, în urma armistițiului încheiat de șefii legionari, prin Nicolae Petrașcu, cu liderii comuniști din România. La scurt timp după punerea sa în libertate, a intrat în contact cu un agent al serviciilor secrete americane, fiind recrutat de acesta, furnizându-i informații despre aeroporturile militare din țară. În schimb, a fost sprijinit să fugă din țară, reușind să plece clandestin împreună cu Mircea Carp și Mircea Ianculescu. Ajuns în martie 1948 la Salzburg, unde cei doi camarazi de drum l-au părăsit, a fost încadrat în structura operativă americană ca subordonat direct al lui Neagoe (care era propriu-zis reprezentatul CIC), fiind teoretic omologul lui Mihail Opran, însă cu semnificativ mai puțină putere, autoritate și influență decât liderul SIMRE. Având numele de cod "Bogdan", Constantinescu suferea din cauza modului de lucru și mai ales de remunerație al americanilor: un salariu fix redus la care se adăugau banii furnizați pentru fiecare informație în parte, în funcție de cantitate și calitate[703]. Acest sistem presupunea un volum mare de lucru, Constantinescu fiind constant pe drumuri, între Graz, Salzburg, Innsbruck, Linz și München, în căutare de refugiați români care i-ar fi putut oferi datele de care avea atât de mare nevoie. Însă ceea ce era cel mai defavorabil pentru el era imposibilitatea de a fi în contact cu centrul emigrației românești care se afla la Paris. Îi lipseau astfel informațiile din interiorul jocurilor politice ale partidelor istorice ori din numeroasele asociații, locuri

de întâlnire și evenimente care reuneau românii aflați în capitala franceză. De aceea, de când a cunoscut-o pe Constanța Magoș, în septembrie 1949, și până la sfârșitul lui 1950 - începutul lui 1951, Constantinescu a încercat constant să o determine să colaboreze cu el și să-i ofere informații, folosindu-se aproape mereu de posibilitatea sa de a-și utiliza agenții pentru aducerea din țară a inginerului Dumitru Magoș.

În plus, el niciodată nu a fost văzut dreptul șeful unei structuri informative din exil, ci mai degrabă ca un agent al americanilor și, în special, ca subordonatul lui Neagoe. Relația dintre Neagoe și Titi Constantinescu nu era cea mai fericită: ofițerul american nu avea prea multă încredere în agentul Bogdan, bănuindu-l uneori că nu este conștiincios și dedicat responsabilităților pe care le avea, iar mai târziu chiar suspectându-l de deturnare de fonduri, acuzație pe care Constantinescu a respins-o cu vehemență. În plus, existau rivalități interne care creau animozități și frustrări, erodând din interior structura operativă de la Salzburg. Unul dintre cele mai elocvente cazuri a fost cel al lui Cornel Leahu, cel care, într-un fel, îi datora prezența sa în occident lui Constantinescu. După sosirea neprevăzută, dar norocoasă, la Salzburg, a început să-i submineze poziția lui agentului CIC, intrând în munca informativă și ajungând primul la refugiații români pe care îi chestiona (folosindu-se și de faptul că, spre deosebire de Bogdan, vorbea maghiară), pentru a vinde apoi informațiile direct lui Neagoe[704]. Totodată, nici printre cei care activau în SIMRE sau colaborau cu această structură, Titi Constantinescu nu se bucura de o imagine prea bună. Era considerat imprudent, neatent, lipsit de precauție ori de grijă pentru soarta agenților săi și incapabil să păstreze confidențialitatea unei informații sensibile. Cu toate că îi furniza date despre activitatea național-țărăniștilor din Franța, Constanța Magoș a evitat să-i spună de proiectul trimiterii unui avion în țară (cu toate că, poate, Constantinescu ar fi putut oferi un sprijin în acest sens), motivând că "prea ar fi aflat toată Germania și Austria" [705]. Opran era însă mult mai dur, criticând deschis modul de acțiune al lui Titi Constantinescu, uneori scăpând chiar și înjurături dure la adresa ușurinței cu care acesta din urmă își trimitea agenții în misiuni, fără o filieră pusă la punct în cele mai mici detalii. Remarcile liderului SIMRE, consemnate ulterior de Constanța Magoș, creează o imagine eferescență a păienjenisului trecerilor clandestine de frontieră și al celor plecați în acțiuni în RPR: Opran ar fi afirmat revoltat că unul din nouă curieri ai lui Bogdan cădea în mâinile Securității ori ale ÁVH-ului (serviciul secret al Budapestei)[706]. Și din partea legionarilor care colaborau cu Salzburgul veneau aceleași acuze, Protopopescu afirmând la sfârșitul lui 1949 că Titi Constantinescu ar fi pierdut șase-șapte călăuze numai în ultimele optsprezece luni, dovadă că "trimite oamenii la moarte cu prea multă ușurință" [707]. Totuși, având în vedere că singurele date disponibile referitoare la agenții reținuți variază între patru și șapte persoane, ar însemna că alte zeci de misiuni desfășurate între 1948-1951 s-au încheiat cu succes. Fie Magoș amplifică - din greșeală sau din dorința de a-și intimida anchetatorii, căci informațiile respective erau date în cursul cercetării sale în țară - raportul dintre curierii trimiși de Titi Constantinescu și cei căzuți în misiune, fie multe dintre acțiunile acestora sunt neacoperite documentar de sursele disponibile. În general, informațiile despre cei veniți clandestin în RPR provin din anchetele la care au fost supuși după ce au fost arestați, fiind rare cazurile în care declarațiile sau interogatoriile cuprind referiri la alte persoane care au fost trimise în țară și au revenit cu bine în occident (unul dintre puținele cazuri cunoscute fiind cel al lui Constantin Danciu).

La fel ca în cazurile lui Mihail Opran, Gelu Belu, Neagoe sau, chiar, Tanda Caragea, este o discrepanță de neexplicat între absența sa din memorialistica exilului ori din istoriografia dedicată emigrației românești postbelice și importanța sa, sau mai degrabă spus influența sa, în războiul secret dus pe plan informativ de-o parte și de alta a Cortinei de Fier în primii ani postbelici. Activitatea sa nu s-a rezumat la numai la colaborarea cu CIC-ul în zona americană de ocupație a Austriei. Titi Constantinescu a fost și unul dintre artizanii apropiării de SIMRE și de organizațiile exilului românesc de la Paris, colaborarea sa cu aceștia dând naștere poziției eronate că ar fi fost și agent al unei structuri franceze. În schimb, Constantinescu nu s-a ferit să lucreze cu alte servicii secrete și, cum francezii l-a refuzat, iar cu britanicii nu s-a putut colabora pe cât și-ar fi dorit el, s-a reorientat spre alți jucători interesați de munca sa, inclusiv de cealaltă parte a Cortinei de Fier. A fost bănuțit inclusiv că ar tatona unele contacte, foarte evazive, cu spioni sovietici din Austria, prin intermediul Margaretei Grosschopf. Aceasta se născuse în 1921 la Linz și se căsătorise în primii ani ai războiului cu doctorul Alois Grosschopf, de care divorțase în 1946, păstrându-i însă numele. Fratele ei, Erich Ortmyer, era cunoscut drept un comunist convins care a trăit la Moscova din 1934 până la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial și care continua să fie devotat cauzei comuniste chiar și după revenirea în Austria. În plus, aceasta era prietenă și cu Hilda Wach, despre serviciile britanice aveau certitudinea că este agentă sovietică, motiv pentru care CIC-ul american o cercetase în arest în vara lui 1948, fără a putea însă dovedi legăturile cu Moscova. Cu siguranță, Margareta Grosschopf nu era deloc străină de activitatea informativă și nici de legăturile amoroase cu agenții secreți ai Bucureștilor, reputația ei fiind oricum una deloc onorabilă. Când l-a cunoscut, în 1950, pe Titi Constantinescu cu care de altfel avea să se și mute împreună un an mai târziu, era însărcinată cu copilul lui Silviu Crăciunaș, agentul contraspiionajului românesc, pe care îl cunoscuse în 1949, în drumul său spre occident unde avea misiunea de a se infiltra în structurile secrete apusene[708]. Apariția copilului din flori nu i-a împiedicat pe cei doi să se apropie și chiar să se mute împreună în 1951, femeia fiind cea care i-a restabilit lui Constantinescu legăturile cu UDB-ul, deschise în prealabil de Ion Țânțăreanu. Iar Titi Constantinescu a lucrat foarte bine cu serviciile iugoslave, cărora le-a furnizat sute de pagini despre unitățile militare americane din Austria și Germania și le-a mijlocit obținerea de stații radio de producție americană. Atât de bine s-a dezvoltat colaborarea, încât în 1952 agentul lucra direct cu emisarii UDB-ului, nemaifiind nevoie de intermedierea realizată de iubita sa, ajungând chiar să se deplaseze clandestin în Iugoslavia pentru diferite misiuni. Orice are un sfârșit, chiar și jocul informativ cu nenumărate fațete practicat de Titi Constantinescu: la 30 septembrie 1953, bărbatul era arestat de poliția din Graz în timp ce aștepta trenul spre Maribor, aflat la acel moment în statul condus de Tito. Asupra sa au fost descoperite documente despre activitatea legionară din vestul Europei, o situație a aeroporturilor din România și rapoarte despre conferințele emigranților est-europeni. În plus, Constantinescu avea în valizele sale o mică barcă de cauciuc foarte bine pliată, două costume de înot cu rezerve de oxigen, energizante și alte medicamente, un pistol automat și două amortizoare[709]. Bineînțeles că toate acestea au atras atenția autorităților, fiind clar că cel arestat nu era un simplu călător, astfel că l-au transferat pe Constantinescu serviciilor britanice care, la rândul lor, l-au predat structurilor secrete americane, acestea supunându-l unei îndelungate investigații, după ce, bineînțeles, l-au concediat din serviciul CIC.

2.4.1.4. Colaborare Salzburg - SIMRE

În toamna lui 1949, pe când SIMRE încă se afla în proces de organizare, iar statul său în raport cu SDECE era vag definit, au existat tatonări între agenții franco-români și unii emisari ai structurii secrete americane care opera la Salzburg. Rolul discuțiilor era de a se găsi o modalitate instituțională de colaborare între aceste servicii de intelligence a căror activitate era îndreptată împotriva unui inamic comun. Documentele americane lasă să se înțeleagă că negocierile din august-septembrie 1949 nu au fost însă un demers instituțional al CIC-ului, ci mai degrabă o inițiativă personală a lui Titi Constantinescu (având însă și asentimentul lui Neagoe)[710]. Agentul de la Salzburg l-ar fi abordat printr-o scrisoare pe generalul Rădescu, iar acesta l-a redirecționat spre

Puiu Petrescu și Mihail Opran. De aceea, în septembrie, Titi Constantinescu sosea la Paris pentru a discuta concret perspectivele unei colaborări dintre structura americană și cea româno-franceză, Constanța Magoș amintindu-și că l-a întâlnit prima dată pe Constantinescu la 2 sau 3 septembrie, atunci când el și Opran atunci când intrau în sediul prefecturii de poliție din capitala Franței[711]. În seara aceleiași zile, femeia a luat parte la o cină de lucru cu Mihail Opran și Titi Constantinescu la care cei trei au discutat despre câteva cunoștințe comune și, bineînțeles, despre scoaterea din țară a inginerului Magoș. Este curioasă ușurința cu care liderul SIMRE a introdus-o pe colaboratoarea sa poate cea mai apropiată și utilă unui agent dintr-o structură similară cu care poate că-și dorea să colaboreze, dar momentan se afla într-o competiție pe piața informativă. Magoș chiar își amintea că în acea seară Opran nu mai contenea cu laudele la adresa ei, împingând-o parcă în direcția lui Constantinescu. Să fi fost un exces sincer de apreciere sau o mișcare deliberată de a-și plasa omul său de încredere în poziția de informator de la Paris al structurii americane? Este greu înțeles la ce se gândea Opran, mai ales că Magoș s-a ferit să explice această situație atipică în numeroasele sale declarații date Securității. Stratagema lui Opran a funcționat sau Constantinescu a înțeles el însuși importanța Constanței Magoș ori pur și simplu a fost contactare din inerție - cert este că a doua zi, agentul venit de la Salzburg a abordat-o direct pe Magoș, propunându-i să-i furnizeze informații din comunitatea românească de la Paris în schimbul încercării de a-l scoate din țară pe inginerul Magoș[712]. Femeia nu putea totuși acționa complet independent, mai ales că pentru o bună parte din informații ar fi avut nevoie de sprijinul lui Boilă, căruia de altfel i-a comunicat propunerea primită și cererea lui Titi Constantinescu de a primi informații din baza de date a La Nation Roumaine. Liderul țărănist a acceptat colaborarea, punându-i la dispoziție agentului de la Salzburg întreaga arhivă a publicației, în lunile următoare trimițându-i constant rapoarte dactilografiate pe care Constanța Magoș le atașa notelor sale olografe pe care le trimitea prin poștă pe adresa lui Constantinescu[713]. Mizând pe un flux de date care ar fi funcționat direct pe filiera național-țărănistă, agentul CIC a încercat să obțină mai mult decât ar fi sperat. Cu puțin timp înainte de plecarea din capitala Franței, în timp ce se plimba cu Constanța Magoș prin apropierea turnului Eiffel, i-a aruncat întrebarea dacă nu ar lua în calcul să lase în urmă Paris-ul și serviciul lui Opran și să se mute la Salzburg, unde, dacă ar fi colaboratoarea lui, ar câștiga mult mai bine. Totuși, dacă femeia acceptase să-i ofere informații, ba chiar îi mijlocise contacte cu liderii politici din Hexagon, o asemenea propunere era deja prea mult și, cu mult tact, l-a refuzat. Titi Constantinescu a îngropat repede subiectul, dar nu a abandonat ideea, intenționând să o repună pe masă în perioada următoare.

Cât despre relația dintre liderii SIMRE, Mihail Opran și Puiu Petrescu, și agentul venit de la Salzburg, detaliile sunt neconcludente, iar cronologia interacțiunilor incertă. Este clar că a existat o deschidere inițială, cel puțin din partea lui Opran, pentru colaborarea cu Titi Constantinescu, dovadă fiind întâlniri formale, dar și personale, din toamna lui 1949. În privința generalului Petrescu, situația este și mai clară: Constantinescu i-a cerut direct acestuia să-i furnizeze informații pe care structura românească le va obține, solicitare pe care liderul de jure al SIMRE a declinat-o dur, spre insatisfacția și chiar resentimentul agentului de la Salzburg[714]. Cu siguranță, atunci când a părăsit Paris la sfârșitul lui 1949, Titi Constantinescu nu izbutise să parafazeze acel acord de colaborare cu SIMRE, ba mai mult, își atrăsese cel puțin antipatia lui Puiu Petrescu. Nu este exclus ca impresia pe care Constantinescu a lăsat-o la Paris să fi contat în economia negocierilor dintre partea franco-română din capitala Franței și CIC-ul de la Salzburg. Discuțiile s-au axat în principal pe ideea trimiterii unor curieri în țară, acțiuni riscante, dar cu potențial informativ, însă - evident - costisitoare. Pentru parafarea conlucrării erau necesare finanțări din ambele filiale, Neagoe așteptând oferta Parisului (prin Paris înțelegându-se o voce comună SDECE-SIMRE) pentru a decide asupra oportunității colaborării[715]. Nu sunt cunoscute raționamentele și mecanismele din spate, însă se știe că misiunea lui Titi Constantinescu nu a dus la niciun rezultat concret în vederea colaborării franco-româno-americane la sfârșitul lui 1949. Să fi fost calicenia lui Opran ori resentimentele lui Petrescu sau, mai probabil, pur și simplu reținerrea serviciilor franceze de a da bani[716], deoarece, într-o formulă de lucru tripartită, acestea și-ar fi văzut influența redusă și mai mult? Orice opțiune pare credibilă.

Ce s-a întâmplat apoi în primăvara anului următor este și mai neclar, iar reconstituirea evenimentelor trebuie făcută cu prudență, mereu sub semnul incertitudinii cauzate de insuficiența surselor documentare. Singurul lucru care se poate afirma cu siguranță este faptul că acesta este momentul în care toate fragila colaborarea între liderii SIMRE și Titi Constantinescu se destramă. De fapt, lucrurile erau mult mai grave de atât, fiind vorba de o înțelegere tripartită: SIMRE-Salzburg-legionari, aceștia din urmă fiind cei care obțineau informații din țară, iar agenții foloseau un avion pentru deplasarea clandestină din România în Austria sau Germania. Numai că aeronava s-a prăbușit în Ungaria[717], însă legionarii care se aflau la bordul ei au reușit să scape și să aducă informațiile la Salzburg, unde le-au predat lui Titi Constantinescu, iar acesta trebuia să le aducă la Paris, de unde urmau să fie vândute mai departe francezilor și britanicilor. Este neclar de ce Constantinescu a ales să intre clandestin în Franța, mai ales având asupra sa o servieta cu documente atât de importante. Ce se cunoaște este faptul că în apropiere de Metz a fost identificat și arestat. Ori ofiterii de poliție și-au dat seama că bărbatul din fața lor nu e un refugiat oarecare, ori chiar el le-a cerut să anunțe Parisul, cert este că în foarte scurt timp un inspector a venit din capitala Franței și a descoperit că în bagajul lui Constantinescu se aflau documente secrete, o parte și subtilizate de la americani, pe care cel arestat intenționa să le vândă altor servicii secrete[718]. S-a decis arestarea sa și trimiterea în capitala franceză pentru continuarea anchetei. Aflând de cele întâmplate, Opran, dar și Tomorroweanu, au încercat să intervină în favoarea lui Titi Constantinescu, însă fără succes: tot ce au reușit să facă a fost ca autoritățile de la Paris să-l cerceteze în stare de libertate, fără însă a-i returna servieta cu documente. În fond, pentru SDECE era un cadou neașteptat: puseseră mâna pe o cantitate neașteptată de informații, pentru care nici nu fuseseră nevoiți să plătească ceva.

Până să i se lămurească situația, Constantinescu a decis să folosească timpul la Paris în avantajul său: a căutat fără succes să-l recruteze pe Romeo Bălăceanu cu scopul de a-l supraveghea pe generalul Petrescu și de a informa Salzburgul cu privire la activitatea liderului de jure al SIMRE. Ulterior, se pare că i-a cerut și Constanței Magoș să sondeze disponibilitatea lui Bălăceanu de a colabora cu el, căci frecvența cu care femeia îl aborda în săptămânile următoare i-a trezit apoi suspiciuni lui Opran[719]. Este neclar ce alte acțiuni a mai avut Titi Constantinescu în zilele petrecute la Paris în primăvara lui 1950. Ceva însă trebuie să se fi petrecut între el și Opran, căci, la trei săptămâni după capturarea sa, agentul de la Salzburg a fost expulzat din Franța, măsură pe care autoritățile din Hexagon este puțin probabil să o fi luat cel puțin fără acordul șefului de jure al SIMRE. Între cei doi agenți secreți intervenise o ruptură atât de gravă încât, în zilele imediat următoare, Titi Constantinescu era îngrijorat că întreaga sa corespondență cu Constanța Magoș va fi pusă sub supraveghere. Pentru a contracara aceste piedici, i-a cerut femeii să utilizeze o altă casuță poștală la care să-i fie trimise scrisorile, soluția găsită fiind doamna Chatenay, o cunoștință de încredere care a fost de acord să primească scrisorile venite din Austria și să i le predea Constanței Magoș, păstrând totodată discreția absolută. Și în sens invers, urma să fie utilizată o altă adresă și, ca o măsură suplimentară de prevenție, Constantinescu i-a dat lui Magoș o sticlă cu cerneală simpatică de producție americană, de cea mai bună calitate disponibilă, pe care ar fi

trebuie să o utilizeze în corespondența cu el, dar și cu soțul ei din țară. Pentru legătura cu Dumitru Magoș era însă nevoie de o primă scrisoare scrisă în clar, cu instrucțiuni cu privire la utilizarea nitratului de argint pentru relevarea rândurilor ascunse, iar soluția a fost expedierea prin intermediul curierului diplomatic italian, una dintre singurele modalități sigure de evitare a controlului Securității[720]. Temerile agentului de la Salzburg erau fundamentate: corespondența sa în Franța chiar era supravegheată, fapt admis în mod deschis de Opran într-o discuție aprinsă cu Constanța Magoș[721]. O altă dovadă a venit în vara aceluiași an, când Constantinescu a trimis o scrisoare lui Romulus Boilă. Plicul a ajuns la destinatar, însă era evident că fusese deschis, fiind atât de deteriorat încât, pentru a nu i se reproșa ceva, poștașul care îl adusese scrisese pe corespondență "astfel mi s-a dat spre distribuire" [722].

Odată revenit la Salzburg, Titi Constantinescu a fost suspendat o lună din activitate și a intrat în colimatorul unei anchete a CIC-ului[723], căci Opran avusese grijă să-l informeze pe Neagoe de cele întreprinse de agentul său. Situația era delicată pentru serviciul american, deoarece în documentele din servieta lui Constantinescu erau informații despre relațiile dintre acesta și Neagoe. Iar dacă asta nu era suficient de grav, agentul de la Salzburg își atrăsese ura lui Borobaru[724], coordonatorul sectorului informativ al Mișcării Legionare, și cel care fusese sursa informațiilor, fiind atât de furios încât se vorbea la Paris că, dacă-l va întâlni vreodată pe Titi Constantinescu, îl va împușca în plină stradă[725].

Trecerea timpului nu a făcut decât să șubrezească și mai mult poziția lui Constantinescu în păienjenisul informativ din occident. În vara lui 1950, agentul a făcut nenumărate presiuni asupra Constanței Magoș să se mute - măcar pentru o scurtă vreme - la Salzburg, având nevoie de ajutorul ei în două probleme spinoase. Cea mai urgentă era lipsa unui vorbitor de limbă maghiară în care să aibă încredere și pe care să-l utilizeze în intermedierea legăturii cu maghiarul care reprezenta ultimul curier pe care Constantinescu se mai putea baza. Plecarea lui Leahu din Salzburg lăsase acel post liber și îi paralizase activitatea. Mult mai presantă însă era precaritatea situației sale personale: Titi Constantinescu era subiectul unei anchete a structurilor americane pe motiv că nu se achitase cu conștiinciozitate și conspirativitate de acțiunile sale, fiind considerat responsabil pentru căderile agenților trimiși dincolo de Cortina de Fier. Aducerea Constanței Magoș la Salzburg și prezentarea ei în fața lui Neagoe drept colaboratoarea (sau poate chiar informatoarea) sa din Paris putea constitui colacul său de salvare în ceea ce privește activitatea sa în slujba CIC-ului[726]. Magoș a refuzat însă oferta, atât pentru că nu dispunea de banii necesari unei astfel de aventuri și nici nu mai avea încredere în cuvintele lui Titi Constantinescu, dar și pentru că omniprezentul Opran aflate de propunerea venită de la Salzburg, și, ca un eficient agent secret, știuse să întoarcă întreaga situație în favoarea sa. Mai întâi, a determinat-o pe Constanța Magoș să renunțe încă o dată la ideea colaborării cu Salzburgul, aceasta amintindu-și că "Opran a aflat de chestiune și a țipat la mine spunându-mi că mă compromit cu Bogdan pe degeaba, că soțul meu nu va reuși să vie (clandestin, pe filiera lui Bogdan - n.m.) și Neagoe are o prea proastă părere despre Bogdan ca să mai acorde încredere cuiva" [727]. Apoi, informat fiind de poziția din ce în ce mai subredă a lui Constantinescu în raport cu Neagoe, Opran s-a deplasat de două ori la Salzburg (atunci când știa că Bogdan nu se află în oraș), și s-a întâlnit direct cu Neagoe căruia i-a vândut informații, stabilind o legătură directă între el și ofițerul american și scoțându-l și mai mult pe Titi Constantinescu din ecuație.

Dar pe cât de inflexibil era Mihail Opran în privința ideii ca Magoș să lucreze cu Salzburgul, pe atât de perseverent era Titi Constantinescu în efortul său de a o determina pe secretara de la La Nation Roumaine să renunțe la colaborarea cu SIMRE și să vină în Austria unde să intre în subordinea CIC-ului. Presiunile au continuat și spre finalul anului 1950, crescând treptat în intensitate până la punctul în care Constantinescu i-a spus că singurul mod în care mai poate spera să fie trimisă pe cineva în țară este numai și numai în cazul în care Constanța Magoș se află la Salzburg pentru a-l ajuta să discute cu singurele călăuze disponibile. Parțial, Constantinescu avea dreptate, căci în toamna lui 1950, filierele sale erau în impas: prin Iugoslavia nu se mai puteau trimite persoane, iar pe calea convențională Austria-Ungaria-România numărul călăuzelor era din ce în ce mai mic. Una dintre puținele opțiuni ar fi un ungur identificat în Graz, însă cum Constantinescu nu vorbea maghiară, iar Leahu îl părăsise demult, agentul CIC nu putea colabora direct cu acesta și nici nu avea încredere în altcineva decât în Constanța Magoș, așa că prezența ei era indispensabilă. După atâtea luni de discuții, de cereri și de ultimatumuri legate de soarta soțului său, Magoș tindea, finalmente, să încline spre acceptarea propunerii lui Constantinescu. Totuși, înainte de a lua vreă decizie, a ales să se consulte cu cei doi bărbați de la Paris în care putea avea încredere în această privință: Romulus Boilă și Mihail Opran. Liderul țărănist nu a spus nu ideii, însă i-a recomandat să stea numai câteva zile, iar nu mai multe săptămâni, așa cum și-ar fi dorit agentul CIC. În schimb, șeful SIMRE a pus altfel problema, într-un mod probabil mult mai practic: măgulind-o că flerul ei este cu desăvârșire mai bun decât toate cunoștințele lui Constantinescu, Opran i-a pus în vedere două aspecte. În primul rând, dacă s-ar fi dus la Salzburg, s-ar fi aflat de colaborarea ei cu CIC-ul, iar afișarea împreună cu Titi Constantinescu i-ar fi putut apoi închide unele uși la Paris, nefiind chiar exclus ca autoritățile franceze să repună în discuție permisul ei de ședere în Hexagon. Dar mult mai important era că peste tot, în Franța, în Austria, chiar și în Argentina, în toate comunitățile românești din aceste țări, se știa că femeia vrea și face eforturi să-și scoată clandestin soțul din țară. Iar informația nu avea cum să nu fi ajuns până la acel moment și la urechile Securității și dacă Dumitru Magoș încă era liber, asta era numai pentru a fi folosit ca momeală pentru agenții care ar fi trimiși din occident după el[728]. Oricât de dureroasă ar fi fost decizia, Opran îi cerea Constanței Magoș să se împace cu ideea că nu-și va mai putea salva soțul din RPR, așa că Titi Constantinescu nu mai avea ce să-i ofere. După un lung timp de meditație, Constanța Magoș a înțeles că Opran are dreptate, iar acceptarea propunerii lui Constantinescu nu ar face altceva decât să-i hrănească inutil iluziile și să-i amenințe statului ei din Franța.

Având în vedere eșecul tratativelor din toamna lui 1949 și evenimentele din 1950 (expulzarea lui Titi Constantinescu, arestarea și confiscarea documentelor, încercarea de racolare a Constanței Magoș) s-ar fi putut crede că 1951 putea aduce orice, mai puțin o apropiere între Paris și Salzburg. Și totuși, asta s-a întâmplat, inițiatorul acestei detenționări a relației fiind același Titi Constantinescu. Motivele erau cât se poate de pragmatice: fluxul de refugiați din țară scădea și, odată cu acesta, și posibilitățile informative ale celelei operative a lui "Bogdan", ceea ce ducea, inerent, la diminuarea importanței sale în raport cu celelalte structuri secrete, dar și a veniturilor obținute din tranzacționarea de date secrete. În plus, comunitatea de la Paris era nucleul emigrației românești, locul unde se aflau majoritatea liderilor politici ori alte personalități ale exilului, unde aveau loc întrunirile și evenimentele și unde se luau deciziile importante. Fără racordarea la aceste informații, Titi Constantinescu devenea un personaj obscur, fără importanță, fără relevanță și fără influență. Așa că nu a avut altă soluție decât să digere înfrângerea sa în încercarea de a o racola pe Constanța Magoș (resemnându-se totuși că va putea conta pe ea în continuare ca sursă informativă) și să reia tentativele de a se conecta la viața românească de la Paris. În martie a făcut primul pas în reapropierea de conducerea SIMRE, căutând, și se chiar reușind oarecum, să reintre în grațiile lui Opran. După ce tatonase în lunile precedente o colaborare directă cu Boilă și Veniamin, propunerea - refuzată ca neconformă cu principiile PNȚ-ului - venind

printr-o corespondență scrisă cu cerneală simpatică și livrată de aceeași Constanța Magoș, agentul CIC și liderul SIMRE stabiliseră o întrevedere la Bonn, însă Opran nu a mai apărut la întâlnire. Titi Constantinescu l-a căutat insistent la telefon zile în șir, sunând-o atât pe Renée Bruneau, cât și pe Constanța Magoș. În cele din urmă i-a trimis lui Magoș un plic sigilat pe care trebuia să i-l dea personal șefului SIMRE. Conținutul aceluiași plic trebuie să fi fost deosebit de important, deoarece Opran, la puțin timp după ce a primit și a deschis plicul, îi mărturisea Constanței Magoș că dacă serviciile franceze ar fi aflat de plic și l-ar fi găsit asupra ei, femeia ar fi fost expulzată imediat din Franța sub acuzația de a fi spion american[729]. Pe lângă documente secrete americane pe care Opran trebuia să le vândă mai departe turcului[730] care era intermediarul pentru serviciile secrete britanice[731], profitul urmând să se împartă între cei doi foști ofițeri români, plicul conținea și propunerea ca SIMRE să utilizeze filierele lui Bogdan, atâtea câte mai erau, pentru trimiterea agenților în țară[732]. Dispariția lui Țanțu, șeful biroului ofensiv, și absența altor proiecte proprii de acest gen ale serviciului de la Paris trebuie să fi fost cunoscută de agentul CIC care se oferea să-și pună la dispoziție resursele pentru suplینirea acestor carențe ale structurii românești.

Numai că rezultatele acțiunilor au foarte departe de intențiile cu care agentul de la Salzburg pornise din nou la drum: Opran și Constantinescu s-au certat din nou, puternic, fostul comandor reproșându-i omologului său că o implică pe Magoș, fără voia ei, în "toate <<socotelile>> lui", fără să ia în calcul că aceasta ar putea cădea victimă tensiunilor și rivalităților dintre serviciile secrete. Gândită ca o acțiune de apropiere, afacerea a dus de fapt la o distanțare și mai puternică, nu numai între Opran și Constantinescu, ci și între Magoș și Constantinescu, femeia acceptând recomandarea liderului SIMRE de a întrerupe pentru mai bine de trei luni orice corespondență cu agentul CIC[733]. Este însă posibil ca ceartă să fi avut alte cauze, iar revolta lui Opran legată de presiunile făcute asupra Constanței Magoș să fi ascuns de fapt motivația reală a respingerii propunerilor lui Titi Constantinescu. Probabil că și la urechile șefului SIMRE ajunsese informația care era deja cunoscută probabil și de cei din CIC: Constantinescu făcea joc multiplu (americani chiar îl consideraseră pe acesta agent francez în 1949-1950), iar unul dintre angajatorii săi era serviciul de informații iugoslav[734]. Așa că agentul de la Salzburg, care demult nu mai inspira simpatie Paris, se dovedea acum un o piesă cu prea multe fațete. Oricum, sub raportul evenimentelor ulterioare, suspendarea raporturilor dintre celula operațională de la Salzburg și SIMRE avea totuși să se transforme în 1951 într-o măsură definitivă.

Un alt exemplu al raporturilor ambigue, de colaborare și totodată de concurență dintre SIMRE și serviciile americane, în perioada 1949-1950, l-a reprezentat modul în care structura operațională CIC din Viena și rezidența SIMRE din capitala austriacă au tratat recrutarea lui Gigi Saramet. Trimis la Viena, în aprilie 1950, de către constraspionajul comunist românesc cu scopul de a se infiltra în serviciile secrete occidentale, mai ales că avusese, cu patru luni mai devreme, în timpul misiunii precedente, un primul contact cu reprezentantul CIC-ului, Saramet a fost pus în legătură cu Gelu Belu chiar de către Nicky Bertini. Este discutabil dacă a fost o decizie la nivel de instituție sau mai degrabă un gest de camaraderie între doi români aflați în exil din cauza aceluiași inamic politic. Poate și fără intermedierea lui Bertini, Gelu Belu tot l-ar fi abordat pe Saramet deoarece fusese deja înștiințat de soția franțuzoaică a lui Aristide Ștefănescu, cel pe care călăuza îl adusese din țară, de sosirea lor la Viena. Însă este sigur că prin acest ajutor, contactul s-a făcut mai rapid, căci Opran și Țanțu au reușit să sosească mai repede la Viena, ceea ce, în cele din urmă, a contribuit probabil la recrutarea lui Saramet de către structura informativă românească.

Asta nu a însemnat că între CIC și SIMRE nu a existat și o competiție în apropierea lui Gigi Saramet, căci la scurt timp după sosirea sa la Viena, atât structura americană, cât și cea româno-franceză, au început demersurile pentru a-l recruta, oferta lui Paul Lynes, superiorul lui Bertini, fiind elocventă în acest sens. Totuși, Saramet avea să aleagă structura lui Opran, Belu și Țanțu, a cărei activitate se potrivea mult mai bine misiunii sale ca agent secret al Bucureștiului. În mod ironic, ceea ce, pentru moment, a părut o victorie a SIMRE, a fost de fapt norocul CIC-ului de a scăpa de infiltrarea unui alt spion comunist (după precedentul Crăciunaș).

2.4.1.5. Călăuze

Datorită relativei proximități față de granița românească, una dintre cele mai importante aspecte ale activității celulelor CIC din Austria era racolarea de persoane care se ocupau cu trecerea clandestină a granițelor și trimiterea lor în România cu diferite misiuni, iar, de departe, cel mai activ în acest sens pare să fi fost Salzburg-ul. Cel puțin în 1948-1949, Titi Constantinescu dispunea de o serie de călăuze care scoteau persoane din țară, nu în funcție de necesitățile informative sau din rațiuni politice, ci exclusiv contra cost, în funcție de interesul și disponibilitatea celor din occident de a plăti pentru aducerea de cealaltă parte a Cortinei de Fier a celor apropiați. Agentul CIC era cel care intermedia aceste afaceri, reținând pentru sine de obicei o bună parte din suma achitată, la călăuză ajungând mai puțin de jumătate din prețul stabilit pentru o persoană. Iar totul se desfășura sub ochii și cu aprobarea tacită a americanilor, pentru care acest tranzacții nu interferau negativ cu activitatea informativă, ba chiar puteau fi o variantă în care toată lumea avea de câștigat: cei din occident îi aduceau alături pe cei dragi, Titi Constantinescu își rotunjea veniturile și scădea presiunea pe fondurile structurii secrete, iar noii veniți aduceau date utile despre viața în RPR, fiind practic o afacere din care toată lumea părea că are de câștigat.

Oamenii pe care îi folosea agentul de la Salzburg proveneau din medii cât se poate de diferite: foști militari, legionari ori neafiliați, români, maghiari, sași sau șvabi, oricine era dispus să facă drumul plin riscuri dintre zona de ocupație americană a Austriei și Republica Populară Română (și retur, bineînțeles) avea o ușă deschisă la Titi Constantinescu. Filiera de introducere în țară utilizată era, aproape întotdeauna cea convențională, prin Ungaria, care de altfel era și cea mai scurtă rută. Pentru o vreme, a existat și posibilitatea introducerii agenților în țară prin Banatul sârbesc[735], fiind vorba de o colaborare cu structurile Mișcărilor Legionare despre care se cunoaște că avea suficiente puncte de sprijin în teritoriul iugoslav pe care le întrebunța în propriile acțiuni informative. Ipoteza filierei legionare este întărită și de faptul că la sfârșitul lui 1950-începutul lui 1951, Bogdan a renunțat la colaborarea cu legionarii, acuzându-i pe aceștia că ar fi prea "disperați", afirmând că preferă în schimb să lucreze cu etnici germani din România[736].

Multe dintre persoanele utilizate de celula informativă de la Salzburg a lui Titi Constantinescu, și activitățile lor atât de riscante și palpitate, rămân și astăzi enigme ale războiului nevăzut purtat de-o parte și de alta a Cortinei de Fier în primii ani postbelici. Însă acei oameni ale căror povești au rămas, într-un fel sau altul, consemnate documentar ascund întâmplări elocvente pentru haosul, incertitudinea și primejdii înfruntate cei care se aventurau în trecerile clandestine de graniță.

Agentul Victor și afacerea Leahu

Probabil că încă din 1947, centrul de la Salzburgul era operațional și funcțional, cel puțin în privința călăuzelor și a filierelor, însă primul agent a cărui activitate este cunoscută cu certitudine a fost Andrei Nagy, a cărui identitate conspirativă era Victor[737] (nu trebuie confundat cu Silviu Crăciunaș, care avea același nume de cod, însă acordat de constraspionajul comunist, nu de serviciile occidentale). De etnie maghiară, acesta era originar din Satu Mare, unde încă avea numeroase rude și prieteni, însă se stabilise împreună cu familia sa în

zona americană de ocupație a Austriei. Colaborarea cu Titi Constantinescu începuse probabil în 1948 și viza exclusiv aducerea contracost a unor persoane din țară, fără nicio altă implicație informativă. Relația dintre cei doi fusese întărită de faptul că agentul român se îngrijise de familia lui Nagy în timp ce acesta era plecat în misiune, asigurându-le asistența medicală în momentul în care soția maghiarului se îmbolnăvisese și le pusese la dispoziție o locuință decentă[738]. Drept recunoștință, Nagy lucra exclusiv pentru Constantinescu, care îi recomanda persoane de încredere, și nu mai accepta sarcini externe.

La sfârșitul lui 1948, Titi Constantinescu a aflat că la Paris se află Ana Nicolau care căuta modalități de a-l scoate din țară pe soțul său, generalul Costel Nicolau[739]. Pe lângă afacerea bănoasă care se profila, agentul CIC avea și un alte motive pentru a-și utiliza una dintre călăuze pentru aducerea în occident a ofițerului: cei doi se cunoșteau din vremea în Constantinescu se afla în armată și, mai multe de atât, îi purta reală recunoștință pentru faptul că generalul Nicolau îl scăpase, atunci când a avut ocazia, de o anchetă ce se putea încheia cu condamnarea sa la moarte. În plus, serviciile de informații americane ar fi avut nevoie de prezența unei ofițer de rang precum generalul Costel Nicolau, atât pentru capacitățile sale profesionale, cât și pentru prestigiul și autoritatea pe care le-ar fi inspirat în rândul exilaților români și care ar fi putut canalizate propagandistic în avantajul CIC-ului. Așa că i-a trimis o scrisoare Anei Nicolau pe care o informa despre datoria sa morală de a-l scoate din țară pe soțul ei și că este dispus să își trimită o călăuză în acest sens.

Știind foarte bine că și Constanța Magoș este măcinată de aceeași grijă, aducerea soțului său, inginerul Dumitru Magoș, în lumea liberă, soția generalului i-a arătat scrisoarea secretarei de la La Nation Roumaine, recomandându-i să îl contacteze direct pe Titi Constantinescu. Avea să fie primul contact - momentan numai prin corespondență - între cei doi, dar totodată și primul pas al femeii în lumea agenților secreți și a structurilor de spionaj. Constanța Magoș nu a stat pe gânduri și i-a scris lui Titi Constantinescu, cerându-i ca, pe lângă generalul Nicolau, să fie adus din țară și inginerul Dumitru Magoș, cerere pe care Constantinescu a acceptat-o cu o serie de condiții. Întreaga afacere urma să coste 600 dolari: 100 se dădeau avans călăuzei, iar restul de 500 rămâneau în posesia sa drept garanție. Dacă în timpul tentativelor de trecere a frontierei, Dumitru Magoș ar fi fost arestat sau împușcat, atunci călăuză ar fi fost exonerată de orice răspundere și ar fi primit și restul de 500 de dolari. Numai dacă acțiunea ar fi eșuat din cauza lui Andrei Nagy, cei 500 de dolari ar fi fost returnați femeii. Constanța Magoș nu era însă în poziția de a negocia asupra acestor clauze extrem de costisitoare, pentru care a fost nevoită să se împrumute de la diferite cunoștințe, și, pusă în fața unei decizii cât un destin, a ales să riște, trimițând banii la Salzburg[740] prin intermediul părintelui Todericiu[741].

Andrei Nagy, călăuză aleasă pentru această misiune care nu se anunța cu nimic neobișnuită, a plecat spre țară imediat după crăciunul lui 1948, iar Constanța Magoș a rămas așteptând în primele zile ale noului an să primească vestea că soțul ei ajunsese în siguranță la Salzburg. Dumitru Magoș fusese deja anunțat printr-o scrisoare codată trimisă de soția sa că cineva urma să-l caute la domiciliu pentru a-l ajuta să ajungă dincolo de Cortina de Fier, așa că totul era pregătit, iar roțile acțiunii puse în funcțiune. În jurul revelionului a avut loc întâlnirea preconizată: Dumitru Magoș a fost abordat în apropierea locuinței din strada Brezoianu[742] de un tânăr care i-a dezvăluit că fusese trimis de la Salzburg să-l scoată din țară pe el și pe generalul Nicolau, însă acesta din urmă nu era de găsit. Așa că Dumitru Magoș urma să fie singura persoană din București care urma să plece în străinătate împreună cu Andrei Nagy, călăuză maghiară stabilind plecarea pentru 5 ianuarie 1949, din Satu Mare, unde fiecare trebuia să ajungă pe cont propriu, pentru a evita deconspirarea.

Conștient că nu ar fi putut să-și justifice prezența în Satu Mare, Magoș a ales o variantă mai prudentă: s-a decis să călătorească la Baia Mare, de unde să își continue drumul spre locul de întâlnire. Alegerea nu era una întâmplătoare: la Baia Mare putea conta pe sprijinul inginerului Constantin Silaghi, care i-ar fi oferit totodată alibiul vizitării unui cunoștințe, iar decizia sa a fost una corectă: destăinuindu-i lui Silaghi motivul real al prezenței sale în nordul țării, acesta nu numai că l-a ajutat, dar l-a pus în contact cu cumnatul său Cornel Leahu care și el căuta să fugă din țară. Leahu nu era la prima tentativă: trecuse granița clandestin în Iugoslavia, fusese prins de grăniceri și trimis înapoi în țară, scăpase din mâinile Securității și rămăsese ascuns, mai ales că între timp fusese implicat într-un proces de sabotaj în urmă căruia fusese condamnat la închisoare. Fuga din țară era singura sa cale de a scăpa din situația primejdioasă în care se afla și, cum locul lui Costel Nicolau fusese deja plătit, Magoș i-a propus lui Leahu să-l însoțească în locul generalului, ofertă pe care acesta din urmă a acceptat-o fără ezitare. Cei doi au plecat spre Satu Mare și fie în tren, fie chiar o dată ajunși în orașul de unde urmau să plece spre frontieră, o întâlnire neașteptată a dat peste cap tot planul și a jucat un rol esențial în destinele celor implicați și, în special al soților Magoș. Ingerul s-a întâlnit cu un vechi prieten care devenise, între timp, procur la Satu Mare. Amândoi au fost surprinși de revederea neașteptată, iar magistratul l-a chestionat cu privire la prezența prietenului său într-un oraș aflat la o distanță atât de mare de capitală, întrebându-l într-o doară dacă nu cumva și el are de gând să încerce să fugă din țară. Gluma l-a împietrit pe Dumitru Magoș, iar spaima a fost amplificată de cele relatate de procur care povestea că numai în noaptea precedentă 14 persoane fuseseră capturate de grănicerii români sau unguri, iar alte patru fuseseră împușcate mortal la graniță. Cele auzite l-au înspăimântat teribil pe Magoș care s-a decis pe loc să renunțe la planul său și să revină la București. Leahu, care deja fusese pus în contact cu Andrei Nagy, nu mai avea de ce să dea înapoi: dacă s-ar fi întors, ar fi fost în cele din urmă descoperit de Securitate și întemnițat, așa că singura șansă de a fi liber era să încerce trecerea clandestină a graniței, chiar și cu riscul de a fi reperat și ucis la fel ca mulți alții înaintea sa. În noaptea de 5 ianuarie 1949, Cornel Leahu, o femeie care îi preluase locul inginerului Magoș, și alți 15 oameni plecau din Satu Mare ghidați de Nagy spre frontiera maghiară. Au trecut cu bine de linia de demarcație română, au intrat în no-man's-land și chiar după ce au pășit dincolo de linia ce delimita teritoriul maghiar, un pichet de grănicer unguri i-au descoperit. Fără să stea pe gânduri, Nagy le-a strigat clienților săi să nu se întorcă sau să se ascundă, ci să fugă cât pot de repede. Femeia care venise în locul lui Magoș nu putea însă să țină pasul cu ceilalți și, pentru a se salva pe sine și pe ceilalți din grup, Nagy a decis să-o abandoneze și să își continue alergarea. În mod miraculos, toți au scăpat de grăniceri (nu este clar dacă aceștia au folosit armele, fiind foarte bizar că nimeni nu a fost atins de eventualele gloanțe trase), și au fost lăsați în două sate din estul Ungariei, pentru a-și continua pe cont propriu drumul spre destinațiile sperate. Numai Leahu l-a însoțit pe Nagy, cei doi ajungând cu bine la Budapesta, unde au rămas peste noapte la una dintre gazdele de încredere ale călăuzei[743]. Totuși, aceștia se aflau încă de partea nedorită a Cortinei de Fier, iar călătoria lor nu se încheiase. Din capitala maghiară au luat un tren spre vest, coborând înainte să aibă loc un eventual control al pasagerilor. Apoi au continuat drumul pe jos, mergând ore în șir în liniște deplină, ghidați numai de lumina lunii și de flerul lui Nagy care i-au ajutat să ocolească luminile echipelor de grăniceri, tăișurile sârmei ghimpate și iminentul pericol al câmpurilor minate. Când au văzut primele indicatoare scrise în germană au înțeles că au ajuns în Austria, însă ultimul hop nu fusese încă trecut: se aflau în sectorul sovietic și încă exista pericolul de a fi descoperiți, arestați și expulzați înapoi în Ungaria sau chiar România. Obosiți de drumul solicitant și stresant, cei doi au luat un autobuz care i-a dus la Viena unde, în cele din urmă, au reușit să obțină documente de călătorie și să treacă în sectorul american, ajungând după patru zile de tensiune, epuizare și

nervozitate la Salzburg.

Nu e greu de închipuit uimirea pe care a avut-o Titi Constantinescu atunci când s-a întors Andrei Nagy: călăuză fusese plătită ca să-i aducă pe generalul Nicolau și pe Dumitru Magoș și se întorsese numai cu un oarecare Cornel Leahu. Vestea a ajuns curând și la Paris, însă deziluzia Constanței Magoș a fost oarecum ameliorată de scrisoarea primită de la Leahu care îi destăinuia că, înainte de despărțire, își luase față de soțul ei angajamentul de a trimite din nou călăuză la primăvară, de îndată ce vremea se va încălzi, pentru a-l scoate din țară, împreună cu doamna Leahu și alte persoane. Totuși, Cornel Leahu, ca aproape orice refugiat proaspăt ajuns în occident, nu dispunea de niciun ban, iar Nagy nu accepta să plece gratuit în misiune. Așa că sarcina a căzut din nou pe umerii Constanței Magoș, care era dispusă să facă aproape orice sacrificiu pentru a-și aduce soțul alături de ea. S-a împrumutat de bani, a intermedat pentru scoaterea altor persoane pentru care s-au plătit sume deloc neglijabile, aceste mici afaceri având rolul de a acoperi și costurile pentru scoaterea soțului său. Iar în martie 1949, Andrei Nagy pleca din nou din Salzburg spre țară, având misiunea de a-l contacta pe inginerul Magoș și de a-l aduce în sectorul de ocupație american al Austriei, împreună cu alte persoane. Numai că după câteva săptămâni, Nagy s-a întors cu mâna goală, declarând că ar fi fost arestat în sectorul sovietic, înainte de a trece în Ungaria, și încarcerat într-o închisoare sovietică, iar toți banii i-au fost confiscați. Deznodământul a produs consternare, frustrare și chiar furie, determinându-l pe Titi Constantinescu să facă unele cercetări, rezultatul investigației desfășurate cu sprijin american fiind neașteptat. Nagy plecase, într-adevăr, din Salzburg spre est, numai că se oprise într-un sat aflat la câteva zeci de kilometri distanță, unde, din banii primiți pentru a scoate persoane din RPR, își cumpărase un gater și unde rămăsese pentru câteva săptămâni, timp în care, conform legendei pe care și-o crease, ar fi stat închis[744]. Colaborarea cu Constantinescu s-a încheiat, iar serviciile americane l-au preluat în arest și anchetă. Pentru Constanța Magoș nu era numai una din nenumărate tentative eșuate de a-și scoate soțul din țară, ci și cel mai costisitor insucces, afacerea lăsând-o pe femeie îngropată în datorii.

Norocosul Danciu

Dacă Andrei Nagy se dovedise, în cele din urmă, un speculant al disponibilității celor din exil de a face eforturi financiare uriașe pentru a-i salva pe cei dragi din țară, iar activitatea sa de călăuză se încheiase definitiv, mult mai demn de încredere a fost Constantin Danciu. Legătura era cimentată și de o anumită chimie personală între el și Titi Constantinescu, cei doi având în comun cariera militară și simpatiile legionare din tinerețe. Născut la 27 august 1918 în comuna Bucium[745] aflată la câțiva kilometri de Roșia Montană și de munții Apuseni, Constantin Danciu (uneori cunoscut drept Costică Baci) moștenise ceva din dârzenia și perseverența moșilor în spiritul cărora fusese crescut. Participase ca subofițer la numeroase operațiuni militare atât pe frontul antisovietic, încă din 1941, cât și la luptele din apus, de după schimbarea de alianță din august 1944, fără să fi suferit nicio zgârietură. Norocul său devenise legendar printre camarazi său, mai ales că toți știau și cum se născuse acesta: în primele ore ale campaniei din est, la puțin timp după ce se difuzase faimosul ordin al generalului Ion Antonescu, unitatea lui Danciu, masată pe malul drept al Prutului, fusese surprinsă de focul de artilerie al tunurilor sovietice camuflate de partea cealaltă a râului. Cuprinși de teamă, soldații au fugit care încotro, căutându-și salvarea în gropi și adăposturi individuale. La fel a făcut și tânărul Danciu, numai că, fiind întuneric, nu a văzut unde se află și a sărit direct în latrina unității, de unde a scăpat de tirul inamic, dar nu și de comentariile ulterioare ale camarazilor săi[746].

Prima misiune în țară a lui Danciu a avut loc în 1949 și era foarte aproape să fie și ultima. Inițial el fusese recrutat de Titi Constantinescu pentru același obsesiv scop de a-l scoate din țară pe inginerul Dumitru Magoș, însă cum acesta din urmă se afla pe un șantier izolat din Hațeg de unde nu putea pleca și unde absența sa ar fi fost de îndată remarcată, a fost nevoie de găsirea altor clienți, intermedierea fiind realizată de Constanța Magoș. Femeia l-a abordat pe compozitorul Constantin Brăiloiu[747] care lucrase la legația română din Berna și care, odată încheiat serviciul său și rechemat în țară, a decis să rămână în exil, căutând însă mereu o modalitate de a-și aduce și soția în Elveția. Brăiloiu a acceptat tranzacția, plătind suma cerută de Constantinescu și de Leahu, dându-i călăuzei adresa soției sale, dar și un bilet olograf prin care își informa partenera de viață că omul care-i va da biletul a fost trimis înadins în țară pentru a o aduce în occident pe ea și pe o anume domnișoară Bolo, iar în cazul refuzului, banii vor fi considerați pierduți. Afacerea a fost preluată de Cornel Leahu care, după sosirea în Austria, devenise un apropiat al lui Titi Constantinescu și-l ajuta pe acesta în traficul de persoane. Cornel Leahu nu a mai avut răbdare ca Danciu să-și finalizeze instructajul și, profitând de absența temporală a lui Constantinescu din Salzburg, l-a trimis în misiune.

Peste câteva zile, subofițerul Danciu bătea la ușa casei Brăiloiu de pe strada Sfântul Silvestru, aflată la numai câteva zeci de metri de bătrâna biserică ridicată în stilul catedralei de la Curtea de Argeș. Acolo le-a întâlnit atât pe soția compozitorului, cât și cealaltă persoană care urma să-l însoțească pe drumul înapoi în occident. Prevăzător și conștient că va fi o încercare solicitantă și riscantă chiar și pentru un bărbat în putere și cu antrenament, așa cum era el, și cu atât mai mult pentru o femeie trecută de prima tinerețe, călăuză le-a avertizat pe cele două femei că drumul va implica și parcurgerea unor zone cu sârmă ghimpată și, foarte probabil, electrificată. Doamna Brăiloiu și domnișoara Bolo au acceptat fără rezerve propunerea de a fugi din țară, stabilind ca plecarea din capitală să aibă loc peste două zile, din casa de pe strada Sfântul Silvestru. Numai că în ziua stabilită pentru plecare, subofițerul Danciu a avut parte de o răsturnare de situație pe care nu și-a imaginat-o probabil nici în cele mai negre scenarii. Doamna Brăiloiu i-a spus că nu mai vrea să plece din țară, preferând să aibă un statut decent în România comunistă decât, conform ei, să ajungă la chereșul străinilor. Domnișoara Bolo însă nu abandonase ideea plecării și ar fi vrut să-l însoțească cu Danciu, dar soția compozitorului a amenințat-o că dacă nu renunță, o va denunța la Securitate, determinând-o astfel să cedeze. Iar strategia doamnei Brăiloiu nu se încheia aici: cum locurile erau deja plătite, se decisese să le cedeze către doamnele Beldi, două femei de origine maghiară care i-au fost prezentate lui Danciu, și care mai apoi, în văzul tuturor, și-au plătit ieșirea din țară cu un săculeț de aur pulbere pe care l-au oferit soției compozitorului[748]. Peste câteva luni, într-o scrisoare primită de Constantin Brăiloiu de la o cunoștință din Grecia, soția ofereă o altă explicația pentru întreaga răsturnare de situație: femeia simțea că are o datorie morală față de familia Beldi: fiul, respectiv fratele celor două femei, fusese arestat de Securitate împreună cu un funcționar al Legației Britanice la București. La acea fatidică întâlnire ar fi trebuit să participe și doamna Brăiloiu care, fiind de felul său mai comodă, a întârziat, ajungând după descinderea Securității și scăpând astfel de arestare. Cu toate acestea, rămăsese cu vina de a fi scăpat de rețineră când ceilalți fuseseră arestați, iar atunci când a aflat că sora și mama lui Beldi vor să fugă din țară, s-a decis să facă tot ce-i stă în putință să le sprijine[749]. Totuși, oricare ar fi fost motivul real al schimbării, călăuză rămăsese în stare de șoc în sufrageria casei din strada Sfântul Silvestru: întregul său plan al primei sale misiuni fusese aruncat în aer, persoana pentru care își riscase viața și venise în țară flutura amenințări cu denunțuri la Securitate și se vedea nevoit să plece la un asemenea drum periculos cu două femei pe care nici nu le cunoștea și în care nu avea încredere. Și, pentru că situația nu era suficient de delicată, una dintre doamnele Beldi avea peste 80 de ani și o condiție fizică departe de cea a

unei plimbări îndelungate, cu atât mai mult necesară trecerii clandestine a frontierei. Bineînțeles, drumul a fost unul încet și chinuit, dar chiar și așa, cei trei au reușit să treacă graniță româno-maghiară, însă o dată intrate în Ungaria, doamnele Beldi i-au spus lui Danciu că vor să bea o bere "ca la ele în țară" și și-au părăsit călăuză pentru o vizită într-un restaurant din localitatea în care se aflau. Oricum, subofițerul le dăduse nu numai adresa și numele gazdei din Budapesta, unde urmau să-și refacă puterile pentru ultima parte a drumului (și cea mai periculoasă - trecerea graniței maghiaro-austriece), cât și pe cea a lui Leahu de la Salzburg, probabil dintr-un exces de deschidere și de lipsă de conspirativitate a unei călăuze prea puțin antrenată pentru asemenea acțiuni. Nu este clar dacă doamnele Beldi au apucat să se bucure de berea maghiară, dar cu siguranță au cunoscut arestul poliției, căci, la un control inopinat, au fost descoperite și reținute. Danciu a scăpat la limita de o soartă similară, a schimbat mai multe trenuri, coborând în halte părăsite și urcându-se în garnituri care păreau că se îndreaptă spre vest, și tot așa a ținut-o până la graniță, pe care a reușit să o treacă după multe ore de așteptare și riscuri enorme, ajungând în cele din urmă la Salzburg. Acolo l-a reîntâlnit pe Leahu care, considerând că vina era oarecum împărțită, a acceptat să-i dea numai jumătate din suma stabilită înainte de plecare.

Dezastrul însă bătea la ușă: peste câteva zile, Cornel Leahu primea o scrisoare expeditată din Ungaria prin care doamnele Beldi îi spuneau că au scăpat de poliție fără să pătească ceva sau să divulge adevărul rost al prezenței lor în țară, că sunt libere și că așteaptă să le fie trimisă o călăuză care le continue drumul până în occident. În mod surprinzător, Leahu chiar a crezut legenda și se pregătea să trimită un agent (nu e clar dacă tot Danciu sau altcineva) și chiar ar fi făcut-o dacă între timp nu s-ar fi întors Titi Constantinescu la Salzburg. Agentul CIC a avut un acces de furie atunci când a aflat de cele întâmplate și l-a certat pe Leahu că a trimis în țară un om nepregătit, că nu a păstrat regulile conspirativității și că ar fi fost pe cale să muște din momeala întinsă de ÁVH. Pentru orice agent cu experiență al unei structuri informative, era clar că serviciul maghiar întindea o plasă, folosindu-se de doamnele Beldi, așa că Titi Constantinescu a oprit trimiterea călăuzei. Ce nu a putut să facă a fost însă întoarcerea din drum a unui agent deja plecat spre țară și care urma să treacă prin Budapesta, pe la gazda indicată de Danciu doamnelor Beldi. Confirmarea că scrisoarea era o înscenare a autorităților maghiare a venit în scurt timp, agentul ajuns recent în Ungaria fiind capturat la Budapesta, la locuința gazdei unde căutase să înnopteze[750]. Cornel Leahu fusese cel care pornise întreaga acțiune, fără a avea vreo aprobare, însă Neagoe l-a considerat răspunzător pe Titi Constantinescu, în a cărui subordine directă era Danciu. Acesta din urmă nici nu își finalizase antrenamentul, iar misiunile sale în țară urma să aibă două scopuri distincte, care niciodată nu urmau să se amestece: fie va obține informații, fie va scoate persoane din țară. Și atunci când va merge pe a doua variantă, Danciu urma să aibă o singură țintă: extragerea lui Constantin Nicolau, de care CIC-ul avea nevoie în activitatea sa, și nimeni altcineva[751]. Așa că misiunea de la începutul lui 1949 încalcă toate prevederile și, chiar dacă Danciu scăpase cu bine și ajunsese în sectorul american al Austriei, se soldase cu căderea unui alt agent și a gazdei din Budapesta, fiind astfel nevoie de găsirea unui alt punct de sprijin în capitala maghiară.

Până în septembrie 1949, Danciu a fost trimis de cel puțin trei ori în țară. A doua misiune se pare că a avut loc în vara aceluiași an, Danciu fiind trimis personal de Neagoe pentru a face poze aeroportului Arad și chiar și pentru a produce un sabotaj pe linia ferată Simeria-Hunedoara[752]. Probabil tot atunci a avut și misiunea de a-l aduce pe generalul Nicolau, Danciu reușind să-l contacteze. Ofițerul și-a dat acordul pentru tentativa de trecere a frontierelor, urmând ca cei doi se plece pe căi separate din capitală și să facă joncțiunea la Copșa Mică. Chiar dacă cei doi s-au întâlnit în micul oraș transilvănean, Nicolau nu ar mai fi avut curajul să meargă mai departe (spunând că o să plece el cândva cu un avion, deci o cale mult mai confortabilă și mai sigură), iar ezitarea sa era să ducă la căderea lui Danciu, călăuză scăpând la limită să fie descoperită de Securitate[753]. Tot în 1949, Danciu a fost utilizat pentru introducerea în țară a unor stații de radioemisie, sarcină dată direct de Neagoe, pe una distribuind-o la Baia de Criș, din munții Apuseni, iar alta în comuna dâmbovițeană Vârfurile, nu departe de Câmpina[754]. Cele două, împreună cu un al treilea echipament similar, urmau să fie transmise informații la Salzburg, însă nu există informații dacă au funcționat sau nu.

Riscurile uriașe trăite de subofițerul, care de mai multe ori scăpase la limită de a fi descoperit, lăsaseră urmări psihice deosebit de puternice. Bărbatul nu mai putea fi utilizat în activitatea de trecere clandestină a frontierelor, munca sa de călăuză încheindu-se la sfârșitul lui 1949 sau în cursul anului 1950. Ca o recunoștință pentru acțiunile în care fusese implicat și pentru implicarea serioasă și conștiințioasă pe care a avut-o în misiunile sale, Titi Constantinescu îi facilitase fostului său colaborator și familiei sale emigrarea în Venezuela, departe de spațiul est-european comunist. Destinația exotică fusese aleasă de Rodica Magda, soția lui Danciu, o româncă ce, la rândul său, fugise din țară în 1948. Din păcate pentru subofițerul român, plecarea în Venezuela era o uneltire a nevastei sale care știa că la Caracas o așteaptă iubitul ei din țară, un avocat care se îmbogățise din traficul de persoane, înainte de a pleca la rândul său din România comunistă[755], iar odată ajuns în America de Sud, femeia l-a părăsit pentru acesta din urmă. Iar pe lângă drama sentimentală, Danciu, aflat la mii de kilometri depărtare și la câțiva ani după încheierea activității sale de călăuză, încă mai era bântuit de traumele pe care le trăise în 1948-1949: avea lungi insomnii, iar atunci când putea dormi se trezea adeseori speriat, încă sub influența coșmarurilor în care se târa prin sârmă ghimpată, fugind cu disperare de grăniceri sovietici în timp ce gloanțele îi șuierau pe lângă trup.

Anonimii curajoși. Alte călăuze ale lui Bogdan

Până în 1951, datele despre activitatea călăuzelor trimise de Titi Constantinescu în țară sunt foarte lacunare.

Una dintre puținele mențiuni provine de la sfârșitul lui 1949 sau începutul lui 1950, când agentul de la Salzburg a trimis un alt curier spre RPR (a cărui identitate este necunoscută), cu misiunea de a-i aduce pe Costel Nicolau și Dumitru Magoș. Pentru a le câștiga încrederea și a înlătura orice temere cu privire la propunerea de a-l însoți în trecerea clandestină a frontierelor, călăuză avea asupra sa două bilețele scrise de Constanța Magoș în toamna lui 1949, pe care i le dăduse lui Titi Constantinescu înainte ca acesta să plece din Paris. Misiunea a eșuat repede, persoana respectivă fiind prinsă de autoritățile maghiare și încarcerată. Documentele care ar fi putut deconspira persoane din țară nu ar fi căzut în mâinile anchetatorilor, agentul de la Salzburg susținând într-o corespondență cu Constanța Magoș că are certitudinea că bilețele au fost înghițite de călăuză înainte de a fi reținută, însă este puțin probabil ca informația să fi putut ajunge din beciurile poliției ungare sau ale ÁVH-ului în birourile CIC-ului din Salzburg[756].

Un alt curier cvasi-necunoscut a fost Boruzescu Bonifacio[757], un tânăr originar din Cadrilater, care fugise din țară în 1949 după ce cunoscuse torturile din arestul Securității. La fel ca Danciu, probabil că și acesta se apropiase de Titi Constantinescu tot datorită simpatiiilor legionare pentru care, la fel ca agentul de la Salzburg, fusese încarcerat. Și despre activitatea sa secretă datele sunt lapidare[758], tot ce se cunoaște despre o misiune a sa în țară în vara lui 1950, cu scopul de a-l scoate pe doctorul Ion Claudiu[759], membru în organizația anticomunistă "Partidul Românesc al Luptătorilor". Grupul fusese depistat în 1948, însă medicul reușise să scape de arestare și intrase în clandestinitate, căutând soluții să fugă din țară. Cum a intrat în

legătură cu Titi Constantinescu este necunoscut, cert este că Boruzescu l-a întâlnit și împreună au pornit spre granița terestră iugoslavă. Ajunși în satul Gătaia, la circa treizeci de kilometri de frontieră, au fost preluați de un localnic care a îndeplinit rolul de călăuză. Timp de două nopți s-au deplasat încet și cu grijă, de multe ori fiind obligați să se ascundă sau să se târască pentru a nu fi descoperiți. Ca situația să fie și mai gravă, doctorul Clodian era bolnav și de multe ori simțea nevoia să tușească: atunci, unul dintre ceilalți doi companioni îi lua capul și îl afunda în pământ, ca zgomotul să fie cât mai puțin perceptibil. În cele din urmă, au ajuns în satul sârbesc unde îi aștepta un țaran care i-a găzduit timp de alte două nopți, până și-au refăcut forțele, iar starea de sănătate a medicul s-a ameliorat, și apoi i-a dus până la Maribor, de unde au fost preluați, se pare, chiar de Titi Constantinescu[760]. Ultimele două călăuze ale căror identitate și acțiuni rămân și astăzi necunoscute sunt consemnate la finalul lui 1950, ambele fiind utilizate în încercarea disperată a lui Titi Constantinescu de a determina pe Constanța Magoș să lucreze cu el la Salzburg. Misiunea amândurora era aducerea lui Dumitru Magoș, însă ambele acțiuni eșuează lamentabil: primul agent este prins în zona sovietică a Austriei (iar Constantinescu a încercat, fără succes, să îl scoată din închisoare), iar al doilea, un sas din România, este capturat la Budapesta[761].

Ultima cădere: agentul Moldovan

Dacă se întâmpla ca un curier să cadă în timpul misiunii, varianta preferată era ca acest lucru să se petreacă în Iugoslavia, Ungaria sau Austria. Există astfel speranța că ar putea să nu fie extrădat autorităților române și, prin urmare, Bucureștiul să nu îl "stoarcă" de informații, ducând astfel la anihilări de legături din interior, dezactivarea unor filiere și devoalarea activității secrete din occident. Toate acestea se întâmplau însă în scenariul cel mai negru: agentul era prins în timpul misiunii sale în țară, iar SSI sau Securitatea va avea grijă ca, prin metode specifice, să obțină toate datele cunoscute de cel investigat, și poate chiar ceva în plus. Exact acest scenariu negru s-a întâmplat cu Victor Moldovan, a cărui biografie ascunde la rândul său câteva episoade obscure, dar intrigante. Născut la 12 iunie 1922 în comuna Săcășeni din județul Satu Mare, a absolvit școala primară în satul natal și trei clase de liceu industrial, iar apoi s-a decis să-și ia viața în propriile mâini și să se mute la București, în 1937, unde s-a angajat ca strungar în fier[762]. Nimic neobișnuit pentru acea epocă: Moldovan era numai unul din zecile de mii de tineri împinși de sărăcia din provincie să-și facă un rost în capitala României Mari. Părea doar o viață la fel de simplă și banală ca cea a altor zeci de mii de muncitori bucureșteni, care-și împărțeau timpul între lucrul în uzină și traiul de zi cu zi în mahalalele marelui oraș. Dar destinul avea alte planuri pentru Victor Moldovan: în 1941, a fost trimis în Germania pentru un curs de specializare în domeniul său de activitate[763]. Părea să fie șansa vieții lui: nu numai că avea oportunitatea de a căpăta o mai bună pregătire profesională, permițându-i apoi să accedă la un salariu mărit și la statut mai bun, dar și scăpa de serviciul militar, într-o vreme în care mulți dintre cei de vârsta sa fuseseră chemați sub arme pentru a lupta pe frontul de est. De ce a fost el ales pentru acest curs de pregătire și ce s-a întâmplat în Germania sunt două intrigi determinante pentru înțelegerea activității sale ulterioare, dar se pare că niciunul dintre anchetatorii săi din țară nu s-a oboșit să le pună. Pentru că aceasta este intervalul în care apar primele suspiciuni (timide, e drept) că tânărul care abia făcuse 18 ani ar putea avea legături cu un serviciu secret[764]. Căci altfel cum s-ar explica faptul că, după câteva luni petrecute în Germania, Victor Moldovan revine la Săcășeni, care acum se afla în Ungaria, și după câteva luni se stabilește la Budapesta, unde se angajează la o importantă întreprindere cu capital german. Dacă ar fi fost neamț, lucrurile ar fi mai simplu de explicat, dar Moldovan era un român angajat în timp ce zeci de maghiari așteptau la poarta fabricii să primească o slujbă oricât de prost plătită, iar acest lucru se petrecea la câteva luni după ocuparea nord-vestului Transilvaniei de către Ungaria horthystă, când tensiunile româno-maghiare erau cât se poate de palpabile, în ciuda statutului oficial al celor două state de aliați în Pactul Tripartit. Se pare că Victor Moldovan s-a acomodat foarte bine în orașul traversat de Dunăre, unde și-a întemeiat o familie, căsătorindu-se și născându-i-se cei doi copii. Chiar dacă a supraviețuit traumatizantului asediu al Budapestei și primelor luni de comunizare a societății maghiare, ceva s-a petrecut cu tânărul român. În 1946, a lăsat totul în urmă și a venit clandestin în România stabilindu-se în casa părinților săi, la rândul lor surprinși de apariția neașteptată a fiului lor. Dar așa cum a venit, la fel și a plecat: după nici o lună, Victor Moldovan s-a decis să se întoarcă la Budapesta.

Seria evenimentelor bizare din biografia sa era abia la început: la 28 martie 1950 fuge din Ungaria, dar de data aceasta pașii săi se îndreaptă nu spre est, către siguranța casei părintești, ci spre vest, către necunoscutul Salzburg, unde s-a cazat la exclusivistul Hotel Elefant din centrul istoric baroc al orașului. Ce l-a determinat să-și părăsească familia și să fugă mai întâi în țara natală și apoi în occident este o necunoscută. La fel și contactul său cu servicii de informații americane: să fi decis să plece având deja stabilită colaborarea cu acestea sau, odată ajuns în orașul austriac, a fost abordat și recrutat de Titi Constantinescu și George Neagoe[765]? Oricare ar fi răspunsul, este cert că în lunile petrecute la Salzburg, Victor Moldovan a intrat în serviciul CIC-ului, având rolul de călăuză care urma să facă drumul către și dinspre România, bazându-se pe contactele sale din Budapesta. Totodată, a urmat cursuri de cifrare și supracifrare, utilizare a cernelii simpatice, fotografiere și dezvoltare și alte activități specifice muncii informative[766].

Odată instructajul finalizat, Moldovan a fost probabil ultima călăuză trimisă de Titi Constantinescu în încercarea obsesivă de a-l scoate din țară pe inginerul Dumitru Magoș (alături de generalul Costel Nicolau, dacă circumstanțele o permiteau), pentru a o atrage astfel la o mai strânsă colaborare informativă pe Constanța Magoș. Soțul colaboratoarei lui Opran fusese informat în prealabil că o persoană este pe cale să vină din occident pentru a-l trece clandestin granițele până de cealaltă parte a Cortinei de Fier, iar de data aceasta se spera că bărbatul nu va mai avea nicio altă întâlnire providențială care să-l taie elanul și curajul, atâta cât erau. Aceasta nu era însă singura sarcină pe care o avea de îndeplinit agentul CIC: urma totodată să contacteze foști ofițeri ai Armatei Regale Române pentru a crea o rețea informativă capabilă să colecteze date utile celor din vest pe care apoi să le trimită dincolo de Cortina de Fier fără ca Securitatea să descopere.

La mijlocul lui august părăsea definitiv Salzburgul și, după o ședere neobișnuit de lungă în Ungaria, la 26 septembrie 1950, Victor Moldovan trecea granița maghiaro-română nedetectat de grăniceri și intra clandestin în țară[767] sub identitatea falsă de Hantz Maer[768]. Chiar dacă locuința părinților săi ar fi fost cel mai accesibil și sigur adăpost, era conștient că încă era cunoscut de multă lume în Săcășeni, iar riscul de a fi trădat era uriaș. Așa că a mers prima dată la vărul său Augustin Tamaș[769], care l-a găzduit timp de trei zile, iar apoi a schimbat ascunzătoarea, stabilindu-se la unchiul său Ioan Lovaș[770] din satul Santău[771]. Familia sa a aflat repede de prezența "fiului rătăcitor" și, rând pe rând, l-au vizitat la locuința conspirativă. Restabilind legăturile cu cei apropiați, Victor Moldovan a decis să nu riște o deplasare la București, pentru a-l contacta pe inginerul Magoș, ci să o folosească pe mătușa sa Izsak Floarea, căreia i-a înmănat o scrisoare pe care trebuia să o predea personal celui ce urma să fie scos din țară. Iar femeia s-a achitat cât de bine a putut de rugămintea nepotului său: s-a împrumutat de bani, a mers cu trenul de la Satu Mare la București și înapoi, iar în capitală l-a căutat la domiciliul său pe Magoș, însă acesta era plecat din capitală, așa că nu a ieșit din indicațiile primite, refuzând să dea corespondența bucătăresei pe care a găsit-o la apartamentul din Brezoianu[772] și întorcând

plicul la expeditor.

Împrejurările în care a fost capturat Victor Moldovan și cauzele capturării sale sunt învăluite în mister. Tot ce se cunoaște este că a fost descoperit la 11 octombrie 1950 de Miliție, foarte probabil în urma unei trădări, arestat și transferat Securității. Căderea sa atât de rapidă a adus la un eșec total al acțiunii trasate de Salzburg, iar Dumitru Magoș a rămas așteptând în van călăuza promisă pentru a-l scoate din țară, neștiind că aceasta fusese deja reținută.

Anchetat cu duritate și chinuit în mod cumplit, Victor Moldovan a mărturisit activitatea sa de la Salzburg, inclusiv legăturile cu Neagoe și ofițerii CIC. Numai că supliciile la care a fost supus și zelul anchetatorilor au dus și la declararea unor informații false, precum implicarea Constanței Magoș în recrutare, statul acesteia căpătând proporții uriașii în depozițiile călăuzei, fiind descrisă drept un soi de creier din umbră al întregii structuri informative, cea care îi controla pe cei de la Salzburg și care, totodată, l-a pregătit personal pe agent pentru misiunea sa. În schimb, Victor Moldova a găsit resursele interioare pentru a da o ultimă lovitură celor ce-l torturau. Ofițerii voiau să afle parola pe care trebuia să o folosească cei pe care călăuza urma să-i aducă în occident. Numai că Neagoe luase în calcul și varianta ca agentul său să cadă în mâinile Securității care, mai apoi, să-l utilizeze pentru dezinformare și contraspionaj, așa că-l instruiseră să dea o parolă care să ascundă de fapt adevăratul său statut. Dacă era liber, iar oamenii respectivi erau cei care ar fi trebuit scoși din țară, parola era "Victor din Moldova", însă dacă Moldovan fusese capturat, iar cei care se prezentau la Salzburg erau, de fapt, agenții Securității, atunci urma să comunice parola falsă: "Victor din Ardeal" [773]. Remarcabil este că în ciuda tuturor bățăilor, presiunilor și amenințărilor, tânăra călăuza nu a dezvăluit varianta corectă, ci a declarat-o numai pe cea din urmă, iar consecințele nu au întârziat să apară. Contraspionajul a trimis la Salzburg o echipă formată din trei oameni ai Bucureștiului ca venind din partea lui Moldovan: doi dintre aceștia s-au prezentat lui Neagoe, în timp ce al treilea aștepta pe trotuarul din fața clădirii CIC. Numai că ambii au prezentat parola "Victor din Ardeal", iar Neagoe a întrebat imediat ce s-a întâmplat și cine sunt, de fapt, cei din fața sa și a dat ordin ca aceștia să fie arestați și interogați. Singurul care a scăpat cel de-al treilea care, văzând că tovarășii săi nu revin din clădire, a bănuț că ceva nu a mers conform planului și s-a înapoiat imediat în țară.

Trimiterea în judecată a lui Victor Moldovan a fost trenată pentru ca nu cumva CIC-ul sau SIMRE-ul să afle de căderea sa [774]. În cele din urmă, a fost judecat de Tribunalul Militar București și, prin sentința nr. 139 din 22 octombrie 1952, condamnat la muncă silnică pe viață, zece ani degradare civică și confiscarea averii pentru "tentativă de crimă de înaltă trădare", zece ani închisoare corecțională pentru trecerea ilegală a frontierei și opt ani închisoare corecțională pentru "tentativă la delictul de înlesnirea trecerii frauduloase a frontierei", toate pedepsele fiind comasate în cea mai mare [775].

Ani de zile a fost unul dintre cei mai înverșunați și combativi deținuți, păstrându-și ideile comuniste, ajutându-și colegii de detenție și împotrivindu-se cum putea gardienilor și administrației închisorilor. Nu spera, ci era convins că americanii nu vor renunța la România, iar eliberarea va veni și, odată cu ea, pedepsirea aspră a tuturor celor care serviseră regimul comunist. Se pregătea mereu pentru acea clipă și, de aceea, căuta deținuți care știau engleză și-i punea să-i dea lecții, folosind o bucată de sticlă pe care presă praf de var și apoi scrijelele cu un băț cuvintele englezești pe care le memora. "De dimineață și până seara învăța cum niciunul dintre cei mai sângrinoși elevi de liceu nu se ocupă" [776] îl descria în aprilie 1962 informatorul "Valeriu Blindea" care-i era coleg în celula 47 de la închisoarea Dej.

Iar apoi ceva s-a rupt în interiorul său, probabil după transferul său la Gherla, în ianuarie 1963, iar Victor Moldovan a devenit un alt om: din anticomunistul reductibil s-a transformat în câteva luni într-un reeducat model. Alt informator, "Ioan Ionescu", consemna într-o notă dată ofițerului politic Iosif Domokoș [777] că spontan în urma viziunii filmului "Cercul nu are granițe (sic!) [778]" care tratează unele aspecte ale crimelor legionarilor, el având cunoștința de resturile legionare aflate la Szalzburg (sic!), Moldoveanu a luat cuvântul și a arătat pe larg cum a fost împins la crima pe care a comis-o de către americani prin agentura lor legionară de la Salzburg (...) "M-am trădat pe mine și pe mama care a fost toată viața ei în regimurile trecute muritoare de foame. M-a nenorocit măgarul american Petre (de fapt George - n.m.) Neagoe și banda lui de la Salzburg" a adăugat el plin de ură [779].

De asemenea, participa la acțiunile "cultural-educative" de propagandă ale administrației penitenciarului, criticând public atitudinea anticomunistă a unora dintre colegii săi de detenție, muncea în atelierul penitenciarului, numărându-se printre spărgătorii de normă, și citea orice volum de literatură marxist-leninistă la care avea acces. A fost pus în libertate din penitenciarul Gherla la 13 aprilie 1964 [780], după ce a trecut și prin închisorile Jilava, Pitești și Dej, și s-a stabilit la Baia Mare, muncind în anii următori ca vagonetar la mina de la Baia Sprie. Trauma experienței carcerale l-a constrâns să trăiască și după eliberare o viață paralelă, marcată de absurdul discrepanței între cine trebuia să fie și cine era de fapt, căci, aproape sigur, undeva, în forurile sale interioare, Victor Moldovan rămăsese același anticomunist. Rareori acel sine bine ascuns putea fi dibuit de cei din jurul său, unul dintre puținele momente fiind însă surprins de informatorul "Iuliu Doboș" care, întâlnindu-l pe Moldovan, l-a întrebat, printre altele, dacă filmul care rula la cinematograful din localitate merită sau nu viziunat. Iar fostul colaborator CIC l-a lăudat neconținut, recunoscând apoi că de fapt nici nu l-a văzut și scuzându-se că "trebuie să spun că e bun, căci dacă spun că e rău, aștia mă arestează" [781]. Simțea probabil că este supraveghea, iar intuiția lui era corectă: a fost pe rând obiectivele "Moraru Vasile" și "Minierul", ultimele file din dosarul său de urmărire fiind de la sfârșitul anilor '80.

2.4.2. Enigmatica Tanda Caragea

Oricât de mult s-ar încerca categorisirea, separarea, ierarhizarea, împărțirea în secțiuni distincte a activității informative din exilul românesc de la sfârșitul anilor 40 și începutul anilor 50, rezultatele sunt cel puțin discutabile. Odată, bineînțeles, pentru că fiecare episod trebuie pus mereu sub semnul incertitudinii, căci oricât de multe documente din surse disparate ar confirma veridicitatea informațiilor, aproape niciodată nu poate fi exclusă posibilitatea ca totul să fi fost o elaborată legendă menită să ascundă adevărata desfășurare a operațiunilor. Loialitatea față de o structură sau măcar colaborarea în serviciul ei poate să fi fost numai o mască prin care respectivul agent era marșrutizat în folosul altei structuri, fiind ghidat de un ideal politic sau, din contră, de un interes material. Iar în al doilea rând pentru că aceste straturi evenimentțiale nu sunt independente, ci, dimpotrivă, se întrepătrund, anumite persoane au legături cu mai multe servicii informative, lucrează împreună, se șantajează, reprezintă vulnerabilități ori trebuie recrutate imediat. Lumea agenților secreți este un nisip mișcător, în care orice poate fi altceva decât pare, iar singurul lucru cert este numai căderea în mâinile inamicului, unde tortura anchetelor și supliciul temnițelor scot la iveală deopotrivă adevărul și fantezia izvorâte din chinul celor anchetați, înainte ca gloanțele plutonului de execuție să aștearnă uneori tăcerea deplină.

Dar nu toți agenții aveau parte de un destin tragic. Alții reușeau să navigheze prin apele tulburi ale spionilor și

structurilor informative, cunoscând căderi, dar și răsturnări neașteptate de situație, manipulând și fiind manipulați, semnând angajamente pe care le respectau sau nu și tranzacționând orice pentru propria libertate. Biografiile lor transcend activitatea unui singur plan al confruntărilor informative ale Războiului Rece, fiind veritabile piruete ale șansei, dar și ale propriei inteligențe. Iar una dintre cele mai intrigante vieți din acest univers obscur a fost cel al Tandeii Caragea, a cărei poveste este greu de pus într-un șablon, aflându-se cumva la intersecția nebuloasă a serviciilor secrete române (deopotrivă comunist și din exil), american și francez. Iar totul pus mereu sub lumina senzualității, a oportunistului și a egocentrismului excentricei femei. Prințesa Alexandra Caragea, alintată adeseori Tanda, s-a născut în 1920 la București, fiind al treilea copil (și ultimul) al cuplului Constantin și Ecaterinei Caragea, descendența sa reunea nume importante ale aristocrației românești. Din linie paternă, se trăgea din vechea familie bizantină care dăduse numeroși înalți funcționari ai Imperiului Otoman, dar și doi domnitori ai Țării Românești. Bunicul ei, Aristide Caragea (ortografiat și Caradja) fusese unul dintre cei mai importanți naturaliști europeni ai epocii, iar prin donarea uriașei sale colecții de fluturi pusese bazele Muzeului Antipa. Acesta se căsătorise cu Matilda Grecianu, fiica unuia profesorului universitar ieșean Alexandru Grecianu, iar din mariajul acestora rezultase Constantin Nicolae Caragea, tatăl Tandeii. Nici linia maternă nu era cu ceva mai prejos: mama sa, Ecaterina Olimpia Kretzulescu, era descendentă ilustrei familii nobiliare care era socotită de același rang cu Cantacuzinii și Brâncovenii. Se spune că noblețea obligă, iar principiul pare să fi fost respectat de mai toate înaintașele feminine ale principesei Tanda Caragea: bunica ei se numărase printre ctitorii leagănelui din apropierea Arcului de Triumf din capitală, iar mama sa condusese ani de zile așezământul de la Nedelea, din județul Prahova, unde sute de copii orfani ori săraci găseau o masă caldă și alinarea de care aveau nevoie. În anii celui de-al Doilea Război Mondial, Ecaterina Caragea se avântase curajos în ajutorarea aviatorilor americani căzuți prizonieri în urma raidurilor din 1944, activitatea sa filantropică aducându-i renumele de "îngerul de la Ploiești". "Coana Tincuța (Ecaterina Caragea - n.m.)", își amintea Neagu Djuvara, "era o femeie de suflet, plină de energie și de demnitate. Nu merita să aibă o fată ca Manda (pseudonimul dat Tandeii - n.m.)" [782].

Tanda a fost, într-adevăr, foarte diferită. S-a aplecat nu atât spre binele altora, cât mai degrabă spre propriul interes și spre propria satisfacție, deschiderea sa fiind cu precădere spre bărbați atrăgători, bine poziționați sau care, odată căzuți în mrejele ei, i-ar fi putut servi scopurilor pe care aceasta le urmărea. Și a știut să se bucure din plin de viață și de plăcerile ivite, încă din adolescență. Unul dintre cei cu care filtra în acei ani era Neagu Djuvara, cel care avea să se intersecteze peste 15-20 de ani în domeniul informativ, acesta amintindu-și că fără a fi nici ea frumusețe clasică, era, la 14 ani, subțire, înaltă, isteță - de avea un băzdrăc irezistibil. Amor nebun între noi, dar cum? La vârsta aia și la rudele la care eram, să îndrăznesc să mă aventurez dincolo de stadiul flirt? (...) Deci cu Tanda mă giugiuleam în mașina care ne ducea zilnic la Budișteni, amândoi înghesuți la spate, lipiți unu' de altu' (...) Eu socoteam, dacă nu pot face nimic cu ea anul ăsta, când m-oi întoarce la anu', musai să atac. Dar, când m-am întors, eu de 18, ea de 15, am aflat că era deja lansată pe piață. O ratasem și p-asta.[783]

În 1942 s-a căsătorit cu Dumitru Bragadiru, pe care-l alinta Mitu, noua familie instalându-se într-o casă de pe alea Modrogran, din apropierea Pieței Victoriei. Ceva mai în vârstă ca ea, bărbatul era o partidă excelentă, fiind unul dintre moștenitorii uriașei fabrici de bere din sudul capitalei și, bineînțeles, dispunea de o avere considerabilă. Cei doi se potriveau precum apa și uleiul: el taciturn, ea exuberantă, el liniștit și molcom, ea repezită și vioaie, el căutând calmul căminului familiar, ea impudică și dezinhbată. Bărfele despre amorurile ei făceau înconjurul Bucureștilor la sfârșitul anilor '30, dar cunoscuții se așteptau probabil că acestea să înceteze după căsătorie. Nu s-a întâmplat acest lucru, iar prin protipendada capitalei deja circulau zvonuri despre relația Tandeii cu un ofițer german de antiaeriană. După evenimentele din august 1944, în București au apărut elegantele uniforme americane și britanice, dar și cele sovietice, răpciugoasele, anostele și, mai ales, înfricoșătoarele. Tanda și soțul ei au ales să se pună la adăpost de eventualele neplăceri pe care le-ar fi putut suferi din partea ofițerilor Armatei Roșii, mai ales că despre Mitu Bragadiru se vorbea că făcuse afaceri frumoase și bănoase cu armata germană, așa că și-au pus casa la dispoziția Misiunii Militare Americane, care a ocupat pentru câteva luni, până s-au mutat în locuința lui Ică Antonescu de la intersecția străzilor Batiștei și I.L. Caragiale. Dar nu numai România schimbase alianța, ci și abila Tanda: locul misteriosului german fusese luat de locotenentul american de aviație Moevs, prin intermediul căruia femeia avea intrare în mediul select și restrâns al ofițerilor și diplomaților occidentali. Era evident că mariajul că nu avea să mai dureze în ritmul acesta și, probabil exasperat să fie tot fie alter-ego-ul lui Zaharia Trahanache, în 1947, Mitu Bragadiru a divorțat de Tanda Caragea. Nicio dramă pentru tânăra prințesă, ba dimpotrivă: avea cale liberă să se mărite cu iubitul american, devenind doamna Alexandra Moevs. Oricum, schimbările radicale din societate și climatul politic instabil păreau să nu o afecteze: în 1945, când războiul în Europa abia se încheiase, iar oamenii își căutau rudele pierdute și își jeleau pe cei dragi pieriți în distrugătorul conflict, Tanda Caragea călătorea în Elveția, unde petrecea aproape o lună de zile. Oficial, deplasarea sa s-a făcut în numele Crucii Roșii, fiind o responsabilitate dată de mama sa, care, într-adevăr, ducea o operă umanitară și filantropică în legătură cu instituția caritabilă. În realitate, se pare că prințesa avea grijă să plaseze în băncile elvețiene banii lui Mitu Bragadiru, obținuți în anii războiului din afacerile cu firmele germane, cu gândul probabil de a-i folosi dacă și când ar alege calea exilului. Și în 1946 a făcut o călătorie similară, de data aceasta împreună cu mama sa, pe care însă a abandonat-o câteva săptămâni în Elveția, timp în care fluștatica prințesă s-a bucurat în plin de distracțiile Parisului. Ușurința călătoriilor, într-o perioadă în care deplasările peste granițele erau inaccesibile și riscante pentru majoritatea românilor, s-ar fi datorat nu atât trecerii pe care o avea mama sa, Ecaterina Caragea, ci a legăturilor apropiate dintre frumoasa Tanda și oportunistul doctor Petru Groza, potențat după 1945 ca lider al guvernului (pro)comunist de la București.

Totuși nu chiar totul mergea după cum și-ar fi dorit: în 1946, pe când divorțul mult așteptat încă nu fusese pronunțat, fiind încă doamna Bragadiru, Tanda Caragea și-a găsit iubitul american în pat cu Alexandra Racotă, una dintre cele mai bune prietene ale ei. Avea și viața ironiile sale sau poate doar locotenentul Moevs se decisese să nu piardă nicio oportunitate de a se bucura de frumusețile Bucureștilor. Care au fost urmările acestor complicate ițe conjugale este greu de deslușit: singura certitudine este că la 26 mai 1946, Alexandra Racotă zăcea fără suflare, într-o baltă de sânge, pe trotuarul de lângă blocul de pe strada Dionisie Lupu numărul 65 - se aruncase de la etajul cinci, motivul care a împins-o la acest gest tragic poate fi numai speculat. Să fi fost remușcarea pentru amorul cu Moevs? Neputința de a trece peste divorțul recent de soțul său, director la Societatea de Telefoane? Teama de a cădea victimă presiunii noilor autorități comuniste, pentru "vina" de a face parte dintr-o familie de ruși albi? Sau cine știe ce alte gânduri nu i-au dat pace tinerei femei în acea fatidică zi. Dispariția ei i-a dat însă cale liberă Tandeii Caragea pentru a se căsători cu Moevs, imediat după divorțul de Mitu Bragadiru, mariajul fiind de fapt cale legală prin care spera să poată pleca din țară și să se stabilească în occident, bucurându-se de statutul de cetățean al Statelor Unite, dar și de cel de soție de ofițer american.

Lucrurile avea să se complice în a doua parte a anului 1947, când Moevs a părăsit România, lăsând-o pe noua lui soție în grija celorlalți ofițeri din cadrul Legației de pe strada Batiștei. În plus, Tanda Caragea s-a găsit în mijlocul unei afaceri controversate, fiind acuzată că ar fi demarat un proiect imobiliar în București, luând banii viitorilor locatari, dar apoi nu a mai construit clădirea preconizată. Se pare că s-a ajuns la o înțelegere între părți, înainte ca speța să ajungă în fața judecătorilor, situație în care Caragea ar fi avut mari șanse să fie condamnată la închisoare.

Dar, în același timp, cel mai important aspect care o viza pe descendenta familiilor aristocratice se petrecea departe de bârfele de salon ori de paginile cotidianelor naționale. Viața sa stridentă, legăturile cu ofițerii americani, patimile care o urmăreau, toate aceste calități și defecte, deopotrivă, în funcție de perspectivă, atrăseseră atenția SSI-ului, care, într-un document intern din 1947, nota că "prin firea și caracterul pretabil la excrocherii, furt, prostituție, afaceri de bursa neagră etc, Alexandra Moevs este un mediu bun pentru misiuni de spionaj, la aceasta contribuind și vastele sale relațiuni care constituie surse de informare" [784]. Așa că i se deschisese un dosar de urmărire, scopul fiind însă abordarea și recrutarea ei. Cum a decurs apropierea ofițerilor SSI de prințesa Caragea rămâne doar o altă filă incertă a istoriei spionajului românesc. Probabil că operațiunea a fost condusă de șefii structurii, căci, după recrutarea Tandeii la 26 iunie 1948, instructajul i-a fost făcut personal de domnii Z. și M., adică Mircea Țigoiu, cel ce conducea secția de contraspionaj, respectiv Ionel Munteanu. Având în vedere legăturile sale de familie și cunoștințele persoanele din vechea protipendadă bucureșteană, posibilitățile sale informative erau considerabile dacă ar fi activat ca agentă în interiorul țării, însă Tanda a reușit într-un fel să-i determine pe ofițerii SSI să accepte varianta infiltrării ei în emigrația de la Paris, unde ar fi fost extrem de utilă regimului comunist. Marea întrebare este cum a izbutit să convingă pe șefii structurii secrete că nu va trăda și se va achita cu conștiințozitate de sarcinile informative care îi vor fi trasate. Oricât de frivolă ar putea părea ipoteza, se poate ca și Țigoiu să fi fost unul dintre bărbaiții care au căzut pradă farmecului prințesei dispusă să facă orice pentru a-și atinge scopurile, dovadă fiind încrederea aproape oarbă în loialitatea Tandeii, refuzând cu obstinație să accepte că ea ar fi "căzut" altfel decât în urma unei trădări sau a unor presiuni psihice și fizice de neîndurat.

În octombrie 1948, misiunea Tandeii Caragea era stabilită: obiectivele sale erau infiltrarea în comunitatea românească din Franța, de unde va trebui să furnizeze informații, și introducerea în rândul exilaților a altor agenți trimiși din țară. Odată sosită la Paris, trebuia să sune la un număr de telefon la care îi va răspunde o voce de bărbat. Îi va spune parola stabilită de ofițerii de la București, iar persoana de la celălalt capăt al firului îi va comunica un loc și o oră de întâlnire, apoi va închide receptorul. După ce se vor întâlni, bărbatul îi va pune la dispoziție un apartament confortabil, dar și o sumă de bani care să-i permită un trai decent pentru o bună perioadă de timp. În primele săptămâni, Tanda Caragea avea sarcina de a organiza diferite întruniri ale celor din emigrație, la care să-i invite pe foști ofițeri precum Rădescu ori Tomoroveanu, dar și politicieni ca Boilă și Veniamin. Aceștia trebuia să prezinte pe bărbatul care o așteptase la Paris și care era, de fapt, spion comunist, recomandarea ei fiind modul marșrutizare a lui printre exilații români [785]. Plecarea în misiune s-a petrecut la începutul lui noiembrie 1948, iar Tanda Caragea nu era singură, ci îl avea alături pe noul său iubit, inginerul Paul Leptew, recrutat la rândul său de către SSI pentru a activa ca informator în exil, și pe care prințesa trebuia să-l prezinte în exil drept fratele său vitreg. Cei doi s-au deplasat la Budapesta împreună cu Țigoiu, unde au locuit la gazda Lola Roth, pentru confirmarea legendei pe care urmau să-o prezinte la verificările pe care urmau să le parcurgă odată trecuți Cortina de Fier. Din capitala maghiară, Tandeii Caragea și lui Paul Leptew li s-a facilitat drumul către Viena, unde au ajuns în prima parte a lunii noiembrie, trecând cu bine de primele formalități în calitate de exilați care scăpaseră din România comunistă. Totul mergea conform planului. Numai că, de fapt, misiunea Tandeii nu avea să se desfășoare deloc conform proiectului stabilit de Țigoiu și Munteanu și s-ar putea afirma că, în realitatea, s-a sfârșit înainte de a începe. Totuși, devoalarea nu a fost vina ei, ci o combinație de lipsă de conspirativitate a altui spion comunist, inteligență, memorie și atenție din partea agenților români și americani din Viena și, bineînțeles, un dram de neșansă. În vara lui 1948, cenzura telefonică britanică din capitala austriacă a remarcat că un emigrant român cu numele de Puiu Dumitrescu telefona suspect de des la București, așa că au semnalat acest lucru CIC-ului american [786]. Cazul a fost preluat imediat de George Neagoe care, cu sprijinul celorlalți agenți români, l-a pus sub filaj și descoperind că respectivul trece neobișnuit de des pragul legației române din Viena, iar în restul timpului caută să stabilească legături cu alți români din exil. În paralel, s-au făcut verificări și s-a aflat că Dumitrescu venise legal din țară și urmează în câteva zile să revină în România. Așa că trebuia acționat de urgență: în noaptea dinaintea plecării înapoi spre țară, Neagoe și Gelu Belu au descins la hotelul unde era cazat Puiu Dumitrescu, l-au arestat și l-au dus la o închisoare din zona americană. Contraspionajul american realizase o lovitură imensă: cel reținut a mărturisit destul de repede că îl chema de fapt Augustin Ruja, era țigan din Sânmiclăuș de Alba, dar trăia în București unde fusese șofer la Societatea de Tramvaie (STB). Simțind încotro se îndreaptă societatea românească după 23 august 1944, se înscrisese în Partidul Comunist, iar în 1945 a fost încadrat în SSI. După trei ani de activitatea în serviciul de informații al regimului comunist, primise prima sa misiune externă: să strângă date despre emigrația românească din Viena și să descopere călăuzele care scot oameni din țară și îi aduc în Austria. Încrăzuit și arogant, șoferul devenit peste noapte spion comunistese câteva greșeli elementare de conspirativitate, iar cea mai importantă dintre acestea îi aduse și căderea: după ce vizita legația română, trebuia să-i sune pe Ionel Munteanu, numai că, din lene, făcea acest lucru din același sector britanic în care se afla și reprezentanța diplomatică, ceea ce, bineînțeles, a atras atenția cenzurii. Căzut în mâinile inamicului, Augustin Ruja nu a încercat să mai opună rezistență și să ascundă activitatea sa, oferind relatări detaliate ale celor cu care lucrase la București, dar și ale sarcinilor pe care le avea în misiune. Așa au aflat Neagoe și ceilalți din CIC despre Mircea Țigoiu care îi făcuse instructajul și îi arătase încredere, despre Ionel Munteanu cu care a ținut legătura telefonică în timpul șederii la Viena, dar și despre o anumită doamnă Tanda care i-ar fi facilitat drumul spre occident. Pentru o vreme, ancheta spionului Puiu Dumitrescu părea finalizată, însă arestatul avea să mai rămână în închisoarea americană. Recrutat mai degrabă formal, angajament pentru care a fost recomandat cu un pachet de țigări și câteva zeci de șilingi, Ruja s-a întors în țară, unde a fost anchetat mai întâi de Țigoiu, iar în 1950 transferat Direcției de Cercetări Penale. Oficial, arestarea sa a avut loc la 28 august 1950, reanchetat, trimis în judecată și condamnat pentru înaltă trădare la cincisprezece ani muncă silnică pentru "deconspirare de misiune". A trecut prin închisorile Jilava, Gherla, Baia Sprie și Pitești, construindu-și față de ceilalți deținuți politici legenda că ar fi făcut parte din vechile cadre ale SSI-ului, reușind să joace abil acest rol, mai ales că uneori apela la detalii biografice ale colegilor de celulă, pe care, în mod inexplicabil, le cunoștea fără greșală [787]. Taciturn și rezervat, nu se implica în discuții politice și nu prea povestea despre viața din libertate, căutând însă mereu să afle dacă un anume ofițer din cadrul Securității mai este sau nu în funcție, spunând că dacă acesta ar fi înlăturat, și el ar putea fi, la rândul său, pus în libertate. Eliberarea sa a avut loc la 22 septembrie 1957 [788], la ani buni după decăderea lui Țigoiu ori marginalizarea lui Munteanu, iar apoi urma să s-a pierdut.

Povestea lui Augustin Ruja și cea a Tandeii Caragea ar fi rămas numai două fire narative separate dacă, la câteva zile după sosirea prietesei și a "fratelui său vitreg" la Viena, unul dintre ofițerii CIC nu ar fi făcut legătura între Tanda Caragea refugiată și doamna Tanda colaboratoarea SSI-ului. Părea o ipoteză de necrezut, însă Neagoe și colegii săi au decis că trebuie verificată, și i-au cerut lui Augustin Ruja să o descrie pe femeia care mijlocise deplasarea sa prin Ungaria, iar apoi să o identifice dintr-o serie de fotografii. Spre consternarea lor, degetul lui șoferului-spion stătea apăsat în dreptul Tandeii Caragea. Era așadar adevărat: soția unui ofițer american și descendentă unor importante familii aristocratice era de fapt spion comunist infiltrat în emigrația românească. Confirmarea urma să vină în urma unei confruntări între ea și "Puiu Dumitrescu", tot sub ochii agenților de la Viena. Sub pretextul unor verificări de rutină cu privire la ruta clandestină utilizată pentru a fugi din țară, Neagoe[789] a invitat-o pe Tanda Caragea într-un birou unde o așteptau și Gelu Belu, Viki Popa și câțiva alți ofițeri. La un moment, ușa s-a deschis și în încăperea a pășit Ruja. Tanda Caragea trebuie să fi avut un șoc când l-a văzut pe cel cu care lucrase în țară și, speriată că ar putea să deconspire, s-a grăbit să-i facă un semn disperat. Numai că gestul ei a fost remarcat și de ceilalți agenți, Viki Popa înfuriindu-se atât de tare că a lovit-o puternic pe Tanda, femeia prăbușindu-se pe podea, acțiune pe care nu a regretat-o nimeni din cei de față, dar pentru care fostul ofițer avea să fie ulterior sancționat[790]. Era evident că cei doi se cunoșteau, iar cele spuse de Ruja erau adevărate. Imediat, o echipă a CIC-ului s-a deplasat la hotelul unde era cazat "fratele vitreg" prietesei, arestându-l și aducându-l la închisoarea americană. Tanda Caragea și Paul Leptew au fost supuși unor interogatorii ample, Neagoe și agenții săi fiind interesați să afle filierele și punctele de sprijin ale serviciilor secrete de la București. Cele două palme ale lui Viki Popa și conștientizarea că se află în arest au făcut pe Tanda Caragea să înțeleagă că nu are altă opțiune decât să accepte înțelegerea pe care anchetatorii săi i-au oferit-o: libertatea sa contra colaborarea totală cu serviciile de informații occidentale, târg pe care Tanda l-a acceptat fără să stea prea mult pe gânduri. Oricum, angajamentul față de SSI fusese făcut din interesul de a pleca din țară, iar, cum contextul se modificase, iar presiunile veneau din alt sens, și activitatea ei putea schimba macazul[791]. Chiar dacă deconspirarea, detenția și ancheta ei au fost făcute de CIC-ul american, cum Tanda Caragea avusese misiunea, dar își păstra și dorința personală, de a ajunge la Paris, dosarul său a trecut în responsabilitatea structurii informative secrete franceze[792]. Nu e deloc exclus ca în această turnură favorabilă pentru ea să fi contat și aportul lui George Neagoe care a continuat "anchetarea" Tandeii într-o manieră ceva mai personală și mai intimă, numai că plăcerile trupești erau mai apoi să fie fatale pentru cariera sa, căci superiorii lui au aflat de legătura cu "a dangerous Soviet agent" [793], după cum avea să rămână prietesa descrisă în rapoartele interne americane, dar și de faptul că aceasta i-ar fi sustras câteva documente. În toamna lui 1949, Tanda Caragea și Paul Laptew au aplicat pentru viza de intrare în Franța, însă cererile lor au fost respinse, existând suspiciunea că, din cauza legăturilor lor cu SSI-ul, ar putea continua să activeze în folosul Bucureștiului. Așa că momentan, prin intermediul lui Belu și a lui Maurice, cei doi au fost transferați la Salzburg, unde urmau să fie supravegheați de Titi Constantinescu, mai ales că acesta era dornic să o utilizeze pe prietesa în activitatea informativă. Un interes aparte mai avea și Beaumont, care se pare că fusese implicat în cercetările ei de la Viena, și care, la rândul său, fusese sedus de acel uimitor vino-ncoace al Tandeii Caragea, alegând să continue "verificările" și la Salzburg, "anchetă pe care a dus-o până la... așternut, păstrând de la această fază a anchetei o amintire neștearsă" [794], după cum i se lauda lui Djuvara. Tanda spera ca prin intermediul lui să i se permită accesul în Franța, fiind perfect conștientă că vizitele dese la Salzburg ale ofițerului francez nu se datorau intensificării activității informative, ci aveau alte motive, uneori prietesa fiind auzită afirmând "cine se atinge de mine are de-a face cu Beaumont" [795]. Cu toate acestea, colonelul SDECE reușise să păstreze separat planul carnal de cel profesional și, în ciuda buneii impresii pe care tânăra prietesa i-o producea, nu a acceptat să-i acorde viza mult dorită, considerând că femeia nu este de încredere deoarece ar putea fi, în continuare, spion al Bucureștiului. Iar încrengăturile informative ale Tandeii Caragea nu se opreau aici. În acea perioadă nu lucra numai cu George Neagoe, Titi Constantinescu, Beaumont, ci și cu Mihail Opran[796], legătura cu șeful SIMRE fiind stabilită probabil în speranța că acesta îi va mijloci intrarea în Franța și stabilirea la Paris, ceea ce avea totuși să se întâmple, dar mai târziu și prin alt intermediar, dar prin același procedeu.

Oficial, Tanda Caragea încă era soția lui Robert Moevs, locotenentul american stabilit la Paris, unde se înscrisese la o școală de muzică. Relațiile dintre cei doi erau mai degrabă de formă, ofițerul spunându-i în 1947 unui cunoscut care l-a întrebat de soția rămasă în țară că fiecare își vede de drumul său. Cu toate acestea, a sărit imediat s-o ajute după ce a fost pusă în libertate de CIC (cunoscând că așa zisul frate vitreg era de fapt amantul ei, situația care, se pare, nu l-a influențat cu nimic), căutând chiar să o aducă ilegal în Franța. Până atunci însă, Caragea a plecat în Elveția, în toamna lui 1949, alături de Laptew, numai că în primăvara anului următor a fost arestată de autoritățile de la Berna și expulzată, conform dorinței sale, în Italia. Oficial, pentru depășirea perioadei legale de rezidență, însă mult mai probabil pentru că o ajunseseră din urmă suspiciunile că ar fi spion comunist. Iar vestea a ajuns în final și în emigrația românească, mai exact în mediul parizian. Printre primele persoane care au aflat de expulzare fiind Constanța Magoș, care știind că Titi Constantinescu i se lăudase în primăvara lui 1950 cu colaborarea lui cu Tanda Caragea, a găsit de cuviință să facă un bine și să-l informeze despre cele petrecute în Elveția. Numai că Titi Constantinescu a făcut ceea ce îi stătea atât de bine în caracter: nu a păstrat secretul celor aflate și l-a spus mai departe, iar apoi a mai și dat vina pe Opran. În cele din urmă, băfă, dar și originea ei, au ajuns și la urechile Tandeii Caragea care a căpătat o ură teribilă pentru Magoș, pe care o înjura mereu, spunând că, dacă o va întâlni vreodată, va fi "vai de părul ei" [797]. Atunci când părea că importanța ei în lumea spionilor începea să dispară, Tanda Caragea a revenit în 1951 un colaborator care trebuia ținut aproape, controlat și supravegheat. Erau vremea în care America era sub influenței psihozei agenților sovietici infiltrați în structurile guvernamentale, doctrina alimentată de senatorul republican McCarthy. Starea de nesiguranță și suspiciuni reciproce zguduia din plin și serviciile de informații ale Statelor Unite, ecourile simțindu-se până la Salzburg, unde Titi Constantinescu aflase un amănunt biografic exploziv al prietesei. În anii războiului, Tanda Caragea se iubise cu Frank Wisner, un ofițer american care fusese trimis clandestin în România chiar în preajma schimbării de alianță din august 1944. Anul următor, Wisner a părăsit România și nu a mai păstrat contactul cu cea care, pe atunci, era soția lui Mitu Bragadiru, însă legătura celor doi constituia o vulnerabilitate pentru cel care ajuns șeful Office of Policy Coordination[798], serviciul care se ocupa la începutul anilor '50 de operațiunile de propagandă, sabotaj și sprijinire a grupurilor de rezistență din țările aflate sub tutelă sovietică, printre care și România. Lucrurile erau cu atât mai grave cu cât Wisner avea rivali puternici, printre care senatorul McCarthy și șeful FBI, J. Edgar Hoover, iar aceștia au încercat să-l înlăture din funcție folosindu-se de informațiile despre vechea relație dintre șeful OPC și femeia confirmată ulterior ca agent comunist. În acest context, Titi Constantinescu a încercat să o țină sub supravegherea sa îndeaproape pe Tanda Caragea, trasându-i unui anume Nicolae Jurță sarcina de o aduce pe femeie, în mod clandestin, de la Roma la Salzburg. Pentru misiune, Jurță a primit aproximativ 7000 de franci, banii fuseseră asigurați din fondurile Constanței Magoș, prin intermediul lui Mihail Țanțu[799]. Acțiunea lui Titi

Constantinescu era, fără îndoială, îndrăzneată și cu bătaie lungă, agentul căutând să se implice într-un război purtat la niveluri înalte. Proiectul nu a mai avut însă o finalitate, deoarece verificările făcute asupra lui Wisner în legătură cu Caragea nu au confirmat vreo vulnerabilitate și, în plus, șeful OPC, avea la rândul său prieteni influenți care îi putea asigura sprijinul împotriva potențialelor acuzații.

În tot acest timp, tânăra încerca să-și scoată din țară mama rămasă singură și care locuia într-un apartament cochet pe bulevardul Lascăr Catargiu din capitală, foarte aproape de Piața Victoriei. Reușise, prin mai multe filiere, să-i trimită scrisori prin care să o asigure că nu a uitat-o și că face tot ce-i stă în putință să o aducă de cealaltă parte a Cortinei de Fier. Iar dorința ei se pare că și-a găsit ecoul în planurile de spionaj ale conducerii SIMRE. Versiunea oficială a operațiunii este că, reușind să strângă în toamna lui 1951 banii necesari, Tanda Caragea l-a plătit pe marinarul Florea Ardeleanu (unul dintre navigatorii recrutați de Gelu Belu) să-o aducă la Viena pe mama sa[800]. În realitate, lucrurile au stat mult mai complicat de atât și au avut multe fire ascunse și încălcite. Tânăra l-a convins pe Opran că prin mama sa se poate construi o rețea informativă similară cu cea pe care liderul SIMRE o plănuise prin intermediul Lyei Popescu și a Paulei Ventzel[801], iar Ecaterina Caragea poate fi contacta anumite persoane, cărora să le distribuie microfilmele cu instrucțiuni și pachetele cu cerneală simpatică. În schimb, fostul comandor trebuia să o scoată din țară pe bătrână. Așa că roțile au fost puse în mișcare și, printr-o filieră neidentificată, pachetele au ajuns în apartamentul de pe bulevardul Lascăr Catargiu, însă Caragea nu le-a distribuit mai departe, aspect rămas necunoscut la Paris. În același timp, Florea Ardeleanu nu era dispus să-și ia un risc atât de mare pe gratis, așa că trebuia plătit, iar banii au fost furnizați de colonelul Beaumont, prin intermediul lui Opran care i-a trimis la Viena lui Belu care, la rândul său, l-a plătit pe navigator[802]. Iar Ardeleanu și-a îndeplinit misiunea, în ciuda unor momente deosebit de tensionate, așa cum a fost la controlul de la vama maghiară, când ascunzătoarea din spatele dulapului nu a mai fost suficientă pentru a eluda atenția grănicerilor unguri, iar Ardeleanu a avut numai câteva zeci de secunde pentru a o adăposti pe bătrână în tancul cu apă al navei[803]. În ianuarie 1952, Ecaterina Caragea cobora la Viena, unde era primită de Gelu Belu care trebuia să-i creeze o legendă menită să-l protejeze pe Florea Ardeleanu, iar apoi avea să se reîntâlnească cu fiica sa. Cum suma necesară plății călăuzei proveniseră din fondurile franceze, i s-au cerut informații din țară, însă datele oferite erau complet nesatisfăcătoare, fiind considerate minore, inutile și perimate. Din punct de vedere al scoaterii din țară, acțiunea reușise cu brio, însă din punct de vedere informativ fusese un eșec costisitor, ceea ce se pare că a dus la un aprinderea unui conflict între SDECE și Ministerul de Interne francez[804].

Anii treceau, iar Tanda Caragea continua să caute o modalitate de a intra în Franța și a se stabili la Paris, chiar dacă de ceva vreme se vedea blocată în Austria de refuzul autorităților din Hexagon. Exasperată probabil de toate încercările, amănările și respingerile cererilor sale, prințesa a folosit din nou vechea metodă. A divorțat de Moevs, l-a îmbrobodit pe un francez care lucra la Consulatul din Innsbruck, convingându-l să o ia de soție, ocolind astfel toate opreliștile și ajungând la Paris ca soție de cetățean francez. Apoi, bineînțeles, l-a părăsit pe ghinionistul și naivul amoret. În capitala Franței s-a instalat în apartamentul care aparținuse Elenei Văcărescu și care mai era locuit de vârstnica Alexandra Fălcoianu, o rudă îndepărtată a Tandei. În scurt timp, s-a debarasat de bătrână, pe care a internat-o într-un azil, devenind singura stăpână a locuinței de lângă grădina Trocadero. Legăturile ei cu serviciile secrete nu par să fi încetat nici la Paris. În 1960, Tanda Caragea s-a prezentat la Ambasada Română, cerând să fie reactivată ca informatoare având în vedere mediul pe care îl frecventa și oamenii influenți pe care îi cunoștea. Însă Direcția de Informații Externe a decis că este prea riscantă o asemenea mișcare, pentru că, cel mai probabil, Tanda Caragea lucra acum pentru DST-ul francez și fusese trimisă la reprezentanța diplomatică a Bucureștiului cu misiune contrainformativă. Oricum ar fi fost, femeia se bucura de o faimă deloc fericită printre emigranții români, fiind mereu bănuită a fi informatoare comunistă.

După 1989, Tanda Caragea a revenit în România cu aureola multiplei descendențe nobiliare. Participa la simpozioane, dădea interviuri și era subiectul elogiilor de presă. Vorbea despre nevoia de memorie, de grijă față de generațiile din trecut și, mai ales, despre adevăr. Cine a fost de fapt Alexandra "Tanda" Caragea este greu de spus. O oportunistă forțată să-și caute calea în vremuri tulburi? O hedonistă cameleonică, mereu în căutarea plăcerilor oferite de viață? Un spion aflat, pe rând, în serviciul tuturor structurilor secrete ale Războiului Rece? Sau, cum o descria franc Neagu Djuvara, "o nemernică - Dumnezeu s-o ierte" [805]?

2.4.3. Celula informativă din Turcia

Când se vorbește despre spionajul românesc în primii ani ai Războiului Rece, sunt câteva spații care se consideră că au reprezentat "câmpurile de luptă" ale confruntărilor serviciilor secrete: bineînțeles, în primul rând, teritoriul românesc, apoi arealul emigrației (în special Franța, Germania de Vest, Austria și, în parte, Spania și Italia) și, nu în ultimul rând, zonele-tampon, utilizate cu precădere pentru treceri transfrontaliere - Ungaria și Iugoslavia. Adeseori neglijată, Turcia era, în plan informativ, suficient de departe de liniile directe de acțiune, dar suficient de aproape încât să constituie un loc de intersecție și de confruntare pentru agenții diferitelor structuri. Astfel, în ochii Securității a fost adeseori ghimpele ori vârful de lance al "imperialiștilor americani", iar pentru centrele de spionaj din lumea liberă o platformă de observație a țărilor est-comuniste, dar și un bazin de recrutare și de obținere de date, căci, în primii ani postbelici, nu puțini au fost refugiații care și-au îndreptat speranțele spre Turcia.

Prezența românească la Ankara deja fusese bine marcată de către Bazil Rațiu, a cărui diplomatie în lumea atașăților militari, dublată de o iscusință în manevrarea informațiilor secrete, crease un punct nodal în rândul spionilor din capitala din inima Asiei Mici. Însă plecarea sa în 1946 spre Franța nu a însemnat sfârșitul acțiunilor de spionaj duse de către exilul românesc, ci dimpotrivă. Activitatea secretă dusă împotriva regimului de la București va fi, în perioada următoare, apanajul a trei persoane: fostul comisar Petre Vasilache, aviatorul Constantin Abeles (care fugise din țară ascuns printre stivele de lemn încărcate în portul Constanța pe un vas turcesc[806]) și istoricul Aurel Decei[807], însă primul dintre ei putea fi considerat liderul celei informative din Turcia. Născut la 5 octombrie 1912 în comuna Plopana din județul Bacău, Vasilache absolvise D.A. Sturdza din Tecuci și Institutul de Științe Administrative[808], fiind încadrat în august 1940 ca ajutor de comisar la Chestura din Bârlad. Cariera sa nu avea însă să curgă într-un oraș liniștit de provincie, căci la 11 aprilie 1941 a fost transferat în capitală, iar o lună mai târziu încadrat la Biroul Siguranței din cadrul Prefecturii de Poliție București, având misiunea de a identifica, urmări și anihila organizațiile comuniste. Iar Petre Vasilache a fost unul dintre cei mai de succes "vânători de comuniști" din Bucureștiul celui de-al Doilea Război Mondial, reușind în primele luni de activitate să destructureze atât centrala tineretului comunist, cât și organizația muncitorească Grivița, motiv pentru care a avansat în 1942 la rangul de comisar. Într-un dintre rapoartele de evaluare, superiorii îl descriau drept "element capabil, devotat, activ în lupta contra elementelor ce amenință Siguranța Statului" [809]. În mod evident, după schimbarea de la 23 august 1944, poziția sa în brigada a II-a ("anticomunistă") l-au transformat pe Vasilache într-una dintre primele ținte ale comuniștilor în procesul lor de acaparare treptată a instituțiilor de forță. La începutul lui septembrie este anchetat, dar nu pentru bătăile pe care le-ar fi aplicat celor

pe care-i arestase[810], ci pentru o presupusă agresiune sexuală asupra comunistei Vera Bleicher, viol ce s-ar fi petrecut în noaptea de după reținerea femeii, în biroul colegului său Sava Dumitrescu[811] (acuză dovedindu-se nefondată, tânăra fiind virgină)[812]. Însă Vasilache a înțeles că zilele sale în libertate sunt numărâte, așa că a intrat în clandestinitate, fiind îndepărtat oficial din Siguranță la 15 septembrie 1944 (odată cu Sava Dumitrescu și Gheorghe Constantinescu, pentru "părăsire nejustificată a serviciului"), iar în 1945 a fugit din țară folosindu-se de pașaportul unuia dintre frații săi[813]. În timp ce majoritatea celor care fugeau din România ocupată de Armata Roșie alegeau țările occidentului, ori destinații îndepărtate precum Canada ori America Latină, Petre Vasilache a ales cea mai apropiată fâșie de Orient: Turcia. Motivul pentru care a ales capitala lui Kemal Atatürk rămâne neclar, însă este cert că Ankara avea să-i vină ca o mână pentru viitoarea sa activitate secretă.

Oficial, Vasilache era președintele Asociației Românilor Liberi din Turcia[814] și conducea un comitet de triere și ajutorare a refugiaților români. În realitate, sub această mască, fostul comisar conducea celula informativă a CNR-ului, funcționând ca o piesă din angrenajul informativ al SIMRE, fără însă a face parte din SIMRE. Motivul acestei funcționalități atipice l-a reprezentat, în mod aproape cert, animozitatea ireconciliabilă dintre Vasilache și Opran, primul punându-i o serie întreagă de piedici (inclusiv un denunț către autoritățile de la Ankara) în 1947, obstacole care l-au făcut pe Opran să fie ultimul din grupul său care a reușit să părăsească Turcia. Totodată, celula informativă românească activa în strânsă legătură cu serviciile secrete turcești, Vasilache și Abeles colaborând cu un anume colonel Aschim[815]. Pe lângă Vasilache, Abeles și Decei, structura îi mai reunea și pe Paul Diaconaze, Nicolae Culea[816] și pe Decebal Vasii (care activa, datorită serviciului, în Liban), dar nu este exclus să-l fi inclus, într-un fel sau în altul, și pe Hamdi Nusret[817], fost ofițer în Armata Regală Română și lider al turcilor dobrogeni, fugit din țară în 1948 cu ajutorul lui Kiazim și stabilit în Turcia. Din Turcia, Petre Vasilache a încercat să-și creeze diferite rețele informative care să opereze în țară și cu care să fie în contact prin intermediul marinarilor (turci, români și chiar maghiari) care făceau curse între Constanța și Istanbul sau alte porturi din sudul Mării Negre. Doi dintre presupușii navigatorii turci utilizați de structura românească în trimiterea pachetelor cu cerneală simpatică și recepționarea materialului informativ redactat (atunci când nu era trimis prin poștă la o adresă conspirativă din Istanbul[818]) erau un anume Mamuth, comandantul caicului "Ayala", și Kiazim Abdogan[819], comandantul ambarcațiunii "Ulusu" [820]. În unele cazuri, când nu se puteau obține datele pe filieră directă România-Turcia, Vasilache apela și la o rută alternativă, ce trecea prin Grecia[821]. Celula informativă a dispus totodată și de un curier român: marinarul Nicoale Vîlsan[822] de pe nava "Transilvania". Acesta nu era neapărat străin de acțiunile secrete împotriva regimului de la București, el fiind cel care l-a ajutat în septembrie 1947 pe un fost coleg de vas, ofițerul Miron Ștefănescu[823], să rămână în exil. Vîlsan a fost recrutat de Vasilache în toamna anului următor, prin intermediul lui Ștefănescu, cu ocazia unei curse făcută la Istanbul. Se pare că marinarul a acceptat pe loc propunerea primită, primind numele conspirativ "Nik", sarcini cu privire la culegerea de informații și recrutarea de legături în țară, precum și un instructaj sumar cu privire la măsurile de acoperire pe care trebuie să și le ia. Nicolae Vîlsan nu a fost singura recrutare spectaculoasă, și, în aceeași măsură, norocoasă, făcută de către Petre Vasilache. Pentru unele persoane, activitatea informativă secretă a fost un stil de viață care îi definea, un ideal pentru care au crezut că merită să riște sau o haină despre care n-au știu că li se potrivește decât după ce au probat-o pentru prima dată. Însă pentru altele a fost în horă în care s-au trezit că trebuie să joace împinși de la spate de altcineva și fără să-și fi dorit vreodată acest lucru. Așa s-a petrecut cu aviatorul Vasile Ciobanu[824] și radiotelegrafistul Constantin Dobra[825], doi dintre agenții lui Vasilache, care nu a bănuțit niciodată cu un banal zbor intern din 1947 urma să le schimbe radical viața. Pasagerii au deturnat aparatul de zbor și, sub amenințarea armelor, i-au obligat pe Ciobanu și Dobra să pună cap-compas teritoriul turcesc, unde au și aterizat[826]. Devenind fără voia lor transfugi, cei doi au fost contactați de către Vasilache și Abeles, fostul comisarul propunându-le ca, după întoarcerea în țară (niciunul nu avusese de gând să rămână în exil) să culeagă informații pe care să i le trimită prin intermediul unor marinari de încredere. Ciobanu (devenit agentul "Samy" [827]) a primit în plus responsabilitatea contactării unor apropiați ai lui Abeles rămași în România. Mai mult de atât, după aproape un an de activitate, Petre Vasilache l-a pus în contact cu o celulă informativă care deja funcționa independent în zona portului Constanța, formată din Nicolae Vîlsan, Aurelia Sanda Cernătescu (fosta iubită a lui Miron Ștefănescu, recrutată de Vîlsan la indicațiile lui Vasilache sub numele de cod "Luna" [828]) și alte câteva persoane care lucrau în domeniul navigației[829]. În relativ scurta perioadă de activitate, structura ar fi reușit să furnizeze informații politice și economice și să primească instrucțiuni[830], instrumente speciale de scris, cerneală simpatică și aproximativ 30 000 de lei, iar Nicolae Vîlsan a reușit să-l scoată din țară pe Decebal Vasii[831] (în timp ce tentativa similară cu doctorul Ion Georgescu a eșuat). Denumită de Securitate grupul "Ciobanu-Ciocâlțeu[832]", rețeaua a fost complet anihilată de Securitate la sfârșitul lui 1949[833], iar descoperirea lor a atras și alte măsuri represive, precum reținerea Ortansei Ciubotariu, fosta iubită a lui Vasilache, care, în virtutea fostei legături sentimentale, era bănuțită de spionaj (acuză care însă nu a fost confirmată[834]). În 1950, autoritățile de la București au descoperit și "Mișcarea Oamenilor Dreptății din România", organizația din care făceau parte cei doi frați ai fostului comisar - doctorul Vasile Vasilache[835] (considerat șeful grupului) și Constantin Vasilache[836].

Căderea rețelei informative în 1950 nu a însemnat și sfârșitul activității de spionaj a lui Vasilache, căci în 1951 era descoperită o altă legătură a sa din Brăila, care ar fi primit prin intermediul unui marinar cerneală simpatică și instrucțiuni de a lua legătură cu frații lui Vasilache pentru dezvoltarea agenturii[837]. Ultimul colaborator identificat și anihilat de Securitate avea să fie căpitanul de marină Romeo Drăgușin[838], arestat în 1953[839]. Din acel moment, Vasilache pare să abandoneze acțiunile informative și să se dedice activității de propagandă în emigrația românească din Turcia.

2.5. Aliatul incomod. Mișcarea Legionară

Peisajul de intelligence din emigrația românească, o veritabilă pânză de păianjen țesută numai în parte de SIMRE, nu poate fi complet fără prezentarea și analizarea implicării Mișcării Legionare. Structura condusă de Horia Sima reprezintă un jucător cel puțin la fel de important ca serviciul informativ înființat de Mihail Opran, ba chiar din punct de vedere al duratei de activitate, precum și din cel al acțiunilor ofensive duse în primii ani postbelici, îi depășește pe ceilalți actori din scenă. Controversată, stigmatizată și ostracizată, formațiunea de extremă dreaptă a constituit pentru serviciile secrete occidentale o colaborare pe cât de ingrată și secretă, pe atât de necesară și de solidă. Nici pentru grupările politice democratice din exil Mișcarea Legionară nu constituia, cel puțin public, un posibil partener de dialog (cu toate că au existat tratative purtate la Paris între legionari și național-țărăniști[840]). Orice conlucrare cu un asemenea actor politic a cărui existență era marcată de violență, antisemitism, valențe fasciste și poziționări antidemocratice, putea aduce prejudicii de imagine, atacuri din partea regimului comunist din țară și o decredibilizare în occident.

Iar Horia Sima și ceilalți lideri legionari știau foarte bine contextul fragil și ostil în care se vedeau nevoiți să navigheze după 1945. Dar, în aceeași măsură, erau și perfect conștienți de atuurile Mișcării în contextul noului

Război Rece care se profila, avantaje pe care nicio altă formațiune politică românească din exil nu le deținea. În primul rând, majoritatea legionarilor erau persoane relativ tinere, foarte dinamice, cu opțiuni anticomuniste clare, radicale și directe, dispuși să-și asume riscuri și chiar să se sacrifice în proiecte concrete împotriva regimului comunist. Erău, așadar, oamenii de acțiune dezirabili în orice acțiune ofensivă preconizată pe "frontul secret" dintre cele Est și Vest. Totodată, Horia Sima dispunea de o logistică instituțională net superioară față de celelalte formațiuni politice (care nu aveau experiența activității în exil), existând o ierarhie funcțională și o rețea de membri ce se întindea din Germania până în Argentina și din Spania până în Australia. Iar pe lângă prezența semnificativă din emigrație, Mișcarea Legionară însă se putea baza pe puncte de sprijin în interiorul țării, în ciuda tuturor valurilor de arestări care afectaseră rețeaua de membri, dar nu o anihilase complet. Mai mult de atât, legionarii aveau experiență combativă, necesară în acțiuni secrete, și care aveau să îi transforme în principala resursă ce aveau să fie instruită de serviciile de informații occidentale pentru misiuni în interiorul țării. Această pregătire data încă din primele săptămâni de după evenimentele de la 23 august, când, odată cu crearea Armatei Naționale de la Viena, câteva zeci de legionari sau simpatizanți ai "cămășilor verzi" (unele estimări mergând până la o sută de persoane[841]) au intrat într-un amplu program de pregătire desfășurat de autoritățile germane. Desfășurat între noiembrie 1944 și martie 1945, acesta viza recrutarea, pregătirea și parașutarea de echipe ce urmau să acționeze clandestin adânc în spatele frontului, pe teritoriul României ocupate de Armata Roșie. Chiar dacă situația politico-militară era una precară, instructorul dat de specialiștii germani la centrele din Korneuburg și Döllersheim[842], din Austria inferioară, a fost unul complex și îndelungat, semănând într-o bună măsură cu ceea ce aveau să facă și instructorii americani și francezi, câțiva ani mai târziu. Instruirea a cuprins, în general, noțiuni de radiotelegrafie, cifrare și descifrare, utilizare de tehnică de luptă și exerciții de parașutism, ponderea fiecărui tip de antrenament fiind diferențiată în funcție de rolul pe care fiecare membru aveau să-l aibă în echipa operativă (din nou o asemănare cu pregătirea grupurilor de parașuțiști în 1950-1953). Mircea Moțoi[843], unul dintre cei recrutați, își amintea că "eu am făcut mai mult radiotelegrafie. Erău echipe mai mult de comando, care erau parașutate în țară și care trebuiau să facă ce le cereau nemții, dar noi am avut dispoziție de la Comandamentul Mișcării Legionare să nu facem așa ceva. Ei ne pregăteau pentru acte de sabotaj, pentru atacuri de comandamente, pentru chestii din astea, de sabotaj mare" [844]. Ca urmare a deteriorării situației militare, prin apropierea frontului și pierderea aeroporturilor din jurul Vienei care permiteau executarea zborurilor (extrem de riscante) până deasupra României, numai câteva echipe au fost parașutate în țară[845]. Activitatea acestora a cuprins numai acțiuni informative, de strângere de informații militare, politice și economice și trimiterea lor, prin radiotelegrafie, la centrala cu care păstrau legătura, precum și operațiuni de refacere clandestină a structurilor Mișcării Legionare. Dacă eventualele trimiteri de agenți în țară nu urmau să se facă prin parașutări, atunci era necesară folosirea unor rute terestre de trecere a frontierei, un alt aspect în care Mișcarea Legionară avea un avantaj ce nu putea fi negat, mai ales că unele dintre filierele prin Banatul sârbesc erau utilizate încă de la sfârșitul anilor '30. Totodată, prin constituirea de căi de trecere clandestină a granițelor, se puteau scoate din țară persoane cerute din exil, existând perspectivele unui venit (prin "cumpărarea" locului în grupul călăuzei), dar și a unei potențiale dependențe a partidelor democratice de Mișcarea Legionare, formațiunile politice istorice, lipsite de asemenea capacități logistice, având, după 1947, numeroși membri aflați încă în libertate și a căror prezență în emigrație era atât de necesară.

În același timp, conducerea Mișcării Legionare căuta cu ardoare o colaborare cu serviciile secrete occidentale, implicit și cu guvernele statelor vestice. Nicolae Crăcea[846] își amintea că Horia Sima îi mărturisise încă din ultimele luni ale războiului că "noi cu nemții și cu toți ăștia am terminat și acuma eu vreau să iau o legătură cu americanii și cu englezii" [847]. Folosindu-se de crezul înverșunat anticomunist, Sima și apropiații săi urmăreau ca prin stabilirea unei colaborări instituționale cu structurile occidentale să-și curețe imaginea de stigmatul de grupare fascistă și să capete o reabilitare a legionarismului. Astfel, Mișcarea și-ar fi întărit poziția pe scena politică românească din exil, forțând reprezentanții partidelor istorice și ai Comitetului Național Român s-o recunoască și s-o accepte ca structură cu drepturi egale[848]. Însă scopurile nu vizau numai imaginea în rândul exilului românesc, modul în care formațiunea condusă de Sima era receptată în cancelariile occidentale și lupta efectivă împotriva regimului comunist. Conducerea Mișcării spera ca prin folosirea resurselor și a logisticii puse la dispoziție de serviciile secrete occidentale să reia și să consolideze contactul cu cei din țară pentru reorganizarea și revitalizarea structurii, mai ales după valul masiv de arestări din 15 mai 1948[849].

2.5.1. Spionaj și contraspionaj la mica înțelegere

Chiar dacă dorința unei conlucrări în fața inamicului comun, reprezentat de regimul comunist de la București, venea, cel puțin din partea Mișcării Legionare, de sus, și constituia un punct dintr-o agendă prestabilită, primele colaborări efective dintre legionari și structurile informative occidentale au venit de jos și au apărut în mod spontan, din nevoi circumstanțiale. Un asemenea caz s-a înregistrat în 1946 în lagărul de refugiați de la Reicheneu, unde administrația franco-americană i-a folosit pe legionarii aflați deja de aproape un an în centrul de detenție în activitatea contra-informativă, având misiunea de a-i depista pe eventualii comuniști[850]. În paralel sau la foarte scurt timp de la debutul conlucrării din tabăra din apropierea Innsbruckului, s-au pus bazele unei relații între legionari, pe de o parte, și reprezentanți ai structurilor informative americane, cel mai probabil fiind vorba de celula operațională din Salzburg. Se pare că una dintre condițiile premergătoare acordului - chiar și neoficial - a fost ca legăturile dintre legionarii și țărăniștii din exil să se normalizeze, iar tensiunile și diferendele să se suspende[851]. Natura colaborării cu serviciul secret american, la momentul 1946-1947, este neclară, însă, cel mai probabil, viza strict strângerea și transmiterea de date militare, economice, politice și sociale. Demersul necesita totuși o rețea funcțională în interiorul României, cu persoane instruite cu privire la colectarea de informații și transmiterea lor în condiții de siguranță, dincolo de Cortina de Fier, prin intermediul unor curieri. Și în această privință, Mișcarea Legionară deja avea o oarecare experiență, căci începuse să-și dezvolte, sub conducerea lui Aurel Popa, și în ciuda reticențelor inițiale exprimate de Nicolae Petrașcu, un proto-serviciu informativ, îndreptat mai degrabă spre nevoi interne[852]. Însă odată cu venirea lui Corneliu Decebal Andrei[853] în țară, în toamna lui 1947, edificarea structurii a primit un nou avânt, laolaltă cu schimbarea orientării de lucru, de la colectarea de date pentru cei din interior la furnizarea de date necesare dincolo de Cortina de Fier[854]. Instructorul era unul extrem de sumar, recrutările se făceau exclusiv din rândul legionarilor și nu exista o omogenitate de opinii cu privire la modul de activitate al structurii. Unii șefi de celule susțineau că, pe lângă muncă informativă, serviciul ar trebui să se ocupe și cu acțiuni ofensive, precum atentate ori sabotaje, însă aceste propuneri nu au fost acceptate de către coordonatori[855]. Inclusiv modul de lucru era unul destul de rudimentar, după cum își amintea Traian Popescu, unul dintre "agenții" serviciului legionar: "unde întâlnim un ofițer sovietic, îi luăm însemnele, unde întâlnim o mașină sovietică, îi luăm însemnele din spate. Unde întâlnim un tanc sovietic, pe cât putem, îl descriem. (...) S-au format niște echipe în toată țara, s-a dat cerneală simpatică cu care se scria, se făceau niște centralizatoare" [856]. Odată strânse datele, acestea erau transmise la Salzburg, prin intermediul unor curieri precum Eugen Teodorescu[857] și

Dragoș Hoinic[858] (acesta din urmă a fost arestat în Ungaria la începutul lui mai 1948, când revenea în țară din misiune[859]). Ruta prin Ungaria și Austria era rareori utilizată de legionari, aceștia preferând căile "bătătorite" din Iugoslavia și folosindu-se foarte probabil de contactele pe care le aveau încă de la sfârșitul anilor '30 și de sprijinul de care se bucurau din partea românilor din Banatul sârbesc. Una dintre rutele de trecere a frontierei era în dreptul satului Livezile (cunoscut și ca Tolvadia), fapt confirmat, peste câțiva ani, de Traian Borobaru într-o discuție cu Constanța Magoș în care femeia încerca, din nou, să-și ajute soțul să fugă din țară[860].

Statutul neașteptat pe care legionarii au ajuns să-l aibă în peisajul acțiunilor secrete din primii ani ai Războiului Rece este subliniat de faptul că, cel mai probabil, au fost singura structură din exilul românesc care a primit un avion pentru operațiunile duse împotriva regimului comunist de la București. Aparatul de zbor era utilizat pentru parașutarea în țară a agenților (printre care Constanța Magoș afirma că s-ar fi numărat și Traian Borobaru[861] și un anume Florescu[862]), care scăpau astfel de jumătate din riscantele treceri de frontieră, iar decolarea și aterizarea aveau loc pe un aeroport din apropierea München-ului. Avionul avea să se prăbușească în Ungaria[863], fără a se cunoaște cine erau pasagerii la momentul zborului, fiind știut doar că aceștia au reușit să scape și să ajungă în Austria. Americanii au refuzat să le mai acorde un alt avion, așa că, din acel moment, Borobaru și restul legionarilor au fost constrânși să recurgă exclusiv la treceri terestre. Cu toate că unele surse plasează accidentul în cursul anului 1949, aproape sigur a avut loc în februarie 1950[864], când Opran, cu toate că era grav bolnav, fiind ținut la pat vreme de mai multe zile, a trebuit să plece la Innsbruck imediat ce a fost informat telefonic de prăbușire (Magoș amintindu-și că, înainte să iasă din apartament, șeful SIMRE "a înjurat pe legionari și treaba făcută de ei" [865]), iar ulterior documentele care fuseseră salvate au fost descoperite la Titii Constantinescu atunci când a încercat să intre clandestin în Franța.

Dacă în țară serviciul de informații a fost practic anihilat de numeroasele arestări din primăvara lui 1948, structura din oglindă de dincolo de Cortina de Fier și-a continuat existența și s-a consolidat. Șeful structurii era Traian Borobaru, unul dintre oamenii de încredere ai lui Sima, secondat de Mircea Mușatescu și Mircea Dumitriu, cărora li s-a adăugat ulterior și Dumitru Crețu[866], aceștia ocupându-se în mod particular de sectorul ofensiv. Activitatea de contraspionaj era coordonată de către Mircea Bărbulescu[867] care, la rândul său, raporta direct lui Borobaru[868]. Totodată, la fel ca SIMRE ori aproape oricare alt serviciu informativ, existau rezidențe în principalele localități de interes pentru activitatea lor. Astfel, Vasile Mailat[869] (care colabora și cu BND, Serviciul Federal de Informații)[870] se afla la Salzburg, Traian Puiu[871] la Viena, Nicolae Marinescu[872] la Innsbruck, iar lui Virgil Popa[873] îi era arondată întreaga Germanie federală[874]. Odată cu pierderea rețelei de informatori din țară, majoritatea informațiilor din interior erau obținute prin trimiterea de agenți (terestru sau aerian). Chiar dacă uneori Magoș afirma că, pe lângă scopul informativ, legionarii urmăreau și comiterea de acte de sabotaj, foarte probabil acest detaliu este o exagerare. Pe lângă faptul că nu au fost identificate astfel de acțiuni, este puțin probabil ca cei veniți clandestin în țară să riște în acest fel deconspirarea, mai ales că strângerea de date era activitatea cea mai profitabilă și, cu siguranță, mai sigură decât distrugerii ori alte violențe. Înțorși cu bine în occident, legionarii vindeau datele aduse tuturor structurilor secrete occidentale: francezilor (uneori prin intermediul lui Opran, care le reținea și pentru SIMRE), americanilor (aproape întotdeauna prin Neagoe) și englezilor (mijlocitor fiind un turc care locuise o bună vreme în România)[875]. Motivele erau cât se poate de practice și de mundane: nevoia de fonduri care să le asigure existența cotidiană pentru cei din emigrație și posibilitatea de a-și continua activitatea. Este neclar cât de dese și de complexe erau aceste misiuni, precum și cine erau cei trimiși în țară[876]. Constanța Magoș afirma că Traian Borobaru[877] și Florescu ar fi întreprins peste 40 de acțiuni în intervalul 1946-1950, însă cum acea declarație a sa conține atât detalii veridice, cât și pasaje fanteziste, nu doar cifra, ci și informația în sine trebuie luată cu precauție. Potrivit acesteia, atenția legionarilor se îndrepta cu precădere spre obținerea de informații militare din zone strategice, precum valea Prahovei, sau referitoare la mișcările de trupe sovietice spre sau dinspre granițe, Borobaru și Florescu utilizând în acest sens inclusiv aparatele foto pe care le aveau în dotare[878].

Accidentul aviatic din primăvara lui 1950 a perturbat însă grav echilibrul colaborării dintre legionari, SIMRE și structura americană de la Salzburg. Cum aceasta din urmă a refuzat să mai furnizeze un aparat de zbor în locul celui pierdut și, cel mai important, documentele secrete au fost însușite de Titii Constantinescu, scurt-circuitul produs în tenebrele activității informative a făcut ca aproape fiecare parte să se certe cu celelalte două.

Legionarii au rupt legăturile cu Parisul și cu Salzburgul, Neagoe afirma că nu va mai lucra niciodată cu oamenii coordonați de Sima și Borobaru dacă își vor reconsidera pozițiile[879], Titii Constantinescu devenise indezirabil pentru SIMRE, iar Opran își vedea confirmate temerile legate de conlucrarea cu legionarii.

Trebuie înțeles însă că această formă de conlucrare dintre legionari și Neagoe nu era un parteneriat, în adevăratul sens al cuvântului, între Mișcare și CIC-ul american, ci, mai degrabă, o legătură punctuală, improvizată și secundară a unei părți din structura informativă a legiunii strict cu celula operațională de la Salzburg. Ea nu confera legitimitatea și recredibilizarea căutate de Horia Sima și de apropiații săi și nici nu aducea o îmbunătățire a poziției Mișcării Legionare pe scena politică românească a emigrației. Însă deteriorarea relației cu centrul de la Salzburg nu a constituit pentru legionari un regres major, căci, între timp, reușiseră un acord mai amplu și mai solid decât cel cu Neagoe.

2.5.2. Premisele unor acțiuni îndrăznețe

În 1949, doctorul Mircea Mușatescu, unul dintre puținii legionari rămași la Paris, a fost contactat de doi ofițeri, unul american și unul francez, fiecare reprezentând serviciul secret al propriei țări pentru a discuta despre o colaborare între cele două structuri de intelligence și Mișcarea Legionară în organizarea de acțiuni anticomuniste în interiorul țării[880]. Propunerea constituia șansa pe care o aștepta Sima, aceea de a reconstrui imaginea grupării pe care o conducea, precum și de a da posibilitatea intrării în contact cu elementele nearestate, existând astfel premisele unei reorganizări a Mișcării Legionare în țară. Resorturile care au stat la baza contactării au fost atât experiența combativă și resursa umană a legionarilor, cât și, potrivit lui Mircea Dimitriu, nemulțumirea francezilor față de stadiul organizării CNR-ul și, mai ales, a celei sale informative, SIMRE-ul[881].

La întâlnire - care a avut loc, cel mai probabil în 1950[882], într-o casă conspirativă[883] din Paris[884] - au participat pe de o parte, cei doi ofițeri, francez și american, iar de cealaltă parte, în mod cert, Horia Sima, doctorul Mușatescu și Mircea Dimitriu[885], dar probabil și Traian Borobaru[886]. În urma discuțiilor, s-a agreat un plan extrem de complex și de ambițios: urmau să fie create două structuri, una ofensivă și alta cu scop defensiv, de contra-informații, ambele de câte 50 de legionari fiecare. Cifrele erau optimiste, în cel mai bun caz, căci la sfârșitul lui 1949 legionarii aveau numai cinci persoane în instrucție, toate într-un centru din Germania[887], de aceea Dimitriu avea să-l însărcineze pe Alexandru "Ică" Tănase[888] cu recrutarea de noi membri dintre cei aflați în lagărele de refugiați din Germania federală[889]. Conform datelor disponibile, cei din prima categorie urmau să beneficieze de pregătire tehnico-militară asigurată parțial de specialiști francezi[890]

în centrele de instrucție din Hexagon[891] (Longjumeau, Montfermeil, Andilly și Cheville la Rue) sau din zona franceză de ocupație a Germaniei[892] (Isny im Allgäu, Biberach și Lindau), puse la dispoziție de guvernul de la Paris. La acestea se adăuga și baza americană de la Kisfiba, din Grecia, unde au fost probabil și cei din grupul Săplăcan[893], și care era folosită ca avanpost pentru trimiterea efectivă în RPR. Instructorii erau prezenți cu nume conspirative, legionarii cunoscându-i drept Georges, cel care a predat unele noțiuni de radiotelegrafie, sau Jean, care i-a învățat cum să utilizeze fotografia în acțiunile secrete[894]. Restul instructajului cădea în sarcina unor legionari ca Filon Verca[895] (utilizarea limbajului Morse) sau Petre Ponta[896] (falsificarea documentelor de identitate folosind exclusiv ustensile de uz cotidian), a căror activitate era supervizată de Traian Borobaru, care obișnuia să viziteze periodic centrele de la Andilly și Isny[897]. Cursurile cuprindeau noțiuni specifice activității de spionaj: telegrafie și comunicare Morse (fiecare echipă fiind prevăzută să cuprindă și un telegrafist dotat cu aparat de emisie-recepție); cifrare și descifrare, plastografiere și pregătire de teren necesară în vederea parașutării în țară pentru sprijinirea grupurilor de rezistență. La acestea se adăuga și un curs practic de filaj care avea loc chiar pe străzile Parisului printre trecătorii care nu bănuiau că iau parte la antrenamentele unor viitori spioni[898]. Totodată, legionarii selectați luau parte la trageri cu armament ușor (aproape exclusiv pistoale), exerciții de orientare în teritoriu necunoscut și deplasare pe timp de noapte (antrenamentul viza parcurgerea a 15-20 de kilometri, pentru a-i pregăti pentru primele ore de după atingerea solului) și cel puțin zece salturi cu parașuta din avioane militare similare cu cele preconizate a fi folosite în acțiunile viitoare[899].

Grupele de acțiune urmau să fie constituite din câte trei persoane, format care avea să se cimenteze și să fie utilizat în misiunile propriu-zise de la începutul anilor '50. Scopurile celor ce trebuiau să fie trimiși în țară erau verificarea stării de spirit a populației (atașamentul față de regim și potențialul de revoltă), culegerea de informații (în special militare, atât referitoare la trupele române, cât și ale Armatei Roșii), contactarea grupurilor de rezistență din munți în vederea sprijinirii cu echipamente, medicamente și muniție, precum și edificarea de rețele informative[900]. Prima serie și-a început instrucția în 1949, iar în 1950 pregătirea lor era încheiată, însă trimiterea în țară avea să aibă loc abia începând cu anul următor[901]. În privința radio-telegrafiei, postul de recepție se afla sub controlul exclusiv al francezilor, astfel că toate informațiile ce aveau să fie comunicate din țară ajungeau direct în mâna lui Beaumont care abia apoi le transmitea lui Mușatescu și Dimitriu, foarte probabil nu înainte de a le filtra și a reține unele date sensibile. Relația această tripartită francezi-americani-legionari era destul de anevoioasă și complexă, Neagu Cosma remarcând, în memoriile sale că "americani erau cu banii și logistica (...), francezii puneau la dispoziție teritoriul național, clădiri, centre de instrucție și asigurau legătura cu legende și documente false (...) [și] partea română oferea <<carnea de tun>>, adică oameni de sacrificiu" [902].

Persoanele recrutate pentru cealaltă jumătate a structurii secrete (sectorul contrainformativ), aveau să fie răspândiți în mai multe orașe din Europa occidentală, având ca sarcini supravegherea comunităților de români și identificarea agenților trimiși de la București[903]. Cel puțin în acest aspect, serviciul avea, asemenea SIMRE-ului, o relativă independență de activitate, iar, potrivit lui Dimitriu, informațiile erau centralizate exclusiv de către el și Mușatescu, iar numai în cazuri grave erau transmise mai departe partenerilor. Dacă identitatea celor doi ofițeri - francez și american - rămâne în domeniul speculațiilor, informațiile nefiind concludente, este cert că de-a lungul colaborării, din partea franceză, ofițerii de legătură au fost aceiași Blondel și Beaumont care lucrau și cu SIMRE. Întâlnirile aveau loc o dată la două-trei săptămâni, în locuințe conspirative stabilite de reprezentanții SDECE[904]. În restul intervalului dintre întrevederi, dacă apăreau situații care necesitau contactarea de urgență a partenerilor francezi, doctorul Mușatescu și Mircea Dimitriu trebuiau să ia legătura cu un ofițer din structurile informative militare, iar acesta contacta, la rândul său, pe Blondel ori Beaumont. Chiar dacă acțiunile ofensive rezultate din colaborarea Mișcarea Legionară-serviciile secrete franco-americane au debutat în 1951, apogeul și deznodământul aveau să se înregistreze în 1953, iar căderea lor a fost simultană cu proiectul similar al SIMRE. Mai mult de atât, rezultatele dezastruoase au influențat semnificativ direcțiile de activitate ale intelligence-ului din exil, indiferent din ce parte a emigrației veneau.

2.5.3. Colaborarea dintre Mișcarea Legionară și SIMRE

În comparație cu legăturile dintre formațiunea condusă de Horia Sima și structurile secrete occidentale, între legionari și conducerea SIMRE negocierile în vederea unei conclucrări au demarat mult mai târziu și mai anevoios. În rândul "cămășilor verzi" se aflase de afirmațiile pe care Puiu Petrescu le-ar fi făcut în timpul detenției din lagărele iugoslave, când a declarat că țara nu va avea liniște până când legionarii nu vor fi anihilați și că măcar acest lucru bun îl fac comuniștii[905]. De aceea, potrivit lui Mircea Dimitriu, singur lider legionar care l-a abordat pe Petrescu a fost, pentru o lungă vreme, generalul Platon Chirnoagă. Discuțiile celor doi au vizat însă numai organizarea militară a exilaților, nu și acțiuni informative. Pentru acest domeniu, cel cu care trebuia discutat era Mihail Opran, însă nici acesta nu venea în emigrație cu o părere prea favorabilă legionarilor, fără însă a-i antipatiza așa cum o făcea șeful de jure al SIMRE-ului și, mai ales, fără a exclude cu totul o conclucrare. De aceea, Roșca și Protopopescu, care se aflau la Paris, fuseseră însărcinați în 1949 să îl abordeze cu grijă pe Opran pentru a discuta modalitatea în care structurile informative pot colabora, legionarii având posibilități de a obține date din țară, pe care de altfel le dădeau contracost americanilor, însă voiau să obțină un profit mai mare prin vânzarea lor și către structurile franceze și britanice. Așa că într-o discuție petrecută în locuința domnișoarei Cantacuzino, Protopopescu i-a comunicat Constanței Magoș, despre care știau că se bucură de încrederea lui Opran, oferta ce trebuia prezentată liderului SIMRE: informații aduse din țară de legionari urmau să fie vândute americanilor, francezilor și britanicilor, Opran jucând, cel puțin într-o privință, rolul de intermediar[906]. Aceste obligații nu vizau însă și rezultatele acțiunilor desfășurate în parteneriat cu Neagoe sau cu structurile americane din Germania. De asemenea, curierii trimiși în țară de Paris sau de Salzburg trebuie să evite zonele frecventate anterior de agenții legionari, pentru a nu culege același set de informații. Cât despre plecarea curierilor în țară, acest aspect urma să fie cunoscut numai de Neagoe: Opran tocmai intra în această afacere, iar de Titi Constantinescu și de indiscrețiile lui legionarii deja se săturaseră.

Când Magoș i-a prezentat propunerea legionarilor, Mihail Opran a ascultat-o până la final, într-o liniște deplină. A fost foarte sceptic în privința ofertei, pe care o considera prea bună să fie adevărată, glumind că el "treabă legionară pe drum drept" nu a văzut și bănuind că există detalii ascunse[907]. Dar cu toate acestea, a decis să riște și să dea o șansă acestui proiect de conclucrare cu o structură informativă destul de bine încheată, realmente combativă, cu filiere bătătorite și verificate, dispusă așadar să trimită agenți în țară. Parafarea înțelegerii a avut loc în ianuarie 1950, atunci când Opran s-a deplasat în Austria, unde a discutat această colaborare și cu Neagoe și Titi Constantinescu. Acest triumfi instituțional (legionari - SIMRE - celula CIC de la Salzburg) a funcționat însă numai până în primăvară, când au avut loc incidentul aviatic din Ungaria și pierderea documentelor de către Titi Constantinescu.

Chiar dacă, pe termen lung, relația dintre legionari și SIMRE ori dintre legionari și Mihail Opran (până în

primăvara lui 1952, fiind, practic, același lucru) s-a dovedit foarte fluctuantă, a fost totuși prima care se pare că s-a refăcut după seismul amintit mai sus. Într-una dintre declarațiile date după revenirea în țară, Constanța Magoș își amintește că Protopopescu îi insinuase că, în vara lui 1950, în timp ce Neagoe continua să refuze perspectiva reluării colaborării, cu Mihail Opran se refăcuse deja o relație favorabilă[908]. Dacă este adevărat, atunci mișcarea trebuie să fi fost rezultatul unui cumul de factori: nevoie legionarilor de finanțare și plaja foarte redusă de "cumpărători" pentru datele pe care le obțineau din țară; fondurile pe care Opran le avea la îndemână și disponibilitatea sa de a plăti, în ciuda zgârceniei bine-cunoscute; diplomația și abilitatea liderului SIMRE de a trece, în unele cazuri, peste resentimente personale pentru a-și atinge obiectivele în domeniul informativ, mai ales că se pare că Mihail Opran a fost cel care a făcut pasul decisiv, printr-o întâlnire cu Traian Borobaru mijlocită tot de Magoș[909].

Așa că la mijlocul anului 1950, colaborarea dintre SIMRE și legionari era o realitate, iar rezultatele se dovedeau mai benefice decât anticipa Opran. Chiar dacă nu a confirmat direct, fostul comandor i-a dat Constanței Magoș să se înțeleagă că a primit de la Borobaru și Florescu material informativ extrem de bogat și detaliat, precum o serie întreagă de fotografii din sud-vestul țării, atât din orașe, cât și mișcările trupelor române și sovietice[910]. Colaborarea părea să nu se limiteze la munca informativă, ci urma să acopere un spectru mult mai larg de acțiuni. Spre exemplu, Ioan Dragu a făcut în a doua parte a anului o deplasare la Madrid pentru a discuta cu legionarii simiști armonizarea programului stației de radio pe care aceștia o aveau în pregătire cu direcțiile de propagandă a secției pe care o conducea în cadrul SIMRE[911]. Un an mai târziu, în august 1951, Mircea Pătru a primit din partea lui Opran misiunea de a se deplasa la Madrid și la Roma, pentru a discuta cu conducerea legionară[912] asupra posibilității extinderii colaborării dintre SIMRE și mișcarea condusă de Horia Sima atât în pregătirea echipelor de parașutiști (este neclar dacă Opran cunoștea că legionarii fiind deja implicați de aproape doi ani într-un asemenea proiect), cât și a utilizării de către SIMRE a celei contra-informative legionare din Europa de vest. Dispariția subită a lui Pătru din capitala Franței (misiunea se desfășura sub semnul unui secret absolut, căci nici apropiații lui Opran nu cunoșteau motivul absenței colaboratorului său) dăduse naștere ipotezei că ar fi fost trimis în țară[913], ceea ce era însă mult prea puțin probabil, atât din cauza invalidității sale fizice, cât mai ales ca urmare a personalității sale extrem de temătoare. În urma discuțiilor, Sima și-a dat acordul pentru stabilirea unei colaborări, desemnându-l pe doctorul Mircea Mușatescu, coordonatorul echipelor de legionari care se antrenau pentru a fi parașutați în RPR, să lucreze cu Opran în domeniul contra-informativ și cu Pătru în privința eventualelor trimeri de agenți în țară[914]. Și în Italia, demersul a fost unul de succes: pe lângă numeroasele interogatorii luate românilor găsiți în lagărele de refugiați din peninsula, Mircea Pătru a stabilit legături și cu disidența legionară condusă de Constantin Papanace. În ansamblu, rezultatul misiunii a fost atât de productiv și de mulțumitor pentru Mihail Opran, încât liderul SIMRE glumea că Mircea Pătru lucra atât de bine cu legionarii, încât ar fi putut trece drept unul de-ai lor. Până și generalul Petrescu fusese angrenat în această strategie de (re)apropiere de legionari, șeful de jure al serviciului de informații afirmând în diferite cercuri ale emigrației că regretă afirmațiile pe care le făcuse în lagărele iugoslave (și care îi atrăseseră antipatia legionarilor) și căuta o împăcare prin intermediul lui Platon Chirnoagă[915].

Însă atât cadrul temporal, cât și relația în sine între SIMRE și legionari cuprinsă între vara lui 1950 și sfârșitul conducerii Opran-Petrescu trebuie privite cu o anumită reticență, atât din cauza datelor limitate, cât și a contradicțiilor existente în puținele documente. Într-o lungă și detaliată declarație dată în timpul anchetelor, Constanța Magoș amintește de discuție fugară avută în iunie 1951 cu Mihail Opran în care acesta i-a spus răspicat că, din punctul său de vedere, colaborarea cu legionarii ar fi încheiată definitiv[916]. Este aproape imposibil de stabilit, la acest moment, dacă afirmația femeii este veridică sau nu ori dacă memoria sa nu i-a jucat o festă, plasând un an mai târziu acest dialog, care în mai-iunie 1950 ar fi în mare măsură valabil. Cel mai probabil relația dintre Opran și legionari nu se încheiase, dovadă fiind misiunea lui Pătru de la sfârșitul verii, precum și unele detalii din activitatea lui Opran după debarcarea de la conducerea SIMRE. Nu trebuie exclusă nici varianta ca dialogul să se fi petrecut întocmai, însă Opran să fi încercat o dezinformare în rândul exilului, știind că Olariu este un adevărat colportor de informații în emigrația românească. Oricare ar fi adevărul, relația dintre legionari și SIMRE avea să fie cu totul alta din primăvara lui 1952, odată cu schimbarea radicală a conducerii structurii informative a CNR.

2.6. Declinul unui proiect. 1951-1952

Așa cum era și firesc, după doi ani de existență, SIMRE se schimbese într-o oarecare măsură față de cum fusese gândit inițial și de speranțele puse în această inițiativă. Oficiul de recrutare funcționa mai degrabă din inerție, iar biroul de propagandă nu putea produce rezultate notabile, încât Opran se gândea încă de la mijlocul lui 1951 să îl suprimă, păstrându-l la Paris pe Ioan Dragu, în timp ce Iani Popa ar fi urmat să fie trimis în Germania de Vest[917]. Cu excepția celei lui Gelu Belu, rezidențele activau mai degrabă pe hârtie, diminuarea fluxului de refugiați lăsându-le fără posibilități informative reale. Un lucru similar s-a petrecut și cu departamentul contrainformativ, căci tot mai puțin români ajungeau în Franța, majoritatea lor fiind pe cale legală, prin urmare și supravegherea necesita ceva mai puține resurse. În consecință, apăruseră unele modificări în conducerea structurii, Opran construindu-și prima jumătate a lui 1951 un nucleu de lucru format Mircea Pătru, Dumitru Neferu, Romeo Bălăceanu și colonelul Dima[918].

De asemenea, biroul ofensiv își diminuase importanța, atât în urma căderii lui Mihail Țanțu, cât mai ales în urma nereușitelor legate de stabilirea unor rețele informative proprii care să funcționeze și să alimenteze cu date centrul de la Paris. Membrii grupului Lya Popescu-Paula Ventzel fusese arestați și condamnați la ani grei de închisorii, iar unii chiar executați, în timp ce dinspre Adam Suțer și Dumitru Secară nu venea nicio comunicare (căderea lor avea să survină abia la sfârșitul anului), iar Opran își pierduse orice așteptare că s-ar mai putea petrece. Așa că el și Petrescu s-au decis să caute alternative pentru obținerea informațiilor din țară. Soluția a părut să vină pe filieră evreiască: crearea statului Israel după al Doilea Război Mondial a dus la stabilirea unor punți de legătură între Palestina și comunitatea mozaică din România. Mai mult de atât, unii dintre evrei intraseră în nomenclatura de partid și, dacă puteau fi convinși să lucreze pentru cei din occident, ar fi putut avea acces la date importante din interiorul statului comunist român. Primele contacte cu evrei din Israel care aveau rude rămase în țară au fost stabilite cu ajutorul fostului ziarist Camil Ring, care, stabilit la Paris în 1947, fondase o firmă de curierat care lucra atât în Orientul Mijlociu, cât și în Europa de sud-est. Având consimțământul generalului Petrescu, dar și un sprijin discret din partea Intelligence Service-ului care încă avea influență în fosta zonă de protectorat britanic[919], Opran a efectuat o serie de călătorii în Israel, sub numele conspirative "Bart" [920] sau "Michael Aubart" [921], (iar atunci când nu se putea el deplasa, erau trimiși Iani Popa sau o femeie a cărei identitate a rămas necunoscută[922]). Direcția de acțiune a fost dezvoltată între 1950 și 1952, fostul comandor încercând să pună la cale o rețea de agenți prin intermediul soților Lazăr[923] și Suzette Halberthal[924], precum și a apropiaților lor care încă nu emigraseră din România. Și în acest caz, Securitatea a izbutit să fie cu cel puțin un pas în fața structurii de la Paris și să descopere filiera SIMRE-ului înainte ca aceasta să intre în funcțiune. Suzette Halberthal îl pusese pe Mihai Opran în contact un marinar

româna de pe un vas ce asigura legătură între Constanța și Haifa. Fără ca Halberthal să știe sau măcar să bănuiască (nu există - cel puțin în acest moment - informații care să indice contrariul), navigatorul era deja în serviciul Securității, care îl recrutase sub numele conspirativ "Mircea". Nici Mihail Opran nu pare să-l fi suspectat pe marinarul[925] cu care s-a întâlnit prima (și nu este exclus să fi fost și singura) dată, la 11 ianuarie 1951, într-un oraș-port din Israel, discuție pe care "Mircea", odată revenit în țară, a relatat-o în detaliu Securității. Potrivit acestuia, șeful SIMRE l-ar fi chestionat cu privire la organigrama SRT[926], insistând apoi asupra caracteristicilor vaselor pe care societatea mixtă româno-sovietică le deținea și a traficului de mărfuri prin porturile Constanța și Brăila. De asemenea, Opran i-a cerut date despre dispozitivele militare sovietice de la malul mării, dar și din interiorul Constanței, despre rezistența armată anticomunistă din Dobrogea și despre posibilele ecouri ale anihilării rețelei informative formată din Sanda Cernătescu, Vălsan și Vasile Ciobanu. La finalul întâlnirii, după ce i-a stabilit numele conspirativ "Rodica", Opran i-a înmănat 6 pachete de format f. mic, care le-am numit "buline" numerotate fiind fiecare, dându-mi-se următoarele explicațiuni: "În aceste buline se află instrucțiuni foto filmate și un cod ușor de lucrat pentru cei care-l cunosc și greu de descifrat în cazul când ar cădea în mâini străine". Trebuie procedat astfel ca aceste buline să ajungă în munți sau în mâinile unor oameni siguri, care atunci când va sosi momentul să știe cum să procedeze. În cazul când voi considera că vreun prieten prezintă toată garanția și este dispus a ajuta această acțiune, îi pot încredința unul din aceste buline având grije să notez numărul marcat pe dânsul.[927]

Evident, toată această logistică a căzut în mâinile Securității, care nu doar că a reușit să intercepteze microfilmele cu instrucțiuni și să țină sub supraveghere potențialele legături din țară ale lui filierei, dar, mai apoi, a și dus o extrem de productivă acțiune de dezinformare a Parisului[928]. Informațiile scurse prin agentul "Mircea" către soții Halberthal și, mai departe, spre Mihail Opran erau fi date vechi, incomplete ori false despre organizarea SovRomTransport și a traficului prin porturile Constanța și Brăila, fie informații redundante, publicate deja în presa oficială de la București ori în broșuri editate de instituțiile regimului comunist[929]. Toate aceste date, precum și cele obținute de la alte persoane de legătură din țară, care trimiteau corespondență la anumite adrese conspirative din Tel-Aviv, controlate de soții Halberthal, erau ulterior trimise la Paris direct, prin agenții veniți din Franța, sau pe căi diplomatice, prin legatia franceză din capitala israeliană. Până în iunie 1951, când contactele s-au oprit brusc, marinarul s-a întâlnit cu soții Halberthal, care erau practic interfața lui Opran în Israel, de cel puțin 14 ori, ocazii cu care s-au obținut date despre modul de acțiune și perspectivele operative ale SIMRE pe această filieră[930]. Însă scopul ultim al acțiunii dusă de Securitate prin agentul "Mircea" nu era unul contrainformativ, de barare a liniilor de acțiune ale SIMRE-ului și ale partenerilor săi occidentali, ci se ținea la cel mai înalt nivel: "obiectivul final al acestui plan era atragerea lui Opran Mihail într-o cursă pentru a fi răpit și adus în RPR" [931]. Numai sistarea bruscă, din partea soților Halberthal, a contactelor cu agentul "Mircea" pare să fi împiedicat această acțiune îndrăzneată a contraspionajului de la București, care, printr-o asemenea lovitură, ar fi anihilat practic întreaga structură informativă a exilului românesc. Ce a anume a cauzat sfârșitul întempestiv poate fi numai speculat, motivele variind de la lipsa banilor (motivația implicării soților Halberthal fiind pecuniară) la nereușita obținerii unor informații militare sau a unor documente de identitate, acestea din urmă fiind cerute cu insistență de către cei de la Paris. Totuși, cel mai probabil scenariu este cel potrivit căruia Mihail Opran a conștientizat că marinarul este de fapt un agent dublu în slujba Bucureștiului, iar acțiunea este de fapt o dezinformare a Securității. Cu câteva săptămâni înainte de finalul întâlnirilor dintre "Mircea" și soții Halberthal, contraspionajul comunist a încercat să creeze o nouă linie de dezinformare, folosindu-l pe Ion Almăjanu, fost colonel în Marele Stat Major. Ofițerul s-ar fi întâlnit cu "Mircea" (nici unul neștiind de postură reală a celui alt) și i-a dat o scrisoare către unul dintre liderii țărăniști din exil, prin care îl informa că este în legătură cu rezistența anticomunistă din Dobrogea și solicita sprijin. Plicul a fost preluat de navigator care l-a predat apoi Suzettei Halberthal care, la rândul său, l-a trimis la Paris. Răspunsul lui Opran a fost rapid, corect și fără echivoc: misiva este o cursă, iar marinarul, pentru a-și consolida poziția în țară în raport cu Securitate, trebuie să-l denunțe pe Almăjanu, care cu siguranță trebuia să fie agent al contraspionajului. Numai că, pe lângă această contactare din partea unui fals sprijinitor al rezistenței, și agentul "Mircea" a dat de bănuț, mărturisind că l-ar fi denunțat pe fostul colonel instituțiilor de partid și nu Securității sau, măcar, Miliției. Dar motivele exacte ale încetării legăturilor dintre soții Halberthal și agentul "Mircea" care, probabil, nu doar că au protejat SIMRE de o gravă lovitură, ci i-au salvat viața lui Mihail Opran, rămân încă necunoscute. De altfel, agentul "Mircea" nu a fost singurul marinar contactat pe această linie informativă: într-o situație similară s-a aflat și Mircea Nicolau[932], comandantul unui vas românesc, de a cărui abordare (tot la Haifa) Securitatea a fost înștiințată în scurt timp[933].

În timp ce Mihail Opran se dedica activității informative, Dumitru Petrescu se ocupa cu discuțiile legale de organizarea militară a exilului. Chiar dacă izbucnirea războiului european dintre puterile occidentale și lagărul de est nu se materializase, conflictul din Coreea întreținea speranțele în exilul românesc că o acțiune similară, care să ducă la eliberarea și a României, nu este încă complet abandonată. Așa că nici generalul Petrescu nu uitase ideea sa de a pune bazele unei unități armate în exil, care să intre în acțiune odată cu începerea războiului. Însă speranțele sale utopice - care vizau strângerea a peste 8000 de bărbați - erau invalidate de situația reală. La mijlocul lui 1951, în Asociația Foștilor Combatanți, cea care ar fi trebuit să fie osatura pe care să fie construita armata din exil, figurau ceva mai puțin de 600 de înscriși (dintre care 58 erau aviatori)[934], iar dintre aceștia este discutabil câți ar fi abandonat confortul și siguranța pentru care se zbatuseră în occident pentru a-și risca viața într-un nou conflict. Totuși, se stabilise în acest sens un canal de comunicare cu SHAPE, centrul de comandă al NATO, legătura fiind asigurată de generalul Petrescu. În perioadele în care acesta lipsea din Paris, așa cum a fost, spre exemplu, lungă vacanță pe care a petrecut-o la Nisa în septembrie 1951, sarcina era preluată de Mircea Pătru care lucra direct cu Opran[935].

Lipsa de resurse umane pune în dificultate și poziția românească în cadrul preconizatului efort al exilaților din Europa central-estică și baltică de a forma un front comun de luptă împotriva comunismului. La 30 iulie 1951 avea loc la Paris o întâlnire la care au participat 14 ofițeri superiori din Polonia, Ungaria, România, Cehoslovacia, Letonia, Estonia și Lituania, aceștia discutând despre direcțiile de acțiune în cazul unui conflict între cele două blocuri militare, dar și despre activitățile informative și de sabotaj care trebuie duse în prealabil. Premisa tuturor planurilor era că un război împotriva URSS este inevitabil și, cel mai probabil, va avea loc până la sfârșitul anului 1952. De aceea, se propunea înființarea unui comandament unit al tuturor celor din exil, iar puterea de decizie să fie proporțională cu capacitățile pe care le puteau fiecare aduce. Generalul polonez Andrews, cel care intenționa să-și asume conducerea structurii, se lăuda că poate strânge aproape 90 000 de soldați, în timp ce generalul maghiar Zako avansa un număr de circa 25 000 de unguri dispuși să lupte împotriva comunismului. Chiar și exagerate (ceea ce fără îndoială erau), cifrele erau departe de cele la care ar fi putut spera, în cel mai bun caz, generalul Petrescu, al cărui birou de mobilizare abia strânsese câteva sute de

nume[936]. Acest lucru se traducea printr-o poziție precară pentru exilului românesc la masa negocierilor și, mai important pentru Puiu Petrescu, un rol minor pe care el l-ar fi avut în noul comandament[937]. De aceea, viziunea generalului român era cu totul alta, fiind descrisă și detaliată într-un document redactat în toamna lui 1951 și trimis către regele Mihai I. Fără a exclude cu totul ideea construirii unor armate în exil, Petrescu considera că este mai degrabă fezabil planul unor comandouri care să sprijine rezistența din interior, iar în cazul unui conflict să fie mobilizată populația din URSS și din țările satelit dispusă să lupte împotriva conducerii comuniste. Numai că dacă pe Anders îl descria drept un "megaloman" ce vizează planuri și armate care să-i răspundă orgoliului, iar reuniunile SHAPE supervizate de administrația Eisenhower le cataloga drept "adunări mediocri de elevi la școala primară" [938], nici Petrescu nu își crea pentru el însuși un portret mai favorabil. Conform prognozei prezentate suveranului, dacă viziunea sa ar fi fost cea implementată, s-ar fi putut conta, după primele zile ale conflictului, pe aproape 5 milioane de partizani recrutați din interiorul lagărului de est. Strategia propusă trebuia aplicată de o structură subordonată puterilor occidentale, a cărei conducere ar fi trebuit să îi fie, bineînțeles, încredințată lui, Dumitru Petrescu afirmând că, datorită experienței sale pe frontul răsăritean, este singurul general din exil care cunoaște realitățile sovietice și este capabil să le răspundă adecvat și realist[939]. Așa că la sfârșitul lui 1951, emigrațiile est-europene nu dispuneau nici de armate și nici nu se întvedea prea aproape războiul care să le elibereze țările, însă aveau destui generali care făceau planuri fanteziste pentru a se critica și a se denigra unul pe celălalt, demers care cu siguranță nu câștiga sprijinul guvernelor occidentale.

Utopii sau acțiuni reale, planuri grandioase sau misiuni conspirative, toată activitatea SIMRE avea să fie aruncată în aer în vara lui 1951. În timp ce Opran căuta filiere informative și Petrescu subalterni și grupuri de rezistență, Securitatea nu pierduse timpul și construisese cu migală cea mai temerară acțiune, o lovitură pe care nici Parisul și nici Salzburgul nu o prevedeau nici în cele mai negre scenarii: capturarea Constanței Magoș.

2.6.1. Lovitura sub centură: răpirea Constanței Magoș

În urma anchetelor lui Mihail Țanțu, Victor Moldovan și Costel Nicolau, autoritățile de la București au înțeles perfect poziția nodală a Constanței Magoș atât în comunitatea românească, cât mai în păienjenisul structurilor de spionaj occidentale. În plus, existau suficiente pârghii pe care Securitatea le-ar fi putut utiliza pentru a o constrânge să lucreze în folosul regimului comunist, așa că "problema Magoș" a fost preluată de serviciul contraspionajul în ianuarie 1951[940]. Principalul atu pe care îl avea Bucureștiul îl constituia soțul femeii, rămas captiv în țară, și pe care aceasta îl dorea scos din România cu orice preț. Nevrând să piardă un asemenea asset din mână, Securitatea l-a abordat pentru inginerul Dumitru Magoș pentru a-l convinge să colaboreze cu autoritățile comuniste, dar acesta a refuzat orice contact în acest sens. Așa că l-au arestat la 21 aprilie 1951[941], având însă grijă să mascheze dispariția sa prin crearea unei legende conform căreia bărbatul fusese trimis pe un șantier aflat departe de capitală și, în paralel, să continue corespondența cu soția sa, scriind cărțile poștale și scrisorile nu din locuința sa de la etajul 6 al blocului din strada Brezoianu 51, ci dintr-o celulă a Malmaisonului, sub atenta supraveghere a ofițerilor. În timpul interogatoriilor, inginerul a făcut ample declarații despre planurile sale de a fugi din țară și despre persoanele pe care spera să conteze, cu care luase legătura, așa cum era avocatul bucureștean Constantin Dragomireanu[942], care ar fi trebuit să-l însoțească în trecerea clandestină a frontierei, ori care cunoșteau planurile așa, precum inginerul Constantin Ceaușu[943], cel care, de altfel, îl și ajutase în citirea unei cărți poștale scrisă cu cerneală simpatică. Cu toate că aveau suficiente informații pentru a trece la reținerea lor, ofițerii de Securitate au decis să-i lase, momentan, în libertate, pentru a nu trăda secretul arestării lui Dumitru Magoș.

Pasul următor a fost să-l pună pe inginer să scrie o carte poștală prin care să-și informeze soția că s-a decis în mod ferm și irevocabil să fugă din țară și să-i ceară acesteia să-i găsească, din nou, o călăuză dispusă să-l treacă granițele. Corespondența a fost expediată la 5 mai 1950 și după numai cinci zile, în căsuța poștală de la parterul blocului modernist din strada Brezoianu sosea răspunsul de la Paris: Constanța Olariu îi promitea că, în ciuda situației materiale dificile și a numărului din ce în ce mai mic de călăuze disponibile, vă căuta să trimită pe cineva în țară, dar îi recomandă soțului său să-l contacteze pe inginerul Coriolan Silaghi din Baia Mare pentru a vedea dacă nu îl poate acesta ajuta în demersul lor.

La 9 iunie 1951 este redactată o primă propunere de recrutare ca informatoare a femeii aflată la Paris[944]. În documentul cu ștampila de strict-secret, ofițerii de Securitate analizau variantele de lucru stabilite în "problema Magoș". Primul scenariu era, de fapt, un șantaj rudimentar, abuziv și brutal și implica colaborarea autorităților maghiare, care ar fi trebuit să-l identifice și să-l recruteze pe un anume Bella Birtha și să-l transfere Securității române pentru a-l utiliza în contactarea Constanței Magoș, folosindu-se de încrederea pe care aceasta îl avea în conductor de tren. Bărbatul urma să fie trimis la Paris unde să se întâlnească cu obiectivul acțiunii și să-i predea o carte poștală care avea un mesaj scris cu cerneală simpatică și care trebuia să dispară la câteva minute după relevare. Textul avea să cuprindă informația că Moldovan căzuse în mâinile Securității și mărturisise tot (ceea ce era veridic), ceea ce dusesse la reținerea lui Dumitru Magoș și a lui Costel Nicolau (ambii fiind, într-adevăr, în detenție) și că urmează arestarea părinților Constanței Magoș și a tuturor prietenilor săi. Singurul mod în care aceste suferințe puteau fi evitate ar fi fost ca femeia să accepte imediat să devină colaboratorul Securității și să scrie pe loc un angajament ce urma să fie trimis în țară prin intermediul lui Birtha[945]. A doua variantă era tot una de constrângere: de data aceasta căpitanul M. Niculescu și colonelul P. Petrescu, cei care au redactat planul, și-au îndreptat atenția spre avocatul Albert Faion, un vechi prieten al soților Magoș, pentru care fusese și consilier juridic, ce urma să fie trimis la Berlin ori Viena, împreună cu un ofițer de Securitate, pentru a o întâlni pe Constanța Magoș, iar femeia să fie informată în prealabil de această întvedere printr-o carte poștală scrisă de soțului ei. Discuția urma să aibă loc în sectoarele sovietice al celor două orașe, pentru a preîntâmpina supravegherea operativă a serviciilor secrete occidentale. Scenariul prevedea ca femeia să fie reținută, anchetată și forțată să devină colaboratoare. În fond, i se puneau pe masă două variante: fie refuză, iar atunci soțul său și părinții ei urmau să ia drumul închisorilor politice, în timp ce în occident să fie răspândită informația că este agentă comunistă, iar căderea lui Victor Moldovan se datora trădării ei, fie acceptă și atunci niciunul dintre apropiații săi nu avea să sufere torturile din anchetă și greutățile detenției, ba mai mult urmau să primească sprijin material atât cei din țară, cât și ea, în exil[946]. În acest ultim caz, Securitatea ar fi speculat foarte bine adevăratul călcâi al lui Ahile: apetența Constanței Magoș pentru lux, pentru un stil de viață confortabil și lipsit de griji. Chiar dacă se lua în calcul o variantă de forță, ce implica privarea de libertate a femeii, pentru un scurt timp, ofițerii nu se gândeau la ideea repatrierii. Constanța Magoș ar fi fost mult mai utilă în exil, ca informator cu ample posibilități de obținere de date sensibile (atât pe filiera lui Opran, cât și pe cea a lui Bogdan) și ar fi putut fi marșrutizată în multe alte medii ale exilului românesc. Dar cu toate acestea, la 10 iulie 1951, așadar la o lună de la schițarea primului plan de recrutare al Constanței Magoș, ofițerii de Securitate schimbă aproape cu totul strategia, luându-se acum în calcul răpirea din Berlin și aducerea sa în țară[947]. Toate scenariile erau subsumate aceleiași idei: femeia trebuia readusă în țară, indiferent dacă era cu forță sau având acordul ei. Ce anume a determinat această schimbare radicală de

abordare este o întrebare la care arhivele nu păstrează un răspuns clar și definitiv, mai ales că planul inițial avea o serie de raționamente fundamentate și care s-ar fi putut dovedi productive pentru regimul de la București. În fond, dacă ar fi fost adusă în țară, Constanța Magoș nu ar mai fi putut fi folosită în acțiuni viitoare, ci numai utilizată pentru obținerea de informații despre activitatea din exil de până la momentul reținerii. Să fi fost oare teama că femeia nu va colabora "cinstit" cu Securitatea și că structurile informative din occident o vor folosi cu succes într-un proces de dezinformare? Să fi fost vorba de presiunea obținerii a cât mai multor date într-un interval cât mai scurt de timp, înainte ca dispariția sa să fie confirmată și să producă efecte în rândul SIMRE și al partenerilor săi instituționali? Desfășurarea ulterioară pare să infirme a doua ipoteză, în timp ce prima rămâne în zona gri a supozițiilor.

Unul dintre puținele puncte comune dintre planul din iunie și cel din iulie era utilizarea lui Albert Faion ca iepurele ce urma să atragă prada în cursa întinsă de Securitate[948], rolul său fiind de a trimite scrisoarea prin care să-i ceară o întrevvedere la Berlin, (unde, în zona de est, urma să se desfășoare a treia ediție a Festivalului Tineretului și Studenților) și de a mijloci întâlnirea dintre Constanța Magoș și așa ziii membri ai delegației române. Aceștia din urmă erau de fapt ofițeri ai Direcției I, echipa operativă fiind compusă din maiorul Isidor Holingher, șeful liniei americane și coordonatorul acțiunii, maiorul Boris Caranicolov, șeful serviciului Filaj-Investigații, locotenentul major Virgil Georgescu și Maria Bucicov[949]. Unii dintre ei aveau responsabilitatea filării, iar alții trebuiau să se ocupe de întrevvederele propriu-zisă. În plus, Holingher urma să aibă asupra sa și un pașaport fals pentru Constanța Magoș, ce ar fi fost utilizat în cazul repatrierii benevole. Femeia avea să fie atrasă în zona sovietică, unde să îi fie predată o scrisoare în care soțul o ruga să se întoarcă în țară, căci poziția sa profesională îl convinsese să renunțe la gândul emigrării. Apoi să fie forțată să dea un angajament scris și declarații cu care putea fi șantajată în cazul în care ar fi încercat și reușit să fugă. Dacă însă totul ar fi mers conform planului, urmă să fie organizată o conferință a nepoștată de presă, în care Magoș să anunțe public că, din cauza așa ziselor condiții mizere de trai din occident, alege, de bună voie, să se repatrieze[950]. Odată ajunsă în țară, aceasta urma să continue să dea declarații despre persoanele din exil și despre acțiunile în care fusese implicată sau de care avea cunoștințe. Planul întocmit de aceiași M. Niculescu și P. Petrescu prevedea și posibilele desfășurări ale acțiunii: dacă venea singură, urma să fie atrasă într-o încăpăre unde Faion i-ar fi dat scrisoarea, iar apoi Holingher ar fi încercat să o convingă să colaboreze cu Bucureștiul. Dacă ar fi refuzat, se trecea la pasul următor: era amenințată cu arestarea soțului, a părinților și a apropiaților. În acel moment, dacă ar fi cedat, urma calea repatrierii pe cale legală, cu sau fără conferință de presă, dar dacă s-ar fi împotrivit, atunci ofițerii au fi folosit forța și treceau direct la răpirea ei. În cazul în care ofițerii de Securitate ar fi descoperit că femeia beneficia de protecția unei echipe de contra-filaj, atunci cei doi ofițeri care se ocupau cu filajul urmau să-i abordeze pe aceștia și să provoace un scandal public, astfel încât Constanța Magoș să fie despărțită de cei care ar fi trebuit să-i asigure siguranța. Dacă însă va veni însoțită de cineva, atunci Faion trebuia să ceară o discuție între patru ochi cu femeia, creând astfel cadrul ca ofițerii de Securitate să acționeze în secret, sau se scuze că a uitat obiectele ce trebuiau aduse, pentru a încerca o nouă întâlnire la care Constanța Magoș poate nu ar fi venit însoțită. Singurul scenariu în care răpirea nu ar fi putut avea loc era dacă soția inginerului ajungea la Berlin în cadrul unei delegații sau chiar se prezenta la întâlnire cu un grup mai mare. Atunci orice desfășurare de forțe era imposibilă, iar tot ce se putea face era amenințarea ei cu arestarea celor din țară în schimb semnării unui angajament și a redactării unor note informative pentru a fi apoi șantajată[951].

Întregul plan al Securității avea la bază câteva premise - unele fanteziste, altele însă destul de bine fundamentate. Din prima categorie făceau parte supoziția că emigrația se află într-o dezastruoasă lipsă de coagulare, că cei care lucrau în serviciile de spionaj erau ghidați numai de interese materiale și nu le păsa de soarta colaboratorilor dacă nu ar fi avut ceva de câștigat și că soția inginerului Magoș putea călători liber așa cum ar fi făcut-o în 1950, în Austria, când l-ar fi instruit pe agentul Victor Moldovan[952]. În realitate, situația era substanțial diferită decât cea prezentată prin perspectivă ideologizată a ofițerilor de Securitate. Este adevărat că existau disensiuni reale între membrii marcanți ai exilului, însă în 1951 Comitetul Național Român ajunsese la o formă instituțională funcțională și putea fi considerat un jucător esențial în viața exilaților români. Cât despre cei din serviciile de spionaj, în ciuda unor acțiuni improbabile ale lui Mircea Pătru, Dumitru Neferu sau Titi Constantinescu[953] ori a situației materiale deficiente a unor dintre ei, precum Ion Profir, majoritatea erau ghidați de idealuri anticomuniste și nu de câștiguri bănești. La momentul redactării documentului, în penitenciarele din țară erau oameni care își asumaseră riscuri enorme, fiind trimiși clandestin în țară sau se implicaseră în rețele informative, fuseseră identificați și primiseră condamnări de la câțiva ani de închisoare corecțională la muncă silnică pe viață ori fuseseră condamnați la moarte. Alte câteva zeci de persoane se antrenau în centre de instrucție franceze ori americane, lăsându-și familiile și confortul personal deoparte, pentru a fi parașutați în țară, în misiuni care ar fi putut să le fie fatale. Iar în ceea ce privește libertatea de mișcare, aceasta este discutabilă, căci Mihail Opan îi recomandase să nu încerce să călătorească spre est, indiferent de propunerile primite, iar afirmația lui Moldovan că ar fi întâlnit-o pe Magoș în Austria era o fantezie născută din torturile anchetelor.

Pe lângă cele trei puncte eronate sau lipsite de fundament, ofițerii de Securitate intuiau corect câteva aspecte: capitalul de încredere pe care Faion îl avea în ochii Constanței Magoș și disponibilitatea ei de a-l întâlni, atât ca pe un prieten apropiat, cât și ca un curier care îi aducea bijuteriile și banii din țară, pentru că, în realitate, acest ultim aspect avea o reală greutate. Obiectivul acțiunii avea o apetență pentru lux, pentru un stil de viață ofertant și confortant, fiind obișnuită cu un statut special atât în copilărie (fiind singurul copil al unui familii instărite), cât și după căsătorie (când venitul soțului îi permisesese să rămână casnică). Cu atât mai puternic era contrastul dintre viața din țară, petrecută, într-adevăr, într-un alt climat politic, și cea pe care trebuia să o îndure la Paris, unde locuia în apartamentul familiei Boilă și avea un venit fluctuant și nu atât de consistent. Iar aceste lucruri urmau să fie speculate de Securitate în acțiunea preconizată.

Toate scenariile de mai sus nu au rămas numai variante de lucru, ci planul a fost pus în aplicare chiar de a doua zi, când ofițerii îi cer lui Dumitru Magoș să scrie două cărți poștale către soția sa prin care o anunță de șansa lui Faion de a călători la festivalul de la Berlin și îi propune să se întâlnească cu fostul lor consilier juridic prin intermediul căruia să fie scoase din țară ultimele bijuterii de familie, precum și banii rezultați din lichidarea averii din țară[954].

Constanța Magoș a ajuns în Berlin la începutul lunii august, iar la 9 august îi telegrafia neliniștită soțului său, comunicându-i că "pachetul" nu sosise[955]. Vestea produsese consternare la București, de unde căpitanul Niculescu, cel care planificase acțiunea de răpire, telegrafia înapoi echipei operative: "Mama neliniștită că nu a primit Doris pachetul stop Mama comunică adresa Matthes Berlin, Pankowstr 17" [956]. Mama îngrijorată nu era altcineva decât ofițerul Niculescu care aștepta la București să afle dacă răpirea a fost executată cu succes, iar Doris era, de fapt, Holingher. Numai că situația nu era atât de dramatică: echipa din Berlin reușise la 10 august, cu ajutorul lui Gheorghe Filipescu[957], să identifice locuința Dorei Mihailovschi, din sectorul vestic al orașului, unde Constanța Magoș îi comunicase soțului că va sta, iar în aceeași zi, în căsuța poștală era pusă o

scrisoarea expediată de Faion. Prietenul familiei Magoș îi cerea femeii să-l întâlnească în fața Circului Barlay, aflat de la granița dintre cele două sectoare, duminică, 12 august, între orele 16 și 18, sau ziua următoare, între 11 și 13[958]. În paralel, Holingher pregătise o cameră în clădirea folosită de delegația românească, imobilul aflând în imediata vecinătate a locului de întâlnire, iar un automobil al delegației românești a UTM-ului fusese alocat pentru transportarea ulterioară a femeii la sediul legației pentru formalitățile de repatriere. Totul era pregătit pentru răpirea obiectivului.

Duminică, 12 august 1951, ora 16:00. Albert Faion aștepta nervos pe trotuarul din fața circului sub privirile încrucișate ale celor patru ofițeri împărțiți în două tandemuri cu rol de contra-filaj. După 20 de minute în care timpul curgea parcă cu încetinitorul, Constanța Magoș și-a făcut apariția alături de gazda sa și de o altă prietenă. Faion și-a jucat perfect rolul: s-a bucurat de o revedere nesperată, a întrebat-o despre viața ei din Franța, i-a adus vești despre soțul său și, în cele din urmă, i-a spus că în delegație românească există o persoană care ar avea o scrisoare de la Dumitru Magoș pentru soția lui, dar că acesta a cerut ca livrarea să fie făcută personal. Și, noroc mare, respectivul bărbat poate fi găsit la restaurantul clădirii unde era cazată delegația venită din țară, imobilul aflându-se la numai câteva minute de mers, imediat ce se intra în sectorul sovietic. Răscolită de sentimente și amintiri, Constanța Magoș nu a bănuțit niciun moment că prietenul său apropiat ar putea să o atragă într-o cursă și să o dea pe mâna Securității. Ajungând la locul cu pricina, femeia a fost invitată într-o cameră separată unde apoi au intrat doi bărbați: maiorul Holingher, care s-a recomandat drept tovarășul Florescu, și Gheorghe Filipescu care, la fel, a utilizat un nume conspirativ. Holingher s-a prezentat drept un prieten apropiat și coleg al lui Dumitru Magoș în cadrul Ministerului silviculturii și industriei lemnului, spunând că are, într-adevăr, o corespondență din partea inginerului pentru femeia din fața sa. I-a înmânat apoi un plic pe care Constanța Magoș l-a deschis cu grijă în liniștea tensionată a camerei. Înăuntrul se afla o hârtie împăturită pe care a desfăcut-o început și a citit textul scris la 31 iulie 1951 de Dumitru Magoș: Dragă Tanți (...)

Am impresia că tu au înțeles cam greșit scrisorile mele. Într-adevăr, scriindu-ți despre nuntă, eu m-am referit la refacerea vieții noastre, la dorința mea fierbinte de a Te vedea iarăși acasă și a de a reîncepe după 3 ani de despărțire o viață nouă. (...)

Eu mi-am deschis inima față de tovarășul Ministrul, d-lui a apreciat sinceritate mea și mi-a promis tot sprijinul pentru a ne reabilita și reface viața (...) Gândește-te bine, cu astfel de ocazii nu te întâlnești de două ori în viață. Gândește-te la anii trăiți împreună, gândește-te la părinții tăi bătrâni, care au astăzi mai mult ca oricând nevoie de Tine, gândește-te la viitorul tău. Gândește-te draga mea la ce ai fost Tu aici și la ce ai ajuns acum acolo (...) Scumpa mea, ai astăzi ocazia de a hotărî viitorul nostru, al Tău, al meu și al familiei tale. (...) Ai curaj și cu ajutorul lui D-zeu totul va fi bine și vom fi iarăși fericiți împreună. Te sărut și te aștept cu dor[959]

Rândurile erau, într-adevăr, așternute de soțul său, al cărui scris l-ar fi putut oricând recunoaște, dar nu știa că de fapt erau dictate de ofițerii de contraspionaj, care avuseseră cinismul său invoce dorul și dragostea soțului captiv. Legenda creată de Securitate acredita ideea că Dumitru Magoș ar fi intrat în grațiile Ministrului silviculturii și industriei lemnului, Constantin Prisnea[960], care nu numai că i-ar fi acordat un post important, dar cu care ar fi legat o prietenie, la umbra căreia demnitarul comunist i-a acordat sprijin inginerului în privința situației soției sale. Scrisoarea puncta fiecare vulnerabilitate emoțională a femeii: căsnicia aflată în pragul destrămării din cauza distanței și a barierelor ideologice care-i separau, slăbiciunea părinților (care însă, la acel moment, fusese evacuați din locuința lor, primind domiciliu obligatoriu) și starea materială nesatisfăcătoare pe care Constanța Magoș o avea în exil.

Nu e greu de ghicit impactul pe care întâlnirea și, mai ales, scrisoarea l-au avut asupra femeii. Năucită probabil de turnura neașteptată, Constanța Magoș le-a mărturisit bărbaților din fața sa că rostul întrevederii se dovedește complet diferit de cel pe care și-l imagina, iar propunerea primită din partea soțului său nu putea avea un răspuns pe loc, ci necesita un timp de gândire și de reflexie. Simțind că rândurile citite loviseră dincolo de bariera sa emoțională, Holingher a trecut la atac, punând și mai multă presiune pe femeia din fața sa. I-a descris situația profesională deosebit de favorabilă de care Dumitru Magoș s-ar fi bucurat la locul de muncă și de deschiderea primită din partea ministrului, care-i înțelesese situația familială complicată și îi întinsese o mână de ajutor. Mai mult decât atât, a povestit că Dumitru Magoș i-a mărturisit, între patru ochi, că îl doare faptul că ea (Constanța Magoș - n.m.) se află în străinătate, bolnavă, fără bani, la cheremul fiecăruia; că îi face impresia că ea a înțeles greșit scrisorile sale de până acum; că vrea ca ea să se reîntoarcă în țară și să-și refacă viața; că îi poate oferi o viață nu extraordinară, dar îmbelșugată; că el consideră că e ultima încercare și dacă ea refuză, consideră legătura dintre ei complet ruptă.[961]

Discuția nu a fost însă un asalt total și continuu asupra Constanței Magoș, cei doi ofițeri îmbinând presiunea teribilă a constrângerii cu iluzia libertății de a alege ce drum dorește. De fiecare dată când tensiunea părea că o va arunca pe soția inginerului spre un răspuns nefavorabil, Florescu sau Holingher interveneau și îi repetau că oricând întrevederea se poate încheia și Constanța Magoș va fi condusă fără nicio neplăcere la limita dintre sectorul sovietic și cel occidental. Trebuia numai să spună că vrea acest lucru, știind că aceasta nu o va face înainte de a se ajunge la o concluzie clară, lăsându-i totodată impresia că ea stăpânește frâiele discuției. Prinsă între dorința de a trăi în lumea liberă și dorința de a trăi alături de soțul său, de a-și salva căsnicia și de a nu pierde ceea ce părea să fie ultimul tren, Constanța Magoș a cerut un timp de gândire de 24 de ore. Dar cu un cinism desăvârșit, Holingher a răspuns că dacă o femeie își iubește cu adevărat soțul, iar acesta îi cere să se reîntoarcă la el, atunci nu e nevoie de nicio secundă de gândire. Atingând apoi și palierul material, așa zisul tovarăș Florescu a continuat întrebându-se cine ar avea nevoie de timp să se decidă dacă vrea să trăiască o viață de mizerie atunci când i se oferă șansa unui trai confortabil și îndestulător.

O oră și jumătate au durat discuțiile dintre Constanța Magoș, Isidor Holingher și Gheorghe Filipescu, timp în care ea a trebuit să țină piept atât sentimentelor și temerilor care măcinau din interior, cât și presiunilor nemiloase venite din partea celor doi bărbați aflați de cealaltă parte a mesei. La finalul acestor 90 de minute, Constanța Magoș avea un răspuns: accepta repatrierea, având însă două condiții. În primul rând, trebuia să anunțe printr-o telegramă expediată la Paris că a fost silită să plece în România, rolul mesajului fiind de a-i feri pe apropiații care giraseră pentru deplasarea ei la Berlin de eventualele neplăceri din partea serviciilor secrete occidentale. Apoi, cerea să i se aducă bagajele de la gazda sa din sectorul vestic, motivând că, la acel moment, era îmbrăcată în haine de împrumut. Se pare că rolul celor două solicitări, acceptate de Holingher, era de a transmite faptul că fusese constrânsă să plece în România. Cel care ar fi trebuit să-i aducă bagajele era Willy Matthes, logodnicul gazdei sale, în acest scop Magoș sunând-o pe Dora, prietena și gazda sa din Berlin. Încercând să trimită un mesaj, a avut grijă să menționeze că nu este singură. Cu siguranță, acest aspect a trezit imediat suspiciuni (Matthes avea să fie bănuțit mai târziu că era colaborator al structurilor secrete americane),

iar tânărul german s-a întors cu mâna goală, motivând că bagajul nu putea fi predat decât personal. În realitate, serviciile secrete americane aflaseră că ceva se întâmplă cu Constanța Magoș, agenții CIC fiind deja la locuința Dorei la momentul în care Magoș a sunat[962], dar nu puteau interveni din cauză că aceasta din urmă se afla acum pe teritoriul Germaniei de Est.

Constanța Magoș este scoasă din camera în care avusese loc întreaga discuție, urcată în mașina pregătită din vreme și dusă în viteză la sediul legației române din Berlin, unde i se fac documentele prin care redevine cetățean român, i se dă pașaportul adus din țară de Holingher și, la final, primește apoi o hârtie și un stilou. Literele alungite, rândurile curbate și tremurul liniilor trădează nervozitatea momentului, însă fatidica declarație este redactată exact așa cum i se cere:

Tovarășe ministru,

Subsemnata, Magoș Constanța, vă rog să binevoiți a aproba repatrierea mea din Germania în RPR. Sunt venită din Franța, iar în RPR am pe soțul meu Magoș Dumitru și pe părinții mei. Motivele repatrierii sunt de ordin familiar, încât doresc să mă întorc la soț și părinți.

Trăiască Republica Populară Română

Constanța Magoș

Berlin 12 august 1951[963]

Noapte de 12/13 august o petrece în sediul legației, iar în dimineața zilei următoare Holingher o conduce la gara din Berlin, de unde urma să plece cu trenul spre România. Interesant este că și în timp ce se plimbau pe peronul unde era garată garnitura cu destinația București, ofițerul de Securitate i-a repetat că încă este liberă să se răzgândească și să revină în vest. Numai că Magoș înțelegea că este prea târziu să se mai întoarcă din drumul ales. Dacă ar fi făcut acest lucru atunci, totul era pierdut: căsnicia sa s-ar fi încheiat, iar în occident ar fi planat întotdeauna suspiciunea că de fapt este agentă comunistă, mai ales că oricând puteau apărea informațiile despre prezența sa în legația de la Berlin ori cererea sa olografă de repatriere. Alături de cei doi se mai aflau o femeie și un bărbat care-i fuseseră prezentați drept alți doi români care au ales să lase în urmă mizeria occidentului pentru traiul din țara natală. În realitate, cei doi era ofițerii Virgil Georgescu și Maria Bucicov care făcuseră parte din echipa trimisă de la București pentru a o captura, iar acum se întorceau în România cu misiunea îndeplinită. Toți patru au plecat cu trenul din Berlin, iar la granița germano-ceslovacă Holingher a coborât, rămânând că Geogescu, Bucicov și Magoș să-și continue drumul spre țară.

Este o bună întrebare dacă în orele petrecute în tren, Constanța Magoș și-a dat seama cine sunt cu adevărat companionii săi de călătorie. Atitudinea sa din lungile ore petrecute în compartiment i-au derutat pe ofițerii de Securitate: niciun moment, femeia nu a părut măcinată de regrete sau de temeri cu privire la posibile neplăceri din partea autorităților comuniste. Singura dată când a plâns a fost atunci când și-a dat seama că condițiile de călătorie din tren sunt precare și mult diferite de confortul promis de Holingher. În rest, se întreba ce fel de rouge-uri de buze se pot găsi pe piața din România și cum poate proceda pentru a-și aduce lucrurile din Franța în țară. Peste câteva săptămâni, Magoș avea să mărturisească faptul că în gara din Bratislava s-a gândit pentru câteva clipe să fugă de sub "escorta" tovarășilor săi de drum[964], însă a abandonat repede ideea, convinsă că va fi, în cele din urmă, prinsă și va suporta apoi consecințele nesăbuitei sale. Așa că și-a îngropat speranțele și s-a lăsat purtată de destin, iar intrarea pe teritoriul românesc a trecut insesizabil și firesc, ca și cum garnitura ar fi mers prin suburbiile pariziene ori pe Valea Prahovei.

Vestea dispariției Constanței Magoș s-a răspândit repede, producând o undă de șoc în comunitatea românească de la Paris, și nu doar pentru că femeia era cunoscută de majoritatea exilaților, ci și din cauza importanței sale în angrenajul informativ. S-a speculat foarte mult asupra a ceea ce s-a întâmplat cu ea, mai ales că cele apelul telefonic pe care femeia îl dăduse în ziua de 12 august 1951, prin care îi cerea gazdei lucrurile personale deoarece luase decizia să se repatrieze, a sporit și mai mult misterul. Cel mai aproape de desfășurarea reală a evenimentelor erau Boilă, Veniamin și ceilalți lideri țărăniști care probabil fuseseră înștiințați de Magoș, înainte de plecarea ei la Berlin, că urmează să se întâlnească cu un cunoscut din țară care avea să-i dea bijuteriile ei de familie pe care respectivul le ascunsese în bagaje. Supoziția lor era că femeia fusese răpită de Securitate, care o ademéniseră într-o biserică care ar fi avut o intrare din Berlinul de vest, agenții comuniști scoțând-o din lăcașul de cult printr-o ieșire secundară care dădea în sectorul sovietic. În viziunea lor, telefonul și, în special, tonul și atitudinea Constanței Magoș puteau fi explicate numai prin faptul că aceasta era sub influența unor narcotice pe care răpitorii i le administraseră. O părere similară avea și Mihail Opran: Magoș trebuie să fi fost răpită de Securitate, iar apelul a reprezentat modul prin care Securitatea și-a marcat victoria în fața serviciilor secrete occidentale. La polul celălalt se afla generalul Petrescu care afirma că fosta secretară a La Nation Roumaine trebuie să fi fost, de fapt, agentă a regimului comunist, iar repatrierea sa subită reprezenta în realitate finalul misiunii în exil[965]. În plus, generalul nu scăpa ocazia să trimită săgeți către Opran pe care îl considera vinovat pentru modul în care femeia - răpită sau scoasă de bună voie din occident - scăpase atenției serviciilor occidentale și circulase liber până în teritoriul controlat de Moscova și sateliții săi[966].

După ce a coborât pe peronul Gării de Nord, la 16 august 1951, Constanța Magoș a fost preluată de Securitate și, sub pretextul unor verificări normale, a fost dusă într-o vilă din apropierea Bucureștiului pentru a fi cercetată. Conform planului strict secret privitor la "problema Magoș", paza clădirii urma să cadă în sarcina ofițerului Maria Manolache, plutonierului Ion Stoica și sergentului Nicolae Duman, toți din cadrul Direcției 18, aceștia urmând să se asigure că femeia beneficiază de un tratament atent și "omenesc". Interogatoriile reveneau în responsabilitatea căpitanului M. Niculescu, creierul întregului plan de răpire, secondat de Ioana Boeraș și Ladislau Goldstein. "Tovarășii care vor lucra cu ea vor avea o comportare politicoasă, corectă, vor căuta s-o aproprie, păstrând însă o atitudine de seriozitate și menținând raporturile ce trebuie să existe între reprezentanții Securității și un cetățean repatriat, a cărui situație trebuie clarificată" [967] prevedea schema de acțiune elaborată de Direcția I. Cel puțin pentru început, abordarea era una prudentă, Constanței Magoș spunându-i-se că nu este arestată, ci doar trece printr-o verificare banală. Pentru a se păstra această aparență, planul prevedea că nu trebuie să i se pună femeii nicio întrebare - care i-ar fi dat senzația că este supusă unui interogatoriu -, ci să i se dea posibilitatea să declare ce vrea din activitatea sa din exil, urmând ca echipa de anchetatori să se adapteze în funcție de deschiderea celei investigate[968]. În paralel, se pregătea contextul reîntâlnirii soților, numai că lunile de detenție îl afectaseră pe Dumitru Magoș, așa că Niculescu propunea ca inșinerul să fie "pregătit fizic pentru întâlnirea cu ea. Va rămâne încă sub stare de arest. I se va îmbunătăți regimul pentru a se îngrășa, va fi scos zilnic din închisoare de către organele noastre și va fi plimbat în aer liber și în soare pentru a-și schimba culoarea feței" [969].

Căpitanul Niculescu trebuie să-și fi imaginat luni în șir cum este Constanța Magoș, cea pe care o cunoștea numai din filele dosarelor și declarațiile celor ce-o cunoscuseră, dar care îi devenise centrul muncii informative. Era cu siguranță interesant să afle cum gândește, ce interese are, ce slăbiciuni pot fi exploatate și cum poate fi

abordată în lungile cercetări ce aveau să urmeze. Iar întâlnirea din 16 august i-a adus unele răspuns, dar probabil a născut și mai multe întrebări, căci Constanța Magoș era, cu adevărat, o personalitate puternică și complexă, uneori dezarmant de sinceră, alteleori imposibil de citit și ale cărei reacții îi derutau pe anchetatorii săi. La acea primă discuție, femeia declara cu nonșalanță că este dispusă să dea ample informații despre cei din exil, dar grijile sale reale păreau să fie îndreptate mai degrabă spre diverse probleme casnice. Așa că încă din primele ore de la sosirea la vila Securității, Constanța Magoș a început să scrie o declarație în care trebuia să relateze episoade din activitate dintre 1948-1951. Prima fază a anchetei a continuat până pe 25 august, în fiecare zi având loc mai multe întâlniri între Magoș și anchetatorii săi. Abia acum probabil femeia își dădea seama că prin ceea ce trece nu este o banală verificare, ci o investigație în adevăratul sens al cuvântului în care era inutil să ascunsă lucrurile pe care ofițerii din fața sa le cunoșteau deja. A admis legăturile profesionale cu Opran, colaborarea cu Titi Constantinescu și scurtele contacte cu legionarii prin Traian Borobaru, punctând însă că totul a vizat comunitatea românească din occident, fără a fi implicată în vreo acțiune ofensivă îndreptată împotriva autorităților din țară. Cu emfază și încredere, afirma că a declarat totul și că este gata să suporte consecințele aferente ascunderii adevărului. Aceste primă fază a anchetei a fost, de altfel, și primul episod al complicatei relații pe care a avut-o cu ofițerii de caz. În raportul acțiunii, căpitanul Niculescu nota cu Magoș luase inițiativa și jucase de mai multe ori cartea inducerii în eroare: simulase tentative de suicid, fie zgâriindu-se pe mână cu un pahar spart, pentru a părea că încercase să-și taie venele, fie anunțând supraveghetorii că ar fi înghițit o doză mare de tablete dezinfectante ori că avea ascuns în celulă un cuțit cu care urma să-și ia viața. Și în timpul anchetelor se folosiseră de aceeași tehnică, prefăcându-se că suferă o criză de nervi la care însă renunțase subit atunci când ofițerii se deciseră să cheme un medic[970]. Disperate sau nu, aceste măsuri reușiseră să-i confere un oarecare avantaj în disputa aflată însă abia la început. Așa că Niculescu și colegii săi decid să schimbe strategia: Constanța Magoș urma să lase în urmă confortul vilei conspirative și să cunoască regimul carceral al închisorii politice, cu regimul alimentar de rigoare. În plus, avea să fie încadrată informativ și fiecare pas, fiecare gest, fiecare cuvânt urmărit, studiat și analizat: pe lângă microfonul plantat în celulă, colega de cameră a Constanței Magoș era de fapt o agentă a Securității. Așa că în noaptea de 27-28 august este transferată la penitenciarul Malmaison de pe Calea Plevnei din capitală, iar ancheta intră într-o nouă etapă - Magoș nu mai era o potențială colaboratoare cu regim preferențial, ci o deținută acuzată de implicare în acțiuni de spionaj și pasibilă de condamnare pentru înaltă trădare.

La ora 20:00 a zilei de 28 august 1951, Constanței Magoș este scoasă din celulă și dusă în cameră de anchetă unde i se cere să declare întreaga sa activitate dusă în sprijinul serviciilor de spionaj occidentale, iar femeia dă o amplă depoziție cu privire la colaborarea sa cu Opran și Titi Constantinescu, insistând însă că tot ce a făcut a vizat emigrația românească și nu a fost implicată în acțiuni contra regimului de la București. Este clar că la acest moment înțelegea foarte bine statutul său și situația complicată în care se afla, de aceea își încheia declarația criticând sistemul capitalist și acceptând să facă un scurt elogiu societății socialiste. Totuși, sub masca unei necesare autocritici, Magoș își puncta foarte pregnant pozițiile anticomuniste, chiar dacă acum lăsa senzația că le-a abandonat: "când m-am dus în Franța am criticat regimul actual din România și spuneam că atunci când mă voi întoarce în țară după război (conflictul dintre est și vest așteptat de exilați - n.m.), voi spânzura pe toți pe care-i gădesc în viață. De un an de zile mi-am schimbat părerea nu numai asupra conducerii țării, ci despre toată lumea omenirea. Nu mai sunt capabilă să mă răzbun pe cineva" [971]. Incapacitatea ei ținea însă de situația sa, nu de convingerile interioare pe care timpul avea să le dovedească că nu le abandonase cu adevărat niciodată. Lipsa răzbunării dintr-o parte nu înseamnă și iertarea de vină a foștilor oponenți, Magoș fiind nevoită să-și aleagă atent cuvintele pentru a-și croi drumul printre anchete, celule și declarații și a ieși cu bine din închisoare.

Chiar dacă anchetatorii se roteau (singurul identificat fiind locotenentul Kohner[972]), Magoș nu se ridicase de la masa de anchetă, iar cercetările păreau să nu se mai sfârșească. Una dintre obsesiile Securității era activitatea legionarilor din exil, iar Magoș avusese, într-adevăr, câteva întâlniri la Paris cu Borobaru, Florescu și Sima, până să intre sub protecția lui Opran și în colaborarea efectivă cu SIMRE, așa că în noaptea de 29/30 august anchetatorii au forțat-o să declare activitatea ei alături de liderii legionari. Presiunea la care era supusă de ofițeri, dublată de o extenuare cauzată de zecile de ore de cercetări neîntrerupte, au făcut-o pe Magoș să fabuleze în declarația pe care a scris-o toată noaptea. În scenariul fantezist rezultat în urma anchetei continue, Magoș nu era o banală colaboratoare ori măcar o agentă, ci nodul tuturor itelor serviciilor secrete. Conform textului olograf, Borobaru și Florescu ar fi făcut jurământ pe memoria osemintelor lui Codreanu (!) că nu vor face nicio acțiune de sabotaj în țară fără să aibă dezlegarea Constanței Magoș, iar Sima însuși le-a consfințit legământul. Liderii CIC, Neagoe și Bogdan, apelau la ea ca singura persoana capabilă să-i controleze pe legionarii care altfel, în fanatismul lor, ar fi trecut la acțiuni concrete împotriva regimului de la București. Atât de puternice erau disponibilitatea cămășilor verzi de a-și trimite oamenii să comită sabotaje în țară, dar și obediența oarbă față de Magoș, încât Borobaru și Florescu ar fi sunat-o de mai multe ori pentru a o implora să le dea dezlegarea de a trece la atacuri[973]. Impresionată de disciplina legionară, Constanța Magoș le-a dat acordul, iar echipa Mișcării a venit în țară prin Satu Mare, izbutind să arunce în aer poduri și să comită alte distrugerii despre care nu ar fi informat-o, dar și să ducă arme camarazilor care se aflau în clandestinitate sau nu fuseseră încă identificați de Securitate.

Magoș se opri din scris în dimineața zilei de 30 august 1951, la ora 4:30. Trecuseră peste 32 de ore de când se afla în fața anchetatorilor care se tot perindau prin fața sa, întrebând-o despre aceleași și aceleași oameni. Dar pentru ofițerii de Securitate, nu era de ajuns și se trece la un supliment de anchetă. Legăturile Constanței Magoș cu liderii legionari din exil - deja în parte fanteziste - capătă acum proporții și mai mari. Femeia era cea care îi coordona pe toți, de la Borobaru la Sima, într-un proiect de centralizare a tuturor celor din emigrație care ar fi urmat, sub paravanul unei asociații muzicale, să se ocupe cu strângerea de informații strategice. Și nu doar despre România, ci despre toate țările comuniste din Europa centrală și de est, Magoș devenind astfel cea care, poate că plecase de la simpla dorință de a-și scoate soțul din țară, dar ajunsese să-și propună zdruncinarea întregului lagăr comunist[974]! Acest declarație suplimentară era aproape în întregime o înșiruire de fapte de necrezut, fabulații menită să răspundă așteptărilor Securității care căuta conspirații și inamici împotriva cărora să lupte și să-și dovedească utilitatea și capacitatea de a apăra regimul de la București. Dar până și pentru anchetatorii săi, scenariile prezentate de Magoș erau evident false, așa că în seara zilei de 30 august, după mai bine de 51 de ore de continuă anchetare, femeii i se îngăduiau câteva ore de somn în celulă.

Liniștea însă nu a durat mult, căci a doua zi, la 9:15, Constanța Magoș era din nou în camera de anchetă, față în față cu ofițerii care se ocupau de cercetarea ei. Trecuseră două săptămâni de când revenise în țară, timp suficient în care cele două părți să se cunoască, să se studieze și să-și construiască câte o strategie. Magoș juca singura carte pe care ar fi putut spera: recunoștea implicarea în colaborarea cu serviciile străine, cu Opran, cu Titi Constantinescu, oferind ample declarații, dar mereu puncta că acțiunile sale nu fuseseră îndreptate împotriva regimului de la București, ci în sprijinul celor deja aflați în occident. Și, bineînțeles, din dragoste și

grijă pentru soțul său, căutase să îl scoată din țară, fără a da gestul său vreă conotație politică. De cealaltă parte, ofițerii de Securitate își încordaseră puterile și îi arătasera femeii o parte din tehnicile pe care le puteau utiliza: interogatorii extenuante, presiuni interminabile, amenințări și urlete, detenție în condiții cel puțin austere. Iar acesta era numai începutul. Pentru a o determina și mai mult să colaboreze cu ei și să le ofere informațiile așteptate, ofițerii i-au promis că dacă va da declarații complete și veridice, nu va fi deferită justiției pentru activitatea din exil, ci va fi pusă în libertate[975]. Așa că în acel moment, Constanța Magoș înțelegea că șansele de a-i manipula pe anchetatorii săi și de a obține o îmbunătățire a situației sale erau minime, chiar dacă nu dispărușeră întrutotul. În cadrul discuției purtate în acea dimineață, femeia recunoscuse că în relatările anterioare îmbinase faptele reale cu cele scenarii fanteziste și redacta un o declarație olografă prin care își lua angajamentul să furnizeze de la acel moment înainte numai date veridice: "Recunosc că am mintit în declarațiile mele făcute în fața organelor de Securitate, făcând relatări incomplete și introducând inexactități. Am avut această comportare necinstită la început din cauză că mi-era greu să vorbesc despre oameni cu care am trăit împreună timp de 3 ani și ulterior din cauză că îmi era frică de presiuni din partea legionarilor. Îmi iau angajamentul ca începând din momentul semnării prezentei declarații să relatez în mod absolut fidel întreaga mea activitate și tot ce cunosc în legătură cu acțiunile dușmănoase îndreptate împotriva RPR" [976]. Greu de înțeles cum ar fi putut legionarii să provoace presiuni unei femei aflate în arestul Securității, însă invocarea oamenilor lui Sima atinge interesele și obsesiile Securității. Pe de altă parte, și ofițerii recuseseră la o recalibrare a strategiei: conștienți că Magoș are mult mai multe informații decât puteau ei preconiza, au ales să-i dea numai subiectele de interes și să o lase pe ea să declare tot ce știe cu privire la legionarii din occident, la Opran și serviciile franceze, la Bogdan și cele americane, organizațiile românești din exil ș.a.m.d. Din ultima zi a verii lui 1951, Constanța Magoș se transformă în unele pe care și-o dorea Securitatea și pentru care, de fapt, fusese răpădită din vest: devine memoria emigrației românești, capul lîmpede care în zilele și lunile următoare avea să redacteze sute de fișe și mii de file în care să relateze în amănunt tot ceea ce cunoștea - personal sau din auzite - despre viața emigrației. De la privirea de ansamblu la micile detalii intime sau cancanuri discutabile, Constanța Magoș a creat o veritabilă monografie a lumii românești din Paris (și nu numai), din primii ani ai Războiului Rece, ajung însă uneori să ofere și informații pe care Securitatea nu le ceruse și probabil nici nu le sperase (așa cum a fost cazul, de exemplu, reproducerii scrisului lui Titi Constantinescu, Magoș imitând ortografia agentului american[977], spre uimirea și satisfacția celor din contraspionajul comunist). Zbuciumul interior, crizele de identitate, întrebările și fricile care o măcinau pe Magoș pot fi reconstituite într-o bună măsură datorită microfoanelor plantate în camera de detenție și, mai ales, colegei sale de celulă, care de fapt era informatoarea Securității. Soția inginerului Magoș era cu o siguranță o personalitate, complexă, fascinantă, plină de contradicții și supusă unei vanități uriașe. Reacțiile sale erau neașteptate, imprevizibile, uimindu-i constant pe cei din jur. Îi mărturisea colegei de celulă că, pentru câteva clipe, a crezut sincer în scrisoarea primită la Berlin și nu își imaginase că va ajunge închisă într-un penitenciar al Securității, că va fi anchetată zeci de ore, amenințată cu bătaia, jignită și umilită. Și, la scurt timp după asemenea lamentații, își schimbă starea și se declarată încântată și flatată că unul dintre anchetatorii săi, colonelul Teișanu, își lasă duminica familia pentru a veni să o ancheteze pe ea. Câteodată era surprinsă de colega de celulă privind pierdut la un punct nedefinit și spunând, mai mult pentru ea, "mi-a trebuit mie România" [978]. Alteori își imagina continuu cum, dacă va trăi ziua în care va părăsi arestul, își va procura o capsulă cu cianură pe care o ține mereu aproape, preferând să se sinucidă decât să mai petreacă o clipă în temniță. Ulterior, venea de la anchetă, măgulită de propunerea de a fi încadrată în contraspionajul regimului de la București dacă se va achita cu onestitate și conștiinciozitate de ceea ce i se cerea. Apoi, iar se răzgânde și spunea că în Franța a lucrat pentru o idee în care a crezut și că nu ar putea fi niciodată agentă comunistă căci, îi spunea cu emfază colegei sale, referitor la acest statut, "uită-te la mine și zi-mi cum îmi șade!" [979].

Toamna lui 1951 a fost dedicată complet redactării fișelor personale și a sintezelor despre serviciul lui Opran, structura informativă americană, acțiunile legionarilor sau despre alte organizații ale emigrației românești sau care aveau legătură cu cei din exil. Aceste declarații nu erau scrise în celulă, ci în camera de anchetă, în lungile ore petrecute alături de colonelul Teișanu care juca rolul anchetatorului cumsecade, care nu întrebuintează violența sau amenințările pentru a obține informații, care părea atent la nevoile femeii și era dispus să îi facă diferite concesii sau banale cadouri, atingându-i orgoliul fostei colaboratoare a lui Opran. Iar micile atenții își făcuseră efectul, căci Magoș se lăuda colegei de celulă cu statutul său preferențial din partea Securității, spunând că "pentru mine se face și cafea neagră și încă veritabilă, i-am întors pe dos peăștia (anchetatorii săi - n.m.). O viață întreagă mi-a mers așa și chiar și aici sunt servită ca nimeni până acum" [980]. Credulitatea sa făcea parte poate dintr-un mecanism interior de autoprotecție, femeia părând că nu conștientizează cu adevărat situația în care se află și riscurile pe care le înfruntă, precum și perspective sumbre deloc de neglijat. După ce revenea în cameră de la anchetă, în puținele ore de liniște, obișnuia să se maseze pe față și să se îngrijească, afirmând că "dacă va eși cu o față sbârcită, atunci nici nu dorește să fie pusă în libertate" [981]. Chiar dacă între cele anchetate și anchetatori părea că s-a instituit un armistițiu tradus printr-o îmbunătățire a condițiilor de detenție în schimbul livrării informațiilor, în realitate Magoș își păstra combativitatea, mereu încercând să întoarcă masa în favoarea ei și să aibă ea controlul. Își folosea în acest sens fiecare carte: de la reiterarea spaimei că Borobaru poate ajunge la ea pentru a o pedepsi pentru declarațiile sale la amenințări că se va sinucide și la crizele închipuite în fața anchetatorilor. La 13 noiembrie 1951, înainte de a părăsi celula pentru a fi dusă în camera de cercetări, pentru o nouă rundă de declarații, Magoș s-a întors spre colega ei de cameră și, cu un zâmbet discret și sigur, i-a spus că are de gând "să tragă un ropot de plâns" [982] care sigur îi va impresiona pe cei de cealaltă parte a biroului.

În acele săptămâni de lungi confesiuni, spera cu convingere că va fi eliberată dacă va declara totul. Se ruga mereu pentru acest lucru și mult timp a avut sentimentul că va fi pusă în libertate la 26 noiembrie, de ziua soțului său de care vorbea adeseori cu drag, însă după ce și-a dat seama că nu se întrevede nicio speranță de a părăsi temnița și-a schimbat și starea de spirit și aprecierile despre bărbatul său care, subit, devenise "criminal ambulant" și-i arunca tot felul de blesteme[983]. Rămânerea, pe termen indefinit, în închisoare i-a reaprins sentimentele anticomuniste și nădejdea într-un război între cele două blocuri antagonice, conflict în urma căruia, inevitabil, avea să fie și ea eliberată[984]. Frustrarea sa se reflecta și în raportul cu anchetatorii, față de care devenise mai puțin cooperantă, obosită probabil și de multitudinea de informații care i se cereau, mai ales că simțea presiunea ofițerilor de Securitate care credeau că ea știe mai mult decât cunoștea în mod real. Cu toate acestea, era conștientă de valoarea sa ca fost colaborator al serviciilor secrete și actuală deținută, rezumând întreaga situație într-o singură întrebare retorică: "cu Opran am lucrat, cu Bogdan la fel, anchetatorii mi-au oferit să lucrez cu ei, ofițerul dela Biroul II (SDECE-ul francez - n.m.) la fel, ce dracu mă tot caută, doar nu sunt chiar atât de deșteaptă de mă vor toți?" [985].

După primele luni de anchetă frenetică și declarații fluviu, biografia Constanța Magoș cunoaște o perioadă întunecată, vag acoperită documentar. Ce s-a întâmplat cu fosta colaboratoare a lui Opran din ultimele zile ale

lui 1951 până la începutul lui iunie 1952 este neclar. Se pare că pur și simplu a fost abandonată în închisoare, Securitatea având de digerat un material informativ uriaș. Singurele mențiuni atestă că a existat o formă slabă, dar continuă, de așa-zisă reeducare (termen poate mult prea pretențios, având în vedere că, parțial în același timp, în alte zone ale universului concentraționar comunist se petrecea reeducarea propriu-zisă imaginată la Suceava, pornită la Pitești și desăvârșită la Gherla[986]). Rămasă singură în celulă, Magoș primea cărți de marxism, de istorie a PCUS și chiar Scânteia (a cărei secțiunea de știri internaționale o citea și recitea de mult ori)[987] și era scoasă la "prelucrare" de către un ofițer care, fără să întrebuițeze amenințări, încerca să o convingă să adere la ideile comuniste, oferindu-i ceea ce documentele amintesc drept "lecții politice" [988]. La începutul lui iunie 1952, Constanța Magoș este transferată de la Direcția I în custodia Constraspionajului, iar ancheta sa este preluată de Mișa Protopopov. Dar ea nu știe acest lucru: vede doar cum în noaptea de 19 iunie, după ora 22, este scoasă din penitenciar și dusă într-o locuință conspirativă din strada Știrbey Vodă. Tot timpul, femeia, cuprinsă de neliniște și frică, întreabă cu obstinație ce se va întâmpla cu ea și de ce nu este anchetată în închisoare. Ajunsă în fața lui Protopopov, acesta îi cere să declare încă o dată biografia sa, în cele mai mici amănunte. Și vreme de mai bine de patru ore, până la 3:30 dimineața, Magoș cu glas tremurat a început să-și depene viața, începând copilăria lipsită de griji, petrecută în Banat. Ancheta a continuat și în noaptea următoare, de la 22:30 la 4:30, timp în care Magoș a vorbit liber despre activitatea sa la Paris, fiind rareori întreruptă, numai atunci când Protopopov voia explicații sau mai multe detalii despre un anumit aspect[989]. Lunile în care citise literatură marxistă își spuneau cuvântul în această prima declarație pe care femeia o făcea în fața fostului spion sovietic și care era, în fapt, o autocritică, în care Magoș punea comportamentul său anterior, conform noii perspective ideologice, pe seama concepțiilor burgheze în care fusese crescută. Mai mult decât atât, declara că este conștientă de gravitatea faptelor sale din exil, spunând chiar că ar merita să fie menționată într-o reeditare a Internaționalei trădătorilor a lui Renaud de Jouvenel[990], și este astfel dispusă să ofere orice informație i se cere și chiar idei despre cum poate să ajute regimul de la București în infiltrarea emigrației de la Paris. Revenit în biroul său, Mișa Protopopov nota scurt concluzia sa după autocritica făcută de Constanța Magoș în prima declarație: "burgheză sută la sută" [991]. Fostul spion sovietic nu greșea cu nimic: femeia alesese linia discutabilă, periculoasă și subțire a unei colaborări în care surplusul de informații și ingeniozitatea sa furnizată anchetatorilor urmau să fie paravanul sub care să ascundă detaliile nedorite și să-i deschidă astfel ușa penitenciarului spre libertatea mult visată. Iar Magoș urmărea cu o discutabilă obstinație acest deziderat. Propunerile sale cu privire la modalitățile de infiltrare a exilului românesc și recrutarea prin constrângere și șantaj a unor persoane cheie sunt foarte pertinente, dezvăluind vulnerabilitățile unora, statutul altora și fragilitatea comunității românești din Franța, în ansamblul ei. Prima sa propunere de obiective abordabile de către Securitate este chiar unul dintre liderii național-tărăniști din occident: Virgil Veniamin era caracterizat de Magoș drept o fire inteligentă și influentă, dar totodată și temătoare, oscilantă și ușor șantajabilă din cauza grijii pentru soția și cei doi băieți gemeni rămași în țară[992]. Femeia amintea de impactul emoțional teribil produs de știrea arestării soției lui Veniamin ori de lamentările politicianului în timp ce privea îndelung fotografiile copiilor săi și recomandă contraspionajului român contactarea sa, motivând că și dacă ar refuza - ceea ce nu credea că se întâmplă, dacă situația este pusă cum trebuie - nu ar dezvălui nimănui încercarea Securității de a lua legătura cu ea, de teama ca familia să nu aibă de suferit[993]. O altă breșă a exilului identificată de Magoș era chiar redacția La Nation Roumaine: lipsea o secretară și Securitatea putea racola pe una dintre femeile într-o stare financiară precară și să o dirijeze apoi spre acel post liber, dar atât de bine conectat la informațiile din comunitatea românească. Propunerile sale nu vizau numai persoanele care ar fi putut fi racolate sau contextele de exploatat, ci vizau și posibilele deconspirări. Primul nume indicat și prima agent descoperit: Mircea Vlasto era bănuț, de drept cuvânt, că ar fi fost omul regimului de la București, iar aprecierile lui Magoș plecau de la bănuțelile lui Opran: fostul avocat avea familia în țară, soția nu fusese arestată, iar unul dintre frații săi era în structurile de forță ale regimului comunist. Flerul ei (și al lui Opran) probabil că l-a impresionat pe Protopopov, căci Vlasto era, într-adevăr, agent al contraspionajului, trimis special în Occident pentru a se infiltra în structurile emigrației românești. Al doilea pe lista celor care lucrau de fapt pentru București era Silviu Crăciunaș, iar modul în care ea își dăduse seama de acest detaliu rămâne o enigmă[994], tot un mister fiind și dacă Opran avea aceleași suspiciuni sau dacă Magoș îi împărtășise părerea ei. Un alt nume - poate și mai surprinzător - era cel lui Ion Tomoroveanu[995], despre care era bănuia că lucrează nu numai pentru Paris, ci și pentru București, altfel neputând fi explicat cum familia fostului ofițer nu avusese de suferit în urma activității lui în Franța. De asemenea, Constanța Magoș le propunea celor din contraspionaj să ducă o propagandă mai eficientă și mai bine țintită. Plecând de la faptul că mulți dintre românii aflați în exil se confruntă cu probleme materiale severe, le sugera lui Protopopov și celorlalți ofițeri să ia în calcul editarea unui buletin de știri cu privire la nivelul de trai din țară, pe care apoi să-l distribuie în rândul emigrației românești pentru a spori frustrarea celor care se zbateau în sărăcie și, poate, a-i determina să se repatrieze sau să colaboreze contra-cost cu spionajul românesc[996]. Femeia era o resursă formidabilă de informații și de idei, declarațiile și propunerile sale ce vizau exilul românesc fiind extrem de utile Securității. Atât de importantă devenise pentru regimul de la București încât însuși Gheorghe Pintilie a venit în 1952 să o cunoască și să o felicite pentru sprijinul acordat autorităților comuniste[997], pentru care redactase aproape 7000 de pagini de declarații[998].

După efervescența din vara lui 1952, Constanța Magoș este iarăși abandonată de anchetatorii săi, iar în primăvara lui 1953, este transferată din custodia Contra-spionajului înapoi la Direcția de Cercetări Penale, unde întreaga investigație este reluată de la zero, de data aceasta fără nicio perspectivă de eliberare sau de alte condiții favorabile în cazul unei colaborări. Securitatea o utilizase pe fosta secretară a lui Opran și obținuse informațiile pe care și le dorea (poate chiar și mai mult de atât) și acum nu mai avea nevoie de ea, transformând-o într-o simplă deținută din vastul univers concentraționar comunist ale cărui realități le cunoștea acum în camerele Ministerului de Interne și apoi ale Fortului 13 Jilava. Rolul noii anchete era și de a da o formă legală întemnițării, Magoș fiind încarcerată timp de aproape doi ani fără vreo condamnare sau fără să fi primit măcar o internare administrativă dictată direct de MAI. Interogatoriile reîncep la 20 aprilie[999], fiind conduse de către ofițerul Dumitru Preda[1000] și reiau aceleași teme: anii petrecuți în țară, colaborarea cu Opran, legăturile cu legionarii, încercările de a-și scoate soțul din țară și contactele cu Titu Constantinescu. În cele din urmă, cercetările sunt încheiate la 9 iulie 1953 și dosarul este trimis instanței: Constanța Magoș era capul de lot al unui grup care-i includea și pe soțul său, Constantin Dragomireanu, Constantin Ceaușu și Carol Goro, acuzațiile fiind centrate pe tentativa de trecere a frontierei și pe omisiunea de denunț. Prima înfățișare a procesului are loc chiar câteva zile mai târziu, la 17 iulie, iar cea care apare în boxa acuzațiilor este o umbră a femeii puternice și energice de altădată: Constanța Magoș este într-o stare de sănătate gravă, "slăbită, scuișând sânge și cu gâtul umflat (suferind de boala Bosedow)" [1001]. Depozițiile acuzațiilor sunt consemnate însă abia la începutul lui noiembrie, iar sentința este dată în ianuarie 1954. Femeia este condamnată la 25 de ani muncă silnică, soțul său la 5 ani închisoare corecțională pentru tentativă de trecere a frontierei, Constantin

Ceaușu la 2 ani închisoare corecțională pentru omisiune de denunț, în timp ce pentru Goro și Dragomireanu, informațiile sunt neclare. Se pare însă toți cei patru bărbați sunt puși repede în libertate, miza reală fiind exclusiv Constanța Magoș. Atipicul acestui caz nu se oprește aici: femeia face recursuri peste recursuri, contestații, cereri, chiar avocatul său, Edgar Roșcu încearcă să obțină condiții mai ușoare sau poate chiar punerea ei în libertate motivând că acuzata a colaborat sincer și amplu cu Securitatea, oferind nenumărate informații deosebit de utile care au contribuit inclusiv la publicarea cărții *Dușmanii păcii și libertății popoarelor*, o lucrare de propagandă elaborată de MAE în 1952[1002]. Și se pare că aceste demersuri produc efecte (de altfel, nu există nicio dovadă că modificările ulterioare au fost făcute la ordinul Securității): în aprilie 1954, un complet condus chiar de temutul general Alexandru Petrescu[1003] admite recursul, casează sentința și dispune rejudecarea[1004]. În așteptarea eliberării, starea de sănătate a Constanței Magoș se deteriorează: suferă de adenopatie laterocervicală (tumefierea anormală a unor ganglioni la nivelul gâtului), este suspectă de TBC, are crize de apatie și migrene groaznice. Este transferată de la Jilava la spitalul penitenciar Văcărești[1005], unde beneficiază de o minimă asistență medicală și starea sa se ameliorează suficient cât să fie trimisă înapoi la Jilava. În urma noului proces, completul condus de maiorul Ioan Branovici o condamnă la 8 ani muncă silnică pentru crimă de înaltă trădare și un an detențiune simplă, pe motiv că "a scris o scrisoare sotului prin care îi cerea să fugă în Franța", pedeapsa mică fiind contopită în cea principală[1006]. Trecuseră trei ani de la răpirea sa și mai avea de înfruntat încă cinci de supraviețuit în universul carceral comunist românesc.

2.6.2. Răzvrătitul. Căderea lui Gigi Saramet[1007]

Constanța Magoș nu a fost singura persoană cu conexiuni ample cu conducerea SIMRE care să fi fost arestată în vara lui 1951. Chiar dacă intrase în contact cu Gelu Belu și Mihai Opran ca agent comunist marșrutizat în structurile informative occidentale, legătură lui Gigi Saramet cu cei doi agenți din exilul românesc era departe de a se fi încheiat, la fel și aventurile sale în lumea liberă. În ultimii doi ani fusese călăuză, curier și agent, se infiltrasse cu succes în cercurile SIMRE, câștigase încrederea unor agenți cu experiență și contribuise decisiv la anihilarea unei rețele informative. Trecea cu lejeritate granițele, ocolind cu iscusință câmpurile minate și gloanțele grănicerilor, avea legături în ermetica și elitista lume diplomatică a Bucureștiului și se adapta cu ușurință oricărei situații. Inteligent, versatil și încrezător, părea nu numai că poate naviga prin vremurile învolburate ale României primilor ani de comunism, dar uneori poate chiar și conduce direcția în care se îndreaptă. Nimic nu părea să îl răpună. Numai că după demantelarea rețelei Lya Popescu - Paula Ventzel - Mihail Țanțu, care fusese, de altfel, cel mai important succes al său în calitatea de agent al contraspionajului comunist, parcursul lui Saramet avea să cunoască un twist neașteptat, însă până atunci, "Ion" avea să mai înregistreze câteva acțiuni îndeplinite cu succes.

La începutul lui 1950, după misiunea externă ratată și soldată cu detenția în închisorile maghiare, Saramet să decisese să plece definitiv din țară, cu sau fără încuviințarea serviciului în slujba căruia se afla. Gândul îi revenise însă și mai puternic în toamna lui 1950, odată cu încheierea afacerii Lya Popescu, așa că a reluat legătura cu inginerul Marius Dumitrescu, pe care trebuia încă din 1949 să îl ducă contra-cost în occident, numai că planul a tot fost dat peste cap de misiunile primite din partea Securității. Situația neobișnuită în care fuseseră aruncați cei doi crease între ei o legătură de prietenie și chiar de încredere. Saramet îi destăinuise lui Dumitrescu că lucrează pentru serviciile secrete de la București și chiar îi cerea unei ajutorul în stilizarea sau redactarea unor rapoarte pe care apoi le preda ofițerilor de contraspionaj. Mai apoi, îi împărtășise planul său de a pleca cu orice preț din țară și de a-și construi o nouă viață în lumea liberă, iar aici ar fi avut nevoie de prezența lui Dumitrescu: "să-l iau pe lângă mine, ca să ne ocupăm de afaceri și să câștigăm bani" [1008] își amintea inginerul propunerea directă pe care a primit-o de la cel ce trebuia să îi fie călăuză. Interesant este că Saramet afirma în 1950 că, dacă ar reuși să rămână în vest, nu ar dori să se implice în vreo organizație anticomunistă ori să se manifeste împotriva regimului de la București, atitudinea sa arătând nu o poziționare în contra exilului, ci mai degrabă una apolitică, care nu dorea să se implice în confruntarea ideologică dintre cei de aici și cei de acolo, indiferent care ar fi fost punctul de referință.

În toamna lui 1950, Gigi Saramet oscila între a aștepta o eventuală misiune externă, în care să-l ia cu el pe inginerul Dumitrescu, sau să pornească la drum pe cont propriu, nerăbdarea de a nu mai avea nicio obligație informativă măcinându-l serios. Mai exista totuși o persoană care cunoștea, chiar și parțial, activitatea reală a lui Saramet: pe Virginia "Jeanine" Rozorea[1009], a cunoscut-o în iarna lui 1948-1949, iar relația lor a fost una complexă. Dansatoare într-un bar de noapte de la subsolul blocului Colorado[1010], Rozorea avea să-i fie alături nu numai în plan sentimental, tolerându-i toate escapadele, cât și în acțiunile sale conspirative. "[Este] singura femeie care știa că eu lucrez, că am legături și fac anumite servicii pentru Ministerul de Interne" recunoștea Saramet, peste câțiva ani, în fața anchetatorilor săi. Iar agentul Ion a știut să profite de frumusețea, devotamentul și credulitatea iubitei sale: a pus-o să cultive prietenii cu persoane care căutau să fugă din țară despre care a informat apoi serviciul în slujba căruia se afla, i-a cerut să găsească pe cineva la Serviciul de Pașapoarte care să acorde vize false pentru a putea identifica furnizorul de pașapoarte în alb de la una dintre ambasadere occidentale și chiar să devină iubita unui diplomat din cadrul Legației Britanice de la București pentru a obține informații din interiorul ambasadei[1011]. Iar Virginia s-a achitat de fiecare dată de sarcini cu conștiinciozitate, având încredere oarbă în cuvintele lui Gheorghe Saramet. Dar în toamna lui 1950, ea nu făcea parte din niciunul dintre planurile lui Saramet de a fugi din țară, mai ales că în acea vreme agentul avea o nouă iubită, pe Felicia Nicolau[1012], studentă la Facultatea de Medicină. Tânăra locuia pe strada Ionescu Gion, nu departe de Liceul Matei Basarab, iar Gheorghe Saramet obișnuia să petreacă atât mult timp la locuința acesteia, încât apropiații credeau că s-au mutat împreună. Așa a crezut, probabil, și Vahan Manasian, un bărbat pe care agentul SSI îl cunoscuse la ștrandul ARLUS. Acesta i-ar fi făcut o reclamație la Miliția capitalei pe motiv că ar fi o persoană suspectă, fără loc de muncă și cu situație materială inexplicabilă. Așa că la 28 octombrie 1950, Gheorghe Saramet a fost arestat în apropierea casei din strada Ionescu Gion, iar la percheziție a fost găsit un plic suspect ascuns sub preșul din fața ușii[1013]. Agentul SSI s-a văzut arestat și, cu toate că nu a fost nicio clipă anchetat, la intervenția Direcției I, a fost transferat, la 16 decembrie, la unul dintre sediile Securității, de unde a fost eliberat după aproape două luni de detenție inexplicabilă. "După ce am fost pus în libertate Domnul Colonel mi-a spus să nu mă interesez", avea să își aducă aminte peste câteva luni Gheorghe Saramet.

Cu toate că, cel mai probabil, chiar fusese vorba de o răfuială personală în care Manasian se folosea de arma denunțului la Miliție, în mintea lui Saramet încolțise ideea că detenția era de fapt o înscenare a serviciului de contraspionaj care aflase de adevăratele planurile și legăturile sale cu Dumitrescu. Așa că imediat după ieșirea din închisoare, Saramet l-a recontactat pe Marius Dumitrescu pentru a-i spune că avusese unele dificultăți cu autoritățile, dar că a reintrat în grațiile acestora și că plecarea din țară este prevăzută pentru anul următor. Dar după doi ani de târăgănări, promisiuni și amânări, inginerul era cel puțin sceptic în această privință. Sau, după

cum își amintea ulterior într-o declarație, "am zâmbit, nu l-am contrazis (pe Saramet - n.m.) și am fost rezervat" [1014]. Era totuși adevărat că SSI-ul avea cunoștință de contactul agentului cu Dumitrescu, însă serviciul nu lua nicio măsură punitivă deoarece avea alte planuri pentru Gigi Saramet. La o discuție avută de agent cu colonelul și cu Damian, acesta din urmă i-a dezvăluit că serviciul de informații urmează să-l utilizeze într-o misiune externă, dar nu în occident, ci în Palestina. Saramet avea să fie încadrat în echipajul unui vas maritim care făcea curse către Orientul Mijlociu, iar după acomodarea sa în colectiv și în noua poziție, agentul urma să primească misiuni concrete (nu este exclus să fi fost vorba de acțiuni adiacente liniei informative a soților Halberthal)[1015]. Spre deziluzia lui Saramet, planul a fost abandonat fără a primi explicații, însă dezamăgirea a fost repede uitată datorită noilor sarcini primite în primăvară de la Damian. Gigi Saramet trebuia să se infiltreze în anturajul legației americane de la București, prin seducerea unei tinere funcționare americane pe nume Sool, iubita sa având să devină, fără să-și dea seama, sursa de informații a contraspionajului comunist din interiorul reprezentanței diplomatice a Washingtonului. Conform planului, Saramet a început să frecventeze zahanaua Zisu din Piața Universității[1016], aflată la doi pași de sediul Legației, grădina Mon Jardin din apropierea Pieței Romane[1017], și restaurantul Mureșul de pe Lipskani, localuri unde domnișoara Sool era văzută de obicei, să găsească o masă în apropierea ei și, la momentul potrivit, să o invite la dans. Apoi, totul depindea numai de șarmul și perspicacitatea agentului în a lega o relație cu tânăra americană.

Zile în șir, Saramet a căutat-o pe Sool (a cărei fotografie o primise de la Damian), însă femeia era de negăsit. În cele din urmă, ofițerul SSI i-a mijlocit un contact cu Carmen Doherty, o româncă măritată cu un cetățean american care îi trimitea periodic diferite colete prin intermediul legației, astfel că aceasta avea legături cu funcționarii reprezentanței diplomatice. Iar stratagema a funcționat: împreună cu Doherty, Saramet a ajuns să petreacă o noapte la masa americanilor de la grădina Mon Jardin[1018], unde a cunoscut-o și pe Sool, reușind să se integreze atât de bine în cercul acestora încât următoarea întâlnire a avut loc la locuința din strada Belgrad. Planul de a o seduce ar fi putut funcționa dacă nu ar fi intervenit un concediu de aproape o lună petrecut de Sool în Italia, de unde s-a întors logodită, motiv pentru care tânăra a întrerupt legătura cu Saramet. La scurt timp după eșecul acțiunii, Saramet și Damian au avut o discuție care a marcat începutul distanțării agentului de serviciul de contraspionaj. "Mi s-a spus că mă complac în situația de a fi un pensionar al Ministerului", își amintea tânărul, "că de mai mult timp sunt în inactivitate, că îmi pierd nopțile și că dânsul (Damian - n.m.) e convins că am un viciu (morfină, alcool) și că acest lucru îl vede după fața mea" [1019].

Deranjat de reproșurile primite și de presupusa lipsă de empatie a reprezentantului SSI (Saramet susținând că ar fi fost într-adevăr bolnav în acea perioadă), agentul s-a decis să încerce plecarea clandestină din țară. Răceala manifestată de Gigi Saramet nu a scăpat neobservată, la fel cum nu a scăpat atenției SSI-ului nici întâlnirile din ce în ce mai dese cu Marius Dumitrescu, pe care nici nu le mai raporta, așa că în iunie 1951 s-a decis instalarea de tehnică operativă în locuința din strada Belgrad și punerea postului telefonic sub ascultare. Suspiciunile începeau să se adevărească, agentul ascunzând o parte din activitatea sa sau chiar deconspirând unele acțiuni, precum afacerea Sool, pe care o împărtășise Virginiei Rozoreea[1020].

În iulie 1951, Gigi Saramet începe efectiv să sondeze posibilitățile prin care putea să părăsească clandestin țara. Cum ruta Ungaria-Austria ieșea din discuție, căci ar fi intrat direct în vizorul SIMRE și al serviciilor de informații occidentale, existând riscul ca adevărata sa activitate să fie cunoscută și să suporte consecințele acțiunilor duse anterior în slujba Bucureștiului, Saramet s-a orientat spre filiere noi. Era conștient că nu poate pleca fără Marius Dumitrescu, pentru care Adolf Naef, comerciantul elvețian care le mijlocise întâlnirea, deja plătitese și care, dacă ar fi vrut să se răzbune, l-ar fi putut deconspira. În plus, cum Saramet nu avea o pregătire profesională propriu-zisă și nici un plan de a se integra pe piața muncii dintr-o altă țară - "urma să mă orientez la fața locului", mărturisise peste câteva săptămâni anchetatorilor -, inginerul Dumitrescu era speranța sa de acomodare în prima perioadă de viață în emigrație. Tot pentru diferite avantaje persoanele - procurarea unor documente sau obținerea unor concesiuni din partea unor funcționari - agentul intenționa acum să o ia și pe Virginia Rozoreea, căreia, la întâmplare, i-a cerut să-l înștiințeze dacă află de vreo posibilă filieră. Iar în mod neașteptat, fosta dansatoare a fost cea care a venit nu cu una, ci cu două propuneri. Inițial, femeia s-a gândit să apeleze la o cunoștință care lucra la Balota, în apropierea graniței iugoslave, însă, de teamă, persoana respectivă nu a fost de acord să-i ajute în trecerea frontierei. Exact în același timp, Rozoreea a primit la București vizita soților Vasile și Valeria Linoiu, din Constanța, vechi prieteni ai săi. Chestionați fiind dacă nu au cunoștințe de posibilități de plecare clandestină din țară cu ajutorul unei ambarcațiuni, aceștia i-au răspuns, spre uimirea femeii, că pot facilita plecarea cu o barcă spre Turcia[1021]. În scurt timp, Saramet este informat de această posibilitate, iar agentul decide că șansa nu trebuie irosită și îi cere prietenei sale să plece la Constanța și să se ocupe, alături de soții Linoiu, de găsirea unei ambarcațiuni potrivite și de tocmitarea pescarilor care ar fi cedat-o, precum și de procurarea unor documente de identitate false care, în cazul unui control în tren, i-ar fi oferit alibiul călătoriei spre frontieră. Îi ceruse "să nu mă îmbrac prea excentric și dacă ajung la Constanța să nu mă plimb prea mult prin oraș ca să nu fiu cunoscută și să dau de bănuț ceva" [1022], stabilind ziua de 15 august ca dată limită pentru fuga din țară. În același timp, îl anunță pe Dumitrescu de stabilirea modalității de părăsire a țării și îi cere să fie pregătit oricând pentru a-l însoți spre Constanța.

Socotelile lui Saramet nu corespundeau însă cu realitatea de la malul mării: Rozoreea nu reușea să obțină documentele de identitate, iar acțiunea se tot amâna. La câteva ore după o plecare contramandată în ultimul moment pe 24 august, Saramet i-a telefonat lui Dumitrescu pentru a-i spune că vor pleca din București, duminică, 26 august 1951, cu un tren rapid spre mare. Și după atâtea amânări și promisiuni, în sfârșit tentativa de părăsire clandestină a țării începea: la 5 dimineața cei doi se întâlneau în fața peronului, iar la ora 6:52 în Gara de Nord răsună un șuierat de locomotivă și, apoi, garnitura spre Constanța se punea în mișcare[1023]. Ce nu știa Gigi Saramet era că la câteva minute din clipa în care roțile începuseră să se învârtă, tot din București către Constanța pleca și un apel telefonic: ofițerii de la Direcția Generală a Securității Statului confirmau colegilor din orașul de la malul mării că cei doi bărbați se află în trenul care se îndreaptă spre frontieră. În tot acest timp, Securitatea era în permanență la curent cu întreaga acțiune și cu activitatea persoanelor implicate, de urmărirea cazului ocupându-se direct șeful Direcției Regionale, maiorului Nicolae Doicaru, aflat în legătură permanentă cu colonelul Mișu Dulgheru. Pontul nu venise în urma supravegherii operative a lui Saramet, ci fusese oferit de informatorii Dumitru și Andrei[1024] din Constanța, cel din urmă fiind, de altfel, unul dintre pescarii cu care discutase iubita agentului. Dacă pentru Saramet, Dumitrescu și Rozoreea mirajul libertății începea să prindă contur, în realitate se îndreptau cu pași repezi spre cătușele Securității.

Pentru a preîntâmpina orice probleme iscate de un eventual control în tren, deoarece nu aveau autorizații de călătorie, cei doi bărbați au decis să coboare la Medgidia și să continue drumul pe marginea șoselei până la Constanța, unde au ajuns la ora 16:00 și s-au întâlnit cu Rozoreea. Au stabilit ca femeia să meargă la pescarul Petrică Andrei, cel care urma să le pună la dispoziția șalupa cu care aveau să fugă în Turcia, iar peste trei ore să se vadă toți patru la marginea Constanței, în zona cunoscută drept Pielărie-Tăbăcărie. Gigi Saramet și Marius Dumitrache au fost primii care au ajuns la ora stabilită la punctul de întâlnire, iar la numai patru sute de

metri se afla plaja și ambarcațiunea în care urmau să urce. Peste câteva minute au apărut și Rozoreea și Petrică Andrei și, până să pornească spre barcă, grupul a fost înconjurat de mașinile Securității, iar cei trei arestați și încătușați. Capturarea fugarilor decurse perfect.

Dacă pentru Dumitrescu și Rozoreea, arestarea trebuie să fi fost un șoc, Saramet a crezut probabil că statutul său special și relațiile pe care le avea în cadrul serviciului de informații îl pot salva și de această dată. Și poate că în primă fază chiar așa părea: anchetatorii i-au permis să-l sune pe Damian, ofițerul cu care lucrase în ultimele luni, fapt confirmat de telegrama urgentă [1025] trimisă de maiorul Doicaru către generalul Alexandru Nicolschi, directorul adjunct al DGSS și mâna dreaptă a lui Gheorghe Pintilie. Dar fie serviciul pentru care lucrase Gigi Saramet își lăsase din mână agentul, fie SSI-ul, integrat în aprilie 1951 în Securitate și redus la o simplă direcție în cadrul DGSS, nu mai avea nicio putere de a-l salva, fie ambele, cert este că Saramet se afla în arestul Direcției Regionale Constanța a Securității ca acuzat de tentativă de trecere frauduloasă a frontierei și bănuit de deconspirare a activității sale de agent, ba chiar și de a fi lucrat și pentru occident ("am fost uimit, când la Organele de Securitate din Constanța, mi s-a spus că Saramet este omul americanilor" [1026], își amintea Marius Dumitrescu). Văzând că nici Damian și nici colonelul cu care lucrase anterior nu îl salvează, Gigi Saramet a încercat să acrediteze ideea că de fapt era o misiune pe cont propriu, având ca scop crearea unei legende viabile pe care să o utilizeze pentru a se infiltra în cercurile emigrației românești din Turcia [1027]. Explicațiile sale au fost însă demontate și respinse, fostul agent fiind constrâns să recunoască faptul că, în realitate, se răzvrătise și voia să fugă din țară pentru a scăpa de angajamentul cu structurile secrete ale Bucureștiului.

Cazul său a fost unul deosebit de important pentru Securitate, dovadă fiind atât supravegherea din iulie-august 1951 de către maiorul Nicolae Doicaru, de la Constanța, și colonelul Dulgheru, din capitală, cât și faptul că ancheta a fost condusă locotenentul Vasile Nistor, supervizat de generalul Vladimir Mazuru, agent sovietic și subdirector general al DGSS. În ciuda tuturor cercetărilor și a tuturor metodelor utilizate, echipa condusă de Nistor nu a putut stabili dacă Saramet a dezvăluit sau nu în occident statutul său de agent al Bucureștiului ori dacă a lucrat și pentru vreo structură de informații de dincolo de Cortina de Fier. Aproape sigur, însă, Gigi Saramet rămăsese, dacă nu loial din convingere, cel puțin un agent cinstit, care s-a achitat conștiincios și productiv de sarcinile pe care le primise. Dar dubiul nu fusese înlăturat, așa că locotenentul Nistor, în propunerea de trimitere în fața instanței, consemna că "susnumiții (Saramet, Dumitrescu și Rozoreea - n.m.) să fie trimiși în justiție pentru tentativă de trecere clandestină a frontierei, iar la condamnarea lui Saramet Gheorghe să se țină cont că el este un trădător și să fie condamnat ca atare" [1028].

Procesul a început în 1952, dar la scurt timp, speța lui Dumitrescu a fost disjunsă din cauză agravării stării psihice a inginerului [1029], care, de altfel, a și fost supus unor investigații medicale și tratamente într-o unitate de specialitate. Spre deosebire de Saramet și Rozoreea, care au admis în toate declarațiile și depozițiile desfășurarea reală a acțiunii, Marius Dumitrescu a oscilat între admiterea faptelor și negarea lor, susținând, în special după 1953, că nu intenționa să fugă din țară, ci venise la Constanța pentru a fi încadrat în echipele de lucru de la Canalul Dunăre-Marea Neagră. Judecata sa a trenat, fiind finalizată prin sentința 2177 din 13 octombrie 1954 a Tribunalului Militar Teritorial București, care l-a condamnat la doi ani închisoare corecțională [1030], pe care Dumitrescu deja o executase, aflându-se în libertate încă din 25 august 1953, după ce trecuse prin închisoarea Jilava și lagărul de muncă de la Onești [1031].

În cazul celorlalți doi, procedura instituțională a mers mai repede: atât fostul agent, cât și iubita sa au fost condamnați, prin decizia 131/1952 a Tribunalului Militar Teritorial București, la câte cinci ani închisoare corecțională, astfel că, în ciuda cererii locotenentului Nistor, speța lui Saramet a vizat exclusiv tentativa de trecere a frontierei, suspiciunile de trădare ori de spionaj nefiind luate în discuție, iar pedeapsa primită nu a fost influențată de activitatea în slujba SSI-ului. Agentul Ion se răzvrătise și pierduse definitiv.

Sau cel puțin așa părea.

2.6.3. Tensiunile din 1951-1952

Cu puțin înainte ca Saramet să fie arestat la malul Mării Negre sau Constanța Magoș să fie răpită din Berlin, la Paris începeau să apară primele disensiuni în interiorul conducerii SIMRE, fisuri care poate la început au părut simple rezultate ale blazării care a intervenit în mod inevitabil sau delăsării cauzate de prelungirea exilului ori mici fricțiuni provocate de diferențele de caracter și de viziuni. Mici scăpări erau de așteptat și puteau fi corectate din mers, fără consecințe severe pentru cel în cauză. Așa poate a părut și situația lui Mircea Pătru care, încă din primele luni de muncă avea unele comportamente care stârneau nemulțumirea lui Opran. Poate că aprecierile din foile de calificative întocmite în timpul serviciului în cadrul Armatei Regale Române erau premonitorii și își găseau reflecția în activitatea comandorului în cadrul structurii informative de la Paris. Nu de puține ori, Mireea Pătru dovedea neglijență în tratarea sarcinilor, folosind uneori același cifru ca Opran, ceea ce crea riscul ca informațiile secrete să fie deconspirate. În plus, obișnuia să lase la vedere documentele ce cuprindeau fișe personale, declarații și interogatorii ale refugiaților ori sinteze despre comunitatea românească. Așa că încă din primăvara lui 1950, liderul de jure al SIMRE s-a văzut nevoit decis să-i dea o lecție lui Pătru, căutând astfel să-i îndrepte comportamentul: i-a cerut lui Mihail Țanțu să găsească să-i pună la cale o farsă, iar șeful palierului ofensiv i-a însărcinat pe Teodor Bizgă [1032] și un anume Stroescu să intre în locuința lui Pătru, să îi subtilizeze documentele secrete, pe care apoi să le dea lui Opran [1033]. Șocul a fost unul destul de puternic pentru Mircea Pătru care, în primă instanță, a bănuit-o pe domnișoara Bertrand, iubita sa franțuzoaică, de dispariția dosarelor, până să afle cine fuseseră cu adevărat făptașii. În mod ironic, este foarte posibil ca Bertrand să fi fost, într-adevăr, colaboratoare a serviciului francez, fiind "plasată" lângă Pătru tocmai pentru a-l încadra informativ, iar în alte situații chiar să fi fost răspunzătoare pentru subtilizarea de date din documentele ofițerului român [1034]. Aceasta nu a fost, de altfel, singura situație delicată pe care a înregistrat-o Mircea Pătru în activitatea în subordinea lui Opran. În 1951, acesta din urmă îi bănuia pe Ion Iliu [1035] și pe Sanda Stătescu [1036] de faptul că ar fi lucrat, în secret, cu Intelligence Service-ul britanic [1037], iar dacă pista s-ar fi dovedit corect, atunci legăturile cu cei doi, și în special cu bărbatul, ar fi trebuit tratate cu o mai mare atenție, pentru a preîntâmpina scurgerea de informații. Numai că Pătru reușise să comită unele indiscreții care îi deconspiraseră misiunea față de Iliu, ceea ce a condus la eșecul acțiunii și la o furie mocnită a lui Opran. Iar aceasta nu a fost singura dată când, pe fondul neîncrederii și al orgoliilor, Mihail Opran l-a "lucrat" pe Mircea Pătru. Tot în 1951, șeful de facto al SIMRE l-a însărcinat pe Alexandru Lavergne să subtilizeze o serie de hărți militare pe care Dumitru Mitu le lucra pentru Pătru, documente pe care acesta din urmă se pare că nu le punea la dispoziția serviciului românesc, ci, posibil, le păstra pentru tranzacții ce vizau strict profitul personal. Pe cât de mundan, pe atât de eficient a fost planul pus la cale de Lavergne:

mi-am dat seama că nu pot obține aceste hărți decât dacă-l încurc pe Mitu la un pahar de vin sau cu femei.

Intenția mea era să aduc niște femei și vin în casa lui Mitu, să-l îmbăt și să-i iau hărțile. Am reușit însă să obțin aceste hărți în felul următor:

Pe la mijlocul lui iulie în după-amiază unei zile călduroase l-am găsit pe Mitu cu un sul de hărți în mână. L-am

poftit înăuntru la Cafe Remont unde mai era și Victor Crespin[1038]. Între timp a intrat o fată care venea în mod obișnuit pe acolo și îi plăcea lui Mitu. Nu știam aceasta, și i-am spus lui Crespin că fac cinste cu 4 sticle de vin dacă i-o recomandă pe această fată lui Mitu.

Crespin cunoștea fata, a vorbit cu ea, a adus-o la masă, eu am comandat vin și aperitive, a mai făcut cinste și Mitu cu vin și aperitive și lichioruri. Am mai adus și o altă fată după care am plecat toți împreună la un alt restaurant. Acolo am continuat cu băutura până când Mitu și Crespin s-a amețit complet.

Eu nu prea beam deoarece urmăream să iau sulul cu hărți și mapa pe care o avea Mitu.

Crespin, Mitu și cele două fete au plecat la hotel, lăsând hărțile și mapa în restaurant. Eu le-am luat cu mine și le-am dus lui Opran acasă.

Opran mi-a spus "bravo, ai făcut un lucru bun". Nu mi-a dat nicio primă în bani pentru această faptă.[1039]

Alte probleme serioase au început să apară încă din mai 1951, atunci când ofițerii SDECE, nemulțumiți probabil de lipsa de rezultate concrete a SIMRE-ului și oricum neîmpăcați cu ideea că structura românească le folosește resursele, dar funcționează ca organism instituțional independent, au luat decizia să facă un pas împotriva lui Opran. Speculând rivalitatea dintre acesta și Petrescu, serviciile franceze i-au cerut generalului părerea referitoare la biroul contrainformativ condus exclusiv de Mihail Opran, Puiu Petrescu răspunzând fără echivoc: din cei aproximativ douăzeci de agenți ai comandorului, "15 mănâncă banii de pomană și că serviciul s-ar întări dacă acești 15 ar fi concediați" [1040]. Cuvintele sale au fost pretextul pentru SDECE de a-l ataca pe Opran, lovind în colaboratorii săi. Văzându-se concediați peste noapte și lipsiți dintr-o dată de puținele venituri pe care contau, aceștia au cerut socoteală șefului biroului contrainformativ care le-a explicat că decizia a fost luată peste capul său, la recomandarea generalului Petrescu, acesta din urmă fiind, de fapt, răspunzător pentru soarta lor, ceea ce nu a dus deloc la detensionarea situației.

Lucrurile nu au făcut decât să se agraveze, mai ales în contextul dispariției Constanței Magoș din august 1951. Evenimentul a fost scânteia discuției extrem de aprinse dintre generalul Petrescu, secondat de Pătru, și Mihail Opran pe chestiuni financiare, ce țineau de utilizarea fondurilor puse la dispoziție de francezi. Motivul real, și cunoscut de toți apropiații, era de fapt nemulțumirea generalului că, în ciuda funcției de șef al SIMRE și a gradului militar, era în realitate subordonat comandorului Opran[1041]. S-au spus cuvinte grele, s-au lansat acuze, însă, în cele din urmă cearta s-a încheiat și situația a părut că s-a calmat. Era de fapt numai un armistițiu de moment, tensiunea dintre Petrescu și Opran fiind din ce în ce mai evidentă. Ca urmare imediată a disputei, șeful biroului contrainformativ și liderul de facto al structurii românești a decis să-i pună sub filajul agentului său Alexandru Lavergne pe ceilalți din conducere, dar în special pe general. Începeau să se contureze două tabere: cea condusă de Puiu Petrescu, din care mai făceau parte Mircea Pătru (despre care unii și glumeau că este umbra generalului), Naghirneac, Dumitru Mitu și Eugen Velicov[1042] și o alta al cărui lider era, bineînțeles, Mihail Opran, care îi avea alături pe Dumitru Neferu, Ioan Dragu sau Romeo Bălăceanu.

Cumva era inevitabil ca aceste tensiuni acumulate de-a lungul timpului, cauzate mai ales de căderile agenților, dispariția Constanței Magoș și insuccesele acțiunilor desfășurate de SIMRE, să explodeze la un moment dat. Iar acest lucru s-a petrecut în primăvara anului următor. La 13 martie 1952, ofițerii din cadrul direcției generale a Renseignements généraux (structură ce ținea de Prefectura de Poliție și, implicit, de Ministerul de interne) intrau în forță în locuința generalului Petrescu, având informații că, la acel moment, în interiorul apartamentului se afla, pe lângă Constanța Petrescu, și un bărbat de origine română cu numele de Florescu, care ar fi venit în occident în urmă cu patru ani. După ce au confiscat documentele asupra sa, l-au luat la interogatoriu în sediul din Rue des Ursines, prilej cu care au stabilit că sub această identitate falsă (pe care o primise direct de la Beaumont) se află de fapt colonelul de miliție Ionescu, care fugise din România în 1950, stabilindu-se în Franța unde devenise unul dintre cei mai devotați colaboratori ai conducerii SIMRE și în special al lui Petrescu și Opran. Chiar dacă l-au eliberat a doua zi, documentele găsite asupra sa au rămas în custodia Renseignements généraux-ului, mai ales că acestea conțineau date despre organizarea miliției și a serviciilor informative din Republica Populară Română[1043]. Această mișcare de forță nu era un accident sau o coincidență, ci fusese un pont dat de Tomoroveanu, Chintescu și alții care voiau astfel să-i plătească lui Ionescu o poliță pentru refuzul său de a le furniza și lor informațiile cu care venise din țară sau măcar să îi împărțit venitul rezultat din comercializarea acestor date. Aceștia lucrau pentru Prefectura de Poliție (instituție care se afla într-o rivalitate cu SDECE, iar episoade precum cel al Ecaterinei Caragea nu au făcut decât să amplifice conflictul dintre structuri[1044]), departamentul pentru români fiind condus de Jandean. Printre subordonații săi se numărau Ion Tomoroveanu, Ioan Lupoia și Bobby Chintescu (care, în prealabil, lucrase pentru Opran)[1045], majoritatea având în comun antipatia pentru comandor: Tomoroveanu nu îi putea ierta că îl "dăduse la o parte" în 1949 și îi luase locul de principal om de încredere al serviciilor de informații franceze, iar Lupoia îl detesta pentru că avusese mari neplăceri în septembrie 1949 din cauza lui denunț făcut de Opran la cererea lui Dumitru Petrescu[1046]. Generalul îl ura pe Lupoia pentru că acesta fusese căsătorit cu sora lui și cu care avea doi băieți, părăsindu-și familia în 1945 pentru a se căsători cu Alice Sturdza Cantacuzino. Și biroul condus de Jandean aveau o bază de date despre cei din emigrația română din Franța, o bună parte din informații provenind la Boilă și Venianim, pe filiera PNT și La Nation Roumaine, dar și de la doamna Brăescu, de la Crucea Roșie. Un argument în plus în sprijinul ipotezei că de ruptura din interiorul SIMRE nu au fost străine și alte servicii secrete franceze, cel mai probabil cineva din subordinea lui Jandean, este că uneori corespondența colaboratorilor lui Opran dispărea subit. Constanța Magoș, spre exemplu, nu a mai primit timp de câteva luni scrisori pe adresa cunoscută, iar când Mihail Opran a investigat acest lucru, a aflat că SDECE nu avea nicio implicare[1047], deci vinovatul era în altă parte, iar șeful SIMRE nu reușea să îl identifice. Singurii care ar fi avut capacitatea să preia sistematic corespondența lui Magoș trebuie să fi fost oamenii unui alt serviciu de informații francez, iar Tomoroveanu, care colabora cu Prefectura de Poliție și îi mai cauzase neplăceri femeii (prin denunțul din 1949), avea destule motive să o facă.

Reținerea fostului colonel de miliție Ionescu și confiscarea documentelor era o lovitură serioasă și neașteptată pentru Petrescu, Opran și SIMRE în sine, de pe urma căreia câștiga în mod indirect SDECE. Serviciul francez căruia îi fusese forțată mâna în ianuarie 1950 să acorde sprijin total structurii românești reușea să dea în Petrescu și Opran, a căror independență demult intenționa să o reducă, folosindu-se de alt serviciu secret al Parisul. Astfel, SDECE părea și nevinovat, căci nu avea nicio implicare în toată afacerea, ba chiar se afișa întru câtva o victimă a unei structuri rivale, și îi transforma pe Opran și Petrescu din liderii unui serviciu aflat pe o poziție egală cu SDECE în simpli executanți ai directivelor date de francezi[1048]. Cunoscut pentru calmul său și pentru spiritul calculat, Mihail Opran a reacționat neobișnuit de furunos, cerând socoteală și certându-se cu ofițerii francezi. Atât de colerică și inflexibilă a fost atitudinea sa încât a fost arestat pentru 24 de ore și suspendat din activitate. Intimidarea pusă la cale de serviciile franceze nu funcționase, Opran și Petrescu refuzând să curme independența SIMRE și să pună structura românească sub control total al SDECE, însă a reușit să provoace disensiuni între cei doi, comandorul reproșându-i generalului că l-a lăsat singur în fața

francezilor și că nu a avut nicio reacție concretă în sprijinul lui Ionescu. Dumitru Petrescu nu a putut digera vorbele grele pe care i le-a aruncat Opran, mai ales că nu era prima discuție aprinsă între cei doi, și, în ciuda celor petrecute și a presiunilor venite din partea SDECE, a făcut un compromis cu francezii, eliminându-l din SIMRE pe comandor și asumându-și numai el toată conducerea structurii. Chiar dacă nu era soluția ideală, generalul în continuare se manifesta pentru independența serviciului românesc, Beaumont și Ortez scăpaseră de nuca tare reprezentată de Opran și putea spera că bătrânul general va fi totuși influențat în direcția dorită. Numai că socoteala lor nu a coincis și cu cele ce urmau să se petreacă. La scurt timp după scoaterea pe tușă a lui Opran, Beaumont și Puiu Petrescu au plecat într-o misiune în Austria pentru a verifica starea rezidențelor SIMRE după debarcarea șefului biroului contrainformativ, mai ales că cel puțin între Opran și Belu exista nu numai o relație de muncă, ci și o prietenie. Ofițerul francez a fost consternat când a descoperit că generalul român plecase alături de soția sa care nu-și slăbea sotul aproape niciun moment și se implica în orice discuție, "încât deplasarea de serviciu a devenit o excursie în care respectivii aproape nu aveau când să vorbească afaceri secrete" [1049]. Probabil că în acele momente, Beaumont avea un timid regret în interiorul său și îi părea rău pentru punctul în care ajunsese în relația cu Mihail Opran, conștient că acesta ar fi tratat cu un profesionalism chiar exagerat o astfel de misiune, și nu s-ar fi aflat sub influența unei femei, ba dimpotrivă. Cert este deplasarea nu a avut niciun rezultat efectiv în afara unei impresii dezastruoase asupra modului de lucru al lui Puiu Petrescu. În ciuda nediferențierii între planul de lucru și cel personal, generalul are totuși meritul de a-și fi păstrat principiile de colaborare pe care le enunțase și la întâlnirea din apartamentul său din ianuarie 1950, în ciuda presiunilor venite. Un raport al situației imediat de după debarcarea lui Opran relatează diferențele dintre francezi și Petrescu:

Beaumont cerea rețeaua, rezidenții eventuali sau posibili și adresele lor vechi sau noi. Petrescu a răspuns că el va da rezultate care pot fi verificate, dar că se opune categoric să dea serviciului francez care este nesigur și împănât de Komintang date indicative; în plus, el constituie o rețea națională, nu salariați ai unui serviciu străin, oricare ar fi el; deci această agentură trebuie să rămână românească sub tutela și răspundere românească, în serviciul unei strategii românești; serviciul francez va avea dreptul să ceară randament, dar nu să verifice metodele de lucru;

(...)

Petrescu cerea ca pentru fiecare om trimis în misiunea să fie depuse de serviciile atlantice un fond de 3000 dolari pentru ca în caz de cădere și lichidare, eventualii succesori, nevasta, amanta sau copii părinți bătrâni, etc să poată fi ajutați. Leiserson ca și Beaumont au respins categoric această propunere afirmând că cei care cad trebuie s-o facă din ideal căci se găsesc în război pentru țara lor. Petrescu a răspuns că este sigur, dar că pensia este ceva normal în aceste cazuri și în general se acordă; Beaumont a replicat că România va avea grijă la liberare de acesta capitol.[1050]

Relația dintre franco-americani (deja prezența acestora din urmă devenise una cu greutate) și șeful SIMRE intrase într-un impas și nicio parte nu intenționa să facă vreo concesie. Așa că după câteva săptămâni de acalmie tensionată, Petrescu i-a trimis lui Ortez o scrisoare în care-l anunța de ruperea iremediabilă a colaborării dintre cele două servicii, iar răspunsul nu a întârziat să vină printr-o acțiune de denigrare a generalului orchestrată de Beaumont care, de altfel, reclama deturnarea unor fonduri de către Opran, în timpul în care activase în SIMRE și fortându-l pe Petrescu să le plătească din rezervele sale. Bineînțeles că situația nu s-a liniștit deloc, ci dimpotrivă, toată lumea lăsa impresia că se ceartă cu toată lumea: generalul Petrescu continua să îl acuze pe comandorul Opran de conducere neproductivă a SIMRE-ului și de risipire a fondurilor, iar în sens invers veneau reproșuri de vanitate și iresponsabilitate. Apoi întreaga conducere a SDECE îl repudiase pe Puiu Petrescu: Beaumont nu îi putea ierta influența nefastă a soției sale și intruziunile ei în activitatea profesională a generalului, iar Ortez, superiorul direct al lui Beaumont, refuza cu încăpățănare să mai discute cu liderul SIMRE, cerând, prin intermediul lui Virgil Veniamin[1051], regelui Mihai și lui Constantin Vișoianu, șeful Comitetului Național Român, să numească un alt responsabil pentru structura informativă a exilului. Suveranului, printr-un răspuns comunicat de fostul diplomat, transmitea că Petrescu este singura sa opțiune, iar francezii trebuie să găsească o modalitate de a conlucra cu acesta, ceea ce, evident, ducea la un frustrant blocaj instituțional[1052]. În paralel, generalul reîntrase în contact cu agenții ai Intelligence Service-ului britanic, probabil prin mijlocirea Regelui, însă aceștia au renunțat repede la discuțiile privind colaborarea cu șeful structurii românești. Represaliile serviciilor franceze îi paralizaseră și pe ceilalți membri ai SIMRE: Mircea Pătru, disperat că își va pierde salariul, lucra cât mai discret pentru a nu atrage atenția și îl evita pe generalul Petrescu pentru ca nu cumva ura lui Beaumont să se răsfângă și asupra lui, colonelul Neferu intrase în "adormire" și mai păstra vagi legături cu agenți americani și britanici, iar colonelul Ionescu făcea tot posibilul să-și păstreze postul de la Free Europe care îi asigura un oarecare venit.

De la București, ofiterii de contraspionaj priveau cu satisfacție cum, fără să facă nimic, eșafodajul construit cu atâtea dificultăți de către inamicii lor se prăbușea din interior, determinându-i să consemneze că "se confirmă informațiile primite și pe alte linii că în sânul tuturor elementelor active din jurul lui Opran și Petrescu domnește o atmosferă de concurență sângeroasă, de intrigi permanente" [1053]. Iar acest lucru dădea naștere unei situații bizare, căci la 2 aprilie 1952, conducerea MAI dădea un ordin de urmărire a tuturor membrilor SIMRE[1054], iar dacă Opran, Petrescu și alții erau dați afară, Securitatea nu mai știa cine face parte din structura informativă de la Paris, ca să știe pe cine trebuie să urmărească.

Ecourile rupturii s-au făcut auzite și la multe luni după debarcarea echipei care fondase SIMRE. În toamna lui 1953, deci la mai bine de un an de la conflictul dintre Opran, Petrescu și serviciile franceze, ziarul comunist La Vérité publica un articol despre un presupus spion DST care fusese demascat, informațiile fiind sustrate dintr-o scrisoare adresată de respectivul, la 30 octombrie 1952, oficiului pentru refugiați din Paris. N. Wagner-Marescu (niciun alt document consultat nu confirmă numele, așa că cel mai probabil este vorba de o identitate conspirativă) era originar din România și, cu toate că ar fi făcut parte din trupele Wehrmachtului, în 1945 s-a stabilit în Alsacia, teritoriu care revenise în componența Franței. În primii ani după război ar fi intrat în contact cu membrii ai mișcării comuniste, dar aflându-se pe cealaltă parte a baricadei ideologice, s-a decis să își ofere serviciile structurilor secrete de informații ca agent infiltrat în formațiunea politică de extremă-stângă și în asociațiile sale satelit, mai ales că intenționa ca prin serviciile sale să-și rezolve statutul de rezident în Hexagon. Nu este clar cum a ajuns ulterior să intre în contact cu generalul Petrescu care l-a "transferat" comandorului Opran, însă sub coordonarea acestuia din urmă, s-a mutat în 1949 la Paris pentru a putea obține informații chiar din structurile centrale ale Partidului Comunist. Numai că în februarie 1950, Wagner-Marescu a fost abordat de Mathieu Lannoy, inspector adjunct în cadrul DST-ului, care i-a cerut să lucreze și pentru serviciul francez, cerere pe care agentul român nu o putea refuza, dar pe care a onorat-o înștiințându-l pe Opran. Conflictul din interiorul conducerii SIMRE și dintre liderii săi și serviciile franceze l-ar fi prins pe Wagner-Marescu la mijloc, acesta fiind practic o victimă colaterală a rivalităților și tensiunilor care explodaseră în 1952.

Numai așa se poate explica cum, din senin, în octombrie 1952, a fost înștiințat de autoritățile franceze că trebuie să părăsească țara în termen de maxim opt zile. Pentru el, decizia era cu atât mai bizară cu cât primise aprecieri pentru activitatea sa îndelungată dusă împotriva formațiunilor comuniste din Franța, ba mai mult, în martie 1952 fusese prezentat lui Roger Darieux, din cadrul aceleiași DST, cu care discutase noi direcții de acțiune. Aruncat așadar într-o situație inexplicabilă, revoltătoare și gravă, Wagner-Marescu trimisese scrisoare către oficiul pentru refugiați în speranța că va primi un sprijin care să-i permită ridicarea expulzării din Franța, neștiind că rândurile sale vor ajunge un an mai târziu să fie folosite propagandistic chiar de cei pe care îi spionase ani de zile[1055]. Totul, bineînțeles, dacă povestea este reală. Este foarte probabil ca multe dintre detalii să fie legende, precum identitatea și biografia agentului ori unele părți ale activității sale. Totuși, un sămbure de adevăr există, căci evenimentele au corespondențe similare cu ceea ce se cunoaște că s-a petrecut în 1952 la nivelul SIMRE-SDECE, iar cronologia se suprapune într-o oarecare măsură.

Dar în tot acest haos din primăvara lui 1952, cea mai delicată situație părea să fie cea a lui Opran, pe care Beaumont îl urmărea cu furie și îi reînnoia permisul de ședere pentru câte două săptămâni, lăsându-l la marginea riscului de a fi obligat să părăsească teritoriul francez. Acuzele sale vizau modul de cheltuire a fondurilor puse la dispoziția SIMRE și, în special, achiziționarea pe numele lui Renée Bruneau, a unei ferme dintr-o zonă izolată din vecinătatea Parisului. Învinuirea era cu atât mai bizară cu cât ferma respectivă fusese cumpărată probabil pentru a fi transformată în bază de antrenament pentru viitoarele echipe ofensive ale SIMRE, îndeplinind cerințele pe care Opran i le transmisese Constanței Magoș încă din 1950, atunci când îi ceruse să caute o proprietate abandonată pentru a o utiliza ca spațiu de instrucție și cazare pentru militarii români. O dispută trebuie fi existat pentru că legăturile lui Opran cu Beaumont și ceilalți ofițeri din SDECE aproape că au încetat să existe. Chiar dacă nu sunt date că Londra ori Washingtonul ar fi încercat să-l racoleze pe fostul lider al SIMRE, Parisul nu putea da cu piciorul unui agent ca Mihail Opran. Relocarea sa instituțională din 1952 este, chiar și astăzi, învăluită în incertitudini. Chiar dacă Neagu Djuvara îl bănuia că ar fi trecut în subordinea IS-ul britanic[1056], suspiciune de altfel eronată, cel mai probabil scenariu este că Opran a fost transferat de la SDECE la DST, rămânând să activeze în domeniul informativ și să se ocupe de contraspionajul în comunitatea românească, însă la o instituție de un rang inferior, cu posibilități mai mici. Chiar și așa, mișcarea produsese panică la București, Securitatea neavând suficiente informații despre noile direcții de activitate ale comandorului, speculând astfel că

Opran ar putea fi socotit de francezi ca prea descoperit în fața noastră (în urma căderii mai mult agenți ai săi - n.m.) în ce privește latura informativă a muncii lui și atunci a fost împins mai mult pe linie contrainformativă, unde are de acum o seamă de legături clădite. (...) Aci am mai putea remarca că nu trebuie să pierdem din vedere nici ipoteza că francezii ar căuta să pregătească terenul pentru a împinge cu încetul pe Opran de pe primul plan, cum era până în prezent, mai în obscuritate, pentru a-l întrebuița apoi poate chiar direct (subliniere în textul original - n.m.) în țară[1057].

Indiferent care era soarta reală a lui Mihail Opran, era cunoscut că, prin înlăturarea sa și apoi a generalului Petrescu, SIMRE fusese decapitat. Cum s-au desfășurat exact negocierile pentru o nouă conducere nu este întru totul clar. Regele Mihai Ix își manifestase de mai multe ori susținerea pentru Puiu Petrescu, cel pe care îl considera singura opțiune pentru conducerea postului de șef al structurii. Așa că serviciile occidentale (căci din 1952 se poate constata un sprijin mixt franco-american acordat acțiunilor informative ce vizau România) s-au îndreptat spre Vișoianu și ceilalți din Comitetul Național Român care funcționa la Washington. Era nevoie de o persoană nouă care să nu fi fost prinsă în parti-pris-urile de până atunci, iar soluția găsită a fost Neagu Djuvara. Instalarea sa la conducere avea să marcheze o nouă etapă în activitatea SIMRE, în care acțiunile informative se vor împleni cu parașutările în țară, misiunile proprii cu cele ale legionarilor, iar sprijinul francez cu cel american.

Urma cea mai îndrăzneată și cea mai tragică perioadă.

2.7. Preludiul tragediei. Grupul Săplăcan (1951)[1058]

În timp ce SIMRE-ului condus de Opran și Puiu Petrescu se concentra pe acțiuni contrainformative în occident și crearea de rețele informative în țară, iar rezidența din Viena, centrul de la Salzburg al lui Neagoe și celula lui Titu Constantinescu lucrau la identificarea unor călăuze de încredere și construirea unor filiere prin care agenți să fie trimiși și scoși din România, structurile secrete americane aveau obiective mai clare și mai tranșante în privința războiului secret: recrutarea, instruirea și trimiterea de grupuri de parașutiști dincolo de Cortina de Fier. O tactică ce deschidea noi orizonturi de acțiune și perspective foarte tentante din punct de vedere al rezultate, însă, în același timp, și cu un risc pe măsură. Avea să fie o strategie care, la începutul anilor '50, să domine modul de lucru al structurilor informative românești din exil și al serviciilor secrete americano-franceze cu care colaborau.

Este drept că tatonări și inițiative în acest sens au fost încă din 1949, din partea tuturor actorilor din vest implicați în războiul secret, însă abia din 1951 ani structurile americane aveau să fie primele care să trimită, pe cont propriu sau în colaborări cu SIMRE ori Mișcarea Legionară, echipe de parașutiști. Chiar dacă întreaga acțiune avea să fie descoperită și eliminată într-un mod spectaculos și funest în 1953, prologul acestui deznodământ tragic avea să se petreacă în chiar anul de debut al proiectului. Căderea grupului Săplăcan, prima echipă anihilată, a fost, fără îndoială, o victorie neașteptată pentru est și o înfrângere teribilă pentru occident. Și în funcție de perspectivă, o lecție, o jertfă, o cacealma, o luptă și, peste toate, o tragedie.

2.7.1. Cei cinci aventurieri

Constituirea grupului pare să fi fost un prim efect imediat asupra emigrației românești al adoptării în 1951 de către Congresul American a "Legii securității mutuale", act prin care Washington-ul crea cadrul financiar și logistic necesar sprijinirii grupurilor de exilați dispuși să lupte direct împotriva regimurilor comuniste din țările de origine. Accesul în aceste "Corpuri ale Voluntarilor pentru Libertate" se făcea, așa cum spune și numele, în mod benevol, fiind acceptați tineri din orice mediu, mai puțin cei de origine germană (ceea ce, în cazul echipei Săplăcan, pare că nu s-a respectat întocmai, căci doi dintre cei cinci membri erau de etnie germană). Urmu apoi pregătiri temeinice în utilizarea radiotelegrafiei și a limbajului morse, instructaje de salt cu parașuta, orientare și tehnici de supraviețuire în teritoriul inamic, dar și antrenamente cu echipament și muniție americane. Obiectivul acestor echipe (care niciodată, cel puțin în cazul românesc, nu au ajuns la o consistență numerică suficientă pentru a crea unități propriu-zise, ci, mai degrabă, simple grupuri) erau de a fi trimise în țară, pentru a provoca acțiuni de sabotaj și diversiune și a culege informații din interior, fiind așadar în prima linie a confruntării cu regimul comunist din țara lor[1059]. Iar singurul grup a cărui existență se potrivește în mare măsură cu acest șablon este, fără îndoială, cel condus de Constantin Săplăcan.

Formarea în occident a echipei, dinamica internă grupului și parcursurile individuale odată ajunși în țară nu pot fi explicat numai prin prisma misiunii în sine, a conjuncturii sau a răspunsului Securității. Fiecare dintre cei parașutiști avea o biografie aparte, poveștile lor de viață fiind deja marcate de cumplitul război care abia se

încheiase și aveau să stea în penumbra celui care abia începea.

Constantin Săplăcan

Un tânăr robust, cu o constituție solidă. De înălțime medie, cu brațe puternice. Genul de bărbat în plinătatea puterilor ce părea că are forța să mute munții, să tragă după sine greutatea uriașe și să ducă pe umeri poveri peste poveri. O față plină, cu trăsături masculine bine definite, de țăran adevărat, care ar fi atras probabil multe priviri și chicote la hora din sat. Ochi care țințuiesc prin tărie, dar care par căzuți într-un resemnare fără sfârșit. O gură încheștată de dezamăgire, incapabilă să mai spună vreun cuvânt de îmbărbătare, o speranță sau un plan de viitor. Așa apare, în puținele poze făcute cu câteva zile înainte de a părăsi această lume și păstrate în dosarul întocmit de Securitate, cel ce a fost Constantin Săplăcan, liderul primul grup de parașutiști căzut în mâinile Bucureștilui.

Născut la 1 noiembrie 1922 într-o familie numeroasă de țărani săraci din Ardeal, urmase patru clase la școala din sat, iar apoi își ajutase părinții la muncile câmpului și la îngrijitul animalelor din ogradă. Destinul său a fost marcat, la fel ca mai tuturor celor din generația sa, de cumplita experiență a celui de-al Doilea Război Mondial. Totuși, spre deosebire de mulți alți tineri, Săplăcan nu a fost trimis pe front, ci, fiind încadrat la uzina IAR din Brașov, a avut șansa de a fi mobilizat la locul de muncă și de a scăpa așadar de ororile luptelor din est. Dar nu pentru mult timp, căci în primăvara lui 1943, Săplăcan își înaintează demisia și, fără să mai aștepte răspunsul conducerii, părăsește orașul și încearcă să treacă granița în teritoriul cedat Ungariei prin Dictatul de la Viena, fiind prins de grănicerii maghiari. Există două versiuni cu privire la motivația care a stat la baza gestului său: dorul de mamă, femeia rămânând la Ocna Dejului, dincolo de granița trasată în 1940[1060], sau dorința de a scăpa de cercetările administrativ-judiciare ca urmare a unor ilegalități comise la IAR. Indiferent care dintre ele este adevărată (posibil chiar ambele), cert este că tânărul rămâne sub cercetări la Cluj, timp de două luni, fiind suspectat inițial că ar fi, de fapt, spion român infiltrat, iar apoi este trimis în lagărul de muncă forțată de la Losonc. Timp de aproape un an de zile, tânărul de 22 de ani îndură un regim extrem de dur de detenție, iar singura soluție de a ieși din acel univers a apărut în ianuarie 1944, când, alături de câteva alte zeci de deținuți, a acceptat să se înroleze în SS. Este trimis pentru instrucție în Olanda, iar apoi încadrat în Regimentul 10 Poliție ce avea misiunea de a lupta împotriva partizanilor din nordul Italiei[1061]. Săplăcan ia parte efectiv nu doar la lupte, ci și la execuții, încercând probabil să se amăgească ulterior spunând că nu știe dacă cei uciși au căzut din cauza gloanțelor trase de el sau a celor din dreapta ori din stânga sa. Cariera sa militară se încheie la 8 mai 1945, când cade prizonier, iar timp de trei ani trăiește mizeria lagărelor de prizonieri din Italia. Sătul să-și piardă tinerețea în captivitate, evadează și trăiește de pe o zi pe alta, la marginea societății, câștigându-și existența din slujbe nesigure și prost plătite: muncitor la un circ din Torino, hamal prin porturi și vânzător ambulant pe străzile orașelor prin care își duce veacul. Trăiește o idilă cu o tânără italiancă din cauza căreia se bate cu cuțitele într-un restaurant, motiv pentru care este reținut de carabinieri și internat, din nou, în lagărul Frascatti.

Mathias Bohn

Mii de tineri sași și svabi din România s-au înrolat în armata Reich-ului german în anii celui de-al Doilea Război Mondial, din crez ideologic, din oportunism, din spirit de bravadă, din simțământul de onoare sau cine știe din ce alte motive. Unii n-au mai văzut sfârșitul aventurii în care s-au aruncat mai mult sau mai puțin conștient, în timp ce alții au trăit capitularea, captivitatea și traiul departe de zonele natale. Unul dintre acești supraviețuitori a fost și Mathias Bohn, un strungar în lemn originar din satul Bălcaci de prin părțile Târnavei Mici[1062], care abia împlinise 21 de ani atunci când, în 1943, a îmbrăcat haina militară. Încadrat în SS, a fost trimis să lupte împotriva partizanilor din Iugoslavia și a făcut-o cu îndârjire luni de zile până a fost grav rănit într-o confruntare, la 4 aprilie 1944[1063], și trimis în spatele frontului pentru recuperare. Așa avea să scape de represaliile iugoslave și de căderea în captivitatea sovietică, devenind prizonier al trupelor britanice. Într-unul dintre lagărele italiene avea să-l cunoască pe Săplăcan, între ei construindu-se o reală camaraderie, cei doi trecând împreună prin greutatea vagabondajului, ale muncilor istovitoare de la circ și ale meselor luate cu mult noroc, dar și cu multe minciuni îndrugate, la căminelor pentru refugiați ale diferitelor confesiuni creștine[1064]. În 1949, drumurile tinerilor s-au despărțit pentru o vreme, Bohn căutând să fugă din Italia și să încerce să ajungă ilegal în Transilvania, la Târnavă Mică, însă este prins de grăniceri și internat din nou, în lagărul de la Frascatti.

Wilhelm Spindler

Dacă în cazul Bohn nu se știe cu certitudine ce l-a determinat să intre în rândurile SS-ului, în privința lui Wilhelm Spindler lucrurile sunt mult mai simple. Era numai un băiat de 15 din satul sibian Șura Mică, cu două clase primare[1065], dar cu spirit de aventură și idei romantice cu privire la ce înseamnă războiul, atunci când s-a strecurat într-un tren cu voluntari de origine germană ce se îndrepta spre Viena[1066]. Depistat că nu avea vârsta minimă de 17 ani, Spindler a fost trimis la un centru din apropierea Berlinului unde a rămas până în septembrie 1945 când a fost internat într-un lagăr american din nordul Italiei. Rămas singur printre străini, supraviețuitor al unui război în care nici nu i se permisesese să lupte, băiatul a căutat să se repatrieze, însă toate tentativele au eșuat: atunci când a apelat la căile legale, autoritățile iugoslave nu au permis tranzitarea teritoriului, iar când a încercat să treacă granița clandestin, a fost prins și întors din drum. Înțelegând că potecile către casa părintească sunt mai complicate decât și-ar fi imaginat și că, probabil, până la găsirea unei soluționări legale avea să se mai scurgă mult timp, Spindler s-a angajat ca brutar sau zidar pe unde a găsit de lucru.

Ilie Puiu

Mezinul grupului și singurul dintre viitorii parașutiști care nu ajunsese în occident ca urmare a războiului, Ilie Puiu era cu siguranță un caracter aparte, cu un temperament greu de stăpânit, într-un contrast evident cu constituția sa fizică destul de precară. Se născuse la 2 iunie 1927, fiind unicul băiat al unei familii de țărani din satul Rusca Montană din Carașul Severinului, și, dintre cei ce aveau să formeze grupul Săplăcan, era cel mai școlit: absolvise șapte clase elementare și urmase, apoi, patru ani o școală de horticultură[1067]. Portretizat adesea drept "măruntul găinar din Rusca Montană" [1068], Ilie Puiu era o personalitate mult mai complexă decât lasă să se înțeleagă documentele denigratoare ale Securității, preluate uneori prea ad-litteram. "Fiul nostru", își amintea mama sa, "avea dorința să învețe carte și să se facă domn și cum noi nu am mai putut să-l mai ținem la școala de agricultură unde a urmat 4 ani, el a făcut o cerere să plece în America, cerere ce a făcut-o prin '46-'47, către Ambasada Americii (sic!) din București" [1069]. Refuzul reprezentanței diplomatice de a-l ajuta să părăsească țara și climatul tot mai nesigur din România l-au descurajat pe tânăr să-și găsească un rost în țară și l-au împins să-și ia soarta în propriile mâini.

Abia împlinise 19 ani când și-a încercat norocul și a izbutit să treacă clandestin granița în Iugoslavia, numai că norocul nu ține o veșnicie. Prins de grăniceri, a fost anchetat și internat într-un lagăr pentru transfugi, iar apoi lăsat să plece în Austria, ajungând în cele din urmă în lagărul italian de la Frascatti care a fost cât pe ce să devină ultima destinație a sa. Tânărul mărunt și foarte slab s-a îmbolnăvit de tifos, apoi de malarie și în cele din urmă de hernie, vindecarea sa ținând mai mult de-un miracol decât de-o intervenție medicală.

Gheorghe Bârsan

Despre Gheorghe Bârsan, datele sunt extrem de sumare - Securitatea nu mai avea niciun interes major pentru dezgroparea biografiei unui "bandit" care îi scăpase. Se știe însă că era originar din Constanța, muncind o vreme ca hamal în port, reușise să fugă din țară, în 1948, ascunzându-se la bordul unei nave sub pavilion argentinian[1070]. Probabil spera să ajungă la fratele său, Vasile[1071], care părăsise clandestin țara cu doi ani mai devreme, cu ajutorul unei ambarcațiuni panameze, și se stabilise în Statele Unite ale Americii, însă drumul său, în loc să continue spre Oceanul Atlantic, a făcut o întoarcere spre munții din inima României.

2.7.2. "Ai curaj să sari din avion?"

Poate că pentru Constantin Săplăcan, traiul în mizerie, de pe o zi pe alta, sau chinuri săptămânilor și lunilor de internare în lagăr ar fi continuat - dacă nu la nesfârșit - atunci pentru încă mult timp dacă Teodor Crășnaru, un fost ofițer român de aviație, fugit din țară și intrat în slujba serviciului american de informații, nu l-ar fi descoperit în lagărul de la Frascati. Născut la 17 martie 1913 în comuna Jupânești din Gorj, Crășnaru făcuse parte din Flotila de Bombardament de la Brașov și fugise din țară la 19 august 1946 deturnând un avion Junkers 88[1072] cu care a aterizat în Turcia[1073]. Ulterior, a reușit să ajungă în Italia, unde a dus o viață de mizerie în lagărele de refugiați până în 1950, când brusc, situația sa materială s-a schimbat radical, foarte probabil în urma angajării sale în serviciul de informații american[1074]. Era o prezență ușor remarcabilă, din cauza rănilor de la mâna stângă și a faptului că șchiopăta vizibil cu piciorul stâng, ca urmare a unui accident de avion. Cei doi se cunoșteau de la Brașov, de pe vremea când Crășnaru încă mai putea zbura, iar Săplăcan lucra la uzina IAR. Fostul ofițer l-a scos din lagăr și l-a invitat la masă, într-un restaurant italianesc, pe Săplăcan care probabil demult nu se mai bucurase de bucate atât de bune și îndestulătoare, precum și de țigări la discreție. Agentul american a început să-l întrebe despre situația sa actuală, despre experiența din război și, la un moment dat, i-a pus o întrebare bizară: "ai curaj să sari din avion?" [1075]. La răspunsul afirmativ al lui Săplăcan, Crășnaru i-a mărturisit că ar face parte dintr-o organizație secretă a exilului, patronată chiar de Regele Mihai, și care este sprijinită de serviciile de informații occidentale (în realitate, fostul ofițer era agent al structurilor de intelligence ale Washingtonului, acțiunea fiind una exclusivă a acestora, iar suveranul nu numai că nu avea nicio implicare, dar nici măcar nu știa de existența proiectului). Scopul lor era să lupte concret împotriva comunismului, iar unul dintre obiectivele imediate era trimiterea unor echipe în țară care urmau să constituie avangarda trupelor de eliberare. Până la izbucnirea propriu-zisă a conflictului ce avea să scape țara de comunism, aceste echipe aveau rolul de a culege informații necesare americanilor în pregătirea acțiunii militare. Constantin Săplăcan trebuia să fie liderul unui astfel de grup, iar el și colegii săi urmau să fie eliberați din lagăre, să primească locuințe și un salariu consistent, dar și un instructaj temeinic. După îndeplinirea misiunii, aveau să fie scoși din țară prin intermediul legățiilor vestice și, odată cu revenirea dincoace de Cortina de Fier, vor fi recompensați cu "bani, distracții, libertate" [1076] și dreptul de a emigra în Spania sau în orice altă țară ar fi dorit. Simțindu-se pentru prima dată în atâta îndestulat de mâncare (și încă una gătită excelent!) și fumând cu nesaț țigări bune, Săplăcan a acceptat să devină spion și să fie parașutat în România comunistă. În fond, de la acea masă din restaurantul din Roma, misiunea nici nu părea atât de periculoasă. Primul care i s-a alăturat a fost Ilie Puiu, la foarte scurt timp după ce Săplăcan a acceptat să intre în acțiunea de spionaj. A ținut probabil și de faptul că, la acel moment, tânărul se afla, ca și liderul echipei, în același lagăr de la Bagnoli, aflat între Napoli și Pozzuoli, dar și de spiritul aventuros al băiatului din Rusca Montană și, un aspect care cu siguranță a cântărit foarte greu, de dorința sa de a scăpa de traiul extrem de greu din centrul pentru refugiați. Constituirea grupului s-a definitivat abia spre sfârșitul verii: în iulie au fost recrutați Gheorghe Bârsan și Mathias Bohn, iar Wilhelm Spindler avea să fie ultimul care li se alătură, în august 1951. Probabil că Săplăcan a ținut foarte mult să-l convingă Bohn să intre în acest proiect, trimițându-i trei scrisori în care îi tot repeta că situația lui materială și locativă s-a îmbunătățit nesperat de mult și că vrea să-l ajute bani, în schimbul unui serviciu. La întâlnirea pe care Bohn a avut cu vechiul său prieten au participat și Teodor Crășnaru, Ilie Puiu și Gheorghe Bârsan, fostul militar SS acceptând să facă parte din grupul ce urma să fie trimis în mod secret în țară[1077] mai mult din dorința de a scăpa de viața de lagăr[1078]. Imediat ce componența grupului a fost definitivată, rolul lui Teodor Crășnaru s-a încheiat, iar fostul ofițer român a dispărut din peisaj la fel de misterios precum a apărut, cei cinci intrând acum exclusiv sub coordonarea reprezentanților serviciului secret american: Charles[1079] și adjunctul său Gunther[1080], poreclit "colonelul". Cei doi deja se implicau în instructajul celor recrutați încă din iunie 1951, când, în apartamentul lui Săplăcan, au început să le predea acestuia și lui Ilie Puiu noțiuni elementare radiotelegrafie, esențiale pentru viitoarea misiune, cursul pe care aveau să le urmeze în săptămânile ulterioare și Bârsan și Bohn[1081]. Pregătirea efectivă avea să înceapă însă în august 1951, imediat după recrutarea lui Spindler, când toți cinci sunt încartiruiți în secret la mănăstire franciscană de la Frascati, aflată pe colinele de la marginea Romei. Dacă Securitatea a văzut în acest aspect "subordonarea Vaticanului și sprijinul multilateral pe care el îl acordă spionajului american" [1082], în realitate decizia lui Charles și Gunther avea la bază strict păstrarea conspirativității, chiar și față de călugării franciscani, dovadă că cei cinci nu puteau ieși nici în curtea interioară, iar atunci când au fost mutați, au sărit gardurile, părăsind în secret lăcașul. Este neclar în ce anume a constat exact pregătirea în zilele petrecute în vechea clădire catolică, dacă a inclus și exerciții teoretice de asamblare și mânăuire a armamentului, ori numai lecții de radiotelegrafie, orientare în teren și culegere de informații, o parte din cursuri fiind desfășurate sub coordonarea a doi specialiști albanezi[1083]. De la marginea Romei, drumul către țară avea să continue prin plajele Mării Nordului, căci la mijlocul lui septembrie 1951, celor cinci le sunt înmânate pașapoarte olandeze și, împreună cu Charles și cu o femeie al cărui rol era de întări legenda că sunt niște simpli turiști, au mers cu mașina până la Bruxelles. În capitala belgiană au fost preluați de o mașină cu însemnele armatei Statelor Unite condusă de doi agenți și instalați într-o închisoare militară americană din apropierea Amsterdamului care era complet la dispoziția lor, în complex nefiind închis niciun deținut. Acolo au urmat noi cursuri de radiotelegrafie, au fost instruiți cum să recruteze surse și să-și construiască rețele informative, ce fel de date trebuie culese (despre construcții, uzine etc) și cum ar putea fi procurate, precum și ce anume să facă în cazul în care riscă să fie capturați și cum să se comporte dacă vor cădea în mâinile Miliției sau Securității (dacă rămâneau în viață, legenda pe care trebuiau să o livreze era că fuseseră instruiți în Austria de către francezi)[1084]. Totodată, li s-a spus să nu lege prietenii în țară, să nu-și viziteze familiile și să recruteze, mai ales, oameni vădit ostili puterii comuniste ori persoane sărace, al căror sprijin putea fi cumpărat. Cum timpul disponibil pregătirii era foarte redus, instructajul a fost una extrem de dur, încărcat și solicitant, iar la final toți cinci au fost supuși unor teste cu privire la modul în care și-au însușit cunoștințele. După aproape trei săptămâni, au primit aparatele de radiotelegrafie, cărțile de coduri necesare cifrării și alte echipamente auxiliare, au fost duși la un aerodrom de la marginea Amsterdamului și urcați într-un avion american de bombardament care avea să-i ducă la München, via Frankfurt pe Main, următorul punct în procesul de antrenament. În orașul german au făcut primele exerciții de salt cu parașuta și trageri cu armamentul pe care urmau să-l aibă asupra lor. Poate că atunci a fost prima dată când tinerii au

simțit că misiunea lor chiar avea să se întâmple, iar adrenalina, riscurile și temerile aveau să fie cât se poate de reale. Dar orice gând le trecea lor prin minte atunci avea însă să fie întrecut de ceea ce urma să se petreacă efectiv în țară.

Au revenit apoi la Frankfurt pe Main pentru ultimele pregătiri înainte de plecarea spre baza din Grecia de unde trebuiau să fie parașutați în România comunistă. Pentru cei cinci membri ai echipei Săplăcan, cele din urmă zile petrecute într-o locuință conspirativă din München aveau să fie o încercare de a mai trăi din plin viața, de a se mai bucura de libertate, o ultimă desfătare păcătoasă a tinereții, dar și o dovadă că erau simpli oameni, și nu spionii cruzi și diabolici portretizați de Securitate. "Adrian Ștefănescu (identitatea conspirativă a lui Ilie Puiu - n.m.) a făcut gălăgie pentru că ei (americani - n.m.) nu s-au ținut de cuvânt față de cele făgăduite", își amintea, într-un interogatoriu, Wilhelm Spindler. "A venit un american gras și mărunțel care a stat de vorbă cu noi. Acest american a organizat un chef, la care a adus și femei. Noi, nemulțumiți de acest chef, am protestat din nou și ne-a organizat un al doilea chef și după femei au fost trimiși Bohn și Săplăcan" [1085].

Cu aburii alcoolului încă dându-le dureri de cap și cu parfumul iubitelor de-o noapte încă proaspăt în mintea lor, cei cinci au fost urcați într-un alt avion militar american și, după un zbor de aproape șapte ore, au aterizat la Atena, ultima halta înaintea de misiunea lor. Încartiruiți într-o vilă izolată din Chefelaria, la vreo 30 de kilometri de capitala greacă, membrii grupului Săplăcan au efectuat timp de șase zile ultimele antrenamente: trageri cu pistoale mitralieră MP-40 și pistoale Mauser de producție germană și aruncări cu grenada. Probabil că instructajul trebuia să fie mai scurt, iar parașutarea prevăzută mai devreme decât s-a petrecut de fapt, însă de trei ori echipa a fost pregătită pentru îmbarcare, însă zborul a fost anulat de fiecare dată din cauza condițiilor meteo nefavorabile[1086]. Abia a patra oară, în noaptea de 18/19 octombrie 1951, avionul fără însemne care avea să-i ducă deasupra României a primit undă verde pentru decolare, și-a turat motoarele, iar la 18:30 roțile sale au început să alunece pe pista de beton, aparatul ridicându-se încet în aer. Fiecare dintre cei cinci era îmbrăcat în echipament special de parașutist și avea asupra sa un pistol mitralieră și unul de buzunar, cu peste 1000 de cartușe, grenade, buletine de identitate false[1087] și acte care să ateste presupusa activitate profesională din lunile anterioare, sume uriașe de bani românești, câte 100 de cocoșei de aur și, pentru cel mai negru scenariu, câte o fiolă cu otravă pe care urmau să o ia în cazul în care erau în pericol iminent de a fi capturați.

Interesant este că în același avion se mai afla un grup de alți trei parașutiști care vorbeau o limbă slavă și care urmau să fie, la rândul lor, să fie lansați. Cine erau ei și unde urmau să sară din avion este o enigmă. Chiar dacă avionul a survolat Bulgaria, aceștia nu au fost parașutați, iar după ce echipa Săplăcan a părăsit aeronava pentru a se arunca în întunericul ce acoperea România, se pare că aparatul a pus cap-compas aeroportul de decolare, neexistând informații despre soarta celorlalți trei pasageri misterioși[1088].

Survolați Balcanii de la 5-6000 de metri altitudine, avionul trece Dunărea și intră în spațiul aerian românesc. Radarele îl detectează, autoritățile sunt informate, însă, în mod bizar, par să nu reacționeze la intruziunea aparatului fără însemne. Deasupra munților Făgăraș, coboară în pica abrupt până la numai 400 de metri, după care se redresează, pregătindu-se să-și lanseze încărcătura. Unul dintre membrii echipajului deschide ușa din lateralul fuzelajului și le face semn membrilor grupului Săplăcan că pot sări. Unul după altul, pășesc în abis și dispar în întunericul de deasupra României.

2.7.3. (Pseudo)Acțiunea grupului Săplăcan

Pe lângă cele cinci parașute care-i purtau domol spre pământul românesc pe cei cinci tineri, mai fuseseră lansate alte trei care aduceau materiale și echipamentele de care urmau să se folosească în misiunea lor. Aterizarea a fost aproape întru totul conform planului: Săplăcan și colegii săi s-au regrupat rapid, și-au ascuns parașutele și au găsit două dintre cele trei pachete care le erau destinate. Așa cum avea și Securitatea să noteze într-o analiză, această etapă avea să fie singura desfășurată așa cum fusese plănuț. Din acest moment, activitatea grupului de parașutiști avea să stea aproape continuu sub semnul improvizăției, al incertitudinii, al greșelilor copilărești și al naivităților de neînțeles, ducând inevitabil spre un deznodământ tragic. Conform instructajului, au pornit imediat la drum, depărtându-se de locul parașutării, numai că noțiunile de orientare pe timp de noapte nu fuseseră însușite și înțelese, căci după vreo 3-4 kilometri parcursi, s-au trezit ajungând în locul de unde au plecat. Așa că au rămas peste noaptea acolo, în ciuda pericolelor, iar a doua zi s-au deplasat într-o poiană aflată la numai doi kilometri, luând cu ei doar strictul necesar și câteva cărți de cifrare și descifrare, restul fiind îngropat sau ascuns[1089]. Primele trei zile le-au petrecut căutând cu disperare ultima parașută cu echipamente, reușind în cele din urmă să o găsească, și încercând fără succes să ia legătura prin stația de radiotelegrafie cu centrala americană. Abia în noaptea de 21/22 octombrie s-au decis să pornească spre vârful Negoiu, unde, după multe rătăcirii, dar și evitarea trecerii chiar pe lângă cabana omonimă, aveau să ajungă peste trei zile. Nici din punctele cele mai înalte ale masivului nu au izbutit să prindă legătura radio, astfel că au luat decizia, cel puțin bizară, de întoarcere la locul parașutării, de parcă nici nu știau care sunt pașii următori ai misiunii. Vreme de patru zile au rămas ținutuiți în acel loc, sortându-și și pregătindu-și echipamente și alimentele. Chiar dacă nu avuseseră loc discuții contradictorii sau alte evenimente similare, coeziunea grupului începuse să se surpe, dovadă că, în acel interval, Săplăcan și Bârsan au dezgropat un aparat de radiotelegrafie de care numai ei știau și l-au ascuns în bagajele lor, fără să le spună celorlalți[1090]. Abia în a unsprezecea zi au trecut, în final, muntele, ajungând pe versantul sudic, dintre Argeș, însă, din nou, aveau să se întoarcă la locul parașutării, luând noi echipamente și ascunzându-le pe altele. Această întreagă mișcare browniană, fără vreun țel precis, nu făcuse altceva decât să le consume alimentele, astfel că în a cincisprezecea zi au decis să coboare din munți și să se împartă în echipe mai mici, pentru a putea trece mai ușor neobservați.

Se pare că au mers cu toții până la Sibiu, unde, la începutul lui noiembrie, grupul s-a spart. Vechi prieteni, Săplăcan și Bohn decid să rămână împreună pentru a încerca să facă rost de alimente și de a-și construi puncte de sprijin, iar în cazul ideal, de și a recruta informatori. Cei doi se plimbau prin piața de vechituri când au făcut cunoștință cu Gustav Szocs care, fără să știe inițial cine sunt cei doi tineri, acceptă să le vândă mâncare[1091] și să-i cazeze pentru o noapte în apartamentul unde locuia împreună cu Maria și Ernest Eder, sora și cumnatul său. Prezența străinilor aveau să distorsioneze calmul și liniștea căminului de pe strada 11 iunie, numărul opt, iar semnele îngrijorătoare aveau să se întrevadă pentru Ernest Eder încă de la prima întâlnire:

seara la 5 când am venit de la serviciu, am intrat în locuința mea ca să iau masa și am găsit doi indivizi acolo. Ei s-au recomandat mie și soția mea mi-a pus mâncarea pe masă. Eu am început să mănânc și între timp am întreat pentru ce au venit la noi, fiindcă am știut că cumnatul meu Szocs Gustav face comerț cu rămășițe de lână. Mi-a dat unul din ei - cu numele de Mureșan Ion (de fapt Mureșan Vasile, identitatea falsă a lui Mathias Bohn - n.m) - răspunsul. "Ne-am întâlnit cu dânsul astăzi înainte de masă la târgul de vechituri, am făcut cunoștință cu el și ne-am rugat - din cauză că nu cunoaștem acest oraș - să ne procure diferite alimente necesare".

Am întrebat apoi, "dar dvs. pentru ce aveți nevoie de alimente?" El, Mureșan Ioan, fiindcă al doilea, a ieșit afară, a răspuns: "pentru niște prieteni". Atunci am întrebat: "aveți cumva o întreprindere?" El spunând că "da, întreprindere în munți" și atunci a mai spus că a dat cumnatului Szocs o sumă de bani în valoarea de 15-16 mii de lei pentru cumpărături[1092].

Eu am spus "dar cum ați putut să-i dați la un om străin care nici nu l-ați cunoscut bine atâția bani?" Zice el: "noi suntem oameni, care vedem imediat cu cine avem de treabă, fiindcă noi am umblat prin lume".

După ce am cerut legitimația lui pe care am găsit-o în regulă, era cu fotografia lui și după cum îmi aduc aminte eliberat de miliția din comuna Turda. După ce am luat masa, m-a servit cu un pahar de vin. Totodată a servit-o el cu un pahar și pe soția mea, am golit, ne-am mulțumit și el a început din nou. "Ca să știi de unde am venit, drumul nostru este cam 300 km departe, care trebuie să-l facem acuma, poate când venim din nou are să fie mai scurt". Eu am observat că el nu curaj să-mi spună mai departe, mai ales când a intrat tovarășul său. A început el către tovarășul său: "na, cum e pe afară", probabil că nu a observat ce am vorbit noi.

A început după un timp din nou și m-a întrebat cam câți muncitori suntem la întreprinderea noastră. Eu i-am dat răspunsul, "cam 800". (...)

Am fost acuma singur cu soția și am spus către ea: "Tu, nevastă, lucrul acesta nu-mi place deloc. Eu am impresia că avem de a face cu niște bandiți" (...)[1093]

Cei doi, Săplăcan și Bohn, aveau să revină încă o dată la locuința din strada 11 iunie peste două săptămâni, în noaptea de 15/16 noiembrie, când s-au reprovizionat cu alimente, conform înțelegerii cu Gustav, plecând după două zile. În ultima seară petrecută la Sibiu, din încredere sau bravadă, parașutiștii nu și-au mai ascuns armele pe care le aveau asupra lor, ba chiar Bohn i-a mărturisit direct lui Ernest Eder că sunt spioni occidentali:

Atunci a început Mureșan următoarele: "noi suntem trimiși ca să vedem cum sunt oamenii mulțumiți, dar nu numai aici în România, în toate țările" și a început cu câteva țări și anumite cu Grecia, Italia, Germania, "va să zică în toate țările un știm noi cu siguranță că popoarele nu sunt mulțumite. O lună sau două stăm în România, după aceia probabil în Grecia și așa mai departe". "Dar suneteți-mi și mie de cine sunteți trimisi și de unde aveți bani". Răspunde Mureșan: "Până trăiesc americanii întotdeauna să avem, fiindcă bani ne trebuie foarte mulți".

Întrebându-l pe el, "dar cum primiți dvs. bani din străinătate?" Răspunde Mureșan: "trebuie să apăsăm numai de câteva ori pe butonul de telegrafie și în cel mai scurt timp avem tot ce ne trebuie".

Pe mine m-a apucat frica dar fără să observe careva dintre ei și m-am hotărât să iau măsurile necesare contra lor, dar cum? (...) Și așa fără ca să știe nimeni decât eu, m-am hotărât când sosesc și a treia oară să alarmez autoritățile, fiindcă singur n-am putea să am curaj. Mai ales cum mi-au spus și ei au și arme, adică revolvere. [1094]

Alimentați încă o dată cu brânză de burduf, pâine și conserve, Săplăcan și Bohn s-au reîntors în munți, la ascunzătoarea grupului. Nu bănuiau probabil niciun moment că Ernest Eder își pusese în gând să-i dea mână autorităților. Numai că socoteala muncitorului sibian nu avea să se potrivească cu desfășurarea ulterioară a evenimentelor.

Când dorul învinge spionajul

În timp ce Bohn și Săplăcan se cazau la locuința lui Gustav Szocs, ceilalți trei din grup păreau să-și caute fiecare drumul său independent de colegi. Gheorghe Bârsan și Wilhelm Spindler merg la locuința acestuia din urmă, unde tânărul de origine germană decidă să rămână pentru o vreme, în timp ce Bârsan dispare pentru câteva zile. În paralel, Ilie Puiu se îndreaptă spre Hunedoara, unde, în ciuda interdicției foarte clare a instructorilor americani de a-și contacta rudele, își pusese în cap să-și viziteze soția, Olivia Nedelcu, și pe soțul acesteia, Petre Nedelcu. La 4 noiembrie 1951, parașutistul bătea la ușa locuinței acestora din strada Elena Pavel, număr 9, provocându-le un șoc celor doi care-l știau în Italia și nicidecum în România, unde fusese dat în urmărire din fugii sale din țară.

Față de rudele sale, Puiu nu a avut nicio rețineră să le spună adevărul, că fusese recrutat de serviciile secrete americane, instruit și trimis clandestin în țară cu misiune informativă alături de alți tineri, că a învățat radiotelegrafia și că ține astfel legătura cu centrala (în teorie corect, însă în practică era fals)[1095]. Din precauție, nu a rămas decât câteva ore în casa familiei Nedelcu, iar la plecare, le-a dat peste 30 de cocoșei din cei pe care îi avea asupra sa. Plecarea sa nu a calmat spiritele, căci soții s-au gândit foarte mult ce să facă cu monedele de aur care, dacă le-ar fi descoperit Securitatea sau Miliția, i-ar fi trimis cu siguranță în închisoare. Bărbatul înclina spre a le arunca cât mai departe și a nu mai vorbi niciodată despre ele sau despre cine le-a adus. Avea însă să se lase convins de soția, care stăruia să ascundă măcar o parte din ei în tâmplăria de lemn a casei, afirmând că, la un moment dat, vremurile cumplite pe care le trăiau vor trece, iar lucrurile vor reveni la făgașul lor normal, și atunci vor putea folosi aurul ca să-o ajute pe singura lor fiică și să-i facă zestre frumoasă[1096]. Nu este niciun dubiu că în clipele acelea, Olivia și Petre Nedelcu înțelegeau, măcar în parte, pericolul enorm la care se expun, dar alegeau își riște viața pentru binele și viitorul copilului lor.

De la Hunedoara, Puiu s-a dus la Orăștie, la alți veri, Ioan și Maria Puiu, de care era foarte apropiat, mai ales că în anii războiului locuise la ei și îi ajutase la cooperativa de băuturi alcoolice condusă de vărul său. Mărturiile celor doi soți sunt destul de enigmatice, deoarece ei amintesc că în puținelor ore petrecute de Ilie Puiu în timpul primei vizite, ar fi fost acompaniat de încă un bărbat, fără însă a se elucida cine era însoțitorul. Nici față de aceștia nu s-a ascuns, povestindu-le despre peregrinările sale prin occident și despre cum și de ce a ajuns în țară. Încălcând fragrant instructajul, Ilie Puiu și-a continuat "turneul" de vizitare al rudelor, încheindu-și apoteotic plimbarea prin Transilvania cu o descindere la locuința părintească. "În una din nopți", își amintea mama sa, "a venit Ilie acasă și ne-a spus că a venit că i-a fost dor de noi" [1097]. La întrebările părinților, care încă nu-și reveniseră cu totul din șocul revederii, tânărul le-a spus cu sinceritate unde a fost în străinătate, cum a fost recrutat și a revenit în țară și ce misiuni are. "Eu și cu tatăl său (...) l-am rugat să-și vadă de treabă și să rămână acasă, însă el ne-a spus că nu poate și se uita mereu la ceas, spunând că pleacă pentru că nu e singur și-l mai așteaptă cineva la marginea satului" [1098], rememora cu amărăciune Ioana Puiu. După 30 de minute, fiul său dispărea în negura nopții la fel de neașteptat precum apăruse.

Cronica unei căderi

5 noiembrie 1951, dimineață. 17 zile de la parașutare. Însoțit de tatăl și de fratele său, Wilhelm Spindler intră pe ușa miliției din Sibiu și declară că s-a întors clandestin din lagărele din Iugoslavia, în urmă cu o lună, și vrea să își reglementeze statutul pentru a putea să-și reia o viață normală în țara sa[1099]. Dorul de familie îl determinase să renunțe la spionaj și să-și construiască un alt drum. Milițienii sunt puși oarecum în încurcătură și nu știu dacă să-l creadă sau nu și nici cum să reacționeze, așa că, pur și simplu, îl trimit acasă. Între timp, anunță Securitatea regională, iar ofițerii acesteia bănuiesc că individul este suspect și, la auzul veștii că a fost lăsat în libertate, trimit de urgență o echipă la sediul Miliției pentru a da de urma transfugului. Dar nici nu trebuie

să caute prea mult, căci, în după-amiaza aceleiași zile, nici nu ajunseseră bine locotenentul Nistor[1100] și sublocotenentul Tudor Marta[1101], cei doi reprezentanți ai Securității[1102], că în sediul Miliției intră din nou tânărul Spindler. De data aceasta, este reținut și dus în arestul Securității, unde, în ciuda presiunilor, nu-și dezvăluie adevăratul statut, ci se ține tare de legenda pe care și-o crease. Așa că, fără să știe, Securitatea captura primul parașutist.

În același timp, activitatea celorlalți parașutiști continua independent și, momentan, inconștient față de ceea ce se petrecuse la Sibiu. La câteva zile după ce Săplăcan și Bohn reveniseră pentru a doua oară în munți, la adăpostul din pădure apare și Gheorghe Bârsan care trecuse din nou pe la casa familiei Spindler, numai pentru a afla cu stupeoare că "Vili" al lor se duse la Miliție și nu se mai întorsese acasă[1103]. Așa că s-a văzut nevoit să fie cel care le aducea colegilor săi parașutiști cea mai neașteptată și nedorită veste: Wilhelm Spindler s-a predat autorităților și se află în cercetări. Informația trebuie să-i fi îngrozit pe Săplăcan și Bohn care se vedeau puși în situația de a-și reevalua posibilitățile de acțiune ale grupului, mai ales că aveau toate motivele să creadă că secretul prezenței lor în țară fusese devoalat (ceea ce, surprinzător, încă nu era adevărat). Cum situația nu era deja destul de complicată, până să ia o decizie și cei trei să se pună în mișcare, și-a făcut apariția și Ilie Puiu. Dar nu singur, ci însoțit de Mircea Coman[1104], un adolescent din părțile Făgărașului, pe care-l recrutase (și care, se pare, îl însoțise în călătoriile din zilele precedente), dar de a cărui loialitate ceilalți nu putea fi încă sigur, era lipsit de experiență, antrenament sau orice alt echipament necesar misiunii. Părea însă evident anticomunist și dispus să lupte împotriva regimului instalat după 1945, afirmând că și fusese pentru scurt timp închis pe motive politice[1105]. În plus, dacă el voia să se alăture efectiv grupului de parașutiști, putea miza și pe sprijinul prietenului său Serafim Ilisei[1106], zis Doru, la rândul său deținut politic pentru câteva luni în 1948, care urma să fie omul de legătură ce urma să le furnizeze alimente, hrană și orice alt echipament ar fi avut nevoie. Iar atragerea lor în această acțiune extrem de riscantă este un amestec de hazard (sau, privit cu subiectivism, chiar ghinion), curaj nesăbuit și idealism naiv. În seara zilei de 16 noiembrie 1951, cei doi se plimbau pe drumul ce le lega satele Scorei și Porumbaru din Tara Făgărașului când au dat nas în nas cu Ilie Puiu, care, fără nicio reticență, le-a mărturisit că "sunt venit din Apus cu misiunea de a culege informații" [1107]. Coman și Ilisei aveau să se dovedească foarte dedicați grupului de parașutiști, prezența lor fiind strâns legată de ultimele săptămâni de activitate ale echipei Săplăcan. Primind zeci de mii de lei, Doru le-a procurat alimente, o baterie pentru una dintre stațiile de radiotelegrafie și chiar un măgar cu care ar fi trebuit să transporte bagajele prin munți, a văzut echipamentele și armamentul (luând chiar o pușcă mitralieră), a recrutat, la rândul său, pe Ioan Țeposu și Teodor Munteanu, ambii din Sărata, cu scopul de a-i sprijini pe parașutiști și i-a adăpostit inițial pe Bohn și Bârsan în casa sa[1108].

Săplăcan a încercat încă o dată să facă legătura prin radiotelegrafie cu centrala, însă nici de acum, când ar fi avut nevoie mai mult ca oricând de un sfat, linia de comunicație nu a funcționat. Planul - dacă totuși exista vreunul - părea să clatine din toate încheieturile, așa că liderul grupului a decis să-și părăsească pentru moment colegii și să plece de unul singur spre Uioara Ocnei Mureșului, unde știa că lucrează fratele său și pe al cărui sprijin informativ spera să conteze. Numai că nu a luat-o drumul cel mai scurt, prin Mediaș, ci a ales să meargă pe la poalele munților, până la Sibiu, iar de acolo să cotească spre nord[1109]. Decizia sa avea însă să netezească drumul spre deznodământul tragic.

Ceilalți trei, Puiu, Bohn și Bârsan au luat cu ei un aparat de radio-emise englezesc și, îndrumați de cei doi adolescenți făgărășeni, s-au îndreptat spre satul Sărata unde au fost găzduiți inițial în casa părinților lui Doru[1110]. Bănuind că locuința este suspectă, și-au schimbat ascunzătoarea, instalându-se în șura unui vecin, tânărul Gheorghe Comănică[1111], fiind aprovizionați constant cu alimente și informații din presa centrală de către Doru și Mircea[1112]. Problema era însă că banii românești pe care îi primiseră înainte de a pleca în misiune scădeau simțitor, așa că singura rezolvare era să vândă din cocoșeii de aur pe care îi primiseră ca rezervă. Cum s-a ajuns la decizia ca Ilie Puiu să se ocupe de acest lucru nu se cunoaște și nici ziua exactă când a părăsit șura din Sărata, dar plecarea avea să fie norocul său. Chiar dacă unul temporar.

Însă căderea grupului nu a venit de la cel mai tânăr și neexperimentat membru al echipei, ci de la cel mai matur și încercat dintre cei cinci: liderul lor, Constantin Săplăcan. Ajuns la Brașov, Săplăcan uitase probabil că este într-o misiune pe viață și pe moarte și se vedea probabil încă la Frankfurt pe Main, în zilele presărate cu petreceri destrăbălate. În noaptea de 23 noiembrie a provocat un scandal, fiind reținut de Miliție, ofițerul care-l arestase notând ulterior că

la ordinul de a mă deplasa la restaurantul Unirea și de a aduce pe individul suspect care chefuiește cu lăutari, m-am dus acolo, dar nu l-am găsit. Acesta plecase cu tot cu lăutarii la restaurantul Jiul, pe strada Molotov. L-am găsit, l-am invitat la Miliție și a spus că nu vine.[1113]

Ba mai mult, a încercat fără succes să-l mituiască pe milițian, iar când a văzut că nu mai are scăpare, a leșinat, ușurând practic munca celui care trebuia să-l ducă la cercetări. După ce s-a trezit, Săplăcan a oferit și el o legendă similară cu cea a lui Spindler: fusese închis ani de zile în lagărele italiene și tocmai ce reușise cumva să se întoarcă clandestin în țară[1114]. Numai că în scurt, Miliția Sibiu și-a dat seama că actul de identitate pe care cel reținut în avea asupra sa, pe numele de Constantin Moldovan, este un fals, așa că suspiciunile, în loc să fie înlăturate, s-au acutizat, iar patru zile mai târziu l-au predat pe Săplăcan Securității. După două zile de interogatorii, în care s-a tot încurcat în declarații, iar anchetatorii i-au exploatat fiecare nepotrivire din cele relatate, Constantin Săplăcan a cedat[1115]. A recunoscut că fusese recrutat ca spion, instruit și parașutat în țară împreună cu alți patru tineri.

Misiunea se deconspirase, iar zarurile fuseseră aruncate. Începea vânătoarea Securității.

Încercuirea: capturarea lui Bohn și Bârsan

Odată ce au înțeles că au în arest doi din cinci spioni, Securitatea a trecut la interogarea sistematică și extensivă a acestora. Asupra lui Săplăcan cercetările au continuat imediat după ce și-a recunoscut adevăratul statut, în timp ce Spindler a intrat la câteva zile după sub tirul întrebărilor[1116]. În paralel, DGGGS trimitea note către inspectoratele regionale prin care cerea identificarea și reținerea imediată a celor rămași în libertate[1117]. Însă surescitarea internă provocată de descoperirea grupului de spioni nu putea să nu se reflecteze și în plan extern. La 11 decembrie 1951, guvernul român remitea Washingtonului o notă de protest prin care condamna parașutarea în țară a unui grup format din doi "spioni diversioniști", Constantin Săplăcan și Wilhelm Spindler[1118], și cerea, pe un ton imperativ și prea puțin diplomat, pedepsirea imediată a celor direct răspunzători de antrenarea și parașutarea acestora[1119]. Cu siguranță, Bucureștii știa la acel moment de existența celorlalți trei membri ai echipei, însă cum nu reușise să pună mâna pe ei, preferase să nu-i menționeze, încercând probabil ca, în paralel, să provoace confuzie în rândul serviciului secret american. În spiritul propagandistic al epocii și pentru a amplifica artificial presiunea mediatică, Scânteia publica în zilele următoare, sub semnătura unor persoane oarecare, articole care trebuiau să arate așa zisa indignare existentă la nivelul societății românești față de acțiunea grupului Săplăcan și să fie o dovadă a sprijinul maselor față de

poziția intransigentă a guvernului de la București. Astfel, un anume Panait Ștefan, maistru fierar, asigura că înfierând cu indignare această nouă samavolnicie a imperialiștilor americani, noi, muncitorii și tehnicienii de la uzinele "Steaua Roșie", vom face zid pentru a ne apăra și mai strașnic cuceririle pe care le-am dobândit cu atâtea jertfe, ne vom spori neconținut vigilența, pentru ca în patria noastră să nu mai fie niciun fel de loc pentru spioni și diversioniști, pentru bandiții care uneltesc împotriva păcii și fericirii noastre.[1120]

Răspunsul diplomației americane a venit abia după nouă zile, atunci când întreaga odisee a grupului Săplăcan se încheiase: "Guvernul Statelor Unite nu poate evita concluzia că acest incident fantastic a fost inventat de către Guvernul Român exclusiv cu scopul de a furniza o oarecare bază pentru campania generală de propagandă îndreptată în prezent împotriva Statelor Unite" [1121]. Realist vorbind, era singura poziție pe care Washingtonul o putea avea în această situație, disculpându-se și negând orice implicare, pentru a nu escalada tensiunile care mocneau deja pe frontul secret al Războiului Rece. Nota Legăției din strada Batistei se încheia sec, clar și marțial: "Guvernul Statelor Unite nu este dispus să le acorde (acuzărilor formulate de regimul de la București - n.m.) demnitatea unui alt comentariu" [1122].

În ciuda interogatoriilor sistematice și, fără îndoială, brutale efectuate asupra lui Săplăcan și Spindler, Securitatea tot nu izbutea să-i descopere pe ceilalți trei rămași în libertate și activau pe teritoriul țării. Tot ce puteau face era să scotocească munții și, în special, locurile unde reieșea, din declarații, că fuseseră îngropate parașutele și restul echipamentelor, izbutind să găsească o parte din efectivele cu care fuseseră înzestrați membrii grupului. Dar spionii rămăneau liberi, dincolo puterea de lovire a "brațului înarmat al Partidului" care trebuia să se mulțumească pentru moment numai cu capturarea lui Spindler, a lui Săplăcan și a câtorva dintre sprijinitorii grupului. Astfel, în noaptea de 4 decembrie 1951, o echipă a Securității năvălea în apartamentul din strada 11 iunie, căutându-i pe "bandiți", fără să-i găsească, dar arestându-i pe Gustav Szocs și Ernest Eder[1123].

La fel ca în multe ale povești de spionaj, există un twist neașteptat, nebănuit și nemărginit de tragic. Catapultat într-o lume vecină cu eroismul, dar și cu moartea, Mircea Coman i-a destăinuit mamei sale, Sofia Coman, întâlnirea avută cu luptătorul venit din occident și dorința de a-l sprijini pe acesta și pe colegii lui și poate chiar posibilitatea de a se retrage și el în munți, împreună cu parașutiștii pentru a lupta împotriva comuniștilor până când vor veni - negreșit - americanii. Ca aproape orice mama, ideea de a-și vedea fiul aruncat într-o luptă inegală împotriva unui colos care dispunea de toate resursele tehnice și logistice, de a privi cu resemnare cum tinerețea lui se scurge în întunericul codrilor și frigul pătrunzător al munților, mereu pe fugă și în căutarea armelor Securiștilor, femeia a încercat să-l oprească sau măcar să-l constrângă să nu facă acel pas către un drum fără întoarcere. De una singură nu știa care este calea cea mai potrivită, așa că s-a sfătuit cu bărbatul cu care trăia, fără să bănuiască nicio clipă că acesta este informatorul Securității. Iar el a încurajat-o să-și denunțe copilul până acesta nu face ceva concret și ar fi, așadar, prea târziu. Așa că mama a anunțat Securitatea, crezând sincer că așa "i se vor băga mințile în cap" [1124].

Dar până atunci, băieții au reușit să mai ajungă o dată, la 13 decembrie, la șura lui Comănici unde se aflau ascunși Bohn și Bârsan, pentru a le duce ziarul Scânteia în care era publicată știrea despre capturarea lui Săplăcan și a lui Spindler. Speriați, adolescenții au vrut să rămână în ascunzătoare, alături de cei doi luptători veniți din occident, însă aceștia i-au trimis la Sibiu, unde Coman și Ilisei își aveau domiciliile și unde sperau că li se vor pierde urmele, cel puțin pentru o vreme[1125]. Numai că Securitatea nu mai era dispusă să aștepte, iar când Mircea Coman a revenit la casa din strada Turnătoriei, din apropierea gării, a fost arestat.

La ora șapte dimineața, parașutiștii au fost treziți de zgomotele trupelor de Securitate care înconjuraseră șura lui Comănici, dar și de strigătele gazdei care le spunea că a recunoscut prezența lor. Este perfect plauzibil ca deconspirarea să se fi petrecut în urma torturilor la care a fost supus Mircea Coman în noaptea anterioară. Dar și mai probabil este ca altcineva să fi ajuns la Securitate concomitent cu mama tânărului, dacă nu chiar înaintea ei, iar ofițerii să fi aflat astfel deja de ascunzătoarea din șura lui Comănici. În acest caz, căderea parașutiștilor a venit de la Serafim Ilisei, băiatul de 19 ani care, trecut prin închisorile politice, alesese - pentru motive numai de el știute - să-i trădeze. Pactizarea cu puterea comunistă nu l-a salvat însă de represalii, iar aportul său la capturarea ultimilor trei spioni este eluziv amintit în recursul scris în ianuarie 1953:

Două declarații care le-am dat în anchetă mi-au fost dictate așa cum au vrut organele de anchetă, fără să fiu lăsat să spun și partea pozitivă pe care am avut-o la prinderea parașutiștilor, zăcând că de asta se va avea grijă și în fața instanței să spun numai ce am (ilizibil). Mie mi s-a spus că nu mi se întâmplă nimic prin faptul că am anunțat securitatea Sibiu și împreună cu armata (securitatea Sibiu în număr de 40 - în două mașini) am indicat lor felul în care se poate acționa, iar când ne-am întors la Securitate în Sibiu am fost reținut, apoi considera arestat pentru că parașutiștii și-au dat seama că eu i-am denunțat, au vrut să mă acuze spunând probabil o serie de lucruri nereale.

Consider că datorită mie s-au prins spionul Mateiaș (Mathias Bohn - n.m.) și Bârsan Gheorghe pentru care mi s-a făcut promisiune că voi avea o situație bună și cuvântul de onoare al dlui colonel șeful securității Sibiu[1126] cât și a domnului căpitan Neagu, șeful operațiunii. Tot eu am dat indicații și semnalmente pentru cel de-al treilea spion Puiu Ilie care era plecat (...) fiind post de la mine în casă pentru prinderea acestuia. De aportul meu are cunoștința grupul care a efectuat prinderea parașutiștilor împreună cu organele superioare ale Securității Sibiu, cum și cetățenii din satul Sărata, cât și (ilizibil) gazda acestora m-a văzut împreună cu armata. (...)

Dacă nu m-am dus din prima zi să denunț, așa cum am fost acuzat, este pentru faptul că parașutiștii nu au avut încredere în mine și s-au ferit de a-mi da amănunte din primul moment. Pentru acest motiv am lucrat un timp cu ei trimițându-l pe prietenul meu Coman Mircea să lucreze cu ei, iar eu i-am alimentat spunându-i să facă tot posibilul de a le câștiga încrederea. El probabil pentru a le câștiga încrederea să le fi spus anumite fapte neadevărate care mai târziu spuse de ei Securității au făcut organele de control să creadă că noi nu am fi denunțat niciodată pe aceștia și deși eu am mers cu armata nu s-a luat în considerare - asta fiind adevărata faptă.[1127]

Oricare ar fi fost pista prin care Securitatea înconjurase locuința lui Gheorghe Comănici, era clar că orice încercare a spionilor de a scăpa era inutilă. "Bârsan m-a întrebat dacă e cazul să opunem rezistență", își amintea Mathias Bohn. "Eu i-am spus să facă ce știe. Atunci a scos o pastilă cu otravă, a înghițit-o și a murit pe loc" [1128]. Fie nu și-a mai găsit fiola, fie nu a avut curaj s-o spargă sau să-și tragă un glonț în cap, cert este că Bohn a fost capturat viu. Drumul său se încheiase. Pentru Securitatea, socotelile nu stăteau la fel: trei capturați, unul mort, unul încă liber. Urmărirea continua.

Ultimul agent. Ilie Puiu

În după-amiaza zilei de 10 decembrie, Ilie Puiu s-a urcat într-un tren care mergea dinspre Făgăraș spre Sebeș-

Deva, având în gând, probabil, să meargă din nou la vărul său, Ioan Puiu, din Orăștie. A nimerit într-un compartiment cu o ploieșteancă de 36 de ani, Elena Teodorescu, care plecase la drum spre comuna Conop din Arad, unde cunoștea un măcelar de la care spera să cumpere carne de porc pentru masa de Crăciun. Întâlnirea cu misteriosul bărbat din fața sa avea însă să-i schimbe destinul și să-i curme viața. Pentru cineva care părăsise țara după instaurarea comunismului, Ilie Puiu a pus cu siguranță una dintre cele mai neinspirate întrebări, chestionând-o pe femeie cu privire la mersul bursei, o instituție specifică lumii capitaliste ori nu lagărului socialist. Mirată, aceasta i-a răspuns că nu mai există așa ceva în România, iar de aici discuția a continuat cu tot felul de banalități până când Puiu i-a spus că are un ceas de aur pe care ar vrea să-l vândă, moment în care Teodorescu și-a amintit că are o cunoștință la Săvârșin, localitate aflată chiar pe ruta garniturii feroviare, care i-ar putea ajuta. Astfel că cei doi au coborât orașul fostei reședințe a regelui Mihai I și au mers la casa Iulianei Burtig, unde Elena Teodorescu l-a prezentat pe Ilie Puiu drept nepotul ei. Numai că atunci când a băgat mâna în buzunar, tânărul nu a scos un ceas de aur, ci cocoșei (din lotul primit înainte de plecarea în misiune), ceea ce era deosebit de periculos în acea perioadă și a dus la refuzul Iulianei Burtig de a se implica în afacere.

Dacă tranzacția eșuase, gazda le-a permis celor doi să rămână peste noapte, ocazie cu care Puiu aproape că își deoalează adevăratul statut, fără însă ca Elena Teodorescu să sesizeze. "Când Puiu Ilie s-a desbrăcat pentru a se culca", mărturisirea ulterioară femeia, "a spus că de mult n-a mai dormit într-un pat și că e rău în peșteră" și că "banii de aur nu sunt numai ai lui ci și a celorlalți băieți care rabdă de foame și că el trebuie să riște, să schimbe banii" [1129]. Teodorescu admitea că nu a fost curioasă să-l întrebe pe tânărul al cărui nume nici măcar nu-l știa de ce este nevoit să înnopteze în peșteri și cine sunt ceilalți băieți, afirmând în încheierea declarației că "în timpul nopții eu am părăsit patul meu și m-am dus în pat la Puiu Ilie unde am rămas toată noaptea" [1130]. Pentru băiatul firav din Rusca Montană aveau să fie ultimele clipe de amor din viața sa. A doua zi s-au dus la Conop, unde măcelarul nu era de găsit, s-au întors la Săvârșin unde au rămas pentru încă o noapte, iar în dimineața zilei de 12 decembrie, Elena Teodorescu și Ilie Puiu s-au despărțit pentru totdeauna în această lume.

De la Săvârșin, Puiu s-a îndreptat spre locuința din strada George Coșbuc a vărului Ioan Puiu, unde a ajuns în dimineața zilei de 15 decembrie și avea să rămână pentru 48 de ore, timp suficient să se odihnească, să mănânce pe săturate, să-și procure câteva haine noi și, mai ales, să povestească pe larg despre grupul său, despre instructajul primit în occident și despre misiunea pe care o avea în România [1131]. Măcar de această dată, discuția a fost una folositoare, căci Ioan Puiu i-a oferit o serie de informații legate de starea de spirit din rândul populației, precum și date economice de la fabrica unde lucra. În dimineața zilei de 17 decembrie, Puiu avea să plece de la locuința vărului său cu gândul de a reveni în munți, la ascunzătoarea grupului, neștiind că este ultimul parașutist rămas în libertate.

Capturarea lui Ilie Puiu avea să fie cumva rodul lipsei sale de precauție (în condițiile în care era conștient că Securitatea aflase de existența lor, iar câțiva, dacă nu chiar toți, dintre colegii săi erau deja în anchete), dar și a unui fler al unui ofițer de Securitate care s-a întâmplat să fie în preajma sa. La 17 decembrie 1951, Puiu aștepta în gara Copșa Mică automobilul de Sibiu, însă ceva din comportamentul sau din atitudinea sa trebuie să fi trădat că nu era un călător oarecare. De aceea a fost remarcat de sergentul major Gheorghe Preoteasa de la Securitatea Sibiu care se întâmpla să aștepte, împreună cu fruntașul Constantin Enoiu, același tren de Sibiu. Așa că a rămas cu ochii pe cel considerat suspect și a făcut în așa fel încât, împreună cu soldatul, să se așeze în același compartiment cu Puiu. Prezența celor doi securiști nu l-a speriat pe Puiu, care chiar a încercat să se comporte cât mai natural, întrebându-l pe sergent dacă știe la cât ajunge garnitura la destinație și dacă de acolo are vreo conexiune cu Făgărașul. Planul lui Preoteasa era ca la Sibiu să apeleze la Miliția din gară și să-l rețină pe cel din fața sa, numai că scenariul a fost precipitat de un control intempestiv în halta Axente Sever, din apropierea localității Copșa Mică. O echipă formată din sergentul Gheorghe Camac și caporalul Gheorghe Tudor, ambii de la Miliția CFR, controlau documentele pasagerilor, căutând probabil chiar pe Puiu care, văzând acest lucru neprevăzut, a devenit vizibil nervos. Nu a încercat însă să fugă, ci, stăpânindu-și surescitarea, le-a înmânat celor doi documentele de identitate și, fără ca aceștia să observe, a băgat în gură fiola cu otravă, așteptând să își dea seama dacă urmează să fie reținut, și atunci să se sinucidă, sau scapă de control. Numai că nici Puiu nu remarcase că sergentul Preoteasa, aflat în fața sa, îl urmărea cu privirea și văzuse că își introdusese o capsulă în spatele buzelor.

Nu a durat mult, și milițienii CFR și-au dat seama cu uimire că buletinul primit cuprinde aceleași informații cu cele date în urmărire pe țară și că, de fapt, cel din fața lor este un spion în carne și oase. Imediat l-au somat să se predea, iar următoarele fracțiuni de secundă s-au dovedit hotărâtoare în privința vieții lui Puiu. Tânărul nu apucă să spargă cu dinții fiola, căci sergentul Preoteasa sare de pe banchetă și-l prinde de gât, trăgându-l în jos, pentru a-l împiedica să se sinucidă. În cădere, Puiu scapă capsula și o înghițește, fără să apuce să elibereze conținutul ucigător. Imobilizat, parașutistului i s-a dat imediat să bea lapte, pentru a preîntâmpina efectele nocive ale fiolei și a fost dus în grabă la sediul Securității Sibiu, unde s-a stabilit că este, fără îndoială, Adrian Ștefănescu, identitatea pe care și-o asumase atunci când a fugit din țară și sub care era cunoscut de colegii săi și urmărit acum frenetic de Securitate. Totodată, asupra sa s-au găsit și 98 de monezi de aur și un alt act de identitate pe numele Aurel Beg [1132].

Bucureștii câștigase: spionul fusese capturat viu.

2.7.4. Judecată spionilor

Acuzații, foști hitleriști din trupele SS sau infractori de drept comun, fugiți din țară pentru a nu răspunde de faptele lor penale în fața justiției - au fost recrutați de serviciile de spionaj americane și parașutați pe teritoriul RPR în vederea activității criminale.

Săplăcan Constantin și Bohn Mathias înrolați în formațiile SS, specialiști în asasinarea partizanilor în țările ocupate de armatele lui Hitler, Spindler Wilhelm voluntar în armata hitleristă, Puiu Ilie și Bârsan Gheorghe, urmăriți pentru furturi comise în țară în '49 și '50, s-au întâlnit în lagărele IRO din Italia, pepinierele din care serviciul de spionaj American își recrutează agenții pentru acțiunile lor criminale îndreptate împotriva URSS și a țărilor de democrație populară. (...) [1133]

Fragmentul din referatul introductiv redactat la 20 decembrie 1951 de către maiorului Adrian Frățilă, procurorul șef al parchetului militar București, este elocvent pentru teza pe care Securitatea urma să o cimenteze în cadrul viitorului proces-spectacol. Hitleriști, asasini, hoți mărunți, fugari, spioni, ucigași, trădători - atribute lipite celor patru membri ai grupului Săplăcan care erau, așadar, portretizați drept avatarurile răului absolut, chipuri ale violenței și ale perfidiei occidentului "ațățător de războaie". Este greu de descifrat ce anume s-a petrecut în sufletele celor aflați în boxa acuzaților, căci totul s-a petrecut într-o viteză care probabil nici lor nu le-a lăsat timp să înțeleagă ce se avea să se întâmple cu ei. Aproape zilnic erau interogați, ore în șir, chiar și după ce

rechizitoriul a fost trimis instanței - ba chiar Constantin Săplăcan a fost interogat până și în ziua procesului. În timp ce copiii împodobeau brazii sau repetau de zor colindele, părinții cumpărau cadourile pe care Moș Crăciun urma să le aducă, iar bisericile se pregăteau de slujba nașterii Mântuitorului, cei patru parașutiști erau interogați aproape continuu de către anchetatorii Theodor Micle[1134], Gheorghe Perlea[1135] și Emil Mateescu[1136]. Graba cu care regimul comunist a căutat să încheie "speța spionilor" este cel puțin curioasă, căci la numai cinci zile de la înaintarea de către maiorul Frățilă a referatului introductiv, la 25 decembrie, are loc primul și singurul termen al procesului. Importanța celor patru este relevată nu numai de desfășurarea rapidă și sumară a acțiunii juridice, cât și de faptul că președintele completului care avea să rostească sentința era nimeni altul decât temutul general Alexandru Petrescu care se vedea astfel nevoit să-și petreacă prima zi de Crăciun judecând și condamnând "bandiți" în loc să petreacă în liniștea casei sale și în mijlocul familiei.

Chemați la bară, rând pe rând, Săplăcan, Bohn, Spindler și Puiu au recunoscut întru totul declarațiile date în anchete. Audierile nu au avut nimic spectaculos, cu o singură excepție majoră: toți cei patru fuseseră îmbrăcați în prealabil în uniforme militare de parașutiști și fuseseră fotografiați, în scop propagandistic, cu armele în mână, așa cum fuseseră echipați de americani și nu mai avuseseră când să își schimbe haine. Părea astfel că acuzații au fost aduși direct de pe câmpul unde aterizaseră, iar nu din închisoarea Securității. Rechizitoriul făcut de procurori nu-i viza numai pe cei parașutați, ci era construit în așa manieră încât să servească regimului comunist de la București care voia să acrediteze un întreg complot de spionaj al occidentului, de la presupusa implicare a Vaticanului în pregătirea grupului Săplăcan (prin punerea la dispoziție a mănăstirii franciscane din apropierea Romei) la sprijinul direct al Legației americane de la București. Într-o declarație din ancheta lui Wilhelm Spindler, pe care acesta și-o menținea în fața completului condus de generalul Petrescu, se preciza că ofiterii americani le-ar fi spus că "dacă noi transmitem și telegramele noastre nu vor fi recepționate din cauza timpului sau altei, ele totuși vor fi recepționate de Legația Statelor Unite din București, care le va transmite la destinație" [1137], afirmație foarte discutabilă din punct de vedere nu doar al veridicității însăși, cât mai ales al posibilităților tehnice. Securitatea a încercat să dea o greutate cât mai mare acțiunii, augmentând sau chiar inventând obiectivele pe care parașutiștii le aveau în țară. Pe lângă strângerea de informații și transmiterea lor prin telegrafie, s-a încercat punerea în seama lor și a intenției de a organiza acțiuni de sabotaj, prin aruncarea în aer a unor puncte strategice sau de infrastructură și atacarea unor obiective cu armele din dotare, ceea ce, evident, era neadevărat[1138].

La finalul audierilor, a venit rândul procurorului, maiorul Ioan Spulber, să-și prezinte rechizitoriul, transcrierea textului său păstrându-se, în mod neașteptat, în dosarul penal al lotului:

Tovarăși,

După terminarea desbaterilor acestui proces, Dumneavoastră vă veți retrage în camera de deliberare, pentru a judeca acțiunile criminale, comise de trădătorii aflați pe banca acuzațiilor și a stabili pedepsele ce se cuvin pentru faptele lor mârșave.

Făcând acest lucru, Dumneavoastră vă îndepliniți o sarcină înaltă, încredințată de puterea de stat, aceia de a apăra poporul nostru contra dușmanilor săi. Pentru a putea răspunde acestei sarcini supreme, sentința pe care o veți aduce contra acestor acuzați, trebuie să fie dreaptă și severă.

Imperialiștii pregătesc omenirii un nou măcel. În pregătirea acestui război, un rol important îl au agenții de spionaj și trădătorii din statul nostru. Acuzații trimiși în judecată și asupra cărora trebuie să hotărâți, sunt în serviciul provocatorilor de război. Lupta contra acestora și a uneltelor lor este o datorie patriotică este o înaltă misiune dictată de cauza sacră a apărării păcii și a vieții noi ce o construim.

De aceia, verdictul pe care îl veți da, trebuie să exprime ura și mânia poporului nostru în contra imperialiștilor americani și a agenților săi, spionii și trădătorii de țară.

Această sentință trebuie să exprime dragostea înflăcărată a poporului nostru pentru libertate și democrație, pentru viață și pace.

Prin acest verdict spuneți spionilor și trădătorilor aflați în slujba imperialismului războinic că mergând în contra Patriei noastre, ei merg la moarte (...)[1139]

Probabil că nu a fost nicio surpriză atunci când maiorul Spulber a cerut răspicat și apăsat pedeapsa capitală, arătând spre cei patru, în timp ce privea spre generalul Petrescu, însă auzul acelor cuvinte i-a răvășit pe Săplăcan, Bohn, Spindler și Ilie Puiu. După o asemenea pledoarie și o asemenea speță extrem de delicată, avocatul din oficiu al apărării, Savin Ladislau, nu a putut spune decât că acuzații nu și-au dat seama cu adevărat de ceea ce fac și, rugând completul să țină cont de faptul destinele celor acuzați, de chinurile suferite în lagăre și de dorul de familie, cere să fie înlăturată pedeapsa capitală[1140]. La final, fiecăruia dintre cei patru li s-a dat cuvânt și, rând pe rând, încă îmbrăcați în uniformele cu care fuseseră parașutați, fiecare și-a recunoscut faptele, a afirmat că le regretă și cerea indulgență. După o deliberare mai mult formală, generalul Alexandru Petrescu a dat citire sentinței: "Sentința 1553. Tribunalul Militar București, Secția a II-a, compus din (...) s-a întrunit în ședință publică în scop de a judeca procesul privitor pe: Constantin Săplăcan (...), Mathias Bohn (...), Wilhelm Spindler (...), Ilie Puiu (...). Cu unanimitate de voturi, au fost condamnați la moarte și confiscarea averii pentru tentativa crimei de trădare de Patrie și uneltire contra securității externe a RPR" [1141]. Apoi au fost trimiși în celulă.

Cum anume au primit această veste, se cunoaște numai în cazul lui Constantin Săplăcan, deoarece în celula sa fuseseră adus Stelian Tomescu, un fost agent al SSI-ului, condamnat politic și recrutat ca informator în închisoare, care avea misiunea să-l urmărească și să-l determine să vorbească pe liderul grupului de parașutiști[1142]. Relatarea sa este un veritabil portret al deznădejdiei celui condamnat la moarte:

Seara, pe la opt, a apărut în celulă îmbrăcat ca parașutist. Când și-a luat ochelarii de pe cap, s-a uitat disperat și îngrijorat la mine - era demascat. Și-a dat seama că eu știu de-acum că m-a mințit (Săplăcan nu îi povestise că fuseseră trimis ca spion, ci îi spusese aceeași legendă pe care încercase să o declare după ce a fost arestat la Sibiu - n.m.). Cum să iasă din încurcătură? Problema era prea gravă pentru acest om simplu și, în fond, bun, un băiat care are mult bun-simț! De altfel, s-a văzut că era distrus, copleșit de evenimentele zilei. S-ar fi ușurat dacă ar fi putut vorbi, dar cum să vorbească cu mine, pe care m-a mințit, cum să povestească acum un roman întreg, el, care oricum nu prea știe să vorbească, și mai cu seamă acum, când este complet zdrobit, buimăcit? A ales calea cea mai simplă: nu vorbea deloc. S-a aruncat pe pat, era zdrobit, respira greu. Fuma țigări una după alta, gemea. Când a fost adusă mâncarea, abia de s-a atins de ea.[1143]

Înainte de stingere, a fost scos din celulă și, la fel ca ceilalți colegi de lot, au înaintat recursuri, toate având aceeași formulă standard găsită de avocatul din oficiu:

recurenții crescuți și educați în spiritul naționalismului burghez, înrolați în armata fascistă, cu conștiința lor desfigurată, trăind în mocirla și promiscuitatea lagărelor de refugiați din Germania, Austria și Italia, au fost căutați de către serviciul de spionaj american pentru desfășurarea acțiunii de spionaj la noi în țară.

În așa zisele democrații apusene, au văzut cum numai puterea dolarului dirijează dreptul la viață al oamenilor, fără să fi avut posibilitatea să vadă cum o generație nouă, cu o conștiință nouă alături de URSS în țările de democrație populară își construiesc viața lor nouă, fără exploatarea omului de către om. Elemente șubrede, fără mult discernământ, tentați de bani și de o viață ușoară au comis faptele lor de trădare. În lumina acestora credem că pedeapsa capitală ar putea fi schimbată în aceea a muncii silnice pe viață având în vedere și tinerețea lor.[1144]

Totul însă trebuia încheiat rapid - de ce anume, de vreme ce nici Securitatea nu reușise să "stoarcă" toate informațiile de la cei judecați - rămâne un mister. Pentru Constantin Săplăcan, dimineața dinaintea recursului a fost un timp al deznădejzii, trăirile sale, atât cât mai putea fi descifrate, fiind consemnate de colegul său de celulă: "M-am trezit. <<Nu vă supărați că vă deranjez>> a fost tot ce a spus. Dimineața n-am vorbit mai nimic. Stătea cu capul între mâini, suspina și gemea întruna. Și fuma. La opt a fost chemat la birou (...)" . Era zorii celei de-a doua zile de Crăciun când completul compus din colonelul magistrat Vasile Vlasu și consilierii Ștefan Brăduț și Aurel Casandra judeca speța. Până la prânz, deja stabiliseră, cu unanimitate de voturi, respingerea recursului, iar decizia lor fusese comunicată inculpaților. Sentința capitală rămânea definitivă[1145]. "(...) S-a întors la trei (după-amiază - n.m.)" , nota Stelian Tomescu referitor la Constantin Săplăcan. "S-a aruncat pe pat. Nu dormea. S-a uitat fix în tavan. La patru a fost scos. Era așa de zăpăcit, absent și nefiresc în gesturile lui și în modul cum se comporta, că a și uitat de a-și lua rămas bun. Cu toate că sergentul i-a spus <<Luați tot ce aveți>>, a uitat niște nimicuri pe masă." [1146]

Constantin Săplăcan abia împlinise 29 de ani, iar acum mergea să moară.

2.7.5. Execuția și valorile represive ulterioare

În seara zilei de 26 decembrie 1956, locotenent-majorul Gheorghe Pârvan întocmea un alt proces-verbal din cariera sa de magistrat. Hârtia avea să fie îndosariată în volumul opt al unui dosar penal și păstrat zeci de ani în arhiva Securității. Textul său reprezenta epilogul primului grup de parașutiști instruit de serviciile secrete americane și trimis în România pentru a lupta sau măcar a sprijini lupta împotriva comunismului:

Noi lt. maj. magistrat Pârvan Gheorghe, procuror militar de pe lângă Parchetul Militar București, însoțit fiind de grefierul Anastasiu Gheorghe delat Tribunalul militar București, secția II-a, în executarea sentinței nr. 1533/1951, rămasă definitivă și devenită executorie, ne-am transportat la penitenciarul Jilava (în vederea executării pedepsei cu moartea a condamnaților (...))

Transportându-ne în com. Jilava unde se află penitenciarul Jilava, unde condamnații de mai sus sunt deținuți și unde a fost ales și locul de execuție a pedepsei, astăzi, 26 decembrie 1951, am sosit la penitenciar la orele 16. Aici, am găsit prezenți pe maiorul de securitate Farcaș Alexandru, delegat din partea autorităților superioare locale, medicul penitenciarului dr. Colihman Avram[1147] și directorul aceluia penitenciar căpitan Maromete Nicolae[1148].

La ora 16:30 fiind ficsată (sic!) execuția, înainte de aceea oră însoțit fiind de maior Farcaș, de cpt. Maromete și de grefierul tribunalului Militar București, am mers la fiecare celulă unde se aflau condamnații Puiu Ilie, Mathias Bohn, Wilhelm Spindler și Constantin Săplăcan, încunoștinându-i că a sosit timpul să expieze faptele săvârșite, a fost întrebat fiecare condamnat în parte dacă mai are ceva de mărturisit sau are vreo dorință. La ora 16:20, după ce s-a primit raportul comandantului grupului de execuție, s-a dispus să se citească oamenilor din grupa de execuție de către grefier sentința de condamnare și expunerea faptelor săvârșite de condamnați.

După aceasta s-a ordonat aducerea condamnaților Puiu Ilie, Mathias Bohn, Wilhelm Spindler și Constantin Săplăcan care au fost aduși sub escortă, fiecare însoțit de 4 gardieni ai penitenciarului Jilava, ce au însoțit pe condamnați până la stâlpii de execuție, însoțiți fiind și de directorul penitenciarului.

Condamnații au fost legați la ochi și apoi de stâlpii de execuție cu spatele către grupa de execuție.

După îndeplinirea celor de mai sus, am ordonat comandantului grupei executarea.

Comandantul grupului luând comanda a pregătit armele, ochirea și focul. Condamnații fiind executați, medicul penitenciarului a constatat moartea celor de mai sus.

După constatarea morții de către medicul penitenciarului Jilava, după o oră de la execuție, cadavrele s-au dat în primirea directorului penitenciarului Jilava, pentru cele legale.[1149]

Moartea celor cinci parașutiști nu a însemnat însă și sfârșitul acțiunii represive a Securității, ci numai a primei etape, cea care îi viza direct pe spioni. Urma a doua, în care regimul de la București avea să se îndrepte asupra celor care i-au sprijinit și, în paralel, să găsească orice alt echipament al grupului, care până nu fusese identificat. Astfel, în iunie 1952, o echipă a Securității Sibiu a răscolit muntele Cioarecul, descoperind toate materiale lipsă, cu excepția unei singure stații de emisie-recepție[1150].

Mulți dintre cei care avuseseră legături cu parașutiștii se aflau deja în arestul Securității și urmau să fie anchetați și trimiși în fața instanțelor. Eder Ernest și Szocs Gustav din Sibiu, cei care îi găzduiseră pe Săplăcan și Bohn, fuseseră reținuți încă din seara de 4 decembrie, iar Maria Eder avea să fie și la rândul său adusă în camera de interogatoriu la 22 ianuarie 1952. Gheorghe Comănici, țaranul în șura căruia murise Bârsan, iar Bohn fusese capturat, fusese reținut odată cu eliminarea acestora, cu o zi înainte Mircea Coman căzuse în plasa întinsă asupra locuinței sale, iar Serafim Ilisei a fost dus în arestul Securității în noaptea de 14/15 decembrie[1151], chiar dacă actele oficiale avansează data de 16 ianuarie 1952[1152] (la patru zile după ce și părinții săi, Gheorghe și Maria, fuseseră reținuți). Ceilalți doi sprijinitori din Sărata, Ioan Țeposu și Teodor Munteanu, au fost arestați la 16, respectiv 14 ianuarie 1952[1153].

Cercul arestărilor avea să se extindă neconținut, înghițind și familia lui Wilhelm Spindler: masa sa, Ecaterina, și sora sa, Luiza, au fost reținute la 12 ianuarie pentru că nu și-au denunțat fiul, respectiv fratele, și nu au spus Securității despre armamentul, banii și cocoșeii de aur cu care Vili venise acasă și pe care le-au ascuns împreună. Fiindcă Ilie Puiu a fost cel din urmă arestat, era firesc ca legăturile sale să cadă, la rândul lor, cu o oarecare întârziere: în Ajunul Crăciunului, vârul său Ioan Puiu era ridicat fără nicio explicație de la locuința sa din strada Coșbuc[1154] și, în aceeași zi, Elena Teodorescu era luată din casa unde locuia pe strada Hanibal și dusă la Securitatea din Ploiești[1155]. Nici părinții săi, Constantin și Maria Puiu nu au scăpat, fiind reținuți la 12 ianuarie 1952[1156], odată cu verii săi Petre și Olivia Nedelcu, iar după câteva zile și Maria Puiu avea să ia același drum carceral ca soțul său.

La sfârșitul lui martie, cercetările asupra membrilor grupului de sprijinitori erau aproape finalizate. Cum anume s-au derulat anchetele, poate fi reconstituit parțial din recursurile și cererile de grațiere din anii următori, când cei încarcerăți își găseau curajul de a povesti despre tratamentul pe care l-au îndurat în camerele de interogatoriu. Maria Puiu, verișoara lui Ilie Puiu, mărturisea că "față de procedeele întrebuintate de cei în cauză în anchetarea cazului meu, cum au fost bătaia, carcera, înfometarea etc etc, am fost obligată să recunosc fapte pe care nu le-am săvârșit și să semnez declarații (proces verbale de interogatoriu) pe care eu nu le-am citit și care să rezulte că eu am săvârșit anumite învinuiri" [1157].

A urmat un proces scurt, în care inculpații nu au avut voie să adauge sau retracteze ceva din cele declarate la Securitate, iar la final sentințele au fost deosebit de dure: Mircea Coman și Serafim Ilisei erau condamnați la moarte, Szocos Gustav la 12 ani muncă silnică, Gheorghe Comănici la 10 ani muncă silnică, Ernest Eder la opt ani muncă silnică pentru "tentativă la complicitate de înaltă trădare", Gheorghe Serafim la șapte ani muncă silnică, Petre Nedelcu la șapte ani temniță grea pentru omisiune de denunț, Ioan Puiu la șase ani temniță grea pentru omisiune de denunț, Maria Eder la cinci ani muncă silnică, Elena Teodorescu la cinci ani închisoare corecțională, Ecaterina și Luiza Spindler la câte trei ani închisoare corecțională pentru deținere de aur și armament, Maria Puiu la trei ani închisoare corecțională, iar Ioana și Constantin Puiu, părinții ultimului parașutist, la câte doi ani de închisoare corecțională pentru că nu și-au denunțat copilul.

Pentru Serafim Ilisei și Mircea Coman, primirea sentinței capitale a fost o cruntă dezamăgire, poate mai accentuată decât în cazul parașutiștilor. Măcar o parte din cei cinci spioni aveau experiența războiului, văzuseră moartea în toate ipostazele ei belice, și cu toții înțeleseseră că există - chiar și foarte mică - posibilitatea de a nu scăpa cu viață din misiunea lor. În schimb, Ilisei și Coman aveau 19 atunci când intraseră în jocul periculos al luptei anticomuniste efective de pe frontul secret al Războiului Rece. Abia împliniseră 21 de ani când au auzit cuvintele judecătorului, care-i osândeau la moarte. Și cel mai crunt trebuie să fi fost pentru Serafim, care îi trădase pe spioni și se vedea acum trădat de cei în slujba cărora se pusese, gândurile ce răzbat mai ales din refuzul său de a mai depune cerere de grațiere către Prezidiul Marii Adunări Naționale: Subsemnatul Ilisei Serafim, deținut în penitenciarul Jilava pentru complicitate la tentativă de crimă de înaltă trădare, condamnat de Tribunalul Militar București secția I la moarte, refuz să fac cerere de grațiere (...)

Timpul dela recurs și până la rezolvarea lui prin respingere, fiind de 8 luni, în care interval am fost ținut în condiții insuportabile (eu fiind bolnav, fără asistență medicală, în cele mai grele condițiuni - mă refer la mâncare și cazare - în lanțuri, fără foc), consider că nu mai pot suporta încă un timp în aceste condițiuni. [1158]

Însă dincolo de regimul carceral îndurat, pentru Serafim motivul principal era dat de faptul că pentru regimul comunist nu mai conta faptul că îi oferise pe cei doi parașutiști, fiind în continuare văzut exclusiv drept unul dintre sprijinitorii spionilor. De aceea, tânărul își încheia declarația cu o sentință ca pentru el însuși: "Nu găsesc că pentru asemenea fapte să fiu condamnat la moarte, iar în aceste condițiuni de viață nu mai pot suporta mizeria. Vreau să se termine mai repede într-un fel sau altul" [1159]. Este aproape imposibil de știut dacă mama lui, care era la rândul ei încarcerată, știa despre soarta fiului său, însă cu siguranță trăia un zbucium interior greu de descris în cuvinte, chiar dacă a încercat să-l redea cumva într-o cerere ulterioară prin care solicita să fie eliberată mai devreme:

Dacă aș fi cunoscut acest adevăr (sprijinul acordat grupului de spioni - n.m.) la timp, ca mama care își teme viața copilului și cu datoria de a-l feri de pericol, l-aș fi oprit de a face un lucru nepermis.

Ilisei este singurul copil, singurul sprijin, crescut cu mari sacrificii deoarece a fost operat de 4 ori în pragul morții. Ca orice mama, dragostea mea era egoistă și aș fi cu orice preț să-l păstrez lângă mine, căci alt sprijin și altă fericire nu aveam.

L-aș fi ținut de mână mea închis în casă, decât să-l știu în temniță sau mai rău.

Vă rog d-le președinte să-mi înțelegeți durerea (...)[1160]

Cuvintele femeii cădeau zadarnic, în fața unui complet surd și rece, și, oricum, prea târziu. La fel ca prietenul său Mircea Coman, Serafim Ilisei avea să fie inclus în lotul cel mare de parașutiști capturați în 1953 și al sprijinitorilor acestora și executat la 31 octombrie 1953 în Valea Piersicilor de la Jilava. Avea numai 22 de ani.

2.7.6. Ecourile căderii grupului Săplăcan

Cu toții au nimerit în tabăra greșită și la finele acestuia se aflau în lagărele de repatriere din Italia. Cu toții, destine triste ale unor adolescenți pierduți prin hățișurile istoriei, încercau un singur lucru: să se întoarcă acasă. Pentru un alt război, nici acesta al lor. Li s-a spus că pot să se întoarcă în calitate de avangardă a armatei care îi va elibera pe părinții, frații și surorile lor de comunism. Că vor fi socotiți eliberatori. Au acceptat, căci atunci și acolo, în mizeria și foamea care domnea în lagărele de prizonieri, credeau că era ultima lor șansă. De fapt, a fost ultima lor alegere, pe un drum fără de întoarcere.[1161]

Teza lui Marius Oprea este, fără îndoială, în mare parte adevărată. Spre deosebire de majoritatea celorlalte grupuri de parașutiști care aveau să fie trimise în țară la începutul anilor '50, ca parte a ofensivei exilului și a serviciilor de informații occidentale împotriva regimului comunist de la București, membrii echipei Săplăcan nu erau ghidați de convingeri ideologice. Ceea ce pare să-i fi determinat pe cei cinci să intre în jocul periculos al spionajului a fost dorința de a scăpa de traiul mizer al lagărelor și de spectrul vagabondajului la periferia unei lumi străine. În plus, dorul de casă, de familie, de o viață banală și liniștită i-a bătut cu putere, dovadă că Wilhelm Spindler a cedat după numai două zile de la coborârea din munți și a căutat să "lepede" de trecutul său de spion, în timp ce Ilie Puiu și-a riscat libertatea pentru a-și vizita rudele. Au fost ei însă sacrificați pe altarul unui război care nu era al lor? Greu de croit un răspuns cert la o asemenea întrebare. Totuși, ei n-au fost recrutați împotriva voinței lor, ci de bună-voie au acceptat să intre în proiectul serviciului secrete al american, asumându-și astfel că lupta în care aveau să fie aruncați. Cât despre sacrificiu în sine, problema este și mai delicată. Cel puțin din prisma instructajului și a antrenamentelor prin care au trecut, misiunea lor nu a fost o cacealma în care au fost jertfiți cinci tineri. Structurile americane au investit resurse considerabile în pregătirea lor de la transport și cazare până la armament și logistică implicată în antrenamente, pentru a nu uita și întregul ansamblu de măsuri luate în asigurarea conspirativității. Sunt, însă, și unele aspecte cel puțin discutabile, care aruncă, într-adevăr, semne de întrebare asupra a ceea ce aveau de făcut după atingerea solului, conform planului american. Cum de nu au avut ca scop contactarea grupurilor de rezistență armată, de vreme ce acesta, în 1951, încă erau active și numeroase, iar în zona unde fuseseră lanșați cei cinci se aflau atât Grupul Carpatin Făgărășan (pe versantul nordic) și Grupul Arnăuțoiu (pe cel sudic)[1162]? De asemenea, nu pare să fi fost prevăzut niciun plan realist de scoatere a lor din țară, după îndeplinirea misiunii ori în caz de pericol. Din declarațiile celor patru parașutiști anchetați a reieșit că părăsirea României și trecerea clandestină a frontierelor până dincolo de Cortina de Fier era exclusiv în sarcina lor[1163], chiar dacă nu fusese cu adevărat instruiți în acest sens. Această situație neclară a dat naștere unor scenarii fanteziste, așa cum era cel folosit de Serafim Ilisei pentru a-și convinge tatăl să le acorde sprijin lui Bârsan și Bohn: "fiul său l-a asigurat că dacă spionii sunt descoperiți, le va veni un avion cu care vor fugi din țară, luând cu ei și pe cei care i-au ajutat" [1164]. De aceea, atunci când a fost clar că deconspirarea este inevitabilă și iminentă, după ce au aflat că Spindler se predase, Săplăcan și colegii săi nu au știut cum să reacționeze, ce să facă exact și încotro să se îndrepte, acțiunile lor următoare fiind improvizații haotice care, bineînțeles, au dus la căderea grupului.

Analizând în ansamblul activităților sale, misiunea echipei a fost un fiasco: nu au reușit să stabilească legătură

radiotelegrafică cu centrala, nu au obținut informații din domeniile vizate și nu au creat rețele informative. Mai mult de atât, atunci când au fost încercuți sau pe punctul de a fi capturați, nu au căutat să-și croiască o scăpare cu ajutorul armamentului de care dispuneau (chiar dacă instructorii le recomandaseră acest lucru), ajungându-se la situația finală ca niciunul dintre cei cinci să nu fi tras nici un glonț. Singurul care a respectat, măcar în ultimă instanță, protocolul a fost Gheorghe Bârsan, sinuciderea sa împiedicând Securitatea să afle noi informații despre activitatea de spionaj dusă de serviciile occidentale și, poate mai important, să treacă la arestarea legăturilor lui din țară. Căci poate acest lucru este cel mai dramatic din tot deznodământul: aproape douăzeci de oameni, rude, prieteni sau simpli necunoscuți, au fost încarcerati din cauza spionilor anchetati. Oricât de cinic ar fi, capturarea lor în viață a însemnat distrugerea destinului celor din jur și chiar moartea. Cel mai tragic exemplu este al Elenei Teodorescu, femeia care a avut nenorocul să călătorească în compartiment cu un spion și să-și petreacă două nopți din viață împreună cu poate cel mai nepotrivit bărbat. Condamnată la șapte ani de detenție, a trecut prin închisorile Jilava, Mislea și Miercurea-Ciuc, unde, în martie 1957, a fost găsită spânzurată în celulă. Nici pentru ceilalți, care au supraviețuit detenției, experiența carcerală nu a fost mai simplă: părinții lui Ilie Puiu aveau aproape 70 de ani atunci când au fost arestați, iar verii săi s-au văzut ruși de copiii care au crescut fără mamă și fără tată. Chiar dacă scăpase de arestare, căci Constantin Săplăcan nu apucase să-și contacteze familia (cu toate că asta intenționa, atunci când a fost reținut), mama liderului echipei nu a putut crede că fiul său este cel despre care Scânteia spunea că a fost descoperit ca spion, condamnat la moarte și executat, amăgindu-se că numele de Săplăcan este comun și sigur este vorba de oricine altcineva în afară de băiatul ei [1165].

Căderea grupului nu a însemnat numai drame în interiorul țării, ci se pare că a avut și repercusiuni în exil, însă forma și dimensiunile acestora este relativ neclară. Cea mai evidentă este dispariția din peisajul informativ occidental a lui Teodor Crășnaru, cu toate că este cel puțin discutabilă posibilitatea sa culpă la eșecul misiunii. De asemenea, recrutările pentru viitoarele echipe de spionaj nu se vor mai face din lagărele de refugiați din Italia, ci fie din cele din spațiul german (în special Austria), fie direct din rândul voluntarilor din exilul românesc, oameni care își construiesc un trai confortabil, dar erau dispuși să renunțe la siguranța zilei de mâine pentru o misiune riscantă împotriva regimului comunist de la București. Filierile de recrutare urmau să fie ceva mai așezate, racolările făcându-se nu direct de către americani, ci prin intermediul SIMRE-ului ori a structurii informative a legionarilor. Totodată, antrenamentele și instructajul nu vor mai fi atât de ample din punct de vedere logistic, ci se vor limita numai la centrele din Franța și, uneori, Germania. În schimb, avioanele care îi vor duce pe membrii celorlalte echipe de parașutiști aveau să decoleze tot de pe aeroporturi din Grecia. Însă oricâte schimbări s-ar fi făcut și oricâte aspecte ar fi fost păstrate, riscul rămânea enorm. Iar deznodământul avea să fie la fel de tragic.

3. SIMRE sub conducerea lui Neagu Djuvara. 1952 - 1956

"În primăvara 1952 (...) mi se făcea însă cea mai neprevăzută propunere: să preiau conducerea unei celule de informații sub egida Comitetului Național și în legătură cu serviciile speciale ale marilor puteri occidentale. (...) Cu toate că n-aveam nicio experiență în materie, n-am ezitat o clipă, atât eram de convins în acele împrejurări nici o activitate din emigrație, în dorința mea de a servi țara, n-ar fi putut fi mai importantă. Îmi voi da curând seama de iluzia mea" [1166], își amintea peste aproape o jumătate de secol Neagu Djuvara, cel care avea să fie șeful SIMRE între 1952-1956.

În intervalul în care diplomatul Neagu Djuvara a condus SIMRE-ului au avut loc parașutările unor echipe îndelung pregătite cu sprijin substanțial din partea serviciilor franceze și americane, unul dintre grupuri fiind exclusiv proiectul SIMRE-ului (în timp ce altele veneau pe filieră legionară). Această inițiativă a reprezentat apogeul acțiunilor ofensive duse de către exilul românesc împotriva regimului de la București, însă rezultatul a fost, aproape întotdeauna, dezastruos și tragic. În același timp, structura condusă de Djuvara a dus și muncă informativă, prin intermediul rezidențelor și al altor celule operaționale sau a unor agenți din vestul Europei. De asemenea, spre deosebire de anii în care Opran și Petrescu fuseseră la conducerea structurii, latura contrainformativă, precum și birourile de propagandă și de mobilizare, par să fi dispărut aproape cu totul din arhitectura instituțională a SIMRE. Dar dincolo de mecanismele interne ale serviciului informativ, mai importante au fost rezultatele activității sale. Iar acestea au depășit în gravitate și severitate ceea ce se întâmplase în perioada precedentă.

3.1. Un diplomat la conducerea ofițerilor

De ce un civil și cum anume s-a ajuns să fie tocmai N. Djuvara cel numit în fruntea structurii, după înlăturarea lui comandorul Mihail Opran și a generalului Dumitru "Puiu" Petrescu, sunt două întrebări ale căror răspunsuri țin de întregul proces de reorganizare instituțională a SIMRE, din primăvara lui 1952, în special în raport cu celelalte structuri secrete și politice. Chiar dacă primele demersuri de organizare a unor operațiuni secrete ale exilului românesc în perioada 1945-1947, precum aducerea din Turcia a lui Basil Rațiu, au implicat Comitetul Național Român, odată cu preluarea inițiativei de către Mihail Opran și Dumitru Petrescu, activitatea informativă s-a desprins oarecum de patronajul organismului politic care își asuma reprezentarea emigrației. Fideli principiului de muncă non-partizan, dar și ca urmare a unei independențe oarecum orgolioase care nu accepta amestecul CNR-ului, foștii ofițeri superiori construiseră o structură informativă care "scăpa" de controlul nu doar al lui C. Vișoianu, de la Washington, ci chiar și al lui Virgil Veniamin, reprezentantul acestuia la Paris. Totuși, trebuie menționat că până să se ajungă propriu-zis la debarcarea lui M. Opran și a lui D. Petrescu, ruptura dintre fosta conducere a SIMRE și serviciile franceze a reaprins vanitățile și frustrările care mocneau și a adâncit și mai mult distanțele dintre cei care ar fi trebuit să conlucreze în lupta împotriva regimului comunist. Liderii politici ai românilor, precum Regele Mihai și Constantin Vișoianu, au luat distanță față de conflictul de la Paris, încercând să nu fie atrași într-o dispută care să le pericliteze raporturile cu autoritățile franceze sau cele americane. Dar atunci când situația a fost tranșată în capitala Franței, CNR a profitat din plin de moment și a intrat în scenă, pentru a-și consolida statutul oficial și a readuce SIMRE-ul sub propriul patronaj. C. Vișoianu și ceilalți lideri și-au asumat astfel rolul în circuitul decizional al stabilirii unei noi echipe, iar același Al. Cretzianu avea să fie cel care îi comunica oficial lui Neagu Djuvara invitația CNR de a prelua conducerea SIMRE, propunere pe care diplomatul avea să o accepte. S-a ajuns astfel la o situație ușor bizară, dar elocventă pentru jocurile de putere din culise: Serviciul de Informații al Militarilor Români din Exil ajunsese să fie condus de un civil. Este drept că N. Djuvara avea experiență militară, servise pe front în prima parte a campaniei din Răsărit, însă nu era un ofițer de carieră, ci un civil, un funcționar și un diplomat. Plasarea sa a generat, bineînțeles, unele tensiuni și reticențe din partea unora din nucleul structurii, însă mesajul fusese foarte clar și bine punctat: ofițerii pierdeau statutul aparte, de prim-rang, din ierarhia structurii, care devenea astfel mai asanată și omogenă.

Dar schimbările de raport instituțional nu au fost numai de natură internă. Înlăturarea lui M. Opran și a lui D.

Petrescu marca și scoaterea pe margine a principalelor două voci care cereau sistematic activitate independentă pentru SIMRE și un statut de partener egal, cu drepturi depline, în relația cu celelalte structuri informative, în speță CIA-ul american (care înlocuise CIC-ul) și SDECE-ul francez. În anii cât va fi la conducerea structurii, Neagu Djuvara nu a avut același deziderat ca predecesorii săi, acceptând situația de partener instituțional secundar, care se bucura de colaborarea și sprijinul serviciilor occidentale, fără însă a avea vreun cuvânt la masa principală, SIMRE-ul fiind complet subordonat. Dependenta era atât de clară încât structura românească nu mai avea acțiuni ofensive proprii, dovadă că nici nu au beneficiat de legătură radio directă cu grupul "Fiii Patriei" parașutat în țară în 1953, primind numai informații târzii și secundare din partea ofițerilor francezi și americani[1167]. Inclusiv autonomia resurselor financiare a fost suprimată. Dacă M. Opran avea la dispoziție zeci de mii franci de care dispunea după bunul plac, direcționându-i după voința sa, odată cu schimbarea conducerii, SIMRE nu a mai avut niciun buget propriu pe care să-l administreze fără aprobarea partenerilor occidentali[1168].

Diferențele de paradigmă s-au reflectat cel mai bine în setul de obiective și în arealul de acțiuni al structurii românești după 1952: "Să mențină contactul cu acele țări (cele de dincolo de Cortina de Fier - n.m.), să obțină un maximum de informații, să încerce să facă legătura cu grupurile de rezistență existente sau, eventual, să favorizeze crearea unor asemenea grupuri ca sprijin intern în caz de nou conflict" [1169]. Pe lângă dispariția ideii fanteziste de constituire a unei armate în exil[1170], este frapantă dispariția sectorului contrainformativ, cel care avea rolul de a proteja exilul românesc de agenții trimiși de București, prin identificarea și deconspirarea acestora. Este evident, așadar, cât de important era M. Opran în această muncă laborioasă și complexă, dar și penuria acută de resurse umane capabile de asemenea sarcini, căci odată cu înlocuirea sa, acest aspect dispărea aproape cu totul din obiectivele SIMRE. În plus, obținerea unui "maximum de informații" din interiorul țării este o formulare destul de ambiguă, care însă nu precizează exact modul în care se urmărea îndeplinirea acestei îndatoriri. Dacă în timpul lui M. Opran, SIMRE-ul a căutat să edifice rețele informative, așa cum a fost tragicul proiect al Lyei Popescu, după 1952 acest canal de lucru pare, la rândul său, abandonat. Informațiile aveau să provină fie de la agenți disparați sau de la transfugii ajunși la Paris, fie de la rezidențele rămase active, care însă nu mai aveau aceleași posibilități din cauza numărului din ce în ce mai mic de nou veniți din RPR.

3.2. Ecurile interne ale schimbării de conducere

Cum s-a schimbat structura informativă, în interiorul său, odată cu instalarea noii conduceri poate fi numai dedus și reconstituit din puținele mărturii disponibile. În memoriile sale, Neagu Djuvara afirmă că, din cauza resurselor financiare extrem de limitate, nu și-a permis să păstreze alături de el decât numai doi colaboratori: comandorii Alexandru Vasilescu și Mircea Pătru[1171]. Acesta din urmă, văzut ca "omul lui Petrescu", era singurul din echipa originală care și-a păstrat postul, fiind practic "moștenit" de diplomatul venit să conducă grupul de ofițeri. În sarcinile sale se aflau asigurarea legăturii cu colaboratorii serviciului și plasarea acestora în diferite posturi care să le asigure atât acoperirea oficială, cât și un stipendiu constant, nefiind niciodată implicat, așa cum avea să afirme mai târziu Cicerone Ionițoiu, în instruirea echipelor de parașutiști[1172]. De asemenea, încă din primele luni, între M. Pătru și N. Djuvara a existat o adversitate evidentă, generată de nemulțumirile noului șef față de comportamentul și indiscrețiile colaboratorului său. Una dintre cele mai stridente situații în care fostul ofițer a creat o proastă impresie a fost dineul oferit la Paris în cinstea lui Traian Udrișchi[1173], fostul pilot al Casei Regale, când M. Pătru s-a îmbătat și, în văzul asistenței, a început să se laude cu teancurile de bani de care dispunea[1174].

Nici în privința comandorului Vasilescu situația nu era mai fericită. Dacă N. Djuvara și M. Pătru erau totuși ofițeri relativ tineri, volubili și activi, A. Vasilescu era "un sexagenar arătos, distins și scump la vorbă" [1175] care fugise din țară trecând înot Dunărea. Rolul său în SIMRE era de a recruta marinari români ajunși cu vasele în porturile din occident și de a-i convinge să lucreze pentru structura informativă de la Paris, însă nu a reușit să convingă niciunul, motiv pentru care, în 1953, reprezentanții francezii și americanii au cerut concedierea sa. Neagu Djuvara a încercat să-i găsească o ieșire confortabilă din slujba SIMRE, însă Vasilescu nu a reușit să se adapteze și, după un mariaj eșuat și o serie de probleme financiare, a ales să se repatrieze în România în septembrie 1956[1176]. Gestul său a fost o lovitură nu doar informațională pentru SIMRE (era evident că fostul comandor avea să ofere Securității date din activitatea structurii de la Paris), cât și, mai ales, una de prestigiu: practic, un fost membru al eșalonului superior al intelligence-ului emigrației române pactizase cu regimul împotriva căruia luptase. Nu este de mirare, așadar, că Neagu Djuvara considera repatrierea lui Vasilescu drept o "trădare" [1177].

Este evident că SIMRE s-a contractat numeric odată cu înlăturarea lui M. Opran, care a dus implicit și la plecarea mai multor colaboratori ai săi, dar, în aceeași măsură, precizările lui N. Djuvara nu trebuie luate ad-litteram și înțeles că structura informativă se rezuma la numai trei oameni. Djuvara, Pătru și Vasilescu reprezentau numai conducerea organismului, nucleu în jurul căruia gravitau ceilalți membri, precum Dumitru Neferu, Nechita Obreja, Jak Albu "Chinezul", colonelul Gheorghe Sandu[1178], Sabin Mare și alții. Aceștia nu mai erau însă implicați în acțiuni contrainformative, la Paris, ci aveau să fie repartizați pe noile direcții de activitate ale serviciului secret român din exil. În același timp, au existat însă și persoane care au ales să părăsească structura informativă ca urmare a înlăturării fostei conduceri. Una dintre plecările destul de puternic resimțite a fost cea a fostului ofițer Romeo Bălăceanu, fost combatant pe frontul de vest, care a rămas la Praga după sfârșitul războiului, iar ulterior s-a stabilit la Paris, unde a fost recrutat în SIMRE de către Mihail Țanțu, fostul său coleg de la unitatea de parașutiști. Ferm anticomunist, bine pregătit profesional și cu o amplă capacitate de muncă, Bălăceanu a fost foarte dezamăgit de intrigile care au măcinat structura informativă și au dus la debarcarea lui Opran, deziluzie dublată și de încetarea stipendiului primit, astfel că, în mai 1952, părăsea Franța și se stabilea în Suedia. Plecarea sa lăsa, fără îndoială, un gol care cu dificultate ar mai fi putut fi suplinit într-un serviciu secret aflat într-o amplă criză de personal bine pregătit. Oricât de mult a încercat Securitatea să-și confirme poziția că, prin relocarea sa, Bălăceanu era un fel de "rezidentă scandinavă" a lui Opran, în realitate fostul ofițer pur și simplu lăsase spionajul în urmă, căutând o viață liniștită alături de familia pe care și-o întemeiasă[1179].

Amplă și complexa reșezare logistică a foștilor membri și colaboratori SIMRE ca urmare a schimbării din 1952 a expus și vulnerabilitățile și clișajele existente în mijlocul comunității românești, deschizând practic o "cutie a Pandorei". Eșecul unora era norocul altora, fiind persoane care nu s-au sfiit să profite de slăbiciunea sau poziția precară a unor dintre cei care, de altfel, lucraseră în anii precedenți. Așa a fost cazul lui Ioan Dragu, spre exemplu, care în toamna lui 1952 primea din partea generalului D. Petrescu o mapă cu documente prin care fostul lider al SIMRE căuta să demonstreze că a utilizat în mod cinstit fondurile puse la dispoziția structurii românești. Actele trebuiau să-i fie înmânate personal Regelui Mihai pe care I. Dragu urma să îl întâlnească la Londra. Numai că odată primită mapa, deplasarea fostului ziarist s-a amânat subit, iar documentele nu au mai fost niciodată returnate expeditorului, ceea ce a fost văzut de D. Petrescu drept o trădare grea din partea unui

fost colaborator apropiat. Probabil că acestea au fost vândute serviciilor franceze, căci la scurt timp după aceasta, Ioan Dragu reușea să își achite în mod neașteptat vechi datorii consistente[1180]. Mai grav este că a existat cineva în cercurile desul de restrânse ale CNR și SIMRE care a informat Bucureștiul despre numirea lui N. Djuvara la conducerea structurii informative:

Și aveam în subordine o seamă de ofițeri români. Și ca să vedeți gravitatea lucrului, nu o să dau nici un nume, dar unul din ei a trădat din prima zi, fiindcă două zile după ce eu am fost numit acolo se știa la Ambasada română de la Paris. (...) francezii aveau un spion de-al lor în ambasadă și, deci, francezii au venit și mi-au spus: "Dragă domnule Djuvara, uite ce se întâmplă, nu știm de unde este (?), dar se știe deja la ambasadă că ești dumneata" [1181].

Din păcate, identitatea informatorului rămâne o enigmă cu toate că cei din structura de la Paris au avut bănuielilor lor. Aceste suspiciuni aveau numai să se acutizeze în anii următori[1182], odată cu punerea în aplicare a noii direcții de acțiune ofensivă a SIMRE - parașutarea, în paralel cu alte echipe legionare, a unor tineri îndelung antrenați pentru asemenea misiuni. Obiectivele, deosebit de ambițioase. Speranțele, uriașe. Dezamăgirile, însă, le-au depășit pe toate cu mult.

3.3. Grupul Fiii Patriei

Dintre loturile de parașuțiști anihilate de Securitate în 1953, una dintre cele mai aparte povești o constituie echipa condusă de Sabin Mare, denumită "Fiii Patriei". Și asta nu doar că a fost, de altfel, singurul grup al SIMRE, și implicit al Comitetului Național Român[1183], care a fost trimis în țară în cadrul acestui proiect mai amplu realizat cu sprijin franco-american, ci și datorită biografiilor aproape de necrezut ale membrilor săi. Dar dacă majoritatea celorlalte echipe (cu precădere legionare) au cunoscut un deznodământ al activității lor destul de liniar și tragic, dar și documentat prin prisma cercetărilor penale ale Securității, ceea ce s-a petrecut în sânul grupului Sabin Mare este și astăzi învăluit în mister, conspirații, dezinformări și multe semne de întrebare. Un singur lucru este însă cert: adrenalina și dramatismul au curs din plin asupra celor trei membri.

3.3.1. Sabin Mare. Portretul luptătorului[1184]

Chiar dacă fiecare dintre cei care au format prima (și singura) echipă a SIMRE-ului parașutată în țară în 1953 avea câte o poveste de viață cât un roman de acțiune, existența, activitatea și nenumăratele întrebări care persistă și astăzi nu pot fi înțelese în afara biografiei lui Sabin Mare, liderul grupului. Acesta se născuse la 17 august 1920, în zorii României Mari, în comuna Potău aflată la jumătatea drumului dintre Satu Mare și Baia Mare. Tatăl său, Florian Mare, fusese învățător la școala din sat, iar mama sa, Ana, rămăsese să se îngrijească de cei opt copii[1185]: trei băieți - Sabin, Alexandru (contabil) și Octavian (doctor pediatru) - și cinci fete - Cornelia și Ana (învățătoare), Aurelia[1186] (educatoare), Margareta și Silvia (funcționare)[1187]. Sabin Mare a urmat școala primară în comuna natală și apoi Liceul Teoretic din Satu Mare pe care l-a absolvit în 1939. La fel ca mulți alți tineri din generația sa, a ales o carieră militară, fiind admis la Școala Militară de Ofițeri din Sibiu, de unde, în toamna lui 1940, este transferat la Școala Militară de Ofițeri de Infanterie din Capitală. La 10 mai 1941, ziua națională a României la acea vreme, depune jurământul și este trimis la un regiment din Orșova, unde nu rămâne pentru multă vreme, fiind trimis la Făgăraș, orașul de care avea să își lege atâtea amintiri, ca ofițer la Școala de subofițeri din localitate. După dezastrul de la Stalingrad, cursul războiului începuse să curgă în defavoarea țării, iar pierderile de pe front cereau noi și noi unități. Așa că în 1943, Sabin Mare este trimis alături de Regimentul 10 Dorobanți pe frontul de est, unde se remarcă prin actele sale de bravură pentru care este decorat cu "Cruciada împotriva comunismului". Norocul îi surâde și cu câteva luni înainte de schimbarea de alianță de la 23 august 1944, este retrimis în țară, fiind repartizat la Cercul Teritorial Făgăraș[1188].

Victimă a epurărilor corpului ofițeresc al Armatei Regale Române, la 5 august 1946, a fost scos din cadrele active cu gradul de căpitan[1189]. Între timp, Sabin Mare se stabilise în Făgăraș, unde s-a căsătorit cu tânăra săsoaică Eva Embacher[1190] și a devenit cofetar în faimosul local al socrului său, Friedrich Embacher[1191], aflat într-o casă veche și impunătoare din piața centrală a Făgărașului. Cei doi se cunoșteau încă din 1942, pe când Eva Embacher era elevă la liceul din Făgăraș, iar Sabin Mare îi făcea curte în ciuda interdicției pusă de bătrânului Embacher fiicei sale de a se vedea cu un ofițer român, dorindu-și ca fata sa să se mărite cu un tânăr de origine germană. Și probabil că Friedrich Embacher ar fi continuat să refuze ideea ca Eva să se căsătorească cu Sabin Mare dacă nu ar fi venit, la începutul lui 1945, ordinul de deportare în URSS al tinerilor germani. Disperat să nu își piardă fiica, acesta se vede constrâns să accepte ca ea să devină soția ofițerului român, fiind astfel exceptată de la trimiterea la minele din Donbas, la așa-zisa reconstrucție a distrugerilor provocate de război[1192].

Fotografiile de nunta celor doi, care a avut loc în 1945, au parcă ceva dintr-o lume de poveste, tinerețea și fericirea lor fiind rezumate în zâmbetele largi și privirile pline de liniște și împlinire. Într-o Românie normală, Sabin Mare ar fi moștenit afacerea socrului său, devenind proprietarul celei mai cunoscute cofetării nu doar din toată țara Făgărașului, ci din întreaga țară, căci printre clienții săi se număra și Regele Mihai I, care, nu de puține ori, venea cu mașina de la Castelul Peleş până la Făgăraș doar pentru a mânca din produsele cofetăriei Embacher[1193]. L-ar fi crescut pe Octavian, singurul său fiu, născut la un an după căsătoria cu Eva, nuntă despre care se vorbea în tot orașul, și ar fi fost acel bărbat impunător și respectat în comunitatea locală, licențiat al Academiei Comerciale brașovene. Însă la sfârșitul anilor '40, țara sa nu mai era aceeași pentru care luptase. Noul regim comunist transformase radical societatea, vechile legături fuseseră pulverizate, ierarhiile răsturnate și alte valorile erau cele care contau. Chiar dacă în șoaptă, aproape toată lumea din Făgăraș și din satele din jur vorbea despre tinerii care luaseră calea munților și se împotriveau cu arma în mână comuniștilor, așteptând izbucnirea războiului și venirea salvatoarea a americanilor. Cu siguranță, și Sabin Mare știa toate aceste lucruri și spera în aceleași viitor.

Viața fostului căpitan avea să se schimbe pentru totdeauna într-o zi de vară din 1949/1950 când la locuința sa a apărut un bărbat de vreo 45 de ani care i-a spus că vine din partea lui Ion Chiujdea pentru a-i cere ajutorul pentru un grup de tineri din munți din care făcea partea unui anume Hașu (nu este clar dacă Andrei Halu sau Gheorghe Hașu), o veche cunoștință de-ale lui Mare, din anii războiului. Omul nu era altcineva decât Petre Novac, tatăl elevului Ion Novac din Berivoi, băiatul său făcând parte din grupul lui Ion Gavriil Ogoranu[1194]. Sabin Mare nu a părut deloc surprins, de parcă și-ar fi dorit de mult timp această întâlnire. Și poate chiar o dorea, căci, așa cum rememora I. G. Ogoranu, Mare se aștepta să fie arestat (motiv pentru care plătea pe cineva din Securitatea locală să-l avertizeze în cazul în care urma să fie reținut[1195]) și nu excludea ideea de a fugi din țară ori de a se alătura unui grup din munți, iar aceasta era ocazia de afla mai multe despre cei ce se ascundeau în înălțimile Făgărașului. Așa că l-a întrebat pe cel din fața sa de ce ar avea nevoie tinerii. La răspunsul sec "bani și echipament", fostul ofițer a adus pantaloni, un veston și o pereche de bocanci și i-a dat și 10 000 de lei. Necunoscutul a ascuns totul în desaga pe care o ducea în spate, s-a întors pe gangul casei și a dispărut la fel de conspirativ pe cum și apăruse[1196].

După vreo două săptămâni, timp în care fostul căpitan fusese la Satu-Mare împreună cu fiul său, respectivul a

reapărut în prăvălia Embacher spunându-i în șoaptă că Ion Chiujea ar vrea să-l întâlnească. Și de această dată, S. Mare a acceptat fără niciun moment de ezitare, iar în seara aceleiași zile, la marginea drumului Iași-Hurez de la poalele munților Făgăraș, era întâmpinat de I. Chiujea, Ioan Novac, Andrei Hașu și Ion Gavrilă Ogoranu, liderul grupului Carpatin Făgărășean[1197]. Acesta i-au povestit că supraviețuiesc cu dificultate, dormind "pe unde apuca, prin pădure, prin casele oamenilor pașnici care habar nu au că stau la ei, că nu au trecut pe acasă de ani de zile" [1198]. Zilele și le petreceau schimbându-și locul de campare pentru a nu fi descoperiți de trupele de Securitate care-i urmăreau fără încetare. Singurul moment aparent de cumpănă al discuției a fost atunci când S. Mare i-a întrebat ce coloratură politică au. În ciuda inamicului comun reprezentat de regimul comunist sprijinit de Armata Roșie încă prezentă în țară, diferența ideologică dintre cei care formau sau sprijineau rezistența putea să însemne acordarea sau refuzul ajutorului atât de necesar. După o clipă de tăcere, cei patru au răspuns că sunt legionari. Dar pentru Sabin Mare, care fusese militar, având astfel interdicție de a avea simpatii politice, acest lucru nu a contat. Pentru el, tot ceea ce conta era că oamenii din fața sa luptau cu arma în mână împotriva comunismului, întrebarea sa fiind mai degrabă o simplă curiozitate decât o iscodire cu iz de judecată. După ce le-a dat alți 5000 de lei, Sabin Mare le-a promis că le va da toată muniția pe care o avea acasă (în jur de patruzeci de cartușe de pistol), precum și un șapirograf, hârtie și cerneală pe care altfel ar fi trebuit să le predea autorităților, conform noilor reglementări. Toate acestea, precum și alte haine și perechi de încălțăminte au fost luate de același bărbat prin intermediul căruia intrase în legătură cu grupul lui Chiujea. Ar fi urmat și o patra întâlnire, însă zvonurile despre confruntările din munți și măsurile represive din ce în ce mai dure luate la Făgăraș l-au făcut pe fostul ofițer să nu riște și să nu se prezinte la data și la locul care-i fuseseră comunicate.

Însă prevenția sa era deja în van: în ultimele zile ale lui noiembrie 1950, în timpul unei confruntări cu Securitatea, avea să fie rănit și capturat tânărul Silviu Socol din Berivoi. Anchetat și torturat, Silviu Socol[1199] a mărturisit despre sprijinul primit de cei din grup de la un ofițer deblocat din Făgăraș, pe care îl cunoștea drept "nea cutare" și știa numai că era ginerele cofetarului Embacher. Ultimul detaliu era suficient pentru ofițerii de Securitate să înțeleagă că acel "nea cutare" era, de fapt, Sabin Mare. În decembrie 1950, S. Mare a fost arestat și anchetat la Securitatea din Făgăraș, chiar rapoartele interne ale DGSS-ului menționând că a fost "bătut rău" [1200]. Ulterior, a semnat un angajament (în mod bizar, documentul poartă ca dată a semnăturii 8 septembrie[1201]) și i s-a dat pistol ca să fugă în munți și să-i dea pe cei din grupul lui I.G. Ogoranu. Și mai de neînțeles decât datarea inexplicabilă este superficialitatea credulă a ofițerilor de Securitate care nu doar că l-au eliberat, dar i-au dat și armă. A fost o ocazie pe care Sabin Mare, militar experimentat, nu o putea scăpa. Așa că a fugit în Iugoslavia de unde, în mai 1951, trimitea unor rude îndepărtate scrisori pentru soția sa[1202]. "Defecțiunea" lui Sabin Mare nu avea să rămână nepedepsită, însă cei care au suportat consecințele au fost cei din familia sa: la 29 ianuarie 1951, Evei Mare i-a fost comunicat că în trei zile trebuie să predea cofetăria și să părăsească locuința, fiind nevoiți să se mute într-o casuță de la marginea Făgărașului[1203]. Iar totul trebuia să-l facă singură, căci soțul ei (de care avea să divorțeze formal în toamna aceluiași an) era de negăsit - nimeni nu avea nicio veste, nimeni nu-și putea explica unde și de ce dispăruse, surorile și frații săi schimbând scrisori între ei întrebându-se unde este Sabina Mare.

Pentru Sabin Mare, drumul său înapoi spre țară avea să înceapă de fapt la câteva săptămâni după ce fugise din România și ajunsese în Iugoslavia. În lagărul de la Jacobina[1204], l-a întâlnit pe un tânăr de douăzeci de ani, Gavrilă Pop, care, la fel ca el, fugise din țară în 1950, trecând granița în Iugoslavia și care avea să îi fie unul dintre cei doi viitori camarazi din echipa "Fiii Patriei" [1205]. După mai multe obstacole și greutăți, S. Mare și G. Pop au reușit să se îndrepte spre Austria, ajungând la Salzburg unde au fost recrutați de CIC-ul american. Nu este clar dacă recrutarea s-a efectuat direct sau prin mijlocirea lui Titi Constantinescu sau a altor agenți români, la fel cum nu este limpede când și cum au ajuns să fie transferați în subordinea SIMRE-ului. Foarte probabil, cei doi au ajuns la Paris sau într-una dintre localitățile din jurul capitalei franceze în prima parte a lui 1952, fiind inițial coordonați de Mihail Opran, până la înlăturarea acestuia de la conducerea SIMRE. În Franța aveau să-l cunoască pe cel care urma să fie cel de-al treilea membru al grupului: Ilie Rada, un fost anchetator penal de Securitate ar fi trebuit să fie parașutați în țară.

3.3.2. Ilie Rada. Cadru de nădejde, bandit de temut

Cum a ajuns un fost ofițer de Securitate, care s-a ocupat în mod direct de represiunea în Bihor, să dea o cruntă lovitură ermetice instituției din care făcuse parte și, mai mult decât atât, să se întoarcă în România într-o misiune aproape sinucigașă, din care să fie singurul supraviețuitor? Viața sa a suscitat multe controverse și patimi și a ridicat numeroase întrebări, fiind adeseori privit cu neîncredere, în cazul în care nu chiar fâțiș acuzator. Dar dacă ar trebui un singur cuvânt care să descrie ce a stat la baza destinului său aproape de necrezut, probabil că cel mai potrivit cuvânt al fi hazardul. În toate formele sale.

Ilie Rada s-a născut la 10 februarie 1923 în comuna Albești din județul Bihor, fiind fiul lui Teodor[1206] și al Reveicăi care mai aveau alți patru copii: un băiat, Gheorghe, și trei fete: Ana (căsătorită cu Lacziko Adalbert), Maria și Raveica, asemeni mamei sale. A urmat școala elementară în Hidișel și, din 1935, în satul Răbăgani, iar după absolvirea celor șapte clase primare în 1937 și-a continuat studiile timp de trei ani la Școala de Agronomie din Diosig. După cedarea Ardealului de Nord în urma Dictatului de la Viena, Rada s-a stabilit în comuna Tinca din apropierea localității Salonta unde se pare că s-a apropiat de Mișcarea Legionară, existând date conform cărora chiar ar fi participat în 1941 la rebeliunea din Beiuș. Ulterior, pentru a-și ascunde probabil implicarea în acțiunile cămășilor verzi, Ilie Rada s-a înscris voluntar la Școala de Aviație din Arad, iar după numai două luni fiind transferat la Flotila nr. 1 de Aviație de la Iași.

După evenimentele de la 23 august 1944, tânărul a fost deblocat din armată, cu gradul de sergent, devenind învățător la școala din comuna Sititelec, fiind apoi mutat la școala din Săliște de Beiuș, iar din 1946 la Școala elementară din Coșdeni. Viața sa a luat o turnură neașteptată odată cu înscrierea în PCR în 1947: pentru început, a activat ca simplu activist în zona comunei Ceica din Bihor, însă datorită aprecierilor pozitive primite, cât și ca urmare a crizei de personal a noului regim politic, la sfârșitul aceluiași an a fost propus spre încadrare în Inspectoratul de Siguranță, stabilindu-se astfel la Oradea. Angajarea propriu-zisă s-a petrecut abia la 1 martie 1948, când Ilie Rada a primit rangul de comisar ajutor, însă peste numai jumătate de an, odată cu apariția Securității, a fost promovat la funcția de șef al Biroului 4 din secția I a noii instituții, având gradul de sublocotenent. Conform fișelor biografice întocmite ulterior, în această poziție, I. Rada s-a ocupat de "problemele aparatului de stat, școli și elevi, ofițeri și subofițeri deblocați și problema țărănească și muncitorească, susnumitul având agentura în aceste probleme în orașul Oradea" [1207].

Chiar dacă încadrarea în Securitate îi aduseră lui Ilie Rada un salariu peste așteptări, o locuință confortabilă în Oradea și un statut social la care poate nici nu spera cu câțiva ani în urmă pe când mergea cu bicicleta pe ulițele prăfuite dintre satele Bihorului, noua poziție nu coincidea cu opțiunile sale politice. I. Rada se trezise ajuns într-o poziție în care era forțat să acționeze împotriva ideilor sau măcar a instinctelor sale, contra unor oameni față de care nu considera că s-ar afla pe poziții adverse. Mult mai târziu, la maturitate, i se confesa unui

român pe care l-a întâlnit la Paris (fără să știe că mărturisirea sa se va transforma, apoi, într-o notă informativă) că

a fost ofițer de Securitate, dar mai târziu a fost dezorientat în activitatea sa, căci el care era gata să execute ordinele primite, fără șovăire, la un moment dat își dă seama că deși se sforța să-și facă datoria, seara când mergea acasă parcă un alt Rada din subconștient îl muștra că nu a făcut bine și începuse să se petreacă în sufletul lui o luptă de care mereu dorea să scape și nu reușea, de multe ori nu putea dormi din cauza aceasta. Mi-a povestit că primise o misiune să meargă la un bătrân cu tample albe, fost profesor universitar, n-am prea înțeles ce trebuia să facă, doar am reținut că spunea că în loc să-și facă datoria, i-a spus bătrânului ce misiunea avea și dacă va fi întrebat ce va trebui să spună și din acel moment nu a mai avut pace mereu avea impresia că se știa totul presimțea că este bânuit[1208].

Mai mult decât atât, în 1949, la Securitatea Oradea fuseseră demarate o serie de verificări, iar trecutul său îl urmărea și îl putea ajunge din urmă, riscând să-l transforme din anchetator în anchetat. Interesant este însă că, într-o scrisoare trimisă în februarie 1960 lui Ioan Cioculescu, învățător în satul Albești, Ilie Rada oferea o altă versiune a motivelor care au stat la baza deciziei sale de a părăsi cadrele Securității și de a fugi din țară: Într-o seară în perioada acestor verificări, erau la restaurantul Sedos, împreună cu niște colegi, unde luam masa și alături de mine luase loc șeful meu col. (Ludovic) CZELLER[1209] în compania nevestei sale și a doi căpitani (...).

Doamna mai sus amintită / 25 sau 26 ani soțul 53 / ar fi întrebat în două rânduri cine e sublocotenentul, respectiv referindu-se la mine. Aceste două întrebări, care pentru că a rămas fără răspuns, pe mine m-au condamnat la moarte.

Vă rog în mod insistent să credeți în sinceritatea mea, ceea ce vă spun poate să vă pară aberații lipsite până și de bun simț, dar asta e crutul adevăr.

O săptămână sau două după această seară și două sau trei luni de verificările amintite mai sus, l-a(u) făcut pe colonel să-și adune șefii de secții și să le facă parte de hotărârea luată asupra cazului meu/criminal, dușman de clasă, burghez și așa mai departe (...)/ dacă în două săptămâni nu se reușește să se aducă probe suficiente pentru condamnarea mea, atunci să fiu dus pe frontieră și... să fac serviciul de veci.

Acum cred că nu mai e cazul să vă spun de ce am plecat[1210].

Indiferent dacă a fost vorba de trecutul legionar sau de gelozii și orgolii, soarta sa părea damnată. Așa că în primăvara lui 1949, atunci când o dactilografă cu care l. Rada avea o legătură sentimentală[1211] i-a strecurat informația că numele său ar figura pe lista celor ce urmează să fie reținuți[1212] sau chiar lichidați[1213], tânărul ofițer a înțeles că trebuie să fugă din țară dacă vrea să scape de grozăviile anchetelor și de infernul închisorilor. Spre norocul său, nu era singurul din Securitatea Oradea care se afla la marginea prăpastiei: căpitanul Toma Elekes[1214] aflase, la rândul său, că urmează să fie vizat de o anchetă care i-ar putea aduce neplăceri, tot din cauza păcatelor tinereții, așa că, pornind de la simple aluzii și tatonări, cei doi au căpătat încredere unul în celălalt și au început să o caute o modalitate de fugă din țară, discuțiile fiind purtate aproape întotdeauna prin bilețele lăsate în ascunzători din birourile lor. Atât l. Rada, cât și T. Elekes erau doi bărbați care ajunseseră în structurile Securității mai degrabă printr-un concurs de întâmplări, din dorința de a-și îmbunătăți statutul social și (poate) ca urmare a unor naivități politice. Atașamentul față de ideologia comunistă și guvernul de la București era unul de carton, deoarece, cu toate că participau la urmărirea și anchetarea celor ce se împotriveau noii puteri politice, Toma Elekes și Ilie Rada încercau, în secret, nu numai să părăsească țara, ci și să provoace acțiuni anticomuniste ascunse sub masca activității în cadrul Securității. Cel mai bun exemplu este cel al lui Constantin Groza[1215], care se înscrișese în 1937 în Mișcarea Legionară și participase la rebeliune, motiv pentru care fusese întemnițat la Târgu-Jiu până în 1943. Șantajându-l cu trecutul său în cămașă verde, T. Elekes l-a racolat pe Groza sub numele conspirativ Teodor Nicolae, utilizându-l inițial pentru supravegherea foștilor săi camarazi, dar și a profesorilor și a elevilor de la Liceul de Băieți nr. 1 din Oradea. În aprilie 1949, la două luni după semnarea angajamentului, T. Elekes și, apoi l. Rada, i-au cerut lui Groza să se implice în descoperirea grupurilor anticomuniste prin punerea în aplicare a unor acțiuni de sabotaj, printre care se numărau aruncarea în aer a unor poduri, propunere pe care fostul legionar a refuzat-o cu obstinație și groază[1216]. Greu de crezut că detonarea unor căi de transport ar fi putut coagula opoziția anticomuniștii, dar este evident că cei doi încercau să-l utilizeze în acțiuni concrete și directe împotriva regimului comunist.

În paralel, l. Rada și T. Elekes continuau să caute o variantă de a fugi din țară înainte de a fi prea târziu, iar șansa a venit după câteva luni, chiar dacă tentativa în sine părea spectaculoasă, neașteptată și extrem de riscantă. Cu câteva zile înainte de a o pune în practică, Ilie Rada a fost pentru ultima dată în satul natal pentru a-i vedea pe tatăl său și pe fratele său mai mic, Gheorghe. Era perfect conștient că ceea ce avea să facă urma apoi să se răsfrângă asupra familiei sale, căci, așa cum își amintea Gheorghe Rada, sublocotenentul de Securitate l-a privit, i-a spus "ei, puștiule, nu știi tu ce te așteaptă pe tine", iar apoi i-au dat lacrimile[1217]. La 5 iulie 1949[1218], cei doi s-au urcat la bordul avionului Securității Oradea, împreună cu numeroase dosare de anchetă, sub pretextul că trebuie să le prezinte la sediul central din București. Numai că în loc să îndrepte manșa spre Capitală, aceștia au pus cap-compas teritoriul iugoslav, unde au aterizat după câteva ore, spre uimirea autorităților de la Belgrad și spre stupefacția lui Gheorghe Pintilie. Toma Elekes și Ilie Rada au fost închiși în lagărul de refugiați de la Jagodina, aflat la câteva zeci de kilometri sud de Belgrad (același centru de detenție pe unde aveau să treacă, în 1950, și Sabin Mare și Gavrilă Pop, viitorii colegi al lui Rada în grupul "Fii Patriei", fiind însă aproape sigur că i-a cunoscut pe cei doi mai târziu, în Franța).

Defecțiunea și fuga sa din țară aveau să aibă repercusiuni tragice asupra familiei sale, căci, dacă fostul ofițer le scăpase, Securitatea se putea răzbuna pe apropiații rămași în țară. Cel mai dramatic destin a fost al surorii sale Ana, despre care viitorul său soț povestea în 1954 informatorului "Șoferul" că securitatea/bandiții ăștia/au ridicat pe (...) soția mea care era în etate numai de 14 ani și au ținut-o la pușcărie un an și jumătate, într-o mizerie, pe piatră goală, udată cu apă, au torturat-o tot timpul și apoi după un și jumătate, a venit cineva în inspecție la închisoare și a întrebat-o ce este cu ea acolo? Atunci ea a povestit cum a fost ridicată de securitate, și după 10 zile i sa (sic!) dat drumul din închisoare[1219].

Nici tatăl și nici fratele său nu au scăpat de temniță, aceștia fiind încarcerați numai două luni[1220]. Probabil că intuise ceea ce avea să se petreacă cu apropiații săi rămași în mâinile puterii de la București, sau poate chiar fusese, într-un fel sau altul, informat, pentru că, odată cu trecerea timpului, anticomunismul lui l. Rada se consolidează, iar bărbatul caută o formă de răzbunare. De aceea, în iulie 1950, pe când încă se mai afla în lagărul de la Jagodina, aflat la câteva zeci de kilometri sud de Belgrad, trimitea o scrisoare pe adresa tatălui său, fostul ofițer de Securitate știind că, foarte probabil, corespondența familiei era supravegheată, iar rândurile pe care le scria aveau să ajungă pe birourilor foștilor săi colegi de la Oradea. Așa că pe lângă amintirea

locurilor natale și a dorului de a-și revedea familia, I. Rada strecura în scrisoare și câteva rânduri țintite anume către următorii săi:

v-am mai scris până acum câteva scrisori și nu am primit răspuns, lucru ce nu mă miră deloc fiindcă știu sigur că am încă mulți buni voitori (foști colegi) la Oradea cari așteaptă cu nerăbdare să aflu vești dela mine și se bucură când le primește (sic!), întocmai cum s-ar bucura să-și înfigă ghiarele în corpul meu și să-mi sugă sângele. (...) Dumnezeu va răsplăti ulterior tuturor acei (sic!) cari azi sunt păpuși roșii în mâna celor fără de lege[1221].

Între timp, I. Rada luase legătura cu cineva de la Ambasada Franței la Belgrad și, folosindu-se de câteva cunoștințe comune, a reușit să obțină viza mult așteptată, sosind la Paris în octombrie 1950, unde a intrat destul de repede în serviciul condus de M. Opran pe care îl cunoștea din timpul războiului[1222]. Dorința sa de a lupta efectiv împotriva regimului comunist își găsisse contextul perfect pentru a se împlini, fiind încă de la bun început direcționat către Biroul Ofensiv pentru a face parte din echipele ce trebuiau instruite pentru a fi trimise în țară.

3.3.3. Gavrilă Pop. Tânărul parașutist

"Un flăcău chipeș, înalt, configurație athletică, brunet și cu părul creț" [1223] - așa a rămas Gavrilă Pop în amintirea localnicilor din Pir, satul unde a copilărit și unde s-a întors să lupte împotriva comunismului. S-a născut la 17 octombrie 1928 într-o familie de țărani, fiind al doilea dintre cei trei copii ai lui Octavian și Floarea. Fratele său mai mare, Octavian[1224], a preluat numele tatălui și avea să fie, pentru o vreme, camaradul de aventură al lui Gavrilă, în timp ce Cornelia, sora lor mai mică, s-a stabilit la Timișoara.

Destinul său și al fratelui său s-au schimbat pentru totdeauna în 1950, atunci când cei doi tineri au decis să fugă din țară, izbutind să treacă frontiera în Iugoslavia, unde au fost prinși și internați într-un lagăr de refugiați, muncind pentru o vreme într-o mină de cărbuni. În centrul de detenție de la Jagodina l-a cunoscut pe Sabin Mare cel alături de care va reveni în țară în 1953, întâlnire care, probabil, a cauzat despărțirea drumurilor sale și al fratelui său. Dacă Gavrilă a plecat în Austria, prima oprire fiind în lagărul de refugiați de la Klagenfurt, unde a fost supus unui prim interogatoriu, iar apoi i s-a permis să-și continue drumul spre vest[1225]. Ajuns la Salzburg, a primit găzduire și hrană la un cămin al Bisericii Catolice, unde a fost abordat de serviciile secrete americane, care l-au recrutat pentru instrucție în centrele din Germania și Franța. Dar înainte de a fi trimis în bazele de antrenament, a fost supus unui test cu poligraful, și, în cele din urmă, a sosit la Andilly după un ocol prin Germania.

În schimb, frate său Octavian s-a înrolat în armata americană, iar după perioada de instrucție, a fost trimis în Coreea, să lupte împotriva trupelor comuniste ale lui Kim Ir Sung, susținute de Beijing. Căzut prizonier în mâinile chinezilor, aceștia l-au predat sovieticilor care, la rândul lor, l-au trimis autorităților române[1226]. După ce a călătorit o jumătate din glob, Octavian a ajuns în mâinile Securității la 10 februarie 1953, fiind condamnat la cinci ani temniță grea, din care a executat ceva mai mult de doi, fiind grațiat în 1955. În timp ce fratele său era supus interogatoriilor și, ulterior, cunoștea regimul carceral comunist[1227], Gavrilă Pop se pregătea să se fie parașutat în România. Cei doi nu aveau să se mai întâlnească însă niciodată.

3.3.4. Constituirea grupului

Ce anume a făcut Ilie Rada, primul dintre cei trei ajunși în Franța, vreme de mai bine de un an și jumătate este neacoperit documentar și nici el nu oferă suficiente informații lămuritoare. Cert este că, în ciuda prieteniei cu M. Opran, nu a părăsit SIMRE-ul odată cu debarcarea fostul comandor de aviație, ci a trecut în subordinea lui Neagu Djuvara, noul lider al structurii secrete românești. Aproape concomitent, aveau să sosească la Paris și Sabin Mare și Gavrilă Pop, conturându-se astfel viitoarea echipă ce va purta numele de cod "Fiii Patriei". Despre S. Mare, cel puțin, se cunoaște că în primăvara lui 1952 încă se mai afla la Salzburg, dar în vară se stabilise deja în Franța[1228]. Cel mai probabil, la mijlocul lui 1952 se putea considera că grupul era constituit, iar cei trei se aflau la centrul de instrucție de la Andilly[1229], unde se antrenau sub coordonarea ofițerului american Lorenz și a colonelului francez Beaumont.

Totuși nici Securitatea nu depusese armele, iar spre sfârșitul aceluiași an, inspectoratul din Regiunea Stalin (Brașov) repornea acțiunea informativă pentru identificarea și strângerea de date despre Sabin Mare[1230]. Primele măsuri se luau abia în primăvara anului următor: casa socrului urma să fie pusă sub supraveghere, dintre chiriași trebuia recrutat ca informator o persoană cu dosar curat, iar poștașul va fi însărcinat să anunțe orice corespondență suspectă[1231]. Unul dintre motive era și scrisoarea conspirativă pe care Sabin Mare i-o trimisese în mai 1952 Cornелиei Mureșan, una dintre surorile sale, probabil înainte de a pleca spre Franța. Știind că soțul acesteia dispăruse în încercuirea de la Stalingrad, S. Mare s-a drept un fost camarad german care-l cunoscuse pe domnul Mureșan și-i promisese acestuia că, dacă va ajunge să scape din captivitate, îi va trimite o scrisoare femeii rămase în România. Legenda părea bine construită, însă ceea ce l-a dat de gol pe Samuel Mayer (numele fals luat de Sabin Mare) a fost fraza "cum o mai duce (sic!) Oțișor și fosta mea simpatie Eva", Securitatea, care nu avea cum să nu remarce scrisoarea venită de la Salzburg, înțelegând aluzia la fiul, respectiv soția rămași la Făgăraș[1232]. Însă ofițerii de Securitate nici nu bănuiau cât de curând aveau să aibă ocazia să se întâlnească cu "obiectivul" acțiunii informative.

Vreme de peste șapte luni, cei trei au urmat, sub supervizarea colonelului Gheorghe Sandu, însărcinatul SIMRE pentru cei trei[1233], un amplu program de pregătire și instrucție, ce a cuprins salturi cu parașuta, trageri cu armament american și radiotelegrafie, cel puțin partea finală a antrenamentului desfășurându-se într-o bază izolată din muntele Gerbier de Jonc, la izvorul Loarei[1234]. Foarte probabil, cei trei au utilizat aceleași facilități logistice care erau folosite și de către grupurile de legionari (ori pregătite pe filieră legionară) ce aveau să fie trimise să în țară, în aceeași perioadă. De aceea, pe lângă colonelul Sandu, din partea SIMRE, Mare, Rada și Pop au avut legături, în perioada de instrucție, și cu Mircea Mușatescu[1235], iar, cel puțin Pop, și cu Traian Borobaru, care i-a indicat ca în cazul în care este nevoie să fugă din țară pe cont propriu, să treacă graniță iugoslavă și să caute sprijin la un anume preot Ferestreu din satul Novo Selo din Banatul Sârbesc[1236]. Totodată, erau vizitați periodic de către Lorenz, din partea serviciului secret american, și de Beaumont, ca reprezentant al celui francez, cei doi chiar cerându-le membrilor echipei "Fiii Patriei" să facă o simulare a parașutării în țară, exercițiu pe care l-au executat perfect[1237].

Cei trei urmau să fie dotați cu un aparat de radio-emisie de fabricație americană - a cărui utilizare cădea în sarcina lui I. Rada, care avea asupra sa codurile de comunicație - arme automate, pistoale de mici dimensiuni, grenade și fumigene. Totodată, fiecare avea acte de identitate false, consemnate rămânând numai identitățile conspirative ale lui Sabin Mare și Ilie Rada: Petru Mureșan, respectiv Ilarie Ralea. La fel ca în cazul echipei Robert[1238], în situația în care ar fi fost descoperiți, ceea ce ar fi dus inerent la eșuarea misiunii, era esențial ca cei trei să scape de Securitate (dacă fiecare o făcea pe cont propriu, existau anume puncte de "rendez-vous" unde s-ar fi putut regrupa) și apoi să încerce trecerea graniței în Iugoslavia, unde puteau contacta ambasada americană din Belgrad folosind parola "Carpați" [1239]. Agenții secreți americani din cadrul reprezentanței

diplomatice aveau responsabilitatea de a le facilita ieșirea din țară și revenirea în Franța [1240]. Era de luat în calcul și scenariul în care, odată descoperiți, nu ar mai fi putut ieși din încercuirea Securității: dacă și-ar fi terminat gloanțele, fiecare avea câte o capsulă cu otrăvă pe care o puteau folosi pentru a nu cădea vii în mâinile puterii de la București.

Modul în care s-a așezat ierarhic grupul nu este foarte deslușit, cunoscându-se numai că Sabin Mare fusese ales (sau numit) șef al echipei. Decizia pare să fi avut în calcul două aspecte majore: pe de o parte, S. Mare era ofițer de carieră și avusese o semnificativă experiență a frontului, dar și o solidă pregătire militară. În al doilea rând, lansarea urma să aibă loc în zona în care copilărise și în care încă își păstra numeroase legături pe care putea conta pentru acomodare și dezvoltarea ulterioară a activității. Un aspect mai nebulos ține de chimia și de dinamica internă a grupului, mai ales că singura sursă utilă este în această privință este mărturia lui Ilie Rada din care nu transpare o simbioză aproape perfectă sau o încredere totală a membrilor echipei sau, cel puțin, a sa față de ceilalți doi. Totuși, trebuie avut în vedere faptul că singurul interviu existent a fost luat la mai bine de o jumătate de veac de la misiune, interval în care singurul supraviețuitor a trebuit să suporte numeroase insinuări și reproșuri care și-au pus probabil amprenta asupra viziunii sale. De asemenea, un aspect care trebuie clarificat este apartenența politică sau ideologică a grupului, în raportat, bineînțeles, cu trecutul fiecărui membru și cu filiera instituțională prin care urmau să fie trimiși în țară. În această ultimă privință, lucrurile sunt clare de la bun început: SIMRE, fiind o expresie a Comitetului Național Român (în special sub conducerea lui Djuvara), era dezbrăcată de coloratură politică, singura poziționare fiind cea anticomunistă. În schimb, la o primă vedere, situația nu este atât de limpede prin prisma biografilor. Dintre toți trei, Ilie Rada a avut cel mai evident angajament, prin apartenența sa legionară în timpul Statului Național Legionar. Însă viitorul ofițer de Securitate poate fi considerat mai degrabă un "septembrist" care a intrat nu neapărat din convingere, cât din oportunitate în Mișcarea Legionară, dovadă că implicarea sa a dispărut după Rebeliune. Nu a fost cercetat și condamnat pentru vreo acțiune în zilele din ianuarie 1941, iar ulterior nu a mai activat în clandestinitate. Mai mult de atât, nici în exil nu a avut vreo legătură cu structurile legionare cu toate, aproape sigur, ar fi fost o piesă dezirabilă pentru acestea. În ceea ce privește pe Sabin Mare, sprijin acordat grupului Carpatin Făgărășan nu trebuie înțeles ca pe o dovadă de adeziune politică la coloratura lui Gavrilă Ogoranu (nici măcar în documentele Securității, fostul ofițer nu este încadrat ca legionar ori sprijinul acordat luptătorilor din munți ca "ajutor legionar"). Decizia sa a ținut strict de poziționarea acestora explicit, asumat și înarmat anticomunist și, mai ales, de solicitarea lor de ajutorare, căci nu Mare s-a dus la grupul Carpatin Făgărășan, ci aceștia l-au abordat. Chiar Ion Gavrilă Ogoranu rememora cuvintele pe care Sabin Mare i le-a spus la ultima întâlnire, înainte ca acesta din urmă să fugă din țară, și care aruncă o imagine foarte transparentă a poziționării viitorului lider al grupului "Fiii patriei": "precum preoția e o pecete pe care o porți toată viața și nu te poți lepăda de ea, tot așa pentru mine e jurământul militar. Cât voi trăi, eu voi fi ofițer al Armatei Regale Române și voi acționa în consecință" [1241]. Poate mai discutabilă ar putea fi presupusa sa maghiarofobie, care era rezultatul contextului geografic și istoric în care a crescut Sabin Mare, zona sa natală fiind anexată de Ungaria horthystă în 1940. Este astfel de înțeles (dar nu de aprobat) modul în care se raporta un fost ofițer al Armatei Regale Române, în anii imediat următori celui de-al Doilea Război Mondial, la o relaționare interetnică încă puternic marcată de traume și tensiuni. Cel mai simplu caz era al lui Gavrilă Pop, care nu putea fi acuzat de încadrare legionară, de vreme ce avea numai 12 ani la momentul în Mișcarea a fost interzisă și activitatea sa a dispărut din spațiul public. Nu este foarte clar cum era încadrat politic conform șablonului Securității, însă fratele său, cel care l-a îndrumat în fuga din țară și în prima parte a exilului era catalogat drept "apolitic". Este evident, așadar, că, din punct de vedere politic, în 1953, cei trei membri ai grupului "Fiii Patriei" aveau o poziționare asemănătoare: ferm anticomunism.

Chiar dacă aveau puncte comune, asta nu însemna și că animozități sau îndoielile nu ar fi existat în sânul "Fiilor Patriei", însă acestea trebuiau lăsate la o parte căci în iunie 1953, Sabin Mare, Ilie Rada și Gavrilă Pop se pregăteau pentru ceea ce putea fi misiunea vieții lor, fără să știe că, de fapt, avea să fie și ultima misiune. La sfârșitul lunii, plecau cu un avion spre Grecia, unde vreme de câteva zile au așteptat să fie parașutați în România comunistă.

3.3.5. Infiltrarea

În noaptea de 30 iunie/1 iulie 1953, un avion militar american decola din apropierea Atenei, avându-i la bord pe cei trei membri ai grupului "Fiii Patriei", îndreptându-se spre nord. Arsenalul cu care au plecat era unul consistent și divers: pistoale automate cu câte 300 de cartușe, câte un pistol cu 200 de cartușe, câte un pumnal și câte o hartă, șase grenade, lanterne mari pentru semnalizarea următoarelor avioane care urmau să mai aducă echipe, precum și becuri cu care se putea amenaja o pistă incognito de aterizare. În plus, aveau sume mari de bani românești, cocoșei de aur, sticlucle cu lichid ce paraliza mirosul câinilor urmăritori, somnifere și capsule cu otrăvă, o stație de radioemisie, aparate de fotografiat, douăsprezece hărți, dar și un stilou care masca de fapt o armă ce le permitea retragerea în cazul în care erau atacați. Potrivit lui Gavrilă Pop, mecanismul era unul atipic: "se introduce cartușul înăuntru, când ești surprins și nu vrei să faci uz de armă ca să nu faci zgomot, scoți stiloul din buzunar și declanșezi gazul lacrimogen, care orbește omul pentru 48 de ore. Astfel ai timp să fugi" [1242]. Nu aveau însă să folosească niciodată această armă atipică, cu toate că desfășurarea ulterioară a misiunii avea s-o solicite.

Aeronava a trecut Bulgaria, apoi Dunărea, a tăiat Câmpia România și vârfurile Carpaților, parcurgând în viteză podișurile transilvănene, până când granița cu Uniunea Sovietică apărase la orizont. Locul prestabilit și locul unde a avut loc efectiv parașutarea sunt incerte. Se pare că cei trei ar fi trebuit să ajungă pe malul Someșului, nu departe de satele Potău, Cărășeu și Apa, meleagurile unde copilărise Sabin Mare și pe care le cunoștea atât de bine. Însă poate că din teama de a nu fi reperați de radarele românești ori de cele sovietice sau dintr-o eroare de navigație, agenții au fost lansați tot pe malul Someșului, dar mai aproape de Dealurile Chioarului, la nord de localitatea Jibou [1243]. După ce toți trei au sărit din avion, aparatul de zbor a făcut o întoarcere bruscă de 180 de grade, îndreptându-se spre baza din Grecia și reușind să își ducă la bun sfârșit misiunea fără să fi fost detectat de aviația de vânătoare română. Conform dosarelor fostei Securități, misiunea se bucura încă de un secret absolut, Bucureștiul neștiind la acest moment de sosirea "Fiilor Patriei" [1244]. Versiunea documentară este însă contrazisă de mărturia lui Rada, care afirmă că încă de la intrarea în spațiul aerian românesc, aeronava americană ar fi fost escortată de două avioane de vânătoare ale regimului comunist, care însă, în mod bizar, au lăsat-o practic să survoleze țara până aproape de granița nordică cu Uniunea Sovietică și apoi să se întoarcă în siguranță. Mai mult de atât, fostul membru afirmă că ar fi fost parașutați la Marghita sau la Apa, în comuna de unde era originar Mare, și când am ajuns la Apa (nu e clar unde afirmă Rada că au fost lansați - n.m.) unde am fost parașutați, după o oră a venit securitatea, patrule de securitate, care trăgea în pădurea în care noi trebuia să ne ascundem. Din fericire, n-am... fost în pădurea aia, am fost într-un boschet, în altă parte. Și când am auzit că trag, au tras toată dimineața până la prânz, trăgeau așa, aiurea, în pădure, ca să ne scoată ca pe iepuri. [1245]

Fără a nega veridicitatea mărturiei lui Rada, descrierea sa a primelor ore ale misiunii nu este confirmată documentar. Nu există nicio notă sau vreun raport care să ateste că Securitatea se aștepta la sosirea lor, că ar fi fost identificată o aeronavă străină care a survolat teritoriul țării sau au fost dislocate trupe care au căutat parașutiști și care ar fi tras ore în șir în speranța de a-i găsi pe aceștia. Dacă ar fi fost așa cum afirma membrul grupului trimis de SIMRE, atunci ar fi urmat nesfârșite căutări frenetice, așa cum s-a petrecut, de altfel, după descoperirea lor peste numai câteva săptămâni. Or, după orele de rafale continue de armă, cercetările s-au încheiau subit, ca și cum Securitatea s-ar fi resemnat cu ideea că parașutiștii nu au fost de găsit. În realitate, imediat după atingerea în siguranță a solului, aceștia au îngropat parașutele, căștile, dar, în mod inexplicabil, și armele (sau cel puțin o parte a lor)[1246]. Din fericire, fragilul echipament de radio-emisie nu fusese afectat de șocul aterizării, așa că Rada l-a putut pune în funcțiune și a transmis către Paris că ajunseseră în siguranță pe teritoriul românesc și urmează să treacă la faza următoare a misiunii lor[1247]. Este prima din cele două utilizări certe ale aparatului de emisie-recepție, existând însă posibilitatea, neconfirmată însă, ca și alte transmisiuni să fi avut loc ulterior, prin care echipa din țară comunica informații economice, militare și sociale obținute de la cei cu care au intrat în contact în săptămânile următoare[1248]. În ciuda distanței dintre locul de parașutare și comuna unde locuia numeroase rude ale lui Sabin Mare, grupul s-a deplasat cu succes la Apa. Anticipând că locuințele părinților și ale surorii sale pot fi sub supraveghere, S. Mare și camarazii săi au apelat la familiile lui Iosif Bonta[1249] și Gheorghe Bonta[1250] care, după ce au trecut peste uimirea și spaima generate de oaspeții neașteptați, le-au oferit găzduire în podul grajdului de animale, precum și în ampla pivniță din curte. Liderul grupului a cerut rudelor sale să nu spună nimănui despre prezența sa în țară, însă soția vărului său nu s-a putut abține și i-a destăinuit Aureliei Cosma că Sabin Mare, a revenit în țară și, împreună cu alți doi tineri, stă ascuns la locuința ei, propunându-i să-și întâlnească fratele. Revederea celor doi a fost un moment nu numai emoționant pentru amândoi, cât și revelator pentru idealurile care îl animau pe fostul ofițer al Armatei Regale. Aurelia Cosma își amintea că (atunci) când am auzit că-i vorba de fratele meu, m-am dus acolo, și tare am plâns atunci, pentru că stiam ce urmează, cât erau de persecutați toțiăștia care erau suspecti. Și i-am spus: "Eram fericiti că ești acolo și-ai scăpat de Securitate, de ce te-ai întors?" . Și el, săracu', o zis: "Noi trebuie să luptăm toți pentru țară, să nu așteptăm să vină străinii să lupte pentru noi" . Și zice: "În alte țări mult mai mulți au fost parașutați, care-au voit să meargă să lupte... Românii au fost cei mai slabi" [1251]. Și așa m-a impresionat...[1252]

Aurelia Cosma l-a avertizat pe Sabin Mare că Securitatea îl caută neîncetat din 1951, iar Apa este un loc periculos pentru a fi utilizat ca ascunzătoare de lungă durată. Așa că Mare și camarazii săi au decis să își ascundă o bună parte din provizii și echipamente în casa lui Gheorghe Bonta (care, în prealabil, conform instrucțiunilor, dezgropase parașutele[1253]) și să își schimbe gazdele, hotărând să străbată aproape 200 de kilometri până în satul Albești din comuna Răbăgani, județul Bihor, unde intenționau să apeleze la o rudă a lui Ilie Rada. Este greu de stabilit când au părăsit Apa (probabil pe 6 sau 7 iulie) și ce traseu au ales, dar cert este că în seara zilei de 10 iulie 1953 cei trei au apărut la ușa casei unde locuia Ioan Bidileanu[1254], unchiul lui Ilie Rada, eveniment care i-a schimbat viața pentru totdeauna și a cărui amintire nu l-a părăsit niciodată. Într-o discuție purtată cu ofițerul de legătură, la sfârșitul lui decembrie 1954, I. Bidileanu rememora acea fatidică vineri noapte:

După ce m-am culcat, cineva a bătut la ușe. Eu am întrebat că cine e. El a răspuns: "Miliția caută pe Rada. Vino și deschide" . Eu atunci am zis că să aprind lanterna, prima dată. El a zis: "Nu aprinde, eu sunt(,) Ilie" . Am început să tremur de frică și l-am întrebat: "De unde vii? Ce cauți la mine? O să te prindă cineva aici la mine" . Rada: "Nu plânge mă, fii băiat deștept, n-ai nicio frică. Nu se întâmplă nimic. Noi am venit pentru festival (al tineretului - n.m.)[1255]. Am trecut și pe la voi să vă văd ce mai faceți. Nu fi fricos. Plec imediat numai să-mi dai să mănânc ceva. (...) Pune într-un castron mai mare, pentru că mai sunt cu mine doi oameni (...) Ar fi bine să-i chem și pe ei în casă" . (Bidileanu - n.m.): "Măi, Ilie! Se scoală fata (fiica lui Ioan Bidileanu - n.m.) și vă vede. Să nu spună la cineva" . Rada: "N-ai nicio frică, că în curând vin americanii și ne scapă" [1256].

Nu mai că Rada și cei doi camarazi ai săi nu au plecat după ce au luat masa, ci au rămas în casa lui I. Bidileanu pentru trei nopți, în ciuda temerilor unchiului său[1257]. La fel ca în multe alte cazuri ale agenților SIMRE ajunși în țară, conspirativitatea lor poate fi catalogată, cel puțin, drept discutabilă. Având bani românești primiți înainte de plecarea în misiune, I. Rada l-a pus pe unchiul său să cumpere provizii, cantitatea mea de alimente procurate de țăranul din Albești putând să atragă atenția și să ridice semne de întrebare din partea potențialilor informatori din sat. În plus, chiar Bidileanu puncta că cei trei păreau foarte încrezători în forțele proprii și în iminenta prăbușire a comunismului, fiind lipsiți de precauție: unul dintre ei i-a dăruit un ceas nou, de origine occidentală, iar fiica sa a primit un inel. l-au cerut apoi să-i pună în legătură cu un anume Gogu, milițian pe care fostul ofițer de Securitate îl cunoștea și credea că poate avea încredere în el, însă respectivul fusese relocalat la un alt post[1258]. După două zile, membrii grupului au decis să abandoneze locuința lui I. Bidileanu și să se mute într-o pădurice de la marginea comunei Albești unde au încercat să își construiască un adăpost provizoriu. De ce au ales să părăsească locuința modestă, dar care le asigura un minim de confort și conspirativitate pentru un bordei ce trebuia perfect camuflat și păzit reprezintă numai unul dintre multele mistere care însoțesc povestea misiunii lor. Planul lor a fost însă dat peste cap de vestea primită a două zi de la I. Bidileanu, conform căruia Securitatea ar fi aflat de prezența lor (ceea ce, din nou, pare să nu fie adevărat)[1259]. Speriați că ar putea fi capturați, cei trei au părăsit intempestiv bordeiul și au decis să se îndrepte spre nord, spre a treia variantă de găzduire pe care o aveau, la familia Luhasz din Pir, în care Gavrilă Pop avea încredere. Cei trei au ajuns în comuna bihoreană pe la mijlocul lui iulie 1953, unde aveau să rămână aproape o lună. La locuința bătrânului Vasile[1260] și a soției sale Floarea Luhasz[1261], se găseau Ioan Luhasz[1262], un tânăr de 19 ani, care tocmai absolvise liceul și surorii sale, Maria[1263], cu un an mai tânără, și Emilia[1264], mezina familiei. Parașutiștii au fost găzduiți în primă fază în casă, în apoi, li s-a amenajat o ascunzătoare în curte, unde "în spatele peretelui din fundul pivniței ai mai săpat o grotă de dimensiuni considerabile, 8 x 3 m, deci o incintă de 24 m2, în care se putea intra printr-o deschizătură de mici dimensiuni, la prima vedere neînsemnată, special amenajată, iar camuflajul fiind realizat doar din obiecte casnice vechi, aruncate de-a valma, pentru a distra atenția (...)" [1265].

Toți cei cinci membri ai familiei i-au sprijinit într-un fel sau altul pe parașutiști, însă de departe cel mai consistentă activitate a avut-o Ioan Luhasz care a îndeplinit rolul de curier. Chiar dacă lansarea din avion și peregrinările ulterioare avuseseră loc la câteva sute de kilometri de Făgăraș, misiunea grupului rămânea contactarea grupurilor de rezistență din munți și, date fiind contactele anterioare ale lui Sabin Mare, în special a celui condus de Ion Gavrilă Ogoranu. Totuși, posibila deplasare spre Brașov a echipei i-ar fi expus pe membrii

acesteia unor riscuri uriașe, în ciuda actelor false de identitate pe care le aveau. Așa că sarcina a fost preluată de Ioan Luhasz, prietenul din copilărie al lui Gavrilă Pop, misiunea sa fiind de a-l găsi la Sibiu pe avocatul Grigore Cioloboc[1266] din Făgăraș, pe care Sabin Mare îl cunoștea și considera că poate conta pe el pentru a-l repune în legătură cu partizanii din munți. După câteva tentative nereușite, I. Luhasz a izbutit să îl găsească pe G. Cioloboc, predându-i acestuia câteva mesaje scrise din partea lui Sabin Mare care-i comunica faptul că se află în țară și îi cerea să se deplaseze la Pir pentru a-l întâlni. G. Cioloboc a venit în comuna sătmăreană la 11 august și, după ce S. Mare i-a prezentat pe colegii săi, cei doi s-au retras într-o încăpere separată unde au discutat toată noaptea. Cu ajutorul avocatului (care însă pierduse orice legătură cu partizanii încă din 1952), Sabin Mare spera să ia contact cu "Grupul Carpatin Făgărașean" pentru a afla starea în care se află membrii acestuia, ce nevoi au și ce perspective par să se întrevadă. Pe baza acestor informații liderul grupului "Fiii Patriei" spera să-i convingă pe francezi și, mai ales, pe americani să le parașuteze celor din munți alimente și muniții[1267], pentru a-i ajuta să reziste până la mult așteptatul conflictul dintre Est și Vest care avea, în mod inevitabil, să ducă la eliberarea României.

Acțiunea pe linia G. Cioloboc nu avea însă să se mai materializeze din cauza căderii grupului, iar restul activității lor din săptămânile în care au fost prezenți la Pir pot fi reconstituite cu greutate. Unul dintre puținele crâmpoșe acoperite documentar este stabilirea contactului între Gavrilă Pop și sora sa care locuia în Timișoara. Gavrilă Pop, Cornelia Silimon[1268] și Vasile Silimon[1269], soțul acesteia, s-au întâlnit la 3 august 1953 în cimitirul din Pir, iar Gavrilă Pop i-a cerut surorii sale ca, în cazul în care vine cineva din partea lui, să trimită o scrisoare la o adresă anume din Austria în care să insereze informațiile pe care i le va da necunoscutul[1270]. În paralel, Ilie Rada a repus în funcțiune aparatul de emisie-recepție, încercând să restabilească legătura cu Parisul, ceea ce se pare că a și reușit (căci în seara de 13 august primea un mesaj codat[1271]), chiar dacă Neagu Djuvara, șeful SIMRE, își aducea aminte că nu ar fi fost primit niciun semnal radio de la "Fiii Patriei" [1272].

În general, cei trei membri ai grupului au stat mereu împreună, dar au existat și cel puțin două excepții: prima dintre ele l-a implicat pe Sabin Mare, despre care se cunoaște faptul că la sfârșitul lui iulie 1953 s-a decis să revină la Apa pentru a recupera din proviziile și echipamentele lăsate în casa în care fuseseră ascunși în primele zile după parașutare. Soarta a făcut însă ca revenirea lui să cadă în cel mai neprielnic moment: tocmai murise soția unui dintre verii care locuiau în clădirea în care fusese ascuns, iar curtea era plină de rude și prieteni veniți la înmormântare și la pomână. Chiar dacă ar fi reușit să se strecoare neobservat printre zecile de persoane și să urce în podul casei, riscul să fie descoperit de vreunul dintre copiii nu era deloc de neglijat. Așa că S. Mare a apelat la sora sa, cerându-i găzduire pentru o singură noapte, înțelegând că fiecare zi petrecută la Apa este un risc uriaș. Abia cu această ocazie a aflat și învățătorul Ioan Cosma[1273], soțul Aureliei, de prezența cumnatului său și a acceptat pe loc nu doar să păstreze secretul, ci și să-l ajute în scurtul interval cât avea să fie ascuns în podul casei sale. Sora lui Sabin Mare povestea peste mai bine de o jumătate de secol că:

Sigur că l-am primit (pe S. Mare - n.m.). Și asta a fost apoi nenorocirea mea și mai ales a soțului meu, că el nu știa de venirea lor. Abia când o venit a doua oară fratele meu o știut. Și bineînțeles că el o stat cu el în pod, că la noi acasă se pregețea pomana, și erau fel de fel de femei străine, și n-a vrut să fie cumva observat. Soțul meu s-a ocupat de el atât noaptea, cât și în ziua cât a stat... Ce-au discutat... și de ce-a fost așa de grav condamnat soțul meu nu știu...[1274]

Versiunea Securității, acreditată în procesul-spectacol instrumentat în toamna aceluiași an, spune că Ioan Cosma l-ar fi ajutat pe S. Mare să realizeze ștampile și acte false[1275] și i-a oferit informații militare, politice și economice în scop de spionaj. Fostul ofițer avea deja documente de identitate făcute în atelierul CIC-ului, de o calitate cu siguranță mai bună decât ar fi putut fi făcute cu instrumentele avute la dispoziție într-o casă țărănească. Cât despre informațiile furnizate, acestea nu puteau fi decât cele publicate de chiar de regimul de la București. Așa cum sublinia apăsător și Aurelia Cosma, un cuplu de învățători care își duceau existența într-o comună pierdută în nordul țării nu avea cum să aibă acces la alte informații decât cele din "Scânteia" ori de la radioul național. A doua zi dimineață, Sabin Mare a părăsit Apa și a revenit la Pir, unde s-a reîntâlnit cu echipa sa.

3.3.6. Descoperirea

Se spune că 13 aduce ghinion. Această superstiție și-a avut una dintre puține confirmări în destinul grupului "Fiii Patriei", căci 13 august 1953 a fost ziua fatidică. Dimineața, Gavrilă Pop a părăsit casa în care se aflau Sabin Mare, Ilie Rada și familia Luhasz cu gândul de a pleca la Apa, pentru a aduce echipamentele și proviziile care rămăseseră la locuința familiei Cosma[1276], fiind așadar al doilea moment în care unul dintre cei trei se despărțea de colegii săi. Ce nu știa Pop era că în acele momente avea să-i vadă pentru ultima dată pe cei doi camarazi alături de care fusese parașutat în țară[1277]. Pe drumul de la Pir la Apa se afla și Satul Mic, locul unde se găsea fosta soră catolică Sabina, pentru care Pop avea două scrisori pe care i le dăduse Sabin Mare, care la rândul său le preluase din exil, de la părintele Mueller și sora Anunciata, fostă călugăriță la Institutul Sfânta Maria din București. Fostul ofițer Neagu Cosma, implicat în acțiunea de anihilare a grupului "Fiii Patriei" și devenit, mai târziu, șeful contraspionajului comunist, susținea că Pop nu era deloc mulțumit de sarcina de a o contacta pe sora Sabina, responsabilitate trasată de S. Mare și că, în timp ce se îndrepta spre Satul Mic, de două ar fi vrut să abandoneze misiunea și să se ducă la sediul Securității de la Carei, pentru a-și devoala acțiunile și de a ajuta autoritățile comuniste să-i captureze pe cei doi camarazi ai săi, în speranța primirii unei clemențe din partea regimului de la București[1278]. Aproape sigur ipoteza este falsă, servind exclusiv scopului propagandistic al Securității de a-și denigra adversarii și a le crea o imagine derizorie. Gavrilă Pop fusese subofițer în Armata Regală Română, participase la operațiunile de pe front, fugise din țară la scurt timp după ce fusese epurat de noile autorități comuniste și, odată ajuns în exil, se înrolase în Legiunea Străină, fiind dislocat în Indochina unde a luat parte la lupte deosebit de dure cu comuniștii vietnamezi. Ce ar fi determinat un om cu pregătirea lui G. Pop, cu spiritul său de luptă și de sacrificiu, care nu avea niciun motiv să creadă că a fost sau e pe cale să fie descoperit, să trădeze misiunea pentru care se pregătise ani de zile și să-și trimită la moarte sigură camarazii, pentru un regim de care fugise și de a cărui clemență nici măcar nu putea fi sigur? Mai mult decât atât, dacă ar fi fost chinuit de gândul conlucrării cu Bucureștiul, pentru a-și salva viața, de ce s-a mai întâlnit cu numai 10 zile mai înainte cu sora sa, singura rudă apropiată pe care o mai avea în viață, atrăgând-o astfel în acest proiect deosebit de periculos?

Dincolo de legenda creată de Securitate, este cert că agentul a reușit să o întâlnească pe sora Sabina și i-a predat scrisorile în care pastorul și maica o rugau să îi acorde curierului și camarazilor săi tot ajutorul de care aceștia ar avea nevoie. După ce a parcurs rândurile scrise de cei doi, fosta maică i-a oferit găzduire lui G. Pop și, ulterior, a părăsit casa. Chiar dacă își reținuse destul de bine emoțiile, femeia se panicase atunci când a înțeles că scrisorile o puteau aduce într-o acțiune anticomunistă, așa că i-a cerut sfatul unui cunoscut care lucra la aprozarul din sat[1279]. Bărbatul a sfătuit-o să se întoarcă acasă și, în orele următoare, să spele rufe și să le

întindă în curte, iar dacă Gavrilă Pop încă se mai află în locuința ei, să întindă și o pânză roșie. Sabina a făcut întocmai, timp în care funcționarul a alertat Miliția și Securitatea care, sub comanda lui Vasile Stern[1280] au încercuit casa și, văzând pânza roșie fluturând pe una dintre sârme, au luat cu asalt clădirea și l-au capturat pe agentul trimis de la Paris[1281] înainte ca acesta să poată răspunde cu arma pe care o avea asupra sa ori să înghită pastila cu otravă.

Din acest moment era inevitabilă căderea întregului grup și timpul curgea în defavoarea lui I. Rada și S. Mare[1282]. Obținând de la G. Pop informații despre casa unde se ascundea restul grupului, cei din Securitatea locală nu au mai așteptat să anunțe Bucureștiul sau, măcar, Oradea, și să primească astfel întăriri, ci au decis să acționeze pe cont propriu pentru a-și asuma toate meritele capturării echipei de "bandiți de trimiși de imperialismul anglo-american" [1283]. Aproape de miezul nopții, locuința a fost încercuită, însă, din lipsă de oameni ori slabă pregătire, manevra nu a fost corect efectuată, lăsându-se o breșă în spatele casei. Apoi, nici nu au luat cu asalt casa, ci au bătut la poartă. Crezând că a revenit Gavrilă Pop, Mare și Rada (care tocmai primea un mesaj radio de la Paris) l-au trimis pe Ioan Luhasz să deschidă, însă atunci când au auzit comanda "stail!" au înțeles pericolul iminent. Imediat au apucat pistoalele și au sărit pe geam, fugind prin curtea din spate. Chiar și la mai bine de 45 de ani după acea noapte, Ilie Rada încă își aducea aminte cu claritate acele secunde: "Trebuia să trecem de acolo de unde eram, trebuia să trecem printr-un gard viu. Și am trecut amândoi, unul lângă altul. Eu am căzut, m-am împiedicat în gard și am căzut. S. Mare, săracul, a luat-o înainte și nu l-am mai văzut, nu l-am mai găsit" [1284]. Sub impulsul pericolului iminent și al adrenalinei de moment, I. Rada a înțeles că nu poate ceda, că trebuie să se ridice și să continue să fugă, chiar și pe cont propriu. Așa că a făcut-o și, în acele secunde, a luat decizia care a făcut diferența dintre libertate și captivitate, dintre viață și moarte: se va îndrepta direct către al doilea punct de rendez-vous, căci primul era prea aproape și cu siguranță ar fi fost sondat de Securitate în următoarele ore. În schimb, Sabin Mare s-a hotărât probabil să se îndrepte spre cel mai apropiat loc prestabil de regroupare, sperând să-l regăsească acolo pe I. Rada. Cei doi însă nu aveau să se mai întâlnească niciodată.

În urma lor, rămăsese o casă plină cu efectele lor, inclusiv aparatul de emisie-recepție pornit pe frecvența de comunicare cu Parisul[1285]. Pentru Securitate, misiunea fusese mai degrabă un eșec, așa că la scurt timp după fuga lui S. Mare și I. Rada, fiecare casă din comuna Pir a fost percheziționată de trupele de Securitate și în tot raionul Carei "s-au făcut scotociri (...) cu echipe formate din cetățeni cinstiți, fiecare echipă fiind condusă de către un organ militar (Securitate sau Miliție)" [1286]. Pierderea printre degete a celor doi agenți parașutați în țară a produs agitație și nervozitate în rândul conducerii Securității care a perceput cele petrecute la Pir ca o înfrângere usturătoare și o umilință ce trebuia răzbunată. A doua zi dimineață, la 14 august, din cabinetul ministrului adjunct al Securității, pleca către toate direcțiile regionale Cluj, Oradea, Stalin și Suceava (adiacente zonei unde fuseseră reperați cei doi), precum și către Direcția de transporturi direcțiile regionale un ordin "strict secret și foarte urgent" de identificare și prindere a lui Sabin Mare și Ilie Rada. Gheorghe Pintilie le ordona șefilor de Securitate:

Sub directă dvs. conducere veți mobiliza întreg aparatul de Securitate și Miliție și întreaga rețea informativă. (...) Dela primirea prezentului ordin, veți trece imediat la reactivizarea rețelei informative, căreia i se va trasa sarcini concrete pentru supravegherea strictă a familiilor, rudelor și cunoscuților celor doi bandiți, în vederea prinderii lor. În permanent - zi și noapte - trebuie ținute sub control toate drumurile, gările, trenurile, autobuzele care fac curse și toate ieșirile din oraș. (...) Din trei în trei zile, veți raporta mie personal, prin teleximprimator, rezultatele obținute. De îndeplinirea prezentului ordin, sunteți răspunzător dvs. personal.[1287]

Întreaga Transilvanie era răscolită de filtrele instalate, de trupele de Securitate care verificau orice individ suspect și de ofițerii care își recontactau, cu febrilitate, rețelele de informatori. La poduri erau puse echipe mixte care legitimau trecătorii, în garniturile de tren documentele fiecare călător erau verificate și la cea mai mică suspiciune respectivul era reținut[1288]. Bănuiala că Sabin Mare s-ar putea îndrepta spre Făgăraș, unde ar fi putut conta pe sprijinul apropiaților și prietenilor, transformase întreaga zonă într-o fortăreață: echipe de miliție patrulau străzile, la intrările în localitate erau instalate filtre, iar trupe de Securitatea efectuau razii în satele din jur. Familia Embacher era pusă sub supraveghere strictă, foștii prieteni ai lui Sabin Mare erau urmăriți și până în mânăstirea Sâmbăta de Sus, pe care fostul ofițer obișnuia să o frecventeze pe când locuia la Făgăraș, devenise un obiectiv căreia i se acordă atenție deosebită, chiar dacă se afla la sute de kilometri de locul unde cei doi agenți fuseseră semnați cu nici 24 de ore mai devreme. Zeci de oameni au fost verificați și li s-au întocmit fișe biografice care au fost atașate anchetei furibunde pornite, în special, pe urma lui Sabin Mare, văzut ca liderul grupului.

Acțiunile Securității nu se puteau însă opri numai la verificări ale fișelor din cartoteca sa, controale în zonele unde ar fi fost probabil apariția celor doi agenți ori reactivarea informatorilor care ar fi putut da note utile. Represiunea a însemnat în primul rând arestări brutale, anchete dure și condamnări aspre. Poate că I. Rada și S. Mare scăpaseră, însă rudele lor nu. Acestea aveau să suporte din plin consecințele acțiunii grupului "Fiii Patriei".

Bineînțeles, primii care au fost reținuți au fost membrii familiei Luhasz: bătrânul Vasile, soția sa, Floarea, și cei doi copii: Ioan și Maria, fata chiar în noaptea în care ar fi trebuit să-și sărbătorească majoratul. În Albești, Ioan Bidileanu a fost reținut, anchetat și constrâns să devină informatorul "Cionca", iar rudele lui Rada au fost din nou cercetate. La Apa, trupele de Securitate au descins abia în noaptea de Sfântă Marie Mare, la 48 și ore după încercuirea de la Pir. Dintre toate amintirile legate de cele petrecute în vara lui 1953, momentul arestării a fost cel mai traumatizant pentru Aurelia Cosma:

Pe la miezul nopții o bătăut tare în ușă, ne-am trezit și am zâs către soțul meu: "Du-te și deschide, că au venit după noi". Săracul s-o sculat... Se treziseră amândouă fetițele la zgomotul ăla... Cea mare avea patru ani, cea mică numai opt luni, o alăptam încă... Și le-am luat lângă mine în pat și am alăptat pe cea micuță...

Și o intrat șeful Securității, un evreu, Weiss[1289] îl chema, care era spaima județului Satu Mare. Era un om crud, îi bătea, îi nenorocea pe săracii deținuți politici (...) Și dup-aia o intrat înăuntru toți, cu puști mitraliere, o mulțime... Au căutat pe sub paturi, prin dulap, prin camere, în magazii, peste tot. L-o dus pe soțul meu și în pod... Eu eram ca moartă, fetița cea mare, care deja pricepea ceva săraca, stătea și ea îngrozită și se uita ce se-ntâmplă, ce-i cu oamenii ăștia străini... Și vine la mine și zice: "Îmbrăcați-vă!". N-am zis nimic, m-am dat jos din pat, am îmbrăcat fetițele, m-am îmbrăcat pe mine, între timp o venit soțul meu, cum fusese cu ei peste tot pe unde căutaseră... Și îmi spune Weiss: "Dumneata vii cu mine, soțul dumneata rămâne cu copiii". Atuncea io n-am mai putut... Până atunci m-au ținut nervii și am izbucnit: "Nu! Nu plec, nu mă despart de copii! Dacă vreți să ne omorâți, omorâți-ne pe toți, da' io nu mă despart de copii!". Atunci s-a înfuriat: "Da' ce crezi dumneata, că noi suntem criminali?". Fetița cea mare deja o priceput ceva, și, când m-o văzut pe mine că plâng, o-nceput să zbiere. Aia mică s-o speriat de noi, cum plângem, și-o-nceput și ea... Era o tragedie acolo. Soțul meu era galben ca lămâia și zice: "Luați-mă pe mine, lăsați-o pe ea cu copiii!". "Nu", zice el, "că ea vine

numai până-n post și vine îndărăt” . Era mincinosi... Atunci eu mi-am dat seama că ceva nu-i la locul lui și zic: "Dați-vă cuvântul dumneavoastră de onoare că mă întorc îndărăt la copii, altfel nu mă despart de ei". "Da, tenorci, vii, dai numai o declarație și vii îndărăt” . Credeam că au cuvânt de onoare, bineînțeles... Atuncea i-am pus soțului meu fetele în brațe... El era ca mort, stătea așa și mă privea înnebunit când o văzut că plec... De la ușă m-am mai întors o dată și i-am privit și n-am să uit toată viața tabloul pe care l-am văzut: soțul meu înnebunit de groază, cu fețițele în brațe zbierând...[1290]

Inițial, Securitatea nu știa de colaborarea lui Ioan Cosma cu Sabin Mare, de orele petrecute în podul casei, ci numai de deplasarea fostului căpitan la Apa și de găzduirea oferită de sora sa. Detaliul însă avea să fie descoperit la scurt timp și până dimineața și cumnatul agentul SIMRE era reținut[1291], iar copiii dați în grija unor rude.

3.3.7. O moarte care nu rezolvă nimic

Ce s-a întâmplat cu cei doi imediat după ce-au scăpat din încercuirea Securității rămâne un mister. Singura versiune care a circulat în spațiul public, fiind creditată inclusiv de foștii deținuți politici, rudele agenților sau de cei din exil (precum Mircea Mușatescu), a fost cea lansată de Securitate prin intermediul memoriilor lui Neagu Cosma. Potrivit fostului șef de la Contraspionaj, simțind că ne apropiem de ei (Sabin Mare și Ilie Rada - n.m.), au fugit în porumb. (...) Mi-am dat seama că I. Rada a fugit fără pistol, fără încălțăminte și fără documente - le-am găsit acolo. Celălalt, Sabin Mare își luase totul. După trei zile Mare Sabin este găsit împușcat în tâmpla stângă, în apropiere de Făgăraș pe o proprietate a familiei Mare. Avea niște snopi de grâu făcuți cruce la cap. Nu avea ghete, nu avea acte, nu avea pistol. De aici am tras concluzia că asta era opera lui Rada pentru că lui Sabin Mare îi lipsea exact ce nu avea Rada. I-am luat urma lui Rada. După vreo opt zile a apărut la un văr de-al lui, undeva pe la moți. Acesta ne-a povestit că într-o seară a apărut Rada și i-a cerut găzduire. Avea în picioare ghete, avea și pistol. De undeva le luase. Apoi a dispărut.[1292]

În ciuda faptului că Neagu Cosma fusese implicat, chiar în 1953, în acțiunea de capturare a "spionilor parașutiști" și avusese acces la dosarele care-i vizau pe Sabin Mare, Ilie Rada și ceilalți aflați în legătură cu grupul lor (dovadă fiind detaliile veridice presărate în mărturia oferită), fostul șef al contraspionajului comunist rostogolea în spațiul public, după 1990, o falsă versiune a evenimentelor, care însă convenea Securității: I. Rada, singurul supraviețuitor, fusese de faptul tâlharul și ucigașul camaradului său. Dincolo de fracturile logice ale discursului său (cei 350 de kilometri dintre Pir și Făgăraș erau imposibil de străbătut în trei zile, mai ales în condiții de conspirativitate, chiar și dacă cei doi ar fi mers încontinuu), narativa sa cuprindea numai câteva frânturi de adevăr (data exactă a morții lui Sabin Mare ori faptul că trupul era așezat pe o cruce de spice de grâu), restul fiind minciuni grosolane și rău-voitoare, căci reconstituirea celor întâmplate poate fi realizată - măcar parțial - pe baza documentelor strânse ori create chiar de Securitate. În dimineața zilei 16 august 1953, Dumitru Suiogan și Augustin Uglean, doi copii din comuna Vășad, aflată la granița dintre actualele județe Bihor și Satu Mare și la numai câțiva kilometri de granița româno-maghiară, se plimbau pe un câmp aflat la aproximativ un kilometru și jumătate est de satul lor. La marginea drumului către Andrid au zărit un bărbat înalt, pe care nu-l cunoșteau și care cu siguranță nu era de prin părțile acelea, făcându-le gesturi energice să plece. Speriați, cei doi s-au înapoiat la grupul de consăteni care muncea câmpul, spunându-le ce au văzut. Țăranul Gheorghe Forgaci a fost primul care s-a dus la locul indicat și, când a văzut că cei doi copii nu numai că aveau dreptate, dar lucrurile erau mult mai grave decât crezuse, așa că a anunțat autoritățile din sat. La ora 13, caporalii de miliție Constantin Merfu și Gheorghe Bozgdan și președintele Sfatului Popular, Kalii Iosif, constatau că, la marginea drumului, pe un pat de spice de secară așezate în formă de cruce, se găsea un cadavru cu fața în sus, cu capul înspre partea dreaptă, mâinile erau în lungimea cadavrului, iar mâna dreaptă era îndreptată peste șoldul cadavrului, în partea stânga lângă cadavru sa (sic!) găsit un pistol de șold, iar degetele dela mâna stângă atârnau până deasupra pistolului, tot lângă pistol se mai afla și un încărcător.[1293]

În tâmpla stângă se vedea locul pe unde intrase glonțul care îi luase viața bărbatului înalt de aproape doi metri, iar sângele uscat se prelinse de la ureche până la ochiul stâng[1294]. Bărbatul era îmbrăcat în haine negre, iar în picioare avea o pereche de bocanci legați cu șireturi albe (dovadă că nu-i furase I. Rada). Încălțăminte și pantalonii prezentau un strat consistent de praf ori noroi uscat, semn că omul își petrecuse ultimele ore de viață pe câmp sau în apropierea unei ape. Pentru toți cei de față era clar că tânărul se sinucisese, căci "în apropierea cadavrului nu am văzut niciun fel de urme din care să se deducă că între cadavru și alte persoane ar fi fost vreo luptă, de asemenea, nici pete de sânge nu sau (sic!) găsit în altă parte (.) ci numai sub capul cadavrului". Încercând să afle identitatea celui mort, milițienii l-au căutat prin buzunare, găsindu-i o fotografie care îl înfățișa pe cel mort tânăr, dârz și încrezător. Singura mențiune era pe verso: "Dela mic la mare sunteți niște canalii murdare. Înscenarea cu aria s-a dus, eu mor dar mai sunt milioane, americanii vă vor spânzura" [1295]. Atunci au înțeles că e posibil să fie unul dintre "bandiții" pe care toate forțele de ordine îi căutau și din cauza cărora întreaga zonă de frontieră era în alarmă.

Odată alertată, Securitatea a ridicat cadavru care a fost imediat identificat drept Sabin Mare, liderul grupului "Fiii Patriei". Chiar și pentru autorități, moartea agentului trimis de americani era o enigmă, iar rezultatele analizei efectuate la 23 august, de doctorul Ștefan Secăreanu de la Laboratorul de chimie legală al Institutului de Medicină Legală din Oradea, nu au făcut altceva să adâncească misterul ultimelor ore din viața lui S. Mare și, mai ales, a deciziei sale de a se sinucide. Conform investigațiilor, sângele era necoagulat, semn că moartea a fost una rapidă, iar lipsa acidului cianhidric și a oxidului de carbon în sânge înlăturau scenariului otrăvirii sau al asfrierii, întărind ipoteza că decesul s-a datorat împușcării. Însă atunci când medicul legist a folosit procedeul Widmark pentru a stabili prezența alcoolului, rezultatul a fost unul neașteptat: la momentul morții, în sângele lui Sabin Mare se înregistra o alcoolemie de 2,14 la mie[1296], ceea înseamnă că fostul ofițer ar fi avut o stare medie spre avansată de ebrietate. Foarte probabil, consumul de alcool i-a adâncit lui S. Mare anumite gânduri și temeri care l-au împins la un gest fără de întoarcere. Să fi fost convingerea că a fost trădat de unul sau de ambii colegi de grup? Să fi căzut într-o stare de deznădejde, în care nu mai spera să iasă viu din țară? Să fi fost refuzul de a trece granița în Ungaria, fiind bine cunoscute sentimentele sale antimaghiare (înainte de a fi parașutat, chiar îi spunea lui N. Djuvara că "dacă află că americanii se folosesc de ungurii din Transilvania, el părăsește lupta" [1297])? Ce s-a întâmplat cu ofițerul Sabin Mare în ultimele sale ore de viață pare să rămână pentru totdeauna o enigmă.

3.3.8. Povara de a fi supraviețuit

Scăpat din încercuirea de la Pir, pentru Ilie Rada a început lungul drum spre graniță, nu înainte însă de a încerca să facă rost de provizii și de haine care să-l ajute să treacă drept un simplu țăran. La fel ca multe alte detalii, cronologia exact și unele aspecte sunt incerte. Spre exemplu, într-un interviu din 1999, I. Rada afirma că

i-a luat aproximativ 15 zile până să ajungă la granița iugoslavă[1298], așadar ar fi atins frontiera în jurul datei de 1 septembrie, însă mărturiile strânse de Securitate tind să acrediteze prezența sa în țară până aproape de sfârșitul primei luni de toamnă. Întâia semnala este de la sfârșitul lunii august, când Ilie Rada este găzduit pentru o noapte de țăranul Gheorghe Ghent din Spinuș, o comună aflată la circa patruzeci de kilometri sud de Pir. De acolo, agentul a continuat să se îndrepte spre miazăzi, fiind reperat în comuna Răbăgani unde l-a contactat pe Vasile Mangra[1299] de la care obține o pereche de bocanci și niște haine țărănești care să-l ajute să poată circula fără să atragă atenția[1300]. Apoi, i-a cerut să-l însoțească până la intrarea în satul Vintere din comuna Holod, de unde l. Rada s-a îndreptat singur spre Ginta, destăinuindu-i lui V. Mangra că de acolo își va continua drumul spre satul Cermei din județul Arad, urmând apoi să treacă granița în Iugoslavia. Depoziția lui V. Mangra este confirmată un an mai târziu de datele obținute prin intermediul unor informatori plasați pe lângă Ana Lacziko, sora lui Ilie Rada. Femeia confirmă că într-o zi de toamnă din 1953 (foarte probabil septembrie, imediat după întâlnirea cu Vasile Mangra), fratele său a apărut la ușa casei familiei Lacziko din comuna Ginta[1301], fiind găzduit pentru o noapte de socrul ei, bătrânul Alexandru Lacziko (fiul[1302] și nora sa fiind, la acel moment, plecați din sat)[1303]. În tot acest timp, Rada a trebuit să se hrănească numai cu cereale crude, pepeni, roșii și alte legume furate de pe câmp ori cu puține fructe găsite în pomii de pe marginea drumului. Ultimul supraviețuitor al grupului "Fiii Patriei" a atins în cele din urmă granița româno-iugoslavă, care însă, dintr-un hazard geografic, putea să-i fie fatală:

Acolo, o noapte, a pândit până a trecut o patrulă cu câinii ei, a alergat apoi peste fâșia brăzdată până a atins gardul înalt de sârmă ghimpată pe care s-a cățărat într-o stare de nervozitate și de oboseală extreme, însângărându-și mâinile și zdrențuindu-și hainele, până a sărit dincolo. A înaintat apoi orbecând - până a dat de un nou gard de sârmă ghimpată... Năucit, speriat, și-a închipuit că vor fi fost două rânduri de sârmă, la depărtare de câțiva metri, și, cu același chin, a trecut și al doilea gard și s-a oprit, ascuns în iarbă până s-o face ziuă. Deodată, a auzit lătrat de câini și voci în noapte: era tot patrula română. Îngrozit, a așteptat până s-a îndepărtat patrula, a sărit din nou gardul îndărăt și nu s-a mai mișcat. Când s-a luminat de ziuă, a zărit jos lângă el un pachet de țigări, gol - era scris pe el în litere chirilice. Era în Iugoslavia. A înțeles pe urmă misterul celor două garduri: granița făcea acolo un fel de V și el, neorientat în întuneric, se regăsise după două treceri tot pe teritoriu românesc.[1304]

Ajuns în custodia autorităților iugoslave, Ilie Rada a fost ținut singur într-o celulă timp de aproape șase luni, interval în care ofițerii UDB-ului au încercat să obțină cât mai multe informații despre activitatea sa în Franța și misiunea în România și cum a izbutit să scape dintr-o situație ce părea fără de ieșire[1305]. Fie datorită primelor sale declarații date autorităților de la Belgrad (informații care apoi s-au scurs Legației Americane, ajungând, în cele din urmă, și la Paris), fie în urma publicării în presa de la Bucureștii, vestea căderii grupului a ajuns și în cercurile lui Neagu Djuvara: "Colegul francez mă convoacă urgent: se aflase că grupul fusese capturat. Eram dărâmat, distrus, cu sentimentul unei grave vinovății. Zile de-a rândul am putut citi în ziarele românești desfășurarea procesului" [1306].

Abia în 1954 i-a permis să părăsească centrul de detenție, fiind trimis la Trieste de unde a fost preluat de oficialii americani care l-au adus la Paris, unde nu a fost primit ca un erou, ci a fost privit cu răceală și suspiciuni. Sabin Mare murise în condiții neelucidate, iar Gavrilă Pop fusese capturat și utilizat într-un proces-spectacol, ca mai apoi să fie executat alături de colaboratorii recrutați în cele șase săptămâni de activitate. Numai l. Rada era în viață, de partea sigură a Cortinei de Fier, iar declarațiile sale erau o înșiruire de încercări și situații limită ce păreau de necrezut. Pentru a stabili dacă cele declarate de agentul revenit din misiune sunt sau nu adevărat, ofițerii americani l-au însărcinat pe Neagu Djuvara să-l supună pe l. Rada unor interogatorii prelungite și ample, așa că cei doi români au petrecut câteva săptămâni într-un sat aflat la câteva zeci de kilometri de Paris, timp în care, zi de zi, au discutat fiecare detaliu al misiunii și al evaziunii ulterioare. La finalul acestei minuțioase verificări, N. Djuvara era în măsură să le confirme partenerilor francezi și americani că, oricât de neverosimilă ar putea părea mărturia lui l. Rada, declarația fostului agent este veridică. Cu toate acestea, însă, o vagă bănuială din partea emigrației române avea să-l urmărească pe mereu pe cel avea să lupte pentru tot restul vieții cu "vina" de a fi singurul din echipă care a scăpat din mâinile Securității. Și fie din lipsa informațiilor despre ce anume s-a petrecut în acea zi la Pir și, mai ales, în orele următoare, fie chiar propagată de ofițerii de Securitate, suspiciunea legată de Rada și-a găsit ecou inclusiv în țară[1307]. Privind retrospectiv, Aurelia Cosma cataloga salvarea celui de-al treilea membru al echipei în termeni sceptici: "Foarte dubios că nici la proces n-a apărut, nici la Securitate n-am auzit să fi fost... Se pare că și el (Rada - n.m.) era unul dintre informatori și nu se știe nimic de el" [1308]. Însă, de departe, cel mai intransigent și radical verdict care arată spre Rada drept trădătorul dinăuntru al grupului, cel care i-a "vândut" pe Sabin Mare și Gavrilă Pop este al istoricului Ioan Ciarnău care prezintă o mărturie cel puțin curioasă care i-a fost oferită de Liviu Bonta, fiul, respectiv nepotul, celor doi care i-au găzduit pe parașutiști în prima noapte petrecută pe pământ românesc: Bunicul povestea că într-o noapte de vară, așa un început de iulie, pe la ora 3 din zori, i-a bătut cineva în geam. Când a deschis ușa de la intrare în casă, mare surpriză: în fața sa se găsea nepotul său Sabin mare, cel pe care îl știa plecat în străinătate, însoțit de doi camarazi ai săi, despre care în minutele următoare a aflat că se numea Gavrilă Pop și Ilie Rada. După o primire decentă, într-un moment de răgaz, în care au rămas doar ei doi, bunicul a vrut să-l întrebe ceva pe Sabin, dar acesta în loc răspuns, i-a pus degetul pe gură, semn ca să tacă și i-a șoptit doar atât: unul dintre noi cred că e trădător![1309]

Fără a nega cu totul veridicitatea mărturiei cuprinsă într-o carte care, în ciuda pionieratului salutar în acest subiect, conține nu doar o literaturizare a istoriei, ci și informații incorecte, ipoteza este una extrem de fragilă. Dacă Sabin Mare ar fi bănuie că unul dintre cei doi colegi ar fi pactizat cu Bucureștii, este greu de crezut că ar mai fi acceptat să plece în misiune. În caz contrar și dacă mărturia lui Bonta ar fi adevărată, înseamnă că suspiciunea ar fi apărut între momentul decolării (sau chiar al parașutării) și cel în care au ajuns la casa din Apa. Așadar, un interval temporal extrem de scurt care să permită asemenea deducții capitale, fără a mai lua în calcul și împărțirea lor cu cineva pe care nu-l mai văzuse de ani de zile. Însă argumentul cel mai consistent împotriva mărturiei din Bonta este faptul că, în restul misiunii, Sabin Mare nu a întreprins nimic împotriva lui Rada, iar toate interacțiunile dintre cei doi nu par să acrediteze absolut deloc o asemenea suspiciune. Astfel, ipoteza că Ilie Rada ar fi fost trădător nu este sprijinită de nicio fapt sau mărturie rezonabilă, ci numai prin informații obținute indirect, ca urmare a unor supoziții ridicate la rang de certitudine[1310] sau ca urmare a dezinformărilor lansate de ofițerii de Securitate.

Obsesia trădării nu se putea stinge, ajungând să-l cuprindă și pe cel ce era bănuie de atâția alții. Căci așa cum Rada era privit cu suspiciune, și el la rândul său considera că au fost capturați în urma unei "vânzări" din interiorul SIMRE-ului, chiar de la Paris, de către o persoană pe care a refuzat să o numească în singurul interviu pe care l-a dat, în 1999, dar își manifesta și unele rezerve asupra lui Gavrilă Pop:

Despre Pop Gavrilă, eu... (ezită - n. Octavian Silvestri) eu n-am știut cum s-a întâmplat. Când a plecat dimineața, a plecat pentru totdeauna pentru noi. Seara a venit poliția. Eu nu pot să-l acuz pe cetățean că din cauza lui s-a întâmplat, însă să zicem că am rămas cu oarecare... Și eu și Mare am rămas cu anumită... în fine. (...) După câte am auzit eu, el n-a fost... o fi fost capturat, însă s-a descurcat și... După câte am auzit eu, trăise cu fata, cu nevasta unui doctor. După aia, adică nu fusese împușcat. [1311]

Pe lângă faptul că era complet fals că G. Pop ar fi trădat, ar fi făcut vreun compromis sau nu ar fi fost executat, este cel puțin discutabil cum putea I. Rada să știe cu ce impresie rămăsese Sabin Mare de vreme ce imediat ce au ieșit din casa încercuțată, cei doi au pierdut legătura pentru totdeauna. Este însă evident că deznodământul tragic al grupului "Fiii Patriei" lăsase cicatrici adânci în sufletul singurului supraviețuitor.

Chiar dacă trecuse cu bine de verificările serviciilor secrete occidentale și ale SIMRE-ului, Ilie Rada nu mai putea fi folosit în misiuni deoarece fotografia sa se afla în aproape toate Inspectoratele Regionale de Securitate, iar toate legăturile sale din țară se aflau sub strictă supraveghere, dacă nu fuseseră deja arestate sau recrutate ca informatori. Tot ca urmare a deconspirării, Rada nu mai putea fi utilizat nici în acțiuni contrainformative, pe teritoriul francez. Dar poate că nici nu mai voia, căci își forțase norocul de prea multe ori, iar viața de spion, de parașutist, de agent secret, nu mai era pentru el. Și constrâns de împrejurări, Ilie Rada decidea se retragă din activitatea SIMRE-ului, însă avea să rămână apropiat de Mihail Opran, fața de care a trăit o lungă și puternică prietenie, ajungând inclusiv să fie cel care s-a ocupat de înmormântarea, în discreție, a fostului șef al structurii informative românești din exil[1312].

Din perspectiva regimului de la București, lucrurile aveau să fie tranșate mult clar și mai rapid. Singurul prins în viață, Gavrilă Pop, a fost încarcerat și inclus în procesul loturilor de parașutiști capturate în 1953. Urmărirea lui Sabin Mare a încetat oficial la 29 septembrie 1953[1313], la mai bine de o lună după ce fusese găsit mort la câteva sute de metri de granița maghiară. Iar căutarea lui I. Rada, ultimul agent rămas în libertate, avea să mai continue pentru luni bune, șefii de secții raionale de la frontiere având sarcina de a raporta o dată la două săptămâni rezultatele investigațiilor[1314]. Cât privește activitatea SIMRE, în ansamblul său, capturarea Grupului "Fiii Patriei", dar și a celorlalte echipe, urmate de procesul-spectacol din 1953 și execuțiile sumare, au avut un impact covârșitor și determinant în sistarea trimiterii de noi parașutiști.

Descoperirea și căderea echipei conduse de Sabin Mare au produs ecouri dramatice în rândul tuturor celor care i-au sprijinit în vreun fel sau au avut cunoștință de prezența lor. Căci dincolo de sfârșitul tragic al celor doi parașutiști, misiunea lor în țară a antrenat multe alte persoane ale căror destine au fost bulversate cu totul, iar unele vieți curmate abrupt. La fel ca în cazul tuturor celorlalte grupuri trimise în țară de către serviciile secrete occidentale, Sabin Mare, Ilie Rada și Gavrilă Pop nu doar că nu ar fi putut întreprinde nimic, dar nici nu ar fi supraviețuit fără sprijinul unor persoane din satele respective. Chiar și efemeră și fără rezultate notabile, dacă misiunea lor s-a desfășurat într-un fel sau altul, acest lucru se datorează aproape exclusiv ajutorului necondiționat și devotat primit din partea familiilor, rudelor îndepărtate sau simplelor cunoștințe care și-au asumat un risc enorm și, în cele din urmă, au suferit împreună cu aceștia. Erau oameni simpli, majoritatea țărani, cu studii primare sau, în cazuri rare, câteva clase de liceu. Și cel mai important, nu aveau nicio încadrare ideologică sau politică, chiar și după standardele procustiene ale Securității. Pur și simplu, acești oameni simțeau că regimul comunist se află în contra valorile lor și vieții firești pe care o aveau, iar atunci când li s-a cerut ajutorul (mai degrabă indirect) într-o acțiune anticomunistă, nu au ezitat să-l acorde, suferind apoi consecințele alegerii lor. Cel mai greu încercată a fost poate familia Luhasz, aproape toți membrii săi fiind arestați (cu excepția gemenilor Andrei și Francisc, care nu au avut legătură cu parașutistii). Bătrânul Vasile Luhasz a fost condamnat la 25 de ani muncă silnică, iar soția sa, Floarea, la 15 ani muncă silnică, fiind eliberată în 1964, respectiv în 1963. Odată cu ei au fost reținute și cele două fiice: Maria și Emilia au fost condamnate la câte un an de închisoare corecțională, însă mezina familiei avea să fie eliberată după trei luni de la încarcerare, fiind minoră[1315]. Toți aveau să supraviețuiască detenției, însă este greu de cuprins în cuvinte ceea ce au simțit știind că Ioan, fiul, respectiv fratele lor, a fost condamnat la moarte și executat cu câteva zile înainte să împlinească 20 de ani.

Deosebit de dure au fost și represaliile îndreptate împotriva familiilor Bonta din Apa, cei care i-au găzduit pe parașutiști în primele nopți din iulie 1953. Iosif Bonta a fost condamnat la 25 de ani muncă silnică, din care va executa aproape jumătate. Gheorghe Bonta și soția sa, Ileana Bonta[1316], au primit câte 20 de ani, respectiv 15 ani muncă silnică, iar fiul lor, Liviu Bonta a fost condamnat la 15 ani de temniță[1317].

3.4. SIMRE-ul după 1953. Sistarea parașutărilor

Chiar dacă Neagu Djuvara afirmă că echipa condusă de Sabin Mare a fost singura instruită prin SIMRE[1318], și implicit CNR, și parașutată în țară, este mult mai probabil ca Grupul "Fiii Patriei" să fi fost, de fapt, numai primul din seria celor antrenate în Occident de către structura informativă românească și de partenerii franco-americani pentru a fi apoi trimise în România. În ultima parte a anului 1953 era programată o a doua echipă, formată din Oliviu Beldeanu[1319], Ioan Chirilă[1320] și Dumitru Ochiu[1321] (la care nu este exclus să se fi alăturat și Tudor Ciochină), însă vestea căderii lui Gavrilă Pop și a dispariției lui Sabin Mare și a lui Ilie Rada a sistat întreaga activitate. "Noi trebuia să plecăm, al doilea grup. Și dacă a căzut grupul ăsta (Fiii Patriei - n.m.), americanii au amânat plecarea. Eram în Germania și trebuia să ne ducem la Frankfurt și acolo să ne antreneze încă vreo două luni ca să plecăm. Și s-a amânat chestia. Am avut noroc, nu?", își amintea Chirilă într-un interviu acordat după 1990[1322]. Voluntari, curajoși și trecuți printr-o serie de instrucții militare, Beldeanu și colegii săi rămăseseră practic fără scopul pe care nici nu avuseseră ocazia să încerce să-l atingă. Se poate astfel considera că deznodământul tragic al parașutărilor din 1953 (și, implicit, abandonarea acestui proiect de către serviciile secrete occidentale) a creat premisele pentru atacul Legației Române de la Berna, din februarie 1955[1323].

Există, totodată, câteva informații despre încă un ultim grup de trei români care erau pregătiți pentru a fi trimiși în țară: Jak Albu, Nechita Obreja și, cel din urmă inclus, colonelul Gheorghe Sandu. Cel puțin N. Obreja ajunsese în această grup mai degrabă printr-un joc al conjuncturii: fusese recrutat la Paris de către comandorul Mircea Pătru, la începutul lui 1952, înainte de înlăturarea lui D. Petrescu și a lui M. Opran din structura informativă. Rolul său inițial era de a redacta împreună cu M. Pătru o carte despre trecerile clandestine de frontiere ale celor care își asumau riscul de a fugi din țările est-comuniste. Volumul, al cărui scop îl reprezenta, evident, popularizarea în Occident a dramelor celor care căutau libertatea, nu avea să mai concretizeze niciodată. Schimbarea din 1952 a conducerii SIMRE a făcut ca misiunile în țară aveau să capete o importanță mult mai mare în raport cu activitatea contra-informativă din Occident, scopul fiind contactarea și sprijinirea grupurilor de rezistență armată. Lipsa de personal necesar preconizatelor misiuni în țară a făcut ca scopul tehnico-operativ să prevaleze în fața celui de propagandă, astfel că N. Obreja a fost înscris la o școală de spionaj, unde a urmat timp de trei luni cursuri de radiotelegrafie[1324], în vederea unei acțiuni în țară. Și mai

surprinzătoare era repartizarea colonelului Ghe. Sandu care, potrivit lui N. Djuvara, fusese "recrutat ca să fie, oarecum, patronul celor tineri pe care îi recrutăm ca să fie parașutați, a fost numai pentru asta, a fost părintele acestor tineri care erau recrutați" [1325]. În plus, avea peste 45 de ani și este discutabil dacă fizic putea face față unei misiuni deosebit de solicitante, care pune la încercare chiar colegii săi cu 10-15 ani mai tineri. Grupul pare să fi fost un demers propriu al lui Neagu Djuvara și al colaboratorilor săi, căci dacă "Fiii Patriei" și cei din grupul lui Beldeanu (pentru a nu mai aminti echipele de legionari) beneficiau de instrucție profesionist realizată de specialiști francezi ori americani și de antrenamente militare cu tehnică modernă, această celulă operativă a SIMRE, formată, în primă fază, din N. Obreja și Jak Albu Chinezu (Ghe. Sandu alăturându-se ulterior) era nevoită să se descurce în condiții mai mult decât modeste. Activitatea se desfășura incognito, în camera de hotel al lui Jak Albu, și cuprindea instrucțiuni de telegrafie, utilizarea hărților și a instrumentelor de orientare, precum și exerciții de fotografiere [1326]. Evenimentele din ultima parte a lui 1953 (căderea grupurilor de parașutiști, procesul-spectacol și execuțiile celor implicați), au făcut ca ideea trimiterii de alte echipe să fie abandonată, iar grupul lui Jak Albu Chinezu, N. Obreja și Ghe. Sandu s-a destrămat, fără să fi mai întreprins vreo acțiune propriu-zisă.

Sistarea parașutărilor de către serviciile franco-americane a fost rezultatul unui cumul de factori. În primul rând, era operațiunea în ansamblul său fusese zdruncinată din temelii de căderile din 1953 care au culminat cu celebrul proces din toamna aceluiași an, de la București. Nu doar că fusese o lovitură de imagine din partea regimului comunist din România, ci o înfrângere severă din punct de vedere informativ. În cadrul anchetelor, Securitatea obținuse date ample despre centrele de antrenament, de instrucție în sine, despre specialiștii occidentali și despre românii care se aflau în pregătire sau care finalizaseră stagiile și așteptau trimiterea în țară. Altfel spus, elementul surpriză dispăruse, iar legăturile din interior intraseră sub supraveghere. Mai mult de atât, ideea pe de-a întregul ei se dovedise falimentară: parașutările necesitaseră resurse financiare și logistice considerabile, iar rezultatele erau, în cel mai bun caz, departe de așteptări. Dar dincolo de ceea ce se întâmplase la nivel macro, la nivel internațional relațiile dintre cele două blocuri ideologice intrase într-o perioadă de relativă acalmie, după moartea lui Stalin. Așa că operațiunile de instruire și trimitere a unui noi echipe secrete s-a încheiat.

3.4.1. Înlocuirea lui Mircea Pătru cu Bazil Rațiu [1327]

Problemele dintre șeful SIMRE și Mircea Pătru s-au agravat în 1953, odată cu deznodământul tragic al grupului al grupului condus de Sabin Mare. Pe lângă lipsa de empatie față de cei care urmau să fie trimiși în țară, pe care i-o imputa N. Djuvara, căderea neașteptat de rapidă a grupului le-a adus celor SIMRE și din serviciul secret francez suspiciunea că M. Pătru ar fi fost culpabil de soarta tragică a membrilor, fiind fie vinovat de indiscreții care au dus la deconspirarea misiunii, fie chiar de legături directe cu București [1328]. Chiar dacă niciuna dintre ipoteze nu a fost confirmată, neîncrederea partenerilor occidentali și dorința lui N. Djuvara de a se debara de un ofițer pe care-l considera, în cel mai bun caz, mediocru, guraliv lipsit de tact au contribuit la decizia de a-l înlătura cât mai repede pe Mircea Pătru din cadrul SIMRE [1329]:

Mircea Pătru (...) era un prost. Și asta e foarte grav. (...) Și nu era nici, cum să-ți spun, nu-și merita galoanele. El nu fusese adevărat aviator, fusese însoțitor. El nu ținuse niciodată un... o manetă de avion. (...) Se dădea drept mare personaj, mare aviator, era un prost, pur și simplu. Și pe mine m-a supărat foarte mult fiindcă... nu numai că... făcea și intrigi și în plus de asta era periculos că trâncănea în oraș. Trăia... adică... se încurcase cu o doamnă, româncă, dar care lucra la ministerul de externe francez. Și tot ce se întâmpla între noi doi ajungea la franțuji... Și asta când am aflat-o, i-am zis... noi (Djuvara și reprezentanții serviciilor franceze și americane - n.m.) am stat pe gânduri câteva luni de zile "domne, cum ne debarasăm de Pătru ăsta, că e un bou, și care vorbește în oraș?". (...) Tot ce vorbeam între noi... mica noastră echipă românească ajungea la... Acum, francezii sunt prieteni cu noi, dar nu era cazul în chestii d-astea ca o terță putere să fie la curent cu toate combinațiile noastre. [1330]

În același an a mai survenit un eveniment, poate chiar mai grav în ochii Parisului, însă este dificil de stabilit cu certitudine cronologia exactă. Poliția franceză a descoperit la metrou o servietă a lui M. Pătru care conținea documente clasificate [1331], iar în urma analizării lor s-a ajuns la concluzia că, de fapt, Mircea Pătru era agent dublu, aflându-se și în serviciul americanilor, cărora le oferea informațiile care erau destinate exclusiv SIMRE-ului și omologilor francezi. A existat chiar și suspiciunea că ar fi făcut același lucru și în raport cu Intelligence Service-ul, ceea ce l-ar fi făcut pe M. Pătru un veritabil agent triplu. Cert este că descoperirea a înfuriat de-a binelea autoritățile franceze care au decis să-l expulzeze pe Mircea Pătru, proaspăt revenit în Franța dintr-o deplasare în Germania. Numai intervenția promptă și energică a lui Virgil Veniamin, în calitate de lider politic al exilaților români, a oprit această măsură radicală, care a fost schimbată cu domiciliu obligatoriu la Dijon. În mod surprinzător, se pare că întreaga răsturnare de situație în defavoarea sa nu a avut un impact puternic asupra lui Mircea Pătru care, probabil, deja își construiește o pistă alternativă, laudându-se lui Nechita Obreja că are certitudinea că va lucra în altă parte. În paralel, fostul ofițer continua să se intereseze de românii care apăreau la Paris și făcea eforturi, prin Maria Brăescu [1332] de la Caroman, să i se ridice interdicția de deplasare în Franța. Următorii ani ai biografiei sale sunt învăluiți în incertitudini: se pare că i s-a permis să revină la Paris, însă nu a mai lucrat în domeniul serviciilor secrete și era privit cu răceală de către ceilalți români care încă îl considerau măcar parțial responsabil de eșecul grupului condus de Sabin Mare. Singurele informații provin dintr-o notă din 1958 a Direcției a II-a a MAI București care preciza că Mircea Pătru "a ajuns într-o situație grea la Paris. Nu are de lucru, se poartă îmbrăcat destul de rău și nu este luat în seamă de către ceilalți fugari care au o poziție în Franța sau care lucrează în anumite centre de spionaj" [1333]. În cele din urmă, fostul ofițer a plecat în Spania de unde, cu ajutorul lui Virgil Vasiliu, s-a stabilit în Statele Unite, locuind pentru o vreme la preotul Ambrosie Neder [1334].

În locul său, Neagu Djuvara l-a adus în 1954 pe maiorul Bazil Rațiu, a cărui experiență și pregătire profesională reprezentau un plus nesperat unui SIMRE care intrase oarecum într-o stare de blazare [1335]. Nu numai pentru serviciul românesc de la Paris a fost un câștig, ci și pentru B. Rațiu care, după cinci ani de lucru cu structurile secrete americane, era complet deziluzionat de acestea. Chiar dacă Silviu Crăciunaș avea obiceiul să mărunteze anumite detalii în rapoartele trimise ofițerilor de la București sau chiar să inventeze persoane și evenimente, este destul de probabil ca relatarea din decembrie 1957 a discuției pe care a avut-o cu Bazil Rațiu să fie una veridică, fiind creionată o imagine nefardată a celei informative din Bavaria și a activității sale destul de nespectaculoase, în comparație cu cea a SIMRE-ului sau chiar și a lui Titi Constantinescu:

A susținut că elementele de care dispuneau americanii erau elemente mediocre, frizeri, pantofari, intelectuali ratați, oameni necorespunzători care nu au reușit să facă altceva în viață, iar pe americanii care conduceau serviciul de informații i-a descris ca fiind nepregătiți, fanteziști, lipsiți de experiență, copilăroși și că numai puțin dintre americani erau oameni corespunzători, clari și dedicați acestei activități. Mi-a spus că totdeauna a

susținut în fața americanilor că lupta subversivă în țară nu poate fi dusă prin elementele de care dispuneau ei că asemenea oameni nu pot fi trimiși la (...) ofițerii superiori sau la medicii și profesorii de care dispunea el în țară, fiindcă asemenea elemente nu ar fi putut întreține o convorbire și legături la un nivel înalt cu oamenii săi din țară, nici nu le-ar fi putut inspira încrederea necesară pentru a-i pune în mișcare și să acționeze sub influența lor.[1336]

După ceva mai bine de un an, în toamna lui 1955, colaborarea lui B. Rațiu cu SIMRE a fost foarte aproape să se încheie abrupt. Maiorul a primit o ofertă tentantă, în special financiar, din partea lui Behçet Türkmen, șeful Millî Emniyet Hizmeti, serviciul de informații al statului turc. Türkmen, pe care B. Rațiu l-a cunoscut la Ankara, i-a propus să revină în capitala Turciei, unde urma să fie încadrat în structurile NATO, într-un birou destinat Europei Răsăritene[1337]. În primă fază, fostul șef al structurii informative americane din Bavaria nu a informat pe colegii său ori pe francezi de oferta Ankarei, mai ales că înclina să o accepte. Potrivit lui Neagu Djuvara, totul s-ar fi rezolvat, fără să dea mai multe detalii, iar Bazil Rațiu a rămas în conducerea SIMRE, însă atitudinea sa a produs o foarte proastă impresie[1338].

3.4.2. Rezidențele în perioada Djuvara

Cum ideea unor rețele informative în interiorul țării fusese abandonată aproape definitiv după 1952, N. Djuvara afirmând că era prea periculos și aproape imposibil cu resurse disponibile în contextul politic de atunci să construiască o rețea de agenți pe care să o dirijeze din Franța[1339], iar activitatea comandoului A. Vasilescu era fără rezultat, singura modalitate reală de obținere de informații o constituiau rezidențele. Bineînțeles, și acestea fuseseră afectate de ecoul schimbării din primăvara lui 1952, precum și de numărul din ce în ce mai mic de noi refugiați veniți din țară.

Singurele rezidențe operaționale (în grade totuși foarte diferite) de după 1952 au funcționat la Viena și la Trieste (plecarea lui Nicolae Tănase de la Innsbruck a însemnat disoluția celei informative[1340]). Era oarecum surprinzător faptul că, potrivit lui N. Djuvara, în Germania (unde se afla o semnificativă emigrație românească, dar și o oarecare legătură cu țara prin intermediul șașilor și șvabilor) nu exista nicio celulă stabilă[1341]. Totuși, la fel ca în celelalte regiuni în care se găseau exilați români sau se afla că urma să sosească o delegație din țară, SIMRE-ul trimitea periodic câte un colaborator.

3.4.2.1. Trieste

Având în vedere desprinderea Iugoslaviei lui Tito de restul blocului comunist aflat sub controlul Moscovei, este surprinzătoare importanța neașteptat de redusă pe care rezidența de la Trieste a avut-o în arhitectura instituțională a SIMRE. Posibilele cauze sunt date de înăsprirea măsurilor de siguranță la granița româno-iugoslavă, ceea ce a condus, inerent, la o îngreunarea trecerii frontierei și scăderea numărului de refugiați, și de lipsa unor persoane care să coordoneze activitatea din orașul aflat în mijlocul unei lungi și aprinse dispute între Roma și Belgrad. Locul lui Ion Tântăreanu fusese preluat de către Alexandru Peret, însă nu există date legate de activitatea acestuia despre care se poate numai specula că a fost de scurtă durată și, în cel mai bun caz, cu rezultate minore.

În august 1952, celula avea să fie treacă în coordonarea neoficială a lui Oliviu Beldeanu, a cărui poziție propriu-zisă era destul de neclară, oscilând de la sprijinitor al rezidenței la responsabil de structură. Plasarea sa a fost mai degrabă rezultatul prieteniei pe care o avea cu Mircea Pătru, pe care îl cunoscuse în țară în 1941, la o școală de pilotaj și îl revăzuse în 1949 în lagărul de Zdranjani[1342] și căruia îi raporta direct activitatea sa. Rolul lui Beldeanu, care se bizuia pe ajutorul lui Ioan Chirilă, era de a-i identifica pe românii aflați în zona Trieste, de a-i sprijini pe aceștia și de a-i recruta pe cei dispuși să fie instruiți și trimiși înapoi în țară[1343]. Oricât de dispus și de doritor era chiar Oliviu Beldeanu de pleca în misiune în RPR, absența unui potențial înlocuitor al său îl scotea momentan din calcul pentru a fi chiar el inclus în instructajul propriu-zis. În octombrie 1953, pe fondul unor neînțelegeri cu autoritățile din Trieste, Oliviu Beldeanu a fost constrâns să părăsească regiunea, astfel că împreună cu Ioan Chirilă și Anton Jahoda au lăsat în urma orașul-port de la Marea Adriatică și s-au dus la München, cu gândul de a intra în procesul de instruire și antrenament pentru a fi trimiși în țară, ceea ce nu avea însă să se mai întâmple. Astfel, se poate considera că rezidența SIMRE de la Trieste și-a încheiat activitatea.

3.4.2.2. Viena vs. București. Acțiunea "Viorel" [1344]

Evenimentele de la Paris, din prima parte a anului 1952, au pus o puternică presiune pe Gelu Belu. Pe de o parte, între agentul de la Viena și Mihail Opran se construiește o veritabilă relație de încredere, respect și prietenie, iar cu generalul Petrescu lucruse de fiecare dată sub auspiciul foarte bune. Pe de altă parte, războiul de la vârfurile structurii nu-l implicau și pe el, astfel că activitatea lui Belu nu era practic perturbată în vreun fel de tensiunile dintre liderii SIMRE și partenerii francezi. Prins între spiritul de colegialitate și pragmatismul profesional, Gelu Belu a fost probabil influențat de o discuție cu generalul Petrescu, petrecută în februarie 1952, când acesta din urmă i-a comunicat că începea să ia în calcul să nu mai lucreze în cadrul structurii informative, recomandându-i agentului să "procedeze așa cum îi dictează interesele sale" [1345]. Iar interesul său era de a-și continua lupta cu regimul comunist de la București, așa cum putea face el prin acțiunile informative duse de rezidența pe care o coordona, mai ales că își crease o serie de persoane de sprijin în activitatea informativă din rândul emigrației de la Viena. Prin urmare, Belu a ales să rămână în structurile SIMRE, lucrând atât în subordinea directă a lui Neagu Djuvara, noul șef descriindu-l drept "băiat plin de duh și de gentilețe firească, mă înțelegeam de minune cu el" [1346]. Se pare însă în primii ani de după instalarea noii conduceri a serviciului românesc, unele paliere ale activității informative a lui Belu s-au desfășurat într-o legătură destul de strânsă cu un enigmatic Zotter[1347], cunoscut drept "Neamțul" [1348].

Începând din 1950-1951 și aproape exclusiv din 1952, principala direcție de activitate a rezidenței SIMRE din capitala austriacă o constituia interacțiunea cu marinarii români care lucrau pe vasele ce navigau pe Dunăre, asigurând o legătură directă între Viena și România. Pentru structura informativă a lui Gelu Belu, aceștia reprezentau colaboratorii ideali: în primul rând puteau călători pe cale legală, în al doilea rând făceau drumul în mod regulat, existând premisele unei acțiuni sistematice și, de asemenea, nu ridicau suspiciuni și dispuneau de spații în care puteau ascunde chiar și unele pachete (sau chiar persoane), nu numai documente sau microfilme. Identificarea și contactarea lor era un proces foarte anevoios și meticulos, de multe ori la cheremul hazardului, fiind însoțit de pericole și incertitudini. Abordarea nu se făcea imediat și direct, ci prin colaboratorii lui Belu care servea, totodată, drept paravan. În memoriile sale, fostul ofițer de contraspionaj Neagu Cosma preciza că activitatea informativă a lui G. Belu se sub masca unei local condus de un anume Klein[1349], originar din România. Localul ar fi fost frecventat de marinarii veniți din țară deoarece se afla în imediata apropiere a portului și servea produse pe datorie, în schimbul unor comisioane făcute la întoarcerea din deplasare. Potrivit lui Cosma, acolo navigatorii erau abordați de proprietar și de agentul SIMRE care atunci când

limbile se dezlegau la un pahar de șnaps ori țuică românească, aflau cum gândesc și ce-i frământă pe marinari,

selectându-i pe aceia cărora urma să le acorde o atenție specială. Așa au ajuns unii marinari să devină trădători. Marinarul intrat în vizor era "ajutat" să se încurce în tot felul de chestiuni: contrabandă, împrumuturi nerambursabile, pălăvrăgeală surprinsă pe bandă magnetică și alte asemenea "mărunișuri". Când "fructele erau coapte" i se propunea târgul: ori... ori...[1350]

Constrânși astfel să accepte colaborarea cu serviciile de informații occidentale, marinarii îi puneau lui G. Belu la dispoziție documentele de identitate pentru a fi copiate, acestea urmând să fie utilizate de agenții care trebuiau să fie trimiși în țară, îi furnizau date despre diferite aspecte economice, militare sau sociale din RPR, iar apoi se vedeau nevoiți să îndeplinească rolul de curieri, ducând și aducând pachete, corespondență, note și informații. Întreaga legendă este cel puțin discutabilă, metoda șantajului nefiind utilizată, cu o singură excepție identificată până în prezent, în activitatea rezidenței de la Viena, iar asta nu pentru că agenții români nu ar fi recurs din principiu la un asemenea procedeu, ci pentru că nu ofereau garanțiile că cel care trebuia recrutat ar fi colaborat apoi onest și nu ar fi devoalat totul Securității. Explicația singurului caz care constituie abaterea de la această practică este fie nevoia presantă de obținere a unui document românesc de identitate care pentru o misiune care se apropia cu pași repezi, fie este vorba de o relatarea care punea marinarul în postura de victimă și îl deculpabiliza parțial. Pe de altă parte, se pare că versiunea puternic deformată prezentată de Neagu Cosma pleacă totuși de la detaliu cât se poate real. La începutul anilor '50, în apropierea portului din Viena funcționa o măcelărie deținută de Crișan Wandelin[1351] (nu este exclus să fie una și aceeași persoană cu Klein), un român plecat din țară în 1941 și stabilit în capitala austriacă. Magazinul său era frecventat de marinarii români, mai ales că Wandelin făcea schimb valutar la negru, oferind șilingi cu care navigatorii puteau cumpăra bunuri din oraș, iar contravaloarea în lei urma să o depună familiei măcelarului rămasă în România, dar și alte produse de contrabandă care erau ulterior vândute în țară. Dar sub masca acestor mici bișnițe, Crișan Wandelin lucra cu rezidența condusă de Belu, căreia îi intermedia obținerea de informații și de documente de la navigatorii români. Doi dintre cei care au ajuns să fie surse pentru agenții de dincolo Cortina de Fier au fost Ioan Hoge și Florea Andriță care au trecut pragul măcelăriei lui Wandelin pentru a achiziționa de la acesta câte un ceas de mână. Numai că atunci când Hoge a pus banii pe teighea, alături de bancnote erau și carnetul de marinar și livretul de militar pe care le luase la sugestia lui Andriță, pentru a se legitima în cazul în care ar fi fost opriți de poliția austriacă. Aparent din curiozitate, măcelarul i-a cerut livretul militar și, după ce l-a primit, i-a spus că îl reține, urmând să i-l returneze peste câteva ore. Din teamă, din naivitate sau din cine știe ce alt motiv, marinarul a acceptat fără să protesteze, iar mai târziu Andriță i-a destăinuit că știa de interesul lui Wandelin pentru document (astfel că întreaga desfășurare a fost, de fapt, un act premeditat, iar Andriță lucra în colaborare cu măcelarul) și că există doi români fugari din Viena care vor să discute cu el despre livret. În seara următoare, cei doi navigatori s-au întâlnit la un restaurant cu cei doi necunoscuți, dar și cu Wandelin, însă după puțin timp, Andriță s-a făcut nevăzut în timp ce ceilalți patru s-au retras într-o încăpere separată a localului. Necunoscuții i-ar fi spus lui Hoge că sunt legionari aflați în emigrație, că au nevoie de asemenea documente pentru eventuale misiuni în țară și i-au solicitat informații despre situația din RPR, cereri la care marinarul s-a conformat întocmai. "În timpul discuțiilor", se nota într-o sinteză a cazului, "Hoge Ioan din cauza consumării (a) prea multă băutură s-a îmbătat după care s-a trezit într-o cameră" [1352]. Revenit pe vas, bărbatul a fost înștiințat de Andriță că poate să-și recupereze livretul de la măcelăria lui Wandelin, însă acolo i-a reîntâlnit pe cei doi necunoscuți care i-au arătat livretul militar la care Hoge Ioan a răspuns că este al său și a întins mâna pentru al lua atunci unul din cei doi indivizi l-a apucat de piept și i-a spus "ce așa ne-a fost vorba, unde crezi că te trezești trebuie să semnezi un angajament și după aceea ai să-l primești" [1353]

Iar Hoge ar fi fost nevoit să-l semneze pentru a-și recupera livretul. Sau cel puțin aceasta este versiunea pe care a relatat-o ofițerilor de Securitate, versiune pe care aceștia au și creditat-o ca fiind adevărată. Veridicitatea relatării este însă discutabilă: contactul dintre Hoge și agenții aflați în Viena ori transferul de documente s-a petrecut cu siguranță, însă este cel puțin discutabil dacă a fost vorba de constrângere și amenințări sau, mai degrabă, colaborarea marinarului a fost una benevolă. Este, de altfel, singurul caz în care se relatează că Belu, dacă, într-adevăr, este vorba de el, s-ar fi prezentat drept legionar, postura care însă se potrivea deplin în discursul Securității care implicații legionare în aproape orice acțiune dusă împotriva regimului de București și justifica și mai pregnant puterea amenințărilor la care ar fi căzut victimă Hoge. Iar întreaga poveste ar fi putut rămâne un episod nebulos al confruntărilor duse de agenții serviciilor secrete aflați la Viena. Însă nu s-a întâmplat astfel, iar epilogul avea să se petreacă în 1953, într-unul dintre birourile Securității. Atunci când analizau documentele cu care a venit Bebi Toma[1354], unul dintre cei parașutați în țară în acel an, s-a descoperit că seria livretului militar al spionului coincidea cu cel al lui Ioan Hoge. Cercul se închisese. Este neclar cine erau cei doi bărbați care i-au fotocopiat livretul lui Hoge, inclusiv dacă aceștia erau legionari sau nu sau dacă vreunul dintre ei era Gelu Belu (care obișnuia să se prezinte drept "Gheorghe" [1355]). Însă cu siguranță măcelarul din Viena a fost unul dintre cei mai productivi colaboratori ai rezidenței SIMRE din Viena: în 1950, acesta l-a recrutat pe Stancu Geanta[1356] pe care l-a utilizat informativ până în primăvara lui 1955, când sursa a fost descoperită și arestată de Securitate. Același Wandelin, în colaborare cu Petre Angelescu[1357], un marinar care, în 1951, alesese să rămână la Viena și lucra pentru Gelu Belu, au reușit în 1953 racolarea unui alt matelot român pe care Belu l-a supus unui amplu interogatoriu, ca mai apoi să-l recruteze sub numele conspirativ "Ionel". Ce nu știa însă niciunul dintre cei de la Viena era că bărbatul din fața lor mai avea un angajament secret, de data aceasta față de Direcția a VI-a a Securității, fiind astfel un agent dublu marșrutizat - cel mai probabil din întâmplare - în orbita rezidenței SIMRE. Prin intermediul acestuia, autoritățile de la București și-au completat datele avute asupra lui Belu și a apropiaților săi, a modului de recrutare și a informațiilor căutate de agenții de la Viena, precum și lista de nume a persoanelor de la bordul navelor românești care aveau contacte cu celula secretă din capitala de pe Dunăre[1358]. Însă Crișan Wandelin și Petre Angelescu nu au fost singurii intermediari utilizați de Gelu Belu în recrutarea de marinari: Olga Pirscher era o bucovineancă stabilită la Viena, în 1941, alături de Iohan Pirscher, al doilea său soț (de primul divorțase în 1930, însă din mariajul lor rezultaseră doi băieți, Otto și Fritz, amândoi înrolați în SS și amândoi căzuți pe frontul antisovietic). Nu este clar cum a ajuns Olga Pirscher să colaboreze cu Gelu Belu, însă ea a fost cea care l-a convins în august 1951 pe marinarul Tudor Manofu[1359] să intre în legătură cu agentul român din capitala austriacă. Relația dintre Manofu și Belu s-a rezumat la trei întâlniri petrecute cu ocazia curselor făcute la Viena (august 1951, martie și octombrie 1952), ocazii cu care agentul SIMRE i-a pus întrebări despre situația economică din țară[1360]. Totodată, prin intermediul navigatorului și al soției sale, Maria Manofu[1361], rezidența a încercat să trimită către două persoane din Transilvania bani și instrucțiuni[1362]. Cel puțin într-un caz, acțiunea a avut succes, Manofu predându-i fostului preot greco-catolic Petre Anca[1363] din Turda două scrisori cu mesaj scris cu cerneală simpatică, probabil împreună cu bani și

cocoșei de aur[1364]. Tot Pirscher l-a "pescuit" într-un magazin vienez și pe marinarul Ilarie Perianu[1365] pe care l-a ajutat să cumpere anumite produse, ca mai apoi, sub masca unei discuții banale, să obțină informații cu privire la situația de pe granița româno-iugoslavă. Aflând că urmează să vină și în anul următor la Viena, Pirscher i-a lăsat adresa rugându-l pe bărbat s-o caute atunci când va reveni la Viena. Ceea ce s-a și întâmplat, numai că Perianu a înțeles invitația într-un alt mod și a fost foarte probabil dezamăgit să-l întâlnească în locuința lui Pirscher pe Gelu Belu care a început să-l descoasă cu privire la utilizarea în țară a cartelor de alimentație, paza în porturi și posibilitatea de a scoate clandestin persoane din țară, iar între timp, Olga Pirscher

i-a spus lui Gelu Belu că eu cred că dl. Perian Ilarie ne poate face rost de un buletin de identitate și carnet de marinar în alb sau chiar complectate iar Gelu Belu m-a întrebat dacă pot să-i procur aceste acte și tot odată mi-a dat sugestia de a fura de la cunoștințe sau prietenii mei însă să am mare grijă să nu mă prindă și să le duc lui și atunci voi fi bine retribuit și va fi și el mulțumit la care eu i-am răspuns că aceste lucruri sînt cam greu de realizat fiindcă nu se găsesc în comerț și dacă se va ivi vre-o ocazie să fur de la vre-o persoană s-au să găsesc pe drum atunci îi voi duce în mod sigur. (...) După aceste discuții am plecat de acasă la restaurant cu Gelu Belu și Pirscher Olga unde am consumat cca 20 halbe cu bere (...) [1366].

Perianu avea să revină o dată sau de două ori pe an la Viena, răspunzând întrebărilor lui Belu despre diferite aspecte economice, militare și sociale din țară și preluând două scrisori pe care urma să le livreze (achitându-se numai de sarcina predării corespondenței către doctorul Popescu Crivina din Turnu Severin, în schimb ce plicul pentru rudele din Târgu-Mureș ale lui Belu l-a rupt și l-a aruncat în Dunăre, cel mai probabil din precauție). Nu a reușit însă să-i procure șefului rezidenței SIMRE niciun document de identitate, în ciuda presiunilor repetate, iar în vara lui 1956 Perianu se afla deja în camerele de anchetă ale Securității. Deconspirarea sa a fost, cel mai probabil, rodul indiscreției Olgăi Pirscher care, văzând că timp de aproape doi ani bărbatul nu-și mai făcuse apariția la Viena, a început să întrebe de el printre marinarii cu care avea legături, fără să ia în calcul că unul dintre ei poate fi informator al autorităților de la București.

Dincolo de aceste câteva cazuri mai bine documentate, Gelu Belu și colaboratorii săi (Crișan Wandelin, Petre Angelescu, Olga Pirscher și Victor Colbazi[1367]) au reușit în prima parte a anilor '50 să contacteze și să obțină informații (iar pe unii chiar să-i recruteze în vedere unei activități mai ample și mai îndelungate) de la o serie întregă de navigatori români ca Nicolae Ghipa[1368], Petre Smeu[1369], Gheorghe Motiu[1370], Traian Antonescu[1371], Ștefan Popescu zis Calcan[1372], Cristea Ghighileanu[1373], Alexandru Crivineanu[1374], Gheorghe Tuguran[1375], Ioan Perianu[1376], Vucomir Stanoev[1377], Nicu Severineanu[1378], Ioan Ghipa[1379], Marin Vetrineanu[1380], Constantin Caraiman[1381], dar și funcționari români aflați la Viena, precum Victor Ghionea[1382] și Nicolae Wünci[1383]. În același timp, rezidența din Viena a SIMRE a apelat și la personalul austriac de pe vasele care circulau pe Dunăre și acostau în porturile românești: Johan Vürer (care ar fi fost și arestat de Securitate pentru acuzația de spionaj), Walter Keintz (arestat în 1952 pe când încerca să ia legătura în portul Brăila cu Ani Florescu)[1384], Rudolf Pipersteiner (care se ocupa cu scoaterea clandestină de persoane din țară, dar și cu posibila recrutare a unor surse ca Nicolae Milivoi[1385] și Paul Nae Senchea[1386]) sau Ored Josef (semnalat că ducea corespondență secretă și era, de altfel, bănuțat că urmas cursuri de spionaj într-un centru austriac)[1387].

Pentru a contracara activitatea centrului SIMRE din capitala Austriei, contraspionajul de la București a luat în calcul o vastă paletă de direcții de acțiune. Cele mai accesibile erau, bineînțeles, supravegherea și dezinformarea și care, de altfel, aveau să constituie principalele acțiuni puse în aplicare în anii '50. Însă Securitatea nu s-a limitat numai la variantele simple și sigure, ci a sondat posibilitatea unor incursiuni mult mai ample în structura informativă din Viena sau chiar lichidarea parțială a acesteia. În primul caz, se viza recrutarea unei persoane-cheie, iar numele avut în vedere a fost cel al lui Crișan Wandelin, însă planul nu s-a materializat. Mult mai îndrăzneată a fost ideea răpirii lui Gelu Belu și a Olgăi Pirscher și aducerea lor în țară, unde urmau să fie interogați, judecați și condamnați, operațiune care avea să rămână mult timp pe masa de lucru a locotenent-colonelului Eugen Szabo și a superiorului său, maiorul Isidor Holingher[1388]. Același Neagu Cosma, care, la începutul anilor '60, a fost direct implicat în urmărirea lui Gelu Belu relata în amintirile sale că varianta răpirii șefului rezidenței din Viena ar fi fost avansată chiar de către un marinar care era agent dublu, marșrutizat în cerul oamenilor de încredere al lui Belu, informație neconfirmată documentar:

Titi Constantinescu (de fapt Gelu Belu - n.m.) avea deplină încredere în "Costică" (de fapt agentul "Viorel" - n.m.), motiv pentru care urca la bordul vasului unde rămânea ore întregi la un pahar de țuică, mămăliguță și telemea de Brăila. De aici lui "Costică" i-a venit ideea de a-l "confisca" pe fostul căpitan de cavalerie (Titi Constantinescu fusese locotenent de aviație, iar G. Belu fusese ofițer de rezervă, lucrând ca translator[1389] - n.m.) și de a-l aduce acasă. Planul său a fost desigur, respins, spre marea regret al acestuia. "Îmi pare rău că v-am spus, trebuia să vi-l aduc și gata". "Costică" făcuse și unele preparative în acest scop, amenajând pe vapor o ascunzătoare pe care numai un control foarte minuțios ar fi putut-o descoperi (amenajarea exista dinainte ca marinarul să fie determinat să colaboreze cu Securitatea - n.m.). Așa a scăpat Titi Constantinescu (în realitate, Gelu Belu - n.m.) de judecată și de condamnare în țară, după faptele săvârșite împotriva ei[1390].

Pentru orice fel de acțiune - informativă, de recrutare ori de răpire -, era însă nevoie de agenți în proximitatea membrilor rezidenței. Așa că la 11 iulie 1951 a fost recrutată, prin constrângere, sursa "Eduard Vasile", un marinar care avea legături pentru Crișan Wandelin, dar fără a ajunge până la Gelu Belu. Din motive necunoscute, performanțele sale informative au fost extrem de reduse, nici până la începutul lui 1956 nereușind să intre în contact direct cu șeful rezidenței SIMRE[1391]. La fel se întâmplase în februarie 1955 cu marinarul care avea să devină agentul "Ioan Georgescu", despre care Securitatea aflase în timpul anchetei lui Tudor Manofu. Navigatorul avea deja construită o relație de încredere nu doar cu Crișan Wandelin, dar și cu Olga Pirscher și cu Gelu Belu, cărora le dăduse informații politice și economice din țară, le procurase documente românești și le adusese scrisorile rudelor rămase în RPR. Dar la fel ca în cazul lui "Eduard Vasile", nici "Ioan Grigorescu" încă nu oferise încă, în primăvara lui 1956, rezultate notabile[1392].

Totuși, pe cât de infructuoase au fost încercările Securității pe aceste filiere, pe atât de profitabile și îndelungate au fost prin marinarul Florea Ardeleanu, cel care, sub identitatea conspirativă a agentului "Viorel", a fost principala vulnerabilitate a rezidenței SIMRE din Viena. Era unul dintre numeroșii navigatori care ajunseseră să lucreze pentru Gelu Belu, povestea recrutării sale nefiind una cu mult diferită de cea a celorlalți mateloți transformați peste noapte în spioni. Identificat și abordat la sfârșitul lui 1949 de către Victor Colbazi, cu care se cunoștea încă din 1936, de când acesta îi era superior în cadrul Societății Române Dunărene[1393], Ardeleanu a fost "transferat" lui Gelu Belu în primăvara lui 1951, primind numele conspirativ "Gheorghe Oatu" [1394]. Timp de mai bine de un an, marinarul a cules informații din țară pe care să i le preda la Viena (iar ulterior și la Linz, odată cu includerea portului din amonte în traseul regulat al navei). Subiectele erau variate, de la starea de

spirit a populației la situația economică reală. Tot în memoriile sale, fostul ofițer de contraspionaj Neagu Cosma afirma că Ardeleanu i-ar fi furnizat lui Belu și informații despre rezistența din munți sau exploatarea uraniului în România. Pe lângă faptul că aceste detalii nu confirmate de datele din dosarele de urmărire întocmite pe numele lui Belu, este cel puțin derizorie ideea un simplu marinar, cu patru clase, care scria cu dificultate și avea o inteligență modestă (nu de puține ori, ofițerii se plâneau că Ardeleanu nu fusese capabil să ducă discuția pe linia instructajului primit în prealabil), ar fi putut avea cunoștințe despre asemenea aspecte. Însă matelotul nu a fost o simplă sursă informativă, ci unul dintre cei mai de încredere curieri, îndeplinind o serie de misiuni nu tocmai ușoare: în 1951 a izbutit să o scoată în țară, ascunsă într-un compartiment al tancului petrolier, pe Ecaterina Caragea (mama Tandeii Caragea), a adus pentru preotul Anca din Turda corespondență scrisă cu cerneală simpatică, bani și cocoșei[1395], a recrutat persoane de sprijin (Motiu Filipescu, Dumitru Velicu și Dumitru Serghiu) de la care a procurat documente de identitate românești pe care le-a predat la Viena și a transportat în țară o stație completă și funcțională de radio-emisie[1396]. Nu este așadar de mirare că Florea Ardeleanu devenise probabil cea mai de încredere și mai apreciată sursă a lui Belu, șeful rezidenței din Viena fiind atât de încântat de rezultatele colaborării încât îl pusese pe Zotter în contact direct cu marinarul și, mai mult de atât, în 1955, l-ar fi prezentat pe "Viorel" și lui Neagu Djuvara[1397].

Numai că, fără ca Belu și colegii săi să aibă cea mai mică bănuială, Florea Ardeleanu își schimbase serviciul secret pentru care lucra, transformându-se dintr-un vârf de lance al SIMRE-ului într-o neașteptată infiltrare prin care Securitatea avea, ani la rândul, să controleze jocul. Căderea sa nu a avut însă de-a face cu șeful rezidenței de la Viena, ci cu Victor Colbazi, ale cărui legături în țară erau sub strictă supraveghere. Astfel, pentru a se descoperi ce anume trimitea fostul funcționar fluvial, Securitatea a decis să-l rețină și să-l investigheze pe cel care fusese identificat drept curierul care aducea pachetele din Austria. Arestarea lui Ardeleanu a fost mascată sub un amplu scenariu: la 6 noiembrie 1952[1398], vasul său a fost oprit la Turnu-Severin sub pretextul unei epidemii depistată pe vas și care necesită un control medical amănunțit al tuturor pasagerilor. La bordul navei s-a urcat un doctor care, de fapt, era ofițer sub acoperire și care, surprinzător, a decis că singurul bolnav care trebuie debarcat de urgență și trimis la spital este Florea Ardeleanu. Numai acțiunea a fost un fiasco total: doctorul din port și-a dat imediat seama că omologul său doar afirmă că este medic și la fel s-a întâmplat și în cazul celorlalți marinari, care au înțeles pe loc că ceva întâmplă și au început să speculeze că, într-un fel sau altul, Securitatea este implicată[1399].

Dus la București, Florea Ardeleanu a fost supus unei ample anchete cu privire la legăturile sale de la Viena și acțiunile în care fusese implicat, iar rezultatul declarațiilor a fost cu mult peste așteptările ofițerilor de Securitate. Aceștia credeau că au în față un banal contrabandist și, poate, un mesager al unui Colbazi care trimitea ajutoare familiei sale. Au descoperit însă o sursă informativă a structurilor secrete occidentale, un curier al rezidenței SIMRE din Viena și un apropiat de încredere al lui Gelu Belu. De aceea, serviciul de la București a decis că Florea Ardeleanu i-ar fi mai util ca agent secret, recrutat și folosit pentru supravegherea și dezinformarea structurilor cu care colaborase până atunci decât ca un deținut politic la fel ca ceilalți zeci de mii aflați în temnițe și lagăre. Pus în fața unei singure alternative, Ardeleanu a înțeles că salvare sa este "întoarcerea" sa împotriva celei de la Viena. Șantajat, probabil, și cu soarta familiei (cel mai probabil, nu știa că în același timp fusese arestată și soția sa, femeia declarând în interogatorii tot ce știa despre activitatea lui), Florea Ardeleanu a acceptat să devină agentul "Viorel" [1400], postura care avea să se dovedească mult mai potrivită decât cea de agent al SIMRE-ului[1401]. După trei zile de anchetă, bărbatul părea să clădirea Securității cu o adeverință medicală conform căreia ultimele 72 de ore le petrecuse internat pe un pat de spital. Pentru contraspionajul comunist, recrutarea lui Florea Ardeleanu a venit la un moment cum nu se poate mai potrivit, exact când Gelu Belu iniția cea mai amplă și temerară acțiune în interiorul țării: crearea unei rețele informative dotată cu aparat de radioemisie prin intermediul căruia urma să transmită datele. Astfel, comunicarea nu mai era condiționată de posibilitatea lui Ardeleanu de a călători pe Dunăre și nici nu mai exista riscul deconspirării în cazul unei neglijențe a marinarului ori a unui control mai amănunțit din partea vameșilor. Securitatea avea ocazia uriașă de a obține tehnică secretă occidentală, similară doar cu cea descoperită în urma căderii grupului Săplăcan și care nu avea să mai fie egalată decât de echipamentele capturate în 1953 în urma arestării echipelor de parașutiști. Dar dacă aparatul americană cu care fuseseră înzestrați cei cinci tineri descoperiți în 1951 a fost numai examinată, cea pe care o trimitea Belu în țară, prin intermediul lui Ardeleanu, putea fi utilizată efectiv, dacă acțiunea decurgea cu succes, în dezinformarea serviciilor occidentale care credeau că stația funcționa în conspirativitate. Transportul pachetului în august 1952 fusese o adevărată încercare pentru marinarul aflat, pe atunci, în slujba SIMRE-ului, riscul fiind ca echipamentul să fie descoperit nu doar de controlul român de la graniță, ci și de colegii săi în timpul misiunii. Singura descriere amplă echipamentului provine din memoriile lui Neagu Cosma, care preciza că aparatul era de gabarit mic (cât penarul unui elev), dar care bătea la peste 2000 km, ceea ce asigura un trafic normal între România și centrul Europei. Alimentarea cu electricitate se putea face la rețeaua de uz gospodăresc, dar și la un acumulator de 12 volți. În ce privește latura operativă, se cerea expres să se transmită mesaje numai supracifrate, scurte - nu mai mari de 25 grupe de cifre - iar în timpul transmisie să se schimbe quarțul. Ordinea în care se foloseau quarțurile era indicată în Instrucțiune. Se mai cerea ca în nici un caz să nu emită de două ori din același loc, pentru a se putea apăra de interceptarea gonio.[1402]

Se pare însă că întregul aparatul era semnificativ mai mare decât un penar, documentele amintind că era vorba de câteva pachete. Odată aduse în țară, acestea au fost duse de Ardeleanu la locuința unui alt fost navigator, Sergiu Dumitru din Brăila, care le-a preluat și le-a îngropat sub cotețul de găini din curtea casei[1403]. Ascunzătoarea era, bineînțeles, una temporară, căci urma, la un moment dat, ca aparatul să fie preluat de cineva care trebuia să se prezinte cu o parolă dinainte stabilită, iar mai apoi stația trebuia pusă în funcțiune. Situația era agravată și de faptul că soția lui Dumitru bănuia că este vorba de ceva periculos, care ar fi putut atrage atenția și represaliile Securității, așa că îi cerea constant și insistent soțului său să scape de pachetele ascunse.

La ultima sosire la Viena dinaintea descoperirii sale de către Securitate, Florea Ardeleanu a primit și sarcina care constituia cealaltă jumătate a întregului plan imaginat de Gelu Belu. Marinarul trebuia să-l contacteze pe preotul Ion Ionescu care locuia și slujea în Săftica[1404], o comună din nordul Bucureștiului, și să-i dea o coală de hârtie albă pentru el și instrucțiuni de felul cum trebuie cetită această scrisoare și cum trebuie să răspundă lui Gelu. Procedul este următorul: să introducă hârtia în apă rece după care va apare scrisul, iar la lumina zilei se poate citi; ca procedeu de scriere este următorul: să bage o coală de hârtie în apă să o pună pe geam să pună deasupra o altă hârtie uscată și să scrie ce are de răspuns după aceasta; hârtia scrisă să o rupă, iar cea udă să o lase să se usuce.

Totodată mi-a dat și parola cu care urma să mă prezint la Ion Ionescu: "sunt din partea lui Fux, a făcut operație și este bine sănătos". Să nu-i spun că sunt din partea lui Gelu, ci din partea lui Ionel, de statură mijlocie brunet.

Printre apropiații și enoriașii săi, părintele Ion Ionescu era binecunoscut pentru atitudinile puternic anticomuniste, fie de pe poziții de simpatizant legionar, până în 1941, fie ca membru al PNT, în timpul alegerilor din 1946. Așa îl știa și Fuxi Faubauer, un vechi amic al preotului, care a plecat din țară în 1950[1406] și s-a stabilit la Viena, unde l-a întâlnit pe Gelu Belu și probabil i-a povestit de părintele Ionescu, determinându-l pe agentul SIMRE să-l ia în calcul pe cleric pentru acțiunile sale informative. Abordarea acestei misiuni a rezidenței din Viena a fost destul de problematică pentru contraspionajul comunist: pe de o parte, ofițerii nu puteau avea încă încredere în Florea Ardeleanu, iar pe de alta, nu era exclus ca preotul să-l reclame la Securitate și să se piardă conspirativitatea misiunii, mai ales că Ionescu fusese recrutat în 1951 sub numele de "Vârteju". Așa că s-a pus în mișcare un întreg scenariu prin trebuia testată reacția omului Bisericii, păstrat secretul acțiunii și convins Gelu Belu că totul (sau aproape totul) merge în direcția dorită. În locul lui Ardeleanu a fost trimis, la 27 noiembrie 1952, ofițerul Oaidă de la Direcția a II-a, care avea trăsături fizice similare cu ale marinarului, însă preotul a bănuț că, într-un fel sau altul, Securitatea este implicată și, fiindu-i teamă de o cursă întinsă, a refuzat orice contact. Mai mult de atât, așa cum contraspionajul anticipase că s-ar putea întâmpla, părintele Ionescu (sau sursa "Vârteju") a anunțat Securitatea locală de vizita necunoscutului[1407]. Totuși, pentru ca să-și poată juca bine rolul odată ajuns la Viena și să nu ridice nicio bănuț în fața lui Gelu Belu, Ardeleanu a fost trimis într-o duminică să ia parte la slujba de la biserica din Săftica. Stând câteva zeci de minute în pronaos, marinarul a avut ocazie să-l vadă personal pe părintele care ieșise din altar cu Sfintele Daruri, fiind astfel capabil, atunci când îi va cere Belu, să facă un portret fizic corect al celui pe care, conform legendei, l-a abordat în chestiuni de spionaj[1408].

Cum părintele refuzase să intre în discuție cu cel care afirma că fusese trimis de la Viena, ofițerul Oaidă și-a încercat a doua oară norocul, dar și de această dată răspunsul clericului a fost unul negativ. Prin urmare, s-a decis ca "Viorel" să-i trimită o scrisoare în care să fie incluse o poză a lui Fuxi Faubauer și un bilețel al acestuia prin care îi cerea să reia "firul rupt în împrejurări dramatice" [1409]. Speriat de insistența emisarului și de corespondența primită, care putea fi folosită ca dovadă că a implicării sale în acțiuni de spionaj, preotul a contactat din nou Securitatea locală, pe fir fiind intrat deja contraspionajul, cerându-i-se să măreze la propunere. Pentru serviciul condus de maiorul Holingher, era dezirabil să aibă la îndemână scrisul preotului Ion Ionescu. Chiar și cu aprobarea încurajatoare a ofițerului de legătură, părintelui tot i-a fost teamă și a refuzat să facă întocmai cum a cerut. Pentru a nu pierde firul acțiunii, Securitatea s-a văzut nevoită să recurgă la plastografierea scrisului preotului[1410], așa-zisele "note informative" fiind redactate cu creionul, pentru a îngreuna deconspirarea falsului, fiind apoi ascunse în interiorul câtorva țigări din pachetul pe care "Viorel" îl avea asupra sa în timpul călătoriei în Austria.

Între timp, la locuința din Brăila a lui Sergiu Dumitru s-a prezentat Cornel Popa din Galați, un fin al lui Florea Ardeleanu pe care acesta din urmă îl știa drept foarte avid de bani, drept pentru care acceptase această operațiune despre nu trebuia să știe prea multe, și în care avea încredere datorită celor câteva afaceri de contrabandă pe care le făcuseră în trecut[1411]. Evident, totul era o legendă: sub numele lui Cornel Popa se ascundea, de fapt, locotenentul Lazăr Bărbunțoi, șef de birou în cadrul Serviciului I[1412]. Dacă totuși Belu ar fi făcut investigații, pe o altă pistă, pentru a controla cele comunicate de Ardeleanu, ar fi aflat că, într-adevăr, în Galați exista un Cornel Popa, cu un loc de muncă ca oricare altă persoană, cu o locuință, prieteni și un trecut ce putea fi verificat.

Rezidența din Viena cunoștea că aparatul ajunsese în siguranță în România și se găsea în posesia unei persoane de încredere. De fapt, se afla în mâinile Securității și, cu codurile și frecvențele potrivite, putea fi folosit în acțiunea de dezinformare. De asemenea, Belu știa că părintele Ionescu din Săftica acceptase propunerea de construire a unei rețele informative și începuse contactarea unor surse și culegerea propriu-zisă de informații. În realitate, preotul nici nu bănuia că Securitatea răspundea în locul său, astfel că de la Viena era văzut drept liderul unei semnificative rețele de spionaj. Din perspectiva rezidenței SIMRE, oportunitățile informative ale acțiunii erau cum nu se poate mai promițătoare. De pe malul Dunării, Gelu Belu zâmbea încrezător și plin de speranțe. La aproape o mie de kilometri depărtate, de pe malul Dâmboviței, ofițerii comuniști de contraspionaj zâmbeau și ei, la fel de încrezători și plin de speranțe. Mai ales că știau că ei manipulează, de fapt, întregul joc.

În acest context, în februarie 1953, Florea Ardeleanu revenea în capitala austriacă și restabilirea contactul cu Gelu Belu[1413], numai că de data aceasta dintr-o altă postură secretă. Cum marinarul beneficia de o încredere enormă din partea lui Belu, contraspionajul de la București era nerăbdător să înceapă să culegă primele roade ale unei promițătoare și spectaculoase acțiuni: să descopere oamenii de legătură din interiorul țării pe care se baza rezidența din Viena, să studieze modul în care se construia rețeaua informativă și să analizeze exact direcțiile de activitate gândite de SIMRE. "Dar dacă Ardeleanu trădează și mărturisește colaborarea cu Securitatea, redevine loial rezidenței din Viena și se întoarce cu misiune de dezinformare?", trebuie să se fi întrebat totuși maiorul Holingher și locotenent-colonelul Szabo. Dar răspunsul avea să vină după câteva săptămâni, odată cu revenirea lui Ardeleanu în țară și confirmat din nou și din nou în anii următori: sursa "Viorel" își păstrase angajamentul față de Securitate, dovedindu-se unul dintre cei mai productivi agenți infiltrați în structurile SIMRE. Astfel, contraspionajul a aflat de tentativele lui Gelu Belu de a-și contacta familia prin intermediul unei anume doamne Lupeanu care locuia în apropierea Parcului Carol din capitală, de legăturile informative cu Motiș Filipescu din Galați[1414] (care avea misiunea de a culege date militare și economice[1415]), de microfilmele pregătite pentru părintele Ionescu ori de pachetele trimise preotului din Turda[1416]. Toate acestea în timp ce Ardeleanu continua să-i furnizeze lui Belu diferite informații din țară, date din domeniul economic, politic ori social atent selecționate de către contraspionajul comunist.

Însă în toată această joacă de-a șoarecele și pisica, principalul fir de acțiune, atât din perspectiva București, cât și a Vienei, rămânea edificarea și activarea rețelei informative cu centrul în casa preotului Ionescu. Dacă Belu era nerăbdător ca părintele să înceapă culegerea de informații și trimiterea lor în occident, momentan prin intermediul lui Ardeleanu, Holingher căuta să temporeze cât de mult posibil pentru a-l face pe agentul SIMRE să riște și să arunce în joc cât mai multe dintre cărțile sale, ceea ce ar fi dus, bineînțeles, la deconspirarea lor. Versiunea pe care agentul "Viorel" i-a comunicat-o lui Belu era că preotul Ionescu era dispus să intre în această activitate clandestină, dar că nu este sigur că cei de la celălalt capăt al firului sunt agenții din exil ai serviciilor secrete occidentale și nu ofițerii de Securitate, astfel că era reticent să accepte să intre în această afacere. Pentru a-l convinge, Belu a folosit din plin resursele SIMRE-ului și legăturile Comitetului Național Român: prin același "om de încredere", i-a transmis preotului fraza-cheie "ziua bună se cunoaște de dimineață" și i-a cerut să asculte în serile de 4 și 11 octombrie 1953 emisiile în limba română ale posturilor Radio Europa Liberă, respectiv Vocea Americii, pentru a i se confirma parola primită. Prima încercare a fost nereușită, ceea ce, din nou, a fost în favoarea Bucureștiului. Însă Belu nu a renunțat la planul său și i-a transmis "preotului" să verifice

din nou frecvențele celor două posturi în datele de 4 și 11 decembrie. În acele nopți de început de iarnă, radioul din casa parohială din Săftica a rămas mut sau redând aceeași muzică obișnuită și aceleași știri propagandistice emise din studiourile din strada Berthelot. În schimb, într-un birou al Direcția a II-a a Securității, operatorii așteptau cu atenția încordată emisia "posturilor imperialiste". Cea din 4 decembrie a trecut fără să fie rostită fraza-cheie ori să fie remarcată vre o informație camuflată. Ultima șansă rămânea la 11 decembrie, atunci când, de la Viena, Gelu Belu spera ca mesajul să fie transmis, iar de la București, un ofițer anonim aștepta ca mesajul să fie recepționat. La cincisprezece minute după ora 22, de la microfonul postului Vocea Americii răsună vocea speakerului, dând citire unui discurs al lui Constantin Vișoianu, președintele CNR-ului: "Români! Știți mai bine ca ori și cine că regimul comunist este un regim de teroare și de minciună!". Apoi au curs acuzele îndreptate împotriva Moscovei, pomenirea momentelor de eroism din istoria românilor și îndemnul la rezistență pentru cei din țară. "Iată ce exemple de fapte istorice comemorăm în luna Decembrie!" , își continuă speakerul lectura. "Această lună este memorabilă în istoria noastră. Dela început, ea s-a arătat fericită pentru destinele noastre; cum zice un vechi proverb românesc, ziua bună se cunoaște de dimineață!" [1417]. Mesajul fusese transmis, dovedindu-se că întreaga acțiune informativă este, într-adevăr, dusă de către SIMRE și are încuviințarea CNR-ului. Cu alte cuvinte, preotul fusese convins să lucreze pentru rezidența din Viena a structurii conduse de Neagu Djuvara. Cel puțin așa trebuia să creadă Gelu Belu, legendă pe care acesta a socotit-o adevărat, mai ales că în primăvara anului următor, cu ocazia primei curse a lui Florea Ardeleanu după dezghețul Dunării, agentul SIMRE a primit, ascuns într-o țigară, un bilețel în care preotul îi comunica ușurat[1418]:

Domnule,

Am ascultat proverbul și ne-am liniștit sufletește mai ales după năpasta care a căzut cu puțin înainte pe capul fraților noștri (procesul parașutiștilor care a avut loc în octombrie 1953 - n.m.).

Dumnezeu să odihnească pe mucenicii neamului nostru. Am citit cele trimise data trecută. Am aflat despre Dobre (Dobre Marin - n.m.) și are să vă povestească mai multe prietenul nostru.

Aici sunt un mănunchi de români, uniți în jurul bisericii, pentru care citesc ectenia cea mare tot așa frumos cum o citeam înainte.

Dacă sunteți așa cum ați scris în scrisoare și în discurs și așa cum vă descrie prietenul nostru, noi vom fi alături de Dvs.

Altele veți afla tot dela prietenul nostru.

Cu ocazia sfințelor sărbători ne rugăm pentru sănătatea (...) și avem credința că mîntuirea va veni și pentru noi așa cum Mîntuitorul Iisus Hristos a adus-o odată cu prăvălirea pietrei de pe mormînt și orbirea strajei. (...)[1419]

Acel "Dobre" amintit de bilețul plastografiat de către Securitate reprezenta veriga lipsă din întregul plan al lui Gelu Belu. Pe de o parte, exista preotul Ionescu care putea strînge informații, dar și să recruteze noi agenți, iar pe de alta se afla depozitată în țară o stație de radio-emisie. Cei doi ași din mîneca lui Belu trebuiau însă puși la un loc și, în același timp, găsită piesa esențială care să le unească și să le pună în mișcare. De aceea, tot în octombrie 1953, atunci când Ardeleanu a adus vestea așa zisei reticențe a părintelui, Gelu Belu i-a trasat două sarcini esențiale pentru dezvoltarea acțiunii de spionaj. În primul rând, trebuia ca stația să fie mutată de sub cotețul de găini din Brăila (în realitate, era demult în depozitele Securității) la casa parohială de pe DN1, aflată la câteva zeci de metri de Sfatul Popular din Balotești[1420]. Dar și mai importantă era recrutarea unui radiotelegrafist ce urma să trimită informațiile cifrate către stația de dincolo de Cortina de Fier[1421]. Iar cel ales era Marin Sima Dobre[1422].

Deja până la acest punct, întreaga operațiune de construire a unei rețele informative și a operaționalizării unei stații de radioemisie prin intermediul preotului din comuna Săftica ar fi putut trece drept a bridge too far, un plan mult prea idealist și îndrăzneț, gândit din confortul și siguranța occidentului pentru o lume dominată de riscuri, nesiguranță și neîncredere. Și totuși, a existat unul și mai spectaculos și care, la fel ca acțiunea ce ar fi trebuit implementată de clericul ortodox, a fost încă de la bun început sub controlul total al Securității, grație agentului "Viorel". De profesie inginer electronist, Dobre fusese coleg de regiment cu agentul de la Viena, între cei doi existând o strînsă camaraderie. Epurat din armată, Marin Dobre fusese ulterior arestat și condamnat în 1949 la trei ani de închisoare pentru "uneltire", fiind eliberat în primele zile ale lui 1953. Prin Ardeleanu, Belu îi ceruse preotului Ionescu să-l contacteze pe fostul său camarad încă din august 1953[1423], numai că la acel moment, marinarul i-a adus răspunsul negativ al preotului prin care i se comunica faptul că Dobre nu putea fi încă folosit în acțiunea clandestină, fiind abia ieșit din închisoare și încă sub domiciliu obligatoriu. Așa că agentul de la Viena a ales să aștepte aproape un an până să încerce să-l contacteze direct prin Ardeleanu, fără a mai apela la preot, iar la sfîrșitul lui august 1954, marinarul sosea la București pentru a-i preda lui Marin Dobre, din partea lui Gelu Belu, un pachet cu două cămăși, cinci batiste și câteva medicamente. La prima vedere, pachetul putea trece drept un banal ajutor pentru cineva aflat în dificultate și un semn că prietenii de altădată nu l-au uitat. În realitate, în interiorul coletului se aflau un receptor miniatură pentru ascultarea emisiilor clandestine, cerneală simpatică, patru săculețe de materie plastică necesară relevării mesajelor, bani și o scrisoare. În textul corespondenței, Gelu Belu se interesa de starea de sănătatea și de cea materială a amicului său, îi recomanda să aibă încredere totală în cel care îi adusese coletul și îl ruga să citească totul cu atenție, afirmând că "ce-ar fi mai important n-am trimis" [1424]. În realitate, Belu trimisese deja foarte multe din cele necesare unui spion, numai că aproape toate informațiile erau camuflate în banalele articole de îmbrăcăminte. În interiorul batistelor se afla un set explicit de instrucțiuni, prin care i se comunica faptul că

(...) avem intenția de a vă încredința crearea unui nucleu de rezistență pasivă, al cărui scop imediat ar fi de a procura orice informație folositoare Comitetului Național Român în lupta pentru desrobirea neamului. (...)

Vă cerem deocamdată să ne răspundeți pe calea indicată mai jos, la următoarele întrebări:

- Puteți să auziți broadcast-urile noastre (emisiunile noastre îndreptate către dvs și care nu implică răspuns imediat)?
- Puteți primi și utiliza un emitor-receptor funcționând la priza de curent?
- Aveți câțiva oameni siguri, dispuși să colaboreze la acțiunea prevăzută (informatori, curieri etc)?
- Puteți găsi în țară alți operatori radio în stare de a lucra cu dvs. sau de a vă înlocui la nevoie?
- Odată această organizare pusă la punct, doriți să fiți scos din țară (primăvara viitoare)?[1425]

În același loc se aflau și orarul emisiilor, modul de folosire al codurilor de cifrare și descifrare, metoda de preparare a cernelii simpatică și a revelatorului și tehnica propriu-zisă de redactare: scrieți textul secret în caractere de tipar cu ajutorul unei bucățele de lemn bine ascuțit, înveliți vîrfurile ascuțite în vată bine strînsă. Nu apăsați când scrieți. Lăsați să se usuce în aproximativ 10 minute, apoi expuneți ambele fețe ale documentului la aburi de apă cîteva secunde; lăsați din nou să se usuce timp de o oră înainte de a scrie eventual un text banal, acesta din urmă va fi scris în sens perpendicular față de textul secret[1426].

Totodată, în cele două cămăși se găseau cheia de cifrare (mai exact în îmbrăcămintea marcată cu fir roșu), respectiv cea de descifrare (în cea fără semn). Răspunsul trebuia să fie trimis pe adresa Mariței Hindoreanu din Giurgiu, printr-o scrisoare cu un text banal ce trebuia să ascundă răspunsul cifrat și scris cu cerneală simpatică. Fără să bănuiască o clipă, Hindoreanu ar fi trebuit să devină un intermediar într-o operațiune de spionaj. Femeia era unul dintre apropiații lui Ardeleanu, pentru care mai primea corespondența pe care o păstra până când marinarul trecea prin Giurgiu.

Pentru Marin Dobre, săptămânile și lunile au trecut fără să știe că trebuia (ba chiar ajunsese) să fie capul de pod al unei operațiuni de spionaj dusă de rezidența SIMRE de la Viena. Cămășile și batistele nu au ajuns niciodată la el, ci în mâinile ofițerilor de contraspionaj. Mai mult de atât, batista cu modul de cifrare, o pilulă albă cu praf pentru cerneală simpatică și o pilulă neagră cu praf pentru relevarea cernelii simpatice au fost predate de către șeful Direcției a II-a, maiorul Isidor Holingher, consilierului sovietic Climovschi care le-a dus spre analiză la Moscova. Ordinul sovieticilor trebuie să fi produs frustrare în rândul conducerii Securității, deoarece Holingher avea să primească sarcină directă din partea lui Gheorghe Pintilile de a-i raporta o dată la două săptămâni dacă materialul informativ a fost sau nu returnat[1427].

În timp ce adevărații Ion Ionescu și Marin Sima Dobre își duceau existența într-o relativă banalitate, primul între cădelnițe, spovedanii și câteva note semnate "Vârtej", iar al doilea ca orice alt fost deținut politic ce încerca să-și refacă viața, alter-ego-urile lor create de Securitate păreau prinse între dorința de colaborare cu Viena și neputința și teama care-i împiedica să dea randamentul scontat. Rolul lui Dobre avea să fie, pentru o vreme, unul oricum mai redus, căci stația pe care trebuia să o utilizeze nu putea fi montată, fiind invocate diferite pretexte: fie că preotul nu avea unde să o instaleze, fie că preotesei îi era teamă de emisie, fie că hârtia cu codurile de cifrare a fost pierdută de Ardeleanu, fie că echipamentul s-a defectat. Prin urmare, activitatea, destul de redusă, cădea astfel aproape exclusiv pe umerii preotului care transmitea mesaje scrise pe bilețele de câțiva centimetri pătrați pe care apoi le ascundea în țigările pe care i le dădea lui Ardeleanu, iar acesta din urmă i le preda ulterior lui Belu. Același metodă era folosită și în sens invers, agentul SIMRE fiind uneori constrâns de Ardeleanu să scrie mesajele pe fugă, marinarul invocând timpul limitat în care putea coborî de pe navă. Gelu Belu trebuia să răspundă ad-hoc la noile vești aduse de marinarul său de încredere, pendulând în același timp între nevoia impetuoasă de informații și frustrarea de a nu fi primit suficiente date semnificative și posibilitatea ca un ton prea contondent să-l îndepărteze pe preot și chiar să fractureze fragila legătură. Spre exemplu, la începutul lui 1955, într-unul dintre bilețele ascunse într-o țigară, Belu îi comunica

Dragă păr.

Primit rândurile dvs. cu multă bucurie și fericiți că v-au găsit în deplină sănătate. Acum 1 lună am avut ocazia să-l văd pe amicul ce-a citit "vremea bună" și să stăm mai îndeaproape de vorbă. În faza actuală s-ar dori să află cele cerute în precedentă. Riscul de-a trimite pe prietenul nostru de fiecare dată e prea mare pentru a mai încerca să ne convingem. Cred că acest fapt e clar și reciproc ptr Dvs cât și noi. Înțelegem că nu e lucru ușor, cu chibzuință și maxim de prudentă se pot rezolva ecuațiile problemei noastre. Dragă părinte, noi de aici nu suntem în măsură a vă da sfaturile necesare pentru rezolvarea dezideratelor noastre, fiindcă ignorăm posibilitățile ce vă stau la îndemână. De aceea vă asigurăm, este concursul nostru, discreția și siguranța absolută. Problema se poate rezolva numai prin elemente sigure, hotărâte, precaute și bărbăție. Ne permitem totuși a vă supun spre o primă orientare un exemplu: 1) Băneasa, ce se vede cu ochiul liber, câte la număr, eventual tip, personal, noi aranjamente și data la cari s-au văzut și înregistrat observația. 2) Ploești: situația sonde, distilării, personalul director (eventual nume) etc. 3) București: nr cazarme, natura unității ce le ocupă inf, art, geniu etc... Pentru ghidare, rog să consultați programul nostru. Nu insist în detalii, ci mi-am permis să vă supun un exemplu de început până la găsirea specialiștilor. Ptru început ajunge executarea unei părți din program (...) printr-o singură persoană (...) cineva din anturajul imediat a(l) dvoastră în care să aveți totală încredere și care să dispună de mai multă acțiune de mișcare. Am fi dorit ca răspunsul scrisorilor dvoastră să se facă prin micro-filme. Probabil că vă lipsește materialul și tehnicianul. Dacă nu se poate prin microf, metoda noastră poate continua, chiar dacă e cazul să se scrie pe mai multe țigări. Prietenul poate aduce mai multe pachete. Ar fi de preferat să scrieți pe hârtie mai fină (probabil că nu se găsește). lubite părinte, vă rog să-mi erțați maniera oarecum brutală, aceea de-a numi lucrurile pe numele lor (mă refer la cele 3 exemple). Vă rog la fel să nu vă faceți gânduri negre, când vorbesc de risc. Suntem cu toții bărbați. Riscul este numai acela de-a se deplasa până la dvoastră. Starea de spirit atât a lui, ca și a dvoastră și a noastră face să eliminăm voit drumurile inutile. Vă rog mult să nu mă înțelegeți greșit. Obligat a mă restrânge ca timp, nu pot ocoli cu eleganță realitatea (...) Dragă părinte, vă las cu Dumnezeu, vă îmbrățișez din tot sufletul (...)[1428]

Numai că la seminar și la facultatea de teologie, un preot învață cum să țină o liturghie, cum să împărtășească, să asculte și să ierte păcate, să boteze, să cunune viitori miri și să prohodească pe cei adormiți. Nu fusese niciodată instruit cum să recruteze surse, să cifreze informații, să construiască rețele secrete și să se ocupe cu radio-transmisia datelor. De aceea, nici în vara lui 1955 structura pe care Belu voia s-o construiască prin așa-zisul preot din Săftica nu era funcțională, iar pentru a liniști rezidența din Viena, ofițerii de Securitate plăsmuiau un bilețel pe care Ardeleanu urma să îl transmită tot camuflat într-o țigară:

Domnule

Pline de griji au fost pentru noi zilele până a venit prietenul nostru (Ardeleanu - n.m.) care ne-a mîngîiat sufletul. Scrisoarea Dvs. a îmbărbătat pe cei ce se chinuesc în suferință și așteaptă ceasul izbăvirii.

Eu nu m-am priceput până acum cum să fac ca să capăt știrile ce mi le-ați cerut.

Dela credincioși aflu numai necazuri, iar cei cărora le-am împărtășit taina, în vorbe se arată bărbătoși, dar n-au făcut nimic.

Cunosc și oameni potriviți care ar putea să răspundă la întrebările Dvs. dar nu știu cum să le vorbesc ca să-i aduc la drumul nostru.

Am fost aproape tot timpul la cîmp ca să am de ale gurii.

N-am nici un cunoscut care să știe radio așa cum ați scris.

Cu gândul sîntem alături de Dvs. și mă rog lui Dumnezeu ca să avem izbândă în strădania noastră. (...)

Domnul să vă aibe în pază

Ionescu[1429]

În memoriile sale, fostul general de contraspionaj Neagu Cosma relatează despre natura informațiilor cerute așa-zisului preot din Săftica de către rezidența din Viena. Potrivit acestuia, Gelu Belu i-ar fi trimis părintelui câteva microfile cu instrucțiuni de realizare a explozibilului, pe care le-a ascuns în nasturii de la haina marinarului, mod de camuflare care, într-adevăr, a fost utilizat de agentul SIMRE prin Florea Ardeleanu. În paralel, le-ar fi

transmis preotului și colaboratorilor săi, cu ajutorul marinarului sau a stației de radioemisie (care, însă, se pare că nu a fost niciodată pusă în funcțiune), să treacă la acțiuni concrete împotriva regimului comunist: "să fie aruncate în aer secții din uzine, stații pilot, grupuri electrogene, noduri de cale ferată, lucrări de artă, etc, altfel spus, să fie distrusă avuția națională a României" [1430]. Perspectiva unui preot distrugând opere de artă pentru subminarea regimului comunist este cel puțin hilară, la fel cum ar fi fost și următoarea sarcină pe care i-a trasat-o G. Belu (după refuzul membrilor rețelei de a comite acte de sabotaj): să convingă un pilot de vânătoare care zbura pe MIG-uri sovietice, recent intrate în serviciul armatei române, să dezerteze cu tot cu avionul pe care să-l predea apoi americanilor, urmând în schimb să fie încadrat în armata Statelor Unite. În realitate, așa cum chiar sintezele maiorului Constantin Secuiu punctau clar, Belu i-a încurajat mereu pe colaboratorii din țară să procedeze cu maximum de prudență și să nu comită vreun act de violență care să-i expună, cerându-le să culeagă și să transmită informații, iar în paralel "să se conserve pentru acțiuni viitoare" [1431].

Cum stația de radioemisie nu a fost niciodată operațională, cu toate că între octombrie 1954 - iunie 1955 Securitatea recepționa încercarea unui post necunoscut din occident de a stabili un contact pe frecvențele comunicate în prealabil de Belu [1432], pentru rezidența SIMRE singura cale de trimitere și recepționare a datelor rămânea prin Florea Ardeleanu, care își continua cursele pe Dunăre și, implicit, întâlnirile la Viena cu Gelu Belu și cu enigmaticul Zotter. La mijlocul anilor '50, pe lângă mesajele ascunse în țigări, agentul SIMRE utiliza ca ascunzător și nasturi marinărești în care erau plasate bilețele cu instrucțiuni pe care marinarul urma să le predea "preotului din Săftica" [1433]. În paralel, Zotter îi cerea navigatorului să strângă informații despre instalațiile și trupele din porturile Turnu-Severin și Giurgiu, despre regimul corespondenței interne și externe, despre controlul marinarilor care îndeplinesc misiuni în afara țării [1434]. Mai mult de atât, prin intermediul lui Ardeleanu, Belu credea că stabilise și o legătură informativă cu un marinar sovietic din Reni, port aflat la circa 20 de kilometri de Galați, pe malul sovietic al Dunării. De la acesta, navigatorul român ar fi adus informații despre măsurile de securitate de la graniță și despre capacitățile industriale din regiunea Odessa, iar rezidența din Viena i-a trimis câteva ceasuri despre care nu există vreo dovadă, dar, în același timp, nu este exclus să fi servit (și) drept ascunzătoare pentru material informativ [1435]. La fel ca în toate celelalte aspecte ale acțiunii secrete, și marinarul din Reni era tot o nălucă plăsmuită într-un birou al Securității de la București care coordona cu mîgălă o complexă acțiune de dezinformare despre care Belu credea, cu speranță și naivitate, că este o remarcabilă reușită de spionaj [1436].

Pentru celula de la Viena, Florea Ardeleanu era atât de important ca sursă informativă încât știrea că navele fluviale românești vor putea naviga până în Germania federală a provocat temerea că marinarul ar putea fi recrutat și de alte servicii secrete vestice. De aceea, Zotter și Belu i-au cerut insistent să refuze orice tentativă de racolare, motivând că "eventualele persoane ce l-ar contacta în Germania occidentală ar putea fi neserioase" [1437]. La fel de posibilă, dar și nedorită, era suspendarea curselor pe Dunăre a navei lui Ardeleanu, ceea ce ar fi condus, inerent, la pierderea, pentru un timp, a legăturilor dintre acesta și rezidența din Viena. De aceea, în noiembrie 1954, Belu își instruia agentul ca să încerce să folosească un alt marinar care călătorește la Viena, dar care să nu cunoască scopul real al legăturii.

Acestui marinar să-i dea un bidon cu pereții laterali dubli, cu rugămintea de a-l predea lui Gelu Belu.

Între pereții bidonului să pună materialul de spionaj, iar în bidon să pună o băutură alcoolică.

Viorel va da marinarului telefonul lui Gelu Belu.

Când va ajunge la Viena, marinarul urmează să-i dea un telefon lui Gelu Belu și să-i spună că vine din partea lui "Recea" și vrea să-l întâlnească.

După o oră, marinarul să se găsească în restaurantul "Andraș" din zona sovietică a Vienei și să fie atent la ușa de intrare. Când va veni o persoană care se va freca tot timpul cu mâinile la amândoi ochii, să iasă după această persoană și s-o oprească sub un pretext oarecare. Persoana va spune parola "Recea" și astfel se va efectua legătura. [1438]

Pe aceste coordonate, Securitatea a reușit ani de zile să dezinformeze rezidența SIMRE din Viena și să descopere și să supravegheze punctele sale de sprijin din țară și filierele transfrontaliere. Chiar dacă stația de radioemisie nu era operațională, iar în locul datelor economice, militare sau sociale cerute se primeau informații banale ori deja cunoscute, pentru agentul din capitala Austriei tot era un câștig informativ care nu putea fi pus la îndoială și care ajungea, apoi, în mâinile serviciilor secrete franco-americane. Dar toate acele mici victorii pe care Gelu Belu pe care credea că le-a obținut erau de fapt înfrângeri categorice în războiul secret în care se găsea înrolat. Într-o asemenea amplă operațiune, pot fi unii inamicii păcăliți pe termen lung sau toți pe termen scurt, însă toți pe termen lung era imposibil și până și abilele manevre ale Securității aveau să fie la un moment dat deconspirate. Tot a început de la scrisoarea a așa-zisului părinte Ionescu primită de Gelu Belu prin aceeași filieră a lui Florea Ardeleanu. După parcurgerea informațiilor din corespondență, agentul SIMRE a trimis-o mai departe la Paris, pentru a fi examinată și de către serviciile secrete occidentale cu care lucra structura condusă de Djuvara. După scurtă vreme, Belu este chemat să participe la o ședință urgentă la Viena, întâlnire la care iau parte Rossignol, Leisersohn și un agent american care a condus discuția. Cei trei îl pun pe Belu în fața unui scenariu ce-i pare incredibil: scrisoarea respectivă fie a fost plastografiată de Securitate, fie a fost scrisă de preot, însă la indicațiile Securității. Pentru agentul român este un șoc teribil și refuză cu obstinație să creadă așa ceva, iar când ceilalți trei îi spun că părintele nu mai constituie o sursă informativă de încredere și nu mai sunt acceptate mesaje de la cleric, Gelu Belu respinge acuzele pe un ton foarte vehement și părăsește intempestiv sala [1439]. Imediat după el, iese din sală și americanul misterios care îl oprește, iar cei doi poartă o scurtă discuție între patru ochi. Cu această ocazie, într-o română perfectă, bărbatul îl întreabă pe Belu dacă nu-l mai recunoaște, iar la răspunsul nesigur al agentului SIMRE, se prezintă drept Nicu Băcăințanu [1440] din Alba Iulia, un fost coleg de școală al lui Belu. Născut în Statele Unite, Băcăințanu a copilărit în România și s-a reîntors peste ocean, împreună cu familia, chiar înainte de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial. Acum, vechiul său coleg ajunsese șeful spionajului american în Europa, fiind detașat la Paris, și îi cerea din nou lui Belu, de data asta ca între vechi prieteni, să creadă concluzia serviciilor occidentale, chiar dacă scenariul părea de necrezut. Gelu Belu însă a refuzat să accepte ideea, așa că în toamna lui 1956 relația dintre rezidența din Viena și structurile informative franco-americane intră în criză. Avea să fie însă primul șoc din seria celor petrecute la finalul anului 1956 și care avea să ducă la un nou seism instituțional în cadrul SIMRE.

3.4.3. Acțiunea informativă "Cosocarul"

Dacă Neagu Djuvara era destul de reținut în ceea ce privește stabilirea unor contacte în interiorul țării, maiorul Bazil Rațiu a încercat stabilirea unei legături informative cu un agent de încredere, pe care, de altfel, îl cunoștea încă dinainte de a pleca din țară. Ioan Cosocarul s-a născut la 17 decembrie 1912 în satul Bicazul Ardelean din Munții Ceahlău, la hotarul dintre Moldova și Transilvania, în familia unui protopop catolic. După absolvirea școlii primare în comuna Corbu din Mureș, a urmat liceul la Gheorghieni și Târgu Mureș, susținând bacalaureatul la

Piatra Neamț. În 1933 intră la Școala de Ofițeri de Rezervă din Bacău, iar un an mai târziu, prin mijlocirea tatălui său, primește o bursă de studii de patru ani în Austria, Elveția și Franța, întorcându-se în țară licențiat în Științe Economice. Într-o societate democratică și o economie liberă, ar fi devenit probabil unul dintre marii oameni de afaceri, având spiritul antreprenorial în vene, o intuiție comercială înnăscută și o versatilitate care îi permitea să se adapteze foarte ușor și să găsească oportunitățile pe care să exploateze din plin. Numai că veacul trăit de Cosocaru a avut prea puțin astfel de perioade, iar destinul său a purtat pecetea celor 45 de ani de comunism. Pe B. Rațiu l-a cunoscut întâmplător în 1943, pe când aștepta la Secția pentru Ardeal a Ministerului de Externe pentru a afla mai multe despre tatăl său, rămas în teritoriul cedat Ungariei și condamnat ulterior de un tribunal din Budapesta la muncă silnică, fiind acuzat de nesupunere. Cum Bazil Rațiu, la rândul său transilvănean, era încadrat în Marele Stat Major Român, între cei doi s-a construit o amiciție care a continuat și după plecarea ofițerului din țară. Ultimele corespondențe au avut loc în 1946, când Rațiu i-a comunicat că se află la Paris, detaliu care avea să joace un rol esențial ulterior, și i-a propus prietenului său să se mute împreună cu soția lui în Franța, ceea ce însă era prea târziu.

Încă din 1945, Ioan Cosocaru, cunoscut de prieteni mai degrabă ca Iancu, era deosebit de activ în viața politică, implicându-se în acțiunile de propagandă ale Partidului Național-Tărănesc. Tot în acele luni, ia contact, pentru prima oară, cu tenebroasa lume a spionajului, fiind una dintre sursele agentului britanic Archibald Gibson care se afla în România sub acoperirea de corespondent al ziarului "The Sunday Times" [1441]. În realitate, Gibson activa în serviciul structurilor de intelligence britanice, obținând de la I. Cosocaru o serie de informații despre starea de spirit din țară și despre influența comuniștilor în societatea românească [1442], colaborare încheiată la începutul verii lui 1945, odată cu plecarea definitivă a lui ofițerului britanic [1443]. Distribuirea unui articol scris de A. Gibson ca material de propagandă politică în favoarea PNT-ului l-a adus pe I. Cosocaru pentru prima dată în atenția Siguranței, care l-a arestat, dar numai pentru câteva zile. Scurta detenție nu l-a descurajat pe tânărul ardelean, ci dimpotrivă, l-a îndârjit împotriva regimului comunist atât de tare încât el a fost cel care l-a salvat pe Romulus Boilă în 1947, atunci când Siguranța a încercuit locuințele național-tărăniștilor și sediile partidului cu misiunea de a-i aresta pe liderii principalei formațiuni democratice [1444]. Scăpat de verificările ulterioare, Ioan Cosocaru s-a dedicat afacerilor, păstrând, în ciuda tuturor avertismentelor, legături cu persoane aflate dincolo de Cortina de Fier. Una dintre acestea era Moise Weinbaum, fostul patron al firmei (naționalizată între timp) unde lucra I. Cosocaru, și căruia i-a scos ilegal din țară câteva zeci de mii de dolari, păstrând pentru sine un consistent comision. Însă astfel de îndeletniciri nu aveau cum să scape la nesfârșit Securității care, în 1949, trecea la arestări, I. Cosocaru fiind reținut la 12 februarie 1949, acuzat de "omisiune de denunț" și inclus într-un lot mai amplu, alături de Aurel Vaida, George Fundukas [1445], Herman Muller [1446], Osias Blumenfeld și Renate Deuth. A trecut printr-o anchetă deosebit de dură, mărturie stând chiar relatarea făcută peste câțiva ani lui Silviu Crăciunaș care avea apoi să noteze totul și să predea Securității: "A fost extrem de rău bolnav pe urma arestării din 1949, când a fost rău bătut (...) și trei săptămâni a făcut manejul într-o celulă mică, udată cu apă pe jos, iar un călău stătea pe un scaun cu un ciomag în mână și-l atingea ori de câte ori nu mai putea să se învârtăscă" [1447]. Condamnat la trei ani de detenție, I. Cosocaru a fost trimis la Jilava unde, la 21 septembrie 1951 [1448], avea să fie eliberat subit și fără nicio explicație. Dar la fel ca în 1945, experiența carcerală nu l-a frânt, nu l-a conformat, nu l-a învins, ci dimpotrivă: i-a întărit poziționarea anticomunistă și disponibilitatea de a se împotrivi regimului.

Iar o oportunitate a părut să apară la câteva luni după punerea sa în libertate: beneficiind de statutul său de cetățean grec, George Fundukas, fostul său coleg de muncă, dar și de închisoare, a primit, alături de soția sa, pașaport și posibilitatea de a pleca legal din țară. Este neclar cum s-a ajuns la ideea contactării lui Bazil Rațiu, existând două variante, ambele la fel de credibile: fie Fundukas i s-a plâns că nu cunoaște pe nimeni în Occident, iar atunci I. Cosocaru și-a amintit de vechea sa cunoștință aflată la Paris și i-a dat adresa maiorului, fie I. Cosocaru a fost cel care i-a propus lui Fundukas să îl intermedieze restabilirea legăturii cu fostul ofițer de Stat Major. Nu este, de altfel, singurul detaliu asupra căruia planează unele semne de întrebare, căci atunci când familia Fundukas a ajuns în Franța, la sfârșitul lui 1951 sau în 1952, B. Rațiu încă se afla în Bavaria, și abia peste doi ani avea să intre în conducerea SIMRE și să se stabilească la Paris. Așadar, când anume (probabil în 1954 sau 1955 [1449]) și cum s-a reușit această contactare sunt neclare, singurul lucru cert este că G. Fundukas a izbutit să-l găsească pe B. Rațiu și să-i dea vești despre I. Cosocaru [1450]. Din acest punct, legătura între aceștia doi se restabilește, însă, din motive de conspirativitate, corespondența nu este una directă: "vărul Vasile", adică Bazil Rațiu îi scria lui G. Fundukas, stabilit între timp în Brazilia, iar acesta puneia conținutul scrisorii într-un alt plic și îl expedia la București "verișoarei Adela", identitatea secretă a lui Ioan Cosocaru [1451]. Ce anume conțineau aceste comunicări este neclar, fiind puțin probabil să fi inclus și date economice sau politice, chiar și mascate în fraze aparent banale. Securitatea a aflat numai tardiv despre această corespondență, chiar dacă îl monitoriza pe fostul deținut politic încă din 1954 [1452], în cadrul unui dosar de urmărire informativă. Ba mai mult de atât, I. Cosocaru primea constant pachete din partea lui Moise Weinbaum, fostul său patron, pentru care, într-un fel, fusese arestat și încarcerat și care acum voia să-și ajute fostul colaborator. Ajungând la concluzia că suspiciunile de spionaj sunt nefondate, Serviciul 8 din cadrul Direcției a II-a a Securității decidea la 10 martie 1955 închiderea dosarului care îl viza pe Ioan Cosocaru, mai ales că acesta părea că nici mai are posibilități informative (după eliberare abia își găsisse un loc de turnător la o cooperativă), iar starea sa psihică încă era puternic marcată de anii de detenție, fiind nevoit să apeleze la ajutor medical de specialitate.

Și poate că Ioan Cosocaru ar fi rămas ascuns Securității și ar fi putut deveni o sursă utilă SIMRE-ului dacă nu ar fi fost descoperit până să fie propriu-zis recontactat de structura informativă de la Paris. Semnalarea activităților sale sau cel puțin a contactelor pe care afirma că le-ar avea a venit tot din partea agentului "Victor" al puterii de la București. Silviu Crăciunaș fusese direcționat să atragă în discuții câteva persoane, printre care și I. Cosocaru, de care îl lega o mai veche amiciție. Iar nota informativă oferită de el la 12 noiembrie 1955 releva posibilitatea celui urmărit de a trimite informații în occident, lăsând senzația că legătura sa este una solidă [1453]. În foarte scurt timp, Securitatea înțelege că acel contact nu poate fi altcineva decât maiorul B. Rațiu din conducerea SIMRE-ului, ceea ce activează o întreagă acțiune de supraveghere, concretizată prin deschiderea unui nou dosar de urmărire informativă la 10 februarie 1956 [1454].

Dar cum Securitatea ezită să treacă la măsuri directe, preferând să îl țină sub observație pentru identificarea tuturor contactelor, maiorul Bazil Rațiu găsește o modalitate de a trimite un colaborator la I. Cosocaru. În toamna lui 1956, jurnalistul francez Pierre Druin primește o invitație din partea Institutului de Relații cu Străinătatea de la București pentru o vizită în țară. Afând acest lucru, N. Djuvara și B. Rațiu îl abordează înainte de a părăsi Franța și îi cer să-l contacteze pe Ioan Cosocaru, propunere pe care ziaristul o acceptă. Așa că în toamna lui 1956, Druin bătea la ușa apartamentului din vechiul bloc Dunărea [1455] din centrul Bucureștilor, având o scrisoare din partea "domnului Djuvara" pentru Ioan Cosocaru. Acesta nu îl cunoștea pe șeful SIMRE, însă atunci când a deschis plicul și a citit rândurile scrise, a înțeles că francezul venea, de fapt,

din partea lui Bazil Rațiu. A căpătat astfel încredere în vizitatorul neașteptat căruia i-a povestit despre situația reală din țară, despre lipsurile economice, persecuțiile politice și limitările drepturilor legale, precum și despre experiența sa carcerală, știind că toate aceste informații aveau să-i parvină lui B. Rațiu[1456]. Mai mult de atât, i-a promis că va face rost și de alte date despre unii dintre cei menționați în scrisoarea primită (Cornelie Coposu, Constantin Hagea[1457], Gabriel Tepelea[1458] ș.a.), stabilind cu Drouin să se reîntâlnească înainte ca jurnalistul să plece înapoi în Franța. În zilele următoare, Ioan Cosocaru l-a chemat pe Vasile Netea[1459], fost membru PNT și deținut politic, care și el îl cunoștea pe Bazil Rațiu, i-a arătat scrisoarea și i-a propus să-l ajute în furnizarea de informații. V. Netea a acceptat pe loc, spunându-i tot ce știe despre alți deținuți politici și foști membri ai PNT, având ca singură condiție să-l întâlnească personal pe ziaristul francez. Chiar dacă Ioan Cosocaru **2 a fost de acord cu acest lucru**, întâlnirea nu a mai avut loc: Drouin și-a făcut apariția inopinată, iar V. Netea nu a putut fi contactat în timp util. Totuși, din punct de vedere informativ, SIMRE-ul reușise să obțină date cel puțin interesante despre sistemul de salarizare din țară, stadiul industrializării și al colectivizării, nivelul de trai al românilor, despre situația bisericii greco-catolice și a fostelor partide politice, precum și o serie de date inedite despre deținuți politici, regimul de detenție și unele închisori și lagăre de muncă[1460]. Recepționarea materialului informativ a fost semnalată de către B. Rațiu printr-o scrisoare cu un text banal expeditiv, pe căi ocolitoare, lui I. Cosocaru.

Rateurile de contracarare a activității informative a lui I. Cosocaru au determinat Securitatea să ia măsuri mai drastice, apelând inclusiv la montarea de tehnică operativă în apartamentul din blocul Dunărea și în reactivarea unor informatori din rândul apropiaților obiectivului. În plus, cazul a intrat în atenția conducerii contraspionajului, iar în primăvara lui 1957, atunci când soții Cosocaru au cerut pașaport pentru a-l vizita la Leipzig, în Germania de est, pe Aurel Pless, unul dintre frații Anei Cosocaru, nota în urma căruia li s-a refuzat ieșirea din țară a fost semnată personal de către Ioan Holingher[1461]. Între timp, contactul dintre B. Rațiu și I. Cosocaru pare să se fi pierdut cu totul, mai ales după schimbarea conducerii SIMRE, la sfârșitul lui 1956. Într-un raport întocmit în toamna lui 1957, ofițerii erau convinși atât de faptul că fostul deținut politic nu se află în legătură cu Rațiu, cât și de faptul că, dacă s-ar restabili un canal de comunicare sigur, Cosocaru i-ar furniza informații agentului din exil: Până în prezent nu s-a putut contura caracterul activității dușmănoase desfășurate de Iancu Cosocaru. Toată activitatea lui de până acum se manifestă prin ieșiri dușmănoase și legături cu elemente din Occident care l-au vizitat. Este clar însă că oricând Iancu Cosocaru este dispus să ducă activitate împotriva statului nostru și este pretabil de a fi recrutat de un serviciu de spionaj străin în care scop el și-a oferit chiar serviciile cu circumstanțe ziaristului francez ce l-a vizitat. În prezent, caută el o asemenea posibilitate și în special pe Rațiu căruia este dispus să-i furnizeze informații.[1462]

Legătura dintre Ioan Cosocaru și Bazil Rațiu nu avea să se mai restabilească niciodată, în ciuda unor eforturi aproape disperate ale agentului din țară. Mai întâi, la sfârșitul lui 1956, întâlnindu-se cu Ion Ungureanu, o veche cunoștință din satul Corbu, unde copilărise, l-a încurajat să fugă din țară și să se stabilească la Paris, unde să ia contact cu B. Rațiu, ceea ce nu avea să se mai întâmple niciodată. I. Ungureanu fiind ucis înainte de a încerca să treacă granița. În lunile următoare, s-a întâlnit cu mai mulți oameni de afaceri occidentali, printre care și Proels Wolfgang, un comerciant vest-german, căruia i-a dat o serie de date despre starea de spirit din țară și măsurile regimului comunist, recomandându-i să le transmită lui B. Rațiu[1463]. Și, în cele din urmă, aflând de un evreu care pleacă legal din țară, i-a cerut acestuia ca odată ajuns dincolo de Cortina de Fier, să trimită o scrisoare la o adresă anume (foarte probabil cea a fostului maior). Chiar și în aceste condiții, Securitatea nu s-a grăbit să treacă la rețineri, amânarea nefiind însă una la nesfârșit. Astfel că la 8 ianuarie 1959, Ioan și Ana Cosocaru, precum și Vasile Netea, așadar cei implicați în contactul cu jurnalistul francez Pierre Drouin, au fost arestați și condamnați: Ioan Cosocaru la 20 de ani muncă silnică pentru "trădare" [1464], și Ana Cosocaru la cinci ani închisoare corecțională pentru omisiune de denunț[1465]. Toți aveau să fie eliberați în 1964.

3.5. Viața de după SIMRE

Ieșirea din scenă a vechii conduceri a structurii informative românești nu a însemnat și sfârșitul legăturilor foștilor lideri cu lumea spionajului. Punctuale sau de lungă durată, aceste contacte nu aveau cum să dispară pur și simplu după activitatea din 1949-1952. Este drept că unii dintre foștii agenți de la baza organigramei au părăsit domeniul informativ și și-au reluat o viață normală, așa cum a fost cazul lui Romeo Bălăceanu. Însă pentru Dumitru Petrescu și Mihai Opran, lucrurile nu s-au încheiat în 1952. Este drept însă că traseele au fost diferite: dacă fostul comandor avea "spionajul în sânge", iar numele său avea să rămână o constantă pentru Securitate în anii ce aveau să se scurgă, generalul a fost o apariție mai degrabă meteorică în planul de lucru al Securității care însă a fost aproape să ducă la un rezultat spectaculos pentru București.

3.5.1. Incertitudine și constrângere. Cazul generalului Dumitru Petrescu

După înlăturarea sa de la conducerea SIMRE și lipsa unei oferte concrete de lucru din partea serviciilor britanice sau americane, în ciuda semnalelor promițătoare pe care le primise și în care își pusese multe speranțe, Dumitru Petrescu s-a văzut nevoit să își caute o altă variantă de a-și asigura un venit. Sprijinul a venit din partea unui alt refugiat român care i-a oferit generalului un post modest de statistician la firma pe care o avea și al căruui sediu se afla pe Champs Elysee. Nu era rezolvarea sperată, însă era singura variantă disponibilă, care îl scotea însă din situația materială precară. Afacerile au mers numai pentru o vreme, iar la începutul lui 1955, firma a dat faliment, iar Petrescu s-a trezit șomer și fără bani, la vârstă înaintă și fără vreo pregătire care să-i permită să-și găsească un rost pe piața muncii din Franța. Au urmat luni de sărăcie acută și de situații degradante: fostul general și soția sa trăiau ba închiriind câte-o cameră modestă, ba fiind găzduiți de câte un prieten în locuința lui, având lucrurile împrăștiate pe la diferite cunoștințe. Primeau câte un ajutor sporadic din partea CAROMAN-ului sau Virgil Veniamin le mai împrumuta câte o sumă de bani pe care uita să o mai ceară înapoi.

Veștile despre condiția sa precară au ajuns și la urechile Securității, colonelul Mișa Protopopov hotărându-se să exploateze situația în folosul regimului de la București, țelul misiunii fiind de a-l convinge pe fostul șef al SIMRE să se repatrieze. Conștient că ar putea fi condamnat la ani grei de temniță pentru participarea sa pe frontul de est, pentru originea sa socială, pentru activitatea sa informativă de până în 1952 sau pentru oricare alt motiv invocat de Securitate, generalul respingea ideea întoarcerii în România. Nu atât de fermă era și soția sa, care, obișnuită cu un stil de viață luxos și confortabil, se lupta cu neajunsurile materiale și decăderea socială a familiei. Iar Protopopov intuia că, adunate și prezentate în modul adecvat, lipsurile financiare, frustrările Constanței Petrescu și dragostea lui Dumitru Petrescu pentru soția sa pot depăși temerile generalului că ar putea avea neplăceri odată repatriat[1466]. Așa că Securitatea a deschis în noiembrie 1955 un nou dosar individual de studiu pe numele lui Petrescu, devenit acum obiectivul "Păstorel", în care a început să elaboreze planuri de măsuri pentru repatrierea fostului șef SIMRE.

Varianta pentru care se opta era constrângerea unui vechi prieten și camarad al lui Petrescu să-i scrie o

scrisoare în care să-i ceară să se gândească la ideea întoarcerii în țară, atingându-i orgoliul și liniștindu-i temerile. Această corespondență urma să fie livrată personal de către un ofițer al Direcției I-a a Securității care urma să plece la Paris, iar din acest punct, planul se împărțea în trei scenarii: prima variantă prevedea abordarea exclusivă a generalului, iar după predarea scrisorii și lecturarea ei, ofițerul urma să conducă discuția înspre modalitățile de repatriere. A doua pistă o viza pe soția generalului: "întrucât se cunoaște că soția lui Păstorel este o femeie avidă după bani și trai îmbelșugat, i se va promite că venind în țară, va avea posibilitatea să ducă o viață mai bună decât în Franța, având asigurată pensia soțului și eventual o muncă cinstită după capacitatea lui, o existență sigură", menționa documentul. Ea putea fi cel mai ușor convinsă, iar apoi, prin intermediul ei, sperau ofițerii de Securitate, va putea fi determinat și generalul să accepte propunerea. Iar al treilea scenariu era o combinație între celelalte două, însă toate trei se bazau foarte mult pe iscusința ofițerului care urma să livreze scrisoarea și să discute personal cu soții Petrescu, recomandarea de bază fiind că "în tot timpul discuției se va evita să se lovească în orgoliul său (al generalului - n.m.) și se va exploata la maximum vanitatea sa" [1467]. În cazul în care obiectivul "Păstorel" își manifesta neîncrederea în ideea întoarcerii în țară și "pentru a-i spulbera orice îndoieli ce le-ar mai avea", continua planul de măsuri, "recrutorul îi va spune că în țară Păstorel este bine cunoscut, știe cine este el, știm că este un militar capabil, cunoaștem întreaga lui activitate desfășurată atât în țară cât și în străinătate și cu toate acestea acum când el se găsește într-o stare materială și poate și morală proastă, venim să-i întindem o mână de ajutor". Bunătatea samariteană a Securității era însă o mască a capcanei pe care regimul de la București i-o întindea pentru a-l aresta și a-l folosi, probabil, în scop propagandistic împotriva emigrației românești.

Pregătirea misiunii a continuat cu o relativă lentoare: ofițerii au oscilat între cine ar fi cel mai potrivit pentru a fi constrâns să redacteze scrisoarea ce urma să fie utilizată pentru a începe discuția repatrierii, oprindu-se, abia în aprilie 1956, asupra lui Septimiu Pretorian, fostul șef al Marelui Stat Major și cel care, între 1945-1946 fusese protectorul lui Petrescu. Pretorian fusese epurat din armată în 1948, arestat și condamnat la 12 ani de închisoare, dar a fost pus în libertate în 1952. După eliberare, s-a stabilit în Brașov unde își câștiga existența ca gestionar de materiale la un trust de construcții[1468]. Așa că în primele zile ale lui iunie 1956, un ofițer de Securitate se deplasa în orașul de la poale Tâmppei pentru a-l aborda pe Pretorian și a-i cere să redacteze textul către Dumitru Petrescu stabilit de Securitate, solicitare pe care fostul șef de Stat Major a fost nevoit să o accepte. Conținutul corespondenței fusese gândit în detaliu de ofițerii de Securitate și reușea să atingă toate problemele cu care Petrescu se confruntau după opt ani de viață în exil:

lubitul meu prieten și coleg,

Sunt mulți ani de când nu ne-am mai văzut și nu ne-am mai vorbit. Ultima oară erai ministru subsecretar de stat ala MR și noi, colegii tăi, eram încântați de tine și de postul tău căci capacitatea ta îndeobște recunoscută era o garanție de succes în muncă. Ai tăiat bine firul acestei activități.

Nu mai este cazul acum de a determina cauzele. Motive vei fi având tu, dar oricât de multe ar fi ele nu pot sta în fața unuia care le asimilează pe toate servirea Patriei Noastre. (...)

Când eram amândoi la Paris și studiam ți-aduci aminte cum căutam restaurantul românesc în care de multe ori nu aveam loc, pentru a gusta o mămăligă ca la noi acasă? M-am întrebat și mă întreb adesea ce și-a putut frământa în cazul tău (...) pentru a-ți părăsi țărișoara ta și tot ce te-a legat de ea din copilărie și până la una din treptele sociale și de răspundere cea mai înaltă?

Cred că nu mai este cazul să mai dăm un răspuns. Sunt convins, Puiule, că o duci și rău și greu! Ce interes ai tu să prelungești această stare? Mai toți vechii tăi camarazi sunt aici, împreună cu toții încă mai muncim și nu este deloc neplăcut ca pe lângă pensia bine plătită și mai ales regulat și la timp, să mai adăugi ceva la bugetul personal. (...) cred că generalul D. Petrescu nu trebuie și nici nu poate întinde mâna. La câțiva poate să le fie buzunarele plinuțe dar câtă josnicie, câtă murdărie, câtă trădare față de cel care ne-a dat cinst și onoruri:

Statul - Țara ta!

lubite Puiule,

Citește rândurile mele fără nici-o interpretare fățarnică și nu odată ci de mai multe ori. Nu-ți cer decât un singur lucru: să gândești și să judeci: faci bine sau faci rău. Toată țara noastră este un șantier, de la un cap la altul fără deosebire. Industria noastră prosperează văzând cu ochii. Câmpiile noastre pe care le cunoști și de care sunt sigur că ți-e dor nu au o pată neagră - totul este verde și roditor. Oamenii noștri de astăzi am putea spune oameni noi, tineri și vârstnici, au un alt fel de a fi, de a vorbi, de a face: totul este corect, demn, onorabil, (...) fiind mândru de ceiace face (...). Oare de ce să nu știi toate acestea? Și dacă le știi, le cunoști, le simți, atunci dragul meu, ce rost mai are șederea ta aci, în necunoscut, în lipsuri și privațiuni pe care nu le meriți și cu care tu nu ai fost obișnuit!

Scumpul meu, eu cred că este cazul de a te hotărî de a reveni în țara ta, în Patria noastră. Ea are nevoie de tine, de capacitatea ta profesională, de munca ta (...). Ai toate posibilitățile pe care le-ai dori.

Cred că știi că există la noi Legea specială în ceiace privește repatrierile individuale precum și pentru amnistia "ex officio" a tot ceiace și-ar fi putut înfăptui de cineva în contra Statului. Scriu pe hârtie și subliniez cuvântul meu de onoare că această lege se aplică fără nicio excepție față de cel mai umil și până la orice rang de funcție sau poziție politică ar fi avut cineva.

Conducerea noastră politică înțeleaptă voește prin această măsură am putea spune unică în istoria politică, să readucă în țară pe toți fiii ei care să înceapă o nouă viață sub auspiciile cele mai mulțumitoare decât să-i lasă la voia întâmplării, să-i părăsească, să-i lase pe meleaguri străine.

lubitul meu coleg, nu mai pierde timpul în gândire și sofisme.

Adresează-te neîntârziat legației noastre de aci, Comitetul de repatriere, și vei primi toate înlesnirile necesare.

Noi toți, colegi și prietenii tăi, te așteptăm nerăbdători și încrezători că sentimentele tale de iubire de Patrie nu au scăzut cu nimic și te asigur încă o dată că vei fi bine primit.

Îți doresc sănătate și pe curând între noi,

Al tău,

S. Pretorian[1469]

Așa că în vara lui 1956, Securitatea avea toate aspectele pregătite pentru a trece la contactarea lui Dumitru Petrescu: identificase rudele sale din țară, strânsese date despre condiția sa precară de la Paris, stabilise scenariile posibile de desfășurare a acțiunii și obținuse scrisoarea din partea unui vechi și de încredere camarad al obiectivului. Mai mult decât atât, sursa "Ardeleanu", care se afla la Paris, în cercul foștilor ofițeri și al liderilor emigrației române, recomanda Bucureștilui să acționeze de îndată, punctând că "Păstorel este acum ros la maximum de orgoliu rănit" și menționând că face eforturi pentru a continua să-l demoralizeze pe fostul general și să-l înlăture bruma de încredere pe acesta o mai avea în ceilalți exilați[1470]. Numai că la 24 iulie 1956, rezidența din Paris trimitea în centrală o notă informativă îngrijorătoare: Liviu Vânatu[1471] îi mijlocise lui Dumitru Petrescu obținerea vizei pentru Statele Unite, iar generalul și soția sa urmau să plece

peste ocean în mai puțin de două săptămâni[1472]. Să fi aflat serviciile americane de planurile Bucureștiului și să îi fi întins o mână de ajutor fostului șef de structură informativă pentru a nu cădea în mâinile regimului comunist ori un twist al destinului, o coincidență care dădea peste cap scenariile și planurile de lucru pregătite atâtea luni? Cert este că dacă Securitatea nu ar fi tratat cu lejeritate și lentoare problemă abordării lui Petrescu, nu ar fi existat alternativa emigrării în Statele Unite, iar propunerea lor ar fi căzut într-un cu totul alt context. Așa că "tov. Valentin", responsabilul pentru contactare, pleca spre Franța pentru a încerca să-l deturneze pe fostul general de la oferta primită prin intermediul lui Vănatu, care de altfel îi oferise și un sprijin material consistent pentru relocare. Cu ajutorul unui anume Tănase din cadrul rezidenței pariziene, în dimineața lui 31 iulie 1956 ofițerul de Securitate a încercat fără succes să găsească domiciliul lui Petrescu: strada avea mai puține numere decât cel care figura în baza de date a autorităților române. Abia "după cinci ore de căutări și investigații, folosindu-l pe Tănase, căruia i-a dat o lecție usturătoare despre ce înseamnă superficialitatea" [1473], tov. Valentin a reușit să găsească locuința obiectivului "Păstorel", lăsând însă contactarea pe ziua următoare.

Din motive neelucidate, ofițerul nu a trecut la acțiune pe 1 august, ci abia în dimineața zilei de 2, când, împreună cu un anume Paul, tov. Valentin a plecat spre locuința lui Petrescu. În metrou au observat că doi bărbați par să-i urmărească și, cu toate că au reușit să scape de aceștia, agenții regimului de la București au decis să fie precauți și să abandoneze misiunea pentru ziua în curs[1474]. Timpul trecea însă în defavoarea Securității, așa că pe 3 august 1956, la 8:40, tov. Valentin reușea să bată la ușa apartamentului familiei Petrescu, în timp ce Tănase rămăsese pe stradă pentru a se ocupa de contrafilajul misiunii. Constanța Petrescu a deschis ușa și după câteva cuvinte schimbate în franceză, ofițerul i-a spus în română că îl caută pe general. Atunci femeia l-a invitat în holul locuinței, unde după câteva zeci de secunde a apărut un bătrânel în haine de casă, încă somnoros și ușor neîngrijit. Aflând că este vorba de un român, Petrescu l-a chemat în camera de zi pentru a discuta între patru ochi. După ce s-au așezat pe fotolii, ofițerul - care se prezentase cu numele de Vasilescu și sub legenda că se afla în Paris cu un ansamblu folcloric - i-a întins scrisoarea pregătită pentru acest moment. Petrescu a luat hârtia, a desfăcut-o, a zâmbit recunoscând scrisul vechiului său prieten, a împăturit-o și a pus-o pe masa de lucru, spunându-i curierului că va citi mai târziu. Scenariul luat mereu în calcul era că generalul o va citi, iar ofițerul va putea apoi să-i construiască argumentația pe fundamentul impactului emoțional generat de textului lui Pretorian. Numai că întâlnirea nu decurgea conform scenariului, iar tov. Valentin nu avea altă opțiune decât să-l abordeze direct pe bătrânul din fața sa, spunându-i că îi transmite salutul foștilor săi cunoscuți și camarazi pe care poate i-a uitat. "Nu", a răspuns scurt Petrescu, continuând apoi: "nu-mi pot uita patria, deși nu-mi place tot ce se întâmplă în ea, (dar) nici tot ce este aici și ceea ce am ajuns" [1475]. Încurajat de afirmația evazivă, ofițerul i-a mărturisit că mulți dintre foștii săi prieteni se gândesc la el și la drumul pe care a ales să meargă, dar că toți îl așteaptă să-l revadă în țară. Din nou, fostul general - care probabil începea să bănuiască cu cine discută de fapt - lăsa deschise porțile, afirmând că a părăsit România nu din lașitate, ci din cauza contextului nesigur de după război, că niciodată nu a fost un dușman al țării și că își dorește să moară și să fie înmormântat în pământul natal. Minutele treceau, iar discuția curgea în direcția dorită de ofițerul de Securitate: Petrescu aproape că își făcea o veritabilă autocritică, repudiindu-și activitatea informativă din trecut, pozând într-o victimă care a avut de suferit pentru că nu a marșat la propunerile francezilor și americanilor de a acționa direct împotriva țării și declarând că nu a fost niciodată împotriva comunism, ca sistem politic, ci numai în contra aservirii de către Moscova. Ba mai mult de atât, era la curent cu ceea ce se întâmpla din țară și mărturisea că și-ar dori să se întoarcă în România dacă nu ar fi angajamentul luat pentru călătoria în America (moment în care a arătat spre geamantanele pregătite lângă ușă) și frica că va fi pedepsit pentru acțiunile sale din primii ani de exil. Îi ridicase mingea la fileu ofițerului de Securitate care a abordat ambele aspecte: existau suficiente metode de repatriere rapide și discrete, fie prin Austria, fie cu ajutorul legației de la Paris, iar în ceea ce privea a temerea cea mare, putea avea încredere în clemența regimului și în șansa care i se oferea. Știind că interlocutorul său este un cititor avid, tov. Valentin l-a asigurat că va avea libertatea de a-și procura ce cărți dorește, ba mai mult ar avea șanse reale de a obține o catedră universitară în domeniul militar. Chiar dacă Petrescu era în continuare sceptic cu privire la libertatea de care s-ar bucura în țară, din cauza activității sale anterioare, atitudinea sa față de ideea repatrierii erau neașteptat de bună, așa că cei doi au stabilit o nouă întâlnire pentru a doua zi la prânz. După o oră și jumătate, tov. Valentin și Tănase părăseau strada unde locuia Dumitru Petrescu entuziasmați și fără să remarce vreo prezență a unei echipe de filaj. Perspectivele erau încurajatoare.

La câteva ore după întâlnire, rezidența din Paris trimitea la București raportul discuției. Din centrală, lt. maj. O. Neda răspundea că tov. Valentin trebuie să-l preseze pe fostul general să se repatrieze[1476]. Dacă totuși deplasarea în America nu poate fi eludată, mai ales că Petrescu afirmase că va trebui să revină la Paris după câteva săptămâni pentru rezolvarea unor chestiuni personale, atunci i se va cere să semneze un angajament, să-și predea arhiva și să indice locurile unde se aflau sau încă se mai află centre de instrucție unde sunt pregătiți românii din exil pentru misiuni în țară (o veche și constantă obsesie a Bucureștiului). Întâlnirea de a doua zi a fost și mai promițătoare pentru Securitate: Petrescu părea că îl aștepta cu interes pe așa-zisul Vasilescu, spunându-i că a discutat și cu soția despre repatriere și chiar dacă nu a spus-o direct, a lăsat destul de clar să se înțeleagă că amândoi ar fi favorabili ideii și i-ar fi dat curs dacă propunerea ar fi survenit înaintea stabilirii voiajului în Statele Unite. Dar situația nu era pierdută, pentru că, așa cum menționase și cu o zi înainte, cei doi soți aveau în plan la toamnă să revină pe continentul european, pentru o scurtă perioadă, ocazie care le-ar fi putut servi ca paravan pentru repatriere. Apoi, Petrescu și tov. Valentin au discutat în detaliu scenariul revenirii în țară, stabilind inclusiv metode de contact cu țara și parole pe care, odată ajunși în Austria, să le utilizeze pentru a lua legătura cu oficialii care le vor facilita revenirea în țară. Singura cerință expresă a lui Petrescu era ca totul să se desfășoare cu maximă discreție și nicio informație să nu ajungă la ceilalți români din emigrație, atitudinea sa părând să fie sincer favorabilă repatrierii. Cum tov. Valentin urma să își continue misiunea în occident printr-o deplasare la Londra, cei doi au stabilit să se revadă între 15 și 20 august, la Paris. Numai că în dimineața zilei de 8 august 1956, Dumitru și Constanța Petrescu părăseau pentru totdeauna Europa, plecând cu un vapor transatlantic spre America[1477]. Fusesse toată atitudinea sa o ultimă cacealma aruncată regimului comunist de la București? Sau, mai degrabă, propunerea venise pur și simplu prea târziu pentru a mai fi acceptată? La fel ca în multe alte întrebări legate de SIMRE și de membrii săi, un răspuns cert este aproape imposibil de dat. Ce se cunoaște este că odată ajunși în Statele Unite, soții Petrescu s-au stabilit în Siracusa, din apropierea New-York-ului, și au deschis patiserie "Doina" unde produceau și vindeau produse tradiționale românești[1478].

Securitatea pierduse șansa, iar cum fostul general abandonase cu totul acțiunile împotriva regimului de la București, s-a decis în 1959 închiderea dosarului individual și predarea sa la arhiva operațională[1479]. Numai că oricât de departe ar fi fost, Dumitru Petrescu încă nu putea fi scăpat din vedere: în noiembrie același an, dosarul său este preschimbat în dosar de urmărire pe țară[1480], fiind practic o continuare a supravegherii

începute cu mai bine de șase ani înainte. Mai mult de atât, Direcția de Informații Externe bănuia că patiseria "Doina" era numai o modalitate de a mușamaliza adevărata activitate a generalului, care era bănuț că este în realitate profesor de română într-un centru de instrucție al Pentagonului[1481]. Însă suspiciunea părea să fie totuși numai o suspiciune, așa că Dumitru Petrescu avea să iasă încetul cu încetul din atenția Securității.

3.5.2. Spionaj alternativ. Mihail Opran după 1952

Mihail Opran a fost eliminat din activitatea de spionaj a SIMRE, dar invers era imposibil. Odată pentru că munca în intelligence era ceea ce îl definea pe fostul comandor și, în al doilea rând, pentru că un profesionist ca el era prea valoros și știa prea multe, așa că nu putea fi pur și simplu scăpat printre degete. Încă din primăvara lui 1952, Securitatea remarca faptul că "Opran ar putea fi scotit de francezi ca prea descoperit în fața noastră, în ce privește latura informativă a muncii lui, și atunci a fost împins mai mult pe linie contrainformativă, unde are de acum o seamă de legături clădite" [1482]. Întâmplător sau nu, aserțiunea ofițerilor de la București era destul de bine fondată și anticipa viitoarele poziții ale acestuia. De aceea, atunci când N. Djuvara a preluat conducerea SIMRE și a încercat să-l readucă în structură, bineînțeles pe un post secundar de adjunct (similar cu M. Pătru sau cu Vasilescu), răspunsul lui M. Opran a fost unul negativ[1483]. Ceea ce nu a însemnat însă că fostul șef al structurii informative avea să întoarcă spatele instituției pe care practic o crease și o condusesse timp de aproape trei ani:

Opran... Aveam încredere în el că era un om.... de meserie. (...) Și era tipul... era ca să zic tobă de carte, el știa toate amănuntele care avuseseră loc, dar... nu voia să le dea în vileag. Ar fi putut, dacă ar fi scris o carte, le-am fi putut avut în clar. Dar așa trebuia să i le tragem așa cu forcepsul câte o informație, când știi ziceam "domne, ce s-a întâmplat în locul cutare?" , mă duceam la Opran și ziceam "domnu' Opran, uite care e situația: noi nu știm ce s-a întâmplat în ziua cutare sau cu unitatea cutare?" . Și atunci el își scotea fișierele și... adică cum să spun. Făcea un șantaj ca să zic așa... averea informativă era ca și cum era posesiunea lui. (...) eu l-am căutat pe el, nu el pe mine. Când aveam nevoie de o informație, știam că Opran le știe pe toate, dar că nu le dă decât cu țărâita.[1484]

Era evident că M. Opran continua să lucreze în domeniul informativ, însă structura în slujba căreia se afla era o enigmă (N. Djuvara bănuind, în mod eronat, că este vorba de Intelligence Service-ul britanic). Una dintre posibilități este ca fostul comandor să fi fost păstrat de către Paris, însă detașat la DST, structură care era inferioară SDECE-ului, existând astfel argumentul că mutarea era, totodată, și o retrogradare. Pe de altă parte, schimbarea i-a creat contextul lui M. Opran de a se dedica acțiunilor contrainformative unde, într-adevăr, se simțea în largul său, înregistrând unele reușite semnificative. Pentru București, rămânea însă mai departe același adversar redutabil, a cărui activitate efervescentă și necunoscută producea teamă în birourile contraspionajului care ajunsese să ia în considerare inclusiv posibilitatea ca evenimentele din 1952 de la Paris să fie, de fapt, un paravan pentru trimiterea în țară a lui M. Opran[1485]. O altă variantă este o apropiere a lui Opran de serviciile americane, existând unele indicii că ar fi fost implicat în instrucția unor echipe care au fost parașutate în România în 1952-1953 (cum ar fi grupul Robert[1486]) sau care urmau să fie trimise.

Totuși, singurul lucru care se poate afirma cu certitudine este că activitatea lui Mihail Opran avea să rămână pentru câțiva ani într-un con de umbră, informațiile fiind extrem de sumare. În 1955, chiar dacă fostul șef SIMRE încă se bucura de încrederea serviciilor secrete franceze, acestea erau îngrijorate de anturajul său în care bănuiau că există persoane neserioase sau chiar agenți infiltrați. De aceea atunci când unii refugiați încercau să ia legătura cu el, precum Nelly Peroden (căs. Duchassin), fostă deținută politic, inspectorii le recomandau să îl evite[1487]. Abia după 1956, activitatea sa avea să fie mai vizibilă, constrâns probabil și de contextul creat de seismul instituțional din SIMRE[1488].

3.6. Sfârșitul conducerii Djuvara

După căderea dezastruoasă a grupului "Fiii Patriei" și abandonarea completă a programului de instruire a celorlalte echipe de români în vederea parașutării lor în țară, activitatea SIMRE s-a concentrat aproape exclusiv pe strângerea de informații. Rolul principal îl avea, evident, rezidența din Viena, unde Gelu Belu depunea eforturi considerabile pentru identificarea și recrutarea de marinari care făceau drumul Viena - România, în vederea utilizării lor pentru misiunile serviciului condus de N. Djuvara. În acest timp, activitatea de la Paris se desfășura oarecum monoton, departe de efervescenta primilor ani, când D. Petrescu făcea planuri de constituire a unei armate în exil și M. Opran pregătea microfilme, desene rețele de spioni și deconspira agenți trimiși de București. Principalele evenimente erau schimbarea periodică a sediului în care funcționa structura informativă (probabil ca măsură de precauție în vederea păstrării conspirativității) și întâlnirile periodice pe care Neagu Djuvara și colaboratorii săi le aveau cu ofițerii francezi de legătură, unul dintre ei fiind aproape sigur Beaumont:

Îi vedeam o dată, de două ori, de trei ori pe săptămână, îi vedeam tot timpul, adică veneau ei la noi. (...) Și atunci le predam lucruri înscrise sau discutam: "Uite care este acțiunea viitoare, am putea să facem cutare, am putea să facem cutare lucru..." [1489]

Această stabilitate mai mult sau mai puțin productivă a fost perturbată în august 1955 de o veste care avea să pună în mișcare o serie de evenimente, discuții și orgolii care au dus la un nou seism instituțional, poate mai grav decât cel din primăvara lui 1952. Ion Iliu primise din partea unei rude din țară o scrisoare de la o anume Silvia, corespondența fiind destinată Aneta R. Baziliș[1490]. Cu ajutorul lui Romulus Boilă, I. Iliu a înțeles că este de fapt o comunicare codată, Aneta fiind soția maiorului Bazil Rațiu, adjunctul lui N. Djuvara în conducerea SIMRE. Scrisoarea ajunge în cele din urmă la B. Rațiu, care îl alertează pe Neagu Djuvara, mai ales că abia atunci au aflat amândoi că de fapt I. Iliu mai primise, la începutul anului, alte două scrisori similare, însă nu avusese nici disponibilitatea și nici curajul să facă ceva în acest sens. Mesajul corespondenței este decodificat foarte repede, iar rezultatul îi pune pe liderii SIMRE față în față cu o situație extrem de delicată și aproape disperată: Silviu Crăciunaș, unul dintre agenții trimiși în țară de structurile secrete americane, informa că se află în libertate, dar are nevoie de sprijin financiar urgent pentru a putea părăsi clandestin țara. Ca în orice poveste de spionaj, era vorba doar de vârful iceberg-ului, pentru că ce se afla sub nivelul apei, așadar în afara a ceea ce se putea cunoaște în Occident, era că totul constituia de fapt o abilă și bine pregătită acțiune de dezinformare și marșrutizare a Securității. După ce fusese legionar în tinerețe și ocupase vremelnic poziția de prefect de Tutova, S. Crăciunaș se distanțase de Mișcarea condusă de Horia Sima, ajungând după 23 august 1944 să cocheteze cu național-țărăniștii. În contextul haotic și periculos al instaurării comunismului, S. Crăciunaș fusese omul providențial care, prin serviciile sale de călăuză, îi scosese din țară pe unii dintre cei care aveau să devină liderii emigrației românești: Romulus Boilă, Virgil Veniamin, Horațiu Comănicu, Ion Iliu etc[1491]. Activitatea a fost însă curmată de arestarea sa în 1948, iar în lunile de detenție a fost "întors" de către serviciile de la București și transformat într-un agent al SSI-ului, iar în 1949 a fost trimis în Occident cu scopurile de a obține informații despre structurile secrete de dincolo de Cortina de Fier și de a se infiltra în organizațiile exilului

românesc. După o scurtă tatonare cu M. Opran și francezii, S. Crăciunaș a trecut în serviciul americanilor, revenind în țară în ultimele săptămâni ale lui 1949 ca un veritabil agent dublu. După arestarea lui M. Țanțu (un agent cu un parcurs destul de similar cu Crăciunaș), ofițerii de la București l-au suspectat și pe acesta de un joc identic și, implicit, de înșelarea loialității față de regimul comunist, arestându-l în septembrie 1950. Dacă Mihail Țanțu, într-adevăr, își păstrase poziția anticomunistă, S. Crăciunaș în schimb rămăsese fidel angajamentului luat în timpul detenției din 1948-1949, ceea ce nu l-a salvat de la o nouă încarcerare până în 1954, când Securitatea s-a convins că agentul nu își deconspirase în Occident statutul și misiunea, hotărând să-l elibereze și să-l pregătească pentru o nouă marșrutizare în vest. Iar primul pas în această direcție era reintrarea în legătură cu structurile secrete din Occident și descoperirea filierelor și a contactelor lor din țară.

A început o întreagă odisee a conducerii SIMRE de a-și convinge partenerii occidentali că trebuie intervenit în acest caz. Francezii și-au făcut repede cunoscută poziția: având în vedere că Silviu Crăciunaș fusese trimis în țară de către americani, fără ca Parisul să fi avut vreo implicare, considerau că nu este de responsabilitatea lor să întreprindă ceva. Cu toate acestea, Beaumont a reușit să-i convingă pe americani să trimită în țară, printr-o filieră destul de puțin eficientă și rapidă, contravaloarea a 1000 de dolari[1492], mult sub ceea ce afirma S. Crăciunaș că ar fi necesar pentru scoaterea sa din România. Fără a refuza explicit implicarea, CIA-ul era deosebit de precaut, considerând că legenda agentului pierdută prezintă unele semne de întrebare, și cerea noi probe grafologice pentru analize amănunțite. În loc să calmeze situația, răspunsul Washingtonului a produs iritare în rândul celor din SIMRE, mai ales că timpul nu părea să fie de partea lui Crăciunaș care în octombrie 1955 părea că își risca destul de mult conspirativitatea, trimitând o scrisoare Sandei Stătescu, prin intermediul surorii acesteia din țară în care preciza că "doctorul i-a recomandat un tratament cu liver extract, circa 4500-5000 de unități, de preferință aceleași fiole verzui pe care le-a luat în trecut cu rezultate bune" [1493]. Cu alte cuvinte, S. Crăciunaș cerea aproape cinci mii de dolari pentru a putea ieși clandestin din țară.

Urmează luni întregi de aprinse discuții între conducerea SIMRE și ofițerii de legătură din partea CIA, tensiunea escaladând atât de mult încât N. Djuvara amenință în aprilie 1956 că își va da demisia, considerând că datoria morală de a scoate un agent aflat în teritoriul inamic excedează riscul ca persoana respectivă, în speță S. Crăciunaș, să fie spion. Într-o amară ironie, la patru ani după ce fusese numit la conducerea serviciului de informații, Neagu Djuvara începe să facă presiuni pentru o minimă independență financiară, adică de a readuce măcar întru câțiva SIMRE-ul la statutul pe care-l avea în timpul precedentei conduceri. În plus, pretențiile sale nici nu sunt mari: în timp ce M. Opran și D. Petrescu aveau zeci de mii de franci la dispoziție, diplomatul solicita un buget anual de 5000 de dolari (adică exact cât era ceruse S. Crăciunaș), de care să dispună după propriile priorități. Nu doar că doleanța sa este respinsă, dar în septembrie CIA-ul finalizează o lungă analiză a cazului, ajung la concluzia, comunicată și celor din SIMRE, că Silviu Crăciunaș trebuie să fie controlat de către Securitate, fiind așadar vorba de o acțiune de dezinformare și infiltrare a regimului comunist.

Confruntat cu o unanimă pasivitate față de Crăciunaș a serviciilor secrete occidentale care lăsa SIMRE-ul fără nicio posibilitate de întreprinde ceva în ajutorul agentului din țară, Neagu Djuvara alege, în decembrie 1956, să își dea demisia din fruntea serviciului românesc[1494], influențat probabil și de atitudinea generală a occidentului față de Revoluția Maghiară. Gestul său de frondă produce un șoc la nivelul structurii informative, dar și un răspuns neașteptat de dur din partea franco-americanilor: Gelu Belu, văzut drept unul dintre apropiații lui N. Djuvara și șeful unei rezidențe care nu izbutise să sesizeze dezinformarea reprezentată de scrisoarea primită de la părintele Ionescu, este concediat pe neașteptate, mai ales că afacerea venea la scurt timp după eșecul acțiunii informative dusă prin așa-zisul preot Ionescu din Săftica. Cu toate că a primit o compensație financiară (salariul pe șase luni[1495]), agentul din Viena fusese obligat să semneze un acord de confidențialitate care însă îi confirma și deconspira activitatea de spion, împiedicându-l teoretic să mai lucreze în secret în domeniul intelligence-ului. De altfel, și Bazil Rațiu își încheie colaborarea cu serviciile secrete franceze, însă acoperirea sa nu este devoalată. Ecourile deciziei lui Djuvara fuseseră atât de ample și de puternice, încât au șubrezit până și relația dintre Mihail Opran și serviciile secrete franceze, fostul comandor fiind nevoit să ia în calcul o activitate independentă.

Cei aproape cinci ani în care structura informativă a fost condusă de către Neagu Djuvara au reprezentat o activitate diferită, dar nu mai puțin periculoasă, decât intervalul în care M. Opran și D. Petrescu s-au aflat în fruntea serviciului. Diplomatul român a sperat că prin acțiunile sale și a colaboratori săi poate să lupte efective împotriva comunismului din țară și poate contribui la prăbușirea regimului de la București. Năzuințele au fost constante și puternice, dar la fel de substanțiale au fost și problemele care au marcat această etapă din existența SIMRE-ului. M. Opran conștientizase foarte bine necesitatea independenței financiare și de acțiune a structurii, ceea ce contribuise, de altfel, la înlăturarea sa. În schimb, Neagu Djuvara nu a înțeles de la bun început această nevoie, iar atunci când avea să o facă era mult prea târziu pentru a mai schimba termenii înțelegerii cu franco-americanii în privința regimului de funcționare al SIMRE. Un alt factor care a condus la deznodământul din 1956 l-a reprezentat rezultatul tragic al echipelor de parașutiști trimise în țară și în particular, pentru structura informativă condusă de Djuvara, soarta membrilor grupului "Fiii Patriei". Capturarea lui G. Pop, moartea neelucidată a lui Sabin Mare și suspiciunile de neînlăturat cu totul ce planau asupra lui Ilie Rada, singurul supraviețuitor, au erodat încrederea în interiorul structurii, dar și între serviciile de informații occidentale. În plus, lipsa unor suficiente resurse financiare, dar și a unor persoane pe care să se poată baza N. Djuvara și ceilalți din conducere au echivalat cu o limitare drastică a opțiunilor de acțiune informativă. Nu în ultimul rând, contextul politic internațional (marcat de atitudinea Occidentului față de Revoluția Maghiară) a lăsat să se înțeleagă că acest "război secret" s-a mutat pe alte fronturi și îmbracă alte forme de luptă. Exilul românesc rămăsese la periferia bătăliilor, dacă nu chiar fusese demobilizat de-a dreptul. La finele lui 1956, pentru SIMRE, ca instituție, viitorul părea cât se poate de nesigur, spionajul exilului românesc intrând astfel în criză. Era numai începutul sfârșitului.

3.7. Apogeul războiului secret: operațiunea "Parașutiștii" (1951-1953)

Cu toate că SIMRE avea un program mai amplu de recrutare, instruire și parașutare în țară a unor agenți, structura condusă de Neagu Djuvara a trimis în țară o singură echipă - "Fiii Patriei", condusă de Sabin Mare. În peisajul emigrației și al "frontului secret", această acțiune a fost numai un episod dintr-o campanie mult mai complexă dusă, în principal, pe calapodul colaborării dintre Mișcarea Legionară și structurile secrete franco-americe. Se cunosc cu certitudine trei echipe parașutate în țară pe filieră legionară: Jaques, Robert și Pascal, fiecare având un drum complicat, cu multe semne de întrebare. Pe lângă acestea, au existat și acțiuni individuale, fie pe cale aeriană, fie intrați în țară pe filieră terestră sau marină. Misiunea principală pentru care fuseseră antrenați și trimiși clandestin în RPR era cea informativă, de strângere și comunicare de date economice, militare ori politice. Pe lângă aceasta, exista și o direcție secundară de acțiune, trasată direct de Horia Sima, care prevedea reorganizarea internă a structurilor legionare, fie prin reactivarea vechilor membri, fie prin recrutarea de noi aderenți[1496]. Niciodată însă, așa cum se afirma din perspectiva puterii comuniste, cei trimiși în țară nu au avut și misiune de distrugere a unor obiective. Despre membrii grupului Robert, Neagu

Cosma afirma că trebuiau să producă "exploziv pentru a arunca în aer uzine, căi ferate, poduri și tot ce construia poporul român în acei ani de mari lipsuri, dar și de mult entuziasm" [1497]. Rolul acestei teze era de a-i denigra, prin conturarea portretului unor teroriști trimiși în țară de către puteri inamice, însă în realitate asemenea acțiuni nu fuseseră niciodată luate în considerare, atât din cauza inutilității actului în sine în contextul politic și militar al epocii, cât, mai ales, pentru că ar fi atras atenția Securității și ar fi dus la deconspirarea echipelor.

Chiar dacă același Neagu Cosma afirma în memoriile sale că pregătirea și trimiterea parașutiștilor în țară de către Mișcarea Legionară era subordonată activității SIMRE[1498], în realitate, cele două structuri erau independente, în ciuda utilizării în comun a unor centre de antrenament și a colaborării cu aceleași structuri occidentale. Motivele erau, în special, de ordin practic: cu cât mai multe persoane erau implicate, cu atât riscul de deconspirare era mai mare. Bineînțeles că aveau fiecare parte avea unele date despre activitatea celeilalte, însă aceste contacte erau pe cât posibil reduse, căci, așa cum își amintea Ilie Rada, "fiecare dintre noi ne feream să știm despre alții. Nu fiindcă ne feream de ei, ne feream de noi, ca să... Mai bine să cunoști cât mai puțin, asta era, lozinca noastră" [1499].

Parașutările și celelalte acțiuni conexe care au avut loc în 1951-1953 au reprezentat cea mai concretă și directă formă de acțiune ofensivă dusă din emigrație împotriva regimului comunist. Controversate, spectaculoase și temerare, acestea au antrenat deopotrivă bărbați care trecuseră printr-o amplă instrucție și oameni, adeseori femei ori bătrâni, fără nicio pregătire militară ori informativă. Deznodământul lor tragic din 1953, care a culminat cu așa-zisul "proces al parașutiștilor", a reprezentat nu doar un sfârșit al acestor operațiuni ofensive duse de dincolo de Cortina de Fier, ci mai ales, vieți curmate în Valea Piersicilor de la Jilava, familii destrămate pentru totdeauna și mulți ani de suferință în temnițele politice din țară.

3.7.1. Echipa Jaques: Ion Samoilă și Ion Golea

La ultima întâlnire pe care au avut-o în viața pământească, undeva la vest de Cortina de Fier, frații Traian și Ion Golea au rememorat clipele liniștite și inocente din copilărie, aderența lor totală la legionarism în anii tinereții și apoi viața rătăcitoare și neîmpăcată a exilaților. Era toamna lui 1951, iar Ion Golea se pregătea de o bună vreme pentru a fi parașutat în țară cu sprijinul serviciului secret american. Cu un calm nefiresc și o seninătate a omului pregătit să se sacrifice, i-a mărturisit fratelui său: "Traiane, gândul acesta de a mă întoarce în țară pentru a continua lupta s-a născut și a crescut în sufletul meu ca o floare. Acuma s-a desfăcut și sunt gata de ducă" [1500].

Povestea fiecărui grup de parașutiști lansat în țară între 1951 - 1953 are doza sa de necrezut, de dinamism cinematografic și, mai ales, de tragic. În comparație cu celelalte echipe trimise în țară, Jaques a înregistrat cele mai notabile reușite, prin acțiunea din 1953 a lui Golea și a colaboratorilor săi. Totodată, a avut și cea mai lungă perioadă de activitate, reușind să rămână în clandestinitate timp de aproape doi ani. Realizările lor au fost atât rezultatul unor conjuncturi norocoase, a șansei de a nu fi deconspirați rapid și, poate, a bogatei experiențe combative a principalilor doi membri, Ion Golea și Ion Samoilă.

3.7.1.2. Viața ca un roller-coster. Ion Golea

Dacă destinul aproape al fiecărui parașutist ar putea constitui scenariul unui film, atunci povestea de viață lui Ion Golea nu ar putea fi altceva decât un serial de aventuri, plin de momente tensionate, împușcături, acțiuni clandestine și nenumărate întâlniri cu moartea pe care tânărul a izbutit de fiecare dată să o fenteze până în fatidicul an 1953.

Născut la 5 decembrie 1922 într-o familie înstărită din comuna Bahnea, tatăl său fiind primar al localității cu avea o populație majoritar maghiară, Ion Golea a fost cel mai mic dintre cei cinci copii care au ajuns la maturitate, într-o epocă în care mortalitatea infantilă lovea fără preferințe. După absolvirea școlii primare în satul natal, a urmat cursul inferior de liceu la Târnăveni, iar pe cel superior la Dumbrăveni, beneficiind în această perioadă și de o bursă de studiu la prestigiosul liceu Carol din Craiova. În adolescența petrecută la Dumbrăveni (probabil în 1940), tânărul Golea s-a înscris în Mișcarea Legionară, iar în timpul Rebeliunii a luat parte la acțiunile din Blaj, ceea ce însă se pare că nu a fost cunoscut de autorități deoarece nu doar că a scăpat de arestările administrației antonesciene, ci chiar a continuat să activeze în secret, ajungând șeful Frățiilor de Cruce din Sighișoara[1501]. După susținerea Bacalaureatului, în 1942, Golea s-a înscris la Facultatea de Medicină din Iași, fiind nevoit însă în anul II să-și suspende cursurile, atât din cauza apropierea frontului, cât și a dorinței sale de a se implica, după 23 august, în pregătirea unei rezistențe armate anticomuniste și în protejarea satului natal și a comunelor din zonă de jafurile și devastările comise de soldații Armatei Roșii. La sfârșitul lui 1944 și începutul lui 1945, Ion Golea căpătase aproape o aură de erou în satele din zona Dumbrăveni-Mediaș-Sighișoara, unde era chemat pentru a-i alunga pe militarii sovietici care căutau să jefuiască sau să violeze. Apărea aproape de nicăieri și îi captura pe aceștia, folosindu-se de armele pe care le purta mereu asupra sa, dar și de uniforma de elev sanitar și de faptul că învățase rusă tocmai pentru a putea să se împotrivescă mai eficient ocupanților de la răsărit. Activitatea sa a încetat însă în prima parte a lui 1945, atât ca urmare a stabilizării situației interne și, implicit a unei oarecare reduceri a nelegiuirilor comise de sovietici, cât și din cauza faimei care-l adusese în atenția Siguranței, comisarii fiind pe urmele sale.

Iar în același an a fost aproape să fie arestat sau ucis atunci când s-a deplasat la o locuință din Mediaș a lui Aurel Popa, neștiind că imobilul fusese deconspirat, iar în locul prietenului său îl aștepta un comisar. Atunci când a bățut la ușă și s-a prezentat, agentul a scos pistolul și l-a îndreptat spre Golea care nu a mai avut răgazul să riposteze. Au urmat minute extrem de tensionate, în care tânărul s-a aflat continuu în linia de tragere a comisarului care, în timp ce-l tot amenința că-l va împușca, a chemat-o pe proprietară și i-a ordonat să se ducă la chestură și să cheme întăriri. Înțelegând că singura șansă de a scăpa este să acționeze înainte de a veni sosirea altor agenți, Ion Golea a mimat că acceptă să se predea, având însă un cu totul alt plan:

Casa unde locuia camaradul avea două ieșiri și el le cunoștea, iar treptele care coborau în stradă erau repezi. Pe la jumătatea treptelor, administrează agentului o lovitură zdravănă și bine calculată; acesta și-a pierdut echilibrul și s-a rostogolit pe scări până în stradă. Profitând de moment, Ion Golea a ieșit pe partea cealaltă care dădea într-o stradă paralelă. Polițistul se scoală, scote revolverul și începe să-l urmărească. După un colț de stradă, Golea dă de un gardian care vrea să-l oprească. Cu revolverul în mână, trage câteva focuri deasupra capului gardianului care se culcă la pământ. Golea sare peste el și fuge.

Agentul nu îl slăbește. Se ține aproape de el, trăgând focuri în direcția lui, dar fără să-l atingă. Un țăran îi taie calea. Văzând că fuge și este urmărit, crede că e un răufăcător și începe să-l amenințe cu biciul. Golea, cu revolverul în mână, îi face semn să-i lase calea liberă. Țăranul se retrage înfricoșat și Golea reușește să iasă din oraș și-și pierde urma în pădurile din jurul Mediașului.[1502]

În perioada următoare, Ion Golea s-a dedicat sprijinirii legionarilor parașutați în țară la sfârșitul lui 1944, stabilind contacte de încredere și case conspirative, unde puteau fi ascunși cei urmăriți de Siguranță. De

asemenea, l-a ajutat pe legionarul Ion Marușcă, zis "Șarpele" [1503], să țină legătura cu alte centre similare prin aparatul de emisie-recepție pe care îl avea în dotare. Cu siguranță, experiența acumulată în 1944-1945 a constituit unul dintre motivele care aveau să-l determine mai târziu pe Golea să facă parte echipele care urmau să fie trimise în România comunistă, trecând astfel din rolul de sprijinitor în cel de agent propriu-zis. Totodată, în perioada ulterioară evenimentelor de la 23 august 1944, Ion Golea a fost unul dintre principalii actori în edificarea și consolidarea unui grup de rezistență armată anticomunistă în zona Sibiului, centrul de greutate fiind Pădurea Fetea-satul Noul Săsesc. Astfel, se ocupa de procurarea armamentului pe care îl ascundea în buncărele special amenajate în acest sens, oferea găzduire celor aflați în clandestinitate (așa ajungând să-l cunoască pe Ion Samoilă, viitorul său coleg de echipă) și construirea unei rețele de sprijinitori locali în rândul țărănilor care puteau să-i ajute cu alimente și alte obiecte de strictă necesitate, să le pună la dispoziție ascunzători și să efectueze, în mod secrete, diferite transporturi între localități. Și în tot acest timp, continua să frecventeze cursurile universității de medicină din Cluj (unde se transferase de la Iași) până la mijlocul lui mai 1948, când a reușit să scape de arestare, fiind însă constrâns să intre în conspirativitate. Această situație imprevizibilă și periculoasă a fost aproape să se încheie în august când

împreună cu legionarii Bucu Pinte și Axente Păcurariu, urmăriti la Cluj, ajung să se refugieze la Sibiu. Aici găsesc refugiu la o familie legionară bine cunoscută. Au ajuns spre seară și gazdele i-au chemat la cină. Nici nu începuseră bine să mănânce și deodată se deschid ușile în lături cu putere și intră un grup de 5-6 agenți cu pistoalele în mână. Încep legitimările. Primul este legitimat Păcurariu, apoi este percheziționat și trecut în antreu sub pază. Urmează la rând Pinte, care avea asupra sa și un pistol ruginit, de care nici nu se putea folosi. Era doar pentru intimidare. Agenții încearcă să-i ia pistolul. Pinte se opune și se naște o busculadă. În același timp un alt agent îl legitimează pe Ion Golea. Acesta oferă calm legitimația, dar în timp ce agentul o cercetează, scoate de la brâu revolverul Walter și trage asupra lui două focuri. Agentul se prăbușește. Ceilalți agenți, surprinși, încep să tragă și ei în neștire. În acel moment lămpile se sting, probabil din cauza împușcăturilor. În cameră se face întuneric, iar agenții se trântesc la pământ. Ion Golea, din colțul lui, vede că o umbră se strecoară pe coridor. Crede că e unul din camarazii lui. Se ia după el, fugind afară în stradă. Dar de pe trotuarul celălalt doi agenți îl așteaptă și trag asupra lui. Totuși reușește să fugă. Agenții se iau după el, trăgând mereu. Golea fuge ca un vârtej și le răspunde trăgând și el din fugă, până ce reușește să-și piardă urma pe niște străzi laterale și să-și găsească adăpost la o altă familie legionară.[1504]

Era evident că Siguranța era pe urmele sale, astfel că orice activitate în interiorul țării era deosebit de riscantă, mai ales că persoanele pe care se putea bizui pentru sprijin scădeau simțitor ca urmare a înmulțirii arestărilor și a consolidării regimului. Așa că Ion Golea a decis să fugă din țară și, în noaptea de 7/8 septembrie 1948, a trecut Dunărea pe la Jamul Mic împreună cu fratele său Traian Golea[1505] și cu Boris Bucșan, cumnatul acestuia din urmă[1506]. Arestați în scurt timp de autoritățile iugoslave, au fost încarcerați în lagărul de la Kovacița, punctul carceral comun al majorității transfigilor români de la sfârșitul anilor '40, de unde au fost repartizați la muncă forțată în minele de plumb de la Srbska Mitrovica. După câteva săptămâni, din cauza condițiilor extrem de grele de detenție, Golea și alți încarcerați au declarat greva foamei. Căutând să înăbușe din față o posibilă revoltă, autoritățile iugoslave i-au mutat pe liderii grupului la minele de plumb din Kosovo Polje, și, cum regimul era asemănător cu cel de unde veniseră, Golea și ceilalți au intrat încă o dată în greva foamei. În cele din urmă, grupul a fost transferat la Priștina de unde au încercat să evadeze mergând de-a lungul liniei de cale ferată și ajungând în gara de unde ar fi trebuit să ia trenul spre Belgrad la numai câteva minute după plecarea garniturii. Astfel, au fost capturați din nou, supuși unei ample anchete și apoi duși la Nis, în estul Iugoslaviei, de unde au fost "aruncați" peste graniță, în Bulgaria. Dacă erau descoperiți de grănicerii regimului de la Sofia, soarta lor era pecetluită, căci ar fi fost reținuți și apoi extrădați în România, unde îi așteptau camerele de anchetă ale Securității și închisorile politice sau chiar plutoanele de execuție. Așa că au trecut din nou clandestin granița, revenind pe teritoriul iugoslav, unde iarăși au fost arestați, însă de data autoritățile de la Belgrad au decis să-i încarcereze temporal la Nis. În acest punct, destinele fraților Golea se despart pentru o vreme: dacă Traian reușește să scape din detenție și să ajungă în Austria, Ion mai rămâne pentru o vreme în temniță până când, în 1950, este eliberat subit și lăsat să treacă granița italiană, sosind la Trieste. Sprijinit de către fratele său, în vara aceluiași an, trece clandestin în Austria și se stabilește la Salzburg[1507], unde ia legătura cu Mircea Dumitriu, fiind astfel prezentat lui Blondel și inclus în grupul celor ce au urmat instructajele la Lindau, Isny și Andilly, pentru a fi ulterior trimiși cu misiuni secrete în țară[1508].

3.7.1.2. Ion Samoilă

"Era înalt de statură, brunet, cu ochii foarte expresivi, cu niște sprâncene bine arcuite, cu o față ce trăda dărzenie și o hotărâre caracteristică numai oamenilor integri și neînfricați (...) Era ager la minte, abil și reușea să se descurce cu bine în cele mai grele situații. Își iubea camarazii, îi stima și-i ocrotea. Avea un suflet bun, sensibil, care uneori îl pune în conflict cu disciplina înțeleasă de noi" [1509]. Astfel era descris Ion Mircea Samoilă de către Dina Teglaru, o fostă studentă la litere și apropiată a organizației legionare. Născut la 15 septembrie 1919 în satul Ighișul Vechi din zona Târnavelor, Samoilă și-a petrecut copilăria și tinerețea la Ploiești, înscriindu-se în Mișcarea Legionară în 1936, prin intermediul lui Vasile Borcoman[1510], pe când era elev la Școala de Arte și Meserii din Rupea[1511]. A făcut parte din cuibul "Niță Constantin" și s-a implicat în acțiunile electorale duse în campania din 1937 în zona Codlea. În 1939 s-a mutat la Ploiești, unde s-a angajat la Uzinele Concordia din sudul orașului, continuând să activeze în Garnizoana Prahova, mai ales că nu era cunoscut de poliția din localitate. Cu această ocazie, l-a cunoscut și pe cei din echipa lui Miti Dumitrescu[1512], fără să fie însă implicat în asasinarea la 21 septembrie 1939 a lui Armand Călinescu, președintele Consiliului de Miniștri. La 15 decembrie 1939, a fost arestat pentru prima dată și anchetat la Câmpina, fiind ulterior transferat în lagărul de la Vaslui, de unde avea să fie pus în libertate la 24 aprilie 1940. În septembrie 1940, a făcut parte din echipa care a atacat postul de radio de la Bod, în încercarea legionarilor de a prelua puterea. În timpul evenimentelor de la 21-23 ianuarie 1941, a condus ocuparea societății Concordia de către muncitorii legionari, iar ulterior a participat la asaltul asupra Prefecturii[1513]. Refugiat în consulatul german din Ploiești, a reușit să fugă la Sibiu unde, în urma unui denunț, a fost capturat de Siguranță și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A fost încarcerat mai întâi la Sibiu și Brașov, transferat în iunie 1941 la închisoarea din Ploiești, iar după o scurtă trecere prin penitenciarele Aiud[1514] și Deva (unde l-a revăzut pe Ică Tănase, cel alături de care va sta în boxa acuzaților în 1953), a ajuns la Galați. Periplul său carceral a continuat cu Aiud, Alba-Iulia, din nou Aiud și de aici înapoi la închisoarea de pe strada Rudului din Ploiești, de unde, beneficiind de neatenția conducerii, a reușit să evadeze la 27 aprilie 1944. A reintrat în clandestinitate, ocupându-se cu refacerea legăturilor legionare din sudul Transilvaniei, însă a fost arestat din nou, la 17 septembrie 1944, ca urmare a capturării de către Siguranță a unui curier trimis de Pavel Grimalschi[1515]. Judecat la Cluj, a fost condamnat la doi ani de închisoare corecțională pentru evadare și activitate subversivă,

fiind trimis la Braşov, de unde avea să evadeze pentru ultima oară în februarie 1948. Procurându-şi acte false sub numele de Nicolae Căndea, s-a angajat la fabrica de tanin din comuna Răstoliţa din judeţul Mureş, însă relativa linişte a durat numai până la 4 iunie, când a dezarmat o echipă militară venită să-l aresteze pe un coleg de muncă[1516]. Gestul său l-a constrâns să intre din nou în conspirativitate, lucrând pentru o vreme la refacerea organizaţiilor legionare din zonele Braşov şi Sibiu. Primind ordin să fugă din ţară, prin Iugoslavia, deoarece posibilităţile sale de acţiune deveniseră foarte limitate, Samoilă s-a alăturat unui grup format din Aurel Bozog, Grigore Pop şi alţii, trecând graniţa iugoslavă în noaptea de 25/26 septembrie 1948. În trenul spre Belgrad a fost descoperit de autorităţile iugoslave, fiind arestat şi încarcerat în lagărul de la Covaciţa, unde i-a regăsit pe Filon Verca şi Ion şi Traian Golea[1517]. Ulterior, a fost trimis în lagărele de lucru de la Trepcea, Priştina şi Zvecean, de unde a evadat şi a trecut graniţa în Austria, stabilindu-se la Salzburg, unde a intrat în contact cu Traian Borobaru. În exil, Ioan Samoilă şi-a refăcut viaţa, s-a căsătorit cu o austriacă pe nume Irma (alături de care ar fi avut un copil), construindu-şi o situaţie financiară stabilă şi mulţumitoare. Borobaru avea însă să-i pună pe masă posibilitatea de a se alătura echipelor ce urmau să fie instruite de către specialiştii francezi şi americani şi trimise în ţară să lupte împotriva regimului comuniste. Iar Ion Samoilă a acceptat imediat propunerea, fiind trimis la bazele de la Isny şi Andilly[1518]. În timpul în care s-a aflat în centrul din Germania federală, a fost frecvent vizitat de Horia Sima, Mircea Muşetescu, Mircea Dimitriu şi Traian Borobaru cu care a discutat în repetate rânduri despre viitoarea sa misiune în RPR[1519]. Dar niciun conversaţie, niciun plan, niciun analiză teoretică a acţiunii nu avea să semene cu urma să se întâmple în ţară.

3.7.1.3. Pregătirea acţiunii

"Camarade Filon, dacă mai avem ceva de făcut în viaţa noastră, apoi numai acolo o mai putem face" [1520], îi explica Ion Golea, cu puţin timp înainte de a fi trimis în ţară, lui Filon Verca motivele pentru care ceruse să facă parte din chiar prima echipă de paraşutişti ce trebuia trimisă în RPR. Scopul lor era de a sonda starea de spirit din ţară, de a strânge informaţii militare, economice, politice şi sociale pe care să le transmită prin staţia de radioemisie, de a intra în contact cu alte persoane aflate în clandestinitate (şi, la indicaţiile lui Sima, de a reface legăturile cu legionarii rămaşi în libertate[1521]) şi de a forma un nucleu de rezistenţă în cazul în care situaţia internaţională ar fi cerut-o. Antrenamentele prin care au trecut au fost similare cu cele ale celorlalte grupuri, cuprinzând noţiuni de cifrare şi descifrare, utilizarea radiotelegrafiei, orientarea în teren, salturi cu paraşuta şi trageri cu armament. Pregătirea lor a fost supervizată de Alexandru Tănase care, la rândul său, raporta lui Traian Borobaru[1522].

Echipa Jaques avea să fie deschizătoarea de drum, fiind cel dintâi grup de legionari care urma să fie paraşutat în ţară, rezultat al colaborării dintre serviciile secrete americane şi franceze, pe de o parte, şi Mişcarea Legionară, pe de alta. La sfârşit lui octombrie 1951, Ion Golea şi Ion Samoilă, însoţiţi de un ofiţer american care s-a prezentat drept "Johnny" [1523], părăseau centrul de la Lindau şi se îndreptau cu avionul către Atena. Capitala Greciei era ultimul popas înainte de ceea ce probabil era drumul lor fără de întoarcere. Căci este greu de spus cu ce gânduri pleacă cei doi agenţi români. Teoretic, aveau pregătită o metodă de ieşire din ţară[1524], potrivit căreia urmau să treacă pe cont propriu graniţa în Iugoslavia şi să se prezinte la Ambasada SUA de la Belgrad, unde, folosind parola "Carpaţi", urmau să primească sprijinul necesar pentru a reveni de cealaltă parte a Cortinei de Fier. Totuşi, Samoilă şi Golea ştiau probabil că şansele de a scăpa cu viaţă sunt infime, cel din urmă chiar afirmând în 1953 că a ştiut de la bun început că pleacă să moară în ţară[1525].

3.7.1.4. Misiunea

Dincolo de gândurile, temerile şi speranţele avute, Golea şi Samoilă s-au îmbarcat la începutul lui noiembrie 1951 într-un avion militar american fără însemne care trebuia să-i lanseze deasupra ţării. Aparatul de zbor a decolat din apropierea Atenei[1526] şi, după un zbor la joasă altitudine, pentru a evita detectarea de către radarurile inamice, la nord de Agnita[1527] s-a ridicat la câteva sute de metri pentru a le permite celor doi să se paraşuteze. Misiunea echipei Jaques începea în întunericul acelei nopţi.

Zona în care fuseseră lansaţi era cea în care membrii echipei Jaques activaseră în 1945, dar nu era singurul motiv pentru care fusese aleasă: la câţiva kilometri se afla Ighişul Vechi, satul natal al lui Ion Samoilă, unde mai locuiau câteva dintre rudele sale de la care spera să obţină găzduire. După ce au atins solul, şi-au strâns paraşutele, au dat drumul celor doi porumbeii călători prin care semnalau că au ajuns cu bine la sol[1528] şi s-au îndreptat spre localitatea din Podişul Târnavelor. Au reuşit să ajungă la casa părintească, unde i-a găsit pe Maria Samoilă[1529], mama sa, şi pe unul dintre fraţii săi, Aurel Samoilă[1530] care trăia împreună cu soţia sa Eugeniei Samoilă[1531]. Aceştia aveau să îi adăpostească în primele două săptămâni, în ciuda riscurilor de a fi sub supravegherea Securităţii. Nu au fost însă singurii membri ai familiei la care a apelat agentul originar din Ighişul Vechi încă de la începutul misiunii. L-a contactat totodată şi pe celălalt frate, Alexe Samoilă[1532], obţinând prin intermediul cumnatei sale, Maria Samoilă[1533], secretară la Sfatul Popular din sat, unele documente false de identitate.

La mijlocul lunii noiembrie s-au îndreptat către Braşov, unde sperau să obţină adăpost la familia Tartler care locuia la marginea oraşului, pe strada Lânei din cartierul Bartolomeu. Erich Tartler[1534] era o veche şi de încredere cunoştinţă a lui Ioan Samoilă, tânărul de origine germană găzduindu-l pe agent în perioada dinainte plecării sale din ţară. Situaţia din 1951 se schimbaseră radical faţă de cea din 1948, Securitatea era mult mai puternică, regimul se consolidase, iar opoziţia fusese afectată de valurile de arestări şi neîncrederea şi teama care începeau să-şi facă loc în societatea românească. Dar chiar şi în aceste condiţii, grădinarul sas a acceptat imediat să îi găzduiască pe cei doi, ba mai mult, a acceptat şi să ascundă în casa sa staţia de radioemisie şi celelalte echipamente cu care agenţii fuseseră paraşutaţi. Iar toate acestea în condiţiile în care în locuinţa se mai afla şi Ana[1535], iubita sa, care fusese condamnată la trei ani de detenţie pentru că ar fi ascuns soldaţi germani după 23 august 1944, evadase din închisoare şi trăia în conspirativitate.

La scurt timp după acomodarea în casa din Bartolomeu, cei doi au început să testeze posibilităţile de acţiune. Astfel, Ioan Golea i-a vizitat pe Ilie Banciu[1536] şi pe soţia sa Tamara la locuinţa lor din Scheii Braşovului. Bărbatul fusese coleg de serviciu cu Traian Golea la ocolul agricol al plasei Feldioara, prilej cu care s-a cunoscut şi cu Ioan Golea care era încă student. Relaţiile lor era însă mai puternice de atât: Traian Golea era căsătorit cu Nadejda[1537], sora Tamarei, iar fratele lor, Boris Bucşan, îi însoţise pe fraţii Golea în fuga lor din ţară. Tocmai aceste legături îi aduseseră unul lângă celălalt pe Ilie Banciu şi Tamara Bucşan, cei doi căsătorindu-se în decembrie 1949.

Prin vizita neaşteptată, Ioan Golea încerca să găsească o nouă locuinţă şi să-şi procure documente de identitate, însă soţii Banciu nu l-au putut ajuta în aceste privinţe. Întreaga noapte, Golea le-a povestit despre cum au reuşit să părăsească ţara, despre suferinţele îndurate în lagărele de refugiaţi, despre greutăţile vieţii în exil şi despre ceilalţi cunoscuţi din emigratie[1538], ţinând în permanenţă pistolul lângă el. Discuţia a relevat încă o dată crezul anticomunist care l-a determinat pe Golea să revină în ţară:

Dacă crezi că am plecat din ţară ca să-mi salvez pielea, te înşeli. De ruşi şi de comunişti nu ne vor salva foştii moşieri sau industriaşi refugiaţi în Apus, ci tineretul care este gata oricând să-şi rişte viaţa pentru salvarea ţării

(...) de ruși trebuie să ne eliberăm noi, contând cel mult pe ajutorul americanilor, dar nici ei și nici alții nu ne vor scăpat fără acțiunea noastră. Iată de ce suntem aici.[1539]

Dimineață, agentul a părăsit locuința familiei Banciu nu înainte de a-i ruga să nu sufle nicio vorbă Nadejdei Golea despre prezența sa în țară și nici să nu încerce să-l caute, urmând să mai revină el, tot neanunțat ca și atunci. Pe cumnata sa avea însă să o întâlnească la una dintre următoarele vizite neanunțate, în primăvara lui 1952, chiar ea fiind cea care i-a deschis ușa de la intrare. După ce a trecut de șocul revederii, femeia a fost extrem de supărată că nu a fost informată de venirea sa, însă, trecând de impasul emoțional, a înțeles raționamentul din spate, iar din acel moment avea să devină unul dintre principalii sprijinitori ai lui Ioan Golea. Tot cu acea ocazie, a aflat și că agentul făcuse deja câteva drumuri la Codlea, unde s-a întâlnit cu unchiul ei, Nicolae Modval[1540], care, după reforma monetară din 1952, l-a ajutat Golea să schimbe banii cu care venise în țară[1541].

Ioan Golea avea să revină la locuința din Scheii Brașovului la sfârșitul lui februarie sau începutul lui martie 1952 pentru a-l ruga Ilie Banciu să-l ajute în dezvoltarea acțiunii sale secrete. Acesta avea însărcinarea de a-l contacta pe unchiul soției sale, Ion Bușcan[1542], inginer la Institutul de Cercetări Agronomice din București, care deja de ani mai bine de trei ani adăpostea în garsoniera sa din Vila Nae Ionescu-Mareșal Antonescu[1543] din Băneasa diferite persoane aflate în clandestinitate și îi sprijinea cu bani și alimente[1544]. Mai mult de atât, avea probabil cunoștința de posibila revenire în țară a unor agenți. De aceea, atunci când Banciu l-a abordat, Bușcan l-a întrebat direct "s-au întors băieții?" [1545], referindu-se probabil la frații Ion și Traian Golea, precum și la nepotul său Boris Bușcan. Aflând că este vorba numai de primul dintre ei, inginerul nu doar că a fost imediat dispus să-l întâlnească, ci l-a luat cu el și pe tânărul Vlad Mihai Vasile[1546], cel care avea să fie unul dintre principalii colaboratori ai agentului[1547]. Toți trei s-au deplasat la Brașov, unde s-au întâlnit cu Golea, iar acesta s-a retras să discute cu Bușcan și Vasile, explicându-i lui Banciu că este mai bine, pentru siguranța familiei sale, să nu cunoască detaliile activității lui. L-a rugat însă să o ajute pe logodnica lui Erich Tartler să-și rezolve în instanță situația pentru ca femeia să iasă din conspirativitate și să se căsătorească, Banciu apelând în acest sens la avocatul Mircea Stănescu.

Chiar dacă reușiseră să aterizeze nedescoperiți și să își găsească o ascunzătoare la familia Tartler, membrii echipei Robert aveau să descopere că stația de radiotelegrafie se deteriorase la momentul în care au atins solul[1548]. Pe lângă semnalarea inițială cu ajutorul porumbelilor călători, cei doi au reușit să păstreze o minimă legătură cu centrala, dar nu prin radiotelegrafie, ci prin corespondență. Pentru a eluda cenzura care, printr-o analiză grafologică, ar fi putut descoperi scrisul vreunui dintre cei doi, cărțile poștale trimise în Germania, la o adresă prestabilită[1549], erau scrise de Erich Tartler. De asemenea, ca o măsură de protecție, rudele lor din țară continuau să primească regulat cărți poștale scrise și pregătite dinainte de Golea și Samoilă, pentru a lăsa Securității impresia că aceștia se află în occident[1550]. Totodată, în primele luni petrecute în țară, se pare că cei doi agenți au reușit să își reactiveze unele contacte din rândul foștilor camarazi sau simpatizanți legionari, și chiar să procure armament de la unitățile din zonă, prin intermediul aceluiași Erich Tartler[1551]. În acest scop, s-au deplasat până la Sibiu, unde au vizitat-o la locuința sa din strada 23 august pe Ana Căndea[1552], o rudă a lui Ion Samoilă, însă rolul femeii în acțiunile lor se va mărgini numai la statutul de gazdă.

3.7.1.5. Scindarea echipei Jaques

Membrii echipei aveau să se despartă în primăvara lui 1952, Golea stabilindu-se la București, într-o locuință conspirativă găsită de Vasile Vlad, iar Samoilă a rămas la locuința lui Tartler. Cea mai fantasmagorică explicație este dată de Neagu Cosma, care afirmă că între Golea și soția lui Tartler ar fi fost o legătură descoperită ulterior de Erich Tartler și Ion Samoilă. Aceștia ar fi vrut inițial să-l omoare, dar ar fi decis apoi numai să-i aplice o corecție fizică și să-l dea afară din casă[1553]. Neagu Cosma pleacă însă de la sâmbure de adevăr pe care însă îl denaturează radical pentru a se potrivi în optica Securității de denigrare a parașutiștilor. Între Golea și Samoilă a izbucnit o ceartă foarte aprinsă, dar nu în primăvara lui 1952, nu a implicat violență și nici nu a dus la ruperea brutală și imediată a colaborării. Disensiunea a apărut în primele zile în țară, după ce s-au stabilit la Tartler: în timp ce Golea voia ca împreună cu grădinarul sas să dezgroape stația și echipamentele rămase ascunse la locul aterizării și să le aducă în locuința din Brașov, Samoilă se opunea vehement acestui lucru pe motiv că este prea periculos și i-ar putea deconspira[1554]. Câștig de cauză avea să aibă însă propunerea lui Ion Golea, însă rezultatul a fost disproporționat de mic cu riscurile luate: stația se defectase, fie la aterizare, fie în intervalul cât a stat îngropată, fiind astfel inutilizabilă.

În realitate, despărțirea celor doi agenți a avut la bază motive mult mai simple și care țineau de aspecte practice. În timp ce Samoilă urma să se bazeze pe contactele avute în zona Brașovului și a Sibiului, Ion Golea a ales să lucreze în București, unde își construiește unele legături prin intermediul lui Vasile Vlad și unde, anul următor, trebuia să aibă loc Festivalul Internațional al Tineretului, ocazie cu care putea intra în legătură cu străini sau putea pune în aplicare acțiuni cu un ecou în afara granițelor. În plus, mai exista problema comunicării cu centrala: chiar dacă foloseau soluția de avarie a cărților poștale scrise de Tartler, legătura era insuficientă și chiar inutilă pentru transmiterea datelor așteptate dincolo de Cortina de Fier. Prin intermediul inginerului Bușcan și, mai ales, al lui Vlad Vasile, Golea reușise să găsească pe un alt inginer, Gheorghe Dincă[1555], care îi asigurase că poate încerca să repare stația deteriorată. În paralel, serviciile franco-americe încercau să le furnizeze o nouă stație, împreună cu codurile de cifrare/descifrare și frecvențele de emisie, însă, din motive de conspirativitate, era nevoie de două filiale: una pentru trimiterea propriu-zisă a echipamentului și alta pentru transmiterea indicațiilor necesare recepționării. Nu este întrutotul clar cum a fost rezolvat primul aspect, bănuiala (nedovedită) a contraspionajului fiind un diplomat american care ar fi fost curierul care a transportat echipamentele. Cert este că lada cu stația și celelalte lucrurile necesare avea să fie descoperită îngropată pe muntele Furnica din apropierea orașului Sinaia. Cum, în acele condiții, orice încercare de contactare a echipei Jaques din exterior sau printr-un membru al reprezentanțelor diplomatice reprezenta un risc uriaș de deconspirare, centrala a decis ca harta cu indicații să le parvină prin intermediul echipei Robert, iar, ulterior, prin echipa Pascal, ce au fost trimise ulterior în țară. Căderile celorlalți parașutiști au antrenat și eșecul acestui demers, stația nemaiajungând niciodată în posesia lui Golea sau a lui Samoilă, ci a fost descoperită de Securitate în 1953[1556].

Relocarea în capitală, cu tot cu stația nefuncțională și celelalte echipamente, a fost făcută de Golea cu ajutorul cumnatei sale Nadejda și a lui Vlad Vasile, toți trei călătorind ca simpli turiști între Brașov și București. Agentul s-a stabilit în casa lui Dincă de pe strada Împăratul Traian, din cartierul Berceni[1557], departe de aglomerația bucureșteană. De altfel, Vasile Vlad a fost cel care îi și procurase lui Golea un set de acte false, cu toate că agentul se pare că avea încă de la sosirea în țară documente contrafăcute și ar fi făcut rost și de unele de la Sfatul Popular din Ighișul Vechi, prin cumnata lui colegului său. Altfel, este greu de crezut că și-ar fi luat riscul de a ieși cu lejeritate pe străzile Brașovului, de a călători pe Valea Prahovei și chiar de a merge la tribunalul din Brașov pentru a asista la procesul soției gazdei sale. Rolul esențial al lui Vasile Vlad în sprijinirea lui Golea este

dovedit și de faptul că îi făcuse rost de lei prin schimbarea unor dolari pe piața neagră, acțiune extrem de riscantă în acei ani și, mai târziu, avea să-i procure o mașină de tipărit și multiplicat manifeste.

Pe lângă Vasile, unul dintre colaboratorii principali ai lui Golea a fost, bineînțeles, inginerul Gheorghe Dincă. Acesta nu doar că l-a găzduit, ci a încercat să-i repare aparatul de radio-emisie[1558], iar în anul următor l-a ajutat să tipărească manifestele anticomuniste pe care Golea le-a distribuit în timpul Festivalului Tineretului. Al treilea - și ultimul - pilon al activității conspirative din București a agentului echipei Jaques a fost Ioan Buda[1559], un fost legionar care trăia în conspirativitate din 1948, de când scăpase din încercarea Securității de a-l aresta[1560]. Au mai existat, de asemenea, și alte persoane care au avut cunoștință de prezența sa secretă și l-au ajutat, așa cum a fost, spre exemplu, Ioan Stănică[1561], cumnatul lui Dincă. În angrenajul gândit de Ioan Golea, Vasile Vlad trebuia să fie omul din teren, cel care făcea legătura cu persoanele de interes pentru operațiunile ce urmau să fi desfășurate, Gheorghe Dincă era gazda și ajutorul său în activitățile realizate în locuința din sudul capitalei, iar pe Buda l-a pregătit în tehnica cifrării, radioemisie și culegerii de informații, ca să îl poată suplini în cazul în care va fi capturat sau va fi nevoit să părăsească țara[1562].

În ciuda tuturor eforturilor, Dincă nu a reușit să repare stația de radioemisie, astfel că una dintre direcțiile principale de activitate plănuite de Golea s-a sfârșit înainte de a începe. Dar nu a fost singura problemă întâmpinată: Ion Buda avea să fie arestat de Miliție pentru posesia unor cocoși de aur, faptă interzisă de legislația comunistă a epocii. Cum cel reținut a reușit să nu destăinuise proveniența reală a acestora (fuseseră primiți de la Golea, cu scopul de a-i vinde pe piața neagră), a fost trecut la dreptul comun, iar autoritățile nu aveau încă să afle de existența lui Golea în capitală[1563]. Potrivit lui fratelui său, Aurel Vlad, și Vasile Vlad ar fi avut o traiectorie similară: în 1953, a încercat să vând dolari unei persoane la restaurantul "Zori de zi" din centrul capitalei când a fost surprins de Miliție. A fost arestat și condamnat, fiind închis ca deținut de drept comun. Abia după trădarea lui Bebi Toma și capturarea sprijinitorilor și membrilor echipei Jaques, Securitatea a descoperit implicarea lui Vasile Vlad și l-a inclus în lotul parașutiștilor[1564].

3.7.1.6. Activitatea lui Samoilă în zona Brașov

În comparație cu colegul său de echipă, Ion Samoilă a avut o activitate ceva mai redusă, dar asta nu a însemnat că a fost mai precaut, ba chiar dimpotrivă. A reluat legătura cu fosta sa iubită de dinainte de plecarea din țară, Maria Muscalu[1565], cei doi mutându-se împreună (probabil într-un alt loc, nu la locuința Tartler). Femeia avea să-i devină principalul colaborator[1566], cei doi deplasându-se în 1952 la București pentru a-l vizita la locuința din strada Călugăreni, din sudul capitalei, pe Dumitru Lungu[1567] și pe soția acestuia, cu care Muscalu fusese colegă de detenție. De altfel, toți patru trecuseră prin închisori ca urmare a activității legionare. Scopul acestei riscante călătorii Brașov - București - Brașov a fost ca Samoilă să își refacă legătura cu vechiul său camarad, neștiind că acesta fusese condamnat și încarcerat, iar apoi recrutat de Securitate ca informator. Pus într-o situație delicată de ceea ce considera o "imprudență" [1568] din partea lui Samoilă, Lungu l-a informat că ofițerul de legătură îl chestionase cu puțină vreme mai înainte despre Maria Muscalu, fiind astfel o dovadă că Securitatea reluase urmărirea celui despre care se știa că ar fi în Germania[1569]. Cum Lungu se afla sub supraveghere și în imposibilitate de a-l ajuta în vreo acțiune informativă, Samoilă, împreună cu Maria Muscalu, au revenit imediat la Brașov. Nu a fost, de altfel, singura "imprudență" a lui Samoilă: vestea despre prezența sa în țară ajunsese la toți membrii familiei sale, inclusiv la sora sa, Ileana Samoilă[1570], care după eliberarea din 1949, când fusese condamnat tot pentru sprijinul pe care i-l acordase, se căsătorise cu Traian Opriș[1571] și se stabilise la Oradea. Se pare că aceste contacte nu au avut un rol în activitatea informativă, Ion Samoilă preferând doar să-i revadă și să știe că sunt bine, însă mai apoi, pentru Securitate, întâlnirile aveau să capete un cu totul alt sens.

Nevoia recrutării unui colaborator pentru agentul rămas în Brașov era dată și de faptul că Samoilă în curând nu mai putea conta pe Maria Muscalu, care în primăvara lui 1952 rămăsese gravidă. Pentru a ascunde sarcina, dar și achiziționarea de articole vestimentare bărbătești ori a unei cantități anormal de mari de alimente, femeia a început să răspândească printre cunoscuți legenda că s-ar fi căsătorit cu un funcționar la Sfatul Popular din Brașov. Iar în primele săptămâni ale lui 1953, avea să se nască Lala, fiica sa și a lui Ion Samoilă[1572]. Chiar dacă nu existau informații sigure despre sosirea clandestină a lui Samoilă pe teritoriul RPR, Securitatea începea să primească semnale în acest sens. Neagu Cosma afirmă că unul dintre ofițerii de la Brașov ar fi fost atenționat de una dintre sursele sale că Muscalu ascunde ceva sau, mai degrabă, pe cineva, de vreme ce cumpără haine bărbătești și este gravidă, însă reprezentantul Securității nu ar fi crezut că poate fi vorba de Ion Samoilă[1573]. Abia undeva în prima parte a lui 1953, probabil pe fondul parașutării necunoscute din zona Gorjului (în care era de fapt vorba de echipa Robert), contraspionajul comunist a luat în calcul și această ipoteză, punând-o pe Maria Muscalu sub supraveghere. De altfel, femeia își amintea că pe Dealul Melcilor, din apropierea locuinței sale și a lui Ion Samoilă, în locul unde în timpul războiului fusese o baterie de antiaeriană, apărând o construcție ce părea să fie un post militar de observație. Bănuielile au căpătat consistență atunci când Lungu i-a făcut o vizită inopinată pentru a-i mărturisii că fusese recent interogat cu privire la ea și la Samoilă și, mai mult de atât, fusese trimis la Brașov cu misiune din partea Securității de a o iscodi cu privire la bărbatul despre care se știa că se află în Germania[1574].

Potrivit Mariei Muscalu, în vara lui 1953 suspiciunile lor deja se transformaseră în certitudinea că lațul se strânge și că deznodământul este inevitabil[1575], mai ales că aflaseră de unele arestări la București. Cei doi au fost capturați la 23 august 1953, într-o operațiune masivă a Securității[1576], întreaga zonă fiind practic înțesată de trupe de Securitate care au acționat atât de repede încât Ion Samoilă nu a avut timp nici să tragă cu pistolul și nici să înghită capsula cu otrăvă[1577]. Odată cu căderea sa, echipa Jaques fusese anihilată, căci Ion Golea deja se afla în mâinile Securității, însă nu înainte de a fi înregistrat una dintre cele mai vizibile reușite împotriva regimului de la București.

3.7.1.7. Golea și colaboratorii săi. Vara lui 1953

La întrebarea esențială și evidentă "ce acțiuni notabile au întreprins în RPR agenții trimiși de serviciile occidentale la începutul anilor '50?", răspunsul cu cea mai mare greutate vizează vara lui 1953 și numele lui Ion Golea și al colaboratorilor săi din București. Propaganda anticomunistă făcută prin intermediul manifestelor și al discuțiilor cu tinerii străini veniți în București, cu ocazia celei de a patra ediții a Festivalului Internațional al Tineretului, a fost una dintre cele mai neașteptate lovituri primite de contraspionajul comunist și, implicit, de puterea comunistă. Ecourile operațiunii aveau să fie puternic amplificate în exil și să capete proporții mitice în sistemul de valori al emigrației române în ansamblul său și, în special, în "pantheonul" legionarilor din lumea liberă.

Oarecum în mod ironic, cea mai spectaculoasă și eficientă acțiune a fost o victorie neplănută, rod al unor circumstanțe ce păreau descurajante. În vara lui 1953, Ion Golea ajungea la concluzia că stația pe care o adusese cu multe riscuri de la Brașov nu va putea fi pusă în funcțiune, astfel că prezența sa în țară are șanse aproape inexistente de a produce vreun efect în direcția așteptată. În acest context demoralizant a primit o propunere neașteptată din partea lui Ion Buda: să tipărească manifeste pe care să le împartă membrilor

delegațiilor străine ce urmau să sosească în capitală în prima parte a lunii august. Acesta se consultase inițial cu Gheorghe Dincă, cei doi colaboratori ai agentului discutând asupra echipamentelor necesare pentru o asemenea operațiune, a modului clandestin de lucru și, bineînțeles, a posibilelor pericole pe care le-ar genera. La rândul său, Ion Golea a aprobat ideea[1578], în ciuda riscurilor uriașe implicate, iar cei trei au început să se pregătească în acest sens. Au făcut rost de o mașină de scris, matrite, un șapirograf rudimentar și tuș, iar manifestele au fost făcute în șoproșul din curtea locuinței lui Dincă din Berceni.

Grupul lui Golea a conceput două tipuri de manifeste. Cel destinat străinilor, având variante în engleză, franceză, germană, spaniolă și rusă, era mai amplu și cuprindea detalii despre situația socială și politică, despre lipsurile economice și despre propaganda autorităților care masca adevărata stare a societății românești. Pentru români, textul era mult mai scurt și mai direct, având rolul de a ridica moralul, arătând că încă există o rezistență activă împotriva comunismului:

Tineri români care participați la Festival,

Cu ocazia trâmbițatului "festival" aveți o datorie sfântă către Țară și anume: "dezvăluți delegațiilor țărilor participante viclenia mârșavă a comuniștilor care au transformat frumoasă noastră țară într-o închisoare. Spuneți-le și arătați-le cum aplică comuniștii doctrina lor pentru a robi și asupra masele muncitorești. Dezvăluți-le așa zisa lor cultură și superioritatea tehnică. Explicați-le că "democrația" sovietică nu e decât sclavie: sclavia minții și a trupului. Spuneți delegațiilor celorlalte țări ce înțeleg diavolii roși și satrapii lor comuniști prin "gospodărie colectivă", prin unități și "muncă voluntară", prin "pace" și "prieteni". Explicați-le că s-a luat hrana de la gura muncitorilor - chiar și de la gura copiilor - pentru a se da mâncare din belșug delegațiilor străini. Vorbiți-le ca un adevărat tineret român și nu ca purtători de cuvânt ai U.T.M.-ului. Acesta este sfatul nostru, al tuturor Românilor adevărați, adresați asuprașilor sovietici: "zi de zi voi vorbiți despre pace și prietenie. Dacă într-adevăr doriți pace, dovediți aceasta prin fapte și lăsați-ne liberi. Nu vrem, pe pământul nostru scump, armatele voastre hrăpărețe și asuprașoare, politrucii voștri sălbatici și hoții voștri, care nu ne-au adus decât violentă, foamete și suferință! Atâta vreme cât ei vor rămâne în mijlocul nostru va fi război, nu pace, ură, nu prietenie. Plecați! Ieșiți din Țară! Duceți-vă la voi acasă!". Viața noastră Țară asuprașită ne cere ca noi să ținem aprinsă flacăra adevăratei libertăți și să apăram patrimoniul nostru național. Alăturați-vă nouă și pregătiți-vă în taină pentru marea zi când vom lua parte la eliberarea Țării de muscali. Dumnezeu și lumea liberă e cu noi! Trăiască tineretul român!

Trăiască adevărata pace și prietenie între popoare!

Trăiască România întregită și independentă!

Treceți aceasta prietenilor de încredere.[1579]

Nu se cunosc cu exactitate câte manifeste au fost tipărite și distribuite. Potrivit unor evocări ulterioare din exilul legionar, care stau, bineînțeles, sub un evident subiectivism, ampoarea distribuirii manifestelor în timpul festivalului ar fi fost una uriașă. Conform acestora, într-un reportaj făcut la întoarcerea în țară, un ziarist suedez care întâlnește manifestele nota că

Dacă te urcai în tramvai, la coborâre, căutându-te prin buzunare, dădeai de un manifest.

În restaurante, la mesele rezervate străinilor, sub farfurie, găseai un manifest.

La hotel, când deschideai camera, jos pe dușumea găseai un manifest.[1580]

Însă activitatea lui Ion Golea nu s-a rezumat numai la conceperea, tipărirea și distribuirea de manifeste anticomuniste. Asumându-și riscuri enorme de a fi arestat de Miliție ori Securitate sau de a fi descoperit de vreun cunoscut care putea să-i deconspire prezența în țară, Golea a ales să-i abordeze direct pe tinerii străini aflați în capitală și să discute cu ei despre realitatea din RPR. Participant la festivalul din august 1953 ca membru al unei delegații românești, Constantin Aronescu Bărăgan avea să-și amintească cum, în dreptul blocului Creditul Minier de la intersecția străzii Batiștei cu bulevardul Magheru, l-a ascultat pe Ion Golea explicându-le unor tineri francezi despre situația reală din țară[1581].

Cu siguranță, efectul manifestelor a fost zdrobitor pentru Securitate: odată pentru că propaganda comunistă era contraatacată și subminată în mod pertinent și activ în fața delegațiilor străine, la care se adăuga și frustrarea, dublată de nervozitatea, imposibilității de a-i descoperi (și anihila) pe autori. O dovadă indirectă a iritării resimțite de Securitate ca urmare a acțiunii lui Golea și a colaboratorilor săi este virulența cu care parașutistul este defăimat în memoriile lui Neagu Cosma, acțiune care merge până la crearea scenariilor conform cărora Ion Golea ar fi avut o slăbiciune pentru femeii și, mai ales, pentru soțiile colaboratorilor săi[1582].

Totuși, o acțiune atât de directă ca cea întreprinsă în august 1953 urma să-l aducă, într-un final, în atenția Securității, fiind numai o chestiune de timp până la deconspirarea prezenței sale și demararea unei operațiuni ample de capturare a sa. Având în vedere că nici nu putea să se retragă complet în clandestinitate, unde nu ar fi avut cum să acționeze de vreme ce stația de radioemisie nu funcționa, Ion Golea luase decizia de a încerca să plece din nou din țară[1583], destăinuindu-le acest lucru lui Ilie și Tamarei Banciu la ceea ce avea să fie ultima vizită pe agentul a mai făcut-o în casa din Scheii Brașovului. Plecarea a fost pregătită tot prin intermediul lui Vlad Vasile care l-a pus pe Golea în legătură cu Samuel Weber[1584] din Sibiu și cu Nicolae Galuț[1585], doi militari în termen care intenționau să fugă din țară. Aceștia i-au procurat o uniformă militară și toți trei urmau să plece la locuința familiei Galuț din satul Plavișevița, de pe malul Dunării, și, împreună cu Emil[1586], fratele mai mare al lui Nicolae, să treacă înot Dunăre spre malul iugoslav[1587]. Dacă plecarea din țară ar fi reușit, locul său în operațiunile din clandestinitate ar fi trebuit să fie preluat de Ion Buda[1588]. Planul însă nu avea să mai reușească.

Singura relatare a căderii lui Ion Golea provine din memoriile lui Neagu Cosma, a căror veridicitate, chiar dacă în unele aspecte minore este confirmată, trebuie pusă sub semnul întrebării sau chiar, parțial ori pe de-a întregul, sancționată. Povestea capturării se înscrie în imaginea triumfiurilor amoroase, a înșelăciunii decadente, a imoralităților și a tuturor celorlalte păcate puse în seama lui Golea. De aceea, sunt șanse considerabile ca desfășurarea evenimentelor să fi fost cu totul altă. Potrivit lui Cosma, Ion Golea ar fi fost prins prin supravegherea operativă a unor foști apropiați ai fratelui său, Traian Golea, și, în special, a unei foste legionare, fără ca fostul general de contraspionaj să menționeze vreun nume. Casa femeii, din apropierea Pieței Matache, a fost pusă sub observare și s-au plantat microfoane în interiorul apartamentului. Ulterior, atât ea, cât și soțul ei (care între timp aflase de vizitele amoroase pe care i le-ar fi făcut Golea soției sale) au fost anchetați și au recunoscut că știu că Golea se află în țară deoarece au fost vizitați de acesta. Cei doi au acceptat să sprijine Securitate în capturarea agentului, astfel că le-ar fi fost montată o sonerie ascunsă, prin care trebuiau să anunțe imediat o echipă operativă aflat în permanentă lângă Hala Matache. La următoarea vizită făcută de Ion Golea, soțul a apăsat soneria, iar echipa a trecut la acțiune, încercând să-l captureze după

ce a ieșit din imobil, însă, ofițerii aveau să-l piardă în mulțimea din piața aflată în apropiere. Abia la următoarea ocazie, o operațiune energetică, dublată de intervenția unui milițian care a dispersat persoanele care au sărit în ajutorul bărbatului care părea atacat de niște răufăcători, ar fi dus, în cele din urmă, la prinderea lui Ion Golea[1589].

Urmărirea și arestarea sa au fost rezultatul informărilor primite de la ceilalți parașutiști arestați anterior, precum Ioacă Tănase sau Mircea Popovici, și, probabil, și ca urmare a delatiunilor făcute de Bebi Toma după ce s-a predat autorităților. De aceea, investigația inițială a vizat numai procesul de instruire prin care a trecut în centrele din occident, parașutarea în țară și legăturile informative avute cu centrala. Abia după reținerea lui Gheorghe Dincă și percheziția casei din strada Împăratul Traian, ocazie cu care au fost găsite nu doar stația și restul echipamentelor, ci și matricele care nu fuseseră distruse, Securitatea a descoperit legătura dintre Golea și manifestele care împânziseră Bucureștiul în perioada Festivalului Internațional al Tineretului.

Pe măsură ce legăturile agenților erau descoperite ca urmare a interogatoriilor extinse și a presiunilor la care au fost supuși cei anchetați, arestările s-au extins exponențial. La două zile după capturarea lui Ioan Samoilă și a Mariei Muscalu, au fost reținuți Helmuth Tartler[1590] (unul dintre frații gazdei din Bartolomeu, cu care locuia în aceeași casă) și Nadejda Golea, cumnata lui Ion Golea. După câteva ore au fost arestați Ana Tartler, soția lui Erich Tartler, și Ilie Banciu, care se afla în concediu la Cârțișoara, alături de familie[1591], apoi la 27 august Alexe Samoilă, în noaptea de 30/31 august Ioan Bucșan, la 5 septembrie Emil Tartler[1592], al doilea frate al lui Erich Tartler, și Martha Tartler[1593], soția lui Helmuth Tartler, Nicolae Modval și Tamara Banciu. Cazul familiei Banciu este ilustrativ pentru cruzimea și brutalitatea arestărilor celor implicați în sprijinirea parașutiștilor. După arestarea lui Ilie Banciu, Tamara Banciu și cele două fete au revenit la Brașov numai pentru a descoperi că locuința lor, de fapt camera în care locuiau, fusese confiscată și, astfel, rămăseseră pe drumuri (spațiul fiind transformat în punct de urmărire al Nadejdei Golea[1594]). Disperată, femeia a căutat ajutor la familia unchiului său, Nicolae Modval, din Codlea, însă cum și acesta fusese reținut, iar soția lui se afla în pragul deznădejzii, s-a găsit într-o situație ce părea fără ieșire. Tamara Banciu a mai apucat numai să trimită o telegramă către mama sa, aflată la Odobești, prin care îi cerea să vină de urgență, pentru că apoi a fost și ea, la rândul său, arestată. Cele două copile - Dana, de doi ani, și Doinița, de numai 6 luni - au rămas singure până la venirea bunicii. Bătrâna avea să-i povestească fiicei sale, după eliberarea din închisoare, că atunci când a sosit de urgență la Codlea, a găsit-o pe Dana plângând și spunând "Mămica a plecat și m-a lăsat singulică, singulică!", iar sora sa refuza să mănânce, reușind cu greu să o hrănească mai apoi. În acest timp, mama lor, atunci când nu era în anchete, plângea continuu, fiind auzită de Nadejda Golea cum jelea fără încetare suspinând "Doinița, Doinița, Doinița", spre amuzamentul gardienilor de pe celular[1595].

Iar șirul arestărilor avea să continue în următoarele săptămâni: la 6 septembrie Ioan Stănică, în noaptea de 15/16 septembrie Ileana Samoilă și soțul său, Traian Opreș, la 24 septembrie Aurel și Eugenia Samoilă, Maria Samoilă, mama agentului, și Maria Samoilă, cumnata acestuia, la 26 septembrie Emil Galuț și Ana Căndea, o zi mai târziu Nicolae Galuț, la 29 septembrie Samuel Weber, iar ultimii sprijinitori reținuți au fost Ioana[1596] și Gheorghe Brudea[1597], la 5 noiembrie 1953, pentru că îl găzduiseră timp de trei zile pe Ion Samoilă în locuința lor din Brașov. De altfel, mânia Securității s-a extins și asupra unor persoane care nu avuseseră nicio tangență cu parașutiștii și nici măcar nu avuseseră cunoștință de existența lor, dar erau vinovați de a fi rude cu unii dintre sprijinitori. Spre exemplu, fratele și sora Mariei Muscalu au fost arestați, femeia, grav bolnavă, decedând după două săptămâni de anchetă la Securitatea Brașov[1598].

Cum existența clandestină a agenților veniți din occident era percepută de Securitate drept o imensă amenințare ce trebuia cât mai repede anihilată, anchetele s-au desfășurat sub o continuă presiune care s-a manifestat în forme foarte diverse. Dusă în arestul MAI din fosta Piață a Palatului Regal, Nadejda Golea își amintea de cercetările la care a fost supusă imediat după arestare:

Primii anchetatori erau mai în vârstă decât cei care au urmat mai târziu și printre ei era, cred eu, chiar Nicolski, unul tuns, care vorbea foarte prost românește. Au început cu "ce știi despre el", și "unde l-ai văzut". Era vorba de Nelu (Ion Golea - n.m.). Și pe acel scaun am stat în continuare, fără nici o întrerupere, toată noaptea și toată ziua următoare, până s-a înnoptat din nou. Eram atât de sleită că nu mai știam pe ce lume sunt. Capul îmi cădea de oboseală și ochii mi se închideau și atunci anchetatorul, ca să mă trezească, lovea odată zdravăn cu pumnul în masă, și eu săream din loc buimăcită. Mă trimitea la geamul larg deschis în noapte ca să-mi vină aerul direct în față, să mă mai înviorizeze. Eram bolnavă, eram obosită și plină de frică. Aș fi făcut orice numai să termin cu această situație. Dacă aș fi avut ocazia să mă pot apropia singură, neobservată, de un geam deschis, n-aș fi pregetat nici o secundă să mă arunc jos de la orice etaj pentru că singurul lucru ce mi-l doream, era să scap de toate.[1599]

Pe lângă bătăile sistematice, amenințările și izolarea, deținuți, și mai ales femeile, au fost șantajați cu soarta copiilor lor. Mariei Muscalu i s-a repetat de multe ori că fiica ei va fi dusă la orfelinat ori că fratele său, Gicu, va fi executat dacă nu declară tot despre activitatea soțului său. "Nu am avut ce să le spun", rememora peste decenii femeia. "Atunci m-au scos pe coridor și acolo am auzit un zgomot puternic ca de împușcătură într-una din camere. Mi-au spus că este un avertisment. Disperată am strigat: <<nu cred, nu cred că se poate întâmpla așa ceva!>>" [1600]. Avea să-și revadă fratele la proces, ocazie cu care a fost șocată de starea fizică deplorabilă în care ajunsese ca urmare a anchetelor la care fusese supus. Pe lângă declarațiile pe care au fost constrânși să le dea și interogatoriile prin care trecuseră, unii dintre cei reținuți au fost supuși unor confruntări, ofițerii de Securitate căutând să rupă încrederea și sprijinul reciproc dintre cei aflați în detenție, în speranța că îi vor determina să declare și ceea ce ar fi ascuns până la acel moment. O astfel de întâlnire s-a petrecut între Ion Golea și cumnata sa, Nadejda Golea, însă femeia a refuzat să își joace rolul stabilit de anchetatori, mai ales că agentul a găsit puterea de a o încuraja prin atitudinea avută față de ofițerii de Securitate[1601]. O întâlnire și mai dramatică s-a petrecut între Ion Samoilă și Maria Muscalu, în biroul și sub ochii lui sub ochii lui Mișu Dulgheru:

Am fost dusă într-un birou spațios, cu geamuri mari, prin care pătrundea o lumină naturală, de care n-am mai avut parte de când am intrat la subsolul Ministerului de Interne. Un ofițer mai mare în grad stătea într-un fotoliu la birou. Mi-a spus să iau loc la măsuță, pe scaunul din dreapta ușii pe care am intrat. Un timp destul de îndelungat nimeni nu mi-a spus nimic și nu am fost întrebată de nimic. Această așteptare mă tulbura. La un moment dat a apărut pe ușa din fața mea Mircea (Maria Muscalu obișnuia să folosească al doilea prenume al lui Ion Samoilă - n.m.), soțul meu și tatăl fetiței mele. A fost și el invitat să ia loc la masa opusă. Am înțeles că va avea loc o confruntare. Ofițerul, colonelul Dulbergher, cunoscut și ca Dulgheru, după cum am aflat mai târziu, ni s-a adresat la amândoi: "Dacă aveți să vă spuneți ceva..." Am tăcut și unul și altul. Timpul trecea... iar noi nu ne spuneam nimic.

Cineva a zis: "Nenorocirea nu se teoretizează. Ea se trăiește." [1602]

Cum anchetele au fost marcate de presiuni uriași și de folosirea unor mijloace variate, de la intimidare la tortură, iar, în plus, Securitatea deja avea o serie de date din celelalte cercetări, cei arestați nu au mai putut ascunde informații și au mărturisit activitatea lor sau sprijinul pe care-l oferiseră. Astfel, investigațiile aveau să fie utilizate în procesele ce urmau să fie organizate în toamna lui 1953.

3.7.2. Echipa Robert: Alexandru "Ică" Tănase și Mircea Popovici

După scurt-circuitul reprezentat de pierderea contactului cu "Jaques", conducerea franco-americo-legionară a decis trimiterea în țara a unei a doua echipe, denumită "Robert" și formată inițial din Alexandru "Ică" Tănase și Mircea Popovici. Amândoi aveau în spate o viață deja marcată de înregimentarea totală în Mișcarea Legionară, decizie care le adusese încarcerări și urmări și îi constrânsese să aleagă calea exilului, iar acum, în 1952, să pășească pe cvasi-suicidarul drum înapoi.

Alexandru Tănase, cunoscut îndeosebi ca "Ică", se născuse la 9 octombrie 1915 în comuna Băbeni, aflată la câțiva kilometri sud de Râmnicu-Vâlcea și era de profesie inginer. S-a înscris în Mișcarea Legionară în 1935, pe când era student la Politehnica din Timișoara, devenind unul dintre cei mai activi membri ai Grupului Studentesc Legionar din orașul de pe malul Begăi. A participat la Rebeliunea din ianuarie 1941, motiv pentru care, ulterior, a fost arestat și condamnat de către regimul Antonescu la cinci ani de închisoare[1603]. Ică Tănase nu avea însă să rămână mult timp în spatele gratiilor, fiind mobilizat în batalioanele de sacrificiu de la Sărata[1604], unitate cu care a luat parte la campania din Est. Revenit din front, a fugit din țară în 1944, trecând granița în Iugoslavia și s-a îndreptat spre Viena, unde s-a înrolat în Armata Națională a Guvernului condus de Sima. Nu a rămas mult în instrucție, ci a fost repartizat la una dintre unitățile combatante, participând la luptele de pe Oder, iar pentru acțiunile sale a fost decorat cu Crucea de Fier[1605]. A reușit să evite capturarea sa de către Armata Roșie, predându-se trupelor occidentale, și a fost o lungă perioadă încarcerat într-unul dintre lagărele americane[1606] din Belgia[1607]. După eliberare, și-a reluat activitatea în cadrul Mișcării Legionare, iar prin intermediul lui Mircea Dumitriu[1608], a intrat în serviciul informativ legionar[1609]. Inițial era responsabil numai cu recrutarea de români din lagărele de refugiați din Germania federală pentru înscrierea la centrele de spionaj, dar apoi, având în vedere bogata sa experiență combativă, s-a ocupat de instructajul propriu-zis. Un traseu relativ similar l-a avut și colegul său de echipă, Mircea Popovici, cel care avea să fie descris într-un necrolog semnat de Horia Sima drept "un tânăr de mare puritate și distincție sufletească (...) viteaz, fără să se arate, și modest până la desăvârșire" [1610]. Acesta s-a născut la 29 iunie 1920 în comuna Orlea din județul Olt, într-o familie cu cinci băieți și două fete[1611]. Tatăl său, Alexandru Popovici[1612], era un fost subofițer de jandarmi, iar mama sa, Rafila[1613], era casnică. A aderat la Mișcarea Legionară în 1937[1614], așadar încă de când era elev în cursul superior de liceu, participând la campania electorală din acel an, iar ulterior a activat în clandestinitate. La fel ca Ică Tănase, a fost arestat după Rebeliune, pe când era student la Drept, și condamnat la numai șase luni de închisoare corecțională[1615]. La expirarea pedepsei în libertate numai pentru a fi imediat încorporat în armată și trimis pe frontul de Răsărit. Relocat în vest după schimbarea de alianță, în decembrie 1944 a dezertat și s-a înrolat în Armata Guvernului Național de la Viena. La sfârșitul războiului, a fost internat într-unul dintre lagărele de prizonieri din vestul Germaniei, acolo unde avea să fie descoperit mai târziu de Ică Tănase care l-a recrutat pentru instructaj într-un centru francez. A fost trimis la Andilly, unde s-a specializat în radiotelegrafie[1616], iar în 1952 s-a decis ca el și Tănase să formeze echipa Robert ce trebuia trimisă în țară.

Misiunea lor principală era de a lua legătura cu grupurile de rezistență armată anticomunistă și de a pregăti venirea altor echipe de parașutiști[1617], dar și, în subsidiar, de a încerca să pună umărul la reorganizarea în clandestinitate a Mișcării Legionare. Astfel, Ică Tănase era nu numai liderul echipei Robert, ci trebuia să ocupe și poziția neoficială de șef al legionarilor din țară[1618], rămas vacant după arestarea unor lideri ca Nicolae Petrașcu ori Vică Negulescu[1619]. Mai mult de atât, avea misiunea să coordoneze activitatea celorlalți agenți parașutați[1620] și să se asigure de funcționalitatea canalelor de trecere a frontierei prin Iugoslavia[1621]. Iar în mod particular, trebuia să restabilească legătura cu echipa Jaques și să le furnizeze o hartă cu ajutorul căreia puteau să-și procure o nouă stație de radioemisie, adusă în țară printr-o altă filieră, cel mai probabil fiind vorba de un diplomat din cadrul ambasadei americane la București. Chiar și în aceste condiții, este dificil de înțeles întru totul decizia de a-l trimite în țară pe Ică Tănase care prin poziția sa de instructor al legionarilor din centrele de antrenament putea oferi o radiografie completă a operațiunii, în cazul în care ar fi fost capturat viu de Securitate și supus anchetelor. Potențiala sa cădere ar fi avut - ceea ce s-a și dovedit mai apoi - o lovitură informativă similară cu cea suferită de SIMRE în urma capturării lui Mihail Țanțu.

În schimb, Mircea Popovici era responsabil cu implantarea în teren (zona de aterizare fiind stabilită în apropierea satului natal), iar apoi cu operarea aparatului de radioemisie și transmiterea cifrată a informațiilor către centrala din occident[1622]. De altfel, grupul lor era singurul care era prevăzut cu un aparat de radiotelegrafie produs de legionarii din exil, fără sprijinul partenerilor franco-americani[1623]. Astfel, se poate bănui că prin intermediul echipei Robert, Mușatescu și Dimitriu sperau să obțină informații la prima mână, fără ca acestea să mai treacă inițial pe la partenerii francezi, cu toate că nu există și referințe clare cu privire la o stație de recepție utilizată aflată exclusiv în mâinile lor.

Și în cazul lor, exista numai un vag plan de ieșire clandestină din țară în caz de pericol. Potrivit acestuia, cei doi trebuiau să-și găsească o cale de trecere a graniței în Iugoslavia, unde aveau să primească sprijin (probabil tot prin ambasada americană de la Belgrad) ca să ajungă înapoi în Franța[1624].

3.7.2.1. Misiunea

Plecarea lor spre țară era programată pentru începutul lunii octombrie a lui 1952. Probabil că amândoi știau că este un drum fără de întoarcere, căci Ică Tănase, la ultima sa întâlnire cu Filon Verca, chiar dinaintea îmbarcării, i-a dăruit medalionul său cu Fecioara Maria pe care îl purtase atât în luptele din est, cât și în prizonierat[1625]. Împreună cu instructorul de parașutism Charpentier, cei doi și-au început drumul spre țară cu un avion care i-a dus la Stuttgart, iar de acolo ofițerul francez a fost înlocuit de Vidal, reprezentantul serviciilor americane, care i-a însoțit până în capitala Greciei[1626]. În noaptea de 2/3 octombrie 1952 un aparat de zbor fără marcaje a decolat de pe un aerodrom de la marginea Atenei și s-a îndreptat spre țară la joasă altitudine, pentru a întârzia cât mai mult posibil detectarea de către radarele bulgare, române ori sovietice[1627].

Echipamentul celor doi era format din două pistoale mitralieră cu circa 250-300 de cartușe, două pistoale Mauser de calibrul 7,65 cu 100 de gloanțe, câte un cuțit, un briceag, un topor, un briceag, o lopată și o lanternă, hărți, lichid care provoca pierderea mirosului câinilor, bani românești, cocoșei de aur și două rânduri de acte false, necompletate[1628]. Și, bineînțeles, câte o capsulă cu otrăvă, pentru a evita căderea de vii în mâinile Securității. Când au ajuns deasupra Gorjului, avionul s-a ridicat câteva sute de metri pentru a le permite să se parașuteze și chiar înainte de a păși în gol, pilotul le-a adresat ultimele cuvinte: "Ura! Pentru România!" [1629]. Un pas în afara fuzelajului și misiunea a început.

Primul pas a fost însă și prima eroare. Echipa Robert trebuia lansată în apropierea satului Vlădueni, unde locuia tatăl lui Mircea Popovici[1630]. Întâmplătoare sau nu, alegerea infiltrării în țară prin intermediul rudelor lui

Popovici prinsese Securitatea pe picior greșit. Deja contraspionajul era conștient că în țară sunt trimiși agenți străini și începuse să pună sub supraveghere locuțiile rudelor celor aflați în exil și despre care existau suspiciuni că ar putea face parte din echipele de spioni deja trimise sau care aveau să fie trimise în țară. Surprinzător însă, despre Mircea Popovici nu existau date care să confirme că se află în emigrație, așa că familia sa nu intrase sub filaj. Numai că până la casa fostului subofițer de jandarmi drumul a fost unul complicat și riscant. Lansarea s-a făcut prea devreme, iar cei doi au atins pământul undeva în zona satelor Plopșoru-Olari-Cocoreni[1631], la aproximativ zece kilometri în aval față de Vlădueni. Ar fi reușit să semnalizeze sosirea în siguranță pe teritoriul românesc prin lansarea porumbeilor călători cu care veniseră[1632]. Însă eroarea de localizare nu a fost singura neșansă: pe 3 octombrie, în jurul orei 14, după ce îngropaseră cele trei parașute (cele două care îi purtau pe agenți și o a treia cu echipamente și provizii) în zonă a apărut Maria Spătaru, o fată din satul Deleni, aflată cu vacile la păscut. Nefiind siguri dacă au fost zăriți sau nu de copilă, agenții au avut de făcut o alegere rapidă și capitală: o lasă în viață și riscă deconspirarea și, probabil, capturarea imediată, sau o reduc la tăcere. Dar de fapt, pentru ei, nu a fost nicio clipă o alegere, cei doi venind în țară "să-i ajute pe români, nu să-i omoare" [1633], după cum își amintea Sever Ularu, unul dintre sprijinitorii lor. Așa că au ales să riște.

Spre norocul lor, fata nu i-a văzut, însă a descoperit o raniță și două pistoale automate și și-a anunțat imediat tatăl[1634], astfel că la scurt timp în zonă au apărut primarul și milițianul din comună, care au ridicat obiectele găsite. Pe drumul de întoarcere în sat, președintele Sfatului Popular din comuna Plopșor, speriat de un câine, a descărcat un întreg încărcător în direcția animalului, răpăitul auzindu-se în întreaga vale și, din acest moment, parașutiștii au fost conștienți că echipamentele erau definitiv pierdute. Abia în dimineața următoare au sosit și primele efective de Securitate și Miliție (acestea din urmă fiind constituite din câteva zeci de elevi de la școala din Craiova), care au găsit parașutele și restul dispozitivelor. Totuși, riposta improvizată și amatoricească a fost însă salvarea lui Tănase și Popovici care, chiar dacă și-au pierdut toate echipamentele și prezența le-a fost deconspirată, au reușit să scape destul de ușor de urmăritori. Abia peste câteva ore Bucureștiul era informat de sosirea unei echipe de parașutiști, moment în care Securitatea a trecut la o mobilizare masivă: întreaga zonă de nord-vest a Oltenia s-a transformat în câmp de război, cu soldați care înaintau greu prin glodul și ploaia mocănească, de camioane și căruțe cu ce trebuincioase trupei chemate să rămână pe poziție cine știe cât timp. Pentru că fiecare palmă de pământ trebuia pieptănată și scoși din ascunzătoarea lor "fioroșii agenți imperialiști" [1635]

Pentru căutarea parașutiștilor au fost aduși ofițeri de contraspionaj de la alte structuri, așa cum a fost cazul lui Neagu Cosma, transferat de la biroul dedicat spionajului turc, iar întreaga operațiune s-a desfășurat sub coordonarea personală a lui Vladimir Mazuru[1636]. Însă căutările frenetice nu au dat niciun rezultat în afară de descoperirea parașutelor, a proviziilor și a unei stații de mici dimensiuni[1637] care se pare însă că nu era singura cu care fuseseră înzestrați[1638]. Ică Tănase și Mircea Popovici izbutiseră să părăsească zona înainte de sosirea masivă a trupelor și să se îndrepte către nord, ajungând în noaptea următoare, de 2/3 octombrie, la ușa casei acestuia din urmă. Bătrânul le-a deschis ușa și, după ce a trecut de șocul revederii, iar cei doi i-au destăinuit misiunea cu care veniseră în țară, i-a îmbrățișat și le-a acordat găzduire[1639]. Pe fondul alertei în care intrase Securitatea, era o chestiune de timp până când prezența lui Mircea Popovici în emigrație avea să fie descoperită, iar rudele sale să intre sub investigație, mai ales că acestea locuiau foarte aproape de zona unde fuseseră găsite parașutele. Astfel că cei doi au decis să-și schimbe ascunzătoarea, însă prima încercare de acest fel a fost aproape să le fie fatală:

În una din nopți au ponit la drum peste câmpuri și prin păduri dar în cale au întâlnit un lanț de ostași care scotoceau o pădure. Au scăpat ca prin urechile acului datorită unui foc de armă tras de cineva în flancul lanțului de căutători, ceea ce a determinat pe cel care avea comanda să schimbe frontul în direcția din care venise focul de armă.[1640]

Pe de altă parte, raportul acțiunii desfășurate de Securitatea Craiova indică o versiune semnificativ diferită de cea prezentată în memoriile sale de către Neagu Cosma. Potrivit documentului, a fost vorba de un singur membru al echipei Robert (cel mai probabil Ică Tănase), care, în două ocazii, a fost descoperit de trupele de Securitate, iar într-un caz agentul folosindu-și arma pentru a scăpa de urmăritori:

La 7 oct. a.c. orele 0,15' în fața unei pânze a trupelor de securitate a apărut un individ care așa cum au arătat soldații din pândă purta o raniță.

Fiindcă nu s-a supus somației, asupra lui s-a deschis foc, după care individul a reușit să dispară.

La orele 1 au avut un schimb de focuri dintre aceiași pândă și un individ care a răspuns la somație cu două focuri de pistol.

Și în acest caz individul a reușit să dispară.[1641]

După ce au scăpat cu noroc de arestare, în noiembrie 1952[1642] drumurile celor doi s-au despărțit pentru o vreme, grație unor noi gazde găsite de Alexandru Popovici. Ică Tănase s-a mutat la Aurel Corlan, un țărăn sărac tot din Vlădueni, care prin invaliditatea fizică (dobândită în urma luptelor de pe Frontul de Est[1643]) și starea socială nu ar fi trezit suspiciuni, care locuia alături de soția sa Bibica. Mircea Popovici a fost primit de soții Nicolae[1644] și Ana Ularu[1645], în casa cărora se mai aflau și fiul lor, Sever[1646], împreună cu tânăra sa soție Elena[1647].

Nevoiți să părăsească în grabă zona aterizării, Tănase și Popovici au pierdut una dintre stațiile de radioemisie, un echipament de mici dimensiuni fiind ulterior găsit de Securitate pe câmp. Cu toate că Neagu Cosma afirmă că cei doi au pierdut stația ca urmare a acțiunii din 2 octombrie (sau cel puțin părți esențiale precum cifruri și quarzurile[1648]), echipa Robert reușise să păstreze în posesia sa cealaltă stație. Membrii familiei Ularu își aminteau că Popovici dispunea de o stație cu care efectua unele comunicări radio[1649], iar analiza Securității a relevat că în intervalul 4-8 octombrie au fost depistate emisii necunoscute provenind din zona Cărbunești[1650]. Este totuși neclar dacă și cât au reușit cei doi să transmită. Indiferent dacă reușiseră sau nu să restabilească o legătură cu centrala aflată la mii de kilometri distanță, Tănase și Popovici aveau de înfruntat o situație deosebit de dificilă în imediata apropiere. Căutările Securității au continuat săptămâni în sir. Sever Ularu, unul dintre sprijinitorii lui Popovici, amintindu-și că "știrea despre parașutare a determinat deplasarea în zonă a unui batalion al Securității; aceștia au fost desfășurați pentru luptă cu fața la pădure; erau dotați cu pistoale mitralieră și câini de cercetare; noaptea mă întorceam de la sonde; eram opriți și legitimați; nu ne întrebau nimic despre parașutați" [1651]. În paralel, Securitatea a trecut la anchetarea lui Alexandru Popovici care nu a destăinuit nimic despre prezența fiului său în zonă. Mai mult de atât, le-a arătat ofițerilor cărțile poștale pe care le primea regulat de la acesta, ultima fiind expediată după momentul parașutării[1652]. Era de fapt, o acțiune de dezinformare planuită în prealabil de către structurile occidentale: pentru a-și camufla

prezența și a-i induce în eroare pe urmăritori (în cazul în care erau suspiciuni cu privire la sosirea clandestină), cei care erau parașutași pregăteau din timp cărți poștale care mai apoi erau trimise regulat către rudele lor din țară.

Membrii echipei Robert au rămas la Vlădueni timp de aproape un an și jumătate, până în primăvara lui 1953. Activitatea lor din acest interval a fost una relativ minoră, în special ca măsură de precauție. Mircea Popovici obișnuia să își părăsească locuința pentru a-l întâlni (de obicei noaptea) pe Ică Tănase sau chiar pentru a călători la Târgu-Jiu cu ajutorul ambulanței Sovromului din localitate condusă de Grigore Corlan care însă nu știa adevărata identitate a pasagerului care obișnuia să îi plătească de două-trei ori mai mult decât orice alt călător[1653].

În cele din urmă, în aprilie 1953, Ică Tănase și Mircea Popovici s-au reunit din nou și au plecat spre București, unde urmau să fie găzduiți de Elena Stetin[1654], una dintre surorile lui Popovici, drumul parcurgându-l cu acte false pe numele de Alexandru Nicolescu (vărul soției lui Mircea Popovici[1655]) și Octav(ian) Stetin[1656] (cumnatul lui Mircea Popovici). Relocarea în capitală avea un triplu rol: în primul rând își puteau pierde ușor urma, mai ales că în București avea să aibă loc Festivalul Internațional al Tineretului. În plus, existau perspective mult mai ample de obținere de informații pe care mai apoi să le trimită centralei din occident și, nu în ultimul rând, căutau să intre în legătură cu grupul Jaques format din Ion Golea și Ion Samoilă.

În capitală au intrat în legătură cu o serie de foști legionari, Ică Tănase încercând, prin intermediul Elenei Niculescu[1657], să intre în contact cu Buzică Braghilescu, o veche cunoștință a sa. Mircea Popovici a profitat de revenirea în capitală pentru a se reîntâlni cu soția sa, Didina Popovici[1658], preferând însă să nu apeleze la ea pentru o găzduire pe termen lung din motive evidente de siguranță. Leșirea celor doi din anonimitatea Vlăduenilor pentru activitatea în eferescența Bucureștilor a însemnat însă și deconspirarea lor. În ciuda unor atenționării primite în timpul instructajului cu privire la potențialele recrutări ale foștilor colaboratori de către Securitate, Tănase a intrat în legătură cu unul dintre vechii săi camarazi în care credea că poate avea încredere[1659]. Temerea agenților franco-americani se adevărase, iar acesta și-a informat ofițerul de legătură și astfel că la numai câteva săptămâni după sosirea în capitală a echipei Robert, prezența lor fusese deconspirată și contraspionajul se pregătea să intre în acțiune. Ideal pentru Securitate era ca cei doi să fie capturați vii pentru a fi trecuți prin anchete unde existau metode prin care să fie forțați să ofere informații despre bazele de antrenament, instructori și legăturile din țară. De aceea, au încercat inițial să-i scoată din casa familiei Stetin prin intermediul informatorului, care le-a propus să-și schimbe locuința clandestină. Potrivit lui Neagu Cosma, cel puțin Ică Tănase (nu este clar dacă singur sau împreună cu Popovici) trebuia să se mute într-o casă parohială înconjurată de o grădină cu pomi fructiferi. Planul era ca atunci când acesta avea să o traverseze spre noua ascunzătoare, să fie capturată de o echipă ascunsă printre copaci. Numai că agentul a cerut să vadă, în prealabil, schița zonei și, când a văzut grădina, a intuit că ar putea fi capturat în grădină, fără să bănuiască totuși vreo trădare, așa relocarea nu s-a mai petrecut[1660]. În aceste condiții, Securitatea a decis să abordeze direct situația și să-i treacă la arestarea lor chiar în locuința familiei Stetin, în ciuda posibilității ca Tănase și Popovici să aibă timp să înghită capsulele cu otravă pentru a evita să cadă vii în mâinile Securității. Există mai multe variante cu privire la modul în care a avut loc capturarea membrilor echipei Robert la 31 mai 1953[1661]. În memorialistica foștilor ofițeri de Securitate, acțiunea are un iz hollywoodian, la finalul căreia inamicii sunt capturați printr-o operațiune spectaculoasă pusă în aplicare de datorită ingeniozității, profesionalismului și curajului urmăritorilor. Potrivit uneia dintre versiuni, câțiva ofițeri s-au deghizat în muncitori de la societatea de alimentare cu gaze care timp de patru zile "au remediat o avarie" pe strada Vidin din cartierul Tei, în apropierea casei familiei Stetin. Cum în fiecare zi, la prânz, cereau acestora permisiunea să-și umple gălețile cu apă de la cișmeaua din curte, s-au împrietenit nu numai cu proprietarii, ci și cu cei doi bărbați pe care, în cele din urmă, i-au arestat într-un moment în care nu bănuiau nimic. O versiune similară, dar mult mai expansivă este propusă de Neagu Cosma, care afirmă chiar că planul în sine fusese, de fapt, ideea informatorului. Acesta din urmă ar fi remarcat că de fiecare dată când cineva apasă pe butonul soneriei de la poartă, Tănase și Popovici fug imediat în mansardă. Tot o echipă de ofițeri deghizați în muncitori și-au făcut apariția pe stradă pentru a remedia o avarie. Nu au așteptat însă patru zile, ci după scurt timp, echipa s-a împărțit în două: aproape toți (inclusiv un medic care avea rolul de a preveni moartea prin otrăvire) au intrat în casa vecină și s-au urcat pe acoperișul acesteia, iar unul dintre ei a sunat la poartă. În acest moment, Tănase și Popovici au fugit către podul clădirii, moment în care ofițerii de pe acoperiș au năvălit printr-un iluminator. Cel dintâi care avea să cadă în mâna Securității a fost Mircea Popovici: "primul pas în pod a fost și ultimul. O lovitură în ceafă pentru a «scuipa» capsula, un căluș în gură, răsucirea brațelor la spate și prinderea lor în cătușe" [1662]. Potrivit lui Neagu Cosma, cum Ică Tănase era în spatele colegului său, a avut răgazul să spargă capsula și să înghită conținutul: "numai că lovitură în ceafă a fost atât de puternică încât pentru câteva secunde i s-a oprit respirația. I s-a introdus un căluș în gură și i s-a turnat pe gât doi litri de lapte. Peste o oră-două, Tănase se afla deja în anchetă" [1663]. În realitate, desfășurarea acțiunii a fost mult mai puțin eroică și spectaculoasă, dar la fel de tragică: Mircea Popovici și Ică Tănase se pregăteau să se așeze la masă când în casă au năvălit ofițerii de Securitate cu armele ațintite către ei[1664]. Cei doi au avut însă timp să înghită capsulele cu otravă pe care le țineau permanent la îndemână, însă și echipa care i-a arestat era pregătită pentru acest scenariu. Fiecăruia i-a fost mai întâi administrată în mod forțat o cantitate de lapte, apoi un medic le-a făcut spălături gastrice pentru a neutraliza efectul otrăvii. După ce și-au revenit, cei doi au fost bătuți cu pumnii, picioare și paturile de armă, apoi încătușați și duși direct în celulele de anchetă ale Contraspionajului de la etajul V al Ministerului de Interne din fosta Piață a Palatului Regal.

Este ușor de bănuț cum au decurs interogatoriile încă de la bun început, în condițiile în care, până la capturare, cei doi agenți erau dispuși oricând să se sinucidă, iar acum, după câteva ore de anchete, deja dezvăluiseră numele sprijinitorilor din București și Vlădueni. În memoriile sale, Neagu Cosma afirmă că, odată ajunși în mâinile Securității, membrii echipei Robert ar fi fost dispuși să colaboreze pentru a-și ușura situația: cel mai deschis la această idee ar fi fost Mircea Popovici, în timp ce Ică Tănase nu o afirma direct, însă lăsa să se înțeleagă că și-ar dori să primească o asemenea propunere[1665]. Totuși, teza fostului general de contraspionaj se potrivește imaginii denigratoare pe care încearcă să o construiască oponentilor săi, însă puțin probabil să și corespundă desfășurării reale a acțiunii. Aproape sigur, utilizarea metodelor de tortură i-a zdrobit pe cei doi și, în special pe Ică Tănase, care după câteva zile de suplicii, a oferit informații despre centrele de pregătire, poligoanele de tragere, armamentul utilizat, personalul implicat în instructaj și a parcurs sute de poze pentru a-i identifica pe cei aflați în bazele franco-americane[1666]. După aproximativ o săptămână de cercetări cu privire la activitatea din exil, Popovici și Tănase au fost transferați la Anchete Penale[1667] pentru întocmirea dosarului cu care aveau să fie trimiși în instanță.

Capturarea și anchetarea lor a antrenat nenumărate arestări, primii vizați fiind, bineînțeles, gazdele și legăturile lor din București. Odată cu cei agenți au fost reținuți Elena și Octav Stetin, și după câteva zile Alexandru Nicolescu[1668] și Gherghina Nicolescu[1669], care locuiau într-o casă vecină și nu denunțaseră prezența

acestora, Maria Boban[1670], o apropiată a Elenei Stetin care știa de existența clandestină a bărbaților, și Traian Popovici[1671], fratele lui Mircea Popovici. La 11 iunie au fost vizați și sprijinitorii din Vlădueni ai membrilor echipei Robert. Într-o masivă operațiune a Securității[1672], a fost arestată întreaga familie Ularu (bătrânii Nicolae și Ana, fiul lor Sever și nora lor Elena); părinții lui Mircea Popovici, Alexandru și Rafila Popovici; Filimon[1673] și Paraschiva Popovici[1674], fratele, respectiv cumnata lui Mircea Popovici; precum și Aurel și Constanța Corlan[1675], cei la care locuise Ică Tănase. Referitor la momentul reținerii, Nicolae Ularu își amintea că

mașinile negre ale Securității erau aliniate până la fabrica de cărămidă, aproape un kilometru. Gospodăria noastră a fost încercuită de securiști înarmați. În casă se aflau soția mea, Aurica, și nora noastră, Elena. Eu m-am întors de la lucru pe la ora 1 noaptea. Am presimțit că ceva nu este în regulă de cum am văzut mașinile Securității. Cum am deschis ușa am fost prins, legat, lovit cu armele și cu picioarele. M-au bătut bestial și m-au aruncat într-o mașină[1676].

Pentru fiecare dintre cei arestați începea lungul calvar al anchetelor și al detenției, însă poate că pentru niciunul nu era situația atât de dramatică precum era pentru Elena Ularu, care avea numai șaisprezece ani și era însărcinată:

În 11 iunie 1953 eram acasă cu soacra mea. Mă dădusem în pat. M-am trezit cu curtea plină de lumină. Curtea era înțesată de milițieni și civili. Mașinile erau în Valea Vladului. Au năvălit în casă. Soacra mea a aruncat pe geam un ceas pe care îl primise de la Mircea (Popovici - n.m.) și fotografiile cu acesta. Ne-au cerut să ne îmbrăcăm. Ne-au pus cătușele, ochelari negri la ochi și ne-au dus la coloana de mașini. Acolo era un adevărat vacarm, jale, țipete. Eram gravidă în luna a cincea sau a șasea și mi s-a făcut rău. Am fost înviată cu apă. Ne-au despărțit și ne-au aruncat în dubă unde mi s-a făcut iarăși rău.[1677]

Odată cu avansarea cercetărilor, au mai fost reținuți dintre sprijinitorii din Vlădueni și Gheorghe[1678] și Ioana Popovici[1679], unchiul, respectiv mătușa lui Mircea Popovici; soții Constantin și Constanța Moangă și fiica lor Viorica Moangă[1680]; Maria Popovici[1681], soția lui Traian Popovici. Pe lângă interogatoriile care au durat ore în șir, interval în care anchetatorii se schimbau între ei, cei arestați au fost torturați, amenințați că vor fi "îngropați de vii", și confrunțați cu cei ce pe care îi găzduiseră sau ajutaseră. Majoritatea cercetărilor s-au desfășurat în clădirea Ministerului de interne, camerele de detenție aflându-se la subsol, iar cele de interogatoriu la etajele superioare ale palatului.

3.7.3. Echipa Pascal: Gogu Gheorghiu, Gigi Constantin și Savu Fătu

După Jaques în 1951 și Robert în 1952, a treia echipă formată din legionari, instruită în centre franco-americe și trimisă în RPR a fost Pascal. În timp ce activitatea primelor două este, cu toate lipsurile documentare, relativ cunoscută, al treilea grup este o enigmă. Principala, iar dintr-o anumită perspectivă chiar singura, sursă de informații o constituie memoriile lui Neagu Cosma și presa de la București, fiind așadar vorba de discursul Securității. În exil nu s-a discutat aproape nimic despre echipa care ar fi trădat la fel ca Bebi Toma, însă, spre deosebire de acesta, a fost utilizată propagandistic și pentru dezinformarea serviciilor secrete occidentale. Activitatea lor este vag amintită numai în amintirile lui Mircea Dimitriu[1682], unul dintre coordonatorii legionari ai acțiunilor de spionaj, iar în literatura legionară dedicată acțiunilor de la începutul anilor '50 este publicată o singură fotografie a liderului echipei Pascal, Gheorghe Gheorghiu, fără alte referințe[1683]. Cum nu au fost trecuți printr-un proces și numai unul dintre ei ar fi cunoscut, în condiții neclare, detenția politică, nici nu au putut fi identificate sursele documentare create de Securitate după capturare. Pur și simplu, existența echipa Pascal este aproape complet absentă din memoria legionară, a exilului ori a serviciilor secrete din vest, ceea ce dă consistență versiunii prezentate de Neagu Cosma și de celelalte voci din subsidiar, cu toate veridicitatea lor trebuie, încă o dată, pusă sub semnul întrebării.

Biografiile și chiar numele unora dintre ei sunt și astăzi greu de descifrat. Cele mai puține informații sunt referitoare la Gigi Constantin, despre care fostul general de contraspionaj afirma că era un soldat (sau subofițer) trimis la specializare în Germania care, după schimbarea de alianță de la 23 august 1944, a refuzat să se mai întoarcă în țară[1684]. Nu se cunoaște ce fel de opțiuni politice avea, dar având în vedere măsurile represive luate de administrația Antonescu împotriva membrilor și simpatizanților legionari, este dificil de crezut că era vorba de un apropiat al "cămășilor verzi", chiar dacă avea să facă parte din echipă alături de un important legionar. O situație și mai delicată este în privința lui Savu Fătu, originar din Apuseni, care în 1948 era militar în termen și se afla pe granița iugoslavă. Aflând că fata pe care o iubea și cu care voia să se căsătorească după lăsarea la vatră s-ar fi măritat cu altcineva, Fătu și-ar fi părăsit postul, trecând frontiera[1685]. Aflând că ar fost condamnat în contumacie la 15 ani de detenție pentru dezertare, tânărul a început o colaborare cu UDB, poliția secretă a regimului de la Belgrad, în speranța că nu va fi extrădat. Nu este clar în ce condiții, și-a continuat drumul spre vest, ajungând la Paris, în 1949 sau 1950, unde ulterior ar fi fost racolat de Mihail Opran. De altfel, este singurul care ar fi trecut printr-un instructaj al fostului lider SIMRE, ceilalți membri ai echipei Pascal urmând antrenamentele din centrele supervizate de legionari[1686].

Incontestabil, liderul grupului era Gheorghe Gheorghiu, originar din Constanța, și membru al Mișcării Legionare încă din 1936-1937. Luase parte la marșuri, tabere de muncă și se implicase în campania electorală pentru alegerile din 1937 în Dobrogea. De aceea, în timpul guvernării instaurată în septembrie 1940, Gheorghiu ar fi fost unul dintre liderii poliției legionare din Constanța. După înfrângerea Rebeliunii, s-ar fi refugiat în Germania, lucrând la uzinele aeronautice Heinckel[1687].

La sfârșitul anilor '40 locuia în Austria, având funcția de șef al legionarilor din Austria superioară și secretar general al Asociației creștine a românilor din Austria superioară. În acest context ar fi primit instrucțiuni din partea lui Horia Sima și a lui Traian Borobaru de a intra în pregătire pentru acțiuni clandestine în țară[1688], lăsând în urmă liniștea Alpilor austrieci pentru bazele izolate din Franța și Germania de Vest. Dacă Savu Fătu fusese pregătit de către Opran sau de altcineva din sfera SIMRE-ului, Gigi Constantin și Gheorghe Gheorghiu au trecut prin antrenamente la Andilly și la Chevilly. Din partea americanilor, instructor a fost un anume Vidal, care avea să fie un apropiat al grupului, iar din partea francezilor au fost Beaumont, Blondel și Saumier (care avea și numele conspirativ de Charpentier)[1689]. Pe lângă acestea aveau parte și de instructajul făcut de legionari - Traian Borobaru, Mircea Mușatescu, Mircea Dimitriu, Petre Ponta și Filon Verca, care se alăturase echipei în primăvara lui 1950[1690]. În linii mari, instructajul a cuprins, la fel ca la celelalte echipe, radiotelegrafia, saltul cu parașuta, utilizarea cifrului, falsificarea documentelor. După includerea lui Fătu, antrenamentele au continuat la Linz și Bad Ischl, în Austria, și înainte de plecare, la un centru aflat într-o suburbie a Atenei. Pregătirea lor logistică pentru misiune a căzut în sarcina lui Vidal, prin intermediul căruia au primit armament, aparate de radio-emisie, cifruri, hărți, bani românești, cocoșei, acte românești false și, bineînțeles, otravă.

Obiectivele echipei Pascal erau similare cu cele ale celorlalte grupuri trimise în țară: strângere de informații și

comunicare cifrată către centrala din occident, sondarea stării de spirit a populației și, la fel ca Robert, contactarea lui Ion Samoilă pentru a-i transmite indicațiile necesare pentru a găsi stația ascunsă pe muntele Furnica. Această ultimă îndatorire cădea în sarcina lui Gheorghiu, care trebuia să-l găsească pe Samoilă și să-i dea o tabacheră care funcționa atât ca mijloc de recunoaștere, cât și ca hartă pentru descoperirea echipamentului[1691]. Totodată, pozițiile și responsabilitățile erau clar stabilite în cadrul echipei: Gheorghe Gheorghiu era liderul grupului[1692], Gigi Constantin era radiotelegrafistul, iar Savu Fătu, ultimul inclus, era responsabil strict cu implantarea în teren, deoarece parașutarea urma să aibă loc în Apuseni, în apropiere de localitatea sa natală[1693].

Echipa Pascal a fost parașutată în țară în noaptea de 1 iulie 1953[1694], însă misiunea a pornit cu stângul, deoarece lansarea s-a făcut departe de locul prestabilit[1695], iar la aterizare, Gheorghe Gheorghiu a suferit o entorsă. Cu toate acestea, au eliberat cei doi porumbei călători pentru a-și semnaliza atingerea solului și au trecut la strângerea parașutelor și a camuflării echipamentului. Este clar că în primele zile ale misiunii, cei trei au căutat să își îndeplinească sarcinile cu care plecaseră din occident, însă mai apoi desfășurarea acțiunii avea să intre în sfera incertitudinilor. Au rătăcit între cinci-șapte zile[1696] și două săptămâni[1697], până în momentul în care ar fi ajuns la o haltă unde Fătu a fost recunoscut întâmplător. Persoana respectivă știa că era urmărit pentru dezertare, așa că a alertat Miliția, agenții fiind arestați atunci când au vrut să cumpere bilete de tren[1698]. Misiunea celei de-a treia echipe de parașutiști se încheia astfel abrupt într-o haltă din Transilvania. Preluați imediat de către ofițerii de contraspionaj, fiind a doua echipă capturată (după Robert, la finalul lui mai), membrii grupul Pascal au avut parte de un tratament diferit de cel al celorlalți parașutiști. Potrivit lui Neagu Cosma, ar fi fost încarcerati în camere separate în Palatul Ministerului de Interne[1699], din centrul capitalei, însă o bună parte din timp o petreceau în camerele de ancheta de la etajul V al clădirii, unde se afla Contraspionajul. Relatarea fostului general are puternice accente neveridice, acesta lăsând să se înțeleagă că nu li s-ar fi făcut o percheziție, permițându-le astfel să păstreze asupra lor capsulele cu cianură pe care au fost convinși prin căi nonviolente să le predea. Primul care a făcut acest pas ar fi fost Gigi Constantin, după aproximativ treizeci de minute de discuții, urmat apoi de Savu Fătu, ambii arătându-și disponibilitatea pentru o colaborare care să contrabalanseze învinuirile care urmau să li se aducă în cazul unui proces. După un întreg șoc de-a șoarecele și pisica care a durat aproape două zile, și Gheorghiu ar fi cedat, renunțând la capsula cu otravă și dând de înțeles că acceptă să schimbe tabăra. Motivația acestei abordări, complet diferită de pumnii în ceafă aplicați lui Tănase și Popovici ori de încercuirile și trasoarele folosite în tentativa de anihilare a grupului Fiii Patriei, este explicată de același Cosma: "am pornit de la început cu gândul să-i <<întorcem>>, neavând nevoie de <<eroi>>, ci de colaboratori." [1700] În schema de acțiune a contraspionajului, membrii grupului Pascal nu trebuiau numai storși de informații, apoi trecuți prin proces, condamnați și, probabil, executați, ceea ce i-ar fi transformat în "martiri" ai legionarilor din exil și în "eroi" ai emigrației anticomuniste. Oricum, toți trei au trecut printr-o anchetă extensivă condusă de maiorul Holingher, în care au dat ample declarații asupra centrelor de antrenament și a instructorilor, asupra obiectivelor avute și a misiunii propriu-zise. Rolul lor trebuia să fie mult mai subtil și ambivalent: să devină agenți ai Securității, păstrând totodată aparența loialității față de foștii lor colaboratori și superiori pe care să-i manipuleze conform ordinelor primite de la etajul V al Palatului Ministerului de Interne.

Se pune astfel întrebarea dacă a fost echipa Pascal întoarsă împotriva serviciilor secrete occidentale și a structurii legionare din emigrație? Sau, altfel spus, au fost folosiți membrii săi într-o acțiune de dezinformare menită să compromită întregul proiect informativ? Răspunsul la fiecare dilemă este afirmativ, însă, în acest caz particular, nici una dintre întrebări nu este cea esențială în înțelegerea compromisului făcut de către cei trei agenți. Cel mai delicat aspect este când au trecut cu totul de partea Securității. Au anunțat Gheorghiu și colegii, printr-un semnal trecut neobservat într-una dintre comunicările cu centrala, că se află în mâna regimului de la București, fiind astfel folosiți într-o acțiune de dezinformare? Sau nu și-au deconspirat schimbarea, lăsându-i pe cei din occident să creadă versiune croită în birourile contraspionajului din palatul ridicat de arhitectul Paul Smărăndescu și inginerul Emil Pragher din centrul capitalei? Același Cosma afirmă că cei trei (dar în special Gheorghiu și Constantin, care erau implicați în operațiunile de radiotelegrafie) au colaborat întrutotul cu Securitatea din momentul în care au renunțat la capsulele cu otravă, așadar înainte de prima emisie. Ba mai mult de atât, le-au și destăinuit anchetatorilor existența unei protocol de semnalizare că transmit din captivitate: Între radist și "centrală" erau puse la punct niște convenții-capcană, simple în aparență, dar de mare eficiență, menite a demasca faptul că "pe fir" se află securitatea. Orice comunicare radio trebuia să poarte data expedierii și "semnătura" expeditorului. Exemplu: 30 iulie 1953 - Pascal.

Înțelegerea în cazul echipei "Pascal", ca și altele de altfel, viza de regulă modificări în aranjarea datei și a "semnăturii"; în loc de 30 iulie 1953, cum, în mod normal trebuia scris, apărea: 1953, iulie-30 ori 30 VII 53, sau altă variantă.[1701]

Versiunea celeilalte părți implicată în această confuză și incertă luptă de informare și dezinformare este diametral opusă. În memoriile sale, Mircea Dimitriu, unul dintre coordonatorii legionari ai acțiunii secrete, afirmă că încă de la prima comunicare, telegrafistul Gigi Constantin a inclus un semn prin care semnala că transmite de sub controlul Securității. Astfel, în urma discuțiilor tripartite franco-americo-legionare, s-a stabilit ca centrala să se prefacă că nu și-a dat seama, în speranța că prin acest joc membrii echipei Pascal nu vor fi trecuți prin proces, condamnați și executați, încercând așadar să le salveze viețile agenților căzuți[1702]. Ambele scenarii stau puternic sub semnul întrebării: cum o bună parte din informațiile oferite de Neagu Cosma sunt contrazise de documente ori sunt aproape imposibil de crezut, nu este exclus ca și această versiune să fie una radical deformată pentru a servi discursului Securității. În aceeași măsură, trebuie ținut cont că și afirmații lui Dimitriu vin la mult timp după ce regimul de la București a decis să-și facă publică acțiunea de dezinformare, utilizând-o în scop propagandistic, astfel că liderul legionar ar putea încerca să "spele" o usturătoare înfrângere în lupta de intelligence. Din păcate, pe baza surselor documentare avute la dispoziție, este greu de stabilit cu certitudine care dintre variante este cea corectă. Sau poate că nici una nu este.

3.7.3.1. (contra)Operațiunea Bumerang

Chiar și cu acceptul formal al celor trei membri de a colabora cu Securitatea, începutul acțiunii de dezinformare a centralei din occident a fost anevoios, fiind marcat de neîncredere și teamă. Pe de o parte, contraspionajul era îngrijorat cu privire la onestitatea cu care Gheorghe Gheorghiu și Gigi Constantin vor efectua comunicarea, luând în calcul, de altfel în mod întemeiat, riscul deconspirării. Radiotelegrafistul grupul Pascal nici nu putea fi substituit pentru, deoarece fiecare emițător avea o "amprentă" proprie, care putea fi detectată de receptor. În aceeași măsură, și absența transmisiunilor sau o pauză prea mare putea da de bănuț, iar ce pierdeau încrederea centralei, agenții își pierdeau și singurul avantaj care-i ținea încă departe de sala de tribunal și de plutonul de execuție. Cel mai insistent în ideea unei emisii către serviciile franco-americe era Gigi Constantin care la fiecare discuție era din ce în ce mai îngrijorat cu privire la nerespectare calendarului de comunicări,

ceea ce putea duce la bănuiele. De aceea, atunci când a primit vestea că ofițerii de Securitate acceptă riscul de a-i permite, sub control strict, o transmisiune, atitudinea sa a fost cel puțin neașteptată: "reacția lui a fost de o bucurie și o exuberanță fără margini. «Am scăpat de glonț, domnilor... Îi vom juca în foi de viță... n-o să vă pară rău» "[1703].

Așa că la 30 iulie 1953 debuta operațiunea "Bumerang", prin care membrii echipei Pascal urmau să dezinformeze centrala aflată de cealaltă parte a Cortinei de Fier. Conform scenariului, echipa se stabilise la Breaza, unde au găsit un alt adăpost, mișcare care trebuia să explice pauză lungă a oricărui semn și să producă nedumerire[1704]. Însoțiți de o echipă operativă, cei Gheorghiu și Constantin s-au deplasat la marginea orașului din nordul Prahovei, pentru ca localizarea transmisă să coincidă cu rezultatele unei posibile analize goniometrice. Mesajul - în care nu este clar dacă a fost sau nu inclusă și semnalarea căderii - cuprindea numai date despre noul amplasament al echipei și faptul că sunt teferi.

Convinși că echipa Pascal lucrase cu onestitate și trădase colaborarea, toți cei trei agenți au fost mutați din Palatul MAI într-o vilă de pe strada arhitect Grigore Cerchez, moștenită de la SSI[1705]. Potrivit lui Neagu Cosma, fiecare a primit câte o cameră, hrana venea direct de la un restaurant, după preferințe, iar și paza era asigurată de numai doi ofițeri: unul de la filaj și unul de la contraspionaj[1706]. Singurul care părea să mai aibă încă rezerve cu privire la relația cu Securitatea era Gheorghe Gheorghiu. Fostul legionar avea o atitudine fluctuantă, oscilând între colaborare și închidere în sine, însă situația avea să se limpezească.

Următoarea comunicare a avut loc în august 1953, iar Constantin prezenta centrului scenariul stabilit de Securitate: Fătu Savu fusese abandonat după ce-și jucase rolul de mijlocitor cu găsirea unor prime gazde, mai ales că ar fi avut unele probleme de sănătate, iar Gheorghiu și Constantin rupseseră legăturile cu el, mutându-se în Prahova. Astfel, cei doi nu mai aveau nicio informație despre el, iar el nu cunoștea unde se află foștii săi colegi[1707]. Același Cosma afirma că în răspunsul venit de dincolo de Cortina de Fier, centrala i-ar fi întrebât pe membrii echipei Pascal dacă nu era mai bine să fie lichidat Fătu decât abandonat, însă teza trebuie privită cu o doză de scepticism.

Se pare că după cea de-a doua transmisiune, rezistența interioară a lui Gheorghiu s-a rupt cu totul și, din acel moment, a ales să colaboreze total cu contraspionajul comunist. Astfel, a furnizat informații și despre misiunea sa de a-l contacta pe Ion Samoilă, numai că anchetatorii știau deja de situația stației grupului Jaques din anchetele lui Ică Tănase, care la rândul său avusese misiunea de a-l contacta pe Samoilă.

Cum centrala presa pentru furnizarea unor date utile în domeniul informativ, contraspionajul a apelat la Marele Stat Major, cele două instituții colaborând în selectare unor aspecte care erau fie cunoscute, fie irelevante, devalorarea lor neprezentând vreun risc. Prin urmare, la comunicarea din prima parte a toamnei lui 1953, centrala a primit vești despre prezența trupelor la granița iugoslavă și despre o manevră militară efectuată în zona Făgărașului. Mai mult, pentru a recâștiga încrederea, Gheorghiu ar fi transmis și că a izbutit să recruteze doi colaboratori. Însă, conform schemei de dezinformare, la câteva zile s-a emis o nouă comunicare, foarte scurtă, referitoare la procesul parașutiștilor, ceea ce însemna că celelalte echipe fuseseră deconspirate, astfel că Pascal trebuia să rămână în clandestinitate pentru o vreme. Astfel, se crea o scuză pentru comunicări mai lente și se păstra secretul operațiunii. Din partea cealaltă, au venit două note succinte: în prima se aproba noua strategie, iar a doua, emisă la scurt timp după pronunțarea sentinței din procesul parașutiștilor, ar fi fost ușor contradictorie: "suntem încă pe cracă, nu-ți face griji, vom lucra în continuare împreună, cum am lucrat și până acum, numai că va trebui să fim mai activi" [1708]. Cum Fătu, care fusese eliminat din echipă, nu fusese inclus în procesul din octombrie 1953, Securitatea era sigură că serviciile occidentale sunt convinse de legenda care le-a fost furnizată.

Până la sfârșitul lui 1953, au mai avut loc încă trei transmisiuni, în care echipa Pascal - teoretic singura rămasă activă în RPR - comunica date despre starea de spirit a populației, aspecte economice precum lipsa unor alimente sau prețurile ridicate ale altor produse și despre unele manevre sau unități militare[1709]. În paralel, dacă ar fi să-l credem pe Neagu Cosma, regimul celor doi colaboratori, Gheorghiu și Constantin (Fătu rămăsese un fel de "prizonier de lux", neavând vreun rol în operațiunea Bumerang) se bucurau de un stil de viață fără griji. Erau scoși la plimbări în oraș, sub paza locotenentului I. Simion, și tot acesta îi ducea la meciurile de pe stadionul din Șoseaua Ștefan cel Mare, agenții devenind fani ai echipei Dinamo București, care era practic formația de fotbal a Securității. Mai mult de atât, Gigi Constantin chiar avusese ocazia, în câteva rânduri, să-și revadă mama, dar, bineînțeles, fără ca ea să știe că undeva, la câteva zeci de metri, ascuns, se află fiul său. Chiar și Neagu Cosma ar fi ales să petreacă Revelionul în vila din capătul străzii Cerchez, ciocnind la miezul nopții câte un pahar de șampanie cu foștii săi inamicii, actualii săi colaboratori[1710].

Teribila iarnă de la începutul lui 1954 a avut urmări chiar și în lumea tenebroasă a spionajului și contraspionajului. Cum în ianuarie ninsorile au fost atât de abundente încât comunicațiile terestre au fost aproape complet blocate, primele transmisiuni s-au făcut abia la începutul lui februarie. Extrem de surprinzător având în vedere eșecul tragic al majorității agenților lanșați din avion sau intrați pe cale terestră în RPR, centrala a dat de înțeles că nu a renunțat la acest tip de acțiuni, cerându-i lui Gheorghiu să identifice terenuri adecvate pentru aterizarea parașutiștilor. Au urmat câteva luni în care contraspionajul comunist a căutat să treneze pe cât posibil transmiterea unor date care să faciliteze venirea unor noi echipe. Dacă acest lucru s-ar fi întâmplat, existau numai două opțiuni: fie le capturau, și astfel se deconspira grupul Pascal, fie le lăsa să activeze, dar supravegherea, oricât de strictă, nu ar fi putut controla fluxul de date. Există, bineînțeles, și o treia variantă: de a-i captura și de a-i întoarce, asemenea lui Gheorghiu și Constantin, însă șansele erau, în cel mai bun caz, modeste, iar riscurile semnificative.

În aceste condiții, Gheorghe Gheorghiu ar fi comunicat centrului că se va deplasa în Ardeal să găsească asemenea zone, mai ales că el și colegul său trebuie să-și schimbe adăpostul, preferând de data aceasta unul în apropierea Sighișoarei. Ulterior, a transmis că a mai recrutat patru persoane de încredere, rețeaua sa ajungând astfel la șase colaboratori[1711]. Iar când centrala a cerut identitatea lor, a primit nume și adrese reale, fără ca respectivii să știe că au fost implicați, fără voia ori știința lor, într-o uriașă acțiune de spionaj și dezinformare. După câteva luni, cum și quarzurile, necesare pentru funcționarea stației, și cheile de cifrare, esențiale pentru comunicările efective, se apropiau de sfârșit[1712], contraspionajul a decis să riște și să ceară, prin vocea echipei Pascal, sosirea unui nou grup care să aducă și echipamentele respective. După aproape un an de acțiune de dezinformare, sosirea unui alte echipe ar fi dovedit că întreaga operațiune a fost și continuă să fie un succes. Totuși, este discutabil dacă la sfârșitul verii și începutul toamnei lui 1954 serviciile franco-americe și structura legionară încă mai conclucrau la acest proiect, de vreme ce parașutările, atât pe filieră legionară, cât și SIMRE, au fost sistate la finalul lui 1953, după răsunătorul proces de la București, iar în memoriile sale, Dimitriu afirmă că jocul în care contraspionajul comunist credea că-i duce induce în eroare franco-americieni, iar franco-americii se prefăceau că nu știu că sunt dezinformați ar durat circa un an[1713]. În schimb, Neagu Cosma relatează că operațiunea Bumerang s-a desfășurat pe aproape doi ani, iar în vara lui 1954 centrala chiar îi comunicase echipei că o va reproviziona. În acest sens, Securitatea a și avansat o

posibilă metodă de recepționare a echipamentelor, creând un fals atelier de ceasornicărie pe strada Căderea Bastiliei, vizavi de Academia de Științe Economice. Dar cu toate pregătirile și încrederea de sine, contraspionajul avea să fie prins pe picior greșit de o comunicare recepționată în septembrie 1954: Ștrandul Snagov, de la colțul gardului din spatele clădirii restaurantului, la dreapta, spre apus, mergi pe marginea lacului, unde la aproximativ o sută de metri vei întâlni un copac cu cinci trunchiuri. Repet: copac cu cinci trunchiuri. Peste lac vis-a-vis, se află un debarcader vopsit în culoarea verde. La rădăcina copacului, la distanța de cincizeci centimetri pe direcția din care ai venit, la adâncimea de treizeci centimetri se află containerul.[1714]

La fel ca în cazul stației găsite pe muntele Furnica din Sinaia, bănuiala s-a îndreptat tot înspre unul dintre funcționarii ambasadei americane, cu toate că nu exista niciun indiciu temeinic. O echipă operativă, camuflat ca simpli turiști, i-a însoțit pe Gheorghiu și Constantin care au găsit la locul indicat toate cele necesare continuării transmisiei. Iar pe lângă acestea, Gheorghiu a descoperit și o sticlă mică de whisky pe care însă nu a mai apucat să o bea, fiind confiscată de unul dintre ofițeri care, ulterior, a deșertat-o în canalizare[1715]. Din acel moment, comunicările au fost regulate, în medie una pe lună, și chiar au cuprins date valoroase din punct de vedere informativ, precum mențiunea că de la mina Băița din Bihor se extrage uraniu care, mai apoi, este trimis în totalitate în URSS, fiind probabil folosit în realizarea armamentului nuclear.

Totuși, așa cum orice poveste are un început, așa și acțiunea Bumerang trebuia la un moment dat să se încheie. După aproape doi ani de activitate în clandestinitate, centrala ar fi devenit suspicioasă asupra modului în care echipa Pascal a reușit să evite deconspirarea și capturarea de către Securitate, având în vedere mai ales deznodământul tragic al tuturor celorlalte grupuri. De aceea, comunicările au devenit din ce în ce mai aride și succinte, iar contraspionajul a decis că era momentul pentru a pune punct operațiunii de dezinformare și a utiliza grupul pentru o ultimă reușită, de data aceasta propagandistică.

În ediția din 11 iunie 1955 a ziarului Scânteia[1716] era publicat un comunicat al MAI prin care se deconspira activitatea echipei Pascal, despre care se afirma că intrase în țară cu scopul de a strânge și transmite de informații militare și industriale, necesare în vederea sabotajelor. Dacă existența lui Fătu era trecută sub tăcere[1717], Gheorghe Gheorghiu și Gigi Constantin ofereau un interviu în care ofereau informații despre misiunea lor, afirmând că, la câteva zile după parașutare, "ne-am convins de faptul că poporul este împotriva noastră și că a merge mai departe pe drumul indicat de spionajul american și de conducătorii legionari vânduți americanilor înseamnă a lovi în viața bună pe care și-a făurit-o poporul român" [1718]. De aceea, au decis să sprijine regimul de la București, considerând că "este de datoria noastră să demascăm propaganda calomnioasă și acțiunile criminale ce le întreprind împotriva țării noastre serviciile de spionaj american și căpeteniile legionare" [1719].

La fel ca misiunea lor în țară și activitatea în slujba contraspionajului comunist, și soarta ulterioară a celor trei membri ai echipei Pascal este învăluită în mister. Neagu Cosma afirmă că, drept răsplătă pentru colaborare, Gheorghe Gheorghiu și Gigi Constantin au fost puși în libertate, și-au refăcut viața și, ca orice greșeală care se îndreaptă mai greu, au rămas fani ai echipei Dinamo. În schimb, lui Savu Fătu i s-ar fi reactivat pedeapsa pentru dezertare și ar fi fost trimis într-un lagăr de muncă forțată din Delta Dunării, unde ar fi murit înecat în timpul unei tentative de evadare[1720]. Cu toate acestea, până în prezent nu a fost identificată nicio fișă matricolă penală pe numele său și nici vreun alt document care să ateste parcursul carceral.

3.7.4. Trădătorul fără arginți. Bebi Toma

Legionar. Asasin. Spion. Trădător. Bebi Toma este de departe cea mai controversată persoană a întregii acțiuni secrete dusă la începutul anilor '50. Predarea sa petrecută în primele ore de după revenire este general considerată ca fiind responsabilă pentru căderea întregii rețele a parașutiștilor, a agenților tereștri și a tuturor sprijinitorilor lor. Este oare supoziția întemeiată?

Bebi Toma s-a născut la 1 aprilie 1913 în orașul Edessa din nordul Greciei, într-o familie macedo-română colonizată în Cadrilater, după Primul Război Mondial, și odată cu cedarea teritoriului către Bulgaria, în urma tratatului din 6 septembrie 1940, relocalată în interiorul Regatului Român. Ca mulți alți tineri aromâni, și Toma a fost atras de naționalismul legionar, înscriindu-se în mișcarea lui Corneliu Zelea Codreanu în 1932[1721], iar ajungând în timpul statului Național-Legionar să aibă funcția de comisar legionar la Poliția Capitalei. În ciuda evenimentelor ulterioare, adeziunea sa la legionarism a fost totală, Bebi Toma fiind implicat în acțiunile violente petrecute pe fondul Rebeliunii: la 21 ianuarie 1941, el l-a scos din arest pe comunistul Constantin David[1722] pe care l-a dus în Pădurea Andronache și l-a executat[1723].

După înfrângerea "cămășilor verzi" de către generalul Antonescu, Bebi Toma s-a refugiat în Germania, unde a fost internat în lagărele de la Buchenwald și Rostock. Aceasta este perioada în care poziționarea sa ideologică începe să devină fluidă, deoarece refuză să intre în Armata Națională a Guvernului de la Viena, astfel că relațiile cu Horia Sima și cu cei din jurul Comandamentului se răcesc considerabil. În aceste condiții, Toma se vede nevoit să se plece în Italia și, după încheierea războiului, în Iugoslavia, ajungând în cele din urmă înapoi în 1945 în România. Este clar că a regretat decizia de a reveni în țară, deoarece la scurt timp a încercat să fugă din țară, însă a fost prins și condamnat la șase luni de închisoare corecțională[1724]. Parcursul său de după eliberare este neclar: fie a rămas în RPR până în 1951, când a reușit din nou să fugă, ajungând în Grecia natală (variantă care ar putea fi mai apropiată de adevăr), fie a părăsit clandestin țara în 1947 și a peregrinat prin Europa până a ajuns într-un centru de refugiați din apropierea Atenei. Cert este că în 1952, pe când se afla în lagărul grecesc de la Lavrion[1725], de pe malul Mării Egee, a fost abordat de un ofițer CIC care l-a recrutat pentru a fi instruit și parașutat în RPR, unde trebuia să activeze ca agent secret. În anchete, Bebi Toma avea să declare că ar fi fost constrâns să accepte propunerea, însă este cel puțin discutabil dacă afirmația este veridică sau prin această variantă falsă cel interogat căuta să-și găsească circumstanțe atenuate și să-și diminueze implicarea. Ba mai mult, în fața completului de judecată, Toma a plusat, afirmând că de la bun început a intenționat să se predea Securității:

am fost dus în lagărul din Lavrion, o localitate situată la 50 km de Atena. Acolo mi s-au luat declarații. După aceea a venit o comisie cu un fel de anchetatori americani. După patru sau cinci zile de ședere în lagăr, am fost dus de un jandarm la direcția generală a controlului străinilor, unde mi s-a spus că un american dorește să îmi vorbească. Peste câteva minute am fost trimis la biroul grecilor plecați din România. Acolo am așteptat până a venit un american. Mi-a făcut propunerea să mă trimită în România ca să le furnizez informații. Nu l-am refuzat. El a schimbat discuția și mi-a spus să merg în lagăr, să mă mai gândesc și că o să mă cheme altădată. Într-adevăr, peste câteva luni m-a chemat o dată. La a doua chemare am acceptat în fața lor, cu gândul de a veni aici și să-i dau peste cap.[1726]

Timp de aproape un an, Bebi Toma a urmat cursuri de topografie, orientare în teren, radiotelegrafie (extrem de

necesare pentru că urma să lucreze singur) și trageri cu armament. Scopul misiunii sale era strângerea de informații militare, economice, sociale și politice pe care apoi să le transmită codat centralei de la Atena, cu ajutorul unei stații pe care trebuia să o utilizeze fără vreun alt sprijin. Este de menționat că întregul instructaj pe care l-a parcurs s-a petrecut exclusiv în centrele americane din Grecia, Toma nefiind pregătit în bazele din Franța și Germania, astfel că nu a avut legătură cu structura informativă legionară[1727]. De altfel, și Mircea Dimitriu, Traian Golea și alți legionari aveau să sublinieze mai apoi (într-un fel convenabil discursului mitizator legionar, având în vedere desfășurarea ulterioară a operațiunii) că Bebi Toma, chiar dacă fusese legionar, nu mai avea tangențe cu Mișcarea lui Sima și nici nu era unul dintre agenții pregătiți de structura informativă legionară[1728].

Dimineața zilei de 26 iulie 1953 a fost ultima petrecută în lumea liberă: după ce și-a pregătit echipamentul, a fost preluat de o mașină și dus la un aeroport militar unde s-a îmbarcat într-un avion cu patru motoare, fără marcaje, care trebuia să-l ducă în țară. Bebi Toma avea asupra sa stația de radioemisie (compusă din patru componente), cu aparat de cifrare și descifrare, un pistol Bereta calibrul 7,65 și un pistol Walther calibrul 9, mai multe cartușe, două grenade defensive, un cuțit de vânătoare, bani românești, 50 de cocoși de aur, o trusă medicală, un buletin de identitate pe numele de Marin Ulmeanu și, inevitabil, o fiolă de otrăvă[1729]. În noaptea de 26/27 iulie 1953[1730], așadar cu câteva nopți înainte de lansarea echipei "Fiii Patriei", Bebi Toma era parașutat în apropiere de Aiud[1731], unde locuise înainte de plecarea sa din țară. După ce a atins solul în jurul orei 0:40, și-a strâns parașuta și a ascuns-o, împreună cu celelalte echipamente, iar apoi s-a culcat.

Este neclar când anume și de ce s-a întâmplat cea mai neașteptată trădare din întreaga operațiune a parașutiștilor. Și Wilhelm Spindler, din grupul Săplăcan, odată ajuns în țară, a renunțat s-a prezentat și prezentat autorităților, însă nu și-a devoalat misiunea cu care venise, oferind o legendă care să-l ferească de reprimarea Securității. În schimb, Bebi Toma s-a prezentat la Securitatea din Aiud, cerând să vorbească cu cel mai înalt ofițer din clădire, devoalându-și adevăratul statut. Data predării este una dintre neclaritățile care însoțesc biografia sa: în declarația de la proces, Toma afirma că s-a prezentat la Securitate chiar a doua zi după parașutare[1732]. În schimb, în memoriile sale, Neagu Cosma plasează evenimentul la începutul lui august, așadar după câteva zile de misiune[1733], iar fișele matricole penale menționează 26 august ca moment al intrării în evidențele carcerale, însă este posibil ca acest lucru să fi fost înregistrat ulterior predării[1734]. Și mai neclară este motivația gestului său. Cea mai derizorie și conspiraționistă teorie este a aceluiași Neagu Care și se plasează într-o logică similară cu cea pe care Securitatea a încercat să o impună la primul proces al acțiunii violente de la Pitești[1735]. Fostul general de contraspionaj afirma că predarea lui Bebi Toma era, de fapt, o capcană a lui Horia Sima prin care încerca să se răzbune pe serviciile anglo-americane, prin deconspirarea acțiunii lor, și, cum liderul legionar s-ar fi așteptat ca Toma să fie pus în libertate, agentul să treacă la reorganizarea Mișcării[1736]. Erorile factuale, contradicțiile și absurdul sunt evidente: în primul rând, nu este clar de ce ar fi vrut Sima să se întoarcă asupra partenerilor occidentali (după ce căutase cu aviditate colaborarea lor), de vreme ce, la momentul lansării, conlucrarea funcționa, grupul Pascal fiind trimis în RPR în urmă cu aproape o lună, iar despre capturarea acestuia nu este clar dacă se aflase sau nu. În plus, era cel puțin naiv de crezut că Bebi Toma nu va fi condamnat la închisoare pe o perioadă destul de consistentă, iar după eliberare nu va fi supus unei scrupuloase supravegheri. Cât despre dorința aproape illogică a agentului de a intra în anchetele Securității și de a trece prin închisorile și lagărele de muncă, aceasta nu ține de ideea sacrificiului legionar, ci mai degrabă de discursul mistificator al regimului comunist.

Singura explicație oarecum rezonabilă este că, pe parcursul pregătirii sau chiar în proximitatea lansării, Bebi Toma a ajuns la concluzia că este implicat într-un demers fără perspectivă, practic o misiune sinucigașă, din care nu mai poate da înapoi, iar singura variantă este să se predea și să spere în clemența regimului de la București. Însă ce a fost cu adevărat în sufletul și mintea sa nu poate fi descifrat cu adevărat. Singurul lucru cert este că Bebi Toma avea să se afle în octombrie 1953 în boxa acuzaților din Procesul Parașutiștilor.

3.7.5. Operațiunile terestre

Pe lângă grupurile de parașutiști, au fost introduși în țară agenți și pe filieră terestră, prin Ungaria sau Iugoslavia. Organizarea acesteia modalități de intruziune clandestină a căzut în responsabilitatea lui Ică Tănase care, imediat după ce și-a finalizat instructajul, a lucrat împreună cu Pavel Onciu[1737], Vasile Crețu[1738] și Petre Ponta, la identificarea unor puncte de sprijin și a unor zone de trecere a frontierelor. Astfel, în 1950, Onciu și Crețu, ambii originari din Banatul de Sud, s-au infiltrat personal în Iugoslavia pentru a pune pe picioare și a se asigura de funcționalitatea acestui canal[1739]. Prin intermediul acestor filiere, care erau practic o continuare a celor din anii '40, ar fi fost utilizate atât de agenții trimiși în RPR cu misiuni pe termen, cât și de curierii care asigurau legătura între occident și cei din țară[1740], însă existența celor din urmă, după 1948, este cel puțin discutabilă, având în vedere destrucțiunile cauzate de masivele arestări.

Într-un interviu acordat în anii '90, liderul legionar Mircea Dimitriu afirma că în cadrul acestei operațiuni ar fi fost trimiși în țară cinci agenți pe filieră terestră. Dintre aceștia, doi ar fi fost arestați, iar ceilalți trei, ale căror nume Dimitriu nu a vrut să le dezvăluie nici după 1989, au eludat capturarea și s-ar fi integrat în societatea românească[1741]. La fel cum amintirile lui Neagu Cosma, aflat de cealaltă parte a frontului secret, trebuie luate cu o doză semnificativă de scepticism, și memoriile lui Dimitriu trebuie abordate cu rețineră. Atât pentru că refuză să ofere date concludente cu privire la cei trei agenți care și-ar îndeplinit misiunea și au evitat căderea în mâinile Securității, cât și pentru că unul dintre cei doi agenți capturați era Eugen Teodorescu, care fusese implicat în întemeierea Serviciului de Informații al Mișcării Legionare în 1947-1948, fiind arestat la 15 mai 1948. Totuși, nu trebuie înțeles că datele sunt în mod necesar neadevărate. Este foarte posibil să fie existat acei trei agenți necunoscuți, iar o posibilă dovadă se regăsește în memoriile lui Cosma care, în ciuda faptului că ar constitui proba unor înfrângeri informative, relatează că, peste ani, aveau să fie găsite urmele unor alți agenți sau echipa a căror componență și activitate nu a fost niciodată elucidată. Spre exemplu, în anii '70, când s-au demolat vechile case din cartierul Militari pentru a se construi blocuri, într-una dintre locuințe s-a descoperit "recuzită de spionaj, specifică agenților parașutați: carnet de cifrare și descifrare și un pistol." Totodată, aproximativ în aceeași perioadă, în pădurea Căscioarele din apropierea capitalei au fost găsite întâmplător o cutie de metal cu o stație de radio emisie-recepție, carnet cu frecvențe, cifruri și quarzuri necesare emisiei[1742].

Dar dincolo de speculații, există și un agent despre care se cunoaște cu certitudine că a fost rodul colaborării dintre legionari și serviciile franco-americane, fiind instruit în centrele din Franța și Germania: Ion Tolan.

3.7.5.1. Lupul singuratic. Ion Tolan

Cu toate că uneori a fost considerat drept un satelit sau chiar membru component al echipei Jaques, Ioan Tolan a fost mai degrabă "un lup singuratic" a cărui activitate clandestină ce poate fi considerată, pe baza datelor identificate până în prezent, semnificativ diferită de cea a celorlalte grupuri.

Născut la 19 martie 1925 în comuna Macea din județul Arad, s-a înscris în Mișcarea Legionară în 1940[1743], în timpul guvernării formațiunii conduse de Horia Sima. Și după Rebeliune a continuat să activeze în secret

până în 1943, când a fost arestat și condamnat și condamnat la trei ani temniță grea pentru activitate legionară[1744]. În primăvara anului următor, pe fondul evoluției defavorabile a războiului, a fost eliberat în 1944, iar în toamnă a fugit în vest unde s-a înrolat ca voluntar în Armata Națională a Guvernului de la Viena, ajungând, la fel ca Ică Tănase, să lupte pe Oder. Sfârșitul războiului l-a găsit în Hamburg, unde s-a predat trupelor americane, care l-au internat într-un lagăr de prizonieri. După trei luni, a fost mutat într-un alt centru de detenție, aflat în Belgia sub administrație britanică, de unde a revenit însă în Germania. Recrutarea sa de către același Tănase s-a petrecut în primăvara lui 1950, în lagărul de la Bonn, din Germania[1745]. Instructajul său în baza de la Andilly a durat aproximativ cinci săptămâni și a cuprins noțiuni de radiotelegrafie, orientare în teren, cifrare și descifrare, trageri cu armament și utilizare de explozibili. Plecarea sa în țară a avut loc la scurt timp după finalizarea antrenamentului, astfel că Ioan Tolan avea să fie primul agent pregătit și trimis în RPR[1746]. Nu doar acest fapt l-a individualizat în peisajul acțiunilor secrete de la începutul anilor 50, ci și modalitatea de intrare în țară, echipamentul pe care l-a avut asupra sa și durata activității, Tolan având cea mai lungă perioadă de acțiune clandestină, scurgându-se aproape trei ani până avea să fie deconspirat și capturat.

Traseul său spre țară are anumite aspecte mai puțin clare. Se pare că a intrat clandestin în țară prin apropierea Aradului[1747], mergând pe bicicletă, sub masca unui contrabandist mărunț care făcea bișniță, având asupra sa aproximativ un kilogram de pietre de brichetă care ar fi trebuit să-i întărească legenda în cazul în care ar fi fost oprit de grăniceri sau de milițieni. Nu avea nici aparat de radio-emisie și nici armament[1748], căci niciunul dintre ar fi putut fi justificat în cazul unui control, iar singurele informații necesare (legat de realizare unei stații, codul de cifrare-descifrare, frecvențele de emisie și orele de comunicare) erau scrise pe un bilețel ascuns în ventilul uneia dintre roți[1749]. Scopul misiunii sale era de a stabili câteva prime contacte în țară, prin intermediul cărora trebuia să strângă informații pe care mai apoi să le trimită în vest.

Puținele surse disponibile abia reușesc să schițeze activitatea lui Tolan, după ce a ajuns în țară. Foarte probabil, agentul s-a bazat pe rudele sale aflate în zona Aradului, unde de altfel avea și să activeze cu precădere, fiind găzduit inițial de părinții săi, Ioan Tolan[1750] și Maria Tolan[1751] în casa aflată pe strada Dimigene, de pe malul Mureșului. După două săptămâni, a trimis o primă carte poștală către una dintre adresele prestabilite din occident prin care semnală sosire în siguranță și găsirea unei gazde. Ulterior, Ioan Tolan a trimis un plic în care, pe lângă scrisoarea cu mesaj familial, a adăugat și o bucată de ziar pe care a notat, cu cerneală simpatică, două adrese: una la care putea primi corespondență și una la care trebuia să recepționeze aparatul de radio-emisie. Acesta a ajuns la destinație, dovadă că, în perioada următoare, la prima adresă a sosit o scrisoare cu anumite un text cifrat pe care Tolan nu a izbutit să-l decodeze. În paralel, însă, ar recrutat o serie de persoane pe care trebuia să le instruiască în tehnica radio-telegrafiei pentru a fi capabile să utilizeze stația de radio-emisie în lipsa sa ori să dispună de propriile echipamente, multiplicând astfel sursele de informare ale centralei[1752].

În Arad, pe lângă părinții săi, Ioan Tolan a intrat în legătură sau a fost găzduit de contabila Maria Ionescu[1753], de sora medicală Florica Zahoi[1754] și de Ecaterina Crișan[1755], cea care i-a acordat un consistent sprijin. La un moment dat, agentul a părăsit Aradul și s-a mutat în locuința tâmplarului Anghel Meltiș[1756] și a soției sale Maria Meltiș[1757] din Vața de Jos, un sat izolat din sudul Apusenilor, aflat la aproximativ 60 de kilometri de Deva. Nu este exclus ca Tolan să fi luat în calcul să fugă din țară, de vreme ce alți patru colaboratori ai săi (Rozalia Domokoș[1758], Elisabeta Bisac[1759] și soții Iosif[1760] și Ecaterina Piclor[1761]) ce aveau să fie arestați locuiau în Curtici (ultimii trei chiar la aceeași adresă), oraș aflat în proximitatea graniței maghiare. Este dificil de stabilit ce anume a făcut Ioan Tolan în acei aproape trei ani petrecuți în clandestinitate, însă chiar și faptul că a reușit să eludeze deconspirarea un timp atât de îndelungat a fost o reușită. Potrivit lui Neagu Cosma, dezvăluirea prezenței și a misiunii sale au fost rezultatul anchetelor la care a fost supus Ică Tănase. La acel moment, Tolan s-ar fi aflat însă într-o închisoare ca deținut de drept comun, unde își ispășea o condamnare de trei ani[1762]. A fost însă imediat trecut la "deținuți contrarevoluționare", anchetat de contraspionajul comunist cu privire la adevărata sa prezență în țară și inclus în lotul parașutiștilor.

Deconspirarea sa a antrenat o represiune asupra tuturor celor care au avut legături cu el. Primul val de arestări din rândul persoanelor care l-au sprijinit s-a petrecut la 23 septembrie 1953, când au fost reținuți părinții săi și Maria Ionescu. După aproape o lună, la 22 octombrie, avea să fie reținută și Ecaterina Crișan, probabil în urma informațiilor smulse în timpul anchetelor. La 17 decembrie, cu toate că data nu este certă, avea să ajungă în arestul Securității și Florica Zahoi. Ultimii arestați în legătură cu Ioan Tolan au fost cei patru colaboratori din Curtici, Rozalia Domokoș, Elisabeta Bisac, Iosif Piclor și Ecaterina Piclor, toți fiind reținuți la 14 aprilie 1954.

3.7.6. Procesul parașutiștilor

Regimul comunist de la București nu s-a mulțumit numai cu anihilarea agenților trimiși pe cale aeriană sau terestră în RPR și capturați în decursul lui 1953, ci a dorit să facă din această reușită operativă și o lovitură de propagandă. Prin urmare, în perioada 9-12 octombrie 1953 a avut loc în capitală un proces-spectacol, fiind judecat așa numitul "lot al parașutiștilor" (cu toate că includea și un agent terestru, iar aproape jumătate dintre acuzați fiind, de fapt, sprijinitori), evenimentul fiind amplu relatat de presa epocii.

Procesul a debutat vineri, 9 octombrie 1953, la ora 8 dimineața la Tribunalul Militar Teritorial din București care se afla într-o clădire de pe latura de est a Pieței Unirii, înspre Piața Sfânta Vineri și cartierul evreiesc[1763]. Sala era arhiplină, băncile fiind ticsite cu ofițeri de securitate, militari, activiști de partid, muncitori aduși special și câțiva ziaristi. Completul de judecată era format din colonelul Grigore Râpeanu (președinte) și locotenent-coloneii Gheorghe Popențiu și Nicolae Lița (membri), procurorul militar fiind Aurel Ardeleanu. În atmosfera încordată, au fost aduși în boxa acuzaților Alexandru Tănase și Mircea Popovici (echipa Robert), Ion Golea și Ion Samoilă (echipa Jacques), Ion Tolan, Bebi Toma, Gavrilă Pop (singurul din echipa Fiii Patriei), Erich Tartler, Vasile Vlad, Ioan Buda, Gheorghe Dincă, Alexandru Popovici, Aurel Corlan, Elena Stetin, Ion Iuhasz și Ion Cosma. Este greu de descifrat modul în care Securitatea a decis componența lotului, rezultatul final prezent unele particularități. În mod evident, pentru păstrarea legendei necesare acțiunii Bumerang, echipa Pascal nu a fost inclusă în grupul celor judecați. Apoi, pe lângă agenții instruiți pe filieră legionară au fost incluși și cei de pe alte canale ale emigrației române, dar capturați în același interval, așa cum era Gavrilă Pop, care provenea dintr-o acțiune a SIMRE, și Bebi Toma, pregătit direct de către serviciile secrete americane. Singura femeie din lot a fost Elena Stetin, însă resorturile din spatele deciziei sunt o enigmă, având că în vedere că Maria Muscalu ori Nadejda Golea avuseseră implicări similare, dar s-a preferat utilizarea lor ca martore ale acuzării și, ulterior, includerea lor în procesele secundare ale sprijinitorilor.

Apărarea era formată din avocații Victor Lăzăreanu, Dan Polichron, Salvator Ciuraru[1764], Boris Deșliu[1765] și Petre Georgescu[1766] care, în ciuda situației riscante de a fi nevoiți să găsească circumstanțe atenuante sau să discolpe persoane învinuite de spionaj, mai ales că probele convergeau în același punct, au reușit să dea dovadă de un curaj notabil. În prima zi a procesului a avut loc procedura de confirmare a identității inculpaților, citirea actului de acuzare și interogarea unora dintre cei aflați în boxă: Alexandru Tănase, Mircea

Popovici, Ioan Golea, Ioan Samoilă, Ioan Tolan, Gavrilă Pop și Bebi Toma. În depozițiile lor, toți agenții și-au recunoscut activitatea secretă, de la recrutare și instructaj la venirea în țară și acțiunile propriu-zise, însă câțiva dintre ei au găsit temeritatea de a ironiza procesul și de a-și reafirma subtil poziția ferm anticomunistă. Întrebat de președintele completului de judecată, colonelul Râpeanu, de ce legionarii au trecut de la colaborarea cu Reichul german la cea cu serviciile secrete occidentale, Ică Tănase a răspuns franc și înțepător: "noi, legionarii, suntem consecvenți". Față de ce anume era evident, iar colonelul Râpeanu a preferat să-și continue interogatoriul. Poate și mai dezinvolt, știind probabil că sfârșitul îi este aproape și nu mai are nimic de pierdut, a fost Ion Samoilă, care, chestionat asupra scopului pentru care fusese echipa cu armament, l-a privit pe colonelul Râpeanu și, după o secundă de tăcere, i-a răspuns sec: "doar nu era să le pun la icoană" [1767]. Nu este așadar de mirare că în cronică apărută în ziarul Scânteia, reportul B. Stoian, afirma că acuzații "întruchipează nu numai ferocitatea criminalului setos de sânge, dar și putreziciunea morală a trădătorului, gata oricând să-și vândă țara, să ridice mâna înarmată împotriva poporului pentru o pungă de arginți" [1768]. Discursul său avea să fie întrecut de articolul din Scânteia tineretului, unde cei din boxa acuzaților erau calificați drept "trădători de patrie", "sluși vândute pe o mână de cenți" sau, mai simplu, după cum indica și titlul articolului, "jalnice zdrențe terfelite în mocirla celei mai josnice dintre josnicii" [1769]. La finalul zilei, respectând formal procedura, în sală au fost aduse și "corpurile delicate", precum puști automate, pistoale, grenade și fiole cu cianură, ale căror proveniență și scopuri au fost confirmate de agenți.

Sâmbătă, 10 octombrie 1953, procesul a continuat cu interogatoriile celorlalți acuzați: Erich Tartler, Vasile Mihai Vlad, Ion Buda, Gheorghe Dincă, Aurel Corlan, Alexandru Popovici, Elena Stetin, Ion Luhasz și Ioan Cosma. Tot sâmbătă au fost audiați și martorii stabiliți dinainte: Sever Ularu, Dina Popovici, Aurel Niculescu, Maria Muscalu, Ioan Bucșan, Nadejda Golea, Ioan Stănică, Iosif Bonta și Anghel Meltiș, unii recunoscându-și implicarea în sprijinirea agenților secreți veniți în țară între 1950-1953, alții însă refuzând să declare conform instrucțiunilor primite de la Securitate înainte de înfățișare. Martoră în procesul parașutiștilor, Nadejda Golea își amintea că

m-au dus la Tribunal noaptea. Când am intrat în sala de ședințe era o mare de lume. Cred că toată Securitatea din București se afla acolo. În față, în partea stânga, pe o estradă (o boxă mare) erau ei, toți parașutiștii. Printre ei și o femeie. Era Elena Stetin, sora parașutistului Mircea Popovici, pe care am cunoscut-o mai târziu. A murit la Jilava de cancer la sân. M-au dus mai în față și am fost întrebată de Tribunal, cine sunt și dacă recunosc pe cineva din boxă.

Am spus că-l recunosc pe cumnatul meu Ion Golea.

- Ce știi despre el? Ce ți-a spus?

- Mi-a spus că a fost prin mai multe țări și că a venit în țară parașutat.-

- Dar ce știi despre activitatea lui?

- Nu știu nimic, absolut nimic.

Nu îmi amintesc când am fost apucată de braț și scoasă afară. Din nou în dubă și înapoi la Uranus. Când am ajuns era noapte târziu. Anchetatorul m-a chemat. Era foarte supărat. Mi-a adresat cele mai oribile cuvinte și cele mai grele insulte. Degeaba se străduise el seri de-a rândul să mă învețe ce să spun? Printre altele, mi-a zis:

- Puteai să fi liberă acum, dar așa vei sta în boxă alături de ei.

Eu însă știam că tot în boxă aveam să stau orice aș fi spus. Numai că, pentru un moment, supărarea lor era prea mare, căci nu zisesem nimic din cele ce am fost învățată să spun.[1770]

Ziua următoare a debutat cu citirea de către procurorul militar Aurel Ardeleanu a rechizitoriului, acesta declarând în fața completului de judecată, a acuzaților și sălii pline până la refuz:

Tovarăși judecători,

Procesul care se desfășoară în fața dvs. aruncă o lumină puternică asupra uneltirilor dușmănoase pe le pun la cale încă de multă vreme cercurile agresive din SUA împotriva poporului nostru și a Republicii Populare Române. (...)

Întregul nostru popor, plin de mâine și ură împotriva dușmanilor care atentează la viața, munca sa pașnică, la independența și suveranitatea națională a statului nostru, așteaptă de la dvs. să pedepsiți fără cruțare pe trădători.

Nu putem admite ca în timp ce milioane de oameni ai muncii, din patria noastră își consacră efortul operei de construcție pașnică, clădirii unei vieți mai bune pentru ei și pentru copiii lor, întăririi și înfloririi Republicii Populare Române, acești huligani fasciști, oameni fără conștiință și fără patrie, să uneltească din umbră pentru a lovi mișelește în cuceririle istorice ale poporului pentru a face jocul criminal provocatorilor unui nou război mondial, al milionarilor și miliardarilor care vor să acapareze noi grămezi de aur din sângele și lacrimile popoarelor.

Verdictul dvs. să exprime hotărârea fermă a poporului român de a nimici spionii, teroriștii și diversioniștii din solda spionajului imperialist, precum și pe cei care dau sub orice formă vreun sprijin unor asemenea bandiți.

Pentru asemenea mercenari fără scrupule și pentru cei ce favorizează câtuși de puțin crime împotriva patriei noastre nu poate exista nici un fel de cruțare.[1771]

Procurorul a insistat că misiunea agenților nu ar fi fost una informativă, ci de răsturnare a regimului comunist și, subsumat, de sabotare internă în cazul unui război[1772]. Cu toate că în mod ideal, agenții (cu excepția lui Bebi Toma) și sprijinitorii lor își doreau, bineînțeles, căderea regimului comunist, era derizoriu de crezut că numai câțiva oameni, cu resurse limitate și trăind în conspirativitate, ar putea întreprinde ceva semnificativ în această direcție. Era mai degrabă un ideal în slujba căruia urmau să desfășoare activitatea informativă, nu un scop imediat. De asemenea, nu s-au pornit nicio acțiune violentă și, mai mult de atât, nici nu au avut în plan asemenea deziderate periculoase, care i-ar fi putut deconspira, armele fiind destinate apărării în cazul în care erau descoperiți și atacați. În realitate, singura lor direcție de acțiune era cea informativă, de aceea fuseseră echipați cu greoaiele stații de radioemisie.

După rechizitoriul lui Aurel Ardeleanu au urmat pledoariile avocaților apărării care au încercat să găsească circumstanțe atenuante. Dacă în cazul agenților, obiectivul era să îi scape de pedeapsa capitală, miza fiind obținerea unei condamnări la muncă silnică pe viață, în privința sprijinitorilor se spera că se pot obține pedepse la câțiva ani de detenție, mizându-se pe necunoaștere, stare familiară, vârstă fragedă ori probleme de sănătate. A treia zi de proces s-a încheiat cu acuzații primind dreptul la un ultim cuvânt, toți cerând formal clemența completului condus de colonelul Râpeanu.

Întregul proces s-a încheiat luni, 12 octombrie, când, spre după-amiază, completul s-a reunit pentru pronunțarea sentinței: Alexandru Tănase, Mircea Popovici, Ion Golea, Ion Samoilă, Ion Tolan, Gavrilă Pop, Erich Tartler, Vasile Vlad, Ioan Buda, Gheorghe Dincă, Aurel Corlan, Ion Luhasz și Ion Cosma erau condamnați

la moarte și confiscarea totală a averii pentru "crimă de trădare de patrie" sau "complicitate la crimă de trădare de patrie". După ce a ascultat cum colonelul Râpeanu citea decizia care stabilea că fiul său urma să fie executat, bătrânul Popovici a fost informat că au fost luate în calcul circumstanțele atenuante propuse de avocați și astfel a fost condamnat la 20 de ani de temniță grea pentru "complicitate la crimă de trădare de patrie". Elena Stetin primit o condamnare de 25 de ani de muncă silnică pentru "complicitate la crimă de înaltă trădare", în stabilirea căreia i s-au acordat circumstanțe atenuante pentru că a colaborat de la început cu anchetatorii și a făcut declarații detaliate [1773]. Chiar și așa, pedeapsa echivala de fapt cu o sentință capitală deoarece, așa cum amintea și Nadejda Golea, sora lui Mircea Popovici, Elena Stetin avea să moară de cancer la sân după patru ani de detenție. Trădarea avea să fie totuși recompensată, cel puțin în aparență, Bebi Toma fiind condamnat la "3 ani temniță grea și confiscarea totală a averii, acordându-i-se circumstanțe atenuante, pentru că s-a prezentat organelor de stat după parașutare, a predat toate obiectele și materialele cu care fusese înzestrat înaintea parașutării și a mărturisit misiunile de spionaj, diversiune și teroare pe care le-a primit înainte de parașutare" [1774].

Dacă agenții se așteptau probabil la un asemenea verdict, sentința capitală în cazul sprijinitorilor a reprezentat împlinirea celor mai negre scenarii. De fapt, condamnarea lor fusese decisă nu de completul de jucat și nici de conducerea Securității, ci la cel mai înalt nivel politic, încă de la începutul lunii septembrie, pe când anchetele se aflau încă în desfășurare. Într-o ședință a Biroului Politic al Comitetului Central al PMR, liderul Gheorghe Gheorghiu-Dej a fost cel care a tranșat situația parașutiștilor și a sprijinitorilor lor:

Aici nu este vorba de a-i condamna la pedepse diferite. Aici trebuie mers la o singură pedeapsă: împușcarea. Și un număr din acei care au dat adăpost, la fel, deci să împărtășească aceeași soartă. La cei 40 (sprijinitorii aflați la acel moment în arest - n.m.) o să dăm diferite pedepse; însă o parte vor trebui împușcați, iar comunicatul în așa fel întocmit încât să se știe că cei care vor adăposti măcar și pentru un ceas, fără să fi adus la cunoștința autorităților, aceștia vor împărtăși aceeași soartă cu bandiții. Noi nu putem să spunem populației. Dar acesta este un prilej foarte bun să le arătăm indirect, să le treacă pofta, că dacă ei vor da adăpost sau dacă-i văd și nu aduc la cunoștința autorităților, vor fi nimiciți. Aceasta va avea o importanță foarte mare, întâi pentru străinătate: va arăta că regimul nostru, deși nu este URSS, nici aici nu s-au putut menține bandiții un timp cât de cât important, că oricine vine aruncat din avion cu ei, îl așteaptă zidul, că nu este o afacere rentabilă, este o afacere periculoasă, nu e de glumă cu regimul acesta. [1775]

Mai mult la stăruințele avocaților, cei condamnați au făcut recurs, însă mascarada procesului avea să fie întrecută de cea a rejudicării. Avocatul Borîș Deșliu, care îi reprezenta pe Ion Golea și Ion Iuhasz, își amintea cum, la 24 octombrie 1953, s-a desfășurat rejudecarea cazului în care tânărul care încă nu împlinise 20 de ani și care, pentru sprijinul acordat echipei "Fiii Patriei", fusese condamnat la moarte:

După vreo două-trei săptămâni ajung să mă judec la instanța militară de casare, care se afla atunci pe strada Termopile. Mă înfățișez - condamnatul era absent, pentru că se considera legalmente că nu e nevoie să fie prezent în judecarea propriei sale condamnări la moarte! Văzusem eu multe până atunci și de atunci încoace, dar un președinte de instanță de casare pilindu-și unghiile, în timp ce se dezbată o condamnare capitală, încă nu văzusem. (...)

Mi se dă cuvântul și mă dau de ceasul morții spre a-l salva pe tânăr și mă pregătesc să scot la suprafață toate argumentele ce se puteau deduce din actele dosarului și din rațiune, și simt cum un patetism însoțește crescând cuvintele mele, desigur, izvorât din sentimentul și presimțirea că așa putea să-l pierd pe tânăr. Mă zbat, mă trecuseră sudorile în sala mică de pe strada Termopile dând în strada Italiană, încerc reformularea sentinței capitale cu invocarea nulității de ordin procedural, disec, pentru că cunoșteam bine dosarul de mii de pagini, greșita stabilire a situației de fapt, ajung și la necesitatea absolută, în subsidiar, a unei noi individualizări a pedepsei, iar în mine creștea o dată cu vorbele o înfiorare, la gândul că dacă nu voi reuși, încă în acea seară tânărului i se va curma viața, când observ că vorbesc pereților: președintele completului militar își scosese pe masă uneltele de manechiură și acum își făcea treaba cu atenție deosebită, ca nu cumva să-și sfarme vreun fragment din prețioasele sale unghii. Pilea o porțiune, apoi ridică mâna la nivelul ochilor, examina cu interes unghia asupra căreia tocmai își exercitase unealta, o privea pe toate părțile și fiind, se vede, mulțumit de lucrare, trecea la altă unghie și tot așa până ce eu am terminat de susținut recursul și el a terminat pilirea tuturor unghiilor mâinilor.

Am așteptat pronunțarea apoi, după terminarea ședinței, cu inima cernită: ce puteam spera, într-adevăr, de la un judecător care își pilește unghiile, cu toate sculele adecvate acestei îndeletniciri pe masă, în timp ce se susține apărarea într-un recurs în care e vorba de o condamnare la moarte?

Recursul a fost respins și în jurul orelor 18 am plecat spre casă, livid; eram incapabil de orice activitate și gol de gânduri. [1776]

În seara aceleiași zile, cu excepția lui Vasile Mihai Vlad, condamnații la moarte au adresat Prezidiul Marii Adunări Naționale cereri de grațiere, prin care solicitau comutarea pedepsei capitale în detenție pe viață. Toate solicitările au fost respinse, pe motiv că nu s-ar încadra în Decretul 155/1953 privind grațierea unor pedepse [1777], iar printre semnatarii documentului care consfințea condamnarea la moarte a celor parașutiștilor și a unora dintre sprijinitori figura și Mihail Sadoveanu [1778].

Deznodământul tragic al celor implicați în procesul parașutiștilor a avut loc în noaptea de 31 octombrie / 1 noiembrie 1953, când, în Valea Piersicilor de la Jilava, au fost executați Alexandru Tănase, Mircea Popovici, Ion Golea, Ion Samoilă, Ion Tolan, Gavrilă Pop, Erich Tartler, Vasile Vlad, Ioan Buda, Gheorghe Dincă, Aurel Corlan, Ion Iuhasz și Ion Cosma. În detenție avea să moară și Elena Stetin, ca urmare a unei afecțiuni oncologice, din întregul lor supraviețuind numai două persoane: Alexandru Popovici și Bebi Toma. Cazul acestuia din urmă este mult mai complex decât este redat în memorialistica foștilor deținuți politici, fiind o reflexie tragică a modului în care trădarea sa a fost utilizată machiavelic de către Securitate. Versiunea care s-a împământat în memoria colectivă este ancorată în sentința din octombrie 1953, când, ca răsplată pentru predarea sa, Bebi Toma a fost condamnat la numai trei ani de închisoare, fiind încarcerat la Pitești (unde ar fi fost stat singur într-o celulă de la ultimul etaj [1779]), Jilava și Văcărești [1780]. Printre foștii deținuți politici a circulat legenda "pedepsei divine", probabil răspândită inițial de Neagu Cosma [1781], potrivit căreia fostul parașutist a decedat în închisoare ca urmare a unui cancer galopant. Însă destinul lui Bebi Toma a fost mult mai tragic: la expirarea celor trei ani, fostul legionar a primit o nouă condamnare mult mai grea decât cea acordată ca urma trădării. Astfel, prin hotărârea 278/1956 a Tribunalului Militar al Regiunii a II-a București, i-a fost stabilită o pedeapsă de 25 de ani de detenție grea pentru "activitate contra clasei muncitoare" pe care a ispășit-o la Aiud, Văcărești, Jilava și, din nou, Aiud. Încă din primii ani de detenție se pare că starea sa psihică suferise o deteriorare semnificativă. Ion Ioanid, care se afla la Pitești în același timp cu Bebi Toma, își aducea aminte despre acesta că, pe lângă infirmitatea fizică din cauza căreia mergea în cărje, "nu mai era în toate mințile. De

mai multe ori pe zi și uneori chiar în toiu noapții, ne înfioram de urletele lui de fiară, care răsunau în toată pușcăria când intra în criză” [1782]. Această tulburare psihică nu-l părăsise nici în decembrie 1962, când Ioan Cârja l-a reînălțat la Aiud, în fosta capelă ortodoxă a închisorii, transformată în club de reeducare în procesul condus de colonelul Crăciun[1783]. Chiar dacă colabora cu administrația penitenciarului, având rolul de planton, Bebi Toma își manifesta discret și unele accente refractare, atitudine influențată probabil de greua și neașteptata condamnare primită în 1956. Eliberarea sa s-a petrecut odată cu ceilalți deținuți politici, la 29 iulie 1964, fiind grațiat prin decretul 411/1964, și s-a stabilit într-o casă de pe strada Panait Moșoiu din Constanța[1784].

În mecanismul represiv și propagandistic al regimului comunist, procesul parașutiștilor avea să stea alături de altele precum cel al Nunțiatarii Apostolice ori al Institutului Francez, prin care puterea de la București căuta să anihileze și să demaște "agenții imperialiști" și acțiunile "statelor capitaliste în treburile interne ale RPR". Însă nu avea să fie și finalul speței, săptămânile și lunile următoare fiind organizate procesele sprijinitorilor celor executați în noaptea de 31 octombrie/1 noiembrie 1953 în Valea Piersicilor din Jilava.

3.7.7. Procese secundare

3.7.7.1. Procesul sprijinitorilor echipei Robert

Una dintre spețele secundare ale procesului parașutiștilor a reprezentat-o dosarul 2568/1953 în care au fost judecați majoritatea sprijinitorilor din Vlădueni și București ai echipei Robert. La fel ca în celelalte cazuri, pedepsele prevăzute de sentința 1371/1953 a Tribunalului Militar București au fost deosebit de dure: Traian Popovici **a fost condamnat la 20 de ani de muncă silnică pentru "crimă de favorizare la înaltă trădare"**; Octav Stetin **a fost condamnat la 20 de ani de muncă silnică pentru "favorizarea infractorilor"**; Filimon Popovici a fost condamnat la 12 ani de muncă silnică pentru "favorizarea infractorilor"; Constanța Corlan și Nicolae Ularu la câte 10 ani de muncă silnică pentru "favorizarea infractorilor"; Paraschiva Popovici 7 ani de muncă silnică pentru "favorizarea infractorilor"; Ana Ularu a fost condamnată la șase ani de muncă silnică pentru "favorizarea infractorilor"; Gheorghe Popovici la cinci ani de temniță grea pentru "favorizarea infractorilor"; Maria Popovici la cinci ani de muncă silnică pentru "omisiunea denunțării"; Sever Ularu la cinci ani de muncă silnică pentru "favorizarea infractorilor"; Rafila Popovici, Elena Ularu, Ioana Popovici, Elena Niculescu și Gheorghina Nicolescu la câte un an de închisoare corecțională pentru "omisiune de denunț", o pedeapsă similară primind și Maria Boban.

În ciuda schimbării încadrării de la "favorizarea infractorului" la "omisiune de denunț", ceea ce a antrenat o condamnare de numai un an de închisoare corecțională, Elena Ularu avea să trăiască o dramă greu cuprins în cuvinte. După o lună și jumătate de anchetă, a fost mutată la Văcărești 25 august 1953, iar în toamnă a născut în penitenciarul-spital o fetiță pe care avea să o aibă alături numai câteva săptămâni. Odată cu pronunțarea sentinței, bebelușul i-a fost luat pe motiv că mama nu ar putea să-l hrănească corespunzător. Nu a avea să-și mai vadă nicio copilul, căci peste câteva zile i s-a comunicat că a murit, fără să i se explice cum și de ce. Abia după ieșirea din închisoare, la 20 iunie 1954, a primit un certificat de deces pe care scria că părinții bebelușului sunt necunoscuți[1785].

3.7.7.2. Procesul sprijinitorilor echipei Jaques

La o lună după procesul parașutiștilor, în noiembrie 1953, a avut loc și procesul sprijinitorilor grupului Jaques. Fiecare dintre cei aflați în boxă acuzaților și-a recunoscut activitatea și legăturile avute cu Ion Golea și Ion Samoilă, inclusiv Maria Muscalu a cărei apariție "ca un schelet" l-a șocat pe Dumitru Lungu[1786]. O prezență similară a avut și Ileana Samoilă, însărcinată în aproape șapte luni, care a fost adusă la tribunal în aceeași rochie de vară în care era îmbrăcată atunci când fusese arestată la 16 septembrie. "Fulquia, era lapovită cu ninsoare. Niște femei, niște țigănci care așteptau și ele, au început să se vaite, uite, dragă, uite femeia aceea, uite o femeie cu picioarele goale, cu mâinile goale, uite n-are nici măcar un jersu pe ea și e gravidă. Ninge pe mine și ploua, așa m-a dus la tribunal", își amintea femeia într-un interviu acordat în 2014[1787]. La finalul procesului, când au primit fiecare dreptul formal de a spune un ultim cuvânt în apărarea lor, Nicolae Modval și Ilie Banciu au cerut să aibă ei pedepsele cele mai mari, numai să fie lăsată Tamara Banciu să se întoarcă la fetițe[1788]. Însă clemența cerută conform uzanțelor juridice era mai degrabă o iluzie, căci, așa cum nota Maria Muscalu, "am avut impresia că anii de condamnare ne-au fost prescriși dinainte, ca-ntr-un joc macabru..." [1789]

Cea mai aspră pedeapsă a primit-o inginerul Ion Bucșan - 25 de ani de muncă silnică pentru "favorizare [la] crimă [de] înaltă trădare". Maria Muscalu, iubita lui Samoilă, Ioan Stănică, Ana Căndea și Ilie Banciu au primit câte 20 de ani de muncă silnică pentru "favorizare". De asemenea, au mai fost condamnați: Ana Tartler, Gheorghe și Ioana Brudea la câte 15 ani de muncă silnică pentru "favorizare"; Maria Samoilă, mama agentului, Martha Tartler, Samuel Weber, Emil Galuț și Nicolae Galuț la câte zece ani de muncă silnică pentru "favorizare"; Ileana Samoilă la opt ani de închisoare pentru "uneltire" [1790]; Emil și Helmuth Tartler la câte șapte ani de temniță grea pentru "omisiunea de denunț"; Nadejda Golea la șase ani de temniță grea pentru "omisiunea denunțării"; Nicolae Modval la cinci ani de temniță grea pentru "omisiune denunțării"; Eugenia Samoilă la 5 ani de muncă silnică pentru "favorizare"; Maria Samoilă, cumnata agentului, la cinci ani de închisoare corecțională pentru "uneltire", iar o pedeapsă similară a primit și fratele Mariei Muscalu. Nefiind clar dacă pledoaria sotului și unchiului său au avut vreun ecou, Tamara Banciu a fost condamnată la un an de închisoare pentru "omisiunea denunțării".

3.7.7.3. Procesul sprijinitorilor lui Tolan Ioan

Și în cazul lui Ioan Tolan s-a organizat un proces al sprijinitorilor, însă condamnările nu au fost la fel de aspre ca în spețele celorlalte grupuri care i-au ajutat pe parașutiști. Cea mai grea sentință a fost în cazul Ecaterinei Crișan, care a fost primit zece ani de muncă silnică pentru "favorizare de crimă de trădare", în timp ce Mariei Ionescu i-au fost stabiliți șapte ani de muncă silnică pentru "trădare". Mama agentului a fost condamnată la șase ani de muncă silnică pentru "favorizare la crimă de trădare", în timp ce tatăl său a primit o pedeapsă frapant de mică, numai doi ani de închisoare corecțională (pe care nu avea să-i ispășească integral) pentru "favorizare la trecerea frontierei". Tot un an de închisoare corecțională aveau să primească și cei patru sprijinitori din Curtici: Rozalia Domokoș, Elisabeta Bisac, Iosif Piclor și Ecaterina Piclor. Singura persoană necondamnată pare să fi fost Florica Zahoi, aceasta fiind eliberată după o lună de detenție, fișa sa matricolă penală neatestând vreo pedeapsă.

***

Locurile unde au fost îngropate cadavrele celor executați în noaptea de 31 octombrie 1953, ca de altfel ale tuturor celor condamnați la moarte și împușcați în Valea Piersicilor, rămân și astăzi necunoscute. Fără cruce, fără o lumânare și fără un monument care să le amintească sacrificiul, parașutiștii recrutați din exilul românesc și trimiși în țară la începutul anilor 50, dar și o sprijinitorii acestora, rămân doar alte victime neștiute ale luptei

împotriva regimului comunist de la București. Chiar și pentru familiile lor, soarta acestora a rămas multă vreme o enigmă și chiar dacă sentința succintă a fost prezentată în presa epocii, părinții, soțiile și copiii au sperat o vreme că poate că celor dragi li s-a comutat pedeapsă și se află încarcerăți printr-o temniță din țară. Cu timpul însă, resemnarea s-a așternut peste gândurile lor. Certitudinile aveau să vină foarte târziu: Aurelia Cosma a primit o înștiințare oficială cu privire la decesul soțului său abia în 1993, la aproape patruzeci de ani de la execuția sa[1791].

3.8. Urmările căderilor și procesului din 1953

Ecourile procesului de la București au zguduit din temelii relația dintre legionari și serviciile secrete franco-americeane. Chiar dacă antrenamentele echipelor din sectorul ofensiv au continuat până anul următor[1792], colaborarea avea să fie definitiv încheiată în 1954. Legionarii erau nemulțumiți de structurile occidentale, acuzându-i pe francezi pe pregătire deficitară a agenților români și, mai acut, pe americani de parașutarea eronată a grupului Gogu Gheorghiu, mișcare care a dus la capturarea lor[1793]. Însă cei care au decis efectiv încheierea conlucrării au fost reprezentanții serviciilor occidentale, decizia lor venind ca urmare a eșecurilor repetate ale misiunilor (în ciuda unor aspecte de succes, așa cum s-au înregistrat spre exemplu în activitatea echipei Jaques) și a ameliorării tensiunilor dintre cele două blocuri ideologice, ca urmare a morții lui Stalin. Abandonarea parteneriatului cu structurile franco-americeane a determinat conducerea Mișcării Legionare să își întoarcă privirea spre o posibilă colaborare cu serviciile secrete britanice. Potrivit lui Mircea Dimitriu, primele contacte datau încă din 1949[1794], însă tatonările nu s-au materializat la acel moment, cel mai probabil ca urmare a propunerii venite, aproximativ în același timp, la Paris. Însă odată cu amplificarea tensiunilor dintre legionari, pe de o parte, și francezi și americani, pe de alta, Horia Sima a căutat să revitalizeze legături cu partenerii englezi, efectuând câteva călătorii la Londra. Răspunsul MI6-ului a fost unul favorabil, iar în toamna lui 1953 a început în capitala Regatului Unit pregătirea primului grup de legionari ce urma să fie parașutat în țară, echipă formată din Ovidiu Găină și Constantin Zuz[1795]. Momentul prielnic pentru asemenea operațiuni fusese însă pierdut, interesul scăzând pe fondul destalinizării și a relaxării dintre cele două blocuri politice. Astfel că în primăvara anului următor, proiectul a fost definitiv anulat, cei doi legionari întorcându-se la Buenos Aires, unde de altfel se refugiaseră încă din primii ani postbelici[1796].

Totuși, se pare că nu a fost vorba de o renunțare a serviciilor secrete britanice la acțiuni informative împotriva regimului de la București, ci strict la colaborarea cu Mișcarea Legionară. În sprijinul acestei teze stă unul dintre cele mai intrigante cazuri de agenți trimiși în țară, nu doar pentru că a fost ultima acțiune de acest fel a structurilor occidentale la începutul anilor 50, ci și prin modalitatea complet aparte de intruziune.

Ion Badea era un refugiat român născut la 27 februarie 1920 în comuna Sântandrei din județul Bihor care absolvise un liceu industrial și se stabilise în București, unde locuia pe strada Witting, în apropierea Gării de Nord, și lucra ca normator. Plănuiind să părăsească țara, s-a mutat la Brăila, unde s-a angajat ca funcționar, iar în 1948 a reușit să fugă, îmbarcat pe un vas sub pavilion maghiar care l-a dus în occident. Iar din acest punct, povestea sa de viață devine un mister, bărbatul oferind mai multe scenarii în timpul anchetelor. Ajuns în Anglia, a fost recrutat de către MI6 și supus unei ample program de pregătire într-o bază din apropierea Londrei, instructorul său fiind un anume George[1797]. Misiunea sa era să revină clandestin în țară, unde să organizeze o rețea informativă prin care să culegă date și să le transmită codat prin intermediul stației de radioemisie care avea să fie echipat.

Nu este clar nici când anume a sosit în țară și nici cum a intrat pe teritoriul RPR. În timpul anchetelor a dat patru versiuni: a fost parașutat în țară; a fost parașutat în Iugoslavia și apoi a trecut clandestin granița în România; a venit pe Dunăre, ascuns într-un vas unguresc (așa cum și fugise din țară); a fost adus de un submarin până în apropierea litoralului românesc, unde a ajuns cu o barcă pneumatică[1798]. Nu este exclusă nici varianta ca Badea să fi încercat să-i inducă în eroare pe anchetatori, dar mai probabil este ideea că discursul său fluid era un rezultatul stării psihice și fizice la care fusese adus. Totuși, oricât de ciudat ar părea, ultima modalitate de intruziune ar putea să fi fost cea corectă, pentru că, în perioada anterioară capturării sale, Securitatea de la malul mării semnalase că fuseseră descoperite bărci pneumatice și chiar costume de scafandru abandonate[1799].

Chiar și în privința arestării, datele sunt contradictorii. Dacă Neagu Cosma plasează reținerea în vara lui 1953, în timp ce efectua o transmisiune prin stația sa[1800] (ba chiar îl menționează ca fiind parte din lotul parașutiștilor judecat în octombrie 1953, ceea ce este eronat), în realitate Ion Badea a fost capturat la 22 mai 1954[1801]. Fostul general de contraspionaj avansa teoria potrivit căreia capturarea sa ar fi fost cauzată de solicitarea de găzduire adresată unui fost comisar de Siguranță, care, între timp, devenise informator al Securității. Acesta a alertat ofițerul de legătură care i-a spus să-l primească și să obțină cât mai multe informații de la agent, care ulterior a fost reținut de doi ofițeri de Securitate care s-au dat drept tehnicieni de la întreprinderea de electricitate veniți în apartament pentru o lucrare banală.

Într-o mare de incertitudini, există totuși câteva repere certe. Ion Badea nu venise pe filieră legionară (nicio lucrare memorialistică sau vreo publicație din exil nerevendicându-l), fiind un proiect izolat al englezilor[1802]. După anchete, a trecut prin închisorile Jilava și Văcărești, a fost condamnat la moarte pentru crimă de înaltă trădare și executat în Valea Piersicilor la 17 decembrie 1955[1803].

3.9. Colaborările cu alte structuri

Toate colaborările SIMRE din perioada 1949-1956 au numitor: sunt fie cu servicii secrete occidentale, fie cu agenți sau celule informative din rândul emigrației române. Să nu fi existat contacte între structura informativă condusă de Puiu Petrescu și Mihail Opran, iar mai târziu de Neagu Djuvara, și alte entități ale celorlalte emigrații est-europene? Puțin probabil. Se cunoaște că generalul Petrescu conlucra, cel puțin în perioada 1950-1951, cu șefii militari ai exilului polonez și ungar[1804], respectiv generalul Anders[1805] și generalul Zako[1806], însă legăturile par să fi vizat mai degrabă o potențială operațiune militară și nu acțiuni informative. La Salzburg, în același interval în care Titi Constantinescu și George Neagoy răspundeau de exploatarea informativă a exilaților români, politicianul maghiar Istvan Barankovics[1807] conducea biroul maghiar pentru refugiați care funcționa cu sprijinul serviciilor secrete americane, având rolul de a obține și centraliza interogatoriile nou-veniților[1808]. Însă nu există nicio dovadă că între cele două puncte din peisajul de intelligence se poate trasa și vreo linie, cu toate că aceasta ar fi avut atâtea motive să existe și ar fi putut servi, în linii mari, aceluiași obiectiv politic. Există totuși un indiciu rezonabil care să ateste existența unui corespondent maghiar al SIMRE: în 1967, Mihail Opran afirmă că ar fi existat o asemenea structură[1809], iar conducerea ar fi fost asigurată de către generalii András Zákó și Gusztáv Hennyey[1810].

De altfel, cea mai frapantă întrebare este dacă și în alte emigrații est-europene au apărut structuri secrete similare cu SIMRE-ul. Probabil că da, dovadă că în avionul care i-a dus deasupra țării pe membrii grupului Săplăcan, în 1951, era și o altă echipă în care se vorbea o limbă slavă[1811]. În plus, este greu de crezut că situația românească a fost un caz izolat în peisajul "frontului secret" al Războiului Rece. Însă absența unor studii istoriografice ori a disponibilității unor surse arhivistice fac însă imposibilă - cel puțin la acest moment -

completarea imaginii de ansamblu.

4. Perioada Neferu (1957) și acțiunile ulterioare

Plecarea lui Djuvara lăsase SIMRE, din nou, fără conducere. Din cauza lipsei surselor documentare, modul de alegere al următorului șef al serviciului românesc poate fi numai speculat. Într-un fel, colonelul Dumitru Neferu, cel care avea să fie ultimul lider al structurii, părea cel mai îndreptățit să o conducă. Era absolvent de liceu militar și al școlii de ofițeri, intrase în rândul cadrelor active în 1915 și participase la operațiunile din Primul Război Mondial. Aproape întreaga perioadă interbelică fusese comandatul Divizionului 1 Artilerie staționat în Arad[1812], iar după intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial, a participat, timp de aproape trei ani, cu Regimentul 6 Artilerie Călare la operațiunile din Est, iar apoi și la campania din Ungaria. Pe frontul antisovietic, Dumitru Neferu s-a făcut remarcat la comanda trupelor sale în luptele de la Odesa, din Caucaz și Crimeea, fiind decorat cu Coroana României și Steaua României și, mai mult, numele său fiind pe lista pentru înaintarea la gradul de general, intenție care însă nu s-a mai materializat[1813]. La începutul anilor 40, superiorii aveau numai elogiul pentru competențele și comportamentul său, considerându-l pe Neferu un "ofițer cu aptitudini excepționale, foarte capabil să comande unitate superioară gradului său în operațiunile de război" [1814]. Deblocat în 1946 cu rangul de colonel[1815], ar fi condus o organizație anticomunistă[1816] denumită "Păsările sălbatice" sau "Legiunea Regalistă" [1817] până în 1948, când a fugit în Iugoslavia, stabilindu-se ulterior în Franța, unde, inițial, a condus Comitetul de ajutor Americano-Român[1818]. Încadrat în SIMRE încă de la conturarea structurii, în 1949, fusese unul dintre apropiații lui Opran (de aceea îi încredințase conducerea Biroului de Mobilizări), dar a rămas în cadrul serviciului și în timpul lui Neagu Djuvara. Dumitru Neferu inteligent, bun organizator, ofițer de carieră, luptase în ambele războaie mondiale, bucurându-se de prestigiul de a fi participat la campania din est și avea experiența muncii informative în cadrul SIMRE.

Pe de altă parte, reputația sa avea unele aspecte mai puțin laudabile, reflecții ale unor moravuri care au măcinat îndelung armata, precum și societatea românească în ansamblul ei. Constanța Magoș, a cărui familie care avusese în perioada interbelică legături economice cu soții Neferu, își amintea că fostul colonel și-a făcut avere mare din mituirile primite. Știu dela nepotul soțului meu care era la el în regiment, că Neferu primea dela ostași de origine șvabă mai înstăriți, ca și români înstăriți, în schimbul unor concedii sau scutiri de manevre diferite (mite) cadouri ca: cereale, cai și bani. Căii și cerealele le vindea soacra lui Neferu. Soldații care nu puteau plăti erau duși la vie la Păuliș să lucreze. Toată via și-o lucra numai cu soldați, soacră-sa le comanda. Chiar și gunoiul pentru îngrășatul viei îl lua dela țărani din regiune, care aveau băieți la el în regiment.[1819]

Nici decizia sa de pleca din țară nu pare să fi fost atât din convingeri politice anticomuniste, ci, mai degrabă, de teama unor represalii din partea familiilor foștilor soldați din regimentul său. Mai mult de atât, într-o discuție purtată la biserica ortodoxă din Paris, Neferu îi lăsase se înțelege Constanței Magoș că ar regreta decizia de a pleca în exil, unde s-ar fi așteptat să existe o armată organizată, iar el să preia comanda unei mari unități din cadrul acesteia. Și în Franța, bărbatul ar fi avut un comportament mai puțin sobru și rezervat decât s-ar fi așteptat poate de la un fost ofițer superior al Armatei Regale Române, fiind bine cunoscut pentru apetența sa pentru petreceri. Pe lângă micile stipendii primite de la comitetul de ajutor americano-român, de la SIMRE ori de la CNR, Dumitru Neferu își suplimenta veniturile prin diferite afaceri oneroase. La sfârșitul lui 1949 și începutul lui 1950 era proprietarul așa numitului local parizian "Pomana Veselă", în realitate o magazie închiriată unde împărțea ajutoarele primite prin instituție caritabilă americană. Denumirea venea de la faptul că Neferu, în colaborare cu colonelul Atanasiu, își oprea o parte din haine și alimente (în special făină), pe care oficial le declara stricate (afirmând că miroasă petrol) și de fapt le vindea pe piața neagră, cheltuind o bună parte din bani pe băutură[1820]. Cu altă ocazie, a folosit laptele praf primit pe aceeași filieră pentru a produce un fel de brânză pe care a vândut-o multora din emigratie și inclusiv lui Opran care atunci când "a aflat sursa laptelui (...) s-a înfuriat, a înjurat, dar lui Neferu nu i-a spus nimic, având nevoie de Neferu" [1821]. Atât de amplă și de scandaloaasă devenise întreaga afacere a distribuirii ajutoarelor, încât din vara lui 1950, Neferu a fost în permanență dublat și verificat de un reprezentant al CAROMAN-ului. În plus, nu puțini erau cei care-l considerau duplicitar pe fostul colonel, căci îi critica pe legionari după ce, în primele luni la Paris s-a bucurat de sprijinul lor în găzduirea sa gratuită în apartamentul părintelui Lucaciu, iar cu Tomoroveanu, vechi coleg al său, a fost apropiat până când acesta i-a facilitat contactul cu ofițerii britanici, iar apoi a trecut de partea lui Opran în conflictul dintre cei doi. Cu toate acestea, Dumitru Neferu rămânea unul dintre cei mai capabili organizatori militari, veteran cu bogată activitate și ample cunoștințe în domeniul informativ.

De altfel, se pare experiența combativă pe frontul de est, în timpul războiului, și cea informativă, în special în subordinea lui Opran, au fost și motivele care au cântărit decisiv în plasarea sa la comanda structurii informative sau, mai bine spus, a ceea ce mai rămăsese din serviciul fondat în 1949. Este greu de spus cine mai făcea parte din SIMRE la începutul lui 1957: Rațiu plecase Elveția, Opran lucra separat, Belu fusese concediat, iar Djuvara tocmai își dăduse demisia. În aceste condiții complet neprielnice, accentuate și de deziluzia emigrației est-europene față de pasivitatea occidentului față de Revoluția Maghiară, Neferu a încercat să (re)închege un grup funcțional. De aceea l-a căutat pe Dumitru Mitu, pe care îl știa încă din primii ani ai exilului, și care ajunsese să își ducă traiul în mizerie[1822]. Noul șef al SIMRE i-a solicitat date despre organizarea armatei române, mizând pe faptul că Mitu fusese ofițer până la momentul în care a părăsit țara și știa ce date sunt necesare pentru un asemenea raport.

Totodată, colonelul Dumitru Neferu a căutat să revitalizeze Asociația Foștilor Combatanți, al cărui președinte a fost ales în primăvara lui 1957. În acest rol, activitatea sa a fost destul de energică: în vara aceluiași an a organizat o serie de evenimente dedicate împlinirii a 40 de ani de la luptele de la Mărășești, inclusiv o slujbă de pomenire pentru generalul Berthelot și o depunere de coroane de flori la Mormântul Ostașului Necunoscut[1823].

În cinic și subit, toate aceste speranțe s-au stins la 5 noiembrie 1957[1824], pe o șosea din apropierea Lyonului, sub fiarele contorsionate ale automobilului lui Dumitru Neferu. Un accident de mașină l-a ucis pe loc pe șeful structurii informative românești din exil. "Excelent comandant de trupă, suflet bun și răbdător, săritor la orice nevoie, ofițer loial și bun camarad. Pe front a condus minunat regimentul său în atâtea acțiuni dând dovadă de foarte mult curaj. Pentru brava lui purtare, Colonelul Neferu a fost decorat cu Ordinul Mihai Viteazul" [1825], se preciza în necrologul semnat de D. Ivanovici într-o publicație cu tiraj redus adresată foștilor militari români din exil. Era unul dintre puținele ecouri ale dispariției lui Neferu, urmate apoi de tăcere și, în cele din urmă, uitare.

Odată cu moartea sa, serviciul secret avea să dispară de la sine, nemaifiind nimeni interesat să îi preia locul și, totodată, nici vreo dorință din partea partenerilor francezi ori americane de a mai sprijini o asemenea inițiativă.

De cealaltă parte a Cortinei de Fier, o bună vreme Securitatea nu a crezut că Dumitru Neferu ar fi murit, considerând inițial informația drept "o manevră a serviciului de spionaj străin" [1826] și pregătindu-se pentru viitoarele confruntări.

SIMRE, ca instituție, dispăruse, însă foștii săi agenți erau încă vii, iar pentru regimul de la București reprezentau atât un pericol, cât și o atracție. Ceea ce, într-un fel, se poate spune și în sens invers. Urmau ani cel puțin la fel de interesanți ca cei ce se scuseseră.

4.1 Revenirea lui Opran în linia I

Destructurarea SIMRE-ului după dispariția lui Neferu nu a însemnat și sfârșitul acțiunilor secrete duse de exilul românesc împotriva regimului comunist din țară. Vidul de acțiune creat avea să se dovedească mediul propice pentru revenirea în prim-plan a lui Mihail Opran, cel pentru care spionajul era deopotrivă o obsesie și un stil de viață. Se pare că în același timp cu demisia lui Neagu Djuvara și concedierea lui Gelu Belu, serviciile franco-americe au renunțat și la serviciile lui Mihail Opran. Astfel că punerea sa pe liber l-a constrâns să caute o modalitate de lucru pe cont propriu, soluția aleasă fiind construirea unui "serviciu de informații particular" care să se ocupe cu strângerea de date din interiorul țării și vânzarea acestora către structurile secrete interesate (vizându-se, bineînțeles, pe cele americane, franceze și britanice), precum și cu scoaterea contracost a unor persoane din RPR. Primul pe care l-a adus alături a fost Gelu Belu, vechiul său colaborator de la Viena, care nu refuza o posibilitate de a-și suplimenta veniturile. Pe lângă încrederea pe care o avea în șeful rezidenței din capitala austriacă și anii de conlucrare în domeniul informativ, Opran avea nevoie de Belu ca de un avanpost plasat cât mai aproape de Cortina de Fier și de teritoriul românesc.

Această nouă structură privată era nu era format numai din cei doi foști ofițeri, lor alăturându-se o a treia persoană: Gigi Saramet, recent sosit din țară. Potrivit legendei pe care fosta călăuză a prezentat-o la revenirea în occident, după eliberarea din închisoare, în 1956, a fugit din țară [1827], trecând granița cu Iugoslavia, iar apoi s-a îndreptat spre nord-vest, ajungând în cele din urmă în Austria [1828], folosind oșadar o rută diferită de cele utilizate la sfârșitul anilor 40. Nu este clar dacă a ajuns la Viena și, dacă ar fi făcut-o, l-a reîntâlnit pe Belu, dar cu siguranța avea să îl regăsească la Paris pe Opran care l-a recrutat în noul său serviciu secret [1829]. Dar ca aproape în orice poveste cu spioni, realitatea este cu totul alta decât ceea ce pare la prima vedere [1830]. Gigi Saramet a fost, într-adevăr, eliberat din închisoare, dar nu în 1956, ci în octombrie 1955, înainte de expirarea pedepsei. În cele câteva luni scurse de la punerea sa în libertate la momentul plecării "clandestine" din țară, bărbatul a fost reactivat de către contraspionajul comunist, transformându-se din nou din deținutul Saramet în agentul "Ion". Detenția sa avea să fie explicată în occident prin faptul că ar fi fost capturat de Securitate în 1950, în urma unei deconspirării prezenței și misiunii sale, vinovat de căderea sa fiind Mihail Țanțu [1831], teză pe care Belu și Opran au acceptat-o întrutotul [1832].

Plecarea sa din țară s-a petrecut în toamna lui 1956, Revoluția Maghiară găsindu-l chiar la Budapesta, împreună cu ofițerul de contraspionaj Tiberiu Hida, care, în noile condiții, l-a ajutat să ajungă mai repede în Austria pentru a intra în legătură cu foștii săi colaboratori din SIMRE [1833]. Pentru noul serviciu condus de Mihail Opran, Saramet era omul esențial care făcea munca de teren și își asuma riscurile trecerii frontierei, fără însă ca cineva din jurul său să bănuiască ajutorul pe care-l primea odată ajuns la frontiera română. Prima misiunea s-a înregistrat la finalul anului 1956, însă nu se cunosc care au fost obiectivele sale și nici activitatea lui Saramet în RPR, singurul lucru cert fiind că pentru serviciul lui Opran nu a fost niciun beneficiu [1834]. În vara lui 1957, Opran și Belu i-au trasat sarcina lui Saramet de a-l scoate clandestin din țară pe Traian Demu, acțiunea fiind plătită de către fratelui său, ajuns un industriaș important în Venezuela [1835]. Cum Securitatea nu avea date despre noua structură informativă, a aprobat imediat operațiunea, fiind nerăbdătoare să descopere legăturile ei din țară și filierele transfrontaliere pe care se baza [1836]. La revenirea în occident (pe ruta Ungaria-Austria [1837]), în septembrie 1957, Gigi Saramet nu l-a adus numai pe Traian Demu, ci și un plan de artilerie care i-a fost furnizat, cel mai probabil, de Securitate. Datele pe care le cuprindea erau învechite și nefolositoare pentru munca informativă, așa că Opran a încercat fără succes să îl vândă serviciilor secrete occidentale [1838], ceea ce întărește supoziția că, de fapt, documentul fusese furnizat de către Securitate. Nevoia de bani care să le asigure existența și bunul mers al structurii secrete i-a determinat pe Opran și Belu să discute cu Saramet posibilitatea de a-i scoate din țară și pe părinții fraților Demu, Dumitru și Hrisa Demu, care locuiau în capitală. Potrivit planului, călăuză trebuia să meargă la casa bătrânilor din strada Logofăt Tăutu, din apropierea fostelor uzine Lemaître, și să le predea o țigară în care să fie ascuns un bilet scris de către fiul lor, tocmai pentru a le câștiga încrederea. Plata avea să fie făcută de către industriașul din Caracas, dar și de părinții săi, urmărindu-se astfel să se obțină și valută românească. Pentru parafarea acestei înțelegeri și pentru ducerea în siguranță a lui Traian Demu la fratele său, se pare că Saramet chiar a făcut o călătorie în Venezuela, între 30 septembrie - 8 octombrie 1957 [1839], însă din motive necunoscute scoaterea din țară a soților Demu nu s-a mai petrecut. Cum scoaterea contracost a unor persoane din țară reprezenta o sursă sigură de câștig, în comparație cu obținerea de date din RPR care apoi puteau sau nu să fie achiziționate de serviciile occidentale, această direcție de acțiune a început să prevaleze asupra muncii informative. De aceea, în octombrie 1957, cu ocazia sosirii la Viena a navei pe care lucra Florea Ardeleanu, au avut loc mai multe întrevederi între marinar, Belu și Saramet (care s-a prezentat drept George Angelo), ultimii doi discutând în detaliu cu agentul "Viorel" despre scoaterea din țară a unor persoane [1840]. Totuși, nu avea să fie singura pistă pe care membrii noului serviciu privat de informații aveau să meargă în căutarea finanțării. Încă de la sfârșitul verii lui 1957, Belu încercase să-l contacteze pe Ion Rațiu folosindu-se de Silviu Crăciunaș, aflat atunci în capitala austriacă, și care era unul dintre oamenii în care liderul politic de la Londra părea să aibă o neașteptat de mare încredere. În primă fază, planul părea să funcționeze: în octombrie, Rațiu sosea la Viena pentru câteva întrevederi cu Belu, Saramet și Florea Ardeleanu. Rezultatele au fost însă departe de așteptările fostului șef al rezidenței SIMRE: Rațiu nu era dispus să lucreze pentru un serviciu de informații: "eu sunt însă absolut hotărât ca la niciun caz să nu lucrez cu astfel de servicii. Să o facă alții, pe mine nu mă interesează. Rostul meu este să acționez politic, deschis" [1841]. Ba mai mult de atât, nici nu era prea dispus să se implice în extragerea unor persoane din țară, argumentând, din siguranța și confortul lumii libere, că politicienii români rămași în țară nu au mai avut relevanță în scena occidentală și astfel, nu merită efortul de a-i scoate clandestin din RPR. Singura direcție care ar meritat, în viziunea sa, resursele exilului românesc ar fi fost pregătirea celor din țară pentru un ipotetic moment în care ar fi existat un curent favorabil înlăturării regimului de la București. Însă dincolo de punctele de vedere divergente cu privire la modul de acțiune, a mai existat un motiv care a contribuit poate cel mai mult la reticența lui Rațiu de a se implica în structura informativă ce i-a fost prezentată: percepția sa cu privire la cei pe care i-a întâlnit. Viitorul lider al opoziției democratice românești postdecembriste a fost profund deziluzionat de Gelu Belu, căruia i-a creionat în jurnalul său un portret evident defavorabil:

E încăruntit, cam grasuț, nu prea înalt (168 cm, maximum 170), fața cam buhăită și ochii mercuriali, neliniștiți, ai omului nesigur de el însuși. Nu te privește în ochi și are cearcăne de om libidinos. (...) Un om care ar putea să

fie foarte bine utilizat atâta timp cât este controlat și supravegheat continuu. Absolută încredere nu se poate avea îl el. (...)

Impresia mea despre Gelu se adâncește. Un băiat bun, alunecat pe panta distrugerii morale din cauza slăbiciunii senzuale. Caz comun, Nu este însă pierdut iremediabil.[1842]

În schimb, Rațiu era într-un totu convins de legenda oferită de Silviu Crăciunaș, iar la Viena a fost captivat de personalitatea lui Gigi Saramet:

tras din vechii boieri moldoveni, se zice, încă, de pe vremea lui Ștefan cel Mare, Saramet are trăsături de turc, păr aspru, cărlionțat, negru ca tăciunele, față arămie, ochi negri puțin în migdală. Băiat excepțional de frumos, de vreo 1,76 înălțime, foarte lat în spate și plin, robust. Față serioasă, un zâmbet larg, deschis, copilăresc, cuceritor. Bărbia destul de voluntară, de vreo 32 de ani, respiră încredere în sine, dragul de aventură, curaj excepțional. Printre defectele lui am fost izbit oarecum de dragostea pentru lux, căci era foarte elegant, cu o cravată, tip american, închisă la mijloc, aproape albă pe margini[1843].

Nici Florea Ardeleanu nu i-a lăsat o impresie mai slabă. După masa luată cu acesta și cu Belu, prilej cu care Rațiu l-a chestionat pe marinar despre percepția românilor despre radiourile occidentale și despre situația economică internă[1844], politicianul stabilit în Anglia opina că este Bine făcut, deși subțirel. Față voluntară, cam șireată, cu ochi zâmbitori și amuzanți. Bătut de vânt și soare, negricios, ochi deschiși, senini, de adevărat bănățean. Mi-a făcut o impresie excelentă. Om socotit, cam încetinit, niciun pericol de a se da în vileag.[1845]

În realitate, Crăciunaș, Saramet și Ardeleanu, cei în care Rațiu era dispus să aibă încredere, erau agenți ai Securității, în timp ce Gelu Belu, care ar fi constituit o vulnerabilitate în viziunea liderului politic, era de fapt singurul român din grupul de la Viena rămas pe poziții anticomuniste. Dacă Ion Rațiu ar fi sprijinit material serviciul informativ, acesta s-ar fi dezvoltat fără îndoială, dar ar fi făcut-o sub atenta supraveghere a Bucureștiului care avea astfel nu mai puțin de trei agenți marșrutizați în celula de la Viena. Așa că, oricât de ironic ar părea, divergența de viziune și lipsa de fler a lui Rațiu în privința lui Belu au privat nu doar structura informativă de resursele necesare funcționării, cât și Securitatea de o bună oportunitate de filare și dezinformare.

Dar chiar și în aceste condiții financiare și logistice neprielnice, se poate considera că în a doua jumătate a lui 1957 se închegease acest noul serviciu de informații. Rămânea totuși un semn de întrebare asupra rolului jucat de Gigi Saramet - era acesta un agent al Securității infiltrat pe lângă Opran și Belu sau de fapt făcea un joc dublu în favoarea celor din exil, manipulând Securitatea căreia nu-i uitase suferințele anchetelor și anii lungi de detenție? În sprijinul primei variante pot fi cuantificate scoaterea lui Demu (dacă s-a făcut cu înștiințarea și aprobarea Securității) și notele informative furnizate de "Ion" [1846] în vara lui 1957 despre Gelu Belu și activitatea sa la Viena[1847]. Însă poate cea mai consistentă dovadă o constituie chiar depozitia lui Neagu Cosma care afirma că "<<Ion>> a rămas activ încă un număr de ani, cota lui valorică crescând permanent" [1848]. Mai mult de atât, și structurile secrete din occident îl bănuiau pe Saramet că s-ar afla într-o anumită legătură cu Securitatea sau că poziția sa în lumea spionajului ar fi într-un fel compromisă: când Belu a încercat să-l plaseze la Radio Europa Liberă, partenerii americani nu l-au acceptat, considerându-l suspect[1849]. Iar atunci când același Belu, apelând la o cunoștință și garantând pentru vechea sa călăuză, a încercat să-l recomande pentru colaborare cu serviciile secrete vest-germane, răspunsul a fost unul identic[1850]. Pe de altă parte, tot Securitatea căuta să-l discrediteze, luând în calcul transmiterea către Gelu Belu a unui bilet din partea lui Marin Sima Dobre în care se afirma că Saramet fusese de vină pentru căderea unui grup anticomunist condus de Dumitru Banu[1851].

Poate că nici una dintre variante cu este într-un totu corectă, iar adevărul este că Saramet era loial numai lui însuși. Bucurându-se din nou de libertatea occidentului și stimulat probabil și de interesul serviciilor secrete britanice, care l-ar fi abordat fără însă ca demersul să se materializeze în vreun fel[1852], între Gigi Saramet și ceilalți doi membri ai structurii au început să apară unele animozități. Ce anume a produs aceste tensiuni sau care au fost efectele sale imediate constituie încă o pagină neclară a existenței serviciului privat de informații. Singura variantă, dar puțin probabil să fie veridică, este cea prezentată de Opran într-o sinteză informativă din 1958 care avea să cadă în mâinile Securității. Potrivit fostului comandor, Saramet ar fi intenționat să se căsătorească cu lby Solar[1853], o evreică maghiară divorțată, iar pentru a face rost de banii necesari nunții, ar fi vândut național-tărăniștilor din exil o așa-numită agentură "Kondor", făcând astfel un deserviciu lui Opran și Belu. Singurul lucru cert este că acțiunile lui Saramet au reprezentat prima fisură serioasă în cadrul micului grup de spioni, fostul șef SIMRE ajungând chiar să afirme într-un alt microfilm că aproape întreaga lor muncă din 1956-1957 ar fi fost compromisă de Gigi Saramet. În același timp, situația financiară precară generată de lipsa unor reușite informative a început să genereze tensiuni și între Opran și Belu, însă, pentru moment, animozitățile au putut fi depășite.

Ultima misiune a lui Gigi Saramet pentru serviciul informativ privat al lui Opran a început în august 1958, când călăuza a plecat din nou clandestin în RPR pentru a aduce contracost diferite persoane, nefiind clar despre cine anume era vorba. Operațiunea s-a prelungit neașteptat de mult, iar ultimul semn avea să fie dat la 22 noiembrie printr-o carte poștală ce părea să fie expediată din capitala României către o adresă conspirativă din Viena. În acea corespondență, Saramet își anunța sosirea la 6 decembrie în capitala austriacă[1854], numai că nici în iunie 1959 sosirea sa la Viena nu fusese semnalată. Când avea să revină în Occident, Gigi Saramet avea să găsească un serviciu desființat, ceea ce însă nu însemna și sfârșitul activității secrete ale foștilor săi parteneri.

4.2. Frământările de la Viena

Părăsind defunctul SIMRE și alăturându-se serviciului privat al lui Opran, Gelu Belu a căutat să-și continue acțiunile sale, respingând opinia lui Rossignol, Leiserohn și Băcăințan că datele primite de la informatorii săi din țară ar fi intoxicări și dezinformări ale Securității[1855]. Probabil că pentru agentul de la Viena era și o problemă de orgoliu: dacă concluzia reprezentanților serviciilor occidentale era veridică, atunci toată munca sa din anii precedenți ar fi fost degeaba, iar el ar fi fost un agent manipulat de cei cu care se confrunta în acel front secret al Războiului Rece. Și, din păcate pentru el, chiar așa era, însă Belu s-a încăpățânat să rămână pe drumul său și să-și continue proiecte fără de care ar fi rămas cu mâna goală.

Activitatea sa a mers în continuare pe cele două paliere existente: obținere de date din țară și scoaterea contracost a unor persoane din RPR cu ajutorul lui Florea Ardeleanu care, de altfel, rămăsese de mult timp singura călăuză pe care mai putea conta. În munca informativă, a încercat în 1957 să stabilească un contact cu un anume Radu Glogojeanu din București, persoană indicată de Gigi Saramet, de la care spera să obțină materiale despre căile de comunicații, situația din porturi, starea fortificațiilor și a echipamentelor militare, precum și știri despre mișcările trupelor sovietice[1856]. Nu doar că recomandarea potențialei surse era făcută

de agentul "Ion", dar și corespondența a fost trimisă prin agentul "Viorel", astfel că Securitatea a avut în permanență controlul acțiunii care nu s-a mai materializat. Un an mai târziu, Gelu Belu reușea să contacteze, prin intermediul antrenorului Ioan Moina[1857], trei sportivi români sosiți pentru un concurs la Viena[1858], însă tinerii au fost reticenți în oferirea oricăror date. Tot în martie 1958, Belu s-ar fi lăudat lui Silviu Crăciunaș că reușește totuși să obțină o serie de date secrete prin intermediul unui colaborator din cadrul legației române de la Viena[1859]. Este însă cel puțin discutabil dacă informația transmisă Securității de către agentul "Victor" are vreun sâmbure de adevăr, cunoscute fiind exagerările și plâsmuirile din notele sale[1860], mai ales că, aproximativ în același timp, rezidența din Viena a contraspionajului transmitea la București o notă cel puțin la fel de fantezistă: potrivit informatorului "Iordan", Gelu Belu i-ar fi propus preotului Vasile Zăpîrțan să răpească, împreună cu legionarii din spațiul austriac, un funcționar român de la legație[1861] pentru a-l interoga și a-l forța să devină informator.

Cum tentativele sale de stabilire a unor noi contacte ori de exploatare informativă a românilor care soseau temporal la Viena nu dădeau rezultate concrete, Gelu Belu s-a aplecat din nou asupra legăturilor cu Sima Marin și cu părintele Ionescu din Săftica. De aceea, în 1958 fostul șef al rezidenței SIMRE le trimitea din nou scrisori prin intermediul lui Florea Ardeleanu, în care le solicita reluarea activității informative, cerându-le date despre noile arestări politice și starea cultelor religioase, scopul fiind unul de expectativă și rezidență pasivă, după cum mărturisea în scrisoarea către Sima Marin:

ideia noastră e continuarea luptei pentru eliberarea țării. Ea va fi din nenorocire lungă. De aceea, în spiritul oamenilor noștri, lupta nu e legată de timp. Noi dorim să avem o organizație modestă, dar eficace acolo și pe măsură ce ea se adevărește ca realitate să o păstrăm intactă, pregătită însă, aptă și cu un moral suficient de tare, pentru a rezista și supraviețui.

În faza de acum, ea e pasivă. Caracterul ei va fi pur informativ. Noi ținem să ne cunoaștem dușmanii, să-i știm intențiile și să-i cunoaștem metodele.[1862]

Legătura cu așa-zisul părinte Ionescu se făcea pe calea convențională, a bilețelilor ascunse în țigările aduse de Florea Ardeleanu[1863], iar informațiile furnizate de Securitate în numele părintelui vizau aspecte deja cunoscute ori minore despre starea cultelor, cu precădere despre cel greco-catolic. Comunicarea dintre cei doi s-a oprit undeva în 1959, din decizia Securității, motivul fiind dat probabil de încercarea lui Belu de a-l contacta pe cleric printr-un grec, Apostolos Heliachias, care urma să facă o vizită în România[1864]. Această filieră scăpa de controlul Securității și putea duce la deconspirarea acțiunii de substituire a părintelui și de dezinformare dusă de subordonații lui Holingher, astfel, subit, preotul a abandonat munca informativă pentru a se dedica enoriașilor săi.

Mult mai complexă și mai palpitantă a fost legătura cu cel pe care Gelu Belu îl credea drept Sima Marin, cerându-i să obțină date despre arestările și procesele politice, iar pentru furnizarea lor să sondeze posibilitatea stabilirii unei comunicări prin radioemisie. Prin Florea Ardeleanu, informatorul i-a transmis că a crezut că legătura s-a pierdut definitiv și că este în pericol, astfel că a distrus toate echipamentele pe care le avusese și nu respinge ideea, dar are nevoie de noi echipamente[1865]. Lipsit de sprijinul logistic al serviciilor secrete occidentale, Gelu Belu a trebuit să improvizeze o alternativă, astfel că i-a cerut lui Sima Marin ca pentru o vreme să-i transmită informații prin microfilme. În acest scop i-a trimis un aparat foto Minox, cu toate dispozitivele necesare producerii peliculelor, toate ajungând, bineînțeles, în posesia Securității[1866]. Între noiembrie 1958 - iunie 1959, Gelu Belu și așa-zisul Sima Marin au purtat corespondență constantă[1867], dar nu prin Florea Ardeleanu care efectua prea puține drumuri între Vinea și țară pentru a susține o comunicare regulată și rapidă, ci printr-o filieră alternativă. Legătura se făcea printr-o ascunzătoare din toaleta vagonului francez al expresului care efectua călătoria între București și Paris[1868]. Biletele de hârtie sau microfilmele erau puse sub capacul savonierei din WC, Sima Marin primind chiar câteva capace de schimb în cazul în care cel existent nu funcționa corespunzător. După ce se puneau materialele informativ, se făcea o zgârietură de circa trei centimetri în colțul din stânga jos al oglinzii din toaletă cu ajutorul zimților de pe căpăcelul savonierei, pentru ca destinatarul să fie informat de prezența bilețelilor ori a microfilmelor.

Pe parcursul lunilor de activitate, Gelu Belu i-a cerut lui Sima Marin informații despre emigrația evreiască, vizitele delegațiilor străine la București, membrii Comitetului Central și schimbările survenite în ierarhia de partid, atmosfera din țară de după retragerea Armatei Roșii și știri despre procesele politice și desfășurarea colectivizării, oferindu-i totodată și un cifru pentru codificarea mesajelor[1869]. Iar agentul din țară furniza informații despre majoritatea subiectelor solicitate, ba chiar și unele în plus, precum dispunerea unor unități de aviație, însă toate erau date deja publicate în presa din țară, fie cunoscute în prealabil de către serviciile secrete occidentale, întreaga operațiune de dezinformare petrecându-se sub atenta supraveghere a lui Isidor Holingher[1870]. Însă pentru agentul de la Viena, Sima Marin reprezenta probabil cea mai valoroasă sursă de informații, Gelu Belu spunând într-un bilețel recuperat în februarie 1959 de ofiterii de Securitate din ascunzătoarea din toaleta vagonului: "trimite tot ce-ți stă la îndemână. Ele constituiesc pentru serviciul nostru un ilizibil nespun de important. Regularitatea o adevărată reverie. Toată speranța noastră ești tu" [1871]. Rolul informativ jucat de Sima Marin pentru Gelu Belu este întărit în următorul mesaj, din martie 1959, când agentul din capitala austriacă îi mărturisea că "nu am cuvinte să insist ce reprezintă pentru noi regularitatea corespondenței, mai ales atunci când ar cuprinde informații de orice natură: politice, economice, militare, din orice domeniu. Speranța noastră în tine e imensă" [1872]. Oricât de multe speranțe a creat Securitatea prin masca lui Marin Sima, ele nu au putut să rezolve disensiunile dintre Gelu Belu și Mihail Opran care aveau să reizbucnească la sfârșitul lui 1958. Probabil că disoluția serviciului secret privat a fost motivul pentru care, din mai 1959, mesajele și microfilmele trimise la Viena nu mai erau ridicate. Nemaivădând un destinatar pentru care să fie concepută acțiunea de dezinformare, așa-zisul Marin Sima transmitea un ultim text prin care spunea că încetează contactul până când Belu îl va recontacta[1873], Securitatea pierzând astfel un canal de intoxicare informativă care i se dovedise foarte productiv. De aceea, s-a decis să caute intensifice supravegherea familiei sale, Direcția a II-a concepând un plan care prevedea încadrarea familiei cu diferiți informatori, introducerea unui agent în clădirea unde locuia mama lui Belu și, mai ales, crearea unui canal de corespondență între rudele din țară și agentul de la Viena, prin care acesta din urmă să fie supravegheat[1874].

Chiar dacă ponderea lui Florea Ardeleanu în acțiunile informative ale lui Gelu Belu a scăzut treptat, importanța lui "Viorel" pentru contraspionajul românesc nu s-a diminuat, rămânând unul dintre cei mai percutanți agenți infiltrați de Securitate în emigrația de la Viena, în ciuda faptului că timpul petrecut de acesta dincolo de Cortina de Fier erau unu extrem de limitat. Abil în discuții și cu o remarcabilă putere de convingere și de adaptare, Ardeleanu nu lucrase numai cu Gelu Belu și foștii săi colaboratori, ci stabilise contacte și cu Rudolf Piepersteiner, care lucra pentru serviciile secrete israeliene. Evreu de origine poloneză, acesta se ocupa cu scotea clandestină de persoane din România și, în paralel, mijlocea și transmiterea de corespondență pe canale diplomatice, precum și cu diferiți cetățeni maghiari care erau călăuze pentru diferite rețele

transfrontaliere[1875]. Datorită agentului "Viorel", Securitatea de la București a aflat rând pe rând despre toate aceste subiecte, controlându-le, dezinformându-le sau anihilându-le.

În paralel cu acțiunile informative din exil și, mai ales, din țară, Gelu Belu și-a concentrat eforturile pe scoaterea contracost de persoane din RPR, direcție care avea drept să prevaleze asupra celui alt palier și, din a doua parte a lui 1959, să-l înlocuiască cu totul. După reușita aducerii în occident a lui Traian Demu, agentul de la Viena, împreună cu Gigi Saramet, s-au decis să o abordeze pe Nell Ieșeanu din București pentru găsirea unor doritori să plece clandestin din țară și care își pot plăti ieșirea. Scrisoarea este foarte explicită în legătură cu privire la pașii de urmat, femeia fiind asigurată că, după câteva reușite, va fi la rândul său scoasă din țară. Totodată, i se recomandă să conteze pe Florea Ardeleanu și să lucreze cu precauție sau, în cuvintele lui Belu, "încredere dumnezeiască, tăcere totală" [1876]. Scrisoarea a fost trimisă prin Florea Ardeleanu, însă nu a avut niciun efect, căci, imediat cum a ajuns la Turnu-Severin, marinarul a predat-o Securității care a decis să nu lase acțiunea să se dezvolte. Ceea ce nu știa însă niciunul dintre cei trei implicați era Nell Ieșeanu fusese deja recrutată de Securitate, ceea ce însemna că atât co-coordonatorul lucrării, cât și curierul și destinatarul erau agenții puterii de la București. Astfel, această întreagă operațiune a lui Gelu Belu nu reprezenta altceva decât încă o dovadă a puterii și a controlului pe care le avea Securitatea, chiar și de la sute de kilometri distanță. Dar nu a fost de altfel singura tentativă de acest fel a agent de la Viena. Cum încă din 1957 Belu a început să nu-i mai solicite lui Florea Ardeleanu informații din țară, motivul fiind dat de imposibilitatea vânzării lor către serviciile secrete occidentale, discuțiile dintre cei doi s-au reorientat spre scoaterea contracost de persoane din RPR[1877]. Fostul ofițer i-a comunicat marinarului că ar exista o potențială filieră prin intermediul unui evreu pe nume Iosif Binder, dar nu i-a oferit mai multe detalii. Afacerea se pare că a trenat destul de mult, însă chiar și în 1960 încă mai existau perspective să se materializeze (ceea ce nu s-a mai petrecut), Belu spunându-i la un moment dat lui Ardeleanu că "dacă vom reuși să scoatem aceste persoane din țară, 2-3 ani putem să ne odihnim" [1878].

4.3. Ultima încercare. Acțiunea Dumitra Georgean

În timp ce Saramet făcea drumuri "clandestine" în România cu supervizarea Securității, iar Belu trimitea corespondență camuflată unor informatori plâsmuiți de aceeași Securitate, Mihail Opran revenea la direcția de acțiune ofensivă cu care își începuse cariera în exil: construirea de rețele informative în țară prin intermediul microfilmelor și a cernelii simpatice.

Curier avea să fie o femeie de 52 de ani, Dumitra Georgean[1879], cunoscută între apropiați drept Doina, care primise aprobarea de a-și vizita fiica, Florica Gallet, aflată la Paris. Probabil că au existat contacte între Georgean și Opran în timpul sejurului în capitala franceză, ocazie cu care agentul i-a oferit o poșetă ce conținea o cutie cu sare în care erau ascunse microfilme. Însă exact înainte să se îmbarce în trenul care avea să o readucă în țară, Opran și-a făcut din nou apariția, rugând-o să preia și o valiză de la Paul Cristian Ionescu pentru mama acestuia. Este greu de afirmat dacă femeia știa că în obiectele pe care le aducea în țară se aflau pachete destinate unei activități de spionaj, cu toate că adresele descoperite ulterior într-un carnetel, și care par să corespundă cu unii dintre destinatarii acestora, ar fi un puternic indiciu că da. Cert este că Securitatea era deja informată de întreaga acțiune (sursa nefiind cunoscută), iar odată ajunsă în țară, femeia a fost arestată. În mânerul valizei au fost găsite microfilme cu instrucțiuni[1880] și alte câteva pachete cu microfilme aveau să fie descoperite în cutia cu sare din poșetă. Echivalentul din 1958 al Paulei Wentzel și al Lyei Popescu trebuia să fie așadar Teodora Ionescu, mama lui Paul Cristian Ionescu, care locuia pe Bulevardul Mărășești, nu departe de intrarea în Parcul Carol. Conform planului imaginat de Opran, doamna Ionescu urma să aibă numele de cord "Evangelie", fiind responsabilitatea sa să găsească persoane care trebuiau să primească pachetele cu microfilme din mânerul valizei.

Din analiza grupurilor de pelicule, a rezultat că acestea conțineau trei tipuri de informații. Așa cum era de așteptat, exista un set de instrucțiuni cu privire la tipurile de informații ce trebuiau strânse pentru a fi ulterior comunicate la Paris. Datele vizate acopereau practic orice aspect al societății românești din 1958 și, numai pentru culegerea lor, ar fi fost nevoie de un serviciu cu zeci de oameni care să lucreze exclusiv la așa ceva, nicidecum câteva persoane în vârstă și cu o situație materială îndoielnică (fiind vorba de membri ai vechii societăți românești care suferiseră din plin măsurile represive ale autorităților comuniste) și cu un timp liber limitat. Mihail Opran cerea informații generale despre viața în RPR, biografii ale membrilor nomenclaturii comuniste, date militare (fabrici și depozite de armament, dispunerea și capacitatea unităților militare, situația școlilor militare, cifrurile secrete utilizate (!), fortificațiile existente în țară), aeronautice (gradul de ocupare a aeroporturilor, tipuri de avioane, armament, personal, schițe cu dispozitive de apărare antiaeriană și cu radarele în funcțiune); marină (tipuri de nave, armament disponibil, numărul de trupe), forțele Ministerului Afacerilor Interne, grăniceri, servicii de informații, industriale, transporturi fluviale și maritime, despre sistemul de învățământ, cel de sănătate, cel juridic, din economie, administrație, precum și despre mișcarea de rezistență din munți ori starea partidelor istorice. Comunicarea acestora urma să se facă prin corespondență cifrată și scrisă cu cerneală simpatice, iar în acest sens existau instrucțiuni cu privire la modul de cifrare, prepararea cernelii, dar și realizarea unui microfilm[1881].

A doua categorie de microfilme din fiecare pachet, care, de altfel, era și cea mai consistentă, o constituia o așa-zisă sinteză asupra "posibilităților de eliberare ale României" [1882]. În acele pelicule era înscrisă o serie de detalii istorice, în special despre al Doilea Război Mondial, dar și unele referitoare la situația politică postbelică, inclusiv despre situația exilului românesc și, poate surprinzător, o descriere a activității SIMRE (numit însă SRRI, fără a se explica acronimul). Lungul text este o împletire de episoade reale, afirmații neîntemeiate sau chiar incorecte de-a dreptul și unele speculații personale, marcând pentru prima dată una dintre ideile care aveau să domine discursul lui Opran din anii următori: catolicii ar fi reprezentat un pericol pentru societatea românească, iar loialitatea clerului greco-catolic ar fi fost sub semnul întrebării. Din acele pelicule, se poate înțelege că fostul ofițer era dominat de obsesia că maghiarii ar urmări dezmembrarea României și că ar fi existat o acțiune antiromânească coordonată de către Vatican și implementată de ierarhia catolică[1883]. Scopul final ar fi fost ca Transilvania să revină Ungariei sau chiar să fie inclusă într-un nou imperiu austro-ungar ce avea să fie creat. De aceea, Opran considera că trebuie dusă o acțiune de propagandă în occident de către cei din exil și una informativă în interiorul României, afirmând că este singurul mod de luptă atât împotriva regimului comunist de la București, cât și contra pericolelor externe[1884], motiv pentru care apela la destinatarii pachetelor.

Ultima parte a peliculelor o constituia corespondența personalizată către fiecare dintre cei ce urmau să primească microfilmele. Scrisoarea arăta fragilitatea demersului lui Opran, oamenii pe care îi contacta fiind persoane pe care nu le cunoștea direct, ci prin intermediar, astfel plasarea încrederii unei asemenea acțiune era un pariu și mai riscant, iar natura și cantitatea informațiilor solicitate ridică unele semne de întrebare asupra realismului cu care fostul comandor se raporta la operațiune. Spre exemplu, pachetul A trebuia să ajungă în mâinile lui Radu Iliescu, un fost căpitan de cavalerie, recomandat de una dintre cunoștințele lui Opran

(probabil ofițerul francez Maurice Manjan), despre care nici nu știa exact unde locuiește, indicându-i doamnei Ionescu două posibile adrese: una pe Știrbey Vodă, la câteva case mai jos de biserica "Cuibul cu barză", iar alta pe strada Popa Tatu, nu departe de Piața Matache[1885]. În scrisoarea care îi era adresată, Mihail Opran îi scria:

Stimate Domnule Căpitan,

Nu am avut ocazia să ne cunoaștem însă am avut ocazia să aud fiind aci în străinătate, vorbindu-se de dumneata: ca luptător și ofițer ai toată stima și considerația unui camarad, mai bătrân, tot luptător (poate mai puțin în pericol) și ofițer.

Motivele care mă determină să vă scriu sunt multiple și anume:

1. Căpitanul francez Maurice MANGIN vrea să aibă vești dela Dumneata.
2. Trimit anexat o serie de chestiuni pe care, te rog, să le studiezi singur sau cu alții cu care ești în legătură spre a realiza ceia ce va propus. Din nou vă rog insistent, pentru neam, ca sub niciun motiv să nu provocați vre-o revoluție - cunosc chestiunile perfect și sunt unul dintre primii care m-am izbit cu capul de toți pereții, având încredere totală în acei care spunea că sunt corecție pentru lupta de eliberare.
3. Știu că ești prieten cu Gigi (Gigi Saramet - n.m.) fără să caut să-l ponegrec, interziceți să mai vină în țară; este prea cunoscut de securitate cu care a conlucrat în 1950 apoi, proverbul românesc, "ulciorul nu merge de multe ori la apă", odată prins, sunteți cu toții în pericol căci, pentru a scăpa, va proceda ca în 1950, va conlucra cu securitatea (repet, nu vreau să denigrez, sunt fapte petrecute - recenta sa comportare a probat că pentru bani este capabil să facă orice).
4. Comunici, te rog, scrisorile și informațiile la Colonel Gogu (nu-i cunosc adresa)
5. Vă rog, ca toate informațiile să le trimiteți la greco catolici (și cari de drept erau pentru SRRI) să le comunicați și mie.
6. Corespondența se trimite:

1. Cifrat potrivit cifrului anexat prin radio sau corespondență - prin legătura Gigi - specificându-se că este pentru mine venită dela legăturile mele persoanele (se transmit numai lucruri foarte urgente - nu am garanția că va merge).

2. Prin persoane ce vin în străinătate și cari, camuflate în diverse obiecte, pot scoate cantitate de microfilme conținând texte clare sau cifrate (pentru informațiile cari pot divulga pe informatori: microfilmele în țuică, alcool sau vin, nu suferă nimic).

Persoanele ce vin pot lua legătura cu mine [...] Numai corespondența, chiar din țară, sub forma de cărți poștale ilustrate data zilei, anunțând plecarea curier; semnata Getta (prin Gigi [...]); semnată Ioana - vine la Paris [...]

Când voi avea posibilități personale ce vin aci, vă voi anunța eu.

Ulterior, voi face filiera mea pe care am avut-o însă au furat-o greco-catolicii.

7. Nu se comunică nimic greco catolicilor (sau lui Gigi) asupra comunicărilor și intervențiilor mele - astfel nu vor produce scandaluri cari n-ar putea decât să strice lupta și așa destul de compromisă.

În speranța că mă veți asculta și satisface, primiți sincerile mele mulțumiri și salutări. Noroc.

M. Opran[1886]

Al doilea pachet (B) trebuia să ajungă la fostul comandor de aviație Vasile Negrei[1887], căruia îi mărturisise în scrisoare individuală că ar fi încercat să-l contacteze și în 1957, dar tentativa ar fi eșuat din cauza unei trădări, lăsând să se înțeleagă că vinovat ar fi fost același Gigi Saramet, dar căruia nu-i purta ranchiună. La fel ca Iliescu, Negrei era sfătuit să nu pornească nicio acțiune directă, ci, potrivit lui Opran, să organizeze comandamente de luptă clandestine, pregătite de acțiune, și, în același timp, să păstreze legătura cu greco-catolicii care ar fi plătit pentru întreaga operațiune (?). Totodată, i se cerea să identifice foști combatanți de pe frontul de est pe care s-ar putea baza în cazul unor acțiuni concrete și, până atunci, să strângă informații pe care să le trimită cifrat la Paris.

Pachetele C și D erau destinate unor medici, unul dintre ei fiind un anume Mircea Cardoș care locuia pe strada Traian din capitală. Bineînțeles, niciunul dintre aceștia nu a primit microfilmele, ceea ce i-a salvat de o certă arestare. Documentele menționează însă un bărbat pe nume Gheorghe Berciu care ar fi trebuit racolat în această rețea secretă și care avea însă să fie reținut, dar nu există nicio fișă matricolă penală pe numele și, în afară de o pasageră menționează[1888], nici nu a fost identificat documente care să ateste anchetarea și încarcerarea sa. Singura victimă certă a acțiunii eșuate din fașă a fost, bineînțeles, Dumitra Georgean, curierul folosit de Opran. Arestată la 2 august 1958, exact când revenea în țară, a fost condamnată la muncă silnică pe viață pentru "trădare și spionaj", trecând prin închisorile Jilava, Miercurea Ciuc și Văcărești, de unde a fost eliberată, în urma unei grațieri, la 15 ianuarie 1963[1889].

Poate fi numai speculat ce anume a condus la deconspirare și căderea rețelei, încă dinainte de a se înființa propriu-zis. Cum anihilarea s-a făcut din fașă, cel mai probabil Securitatea fusese deja informată de demersul lui Opran, așa că principala supoziție (dar neconfirmată până în prezent) poate fi Gigi Saramet, care se pare că încă își onora angajamentul din postura de agentul "Ion". Dintr-o postură aflată "poate în mai puțin pericol", după cum chiar el afirma, Mihail Opran încă mai visa la acțiuni de spionaj cu cerneală simpatică, microfilme și mesaje cifrate. De la primele sale acțiuni informative din exil trecuseră însă aproape zece ani, iar vremurile se schimbaseră radical: status-quo-ul internațional nu părea că se va modifica prea curând, regimul comunist de la București se consolidase și Securitatea era o forță incomparabil mai puternică decât în primii ani ai Războiului Rece. Iar în același timp, structurile secrete ale exilului se destrămaseră și, în curând, avea să vină și rândul și serviciului privat fondat de Opran.

Cu Saramet aflat încă în misiune în țară și cu celelalte operațiuni eșuate, unele dintre ele, așa cum a fost cel al Dumitrei Georgean, în mod tragic, tensiunile dintre Mihail Opran și Gelu Belu s-au acutizat. Serviciul privat al foștilor membri SIMRE nu izbutea să obțină prea multe date din țară, iar puținele informații primite de către Gelu Belu de la sursele sale din RPR au fost refuzate de către serviciile occidentale care refuzau să plătească pentru materiale considerate suspecte[1890]. Neavând ce să vândă lui Rossignol și lui Leiserohn, Opran și Belu se vedeau într-o situație financiară din ce în ce mai precară. Lipsurile se pare că îl afectau în special pe fostul șef SIMRE, căci Gelu Belu, în primăvara lui 1959, se lauda într-unul dintre mesajele trimise lui Sima Marin că ar putea să-l remunereze și pe fratele acestuia dacă acceptă să intre în jocul informativ secret.

Indiferent care a fost motivul real al tensiunilor dintre Opran și Belu, la finalul lui 1958 între ei a survenit o ruptură definitivă, fiecare dintre cei doi foști ofițeri români alegând să-și continue activitatea pe cont propriu. Cum Saramet se afla încă de cealaltă parte a Cortinei de Fier, el nu a fost implicat în această dispută și, așadar, nu a jucat un rol în dezintegrarea serviciului, dovadă fiind faptul că în ani următori avea să păstreze legăturile atât cu agentul de la Viena, cât și cu cel de la Paris. În cazul lui Gelu Belu, rămas pe un teren mișcător, atât din punct de vedere financiar, cât și al statului său de rezident în Austria, rezolvarea a venit ca o consecință a unui eveniment neașteptat. În martie 1959, așadar la puțin timp după despărțirea de Opran, a fost

chemat la o întâlnire cu șefii serviciului de informații austriac[1891]. Aceștia încercau să afle ce s-a întâmplat cu Traian Puiu, unul dintre liderii legionari din spațiul german, care tocmai fusese răpit de Securitate și adus în țară, unde era supus interogatoriilor. O asemenea lovitură îndrăznească a puterii de la București produsese un șoc în rândul emigrației românești și, cum avusese loc pe teritoriul austriac, reprezenta o înfrângere a contraspionajului de la Viena. De aceea, în lunile următoare, Gelu Belu a lucrat pentru serviciile secrete austriece, iar în contrapartidă, i s-a deschis procedura de primire a cetățeniei austriece și, mai mult de atât, se pare că i-ar fi mijlocit și lui Saramet o colaborare cu structurile informative pentru care lucra. Totuși, avea să fie ultima sa conlucrare cu lumea spionajului din occident, Belu dedicându-se vieții civile: a preluat conducerea unui atelier mecanic moștenit de la Zotter, probabil fostul său partener sau superior în munca informativă și care cedase între timp[1892], însă afacerea avea sușuri și coborâșuri. De asemenea, în 1961 s-a căsătorit cu o austriacă și în curând aveau să i se nască cei doi copii[1893] (Christian și Elisabeth[1894]). Un lucru rămăsese însă neschimbat: legătura sa cu Florea Ardeleanu, care continua să sosească periodic la Viena și chiar dacă nu-i mai furniza informații ascunse în țigări ori nasturi și nici nu-i mai scotea persoane în mod clandestin din RPR, tot îi mai aducea țuică și brânză și îi alina dorul de țară. Și, fără să bănuiască, îl și ținea sub supravegherea Securității. Ba chiar, la un moment dat, când atelierul mergea foarte prost, l-a și împrumutat cu bani, sumă care, cel mai probabil, provenea din fondurile Securității și pe care Belu nu a mai izbutit niciodată să o dea înapoi, păgubind astfel fără să vrea visteria puterii comuniste[1895].

Nici pentru Gigi Saramet lucrurile nu au fost foarte ușoare. Colaborarea sa cu serviciile austriece - dacă într-adevăr a existat - a fost una de scurtă durată, iar spre sfârșitul lui 1959 relua o colaborare susținută cu Mihail Opran, fără a se cunoaște detaliile acestei legături. Probabil că, într-un fel sau altul, era vorba tot despre acțiuni informative, căci în 1960-1961 locuia în Italia și călătorea foarte mult[1896], dar și purta o amplă corespondență cu fostul său șef de la Paris cu care se întâlnea o dată la câteva luni la Cannes ori Nisa[1897]. Însă drumul lui Gigi Saramet în lumea spionajului avea să se apropie de sfârșit, părăsind astfel colaborarea cu Opran.

Activitatea informativă a exilului românesc din prima parte a Războiului Rece este, fără îndoială, sinonimă cu Mihail Opran. Spionajul ajunsese nu doar o profesie sau un stil de viață, ci chiar viața sa în sine, fostul comandor fiind, așa cum descria Securitatea, "dispus să facă orice sacrificii pentru a-și atinge țelurile" [1898]. Chiar dacă fusese părăsit de majoritatea colaboratorilor săi, având ușile închise din partea foștilor săi prieteni din cadrul serviciilor secrete occidentale și cu atâtea acțiuni în țară care s-au sfârșit cu arestări, condamnări ce-au însumat sute de ani de detenție și execuții în Valea Piersicilor de la Fortul 13 Jilava, Opran își continua activitatea chiar și după dezintegrarea structurii sale private.

Odată terminată legătura cu Gelu Belu, fostul șef al SIMRE s-a văzut nevoit să-și concentreze atenția pe activitatea la Paris și pe legăturile pe care le putea coordona în mod direct. Își reconstruise o pseudo-celulă informațională în care se baza pe Ioan Dragu și pe Zefir Bălțeanu, un fost locotenent de aviație, pe care l-a adus din RFG și îl plătea din fonduri proprii[1899]. Păstrase o legătură apropiată și cu Adrian Chintescu, unul dintre foștii săi colaboratori care, în 1960, era agent al DST-ului francez pentru sectorul românesc[1900], prin intermediul căruia obținea unele informații utile. Dispunea totodată de patru marinari români care lucrau vase franceze (nu este exclus să fi fost dinadins plasați de Opran) care călătoreau în toată lumea și îi aduceau informații de la români aflați în diferite zone ale emigrației. Centralizarea datelor revenea în sarcina lui Ioan Dragu care, totodată, se ocupa și cu abordarea informativă a românilor care soseau temporal la Paris, așa cum a fost cazul lui George Georgescu, contactat la hotelul Bristol din Paris, la 27 iunie 1959[1901], muzicianul refuzând însă orice discuție cu acesta[1902]. Nu era însă singurul canal de obținere a unor date ce vizau RPR-ul, căci, potrivit Securității, Opran primea, prin corespondență, știri și de la Marcel Silvestru Schmidt[1903] de la Radio Europa Liberă[1904] și care, la rândul său, le obținea de la colonelul Dumitru Ionescu sau de la alți exilați români[1905]. Tot de la München, fostul lider SIMRE recepționa noutăți și de la Aurel Popescu, ajutat de Sanda Stătescu[1906]. Toate aceste informații erau, în cele din urmă, furnizate structurilor NATO, însă nu direct de Opran, ci printr-un intermediar necunoscut, care îl și remunera[1907].

Astfel că nu era de mirare că, așa cum spionajul reprezenta pentru Opran o obsesie, așa și el constituia pentru Securitate tot o preocupare constantă. Ofițerii de la București ajunseseră să vadă în orice activitate a sa o acțiune secretă, orice întâlnire amicală era interpretată drept o întrevedere conspirativă și orice discuție trebuia să fie, bineînțeles, o "exploatare informativă". Chiar dacă, nu de puține ori, Securitatea era corectă în analizarea intențiilor lui Opran, se ajungea însă și la situații hilare. Fostul lider SIMRE era semnalat că în noaptea de 8/9 noiembrie 1959 organizase o ședință la locuința sa la care participaseră Naghirneac, Paul Cristian Ionescu, Holoban, Wagner și un anume Mișu, rămas neidentificat. Potrivit informatorului aflat în cercul de apropiați ai lui Opran[1908], stolurile de la geamuri fuseseră trase complet și bărbații au plecat abia de dimineață de la locuința din cartierul parizian Ternes, astfel că Securitatea a considerat respectivul moment drept punctul de plecare al unei noi organizări informative. Cum ofițerii de contraspionaj poate că nu aveau vreo înclinație religioasă, au scăpat inițial din vedere (aveau totuși să-și dea seama ulterior) că pe 8 noiembrie, în calendarul creștin-ortodox, este sărbătoarea Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil, iar reuniunea era de fapt petrecerea de onomastica lui Opran. În realitate, cei șase bărbați au făcut un chef monstru, la care, poate, după multe sticle, s-au discutat și aspecte politice din țară ori din emigrație, dar nicidecum ca între spioni, ci ca la o întâlnire a unor exilați care uită pentru câteva momente de dorul de țară.

Totuși, dincolo de derizoriul unui episod singular, Securitatea avea motive întemeiate să-l considere în continuare pe Opran drept un agent activ în domeniul informativ din emigrație. Cu câteva săptămâni înainte de petrecerea de pomină de la locuința sa, fostul șef SIMRE primea vizita lui Ion Emilian, redactorul publicației Stindardul și una dintre cele mai active voci anticomuniste din spațiul german, cu care a purtat numeroase discuții[1909] și cu care avea să rămână într-o strânsă colaborare. În decembrie 1959, se întâlnea la locuința sa cu Ion Iliu și Vasile Zăpârțan, întrevederea având loc cu obloanele trase și cu telefonul scos din priză[1910], ceea ce sugerează că cei trei erau conștienți că este posibil să fie sub urmărirea unor servicii de informații. De asemenea, purta o constantă legătură telefonică cu Iani Popa, fostul său colaborator, stabilit de câțiva ani la München, și era semnalat că încă era în relații apropiate cu Ioan Dragu[1911] și cu Ilie Rada[1912]. În paralel, Mihail Opran rămăsese la fel de activ în rândul emigrației românești de la Paris, cu toate că imaginea sa în rândul exilaților începuse să se deterioreze ajungând să fie ostracizat și evitat de majoritatea comunității, motivele exacte fiind încă unul din multele mistere care i-au definit destinul. Spre exemplu, când la Paris și-a făcut apariția un tânăr român venit din Italia, Opran s-a ocupat personal de sprijinirea sa prin acordarea unui stipendiu din partea CAROMAN-ului și prin traducerea unor acte necesare la Prefectura de Poliție[1913] pentru legalizarea statului său de refugiat, încercând în schimb să obțină informații din țară și să-l țină oarecum pe noul venit în apropierea sa.

Chiar dacă nu voia să accepte, cariera de spion a lui Opran începea să apună, iar acest lucru se răsfângea și asupra vieții sale personale. În primul rând, sub aspect financiar, căci erau departe vremurile când fondurile

unei structuri informative ca SIMRE se aflau în mâinile sale și putea dispune, după bunul plac, de zeci de mii de franci francezi. Cum relația sa cu serviciile secrete franco-americane încetase și inițiativa sa privată eșuase lamentabil, Opran s-a trezit lipsit de orice venituri, astfel că a trebuit să lucreze alături de frațele său la atelierul de pile-etalon al lui Renne Bruneau[1914]. Pregătirea sa militară și de spion nu avea nicio aplicabilitate tehnică, astfel că lui Mihai Opran i-au revenit sarcinile logistice, el fiind cel care făcea achizițiile de materie primă, răspundea de comenzi și efectua livrările. Situația era cu atât mai anevoioasă cu cât relațiile dintre frații Opran se răciseră dramatic, cei doi ajungând nici să nu-și mai vorbească, însă amândoi lucrau cu conștiințiozitate, struniți de Renne Bruneau, din vorbele căreia nu ieșea niciunul. Iar afacerea prospera și probabil că profitul ar fi fost și mai consistent dacă Mihail Opran nu ar fi folosit resursele firmei pentru aceleași acțiuni informative. Când era nevoie de discuții urgente cu alți români din exil, în special cu Iani Popa de la München, fostul șef SIMRE folosea telefon din atelierul lui Bruneau, ceea ce nu doar că împiedica buna funcționare a atelierului, ci și producea facturi uriașe, situație care antrena reproșuri puternice din partea soției sale[1915].

5. Destine post-spionaj

La o primă vedere, s-ar putea crede că povestea de spionaj începută la Paris, la sfârșitul anilor 40, și consfințită în apartamentul generalului Petrescu, în ianuarie 1950, s-a încheiat odată cu moartea subită a lui Dumitru Neferu în toamna lui 1957. Sau cu dezagregarea structurii private a lui Mihail Opran și Gelu Belu, petrecută după nici doi ani de funcționare a celulei informative. Ori cu ieșirea din scenă a fostului șef al rezidenței din Viena ori cu adaptarea la treburile casnice a fostului comandor de la Paris.

Umbra spionajului și a acțiunilor în care au fost implicați nu avea însă să se stingă aproape niciodată. Destinul fiecărei persoane implicate avea să fie marcat de acele experiențe pe care nu le puteau, pur și simplu, lăsa într-un trecut de care să se despartă.

5.1. La masă cu dușmanul: contactările foștilor agenți din exil

Mai ales după 1960, Securitatea avea inițiativa de acțiune în raport cu foștii săi inamici de pe frontul secret al Războiului Rece. Structurile informative ale emigrației se destrămaseră, în timp ce puterea de la București se consolidase. Iar acum contraspiionajul comunist urma să se îndrepte spre foștii săi oponenți.

5.1.1. Mihail Opran. Ultimul mohican

Trecuseră 15 ani de când părăsise clandestin România la bordul unui avion supraîncărcat pilotat de Ion Profir, târându-se spre țărmul turcesc al Mării Negre sub pericolul permanent de a fi reperat și doborât de avioanele de vânătoare. Se împliniseră 13 ani de când înființase SIMRE-ul, recrutase foști militari ai Armatei Regale Române ajunși în exil și se folosise de afecțiunea unor femei rămase în țară pentru a construi rețele informative, acțiuni care, în mare parte, s-au transformat în înfrângeri grave, unele chiar cu rezultate tragice. Și, în plus, se scurseseră patru ani de când ultima structură secretă pe care a condus-o eșuase lamentabil. "Totuși, de <<mania>> sa informativă, intrată în sânge, nu se poate lăsa", se semnala într-o informare a rezidenței din Paris a Securității către centrala din București[1916]. "Mereu cu secrete, cu atitudini misterioase, în toate momentele libere cu aceiași <<oameni>> cărora le plătește regulat băutura pentru simpla plăcere de a auzi că i se mai spune <<domnule comandor>>" [1917]. Oricât de malițioasă era nota, avea totuși o parte de adevăr: Mihail Opran nu ar fi putut trăi altfel decât ca om al activității informative.

De aceea, în 1962, fostul comandor încearcă din nou să pună bazele unui serviciu de informații, alături de Paul Cristian Ionescu, Ilie Rada, ambii locuind în Paris, și Pamfil Șeicar din Madrid[1918]. Cei patru urmau să constituie conducerea structurii, urmând ca agenți propriu-ziși să fie Eugen Botez Șter, un ofițer de marină fugit din țară în 1959, Marin Stancuna, un croitor din Dăbuleni, care a trecut granița iugoslavă tot în 1959, și Mihai Vrabie[1919], un student bănățean fugit din țară în 1950 și care, în exil, ar fi dobândit experiență în colaborarea cu serviciile secrete iugoslave și americane. Obiectivele exacte ale structurii nu sunt cunoscute, dar poate fi speculată o organizare similară cu cea a serviciilor pe care Opran le-a mai condus. Astfel, ar fi trebuit să existe un palier informativ care viza obținerea de date din țară, și, totodată, urma să funcționeze și un sector de contraspiionaj, care viza identificarea agenților Securității infiltrați în emigrația românească. La acestea se adăugă încă o direcție de activitate ce consta în scoaterea clandestină, contra cost, a unor persoane din țară[1920].

Nici despre activitatea structurii nu au fost identificate date concrete, singurele informații fiind, bineînțeles, legate de Mihail Opran, creierul și motorul grupului. Acesta continua să abordeze pe românii care soseau - în număr din ce în ce mai consistent pe fondul ameliorării relațiilor româno-franceze - la Paris, pentru a "stoarce" orice fel de date utile în munca sa. Inclusiv pe criticul literar Tudor Vianu l-a contactat în decembrie 1962[1921], dar fără a obține niciun fel de date utile. Există însă și o nouă cale de acțiune: utilizarea cetățenilor occidentali care efectuau concedii în România sau care își vizitau rudele rămase în țară. În primăvara lui 1962, era semnalat că, împreună cu Ioan Iliu și Preda Bunescu, ar fi pregătit instructajul pentru o nemțoaică ce tocmai obținuse aprobarea unui sejur în România[1922]. Mai mult de atât, un an mai târziu contacta sistematic agențiile de turism din Franța pentru a obține liste cu clienții care și-au făcut concediul în RPR pentru a-i aborda ulterior și a le cere informații despre cele văzute în țară[1923]. Totodată, efectua călătorii la Milano, la Salzburg, la München, unde are întâlniri constante cu Iani Popa, Ion Emilian, Ioan Iliu sau Vasile Zăpârțan, acesta din urmă întorcându-i de mai multe ori vizita, mai ales că, se pare, o colaborare strânsă între cei doi, explicată la fel de malițios de Securitate ca fiind motivată de imaginea lor de "salvatorii neamului" [1924].

Dar dacă SIMRE-ul lui Opran s-a încheiat în 1952 ca urmare unor grave înfrângeri și a unor disensiuni ireconciliabile, iar serviciul său privat a eșuat în 1958 ca urmare a acțiunilor nereușite, sfârșitul noii structuri s-a înregistrat în 1963 atunci când soția lui Opran a pus piciorul în prag și l-a somat să lucreze în cadrul afacerii lor și să renunțe la spionaj. Lipsit de bani, în mijlocul unei crize familiare și cu un statut incert (fostul comandor refuzase cetățenia franceză, alegând să rămână un român exilat), Mihail Opran a revenit de la statutul de agent informativ la cel de muncitor necalificat într-un atelier, lăsând pentru o vreme notele, analizele și sintezele pentru a se dedica unor activități mai productive, ca preluarea comenzilor, realizarea cumpărăturilor zilnice și, la finalul zilei, datul cu mătura în spațiului de lucru. Acesta din urmă era obiceiul ceva mai rar, majoritatea informatorilor Securității ajunși în atelierul de peste drum locuința soților Opran fiind socați de haosul și de mizeria care domneau, sursa "Rodica" afirmând uimită că acolo este "o dezordine îngrozitoare și o învâlmășeală de cutii, borcane și aparate", iar apartamentul lor este "cât se poate de murdar și de insalubru" [1925].

Situația precară a lui Mihail Opran, atât din punct de vedere financiar, cât și moral, căci fostul comandor devenise o palidă reflecție a poziției sale de Sfântul Petru al exilului românesc din Franța, unde, pe vremea când era șeful SIMRE, avea puterea să lege și să dezlege destinele refugiaților români, ar fi trebuit să constituie terenul perfect pentru o acțiune directă a Securității. Răpirea devenise, cu siguranță, o idee perimată și inutilă,

căci Opran nu mai avea informații actuale asupra acțiunilor secrete duse de serviciile occidentale împotriva regimului de la București, însă intrarea în contact cu el și poate chiar convingerea să colaboreze într-un fel sau altul ar fi putut fi opțiuni viabile. În timp ce Securitatea se întărise, se profesionalizase și își dezvoltase rețelele, fostul comandor devenise mai sărac, mai izolat, mai lipsit de posibilități informative. Într-un cuvânt: vulnerabil. Și totuși, la începutul anilor 60, contraspionajul comunist a decis să nu riște, cel puțin pentru moment, ci doar să îl țină sub supraveghere printr-o serie de agenți precum "Traian Vasile" [1926], "Beatrice" [1927], "Frățilă Paul" [1928], "Nina Popescu" și "Georgescu Titi" [1929]. Aproape toți erau persoane din țară care, sub diferite pretexte, obțineau permisiunea de a călători în occident, unde luau contact cu Mihail Opran și alți apropiați ai săi. Din notele acestora se contura imaginea unui fost ofițer dezamăgit de realitățile vieții în exil, nemulțumit de prezența altor elemente etnice decât cei românesc în structurile de conducere de la București și dispus să lucreze, din emigrație, împotriva propagandei maghiare în privința Transilvaniei, căreia îi adăuga și un presupus sprijin pe filiera Vaticanului.

Însă niciunul dintre acești informatori nu aveau să joace un asemenea rol ca "Dobrescu", numele conspirativ al inginerului Marian Diaconescu. Legătura sa cu Mihail Opran avea să fie construită prin intermediul fratelui său, Florin Diaconescu, un fost ofițer care fugise din țară în 1948[1930] și, care, anul următor, avea să intre în contact, pentru o scurtă perioadă, cu SIMRE. Nu a lucrat direct cu comandorul de aviație, ci a colaborat punctual cu Dumitru Neferu, care l-a folosit ca om de teren în diferite câteva acțiuni de supraveghere a locuinței generalului Petrescu atunci când în apartamentul acestuia din urmă aveau loc întâlniri conspirative. Nereușind să se adapteze în Franța, Florin Diaconescu și familia sa au emigrat în Venezuela, însă, în 1961, s-au întors la Paris, unde fostul ofițer și-a deschis o prăvălie cu specific românesc. Cu acest prilej, Diaconescu îl cunoaște personal pe Opran, iar între cei doi se leagă o strânsă prietenie, fostul șef SIMRE ajungând să-l boteze pe unul dintre copiii familiei Diaconescu.

La jumătatea anilor 60, Marian Diaconescu obține aprobarea unei călătorii în Franța, pentru a-și revedea fratele, însă cum Securitatea aflase despre legătura dintre fostul lider SIMRE și proprietarul băcăniei românești, inginerul avea să devină informatorul "Dobrescu" și să joace un rol principal într-o acțiune secretă. Prima călătorie pe care a făcut în Franța pare să fi avut loc în 1965, ocazie cu care, respectând instructajul primit în prealabil, l-a cunoscut și pe Mihail Opran. Discuțiile dintre Marian Diaconescu și fostul comandor au fost, de la bun început, destul de ample: fostul comandor l-a întrebat pe inginerul venit din țară despre starea societății românești și, de asemenea, i-a povestit despre unele aspecte din comunitatea românească din occident. Mai mult, i-a vorbit pe larg despre propaganda dusă de exilații maghiari în privința Transilvaniei[1931] și despre nevoia unui răspuns concentrat, atât din țară, cât și din rândul emigranților. I-a cerut lui Marian Diaconescu să-l ajute cu procurarea unor hărți și a unor materiale documentare, în special lucrări de istorie, pe care să le folosească în articolele pe care intenționa să le publice în presa occidentală, pentru a combate discursul maghiar. Ba mai mult de atât, Opran lasă de înțeles că i-ar prinde bine să i se mijlocească legătura cu diferite persoane cu poziții importante la București pentru a primi sprijin în acțiunile sale de propagandă.

Acesta pare să fie momentul în care Securitatea consideră că ar putea fi găsit un numitor comun cu care să-l aducă la aceeași masă pe Mihail Opran. Prin urmare, fostul șef SIMRE i se încheie la 29 august 1966 dosarul de urmărire (în care era "obiectivul Șerban" [1932]), devenind, în schimb, "obiectivul Luna". De aici încolo, acțiunea de contactare va fi dusă de locotenent colonelul Mircea Aurel și de general maiorul Neagu Cosma, sub directa aprobare a lui Ion Stănescu, șeful Securității[1933]. Desfășurate între 1965 și 1968, întâlnirile dintre "Dobrescu" și Opran au fost mai degrabă un joc al peștelui pe uscat: contraspionajul comunist voia să stoarcă informații de la fostul comandor, iar acesta părea dispus să lucreze numai pe coordonatele sale și, doar, în urma unei întâlniri cu unul dintre omologii săi de la București. Chiar îi mărturisea lui "Dobrescu", în 1968, că el (Opran - n.m) înțelege să ducă o luptă națională, să-i descopere pe cei care duc activitate dușmănoasă țării, să le cunoască metodele și să sugereze măsuri de contracarare, fără să treacă de partea cealaltă, a unui informator, care dând o serie de date concrete s-ar putea ușor descoperi și în această situație rezultatul final care se urmărește s-ar putea compromite.[1934]

În tot acest timp, Marian Diaconescu se vedea nevoit să-și îndeplinească ingratul rol de mesager, fiind prins în epilogul târziu al confruntării dintre doi vechi inamici de pe frontul secret. Epilog care, în cele din urmă, avea să-și atingă zenitul la începutul toamnei lui 1968. De fapt, întregul an fusese unul plin de incertitudini pentru Opran. Gaullist convins[1935], fostul comandor fusese atât de marcat de ceea ce văzuse în mai pe străzile din Paris, încât se gândise să lase în urmă Franța și să se stabilească într-o altă țară occidentală[1936]. Numai relativa acalmie de după revolte și situația financiară din ce în ce mai nesigură în care se vedea constrâns să navigheze l-au determinat să amâne, cel puțin pentru moment, o asemenea decizie. Iar apoi venise momentul august 1968, cu invazia de la Praga și cu faimosul discurs al lui Ceaușescu de la balconul fostului Minister de Interne din Piața Palatului Regal din București. Atât din țară, cât și din occident, România părea în pericol să cunoască același destin ca al Cehoslovaciei, în care tancurile sovietice zdrobiseră tentativele de construire a unei variante naționale a regimului și, implicit, de distanțare de Moscova. Însăpăimântat că trupele Pactului de la Varșovia ar putea ocupa Bucureștiul, iar arhivele contraspionajului ar ajunge pe mâinile sovieticilor, Opran i-a comunicat lui Marian Diaconescu (aflat și el la Paris), imediat după ce a aflat de evenimentele de la Praga, să transmită ofițerului de legătură solicitarea sa de distrugere imediată a oricărui document care atesta contactul său cu Securitatea[1937]. Numai că răspunsul a fost unul cât se poate de neașteptat: fostul șef al SIMRE a fost informat că exact în acele zile se află la Paris locotenent colonelul Aurel Mircea, venit în capitala franceză pentru a-l întâlni. Așa că Mihail Opran a acceptat întâlnirea care, cu aproape două decenii în urmă, ar fi fost de neimaginat, stabilind el ora, locul și modalitatea de întrevedere.

La 1 septembrie 1968, locotenent colonelul Mircea și ofițer de la rezidența din Paris au părăsit Palatul de Bé Hague, în care funcționa Ambasada română, au trecut Sena pe vechiul pod Alma și s-au îndreptat spre Avenue Kléber, ruta zilnică a lui Opran, unde urma să ai aibă loc întâlnirea "întâmplătoare". În apropierea locului respectiv, cei doi s-au despărțit, ofițerul de rezidență luând post fix de observație pentru a vedea dacă fostul șef SIMRE vine însoțit sau se află sub supraveghere. Totul mergea conform planului: zona nu părea să fie sub filaj, iar la 17:30, Aurel Mircea și agentul "Dobrescu" s-au intersectat în dreptul unui chioșc ziare. Iar apoi au așteptat.

În același timp, fostul comandor pășea ca în fiecare zi pe același trotuar de pe Avenue Kléber, fără ca cineva care l-ar fi urmărit să bănuiască ceva. Iar la ora 18 fix, ajungea în dreptul tonetei și, după câteva cuvinte și o scurtă strângere de mână, cei trei bărbați au intrat într-un local din apropiere. Imposibil tocmai se petrecuse într-un mod cât se poate de banal.

De la bun început, Mihail Opran i-a spus lui Aurel Mircea că nu vrea să fie agent al Bucureștiului, ci doar vrea să dea țării în care s-a născut ajutor în problema emigrației maghiare și că nu înțelege de ce au fost nevoie de trei ani ca să aibă loc această întâlnire. Pentru a preveni orice acuzații sau reproșuri, s-a grăbit să spună că toată

activitate sa din ultimii ani nu ar fi fost, de fapt, împotriva regimului, ci contra acțiunilor iredentiste maghiare, venite pe o presupusă filieră catolică. Când cei doi reprezentanți ai Securității i-au cerut nume concrete despre care ar putea da relații în acele privințe, fostul comandor s-a eschivat, relatând numai generalități. După alte discuții pe marginea ultimelor evenimente din Cehoslovacia, Mihail Opran, Aurel Mircea și Marian Diaconescu s-au despărțit, rămânând să se revadă peste trei zile. A fost numai o întâlnire de tatonare, în care vechi inamici s-au văzut pentru prima dată, s-au cercetat și s-au testat reciproc. Între timp, ofițerul de la rezidență avusese timp să verifice dacă Mihail Opran s-a aflat sau nu sub filajul serviciilor secrete franceze, ajungând la concluzia cea mai probabilă că venise strict pe cont propriu[1938].

A doua întâlnire s-a petrecut la 4 septembrie 1968, când, la ora 20, aceiași trei bărbați s-au văzut la o aceeași cafenea din Paris. Mihail Opran a cerut din capul locului ca legătura cu locotenent colonelul Mircea să fie bine legendată, ca francezii să nu afle despre ea, căci altfel ar putea avea repercusiuni foarte neplăcute asupra sa, mai ales că avea statutul de refugiat. De asemenea, era indignat de faptul că Securitatea își folosea resursele pentru a supraveghea emigranții români neimportanți și, în viziunea sa, nu se ocupă de străinii aflați în poziții cheie, precum unele persoane de origine evreiască, ori de cei din ierarhia catolică. A fost, din nou, un alt dialog al surzilor: Mircea cerea nume și fapte concrete, iar Opran spunea că importantă este contracararea vocilor din minoritățile naționale din țară și a emigrațiilor străine care susțin revendicări teritoriale împotriva României[1939]. Frustrat probabil de imposibilitatea de a se ajunge la vreun rezultat concret, ofițerul de la București i-a cerut lui Opran un material scris, iar apoi cei trei s-au despărțit. Nici această întâlnire nu dusesse nicăieri, iar șederea lui Mircea la Paris se apropia de final.

Nu mai că două zile mai târziu, când Marian Diaconescu s-a prezentat la ambasada română pentru formalitățile de prelungire a vizei, ar fi adus cu el și fotocopia unei note pe care ar fi redactat-o Opran[1940]. Ce anume conținea aceasta (dacă informația din raportul lui Aurel Mircea este, totuși, adevărată) nu este cunoscut, deoarece documentul (și nici măcar vre-o transcriere, chiar și parțială, a sa) nu a fost păstrat în dosarele lui Mihail Opran[1941]. În acest context neclar are loc, la 7 septembrie, ultima întrevedere între fostul șef SIMRE și ofițerul de la București. A fost primul și, probabil, singurul dialog cu măcar o parte din cărți pe masă, Opran motivându-și deschiderea neașteptată prin faptul că se simțea bine interacționând din nou cu cineva ca el, din domeniul informativ. Chiar dacă din discuție răbufneau resentimentele față de francezi, fostul șef SIMRE a evitat totuși să intre în detalii și să povestească despre activitatea sa din primii ani ai exilului. A ținut însă se laude cu cifrul pe care l-a construit alături de Mihail Țanțu, în 1949, și cu faptul că Rada Ilie ar fi scăpat din țară, în 1953, numai grație instructorul pe care el i-l făcuse înainte de plecarea în misiune[1942]. Mihail Opran căuta să dea tuturor acțiunilor din trecut o nuanță strict patriotică și non-ideologică. Când discuția s-a aprins atunci când a venit vorba de sentimentele patriotice, lui Opran i-au dat lacrimile, spunând că poate și-ar fi dorit să mai revină în țară, dar este imposibil, deoarece ar da ochii cu cei care au făcut închisoare din cauza sa. Undeva înspre miezul nopții, fostul șef al SIMRE a lăsat să se înțeleagă că acceptă să ofere informații, alegându-și numele conspirativ de "Laura" și stabilind ca acestea să fie transmise prin agentul "Dobrescu" sau prin fratele său. În schimb al acestora, urma să fie remunerat, iar plata trebuia legendată prin contracte false cu firma sa și a lui Renée Bruneau, fie prin intermediul unor cetățeni germani sau austrieci. Opran a încercat să pluseze, solicitând și mijlocirea pentru plecarea din țară a două-trei persoane, fără a le numi. Însă era evident despre cine era vorba: Lya Popescu și cei doi băieți ai săi, pentru care fostul comandor nutrea, în continuare, o afecțiune aparte. La rândul său, locotenent colonelul Mircea a ocolit răspunsul, sugerând că acest detaliu ar putea fi rezolvat mai târziu, fiind condiționat de bunul mers al colaborării. Spre final, s-a discutat evident și despre următoarele întâlniri: ofițerul superior de la București a propus Viena, moment în care Opran, răsând, i-a spus că speră să fie răpit, așa că nu acceptă capitala Austriei. Răspunsul fostului șef SIMRE a fost probabil o lovitură ușoară, dar bine ținută și neașteptată, mai după orele în care părea că a lăsat în urmă conflictele trecutului pentru conlucrarea viitorului. Era o referință evidentă la răpirea lui Traian Puiu de la Viena, din 1959, una dintre acțiunile cele mai îndrăznețe ale contraspionajului comunist, dar ascundea și o aluzie la soarta similară a Constanței Magoș, fosta sa colaboratoare răpită din Berlin, în urmă cu șaptesprezece ani. Dar, dincolo de toate, era însă reflecție nefardată a poziționării sale reale față de afacerea în care se găsea implicat în acele momente. Făcând o contrapropunere, Opran a sugerat o întrevedere ceva mai scurtă într-un tren care făcea legătura între Zürich și Salzburg, varianta refuzată, la rândul său, de Aurel Mircea. Așa că locul în sine a rămas nestabil, la fel, de altfel, ca însăși o nouă întâlnire.

La două ore după miezul nopții, cei trei bărbați se ridicau de la masă și părăseau cafeneaua. Înainte să se despartă, locotenent colonelul Mircea a încercat să-i dea lui Opran un plic cu 400 de dolari, ca un gest de bunăvoință și, mai ales, ca un mod de a-l îndatora, însă fostul comandor a refuzat să-l ia direct. Așa că ofițerul i l-a dat lui Marian Diaconescu, care, la rândul său, i l-a băgat lui Opran în buzunar. Apoi, s-au despărțit. Ofițerul de rang înalt avea să se întoarcă în scurt timp la București, așa că singurele reacții "la cald" consemnate au fost cele dintr-o notă a agentului "Dobrescu". Chiar a doua zi după ultima întrevedere, Mihail Opran a venit la prăvălia lui Florin Diaconescu și i-a înmănat acestuia cel puțin 300 de dolari din cei pe care îi primise cu o seară înainte[1943]. Probabil că era un fel de a-i potoli nemulțumirile prietenului său care se considera adevăratul mijlocitor al legăturii cu Securitate, acțiune din care se văzuse exclus și din care nu avusese nimic de câștigat[1944]. Iar lui Marian Diaconescu, Opran îi mărturisea că, pentru o acțiune reușită, ar fi nevoie de patru lucruri: discreție desăvârșită, acoperire totală, fonduri substanțiale și încredere deplină, lăsând să se înțeleagă că toate sunt deficitare, dar este mai ales ultimul este complet absent[1945].

Totuși, chiar intenționa Mihail Opran să colaboreze, într-un fel sau altul, cu Securitatea și, implicit, cu regimul de la București? Își schimbase fostul agent al SIMRE poziționarea față de autoritățile comuniste din țară? Într-o discuție din 1969 cu sursa "Fănuș Neagu", care se recomandase drept venind din partea vărului său Nicolae Opran, fostul lider al SIMRE i-ar destăinuit că regretă că nu a adoptat o poziție pro-comunistă, căci așa s-ar fi evitat multe greutăți[1946]. De asemenea, o bună parte din notele informative strânse de contraspionaj par să acrediteze ideea că fostul comandor rezona cu politica naționalistă a lui Ceaușescu, din primii ani de după venirea acestuia la putere. Presupunul pericolul extern la adresa României l-ar fi determinat să conlucreze cu regimul din RSR și chiar să recomande celor care veneau pentru o scurtă perioadă la Paris ca, atunci când revin în țară, să intre în structurile partidului și să sprijine consolidarea instituțiilor românești. Atât de mult pare să se fi schimbat discursul său, încât Florin Diaconescu ar fi surprins în primăvara lui 1968, în atelierul firmei lui Renée Bruneau, o discuție între Mihail Opran și Ion Emilian, în care Emilian acuzând pe conducătorii noștri din țară și Opran luându-le apărarea.

La un moment dat, Emilian l-a acuzat pe Opran că "s-a vândut Bucureștilui". Opran foarte iritat, l-a înjurat pe Emilian și l-a poftit să iasă imediat afară, spunându-i că nu permite nimănui ca atunci când el își exprimă o convingere la care a ajuns, să fie acuzat că s-a vândut.[1947]

Este aproape imposibil de stabilit adevărul, însă este curios cum la o asemenea discuție delicată a asistat - din

întâmplare - și Diaconescu, iar apoi relații dintre Opran și Emilian au revenit la stadiul anterior, între cei doi neexistând nicio ruptură, ba dimpotrivă, coordonatorul publicației Stindardul căutând să și-l apropie și mai mult pe fostul lider al SIMRE. În plus, cu un an înainte, Mihail Opran avusese o discuție foarte pasională cu un alt român care, în realitate, era agentul "Bengescu", declarându-i că "nu pactizează niciodată cu comuniștii atâta vreme cât în țară țin poporul român cu pistolul la ceafă și terorizează elementul românesc" [1948]. Afirmă, de asemenea, că structura economică și politică din România trebuie să schimbe, iar cei care au făcut crime trebuie să fie judecați și pedepsiți. Opran cerea libertatea de exprimare, libertatea presei și alegeri libere. Deci, cu alte cuvinte, voia căderea comunismului. Iar dacă poziționarea sa nu fusese suficient de explicită, la finalul discuției i-a spus clar lui "Bengescu" că "el personal va fi până la moarte contra regimului actual din țară" [1949]. Și atunci, de ce a intrat în acest cerc al incertitudinilor? Există două posibile explicații. Prima pare să răzbată dintr-una dintre primele discuții cu Marian Diaconescu căruiua, atunci când agentul Bucureștiului i-a cerut date și nume concrete, fostul lider SIMRE, i-a spus jumătate în glumă, jumătate în serios, vino d-ta cu banii aici și se rezolvă ele treburile[1950].

A doua ține cumva de personalitatea lui Opran, pentru care activitatea informativă se confunda cu viața însăși. Pur și simplu, nu putea să nu se implice în asemenea acțiuni. Iar cum opțiunile de confruntare directă cu Securitatea dispăruseră odată cu pierderea sprijinului serviciilor occidentale și a eșecurilor structurilor proprii, era mai simplu să-și aducă inamicul aproape, sub pretextul unei posibile colaborări, decât să-l țină departe, dincolo de un no-man's land informativ, de unde nu avea cum să controleze jocul. Mihail Opran rămăsese, fără îndoială, un adversar ireductibil al regimului comunist din țară. O dovedea nu doar portretul Regelui Mihai care continua să vegheze holul apartamentului său din Rue Saussier-Leroy sau faptul că, probabil sub influența lui, Marian Diaconescu și soția acestuia aveau să rămână în Franța, în 1969, unde, mai târziu și cu destule dificultăți, și-au adus și copilul[1951]. Dar chiar și după defectarea agentului "Dobrescu", Securitatea își păstrase informatori în cercul de apropiați ai lui Opran și ale căror note conturau același poziție pe care contraspionajul sperase s-o neutralizeze și s-o toarne în forma dorită. Spre exemplu, sursa "Narcisa" informa Bucureștiul că, la începutul lui 1969, Opran le destăinuia unor prieteni că nu se lasă amăgit de noua politică a lui Ceaușescu, căci în țară a rămas o putere "stalinistă cu un regim polițienesc puternic" [1952]. Pe de altă parte, colportă și unele informații complet false, despre manifestații cu mii de studenți care au cântat imnul regal și care au fost apoi arestați[1953]. Însă și aceste date, dincolo de caracterul lor fantasmagoric, surprind de fapt ceea ce fostul comandor își dorea să creadă și reflectă, de fapt, adevărata sa poziție față de regim de la București. Totuși, cele mai elocvente dovezi vin chiar dinspre Securitate. Imediat după întrevederile de la Paris, dintre fostul șef al SIMRE și locotenent colonelul Aurel Mircea, acțiunea de apropiere a lui Opran a fost sistată, Securitatea înțelegând că este doar un alt joc informativ, iar inamicul său rămăsese pe aceeași poziție și nu ar fi putut fi altceva decât tot un inamic. Și, mai mult de atât, în memoriile sale, Neagu Cosma, șeful contraspionajului român care a fost direct implicat în acțiunea care a culminat cu momentul septembrie 1968, nici nu încearcă să-l decredibilizeze pe Mihail Opran, recunoscându-i acestuia faptul că a fost și a rămas un oponent al regimului comunist[1954].

Și mai complicată este însă problema colaborării lui Opran cu serviciile secrete franceze în anii 60. Mai lucra pentru vreo structură informativă? Sau mai colabora punctual cu vreuna? Beneficia de protecția Parisului, având în vedere poziția sa strategică în primii ani ai exilului? Ori se afla într-o relație antagonică și tensionată cu acestea, fiind un refugiat tolerat și, poate, uneori, filat? Există informații care să sugereze că oricare dintre variante ar putea fi cea mai apropiată de adevăr. Potrivit unui apropiat al său, Ionescu Descendre, conlucrarea lui Opran cu serviciile secrete informativ franceze (oricare ar fi fost acestea) s-ar fi încheiat în 1961, odată cu sosirea surorilor Samuelly[1955] la Paris. Cele două foste deținute politice ar fi fost supuse unor ample interogatorii în care ambele l-ar fi indicat pe Mihail Opran drept vinovat pentru arestările Lyei Popescu, Paulei Ventzel și Constanței Magoș (pe care, probabil, le cunoscuseră în detenție) precum și a lui Mihail Țanțu. Depozițiile fostelor deținute politice ar fi cântărit foarte greu, conform lui Descendre, atât în reevaluarea lui Opran de către serviciile secrete franceze, care ar fi diminuat până la zero legătura cu acesta, cât și în rândul emigrației române[1956]. Intervalul pare să coincidă cu unele "scăpări" ale lui Opran în discuțiile care aveau să fie ulterior transpuse în notele trimise Securității. În 1965, Florin Diaconescu îi mărturisea fratelui său că Opran lucrase până în urmă cu doi sau trei ani pentru serviciul informativ al prefecturii poliției (DST)[1957], iar plecarea sa ar fi fost cauzată de refuzul comunicării unor date către francezi. Cu altă ocazie, Opran i-ar fi spus lui "Dobrescu" că francezii l-ar fi concediat în schimbul recuperării din țară a doi spioni descoperiți de București, dar legenda aceasta foarte puțin credibilă[1958].

Mult mai probabil este ca Mihail Opran să-și fi păstrat unele legături cu serviciile secrete franceze, chiar dacă nu ca angajat sau colaborator permanent. Iar dacă este adevărat, atunci șansele cele mai mari s-ar îndrepta către DST-ul Prefecturii (așa cum știa și Florin Diaconescu), cu toate că bănuiala celor de la București viza tot vechiul SDECE[1959]. În plus, în 1968, Mihail Opran avea legături constante cu Tiberiu Petreus și Alexandru Constantinescu, toți exilați români suspectați că ar fi lucrat, sub acoperire, pentru DST[1960]. În favoarea ideii că fostul lider SIMRE încă mai conlucra cu structurile secrete de la Paris este o mică greșeală operativă a lui Opran, sesizată de sursa "Sergiu" care, călătorind în Franța în 1965, a avut în permanență senzația că este filat. Iar apoi, când l-a întâlnit pe fostul comandor, acesta i-a spus că știa că este în Franța, iar când "Sergiu" l-a întrebat de unde avea această informație, Opran a părut că se precipită și a schimbat subiectul[1961]. Totodată, agentul "Bengescu" transmitea Bucureștiului, doi ani mai târziu, o notă în care reda, printre altele, și un fragment de discuție cu Alexandru Cosereanu care îi relatează că Opran i-ar fi vorbit că, recent, beneficiase de supraveghere permanentă a serviciilor franceze[1962]. Și chiar față de "Dobrescu", la prima întâlnire, din 1965, fostul comandor i-a confirmat că a lucrat în trecut cu structurile informativ franceze și americane, iar în prezent era numai consultat punctual de către francezi în privința emigrației române[1963]. Să fi fost un adevărat? Să fi fost un bluff? Răspunsul mai poate fi aflat numai din arhivele franceze.

Ultima parte a vieții lui Mihail Opran este învăluită în aceleași incertitudini ca atâtea alte secvențe ale biografiei sale. În 1969 se angajase la Philips[1964] sau, mai probabil, atelierul său lucra pentru marele concern olandez. Însă atât relația sa cu Renée Bruneau, cât și fragila sa stabilitate financiară se apropiau de sfârșit: peste doi ani, conform unei note a agentului "Radu", Mihail Opran își investise ultimii bani într-o plăcintărie pe care a deschis-o la Paris alături de mai vechea sa colaboratoare Florica Gale[1965]. În ciuda neajunsurilor în mijlocul cărora trăia, sau mai degrabă supraviețuia, fostul șef al SIMRE refuza să devină cetățean francez (statut care i-ar fi adus unele beneficii sociale)[1966], afirmând că a fost și este un român nevoit să trăiască în exil. Dar chiar și fără bani, lipsit de siguranța zilei de mâine și, din motive neclare, ostracizat de o bună parte a comunității românești de la Paris, Opran nu s-ar fi putut renunța la activitatea informativă, fiind, într-adevăr, robul spionajului și al acțiunilor secrete. Atunci când Alexandru Pallada[1967], o mai veche cunoștință a sa din armată, ajuns între timp topometrist, a sosit în capitala franceză pentru câteva zile, Mihail Opran s-a grăbit să-l

abordeze, căutând să afle informații despre situația din țară[1968]. Puțin mai târziu, în 1971, îl reîntâlnea la Paris pe agentul "Fredy", căruia i-a relatat cu lux de amănunte afacerea deconspirării de către structurile secrete franceze a lui Ion Tomoroveanu și Virgil Veniamin ca agenți de influență ai Securității[1969]. Supravegherea sa prin informatori trimiși să-l abordeze, în virtutea unor prietenii din tinerețe, a continuat și în anii următori, însă singurele date obținute de aceștia de la Mihail Opran erau fel de fel de conspirații catolice și maghiare împotriva României[1970]. Iar atunci când nu stătea la discuții cu români veniți temporal din țară, fostul comandor ducea acțiuni publicistice împotriva regimului de la București. Așa cum a fost, spre exemplu, memoriul semnat împreună cu Ion Emilian împotriva editurii Larousse care ar fi publicat date false despre situația din România, informații care ar fi fost, de fapt, cifre de propagandă ale puterii comuniste[1971]. Iar moartea lui Mihail Opran este doar un ultim semn de întrebare al unei biografii cu prea multe umbre, prea puține certitudini și nenumărate episoade aproape incredibile. Decesul său a survenit undeva între 1982 (data ultimei note identificată în dosarele sale) și 1996 (momentul interviului dat de Ilie Rada, care afirma că participase la înmormântarea fostului său șef[1972]). Nu a fost publicat niciun necrolog în vreun ziar cunoscut. Nu a fost pomenit în niciun jurnal sau volum memorii al cuiva din exil. Nu i s-a organizat nicio slujbă de pomenire la care să fie chemați românii din emigrația pariziană. Invizibil până la absență, Mihail Opran a trăit, a luptat, a greșit și a sperat și, în cele din urmă, a murit cu aceeași discreție a agentului secret.

5.1.2. Gelu Belu. Posibila iertare "de tot răul"

Fostul șef al rezidenței SIMRE din Viena ajunsese la începutul anilor 60 o umbră a agentului din urmă cu zece ani, când dispunea de fonduri generoase și de încredere a serviciilor secrete occidentale, recruta marinari, conducea interogatorii, imagina rețele de spioni și pregătea microfilme și stații clandestine de radioemisie pentru cei din țară. Acum umbla cu haine ponosite, mereu apăsător de gândul nesiguranței financiare, a ratelor la bancă și a nevoilor pe care urma să le aibă odată cu nașterea primului său copil. Cum Securitatea îl considera o persoană avidă de bani și dispusă să intre în orice combinație i-ar fi adus un câștig material, starea sa deplorabilă îl transforma într-un obiectiv predispus la recrutare. Iar dacă grijile sale nu ar fi fost de ajuns, ofițerii puteau pune în ecuație și soarta rudelor sale aflate în închisorile politice din România. Astfel că în 1961, maiorul Neagu Cosma și căpitanul Constantin Secuiu au decis să-l folosească pe Florea Ardeleanu pentru o propunere directă către fostul agent SIMRE. Alegerea lui "Viorel" nu era întâmplătoare - lunga relație de colaborare a acestuia cu Belu îl recomanda drept cea mai potrivită persoană pentru a purta o asemenea discuție delicată, atașamentul său față de Securitate fusese dovedit constant timp de aproape un deceniu și, în plus, păstrarea conspirativității sale nu mai avea rost de vreme ce Belu începuse să manifeste unele suspiciuni asupra sa. Conform instructajului, Ardeleanu urma să poarte o discuție între patru ochi cu Gelu Belu într-un loc în care nu ar fi fost pericolul de a fi deranjați sau înregistrați. Potrivit legendei, marinarul fusese recent arestat de Securitate care i-a arătat că știe totul despre activitatea sa și a lui Gelu Belu, astfel că l-a trimis la Viena ca mesager al Bucureștiului. Fostului șef al rezidenței SIMRE i se propunea să lucreze informativ pentru Securitate, iar în schimbul cooperării, vor fi eliberate rudele sale din închisoare (exprimare voit vagă), va primi ajutor material și chiar va fi lăsat să scoată persoane din țară contra-cost pentru cei din exil[1973] pentru a-și suplimenta veniturile, ba chiar i se vor deschide ușile dacă va decide să se repatrieze. Unde, cu alte cuvinte, "va fi iertat de tot răul ce l-a făcut". În cazul în care va accepta, va trebui să redacteze un memoriu în care să-și descrie întreaga activitate de spionaj, document care va fi adus în țară de Ardeleanu. În cazul unui refuz, marinarul trebuia să-i transmită o singură frază: "să se gândească foarte, foarte bine la viitor, deoarece până acum nu l-a deranjat nimeni" [1974]. Se lua în calcul și scenarii alternative pentru care erau stabilite posibilele desfășurări: dacă Belu i-ar fi propus lui Ardeleanu să rămână în Austria, navigatorul trebuia să-i precizeze că un asemenea gest nu ar face altceva decât să extindă represaliile și asupra familiei sale. Totodată, în cazul în care fostul agent ar fi intenționat să-l denunțe, "Viorel" trebuia numai să-i amintească de toate deturnările de fonduri și informații exagerate de care Belu era răspunzător și care încă erau necunoscute de serviciile occidentale[1975].

Respectând întocmai instructajul primit, Florea Ardeleanu l-a abordat pe Gelu Belu la 18 ianuarie 1962. Cele auzite l-au pus, fără îndoială, în dificultate pe fostul agent de la Viena care a căutat să amâne orice răspuns, mai ales că acesta s-a speriat de cât bine era informată Securitatea asupra stării sale, amănuntul că ofițerii cunosc că soția lui este însărcinată tulburându-l vizibil. De aceea, Belu i-a cerut marinarului să spună Securității că nu l-a găsit și, între timp, să se intereseze de soarta părintelui Ionescu din Săftica[1976]. Cei doi s-au revăzut abia la 30 mai, când Ardeleanu i-a repetat întreaga propunere din partea Securității. Belu însă voia să afle dacă cel din fața sa respectase instrucțiunile pe care i le dăduse, iar când a auzit că marinarul a destăinuit ofițerilor încercarea sa de eludare a unei decizii, reacția sa a fost foarte nervoasă, amenințându-l pe Ardeleanu cu arestarea și denunțarea către serviciile secrete din Viena, ceea ce ar fi dus la o semnificativă detenție. Chiar dacă a căutat să se calmeze, Belu părea măcinat de soarta foștilor săi colaboratori din țară, întrebându-l speriat și retoric "ce vor face acum preotul, Marin și toții țărani? Or să-i aresteze pe toți!" [1977]. Grija pentru cei pe care credea că-i atrăsese în acțiunile de spionaj îl afecta realmente într-o frapantă discrepantă față de ceea ce se putea întâmpla cu rudele sale. Sau poate că Belu doar brava atunci când afirma că "o să-mi aresteze familia. Ei și? Au fost ei arestați și eliberați în câteva rînduri! Or să mai fie arestați încă o dată și gata" [1978]. În fața acestei tirade de acuze, suspiciuni și cuvinte grele, "Viorel" a reacționat însă calm, cu un răspuns la fel de amenințător cu privire la devoalarea adevăratelor acțiuni ale fostului agentului SIMRE. Așa că, pus în fața unei situații neașteptate și a unor alegeri deloc ușoare, Belu a decis să încerce să controleze el jocul: a acceptat verbal o colaborare, însă informațiile pe care le-a dat, veridice în fond, erau sumare, vechi și oricum cunoscute de Securitate. A lăsat să se înțeleagă însă că în viitor ar putea obține date mai noi despre cei implicați în serviciile de spionaj, dar până atunci colaborarea dintre el și autoritățile de la București se poate dezvolta pe linia scoaterii din țară a unor persoane, urmând ca banii să se împartă între el și ofițerii din țară. Probabil că intenția sau nu a fost atât de subtilă pe cât a sperat deoarece reacția Securității a fost destul de tăioasă. Ardeleanu a fost instruit ca la următoarea întâlnire de la Viena, programată pentru sfârșitul lui iulie, să-i comunice că "ofițerul a mai sus că desigur nici nu vor să facă nimic cu forța, ci totul să fie făcut cu liber consimțământ; dar să existe sinceritate, seriozitate și dorința de a sluji Patria" [1979]. Însărcinat cu decizia asupra detenției politice a unora dintre rudele sale apropiate, Belu avea așadar deplina libertate de a alege să aibă dorința de a lucra pentru regimul împotriva căruia luptase ani de zile.

Următoarea întâlnire s-a petrecut la 28 iulie 1962, când Ardeleanu și Belu s-au revăzut la Viena, discuția având loc în mașina acestuia din urmă. "Viorel" i-a transmis că ofițerul i-a spus că "Securitatea va avea răbdare, că nu e vorba de pistol de masă sau amenințări așa cum crede Gelu, dar el să nu-și închipui că poate bate joc de securitate" [1980]. Dar pentru ca această colaborare să poată exista, era nevoie de liste detaliate cu numele celor implicați în acțiunile de spionaj duse împotriva regimului comunist și de detalii despre misiunile duse în anii precedenți. Numai astfel, își încheia Ardeleanu discursul pregătit cu mîgală, vor fi eliberați fratele și cumnatul său. Vestea că și Iosif Boroș era din nou încarcerat pare să-l fi uimit și bulversat pe Belu care nu știa

decât de fratele său că se află în temniță. Așa că a rupt o bucată pe hârtie și a scos un creion pe care i le-a dat lui Ardeleanu, cerându-i să scrie câteva informații după dictarea sa. Gestul său nu era unul hazardat, ci dimpotrivă: fostul agent de informații știa foarte bine că un asemenea document olograf ajuns în mâinile Securității ar fi fost dovada irefutabilă a colaborării sale cu care, mai apoi, putea fi oricând șantajat. Iar marinarul a început să scrie informații succinte despre Beaumont și Rossignol, precum și despre secțiile pentru România ale serviciilor de informații franceze și americane așa cum le cunoscuse Belu până în 1956. Documentul era mai degrabă o foarte scurtă și vagă notă decât o declarație ori un memoriu cum se așteptau probabil cei de la București. Mai mult de atât, Belu s-a eschivat să stabilească o întâlnire viitoare și i-a cerut lui Ardeleanu să nu apară neanunțat la atelierul său[1981]. Dar chiar și așa, "Viorel" nota în încheierea raportului său că "Gelu Belu a părut foarte schimbat în bine și mi-a făcut impresia unui om care s-a hotărât să lucreze" [1982].

A treia întâlnire dintre cei doi s-a petrecut în toamnă, când, din nou, Belu s-a eschivat de la furnizarea unor note scrise sau a unor informații verbale concrete. Promitea însă că data viitoare va da un plic cu informații în urma cărui se lăuda că Securitatea "va avea de lucru 5 ani" [1983]. Până atunci însă spera să scoată din țară, cu acordul tacit al Securității, două persoane, operațiune care să-i aducă un câștig financiar deloc de neglijat. Dar cum nici el nu furniza informații, nici ofițerii de contraspionaj nu dădeau undă verde acestei mici afaceri transfrontaliere. Mai mult de atât, pe lângă amânarea transmiterii unor date relevante și eschivarea de la întâlnirile cu Florea Ardeleanu, Belu a încercat să-i inducă în eroare pe cei de la București. Potrivit marinarul, atunci când i-a solicitat detalii despre agenții trimiși în țară de către SIMRE, fostul șef al rezidenței din Viena a afirmat că nu cunoaște mare lucru, doar a auzit de câțiva parașutați, dar el personal nu a cunoscut pe nimeni. A fost însă o greșeală flagrantă, căci atât Belu, cât și Opran, știau că Saramet fusese arestat în 1950 și supus unor interogatorii în care, aproape sigur, mărturisise și despre întâlnirile de la Viena de dinainte de plecarea sa spre țară împreună cu Țanțu[1984]. Așa că Gelu Belu trebuia să-și fi dat seama că Securitatea cunoaște măcar implicarea sa în misiunea Țanțu-Saramet, eroarea sa fiind repede remarcată în analizele ulterioare din procesul de contactare și aducere a sa la colaborare cu regimul de la București.

Răbdarea conducerii contraspionajului comunist începea să se apropie de sfârșit, dovadă fiind că în aprilie 1963, lt. col. Neagu Cosma cerea, într-o observație olografă pe una dintre analizele din dosar, ca până în vara anului respectiv să se lămurească odată pentru totdeauna poziția lui Belu[1985]. Însă relația oscilantă cu fostul agent SIMRE avea să mai treneze pentru câțiva ani, într-o sinteză din martie 1964 considerându-se că procesul de recrutare al obiectivului "Beno" avansa, însă prea încet și într-un mod nesatisfăcător: Belu nu semnase vreun angajament, evita în general întâlnirile cu agentul "Viorel", iar atunci când totuși se vedea, furniza numai informații verbale și fără nicio valoare informativă[1986]. Ba mai mult, începea să înțeleagă că pe oamenii săi din țară îi pierduse definitiv în jocul secret cu puterea de la București, că, în aprilie 1964, atunci când Florea Ardeleanu i-a dat o țigară cu un mesaj de la preotul din Săftica, răspunsul lui Belu a fost scurt și concis:

"probabil părintele Ionescu a scris acest bilet cu pistolul la tâmplă" [1987]. Aceeași poziție evazivă a avut-o și anul următor, când agentul "Viorel" i-a cerut informații despre Vasile Mailat și Eftimie Gherman, Belu acceptând să dea o serie de date care însă erau vechi și oricum cunoscute de Securitate[1988]. În plus, a încercat să scoată din ecuația unei colaborări cu Bucureștii episoadele activităților secrete, rugându-l pe marinar să transmită că "nu vrea să mai discute de ce a fost în trecut și este dispus ca pentru probleme comerciale și de patente să discute cu domnul de la București" [1989]. Atitudinea lui Gelu Belu exasperase conducerea Securității care se vedea irosind timp și resurse într-o acțiune care nu aducea niciun rezultat notabil și nici nu părea că o va face prea curând. De aceea, unul dintre responsabilii de caz nota în septembrie 1965 că părerea mea este că nu se întrevăd nici un fel de perspective cu aceste Gelu Belu. Nu avem nevoie nici de considerații generale - fără valoare - și nici de sugestii în legătură cu politica statului nostru.

Întrucât agentul i-a promis că va mai trece pe la el, sunt de acord să mai fie contactat o dată. Dacă la acest contact va da problemele concrete solicitate - și acest lucru să se aibă în vedere la instruirea agentului - vom continua. Dacă nu, să terminăm cu această poveste.[1990]

Iar povestea sa, cuprinsă în aproape 13 dosare de urmărire informativă avea să se termine în 1968, prin încheierea acțiunii deschise de Securitate[1991]. Gelu Belu îmbătrânise, se schimbase, renunțase la vise și speranțe și se resemnase cu realitatea pe care o trăia. În 1966 devenise, în final, cetățean austriac și o mare parte din timp era dedicată muncii în cadrul firmei Zotter[1992]. Afacerea însă a mers din ce în ce mai prost, așa că a fost nevoit să o vândă și, din lipsă de alternative, să se angajeze ca portar la unul dintre hotelurile vieneze, bazându-se în special pe salariul soției și pe sprijinul primit de la socrul său (el era funcționar la poșta din capitala Austriei, iar femeia deținea un magazin de pește)[1993].

Dezamăgit de deznodământul eforturilor sale din exil, dar și de status-quo-ul internațional și, după 1965, de aprecierile venite din occident pentru Nicolae Ceaușescu, Gelu Belu a renunțat la orice luptă împotriva puterii comuniste din țară. Chiar îi mărturisea lui Ionel Socaci, un tânăr care ajunsese la Viena și ceruse azil politic, că orice speranțe că regimul de la București ar mai putea fi înlăturat sunt "iluzii" și "nebunii curate" [1994]. Asta nu-l împiedica însă să rămână pe aceleași poziții anticomuniste, chiar dacă erau unele pasive. De aceea, în 1968, când și-a revăzut mama[1995], care a putut veni pentru câteva zile la Viena, s-a certat cu aceasta cu aceasta deoarece bătrâna îi spunea că Ceaușescu este "un fiu al poporului" și fără el "țara s-ar fi distrus" [1996], afirmații care l-au dezamăgit și iritat pe Belu.

Dar la fel ca atâția alți exilați, era măcinat de dorul de țara sa natală și ar fi fost dispus să asculte pe oricine vorbindu-i din și despre România[1997]. Însă deziluzia în care trăia era atât de puternică încât se retrăsese cu totul din viața emigrației, mai ales că aproape toți cei pe care-i ajutase să se stabilească în exil îl uitaseră complet. Dar nici el nu-i mai căuta, spunând că "toți sunt mângari și n-are rost să se plângă acestora" [1998]. Mai avea numai doi prieteni apropiați, dintre care unul dintre ei era, totodată, și informatorul "Iordan" al Securității[1999]. Nu este de mirare că, în ultima parte a vieții, Gelu Belu considera că și-a ratat viața, singurele sale puncte de sprijin rămânându-i familia, fiind foarte atașat de fiul său, și credința în Dumnezeu.

5.2. Liniștea înșelătoare: urmărirea foștilor agenți

Nu toți foștii agenți ai SIMRE aveau să fie contactați de Securitate, după ieșirea lor din zona activă a domeniului informativ, spre a fi aduși la o formă de colaborare cu regimul de la București. Însă asta nu înseamnă că viața ulterioară nu a continuat să rămână într-un fel sau altul sub umbra acțiunilor din primii ani ai emigrației, iar activitatea lor nu să fie, măcar superficial sau ocazional, în atenția contraspionajului din țară.

După ce, în viziunea Securității, fusese scăpat printre degetele ca urmare a unei abordări prea târzii, Puiu Petrescu a continuat să fie urmărit prin intermediul unor persoane rămase în țară, cu care fostul general mai păstra vagi și rare corespondențe. Spre exemplu, în august 1964, îi trimitea lui Ioan Mișa, un vechi prieten recrutat între timp ca informator sub numele conspirativ "Vasile", o scrisoare în care îi mărturisea că nu a uitat de locurile natale, dar că este "imposibil să mai revină vreodată în țară. Timpul trece și noi cu el" [2000]. În

toamna aceluiași an, generalul Petrescu și soția sa s-au mutat din Siracuza la Washington, schimbare care, din nou, a trezit suspiciuni la București că bărbatul de 75 de ani ar lucra - ca instructor - pentru CIA. Cu toate acestea, vârsta înaintată a obiectivului "Petre" și lipsa unor indicii că s-ar mai implica în acțiuni împotriva regimului de la București au determinat în 1965 închiderea dosarului său de urmărire[2001].

Tot în Statele Unite s-a stabilit și Mircea Pătru, pentru care primii ani peste Ocean stau sub semnul incertitudinilor. Majoritatea datelor strânse de Securitate despre viața lui Pătru în Statele Unite la începutul anilor '60 par să creeze imaginea unui exilat nefericit, abătut, măcinat uneori de dorul de țara natală, trăind cu greu de la o lună la alta. În 1963 era semnalat că își ducea traiul ca simplu muncitor la o întreprindere mecanică din New York, iar un an mai târziu fostul ofițer era angajat ca biet portar la un hotel din Manhattan. Dificultățile materiale, dar și noua direcție politică promovată de Nicolae Ceaușescu, par să-l fi făcut pe Mircea Pătru să ia serios în considerare ideea repatrierii. Astfel, în 1966 este semnalat că s-ar fi prezentat la o reprezentanță diplomatică românească din Statele Unite, unde ar fi cerut să vorbească cu ambasadorul Petre Bălăceanu, pe care îl cunoștea din tinerețe, însă diplomatul a refuzat dialogul[2002]. Mircea Pătru susținea că dorea să cunoască detaliile procedurii de repatriere, împins fiind la acest gest de starea sa materială proastă[2003], însă ulterior a renunțat la demersul său.

Ușurința cu care a abandonat ideea repatrierii și trecutul său de lider al SIMRE, au determinat Bucureștiul să-l privească cu scepticism. Direcția Generală de Informații Externe cataloga gestul său drept încercarea unui agent cu misiune de marșrutizare de sondare a perspectivelor informative din interiorul reprezentanței diplomatice, nicidecum ca un act de disperare al unui exilat aflat la capătul puterilor. În urma investigațiilor efectuate, UM 0123/I ajungea la concluzia că Mircea Pătru se afla la acel moment în serviciul FBI-ului, având ca misiuni infiltrarea pe lângă grupurile artistice ori a delegațiilor românești care ajungeau în Statele Unite pentru a obține date de la membrii acestora și redactarea de sinteze despre emigrația românească din America[2004]. Cu siguranță, Pătru încă se implica la acel moment în viața comunității românești de peste ocean și își manifesta disponibilitatea de a adera la acțiuni împotriva regimului de la București, dovadă fiind discuțiile purtate cu Ion Rațiu în decembrie 1964, cu ocazia vizitei liderului țărănist la New York. Cât despre starea sa materială precară și gândul de repatriere, acestea par să fie aspecte ale unei legende construite să-i ascundă adevăratul statut, căci în ianuarie 1965 primea cetățenia americană[2005]. Așadar, este probabil ca datele Direcției Generale de Informații Externe să fi fost corecte, iar Mircea Pătru să fi colaborat, într-o formă sau alta, cu serviciile secrete americane, mai ales că ulterior a obținut un confortabil post de asistent universitar la o catedră de studii românești a unei universități americane[2006], și, nu peste mult timp, înființa alături de Constantin Abeles[2007] o organizație care își propunea să-i reunească pe toți foștii aviatori români aflați în SUA[2008]. Interesul pentru viața exilului românesc și pentru situația din țară nu l-au părăsit până la sfârșit vieții, dovadă fiind faptul că în iunie 1986 se număra printre cei câțiva români care luau parte la evenimentele dedicate împlinirii a 30 de ani de la atacul de la Berna[2009]. Mircea Pătru a murit la 17 iulie 1987[2010], în Statele Unite, fără să mai calce pe pământul țării sale ori să trăiască evenimentele care au condus la prăbușirea regimului comunist din România.

Tot în lumina obscură, dar intimidantă a serviciilor secrete a rămas și Bazil Rațiu, numai că drumul pe care l-a ales a fost unul mai puțin comun pentru cei din emigrație. După despărțirea de SIMRE, în 1956-1957, fostul maior nu a părăsit domeniul informativ, primind poate cele mai multe oferte de colaborare dintre toți foștii agenți ai structurii românești. Potrivit unei declarații a lui Aurel Decei, la începutul lui 1957, Rațiu a fost abordat de generalul turc Behcet Turkmen[2011], pe care îl cunoștea din 1944-1945 și care, între timp, devenise șeful Millî Emniyet Hizmeti, serviciul național de securitate al Turciei. Turkmen i-a propus să revină la Ankara pentru a lucra într-o structură informativă a NATO pentru Europa răsăriteană[2012]. Rațiu însă nu a mai revenit în Anatolia, preferând să dea curs unei alte propuneri, venită din partea serviciilor secrete elvețiene, cel mai probabil prin intermediul colonelului Robert Frick, o altă veche cunoștință din vremea în care lucra ca atașat militar. Sub legenda unei poziții de inginer la o companie farmaceutică din Geneva, Rațiu a lucrat ca expert al Statului Major Elvețian pentru problemele militare din estul Europei și, în paralel, ținea cursuri la Școala Superioară de Război.

Securitatea l-a urmărit în permanență, căutând să-i țină sub supraveghere atentă (iar în unele cazuri, chiar să-i recruteze ca informatori) pe rudele sale rămase în țară. Prima vizată a fost soacra sa, cea cu care Rațiu ținea o rară, dar constantă corespondență la mijlocul anilor 50. Bănuind acest lucru, fostul maior a încercat să inducă în eroare contraspionajul comunist, dând senzația că ar locui aproape de Düsseldorf, iar în acest sens folosea căsuța poștală a fratelui său, Emil Rațiu, care murise în 1954[2013]. După 1957, Securitatea a schimbat strategia, căutând să-l determine, prin intermediul mamei sale și al unei alte rude, aceasta din urmă recrutată ca informator, să se repatrieze, dar fără succes[2014]. Bazil Rațiu avea să-și petreacă restul vieții în liniștea deplină a Țării Cantoanelor, bătuit câteodată de cele două dramele care l-au marcat profund: moartea singurului său copil, la doi ani și jumătate[2015], și decesul lui Sabin Mare.

Dintre foștii agenți SIMRE aflați în emigrație, cel care, alături de Mihai Opran, a produs cea mai multă anxietate conducerii Securității a fost și a rămas, fără îndoială, Ilie Rada. Dacă în cazul fostul său șef, motivele sunt date de informațiile pe care le cunoștea și a "maniei spionajului" de care "suferea", în cazul lui Rada, cauzele erau de altă natură. În fond, fostul ofițer de anchete penale de la Oradea trădase o dată Securitatea în 1949, atunci când fugise din țară împreună cu Toma Elekes, și scăpase încă o dată patru ani mai târziu, atunci când eludase capturarea în încercuirea de la Pir și izbutise să treacă granița în Iugoslavia. Dacă fentase de două ori "brațul înarmat al Partidului", atunci de ce nu ar fi făcut-o și a treia oară? De aceea, în 1956, ofițerii de la Direcția I erau ferm convinși că Ilie Rada se pregătește să vină din nou în țară, cu misiune de spionaj[2016]. Dar după încetarea parașutărilor și, mai ales, după înfrângerea Revoluției Maghiare din 1956, când cei din est au înțeles că Occidentul nu-i va sprijini cu adevărat în lupta împotriva comunismului, Ilie Rada s-a resemnat cu gândul că bătălia sa s-a încheiat. Dar asta nu a însemnat că trauma a fost depășită, că amintirile nu l-au mai hăituit și remușcărilor și sentimentul de vinovăție pentru tot ceea ce a pătimit familia sa s-ar fi stins. Într-o scrisoare trimisă în februarie 1957 către tatăl său, fostul agent SIMRE îi mărturisea că

Au trecut mai multe luni, ba chiar ani, de când sper că s-a făcut pace în sufletele noastre. Bineînțeles, această pace e plină de regrete, plină de durere și suferință. Cred că mă veți înțelege că acest amar îl petrec și-l împart cu voi, bineînțeles într-o altă măsură... fiind departe de voi.

De voi însă aș vrea să știu multe, multe de tot. Mi-e dor de voi. Un dor nespus. Dor de toate, dar să răzbun suferințele voastre.

Mi-e dor să sufăr pentru voi, fiind că voi ați suferit nevinovați pentru mine. (...)

Ah! Dar spuneți acelor prieteni care v-au făcut să suferiți că până și mormintele lor vor fi călcate de mânia care a umplut sufletul meu[2017].

Însă trecutul nu mai putea fi schimbat, iar viața mergea înainte. Rada s-a căsătorit cu Gaby, o franțuzoaică pe care o cunoscuse după sosirea în Franța, cu care se logodise înainte de misiunea în țară și care îl așteptase cu sufletul la gură să se întoarcă teafăr din țară[2018]. În 1957 s-a născut fiul său, Raoul, de care era foarte mândru și pe care ar fi vrut să i-l prezinte tatălui său. Locuia pe strada Rue Deguerry din arondismentul 11, într-un cochec imobil haussmannian de patru etaje și lucra ca inginer electrician într-o fabrică pariziană[2019]. Frecvența biserica ortodoxă română din Rue Jean de Beauvais și, chiar dacă activitatea sa de agent secret era îngropată undeva în trecutul său, mai corespundea cu Mircea Pătru, aflat în Statele Unite, și cu Nicolae Naghirneac, stabilit tocmai în Guyanna franceză[2020]. Singurul cu care rămăsese în legături foarte apropiate era Mihail Opran, pe care, prin 1963-1964, îl vizita foarte des, cei doi petrecându-și multe nopți discutând despre situația din țară, spre groaza soției lui Rada care-l privea pe Opran drept un pericol pentru familia sa, temându-se ca nu cumva să-i convingă soțul să se implice într-o altă misiune în țară[2021].

Oricât de ridicole ar putea părea acum, spaimele doamnei Rada erau pe atunci, într-un fel, și temerile Securității. De aceea, supravegherea a continuat și în anii următori. În 1973, sursa "Bărbulescu" afirma că l-a întâlnit pe Rada la Paris. Fostului agent îi era dor de țară, căci toată întâlnirea a băut țuică de prune adusă din România și a cântat cântece populare românești, dar când informatorul l-a întrebat despre misiunea sa în țară, Rada l-a repezit bănuindu-l, corect de altfel, că este agent al Bucureștiului. Chiar dacă primise cetățenia franceză, Rada nu se gândea să vină în România de teamă că ar putea fi arestat, dar voia să își trimită fiul și actuala soție (o franțuzoaică cu 25 de ani mai tânără decât el) într-o excursie în România[2022]. Însă dorul de pământul natal, de satul în care a copilărit, de ulițele pe care le străbătea în tinerețe și de mormintele părinților săi a rămas viu în sufletul său și, în ciuda situației materiale bune și a familiei pe care o avea, nu a putut fi stins de trecerea anilor și de miile de kilometri care-l despărteau de tărâmul pe care-l visa mereu și mereu. Atunci când s-a întâlnit la începutul anilor '70 cu un român venit din țară, de care știa că se întâlnește cu fratele său Gheorghie, lui Ilie Rada "i s-au umplut ochii de lacrimi și spunea că îi este foarte dor de patrie și că ar dori să sărute odată pământul românesc înainte de a închide ochii și să-și vadă satul în care s-a născut și a copilărit însă nu știe dacă va avea această fericire" [2023]. Ilie Rada a fost, de altfel, și unul dintre puținii foști agenți ai SIMRE din exil care au avut ocazia să vadă, în decembrie 1989, prăbușirea regimului împotriva căruia luptaseră cu decenii în urmă. Este neclar dacă Rada a mai călcat sau nu pe pământ românesc, însă, în 1996, avea să-i ofere lui Octavian Silvestri un scurt interviu telefonic pentru arhiva RADOR, fiind singura sa relatare - chiar și sumară - a acțiunii sale în țară din 1953. Fostul agent a murit la 28 februarie 2006, în comuna Le Neubourg din Normandia, la vârsta de 83 de ani[2024].

Singurul agent al SIMRE care avea să trăiască momentul 1989 și despre care cu siguranță a pășit în România postcomunistă este Neagu Djuvara. După plecarea sa din fruntea structurii informative, a lucrat pentru o scurtă vreme în München, la Radio Europa Liberă, unde însă nu s-a simțit în largul său, așa că a revenit pentru trei ani la Paris, în cadrul Fundației Carol condusă de Virgil Veniamin. În 1961, Neagu Djuvara a părăsit Europa pentru o funcția de consilier diplomatic în Nigeria, unde avea să petreacă 23 de ani. Fostul șef SIMRE a fost mereu sub supravegherea Securității, legăturile cu rudele și prietenii săi din țară fiind permanent sub filaj. Djuvara avea să revină în țară în 1990, unde s-a remarcat ca una dintre recuceririle din exilul românesc postbelic. Cunoscut îndeobște ca istoric, a publicat mai multe cărți de profil și a susținut nenumărate conferințe. Despre rolul său ca șef al SIMRE timp de aproape cinci ani a povestit foarte rar: mai întâi în 1997, într-o scurtă prelegere de la Memorialul Sighet, iar la începutul anilor 2000 în singurul său volum de memorii. Intitulat sugestiv "Anii cei mai grei din viața mea[2025]", capitolul dedicat activității în cadrul SIMRE se concentrează pe misiunea grupului "Fiii Patriei", atingând eliptic modificările de organigramă ale structurii și îndepărtarea sa din 1956 ca urmare a afacerii Silviu Crăciunaș. Senzația generală din fragmentul respectiv este a unei rețineri ferme în a intra în detaliile operațiilor secrete. Nici în interviul realizat în 2016, dedicat exclusiv activității SIMRE sub conducerea sa, Djuvara a refuzat să discute alte amănunte decât cele publicate deja[2026]. De altfel, Neagu Djuvara a fost ultimul agent SIMRE în viață, trecând la cele veșnice la 25 ianuarie 2018, la București, la vârsta de 101 ani.

5.3. Agenții dubli din exil

Dintre cei aflați în emigrație și care gravitaseră în jurul SIMRE și proiectelor adiacente, probabil cea mai ingrată postură au avut-o cei care au făcut joc dublu, cei care au lucrat atât pentru servicii secrete ale exilului românesc, cât și pentru Securitate. De oricare parte a Cortinei de Fier s-ar fi aflat, tot există un anumit bagaj biografic cu care puteau fi șantajați ori care se putea răsfrânge într-un alt mod asupra lor. Interesant este că ambele personaje principale ale acestei categorii au un parcurs oarecum similar: fiecare a suferit detenție politică (ce-i drept, din motive diferite) și fiecare a căutat să iasă din identitatea inconfortabilă și blamabilă a agentului secret.

Gigi Saramet a început treptat să renunțe la postura de spion de la sfârșitul anilor 50, după revenirea din cea de-a treia misiune în RPR ca agent al serviciului privat. Iar prima haină pe care a dezbrăcat-o, în 1959-1960, a fost cea a agentul "Ion", dar acest lucru s-a petrecut în condiții neclare, referirile din documente Securității catalogându-l exclusiv ca un "trădător de patrie" precum Mihail Opran ori generalul Petrescu[2027], în timp ce Neagu Cosma afirma că sfârșitul colaborării a fost de comun acord[2028]. Însă drumul pe care-l începuse era unul drept și fără de întoarcere, iar din 1961-1962, Gigi Saramet renunțase și la colaborarea cu cei din exil. Își lăsase în urmă trecutul și încercările și suferințele și părăsise Europa pentru a se stabili la mii de kilometri din distanță. Gelu Belu știa că fostul său colaborator trăia undeva în America[2029] sau în Brazilia[2030], însă numai Securitatea avea să găsească cu exactitate. În octombrie 1962, la cererea Ministerului Afacerilor Interne de la București, Interpolul l-a identificat dactiloscopic locuind în Asunción, capitala Paraguayului, sub identitățile de George Stănescu și Goldhammer Gyorgy[2031]. Temător că Securitatea l-ar fi putut pedepsi pentru că încetarea colaborării, fie prin răpire (asemenea lui Traian Puiu ori Oliviu Beldeanu), fie prin deconspirarea tuturor activităților sale către Opran sau chiar către serviciile secrete occidentale. O altă variantă, menționată de fostul general de contrașpionaj Neagu Cosma, este că fostul agent s-ar fi stabilit în Australia, "unde, credea el, nu va întâlni pe nici unul dintre aceia care-l puseseră să meargă pe sârmă mai mult de zece ani" [2032]. Oricare ar fi fost realitatea, Saramet alesese să părăsească Europa, căutând să-și piardă urma într-o mică țară îndepărtată. Devenise un alt om, lăsând în urmă pentru totdeauna viața de agent secret.

Oarecare similitudini sunt și în cazul lui Silviu Crăciunaș. Reactivat ca agent al Bucureștiului, a fost trimis în occident în 1957, ajungând să joace un rol de intermediar în tentativele de coagulare a structurii informative private a lui Gelu Belu. La fel ca Saramet, și Crăciunaș și-a onorat într-o bună măsură angajamentul față de Securitate în primii ani de după revenirea în lumea liberă, ca mai apoi să se despartă de legăturile cu puterea comunistă. După succesul semnificativ înregistrat cu publicarea în 1961 a volumului de memorii "The lost footsteps", în care amesteca fapte reale cu plăsmuirii menite să-i ascundă colaborarea cu serviciile din țară, Silviu Crăciunaș a intrat într-un con de umbră, stabilindu-se în Regatul Unit. Oficial, își manifesta teama de a nu

fi urmărit de Securitate[2033], însă, în realitate, fostul agent "Victor" încerca să rămână departe nisipurile mișcătoare ale lumii serviciilor secrete, conștient fiind de vulnerabilitățile sale. Crăciunaș avea să moară la 1 februarie 1998, în orașelul Hove din sudul Angliei, fără ca legăturile sale cu Securitatea să fi fost devoalate în timpul vieții.

5.4. Ieșirea din infern

Universul emigrației foștilor agenți și colaboratori SIMRE mai cuprinde și o ultimă fațetă: cea a celor care au căzut în mâinile Securității, au trecut prin anchete și temnițe, au fost eliberați și, în cele din urmă, au reușit să treacă mai treacă o dată Cortina de Fier, stabilindu-se în lumea liberă. De fapt, este vorba de o singură persoană, cu un destin cât o tipologie: Constanța Olariu.

După ce fusese condamnată la opt ani de muncă silnică, colaboratoare a lui Opran a fost transferată de la Jilava la Mislea în aprilie 1956, iar trei luni mai târziu era adusă la Miercurea-Ciuc[2034]. În penitenciarul prahovean a cunoscut-o pe Magda Vasiliu, fosta soție a pilotului Decebal Vasiliu, cu care o va lega o strânsă prietenie în lunile petrecute împreună în aceeași celulă de la închisoarea din inima Transilvaniei. În anii de detenție, Constanța Magoș s-a remarcat printre celelalte deținute drept posesoarea unei memorii uimitoare, atât de cuprinzătoare, încât unele o bănuiau că fabulează, mai ales că avea și darul de a povesti diferite amintiri din libertăți sau cărți pe care le citise în tinerete. Oferea, de asemenea, lecții de franceză, dar și de cosmetică ori de bucătărie[2035]. Interesant este că primele două săptămâni pe care le-a petrecut în țară, în vila conspirativă a Securității, nu au fost incluse în perioada de reținere, așa că, oficial, detenția ei a început abia la 27 august 1951, atunci când a fost mutată la Malmaison, și avea să expire la 24 august 1959. Dar atunci când a ieșit pe poarta închisorii din Miercurea-Ciuc, Constanța Magoș nu era un om liber. Considerând-o încă un "element periculos", Securitatea a decis să-i instituie pentru 36 de luni[2036] (majoritate apoi cu alte 24) domiciliul obligatoriu în comuna Rubla, din pustul Bărăganului. Vestea că va fi forțată să trăiască într-un sat pierdut în câmpia aridă din sud-estul țării nu a fost singurul șoc pe care l-a avut Constanța Magoș. În drumul său spre noul domiciliu, aceasta a trecut prin București, să-și vadă soțul pentru care fusese atrasă în cursa întinsă de Securitate și de care, numai oficial, divorțase. Știa că sentimentele dintre cei doi erau puternice, legătura lor neputând fi frântă de distanțe, de granițe și sârme ghimpate, de speranțe, iluzii și temeri, ori de suferințele detenției și ale anchetelor. Cel puțin în primii ani, Dumitru Magoș făcuse demersuri să-i trimită pachete cu alimente și medicamente soției sale bolnave, înaintase petiții și memorii, însă cu timpul probabil s-a resemnat cu destinul potrivit. Și viața a mers înainte, cel puțin pentru el, căci atunci când Constanța Magoș a ajuns la apartamentul din Brezoianu 51 a rămas împietrită aflând că divorțul scriptic devenise și faptic, iar fostul ei soț trăia acum cu altcineva. Din acest moment, Constanța Olariu a înțeles că trebuie să înfrunte singură viitorul și greutățile pe care avea să le întâmpine în domiciliul obligatoriu și a plecat spre Rubla.

În anii domiciliului obligatoriu, Constanța Olariu nu și-a pierdut energia, flerul și capacitatea de a se descurca (aproape) în orice situație. Chiar dacă a trebuit să o ia de la zero și să se descurce cu puținul oferit de câmpurile aride ale Bărăganului, în modesta sa locuință se găseau alimente de tot felul, de la ciocolată și gemuri la vișină și vin de calitate. Este drept însă și că Olariu era foarte muncitoare și reușea să întoarcă în favoarea sa orice posibilitate de a-și îmbunătăți viața: își suplimenta, spre exemplu, veniturile dând meditații la franceză fiului unui funcționar care locuia în apropiere de Rubla. Nu scăpase, bineînțeles, de trecutul său și de etichetele de dușman la poporul și, mai grav, de spion. Deja la 11 noiembrie 1959, la câteva săptămâni după ce părăsise penitenciarul Miercurea-Ciuc, i se deschide un dosar individual, fiind suspectată de spionaj în favoarea Franței, singurele argumente fiind activitatea sa de la Paris, din 1948-1951[2037]. La Rubla a fost încadrată informativ de trei agenți: "Dorin Nicolae" [2038], "Iordan Ghica" și un anume avocat Mihail[2039], notele date de aceștia conturând imaginea unei persoane care se plasa pe aceeași baricadă anticomunistă și pronunțat regalistă, care povestea cu plăcere din experiența sa din exil și care se zbătea să-și îmbunătățească traiul.

Interdicția locativă a fost ridicată abia în 1964, Constanța Olariu stabilindu-se la București[2040], unde s-a angajat ca simplă cosmeticiană la o cooperativă Higiena de pe Șoseaua Olteniței și, în ciuda riscurilor, a reluat legăturile cu Mihail Tanțu, dar și cu foste colege de detenție. Supravegherea însă nu a încetat, Olariu fiind acum "obiectivul Marta" [2041], urmărit atât prin tehnică operativă, cât și cu ajutorul informatorilor din jurul său, mai ales că unii dintre prietenii săi apropiați, precum Magda Vasiliu sau noul său soț, Vasile Ciobanu, erau agenți ai Securității[2042].

Unul dintre lucrurile remarcabile la Constanța Olariu era ușurința cu care răzbea în contexte care-i ofereau prilejul de a obține informații despre persoanele importante ale lumii în care trăia. Nu numai în exil ajungea să știe despre afacerile ilicite ale liderilor emigrației sau despre amozurile lor secrete ori despre vicile unuia sau altuia. Până și în Bucureștiul de la mijlocul anilor 60, Constanța Magoș, o fostă deținută politic reușea să afle dedesubturile fostei elite comuniste despre care nici unii membri ai nomenclaturii nu aveau cunoștințe. Spre exemplu, într-una dintre vizitele pe care i le-a făcut lui Albert Fayon s-a trezit că în locuința acestuia dăduse navală Ana Toma, fosta soție a ziaristului Sorin Toma, pentru a se plânge că fusese iar snopită în bătaie de noul său soț care era nimeni altul decât Gheorghe Pintilie, cel care a condus Securitatea în primii cincisprezece ani de existență[2043]. Nu era prima situație paradoxală din viața sa, însă își avea cu siguranță absurdul său: o veche ilegalistă comunistă căuta înțelegere și empatie din partea unei foste deținute politice pentru că fusese agresată de cel care îi distrusese atâtea destine, inclusiv al acesteia din urmă.

După decepții și suferințe, Constanța Olariu mai avea o singură năzuință: să plece definitiv din România și să-și trăiască bătrânețea în Franța. Nu voia însă să apeleze la românii din emigrație și, cu atât mai mult, la cei cu care colaborase între 1948-1951, dar știa că pe cont propriu este aproape imposibil de reușit. Rezolvarea o vedea însă în sprijinul pe care spera să-l obțină de la foștii săi colegi de facultate francezi, unii dintre ei având acum poziții importante fie în administrația centrală de la Paris, fie în companii care putea face unele schimburi prin care să "cumpere" scoaterea ei din țară. Salvarea a venit pe o cale ceva mai simplă și mundană: profesorul George Rossard, fostul său coleg de bancă din anii studenției, a acceptat să facă o căsătorie de formă și, în baza ei, femeia a cerut în 1968 să plece din țară pentru a trăi alături de noul său soț[2044]. Ofițerii de Securitate erau la curent cu planurile sale și, conștienți că nu o mai pot reține în țară (mai ales că se întrevedea și posibilitatea unor presiuni diplomatice[2045]), au decis să facă un plan de lucru plecând de la ipoteza că Olariu va pleca din România. Până atunci însă trebuia să fie recrutată ca informatoare și, cât va mai locui la București, să dea note despre foștii săi colegi de detenție sau de domiciliu obligatoriu, în special cei din fostele partide istorice. După ce va pleca din țară, ar fi trebuit să activeze ca informatoare din exil, dar până și ofițerii erau conștienți că este probabil ca aceasta să uite cu totul de sarcinile pe care i le vor trasa. Cu toate acestea, planul de recrutare a mers mai departe, iar la 27 mai 1968, maiorul Ismail Semsedin o întâlna pe Constanța Olariu în casa conspirativă Mănescu din capitală și îi cerea în mod direct să devină informatoare a Securității. Femeia voia un singur lucru: să plece din țară, indiferent de cost, chiar și dacă asta ar fi însemnat să fie colaboratoare, ajungând, în timpul discuției, să ceară direct să i se aprobe plecarea în Franța, de unde promitea să continue să

trimită note[2046]. Pentru început, a fost instruită să frecventeze familia Brătianu ai cărei membri îi cunoscuse în timpul domiciliului obligatoriu și să dea note despre o turistă franceză despre care se bănuia că are legături cu emigrația română de la Paris, totul sub numele conspirativ Marica[2047]. Constanța Olariu a făcut ceea ce știa mai bine: a pendulat între ceea ce i se cerea să facă și ceea ce voia ea, încercând să pară că se achită cu seriozitate și dedicație, însă fără a da informații care se putea răsfrânge asupra apropiaților săi. A mimat foarte bine aplombul colaborării, căci în zilele Primăverii de la Praga ajunsese să îl caute o dată la două-trei zile pe ofițerul de legătură pentru a mai furniza unele date[2048]. Iar acesta părea să fie convins de deschiderea ei, încât a și răsplătit-o financiar de câteva ori cu sume care variau între 250 și 300 de lei[2049].

În paralel, Constanța Olariu făcea demersurile necesare pentru primirea pașaportului și plecarea definitivă din România. Având o colaborare activă cu Securitatea, se aștepta acum ca obținerea documentelor să se facă fără probleme, însă, spre consternarea sa, atât cererea din 11 august 1969, cât și cea înaintată două luni mai târziu, au fost respinse de Serviciul Pașapoarte. A fost nevoie ca Neagu Cosma, șeful constraspionajului comunist, să facă o notă olografă prin care să ceară să i se aprobe Constanței Olariu plecarea din țară[2050]. Dar înainte de a părăsi România, maiorul Semsedin i-a făcut un ultim și temeinic instructaj cu privire la sarcinile pe care le va avea în Franța (denumită codat "Florida") și modurile de comunicare cu Bucureștiul. După ce va trece de verificările serviciilor franceze și, probabil, și ale lui Opran, Constanța Olariu urma să se strângă date despre emigrația legionară, despre vechii politicieni ori alte personalități ale comunității românești și să identifice cine face presiuni asupra românilor care decid să ceară statutul de refugiat politic autorităților de la Paris[2051]. Datele urmau să fie furnizate fie direct, dacă ar mai fi venit în țară pentru a-și vizita părinții, fie prin poștă, pe adresa din strada Bibescu Vodă unde locuise după întoarcerea din domiciliul obligatoriu. Dacă avea informații urgente sau care trebuiau comunicate concis, ar fi trebuit să utilizeze cerneală simpatică. Altfel, era stabilit un simplu cod de comunicare, prin scrierea convențională a corespondenței:

Pentru a comunica dacă a fost anchetată la sosirea în Florida (Franța - n.m.) de către organele de contrainformații va sublinia localitatea și data scrisorii.

Dacă va constata că este urmărită de organele polițienești, va folosi în ultimele 10 rânduri ale scrisorii cuvântul "timp".

Dacă a reușit să-și creeze relații importante de la care are perspectivă să obțină informații valoroase, va folosi în aceeași parte a scrisorii cuvântul "soare".

Comunicarea că urmează să primim notă scrisă simpatică va fi făcută prin folosirea cuvântului "știre".

Pentru confirmarea primirii materialelor trimise de ea prin scriere simpatică, vom expedia de la adresa căsuței poștale o vedere care se va încheia cu urarea "cu bine". O vedere expediată de noi care se va încheia cu expresia "te îmbrățișez" va însemna că așteptăm vești.[2052]

Efortul Securității a fost însă degeaba: odată plecată din țară în 1970[2053], Constanța Olariu nu a mai privit înapoi și nici nu s-a gândit vreun moment să onoreze vreunul dintre angajamentele luate față de maiorul Ismail Semsedin și colegii săi. S-a stabilit în apropierea Parisului și s-a angajat la un orfelinat de copii cu dizabilități, ajungând în scurt timp să ocupe funcția de director al instituției. Căsătoria cu Rossard a fost anulată și a avut o legătură cu un conte care a murit la puțină vreme după ce a cunoscut-o, lăsându-i o mică moștenire. A reluat legăturile cu Mihail Opran, chiar dacă și unul și altul erau umbre a ceea ce amândoi reprezentaseră la sfârșitul anilor 40 - începutul anilor 50 în exilul românesc, și s-a afirmat ca o fermă anticomunistă, făcând parte din Comitetul foștilor deținuți politici din România. Ultimele informații despre Constanța Olariu datează din 1980, când sursa "Manu" relatează că femeia trăia în condiții modeste, într-o suburbie a Parisului[2054].

5.5. Revenirea în infern

Oarecum în oglindă cu cazul Constanței Magoș, au existat și agenți sau călăuze ale SIMRE care au făcut același drum, însă în sens invers. O asemenea alegere, care pare la prima vedere una sinucigașă, era determinată, în general de două mari motive: greutățile financiare suportate în occident și, mai ales, de un dor răvășitor de țara natală.

În cazul lui Dumitru Mitu, unul dintre membrii biroului contrainformativ al SIMRE și cel care fusese îmbătat, născut cu ajutor unei femei și lăsat fără documentele secrete pe care trebuia să i le predea lui Mircea Pătru, se adaugă și o a treia cauză: alesese calea exilului mai degrabă din întâmplare. Este adevărat că în 1947 se interesase la Legația Americană de posibilitățile legale de emigrare, însă renunțase ulterior la aceste gânduri. Ceea ce totuși l-a determinat, patru ani mai târziu, în 1951, pe când era ofițer de grăniceri, să plece clandestin au fost criticile la care a fost supus de ofițerul politic al unității pentru legăturile sentimentale pe care le avea cu fiica unui fost membru al burgheziei. Sătul de acuzații și temător pentru viitorul său, într-o noapte l-a dezarmat pe colegul său de patrulă și a luat-o la fugă spre teritoriul țării vecine. Găsit a doua zi dimineață de către o patrulă de grăniceri iugoslavi, a fost încarcerat, torturat și anchetat până când, prin intermediul unor reprezentanți ai serviciilor secrete franceze, a fost scos din centrul de detenție și trimis în Franța, unde s-a alăturat SIMRE-ului.

Cu toate acestea, colaborarea sa cu structura informativă românească a fost de scurtă durată, iar pentru Dumitru Mitu exilul a însemnat o viață la periferia unei societăți în care nu se putea integra, mai ales că nici nu vorbea franceză, aproape în permanență hăituit, bătut și infometat. La mijlocul anilor 50, viața sa s-a îmbunătățit odată cu căsătoria cu o franțuzoaică, însă asta nu însemna că Mitu își găsisse locul în occident. Dezamăgirea dată de decesul subit al lui Neferu și, implicit, de dispariția unui loc de muncă apropiat de profilul său, a accentuat deziluzia în care trăia. De aceea, atunci când Securitatea l-a contactat în 1957, răspunsul său a fost unul neașteptat de deschis pentru ofițerii de la București: "plângând mi-a spus că pentru țară lasă și soție și tot și vine acasă" [2055], nota informatorul "Nelu". Fără să fie dominat de opțiuni anticomuniste, Mitu a acceptat mâna întinsă din țară și a oferit informații despre cei din emigrație, sub numele conspirativ "Macarie" [2056]. Iar peste șase ani, în vara lui 1963, Dumitru Mitu se repatria, stabilindu-se la București, într-o frumoasă casă veche în stil neo-românesc aflată pe străduța liniștită de lângă Cișmigiu, peste drum de palatul Nunțiatului Apostolice. Se întorsese suficient de târziu ca să nu mai cunoască teribila experiență a detenției politice.

Nu la fel de tardivă a fost și repatrierea lui Nichita Obreja, fostă călăuză, anticomunist fervent și agent al SIMRE în perioada Neagu Djuvara. Deziluzionat de emigrația românească, confruntat cu mari dificultăți financiare, dar mai ales măcinat de dorul pământului natal și al mormintelor părinților săi, Obreja a fost foarte aproape să facă pasul decisiv spre țară în august 1956. Numai intervenția energetică și intempestivă a Mariei Brăescu, dublată de stăruințele și promisiunile lui Djuvara, l-au convins pe fostul legionar să nu intre în sediul legației române din Paris[2057]. Însă doi ani mai târziu, nimic nu a mai putut să-l oprească pe Nichita Obreja, rămas șomer și în pragul sărăciei extreme, să ceară și să obțină repatrierea, convins fiind că acțiunile sale din trecut vor fi șterse sub prevederile decretului de amnistiere care îi viza pe românii din exil. În fața reprezentanților diplomatici din legație, și-a motivat simplu decizia: se săturase de "minciunile din exil" și voia "să moară în țara lui" [2058].

Așa că la 11 mai 1958, fosta călăuză ajungea să treacă din nou granița românească, dar de data aceasta legal, gest care a produs consternare și revoltă în rândul emigrației românești de la Paris. Numai că realitatea pe care a cunoscut-o în țară era cu totul alta decât cea pe care și-a imaginat-o. A fost încarcerat, torturat și supus, de-a lungul verii lui 1958, unor lungi interogatorii despre Mihail Opran și Titi Constantinescu, despre structurile legionare din occident, despre CAROMAN și, mai ales, despre activitatea sa ca agent secret[2059]. Eliberat în ianuarie 1960, s-a stabilit la Bacău, unde Securitatea l-a ținut sub o strictă supraveghere: în locuința sa era montată tehnică operativă, era permanent filat, iar toate contactele sale atent monitorizate. Obreja nu s-a mai putut integra în noua societate românească. Ocolit și privit cu suspiciune toți din jurul său, fără familie, bolnav de inimă și constrâns să trăiască într-o cameră insalubră și fără încălzire, fostul agent ajunsese la sfârșitul lui 1963 să ceară expatrierea în Franța, inclusiv prin memoriu adresat direct lui Gheorghiu-Dej[2060]. Așa cum în 1958 regreta că rămăsese în occident, cinci ani mai târziu îi părea rău că se repatriase în țara natală, cu singura mențiune că acest din urmă gest îi permisesese să-și revadă mormintele părinților. Evident, demersurile sale rămăneau fără răspuns. Nechita Obreja avea să moară la 9 septembrie 1964, singur, pe un pat din sanatoriul TBC din Bârlad, visând că trece din nou granița clandestin din România comunistă spre vestul Europei[2061].

***

Pierduți în lumea largă a emigrației, supravegheați de Securitate sau chiar contactați de către ofițerii de la București pentru a colabora cu regimul din țară, aproape toți cei din exil au avut, într-un fel sau altul, privirea întoarsă spre țară. Dorul de locurile natale sau, pur și simplu, patriotismul și dorința de păstra identitatea românească și, în unele cazuri, de a o transmite mai departe copiilor lor, i-au determinat să păstreze o legătură cu România, chiar dacă România era cu totul alta decât cea pe care o părăsiseră în anii 40. De aceea, mulți dintre ei au avut o reținere puternică să devină cetățenii altor state. În plus, majoritatea spera că situația internațională este una temporală, iar comunismul avea să cadă, iar ei se vor putea reîntoarce în țară. Dumitru Mitu chiar își amintea de o discuție din 1951-1952 cu Mihail Opran, care mi-a spus că cel mai bun lucru este să am naționalitate franceză, să îmi fac o situație aici în Franța. Eu l-am întrebat "dar patria cui o las dacă devin cetățean francez?" Mi-a răspuns că asta nu este nimic, ci să profit să fac o situație deoarece ca cetățean francez nu mai ești văzut ca un străin. Când ceasul eliberării va sosi, Opran a spus că-l va chema și nu are să-l deranjeze hărțile francezești (cetățenia) odată sosit în țară. (...) Mi-a mai spus să fiu curajos, băiat cinstit și bun așa cum am fost până acum și să devin cetățean francez.[2062]

Odată cu trecerea anilor și cu unele evenimente, precum Revoluția Maghiară din 1956, care au arătat că lucrurile sunt departe de a se mai schimba, românii din exil care colaboraseră cu serviciile secrete au început să aplice pentru cetățeniile altor state. În plus, acest lucru era necesar integrării în societățile respective, decizii care se transpuneau într-un parcurs profesional mai bănos, servicii sociale mai bune și un viitor mai sigur, mai ales că unii alegeau să-și întemeieze familii sau afaceri. Așa au ajuns cetățeni francezi (unde, oricum, presiunea de integrare era mai accentuată decât în alte țări[2063]) Ilie Rada și Naghirneac, acesta din urmă, ca pilot de linie în Guyana Franceză[2064], având nevoie de statutul juridic de cetățean al celei de-a Patra Republici. Mircea Pătru a devenit american, Romeo Bălăceanu s-a mutat în Suedia în 1952, și a obținut cetățenia la mijlocul anilor 60[2065], Gelu Belu s-a naturalizat ca austriac, iar fosta călăuză Danciu a devenit venezuelean, ajungând chiar să revină în România în anii 80, dar sub protecția guvernului de la Caracas[2066]. La rândul său, Neagu Djuvara a aplicat pentru cetățenia franceză abia la sfârșitul anilor 80, afirmând, în memoriile sale, că "aveam ambiția, ca prostu', să mor român" [2067]. Singurul dintre liderii SIMRE care și-a transformat ambiția în crez a fost, se pare, Mihail Opran, despre care nu există date că ar fi admis vreodată să devină cetățean francez și, cel mai probabil, a fost înmormântat într-unul dintre cimitirele Parisului ca cetățean român refugiat.

Dar chiar dacă au devenit cetățeni ai altor state, foștii agenți și colaboratori români ai serviciilor secrete au vrut ca fii și fiicele lor să cunoască și să păstreze o legătură cu România, câteodată să și învețe română și, în unele cazuri, să fie botezați ortodox. Despre Ilie Rada se știe că visa să-și trimită băiatul, Raoul Rada, măcar odată într-o vizită în țară, alături de mama sa, iar Bobby Chintescu plănuia ca fiica sa să-și petreacă în fiecare vară câteva zile în patria sa natală[2068]. Copiii lui Gelu Belu chiar au vizitat România, fiind însă sechestrați pentru câteva zile, până când au primit permisiunea să se reîntoarcă la Viena, experiență care i-a dat frisoane fostului agent SIMRE[2069]. Dintre toți, probabil Chintescu cel mai determinat ca fiica sa să-și păstreze ceva din identitatea românească, fostul ofițer afirmând, potrivit unei note informative, că fiica sa, care are 3 ani, a fost botezată la biserica ortodoxă și s-a certat cu soția sa că nu a botezat-o la biserica catolică. De asemenea, el vrea ca fiica sa să învețe limba română și că va face o educație, în sensul de a iubi România, al cărei cetățean este tatăl ei[2070]

În fond, părinții acestor copii, luptaseră din exil, ca agenți secreți sau colaboratori ai structurilor informative, împotriva regimului comunist și pierduseră. Păstrarea memoriei românești putea fi însă singura și ultima lor victorie.

5.6. Viețile celor din interior

Atunci când vorbim despre viețile de după activitatea informativă, palierele sunt destul de clar disproporționate. Pe de o parte, sunt cei din emigrație, unde se disting anumite tipologii, cu contextualizările aferente. Pe de alta, sunt cei rămași în țară, ale căror vieți au cunoscut efectele radicale și dramatice ale implicării voluntare sau inconștiente, consistente sau tangențiale, totale sau punctuale în largul spectru al "spionajului" sau al "trădării de țară". Toți aceștia aveau să fie arestați, anchetați, judecați și condamnați, petrecând ani de zile în închisori și lagăre. Pentru ei și pentru apropiații lor, nimic nu avea să mai fie la fel.

Detenția, ca experiență, a fost asumată în moduri foarte diferite. Spre exemplu, Aurel Angelescu, colaboratorul Lyei Popescu, a devenit foarte religios în închisoare, ceea ce însă nu i-a temperat raportarea ideologică la comunism, ba dimpotrivă: nu doar a fost unul dintre inițiatorii grevei din închisoarea Pitești, din primăvara lui 1956[2071], dar în permanență s-a poziționat în contra administrațiilor închisorilor prin care a trecut. La Dej, Angelescu

a lansat "teoria" de a distruge totul ce este cu puțință din patrimoniul comuniștilor: a deteriora dacă este cu puțință cazarmament, mobilier și îmbrăcăminte. Orice distrugere este o cheltuială și o sarcină în plus pentru comuniști. La începutul luni martie 1961 pe când deținuții din camera 32 au mers la baie, Angelescu a găsit o monedă de 15 bani pe care a adus-o în cameră. După ce această monedă a fost studiată și comentată de toți deținuții, Angelescu a aruncat-o în WC, spunând că a sărăcit statul comunist în acea zi cu 15 bani.[2072]

N-a fost singurul care își păstra contundența față de regim și speranța într-o revenire la sistemul anterior celui instalat în 1945. Despre Constantin Eftimie se relatează de către un coleg de celulă că "speră că în statul de mâine va juca un rol important întrucât în timpul detenției i s-a prezis în palmă că va avea o situație mare" [2073]. Nu toți însă au avut, la începutul detenției, o poziție anticomunistă și-au și păstrat-o până la final, cazul lui Victor Moldovan, care la Gherla a cunoscut o re poziționare radicală fiind elocvent. Alții au avut fluctuații majore, precum Mihail Țanțu care trecerea de la nerecunoașterea regimului comunist din țară la redactarea de ample note informative despre activitatea sa din exil. Au existat, de asemenea, și cazuri în care deținuții au fost puternic afectați psihic de turnura neașteptată a vieții. Ion Bucșan, unul dintre sprijinitorii echipei Jaques, a suferit o depresie puternică în temniță, refuzând să mai vorbească și de multe ori chiar să mănânce și nu îl interesa nimic din ceea ce se petrecea în jurul său. Numai sprijinul constant al colegilor de celulă l-a ajutat să supraviețuiască, însă tot efortul numai o amânare a inevitabilului, Bucșan murind de inimă rea la câteva luni după eliberare[2074]. O soartă similară a avut și Traian Popovici, fratele lui Mircea Popovici din echipa Robert, care

în urma bățăilor și torturilor suferite în anchetă, (...) își pierduse mințile. Apatic, cu privirea pierdută în gol și mut, Popovici nu mai avea nici un contact cu realitatea înconjurătoare. Când era ziua de lungă se plimba în micul spațiu liber din celulă, făcând aceiași doi-trei pași dus-întors. Din când în când își întrerupea umbletul de urs în cușcă și se așeza pe pat. Se odihnea câteva minute, apoi își relua plimbarea fără sfârșit.[2075]

Chiar și după câțiva ani, când Ion Ioanid l-a reîntâlnit pe Traian Popovici în închisoarea Aiud, acesta, "cu aceiași ochi lipsiți de expresie", îl privea fix din camera destinată "nebunilor" [2076]. În contrapartidă, au existat și persoane care și-au dus detenția sub obsesia nevoii de a-i supraviețui pentru a-și revedea copiii. Cel mai bun exemplu este Anton Zaharia, care era permanent măcinat de dorința de a fi alături din nou de fiica sa[2077]. Însă de departe, cea mai grea postură a fost a femeilor care au fost despărțite de copiii lor. În primele luni de după arestare, Tamara Banciu plângea încontinuu și repeta numele fiicei de numai șase luni pe care o lăsase acasă, fără să știe dacă este sau nu în grija cuiva. Maria Muscalu refuza să mănânce, măcinată de gândul fiicei sale al cărui tată fusese condamnat la moarte și executat și a cărei mamă era condamnată la ani mulți de muncă silnică[2078]. Oricât de cinic ar părea, în această privință situațiile Lyei Popescu și Paulei Wentzel, condamnate la muncă silnică pe viață, erau totuși mai bune: cei doi băieți ai iubitei lui Mihail Opran rămăseseră în grija unchiului din Arad, iar Anton Wentzel a fost crescut de bunici. Și mai dramatic a fost cazul femeilor care au intrat în închisoare fiind însărcinate: Elena Ularu a născut în toamna lui 1953 o fetiță pe care a putut să o țină în brațe numai câteva săptămâni, fiindu-i luată fără să i se spună unde va fi dusă, și primind după câteva luni un act de deces al copilei. Aproape un an mai târziu, la 10 februarie 1954, și Ileana Samoilă a născut în închisoarea-spital Văcărești:

În seara când am născut am plâns și m-am rugat de ea, vă rog frumos nu mă mai lăsați aici singură că mor aici. După ce am născut a zis gardianca către moașă: "unde e, fă, Răsăritul, să-nchin fata?" [2079]

Copila și-a petrecut primele paisprezece luni de viață alături de mama sa, în închisoare, până a fost preluată de către un unchi.

Totuși, în general, majoritatea celor condamnați și-a trăit perioada de încarcerare într-o ternă resemnare și tăcută acceptare a condiției la care fuseseră reduși, așteptând clipa eliberării sau, pur și simplu, scurgerea timpului, căci Lya Popescu și Paula Wentzel și-au petrecut 13 ani de închisoare știind că au condamnare la muncă silnică pe viață, până când sentința le-a fost comutată. Însă nu toți aveau să măsească în afara penitenciarelor: Elena Stetin a murit la Jilava, ca urmare a unui cancer de sân dezvoltat în temniță[2080], iar Elena Teodorescu a fost găsită spânzurată, în 1957, cu câteva luni înainte de eliberare, în celula sa de la Miercurea Ciuc.

Expirarea pedepsei nu însemna în mod automat și revenirea în libertate. În viziunea regimului, o persoană condamnată pentru spionaj putea cu greu fi considerată "reeducată" sau, mai bine spus, să nu fie văzută drept un potențial pericol care, mai apoi, să intre din nou în legătură cu structurile secrete cu care colaborase înainte de arestare. De aceea, chiar și după expirarea condamnării, nu puțini au fost cei care au primit domiciliu obligatorii. În 1959, după opt ani de detenție, Constanța Magoș a fost trimisă la Rubla; un an mai târziu, cu două zile înainte de Crăciun, Dumitru Secară a primit vestea că i s-a stabilit domiciliu obligatoriu pentru trei ani[2081].

Atunci când totuși erau eliberați, fie din închisoare, fie din lagăre, fie din domiciliile obligatorii, revenirea în mediul din care fuseseră arestați a fost departe de ceea ce au visat în anii de detenție. Ilie Banciu, unul dintre sprijinitorii grupului Jaques, își amintea că am așteptat ieșirea din închisoare ani mulți și grei, fără a pierde nădejdea că vom ajunge și această zi; unii însă n-au mai ajuns, îndeosebi aceia care și-au pierdut orice nădejde sau cei răpuși de boli și care au devenit total degradați fizic. Deși dorită atât de mult, această eliberare, atunci când a venit, ne-a găsit oboșiți, sceptici, încât nu ne-am putut bucura pe măsura așteptărilor. Au trecut mai multe zile până ce, măcar în parte, ne-am refăcut sufletește.[2082]

În alte cazuri, eliberarea a însemnat doar o nouă traumă care de multe ori dezechilibra mai puternic decât detenția în sine. Același Anton Zaharia, când a revenit la București în 1963, și-a găsit soția recăsătorit, iar fiica - pentru care rezistase în închisori - adoptată de către tatăl vitreg. Șocul a fost atât de puternic încât Zaharia a albit complet în câteva ore[2083], iar după patru ani a murit. Situații similare s-au petrecut și cu alți foști deținuți politici: Ecaterina Eftimie nu se mai aștepta ca soțul său să iasă viu din închisoare, așa că, după ce fusese constrânsă să divorțeze (la fel ca Edith Angelescu[2084]), s-a recăsătorit. Iar atunci când Constantin Eftimie a fost eliberat, femeia a divorțat din nou, și cei doi vechi soți au revenit unul alături de celălalt, însă lungă perioadă de separare și al doilea mariaj al femeii au dus la gelozii și certuri care, în cele din urmă, au destrămat cuplul[2085].

Din nou, cea mai dureroasă decontare a detenției politice a fost în relația părinte-copil. Eliberată din închisoare, Ileana Samoilă și-a revăzut copilul pentru prima dată la sfârșitul lui aprilie 1957, când fata avea patru ani și două luni, așadar după trei ani de despărțire:

Am bătut la poartă și s-a deschis poarta și a apărut o fetiță... cu codițe și mânăjită de dulceață pe obraji și cu un șorțuleț și toată volane și grăsuță și arsă de soare... Și-am zis: "cum te cheamă?" "Ileana Doina Opreș." "Aaaa", zic, "pe tine te caut eu". Și-am îngenuncheat în fata ei în porțiță. Și ea a venit la mine, s-a uitat așa și-a început să zâmbească: "Da` tu cine ești?" Zic: "Eu sunt mămica Ileana." S-a repezit de gâtul meu, domnișoară, m-a luat de gât și m-a pupat și s-a strâns așa lângă mine și-a zis "să nu mai pleci de la mine, că tu ești frumoasă, foarte frumoasă!" [2086]

Nu toate revederile au fost atât de firești și de vindecătoare pentru părinți și copii. Treizeci de ani mai târziu, Ilie Banciu încă era puternic marcat de faptul că primul șoc ce l-am avut a fost revederea familiei, și îndeosebi a fetițelor, pe care le-am lăsat mici, de jumătate de an, respectiv doi ani și jumătate. Mi-au plăcut întotdeauna copiii și înainte de detenție, mă apropiam cu ușurință de ei, chiar dacă nu-i cunoșteam. Față de proprii mei copii mă simțeam însă stingher, și ei la fel. Soția a plecat la serviciu și am rămas acasă numai noi. Ne uitam nedumeriți unul la altul. Înfățișarea mea era deplorabilă. Făceam eforturi să vorbim între noi. Încet, încet situația s-a ameliorat și am început să ne apropiem unul de altul. Golul lăsat de despărțirea de ele în anii primei copilării l-am simțit însă tot timpul. Și ele au avut un șoc. Știau că există, li s-a spus că sunt la spital bolnav și, când mă voi însănătoși, voi reveni acasă. La început mai întrebau când mă voi întoarce, dar mai târziu nu au mai întrebat. Prin copiii din jurul lor au aflat adevărul și au tăcut.[2087]

Și din cealaltă perspectivă, a copiilor, revederea a fost, de multe ori, cel puțin la fel de grea. Nicolae Alexandru Șuțer și-a văzut pentru prima dată părinții în 1964, după ce aceștia au fost eliberați, moment în care băiatul avea aproape 14 ani. Anton Ventzel avea deja 27 de ani, era căsătorit și începuse să-și construiască o carieră în cercetare, atunci când și-a revăzut mama, în aprilie 1964, episod despre care, chiar și după mai bine de o jumătate de secol, cu greu putea vorbi:

Eram la serviciu. Colegii mei - eu am lucrat la institutul de proiectări miniere, fostul IPROMIN - știau că e decedată, cu excepția lui Pepu, colegul meu. Și am primit un telefon. Zice "domnul Ventzel?". Apoi "Tony? Aici mama mică", că așa i se spunea... Și în momentul ăla mie mi s-a rupt filmul pentru câteva minute. Pe urmă am aflat că trebuie să merg pe Uranus, în cartier, mi-a dat strada, Sapienței, ceva... și am dat telefon soției la serviciu și m-am dus și am văzut-o.[2088]

Tânărul nu a mai apucat să-și refacă legătura cu mama sa, Paula Wentzel murind la 11 decembrie 1964, sănătatea sa fiind grav afectată de anii de închisoare. De fapt, viețile foștilor deținuți politici nu s-au mai refăcut niciodată, în ciuda unor aparențe înșelătoare. Pentru vecinii săi din blocul Agricolă Fonciera, din capătul Căii Victoriei[2089] (același imobil în care trăise și Ginel Plăcișteanu, fostul iubit al Licăi Gheorghiu, exterminat la Râmnicu-Sărat), Dumitru Secară părea un bătrân care oricare altul. Lya Popescu era o profesoară de gimnastică medicală tăcută și conștiincioasă de la Policlinica 1 mai din capitală[2090]. Foștii agenți ai lui Petre Vasilache din Turcia, Niki Vâlsan și Romică Drăgușin treceau drept simpaticii conducători ai navelor "Luceafărul" și "Steluța", care, la sfârșitul anilor 60, turisții pe lacul Siutghiol din Mamaia[2091]. Având în vedere obsesia autorităților cu privire la vechile legături ale celor eliberați cu agenții secreți din exil, Securitatea a încercat să-i recruteze pe unde dintre aceștia, atât pentru încercări de restabilire a contactelor cu cei din emigrație, cât și pentru supravegheri interne, între cei din țară. Cel mai frapant exemplu este al fostului parașutist Mihail Țanțu. Cu toate că nu a fost identificat un angajament olograf, există mențiuni clare care atestă că, cel puțin în primii ani de după ieșirea din închisoare, oferea note sub numele conspirativ "Vaneza" (sau "Vania" [2092]). Pentru Securitate, Țanțu a rămas însă sub o permanentă suspiciune, ofițerii de caz bănuindu-l că ar face - din nou - un joc dublu, fiind, într-un mod misterios, în legătură cu Mihail Opran. Un astfel de exemplu s-a petrecut în 1966, când fostul șef al sectorului ofensiv al SIMRE nota că ar fi auzit zvonuri cu privire la pretențiile maghiare asupra graniței transilvănene, și sugera ofițerului de legătură apelarea la fostul său șef pentru acțiuni de propagandă în occident, motivând că, indiferent de regimul din țară, Mihail Opran este un patriot. O adnotare olografă pe prima filă a documentului atesta surprinderea Securității că o asemenea propunere vine exact în același timp cu datele obținute de la Opran, prin sursa "Dobrescu". Totuși, supoziția că între Mihail Opran și Mihail Țanțu s-ar fi refăcut legătură, după 1964, nu avea să se confirme[2093]. De altfel, viața sa de după eliberarea este vag acoperită documentar. Renumele său printre foștii parașutiști avea să rămână adânc întipărit, dovadă că la înmormântarea sa, din august 1979, din cimitirul Berceni din capitală, au participat zeci de foști camarazi[2094]. Țanțu nu a fost singurul: Magda Vasiliu, fosta soție a aviatorului Decebal Vasiliu, a furnizat date sub numele de "Ioana Popescu", inclusiv despre Lya Popescu, cea care a locuit în casa sa din strada Olteni imediat după eliberare. Alții au fost recrutați în timpul detenției, însă motivele care îi determinaseră să accepte propunerea Securității erau date de speranțele unei eliberări înainte de termen, astfel că aproape în fiecare caz, deținuții au căutat să eludeze cererile ofițerilor, oferind date false sau ascunzând fapte ori cuvinte care s-ar fi putut răsfrânge nefericit asupra colegilor de celulă. De asemenea, între foștii agenți, colaboratori sau surse din țară ale SIMRE și cei din exil nu au mai existat legături după eliberarea din închisori a primilor. Aflând că fosta sa iubită a supraviețuit detenției și locuiește în București, Mihail Opran a încercat să-i trimită bani Lyei Popescu, însă femeia i-a refuzat, alegând să nu mai aibă nicio legătură cu el[2095].

Concluzii

Pachet, microfilme, cifru, cerneală simpatică, recrutare, nume conspirative, deconspirare, arestare, condamnare. Instrucții, trageri, salturi, cifrare, descifrare, aparate de emisie-recepție, parașutare, capsulă cu otrăvă, clandestinitate, capturare. Călăuze, granițe, târâș, sârmă ghimpată, ascunzișuri, granițe, libertate, închisoare.

De ce? De ce atâția oameni s-au implicat în asemenea acțiuni deosebit de periculoase sau chiar de-a dreptul sinucigașe? De ce au ales să fie călăuze, agenți secreți, spioni sau informatori? Aceasta este probabil prima și cea mai incitantă întrebare la finalul tuturor acestor povești. Un singur răspuns cu siguranță ar fi atinge numai tangențial esențialul, scăpând nuanțe și alte perspective. De aceea, la o singură întrebare, ca această, există mai multe răspunsuri decât ar putea părea la prima vedere.

"M-am atașat unei lupte sfinte, aceea de a-mi apăra țara de comunism" [2096], mărturisirea nonșalantă Maria Muscalu, soția lui Ion Samoilă, la finalul anchetei din 1953. Cuvintele sale exprimă probabil cel simplu firul comun care a legat majoritatea destinilor celor care au făcut parte din SIMRE sau din alte proiecte secrete ori au fost numai sprijinitori ai acestora. Aproape toți erau împotriva regimului comunist din țară adus la putere cu sprijinul Armatei Roșii. Lupta lor era o luptă pentru eliberarea României, o necesitate de ordin patriotic, dincolo sau deasupra considerentelor ideologice sau a preferințelor politice. În viziunea lor, România se afla sub ocupația trupelor sovietice și era, pur și simplu, o necesitate națională de a face ceva pentru eliberarea țării. De altfel, această idee a eliberării era recurentă în discuțiile din apartamentul generalului Petrescu, în locuința lui Opran sau în conversațiile din cafenelele pariziene ori din centrele de instrucție din Franța. Pentru alții, în special cei care aveau experiența frontului, implicarea în acțiunile secrete împotriva regimului de la București erau o continuare a unui război care, pentru ei, nu se încheiase în 1945. Fiul unuia dintre basarabeni care

făcuseră parte din Sfatul Țării și care votaseră unirea din martie 1918, Mihail Țanțu nu se putea resemna cu pierderea ținutului dintre Prut și Nistru. Chiar și în legendele pe care le concepea în 1948-1949, în pregătirea misiunii de infiltrare în structurile din exil, fostul parașutist era foarte onest și veridic atunci când vorbea despre lupta sa împotriva comunismului. În fond, nici nu putea fi altfel, de vreme ce o bună parte a familiei sale, care rămăsese în teritoriul cedat în iunie 1940, fusese deportată și li se pierduse urma în Siberia. Chiar și deblocat din armată, Sabin Mare rămăsese același ofițer pentru care țara sa se afla în primejdie. Cum ar fi putut să se resemneze cu viața sub un regim care a vrut să-o trimită pe soția sa în minele din Ucraina pentru simpla vină de a fi de o anumită etnie și care a răsturnat cu totul societatea românească? De aceea, când a fost contact de cineva din rezistența armată din munți, Mare nici nu s-a gândit să refuze să-i sprijine. Și de partea cealaltă a Cortinei de Fier, majoritatea celor care au format nucleul SIMRE se considerau în continuare parte a corpului ofițeresc al Armatei Regale Române, având datoria de a lupta mai departe pentru țara lor. Cei din jur îi spuneau lui Opran tot "domnul comandor", iar lui Dumitru Petrescu "domnul general". La întâlnirile asociației foștilor combatanți se discutau planuri de luptă care eliberarea țării. Activitatea lor de pe "frontul secret" era linia firească pe simțeau că trebuie să meargă în contextul respectiv.

De pe altă parte, această ipostază nu trebuie totuși generalizată. Au fost și persoane care poate nu s-au opus regimului comunist, însă prin poziția pe care au avut-o înainte de 23 august 1944 intraseră în vizorul noilor autorități. Astfel, pentru a scăpa de posibilele măsuri represive, au decis să ia calea exilului, ajungând în sfera de activitate a SIMRE sau a altor celule informative similare dintr-un context de împrejurări, fiind practic singura oportunitate profesională avută în sfera competențelor lor. Este discutabilă poziționarea efectivă a lui Mircea Pătru: a fugit din țară de teama că ar putea fi arestat, nu pentru că ar fi căutat să se împotrivescă în mod concret comunismului. Odată ajuns în exil, a fost oarecum prins mersul lucrurilor și s-a achitat de sarcinile de lucru care îi ofereau o carieră, un venit și o siguranță. Este drept că, după înlăturarea sa din structura secretă, nu a vrut să se repatrieze, ci a trecut Oceanul și s-a stabilit în Statele Unite ale Americii, unde, în cele din urmă, a lucrat tot în domeniul informativ. Nu la fel a cotit destinul comandorului de marină Alexandru Vasilescu, unul dintre adjuncții lui Djuvara, care a ales să revină în țară. În cazul său, drumul ales în primii ani ai Războiului Rece a fost influențat de teama sa de a fi arestat și încarcerat, iar atunci când aceste frici au dispărut, Vasilescu nu a dorit să mai rămână să rămână pe baricada anticomunistă. Este drept că decizia sa a fost totuși influențată și de dificultățile financiare pe care le întâmpina în emigrație și de faptul că avea probleme de adaptare într-o țară străină. Însă acesta era mai degrabă un caz izolat și nu o consistentă tipologie, așa cum a încercat să acrediteze propagandă comunistă, folosindu-se în acest sens și de membrii grupului Săplăcan, care au fost practic scoși din lagărele în care supraviețuiau cu greu, iar apoi hrăniți, îmbrăcați, instruiți și trimiși în țară. Sau de agenți ca Luliu Simandan, Coriolan Gherman sau Gigi Saramet care s-au trezit în mijlocul unor acțiuni secrete dintr-o concurs de împrejurări în care cutezanța și bravada tinereții au funcționat, cu siguranță, drept catalizator. Totuși, chiar și în cazul acestora, este cel puțin discutabil ce anume a prevalat în decizia fiecăruia de a intra în echipa pregătită de serviciile secrete americane: dorința de a lupta împotriva comunismului, neajunsurile financiare în care se zbăteau sau spiritul de aventură care îi caracteriza.

De altfel, regimul de la București a căutat să creeze această imagine a unor agenți secreți care acționau fie din sărăcia în care s-ar fi zbatut românul din exil (și erau destui în această stare, precum Luliu Simandan, Dumitru Mitu sau Ion Profir), fie împinși prin șantaj, constrângeri și amenințări de către structurile occidentale. De aceea, Gheorghe Gheorghiu, din grupul legionar Pascal, afirma într-un interviu publicat în Scânteia că serviciul de informații american supune pe emigranți la tot felul de amenințări și presiuni, pentru a-i aduce pe acești oameni la disperare și a-i determina cu forța să accepte comiterea a tot felul de mârșavii. În acest scop, americanii țin adeseori pe emigranți fără hrană, sub cerul liber, în locuri împrejmuite cu sârmă ghimpată, fără să le dea posibilitatea să-și câștige existența, ba, ceva mai mult, când vreunul din emigranți își găsea o slujbă, spionajul american, prin diferite mașinațiuni, pune la cale îndepărtarea lui din serviciu. Acei emigranți care nu se lăsau prinși în mrejele propagandei americane și se împotriveau ofertelor spionajului american erau încadrați în legiunile străine sau ajungeau cerșetori.[2097]

Orice aserțiune de acest fel ar fi ridicolă dacă nu ar avea și un sămbure de adevăr. Este adevărat că Ilie Puiu, Matthias Bohn, Wilhelm Spindler, Gheorghe Bârsan și, liderul lor, Constantin Săplăcan sau Bebi Toma trăiau în condiții mizere în lagărele de refugiați din occident, însă, încă o dată, este discutabil dacă, în cazul lor, acest aspect a avut ponderea decisivă, și, în plus, nu se poate aplica majorității celor care s-au implicat în acțiuni secrete ale emigrației românești din primii ani ai Războiului Rece. Convingerea că regimul comunist este reprezentarea răului împotriva căruia trebuie luptat a fost farul care i-a ghidat pe mulți dintre cei care s-au implicat în acele acțiuni ale "frontului secret". Din păcate, teza propagandistică a Securității a prins în memoria evenimentelor, chiar și unii istorici, precum Ioan Ciarnău, dând, în întreaga ecuație a acțiunilor, o pondere semnificativă avantajelor bănești aferente agenților[2098].

Cât despre sprijinitorii și colaboratorii lor locali, lucrurile sunt și mai simple. De multe ori, erau persoane care proveneau din categoriile sociale care trebuiau distruse în drumul victorios al comunismului. Din angajați cheie ai SSI-ului, Gheorghe Șerbu și Aurel Angelescu decăzuseră profesional, ca statut social și putere financiară. Stilul lor de viață fusese profund alterat de schimbările politice petrecute în țară, iar dorința lor de revenire la condiția anterioară era evidentă și predictibilă - soții Șerbu chiar păstrau în locuința lor din intrarea Aniversării dolarii pe care urmau să-i folosească după ce comunismul avea să cadă, iar România să se întoarcă la parcursul său din interbelic. Pentru Ioan Cosocar, viața în Republica Populară Română constituia un veritabil pat procustian în care se vedea constrâns să trăiască, alimentându-i frustrările cu privire la neîmplinirile sale profesionale. Deconectarea de la lumea occidentală era grav resimțită de oameni ca lordan Angelescu sau soții Suțer. În bună parte membri ai burghezi, era evident că raportarea lor la noua realitate din țară nu putea fi una favorabilă, așa că atunci când au avut posibilitatea să aibă un aport la demersul colectiv împotriva comunismului, aceștia nu s-au dat în lături. Dar chiar și cei care aveau construită și asigurată o poziție socială s-au implicat în acest acțiuni secrete, dovadă fiind ofițerul Gheorghe Dumitrașcu, cel care avea să fie mai apoi executat în Valea Piersicilor de la Jilava, sau Anton Zaharia, fostul funcționar al Centro-Coop-ului. La sfârșitul anilor 40 și începutul anilor 50, respingerea comunismului era frecventă în societatea românească și, prin urmare, și solidarizarea cu asemenea proiecte și-a găsit ecoul.

De asemenea, în special în contextul echipelor de parașutiști, opoziția la comunism a fost dublată de o adevărată ideologică. Agenții intrați clandestin în țară au încercat să-și construiască sau să-și refacă structurile de sprijin apelând la persoane de aceeași coloratură politică, care nu doar că se implicau într-o acțiune anticomunistă, dar își ajutau un "camarad". Ceea ce, bineînțeles, a dus la o sudare a relațiilor interumane și a mai lungă activitate a grupurilor de agenți secreți. Și, nu în ultimul rând, un factor care determinat dezvoltarea acțiunilor clandestine în țară a fost cel al legăturilor de rudenie. Cum ar fi putut Alexandru Popovici să nu-i deschidă ușa fiului său și să-l primească, alături de Ică Tănase, atunci când au apărut în pragul casei din

Vlăduleii Gorjului? Sau mama lui Wilhelm Spindler să nu-i acorde găzduire băiatului său pe care îl pierduse în vâltoarea războiului? Ori Aurelia Cosma să nu-i acorde tot sprijinul fratelui său Sabin Mare, de vreme ce Securitatea îl căuta cu frenezie de doi ani, fără să bănuiască faptul că fostul ofițer fusese între timp parașutat în țară? Toți aceștia au acordat sprijin necondiționat, fără să pună întrebări despre cine i-a trimis sau ce coloraturi politice aveau cei din jur, căci inamicul comun era unul și același: regimul comunist.

Orice acțiune are o motivație și, inerent, are și un scop. Care era scopul tuturor acestor acțiuni secrete duse de către SIMRE sau de alte structuri informative? Puteau ei, prin note, stații de radio-emisie, manifeste sau operațiuni clandestine să ducă la înlăturarea comunismului? Bineînțeles că acesta era țelul final, însă, realist vorbind, "nu poate o mână de oameni să răstoarne o orânduire de stat" [2099], după cum mărturisea chiar Ion Golea, din boxa acuzațiilor, la procesul din 1953. Și atunci, care era scopul activităților? Din nou, răspunsul este mult mai complex decât la prima vedere și ține de spațiul unde se desfășoară operațiunile (în țară sau în exil) și idealismul sau simțul practic al celor implicați. În emigrație, pentru oameni ca Gelu Belu sau Mihai Opran unul dintre obiective era bararea infiltrărilor agenților comuniști care i-ar fi putut supraveghea și manipula, iar în sens mai larg ar fi destructurat firavele și complicatele tentative de coagulare a refugiaților români care căutau să ofere un răspuns coerent și articulat regimului de la București. Un alt țel din exil era constituirea și pregătirea unei forțe care să poată lupta concret, cu arma în mână, împotriva puterii comuniste din țară, atunci când contextul internațional o va permite. Generalul Petrescu și colonelul Neferu făceau tabele cu oamenii pe care pot conta, iar, mai târziu, în centrele din zona Masivului Central francez câteva zeci de bărbați parcurgeau antrenamente fizice solicitante și făceau trageri cu armament american. Până și Neagu Djuvara lua lecții de salt cu parașuta, fiind convins că va veni momentul în care va putea reveni în țară pentru a pune umărul la înlăturarea comunismului [2100]. Pentru cei din țară, scopul acestor acțiuni se împărțea, din nou, în funcție de statutul lor: dacă trăiau în legalitate sau supraviețuiau în clandestinitate. În parte, și pentru aceștia din urmă fuseseră trimise echipele de la începutul anilor 50, care trebuiau să ia legătura cu grupurile de rezistență din munți, să instruiască, să-i doteze cu stații de emisie-recepție și să le faciliteze furnizarea de logistică, de la arme și muniții la medicamente, încălțăminte și îmbrăcăminte. În schimb, cei care se integraseră în societatea românească postbelică căutau fie să facă pur și simplu ceva împotriva comunismului, fie, în unele cazuri (cum era și Gheorghe Albu sau, într-o oarecare măsură, Haralambie Cârlan), să aibă un beneficiu material. Iar undeva la mijloc, era zona informativă, în care datele secrete trebuiau știute nu pentru o acțiune imediată, ci pentru o mai bună cunoaștere a inamicului, în vederea identificării vulnerabilităților și pregătirii pentru un eventual conflict. De aceea Mihail Opran voia să afle capacitățile militare de la litoralul Mării Negre, Gelu Belu cerea marinarilor date despre situația de pe graniță, iar Mircea Carp obținea manualul secret al noului tanc intrat în dotarea Armatei Populare Române. Sau se comunicau informații despre situația economică, socială ori despre starea de spirit din țară. Există însă și o latură propagandistică, de a întreține în rândul societății românești un curent de respingere a comunismului și sentimentul România nu a fost abandonată și că lupta continuă din exil. Sau, așa cum spunea preotul Vasile Posteuca într-un necrolog al parașutiștilor executați după procesul din 1953, de a le "arăta celor de acasă că noi, cei din pribegie nu i-am uitat, și nu ne-am uitat rostul" [2101]. Acest rost ține oarecum de cel mai abstract obiectiv al acțiunilor secrete: pur și simplu de a lupta împotriva comunismului, până la sacrificiul ultim, pentru că aceasta era destinul persoanelor respective, perspectivă care a caracterizat în special, dar nu exclusiv, zona legionară.

Pe de altă parte, regimul comunist a căutat să acrediteze ideea că scopul agenților secreți era de a distruge, de a semăna panică și de "a comite acte de teroare" [2102]. Referindu-se la grupul Ică Tănase - Mircea Popovici, fostul șef al contraspoionajului comunist, Neagu Cosma, afirma că misiunea echipei "Robert" nu viza activități menite a răsturna regimul comunist și nici a alunga din țară armata sovietică. Nu viza nici identificarea, contactarea și sprijinul rezistenței care respira din greu prin câțiva pori dispersați în munții României. Să-i ajute pe aceștia cu hrană, echipament, armament, să-i mobilizeze, să-i încurajeze. Nici vorbă de așa ceva. Dispozițiile primite de Tănase - de altfel și celelalte echipe au avut aceleași dispoziții - erau cât se poate de clare: nici un contact cu "eventuala rezistență" și... "să vă feriți de oamenii care se manifestă împotriva regimului". În schimb li se cerea să distrugă ce construia poporul român. Tănase, ca legionar, precum și alți camarazi care l-au urmat, avea misiunea să transforme România în stat legionar, sub tutela și sprijinul aceluiași cinci politicieni occidentali care ne vânduseră Sovietelor. Ei știau că nu vor porni un război pentru poporul român, dar îi îndemneau și "ajutau" pe români să se bată între ei sub stindardul unor nobile idealuri. Profitau de debusularea românilor aflați în pribegie, transformându-i în carne de tun. La suferințele legate de perioadă, de regim și de poziția subjugată s-a adăugat suferința miilor de oameni atrași în cursa spionajului și diversiunii. [2103]

Comparând însă cu sursele documentare existente, de la procesele verbale de interogatoriu și rechizitoriile procurorilor până la declarațiile celor implicați și memorialistica supraviețuitorilor, denaturările și falsurile (combinat abil cu detalii reale) care caracterizează teza Securității sunt evidente. Nu este atestat niciun act de violență al vreunui agent secret trimis în țară, un asemenea gest fiind cât se poate antiproduktiv, căci ar fi atras atenția autorităților comuniste și ar fi dus la deconspirare. Atunci când s-au confruntat cu perspectiva de a fi descoperiți, Tănase și Popovici au refuzat să tragă în fetița care le găsisse parașutele. Niciunul dintre agenții veniți în țară nu a avut explozibili, cu excepția unor grenade defensive. Însă crearea unui portret al spionilor veniți să distrugă, arunce în aer și să ucidă, servea perfect perspectivei denigratoare pe care Securitatea a aruncat-o asupra oponentilor săi de pe "frontul secret", încercând de multe să aplice și să dea o greutate cât mai mare etichetei de legionar.

Iar aici este probabil, din perspectiva actuală, unul dintre cele mai spinoase aspecte: ce opțiuni politice aveau cei implicați acțiunile secrete ale SIMRE și ale altor celule similare din acei ani. Cum în structura adiacentă CNR-ului, majoritatea membrilor erau foști ofițeri și militari, aceștia, în teorie, nu trebuiau să aibă o poziționare politică, singura lor loialitate fiind față de statul național român care, în viziunea lor, exista în exil. Însă, în practică, toți aveau anumite simpatii, iar cel puțin în rândul persoanelor din prim-planul SIMRE, acestea se îndreptau spre național-țărăniști, principala formațiune democratică românească. Fruntașul țărănist Ilie Lazăr mersese la Tămădău cu mașina lui Gelu Belu și cumnatului acestuia, Liviu Bodolea era cunoscut ca penețist ardent, la fel și Oliviu Beldeanu. Generalul Petrescu se remarcase prin antilegionarismul său, Mihail Opran avea înclinații naționaliste, dar circumscrise unei opțiuni constituțional-monarhice clare, iar Neagu Djuvara a fost întotdeauna un regalist convins. Ca aproape orice ofițer român din al Doilea Război Mondial, Sabin Mare avea un puternic simț patriotic, la care, în cazul său, se adăuga și o componentă antimaghiară, ușor explicabilă prin faptul că satul său natal făcea parte din nord-vestul Transilvaniei pierdut în 1940. În cazul echipelor de parașutiști de la începutul anilor 50, opțiunile ideologice sunt, bineînțeles, mai clare: Ică Tănase fusese una dintre figurile majore ale emigrației legionare, Ioan Samoila ajunsese în occident cu un prestigiu consolidat în rândul camarazilor săi, iar Ion Golea avea de un o bogată activitate legionară ce a culminat cu schimbul de

focuri din Mediaș. Dar asta nu înseamnă că ei nu s-au implicat în acțiunile secrete din România comunistă pentru a clădi "o țară ca soarele sfânt de pe cer", ci pentru că a lupta împotriva comunismului. Manifestele tipărite de Golea și colaboratorii săi nu vorbeau de Legiune sau pentru Horia Sima, ci împotriva regimului din țară, a represiunii politice și a ocupării țării de către Armata Roșie. Este drept că, pe lângă misiunea principală stabilită cu partenerii americani, Sima le-a cerut să depună eforturi pentru reorganizarea Mișcării Legionare, însă activitatea lor din țară nu atestă un răspuns la cererile Comandantului. În aceeași măsură, Fiii Patriei, sub conducerea lui Sabin Mare, nu au avut în plan contactarea lui Grupului Carpatin Făgărășan al lui Ogoranu pentru că erau legionari, ci pentru că era singurul grup de rezistență armată anticomunistă pe care îl cunoșteau și mizau pe o posibilă refacere a legăturii. Caracteristici ideologice separate au existat, bineînțeles, dovadă că serviciile secrete americane au lucrat pe paliere diferite cu legionarii lui Mușatescu și Dumitriu, respectiv SIMRE-ul lui Opran și Djuvara, însă în fața unui inamic comun, reprezentat de regimul comunist, cei din exil și colaboratorii lor din țară au ales, de cele mai multe ori, să fie călăuziți de opțiunea lor comună anticomunistă, decât să slujească idealurilor lor politice divergente. În plus, o viziune destul de larg răspândită în rândul emigrației românești era concretizată de anume P. Sigma, care, referindu-se la procesul parașutiștilor într-un editorial dintr-o publicație a militarilor români din exil, opina că Se impune o anumită decență față de astfel de acțiuni de sacrificiu și mai ales respectul memoriei celor căzuți. Cu morții nu se face polemică (subliniere în textul original - n.m.). Că are cămașă albastră, galbenă, neagră sau mai știu eu cum, toți cei pătrunși de dragostea de Patrie și animați de spiritul de abnegație, acceptă voluntar supremul sacrificiu pentru eliberarea țării, merită din partea noastră tot respectul; noi, cei ce rămânem aci, trebuie să avem rușinea că alții sunt primii. Este anti-democratic, este contra drepturilor naturale a te jertfi pentru Țară? Pentru asemenea acțiuni nu există culoare politică, nici prioritate, ci numai acceptarea rece și voluntară a sacrificiului.[2104]

Schimbând perspectiva pe celălalt capăt al câmpului de luptă, trebuie discutat împotriva a ce luptau cei din SIMRE și celelalte structuri secrete: strict regimul comunist sau ajungeau să lupte împotriva României însăși, de vreme ce, puterea comunistă era recunoscută oficial ca autoritatea legală în țară? De altfel, această din urmă simbioză dintre o putere politică temporală și statul în sine a fost una dintre temele recurente ale narațiunii construite de Securitate cu privire la confruntările din domeniul intelligence-ului din primii ani ai Războiului Rece și nu numai. Când discuta despre acțiunile grupurilor de parașutiști, Neagu Cosma vedea lupta dintre două tabere: "americano-legionară" și "securisto-românească" [2105], susținând că, spre exemplu, echipa Robert avea ca obiectiv "subminarea statului român la comanda și în folosul unor forțe străine" [2106], iar nu a regimului. În viziunea fostului general de contraspionaj, Securitatea nu a făcut altceva decât să apere "valorile fundamentale ale statului român" [2107]. Însă, așa cum sublinia Stejărel Olaru, referindu-se la urmările atacului de la Berna al grupului lui Beldeanu (eveniment care a influențat raportarea Securității la situația celor din exil), regimul de la București a avut tendința de "a asimila acțiunile îndreptate împotriva sa cu acțiuni îndreptate în contra țării. Nu era altceva decât reflexul - firesc, dar neonest - al tuturor regimurilor comuniste din zonă de a se identifica fraudulos cu națiunea și poporul." [2108]

În final, rămâne o ultimă întrebare. Cum îi considerăm pe toți aceștia care, din exil sau din țară, în clandestinitate sau în legalitate, scriind mesaje cifrate sau încercând să pună în funcțiune stații de emisie-recepție, ducând pachete cu microfilme sau strângând date ori sosind cu parașuta sau plecând prin sârma ghimpată de la frontieră s-au implicat în acele acțiuni secrete ca agenți, spioni, călăuze sau colaboratori? Mihail Opran se considera "patriot român în exil" și, probabil, la fel ca el și Neagu Djuvara, Dumitru Petrescu, Gelu Belu, Nicolae Tănase sau Dumitru Neferu, descris de Ion Dragu în necrologul din 1957 drept "neaoș român" și "viteaz ostaș" [2109]. Securitatea îi toți aceștia sub o singură etichetă "trădător de patrie". Polarizarea și opoziția epitetelor se amplifică atunci când în prim-plan intră agenții trimiși în țară, prin parașutare, terestru sau chiar maritim. Cronologic, prima grup capturat a fost cel condus de Constantin Săplăcan, astfel că ei au fost primii care au intrat sub reflectorul justiției și al presei comuniste. Ziaristii Scânteii îi catalogau drept "bandiți", "ticăloși", "trimișii imperialiștilor americani" [2110], "lacheii lui Truman" [2111], "odioși spioni imperialiști", "huligani fasciști, huligani și teroriști notorii", "fioroși criminali", "scursori ale societății", "trădători de patrie, spioni ordinari, lepădături legionaro-fasciste" [2112], "haimanalele parașutate", "nemernici fără neam și fără patrie cărora le fug ochii după cei 30 de arginți ai trădării, plătiți în dolari americani" [2113]. În schimb, presa din emigrație nu le-a acordat prea mult atenție, iar în istoriografia recentă, Marius Oprea i-a numit simplu: "aventurieri". Discrepanța este mai echilibrată, dar mult mai acută în privința celor din lotul parașutiștilor din 1953. Rămăși parcă fără invective după episodul din urmă cu doi ani, presa de la București îi numea numai "lepădături umane", "rămășițe fascisto-legionare", "criminali de război", "escroci" [2114]. În schimb, foștii militari din exil îi vedeau drept "eroi ai Eliberării" [2115], viziune împărțită și de fostul ofițer superior Dan Iovanovic [2116]. În viziunea legionarilor, ei nu putea fi altceva decât "martiri". Iar în istoriografia românească postcomunistă, sunt considerați "spionii patrioți" [2117] sau "eroi ai României" [2118]. Dar, în fond, ei sunt ceea ce vrem noi să fie, statul lor fiind construit în funcție reperele morale sau politice sau ideologice ale celui care face această evaluare sau raportare. Singurul lucru cert, este că au existat. Și rețele informative și spionii și cerneala simpatică și stațiile de emisie-recepție și armament și parașutările și călăuzele și spionii. Toate acestea chiar s-au întâmpat.

Bibliografie

Arhive: surse inedite

1. Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității:

- Fond Penal: 1135 volumul 3, 6957 volumele 1-10, 7727 volumele 1-6, 78337 volumele 3-4, 10635 volumele 1-14, 67497 volumele 1-4, 1169 volumele 1-9, 10560 volumele 1-8, 058266, 8242 volumele 1-2, 001281, 126794 volumele 1-2, 075133 volumele 1-4, 10588, 121820 volumele 1-2, 102450, 58266, 1281, 50506;

- Fond Informativ: 597446 volumele 1-2, 329902 volumele 1-6, 0963522 volumele 1-3, 632268 volumele 1-6, 444701, 632248 volumele 1-2, 139313 volumele 1-3, 210811 volumele 1-9, 210814 volumele 1-2, 0818231 volumele 1-4, 550435 volumele 1-3, 551173 volumele 1-14, 0360801, 0548700, 1057701 volumele 1-2, 195692, 490500 volumele 1-4, 310459, 310560, 743736 volumele 1-2, 361225 volumele 1-4, 310489, 376086, 545617 volumele 1-2, 712871, 0501396, 938426, 212009, 258605, 712333, 471223, 536304, 552674, 233837, 502549, 555601, 680070, 256070 volumele 1-2, 640172, 546554, 490101 volumele 1-3, 1014, 1861, 310489, 937501, 258605, 743736, 862388 volumele 1-2;

- Fond Rețea: 194001, 303378;

- Fond SIE: 415, 6679 volumele 1-3, 21565, 21393, 182, 183, 303, 7132, 6824 volumele 1-3, 679 volumele 1-4, 813, 5757, 677, 7247, 1403, 5855, 2029 volumele 1-3, 214, 1407, 21939, 7173, 30998, 10537, 118, 660,

24880, 6784;

- Fond MD: 12810;

- Fond MFI: 11000/Ialomița Rola 222, 76471/Iași, M-FI Arad 23227, rola 469;

- Fond Documentar: 1565;

- Fond Cadrele Securității (fișe personale): Octavian Stoica, Vasile Stern, Ludovic Weisz (Weiss), Iosif Domokoș, Dumitru Preda, Tudor Marta, Victor Nistor, Gheorghe Cănda, Ion Ferfelea, Ion Hristenco;

- Fond DMRU: 7346 volumul 3.

2. Arhiva Administrației Naționale a Penitenciarelor (fișe matricole penale): Aurelia Cosma, Constantin Groza, Vasile Luhasz, Floarea Huluban (Luhasz), Ioan Luhasz, Maria Luhasz, Grigore Cioloboc, Cornelia Pop (Silimon), Vasile Silimon, George Fundukas, Herman Müller, Constantin Hagea, Gabriel Țepelea, Vasile Netea, Gheorghe Comănici, Iuliu Simandan, Coriolan Gherman, Dumitru Magoș, Fănel Ionescu, Gheorghe Bostangiu, Constantin Eftimie, Ecaterina Eftimie, Irina Iulia Șerbu, Mihai Sânzianu, Victor Lepadatu, Aurel Munteanu, Emil Negru, Vasile Trifu, Gheorghe Albu, Emil Calmanovici, Constantin Nicolau, Augustin Tamaș, Sava Dumitrescu, Nicolae Vâlsan, Vasile Ciobanu, Constantin Dobra, Alexandru Ciocâlțeu, Constantin Vasilache, Vasile Vasilache, Romeo Drăgușin, Mircea Moței, Nicolae Crăcea, Cornel Andrei Decebal, Constantin Dragomireanu, Constantin Ceaușu, Virginia Rozorea, Marius Dumitrescu, Gheorghe Saramet, Serafim Ilisei, Mircea Coman, Octavian Pop, Iosif Bonta, Gheorghe Bonta, Ileana Bonta, Oliviu Beldeanu, Tudor Manofu, Maria Manofu, Nicolae Milivoi, Paul Nae Senchea, Marin Dobre, Ion Marușcă, Vasile Borcoman, Maria Ionașcu (Samoilă), Aurel Samoilă, Eugenia Samoilă, Alexe Samoilă, Maria Hila (Samoilă), Erich Tartler, Ana Tartler, Ilie Banciu, Nadejda Bucșan (Golea), Nicolae Modval, Ioan Bucșan, Ana Căndea, Ioan Stănică, Maria Muscalu, Dumitru Lungu, Ileana Samoilă (Opriș), Traian Opriș, Samuel Weber, Nicolae Galuț, Emil Galuț, Helmuth Tartler, Emil Tartler, Martha Mischeș (Tartler), Ioana Brudea, Gheorghe Brudea, Alexandru Popovici, Rafila Fleșeru (Popovici), Valeriu Negulescu, Nicolae Ularu, Ana Ularu, Sever Ularu, Elena Toroipan (Ularu), Elena Popovici (Stetin), Octavian Stetin, Elena Niculescu, Didina Popovici, Alexandru Niculescu, Gherghina Nicolescu, Maria Boban, Traian Popovici, Filimon Popovici, Paraschiva Stoica (Popovici), Constanța Corlan, Gheorghe Popovici, Ioana Dumitru (Popovici), Maria Fleșieru (Popovici), Ioan Tolan, Maria Domocoș (Tolan), Maria Ionescu, Florica Zahoi, Ecaterina Crișan, Anghel Meltiș, Maria Meltiș, Rozalia Domokoș, Elisabeta Bisac, Iosif Piclor, Ecaterina Domocoș (Piclor), Dumitra Georgean, Ana Samuelly, Dora Samuelly, Dumitru Niculescu

Surse editate

1. *** **4 "Bande, bandiți și eroi"** . **Grupurile de rezistență și Securitatea (1948-1968)**, Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, Editura Enciclopedică, București, 2003

2. *** Comandanți fără armată. Exilul militar românesc (1939-1972), ediție de Dumitru Dobre, Veronica Nanu, Mihaela Toader, Pro Historia, București, 2015

3. Berindei, Mihnea; Dobrințu, Dorin; Goșu, Armand (editori); Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, Istoria comunismului din România: documente. Perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1965), Humanitas, București, 2009

4. Brișcă, Adrian Jurnalul unui partizan: Vasile Motrescu și rezistența armată din Bucovina (1944-1958), Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2005

5. Calafeteanu, Ion, Exilul românesc. Erodarea speranței. Documente (1951-1975), Editura Enciclopedică, București, 2003

6. Onișoru, Gheorghe (coordonator), Mișcarea armată de rezistență anticomunistă din România, Editura Kullusys, București, 2003

Surse de istorie orală

Arhiva autorului:

1. Interviu cu Neagu Djuvara, realizat în 2016

2. Interviu cu Anton Ventzel, fiul Paulei Ventzel, realizat în 2016

3. Interviu cu Anton de Cos, nepotul pe linie indirectă al lui Gelu Belu, realizat în 2021

Arhiva Rador:

4. Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984

5. Interviu cu Ilie Rada, Cota R809

6. Interviu cu Neagu Cosma, Cota C1492

Memorialistică

1. *** , Mărturii despre Legiune. Patruzeci de ani de la întemeierea Mișcării Legionare (1927-1967), Editura Dacia, Rio de Janeiro, 1967

2. *** , Hommage au Colonel Dumitru Neferu, f.e., f.l., 1957

3. Baci, Nicolae, Din temnițele Anei Pauker în pușcăriile lui Tito, Editura Foton, f.l., f.a.

4. Beldeanu, Oliviu, Memorial anticomunist din închisoare, prefată de Titu Popescu, Editura Jurnalul Literar, f.l., 1999

5. Belu, Zina-Maria, Undeva la o margine de lume, Editura Digital Data, Cluj-Napoca, 2001

6. Boacă, Ioan, Prahova și idealul legionar. Amintiri din prigoane și pribegii, Colecția "Omul nou" , Munchen, 1981

7. Brudariu, Dan, Ce a fost nu mai este. Secretele istoriei noastre dezvăluite de un martor ocular, Coresi Publishing House, f.l., 2018

8. Budeancă, Cosmin (coord.), Experiențe carcerale în România comunistă, vol. I, Polirom, Iași, 2007

9. Carp, Mircea, Aici Mircea Carp, să auzim numai de bine!, Polirom, Iași, 2013

10. Cârja, Ioan, Întorcerea din infern. Crima împotriva demnității omului, vol. 2, Editura "acțiunea românească" , New York, 1972

11. Cosma, Neagu, Cupola. Securitatea văzută din interior, Editura Globus, București, 1994

12. Cosma, Neagu; Stănescu, Ion, "Adevăruri" demontate, Editura Paco, București, 2004

13. Deșliu, Boris, Jurnal de avocat, Editura Vremea, București, 2002

14. Djuvara, Neagu, Amintiri din pribegie (1948 - 1990), ediția a II-a, revăzută și adăugită, Humanitas, București, 2006;

15. Djuvara, Neagu, Amintiri și povești mai deocheate, Humanitas, București, 2009

16. Filderman, Wilhelm, Memorii și jurnale. 1940-1952, Editura Hasefer, București, 2017

17. Găină, Ovidiu (Stan M. Popescu), Crâmpoșii din sbuciumul exilului, f. e., Buenos Aires, 2001

18. Georgescu, Adriana, La început a fost sfârșitul, text îngrijit de Micaela Ghițescu, prefată de Monica Lovinescu, ediția a II-a revăzută, Fundația Culturală Memoria, f.l., 1999

19. Georgescu Adriana, La început a fost sfârșitul. Dictatura roșie la București, Humanitas, București, 2019

20. Golea, Traian, Amintiri și acțiuni din exil, Criterion Publishing, f.l., 2005

21. Hossu Longin, Lucia, Față în față cu generalul Ion Mihai Pacepa, Humanitas, București, 2009

22. Lovinescu, Monica, Seismograme. Unde scurte, volumul II, Humanitas, București, 1993
23. Lungu, Dumitru, Luptă și temnițe, prefață de ing. Dumitru Tache Funda, Editura Ramida, București, 1998
24. Ioanid, Ioan, Închisoarea noastră cea de toate zilele, volumul 2, Editura Humanitas, București, 1999
25. Ionițoiu Cicerone, Memorii. Drama României văzută din exil, volumul 2, prefață de Marius Oprea, Polirom, Iași, 2009,
26. Pacea, Ion Mihai, Orizonturi roșii, traducere de Horia Gănescu și Aurel Ștefănescu, Humanitas, București, 2010
27. Pele, Gheorghe, Servicii și acțiuni secrete, Editura Ministerului de interne, f. l., 1996
28. Pop-Săileanu, Aristina, "Să trăiască partizanii până vin americanii". Povestiri din munți, din închisoare și din libertate, Fundația Academia Civică, București, 2008
29. Porter, Ivor, Operațiunea Autonomus. În România în vreme de război, Editura Humanitas, București, 2008
30. Profir, Ion, Singur pe cerul Stalingradului, Modelism Internațional, f.l., 1996
31. Rațiu, Ion, Jurnal. Începuturile unui exil îndelungat (1940-1954), volumul 1, prefață de Nicolae C. Rațiu; studiu introductiv, note și ediție de Stejărel Olaru, Corint Books, București, 2017
32. Rațiu, Ion, Jurnal. Printre spioni și trădători de țară (1955-1962), volumul 2, prefață de Nicolae C. Rațiu; studiu introductiv, note și ediție de Stejărel Olaru, Corint Books, București, 2017
33. Rațiu, Ion, Jurnal. Reorganizarea exilului (1963-1968), volumul 3, Prefață de Nicolae C. Rațiu, Studiu introductiv, note și ediție de Stejărel Olaru, Corint, București, 2019
34. Sarry, George, Viața mea - amintiri din închisoare și din libertate, cu o prefață și note de Doina Jela, Dépôt légal - Bibliothèque et Archives Canada, Québec, 2010
35. Silvestru, Octavian; Iliescu, Silvia; Conovici, Mariana, Țara, Legiunea, Căpitanul. Mișcarea Legionară în documente de istorie orală, Humanitas, București, 2008
36. Vălenaș Liviu, Mișcarea Legionară între adevăr și mistificare. Convorbiri cu Mircea Dimitriu, Editura Majadahonda, București, 2000
37. Vișa, Augustin, Din închisorile fasciste în lagărele și închisorile comuniste, Editura Karth, f.l., 2013

1. *** Department of State Bulletin, vol. XXV, no. 653, 31 decembrie 1951;
2. Buletinul informativ al Asociației Românilor Liberi din Germania, Anul VIII, Nr. 2-3-4, decembrie 1963;
3. Buletinul militar al ofițerilor și subofițerilor activi și de rezervă din exilul românesc, 1953 - 1956;
4. Glasul Patriei. Organ al Comitetului Român pentru Repatriere, 1955 - 1958;
5. La Vérité, no. 323, 23 octombrie - 5 noiembrie 1953;
6. Scânteia, 1951 - 1955;
7. Securitatea, nr. 3 (31)/1975.

Dicționare

7. *** Au ales libertatea, ediție îngrijită de Dumitru Dobre și Veronica Nanu, **6 Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc**, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2015
8. *** Lista abonaților telefonici. București. 1950, Atelierele Grafice "Dobrogeanu Gherea", București, f.a.,
9. Dobre, Dumitru, O istorie în date a exilului și emigrației românești, Editura Militară, București, 2013
10. Ministerul Comunicațiilor, Administrația Poștelor și Telecomunicațiilor, Lista abonaților telefonici. București. 1950, Atelierele Grafice "Dobrogeanu Gherea", București, f.a.
11. Pelin, Mihai, Opusul emigrației politice. Destine în 1222 de fișe alcătuite pe baza dosarelor din arhiva Securității, Compania, București, 2002

Lucrări generale

1. *** Urme pierdute, urme regăsite. Cazul Silviu Crăciunaș, ediție îngrijită de Dinu Zamfirescu, Dumitru Dobre și Iulia Moldovan; studiu introductiv: Iulia Moldovan și Dumitru Dobre, Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc, Editura Militară, București, 2008
2. Aparaschivei, Sorin, Spionajul american în România (1944-1948), Editura Militară, București, 2013
3. Armă, Alexandru, 4 Aprilie 1944. Un interviu cu academicianul Dinu C. Giurescu despre cel mai tragic bombardament din istoria Bucureștiului, Editura Mișcării, Bragadiru, 2019,
4. Armă, Alexandru, Bucureștiul sub bombardamente. 1941-1944, Editura Militară, București, 2015
5. Banu, Florian, De la SSI la SIE. O istorie a spionajului românesc în timpul regimului comunist (1948-1989), prefață de Mihai Răzvan-Ungureanu, Corint Books, București, 2016
6. Banu, Florian, Mihai Caraman. Un spion român în Războiul Rece, Editura Corint, București, 2019
7. Benson, Robert Louis, Venona: Soviet Espionage and the American Response 1939-1957, Aegean Park Press, California, 1996
8. Bobango, Gerald J., Episcopia Ortodoxă Română din America: prima jumătate de secol, 1929-1979, traducere de pr. Ionuț Tudor Maerean, The Romanian Orthodox Episcopate of America, Grass Lake, Michigan, 2014
9. Borbándy, Gyula, A magyar emigráció életrajza. 1945 - 1989, Mikes International, Olanda, 2006
10. Brestoiu, Horia, Acțiuni secrete în România, Editura Științifică, București, 1970
11. Calafeteanu, Ion, Din istoria exilului românesc, Editura Enciclopedică, București, 2000
12. Calafeteanu, Ion, Politică și exil. Din istoria exilului românesc, 1946-1950, Editura Enciclopedică, București, 2000
13. Ciarnău, Ioan, Căpitanul Mare Sabin, Editura Citadela, Satu Mare, 2017
14. Ciarnău, Ioan, Vânătoarea de spioni, Editura Fidelia, Simeria, 2013
15. Ciupea, Ioan, Făgăraș. Închisoarea polițiștilor, volumul II, Mega, Cluj-Napoca, 2007
16. Cornea, Delia Roxana, Recuperări istorice: Asociația Foștilor Deținuți Politici Români de la Paris, Editura CNI Coresi, București, 2010
17. Deletant, Dennis, Activități britanice clandestine în România în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, traducere de Adina Avramescu, Humanitas, București, 2019
18. Deletant, Dennis, Romania under Communism. Paradox and Degeneration, Routledge, London and New York, 2019.
19. Dobre, Dumitru, Personalități ale exilului militar românesc, Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc, Editura Militară, București, 2008
20. Dobre Florica (coord.), Securitatea. Structuri - cadre, obiective și metode (1967-1989), Editura enciclopedică, București, 2006
21. Dobrescu, Florin, Mesagerii libertății - parașutările NATO în România comunistă, Editura Sânziana, București, 2013
22. Evan, Thomas, The very best men: four who dared. The early years of the CIA, Simon & Schuster, New York, 1995

23. Golea, Traian (ed.), *Procesul legionarilor parașutați: 1953*, Editura Mișcării Legionare, București, 2000
  24. Haynes, John Earl; Klehr, Harvey, *Early cold war spies: the espionage trials that shaped American politics*. Cambridge University Press, Cambridge, 2006
  25. Jela, Doina, *Lexiconul negru. Unele ale represiei comuniste*, Humanitas, București, 2001
  26. Jijie, Gheorghe, Vică Negulescu. *Monografie*, Vicovia, Bacău, 2009
  27. Lazăr, Traian D., *Iuliu Maniu și serviciile secrete*, Editura Mica Valahie, București, 2006
  28. Milano, James V.; Brogan, Patrick, *Soldier, Spies and the Rat Line. America's Undeclared War Against the Soviets*, Brassey's, Londra, 1995
  29. Moșneagu, Marian, *Politica navală postbelică a României (1948-1958)*, Editura Mica Valahie, București, 2006
  30. Mureșan, Alin, *Pitești. Cronica unei sinucideri asistate*, Editura Manuscris, Pitești, 2017
  31. Olaru, Stejărel, *Agentul nostru Victor*, Editura Polirom, Iași, 2018
  32. Olaru, Stejărel, *Cei cinci care au speriat Estul. Atacul asupra Legației RPR de la Berna (februarie 1955)*, Editura Polirom, Iași, 2003
  33. Olaru, Stejărel; Herbstritt, Georg, *Stasi și Securitatea*, Humanitas, București, 2005
  34. Oprea, Marius, *Bastionul cruzimii. O istorie a Securității (1948-1964)*, Polirom, Iași, 2008
  35. Oprea, Marius, *Rola 800. Constantin Hagea, omul care a umilit Securitatea*, Corint Books, București, 2018
  36. Oprea, Marius, *Șase feluri de a muri*, Polirom, Iași, 2009
  37. Opreș, Ioan, *Aurel Decei sau destinul disperării*, Editura Enciclopedică, București, 2004
  38. Pelin, Mihai, *Culisele spionajului românesc*, Editura Evenimentul Românesc, București, 1997.
  39. Pelin, Mihai, *Un veac de spionaj, contraspiionaj și poliție politică*, Editura Elion, București, 2003
  40. Spânu, Alin, *Serviciul de informații al României în Războiul de întregire națională (1916-1920)*, ediția a II-a, Editura Militară, București, 2019
  41. Spânu, Alin, *Spioni, spioane și dandanale în România neutră (1914-1916)*, Editura Militară, București, 2016;
  42. Stirosu, Nicolae, *Cartea albă privind lupta anticomunistă a fiilor Gorjului*, Asociația Foștilor Deținuți Politici - Filiala Gorj, Editura Scorilo, Craiova, 1995
  43. Ștefănescu Paul, *Istoria serviciilor secrete românești*, Editura Divers Press, București, 1994
  44. Tănase, Mircea, *Căpitanul parașutist Mihail Țanțu. Faptele, mărturisirea și osânda unui cavalier*, Editura Militară, București, 2015
  45. Tofan, Liviu, *A patra ipoteză*, Polirom, Iași, 2012
  46. Totok, William; Macovei, Elena-Irina, *Între mit și bagatelizare. Despre reconsiderarea critică a trecutului. Ion Gavrilă Ogoranu și rezistența anticomunistă din România*, Polirom, Iași, 2016
  47. Trahair, Richard, *Encyclopedia of Cold War Espionage, Spies and Secret Operations*, Enigma Books, New York, 2012
  48. Troncotă, Cristian, Eugen Cristescu. *Asul serviciilor secrete românești. Memorii (1916-1944)*, mărturii, documente, prefață de Dan Zamfirescu, Editura Roza Vânturilor, București, 1998
  49. Troncota, Cristian, *Glorie și tragedii: momente din istoria Serviciilor de Informații și Contrainformații române pe Frontul de Est: 1941 - 1944*, Nemira, București, 2003
  50. Troncotă, Cristian, *Mihail Moruzov și frontul secret*, cuvânt înainte de Florin Constantiniu, Editura Elion, București, 2004
  51. Troncotă, Cristian, *Mihail Moruzov și Serviciul Secret de Informații al Armatei Române: studii și documente*, cuvânt înainte de Florin Constantiniu, Editura INI, București, 1997
  52. Tudor, Vasile; Popescu, Ion-Oița, *Amintiri și însemnări despre căpitan aviator Băzu Cantacuzino*, Editura Star Tipp, Slobozia, 2008
  53. Țăranu, Liviu (ed.), *Ion Mihai Pacepa în dosarele Securității. 1978-1980*, Editura Enciclopedică, București, 2009
  54. Vasilescu, Constantin, *Rezistența armată. O istorie în imagini*, Editura Manuscris, Pitești, 2017
  55. Vălenaș, Liviu, *Mișcarea Legionară, între adevăr și mistificare*, Editura Marineasa, Timișoara, 2000
  56. Verca, Filon, *Parașutați în România vândută: mișcarea de rezistență. 1944-1948*, Gordian, Timișoara, 1993.
  57. Vlad, Radu-Dan, *Procesele lui Corneliu Zelea Codreanu*, Editura Mica Valahie, București, 2013, volumul 2
  58. Voicu-Arnăuțoiu, Ioana Raluca, *Luptătorii din munți. Toma Arnăuțoiu - Grupul de la Nucșoara*, Editura Vreamea, București, 2009
  59. Zamfirescu, Dinu, *Cărțile Securității. Agenții de influență din exilul românesc*, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului, Polirom, Iași, 2013
- Articole și studii de specialitate
8. Banu, Florian, "«Navetiști» prin «Cortina de Fier»: Mihail Țanțu și Silviu Crăciunaș", în *Caietele CNSAS*, Anul X, nr. 1 (19)/2017, Editura CNSAS, București, 2018, pp. 193-212.
  9. Cain, Daniel, "Ioan Dragu - jurnalist, scriitor, combatant", în Ioan Dragu, *Campania anilor 1916-1918: Drumuri de sânge, Moartea albă, Pe urmele bolșevicilor*, Humanitas, București, 2021, pp. 9-46.
  10. Carpen, Paul, "Emigrația - o armă eficientă în confruntarea dintre serviciile secrete", în *Vitralii - Lumini și umbre*, an IV, nr. 14, martie-mai 2013, pp. 14-21.
  11. Câmpean, Viorel, "100 de ani de la nașterea ofițerului Armatei Regale Române, Sabin F. Mare, fiu al Potăului", în *Eroii Neamului*, revistă fondată în 1996; Serie Nouă, Anul XII, Nr. 3 (44), 2020, pp. 70-73.
  12. Deletant, Dennis, "Researching MI6 in Romania, 1940-1949", în *The Slavonic and East European Review (SEER)*, Modern Humanities Research Association & University College London (School of Slavonic and East European Studies), vol. 89, nr. 4, octombrie 2011, pp. 662-689
  13. Deletant, Dennis, "Romania, 1945-89: Resistance, Protest and Dissident", în Kevin McDermott, Matthew Stibbe, *Revolution and Resistance in Eastern Europe: Challenges to Communist Rule*, Berg, Oxford-New York, 2006, pp. 81-100.
  14. Djuvara, Neagu, "La Paris, într-un serviciu special de informații", în Romulus Rusan (ed.), *Analele Sighet, Anul 1947 - Căderea cortinei*, nr. 5, Editura Fundația Academia Civică, București, 1997, pp. 699-703;
  15. Florescu, Nicolae, "Regăsirea Soranei Gurian", în Sorana Gurian, *Ochiurile rețelei. Jurnalul meu din România*, Editura Jurnalul Literar, f.l., 2002, pp. 8-17
  16. Gorun, Gheorghe; Gorun, Hadrian, *Un parașutat în România vândută: Mircea Popovici*, Anuarul de istorie orală, volumul VIII, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007, pp. 148-172.
  17. Iancu, Mariana, "Povestea Constanței Mașoș, româncea răpită de Securitate de pe o stradă din Berlin: «am scris 7000 de pagini în care am dat informații statului român»", în *Adevărul*, 7 septembrie 2019
  18. Ioniță, Nicolae, *Șefii unităților centrale și teritoriale de Securitate. 1948-1989*, în "Caietele CNSAS", anul VII, nr. 1 (13)/2014, p. 7-160.
  19. Ivanovici, Dan, "Liberarea înseamnă luptă și sacrificii", în *Buletinul militar al ofițerilor și sub-ofițerilor activi și*

de rezervă din exilul românesc, Anul II, no 3, martie 1954, pp. 18

20. Moșneagu, Marian, "Gloria și drama unui eminent ofițer de stat major. Generalul-locotenent Septimiu Pretorian", în Document. Buletinul Arhivelor Militare Române, Anul XV, nr. 1(55)/2012, pp. 41-45

21. Opreș Petre, "O scurtă biografie a spionului sovietic Piotr Gonțariuk", în Arhivele Totalitarismului, nr. 1-2/2016, pp. 98-106

22. Sigma, P., "Pe marginea proceselor <<Bandelor de spioni din R.P.R.>>", în "Buletinul militar al ofițerilor și sub-ofițerilor activi și de rezervă din exilul românesc", Anul II, no 3, martie 1954, pp. 15-17

23. Sporiș-Spătaru, Nicolae; Aldescu-Aldea, Grigore, "Din istoria Serviciului Emigrație din cadrul Direcției de Informații Externe", în Vitralii - Lumini și umbre, an IV, nr. 14, martie-mai 2013, pp. 44-49

24. Tudor, Vasile, "Sosirea misiunii militare aeronautice germane în România", în Argeșis. Studii și comunicări, seria Istorie, Tomul XI, Muzeul Județean Argeș, 2002, pp. 379-386.

25. Tudor, Adrian, "Mișcarea Legionară în exil și legăturile cu serviciile de informații străine", în Vitralii - Lumini și umbre, an IV, nr. 14, martie-mai 2013, pp. 28-35;

26. Vasile, Lucian, "Legendă și dilemă istorică. Biografia agentului dublu Mihail Țanțu", în Constantin Vasilescu, Alina Urs, Lucian Vasile (coord.), Traversând comunismul: conviețuire, conformism, compromis, Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, vol. XI, Editura Polirom, Iași, 2016.

27. Vasile, Lucian, "Linia invizibilă. Biografia spionului Gheorghe Saramet (I)", în Studii și materiale de istorie contemporană, serie nouă, volumul 18/2019, pp. 92-117

28. Vasile, Lucian, "Linia invizibilă. Biografia spionului Gheorghe Saramet (II)", în Studii și materiale de istorie contemporană, serie nouă, volumul 19/2020, pp. 89-113.

29. Vasile, Lucian, "Mihail Opran: Un destin cu prea multe umbre", în Constantin Vasilescu, Florin S. Soare (coord.), Incursiuni biografice în comunismul românesc, Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, vol. XII, Editura Polirom, Iași, 2017.

30. Vasile, Lucian, "Rețeaua de spionaj Mihail Opran - Lya Popescu - Paula Wentzel", în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coord.), Evaluări și reevaluări privind comunismul românesc, Polirom, Iași, 2017.

31. Vasile, Lucian, "Viața de agent secret în exil. Biografia lui Mircea Pătru", în Arhivele Totalitarismului, INST, nr. 3-4/2020, pp. 36-52.

32. Vasile, Lucian, "Viața lui Ion Mânzatu", în Magazin istoric, nr. 7/2021, pp. 56-59

33. Vasilescu, Constantin, "Asasin, erou, legendă: Pavel Grimalschi (1914-1960)", din Constantin Vasilescu, Florin S. Soare, Incursiuni biografice în comunismul românesc, Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, volumul XII, Polirom, Iași, 2017, pp. 71-114

Resurse online

1. ACIA:

- <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R005000460013-6.pdf>

- https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/VACARESCU%2C%20JOACHIM_0016.pdf

- <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP90-00552R000404490009-3.pdf>

- <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP75-00001R000200520019-9.pdf>

1. Focșa, Daniel, "Comandorul Ion Profir. Exilul unui aviator uitat", https://www.aviatori.ro/articole_details.php?id=40

2. Silvestru, Octavian, "Interviu cu legionarul Mircea Dimitriu (I)", <http://www.miscarea.net/w/?p=6976>

3. Turturică, Sorin, "Evaziuni aeriene 1944-1948: recuperarea avioanelor românești ajunse în Turcia", [https://www.culoriletrecutului.ro/categorii/aviatie/item/70-evaziuni-aeriene-1944-1948-recuperarea-avioanelor-romanesti-ajunse-in-turcia?](https://www.culoriletrecutului.ro/categorii/aviatie/item/70-evaziuni-aeriene-1944-1948-recuperarea-avioanelor-romanesti-ajunse-in-turcia?fbclid=IwAR2Pa3T5t4pwoAuQsfgqoGmep4vBr_tLb_sk262Q9JmCJUPsdfehy_6WJIA)

[fbclid=IwAR2Pa3T5t4pwoAuQsfgqoGmep4vBr_tLb_sk262Q9JmCJUPsdfehy_6WJIA](https://www.culoriletrecutului.ro/categorii/aviatie/item/70-evaziuni-aeriene-1944-1948-recuperarea-avioanelor-romanesti-ajunse-in-turcia?fbclid=IwAR2Pa3T5t4pwoAuQsfgqoGmep4vBr_tLb_sk262Q9JmCJUPsdfehy_6WJIA)

4. <http://aarc.ro/en/filme/film/cerul-n-are-gratii-1962>

5. http://www.allocine.fr/film/fichefilm_gen_cfilm=3146.html

6. [https://www.ancestry.com/interactive/3998/005197746_01857?](https://www.ancestry.com/interactive/3998/005197746_01857?pid=4020774&treeid=&personid=&rc=&usePUB=true&_phsrc=CWT2&_phstart=successSource)

[pid=4020774&treeid=&personid=&rc=&usePUB=true&_phsrc=CWT2&_phstart=successSource](https://www.ancestry.com/interactive/3998/005197746_01857?pid=4020774&treeid=&personid=&rc=&usePUB=true&_phsrc=CWT2&_phstart=successSource)

7. <https://www.archives.gov/files/declassificationiscappdf2010-081-umissdoc8.pdf>

8. <https://www.avis-de-deces.net/avis-de-deces/centre-val-de-loire/36-indre/36500-souge/baudat-solange-marchais-L7ACUJzsiQhkekHdD4dxG>

9. <https://avis-deces.linternaute.com/nom/famille-rada>

10. <https://www.bobsanie.com/istorie>

11. <https://www.britannica.com/topic/International-Refugee-Organization-historical-UN-agency>

12. <http://www.bucurestiiivechisinoi.ro/2012/08/20074>

13. http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=22559

14. <https://curentul.net/2012/02/02/a-decedat-ioan-chirila-luptator-anticomunist-pentru-libertate/>

15. <https://www.curentul.net/2014/02/15/amintiri-din-priegie-roman-ajutat-de-ambasada-franceza-din-bulgaria/>

16. <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/1989-anul-care-a-schimbata-lumea/doamne-in-temnitele-comuniste-ileana-samoila-eu-cel-putin-sunt-sincera-si-spun-nu-pot-sa-i-iert-nu-pot-259455>

17. <https://www.dollartimes.com/inflation/inflation.php?amount=1&year=1950>

18. <http://www.fenomenuipitesti.ro/andrei-decebal-cornel>

19. <https://www.fericiteiprignoniti.net/prigonitori/123-nicolae-moromete/826-biografia-lui-nicolae-moromete>

20. <http://www.grupul.ro/lista-securistilor-c-f/>

21. <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/interviu-cu-generalul-locotenent-aviator-ret-ioan-di-cesare>

22. <https://insse.ro/cms/ro/content/c%3A2%20%99tiguri-salariale-din-1938-serie-anual%20%83-0>

23. <http://www.jpl-presents.org/exhibits/show/bucharest/bucharest>

24. <https://www.legacy.com/us/obituaries/chicagotribune/name/constance-bacaintan-obituary?pid=172558116>

25. <https://www.legacy.com/us/obituaries/tampabaytimes/name/elizel-angelescu-obituary?n=elizel-angelescu&pid=158228061>

26. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/21507>

27. <http://libersaspun.3netmedia.ro/din-bucurestiul-de-altadata-mon-jardin/>

28. <http://mathcentral.uregina.ca/qq/database/qq.09.98/franklin1.html>

29.

[http://www.memoria.ro/carti/aparitii/o_istorie_in_date_a_exilului_%20%9Fi_emigra%C5%A3iei_romane%C5%9Fi_\(1949-1989\)/67403/](http://www.memoria.ro/carti/aparitii/o_istorie_in_date_a_exilului_%20%9Fi_emigra%C5%A3iei_romane%C5%9Fi_(1949-1989)/67403/)

30. http://www.memoria.ro/marturii/perioade_istorice/monarhia/amintiri_cindva_interzise_dot_despre_m_dot_s_dot_regele_mihai_dot_2150/

31. http://www.memoriarezistentei.ro/conducerea-securitatii-oradea/#_ftn5
32. <https://www.mit.gov.tr/eng/must-biyog23.html>
33. <http://www.miscarea.net/1-mija-coleg-cu-golea.htm>
34. <http://www.miscarea.net/comitetul-roman-salzburg-de-vasile-mailat.htm>
35. <http://miscarea.net/puiu-traian.htm>
36. <http://www.miscarea.net/traian-golea-omul.htm>
37. http://www.miscarea-legionara.net/doc_carte_era_libertatii1.html
38. <http://www.monitorfg.ro/2020/03/17/rezistenta-anticomunista-ofiterul-de-securitate-sucaciu-ioan-l-a-urmarit-pe-luptatorul-victor-metea-din-grupul-gavrila/>
39. <http://old.rii.ro/arh-art.shtml?lang=2&sec=40&art=22820>
40. https://permanent.access.gpo.gov/lps103181/GPO_Army_318-530.pdf
41. <https://petrutincoca.wordpress.com/2020/10/24/unchiul-remus-tzincoca-asistent-al-lui-george-enescu/>
42. http://www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/ioanitoiu/dictionar_r/r/dictionarr_3.htm
43. <http://www.rador.ro/2016/03/14/din-dosarele-securitatii-grupul-fiii-patriei/>
44. <http://www.rador.ro/2018/01/09/o-singura-solu%E1%B9%ADie-plecarea-pilotul-traian-udriski/>
45. <https://romania.europalibera.org/a/mircea-carp-momente-de-neuitat-cu-regele-mihai/29848253.html>
46. <https://www.scribd.com/doc/3206932/O-istorie-a-miscarii-legionare-Mircea-Dimitriu>
47. <http://www.tiuk.reea.net/19/marius.oprea.html>
48. <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/remus-tzincoca-emc>
49. <https://www.universuljuridic.ro/institutul-de-stiinte-administrative-paul-negulescu-isar/>
50. <https://winstonchurchill.org/resources/speeches/1946-1963-elder-statesman/the-sinews-of-peace/>

Anexe

Mihail Opran

Mircea Pătru

Dumitru Petrescu

Dumitru Petrescu în SUA Soția lui Dumitru Petrescu

Mihail Țanțu

Mihail Țanțu

Bazil Rațiu

Dumitru Neferu

Gelu Belu (în tinerețe) Gelu Belu (primul din stânga)

Gelu Belu, primul din stânga, probabil cu puțin timp înainte de plecarea din țară

Nasture marinăresc în care erau ascunse bilețelele cu informații trimise și primite de Gelu Belu

Mesaj ascuns într-un nasture marinăresc

Materiale trimise de Gelu Belu și capturare de Securitate

Capacele savonierei din vagonul unde au fost ascunse microfilme Cutie de chibrituri în care au fost ascunse bilețelele cu informații

Aparatură trimisă de către Gelu Belu prin intermediul marinarului

Nicolae Naghirneac Iani Popa

Singura poză identificată cu Ștefan N. Copilu, de la nunta sa cu Nelly

Microfilmele descoperite asupra Dimitriei Georgean în 1958

Iuliu Simandan

Iuliu Simandan

Coriolan Gherman

Coriolan Gherman

Dumitru Magoș Constanța Magoș

Constanța Magoș

Dumitru Magoș în arestul Securității

Constanța Magoș (probabil în 1951, după repatriere)

Angelescu Aurel

Aurel Angelescu după arestare

Lya Popescu

Paula Ventzel

Gheorghe Șerbu

Haralambie Cârlan

Gheorghe Dumitrache

Gheorghe Dumitrache

Gheorghe Albu (în tinerețe)

Gheorghe Albu (la arestarea din 1951)

Zaharia Anton

Mihai Sânzianu

Ion Diaconu

Ion Diaconu (la arestare)

Constantin Eftimie

Ion Popescu Pera

Eduard Giuvargeanu

Șerbu Iulia

Țanțu Adina Maria

Fotocopia unei file din microfilmele trimise de către Opran în care se explica modul de cifrare și supracifrare

Fotocopia uneia dintre filele scrise de Gheorghe Șerbu și Aurel Angelescu în locuința din intrarea Aniversării, la 24 august 1950

Dumitru Secară

Veronica Secară

Adam Suțer

Adina Suțer

Adam și Adina Suțer

Iordan Angelescu

Gheorghe Saramet

Gheorghe Saramet

Rozoreea Virginia

Rozoreea Virginia

Marius Dumitrescu

Constantin Săplăcan la arestare

Constantin Săplăcan la reconstituire

Mathias Bohn

Wilhelm Spindler

Mathias Bohn la reconstituire

Mathias Bohn la reconstituire

Wilhelm Spindler la reconstituire Wilhelm Spindler

Reconstituirea capturării din șură

Ilie Puiu

Două dintre parașutele grupului Săplăcan

Încălțăminte și echipament capturat de la grupul Săplăcan

Echipamente ale grupului Săplăcan

Penicilină cu care fuseră înzestrați membrii grupului Săplăcan

Echipamente recuperate de la grupul Săplăcan

Stații de emisie-recepție capturate de la grupul Săplăcan

O parte din armamentul cu care fuseseră echipați membrii grupului Săplăcan

Armamentul capturat de la grupul Săplăcan

Indicații pentru transmisiile radio, așa cum a fost redactat de către Mathias Bohn în timpul anchetei

Ernest Eder

Elena Teodorescu

Constantin Puiu

Ioana Puiu

Petre Nedelcu

Olivia Nedelcu

Ioan Puiu

Maria Puiu

Luiza Spindler

Ecaterina Spindler

Sabin Mare (fotografii de la căsătoria cu Eva Embacher)

Sabin Mare

Ilie Rada

Ilie Rada (în dreapta după revenirea din misiunea în țară)

Rada și unul dintre copiii săi

Rada și familia

Titi Constantinescu

Nicolae Tănase (în dreapta, după ce s-a preoțit)

Victor Moldovan

Petre Vasilache

Nechita Obreja

Nichita Obreja în arestul Securității, după repatriere

Ion Golea Ioan Samoilă

Ică Tănase Alexandru Popovici

Ion Bucșan Vasile Mihai Vlad

Gheorghe Dincă Ion Buda

Ion Tolan Gogu Gheorghiu

Ică Tănase și Filon Verca Mircea Mușetescu

Traian Borobaru

Ioan Cosocaru

-----FOOTNOTES-----

1. Mihail Moruzov s-a născut la 16 septembrie 1887 într-un sat din Tulcea și a fost întemeietorul Serviciului Secret de Informații (SSI) de la înființarea propriu-zisă a instituției în 1924 și până la demiterea sa în 1940.

Arestat în după venirea la putere a generalului Antonescu, a fost ucis în timpul masacrului de la Jilava, de la 27 noiembrie 1940.

2. Eugen Cristescu s-a născut la 3 aprilie 1895 în comuna Oituz și a condus SSI-ul între 1940-1945. Arestat și încarcerat de autoritățile comuniste, a murit la penitenciarul Văcărești, în 1950.

3. Cristian Troncotă, Mihail Moruzov și Serviciul Secret de Informații al Armatei Române: studii și documente, cuvânt înainte de Florin Constantiniu, Editura INI, București, 1997; Cristian Troncotă, Mihail Moruzov și frontul secret, cuvânt înainte de Florin Constantiniu, Editura Elion, București, 2004; Cristian Troncotă, Eugen Cristescu. Asul serviciilor secrete românești. Memorii (1916-1944), mărturii, documente, prefață de Dan Zamfirescu, Editura Roza Vânturilor, București, 1998.

4. Cea mai remarcabilă apariție, în ciuda unor informații eronate despre viața politică ori societatea românească, este volumul de memorii Operațiunea Autonomus. În România în vreme de război (Editura Humanitas, București, 2008) al lui Ivor Porter, membru în echipa parașutată în 1943 de SOE pentru a stabili legături cu liderii partidelor democratice în vederea ieșirii din război a României. De asemenea, informații despre legăturile dintre liderii PNT și serviciile de informații occidentale, în perioada 1941-1942, pot fi găsite în memoriile lui Augustin Vișa, Din închisorile fasciste în lagărele și închisorile comuniste, Editura Karth, f.l., 2013.

5. Alin Spănu, Spioni, spioane și dandanale în România neutră (1914-1916), Editura Militară, București, 2016; Alin Spănu, Serviciul de informații al României în Războiul de întregire națională (1916-1920), ediția a II-a, Editura Militară, București, 2019; Dennis Deletant, Activități britanice clandestine în România în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, traducere de Adina Avramescu, Humanitas, București, 2019; Horia Brestoiu, Acțiuni secrete în România, Editura Științifică, București, 1970.

6. O biografie a spionului care a condus rețeaua a fost publicată de către Florian Banu: Mihai Caraman. Un spion român în Războiul Rece, Editura Corint, București.

7. Deloc de neglijat este ipoteza ca această scurgere de informații să se fi realizat sub "oblăduirea" serviciilor de informații franceze care căutau astfel să slăbească influența americană în Europa. Mihai Pelin, Un veac de spionaj, contraspionaj și poliție politică, Editura Elion, București, 2003, p. 75.

8. În 1977, Monica Lovinescu a fost agresată grav de doi agenți trimiși la Paris de Securitate: "vineri, 18 noiembrie, mă întorceam acasă spre orele 5 și jumătate după-amiază. În curtea din fața casei se aflau doi necunoscuți (al doilea, pitit după un arbust, n-a apărut decât în ultima clipă). Primul care mi-a ieșit în față m-a întrebat în franțuzește, cu accent, dacă sunt <<Madame Monica>>. Mi-am dat imediat seama că vine din partea unor români (în Franța nu se întrebuințează <<domn>> sau <<doamnă>> alături de un prenume. Avea un plic mare în mână și mi-a spus că e un mesaj, să intrăm în casă să mi-l citească. Am simțit că e ceva suspect și am refuzat. A insistat să intre. Am refuzat din nou. Atunci a apărut și al doilea și au început să-mi dea în cap. Mi-am pierdut repede cunoștința, dar am apucat să țip. Un trecător (funcționar la poștă) s-a repezit și i-a pus pe fugă". Monica Lovinescu, Seismograme. Unde scurte, volumul II, Humanitas, București, 1993, p. 254.

9. În 1981, agentul Matei Pavel Haiducu a primit sarcina de a-i lichida pe Virgil Tănase și Paul Goma, în cadrul unei acțiuni pe care urma să o desfășoare în Franța. Cei doi lideri ai exilului românesc parizian au fost salvați în urma unei acțiuni comune întreprinse de serviciile franceze și Matei Pavel Haiducu (care a defectat, comunicând structurilor informative din Paris misiunea sa). Întreaga operațiune este prezentată în Liviu Tofan, A patra ipoteză, Polirom, Iași, 2012.

10. Ion Mihai Pacepa s-a născut la 28 octombrie 1928, în București, și a fost racolat de către Securitate în timpul studiilor universitare, iar la sfârșitul anilor '50 a condus rețeaua informativă din Republica Federală Germană. După ascensiunea la putere a lui Nicolae Ceaușescu, Pacepa a ocupat diverse funcții de conducere în cadrul Direcției de Informații Externe, ajungând la gradul de general-locotenent. În 1978, a cerut autorităților americane azil politic, cererea fiindu-i acceptată. S-a stabilit în SUA, unde a publicat la sfârșitul anilor 80 volumul Red Horizons, în care critica regimul Ceaușescu. Ion Mihai Pacepa, Orizonturi roșii, traducere de Horia Gănescu și Aurel Ștefănescu, Humanitas, București, 2010; Lucia Hossu Longin, Față în față cu generalul Ion Mihai Pacepa, Humanitas, București, 2009, passim; Liviu Țăranu (ed.), Ion Mihai Pacepa în dosarele Securității. 1978-1980, Editura Enciclopedică, București, 2009, passim.

11. Florian Banu, De la SSI la SIE. O istorie a spionajului românesc în timpul regimului comunist (1948-1989), prefață de Mihai Răzvan-Ungureanu, Corint Books, București, 2016; Mihai Pelin, Culisele spionajului românesc, Editura Evenimentul Românesc, București, 1997;

12. Date despre activitatea Serviciului de Informații al Militarilor Români din Exil fuseseră publicate în 1975 în periodicul Securitatea: "în 1949, serviciul de spionaj francez, în înțelegere cu cel american, a creat la Paris <<Serviciul de informații al românilor din exil>>, numind ca șef al acestui serviciu pe Opran Mihail, cetățean român, fugit din țară în 1947. Spionul Opran Mihail, care colabura cu Biroul 2 francez, a desfășurat o activitate intensă de culegere de informații din țara noastră (din domeniul militar și economic), recrutând o serie de agenți atât din rândul fugarilor, cât și al cetățenilor români ce se deplasau în străinătate. Agenții, pregătiți de Opran Mihail și trimiși în mod clandestin în țară, au fost prinși și arestați de organele de securitate, asupra lor găsindu-se microfilme cu instrucțiuni, coduri, aparate de emisie-recepție etc. necesare culegerii și transmiterii de informații". Securitatea, nr. 3(31)/1975, p. 48. Periodicul era destinat exclusiv ofițerilor de securitate (fiecare exemplar având un număr unic de identificare, pentru a se identifica sursa unei eventuale diseminări), astfel că informația a rămas una secretă.

13. Cea mai importantă resursă, dincolo de dezinformările pe care continua să le perpetueze și după 1989, este volumul lui Neagu Cosma, Cupola. Securitatea văzută din interior, Editura Globus, București, 1994.

14. Cu toate că a condus SIMRE timp de aproape cinci ani, Neagu Djuvara i-a acordat acestei perioade un capitol redus în volumul său de amintiri. Amintiri din pribegie, Humanitas, București, 2010, pp. 78-106. O primă semnalare însă apare în 1997: Neagu Djuvara, La Paris, într-un serviciu special de informații, în Romulus Rusan (ed.), Analele Sighet, Anul 1947 - Căderea cortinei, nr. 5, Editura Fundația Academia Civică, București, 1997, pp. 699-703

15. Florian Banu, «Navetiști» prin «Cortina de Fier»: Mihail Țanțu și Silviu Crăciunaș, în Caietele CNSAS, Anul X, nr. 1 (19)/2017, Editura CNSAS, București, 2018, pp. 193-212; Lucian Vasile, Legendă și dilemă istorică. Biografia agentului dublu Mihail Țanțu, în Constantin Vasilescu, Alina Urs, Lucian Vasile (coord.), Traversând comunismul: conviețuire, conformism, compromis, Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, vol. XI, Editura Polirom, Iași, 2016, pp. 163-214; Lucian Vasile, Mihail Opran: Un destin cu prea multe umbre, în Constantin Vasilescu, Florin S. Soare (coord.), Incursiuni biografice în comunismul românesc, Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, vol. XII, Editura Polirom, Iași, 2017, pp. 115-156; Lucian Vasile, Rețeaua de spionaj Mihail Opran - Lya Popescu - Paula Wentzel, în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coord.), Evaluări și reevaluări privind comunismul românesc, Polirom, Iași, 2017, pp. 261-287.

16. Stejărel Olaru, Agentul nostru Victor, Editura Polirom, Iași, 2018; Tănase, Mircea, Căpitanul parașutist

Mihail Țanțu. Faptele, mărturisirea și osânda unui cavaler, Editura Militară, București, 2015; Dinu Zamfirescu, Cărțile Securității. Agenții de influență din exilul românesc, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului, Polirom, Iași, 2013

17. Dumitru Petrescu s-a născut la 29 octombrie 1890 la Buzău în familia unui diplomat de carieră. Starea financiară foarte bună a familiei i-a permis să urmeze liceu la Paris, alegând însă să revină în țară și să studieze la Școala Militară de Artilerie și Geniu din București, pe care a absolvit-o cu gradul de sublocotenent. A participat la luptele de la Cocargea, Câmpulung-Muscel și Dragoslavele, retrăgându-se apoi în Moldova. În anii '20, și-a continuat studiile la Școala Militară de Artilerie de la Fontainebleau, din Franța, fiind numit în 1938 atașat militar la Washington. Revenit în România după instaurarea Statului Național-Legionar, a participat la campania din Est ca membru în Statul Major Român. Ultima funcție pe care a deținut-o a fost cea de subsecretar de stat la Ministerul Apărării Naționale în timpul guvernului Rădescu. Trecut în rezervă în 1947, a fugit din țară și s-a stabilit în Franța, unde a fost conducătorul oficial al SIMRE. În 1956, a fost contactat de Securitate în vederea recrutării, însă Petrescu s-a eschivat, plecând în Statele Unite ale Americii. Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare ACNSAS), Fond Informativ, dosarul 550435, volumele 1-3, passim. Dumitru Dobre, Personalități ale exilului militar românesc, Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc, Editura Militară, București, 2008, pp. 83-95.

18. Constanța Magoș (n. Olariu), s-a născut la 11 martie 1909, în comuna Cubin din Banatul Sârbesc. A absolvit Facultatea de Litere, iar în 1947 a fugit din țară, stabilindu-se la Paris, unde a lucrat în cadrul redacției La Nation Roumaine. A fost răpită de Securitate în 1951 și condamnată la 8 ani muncă silnică pentru "crimă de trădare". A executat condamnarea în penitenciarele Jilava, Văcărești, Mislea și Miercurea Ciuc. Eliberată la 24 august 1959, i s-a stabilit domiciliu obligatoriu în comuna Rubla. Informații din fișele matricole penale din Arhiva Administrației Naționale a Penitenciarelor (în continuare ANP).

19. Mircea Pătru s-a născut la 6 august 1909 în comuna Ciupercenii-Vechi din județul Dolj. Absolvent al liceului militar "D.A. Sturdza" din Craiova, a urmat Școala Militară de Artilerie din Timișoara, schimbându-și specializarea în aviație. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, a participat la luptele de pe ambele fronturi, fiind decorat cu ordinele "Coroana României" și "Steaua României". A activat în cadrul SIMRE între 1949-1954, iar ulterior s-a stabilit în SUA, unde a colaborat cu CIA. A murit la 17 iulie 1987. Dumitru Dobre, op. cit., pp. 152-154. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 818231, volumele 1-4, passim.

20. Ilie Rada s-a născut la 10 februarie 1923 în satul Albești din Bihor și a absolvit 7 clase elementare în comuna natală. S-a apropiat de Mișcarea Legionară în 1940, participând la rebeliunea din 1941. Ulterior, a absolvit școala de aviație de la Arad, fiind încadrat în Flotila 1 Aviație de la Iași. După război a profesat ca învățător în diferite comune din Bihor, iar în 1947 s-a înscris în PCR. La 1 martie 1948 a fost numit comisar în Inspectoratul de Siguranță Oradea, devenind în august același an ofițer de Securitate. La 5 iulie 1949, Rada și Toma Elekes, ambii încadrați în Direcția Cercetări Penale, au deturnat un avion al Securității, cu care au aterizat în Iugoslavia. Ilie Rada s-a stabilit mai apoi în Franța, alăturându-se SIMRE-ului. Alături de Sabin Mare și Gavrilă Pop, făcut parte din grupul "Fii Patriei", parașutat în țară în vara anului 1953, fiind singurul supraviețuitor. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 632268, volumele 1-5, passim; Neagu Djuvara, Amintiri..., pp. 87-91; ACNSAS, Fond SIE, dosarul 21939, passim.

21. Capitolul dedicat grupului Săplăcan din volumul lui Marius Oprea, Șase feluri de a muri, Polirom, Iași, 2009

22. După evenimentele din 1990, Traian Golea și Teofil Mija au editat un volum despre legionarii implicați în procesul din 1953 (Procesul legionarilor parașutați: 1953, Editura Mișcării Legionare, București, 2000), dar care este mai degrabă o lucrare de memorialistică decât una de cercetare istorică. Mai recent, Florin Dobrescu a publicat un titlu pe aceeași temă (Mesagerii libertății - parașutările NATO în România comunistă, Editura Sânziana, București, 2013), fără însă a aduce o viziune de ansamblu. Remarcabil este însă studiul semnat de Gheorghe Gorun și Hadrian Gorun, (Un parașutat în România vândută: Mircea Popovici, Anuarul de istorie orală, volumul VIII, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007, pp. 148-172), care vizează însă numai echipa "Robert".

23. Dintr-o listă foarte amplă, alegem să menționăm câteva titluri reprezentative precum James V. Milano, Patrick Brogan, Soldier, Spies and the Rat Line. America's Undeclared War Against the Soviets, Brassey's, Londra, 1995; Richard Trahair, Encyclopedia of Cold War Espionage, Spies and Secret Operations, Enigma Books, New York, 2012; John Earl Haynes; Harvey Klehr, Early Cold War Spies: the Espionage Trials that Shaped American Politics. Cambridge University Press, Cambridge, 2006; Robert Louis Benson, Venona: Soviet Espionage and the American Response 1939-1957, Aegean Park Press, California, 1996.

24. Dennis Deletant, Romania under communism. Paradox and Degeneration, Routledge, London and New York, 2019, pp. 206-208.

25. Bazil Rațiu s-a născut la 16 februarie 1906 în comuna Ciugudul de Jos din Alba. A absolvit în 1928 Școala Militară de Infanterie de la Sibiu, iar, de-a lungul carierei sale militare, a făcut parte din diferite regimente de infanterie și Batalionul 6 Vânători de Munte, iar pentru o scurtă perioadă a fost detașat la Marele Stat Major. În timpul campaniei din Est, a participat la lupte de la Prut, forțarea Nistrului, din Crimeea și de la Marea de Azov. În 1942 a fost transferat în cadrul Secției 2 Informații a Marelui Stat Major, ducând activitate informativă până la finalul anului 1944, când a fost numit ajutor al atașatului militar al Legației Române de la Ankara. În exil, a colaborat cu serviciile de informații franceze și, din 1949, cu cel american. Dumitru Dobre, op. cit., pp. 163-165. Stejărel Olaru, op. cit, passim.

26. Gelu Belu s-a născut la 17 februarie 1916 în comuna Dileul Vechi din județul Cluj, în familia preotului Belu. După absolvirea gimnaziului la Reghin (unde a învățat limba germană), a urmat cursul superior de liceu la Târgu-Mureș, iar apoi și-a completat studiile la Facultatea de Chimie din București. Totodată, a urmat școala de ofițeri de rezervă, iar în 1938 a fost mobilizat, participând la atât la operațiunile militare din est, cât și la campania din vest, fiind deblocat în 1945. A fost scos din țară în 1947 de către Liviu Bodolea, stabilindu-se la Viena. În exil a colaborat cu serviciile de informații franceze și american. Au ales libertatea, ediție îngrijită de Dumitru Dobre și Veronica Nanu, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2015, p. 85; ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, f. 162v.

27. Dumitru Neferu s-a născut la 26 ianuarie 1896 în Galați. A urmat o carieră militară, specializându-se în arma artileriei de câmp. În timpul Primului Război Mondial, s-a distins în luptele de la Oituz, în cadrul Diviziei 1 Artilerie Călărească. După intrarea României în al Doilea Război Mondial, Dumitru Neferu a participat în prima linie la luptele de la Odessa, Marea de Azov și Kuban, fiind decorat cu ordinele Coroana României și Steaua României și înaintat la gradul de colonel (ulterior, cu propunerea, nematerializată, de a fi ridicat la rangul de general). După august 1944, a luat parte la campania din vest, inclusiv la unele dintre cele mai sângeroase lupte precum forțarea Tisei și cucerirea Budapestei. Scos din cadrele active ale armatei la 9 august 1947, colonelul Neferu a fugit din țară prin Ungaria, stabilindu-se în Franța. În 1957 a fost numit la conducerea

structurii militare și de informații din exil. A murit la 5 noiembrie 1957 în urma unui accident rutier. Dumitru Dobre, op. cit., pp. 123-126. Hommage au Colonel Dumitru Neferu, f.e., f.l., 1957, passim.

28. Neagu Djuvara s-a născut la 18/31 august 1916 în București, într-o veche familie boierească. A urmat studiile în Franța, obținând doctoratul în Drept la Paris (1940). A luat parte la campania din est, iar ulterior a fost încadrat în Ministerul de Externe. După evenimentele de la 23 august 1944 (care l-au găsit în drum spre Stockholm), a refuzat să se întoarcă în țară, alegând calea exilului. A locuit la Paris, unde a lucrat pentru CAROMAN, iar între 1952-1956 a fost șeful SIMRE. Între 1961-1984 a fost consilier diplomatic în cadrul guvernului din Nigeria. S-a întors în România după 1989, remarcându-se ca scriitor și profesor. A murit la 25 ianuarie 2018, la București.

29. Istoriografia acestei teme este una deosebit de amplă, dintre lucrările reprezentative amintind Gheorghe Onișoru (coordonator), Mișcarea armată de rezistență anticomunistă din România, Editura Kullusys, București, 2003; Adrian Brișcă, Jurnalul unui partizan: Vasile Motrescu și rezistența armată din Bucovina (1944-1958), INST, București, 2005; Aristina Pop-Săileanu, "Să trăiască partizanii până vin americanii". Povestiri din munți, din închisoare și din libertate, Fundația Academia Civică, București, 2008; Ioana Raluca Voicu-Arnăuțoiu, Luptătorii din munți. Toma Arnăuțoiu - Grupul de la Nucșoara, Editura Vreamea, București, 2009.

30. Termenul a fost lansat de premierul britanic Winston Churchill care, la 5 martie 1946, declara la Fulton că "de la Stettin pe tărâmul Mării Baltice la Trieste de litoralul Adriaticii, o cortină de fier a coborât asupra continentului". <https://winstonchurchill.org/resources/speeches/1946-1963-elder-statesman/the-sinews-of-peace/>, accesat în data de 10 iunie 2019.

31. Neagu Djuvara, op. cit., pp. 26-28.

32. Ibidem, pp. 22-24.

33. Stejărel Olaru, op. cit., p. 26.

34. Neagu Cosma, op. cit., p. 147

35. Mircea Tănase, op. cit., p. 197.

36. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 233937, volumul 1, ff. 24-26.

37. Situația economică a majorității membrilor exilului era una deosebit de precară, așa cum subliniau și rapoartele legațiilor românești, unul dintre documentele primite la București, în 1948, precizând că "se pare că tot exilul românesc, exceptând triumviratul Buzești-Vișoianu-Cretzianu, are probleme financiare". Ion Calafeteanu, Din istoria exilului românesc, Editura Enciclopedică, București, 2000, pp. 28-29.

38. După sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, centrul de greutate al Mișcării Legionare s-a aflat în Spania, unde Horia Sima, liderul oficial al organizației, și-a desfășurat activitatea alături de Traian Popescu, Aron Cotruș, Vintilă Horia, ș.a.

39. Una dintre figurile marcante ale exilului românesc din Spania, fără apartenență legionară, a fost aviatorul Constantin Băzu Cantacuzino (1905-1958), unul dintre așii aviației de vânătoare din perioada celui de-al Doilea Război Mondial. Vasile Tudor, Ion-Oița Popescu, Amintiri și însemnări despre căpitan aviator Băzu Cantacuzino, Editura Star Tipp, Slobozia, 2008, passim.

40. În 1952, Alexandru Cretzianu era responsabilul Comitetului Național Român pentru Serviciul de Informații al Militarilor Români din Exil. Este neclar dacă între 1948-1951 a avut vreo implicare în crearea și funcționarea structurii, însă, potrivit mărturiei lui Neagu Djuvara, Alexandru Cretzianu deținea această responsabilitate atunci când s-a petrecut înlăturarea generalului Petrescu și a comandorului Opran și instalarea la conducerea SIMRE a lui Djuvara. Neagu Djuvara, op. cit., p. 81.

41. ACNSAS, Fond Informativ, dosar 597446, volumul 1, f. 36.

42. Idem, Fond Informativ, dosarul 712333, f. 100.

43. Idem, Fond Informativ, dosarul 597446, volumul 1., f. 38.

44. Ibidem.

45. Cu același vapor părăsea Turcia și fostul ministru Alexandru Crețianu. Ibidem, f. 39.

46. Viorel Tilea s-a născut la 6 aprilie 1896 la Sibiu și a urmat studii de drept, obținând doctoratul la Viena. Imediat după Primul Război Mondial, a lucrat ca secretar pentru o serie de lideri politici transilvăneni. La sfârșitul anilor '30, a părăsit Partidul Național-Tărănesc pentru a sprijini regimul carlist, devenind fiind numit în 1938 șef al legației române de la Londra. În 1940 a refuzat să se întoarcă în țară, obținând azil politic în Marea Britanie. Ulterior, a fost una dintre cele mai active voci ale exilului din Anglia, însă în anii '60, Securitatea a exploatat situația sa materială, racolându-l ca agent de influență. A murit la 20 septembrie 1972, la Londra. Ion Rațiu, Jurnal. Începuturile unui exil îndelungat (1940-1954), volumul 1, prefață de Nicolae C. Rațiu; studiu introductiv, note și ediție de Stejărel Olaru, Corint Books, București, 2017, passim.

47. Ion Tomoroveanu s-a născut la 30 septembrie 1899 la Ploiești și a absolvit Școala Militară de Artilerie și Geniu, și a participat la luptele din 1917, distingându-se în cadrul bătăliei de la Mărășești. Între 1941-1944 a fost atașat militar al Legației Române de la Vichy, iar după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial a refuzat să se întoarcă în țară, activând în diferite organizații militare din exil. Dumitru Dobre, op. cit., pp. 140-141.

48. Maiorul Bazil Rațiu și colonelul Robert Frick s-au cunoscut la Ankara, la începutul anului 1945, când făceau parte din reprezentanța diplomatică a României, respectiv Elveției. Între cei doi s-a creat o lungă și solidă prietenie: Frick avea să își continue cariera în armata elvețiană, ajungând la sfârșitul anilor '40 în funcția de locțiitor al Șefului Marelui Stat-Major. După 1957, odată cu destrucțurarea Serviciului de Informații al Militarilor Români din Exil, Frick a mijlocit stabilirea lui Rațiu în Elveția și încadrarea sa în diferite departamente ale armatei guvernului de la Berna. Stejărel Olaru, op. cit., p. 63; ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 597446, volumul 2, f.19; Idem, Fond Informativ, dosarul 712333, f. 226.

49. Idem, Fond Informativ, dosarul 597446, volumul 2. f. 40.

50. Unul dintre motivele care au cântărit în decizia fostului ofițer ar fi fost implicarea în operațiune a inginerului Nicolae Caranfil, față de care Rațiu ar fi nutrit antipatie și reticență. Ibidem, f. 41.

51. Dumitru Dobre, op. cit., p. 141.

52. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 4, f. 220.

53. Stejărel Olaru, op. cit, p. 34.

54. Ofițer de informații cu lungă experiență, Maurice Manjan activase clandestin în Austria, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Deconspirat și arestat, a fost încarcerat într-un lagăr de prizonieri de război până la eliberarea sa în 1945. Ulterior, a revenit în structurile informative ale armatei franceze, reușind unele succese spectaculoase, precum descoperirea și lichidarea unui spion grec care lucra la Viena pentru serviciile secrete sovietice ("l-a atras la o întâlnire într-un automobil în zonele imperialiste și l-a împușcat, aruncându-l apoi în stradă, fapt de care au scris și ziarele", preciza într-o declarație Silviu Crăciunaș). În intervalul 1947-1948, Maurice Manjan facilita refugiaților români trecerea prin Austria spre Franța, unul dintre beneficiari fiind Virgil Veniamin, procurându-le acestora acte false sau chiar împrumutându-le uniforme de ofițeri francezi. Afacerile

sale au fost descoperite, fiind înlăturat din structurile informative ale armatei guvernului de la Paris și, ca măsură punitivă, trimis în Indochina. Dinu Zamfirescu, op. cit., p. 36; ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, f. 167.

55. Pierre Boullen s-a născut în 1895, la Buftea. Tatăl său, Senateur Boullen, a ocupat pentru o lungă perioadă funcția de intendent al domeniilor Știrbey, astfel că tânărul Pierre a crescut în România, țară pe care părăsit-o numai în perioada studiilor universitare, iar apoi, definitiv, în decembrie 1947. În perioada interbelică a fost reprezentantul diplomatic la Timișoara al guvernului francez, iar în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, precum și în primii ani postbelici, a fost implicat în rețeaua de spionaj a lui Alexander Eck. Stejărel Olaru, op. cit., p. 36.

56. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 151.

57. Virgil Veniamin s-a născut la 2 mai 1906 în Bacău. Profesor universitar și avocat, s-a implicat în politică, fiind înscris în rândul Partidului Național-Țărănesc. A fugit din țară în 1947, stabilindu-se la Paris, unde a făcut parte din conducerea din exil a PNȚ-ului, și, totodată, a fost membru al CNR-ului. Ulterior, Securitatea s-a folosit familia rămasă în țară (soția și cei doi copii gemeni) pentru a-l recruta ca informator și agent de influență în exil. Au ales libertatea..., p. 1093. Dinu Zamfirescu, op. cit., pp. 15-50.

58. Romulus Boilă s-a născut la 17 iunie 1909 în comuna Sânmartin din județul Cluj, fiind de profesie inginer. În 1947 a fugit din țară, stabilindu-se în Franța, unde a fost redactor-șef al ziarului La Nation Roumaine și membru în conducerea CNR. A murit la 8 septembrie 1963 la Paris. Au ales libertatea..., p. 112. Buletinul informativ al Asociației Românilor Liberi din Germania, Anul VIII, Nr. 2-3-4, decembrie 1963, p. 4.

59. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 677, f. 88.

60. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, f. 166.

61. Informațiile biografice despre Bodolea sunt sumare. S-a născut în 1920 la Fălticeni și a fost locotenent în Armata Regală Română. A murit în 1948, în timp ce încerca să treacă granița româno-maghiară. Stejărel Olaru, op. cit., pp. 40-43.

62. Ibidem, p. 20.

63. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, f. 20.

64. Idem, Fond SIE, dosarul 677, f. 86.

65. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, f. 162v.

66. Au ales libertatea..., p. 85; Stejărel Olaru, op. cit., p. 34.

67. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, f. 20.

68. Mihai Țanțu s-a născut la 14 august 1914, în comuna Ghermănești din Basarabia. A absolvit Liceul Militar din Chișinău și Școala de Ofițeri de Infanterie din Sibiu, iar în 1941 a devenit comandantul primei unități de parașutiști înființată în cadrul Armatei Române. După 23 august 1944, a participat la luptele de la Băneasa, unde militarii săi au reușit să oprească înaintarea trupelor germane în capitală. Ulterior, s-a implicat în diferite forme de opoziție față de puterea comunistă, fiind arestat în 1946 și condamnat la 20 de ani muncă silnică. A fost racolat de către SSI și trimis în 1949 în occident pentru a se infiltra în structurile exilului românesc. A intrat în serviciul SIMRE și a revenit în România în 1950, fiind arestat de Securitate. A fost eliberat în 1964, după ce a trecut prin închisorile Jilava, Aiud, Gherla, Oradea, Iași, Lugoj, Văcărești, Galați, Salcia și Periprava. A murit în 1980 la București. Lucian Vasile, Legendă și dilemă..., pp. 163-214. Mircea Tănase, op. cit., passim.

69. Silviu Crăciunaș (1914-1998) s-a înscris încă de la sfârșitul anilor 30 în cadrul Mișcării Legionare, ocupând în toamna anului 1940 funcția de prefect legionar de Neamț. După 1945, s-a implicat în acțiuni de trecere a graniței, stabilind legături cu liderii români din exil (unii dintre ei fiind scoși din țară chiar de Crăciunaș). Arestat în 1948, a devenit agent al SSI-ului, fiind trimis în 1949 în occident, de unde s-a întors în 1950. Arestat sub suspiciunea că ar fi trădat misiunea, Crăciunaș a fost încarcerat între 1950-1954, fiind din nou eliberat (sub legenda evadării) și retrimis în vestul Europei ca agent al Securității. În 1961 a publicat volumul de memorii "The lost footsteps", care a adâncit ruptura dintre el și poliția politică de la București. Stejărel Olaru, op. cit., passim.

70. Securitatea avea să se folosească de această metodă utilizată de Gelu Belu pentru a-l "întoarce" pe marinarul Florea Ardeleanu, pe care Belu îl racolase inițial, în vederea dezinformării structurilor de informații occidentale. Stejărel Olaru, op. cit., p. 34.

71. Plecarea sa în țară a fost foarte aproape să fie oprită de francezi, deoarece Bodolea subtilizase banii dați de Sabin Manuilă lui Gelu Belu pentru deschiderea unei cantine românești. Suma era insuficientă pentru o asemenea afacere, așa că Belu a decis să-i păstreze până când vor mai primi și alte donații. Bodolea avea însă nevoie de bani pentru misiunea în țară și, cum nu reușise să îi procure din alte părți, i-a luat fără să spună nimănui. Întreaga investigație a produs rumoare în rândul structurii informative din Viena, însă numai poziția îngăduitoare a lui Belu i-a determinat pe francezi să nu-l rețină pe Bodolea (care promisese că îi va da înapoi când va reveni din țară), lăsându-l astfel să plece în RPR. Totodată, Silviu Crăciunaș afirma într-o declarație că Bodolea ar fi venit în țară alături de un evreu francez numit Katz, fiul unui fost consul francez la Moscova, care voia să-și scoată din țară logodnica (ceea ce a și reușit), iar până la Budapesta a fost însoțit și de inginerul Titi Vitzu, pe care trebuia astfel să-l instruiască în trecerea clandestină a frontierelor. Primind la începutul lui aprilie o telegramă din partea lui Crăciunaș cu privire la căderea altor călăuze, Vitzu a decis să nu-l mai aștepte pe Bodolea și s-a întors la Viena. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, ff. 164v, 165v.

72. Ibidem, f. 165.

73. Idem, Fond SIE, dosarul 677, f. 87.

74. Pavel Chihaia s-a născut la 23 aprilie 1922 în Corabia, județul Olt. După absolvirea Facultății de Litere din București și a unui debut promițător în literatura română, Chihaia a intrat în vizorul Securității, fiind anchetat și constrâns să lucreze ca simplu muncitor. În 1958 a fost angajat la Institutul de Istorie a Artei, reîncepând să publice. În 1978 a cerut azil politic în Germania, stabilindu-se în Bavaria, unde a murit în 2019.

75. Ileana Belu s-a născut la 27 ianuarie 1929 în comuna Dileu-vechi din județul Mureș și a absolvit Institutul de Cultură Fizică din București. A fost anchetată în mai multe rânduri cu privire la activitatea fratelui său de la Viena. După 1990 a publicat o serie de volume memorialistice și beletristice.

76. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, ff. 149-151.

77. Ibidem, f. 165v.

78. Idem, Fond SIE, dosarul 677, f. 42.

79. Până în prezent nu au fost identificate informații biografice.

80. ACNSAS, Fond Penal, dosar 075133, volumul 2, f. 11.

81. Până în prezent nu au fost identificate informații biografice.

82. Counter Intelligence Corps (CIC) a fost înființată în 1917 ca un serviciu de informații al Armatei Americane, deosebit de activ în perioada celui de-al Doilea Război Mondial și în primul deceniu al Războiului Rece. Instituția a fost reorganizată în anii '60, atribuțiile sale fiind preluate de alte structuri.

- https://permanent.access.gpo.gov/lps103181/GPO_Army_318-530.pdf, accesat în data de 20 iulie 2019.
83. Pe lângă datele din interogatorii, anchetatorii americani au primit și un raport detaliat dactilografiat de către Mircea Pădurăleanu. ACNSAS, Fond Penal, dosar 075133, volumul 2, f. 28.
84. Ibidem, f. 271.
85. La scurt timp după ce se căsătorise în septembrie 1946, Iuliu Simandan căzuse în patima alcoolului și a jocurilor de noroc, mariajul ajungând pe marginea despărțirii. În plus, atelierul de încălțăminte pe care îl deschisese împreună cu un frate al său (cu care ulterior se certase iremediabil) dăduse faliment, iar serviciul pe care îl găsisese prin intermediul altei rude nu îi oferea un câștig mulțumitor. În aceste condiții, Iuliu Simandan a căutat să își refacă viața în occident, sperând în ajutorul fratelui stabilit în Franța. Ibidem, ff. 14-18.
86. Până în prezent nu au fost identificate informații biografice.
87. Wilhelm "Willy" Filderman s-a născut la 25 septembrie 1885 în București, într-o familie evreiască relativ bogată. A urmat studii de drept la București, obținând doctoratul la Paris. De-a lungul perioadei interbelice și ai anilor celei de-a doua conflagrații mondiale, a condus diferite asociații care își propuneau să reprezinte minoritatea evreiască din România. După ce a fugit din țară în 1947, s-a stabilit în Franța, unde a murit la 22 aprilie 1963. Wilhelm Filderman, Memorii și jurnale. 1940-1952, Editura Hasefer, București, 2017, passim.
88. ACNSAS, Fond Penal, dosar 075133, volumul 3, f. 136.
89. Ibidem, f. 135.
90. Sat aflat în județul Satu Mare, la mai puțin de 8 kilometri de granița maghiaro-română.
91. Oraș aflat în regiunea Szabolcs-Szatmár-Bereg din nord-estul Ungariei, la aproximativ 15 kilometri de granița maghiaro-română.
92. Până în prezent nu au fost identificate informații biografice.
93. ACNSAS, Fond Penal, dosar 075133, volumul 2, f. 7.
94. Idem, volumul 3, f. 58.
95. Organizație independentă înființată de inginerul Nicolae Caranfil cu rolul de a le acorda refugiaților români ajutoare materiale și de a le facilita obținerea de documente de ședere în Franța.
96. Virgil Micu s-a născut la 23 martie 1910 în comuna Morești din județul Mureș. S-a înscris în Mișcarea Legionară, dar după 1942 a aderat la gruparea Horațiu Comănicu care viza apropierea de PNT. În ianuarie 1948 a fugit din țară, stabilindu-se în Franța. Neagu Djuvara, care a lucrat alături de Virgil Micu în 1948, îl descria drept "ardelean, fost învățător și, bineînțeles, național-țărănist. Ei îi <<filtra>> pe cei nou-sosiți. Era în stare să dialogheze ore în șir și cu cei mai căpățânoși." Au ales libertatea..., p. 648; Neagu Djuvara, op. cit., p. 44.
97. Constantin "Tache" Stăncescu s-a născut la 12 aprilie 1911, în comuna Izvor din județul Argeș. În tinerețe s-a apropiat de Mișcarea Legionară. În iunie 1944 a plecat în Germania, iar după evenimentele de la 23 august a refuzat să revină în țară. Absolvent al Facultății de Drept din București, în aceeași promoție cu Neagu Djuvara, Stăncescu era descris de fostul său coleg drept "cam scund, cenușiu la față, nas turtit, buzat - mă rog, cam slut, în ochii unui bărbat cel puțin, căci cu femeile nu știi niciodată -, dar deștept foc și înzestrat cu un extraordinar talent de comunicație". Au ales Libertatea..., p. 964; Neagu Djuvara, op. cit., p. 43.
98. ACNSAS, Fond Penal, dosar 075133, volumul 2, f. 4.
99. Georgescu "Rică" Valeriu s-a născut la 3 iulie 1904 în Brăila. Încă din anii celui de-al Doilea Război Mondial a fost agent al serviciilor secrete americane. În 1947 a plecat din țară, stabilindu-se în SUA. Au ales libertatea..., pp. 384-385.
100. Horațiu Comănicu s-a născut la 8 februarie 1910 la Sibiu. S-a înscris în Mișcarea Legionară, iar după rebeliune a creat o facțiune care a căutat să se apropie de partidele democratice, și în special de PNT. După 23 august 1944 s-a implicat în Mișcarea Națională de Rezistență, iar în 1947 a fugit din țară, stabilindu-se în Franța. Ibidem, p. 209.
101. ACNSAS, Fond Penal, dosar 075133, volumul 2, f. 37.
102. Idem, volumul 3, f. 40.
103. Idem, volumul 2, f. 37.
104. Blondel (cunoscut în rândul exilaților drept "Nae" sau "francezul în care face pe românul") era reprezentantul în zona austriacă al Ministerului de Interne francez, secția dedicată emigrației românești. O descriere a ofițerului francez este oferită de Iuliu Simandan, într-o declarație din 1948: "Era un tip de statură mai mult înaltă decât potrivită, era cam chel, specific avea că-i lipseau doi dinți în față și erau cariați. Era îmbrăcat foarte neglijent". Potrivit lui Silviu Crăciunaș, Blondel nu era privit cu simpatie de Gelu Belu și Pierre Boulen, care-l considerau pe maior ca fiind "bolnav de spionită". Stejărel Olarul, op. cit., p. 56; ACNSAS, Fond Penal, dosar 075133, volumul 2, f. 39; Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, f. 166v.
105. Este vorba de Maurice Manjan.
106. ACNSAS, Fond Penal, dosar 075133, volumul 2, f. 43.
107. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, f. 21.
108. Iosif Boroș s-a născut la 24 august 1913 în comuna Iara din apropierea Clujului. După absolvirea liceului la Turda, a urmat între 1933-1939 cursurile Politehnicii din București, iar după absolvire a lucrat în domeniul construcțiilor, cu excepția anilor Războiului, când a fost concentrat în armată. S-a căsătorit cu Zina Belu, sora lui Gelu Belu. Supravegheat de Securitate, a fost constrâns să devină agentul "Bebe". Ibidem, ff. 23, 37.
109. Ibidem, f. 146.
110. Idem, Fond Penal, dosar 075133, volumul 2, volumul 3, f. 78.
111. Referitor la perioada petrecută în țară alături de cei doi doctori, Coriolan Gherman afirma că "îi luam cu mine căci aveam bani și îi cheltuiam cu ei făcând chefuri și apoi mă camuflam cu ei". Ibidem, f. 79.
112. Ibidem.
113. Idem, volumul 2, f. 50.
114. Idem, volumul 3, f. 79.
115. Imediat după vizita din 4 octombrie 1948, Augustin Alexandrescu, soțul Malvinei Alexandrescu, a înștiințat Securitatea, redactând și o declarație despre cele discutate. De punctat este că Alexandrescu a oferit și o descriere fizică a lui Gherman, precizând că vizitatorul purta un masiv ghiul de aur, haină de blană și "pulover american", o vestimentație care, cu siguranță, nu ajuta conspirativității necesare unei acțiuni precum cea a lui Coriolan Gherman. Idem, volumul 4, f. 221.
116. Informații din fișa matricolă penală din AANP a lui Iuliu Simandan. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 075133, volumul 1, f. 71.
117. Idem, volumul 2, f. 77.
118. Ibidem, f. 45.
119. Serviciu Special de Informații a fost înființat în 1917 și avea ca obiectiv desfășurarea de operațiuni informative externe. Denumit inițial "Serviciul Secret", și-a căpătat denumirea care avea să fie consacrată la

sfârșitul anilor 20. În perioada interbelică, instituția s-a profesionalizat sub conducerea lui Mihail Moruzov. În toamna lui 1940, SSI-ul a fost trecut în subordinea directă a generalului Ion Antonescu. Odată cu evenimentele din august 1944, serviciul a fost una dintre primele instituții care au trecut printr-o profundă epurare a cadrelor. După 1948, activitatea sa era dublată de unele direcții ale Securității, astfel că în 1951, SSI-ul a fost înglobat în cadrul acesteia. Florian Banu, *De la SSI...*, pp. 29-53.

120. Mișu Dulgheru, ofițer NKVD, s-a aflat în 1948-1952 la conducerea Direcției Anchete Penale din cadrul Securității. Remarcându-se printr-o violență deosebită, Dulgheru s-a implicat personal în anchetarea deținuților politici. Ostracizat începând cu 1952, după căderea grupului de "deviaționiști de dreapta", a fost scos din cadrele active ale Securității. Cu toate că a fost anchetat în 1968 cu privire la abuzurile din perioada Dej, nu a fost niciodată tras la răspundere pentru actele sale. Doina Jela, *Lexiconul negru. Unele ale represiei comuniste*, Humanitas, București, 2001, pp. 106-108.

121. ACNSAS, Fond Penal, dosar 075133, volumul 3, f. 5.

122. Pe lângă numeroasele mărturii ale celor care reușiseră să fugă din țară, dar care înainte fuseseră reținuți pentru perioade scurte, anchetați și eliberați, relatarea Adrianei Georgescu, fosta șefă de cabinet a generalului Rădescu, arătase, fără echivoc, abuzurile și torturile la care erau supuși oponenții regimului comunist arestați după 1945. Adriana Georgescu, *La început a fost sfârșitul. Dictatura roșie la București*, Humanitas, București, 2019.

123. Neagu Djuvara, op. cit., p. 83.

124. Stejărel Olaru, op. cit., p. 31

125. Ioan (uneori ortografiat Ion) Iliu s-a născut la 21 octombrie 1909 în Sibiu, fiind de profesie inginer. A fugit din țară în 1947, stabilindu-se în Franța. Au ales libertatea..., pp. 487-488.

126. Stejărel Olaru, op. cit., p. 27.

127. Petre (uneori ortografiat Piotr) Goncearuc s-a născut la 23 decembrie 1911, în Cetatea Albă din Basarabia, și a activat în anii '30 ca agent al serviciilor de informații sovietice. Trimis în România cu misiune de spionaj, a fost arestat în 1936 și condamnat la 15 ani de închisoare. A fost numit la conducerea SSI-ului în 1947. Petre Opreș, *O scurtă biografie a spionului sovietic Piotr Gonceariuk*, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 1-2/2016, pp. 98-106.

128. Născut sub numele de Moise Weissman, la care renunță în 1936, Mircea Țigoiu a intrat în SSI în 1945, ajungând patru ani mai târziu să coordoneze recrutarea și instruirea agenților. Stejărel Olaru, op. cit., p. 25.

129. Ionel Munteanu s-a născut într-o familie evreiască, având numele de Aizic Golstein (la care a renunțat în 1946). Încă din tinerețe a fost atras de ideologia comunistă, devenind membru UTC în 1928. A fost înrolat în Brigăzile Internaționalist care au luptat în Războiul Civil Spaniol, s-a refugiat în URSS (unde a primit cetățenie sovietică), iar în 1944 a fost trimis cu misiune de spionaj în România. A fost încadrat în SSI la scurt timp după 23 august 1944. *Ibidem*, p. 25.

130. *Ibidem*, p. 28.

131. Urme pierdute, urme regăsite. Cazul Silviu Crăciunaș, ediție îngrijită de Dinu Zamfirescu, Dumitru Dobre și Iulia Moldovan; studiu introductiv: Iulia Moldovan și Dumitru Dobre, Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc, Editura Militară, București, 2008, p. 21.

132. Vasile Țanțu (1882-1937), învățător și om politic basarabean.

133. Conform unui raport întocmit în decembrie 1948 de Gheorghe Crăciun, bazat pe o declarație dată de Victor Sassu, unul dintre apropiații de încredere ai lui Țanțu, negocierile au început încă din primele luni de după arestare: "În anul 1946/1947, domnii Grigoriu și Zaharia [Moise Weissman, alias Mircea Țigoiu, șeful Direcției I - n.m.] dela SSI, ar fi propus lui Mihail Țanțu și piloților săi de încredere ca să intre într-un corp special de aviatori la dispoziția d-lui Ministru al Apărării Naționale, corp ce ar urma să aibă misiuni speciale. În acest scop, d-nii Zaharia și Grigoriu ar fi tratat cu Mihail Țanțu în sensul că li s-ar facilita o evadare fictivă ca ei să conteze pentru opinia publică ca evadați, iar în realitate să facă serviciului sus-amintitului corp, sub nume fals." ACNSAS, Fond Informativ, dosar 233937, volumul 2, f. 202.

134. "Subsemnatul Gherman Coriolan, cu ultimul domiciliu în București, Hotelul Athenee Plaace, în dorința de a-mi recăștiga dreptul la viață liberă, fac următoarele propuneri, prin care folosind experiența, cunoștințele și relațiile procurate cu ocazia călătoriilor mele din ultimele luni, să compensez greșelile săvârșite și pe care eram pe cale să le săvârșesc, cum spun, folosind aceste cunoștințe în avantajul și nu în detrimentul Patriei mele." Gherman avansa ca idei aducerea de agenți în țară și predarea lor autorităților române, procurarea de documente de identitate false din Ungaria, Austria și Franța, precum și supravegherea și dezinformarea lui Gelu Belu, și a căpitanului Neagoe de la Viena. *Idem*, Fond Penal 075133, volumul 3, f. 52.

135. *Idem*, volumul 2, f. 253.

136. Iuliu Simandan a trecut prin închisorile și lagărele de muncă de la Jilava, Poarta Albă, Lugoj, Cavnic și Satu Mare, unde, la 14 octombrie 1955, a fost pus în libertate, conform decretului 421/1955. Informații din fișele matricole penale din AANP; ACNSAS, Fond Penal, dosar 075133, volumul 4, f. 1.

137. Coriolan Gherman a fost încarcerat la Aiud, Pitești, Peninsula, Cluj-tribunal, și Jilava, fiind eliberat la 8 octombrie 1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.

138. Alin Mureșan, Pitești. *Cronica unei sinucideri asistate*, Editura Manuscris, Pitești, 2017, pp. 69, 91, 92, 540, 546, 585.

139. Având în vedere că plecarea sa s-a făcut cu acordul secret al SSI-ului, numele său nu a fost inclus ulterior în baza de date a fugarilor.

140. Numele conspirativ al lui Silviu Crăciunaș.

141. Stejărel Olaru, op. cit., p. 39.

142. Inițial a încercat să iasă din țară pe la granița cu iugoslavă, însă ambele tentative au fost pe punctul de a eșua: prima dată a fost ascuns într-un butoi de vin, însă, în comuna Jamul Mare, grănicerii au întors din drum vehiculul. A doua încercare a fost oprită din cauza controlului inopinat din tren, Țanțu fiind nevoit să fugă pe acoperișul vagonului pentru a se ascunde. ACNSAS, Fond Informativ, dosar 233937, volumul 2, f. 234.

143. *Idem*, volumul 1, f. 17.

144. *Ibidem*, ff. 21-23

145. Mircea Tănase, op. cit., p. 195.

146. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 233937, volumul 1, f. 23.

147. International Refugee Organisation a fost o organizație înființată în 1946 cu sprijinul a peste douăzeci de țări din Europa, America de Nord, America centrală, America latină, Australia, Asia și Orientul mijlociu, a cărei misiune inițială era de a oferi ajutor refugiaților germani de după cel de-al Doilea Război Mondial. Având în vedere fluxul masiv de persoane din Europa centrală și de est care au fugit din țările de origine din cauza instaurării regimurilor comuniste, aria de activitate a IRO s-a extins și asupra acestora, inclusiv în cazul românilor. Asociația s-a desființat în 1952, atribuțiile sale fiind preluate de structuri ale ONU.

<https://www.britannica.com/topic/International-Refugee-Organization-historical-UN-agency>, accesat în data de 22 august 2019.

148. Mircea Tănase, op. cit., p. 198.

149. Neagu Djuvara, op. cit., pp. 21-24. Ion Calafeteanu, op. cit., pp. 58-65.

150. Mircea Tănase, op. cit., p. 198.

151. Stejărel Olaru, op. cit., p. 37.

152. ACNSAS, Fond Informativ, dosar 233937, volum 1, ff. 27-29.

153. Într-o discuție avută la Innsbruck, în mai 1949, cu Silviu Crăciunaș, Blondel afirma că "<<are încredere mai ales în elementul legionar>>, element dinamic și cu spirit de sacrificiu, spre deosebire de <<vechii politicieni, care sunt lipsiți de combativitate, ajunși la Paris nu mai continua să lupte pentru eliberarea României, ci își văd de interesele lor particulare>>". Stejărel Olaru, op. cit., p. 56.

154. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 303, f. 13.

155. Situația precară a numeroși ofițeri și subofițeri români aflați în exil a determinat înființarea la 25 iunie 1950, la Paris, a "Căsuței de Ajutor a Ofițerilor și Sub-Ofițerilor Români", o instituție de întraajutorare care distribuia stipendii bănești, haine și îmbrăcăminte militarilor de carieră. Instituția și-a încheiat activitatea la 31 decembrie 1953. Buletinul militar al ofițerilor și subofițerilor activi și de rezervă din exilul românesc, Anul I, nr. 6-7, noiembrie-decembrie 1953, pp. 14-15.

156. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 303, f. 14.

157. Ion Dragu s-a născut la 5 noiembrie 1889 la Constanța și a absolvit Facultatea de Litere și Filozofie la Paris, lucrând ulterior ca ziarist la "Adevărul" și "Dimineața" și corespondent de presă al unor publicații din străinătate. Având gradul de locotenent de infanterie, a participat la campania din Bulgaria (1913) și la luptele din Primul Război Mondial, fiind decorat ordinele "Steaua României" și "Coroana României" cu panglică de "Virtutea Militară". În 1919 a fost numit șeful Biroul de Presă și Propagandă al Consiliului de Miniștri, iar în 1929 a fost trimis la Varșovia ca atașat de presă al legăției române din capitala Poloniei. Cariera sa diplomatică a continuat prin înaintea la poziția de consilier de presă la legăția din Atena. După instaurarea guvernului Goga, a revenit în țară, fiind numit director în cadrul Ministerului de Propagandă al guvernului. În toamna anului 1940 a fost numit consilier de presă în cadrul legăției de la Vichy, poziție pe care a ocupat-o până în 1944, când, rechemat în țară, a refuzat să se întoarcă în România. În anii exilului s-a dedicat activității gazetărești, fiind numit în 1950 președintele "Asociației Gazetarilor Români din Emigrație". Idem, Fond Informativ, dosarul 490500, volumul 1, ff. 7-9. Daniel Cain, "Ioan Dragu - jurnalist, scriitor, combatant", în Ioan Dragu, Campania anilor 1916-1918: Drumuri de sânge, Moartea albă, Pe urmele bolșevicilor, Humanitas, București, 2021, pp. 9-46.

158. Gheorghe Băgulescu s-a născut la 1 noiembrie 1886 în Flămândă și a urmat o carieră militară. A participat la luptele de la Oituz, din 1917, fiind decorat cu ordinul "Mihai Viteazul". Între 1935-1939 a fost atașat militar în cadrul reprezentanței românești din Tokyo, iar din 1940 până la finalul Războiului a ocupat funcția de ministru plenipotențiar al României în Imperiul Japonez. Capturat de forțele americane, a fost eliberat și s-a stabilit în Franța, unde a murit la 26 noiembrie 1963.

159. Ecaterina Marcovici s-a născut la 7 februarie 1870. În anii '50 locuia în Sinaia, strada Avram Iancu, nr. 11. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 50.

160. Idem, Fond SIE, dosarul 813, f. 14.

161. Idem, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 343.

162. Ibidem, f. 10.

163. Ibidem, f. 30v.

164. Idem, Fond SIE, dosarul 813, f. 2.

165. Septimiu Pretorian s-a născut la 21 decembrie 1893 în satul Țânțăreni din județul Gorj. A absolvit Școala Militară de la Saint-Cyr și a participat la operațiunile din ambele Războaie Mondiale. A fost șeful Marelui Stat Major Român între 1947-1948, până la epurarea sa din armată. Ulterior, a fost arestat și încarcerat. A murit la 23 septembrie 1977, în București. Marian Moșneagu, "Gloria și drama unui eminent ofițer de stat major. Generalul-locotenent Septimiu Pretorian", în Document. Buletinul Arhivelor Militare Române, Anul XV, nr. 1(55)/2012, pp. 41-45.

166. Adriana Georgescu, La început a fost sfârșitul, text îngrijit de Micaela Ghițescu, prefață de Monica Lovinescu, ediția a II-a revăzută, Fundația Culturală Memoria, f.l., 1999, p. 37.

167. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, ff. 239, 241.

168. Nicolae Baciu, Din temnițele Anei Pauker în pușcăriile lui Tito, Editura Foton, f.l., f.a., p. 147.

169. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 813, f. 11.

170. Idem, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 281.

171. Ibidem, f. 273.

172. Ibidem, f. 269.

173. Ion Calafeteanu, op. cit., p. 237.

174. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 268.

175. Ibidem, f. 282.

176. Arhiva electronică a Central Intelligence Agency (în continuare ACIA),

<https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R005000460013-6.pdf>, accesat în data de 24 august 2019.

177. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 268.

178. Ibidem, ff. 273-274.

179. Ion Calafeteanu, op. cit., p. 337.

180. Propunerea Majestății Sale era de a numi organismul "Societatea de Știință Militară", pentru a nu lăsa impresia unei organizări armate propriu-zise. Ibidem, p. 358.

181. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 4, f. 229.

182. Idem, Fond Informativ, dosarul 743736, volumul 1, f. 4.

183. Probabil Mihai Nicolaescu, născut la 21 ianuarie 1922, în Târgoviște. A fugit din țară în septembrie 1948. Au ales libertatea..., p. 727.

184. Probabil Gheorghe Ștefan Dumitrescu, născut la 16 octombrie 1888, în București. A îndeplinit funcția de atașat militar în Anglia. A fugit din țară în 1948. Ibidem, pp. 306-307.

185. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f.224; Idem, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 8, f. 101.

186. Idem, Fond Informativ, dosarul 743736, volumul 1, f. 160.

187. Idem, Fond Informativ, dosar 597446, volumul 2, f. 41.

188. Într-o discuție cu Crăciunaș, Bazil Rațiu își arăta dezamăgirea față de serviciile de informații franceze,

- afirmând despre ele că "nu știu să păstreze niciun secret, nu au metodă conspirativă și folosesc elemente slab pregătite, fără experiență, pe care le plătesc cu totul insuficient". Stejărel Olaru, op. cit., p. 59.
189. Mihail Opran s-a născut la 20 noiembrie 1908 în Craiova și a absolvit în 1928 Școala Pregătitoare de Aeronautică, devenind pilot în Flotila 2 Aviație staționată la Cluj. În anii celui de-al Doilea Război Mondial a efectuat atât misiuni pe front, cât, în special după 1942, muncă informativă ca detașat al SSI-ului. Epurat din armată, a fugit din țară în 1947, stabilindu-se în Franța, unde a activat ca agent de informații al structurilor franceze până la finalul anilor '50. La mijlocul anilor '60, Securitatea a încercat fără succes să îl convingă, pe considerente patriotice, să colaboreze cu Bucureștiul. Lucian Vasile, Mihail Opran: un destin..., pp. 113-154.
190. Generalul de artilerie Nicolae Opran.
191. ACNSAS, Fond Informativ, dosar 361225, volumul 1, ff. 63, 70.
192. Se pare că încadrarea s-a petrecut în 1938, înainte de misiunea în Franța. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 196.
193. La începutul anului 1947, comandorul Opran era văzut adesea la restaurantul Dunărea de la parterul blocului omonim de pe Bulevardul Magheru din București, în compania altor ofițeri cu opțiuni anticomuniste despre care se știa că încercau să pună bazele unor acțiuni de rezistență. De asemenea, Haralambie Cârlan mărturisise într-un interogatoriu din 1950 că, în vara lui 1947, Mihail Opran îi ceruse să constituie un grup dispus să treacă la acțiuni de sabotaj prin introducerea de praf de șmirghel în cutiile de ungere a locomotivelor, scoțându-le astfel din funcțiune pentru a perturba traficul de mărfuri către URSS. Inițiativa nu s-a mai materializat din cauza evaziunii aeriene din țară a lui Opran. Idem, Fond Informativ, dosar 361225, volumul 1, f. 91; Lucian Vasile, Rețeaua..., p. 277.
194. Ion Profir s-a născut la 30 aprilie 1911 în Vaslui și a fost pilot în cadrul unităților de bombardament pe frontul de est. După război, a lucrat ca aviator în cadrul institutului meteorologic, folosindu-se de avionul de serviciu pentru a fugi din țară în 1947. S-a stabilit în Franța, însă lipsurile materiale și decepțiile provocate de dezinteresul vesticilor pentru combatanții antisovietici i-au subrezit sănătatea psihică. După o tentativă eșuată de sinucidere, ar fi murit în 1965 la Paris, în condiții suspecte: a fost găsit spânzurat, iar corpul său prezenta urmele unor maltratări. Daniel Focșa, Comandorul Ion Profir. Exilul unui aviator uitat, https://www.aviatori.ro/articole_details.php?id=40, accesat în data de 27 august 2019. Au ales libertatea..., p. 835. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 77.
195. Ion Profir, Singur pe cerul Stalingradului, Editura Modelism, f.l., 1996, pp. 152-157.
196. ACNSAS, Fond Informativ, dosar 361225, volumul 3, ff. 28-29.
197. Ibidem, f. 34; Ibidem volumul 2, f. 273. Într-o altă declarație, Constanța Olariu afirmă că Mihail Opran i-ar fi mărturisit că denunțurile ar fi fost făcute de Matei Ghica-Cantacuzino.
198. Cu toate că documentul indică un anume Mircea Vasilache, mult mai probabil este vorba de Petre "Doru" Vasilache, născut la 5 octombrie 1912, în comuna Plopana din județul Bacău, fost comisar de poliție. A fugit din țară în 1945, stabilindu-se în Turcia și colaborând cu serviciile secrete ale administrației de la Ankara. Au ales libertatea..., p. 1083.
199. Renée Bruneau s-a născut probabil în 1912 la Paris, într-o familie relativ înstărită. A absolvit Facultatea de Chimie din capitala Franței, lucrând ulterior într-o uzină din industria de armament, unde l-a întâlnit pe Opran în 1938-1939. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial s-a refugiat, alături de familia sa, în sudul țării controlat de guvernul de la Vichy. Odată cu venirea lui Mihail Opran în Franța, în 1949, s-a dedicat cu totul activității sale, iar firma ei a fost condusă de Nicolae Opran. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 183, f. 184; Lucian Vasile, Mihail Opran: un destin..., p. 117.
200. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 3, f. 36.
201. Poziția sa centrală în angrenajul SIMRE avea să fie evidențiat atât de viitoarea sa activitate, cât și de caracterizările celor care au lucrat alături de el în Franța. Agentul dublu Mihail Țanțu avea să precizeze într-un interogatoriu că "din momentul intrării în Franța, intră în slujba acestuia [a serviciului de informații francez - n.m.] și devine omul de încredere, în jurul căruia francezii au brodat întreaga acțiune ce a urmat". Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 8; Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 3, f. 28.
202. Într-o fișă întocmită de Constanța Magoș la 8 decembrie 1951, Renée Brunau este caracterizată drept "mâna dreaptă a lui Opran și deci și a serviciului francez B2 și a siguranței franceze. Cunoaște foarte multe din chestiunile lucrate de Opran. Într-un timp, când era mai liberă îi bătea la mașină rapoartele. Când Opran este plecat în călătoriile sale și este nevoie de rezolvat urgent vreo chestiune, Bruneau are totdeauna instrucțiuni dela Opran, cum și cu cine să le rezolve. Când este acasă, face serviciul de secretară a lui Opran". Idem, volumul 1, f. 108.
203. Idem, volumul 4, f. 7.
204. Idem, volumul 1, f. 108.
205. Idem, Fond Rețea, dosarul 303378, f. 147.
206. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, ff. 101-102.
207. Dumitru Magoș s-a născut la 21 iunie 1901 în comuna Covăsânt, județul Arad, și era de profesie inginer. Oficial, a fost arestat la 17 iunie 1953 și condamnat la cinci ani de închisoare corecțională pentru "crimă de înaltă trădare"/"trecerea frontierei". În realitate, a fost reținut mai înainte de Securitate, la București, și folosit ca momeală pentru atragerea soției sale, Constanța Olariu, în Berlinul de est, de unde a fost răpită. A fost închis la Jilava, fiind eliberat la 24 aprilie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
208. ACNSAS, Fond Rețea, dosarul 303378, f. 143.
209. Alexandru Armă, Bucureștiul sub bombardamente. 1941-1944, Editura Militară, București, 2015, passim; Alexandru Armă, 4 Aprilie 1944. Un interviu cu academicianul Dinu C. Giurescu despre cel mai tragic bombardament din istoria Bucureștiului, Editura Midecărți, Bragadiru, 2019, passim.
210. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 1, f. 118.
211. La manșa aparatului cu care Constanța Magoș a plecat din țară în 1947 se afla celebrul aviator Băzu Cantacuzino. Idem, Fond Informativ, dosarul 1057701, volumul 4, f. 277.
212. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 104.
213. Premonitorie a fost replica unei cunoștințe legionare pe care a întâlnit-o în octombrie 1947 la o slujbă ținută la biserica ortodoxă din Grenoble. Aflând că femeia vrea să se întoarcă în țară, tânărul i-a spus: "nu poți să trăiești fără comuniști?". Idem, Fond Informativ, dosarul 1057701, volumul 4, f. 278.
214. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 103.
215. Idem, Fond SIE, dosarul 21565, f. 30.
216. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 4, f. 139.
217. Ibidem, volumul 2, f. 104.
218. Ion Mânzatu (cunoscut mai ales sub numele de scenă Nello Manzati) s-a născut la 5 februarie 1905 în București, într-o familie înstărită. S-a remarcat în perioada interbelică atât ca un cronicar de teatru și scriitor

- promițător, cât și, mai ales, ca muzician și compozitor. Cu toate că fusese membru al Partidului Național Liberal încă de la 18 ani, Mânzatu s-a alăturat Mișcării Legionare în 1936, devenind unul dintre apropiații lui C.Z. Codreanu și autor muzicii mai multor imnuri legionare. Încarcerat la Miercurea Ciuc și Vaslui în 1938-1939, Mânzatu a fost numit în toamna lui 1940 director al Societății de Radiodifuziune, post pe care l-a ocupat și după Rebeliune. În 1947 a fugit din țară, stabilindu-se inițial în America Latină, de unde avea să revină în Europa, locuind până la finalul vieții în Italia. A murit la 5 februarie 1986, la Milano. Lucian Vasile, "Viața lui Ion Mânzatu", în Magazin istoric, nr. 7/2021, pp. 56-59.
219. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 4, f. 7.
220. "Francezii nu au reușit să pună în funcțiune acest comitet" comunica agentul Victor ofițerilor de legătură, subliniind că aceștia nu posedă legături reale în interiorul țării. Stejărel Olaru, op. cit., p. 57.
221. Service de Documentation Extérieure et de Contre-Espionnage (abreviat SDECE) a fost serviciul de informații externe al Franței între 1945-1982.
222. Deuxième Bureau de l'État-major général (Biroul 2 al Statului Major General) a fost structura de informații externe a armatei franceze, organism instituțional ce a funcționat între 1871-1940. În ciuda desființării sale după căderea Franței în fața Germaniei naziste, denumirea a rămas prezentă în mentalul colectiv, reprezentând, la modul general, serviciile de informații externe.
223. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 743736, volumul 1, f. 160v.
224. Dumitru Dobre, op. cit., p. 86.
225. Comandanți fără armată. Exilul militar românesc (1939-1972), ediție de Dumitru Dobre, Veronica Nanu, Mihaela Toader, Pro Historia, București, 2015, p. 16.
226. ACNSAS, Fond Informativ, dosar 361225, volumul 4, f. 13.
227. Ibidem, f. 12
228. Idem, Fond SIE, dosarul 21565, f. 50.
229. Ibidem, f. 105.
230. Ibidem, f. 67.
231. Sorana Gurian (pseudonimul literar al Sarei Grunfield) s-a născut la 18 noiembrie 1913, la Comrat, în Imperiul Rus. A absolvit studiile universitare la Cernăuți, iar apoi s-a stabilit la București, frecventând cenaclul Sburătorul. În 1947 a plecat din țară, stabilindu-se la Paris, unde a colaborat cu mai multe publicații din exil. A murit la 10 iunie 1956 într-un sanatoriu francez. Nicolae Florescu, "Regăsirea Soranei Gurian", în Sorana Gurian, Ochiurile rețelei. Jurnalul meu din România, Editura Jurnalul Literar, f.l., 2002, pp. 8-17.
232. În ciuda cercetărilor de arhivă, până în acest moment nu a fost identificat vreun dosar de rețea sau informativ deschis pe numele Soranei Gurian. De asemenea, nici motivul pentru care a plecat din țară nu este clar, scriitoarea susținând că influența sovietică crescândă și teama de o posibilă arestare sub suspiciunea colaborării cu serviciile de informații occidentale au determinat-o să facă o căsătorie fictivă cu un cetățean italian pentru a putea părăsi țara. Ipoteza nu poate fi confirmată sau infirmată. Un posibil motiv care a determinat-o să fugă din țară este discrepanța dintre stilul său scriitoricesc (care aborda teme erotice sau pesimiste) și noul canon realist-socialist, ce putea duce la cenzura romanelor sale și la ostracizarea sa.
233. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 3, ff. 37-79.
234. Au ales libertatea..., p. 608
235. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 4, ff. 24-25.
236. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 4, f. 147.
237. Maximilian "Max" Manolescu s-a născut la 13 decembrie 1902 în Constanța și era pilot. A fugit din țară în 1948, în același grup cu Romulus Boilă. S-a stabilit în Franța și a încercat în repetate rânduri să-și scoată clandestin familia din țară. Au ales libertatea..., p. 608.
238. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 4, f. 156.
239. Ibidem, volumul 4, f. 9.
240. Stejărel Olaru, op. cit., p. 57.
241. Nicolae Tănase s-a născut la 1 mai 1913 în comuna Dragoș Vodă din județul Călărași. A absolvit Facultatea de Teologie și a devenit preot. A fost înregimentat în Mișcarea Legionară, iar după rebeliunea din ianuarie 1941 s-a refugiat în Germania. S-a stabilit în Republica Federală Germană, lucrând pentru serviciul de informații francez. În 1955 a emigrat în Canada. A murit la 5 noiembrie 1983, alături de soția sa, într-un accident de circulație care a ridicat multe semne de întrebare în rândul românilor din America de Nord. Au ales libertatea..., p. 1022. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 10537, f. 195; Idem, Fond MFI 11000/Ialomîța Rola 222, passim.
242. În mod ironic, propunerea era formulată chiar de un agent infiltrat al regimului de la București. Pe 20 iulie, la 10 zile după întâlnirea de la castelul din Innsbruck, era recepționată de către o carte poștală trimisă de agentul Mazilu (Mihail Țanțu), prin care transmitea codificat că este încă suspect și în curs de verificare, fiind izolat, dar liber, precum și că ar putea fi utilizat, în viitorul apropiat, în organizarea informativă a emigrației române. Idem, Fond Informativ, dosar 233937, volumul 2, f. 344.
243. În realitate, sub identitățile reale ale celor doi parașutiști din unitatea lui Țanțu călătoreau spre vest șeful legionar Constantin Stoicănescu și Andreas Schmidt, liderul Grupului Etnic German din România. Lucian Vasile, "Legendă și dilemă istorică...", pp. 171-172.
244. Alexandru Lavergne s-a născut la 12 aprilie 1924 la București într-o familie mixtă franco-română, devenind astfel cetățean francez. Absolvent a patru clase de liceu, a lucrat ca funcționar în cadrul unor firme particulare. În aprilie 1951 a fost expulzat din țară, fiind racolat de Mircea Pătru la Paris. Este neclar dacă din proprie inițiativă sau la indicațiile lui Opran, a contactat Legația română de la Viena pentru a primi dreptul legal de a se întoarce în țară. De asemenea, Alexandru Lavergne a colaborat cu CIC-ul american prin intermediul lui Titi Constantinescu. Revenit în România, a fost anchetat de Securitate, declarațiile lui Lavergne fiind una dintre principalele surse de informații cu privire la activitatea SIMRE. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 6679, volumele 1-3, passim.
245. Idem, volumul 3, f. 223.
246. Ion Rațiu, Jurnal. Reorganizarea exilului (1963-1968), volumul 3, Prefață de Nicolae C. Rațiu, Studiu introductiv, note și ediție de Stejărel Olaru, Corint, București, 2019, p. 359.
247. Dumitru Dobre, op. cit., p. 153.
248. Neagu Djuvara, op. cit., p. 85.
249. Dumitru Dobre, op. cit., p. 152.
250. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 818231, volumul 2, f. 27.
251. Ibidem, volumul 3, f. 126v.
252. Dumitru Dobre, op. cit., p. 153.
253. În unele documente este menționat faptul că Mircea Pătru ar fi participat la operațiuni pe frontul de est,

- însă, cel mult, poate fi vorba de cele câteva luni de serviciu activ pe frontul din Moldova, înainte de actul de la 23 august 1944. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 818231, volumul 2, f. 8.
254. Ibidem, volumul 4, ff. 32-35.
255. În urma promulgării Legii pentru crearea cadrului disponibil al armatei, din 19 iunie 1946, peste 7600 de ofițeri și circa 10.000 de subofițeri au fost scoși din rândul Armatei Regale Române. Marian Moșneagu, *Politica navală postbelică a României (1948-1958)*, Editura Mica Valahie, București, 2006, p. 154.
256. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 818231, volumul 2, f. 33; Ibidem, volumul 3, f. 103v.
257. Ionescu Fănel s-a născut la 10 iulie 1911 la Calafat, fiind fiul lui Ștefan și al Anei. A urmat o carieră militară, devenind ofițer. A fost arestat la 9 octombrie 1949 și condamnat la 8 ani închisoare corecțională pentru favorizarea trecerii frontierei. A trecut prin închisorile și lagărele de la Valea Neagră și Baia Sprie, fiind eliberat la 11 octombrie 1955. Informații din fișa matricolă penală din AANP..
258. De profesie avocat, Mihai Răutu a fugit din țară în 1948, stabilindu-se la Paris, unde a făcut parte din Comitetul Național Român ca reprezentant al PNL-Brătianu. <https://romania.europalibera.org/a/mircea-carp-momente-de-neuitat-cu-regele-mihai/29848253.html>, accesat în data de 13 februarie 2020.
259. Gheorghe Bostangiu s-a născut la 13 aprilie 1920 în comuna Ciupercenii Noi din județul Dolj, și a absolvit patru clase primare. A părăsit țara împreună cu Mircea Pătru, fiind arestat de grănicerii iugoslavi și internat într-un centru de detenție. După perioada petrecută în lagărul de refugiați, Bostangiu a fost trimis de autoritățile iugoslave în Bulgaria, de unde bărbatul a încercat să se întoarcă clandestin în comuna natală. Însă de data aceasta, a fost prins de grănicerii români, la 26 iunie 1951, și condamnat pentru trecerea din 1948 la cinci ani închisoare, pedeapsă executată la Craiova, Jilava, Gherla, de unde a fost pus în libertate la 11 noiembrie 1955. A fost rearestat la 7 iunie 1959 și condamnat de Tribunalul Militar Craiova la 16 ani muncă silnică. A fost încarcerat în penitenciarele și lagărele de muncă de la Aiud și Ostrov, fiind eliberat la 3 august 1964. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 818231, volumul 1, f. 79; Informații din fișele matricole penale din AANP.
260. Pătru Pârvan s-a stabilit în Iugoslavia, unde a lucrat ca cioban, meserie pe care o practica și în țară. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 818231, volumul 1, f. 80.
261. Ibidem, volumul 3, f. 127.
262. Ibidem, volumul 1, ff. 79-80.
263. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 4, f. 229.
264. Idem, dosar 490500, volumul 1, f. 9.
265. Ibidem.
266. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 4.
267. Idem, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 295.
268. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 93.
269. Ibidem, ff. 92-93.
270. Se cunoaște că în cazul lui Gelu Belu, salariul a fost crescut de la 1200 la 2200 sau 2500 de șilingi pe lună, iar plata se făcea via Nicolae Tănase de la Innsbruck. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, f. 171v.
271. Mircea Mușatescu S-a născut la 13 februarie 1917 în comuna Pârscov din Buzău. A absolvit Facultatea de Medicină din București și a aderat la Mișcarea Legionară în 1937, fiind înscris în Grupul Legionar de la Medicină. A participat la acțiunea eșuată asupra Comandamentului Militar din Constanța, din 3 septembrie 1940, iar în timpul Statului Național-Legionar a fost încadrat în Serviciul de Ordine al Mișcării (confundat uneori, eronat, cu Poliția Legionară). După înfrângerea Rebeliunii, a intrat în clandestinitate până în iunie 1941, când a fugit în Bulgaria, iar anul următor a plecat în Germania, fiind internat la Rostock și Buchenwald. În 1946 s-a stabilit la Paris și a activat în ca reprezentant al Mișcării Legionare în comunitatea românească din capitala franceză. A murit în 1967, fiind înmormântat la Madrid. Au ales libertatea..., p. 702; Mărturii despre Legiune. Patruzeci de ani de la întemeierea Mișcării Legionare (1927-1967), Editura Dacia, Rio de Janeiro, 1967, pp. 247-255.
272. Mircea Tănase, op. cit., p. 232.
273. Sosit la Paris, în august 1949, Țanțu a fost informat că baza de pregătire nu era accesibilă, astfel că atât el, cât și ceilalți membri ai echipei, s-au găsit într-o situație financiară dificilă, fiind constrânși să lucreze ca muncitori necalificați. În plus, cel puțin Mihail Țanțu nu beneficia de documente care să-i permită o liberă circulație, motiv pentru care, în urma unui control de rutină al poliției franceze, a fost arestat și reținut timp de trei zile, după care, subit, este pus în libertate. Ibidem, p. 214.
274. Ștefan Copilu s-a născut la 12 aprilie 1919 în comuna Ilovăț din județul Mehedinți și a activat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial ca pilot. Fișa sa biografică indică o presupusă apartenență legionară, dar acest detaliu biografic nu este confirmat de alte surse. În 1946 s-a căsătorit cu Constanța Vrânceanu, iar în 1948 cei au fugit din țară, ajungând la Viena, cu ajutorul unui vas care efectua curse pe Dunăre. Au ales libertatea..., p. 218.
275. Mircea Tănase, op. cit., pp. 216-226. Până în acest moment, nu au putut fi identificate biografice privind pe George Schwab.
276. Gheorghe Neamțu s-a născut la 15 ianuarie 1924 în comuna Flămânda din județul Mehedinți. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost încadrat în structurile aviației. În august 1948 a fugit în Iugoslavia, ajungând ulterior în Franța, via Austria. Au ales libertatea..., p. 713.
277. Gheorghe Iștoc s-a născut la 3 iunie 1925 în comuna Archiș din județul Arad. În 1948, la momentul în care a fugit din țară, era student. S-a stabilit în Franța, iar în 1969 se afla în Venezuela. Au ales libertatea..., p. 511.
278. Într-o declarație din anii 60, Țanțu schimbă radical componența grupului, din care, pe lângă el, ar mai fi făcut parte Romeo Bălăceanu, Nelu Jurița și Tutu Florescu. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 33.
279. Mircea Tănase, op. cit., p. 217.
280. "Rădescu e atât de ramolit, încât își pierde șirul vorbelor și nu prea se înțelegea ce voia să spună". Ibidem, p. 221.
281. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 233937, volumul 1, f. 33.
282. Într-o declarație din anii 60, Țanțu afirmă că, dimpotrivă, francezii au fost cei care și-au dorit de la bun început trimiterea sa într-o primă misiune în țară. Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 33.
283. Ibidem.
284. În aceeași declarație, însă, Țanțu afirmă că Petrescu i-ar fi spus că misiunea sa în țară, precum și cele ale celorlalți doi agenți, ar fi esențială pentru viitoarea soartă a serviciului informativ. Este neclar dacă Petrescu a oferit o informație eronată sau a făcut o imprudență. Singurul alt agent identificat până în acest moment este Silviu Crăciunaș, însă plecarea sa pare să fi fost stabilită după cea a lui Țanțu. Mircea Tănase, op. cit., pp. 221-223.

285. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 295.
286. Idem, Fond Informativ, dosarul 233937, volumul 1, f. 44.
287. Au ales libertatea..., p. 713.
288. Petre Constantinescu a colaborat cu serviciile de informații americane între mai 1947 și octombrie 1951. Recrutarea sa s-a făcut de către Rudolf Klockner, iar Constantinescu avea rolul de a oferi informații despre activitatea aviației române și a celei sovietice. Colaborarea a continuat și după fuga sa din țară, în martie 1948. ACIA, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/VACARESCU%2C%20JOACHIM_0016.pdf, accesat în data de 23 august 2019. A se vedea subcapitolul "Titi Constantinescu sau jolly-jockerul de la Salzburg".
289. ACNSAS, Fond Informativ, dosar 233937, volumul 1, f. 46.
290. Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 33.
291. Mircea Tănase, op. cit., p. 227.
292. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 233937, volumul 1, f. 47.
293. Într-o declarație din 14 noiembrie 1951, Mihail Țanțu afirma că și el ar fi luat parte la acea întâlnire. Cu toate că este posibil, având în vedere poziția sa în ierarhia SIMRE, informația nu este confirmată de celelalte surse documentare. Idem, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 295.
294. Conform documentului, condițiile au fost puse americanilor și nu francezilor, însă este foarte probabil o confuzie a Securității, deoarece urmarea acceptării cerințelor a fost sprijinul francez în înființarea SIMRE. Ibidem, ff. 60-61.
295. ANCSAS, Fond SIE, dosarul 183, f. 93.
296. Ion Epuran s-a născut la 1 octombrie 1914 în comuna Dranovăț din județul Dolj. Ofițer epurat din cadrele Armatei Române, Epuran a fugit din țară în 1949 împreună cu Ion Țânțăreanu, stabilindu-se în Italia și, ulterior, la Paris. Conform datelor Securității, a colaborat și cu serviciul de informații american. Au ales libertatea..., p. 327.
297. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 818231, volumul 2, f. 32; Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 94.
298. Ion Nicolae Țânțăreanu (zis "Iuliu" sau "Niky") s-a născut la 6 iunie 1904 în Pitești, fiind de profesie funcționar. Ar fi lucrat pe linie de spionaj încă dinainte să fugă din țară, în 1949, după care s-a stabilit în Italia. Au ales libertatea..., p. 1066.
299. https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/VACARESCU%2C%20JOACHIM_0016.pdf, accesat în data de 27 martie 2020.
300. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 677, ff. 89-90.
301. George Daniel Neagoy (ortografiat și "Neagoe") s-a născut la 15 august 1916 în București, iar la câteva luni după familia sa se stabilea în Statele Unite ale Americii. A avut o îndelungată carieră în CIA, fiind responsabil de emigrația românească postbelică. A murit în 2005, la Washington. <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP90-00552R000404490009-3.pdf>, accesat în data de 29 martie 2020.
302. Silviu/Solo "Niki" Bertini/Bernstein s-a născut la 8 august 1921 în București și a fost ziarist. În 1947 a fugit din țară cu ajutorul locotenentului Michael Rura din cadrul Misiunii Militare Americane, stabilindu-se la Viena unde a lucrat pentru CIC. În 1951 s-a stabilit în Statele Unite ale Americii. Au ales libertatea..., p. 91.
303. A se vedea subcapitolul "Enigmatica Tanda Caragea".
304. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 677, ff. 88-90.
305. Neagu Cosma, op. cit., pp. 115-120.
306. Ibidem, pp. 112-113
307. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, f. 21.
308. Ibidem, f. 21
309. Ibidem, f. 54
310. Ibidem, f.119.
311. Dumitru Dumitrescu s-a născut la 27 aprilie 1923 în Babadag, fiind fiul lui Ioan și al Elisabetei. În aprilie 1948 a fugit din țară cu ajutorul lui Gigi Saramet, stabilindu-se în Franța. Au ales libertatea..., p. 305.
312. Neagu Cosma afirma că agentul "Ion" (Gigi Saramet) s-ar fi aflat deja în țară cu misiuni secrete și că ar fi fost arestat în talciocul din Arad, ambele informații fiind eronate. Neagu Cosma, op. cit., pp. 251-253.
313. Conform informațiilor din dosarele identificate până în prezent și care îl vizează pe Gheorghe Saramet, acesta a fost încarcerat la Oradea pe 5 august, părăsind centrul de detenție în după-amiază zilei de 25 august. În declarațiile sale ulterioare, Saramet avea să declare că ar fi fost închis la Oradea vreme de aproximativ trei luni, fiind vorba fie de o festă jucată de memoria sa, fie de o greșeală de redactare. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 67497, volumul 4, f. 159.
314. Într-una dintre declarațiile sale, Saramet precizează că, în vara lui 1948, ar fi fost întemnițat într-un lagăr din Oradea. Mult mai probabil, este vorba însă de închisoarea din orașul de pe Crișul Repede, amenajată în vechea cetate.
315. Serviciul Special de Informații.
316. ACNSAS, Fond Penal, dosar 67497, volum 3, f. 15.
317. Ibidem, f. 233.
318. Mircea Vlasto a făcut parte din grupul de avocați care l-au reprezentat pe Corneliu Zelea Codreanu la procesul din 1938, dar nu a putut să pledeze deoarece a fost scos din sală înainte de începerea propriu-zisă a ședinței. În timpul Statului Național-Legionar a îndeplinit funcția de șef de cabinet al ministrului de externe prințul Mihai R. Sturdza. În martie 1951, a fost ales cenzor al Asociației Avocaților și Magistraților Români din Exil. http://www.miscarea-legionara.net/doc_carte_era_libertatii1.html, accesat în data de 6 ianuarie 2020; Radu-Dan Vlad, Procesele lui Corneliu Zelea Codreanu, Editura Mica Valahie, București, 2013, volumul 2, pp. 207, 211; [http://www.memoria.ro/carti/aparitii/o_istorie_in_date_a_exilului_%C5%9Fi_emigra%C5%A3iei_romane%C5%9Fti_\(1949-1989\)/67403/](http://www.memoria.ro/carti/aparitii/o_istorie_in_date_a_exilului_%C5%9Fi_emigra%C5%A3iei_romane%C5%9Fti_(1949-1989)/67403/), accesat în data de 6 ianuarie 2020; Dumitru Dobre, O istorie în date a exilului și emigrației românești, Editura Militară, București, 2013, p. 87.
319. ACNSAS, Fond Penal, dosar 67497, volumul 3. f. 198v.
320. Ibidem, f. 135.
321. Ibidem, f. 199v
322. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 94.
323. Romeo Bălăceanu s-a născut la 3 septembrie 1921 în comuna Valea Șernei din Prahova. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a participat la campania din vest ca ofițer de aviație. După terminarea conflictului, a rămas în Cehoslovacia, iar în 1948 a fugit în Franța. Patru ani mai târziu, s-a stabilit în Suedia, unde și-a întemeiat o familie și a devenit cetățean suedez. A murit în 1971. Au ales libertatea..., p. 75; ACNSAS, Fond SIE, dosarul 5757, ff. 18-19, 77.

324. Posibil Alexandru Nicolau, născut la 14 august 1921 în Mărășești, fost ofițer de aviație. Plecat în 1945 cu misiune militară în Germania, a refuzat să se mai întoarcă în țară. Au ales libertatea..., pp. 727-728.
325. Mihai Dodoloi s-a născut la 8 noiembrie 1922 la Iași și era ofițer activ. În 1947, se afla la manșa unui avion cu care a fugit din țară, împreună cu alte patru persoane. Ibidem, p. 285.
326. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 159.
327. Idem, Fond SIE, dosarul 5757, f. 3.
328. Dumitru Mitu s-a născut la 10 septembrie 1929, în comuna Domnești, județul Argeș. În 1947 a încercat să emigreze legal, însă nu a primit viza din partea Legației americane. A fugit din țară în Iugoslavia, iar în primăvara lui 1951 a ajuns la Paris, intrând în cadrul SIMRE. Ulterior, s-a repatriat, stabilindu-se în București. Idem, Fond SIE, dosarul 1403, passim.
329. Ibidem, ff. 16-18.
330. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 158.
331. Ibidem, f. 178.
332. De punctat este faptul că numele său nu apare în evidența fugarilor întocmită de Securitate. S-ar putea ca Țanțu să-și amintească greșit unele detalii: exista un Glück Elemer, născut la 3 iunie 1921 în Baia Mare, care a fugit în Franța, însă plecarea sa clandestină din țară este, conform Securității, 1947, iar nu 1950. Au ales libertatea..., p. 408.
333. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 6957, volumul 4, f. 47.
334. Ibidem, f. 58.
335. Ibidem, f. 58.
336. Traian Stoicoiu s-a născut la 17 iulie 1913 în comuna Scoarța din județul Gorj și era de profesie doctor. În 1948, a fugit din țară cu avionul, ajungând în Austria, de unde s-a stabilit în Franța. Au ales libertatea..., p. 981.
337. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, ff. 160-161
338. Stoian Brăilă s-a născut la 28 martie 1915 în satul Luciu din județul Ialomița. A avut gradul de comandant legionar de Brăila, iar după ianuarie 1941 a fugit în Germania. Parașutat în țară în 1944, a fost arestat și anchetat. A fugit din țară în Iugoslavia, ajungând în cele din urmă la Paris. Au ales libertatea..., pp. 128-129.
339. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 6957, volumul 4, ff. 49-50.
340. Numele său nu apare în baza de date a fugarilor întocmită de Securitate.
341. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 6957, volumul 4, f. 59.
342. Ioan "Iani" Popa s-a născut la 1 ianuarie 1913 în Focșani, tatăl său, Ignat Popa, fiind proprietarul unei cunoscute cafenele din oraș. După absolvirea liceului în localitatea natală, a urmat cursurile Facultății de Litere și Filozofie din cadrul Universității București. A fost redactor la ziarul Curentul, iar în perioada războiului a fost încadrat în cadrul Ministerului Propagandei, fiind trimis, în august 1941, la Legația Română din Berlin. În 1945 a fost internat într-un lagăr din Viena, iar apoi transferat într-un centru din Roma. Repatriat în 1946, a fugit din țară în 1949, stabilindu-se în Franța. După colaborarea cu SIMRE, a lucrat la München pentru secția românească a Radio Europa Liberă. Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, vol. 3, ff. 307-311; Au ales libertatea..., p. 810.
343. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 6957, volumul 4, f. 59; Idem, Fond Informativ, dosarul 490500, volumul 1, f. 311.
344. Idem, Fond Penal, dosarul 6957, volumul 4, f. 45.
345. Idem, Fond SIE, dosarul 21565, ff. 87-88.
346. Ibidem, f. 32.
347. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 3, f. 304.
348. Idem, Fond SIE, dosarul 21565, f. 52.
349. Ion Protopopescu s-a născut la 19 septembrie 1890 la Iași și era de profesie inginer și profesor universitar. Membru marcant al Mișcării Legionare, a fost unul dintre apropiații lui Sima și, în perioada statului național-legionar, ministru al Comunicațiilor și Lucrărilor Publice. A plecat clandestin din țară și, în cele din urmă, s-a stabilit în Spania. Dumitru Dobre (edit.), Au ales libertatea..., p. 836.
350. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 188.
351. Neagu Djuvara, op. cit., pp. 82-83.
352. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 4, ff. 14-15.
353. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 3, f. 270.
354. Ibidem, f. 279.
355. Ibidem, f. 280.
356. Ibidem, volumul 1, f. 302.
357. Ibidem, volumul 2, f. 159.
358. Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 4, f. 33.
359. Ibidem, f. 46.
360. Corneliu Dragalina s-a născut la 5 februarie 1887 în Caransebeș și a fost fiul generalului român Ion Dragalina, căzut pe front în 1916. A urmat aceeași carieră ca a tatălui său, participând la operațiunile din ambele Războaie Mondiale. Epurat din armată în 1945, a murit la București la 11 iulie 1949.
361. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 4, f. 34.
362. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 211.
363. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 64.
364. Virginia Gheorghiu avea apoi să se repatrieze, cazul său fiind prezentat în "Glasul Patriei", motiv pentru care Opran avea să considere că femeia fusese recrutată, la un moment dat, de Securitate. Ibidem, f. 267.
365. Idem, Fond SIE, dosarul 21565, f. 88.
366. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, ff. 10-15.
367. Solange Baudat (1919 - 2012), <https://www.avis-de-deces.net/avis-de-deces/centre-val-de-loire/36-indre/36500-souge/baudat-solange-marchais-L7ACUJzsiQhxeKhdD4dxG>, accesat în data de 31 martie 2020.
368. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 150.
369. Remus Tincoca s-a născut la 15 septembrie 1915 în Iași. A absolvit în 1938 Conservatorul din orașul natal și a fost dirijor, compozitor și profesor. A părăsit România la mijlocul anilor '40, continuând să profeseze în vestul Europei, unde, pentru o vreme, a fost asistentul din George Enescu. S-a stabilit în Canada, unde a primit cetățenia în 1965. A murit la 28 decembrie 2012, în Laval (provincia Québec din Canada). <https://petrutincoca.wordpress.com/2020/10/24/unchiul-remus-tincoca-asistent-al-lui-george-enescu/>, accesat în data de 4 iulie 2021; <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/remus-tincoca-emc>, accesat în data de 4 iulie 2021.
370. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 1, f. 107.
371. Idem, Fond Informativ, dosarul 490500, volumul 1, f. 30.

372. Ibidem, f. 37.
373. Istoria acțiunii informative desfășurată de Lya Popescu, Paula Ventzel și colaboratorii acestora poate fi consultată în Lucian Vasile, "Rețeaua de spionaj Mihail Opran - Lya Popescu - Paula Wentzel", în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coord.), Evaluări și reevaluări privind comunismul românesc, Polirom, Iași, 2017, pp. 261-287.
374. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 818231, volumul 3, f. 207.
375. Idem, Fond Informativ, dosarul 490500, volumul 1, f. 310.
376. Regimul de la București era perfect conștient posibilitățile acestui canal de comunicare, prin intermediul căruia se puteau trimite în țară pachete cu conținut destinat activității de spionaj. Pentru a încerca să stopeze (sau măcar să limiteze) folosirea filierei diplomatice în munca informativă, Bucureștii au luat măsuri restrictive împotriva reprezentanțelor diplomatice ale unor state vestice. Spre exemplu, în iulie 1950, Corneliu Bogdan, cel care conducea secția "Afaceri Occidentale" a Ministerului Român de Externe, îl înștiința pe diplomatul american Murat Williams că "activitățile de spionaj americane obligă România să ceară Legației Statelor Unite reducerea programului de mesagerie". Stejărel Olaru, Cei cinci care au speriat Estul. Atacul asupra Legației RPR de la Berna (februarie 1955), Editura Polirom, Iași, 2003, p. 19.
377. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 197.
378. Ibidem, ff. 149-150.
379. Ibidem, volumul 3, ff. 299-301.
380. A se vedea subcapitolul dedicat acțiunii Suțer-Secară.
381. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 4, f. 149.
382. Ibidem, volumul 3, ff. 278-279.
383. Idem, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 296.
384. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 3, f. 315.
385. Unul dintre colaboratorii săi era Nicolae Opran, fratele șefului SIMRE, care lucra în cadrul laboratorului de cerneluri simpatice folosite la scrierea de mesaje conspirative pe scrisorile ori cărțile poștale trimise în țară. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 181.
386. Idem, Fond Informativ, dosarul 818231, volumul 2, ff. 15-16.
387. Ibidem, volumul 1, f. 3.
388. <https://www.bobsanie.com/istorie>, accesat în data de 4 iulie 2021.
389. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 3, f. 60.
390. <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/interviu-cu-generalul-locotenent-aviator-ret-ioan-di-cesare>, accesat în data de 6 februarie 2021.
391. Vasile Tudor, "Sosirea misiunii militare aeronautice germane în România", în Argesis. Studii și comunicări, seria Istorie, Tomul XI, Muzeul Județean Argeș, 2002, p. 385
392. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 1, f. 54.
393. Antonio "Tony" Ventzel (1858-1917).
394. În prezent, Muzeul Național de Istorie a României.
395. Datele despre Alice Rousilloux sunt extrem de vagi. Unul dintre puținele aspecte cunoscute este că era o cunoștință mai veche a lui Opran, Paula Ventzel amintindu-și că în 1946 sau, mai probabil, în 1947, a cunoscut-o la berăria Britania, stând la aceeași masă cu Mihail Opran și Mircea Pătru. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 5, p. 153.
396. Constantin Eftimie s-a născut la 1 noiembrie 1909 în Roman. După absolvirea școlii primare la Târgu-Ocna, a urmat între 1921 și 1928 cursurile Liceului Militar din Târgu-Mureș și a absolvit în 1930 Școala Militară de la Sibiu. În 1942 a fost trimis pe front, iar la finalul Războiului făcea parte din Marele Stat Major. A fost arestat în 1950 și condamnat la muncă silnică pe viață. A trecut prin Jilava, Aiud, Ocnele Mari, Pitești, Dej și Gherla, fiind eliberat în 1964. A murit în 1977, la București. Informații din fișa matricolă penală din AANP; ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 0501396, passim.
397. Idem, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 1, f. 215.
398. Ibidem, volumul 5, ff. 197-198.
399. Ibidem, volumul 1, f. 68.
400. Ibidem, f. 17.
401. Ibidem, f. 209.
402. Ibidem, f. 252.
403. Ibidem, f. 68.
404. Ibidem, volumul 5, f. 155.
405. Ibidem, volumul 1, f. 18.
406. Datele despre Silvia Ileana Tican (n. 22 august 1905, Sinaia) sunt neclare. Există o fișă matricolă penală întocmită pe numele său, în care se menționează că "este în cazul cu Paula Wentzel", dar nu cuprinde nicio informație cu privire la data arestării sau la condamnare. Există o singură mențiune, conform căreia în 1951 s-ar fi aflat la Jilava. Silva Tican nu a fost inclusă în lotul "Lya Popescu - Paula Wentzel" și nu a fost condamnată. De asemenea, în decursul cercetării, nu au fost identificate documente despre Silvia Tican în arhiva C.N.S.A.S.; Informații din fișa matricolă penală din AANP.
407. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 6, ff. 216, 236.
408. Ibidem, ff. 209-210.
409. Ibidem, ff. 225-226.
410. Eftimie Ecaterina s-a născut la 14 octombrie 1914 în Bacău. A fost reținută la 6 octombrie 1950 și condamnată la doi ani închisoare corecțională, pedeapsă pe care a executat-o la Jilava. A fost eliberată pe 2 aprilie 1952. Informații din fișa matricolă penală din AANP; ACNSAS, Fond Penal, dosarul 1281, ff. 2-4, 47.
411. Idem, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 1, f. 68.
412. Ibidem, volumul 6, f. 227.
413. Ibidem, f. 227.
414. Ibidem, volumul 1, f. 57.
415. Ibidem, volumul 5, f. 70.
416. Ibidem, f. 25.
417. Ibidem, f. 26.
418. Ibidem, f. 33.
419. Ibidem, f. 76.
420. Ibidem, volumul 5, f. 241.
421. Irina Iulia Șerbu s-a născut la 8 noiembrie 1912 în Turda. A fost arestată la 8 septembrie 1950 și condamnată la doi ani închisoare corecțională pentru că "nu a denunțat pe soțul său care făcea spionaj". A

trecut prin închisorile Jilava și Mislea, fiind eliberată la 18 februarie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

422. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 5, f. 216.

423. Ibidem, f. 37.

424. Ibidem, volumul 5, f. 244.

425. Ibidem, volumul 1, f. 179.

426. Ibidem, volumul 5, f. 242. T

427. Idem, Fond Informativ, dosarul 938426, f. 1.

428. Gheorghe Iliescu (1902-1957) a fost maior și, în perioada 1937-1940, adjunct al atașatului militar din cadrul Legației române de la Londra. În paralel, lucra și pentru SSI, fiind un colaborator apropiat al lui Moruzov. Ulterior a refuzat să mai revină în țară, alegând să rămână în exil. Ion Rațiu, Jurnal..., volumul 2, p. 79.

429. Baniile proveneauă dintr-un fond de 2000 de lire pe care Șerbu îi lăsase lui Gheorghe Iliescu la 24 mai 1940, când Șerbu a părăsit Londra pentru ultima dată, zburând atunci peste frontul de la Dunkerque. Opran i-a răspuns lui Șerbu printr-un pasaj dintr-o scrisoare adresată Lyei, prin care îl informa că Iliescu a spus că nu are nici un ban, și, deci, nu l-a ajutat cu nimic. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 1, f. 38;

430. Ibidem, f. 84.

431. Ibidem, f. 84.

432. Mihai Sânzianu s-a născut la 11 noiembrie 1900 în satul Belcești, județul Iași. A fost arestat pe 7 septembrie 1950 și condamnat la doi ani închisoare corecțională pentru omisiune de denunț. A executat condamnarea în penitenciarele Jilava, Poarta Albă și Galați, fiind eliberat la 18 martie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

433. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 1, f. 197.

434. Ibidem, f. 195.

435. Ibidem, f. 197.

436. Ibidem, f. 204.

437. Ibidem, f. 85.

438. Ibidem, f. 204.

439. Victor Lepadatu s-a născut la 23 martie 1906, în satul Gănești din județul Vaslui. Cu toate că în fișele matricole penale din AANP data arestării variază între decembrie 1950 și februarie 1951, asemenea motivelor ("a călcat dispozițiile pentru ridicarea și păstrarea cartelelor de alimente" și "fiind în cadrele SSI-ului a desfășurat activitate contra clasei muncitoare"), cel mai probabil reținerea a avut loc la 14 decembrie 1950, resortul fiind trecutul SSI-ist, dar nu este exclusă nici includerea sa în problema acțiunii lui Mihail Opran. Ioan Ciupea, Făgăraș. Închisoarea polițiștilor, volumul II, Mega, Cluj-Napoca, 2007, p. 477. Informații din fișele matricole penale din AANP.

440. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 5, f. 265.

441. Ibidem, f. 187.

442. Ibidem, volumul 7, f. 37.

443. Într-o declarație, Șerbu spune că pe 29 iunie, întorcându-se cu Angelescu de la vizita pe care i-au făcut-o surorii lui Aurel, Șerbu i-a spus că l-ar interesa anumite informații pentru că are șansa să le trimită peste graniță. Lucrul este întărit de o altă declarație dată patru zile mai târziu față de precedentă, când Șerbu spune că pe 29 iunie se întorceau de la sora lui Aurel. Ibidem, volumul 1, f. 84.

444. Ibidem, f. 172.

445. Ibidem, f. 173.

446. Ibidem, f. 174.

447. Ibidem, volumul 5, f. 58

448. Ibidem, f. 97.

449. Ibidem, volumul 1, f. 103.

450. Ibidem, volumul 5, f. 352.

451. Ibidem, f. 103.

452. Probabil Aurel Munteanu, născut la 7 aprilie 1919 în comuna Topla din județul Timiș, de meserie tâmplar. A făcut parte din contingentul 1941, având gradul de sergent. A fost arestat în 1952 pentru "uneltire contra ordinii sociale", fiind eliberat de Tribunalul Militar București la 6 august 1953. Informații din fișele matricole penale din AANP.

453. Emil Negru s-a născut la 2 aprilie 1894 în satul Igrăș al comunei Sânnicolau Mare din județul Timiș, fiind de profesie farmacist. A făcut membru al Partidului Național-Țărănesc. A fost arestat pentru "înlesnirea trecerii frontierei" și condamnat la patru ani închisoare corecțională. A trecut prin închisorile și lagărele de muncă Jilava, Timișoara, Borzești, Caransebeș, data eliberării fiind incertă (probabil 1953). Informații din fișele matricole penale din AANP.

454. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 233837, volumul 1, ff. 117-124.

455. Ibidem, f. 53.

456. Ibidem, f. 59v.

457. Idem, Fond Penal, dosarul 67497, volumul 3, f. 199v.

458. Ibidem, f. 61.

459. Lucian Vasile, "Legendă și dilemă istorică...", p. 203.

460. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 67497, volumul 3, f. 141.

461. Ibidem, ff. 142-143.

462. Oraș din nord-vestul Ungariei, aflat în districtul Sopron.

463. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 233937, volumul 1, ff. 67-70.

464. Idem, Fond Penal, dosarul 67497, volumul 3, f. 201.

465. Ibidem, f. 201v.

466. Idem, Fond Informativ, dosarul 233937, volumul 1, f. 73.

467. Adina Maria Țanțu (n. Constantinescu) s-a născut la 28 ianuarie 1919, în comuna Ștefănești, județul Botoșani. În 1939 s-a căsătorit cu Mihail Țanțu. Ibidem, volum 2, f. 55.

468. Virginia Trifu (n. Țanțu) s-a născut la 1 februarie 1908 la Sgăriște (?), în județul Bălți. Ibidem, volum 3, f. 319.

469. Idem, Fond Informativ, dosarul 444701, f. 19v.

470. Adam Suțer s-a născut la 25 martie 1919 în Vaslui și a absolvit Facultatea de Medicină din București, devenind radiolog la Spitalul Colțea. A fost arestat la 8 decembrie 1950 și condamnat pentru "înlaltă trădare" la 15 ani muncă silnică. A trecut prin închisorile și lagărele de la Ocnele Mari, Pitești, Jilava, Aiud, Dej, Gherla, , fiind eliberat la 31 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

471. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 444701, ff. 10-13.
472. Idem, Fond Penal, dosarul 67497, volumul 3, ff. 148-149.
473. Ibidem, f. 202.
474. Vasile Melica s-a născut la 24 martie 1924 în Târgu-Ocna, județul Bacău, fiind fiul lui Ion și al Zoei. S-a înrolat voluntar în 1943 în unitatea de parașutiști condusă de Mihail Țanțu. A fost arestat în mai 1946, la scurt timp după reținerea fostului său comandant, dar a fost eliberat. Idem, Fond Informativ, dosar 233937, volum 3, f. 257.
475. Ștrandul se afla în dreptul Podului Băneasa, în perimetrul cuprins astăzi, în linii mari, de Aleea Mateloților, Șoseaua București-Ploiești și strada Gârlei.
476. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 233937, volumul 1, f. 83.
477. Lucia "Lucy" Nicolau s-a născut la 12 februarie 1922 în București, fiind fiica lui Nicolae și al Ștefanei. La o dată neidentificată s-a căsătorit, luându-și numele de Maria Antonescu. Ibidem, f. 254.
478. Idem, Fond Penal, dosarul 67497, volumul 3, f. 149.
479. Idem, Fond Informativ, dosarul 233937, volumul 1, f. 254.
480. Actuala stradă Mihai Eminescu.
481. Vasile Trifu s-a născut la 19 decembrie 1903 în satul Lapoș din Prahova și a fost căsătorit cu Virginia Țanțu, sora lui Mihail Țanțu. După câțiva ani de conspirativitate, a fost arestat de Securitate la 26 iunie 1953 și condamnat la muncă silnică pe viață pentru "crimă de război", în urma activității sale ca șef al comisariatului din Reni, regiunea Odessa. A trecut prin închisorile Făgăraș, Aiud, Jilava și Gherla, fiind eliberat la 3 august 1964. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 233937, volumul 1, ff. 130131. Informații din fișele matricole penale din AANP.
482. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 233937, volumul 1, ff. 187188.
483. Idem, Fond Penal, dosarul 67497, volumul 3, f. 202.
484. Ibidem, f. 149.
485. Idem, Fond Informativ, dosarul 233837, volumul 1, f. 83.
486. Idem, Fond Penal, dosarul 67497, volumul 2, f. 43.
487. Ibidem, f. 5.
488. Ibidem, volumul 3, f. 149.
489. Idem, Fond Informativ, dosarul 233837, volumul 3, f. 184.
490. Eduard Giuvaergeanu s-a născut la 15 mai 1914 în București într-o familie de refugiați armeni. Rămas orfan la numai 6 ani, a fost înfiat de Eufrosina Ștefănescu din Bacău, unde a urmat clasele primare și o școală de tehnică auto. După doi ani de lucru ca șofer, în 1931 s-a mutat în București unde a activat câțiva ani ca pilot civil. După efectuarea stagiului militar, a fost controlor de trafic, șef de aeroport și revizor aerian la Băneasa, Bacău și, din nou, Băneasa, până la 13 septembrie 1950, când a fost arestat și condamnat la opt ani temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Poarta Albă, Constanța (?), Valea Neagră, Aiud, Baia Sprie, Gherla, Caransebeș și Gherla, fiind eliberat anticipat la 21 aprilie 1958. Informații din fișa matricolă penală din AANP; ACNSAS, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 6, f. 319; Lucian Vasile, "Rețeaua de spionaj...", pp. 261-287.
491. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 233937, volumul 3, f. 185.
492. Idem, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 1, f. 28.
493. Ibidem, volum 5, f. 100.
494. Au fost identificate date sumare despre Alexandru Biru: a fost încadrat în Securitate în 1948, ca sublocotenent, fiind șef de echipă. ACNSAS, Fond DMRU, dosarul 7346, volumul 3, f. 160.
495. Idem, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 6, f. 282.
496. Margareta Vasiiu s-a născut la 1 februarie 1918 în Roman și era de profesie funcționară. A fost soția aviatorului Decebal Vasiiu. A fost arestată la 13 noiembrie 1951 și condamnată la zece ani de temniță grea pentru "complicitate la crimă de înaltă trădare". A fost închisă la Jilava, Brașov, Mislea și Miercurea Ciuc, fiind eliberată la 14 august 1961, în urmă expirării pedepsei. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
497. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 6, ff. 298-299.
498. Ibidem, volumul 1, f. 83.
499. Ibidem, volumul 4, f. 6.
500. Ibidem, volumul 1, f. 19.
501. Ibidem, volumul 2, f. 53.
502. Ibidem, f. 39.
503. Ibidem, volumul 5, ff. 76, 90v.
504. Ibidem, f. 34.
505. Ibidem.
506. Ibidem, f. 36.
507. Ibidem, f. 33.
508. Ibidem.
509. Ibidem, f. 51.
510. Ibidem, volumul 2, f. 350.
511. Idem, Fond Informativ, dosarul 233937, volumul 1, f. 124.
512. Ibidem, volumul 4, f. 30.
513. Ibidem, volumul 1, f. 124.
514. Ibidem, volumul 3, f. 147.
515. Ibidem, f. 2.
516. Ibidem, ff. 36-41.
517. Identificarea unor persoane de încredere în cele trei zone - Ploiești, Ghimbav și Brașov - a căzut în sarcina ofiterului Martinescu. Acesta s-a oprit asupra avocatului Gheorghe Vlaiculescu, fost primar al Ploieștilor în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, locotenent-colonelului în rezervă Ion Coman din Brașov și a lui Petre I. Ionescu, instructor pe aerodromul din Ghimbav. Ibidem, ff. 126, 129.
518. Ibidem, ff. 36-41.
519. Ibidem, ff. 159-161.
520. Ibidem, f. 13.
521. Implicarea - fără voia ei și, probabil, fără să cunoască despre ce este vorba în realitate - în acțiunile informative desfășurate de agentul SIMRE o aduseseră pe Lucy Nicolau în atenția Securității. În zilele precedente, diferiți indivizi veniseră în mod neașteptat la locuința din estul capitalei pentru a se interesa de familia ei, inclusiv de fratele său, decedat un an mai devreme, și care, în timpul războiului, fusese încadrat în unitățile de parașutiști. Ibidem, f. 93.

522. Idem, Fond Informativ, dosarul 444701, f. 19v.
523. Idem, Fond Informativ, dosarul 233937, volumul 3, f. 119.
524. Ibidem, ff. 117-118.
525. Ibidem, ff. 30-31.
526. Ibidem, ff. 27-28.
527. Ibidem, f. 29.
528. Idem, Fond Penal, dosarul 67487, volumul 2, ff. 43-44.
529. Idem, Fond Informativ, dosarul 233937, volumul 3, ff. 154, 167.
530. Idem, Fond Penal, dosarul 67487, volumul 2, f. 50.
531. Idem, Fond Informativ, dosarul 233937, volumul 3, ff. 159-161.
532. Ibidem, ff. 205-206.
533. Ibidem, f. 181.
534. Lucian Vasile, "Mihail Opran. Un destin...", p. 136.
535. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 233937, volumul 1, f. 136.
536. Idem, Fond Penal, dosarul 67497, volumul 3, f. 203.
537. Idem, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 5, f. 59.
538. Gheorghe Dumitrache absolvice Academia Miliară în 1940 ca ofițer de geniu și luase parte atât la campania din est (5 iulie 1942 - 15 mai 1944), cât și la operațiunile din vest, până la 26 octombrie 1944. În 1950, avea gradul de căpitan. Ibidem, volumul 2, f. 86.
539. Într-una dintre declarații, Lya Popescu afirmă că, de fapt, prima întâlnire ar fi avut loc în casa ei, iar Saramet i-ar fi cerut să îl lase singur cu Cârlan. Este cel puțin discutabilă grija agentului SSI, care practic renunța la posibilitatea de a verifica ce cunoștințe au fiecare cu privire la activitatea conspirativă. Ibidem, volumul 5, f. 59.
540. Ibidem, f. 377.
541. Idem, Fond Penal, dosar 67497, volum 3, f. 203.
542. Gheorghe Albu (simplă coincidență de nume cu Gheorghe Albu "Chinezul") s-a născut la 30 decembrie 1917, în satul Tătărei, județul Prahova. A fost arestat la 5 septembrie 1950 și condamnat la 10 ani temniță grea, pedeapsă pe care a executat-o la Jilava, Poarta Albă, Valea Neagră, Aiud, Cavnic, Baia Sprie și Aiud. Nu este clar dacă a fost pus în libertate, dar este cert că la 18 iulie 1959 a primit o internare administrativă de 36 de luni, timp în care a fost încarcerat la Culmea și Periprava. A fost pus în libertate la 18 iulie 1962. Idem, Fond Informativ, dosarul 310489, passim. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
543. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 2, f. 50v
544. Idem, Fond Informativ, dosarul 233837, volumul 3, ff. 228-230.
545. Idem, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 5, f. 380.
546. Ibidem, f. 382.
547. Legea nr. 19 din 17 martie 2000, anexa 6, publicată în Monitorul Oficial nr. 140/1 aprilie 2000. http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=22559, accesat în data de 6 ianuarie 2020.
548. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 1, f. 15.
549. Ibidem, f. 92.
550. Ibidem, f. 14.
551. Ibidem, f. 40.
552. Pe locul unde, în prezent, se află parcareea Mall Vitan.
553. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 1, f. 100.
554. Fișa sa matricolă menționează, în mod incorect, 10 octombrie 1950 ca dată a arestării.
555. ACNSAS, Fond Penal, dosarul, 1169, volumul 5, f. 60.
556. Ibidem, f. 350.
557. Ibidem, volumul 3, f.64v.
558. Ibidem, volumul 5, f. 85.
559. Ibidem, f. 377.
560. Ibidem, f. 84. Fișa sa matricolă avansează incorect 11 octombrie 1950 ca dată a arestării.
561. Idem, Fond Informativ, dosarul 0501396, f. 18.
562. Idem, Fond Penal, dosarul 1281, ff. 2-4.
563. Idem, Fond Penal, dosarul 58266, ff. 7-8.
564. Idem, Fond Penal, dosarul 67497, volumul 3, f. 203v.
565. Idem, Fond Penal, dosarul 1169, volumul 3, f. 97.
566. Ibidem, volumul 2, f. 54.
567. Ibidem, f. 51.
568. Ibidem, f. 82.
569. Ibidem, f. 81.
570. Ibidem, volumul 5, f. 323.
571. Ibidem, volumul 2, ff. 135-137.
572. Ibidem, f. 161.
573. Ibidem.
574. Născut Marcel Brenner, angajat al Legației Britanice la București. Idem, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 4, f. 108.
575. Conform fișelor întocmite de SSI și preluate ulterior de Securitate, legăturile lui Secară cu Intelligence Service ar data chiar din 1941, fără a se preciza pe ce anume se bazează această informație. Ibidem, f. 403.
576. Nicolae Țurcanu fusese recrutat în 1942 de către Special Operations Executive (SOE), organizație secretă înființată de guvernul britanic pentru a întreprinde acțiuni de spionaj și sabotaj în țările europene aflate sub ocupație nazistă, precum și de a ajuta rezistența locală. Țurcanu și maiorul englez David Russell au constituit echipa "Ranji" parașutată la 15 iunie 1943 în Iugoslavia, unde Russell a fost ucis în condiții neelucidate, în timp ce colegul său a reușit să treacă clandestin în România. Nicolae Țurcanu avea să își instaleze un post de emisie-recepție în apropierea Poștei Centrale din București (pentru a beneficia de camuflarea tehnică a acesteia), punându-și stația la dispoziția lui Iuliu Maniu, pe care l-a întâlnit în toamna lui 1943. Traian D. Lazăr, Iuliu Maniu și serviciile secrete, Editura Mica Valahie, București, 2006, pp. 240-243. Cheia de cifrare a comunicațiilor era extrasă din cartea "Dâmbovița apă dulce" scrisă de Damian Stănoiu. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 1, f. 35.
577. Ibidem, f. 43.
578. Nicolae Țurcanu a fost cel care a plătit onorariul avocatului lui Corneliu Coposu și, ulterior, a ajutat-o cu bani și alimente pe Arlette Coposu, soția politicianului țărănist.

579. Ivor Porter (1913 - 2012) a fost un agent secret al SOE în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Ulterior, a intrat în diplomația britanică, ocupând diferite funcții, precum cea de ambasador în Senegal.

580. Operațiunea Autonomous a vizat parașutarea în 1943 în România a unei echipe formate de Ivor Porter, Gardyne de Chastelain și Silviu Mețianu. Scopul grupului era de a intra în contact cu opoziția democratică și, în special, cu Iuliu Maniu, pentru a scoate România din alianța cu Germania nazistă. Misiunea a eșuat ca urmare a arestării membrilor.

581. Cunoscut în perioada comunistă drept Hotel Dunărea.

582. Radiodermita este un efect secundar al utilizării radiațiilor, fiind frecvent în cazul bolnavilor de cancer supus tratamentului cu radiații, dar și, în special în trecut, personalului medical implicat în asemenea operațiuni.

583. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 1, ff. 81, 123.

584. "Bataille du rail" (tradus ca "Luptătorii din umbră" sau "Bătălia șinelor") este o producție cinematografică franceză din 1946, regizată de Rene Clement, despre membrii Maquis-ului care operau acțiuni de sabotaj împotriva trenurilor militare germane. http://www.allocine.fr/film/fichefilm_gen_cfilm=3146.html, accesat în data de 15 ianuarie 2020.

585. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 1, f. 93.

586. "Am sprijinit această acțiune de spionaj, desfășurată de dr. Adam Șuțer și ing. Dumitru Secară din cauză că ea angaja și persoane din familia mea, iar eu m-am solidarizat cu aceștia din cauză că nici eu nu agream regimul actual" mărturisea direct Iordan Angelescu la 30 martie 1951. Ibidem, ff. 101, f. 11-12.

587. Ibidem, f.14

588. Ibidem, volumul 5, f. 63.

589. Ibidem, f. 64.

590. Ibidem, volumul 1, f. 123.

591. Ileana Aluneanu era doctor radiolog și publicase o serie de studii medicale cu privire la utilizarea radiologiei clinice.

592. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 1, f. 124.

593. Elizel Anghelescu s-a născut în 1920 sau 1921. După ce a fugit din țară, s-a stabilit în Statele Unite ale Americii. A murit în 2012, la Iași. <https://www.legacy.com/us/obituaries/tampabaytimes/name/elizel-angelescu-obituary?n=elizel-angelescu&pid=158228061>, accesat în data de 4 aprilie 2021.

594. Conform unei declarații a Adinei Șuțer, Anghelescu "a trecut înot Dunărea, trecând în Jugoslavia, unde a fost imediat arestat, trimis în închisoare, apoi în lagăr. De acolo a plecat la muncă într-o mină. Din cauza condițiilor de trai mizerabile, a încercat să fugă. A fost prins și trecut iar prin închisoare și lagăr, de unde, împreună cu alți deținuți au fost conduși la granița italo-jugoslavă și somați să treacă în Italia. Reușind să ajungă la Roma, l-a întâlnit pe Ionică Rainu, care l-a ajutat să se refacă. Imediat a trecut în Franța (...)". ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 1, f. 125.

595. Grigore Coroiu a încercat să fugă din țară trecând Dunărea, dar a fost prins de autoritățile bulgare care au vrut să-l repatrieze. Aflând că urmează să fie trimis înapoi în România, Coroiu a încercat să se sinucidă, aruncându-se de la etaj. A supraviețuit tentativei, rămânând însă cu răni grave la nivelul feței (își pierduse aproape toți dinții). Gestul său extrem pare să fi convins autoritățile bulgare să-l trimită în Franța, de unde a emigrat ulterior în Canada. Conform Adinei Șuțer, Coroiu ar fi fugit prin Jugoslavia, iar la Paris se manifesta fățiș anticomunist, încercând să o convingă pe ea și pe soțul său să nu se întoarcă în țară. Totuși, este de menționat că numele său nu apare în baza de date a MAI ori în ordinul nr. 2539/21 martie 1960 al lui Alexandru Drăghici, ceea ce aruncă o umbră de îndoială asupra biografiei sale. <https://www.curentul.net/2014/02/15/amintiri-din-pribejie-roman-ajutat-de-ambasada-franceza-din-bulgaria/>, accesat în data de 15 ianuarie 2020. P 10560, vol 1, f.125

596. Mircea Carp, Aici Mircea Carp, să auzim numai de bine!, Polirom, Iași, 2013, p. 352.

597. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 1, f. 126.

598. Ibidem, f. 48.

599. Ibidem, volumul 4, f. 93.

600. Ibidem, volumul 5, f. 20.

601. Ibidem, volumul 1, f. 127; Ibidem, volumul 5, f. 21.

602. Cel mai probabil, Mihail Țanțu era implicat la acel moment în tentativa eșuată de venire clandestină în țară.

603. Adrian Chintescu, zis "Bobby", s-a născut la 20 decembrie 1911 în Caracal. După absolvirea școlii primare și a liceului în Craiova, a fost elev la Școala Pregătitoare de Ofițeri de Cavalerie din Târgoviște, în intervalul 1929-1931, fiind ulterior încadrat în Regimentul 9 Cavalerie din Constanța. În 1938 a fost transferat la centrul de instrucție din Sibiu, iar un an mai târziu a fost adus în capitală, la centrul de instrucție moto-mecanizate, unde a rămas până la finalul Războiului, având însă și stagii pe frontul de est. Deblocat din armată, s-a angajat la Societatea Creditul Minier care, în 1947, l-a trimis în Cehoslovacia pentru un stagiu de un an, la finalul căruia Chintescu a refuzat să se întoarcă în țară și s-a stabilit la Paris. S-a implicat în activitatea SIMRE din primii ani ai structurii. A murit în Franța, într-un azil psihiatric. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 376086, f. 17; Idem, Fond Informativ, dosarul 195692, f. 2; Cicerone Ionițoiu, Memorii. Drama României văzută din exil, volumul 2, prefață de Marius Oprea, Polirom, Iași, 2009, pp. 47-48.

604. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 1, f. 158.

605. Într-o declarație din 1951, Mihail Țanțu acredita ideea că, după ce Opran aflase de existența rețelei Secară, în urma venirii lui Adam Șuțer la Paris, Romulus Boilă i-a confirmat liderului SIMRE activitatea secretă a inginerului, din 1943-1944. Ibidem, volumul 8, f. 29.

606. Informația a venit mai probabil din restaurantul lui Max Manolescu, dovadă că liderii țărăniști nu respectau protocolul de colaborare cu SIMRE (așa cum avea să fie cazul și în privința trimiterii în țară a lui Silviu Crăciunaș).

607. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 1, f. 158.

608. Ibidem, f. 127.

609. Tot sub numele de Georgescu i-a fost prezentat și lui Gigi Saramet, în timpul întâlnirilor de la Viena, din primăvara lui 1950, în care s-a discutat plecarea lui Țanțu în țară, în misiunea care avea să-i aducă, în final, căderea definitivă în mâinile regimului comunist de la București.

610. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 1, f. 129.

611. Gheorghe Merlescu s-a căsătorit cu Adda Rang, absolvent al Facultății de Medicină de la Iași. În 1951, lucra la Spitalul Colentina și la Policlinica din strada Lutherană. Ibidem, volumul 8, f. 19.

612. Ștefan Tutoveanu s-a născut la 1 ianuarie 1918 în Iași, fiind fiul lui Gheorghe și Simona Tutoveanu (născută Manoliu). După absolvirea Facultății de Electro-Mecanică din cadrul Politehnicii București, a lucrat la uzinele IAR Brașov, iar în 1948 s-a stabilit la Iași. Ibidem, f. 22.

613. Ibidem, volumul 1, f. 127.

614. Ibidem, f. 128.
615. În 1952, în cadrul ambasadei române de la Paris exista un agent dublu care oferea informații SDECE-ului și, implicit, SIMRE-ului. Neagu Djuvara, op. cit., p. 83.
616. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 1, f. 128.
617. A se vedea subcapitolul "Celula informativă din Turcia".
618. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 1, f. 128.
619. Ibidem, f. 159.
620. Garnitura a circulat pe ruta Paris-München-Viena-Budapesta-Curtici. Ibidem, f. 130.
621. În 1950, un dolar american era echivalentul a 400 de franci francezi, ceea ce înseamnă că pachetul conținea echivalentul a 45 de dolari. Raportul la nivelul din 2020, ar fi vorba de aproape 480 de dolari. <http://mathcentral.uregina.ca/qq/database/qq.09.98/franklin1.html>, accesat în data de 14 ianuarie 2020. <https://www.dollartimes.com/inflation/inflation.php?amount=1&year=1950>, accesat în data de 14 ianuarie 2020. În schimb, Mihail Țanțu declara că pachetul ar fi conținut 2000 de dolari, dintre care o treime erau bancnote false. Totuși, afirmația sa este greu de crezut. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 8, f. 30.
622. Ibidem, volumul 1, ff. 51, 131.
623. Ibidem, f. 20.
624. Ibidem, f. 132.
625. Ibidem, ff. 160-161.
626. Ibidem, f. 171.
627. Ibidem, volumul 2, f. 8.
628. Ibidem, volumul 1, f. 51.
629. Ibidem, volumul 4, f. 450.
630. Ibidem, volumul 1, f. 149.
631. Ibidem, volumul 3, f. 36.
632. Ibidem, volumul 1, f. 184.
633. <http://www.tiuk.reea.net/19/marius.oprea.html>, accesat în data de 21 ianuarie 2020
634. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 6, f. 167.
635. Ibidem, f. 180.
636. Ibidem, volumul 1, f. 96.
637. Ibidem, f. 98.
638. La una dintre aceste discuții, în care Adina Țanțu îi reproșa lui Adam Suțer lipsa comunicării către Paris, femeia i-ar fi cerut adresa soțului său (pe care probabil nu o cunoștea din cauză că fostul căpitan de parașutiști îi trimitea cărți poștale care nu includeau și adresa expeditorului). Doctorul i-a răspuns sec că nu i-a scris niciodată (ceea ce era fals, căci trimisese o carte poștală imediat după revenirea la București) și că, oricum, a pierdut adresa. Ibidem, f. 166.
639. Ibidem, f. 100.
640. Ibidem, volumul 4, f. 101.
641. Ibidem, volumul 1, f. 167.
642. Lucian Vasile, "Legendă și dilemă...", p. 205.
643. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 1, f. 158.
644. Lucian Vasile, "Linia invizibilă. Biografia spionului Gheorghe Saramet (I)", în Studii și materiale de istorie contemporană, serie nouă, volumul 18/2019, pp. 92-117.
645. Atât blocul Casata, cât și blocul Colorado din apropierea Universității, ambele repere importante ale activității secrete din 1950 din capitală, s-au prăbușit la cutremurul din 4 martie 1977.
646. Apartamentul din vila de pe strada Praga al soților Suțer avea să fie preluat de Direcția Tuberculozei, din conducerea căreia făcea parte și Adam Suțer. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 6, f. 50.
647. Ibidem, volumul 1, f. 97.
648. Ibidem, volumul 6, f. 50.
649. Ibidem, volumul 1, f. 162.
650. Ibidem, volumul 6, f. 51.
651. Ibidem, volumul 4, f. 91.
652. Ibidem, volumul 6, f. 34.
653. Emil Calmanovici s-a născut la 4 martie 1896 în Piatra Neamț și era de profesie inginer constructor. În perioada interbelică s-a apropiat de mișcarea comunistă, pe care a sprijinit-o financiar. A fost arestat la 26 mai 1951 și condamnat la muncă silnică pe viață pentru "crimă contra păcii". A fost închis la MAI-București, Jilava, Văcărești, Brăila, Galați și Aiud, unde a murit la 12 martie 1956. Informații din fișele matricole penale din AANP.
654. Marius Oprea, Bastionul cruzimii. O istorie a Securității (1948-1964), Polirom, Iași, 2008, p. 221.
655. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 4, f. 76.
656. Ibidem, volumul 2, f. 3.
657. Ibidem, volumul 4, f. 100.
658. Ibidem, volumul 6, f. 24.
659. Ibidem, f. 43.
660. Ibidem, volumul 3, f. 49v. Ibidem, volumul 6, f. 111.
661. Iosif Aron Tătaru s-a născut la 7 aprilie 1913 în Zanesville din statul Ohio din SUA.
662. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 4, f. 411.
663. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
664. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10560, volumul 1, f. 12.
665. Ibidem, volumul 4, f. 396.
666. Ibidem, volumul 3, f. 8.
667. Ibidem, f. 49.
668. Ibidem, f. 46.
669. Ibidem, f. 47.
670. Ibidem, volumul 2, f. 24.
671. Ibidem, volumul 7, f. 113.
672. Ibidem, volumul 9, f. 10.
673. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
674. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 183, f. 9.
675. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 6, f. 16.
676. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 92v.
677. Idem, Fond Informativ, dosarul 597446, volumul 2, f. 41.

678. Ibidem, f. 43.
679. Ibidem, f. 44.
680. Ibidem, f. 45.
681. Lucian Vasile, "Mihail Opran: un destin...", pp. 125-126.
682. Nicolae Smărandescu s-a născut la 25 noiembrie 1910 în comuna Drănic din județul Dolj și era de profesie inginer. În timpul guvernării legionare, a fost trimis la specializare în Germania, de către Ministerul Agriculturii, refuzând ulterior să mai revină în țară. După război, a locuit o perioadă în Austria, iar apoi s-a stabilit în Statele Unite ale Americii. Au ales libertatea..., p. 947.
683. Stejărel Olaru, Agentul nostru..., pp. 70-97.
684. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 182, f. 45.
685. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 159.
686. Ibidem, ff. 192-194.
687. Ibidem, f. 170.
688. Conflictul din Coreea a avut un puternic ecou și în rândul celor rămași în țară, în special în rândul foștilor politicieni sau ofițeri, alimentând speranțele într-o operațiune militară americană care să ducă la eliberarea României.
689. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 175.
690. Ibidem, f. 185.
691. Idem, Fond SIE, dosarul 182, f. 21.
692. <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP90-00552R000404490009-3.pdf>, accesat în data de 29 martie 2020.
693. Valer Pop, zis și Valeriu sau Viki sau Valter Popan, s-a născut, la 17 iulie 1920, în Timișoara și era ofițer al Armatei Regale Române. A fugit din țară în 1948 și s-a stabilit la München. Securitatea îl considera agent al spionajului englez. Dumitru Dobre (edit.), Au ales libertatea..., p. 806.
694. A se vedea subcapitolul "Enigmatica Tanda Caragea".
695. Foarte probabil este vorba de doctorul C. Teodoru, comandant legionar, stabilit ulterior la New-York. Florica Dobre (coord.), Securitatea. Structuri - cadre, obiective și metode (1967-1989), Editura enciclopedică, București, 2006, p. 343.
696. Mircea Carp, op. cit., p. 144.
697. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 163.
698. https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/VACARESCU%2C%20JOACHIM_0016.pdf, accesat în data de 27 martie 2020.
699. Angela Hrisseta Bădescu s-a născut la 1 aprilie 1925 în Tighina. https://www.ancestry.com/interactive/3998/005197746_01857?pid=4020774&treeid=&personid=&rc=&usePUB=true&_phsrc=CWT2&_phstart=successSource, accesat în data de 29 martie 2020.
700. Mircea Carp, op. cit., p. 154.
701. Mulțumiri domnului Eugen Dorin pentru informațiile puse la dispoziție.
702. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 187.
703. Ibidem, volumul 3, f. 293.
704. Ibidem, f. 295.
705. Ibidem, f. 279.
706. Ibidem, f. 280.
707. Ibidem, volumul 2, f. 163.
708. Stejărel Olaru, Agentul nostru..., p. 89.
709. https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/VACARESCU%2C%20JOACHIM_0016.pdf, accesat în data de 29 martie 2020
710. Ibidem.
711. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 3, f. 292.
712. Ibidem, ff. 293-294.
713. Ibidem, f. 295.
714. Idem, Fond SIE, dosarul 21565, f. 79.
715. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 3, f. 179.
716. Ipoteză pe care Titi Constantinescu i-a prezentat-o Constanței Magoș în cadrul unei discuții între patru ochi ce a avut loc la începutul lui septembrie 1949. Ibidem, volumul 2, f. 134.
717. Idem, Fond Informativ, dosarul 1057701, volumul 4, f. 271.
718. Idem, Fond SIE, dosarul 21565, f. 69.
719. Idem, Fond Penal, dosarul 6957, volumul 4, f. 52.
720. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 3, ff. 300-301.
721. Ibidem, volumul 2, f. 185.
722. Ibidem, f. 180.
723. Ibidem, volumul 4, f. 164.
724. Traian Borobaru s-a născut la 24 octombrie 1912 în comuna Banloc din Timiș. A aderat la Mișcarea Legionară în 1933, pe când era student la Politehnica din Timișoara, fiind încarcerat în 1938 la Miercurea Ciuc. Eliberat în 1939, a fugit din țară, fiind în unul dintre apropiații lui Horia Sima, alături de care s-a întors în România în 1940. În timpul Statului Național-Legioanr a îndeplinit funcția de șef de cabinet pentru Horia Sima, iar după Rebeliune a fugit din țară, refugiindu-se în Germania. Idem, Fond Informativ, dosarul 360801, ff. 8, 267; Idem, Fond Informativ, dosarul 1057701, volumele 1-4, passim; Idem, Fond Informativ, dosarul 548700, f. 1.
725. Idem, Fond Informativ, dosarul 1057701, volumul 4, f. 272; Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 166.
726. Ibidem, volumul 4, f. 163.
727. Ibidem, f. 164.
728. Ibidem, volumul 3, f. 308.
729. Ibidem, f. 311.
730. Despre acesta se cunoaște numai că fusese diplomat în România înainte de 1945 și, la acel moment, era iubitul Vioricăi Stîrcea.
731. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 185.
732. Ibidem, f. 305.
733. Ibidem, volumul 3, f. 311.

734. https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/VACARESCU%2C%20JOACHIM_0016.pdf, accesat în data de 27 martie 2020.
735. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 3, f. 280.
736. Idem, Fond SIE, dosarul 21565, f. 78.
737. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 305.
738. Ibidem, volumul 3, f. 285.
739. Constantin Nicolau s-a născut la 10 mai 1897 în satul Dămienesti, județul Bacău, și era, ca profesie, era inginer de aviație (?). A fost arestat la 23 februarie 1951 și condamnat la cinci ani de închisoare corecțională pentru că "și-a pregătit acte false pentru a trece în Franța". A fost închis la Jilava și Aiud, fiind eliberat la 8 octombrie 1955, în urma unei amnistii. Informații din fișele matricole penale din AANP.
740. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 125.
741. Preotul greco-catolic Mircea Todericiu (1911-1984).
742. În imediata apropiere a blocului unde a locuit, în ultima parte a vieții, Alexandru Vișinescu, fostul comandant al închisorii de la Râmnicu-Sărat.
743. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 3, f. 287.
744. Ibidem, f. 289.
745. Au ales libertatea..., p. 256
746. Mircea Carp, op. cit., p. 152.
747. Constantin Brăiloiu s-a născut la 13 august 1893 în București și a fost compozitor, folclorist, profesor și etnolog. În 1943 a părăsit țara și s-a stabilit în Elveția, refuzând să se mai întoarcă după Război. A murit la 20 decembrie 1958, în Geneva.
748. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 3, f. 290.
749. Ibidem, f. 292.
750. Ibidem, f. 291.
751. Ibidem, f. 296.
752. Ibidem, volumul 2, f. 211.
753. Ibidem, volumul 3, f. 294.
754. Ibidem, volumul 2, f. 135.
755. Mircea Carp, op. cit., p. 132.
756. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 3, f. 296.
757. Bonifacio Boruzescu s-a născut la 1 iunie 1923 în Silistra-Durostor și a activat în cadrul Mișcării Legionare, motiv pentru care a executat o condamnare de doi ani. A fugit din țară în 1949, stabilindu-se ulterior în Franța. Au ales libertatea..., p. 120.
758. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 3, f. 306.
759. Ion Claudian s-a născut la 23 octombrie 1910 în București. După ce a trăit aproape doi ani în clandestinitate, a fugit din țară în 1950. Au ales libertatea..., pp. 198-199.
760. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 183.
761. Ibidem, volumul 3, f. 308.
762. Idem, Fond Informativ, dosarul 963522, volumul 1, f. 5.
763. Ibidem, volumul 2, f. 9.
764. Ibidem, volumul 1, f. 8.
765. Ibidem, f. 5.
766. Ibidem, volumul 2, f. 16.
767. Ibidem, volumul 1, f. 5.
768. Ibidem, volumul 2, f. 16.
769. Augustin Tamaș s-a născut la 26 octombrie 1920 în satul Cehăluț din județul Satu Mare și era de profesie mecanic. Conform fișei matricole penale, a fost arestat la 13 iunie 1952 și condamnat la doi ani închisoare corecțională pentru "tăinuire". Încarcerat la Jilava, a fost eliberat la 16 ianuarie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
770. Ioan Lovăș s-a născut la 10 februarie 1906 în satul Santău din județul Satu Mare. Conform fișei matricole penale, a fost arestat la 13 iunie 1952 și condamnat la zece ani închisoare corecțională. A fost închis la Jilava și Baia Sprie, iar ultimele date confirmă detenția sa în 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.
771. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 963522, volumul 1, f. 24.
772. Ibidem, f. 25.
773. Ibidem, f. 11.
774. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 305.
775. Idem, Fond Informativ, dosarul 963522, volumul 1, f. 15.
776. Ibidem, f. 9.
777. Iosif Domokos (uneori ortografiat și Domocoș) s-a născut la 31 mai 1930 în Cluj-Napoca. În 1956, era locotenent în cadrul Biroului D al Penitenciarului Gherla, iar din 1958 a fost avansat la gradul de locotenent-colonel. A murit în 1980, la Gherla. Informații din fișa personală din fondul Cadrele Securității al ACNSAS.
778. De fapt, este vorba de filmul "Cerulea nu are gratii", din 1962, o ecranizare a romanului "Terra di Siena" de Francisc Munteanu, în regia aceluiași Francisc Munteanu. Din distribuție au făcut parte Vasile Ichim, Anda Caropol și Ștefan Ciobotărașu. <http://aarc.ro/en/filme/film/cerulea-nu-are-gratii-1962>, accesat în data de 10 aprilie 2021.
779. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 963522, volumul 1, f. 12.
780. Ibidem, f. 15v.
781. Ibidem, volumul 2, f. 29.
782. Neagu Djuvara, op. cit., p. 70.
783. Neagu Djuvara, Amintiri și povești mai deocheate, Humanitas, București, 2009, pp. 144-145.
784. Stejărel Olaru, Agentul nostru..., p. 47.
785. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 176.
786. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, f. 167v.
787. Ioan Ioanid, Închisoarea noastră cea de toate zilele, ediția a II-a, volumul 2, Humanitas, București, 2013, pp. 240-242
788. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
789. În memoriile sale, Neagu Djuvara îl va confunda pe George Neagoe cu scriitorul de origine română Peter Neagoe (1881-1960). Acesta din urmă a lucrat, într-adevăr pentru serviciile de informații americane, în special în timpul celui De-al Doilea Război Mondial, însă nu a participat la activitatea CIC din Austria.
790. Neagu Djuvara afirma că loviturile ar fi fost date de Neagoe, nu de Viki Popa. Neagu Djuvara, Amintiri din

- pribejie..., p. 68.
791. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 677, ff. 90-91.
792. <https://www.archives.gov/files/declassificationiscappdf2010-081-umissdoc8.pdf>, p. 3, accesat în data de 3 mai 2020
793. Ibidem, p. 5.
794. Neagu Djuvara, Amintiri din pribejie..., p. 68
795. Stejărel Olaru, Agentul nostru..., p. 55.
796. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 176.
797. Ibidem.
798. Frank Gardiner Wisner s-a născut la 23 iunie 1909 și era de profesie avocat. A intrat în armata americană în 1941, iar după doi ani a fost transferat la OSS (Office for Strategic Services), serviciu pentru care a lucrat în Egipt, România și Germania. În 1947, a fost recrutat de CIA, iar la începutul anilor 50 a fost implicați operațiuni de anvergură, precum cele din Orientul Mijlociu și America Latină. După ce a suferit o afecțiune psihică în 1958, Wisner s-a retras din CIA în 1962. S-a sinucis în 1969. <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP75-00001R000200520019-9.pdf>, accesat în data de 18 aprilie 2021.
799. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 6957, volumul 4, f. 51.
800. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 5, f. 84.
801. Lucian Vasile, "Rețeaua de spionaj...", pp. 261-287.
802. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 183, f. 61.
803. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 5, f. 85.
804. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 61.
805. Neagu Djuvara, Amintiri din pribejie..., p. 71.
806. Ioan Ioanid, op. cit., p. 196.
807. Aurel Decei s-a născut la 15 aprilie 1905 în comuna Gura Râului, județul Sibiu. Istoric de profesie, a fost numit în 1941 atașat de presă la Legația Română din Turcia. Rechemat de la post în 1947, Decei a refuzat a ales să rămână în exil, ducând o vie activitate în cadrul emigrației. A fost răpit de Securitate, adus în țară, judecat și condamnat. Au ales libertatea..., p. 263.
808. Instituția a fost înființată în 1925 și desființată în 1948. <https://www.universuljuridic.ro/institutul-de-stiinte-administrative-paul-negulescu-isar/>, accesat la 19 octombrie 2020.
809. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 210811, volumul 2, f. 12.
810. Mulțumesc lui Constantin Vasilescu pentru informația oferită.
811. Sava Dumitrescu s-a născut la 1 septembrie 1907 în comuna Bozioru din județul Buzău, a absolvit Facultatea de Drept și a profesat ca avocat și comisar în Siguranță. A fost arestat la 23 martie 1946 și condamnat la detenție grea pe viață/muncă silnică pe viață (sentință redusă în 1963 la 25 de ani de muncă silnică) pentru "crimă de activitate contra clasei muncitoare". A fost închis la Jilava, Făgăraș, Gherla și Aiud, fiind grațiat în urma Decretului 411/1964 și eliberat la 31 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.
812. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 210811, volumul 2, f. 12.
813. Ibidem, f. 13.
814. Buletinul militar al ofițerilor și sub-ofițerilor activi și de rezervă din exilul românesc, anul IV, nr. 2, februarie 1956, p. 8.
815. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 210811, volumul 2, f. 32.
816. De profesie marinar. Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 3, f. 178.
817. Neagu Cosma, op. cit., p. 132.
818. Potrivit Securității, adresa conspirativă ar fi fost Fany Segal 4, Bekar Sohak Zuhai 4, Istanbul.
819. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 210811, volumul 2, f. 32.
820. Neagu Cosma, op. cit., p. 105
821. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 210811, volumul 2, f. 3.
822. Nicolae Vâlsan (ortografiat uneori Vâlsan; zis Nichi) s-a născut la 1 august 1915 în satul Plauru (pe atunci Lascăr Catargiu), comuna Ceatalchioi, județul Tulcea și era ofițer de marină. A fost arestat la 26 noiembrie 1949 și condamnat la muncă silnică pe viață (pedeapsă redusă în 1963 la 25 de ani de muncă silnică) pentru "crimă de înaltă trădare" ("a dat inf. comitetului n. dela Paris, inf. politice, economice și militare"). A fost închis la Baia Sprie, Aiud, Pitești și Dej fiind eliberat la 17 aprilie 1964, fiind grațiat. Informații din fișele matricole penale din AANP.
823. Miron Ștefănescu s-a născut la 17 august 1914 în București și era ofițer de marină. În timpul unei misiuni pe nava "Transilvania", a coborât la 20 septembrie 1947 în portul din Istanbul, stabilindu-se în Turcia. Au ales libertatea..., p. 1013.
824. Vasile I. Ciobanu s-a născut la 16 septembrie 1913 în comuna Mărgineni, județul Bacău, și era pilot de linie. A fost arestat la 26 noiembrie 1949 și condamnat la muncă silnică pe viață pentru "înaltă trădare". A fost închis la Aiud, Nistru, Baia Sprie, Cluj-Tribunal, Jilava, Pitești, Gherla și Dej, fiind eliberat la 30 iulie 1964, fiind grațiat prin decretul 411/1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.
825. Constantin Dobra s-a născut la 1 martie 1916 în București și era de profesie radiotelegrafist. A fost arestat la 27 februarie 1950 și condamnat la opt ani temniță grea (pedeapsă redusă ulterior la șase ani temniță grea) pentru "crimă de înaltă trădare". A fost închis la Jilava, Poarta Albă, Valea Neagră și Aiud, fiind eliberat la 6 octombrie 1956. Informații din fișele matricole penale din AANP.
826. Neagu Cosma, op. cit., pp. 105-106.
827. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 210811, volumul 2, f. 38.
828. Ibidem, f. 37.
829. Ibidem, volumul 1, f. 98.
830. Printre altele, rețeaua din țară a primit o serie de puncte asupra cărora trebuiau să strângă informații: dacă este deschis navigației Canalul Sfântul Gheorghe; ce tip de ambarcațiuni circulă pe Dunăre spre și dinspre Turnu Severin; ce puncte de trecere a graniței sunt deschise între România și URSS, respectiv Bulgaria; dacă există căi ferate cu ecartament pentru garniturile sovietice; dacă au început lucrările la Canalul Dunăre-Marea Neagră și orice alte date pe marginea subiectului; tonajul navelor care acostează în portul Constanța; situația clădirilor din Constanța ocupate de Armata Roșie.
831. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 210811, volumul 2, f. 36.
832. Alexandru Ciocâlțeu s-a născut la 3 martie 1925 în Cluj și era de profesie avocat. A fost arestat la 26 noiembrie 1949 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică pentru "crimă de înaltă trădare". A fost închis la Baia Sprie, Cavnic (de unde a evadat la 6 iunie 1953), Oradea, Aiud, Pitești, Jilava și Dej, fiind eliberat la 16 ianuarie 1963, în urma unei decizii de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

833. În același lot au fost arestați și condamnați Mihail Jantuan, Cornel Dumitrescu și Constantin Dobra.

834. De altfel, acuzația de spionaj era, nu de puține ori, foarte ușor pusă pe masă, iar anchetatorii căutau, prin orice mijloace (în special tortură) să o confirme. Unul dintre cele mai elocvente cazuri ale acestui sablon îl reprezintă George Sarry: "Pe un scaun ședea civilul care mă primise. Mi-a spus să stau jos. A început o serie întregă de întrebări. Ce informații am dat fratelui meu și lui Mathews, cel care l-a înlocuit pe fratele meu. Răspunsul meu a fost clar. Eu nu am dat informații nimănui. Individul s-a sculat, s-a dus la ușă unde așteptau doi gealați, care au intrat înăuntru, s-au repezit la mine, au apucat de unde au putut. Unul de răar, celălalt de mâini. M-au târât pe scări jos în beci, unde aștepta un al treilea. Acum toți trei loveau în mine. Tipau la mine: «Spionule, nu vrei să spui că ai dat informații, te facem noi să spui». (...) Au început să mă bată la fund și la țâpi cu o rangă. Țipetele mele nu i-au făcut să oprească bătăile. Nu știu când s-au oprit. Știu că m-am trezit la un moment dat ud. Simțeam dureri peste tot. De data asta civilul era și el în beci, cu ceilalți trei. Eu mă aflam pe jos. Acum civilul îmi spune: «Vezi, măi, George, noi putem să te omorăm, noi putem să facem cu tine orice vrem, noi știm că tu ai dat informații fratelui tău și mai târziu ai continuat să dai informații lui Mathews, și tu nu ai să ieși din beciul asta, până nu ne spui ce informații ai dat». Din nou i-am spus că nu am dat informații nimănui. Iar m-au pus pe capră și din nou au început bătăile la fund și la țâpi." George Sarry, *Viața mea - amintiri din închisoare și din libertate*, Viața mea - amintiri din închisoare și din libertate, cu o prefață și note de Doina Jela, Dépôt légal - Bibliothèque et Archives Canada, Québec, 2010, p. 53.

835. Vasile (Ion) Vasilache s-a născut la 1 august 1923 în Șendrești, județul Bacău și era de profesie medic. A fost arestat la 23 mai 1950 și condamnat la muncă silnică pe viață (pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică) pentru "trădare" ("a fost șeful org. subversive"). A trecut prin închisorile Aiud, Târgu Ocna, Jilava, Pitești, Văcărești, Dej și Gherla, fiind grațiat în urma decretului 411/1964 și eliberat la 4 februarie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

836. Constantin Vasilache s-a născut la 10 noiembrie 1925 în Bârlad și era de profesie șofer mecanic. A fost arestat la 24 mai 1950 și condamnat la 25 de ani muncă silnică. A fost încarcerat la Jilava, fiind transferat la 21 februarie 1951 la Văcărești, unde a murit la 14 martie 1951. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

837. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 210811, volumul 2, f. 14.

838. Romeo Drăgușin s-a născut la 12 ianuarie 1909 în Constanța și era navigator. A fost arestat la 6 noiembrie 1953 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică pentru "înalță trădare" ("a dat informații economice și politice americanilor"). A fost închis la Jilava, Pitești, Dej și Gherla, fiind eliberat la 22 iunie 1964, prin decretul de grațiere 310/1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

839. Ioan Ioanid, op. cit., pp. 195-198.

840. Constanța Magoș își amintea că "venea Protopopescu des pe la Boilă și se închidea în birou cu el. Su ducea și Boilă la Protopopescu, odată însă, s-a întors Boilă furios, deoarece în timpul cât discuta cu Protopopescu într-o cameră, în camera de alături ușa fiind întredeschisă, între camere umbla Horia Sima. Protopopescu nu-i răspundea lui Boilă decât după ce se întorcea din camera de alături. Boilă mi-a spus că acest fapt l-a supărat și a rupt tratativele cu Protopopescu. Nu știu ce fel de tratative erau. Toate discuțiile și tratativele duse de Protopopescu nu erau din inițiativă proprie, el nu era decât exponentul lui Horia Sima și Traian Borobaru." ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 1057701, volumul 4, f. 271.

841. Mariana Conovici, Silvia Iliescu, Octavian Silvestru, Țara, Legiunea, Căpitanul: Mișcarea Legionară în documente de istorie orală, Humanitas, București, 2008, p. 317.

842. Acestea erau operate de către SS. În paralel, mai funcționa și un centru la Breithenfurt, unde instrucția era asigurată de Abwehr (serviciul de informații și contrainformații al Wehrmachtului). Ibidem, p. 340.

843. Mircea Moței s-a născut la 28 august 1922 în Pinăcești (?), județul Bacău, și era student la Facultatea de Drept. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață (pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică) pentru "crimă de înaltă trădare". A fost închis la Baia Sprie și Aiud, fiind eliberat la 30 iulie 1964, prin decretul de grațiere 411/1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

844. Mariana Conovici, op. cit., p. 316.

845. Prima echipă (cea care urma să coordoneze activitatea viitoare a tuturor celorlalte grupuri) a fost constituită din Nistor Chioreanu, Nicolae Petrașcu, Ion Constantin și un radiotelegrafist german (alte surse menționează opt membri), fiind parașutată în octombrie 1944, după o sumară instrucție. A doua echipă, lansată la 9 decembrie 1944 în zona Muntele Mic - Teregova - Munții Semenic, era formată din Nicu Bălănescu, Filon Verca, Ion Chirilă, Ion Carapantea, Tismănaru și o persoană neidentificată. Alte opt echipe aveau să fie parașutate în țară până la sfârșitul lui martie 1945. Ibidem, pp. 340, 342.

846. Nicolae Crăcea s-a născut la 28 iunie 1914 în Băneasa, județul Teleorman, a absolvit Teologia și a devenit preot. A fost unul dintre liderii organizației Teleorman, iar după înăbușirea Rebeliunii s-a refugiat în Germania, fiind un apropiat al lui Sima. Reîntors în țară după evenimentele din august 1944, a fost arestat la 30 mai 1948 și condamnat la cinci ani de muncă silnică pentru "manif. interzisă" ("a luat parte la Rebeliunea din 1941"). A fost închis la Jilava, fiind eliberat la 24 iulie 1953. A fost rearestat la 12 noiembrie 1959 și condamnat la 16 ani de detenție grea. A fost închis la Jilava și Aiud, fiind eliberat la 25 iunie 1964, prin decretul de grațiere 310/1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

847. Mariana Conovici, op. cit., p. 352.

848. Ibidem, p. 334.

849. Ibidem.

850. Liviu Vălenaș, *Mișcarea Legionară între adevăr și mistificare*. Convorbiri cu Mircea Dimitriu, Editura Majadahonda, București, 2000, p. 113. Mariana Conovici, op. cit., p. 342

851. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 21565, f. 66.

852. Mariana Conovici, op. cit., p. 375.

853. Cornel Decebal Andrei s-a născut la 18 noiembrie 1919 în Botoșani și a fost arestat la 14 mai 1948.

Condamnat la muncă silnică pe viață, a fost închis la Jilava și Pitești (fără a trece prin acțiunea violentă). Oficial, a fost executat la 27 martie 1949 de către comisarul Alimănescu. În realitate, a fost utilizat de Securitate și trimis în occident pentru a-i transmite lui Horia Sima o amenințarea regimului de la București că legionarii arestați vor fi executați dacă liderul legionar nu încetează acțiunile anticomuniste. Ulterior, Cornel Decebal Andrei s-a stabilit în Brazilia, unde trăia în 2010. Informații din fișele matricole penale din AANP; <http://www.fenomenulpitesti.ro/andrei-decebal-cornel>, accesat în data de 17 aprilie 2021.

854. Mariana Conovici, op. cit., p. 376

855. Există însă unele mențiuni despre unele acțiuni de acest tip. Spre exemplu, Magoș amintește că înainte de alegerile din 1946, un grup legionar ar fi aruncat în aer la Slatina un tren în care trebuia să se afle Teohari Georgescu. Liderul comunist însă nu s-a mai urcat în garnitura respectivă, iar singurii morți au fost câțiva pasageri. Tot ea afirmă că, în același an, un tren sovietic ar fi fost dinamitat pe linia feroviară dintre Galați și Brăila. Informațiile sale nu pot fi confirmate, însă trebuie menționat că a existat un accident feroviar la 23

septembrie, la Piatra-Olt, soldat cu trei persoane decedate. Pe de o parte, perioada și locul par să corespundă, însă incidentul a fost o coliziune între un marfar și un tren personal, fiind puțin probabil ca Teohari Georgescu să fi luat în calcul utilizarea unei asemenea garnituri. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 187. Mulțumiri lui Andrei Berinde pentru informațiile oferite.

856. Mariana Conovici, op. cit., p. 363.

857. Florin Dobrescu, op. cit., p. 75

858. Alt curier se pare că a fost Pavel Onciu, trimis în țară la ordinul lui Traian Borobaru cu rolul de a crea rute de trecere clandestină a frontierei (iar în octombrie 1952 încă se afla în Banatul sârbesc), însă datele biografice, eventuala fișă matricolă penală sau alte aspecte cu privire la activitatea sa nu au putut fi identificate. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 548700, ff. 2, 118. Idem, Fond Informativ, dosarul 1057701, volumul 2, f. 148.

859. Mariana Conovici, op. cit., pp. 364-365.

860. ACNASS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 3, f. 280.

861. Sursa "Grosu" își amintea într-o notă din 1963 că l-a întâlnit pe Borobaru, în 1953 la Salzburg, și că ar fi fost inclusiv prezent în centrul de instrucție de la Andilly, afirmând despre liderul legionar că "nu am auzit niciodată vorbindu-se de el că ar fi fost în țară. După părerea mea, nu cred că ar fi fost în țară, deoarece în rândul legionarilor era ideea că elementele de conducere nu trebuie sacrificate". Idem, Fond Informativ, dosarul 1057701, volumul 4, f. 114.

862. Nu este clar dacă este vorba de un nume conspirativ sau de unul real (în mod curios, nici Securitatea nu pare să fi fost interesată de acest detaliu). În al doilea caz, singura variantă identificată până în prezent este "moș" Vasile Florescu, membru al grupului de legionari de la Salzburg, stabilit ulterior în Madrid. <http://www.miscarea.net/comitetul-roman-salzburg-de-vasile-mailat.htm>, accesat în data de 18 aprilie 2021.

863. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 214.

864. Idem, Fond SIE, dosarul 21565, f. 105.

865. Episodul putea avea urmări deosebit de grave pentru sănătatea lui Opran. După revenirea la Paris, acesta "a recăzut la pat cu tromboză cu risc de amputare la picior din cauza frigului și că a făcut eforturi cu piciorul bolnav. A mai stat în pat mai mult de o lună după aceasta". Idem, Fond Informativ, dosarul 1057701, volumul 4, f. 287.

866. Idem, Fond Informativ, dosarul 360801, f. 72.

867. Mircea Bărbulescu zis Barbu s-a născut la 20 ianuarie 1920 în București. A fugit din țară în 1948, stabilindu-se inițial în Austria. Au ales libertatea..., p. 80.

868. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 1057701, volumul 2, f. 148.

869. Vasile Mailat s-a născut la 8 iulie 1907 în satul Căpușu de câmpie, județul Mureș, și era avocat și legionar. După înfrângerea Rebeliunii, s-a refugiat în Germania. Au ales libertatea..., p. 602.

870. Mariana Conovici, op. cit., p. 343.

871. Traian Puiu a aderat la Mișcarea Legionară în 1932, iar după Rebeliune s-a refugiat în Germania. În perioada postbelică, s-a stabilit la Viena, de unde a fost răpit în 1959 de către Securitate, adus în țară și condamnat, fiind eliberat în 1964. A murit în 1990. <http://miscarea.net/puiu-traian.htm>, accesat în data de 17 aprilie 2021.

872. Nicolae Marinescu s-a născut la 1 martie 1915 în Siliștea Gumești, județul Teleorman, și era doctor în filozofie. În 1940 a fost numit șef al poliției legionare din Roșiorii de Vede, iar în ianuarie 1941 s-a refugiat în Germania. După război, s-a stabilit în Austria. Au ales libertatea..., p. 620.

873. Virgil Popa s-a născut la 26 decembrie 1911 în comuna Cornățel din județul Sibiu și era de profesie avocat. S-a înscris în Mișcarea Legionară în 1933, iar în 1940 a fost chestor în poliția capitalei. După Rebeliune, s-a refugiat în Germania. Ibidem, pp. 813-814.

874. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 360801, f. 72.

875. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 213; Idem, Fond SIE, dosarul 21565, f. 104.

876. Tot Constanța Magoș afirma că legionarii ar fi parașutat în jur de 17 persoane în intervalul 1946-1947, în zona Hunedoara, iar alte câteva ar fi fost ulterior trimise în Banat. Este de menționat faptul că informația nu este confirmată de nicio altă măturie din memorialistica legionară postdecembristă, literatură care, în aceeași măsură, amintește sumar despre acțiunile conduse de Mușatescu și Dimitriu și aproape nimic despre activitatea secretă a lui Borobaru. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 187; Idem, Fond Informativ, dosarul 548700, f. 122.

877. Idem, Fond Informativ, dosarul 1057701, volumul 1, f. 11.

878. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 213.

879. Ibidem, volumul 3, f. 179.

880. Mariana Conovici, op. cit., p. 333.

881. Ibidem, p. 333.

882. Liviu Vălenaș, O istorie comentată a Mișcării Legionare, 1927-1999. Discuție cu Mircea Dimitriu, f. e., f. l., f. a., p. 60; <https://www.scribd.com/doc/3206932/O-istorie-a-miscarii-legionare-Mircea-Dimitriu>, accesat în data de 30 august 2020.

883. Probabil imobilul de pe Rue de Pergolesse, numărul 60, din Paris. Florin Dobrescu, op. cit., p. 50.

884. Octavian Silvestru, Interviu cu legionarul Mircea Dimitriu (I), <http://www.miscarea.net/w/?p=6976>, accesat în data de 14 septembrie 2020.

885. În perioada refugiului în Germania, după înăbușirea Rebeliunii, a fost șef al garnizoanei Berlin. Mariana Conovici, op. cit., p. 287.

886. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 1057701, volumul 2, f. 181.

887. Ibidem, volumul 4, f. 286.

888. Alexandru Tănase, zis Ică, s-a născut la 9 octombrie 1915 în comuna Băbeni, județul Vâlcea, și era de profesie inginer. S-a alăturat Mișcării Legionare pe vremea studenției în Timișoara, fiind arestat în 1941, condamnat la cinci ani de închisoare și, ulterior, trimis în batalionul de la Sărata, cu care a participat la luptele din est. Revenit în țară, în 1944 a fugit în Germania, alăturându-se armatei Guvernului de la Viena. A luptat pe Oder, în 1945, fiind decorat. Ulterior, a intrat în programul de instrucție al legionarilor din centrele franco-americe și a fost trimis în țară alături de Mircea Popovici, cei doi formând echipa Robert. A fost capturat la 31 mai 1953, iar căderea sa a antrenat prinderea majorității agenților din țară. A fost condamnat la moarte, în cadrul procesului parașutiștilor și executat în noaptea de 31 octombrie - 1 noiembrie 1953 în Valea Piersicilor de la Jilava. Traian Golea, op. cit., passim.; A se vedea subcapitolul dedicat echipei Robert.

889. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni, Editura Fidelia, Simeria, 2013, p. 93.

890. Singurul nume cunoscut este cel al căpitanului Carpentier, responsabilului pentru armament, din centrul de la Andilly. Mariana Conovici, op. cit., p. 337.

891. Liviu Vălenaș, O istorie comentată..., p. 62.

892. Ibidem. Mariana Conovici, op. cit., p. 334.
893. Neagu Cosma, op. cit., p. 148. A se vedea subcapitolul "Preludiul tragediei. Grupul Săplăcan (1951)".
894. Traian Golea, op. cit., p. 247.
895. Mariana Conovici, op. cit., p. 335.
896. Petre Ponta s-a născut la 29 iunie 1906 la Pecica, județul Arad, fiind de profesie desenator și pictor. Ar fi fugit din țară în 1926, pentru a evita serviciul militar obligatoriu, stabilindu-se la Berlin. În 1939, i-a cunoscut în Germania pe legionarii refugiați și, prin intermediul lui Nicolae Petrașcu, s-a înscris în Mișcare, devenind în scurt timp unul dintre apropiații lui Horia Sima. În perioada Statului Național-Legionar a fost garda de corp a comandantului Mișcării, locuind în același imobil cu acesta. Arestat pentru o scurtă perioadă după înăbușirea Rebeliunii, Ponta s-a refugiat în Reich, unde a lucrat ca desenator tehnic, apartamentul său fiind unul dintre punctele de întâlnire a legionarilor din spațiul german. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 1057701, volumul 6, f. 6. Mariana Conovici, op. cit., p. 312.
897. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 1057701, volumul 2, f. 179.
898. Traian Golea, op. cit., p. 247.
899. Ioan Ciarnău, op. cit., p. 19.
900. Ibidem.
901. Liviu Vălenaș, O istorie comentată..., p. 64.
902. Neagu Cosma, op. cit., p. 147.
903. Mariana Conovici, op. cit., p. 334.
904. Ibidem.
905. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 295.
906. Idem, Fond Informativ, dosarul 1057701, volumul 4, f. 286.
907. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 165; Idem, Fond Informativ, dosarul 1057701, volumul 4, ff. 269-271.
908. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 3, f. 179.
909. Idem, Fond SIE, dosarul 21565, f. 65.
910. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 188.
911. Idem, Fond Informativ, dosarul 490500, volumul 1, f. 310v.
912. Idem, Fond Informativ, dosarul 818231, volumul 3, f. 26.
913. Ibidem, f. 210.
914. Ibidem, f. 209.
915. Idem, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 295.
916. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 180.
917. Idem, Fond Informativ, dosarul 490500, volumul 1, f. 33.
918. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 4, f. 150.
919. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 65.
920. Idem, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 213.
921. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 61.
922. Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 3, f. 184.
923. Lazăr Halberthal s-a născut la 27 septembrie 1905 în Iași, într-o familie de comercianți înstăriți. A absolvit liceul "Matei Basarab" din capitală, iar apoi Universitatea de Drept din București, continuându-și studiile la Paris. Ulterior, a practicat avocatura în Baroul Ilfov. În perioada 1942-1945 a condus comunitatea evreiască din București.
924. Suzette (uneori ortografiat Susette) Harberthal (n. Sapira) s-a născut la 12 octombrie 1912 în Constanța într-o familie burgheză de origine evreiască, fiind fiica lui Hagi Pincus, unul dintre cei mai cunoscuți bijutieri din orașul de la malul mării. A studiat artele plastice la Viena și Berlin, iar în țară a practicat pentru un timp sculptura. După un prim mariaj cu doctorul Jean Weinberg, s-a recăsătorit în 1941 cu avocatul Lazăr Harberthal. Împreună cu acesta din urmă, a emigrat în Israel în 1950, iar doi ani mai târziu cuplul s-a stabilit în Canada. Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 3, ff. 168-170; <http://www.jpl-presents.org/exhibits/show/bucharest/bucharest>, accesat în data de 29 mai 2021.
925. Identitatea sa rămâne, până în prezent, necunoscută. Singurele informații identificate cu certitudine sunt că bărbatul făcea parte din echipajul navei Transilvania și că a murit în 1963,
926. SovRom Transport.
927. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, ff. 307-308.
928. Ibidem, volumul 3, ff. 167-193.
929. Ibidem, f. 181.
930. Acțiunea de dezinformare a fost coordonată de colonelul P. Petrescu și de căpitanul M. Niculescu.
931. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 3, f. 180.
932. Potrivit puținelor date identificate până în prezent, era născut la 24 noiembrie 1910 în Constanța.
933. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 3, f. 179.
934. Idem, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 31v.
935. Idem, Fond Informativ, dosarul 818231, volumul 2, f. 32.
936. Idem, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 214.
937. Ibidem, ff. 217-218.
938. Idem, Fond SIE, dosarul 813, ff. 119-121.
939. Idem, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, ff. 245-246.
940. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 306.
941. Idem, Fond SIE, dosarul 21565, f. 55.
942. Constantin Dragomireanu s-a născut la 12 ianuarie 1896 în București și era de profesie avocat. A fost arestat la 19 martie 1951 și condamnat la pentru sabotaj ("nedeclarare de devize din străinătate"). A trecut prin închisoarea Văcărești, fiind pus în libertate la 18 aprilie 1951. A fost rearestat la 17 iulie 1953 și încarcerat la Jilava, fiind eliberat la 16 noiembrie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
943. Constantin Ceaușu s-a născut la 2 aprilie 1899 în Adjud și era de profesie inginer silvic. A fost arestat la 13 august 1953 și condamnat la doi ani închisoare corecțională pentru omisiune de denunț. A trecut prin închisoarea Jilava, fiind eliberat la 24 aprilie 1954. Informații din fișa matricolă din AANP.
944. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 300.
945. Ibidem, f. 309.
946. Ibidem.
947. Ibidem, ff. 313-327.
948. Ibidem, f. 325.

949. Ibidem, f. 230.
950. Ibidem, f. 326.
951. Ibidem, f. 230.
952. Ibidem, f. 228.
953. https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/VACARESCU%2C%20JOACHIM_0016.pdf, accesat în data de 29 martie 2020
954. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 227.
955. Ibidem, f. 246.
956. Ibidem, volumul 3, f. 120.
957. Gheorghe Filipescu a fost șeful Direcției III Contrainformații din cadrul SSI. Ulterior, a condus ancheta lotului Pătrășcanu. <http://www.grupul.ro/lista-securistilor-c-f/>, accesat în cache în data de 21 iulie 2021.
958. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 233.
959. Ibidem, volumul 3, f. 12.
960. Constantin Prisnea s-a născut la 2 februarie 1914 în Botoșani și a ocupat diferite funcții ministeriale între 1948 și 1954. A murit la 22 aprilie 1968, în București.
961. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 235.
962. Idem, Fond SIE, dosarul 21565, f. 71.
963. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 3, f. 9.
964. Idem, Fond SIE, dosarul 21565, f. 67.
965. Idem, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 244.
966. Ibidem, f. 228.
967. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 247.
968. Ibidem, f. 248.
969. Ibidem, f. 249.
970. Ibidem, ff. 258-259.
971. Ibidem, volumul 3, f. 281.
972. Probabil Adolf Kohner.
973. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 2, f. 212.
974. Idem, volumul 4, f. 173.
975. Idem, Fond Rețea, dosarul 303378, f. 10.
976. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 4, f. 122.
977. Ibidem, volumul 3, f. 316.
978. Idem, Fond SIE, dosarul 21565, f. 64.
979. Ibidem, f.65
980. Ibidem, f. 68.
981. Ibidem.
982. Ibidem, f. 71.
983. Ibidem.
984. Ibidem, f. 72.
985. Ibidem, f. 69.
986. Alin Mureșan, op. cit., passim.
987. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 21565, f. 72.
988. Ibidem, f. 34.
989. Ibidem, ff. 28-29.
990. Volumul "Internaționala trădătorilor" de Renaud de Jouvenel a fost publicat în România în 1950.
991. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 21565, f. 35.
992. Ibidem, f. 38.
993. Ibidem, f. 39.
994. Ibidem, f. 66.
995. Ibidem, f. 49.
996. Ibidem, f. 51.
997. Idem, Fond Rețea, dosarul 303378, f. 146.
998. Mariana Iancu. "Povestea Constanței Magoș, româncea răpită de Securitate de pe o stradă din Berlin: «am scris 7000 de pagini în care am dat informații statului român», în *Adevărul*, 7 septembrie 2019.
999. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 6957, volumul 1, ff. 7-10; Idem, Fond Rețea, dosarul 303378, f. 146.
1000. Dumitru Preda s-a născut la 28 august 1928 în satul Constantinești din județul Olt. A intrat în Securitate, probabil, în 1952. Șase ani mai târziu avea gradul de locotenent-major, iar în anii 80 era colonel în cadrul Corpului de control al MAI. A murit în 1995, la București. Informații din fișa personală din fondul Cadrele Securității al ACNSAS.
1001. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 6957, volumul 2, f. 10.
1002. Ibidem, f. 88.
1003. Alexandru I. Petrescu s-a născut la 3 iunie 1895 în Focșani și a fost un important magistrat militar. A condus completurile au judecat procese politice de la finele perioadei interbelice sau din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. După 23 august 1944, a intrat în grațiile noilor autorități, fiind implicat în condamnarea unor loturi de deținuți politici, de la procesul Tămădău la cele de spionaj. A murit în 1977.
1004. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 6957, volumul 2, f. 298.
1005. Ibidem, f. 17.
1006. Ibidem, ff. 92-94.
1007. O parte dintre aceste informații au fost publicate în articolele "Linia invizibilă. Biografia spionului Gheorghe Saramet (I)", publicat în *Studii și materiale de istorie contemporană*, serie nouă, volumul 18/2019, pp. 92-117, respectiv "Linia invizibilă. Biografia spionului Gheorghe Saramet (II)", publicat în *Studii și materiale de istorie contemporană*, serie nouă, volumul 19/2020, pp. 89-113.
1008. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 67497, volumul 2, f. 39.
1009. Virginia "Janin" Rozorea s-a născut la 17 martie 1924 în comuna Veneția de Jos din Făgăraș. Absolvisc patru clase primare și locuia în București, fiind dansatoare. A fost arestată la 26 august 1951 și condamnată la cinci ani închisoare, pedeapsă executată în penitenciarele Văcărești, Mislea și Jilava, fiind eliberată la 25 ianuarie 1955. Informații din fișa matricolă penală din AANP; ACNSAS, Fond Penal, dosarul 67497, volumul 1, f. 150.
1010. Imobilul se afla vizavi de Biserica Rusă, fiind un exemplu tipic de block-haus interbelic. S-a prăbușit în timpul cutremurului din 4 martie 1977, printre victime numărându-se și actorul Toma Caragiu. Legătura acestui

bloc cu acțiunile de spionaj și contraspionaj din primii ani ai comunismului nu se oprește însă la activitatea lui Saramet și a iubitei sale: într-un apartament conspirativ de la etajele superioare a avut loc, sub atenta supraveghere a SSI-ului, întâlnirea din iunie 1950 dintre agentul dublu Mihail Țanțu și soția sa, precum și întâlnirile dintre Gigi Saramet și Mihail Țanțu, respectiv Gigi Saramet, Haralambie Cărlan și Gheorghe Albu.

1011. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 67497, volumul 3, f. 35.

1012. Ibidem, ff. 67-68.

1013. Ibidem, f. 17.

1014. Ibidem, volumul 2, f. 6.

1015. Ibidem, volumul 3, ff. 17-18.

1016. Pe locul său a fost ridicat, la începutul anilor 70, Hotelul Intercontinental.
<http://www.bucurestiivechisinoi.ro/2012/08/20074/>, accesat în data de 7 ianuarie 2020.

1017. Localul a dispărut la începutul perioadei Ceaușescu, pe locul său fiind construit Hotelul Dorobanți.
<http://libersaspun.3netmedia.ro/din-bucurestiul-de-altadata-mon-jardin/>, accesat în data de 7 ianuarie 2020.

1018. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 67497, volumul 3, f. 204.

1019. Ibidem, ff. 52-56.

1020. Ibidem, f. 235.

1021. Ibidem, f. 17.

1022. Ibidem, volumul 1, f. 151.

1023. Ibidem, volumul 2, f. 7.

1024. Ibidem, volumul 3, ff. 1-6.

1025. Ibidem, ff. 7-9.

1026. Ibidem, volumul 2, f. 48.

1027. Ibidem, volumul 3, ff. 1-6.

1028. Ibidem, volum 1, f. 124.

1029. În februarie 1953, afecțiunile psihice ale lui Marius Dumitrescu erau confirmate de o comisie a Spitalului 9 din București, condusă de doctorul Constantin Ion Parhon. Ibidem, f. 43.

1030. Ibidem, f. 6.

1031. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

1032. Teodor Bîzga s-a născut la 4 martie 1925 în Calafat. De profesie funcționar, a fugit din țară în 1947, ajungând la Paris, unde a colaborat cu Mihail Opran. În 1956 s-a stabilit în SUA. Au ales libertatea..., p. 100.

1033. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 818231, volumul 3, f. 202.

1034. Ibidem, volumul 2, f. 32; Ibidem, volumul 3, f. 364.

1035. Ioan (uneori ortografiat Ion) Iliu s-a născut la 21 octombrie 1909 în Sibiu, fiind de profesie inginer. A fugit din țară în 1947, stabilindu-se în Franța. Au ales libertatea..., pp. 487-488.

1036. Sanda Stătescu a fost cea de-a doua soție a lui Silviu Crăciunaș, cei doi căsătorindu-se după revenirea în occident a fostului agent.

1037. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 818231, volumul 3, f. 209.

1038. Nu au fost identificate date biografice.

1039. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 1403, f. 29.

1040. Idem, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 250.

1041. Ibidem, f. 303.

1042. Eugen Velicov s-a născut la 26 iulie 1927 în Piatra Neamț. A fugit din țară în 1948, trecând în Iugoslavia, și s-a stabilit în Franța. Au ales libertatea..., p. 1092. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 304.

1043. Ibidem, f. 251.

1044. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 61.

1045. Idem, Fond SIE, dosarul 21565, f. 76.

1046. Idem, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 270.

1047. Idem, Fond SIE, dosarul 21565, f. 65.

1048. Idem, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, ff. 251-253.

1049. Idem, Fond SIE, dosarul 813, f. 14.

1050. Ibidem.

1051. Dinu Zamfirescu, op. cit., p. 39.

1052. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, ff. 221-222.

1053. Ibidem, f. 253.

1054. Idem, Fond Informativ, dosarul 818231, volumul 2, f. 15.

1055. La Vérité, no. 323, 23 octombrie - 5 noiembrie 1953, p. 2; ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, ff. 219-220.

1056. "Că nu mi-am zis că lucrează doar pentru el. Nu există să lucrezi singur în circumstanțe d-astea. Ne-am gândit dacă nu era IS". Interviu cu Neagu Djuvara, realizat în 2016, arhiva autorului.

1057. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 253.

1058. Povestea lor a fost relatată de Marius Oprea în volumul Șase feluri de a muri, Polirom, Iași, pp. 19-59 și amintită de Dennis Deletant în cartea Romania under communism..., pp. 206-208.

1059. Stejărel Olaru, Agentul nostru..., pp. 119-120.

1060. Marius Oprea, Șase feluri..., p. 21.

1061. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10635, volumul 12, f. 58.

1062. Ibidem, f. 15.

1063. Ibidem, volumul 11, f. 40.

1064. Ibidem, f. 42.

1065. Ibidem, volumul 8, f. 17.

1066. Ibidem, volumul 12, f. 64.

1067. Ibidem, volumul 8, f. 19.

1068. Marius Oprea, Șase feluri..., p. 25.

1069. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 78337, volumul 4, f. 39.

1070. Ibidem, volumul 11, f. 45.

1071. Vasile Bârsan s-a născut la 27 decembrie 1926 în Constanța, absolvise patru clase primare și muncise ca simplu căruțaș în orașul natal. A fugit din țară în toamna lui 1946. Au ales libertatea..., p. 100.

1072. Alături de el s-au aflat locotenentii Constantin Teodosiu și Ștefan Căliman: "foarte bucuroși, exuberanți chiar, tinerii au acceptat să stea de vorbă cu ziaristii. Au declarat că armata sovietică se comporta la fel de violent - în 1946 - ca în 1944 și că - în mod sigur, va izbucni un nou război mondial, Vestul urmând să lupte

împotriva URSS. Au reușit să fure un avion și să fugă de pe aerodrom <<profitând de faptul că rușii erau beți>>. În perspectiva viitorului război, își doreau să intre în armata engleză". Sorin Turturică, Evaziuni aeriene 1944-1948: recuperarea avioanelor românești ajunse în Turcia, [https://www.culoriletrecutului.ro/categorii/aviatie/item/70-evaziuni-aeriene-1944-1948-recuperarea-avioanelor-romanesti-ajunse-in-turcia?](https://www.culoriletrecutului.ro/categorii/aviatie/item/70-evaziuni-aeriene-1944-1948-recuperarea-avioanelor-romanesti-ajunse-in-turcia?fbclid=IwAR2Pa3T5t4pwoAuQsfgqoGmep4vBr_tLb_sk262Q9JmCJUPsdfehy_6WJIA) accesat în data de 17 octombrie 2020.

1073. Au ales libertatea..., p. 230.

1074. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10635, volumul 11, f. 7; Idem, Fond Informativ, dosarul 862388, volumul 1, f. 15; Idem, Fond SIE, dosarul 6784, f. 60; Idem, Fond Informativ, dosarul 490101, volumul 1, passim.

1075. Idem, Fond Penal, dosarul 10635, volumul 8, f. 21.

1076. Ibidem, volumul 11, f. 5.

1077. Ibidem, f. 47.

1078. Ibidem, volumul 8, f. 22.

1079. Probabil Charles Robinson, ofițer CIA. Despre Charles se cunoaște că și-a petrecut copilăria la Strasbourg, iar în timpul celui de-al Doilea Război Mondial ar fi efectuat misiuni secret în Franța și Germania. Ulterior, a fost trimis în România, unde a activat până în 1947. Portretul său a fost realizat pe baza descrierilor oferite de cei patru parașutiști: "1,65, blond lins, mustață rasă, ochii roșii ca ale unui om nedormit". Ibidem, volumul 11, f. 7. Marius Oprea, Șase feluri..., p. 32

1080. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10635, volumul 8, f. 2.

1081. Ibidem, f. 3.

1082. Ibidem.

1083. Ibidem, f. 22.

1084. Ibidem, volumul 11, f. 9.

1085. Marius Oprea, Șase feluri..., p. 33.

1086. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10635, volumul 11, f. 13.

1087. Fiecare membru al echipei avea un nume fals: Matei Gheorghe (Constantin Săplăcan), Mureșan Vasile (Mathias Bohn), Reinhart Meltzer (Wilhelm Spindler), Aurel Beg (Puiu Ilie) și Moldovan Constantin (Gheorghe Bârsan). Ibidem, volumul 8, f. 55.

1088. Marius Oprea nu exclude posibilitatea ca avionul să-și fi continuat drumul spre Ucraina, iar trei să fi constituit una dintre echipele de parașutiști capturate de sovietici ca urmare a informațiilor scurse de către spionul Kim Philby. Marius Oprea, Șase feluri..., pp. 42-46.

1089. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10635, volumul 8, f. 45.

1090. Ibidem, f. 46.

1091. Ibidem, volumul 12, f. 63.

1092. O sumă colosală și greu justificabilă, de vreme ce salariul mediu net, în 1951, era de 365 de lei pe lună. Institutul Național de Statistică, <https://insse.ro/cms/ro/content/c%C3%A2%C8%99figuri-salariale-din-1938-serie-anual%C4%83-0>, accesat în data de 17 octombrie 2020.

1093. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 78337, volumul 4, ff. 8-9.

1094. Ibidem, ff. 11-12.

1095. Ibidem, f. 166.

1096. Ibidem, ff. 167, 139.

1097. Ibidem, f. 57.

1098. Ibidem, f. 40.

1099. Ibidem, volumul 12, f. 4.

1100. Victor Nistor s-a născut la 17 octombrie 1922 în Sibiu și a fost încadrat în 1948 în Securitate, la Direcția Regională Sibiu. A fost trecut în rezervă la 4 august 1956, cu gradul de căpitan și funcția de șef serviciu al Serviciului Raional Sighișoara din cadrul Direcției Regionale Stalin. Informații din fișa personală din fondul Cadrele Securității al ACNSAS.

1101. Tudor Marta s-a născut la 2 februarie 1926 în Gângiova, județul Dolj. A fost încadrat în Direcția Regională Sibiu a Securității în 1951. A urcat treptele de la locotenent-major la locotenent-colonel, ajungând în cele din urmă, în 1977, colonel în cadrul Inspectoratului Județean Sibiu. A fost trecut în rezervă la 30 iunie 1977 și a decedat în 1994, la Sibiu. Informații din fișa personală din fondul Cadrele Securității al ACNSAS.

1102. Marius Oprea, Șase feluri..., p. 38.

1103. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 78337, volumul 4, f. 324.

1104. Mircea Coman s-a născut la 25 martie 1931 la Târgu Mureș și absolvise șapte clase de liceu teoretic. Fusese condamnat în 1949 la opt luni de detenție pentru "activitate contrarevoluționară". A fost rearestat la 14 decembrie 1951 pentru "favorizare de spionaj". A fost condamnat la moarte pentru "crimă de înaltă trădare" de către Tribunalul Militar Secția a II-a, prin sentința nr. 345/1952 și executat la 31 octombrie 1953, la Jilava. Informații din fișa matricolă penală din AANP. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 78337, volumul 4, f. 376.

1105. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10635, volumul 8, f. 21.

1106. Serafim Ilisei zis Doru s-a născut la 20 octombrie 1930 în satul Sărata din comuna Porumbacu, județul Sibiu. În 1948 a fost condamnat la opt luni de închisoare pe motive politice, dar nu au fost identificate informații cu privire la locurile de detenție sau data eliberării. A fost condamnat la moarte și executat la 31 octombrie 1953, la Jilava. Idem, Fond Penal, dosarul 78337, volumul 4, f. 375.

1107. Marius Oprea, Șase feluri..., p. 41.

1108. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 78337, volumul 4, f. 375.

1109. Idem, Fond Penal, dosarul 10635, volumul 12, f. 62.

1110. Idem, Fond Penal, dosarul 78337, volumul 4, f. 376.

1111. Gheorghe Gh. Comănici s-a născut la 14 februarie 1924 în comuna Sărata din județul Sibiu, absolvise șapte clase primare și era agricultor în satul natal. A fost arestat la 15 decembrie 1951 și condamnat de către Tribunalul Militar București la 10 ani muncă silnică pentru "favorizare spionaj". A fost închis la Jilava, Gherla, Codlea, Pitești, Dej, Borzești și Aiud. A fost eliberat la data de 11 decembrie 1961, prin expirarea pedepsei. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1112. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10635, volumul 12, f. 64.

1113. Marius Oprea, Șase feluri..., p. 38.

1114. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10635, volumul 12, f. 4.

1115. Ibidem.

1116. Ibidem, volumul 15, f. 37.

1117. Ibidem, volumul 12, f. 10.

1118. Department of State Bulletin, volumul 25, pp. 1056-1057.
1119. Scânteia, nr. 2218, anul XXI, 12 decembrie 1951, p. 2.
1120. Scânteia, nr. 2219, anul XXI, 13 decembrie 1951, p. 1.
1121. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10635, volumul 12, f. 56.
1122. Ibidem, f. 56.
1123. Idem, Fond Penal, dosarul 78337, volumul 4, f. 12.
1124. Marius Oprea, Șase feluri..., p. 41.
1125. Găsesc nedreaptă afirmația lui Marius Oprea potrivit căruia, prin recomandarea imperativă de a reveni la Sibiu, "Mathias Bohn i-a trimis pe cei doi liceeni în brațele morții". În acel moment, Securitatea avea informații certe, capturarea era de neevitat, iar Bohn le-a dat singurul sfat pe care-l consider prudent, rezonabil și realist. Ibidem, p. 41.
1126. La acel moment, șeful Direcției Regionale de Securitate Sibiu era Coloman-Francisc B. Ambruș. Nicolae Ioniță, Șefii unităților centrale și teritoriale de Securitate. 1948-1989, în "Caietele CNSAS", anul VII, nr. 1 (13)/2014, p. 76.
1127. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 78337, volumul 3, ff. 248-249.
1128. Marius Oprea, Șase feluri..., p. 42.
1129. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 78337, volumul 4, f. 71.
1130. Ibidem, f. 70.
1131. Ibidem, f. 195.
1132. Idem, Fond Penal, dosarul 10635, volumul 12, f. 9.
1133. Ibidem, volumul 8, ff. 1-2.
1134. Ibidem, volumul 15, f. 262.
1135. Ibidem, f. 178.
1136. Ibidem, f. 162.
1137. Ibidem, volumul 8, f. 5.
1138. Department of State Bulletin, volumul 25, pp. 1057.
1139. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10635, volumul 13, ff. 54-55.
1140. Ibidem, volumul 8, f. 27.
1141. Ibidem, f. 31 Întreaga sentință este publicată în Mihnea Berindei, Dorin Dobrinu, Armand Goșu (editori), Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, Istoria comunismului din România: documente. Perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1965), Humanitas, București, 2009pp. 358-364.
1142. Marius Oprea, Șase feluri..., p. 49.
1143. Ibidem, pp. 52-53.
1144. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10635, volumul 8, f. 38.
1145. Ibidem, f. 40.
1146. Marius Oprea, Șase feluri..., p. 53.
1147. Probabil este vorba, de fapt, de doctorul Calihman Abram, de pe strada Mircea Vodă, nr. 41, din cartierul evreiesc al Bucureștilor. Ministerul Comunicațiilor, Administrația Poștelor și Telecomunicațiilor, Lista abonaților telefonici. București. 1950, Atelierele Grafice "Dobrogeanu Gherea", București, f.a., p. 28.
1148. Nicolae Maromete (ortografiat uneori și Maromet) s-a născut la 13 mai 1912 în comuna Valea Ungureni din județul Argeș. A absolvit cinci clase elementare, iar apoi a lucrat în diferite posturi de muncitor necalificat, inclusiv ca măturător în cadrul municipalității bucureștene. În 1941 a fost mobilizat și trimis pe frontul de est. După Război, s-a înscris în PCR, și a fost încadrat în MAI. În intervalul 1949-1952 a condus penitenciarul Jilava, remarcându-se prin violență și impunerea unui regim deosebit de dur. Mutat la închisoarea Galați, unde avea să rămână până în 1954, Maromete avea să fie sancționat și trecut în rezervă în 1959. <https://www.fericiticeiprizoniti.net/prizonitori/123-nicolae-moromete/826-biografia-lui-nicolae-moromete>, accesat în data de 21 iulie 2021.
1149. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10635, volumul 8, f. 44.
1150. Ibidem, f. 56.
1151. Ibidem, volumul 3, f. 248v.
1152. Este, așadar, falsă informația din studiul lui Marius Oprea potrivit căreia Serafim Ilisei a fost capturat odată cu Mircea Coman și ucis în bătaie în noaptea de 14/15 decembrie 1951, în arestul Securității. Marius Oprea, Șase feluri..., pp. 41-42. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 78337, volumul 4, f. 375.
1153. Ibidem, ff. 380-381.
1154. Ibidem, f. 140.
1155. Ibidem, f. 386.
1156. Ibidem, f. 385.
1157. Ibidem, volumul 3, f. 76.
1158. Ibidem, f. 248.
1159. Ibidem.
1160. Ibidem, f. 90.
1161. Marius Oprea, Șase feluri..., p. 20.
1162. Constantin Vasilescu, Rezistența armată. O istorie în imagini, Editura Manuscris, Pitești, 2017, pp. 94-121.
1163. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 10635, volumul 11, f. 5.
1164. Idem, Fond Penal, dosarul 78337, volumul 4, f. 378.
1165. Ibidem, f. 274.
1166. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., pp. 78-80.
1167. Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.
1168. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., p. 103.
1169. Ibidem, p. 79.
1170. Dumitru Dobre, Personalități ale exilului..., p. 86.
1171. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., p. 82.
1172. Beldeanu, Oliviu, Memorial anticomunist din închisoare, prefață de Titu Popescu, Editura Jurnalul Literar, f.l., 1999, p. 174.
1173. Traian Udrișki (ortografiat uneori și "Udrișchi" sau "Udritski") s-a născut la 23 februarie 1906 în Focșani. Ofițer de aviație, a fost unul dintre apropiații Regelui Mihai I, fiind chiar pilotul Casei Regale. A părăsit țara în 1948 și a lucrat ca pilot de linie în Orientul Mijlociu. Au ales libertatea..., p. 1068; <http://www.rador.ro/2018/01/09/o-singura-solu%E1%B9%ADie-plecare-pilotul-traian-udriski/>, accesat în data de 14 februarie 2020.

1174. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, ff. 215-216.
1175. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., p. 86.
1176. "Fostul comandor de marină, Alexandru Vasilescu, originar din Galați, a revenit din Franța. După ce și-a rînduit bagajele de mîină, cu emoție nestăpînită în glas, simte nevoia să vorbească, să spuie prin ce a trecut. Îl ascultăm: <<Am plecat... sau mai bine zis am fugit acum 8 ani din țară, trecînd Dunărea înot. Foarte repede am vrut să fac cale îtoarsă, cum se spune la noi... dar... nu s-a mai putut. Imediat am regretat. Nu exista îtoarcere! În Franța, am brevetat două invenții, pe care vreau să le folosesc în țară, vreau să lucrez, să fiu util. Și cred că am să reușesc!>>", Glasul Patriei. Organ al Comitetului Român pentru Repatriere, An I, nr. 30, 1 octombrie 1956, p. 2.
1177. "Și ne-am trezit pur și simplu că s-a întors în țară. Întorcîndu-se în țară, era și supărător din punct de vedere moral, că poate căra cu el o grămadă de... că dacă era strâns cu cheia ajungînd în țară... poate că povestea fel de fel de lucruri care nu erau deja cunoscute de serviciile românești. Așa că trebuie să spun că comandorul Vasilescu - că mie mi-era simpatic - s-a purtat incorect până la sfârșit. El s-a gândit la un singur lucru: "Eu mă întorc în România că m-am plictisit", nu știu ce. Și cineva, alt ofițer român, un an mai târziu, s-a dus în țară, l-a căutat și deci el se întorsese în țară ca să fie mai bine și când colo i se dăduse o odăiță undeva la periferia Bucureștilor... îl găsește, când îl caută, acest domn îl caută ca să vadă ca să vadă în ce situație se află, era într-o căsuță nenorocită, într-o odaie și mânca pește de pe un jurnal. Deci înseamnă că nu i se dăduse o situație la îtoarcerea în țară. Dar într-un sens, după părerea mea, fusese într-un fel trădător că ce te întorci în țară, ca să nu faci nimica?". Interviu cu Neagu Djuvara, realizat în 2016, arhiva autorului. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., pp. 86-88.
1178. Gheorghe Sandu s-a născut la 6 iulie 1906 în comuna Ohaba (?) și a urmat o carieră militară, ajungînd la gradul de locotenent-colonel. A fugit din țară în 1948, trecînd în Iugoslavia și ajungînd, în cele din urmă, în Franța. Au ales libertatea..., pp. 897-898.
1179. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 5757, passim.
1180. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 215.
1181. Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.
1182. Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
1183. Cu toate că unele surse, precum Mircea Dimitriu, precizează că grupul "Fiii Patriei" ar fi fost coordonat (măcar parțial) de M. Opran, după 1952, și practic odată cu constituirea echipei lui Sabin Mare, membrii săi au fost în subordinea SIMRE-ului condus de Neagu Djuvara. <https://www.scribd.com/doc/3206932/O-istorie-a-miscarii-legionare-Mircea-Dimitriu>, p. 65, accesat în data de 21 iulie 2021.
1184. Dacă în timpul comunismului, Sabin Mare a rămas, din motive evidente, într-o nemeritată anonimitate, după 1990 numele său a fost amintit succint în volume de memorialistică (precum cele ale lui Neagu Djuvara, Ion Gavrilă Ogoranu sau Neagu Cosma) sau în lucrări de istorie orală (interviul dat de Aurelia Cosma). După 2010, au apărut și câteva lucrări biografice, cele mai notabile fiind volumele lui Ioan Ciarnău (Vânătoarea de spioni, Editura Fidelis, Simeria, 2013; Căpitanul Mare Sabin, editura Citadela, Satu Mare, 2017, acesta din urma fiind, într-o proporție consistentă, o prelua ad integrum a precedentului titlu) și articolul lui Viorel Câmpean ("100 de ani de la nașterea ofițerului Armatei Regale Române, Sabin F. Mare, fiu al Potăului", în Eroii Neamului, revistă fondată în 1996; Serie Nouă, Anul XII, Nr. 3 (44), 2020, pp. 70-73). Acestea tind să aibă o viziune strict idealizată a biografiei lui Mare și, din lipsă de informații din arhiva CNSAS, prezintă o versiune eronată a ultimelor zile ale liderului echipei "Fiii Patriei".
1185. Aurelia Cosma, sora lui Sabin Mare, afirmă că ar fi fost nouă copii: cinci fete și patru băieți, fără a-l menționa pe cel de-al patrulea băiat. Experiențe carcerale în România comunistă, Cosmin Budeancă (coord.), vol. I, Polirom, Iași, 2007, p. 247. Cu altă ocazie, Aurelia Cosma ar fi afirmat că au fost numai patru copii, informație eronată. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 59.
1186. Aurelia Cosma s-a născut, la 18 septembrie 1924, în comuna Potău din județul Satu Mare. De profesie educatoare, a fost arestată în noaptea de 15/16 august 1953 și condamnată la zece ani muncă silnică. A trecut prin închisorile Uranus, Jilava, Mislea, Arad, Miercurea-Ciuc și Oradea, fiind eliberată la termen, în august 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP. Cosmin Budeancă (coord.), op. cit., pp. 247-271.
1187. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 310459, volumul 1, f. 9.
1188. Ibidem, f. 191.
1189. Într-o notă din 16 august 1953, informatorul "Vulturul" susținea că Sabin Mare nu fusese deblocat, ci plecase de bună-voie din armată, preferînd să câștige mai mult de pe urma cofetăriei socrului său decât din solda de ofițer. Ibidem, f. 182.
1190. Eva Embacher s-a născut, la 13 iunie 1928, în Făgăraș. După ce a absolvit școala primară și primele două clase de liceu în orașul natal, a urmat alte patru clase de liceu la Sibiu. Din cauza apropierii frontului, în 1944 a abandonat studiul și a revenit la familia sa. În 1945, s-a căsătorit cu Sabin Mare, evitînd astfel deportarea în URSS, iar un an mai târziu s-a născut unicul lor copil, Octavian Mare (1946-2006). După fuga din țară a soțului, Eva Embacher a divorțat în 1951, iar ulterior a lucrat pe un cost de contabilă la Întreprinderea de Construcții 504 din Făgăraș. Ibidem, f. 189.
1191. Friedrich Embacher s-a născut la 16 februarie 1890 în Făgăraș. A fost căsătorit cu Augusta Krempes (1 august 1900, Sibiu - 1949, Făgăraș) cu care a avut două fiice: Eva (căsătorită Mare) și Ida (căsătorită Neuman). Ibidem, f. 122.
1192. Unii afirmă că Sabin Mare o luase în căsătorie pe Eva Embacher pentru a o salva de la deportarea în URSS. William Totok, Elena-Irina Macovei, Între mit și bagatelizare. Despre reconsiderarea critică a trecutului, Ion Gavrilă Ogoranu și rezistența armată anticomunistă din România, Polirom, Iași, 2016, p. 77; Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., pp. 82-83.
1193. http://www.memoria.ro/marturii/perioade_istorice/monarhia/amintiri_cindva_interzise_dot_despre_m_dot_s_dot_regele_mihai_dot_2150/, accesat în data de 17 februarie 2020.
1194. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 310459, volumul 1, f. 119.
1195. Dacă informația este adevărată, posibil să fie vorba de Octavian Stoica, născut la 12 august 1920 în Arpașu de Jos, județul Sibiu. Între 1948-1951 a lucrat la Direcția Regională Brașov. Informații din fișa personală din fondul Cadrele Securității al ACNSAS. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 310459, f. 220.
1196. Ibidem, ff. 108-111.
1197. Ibidem, f. 119.
1198. Ibidem, f. 110.
1199. Silviu Victor Socol s-a născut la 18 august 1929 în Berivoi și absolvise opt clase de liceu. Membru al "Grupului Carpatin Făgărașan", a fost rănit și capturat în timpul unei confruntări cu Securitatea. A fost executat în 1951. <http://www.monitorfg.ro/2020/03/17/rezistenta-anticomunista-ofițerul-de-securitate-sucaciui-ioan-l-a-urmarit-pe-luptatorul-victor-metea-din-grupul-gavrila/>, accesat în data de 14 septembrie 2020.

1200. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 310459, volumul 1, ff. 74-75.
1201. Ibidem, f. 112.
1202. Ibidem, f. 51.
1203. Ibidem, f. 117.
1204. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 87.
1205. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 632268, volumul 5, f. 331.
1206. Theodor Rada a fost membru PNL și a murit în 1961.
1207. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 632268, volumul 1, f. 159.
1208. Ibidem, volumul 6, f. 11.
1209. Ludovic Czeller a fost un comunist român de origine maghiară, a cărui activitate politică data încă din 1919-1920. Stabilît în România, a fost arestat de Siguranța în 1933 și în 1940 (când a fost internat la Caracal), dar ulterior a fost pus în libertate și a trecut granița în Ungaria. După 1945, a condus Siguranța, iar ulterior Securitatea de la Oradea, fiind implicat în reprimarea oponenților anticomuniști. S-a sinucis la 3 iunie 1952, în condiții neelucidate.
1210. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 632268, volumul 5, f. 346.
1211. Idem, Fond Informativ, dosarul 310460, f. 147.
1212. Idem, Fond Informativ, dosarul 632268, volumul 6, f. 91.
1213. Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 90.
1214. Toma Elekes s-a născut la 13 februarie 1920 în comuna Satulung (astăzi parte din Săcele) din județul Brașov, fiind de naționalitate maghiară. A absolvit Facultatea de Drept, iar după 1944 a intrat în PMR. Încadrat în 1945 în structurile poliției din Oradea, a fost transferat ulterior la Securitate, lucrând în subordinea lui Czeller. După fuga din țară, a fost închis în lagărul de la Zrenjanin sau Becicherecul Mare, apoi prin Trieste a ajuns în Franța, stabilindu-se la Paris, unde a lucrat pentru Radio Free Europe și se pare că a colaborat cu serviciile secrete occidentale. Decepcionat de lipsa sprijinului statelor vestice pentru Revoluția Maghiară, a murit în urma unui atac de cord în noiembrie 1956. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 7247, passim; Idem, Fond Informativ, dosarul 632248, volumele 1-2, passim.
1215. Constantin Groza s-a născut la 1 (sau 13) iunie 1913 în satul Criștioru de Sus din județul Bihor. Conform fișei matricole penale, a fost condamnat în 1941 la zece ani de închisoare, din care a executat cel puțin doi, în lagărul de la Târgu-Jiu. A fost rearestat la 3 noiembrie 1959 și condamnat la pentru 18 ani muncă silnică pentru "crimă de uneltire". A trecut prin închisorile Oradea și Aiud, fiind eliberat la 30 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
1216. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 632268, volumul 1, f. 47. Ipoteza plănuirii unor acțiuni anticomuniste este întărită de o declarație făcută de I. Rada informatorului "B. Aurel" în iarna lui 1968-1969. Ibidem, volumul 5, ff. 183v-184.
1217. Ibidem, volumul 5, f. 208.
1218. Într-un interviu din 1999, Ilie Rada afirma că evaziunea aeriană a avut loc la 6 iulie. Totuși, majoritatea documentelor o plasează cu o zi înainte, astfel că e posibil ca diferența să fie cauzată de o rememorare inexactă. Arhiva Rador, Interviul cu Ilie Rada, Cota R809. Alte surse avansează 29 iulie 1949 ca dată a evaziunii aeriene. http://www.memoriarezistentei.ro/conducerea-securitatii-oradea/#_ftn5, accesat în data de 20 februarie 2020.
1219. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 632268, volumul 4, f. 167.
1220. Ibidem, volumul 5, f. 208.
1221. Ibidem, volumul 2, f. 187.
1222. Arhiva Rador, Interviul cu Ilie Rada, Cota R809.
1223. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 86.
1224. Octavian Pop s-a născut la 6 februarie 1927, în comuna Pir. A fost condamnat la cinci ani temniță grea pentru "crimă de ostilitate" și încarcerat la Jilava și Pitești. A fost grațiat și eliberat la 10 octombrie 1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.
1225. Traian Golea (editor), op. cit., p. 258.
1226. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., pp. 86-88.
1227. Nu este, așadar, adevărată informația prezentată de Ioan Ciarnău potrivit căreia Octavian Pop ar fi scăpat fără pedeapsă. Ibidem, p. 38.
1228. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 310459, volumul 1, f. 78.
1229. Idem, dosarul 632268, volumul 5, f. 331.
1230. Idem, dosarul 310459, volumul 1, f. 26.
1231. Ibidem, f. 45.
1232. Ibidem, f. 78.
1233. Fără a indica sursa informației, Ioan Ciarnău afirmă că instrucția s-ar fi desfășurat "sub îndrumarea comandantului Mihai Oprea (formă incorectă a numelui fostului șef SIMRE, Mihail Opran - n.m.) și supravegheați de Mircea Mușatescu", ipoteză nesustținută documentar. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 78.
1234. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., p. 88.
1235. Ioan Ciarnău afirmă că inclusiv Mihail Opran ar fi fost implicat personal, în 1953, în pregătirea echipelor de parașutiști din centrele de instrucție din Franța, ipoteză - cel puțin până în prezent - nesustținută documentar ori din alte mărturii. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p.87
1236. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 548700, f. 10.
1237. Traian Golea (editor), op. cit., p. 259.
1238. Formată din Mircea Popovici și Alexandru "Ică" Tănase. Ambii au fost capturați în 1953, condamnați la moarte și executați la Jilava.
1239. De aici și numele cu care este desemnat, în unele surse istoriografice, grupul "Fiii Patriei". Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 78.
1240. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 632268, volumul 5, f. 331.
1241. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 80.
1242. Traian Golea (editor), op. cit., p. 259.
1243. http://www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/ioanitoiu/dictionar_r/r/dictionarr_3.htm, accesat în data de 1 iulie 2020.
1244. Aurelia Cosma, sora lui Sabin Mare, susținea că Securitatea ar fi avut cunoștință de prezența grupului în țară și ar fi efectuat razii în Apa încă din iulie 1953, însă mărturia sa nu este confirmată de documente Securității. Cosmin Budeancă (coord.), op. cit., p. 249. Aceeași idee este susținută și de Neagu Djuvara în memoriile sale, unde afirmă că, în urma discuțiilor purtate cu I. Rada, era de părere că misiunea fusese deconspirată încă din noaptea în care cei trei au fost parașutați. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., p. 89.

1245. Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.

1246. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 632268, volumul 5, f. 333.

1247. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p.119

1248. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 632268, volumul 5, f. 331.

1249. Iosif Bonta s-a născut la 20 august 1908 în Apa. A fost arestat la 15 august 1953 și condamnat la 25 de ani muncă silnică pentru "crimă de trădare de patrie" ("a găzduit un parașutist spion american"). A fost închis la Jilava, Dej, Pitești și Gherla, fiind elibera la 30 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1250. Gheorghe Bonta s-a născut la 2 mai 1903 în comuna Apa, județul Satu Mare. A fost arestat la 17 august 1953 și condamnat la 20 de ani muncă silnică pentru "crimă de înaltă trădare". A fost închis la Jilava, Pitești, Aiud, Caransebeș, Gherla, Oradea și Dej, fiind grațiat și eliberat la 16 aprilie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1251. În realitate, lucrurile nu au stat atât de grav, dimpotrivă: Gratien Yatsevich, coordonatorul acțiunilor CIA în Balcani, afirma că România era devansată numai de Albania în topul resurselor investite în aceste proiecte anticomuniste, semn că și resursele umane implicate erau consistente. Dennis Deletant, "Romania, 1945-89: Resistance, Protest and Dissent", în Kevin McDermott, Matthew Stibbe, Revolution and Resistance in Eastern Europe: Challenges to Communist Rule, Berg, Oxford-New York, 2006, p. 84.

1252. Cosmin Budeancă (coord.), op. cit., p. 249.

1253. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 114.

1254. Bidileanu avea să fie recrutat ulterior, devenind sursa "Cionca".

1255. A patra ediție a Festivalului Mondial al Tineretului și Studenților a avut loc între 2-14 august 1953, la București.

1256. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 632268, volumul 1, f. 102.

1257. Ibidem, f. 215.

1258. Ibidem, volumul 5, f. 334.

1259. Ibidem, f. 334.

1260. Vasile Iuhasz s-a născut la 28 august 1896 în comuna Săuca din județul Satu Mare. A fost arestat în noaptea de 13/14 august 1953 și condamnat la 25 de ani muncă silnică pentru "crimă de trădare". A trecut prin Jilava, Pitești, Caransebeș, Aiud și Gherla, fiind eliberat la 15 aprilie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1261. Floarea Huluban (căs. Iuhasz) s-a născut, la 5 aprilie 1903, în comuna Vezendiu din județul Satu Mare și a absolvit trei clase primare. A fost arestată în noaptea de 13/14 august 1953 și condamnată la 15 ani muncă silnică pentru "favorizare la crima de trădare". A fost închisă la Jilava, Mislea și Miercurea Ciuc, fiind eliberată la 16 ianuarie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1262. Ioan Iuhasz s-a născut la 17 noiembrie 1933 în comuna Pir din județul Satu Mare. Elev în ultimul la liceul "Vasile Lucaciu" din Carei, a fost arestat la 13 august 1953, judecat și condamnat la moarte pentru "complicitate la crimă de trădare de patrie". A fost executat la 31 octombrie 1953, în Valea Piersicilor de la Jilava, cu câteva zile înainte să împlinească douăzeci de ani. Informații din fișa matricolă penală din AANP. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 48.

1263. Maria Iuhasz s-a născut la 13 august 1935 în Pir și a absolvit șapte clase primare. A fost arestată în noaptea de 13/14 august 1953 și condamnată la 1 an închisoare corecțională omisiune de denunț. A trecut prin penitenciarele Jilava și Mislea, fiind eliberată la 13 august 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1264. Emilia Iuhasz s-a născut la 11 februarie 1938. Nu a fost identificată o fișă matricolă penală pe numele său.

1265. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 123. Imagini cu și din grotă aveau să fie publicate în presa locală, în 1953, odată cu anunțul descoperirii grupului de spioni.

1266. Grigore Cioloboc s-a născut la 23 ianuarie 1923 la Râșca (?), județul Cluj. Avocat la Tribunalul Făgăraș, a fost arestat la 1 noiembrie 1954 și condamnat la 20 muncă silnică pentru "crimă de trădare". A trecut prin închisorile Jilava, Pitești, Codlea, Sibiu, Dej și Gherla, fiind eliberat la 30 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1267. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 632268, volumul 1, ff. 248-249.

1268. Cornelia Pop (căs. Silimon) s-a născut la 6 aprilie 1923 în comuna Pir din județul Satu Mare. A absolvit patru clase elementare, angajându-se ulterior ca muncitoare. A fost arestată la 24 septembrie 1953 și condamnată la 6 ani închisoare corecțională pentru că "a vorbit cu fratele ei care era spion". A fost închisă la Timișoara, Jilava, Mislea și Văcărești, fiind eliberată la 15 decembrie 1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1269. Vasile Silimon s-a născut la 31 decembrie 1921 în Craidorolț, județul Satu Mare, și era de profesie mecanic. A fost arestat la 31 octombrie 1953, închis la Timișoara și eliberat la 25 ianuarie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

1270. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 632268, volumul 2, f. 491.

1271. Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.

1272. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., p. 88.

1273. Ioan Cosma avea să fie inclus în procesul din 1953, condamnat la moarte și executat la Jilava.

1274. Cosmin Budeancă (coord.), op. cit., p. 250.

1275. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 632268, volumul 5, f. 331.

1276. <http://old.rii.ro/arh-art.shtml?lang=2&sec=40&art=22820>, accesat în data de 21 februarie 2020.

1277. În volumul "Vânătoarea de spioni" al lui Ioan Ciarnău, Emilia Iuhasz, mezina familiei, afirmă că "la noi acasă au fost cazați mai multe zile 3 spioni, însă la un moment dat, doar cu câteva zile înainte de arestare, numărul acestora a crescut la 6. Ziua stăteau în două grupe, astfel: 3 în podul casei și 3 în beci, unde aveau amenajată o ascunzătoare destul de încăpătoare, în spatele zidului pivniței noastre". Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 51. Informația este aproape sigur falsă, deoarece nicio declarație și niciun document nu atestă existența altor persoane aflate în secret la locuința familiei Iuhasz, în afară de cei trei membri ai echipei "Fiii patriei".

1278. Neagu Cosma, op. cit., pp. 180-185.

1279. Într-un interviu acordat în 2002, Neagu Cosma modifică versiunea poveștii prezentată în volumul de memorii și afirmă că însăși fosta călugăriță ar fi fost informatoarea Securității (colaborarea cu serviciile secrete românești ar fi datat încă de pe vremea SSI-ului) și ea ar fi decis denunțarea lui Gavrilă Pop, apelând la bărbatul de la Cooperația din sat numai pentru sprijin efectiv, nu pentru îndrumare. Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Cosma, Cota C1492.

1280. Vasile Stern (uneori Vasile Ladislau Stern) s-a născut la 4 august 1914 în Diosig, județul Bihor. A fost încadrat în Securitate în 1948, iar un an mai târziu era sublocotenent în cadrul Biroului Raional Carei din cadrul

Direcției Oradea Mare. La momentul acțiunii de la Pir avea gradul de locotenent-major în cadrul Direcției Regionale Cluj. A fost trecut în rezervă la 30 septembrie 1954. Informații din fișa personală din fondul Cadrele Securității al ACNSAS.

1281. http://www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/ioanitoiu/dictionar_r/r/dictionar_3.htm, accesat în data de 20 februarie 2020.

1282. În volumul "Vânătoarea de spioni", Ioan Ciarnău afirmă că Securitatea ar fi descins în Pir încă din dimineața zilei de 13 august 1953, aproximativ în același timp cu plecarea lui Pop de la locuința familiei Iuhasz, informație bazată de o mărturie locală. Ipoteza nu este confirmată documentar și, în plus, nici nu ar fi fost logic ca Securitatea să fi așteptat atâtea ore ca să treacă la capturarea celorlalți parașutiști, acțiune despre care deja se vorbea în comunitate. De altfel, nu este singura informație eronată din volumul respectiv. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 38.

1283. <http://www.rador.ro/2016/03/14/din-dosarele-securitatii-grupul-fiii-patriei/>, accesat în data de 20 februarie 2020.

1284. <http://old.rii.ro/arh-art.shtml?lang=2&sec=40&art=22820>, accesat în data de 20 februarie 2020.

1285. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 632268, volum 1, ff. 31-32.

1286. Ibidem, f. 188.

1287. Idem, dosarul 310459, volumul 1, ff. 139-140.

1288. Ibidem, ff. 265-266.

1289. Ludovic Weisz (ortografiat și Weiss) s-a născut la 12 februarie 1912 în comuna Supuru de Jos din județul Satu Mare. A fost încadrat în Securitate încă de la înființarea instituției, fiind repartizat la Serviciul Județean Satu Mare din cadrul Direcției Raionale Oradea/Bihor. Transferat succesiv la Teleorman și București, s-a stabilit la Cluj, unde a fost înaintat la gradul de maior și numit șef serviciu. A fost trecut în rezervă la 1 martie 1960 cu gradul de locotenent-colonel. Informații din fișa personală din fondul Cadrele Securității al ACNSAS.

1290. Cosmin Budeancă (coord.), op. cit., p. 251.

1291. Conform fișei matricole penale, arestarea lui Ioan Cosma a avut loc a doua zi, chiar dacă Aurelia Cosma afirma într-o discuție cu Ioan Ciarnău că reținerea s-ar fi petrecut după câteva zile. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 61.

1292. <http://www.rador.ro/2016/03/14/din-dosarele-securitatii-grupul-fiii-patriei/>, accesat în data de 20 februarie 2020.

1293. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 632268, volumul 1, f. 279.

1294. Ibidem, f. 278.

1295. Ibidem, f. 171.

1296. Ibidem, volumul 2, f. 168.

1297. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., p. 88.

1298. <http://old.rii.ro/arh-art.shtml?lang=2&sec=40&art=22820>, accesat în data de 21 februarie 2020.

1299. Apariția lui Rada în Răbăgani pare să fie confirmată și de următorii săi, prin vocea lui Neagu Cosma: "I-am luat urma lui Rada, după vreo 8 zile a apărut la un văr de-al lui, undeva pe la moți pe acolo, într-o seară și a cerut găzduire, obosit, hăituit. Bineînțeles că vărul nu știa, un țăran amărât ... nici nu știa, săracul, să vorbească, parcă îl aud și acuma, nici nu puteam să-l înțeleg ce spune și-a fost găzduit în noaptea aia, a luat o haină de la văr și nu știu ce a mai luat, avea în picioare pantofi, avea ghete." Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Cosma, Cota C1492.

1300. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 632268, volumul 1, f. 216.

1301. Ibidem, f. 179.

1302. Adalbert "Bela" Lacziko s-a născut la 22 septembrie 1926 în Ginta. S-a căsătorit în 1952 cu Ana Rada.

Ibidem, f. 218.

1303. Ibidem, volumul 4, f. 203.

1304. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., pp. 89-90.

1305. <http://old.rii.ro/arh-art.shtml?lang=2&sec=40&art=22820>, accesat în data de 21 februarie 2020.

1306. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., p. 88.

1307. Chiar și în puținele lucrări istoriografice dedicate activității grupului "Fiii Patriei", asupra lui Ilie Rada planează, în mod incorect, aceeași suspiciune de a fi fost trădătorul care a dus la moartea colegilor săi de echipă. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., pp. 90-91.

1308. Cosmin Budeancă (coord.), op. cit., pp. 250-251.

1309. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 114.

1310. Ibidem, p. 142.

1311. Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809

1312. Ibidem.

1313. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 310460, f. 9v.

1314. Ibidem, f. 12.

1315. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 53.

1316. Ileana Bonta s-a născut la 8 august 1914 în Apa, județul Satu Mare. A fost arestată la 15 august 1953 și condamnată la 15 ani muncă silnică pentru "crimă de trădare de patrie". A fost închisă la Jilava, Mislea, Miercurea Ciuc, Arad și Văcărești, fiind grațiată și eliberată la 19 septembrie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

1317. Nu a fost identificată fișa sa matricolă penală din AANP. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 60.

1318. Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

1319. Oliviu Beldeanu s-a născut la 16 februarie 1924 în Dej, județul Cluj. Student cu simpatii național-țărăniște, a intrat în atenția Siguranței în contextul alegerilor din 1946 și, fiind în pericol de a fi arestat, s-a retras în munți, a trăit în clandestinitate și apoi a fugit din țară, alegând calea exilului. În februarie 1955 a condus grupul care a atacat legația RPR din Berna, motiv pentru care a fost arestat și condamnat de autoritățile elvețiene. În 1958, a fost răpit de Securitate din Berlinul de Est, adus la București, interogată, torturat, condamnat la moarte și executat la 18 februarie 1960 la Jilava. Oliviu Beldeanu, op. cit., passim. Stejărel Olaru, Cei cinci care..., passim. Informații din fișa matricolă penală a AANP.

1320. Ioan Chirilă s-a născut la 27 decembrie 1931 în satul Crănășeni din județul Vaslui, în familia unui preot ortodox. Între 1949-1950 a făcut parte din organizația anticomunistă "Cruciada Albă", iar după deconspirare a fugit în Iugoslavia, ulterior ajungând în occident. A făcut parte din grupul lui Oliviu Beldeanu care a atacat Legația română de la Berna. Ulterior, s-a stabilit la München, unde a murit la 21 ianuarie 2012.

<https://curentul.net/2012/02/02/a-decedat-ioan-chirila-luptator-anticomunist-pentru-libertate/>, accesat în data de 22 iulie 2021.

1321. Dumitru Ochiu s-a născut la 6 iunie 1929 în comuna Deleni din județul Iași. A făcut parte din diferite

organizații anticomuniste din zona Iașilor, iar în 1950 a fugit din țară împreună cu Ioan Chirilă, trecând granița în Iugoslavia. A făcut parte din grupul lui Oliviu Beldeanu care a atacat Legația română de la Berna. Ulterior, s-a stabilit în Spania. Au ales libertatea..., p. 741.

1322. Oliviu Beldeanu, op. cit. p. 180.

1323. Stejărel Olaru, Cei cinci care..., passim.

1324. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 818231, volumul 1, f. 106.

1325. Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

1326. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 818231, volumul 3, f. 167.

1327. O parte dintre fragmente au fost publicate în Lucian Vasile, "Viața de agent secret în exil. Biografia lui Mircea Pătru", în Arhivele Totalitarismului, INST, nr. 3-4/2020, pp. 36-52.

1328. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 818231, volumul 3, f. 169; Ibidem, volumul 1, f. 102.

1329. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., p. 91.

1330. Interviu cu Neagu Djuvara, realizat în 2016, arhiva autorului.

1331. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 818231, volumul 3, f. 26v.

1332. Maria Brăescu s-a născut la 20 iunie 1902 în Târgoviște. A fugit din țară în 1948, stabilindu-se la Paris, unde s-a implicat în conducerea CAROMAN-ului. Au ales libertatea..., p. 128.

1333. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 818231, volumul 2, f. 14.

1334. Ambrosie Neder s-a născut în 1876 și a fost preot ortodox al unei parohii românești din New-York. A decedat în 1969. Gerald J. Bobango, Episcopia Ortodoxă Română din America: prima jumătate de secol, 1929-1979, traducere de pr. Ionuț Tudor Maerean, The Romanian Orthodox Episcopate of America, Grass Lake, Michigan, 2014, p. 79.

1335. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., p. 91.

1336. A.C.N.S.A.S., Fond SIE, dosarul 182, f. 21.

1337. A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosarul 597446, volumul 1. f. 221.

1338. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., p. 92.

1339. Interviu cu Neagu Djuvara, realizat în 2016, arhiva autorului.

1340. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 10537, f. 9.

1341. Arhiva RADOR, Interviu cu Neagu Djuvara, cota C984.

1342. Stejărel Olaru, Cei cinci care..., pp. 33.

1343. Ibidem, pp. 32-33.

1344. Pe lângă informațiile din dosarele din ACNSAS, au fost utilizate și date din capitolul "Lupta invizibilă pe Dunărea Albastră" al volumului de memorii scris de Neagu Cosma. Cu toate că acesta îl indică pe Titu Constantinescu drept agentul occidental împotriva căruia s-a dus acțiunea de dezinformare, în realitate este vorba de Gelu Belu, nefiind clar dacă este vorba de o confuzie neintenționată a memorialistului ori de o dezinformare voită. Neagu Cosma, Amintiri din pribegie..., pp. 111-120; ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumele 1-14, passim.

1345. Ibidem, volumul 1, f. 125.

1346. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., p. 94.

1347. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 3, passim.

1348. Ibidem, volumul 4, ff. 14-15.

1349. Probabil Anton Klein, născut la 19 februarie 1913 în comuna Berzasca, județul Caraș-Severin, de profesie tâmplar. Ar fi făcut parte din Mișcarea Legionară, participând la rebeliunea din ianuarie 1941, iar trei ani mai târziu a fugit din țară pe un vas austriac unde era marinar. Au ales libertatea..., p. 542.

1350. Neagu Cosma, op. cit., p. 113.

1351. Crisan Wandelin (ortografiat uneori și Vandelin) s-a născut la 14 septembrie 1918 în comuna Vinga din județul Timiș și era de profesie măcelar. În 1941 a fugit din țară, stabilindu-se la Viena. Au ales libertatea..., pp. 238-239.

1352. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, f. 59.

1353. Ibidem, f. 59.

1354. A se vedea subcapitolul "Trădătorul fără arginți. Bebi Toma"

1355. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, f. 63.

1356. Ibidem, f. 60.

1357. Petre Angelescu s-a născut la 22/23 februarie 1926 în Ploiești, județul Prahova, și era de profesie navigator. Și-a început cariera în 1947, iar la 17 ianuarie 1951, ajuns la Viena, a părăsit vasul, refuzând să se mai întoarcă în țară. Ibidem, f.63; Au ales libertatea..., pp. 27-28.

1358. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, f. 62.

1359. Tudor Manofu s-a născut la 26 iulie 1908 în comuna Ostrovul Mare din județul Mehedinți și era de profesie "cârmaci de navigație". A fost arestat la 21 ianuarie 1953 și internat administrativ pentru 60 de luni pentru "suspiciuni de spionaj". A fost închis la Galați, unde a murit la 9 noiembrie 1953. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1360. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 5, f. 15.

1361. Maria Manofu s-a născut la 8 august 1910 în comuna Ostrovul Mare din județul Mehedinți și era casnică. A fost arestată la 9 aprilie 1953 și internată administrativ pentru 24 de luni pentru "suspiciuni de spionaj". A fost închisă la Văcărești și Mislea, data eliberării fiind incertă. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

1362. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, f. 62.

1363. Petre Anca s-a născut la 24 iunie 1917 în Sănandrei, județul Bihor, și era de profesie preot greco-catolic. A aderat la Mișcarea Legionară, devenind în 1935 șef al Frățiilor de Cruce din liceul său. În 1937, ar fi făcut parte dintr-un grup care urmărea să-l atace pe Virgil Madgearu, tentativa fiind însă descoperită de Siguranță, motiv pentru care a fost arestat. Evenimentele din ianuarie 1941 l-au găsit la Beiuș, Petre Anca fiind implicat activ în acțiunile legionare din oraș. A fost arestat, însă în urma procesului a fost achitat. Cu toate acestea, a fost rearestat în decembrie 1942 și internat în lagărul de la Târgu-Jiu până în martie 1943. Ibidem, vol. 5, f. 33.

1364. Ibidem, f. 31.

1365. Ilarie Perianu s-a născut la 26 aprilie 1902 în Vânu Mare, județul Mehedinți, și era navigator pe remorcherul "Gheorghe Doja". Ibidem, volumul 1, f. 95.

1366. Ibidem, f. 98.

1367. Victor Colbazi s-a născut la 25 iunie 1900 la Viena. A absolvit Academia Comercială din Viena și a obținut un doctorat în economie la Berlin. S-a stabilit la Viena unde a fost reprezentatul mai mult firme care se ocupau cu navigația pe Dunăre. La începutul anilor '50, era unul dintre colaboratorii lui Gelu Belu și avea legături directe cu Mihail Opran. Ibidem, ff. 61, 242; Ibidem, volumul 5, f. 88.

1368. Nicolae Ghipa era căpitanul vasului "Lvov" și ar fi adus în țară bani și scrisori din partea lui Belu. Ibidem,

volumul 1, f. 217.

1369. Petre Smeu s-a născut la 27 septembrie 1904 în Giurgiu și era de profesie cârmaci de nave. A fost recrutat prin intermediul Olgăi Pirscher. Ibidem, f. 64; Ibidem, volumul 11, f. 19.

1370. Gheorghe Motiu (uneori ortografiat Moțoiu) era marinar pe un tanc petrolier. Ibidem, volumul 1, f. 65.

1371. Traian Antonescu a fost căpitan de vas. Ibidem, ff. 65, 217.

1372. Ștefan Popescu, zis Calcan, era cârmaci pe ambarcațiuni de mici dimensiuni. Ibidem, ff.65, 218.

1373. Cristea Ghighileanu era căpitanul vasului București. Ibidem, f. 65.

1374. Alexandru Crivineanu era cârmaci pe un tanc petrolier. Ibidem, ff. 66, 218. A fost abordat de către Crișan Wandelin, însă recrutarea s-a făcut de doi bărbați care s-au prezentat drept "Ionescu" și "Stoicovici", primind numele conspirativ "București". Ibidem, volumul 7, ff. 4-5.

1375. Gheorghe Tuguran era cârmaci de navă. A semnalat că încerca să vândă documente de identitate românești. Ibidem, volumul 1, f. 66.

1376. Ioan Perianu era marinar și a fost semnalat că furniza documente de identitate lui Crișan Wandelin. Ibidem, f. 67.

1377. Vucomir Stanoev s-a născut la 10 martie 1899 în comuna Socol, județul Caraș-Severin, și era marinar. Ibidem, f. 68.

1378. Nicu Severineanu s-a născut la 1 octombrie 1898 în comuna Schela Cladovei, județul Mehedinți, și era marinar. Ibidem.

1379. Ioan Ghipa s-a născut la 24 noiembrie 1890 în Turnu-Severin și era de profesie marinar. Ibidem.

1380. Marin Vetrineanu era cârmaci pe un tanc petrolier. Ibidem.

1381. Constantin Caraiman era marinar pe tancul Navrom 8123. Ibidem, f. 217.

1382. Victor Ghionea s-a născut la 8 martie 1905 în Turnu-Severin, iar între 1951-1953 a fost responsabil la Viena cu reparațiile curente ale ambarcațiunilor NAVROM. Ibidem, f. 64.

1383. Nicolae Wünci era reprezentantul SRT la Viena. Ibidem, f. 68.

1384. Ibidem, f. 77.

1385. Nicolae Milivoi zis Puiu s-a născut la 25 decembrie 1919 în Orșova, județul Mehedinți, și era funcționar în Brăila. A fost arestat la 24 aprilie 1954 pentru "crimă de înaltă trădare" și închis la Jilava. Nu au fost identificate date referitoare la condamnare sau eliberare. Informații din fișa matricolă penală a AANP.

1386. Paul Nae Senchea s-a născut la 30 noiembrie 1912 în Turnu-Severin și era funcționar în Tulcea. A fost arestat la 20 mai 1954 pentru "crimă de înaltă trădare" și închis la Jilava. Nu au fost identificate date referitoare la condamnare sau eliberare. Informații din fișa matricolă penală a AANP.

1387. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, ff. 71-74.

1388. Ibidem, f. 253.

1389. Idem, Fond SIE, dosarul 677, f. 3.

1390. Neagu Cosma, op. cit., p. 120.

1391. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, f. 80.

1392. Ibidem, f. 81.

1393. Ibidem, volumul 5, f. 88.

1394. Ibidem, volumul 7, f. 60.

1395. Ibidem, volumul 5, f. 31.

1396. Ibidem, volumul 1, f. 229.

1397. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., pp. 92-93.

1398. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 7, f. 46.

1399. Ibidem, volumul 5, f. 413.

1400. Cu toate că documentele îl amintesc drept agentul "Viorel", Neagu Cosma îl menționează drept "Costel". Neagu Cosma, op. cit., pp. 111-120; ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 1, passim, Ion Rațiu, Jurnal..., volumul 2, p. 298;

1401. Pentru Florea Ardeleanu, unul dintre beneficiile colaborării a fost faptul că familiei surorii sale, care fusese dislocată din Banat în satul Nou Fetești din regiunea Constanța, i s-a permis în toamna lui 1954 reîntoarcerea în locuința din Jimbolia. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 5, f. 38.

1402. Neagu Cosma, op. cit., pp. 118-119.

1403. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 7, f. 64.

1404. Ibidem, volumul 1, f. 56.

1405. Ibidem, volumul 5, f. 185.

1406. Ibidem, f. 187.

1407. Ibidem, f. 417.

1408. Ibidem, f. 416.

1409. Neagu Cosma, op. cit., p. 115.

1410. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 5, f. 417.

1411. Ibidem, volumul 4, f. 93.

1412. Ibidem, f. 93.

1413. Ibidem, volumul 1, f. 222.

1414. Ibidem, volumul 4, f. 94.

1415. Ibidem, volumul 5, f. 125.

1416. Ibidem, f. 31.

1417. Ibidem, volumul 4, f. 44.

1418. Interesant este că textul inițial care urma să fie trimis lui Belu a fost rescris deoarece Holingher a considerat că nu este suficient de "preoțesc". Ibidem, f. 81.

1419. Ibidem, f. 85.

1420. Ibidem, volumul 5, f. 420.

1421. Ibidem, volumul 4, f. 67.

1422. Marin Dobre s-a născut la 25 februarie 1910 în satul Crețești (comuna Vidra) din Ilfov și a absolvit cursurile Politehnicii din București. A fost arestat la 7 septembrie 1949 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională pentru "uneltire". A trecut prin închisorile Cluj, Poarta Albă și Galeșu, fiind eliberat la 12 ianuarie 1953, prin expirarea pedepsei. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

1423. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 5, f. 418.

1424. Ibidem, volumul 3, f. 88.

1425. Ibidem, f. 100.

1426. Ibidem, f. 102.

1427. Ibidem, f. 130.

1428. Ibidem, ff. 82-84.
1429. Ibidem, f. 69.
1430. Neagu Cosma, p. 120.
1431. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 9, f. 316.
1432. Ibidem, f. 315.
1433. Ibidem, volumul 3, f. 22.
1434. Ibidem.
1435. Ibidem, f. 67.
1436. Ibidem, volumul 4, ff. 9-11.
1437. Ibidem, volumul 3, f. 22.
1438. Ibidem, f. 23.
1439. Ibidem, volumul 12, f. 15.
1440. Nicolae Băcăințanu s-a născut în 1918 la Orăștie, iar în 1936 a emigrat în SUA, devenind cetățean american și absolvind o facultate de inginerie din Ohio . A lucrat pentru Shell Oil, însă în primii ani postbelici a intrat în structurile CIA, iar în 1956 a devenit șef al spionajului pentru Europa, fiind transferat la Paris. S-a pensionat în 1973 și a murit douăzeci de ani mai târziu. Ibidem, f.15.
<https://www.legacy.com/us/obituaries/chicagotribune/name/constance-bacaintan-obituary?pid=172558116>, accesat în data de 2 februarie 2021.
1441. Dennis Deletant, "Researching MI6 in Romania, 1940-1949", în The Slavonic and East European Review (SEER), Modern Humanities Research Association & University College London (School of Slavonic and East European Studies), vol. 89, nr. 4, octombrie 2011, pp. 662-663.
1442. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 545617, volumul 1, f. 33.
1443. Dennis Deletant, Researching..., p. 667.
1444. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 545617, volumul 1, f. 429.
1445. George Fundukas s-a născut la 19 iulie 1919 în Atena. Absolvent de liceu, lucra în București ca funcționar comercial și reprezentant al unor firme străine. A fost arestat la 4 iulie 1950 și condamnat la trei ani temniță grea. A trecut prin închisorile Jilava și Văcărești, fiind eliberat în iulie 1953, după expirarea pedepsei. Ulterior, a emigrat din România. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
1446. Herman Müller s-a născut la 30 decembrie 1884 în Langenburg, Germania și era angajat ca funcționar comercial. A fost arestat la 20 august 1949 (?), însă nu există informații referitoare la condamnare. A trecut, cel puțin, prin închisorile Jilava și Văcărești, fiind eliberat la 21 septembrie 1951 (?). Informații din fișa matricolă penală din AANP.
1447. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 545617, volumul 1, ff. 429-430.
1448. Informație din fișa matricolă penală din AANP.
1449. Securitatea bănuia că încă din 1952, însă ipoteza este puțin probabilă. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 8242, volumul 1, f. 31.
1450. Idem, Fond Informativ, dosarul 597446, volumul 1, f. 169.
1451. Idem, Fond Penal, dosarul 8242, volumul 1, f. 32.
1452. Idem, Fond Informativ, dosarul 545617, volumul 1, f. 33.
1453. Ibidem, f. 429.
1454. Ibidem, f. 34.
1455. Clădirea se afla pe locul aproximativ al fântâniei de la Universitate, mascând Palatul Facultății de Arhitectură. La parterul său se afla bodega pe care, în 1946-1947, obișnuia să o frecventeze Mihail Opran și ceilalți ofițeri din grupul său de prieteni. Imobilul s-a prăbușit la cutremurul din 4 martie 1977.
1456. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 597446, volumul 1, ff. 187-188.
1457. Constantin Hagea s-a născut la 29 ianuarie 1905 în comuna Măgina din județul Alba. A fost ziarist, director al publicației "Ardealul", politician național-tărănist și unul dintre apropiații lui Iuliu Maniu. A fost arestat la 8 mai 1954 și condamnat la 25 de ani muncă silnică. A fost trecut prin închisorile Văcărești, Jilava, Oradea, Aiud și Râmnicu-Sărat, unde a murit la 2 decembrie 1960. Informații din fișa matricolă penală din AANP; Marius Oprea, Rola 800. Constantin Hagea, omul care a umilit Securitatea, Corint Books, București, 2018, passim.
1458. Gabriel Țepelea s-a născut la 6 februarie 1916 în comuna Borod din județul Bihor. A absolvit Facultatea de Litere și Filosofie din Cluj-Napoca și a obținut titlul de doctor al Universității București, fiind ulterior profesor de liceu. După 1944, a condus organizația de tineret al PNT și a candidat la alegerile din 1946. A fost arestat la 15 august 1949 și condamnat la șase ani de închisoare pentru "uneltire". A trecut prin închisorile Jilava, Poarta Albă, Valea Neagră, Aiud și Oradea. A fost eliberat la 13 august 1955, în urma expirării pedepsei. După 1962, a fost profesor universitar de franceză și limbă română la Timișoara și Pitești. După 1990, a făcut parte din conducerea PNȚCD, fiind vicepreședinte al formațiunii politice până în 2000. A murit la 12 aprilie 2012. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
1459. Vasile Netea s-a născut la 2 februarie 1913 în comuna Deda din județul Mureș. A absolvit Facultatea de Litere a Universității București și s-a înscris în PNL. A fost arestat la 11 iulie 1952 și internat administrativ pentru 60 de luni. A fost închis la Centrul de Triere București, Bragadiru, Galați și Lugoj, fiind eliberat la 7 iulie 1954. A fost rearestat la 23 decembrie 1954 și condamnat la pentru "crimă contra umanității" ("1941 fiind concentrat de M.S.T.M. a trimis pe teritoriul URSS a (ilizibil) propagandă fascistă în rândul armatei"). A fost închis la Jilava. A fost eliberat la 21 octombrie 1956, fiind amnistiat. A fost rearestat la 29 iunie 1959 și condamnat la opt ani închisoare corecțională pentru "uneltire". A fost închis la Jilava și Botoșani, fiind eliberat la 19 septembrie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.
1460. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 8242, volumul 1, f. 33.
1461. Idem, Fond Informativ, dosarul 545617, volumul 1, f. 40.
1462. Ibidem, volumul 2, f. 201.
1463. Ibidem, f. 180.
1464. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
1465. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
1466. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 813, ff. 19-20.
1467. Ibidem, ff. 51-53.
1468. Idem, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 3, f. 109.
1469. Idem, Fond SIE, dosarul 813, ff. 80-81.
1470. Ibidem, f. 82
1471. Fiul unui doctor din Banat, Livu Vănatu a absolvit Dreptul și a devenit unul dintre tinerii secretari ai lui Iuliu Maniu, fiind coleg de generație cu Corneliu Coposu (pe a cărui familie o va ajuta cu medicamente în anii comunismului). A fugit din țară în 1947 și s-a refugiat în America, iar după o aventură în Congo, s-a stabilit în

Elveția. Dan Brudariu, Ce a fost nu mai este. Secretele istoriei noastre dezvăluite de un martor ocular, Coresi Publishing House, f.l., 2018, pp. 47-48.

1472. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 813, f. 87.

1473. Ibidem, f. 91.

1474. Ibidem, f. 92.

1475. Ibidem, f. 93.

1476. Ibidem, f. 97.

1477. Ibidem, f. 118.

1478. Idem, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 31v.

1479. Idem, Fond SIE, dosarul 813, f. 117.

1480. Idem, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 1.

1481. Ibidem, volumul 3, f. 57.

1482. Ibidem, volumul 1, f. 253.

1483. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., p. 80.

1484. Interviu cu Neagu Djuvara, realizat în 2016, arhiva autorului.

1485. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 253.

1486. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 69.

1487. Idem, Fond Rețea, dosarul 303378, f. 127.

1488. Idem, Fond SIE, dosarul 677, f. 95.

1489. Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

1490. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., p. 101.

1491. Stejărel Olaru, Agentul nostru..., p. 20.

1492. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., p. 102.

1493. Ibidem, p. 103.

1494. Ibidem.

1495. Ion Rațiu, Jurnal..., volumul 2, p. 295.

1496. Neagu Cosma, op. cit., p. 146.

1497. Ibidem, p. 142.

1498. Ibidem, p. 148.

1499. Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.

1500. <http://www.miscarea.net/1-mija-coleg-cu-golea.htm>, accesat în data de 25 februarie 2020.

1501. Traian Golea (editor), op. cit., p.8

1502. Ibidem, pp. 67-68. Evenimentul este relatat și de Aurel Popa, cel cu Ion Golea ar fi trebuit să se întâlnească:

Golea era un tip foarte îndrăzneț, voia să scoată batista din buzunar. Și ăla cu pistolul: "Nu te mișca!"... Atunci se forma poliția asta comunistă și aveau tot felul de elemente care se ofereau să intre în Miliție, tineri. .. Țsta l-a amenințat cu pistolul. "Păi, ce să fac, domnule?" "Hai să mergem la Politie, domnule, să ne lămurim!" Dar ăla bate în ușă și cheamă pe (...) nemțoaică (proprietara apartamentului - n.m.), care spune: "Du-te la Politie, că am arestat un om!" Nemțoaica, fie că nu a înțeles, fie că s-a dus în pat și s-a așezat cu fața în jos, plângea acolo... "Vezi, dom'le, ce-ai făcut, se sperie femeia... Hai să ieșim, să ne lămurim..." Ca să ieși din casă, din apartamentul meu, se ieșea așa, două trepte, și pe urmă coborai pe un gang cu multe trepte, casă din aia nemțească, veche... într-o altă stradă, care se întâlnea cu strada astalaltă la vreo 200 de metri, și ăla s-a învoit, dar cu pistolul în spatele lui, a ieșit, și când a ieșit Golea în stradă, ăsta în spatele lui, s-a întors Golea să închidă ușa, dar l-a și pocnit pe ăla și l-a trântit jos și a intrat înapoi, în gang. De acolo din curte, de sus, se făcea o altă ușă care dădea în strada de sus. Ei, trageri de pistoale, nu știu ce... Golea, când fuge spre turnul ăla din Mediaș, un turn de intrare în cetate, în Mediaș, acolo... un român îi face semn să oprească, Când s-a văzut încolțit din spate, ăla trăgea cu pistolul după el și s-a făcut mare scandal acolo în curte, toată lumea ce se întâmplă, a scos și el pistolul, că avea un Parabellum mare, și a tras spre sergent, român. Ala s-a întins la pământ. Asta a sărit peste el: "Fugi, domnule, că sunt comuniști!" Mariana Conovici, op. cit., p. 375.

1503. Ion Marușcă s-a născut la 13 februarie 1920 în Șimleul Silvaniei din județul Sălaj, urmase Facultatea de Drept și era funcționar. A fost arestat la 10 martie 1947 și condamnat de o instanță sovietică (?) pentru "crimă de răzvrătire". A intrat în sistemul concentraționar comunist românesc la 26 august 1954, fiind condamnat la 9 ani, 10 luni și 10 zile de închisoare (din care urma să i se scadă o anumită perioadă deja executată) pentru "crimă de război". A fost închis la Jilava, și Văcărești, fiind eliberat la 26 ianuarie 1955. A fost rearestat la 4 aprilie 1955, închis la Gherla, Aiud și Jilava, fiind eliberat la 22 octombrie 1956. A fost rearestat la 12 septembrie 1958 și internat administrativ pentru 48 de luni ("legionar"). A fost închis la Culmea, fiind eliberat la 7 martie 1959. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1504. Traian Golea (editor), op. cit., pp. 68-69.

1505. Traian Golea s-a născut la 14 martie 1917 în comuna Bahnea din județul Mureș și era de profesie inginer agronom. A fugit din țară în 1948 și s-a stabilit în Germania, iar ulterior în Statele Unite ale Americii. În exil s-a remarcat ca istoric și ziarist, publicând mai multe cărți și broșuri legionare. A murit la 29 septembrie 2004. Au ales libertatea..., p. 412; <http://www.miscarea.net/traian-golea-omul.htm>, accesat în data de 6 martie 2021.

1506. Traian Golea (editor), op. cit., p. 74.

1507. Ibidem, pp. 70-71.

1508. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 98.

1509. Traian Golea (editor), op. cit., p. 48.

1510. Vasile Borcoman s-a născut la 29 septembrie 1909 în satul Dacia, comuna Jibert, din județul Brașov, absolvise liceul teoretic și era de profesie funcționar. A fost arestat pentru prima dată în 1938 pentru activitate legionară. A fost arestat la 25 iunie 1948 și condamnat la patru ani de închisoare corecțională pentru "uneltire" ("a făcut parte din org. subversivă"), la care s-a adăugat o internare administrativă pentru 36 de luni. A fost închis la Valea Neagră, Poarta Albă și Galeșu, fiind eliberat la 26 iunie 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1511. Traian Golea (editor), op. cit., p. 133.

1512. Liderul "Răzbunătorilor", echipa de membri sau simpatizanți legionari care l-au asasinat pe Armand Călinescu, președintele Consiliului de Miniștri, la 21 septembrie 1939, la Podul Elefterie din București.

1513. O relatare a confruntării de la Prefectura din Ploiești poate fi consultată în Ioan Boacă, Prahova și idealul legionar. Amintiri din prigoane și pribegii, Colecția "Omul nou", Munchen, 1981, pp. 48-51.

1514. Traian Golea (editor), op. cit., p. 137.

1515. Biografia lui Pavel Grimalschi poate fi consultată în Constantin Vasilescu, Asasin, erou, legendă: Pavel Grimalschi (1914-1960), din Constantin Vasilescu, Florin S. Soare, Incursiuni biografice în comunismul

românesc, Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, volumul XII, Polirom, Iași, 2017, pp. 71-114.

1516. Traian Golea (editor), op. cit., p. 49.

1517. Ibidem, pp. 140-141.

1518. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 99.

1519. Traian Golea (editor), op. cit., p. 253.

1520. Ibidem, p. 57.

1521. Ibidem, p. 61.

1522. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 1057701, volumul 2, f. 181.

1523. Traian Golea (editor), op. cit., p. 253.

1524. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 170.

1525. Ibidem, p. 160.

1526. Ibidem, p. 99.

1527. Gheorghe Gorun, Hadrian Gorun, op. cit., p. 152.

1528. Neagu Cosma, op. cit., p. 173.

1529. Maria Ionașcu (căs. Samoilă) s-a născut la 2 iunie 1899 în București. A fost arestată la 24 septembrie 1953 și condamnată la 10 ani de muncă silnică pentru "favorizare" ("a găzduit pe fugarii Samoilă Ioan și Golea Ioan"). A fost închisă la Dumbrăveni, Mislea, Codlea și Miercurea Ciuc, fiind eliberată la 5 august 1958 prin decretul de grațiere 326/1958. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1530. Aurel Samoilă s-a născut la 22 aprilie 1921 în comuna Ighișul Vechi din județul Sibiu, absolvise șapte clase elementare și era plugar. A fost arestat la 24 septembrie 1953 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică pentru "favorizarea infractorilor" ("a găzduit pe Samoilă Ioan și Golea Ioan timp de 2 săptămâni"). A fost închis la Codlea, Aiud și Ostrov, fiind eliberat la 22 iunie 1964, fiind grațiat prin decretul 310/1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1531. Eugenia Samoilă s-a născut la 10 iunie 1926 în comuna Ighișul Vechi din județul Sibiu, absolvise 7 clase elementare și era casnică. A fost arestată la 24 septembrie 1953 și condamnată la 5 ani de muncă silnică pentru "favorizare" ("a găzduit pe fugarii Samoilă Ion și Golea Ioan care erau urmăriti de MSS"). A fost închisă la Mislea, Codlea, Dumbrăveni, Văcărești, Jilava și Miercurea Ciuc, fiind eliberată la 28 iunie 1958 prin decretul de grațiere 720/1956. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1532. Alexe Samoilă s-a născut la 2 noiembrie 1924 în comuna Ighișul Vechi din județul Sibiu, absolvise cinci clase de liceu industrial și era maistru la uzina din Ucea. A fost condamnat prima dată în 1943 la cinci ani de închisoare pentru activitate legionară. A fost rearestat la 27 august 1953 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică pentru "favorizare infractor". A fost închis la Jilava și Aiud, fiind eliberat la 30 iulie 1964, fiind grațiat prin decretul 411/1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1533. Maria Hila (căs. Samoilă) s-a născut la 7 martie 1928 în comuna Vecerd, județul Sibiu, absolvise patru clase de liceu și era funcționară. A fost arestată la 24 septembrie 1953 și condamnată la 5 ani de închisoare corecțională pentru "uneltire" ("fiind secretară în comuna Ighișul Vechi a dat ajutor banditului Samoilă Ion"). A fost închisă la Dumbrăveni, Codlea și Mislea, fiind eliberată la 7 octombrie 1955, prin decretul de grațiere 421/1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1534. Erich Tartler s-a născut în 1920 în Brașov și era de profesie grădinar. A fost arestat în 1953, inclus în lotul parașutiștilor, condamnat la moarte și executat la 31 octombrie 1953 la Jilava. Scânteia, Anul XXIII, nr. 2789, 10 octombrie 1953, p. 2.

1535. Ana Tartler s-a născut la 12 mai 1921 în satul Dealu Frumos din județul Sibiu, absolvise 7 clase primare și fusese soră de caritate. A fost condamnată în 1945 la trei ani de detenție pentru "tăinuire soldați germani". A fost rearestată la 26 august 1953 și condamnată la 15 ani de muncă silnică pentru "favorizare" (a găzduit în casa sa pe Golea Ion și Samoilă Ion, aceștia fiind spioni în serviciul de spionaj american pe care nu i-a denunțat). A fost închisă la Jilava, Mislea, Miercurea Ciuc, Codlea, Brașov și Oradea, fiind eliberată la 15 ianuarie 1963 prin decretul de grațiere 5/1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1536. Ilie Banciu s-a născut la 11 octombrie 1913 în comuna Streza (?), județul Brașov, și absolvise Facultate de Drept, fiind de profesie avocat. A fost arestat la 26 august 1953 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică pentru "crimă de favorizare la crimă de trădare". A fost închis la Jilava, Lugoj, Gherla, Pitești și Aiud, fiind eliberat la 24 iunie 1964, prin decretul de grațiere 210/1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1537. Nadejda Bucșan (căs. Golea) s-a născut la 25 aprilie 1921 în Budești, Basarabia, absolvise Școala Normală și era funcționară. A fost arestată la 26 august 1953 și condamnată la 6 ani de temniță grea pentru "omisiunea denunțării" ("a știut că Golea Ioan este în țară și nu la denunțat"). A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc și Văcărești, iar la expirarea pedepsei, la 24 august 1959, a primit domiciliu obligatoriu pentru 24 de luni în comuna Rubla din Bărgan. Informații din fișele matricole penale din AANP. Traian Golea (editor), op. cit., p. 120.

1538. Ibidem, p. 74.

1539. Ibidem, p. 75.

1540. Nicolae Modval s-a născut la 23 februarie 1913 în Recea, Basarabia, absolvise o clasă de Liceu Comercial și era funcționar. A fost arestat la 5 septembrie 1953 și condamnat la cinci ani de temniță grea pentru "omisiunea denunțării" ("nu a denunțat pe Golea Ioan știind de la el că este în țară"). A fost închis la Jilava, Pitești, Aiud, Baia Sprie, Gherla și Văcărești, fiind eliberat la 3 septembrie 1958, prin expirarea pedepsei. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1541. Traian Golea (editor), op. cit., p. 103.

1542. Ioan Bucșan, zis Gioni, s-a născut la 2 iulie 1916 în Durlești, Basarabia și era de profesie inginer agronom. A fost arestat la 31 august 1953 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică pentru "favorizare crimă înaltă trădare" ("a ținut și alimentat pe Golea Ion în casa sa știind că face parte din serviciul de spionaj american"). A fost închis la Jilava, Gherla și Aiud, fiind eliberat la 29 iulie 1964, prin decretul de grațiere 411/1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1543. Clădirea există și astăzi pe bulevardul Ion Ionescu de la Brad, numărul 4.

1544. Traian Golea (editor), op. cit., pp. 129-131;

1545. Ibidem, p. 77.

1546. Vlad Mihai Vasile s-a născut în 1925 în Dragomirești, județul Maramureș. Părinții săi au avut șase băieți și o fată, din care numai cinci băieți au ajuns la maturitate. Unul dintre frați, Ionel Vlad, absolvent de Drept, a murit pe frontul de vest, iar Gheorghe Vlad (1921-?), Mihai Vlad (1928-1983) și Aurel Vlad au fost deținuți politici. A urmat liceul Mihai Viteazul din capitală, iar bacalaureatul l-a susținut la Colegiul Național Carol I din Craiova, în 1944. Ulterior, s-a înscris la Facultatea de Drept din București, dar, pentru a scăpa de urmărire, s-a mutat la Facultatea de Medicină din Cluj. Vlad Vasile a aderat la Mișcarea Legionară în timpul Statului Național-

Legionar și a continuat să activeze în clandestinitate după Rebeliune. A fost arestat în primăvara lui 1948, odată cu anihilarea Centrului Studențesc din Cluj, însă a fost eliberat un an mai târziu. Cu toate acestea, a trăit în continuare în conspirativitate, folosind documente false pe numele Adrian Spitzer, pe care le furase în tramvai. A fost arestat în 1953, inclus în lotul parașutiștilor, condamnat la moarte și executat. Ibidem, pp. 155-158.

1547. Neagu Cosma, op. cit., p. 192.

1548. Ibidem, p. 150.

1549. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 100.

1550. Neagu Cosma, op. cit., p. 173.

1551. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p.100

1552. Ana Căndea s-a născut la 31 iulie 1907 în satul Ighișul Vechi din județul Sibiu, absolvise șapte clase elementare și era muncitoare. A fost arestată la 26 septembrie 1953 și condamnată la 20 de ani muncă silnică pentru "favorizare" ("a găzduit pe parașutistul Golea Ioan și Samoilă Ion"). A fost închisă la Mislea, Dumbrăveni, Miercurea Ciuc, Codlea și Arad, unde a murit la 5 august 1961. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1553. Neagu Cosma, op. cit., p. 174.

1554. Traian Golea (editor), op. cit., p. 264

1555. Gheorghe Dincă s-a născut în 1919 în satul Hunia din județul Dolj și era de profesie inginer. A aderat la Mișcarea Legionară la sfârșitul anilor '30, fiind arestat după Rebeliune, condamnat la trei ani și șase luni de detenție și închis la Jilava. În 1942, a fost trimis pe frontul de Răsărit, întorcându-se la București în 1944. Scânteia, Anul XXIII, nr. 2789, 10 octombrie 1953, p. 2; Traian Golea (editor), op. cit., p. 167.

1556. Neagu Cosma, op. cit., p. 168.

1557. Ibidem, p. 192.

1558. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 171.

1559. Ioan Buda s-a născut în 1920 în comuna Bontăești din județul Arad. Rămas orfan de tată la numai doi ani, a fost crescut de mama sa și de unchiul său, preotul Petru Vujdea, în comuna Avram Iancu. A absolvit liceul din Brad, iar în 1938 a intrat la Facultatea de Medicină din Cluj, unde, după absolvire, a rămas ca asistent universitar. În 1948, pentru a scăpa de arestare (făcea partea din structurile legionare), a intrat în conspirativitate, trăind vreme de doi ani în zona Apusenilor, iar în 1950 s-a mutat în București. L-a cunoscut pe Ion Golea în martire 1953. Inclus în lotul parașutiștilor, a fost condamnat la moarte și executat. Traian Golea (editor), op. cit., p. 169.

1560. Neagu Cosma, op. cit., p. 192.

1561. Ioan Stănică s-a născut la 17 martie 1916 în satul Hunia din comuna Maglavit, județul Dolj, a absolvit șapte clase elementare și era funcționar. A fost arestat la 6 septembrie 1953 și condamnat la pentru "crimă de favorizarea infractorului". A fost închis la Jilava, Pitești, Baia Sprie, Gherla și Periprava, fiind eliberat la 22 iunie 1964, prin decretul de grațiere 310/1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

1562. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 170.

1563. Neagu Cosma, op. cit., p. 192.

1564. Traian Golea (editor), op. cit., pp. 160-161.

1565. Maria Muscalu s-a născut la 12 ianuarie 1925 în Brașov, absolvise patru clase de liceu și era funcționară. A fost arestată în 1943 pentru activitate legionară. A fost rearestată la 23 august 1953 și condamnată la 20 de ani de muncă silnică pentru "favorizare" ("a conviețuit cu Samoilă Ion care venise din Germania ca spion în serviciul de spionaj american pe care nu l-a denunțat"). A fost închisă la Miercurea Ciuc, Mislea, Arad, Oradea, Dumbrăveni și Jilava, fiind eliberată la 16 aprilie 1964, prin decretul de grațiere 176/1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

1566. Neagu Cosma, op. cit., p. 175.

1567. Dumitru Lungu s-a născut 6 decembrie 1915 în comuna Sudiți din județul Ialomița și a absolvit un liceu teoretic la A fost arestat la 15 februarie 1945 și eliberat la 13 mai 1947. A fost rearestat la 11 iunie 1953 și condamnat la doi ani de închisoare corecțională pentru "omisiunea denunțării". A fost închis la Jilava și Gherla, fiind eliberat la 10 iunie 1955, prin expirarea pedepsei. A fost rearestat la 22 martie 1958 și condamnat la muncă silnică pe viață pentru "crimă de răzvrătire", pedeapsă care a fost ulterior casată. A fost închis la Aiud și Jilava, fiind eliberat la 31 iulie 1964, prin decretul de grațiere 411/1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1568. Maria Conovici, op. cit., p. 348

1569. Dumitru Lungu, Luptă și temnițe, prefață de ing. Dumitru Tache Funda, Editura Ramida, București, 1998, pp. 134-137.

1570. Ileana Samoilă (căs. Opriș) s-a născut la 16 iulie 1927 în comuna Ighișul Vechi din județul Sibiu, absolvise patru clase de liceu și era funcționară. A fost arestată în 1948 și condamnată la zece luni de închisoare pentru omisiune de denunț. A fost rearestată la 16 septembrie 1953 și condamnată la opt ani de temniță grea pentru "omisiunea denunțării" ("a avut cunoștință că fratele ei a venit acasă din Franța și nu la denunțat, el făcând parte din serviciul de spionaj american"). A fost închisă la MAI, Văcărești, Jilava și Mislea, fiind eliberată la 25 mai 1957 prin decretul de grațiere 171/1957. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1571. Traian Opriș s-a născut la 19 ianuarie 1925 în Sânmartin, județul Bihor, și absolvise șapte clase elementare și era sublocotenent de miliție. A fost arestat la 15 septembrie 1953 și condamnat la cinci ani de temniță grea pentru "omisiunea denunțării", iar la expirarea pedepsei i s-a adăugat o internare administrativă pentru 60 de luni. A fost închis la Cavnic, Baia Sprie, Satu Mare, Jilava, Ocnele Mari, Văcărești, Gherla, Aiud, Culmea și Periprava, fiind eliberat la 22 octombrie 1962. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1572. Traian Golea (editor), op. cit., p. 145.

1573. Ibidem, p. 174.

1574. Dumitru Lungu, op. cit., pp. 134-137.

1575. Traian Golea (editor), op. cit., p. 145.

1576. Ibidem, p. 146.

1577. Neagu Cosma, op. cit., p. 176.

1578. Traian Golea (editor), op. cit., p. 266.

1579. Florin Dobrescu, op. cit., pp. 68-69.

1580. Traian Golea (editor), op. cit., p. 63-64.

1581. Ibidem, pp. 179-181.

1582. <https://www.scribd.com/doc/3206932/O-istorie-a-miscarii-legionare-Mircea-Dimitriu>, accesat în data de 30 august 2020, pp. 66-67, accesat în data de 2 februarie 2021.

1583. Traian Golea (editor), op. cit., p. 265.

1584. Samuel Weber s-a născut la 24 mai 1928 în satul Dârlos din județul Sibiu, avea șapte clase elementare și era măcelar. A fost arestat la 29 septembrie 1953 și condamnat la 10 ani de muncă silnică pentru ("a știut că

a venit în țară Golea Ioan și că face spionaj în serviciul american și nu la denunțat"). A fost închis la Jilava, Văcărești, Lugoj, Aiud, Gherla, Salcia și Giurgeni, fiind eliberat la 26 septembrie 1963, prin expirarea pedepsei. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1585. Nicolae Galuț s-a născut la 18 august 1929, în satul Plavișevița (dispărut în urma construirii Barajului de la Porțile de Fier) din județul Mehedinți, avea șapte clase elementare și era militar în termen. A fost arestat la 27 septembrie 1953 și condamnat la 10 ani de muncă silnică pentru "favorizare" ("a știut că a venit Golea Ioan și nu la denunțat"). A fost închis la Jilava, Aiud, Baia Sprie, Dej, Gherla și Pitești, fiind eliberat la 24 septembrie 1963, prin expirarea pedepsei. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1586. Emil Galuț s-a născut la 8 ianuarie 1924, în satul Plavișevița (dispărut în urma construirii Barajului de la Porțile de Fier) din județul Mehedinți, avea șapte clase elementare și era gestionar în Orșova. A fost arestat la 26 septembrie 1953 și condamnat la 10 ani de muncă silnică pentru "favorizare" ("nu a denunțat pe Golea Ioan ce era lansat de americani în RPR"). A fost închis la Jilava, Aiud, Timișoara, Lugoj, Caransebeș, Gherla, Salcia, Galați și Pitești, fiind eliberat la 23 septembrie 1963, prin expirarea pedepsei. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1587. Traian Golea (editor), op. cit., p. 84.

1588. Ibidem, p. 266.

1589. Neagu Cosma, op. cit., pp. 179-180.

1590. Helmuth Tartler s-a născut la 20 aprilie 1917 în Brașov, a absolvit două clase de liceu și era grădinar. A fost arestat la 25 august 1953 și condamnat la șapte ani de temniță grea pentru "omisiune de denunț" ("a știut despre spioni și nu ia denunțat"). A fost închis la Codlea, Dej, Jilava, Brașov, Pitești, Gherla, Baia Sprie și Aiud, fiind eliberat la 27 octombrie 1959, prin decretul de grațiere 720/1956. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1591. Traian Golea (editor), op. cit., p. 80.

1592. Emil Tartler s-a născut la 23 decembrie 1914 în Brașov, absolvise trei clase de liceu și era grădinar. A fost arestat la 5 septembrie 1953 și condamnat la șapte ani de temniță grea pentru "omisiune de denunț". A fost închis la Jilava, Gherla, Brașov, Dej, Baia Sprie, Nistru și Alba Iulia fiind eliberat la 2 septembrie 1960, prin expirarea pedepsei. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1593. Martha Misches (căs. Tartler) s-a născut la 27 mai 1925 în Codlea, județul Brașov, avea "1 clasă agricultură" și era casnică. A fost arestată la 5 septembrie 1953 și condamnată la 10 ani de muncă silnică pentru "favorizare" ("a cunoscut pe Samoilă Ioan care stătea la cumnatul ei venit din Germania pentru spionaj"). A fost închisă la Brașov, Jilava, Miercurea Ciuc și Mislea, fiind eliberată la 15 ianuarie 1963, prin decretul de grațiere 5/1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1594. Traian Golea (editor), op. cit., p. 104.

1595. Ibidem, pp. 108-109.

1596. Ioana Brudea s-a născut la 10 ianuarie 1921 în comuna Ghidici din județul Olt, absolvise patru clase de liceu și era casnică. Fusesse arestată în 1943 pentru activitate legionară. A fost rearestată la 5 noiembrie 1953 și condamnată la 15 ani de muncă silnică pentru "favorizarea infractorului" ("a știut despre legionarul Samoilă Ioan și nu l-a denunțat"). A fost închisă la Dumbrăveni, Miercurea Ciuc, Codlea și Mislea, fiind eliberată la 21 ianuarie 1963, în urma decretului de grațiere 5/1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1597. Gheorghe Brudea, zis Georgică, s-a născut la 25 aprilie 1916 în Iași, absolvise șase clase de liceu și era desenator tehnic. A fost arestat la 5 noiembrie 1953 și condamnat la 15 ani de muncă silnică pentru "favorizare de infractor" ("în anul 1953 a găzduit un parașutist timp de 3 zile"). A fost închis la Codlea și Aiud și eliberat la 14 aprilie 1964, în urma decretului de grațiere 176/1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

1598. Traian Golea (editor), op. cit., p. 146.

1599. Ibidem, p. 106.

1600. Ibidem, p. 147.

1601. Ibidem, p. 112.

1602. Ibidem, p. 148.

1603. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 92.

1604. Traian Golea (editor), op. cit., p. 7.

1605. Mircea Moței îl amintește pe Alexandru Tănase drept unul dintre legionarii aflați în toamna lui 1944 în centrul de la Frankfurt pe Oder. Mariana Conovici, op. cit., p. 316.

1606. Traian Golea (editor), op. cit., p. 57.

1607. Ibidem, p. 7.

1608. Florin Dobrescu, op. cit., p. 78; Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 93.

1609. Scânteia, Anul XXIII, nr. 2790, 11 octombrie 1953, p. 2.

1610. Traian Golea (editor), op. cit., p. 8.

1611. În alte surse sunt trecuți trei băieți și două fete. Gheorghe și Hadrian Gorun, p. 152. În realitate, familia era mai numeroasă și cuprindea cinci băieți și două fete. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1612. Alexandru Popovici s-a născut la 30 august 1879 în comuna Vlădueni din județul Gorj, și era pensionat (fusesse plutonier major de jandarmi). A fost arestat la 11 iunie 1953 și condamnat la 20 de ani de temniță grea pentru "complicitate la crimă de trădare de patrie". A fost închis la Jilava, Pitești, Aiud, Văcărești, Gherla și Dej, unde a decedat la 8 februarie 1961. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1613. Rafila Fleșeru (căs. Popovici) s-a născut în 1883 în Miercurea Sibiului, județul Sibiu, și absolvise o școală de moașe. A fost arestată, cel mai probabil, la 11 iunie 1953 și a fost condamnată la un an de închisoare pentru omisiune de denunț. A fost închisă la Jilava și a fost eliberată la 5 decembrie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP; Gheorghe Hodrun, Hadrian Gorun, op. cit., p. 169.

1614. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 166.

1615. Ibidem, p. 95.

1616. Ibidem, p. 95.

1617. Traian Golea (editor), op. cit., p. 247.

1618. <https://www.scribd.com/doc/3206932/O-istorie-a-miscarii-legionare-Mircea-Dimitriu>, accesat în data de 30 august 2020, p. 56, accesat în data de 2 februarie 2021.

1619. Valeriu Negulescu, zis "Vică", s-a născut la 15 aprilie 1905 în București. A fost avocat, președinte al clubului de fotbal Unirea Tricolor și unul dintre liderii legionari apropiați lui Horia Sima. După Rebeliune, s-a refugiat în Germania, unde a fost internat într-un lagăr, iar în 1945 s-a întors în România pentru a reorganiza Mișcarea Legionară. A fost arestat în 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață. A fost închis la Aiud și Jilava, unde a murit la 19 mai 1959. Informații din fișa matricolă penală din AANP. Gheorghe Jijie, Vică Negulescu. Monografie, Vicovia, Bacău, 2009, passim.

1620. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p.93.

1621. Traian Golea (editor), op. cit., p. 247.
1622. Neagu Cosma, op. cit., p. 149.
1623. Mariana Conovici, op. cit., p. 336.
1624. Traian Golea (editor), op. cit., p. 251.
1625. Ibidem, p. 57.
1626. Ibidem, p. 248.
1627. <https://www.scribd.com/doc/3206932/O-istorie-a-miscarii-legionare-Mircea-Dimitriu>, accesat în data de 30 august 2020, p. 67, accesat în data de 2 februarie 2021
1628. Traian Golea (editor), op. cit., p. 248.
1629. Gheorghe Gorun, Hadrian Gorun, op. cit., p. 153.
1630. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 94.
1631. Alte surse indică satul Cocoreni, la zece kilometri în aval de Vlădueni, drept loc de aterizare al parașutelor, însă mult mai probabil este varianta că echipa Robert a atins solul aproape de satul natal al lui Popovici. Gheorghe Gorun, Hadrian Gorun, op. cit., p. 153; Neagu Cosma, op. cit., p. 140.
1632. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 96; Neagu Cosma, op. cit., p. 142.
1633. Gheorghe Gorun, Hadrian Gorun, op. cit., p. 153.
1634. Mihnea Berindei (coord.), op. cit., p. 399.
1635. Neagu Cosma, op. cit., p. 141.
1636. Ibidem, p. 139.
1637. În ordinul 603/28 martie 1953 al Ministerului Securității Statului se analizau erorile care au dus la eșecul acțiunii de capturare a parașutiștilor:
"Direcția Regională M.S.S. Craiova s-a mărginit la interogarea persoanelor care au găsit parașutele și la un studiu superficial al locului lansării. Aparatul operativ al Direcției Regionale de Securitate a fost inclus în urmărirea parașutiștilor abia pe data de 5 octombrie, iar trupele operative ale Securității au sosit în noaptea de 7 octombrie.
Astfel, până la momentul când a început operațiunea, parașutiștii au avut toate posibilitățile să dispară din locul lansării lor.
Operațiunea de urmărire și prindere a parașutiștilor a fost dusă într-un mod nesatisfăcător atât din punct de vedere informativ-operativ, cât și din punct de vedere al folosirii trupelor. Nu a fost organizată o conducere unică a tuturor măsurilor luate. (...)
De eșecul măsurilor de organizare și informativ-operative, în vederea urmăririi și reținerii parașutiștilor, este vinovat în primul rând șeful Direcției Regionale M.S.S. Craiova, tov. Kalousek, care nu a repartizat just personalul din subordine, nu i-a pus în față sarcini concrete și de fapt s-a dat la o parte dela această muncă, lăsând-o la voia întâmplării.
Deasemeni de eșecul operațiunilor se face vinovat și grupul de ofițeri din centrala ministerului, în frunte cu tov. General Mazuru Vladimir, care a avut ordin să ajute Regiunea M.S.S. Craiova să prindă parașutiștii, aceștia adoptând o poziție lipsită de răspundere, de îngâmfare și de subaprecierea posibilităților de camuflaj ale dușmanului, nu au desfășurat o muncă de control și sprijin pentru a determina Regiunea M.S.S. Craiova să simtă răspunderea pentru prinderea parașutiștilor, ci au creat un alt aparat izolat de al Regiunii, au muncit dezorganizat și au avut ca rezultat neexecutarea ordinului și scăparea parașutiștilor.
După cum s-a stabilit, Direcția Trupelor de Grăniceri și Operative au avut de asemenea o atitudine lipsită de răspundere față de îndeplinirea ordinului Nr. 771. Trupele nu au putut fi manevrate cu ușurință, au acționat cu întârziere și nu au fost pregătite pentru îndeplinirea sarcinilor de prindere a parașutiștilor. A lipsit un comandament unic al unităților și acestea nu au colaborat în procesul de urmărire, ceea ce a atras după sine lipsa de coordonare în acțiuni. Subunitățile începeau operațiunile de scotocire a terenului la ore diferite. Lipsa hărților, și a busolelor, necunoașterea terenului, nepregătirea ofițerilor și soldaților pentru acțiuni pe teren muntos și împădurit atrăgeau după sine mari rupturi între unități, pierderea orientării din partea subunităților și dădea posibilitatea parașutiștilor să iasă prin locurile care nu au fost închise de trupe". Florin Dobrescu, op. cit., pp. 52-54.
1638. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p.167; Neagu Cosma, op. cit., p. 139.
1639. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p.162.
1640. Neagu Cosma, op. cit., p. 142.
1641. Mihnea Berindei (coord.), op. cit., p. 400.
1642. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 168.
1643. Gheorghe Hodrun, Hadrian Gorun, op. cit., p. 161.
1644. Nicolae (ortografiat uneori și Niculae) Ularu s-a născut la 25 mai 1909 în satul Moi din comuna Bâlteni din județul Gorj, a absolvit patru clase primare și era plugar. A fost arestat la 10/11 iunie 1953 și condamnat la 10 ani de muncă silnică pentru favorizarea infractorilor. A fost închis la Jilava, Baia Sprie, Pitești, Gherla, Caransebeș, Aiud, Salcia și Periprava fiind eliberat la 31 ianuarie 1963, în urma unei decizii de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.
1645. Ana Ularu s-a născut la 13 februarie 1912 în Vlădueni, județul Gorj, și absolvise patru clase primare. A fost arestată la 10/11 iunie 1953 și condamnată la 6 ani de muncă silnică pentru "favorizarea infractorilor". A fost închisă la Jilava, Mislea, Văcărești și Miercurea Ciuc, fiind eliberată la 9 iunie 1959, prin expirarea pedepsei. Informații din fișele matricole penale din AANP.
1646. Sever Ularu s-a născut la 4 octombrie 1933 în comuna Vlădueni, județul Gorj, și absolvise patru clase primare și una de gimnaziu, fiind de profesie mecanic. A fost arestat la 10/11 iunie 1953 și condamnat la 5 ani de muncă silnică pentru favorizarea infractorilor. A fost închis la Jilava, Dej, Gherla și Aiud, fiind eliberat la 10 noiembrie 1957, în urma unei decizii de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.
1647. Elena Toroipan (căs. Ularu) s-a născut la 5 iunie 1935 în Peșteana-Jiu, județul Gorj, și absolvise patru clase primare. A fost arestată la 10/11 iunie 1953 și condamnată la un an de închisoare corecțională pentru "omisiune de denunț". A fost închisă la Jilava și Văcărești, fiind eliberată la 20 iunie 1954, prin expirarea pedepsei. Informații din fișele matricole penale din AANP.
1648. Neagu Cosma, op. cit., p. 142.
1649. Gheorghe Gorun, Hadrian Gorun, op. cit., p. 154.
1650. Mihnea Berindei (coord.), op. cit., pp. 309-402.
1651. Gheorghe Gorun, Hadrian Gorun, op. cit., p. 154.
1652. Ibidem, p. 155.
1653. Ibidem, p. 156.
1654. Elena Popovici (căs. Stetin) s-a născut la 17 decembrie 1907 în comuna Vlădueni din Gorj. A absolvit patru clase de liceu și era de profesie funcționară. A fost arestată la 30 mai 1953 și condamnată la 25 de ani

muncă silnică pentru "complicitate la crimă de înaltă trădare". A fost închisă la Jilava, Mislea, Dumbrăveni și Văcărești, unde a decedat la 27 martie 1957. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1655. Traian Golea (editor), op. cit., p. 268.

1656. Octavian (ortografiat uneori și Octav) Stetin s-a născut la 26 octombrie 1906 în București, a absolvit Facultatea de Litere a Universității din capitală și era de profesie funcționar. S-a căsătorit cu Elena Popovici, împreună cu care avea o fată. Arestat la 30 mai 1953, a fost condamnat la 20 de ani de muncă silnică pentru favorizarea infractorilor ("nu a denunțat pe parașutiștii Popovici Mircea fratele soției sale și Tânase Alex pe care ia găzduit"). A fost închis la Pitești, Jilava, Caransebeș, Gherla și Aiud, fiind eliberat la 30 iulie 1964, în urma Decretului 411/1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1657. Elena Niculescu s-a născut la 1 februarie 1916 în București, absolvise liceul teoretic și era funcționară. A fost arestată la 4 septembrie 1953 și condamnată la un an de închisoare corecțională pentru "omisiunea denunțării". A fost închisă la Jilava și Mislea, fiind eliberată la 3 septembrie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

1658. Didina Popovici, zisă Lia, s-a născut la 1 noiembrie 1916 în satul Hotarele din județul Giurgiu, absolvise Școala Comercială și lucra pe postul de casieră. A fost arestată la 28 mai 1953 și condamnată la 10 ani de muncă silnică pentru "favorizarea infractorilor" ("a găzduit și nu a denunțat pe soțul ei Popovici Mircea fiind spion"), pedepsă redusă ulterior la cinci ani de muncă silnică. A fost închisă la Jilava, Satu Mare, Văcărești, Mislea, Miercurea Ciuc și Târgu Mureș, fiind eliberată la 19 aprilie 1958, prin decretul de grațiere 720/1956. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

1659. <https://www.scribd.com/doc/3206932/O-istorie-a-miscarii-legionare-Mircea-Dimitriu>, p. 68, accesat în data de 21 iulie 2021; Neagu Cosma, op. cit., p. 143.

1660. Ibidem, p. 144.

1661. "Bande, bandiți și eroi". Grupurile de rezistență și Securitatea (1948-1968), Consiliul Național pentru Studiarea Arhivelor Securității, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 478.

1662. Neagu Cosma, op. cit., p. 144.

1663. Ibidem, p. 145.

1664. În echipa operativă s-au aflat, printre alții, Gheorghe Cănda (1927-2007), Ion Ferfelea (1928-1992) și Ion Hristenco (1928-2007). "Bande, bandiți și eroi...", pp. 478-480. Informații din fișele personale din fondul Cadrele Securității al ACNSAS.

1665. Neagu Cosma, op. cit., p. 150.

1666. Ibidem, p. 147.

1667. Ibidem, p. 146.

1668. Alexandru Niculescu s-a născut la 27 octombrie 1916 în Vasilați, județul Călărași, absolvise Școala Superioară de Comerț și era contabil. A fost arestat la 2 iunie 1953 și condamnat la cinci ani de muncă silnică pentru "favorizarea infractorilor". A fost închis la Jilava, Caransebeș, Baia Sprie și Gherla, fiind eliberat la 31 mai 1958, prin expirarea pedepsei. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

1669. Gherghina Nicolescu s-a născut la 6 ianuarie 1889 în Oltenița, județul Călărași. Absolvise trei clase primare, era casnică și văduvă. Conform fișei matricole penale, ar fi fost arestată la 9 iunie și condamnată la un an de închisoare corecțională pentru "omisiunea denunțării" ("trăind cu Popovici într-o curte a știut de el și nu l-a denunțat"). A fost închisă la Jilava și eliberată la 8 iunie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

1670. Maria Boban s-a născut la 21 septembrie 1923 în București, absolvise un liceu industrial și era funcționară. A fost arestată în 1953 și încarcerată la Jilava pentru "omisiune de denunț" ("a știut că a venit spionul Popovici Mircea și nu la spus"). A fost eliberată la 5 decembrie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

1671. Traian Popovici s-a născut la 20 martie 1915 în comuna Orlea din județul Olt, absolvise două clase secundare și era plutonier. A fost arestat la 11 iunie 1953 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică pentru "crimă de favorizare la înaltă trădare". A fost închis la Pitești, Jilava, Văcărești, Aiud, Dej și Gherla, fiind eliberat la 30 decembrie 1963, în urma decretului de grațiere 767/1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1672. Gheorghe Gorun, Hadrian Gorun, op. cit., p. 161.

1673. Filimon Popovici s-a născut la 19 septembrie 1914 în comuna Vlădueni din județul Gorj, absolvise o școală de meserii și era de profesie funcționar. A fost arestat la 11 iunie 1953 și condamnat la 12 ani de muncă silnică pentru "favorizarea infractorilor" ("în 1953 a găzduit pe fratele său care făcea spionaj în favoarea Franței"). A fost închis la Pitești, Jilava, Văcărești, Ploiești, Târgu-Ocna, Lugoj, Aiud, Gherla, Salcia și Periprava, fiind eliberat la 23 iunie 1964, în urma Decretului de grațiere 310/1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1674. Paraschiva Stoica (căs. Popovici) s-a născut la 29 iunie 1911 în satul Foltești din județul Galați, absolvise patru clase profesionale și era de croitoreasă. A fost arestată la 11 iunie 1953 și condamnată la 7 ani de muncă silnică pentru "favorizarea infractorilor" ("a luat un buletin de la Elena Ștefan pe care l-a dat lui Popovici Didina iar aceasta la rândul ei l-a dat lui Popovici Mircea"). A fost închisă la Jilava, Mislea, Miercurea Ciuc, Arad și Văcărești, fiind eliberată la 8 iunie 1960. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1675. Constanța Corlan zisă Bibica s-a născut la 8 aprilie 1915 în comuna Vlădueni din județul Gorj și absolvise cinci clase primare. A fost arestată la 11 iunie 1953 și condamnată la 10 ani de muncă silnică pentru "favorizarea infractorilor" ("nu a denunțat pe Popovici Mircea care venise cu avionul în RPR - spionaj"). A fost închisă la Văcărești, Jilava, Mislea și Miercurea Ciuc, fiind eliberată la 23 ianuarie 1963, prin decretul de grațiere 5/1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1676. Gheorghe Gorun, Hadrian Gorun, op. cit., p. 160.

1677. Ibidem, pp. 160-161.

1678. Gheorghe Popovici s-a născut la 4 aprilie 1889 în satul Moi din comuna Bâlteni din județul Gorj, a absolvit două clase primare și era țăran sărac. A fost arestat la 12 iunie 1953 și condamnat la cinci ani de temniță grea pentru "favorizarea infractorilor". A fost închis la Jilava, Oradea, Poarta Albă și Gherla, iar după eliberarea survenită la 10 iunie 1958, prin expirarea pedepsei, a primit domiciliu obligatoriu în comuna Rubla. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

1679. Ioana Dumitru (căs. Popovici) s-a născut la ilizibil august 1885 în comuna Vlădueni din județul Gorj și era analfabetă. A fost arestată la 10 iunie 1953 și condamnată la un an de închisoare corecțională pentru "omisiunea denunțării" ("a ascuns 21 de zile pe nepotul său Popovici Mircea care a fost lansat cu parașuta pe teritoriul RPR"). A fost închisă la Jilava și eliberată la 9 iunie 1954, prin expirarea pedepsei. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

1680. Gheorghe Gorun, Hadrian Gorun, op. cit., p. 160.

1681. Maria Freșieru (căs. Popovici) s-a născut la 17 octombrie 1924 în Sibiu, absolvise șase clase primare și era funcționară. A fost arestată la 23 septembrie 1953 și condamnată la 5 ani de temniță grea pentru

"omisiunea denunțării" ("soțul ei Popovici Traian a avut pe fratele lui în Franța unde a venit ca spion în țară și ea nu l-a spus"). A fost închisă la Jilava, Mislea, Miercurea Ciuc și Pitești, fiind eliberată la 19 mai 1958, prin decretul de grațiere 720/1956. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1682. <https://www.scribd.com/doc/3206932/O-istorie-a-miscarii-legionare-Mircea-Dimitriu>, p. 67, accesat în data de 21 iulie 2021;

1683. Traian Golea (editor), op. cit., p. 301.

1684. Neagu Cosma, op. cit., p. 156.

1685. Ibidem, p. 155.

1686. Ibidem, p. 159.

1687. Ibidem, p. 156.

1688. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 360801, f. 72.

1689. Ibidem, f. 72.

1690. Traian Golea (editor), op. cit., pp.55-57.

1691. Neagu Cosma, op. cit., p. 167.

1692. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p.78.

1693. Neagu Cosma, op. cit., p. 157.

1694. Gheorghe Gorun, Hadrian Gorun, op. cit., p. 152; Neagu Cosma, op. cit., p. 155.

1695. Ibidem, p. 155

1696. Ibidem.

1697. <https://www.scribd.com/doc/3206932/O-istorie-a-miscarii-legionare-Mircea-Dimitriu>, p. 65, accesat în data de 21 iulie 2021.

1698. Neagu Cosma, op. cit., p. 155.

1699. Ibidem, p. 157.

1700. Ibidem.

1701. Ibidem, pp. 161-162.

1702. <https://www.scribd.com/doc/3206932/O-istorie-a-miscarii-legionare-Mircea-Dimitriu>, p. 66, accesat în data de 21 iulie 2021.

1703. Neagu Cosma, op. cit., p. 162.

1704. Ibidem.

1705. În prezent, imobilul este sediul Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului din cadrul Academiei Române.

1706. Neagu Cosma, op. cit., p. 163.

1707. Ibidem, p. 165.

1708. Ibidem, p. 195.

1709. Ibidem, p. 196.

1710. Ibidem.

1711. Ibidem, p. 198.

1712. Ibidem, p. 199.

1713. <https://www.scribd.com/doc/3206932/O-istorie-a-miscarii-legionare-Mircea-Dimitriu>, p. 66, accesat în data de 21 iulie 2021/

1714. Neagu Cosma, op. cit., p. 202.

1715. Ibidem, p. 204.

1716. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 360801, f. 73.

1717. Ibidem, f. 72.

1718. Ibidem.

1719. Ibidem.

1720. Nu a fost identificată nicio fișă matricolă penală pe numele lui Fătu Savu.

1721. Traian Golea (editor), op. cit., p. 260.

1722. Constantin David s-a născut la 25 aprilie 1908 în București, într-o familie muncitorească. A aderat la mișcarea comunistă încă din tinerețe, fiind arestat în 1935-1936. A dus o amplă activitate clandestină, fiind urmărit de Siguranță. A fost arestat în noaptea de 20/21 ianuarie 1941, dus la sediul Prefecturii de Poliție, anchetat, torturat, iar apoi ucis la marginea capitalei.

1723. Neagu Cosma, op. cit., p. 187.

1724. Conform fișelor matricole penale din AANP, pedeapsa a fost de șase luni de închisoare corecțională. Alte surse menționează o condamnare de numai trei luni închisoare corecțională. În aceste condiții, am decis să aleg mențiunea documentelor. Informații din fișele matricole penale din AANP; Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 96.

1725. Traian Golea (editor), op. cit., p. 205.

1726. Scânteia, Anul XXIII, nr. 2790, 11 octombrie 1953, p. 2

1727. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 161.

1728. Traian Golea (editor), op. cit., pp. 217-219.

1729. Ibidem, p. 261.

1730. Scânteia, Anul XXIII, nr. 2790, 11 octombrie 1953, p. 2; Traian Golea (editor), op. cit., p. 261.

1731. Gheorghe Gorun, Hadrian Gorun, op. cit., p.152; Paul Carpen, "Emigrația - o armă eficientă în confruntarea dintre serviciile secrete", în Vitralii - Lumini și umbre, anul IV, nr. 14, martie-mai 2013, p. 18.

1732. Scânteia, Anul XXIII, nr. 2790, 11 octombrie 1953, p. 2

1733. Neagu Cosma, op. cit., pp. 187-188.

1734. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1735. Alin Mureșan, op. cit., pp. 238-284.

1736. Neagu Cosma, op. cit., pp. 187-188.

1737. Pavel Onciu s-a născut în 1916 în localitatea Uzdin din Iugoslavia și era de profesie profesor de muzică. În 1944 a fugit din țară și s-a înrolat în Armata Guvernului de la Viena. Au ales libertatea..., p. 747.

1738. Vasile Crețu s-a născut în 1920 în localitatea Uzdin din Iugoslavia și era de profesie croitor. Membru activ al Mișcării Legionare din Banat, a fugit din țară în 1947, stabilindu-se inițial la Viena. Ibidem, p. 232.

1739. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 93.

1740. Mariana Conovici, op. cit., p. 336.

1741. Ibidem.

1742. Neagu Cosma, op. cit., p. 211.

1743. Traian Golea (editor), op. cit., p. 262.

1744. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 101.

1745. Traian Golea (editor), op. cit., p. 246.
1746. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 158.
1747. Traian Golea (editor), op. cit., p. 205.
1748. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 158.
1749. Traian Golea (editor), op. cit., p. 263.
1750. Ioan Tolan s-a născut la 12 septembrie 1898 în satul Macea din județul Arad, absolvise șase clase primare și era muncitor. A fost arestat la 23 septembrie 1953 și condamnat la doi ani de închisoare corecțională pentru "favorizare trecerea frontierei" ("a venit acasă fiul din Germania și care era spion"). A fost închis la Timișoara și eliberat la 13 octombrie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
1751. Maria Domocoș (căs. Tolan) s-a născut la 7 iunie 1904 în satul Macea din județul Arad, absolvise șapte clase primare și era casnică. A fost arestată la 23 septembrie 1953 și condamnată la șase ani de muncă silnică pentru "favorizare crimă de trădare" ("nu a denunțat pe fiul său care era spion"). A fost închisă la Timișoara, Pitești, Mislea și Miercurea Ciuc, fiind eliberată la 21 septembrie 1959, prin expirarea pedepsei. Informații din fișele matricole penale din AANP.
1752. Neagu Cosma, op. cit., p. 148.
1753. Maria Ionescu s-a născut la 24 septembrie 1932 în Arad, absolvise Școala Tehnică de Finanțe și era contabilă. A fost arestată la 23 septembrie 1953 și condamnată la șapte ani de muncă silnică pentru "trădare de patrie" ("a găzduit pe spionul Ioan Tolan"). A fost închisă la Timișoara, Jilava, Văcărești, Pitești, Mislea și Miercurea Ciuc, fiind eliberată la 20 septembrie 1960, prin expirarea pedepsei. Informații din fișele matricole penale din AANP.
1754. Florica Zahoi s-a născut la 1 august 1914 în comuna Sinteia din județul Arad, absolvise șapte clase primare și era soră medicală. A fost arestată la 17 decembrie 1953 pentru "favorizare la crimă de trădare" ("a găzduit pe fugarul Tolan Ioan"). Nu există informații referitoare la condamnare. A fost închisă la Timișoara, fiind eliberată la 11 ianuarie (?) 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
1755. Ecaterina Crișan s-a născut la 12 iunie 1906 în Arad, absolvise patru clase de liceu și era funcționară. A fost arestată la 22 octombrie 1953 și condamnată la 10 ani de muncă silnică pentru "favorizare de crimă de trădare" ("a cunoscut pe spionul Tolan Ion și la favorizat"). A fost închisă la Jilava, Timișoara, Pitești, Dumbrăveni, Miercurea Ciuc, Mislea, Arad și Oradea, fiind eliberat la 19 octombrie 1963, prin expirarea pedepsei. Informații din fișele matricole penale din AANP.
1756. Anghel Meltiș s-a născut la 3 septembrie 1912 în comuna Vața de Jos din județul Hunedoara, absolvise cinci clase ale unei școli de arte și meserii și era de profesie tâmplar. A fost condamnat în 1938 la șase luni de închisoare pentru activitate legionară și în 1940 la trei ani de detenție pentru "violare de domiciliu" (?). A fost rearestat la 18 septembrie 1953 și condamnat la opt ani de închisoare corecțională pentru "trădare de patrie"/"tentativă de trecere a frontierei" ("a găzduit pe spionul Ioan Tolan venit din Germania"). A fost închis la Aiud, Jilava și Timișoara, fiind eliberat la 10 noiembrie 1955, fiind amnistiat prin decretul 421/1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.
1757. Maria Meltiș s-a născut 11 octombrie 1913 în Arad, absolvise cinci clase primare și era croitoreasă. A fost arestată la 24 septembrie 1953 și condamnată la opt ani de muncă silnică pentru "favorizare crimă de trădare de patrie". A fost închisă la Timișoara, Mislea, Pitești și Miercurea Ciuc, fiind eliberată la 21 septembrie 1961, prin expirarea pedepsei. Informații din fișele matricole penale din AANP.
1758. Rozalia Domokoș s-a născut la 3 iulie 1912 în satul Macea din județul Arad, absolvise patru clase primare și era casnică. A fost arestată la 14 aprilie 1954 și condamnată la un an de închisoare corecțională pentru "omisiunea denunțării" ("nu a denunțat pe spionul Tolan Ioan"). A fost închisă la Timișoara, Jilava, Mislea, fiind eliberată la 13 aprilie 1955, prin expirarea pedepsei. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
1759. Elisabeta Bisac s-a născut la 26 iulie 1908 în satul Macea din județul Arad, absolvise cinci clase primare și era casnică. A fost arestată la 14 aprilie 1954 și condamnată la un an de închisoare corecțională pentru "omisiunea denunțării" ("nu a denunțat pe spionul Tolan Ioan"). A fost închisă la Timișoara, Jilava și Mislea, fiind eliberată la 13 aprilie 1955, prin expirarea pedepsei. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
1760. Iosif Piclor s-a născut la 27 februarie 1914 în Curtici, județul Arad, absolvise șase clase primare și era fierar. A fost arestat la 14 aprilie 1954 și condamnat la un an de închisoare corecțională pentru "omisiune de denunț" ("nu a denunțat pe spionul Tolan Ioan"). A fost închis la Timișoara, fiind eliberat la 13 aprilie 1955, prin expirarea pedepsei. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
1761. Ecaterina Domocoș (căs. Piclor) s-a născut la 4 iulie 1915 în satul Macea, județul Arad, absolvise cinci clase primare și era casnică. A fost arestată la 14 aprilie 1954 și condamnată la un an de închisoare corecțională pentru "omisiunea denunțării" ("nu a denunțat pe spionul Tolan Ioan"). A fost închisă la Timișoara, Jilava și Mislea, fiind eliberată la 13 aprilie 1955, prin expirarea pedepsei. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
1762. Neagu Cosma, op. cit., p. 148.
1763. Zona a fost complet sistematizată în perioada Ceaușescu. În prezent, pe locul tribunalului se află aripa Splai a Magazinului Unirea și parcare aferentă centrului comercial. Totuși, unul dintre avocații apărării, Borîș Deșliu, plasează însă desfășurarea procesului în clădirea din dealul Uranus, la fostul Arsenal al Armatei. Și zona respectivă avea să fie sistematizată în anii '80, iar în prezent, pe acel amplasament, se află Palatul Parlamentului. Borîș Deșliu, Jurnal de avocat, Editura Vreamea, București, 2002, p. 261.
1764. Uneori ortografiat și Salvator Ciurdariu.
1765. Boris Deșliu s-a născut în 1917 în Turtucaia și a absolvit Facultatea de Drept (obținând un doctorat în 1942) și pe cea de Litere din cadrul Universității din București. În 1941 a devenit avocat în Baroul București, iar în 1946-1947 a făcut parte din organizația locală național-țărănistă. A murit în 1998, fiind înmormântat la Cernica. În 2002, la editura Vreamea, a apărut volumul său memorialistic "Jurnal de avocat".
1766. Traian Golea (editor), op. cit., p. 225.
1767. Scânteia, Anul XXIII, nr. 2790, 11 octombrie 1953, p. 2.
1768. Ibidem.
1769. Traian Golea (editor), op. cit., p. 227.
1770. Ibidem, pp. 112-113.
1771. Ibidem, p. 287.
1772. Ibidem, p. 233.
1773. Ibidem, p. 14.
1774. Scânteia, anul XXIII, nr. 2791, 13 octombrie 1953, p. 1.
1775. Florin Dobrescu, op. cit., pp. 70-71.
1776. Borîș Deșliu, op. cit., pp. 262-263.
1777. Decretul 155/4 aprilie 1953 al Marii Adunări Naționale prevedea grațierea sau reducerea pedepsei pentru

condamnări în urma unui set clar de infracțiuni, printre care nu figura și "crima de trădare" ori "complicitate la crimă de trădare". Buletinul oficial nr. 10/4 aprilie 1953. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/21507>, accesat în data de 25 martie 2021.

1778. Gheorghe Gorun, Hadrian Gorun, op. cit., p. 167.

1779. Ioan Ioanid, op. cit., p. 174.

1780. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1781. Neagu Cosma, op. cit., p. 188.

1782. Ion Ioanid, op. cit., p. 175.

1783. Ioan Cârja, Întorcerea din infern. Crima împotriva demnității omului, vol. 2, Editura "acțiunea românească", New York, 1972, p. 198-199

1784. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1785. Gheorghe Gorun, Hadrian Gorun, op. cit., p. 169.

1786. Mariana Conovici, op. cit., pp. 348-349.

1787. <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/1989-anul-care-a-schimb-lumea/doamne-in-temnitele-comuniste-ileana-samoila-eu-cel-putin-sunt-sincera-si-spun-nu-pot-sa-i-iert-nu-pot-259455>, accesat în data de 23 martie 2021.

1788. Traian Golea (editor), op. cit., p. 113.

1789. Ibidem, p. 149.

1790. <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/1989-anul-care-a-schimb-lumea/doamne-in-temnitele-comuniste-ileana-samoila-eu-cel-putin-sunt-sincera-si-spun-nu-pot-sa-i-iert-nu-pot-259455>, accesat în data de 23 martie 2021.

1791. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 65.

1792. <https://www.scribd.com/doc/3206932/O-istorie-a-miscarii-legionare-Mircea-Dimitriu>, p. 64, accesat în data de 21 iulie 2021

1793. Mariana Conovici, op. cit., p. 335.

1794. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 18.

1795. Constantin Zus s-a născut la 20 aprilie 1919, în Cernăuți, Bucovina de nord, și era de profesie funcționar. A participat la Rebeliunea legionară, iar ulterior s-a refugiat în Germania. După război, s-a stabilit inițial în Argentina și apoi în Statele Unite ale Americii. Au ales libertatea..., p. 1137.

1796. Mariana Conovici, op. cit., p. 342; Ovidiu Găină (Stan M. Popescu), Crâmpoie din sbuciumul exilului, f. e., Buenos Aires, 2001, p. 50.

1797. Neagu Cosma, op. cit., p. 190.

1798. Teza utilizării submarinelor ca metodă de introducere a agenților în RPR este menționată și în unele sinteze ale Securității. Florin Dobrescu, op. cit., p. 47.

1799. Neagu Cosma, op. cit., p. 189.

1800. Ibidem.

1801. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1802. Neagu Cosma, op. cit., p. 191.

1803. Informații din fișele matricole penale din AANP.

1804. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 1, f. 12.

1805. Władysław Albert Anders s-a născut la 11 august 1892 în satul Krośniewice din voievodatul Łódź, într-o familie de origine germană din zona Baltică. A urmat o carieră militară, fiind încadrat, în timpul Primului Război Mondial, în Armata Imperială Rusă, iar din noiembrie 1918, în armata poloneză. A participat la Războiul Sovieto-Polonez din 1919-1921, iar apoi a făcut parte din Marele Stat Major al Armatei Poloneze. Capturat de sovietici în 1939, a fost eliberat în 1941 pentru a forma o armată poloneză care să lupte împotriva Germaniei. A condus unitățile militare poloneze care au luptat la Monte Casino, în 1944. După război, s-a stabilit în occident, fiind una dintre personalitățile marcante ale emigrației poloneze. A murit la 12 mai 1970, la Londra.

1806. András Zákó s-a născut la 23 martie 1898 în Brașov. A absolvit academia militară în 1916 și a luat parte la luptele din Transilvania și de pe frontul rusesc din Primul Război Mondial. În perioada interbelică, a activat în structurile informativă ale armatei maghiare. Între 1940-1942 a fost profesor al academia militară din Budapesta, iar ulterior a fost trimis pe front, fiind capturat de trupele americane în 1945. În ciuda cererilor de extrădare, Zákó a rămas în occident, unde a fost unul dintre liderii emigrației maghiare. A murit la 13 martie 1968 în München.

1807. István Barankovics s-a născut la 13 decembrie 1906 în Polgar, un oraș din estul Ungariei, și a fost un important politician maghiar. S-a numărat printre creatorii Partidului Popular Creștin-Democrat din Ungaria, fiind liderul aripii de stânga, opusă conservatorilor. A făcut parte din parlamentul de la Budapesta până în 1948, când, refuzând să ia parte la un proces-spectacol ca martor al acuzării, s-a refugiat în occident. Între 1949-1950 a fost șeful biroului pentru refugiați maghiari din Salzburg, iar ulterior s-a stabilit în Statele Unite ale Americii, rămânând o voce marcantă a exilului est-european. A murit la 13 martie 1974, la New York.

1808. Gyula Borbándy, A magyar emigráció életrajza. 1945 - 1989, Mikes International, Olanda, 2006, p. 64.

1809. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 136.

1810. Gustav Hennyey s-a născut la 25 septembrie 1888 în Cluj, a absolvit Școala Militară din Budapesta în 1907 și a participat la operațiunile din Primul Război Mondial. În perioada interbelică a fost atașat militar al reprezentanțelor diplomatice maghiare din Paris, Belgrad și Atena. A făcut parte din conducerea politică și militară a Ungariei în cel de-al Doilea Război Mondial, fiind capturat de trupele britanice în 1945. După război, s-a stabilit la München, unde a murit în 1977.

1811. Marius Oprea, Șase feluri..., pp. 46-47.

1812. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 743736, volumul 1, f. 20.

1813. Dumitru Dobre, Personalități..., p. 124.

1814. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 743736, volumul 1, f. 57.

1815. De-a lungul carierei militare, a fost decorat cu Ordinul Coroana României cu spade, Crucea Comemorativă a Războiului 1916-1919 cu baretele Oituz și Tisa, Ordinul Coroana României clasa a IV-a cu spade și panglică de Virtutea Militară, Steaua României clasa a IV-a cu spade și panglică de Virtutea Militară, Coroana României clasa a III-a cu spade și panglică de Virtutea Militară, Crucea de Fier clasele I și II, Ordinul Mihai Viteazul clasa a III-a, Ordinul Steaua României clasa a III-a cu spade și panglică de Virtutea Militară. Ibidem, f. 35.

1816. Grupul, descoperit și anihilat de Securitatea Arad în 1949, ar fi fost format din Valeriu Bica (cel care a rămas la conducere după plecarea lui Neferu), Ana Matula, Ioan Laza, Toma Țurcan, Ilie Roman Gheorghe Stănescu și Dumitru Roitan. Ibidem, ff. 5-8.

1817. Documentele amintesc ambele denumiri, cu toate că mai des invocată este cea de a doua, dar fără nicio

legătură cu Mișcarea Legionară (de altfel, Neferu nu avea simpatii gardiste).

1818. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 743736, volumul 1, f. 160.

1819. Ibidem, f. 161.

1820. Ibidem, f. 165.

1821. Ibidem, f. 166.

1822. Idem, Fond SIE, dosarul 1403, ff. 113-129.

1823. Dumitru Dobre, Personalități..., p. 126.

1824. Hommage au Colonel Dumitru Neferu..., p. 7.

1825. Buletinul militar al ofițerilor și subofițerilor activi și de rezervă din exilul românesc, anul V, no. 10, octombrie 1957, p. 6.

1826. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 743736, volumul 1, f. 5.

1827. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 142.

1828. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 12, f. 50.

1829. Idem, Fond SIE, dosarul 677, f. 95.

1830. Versiunea este construită din mențiuni disparate și deducții personale, nefiind identificate rapoarte sau sinteze care să certifice acest scenariu.

1831. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 677, f. 95.

1832. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 9, f. 316.

1833. Neagu Cosma, op. cit., p. 253.

1834. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 677, f. 95.

1835. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 142.

1836. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 12, f. 97.

1837. Ibidem, f. 105.

1838. Idem, Fond SIE, dosarul 677, f. 95.

1839. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 12, f. 107.

1840. Ibidem, f. 104.

1841. Ion Rațiu, Jurnal..., volumul 2, pp. 299-300.

1842. Ibidem, pp. 295-296.

1843. Ibidem, p. 297.

1844. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 12, f. 110.

1845. Ion Rațiu, Jurnal..., volumul 2, p. 296.

1846. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 12, f. 115.

1847. Idem, Fond SIE, dosarul 677, f. 94.

1848. Neagu Cosma, op. cit., p. 253.

1849. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 677, f. 95.

1850. Ibidem, f. 96.

1851. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 3, f. 155.

1852. Ibidem, volumul 9, f. 150.

1853. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 142.

1854. Idem, Fond SIE, dosarul 677, f. 97.

1855. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 12, f. 3.

1856. Ibidem, ff. 119-120.

1857. Ioan Moina fusese recrutat de Securitate în 1953, cu ocazia Festivalului Internațional al Tineretului, și abandonat la scurtă vreme după eveniment. A fost reactivat în decembrie 1958 deoarece urma să plece într-un turneu în Europa occidentală. Ibidem, ff. 25-26.

1858. Ibidem, volumul 1, f. 34.

1859. Idem, Fond SIE, dosarul 677, f. 94.

1860. Stejărel Olaru, Agentul nostru..., passim.

1861. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 677, f. 97.

1862. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 12, f. 207.

1863. Ibidem, volumul 6, f. 167.

1864. Ibidem, volumul 12, f. 17.

1865. Ibidem, volumul 6, f. 173.

1866. Ibidem, volumul 9, f. 315.

1867. Ibidem, f. 316.

1868. Ibidem, volumul 3, f. 143.

1869. Ibidem, volumul 12, f. 316.

1870. Ibidem, volumul 3, ff. 199-200.

1871. Ibidem, f. 167.

1872. Ibidem, ff. 171-172.

1873. Ibidem, f. 139.

1874. Ibidem, volumul 1, ff. 30-32.

1875. Ibidem, volumul 3, ff. 24-25.

1876. Ibidem, volumul 12, f. 116.

1877. Ibidem, volumul 6, f. 3.

1878. Ibidem, volumul 9, f. 182.

1879. Dumitra Georgean zisă Doina s-a năsut la 31 mai 1906 în Cornetu-Mihăilești din județul Ilfov. Absolvise două clase primare și fusese ospătară, iar la momentul arestării era pensionară, locuind într-o încăpăre din Pasajul Englez de pe Calea Victoriei. A fost arestată la 2 august 1958 și condamnată la muncă silnică pe viață. A trecut prin închisorile Jilava, Văcărești și Miercurea Ciuc, fiind eliberată la 15 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

1880. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 183, f. 88.

1881. Ibidem, ff. 155-158.

1882. Ibidem, f. 127.

1883. Această idee era împărtășită și de contraspionajul comunist care vedea în activitatea religioasă catolică și în legăturile cu Sfântul Scaun o operațiune complexă de spionaj. În memoriile sale, generalul Neagu Cosma chiar afirma că "serviciile speciale ale Vaticanului s-au avântat în luptă fără complexe dar și fără scrupule, plasându-se net de o singură parte a baricadei - cea occidentală. Sfințiiile lor, cadre și agenți, și-au ridicat sutanele pentru a nu-i împiedica în goana lor după informații dar și după prozeleți, făcând o treabă temeinică, invocând permanent sprijinul divin, divinitate în numele căreia și acționau. Rețelele Vaticanului culegeau

informații, dar și îndemneau cum să se scape de comunismul pe care-l asemuiau cu satana, de aceea se impunea a fi combătut cu toate armele, inclusiv cele de foc”. Neagu Cosma, op. cit., p. 107.

1884. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 183, ff. 127-148.

1885. Ibidem, f. 115.

1886. Ibidem, ff. 117-118.

1887. Vasile Negrei, fost comandor de aviație, a fost recrutat în 1959 de către Securitate, primind numele conspirativ "Popescu Ion". Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 269.

1888. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 195.

1889. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

1890. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 677, f. 97.

1891. Ibidem, f. 96.

1892. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 5, f. 4.

1893. Ibidem, volumul 9, f. 311.

1894. Idem, Fond SIE, dosarul 677, f. 132.

1895. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 6, f. 4.

1896. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 79.

1897. Ibidem, f. 200.

1898. Ibidem, f. 249.

1899. Ibidem, f. 79.

1900. Idem, Fond Informativ, dosarul 195692, f. 8.

1901. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 199.

1902. Idem, Fond Informativ, dosarul 490500, volumul 1, f. 28.

1903. Marcel Silvestru Schmidt s-a născut la 1 ianuarie 1925 în comuna Băneasa din nordul capitalei. A fost producător și realizator de emisiuni în cadrul postului Radio Europa Liberă între 1957 și 1982. A murit la 30 martie 2007.

1904. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 183, f. 199.

1905. Idem, Fond Informativ, dosarul 490500, volumul 1, f. 28.

1906. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 82.

1907. Idem, Fond Informativ, dosarul 490500, volumul 1, f. 27.

1908. Ibidem, f. 27.

1909. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 79.

1910. Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 3, f. 163; Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 80.

1911. Idem, Fond Informativ, dosarul 490500, volumul 1, f. 3.

1912. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 82.

1913. Ibidem, f. 70.

1914. Ibidem, f. 78.

1915. Ibidem, f. 76.

1916. Ibidem, f. 96.

1917. Ibidem.

1918. Ibidem, f. 89.

1919. Nici unul dintre cei trei nu apar în listele de nume din Buletinele editate de MAI cu privire la cei care au părăsit clandestin țara.

1920. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 3, f. 163.

1921. Idem, Fond Informativ, dosarul 490500, volumul 1, f. 264.

1922. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 85.

1923. Ibidem, f. 193.

1924. Ibidem, f. 191.

1925. Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 27.

1926. Ibidem, volumul 3, f. 163.

1927. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 84.

1928. Era fratele lui Generaud Marie de la Paris. Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 293.

1929. Informatorul "Titi Georgescu" era, în realitate, Constantin Stanciu, născut la 18 ianuarie 1922 în comuna Crovu, absolvent al Școlii de Pilotaj din București și repartizat în timpul războiului la bazele de la Buzău, Ziliștea (unde l-a cunoscut pe Opran) și Turda. După 1945 a fost inginer chimist, ajungând șefyul serviciului energetic al Combinatul de Aluminiiu din Slatina. Ibidem, f. 238.

1930. Ibidem, f. 7.

1931. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 225.

1932. Ibidem, f. 179.

1933. Ibidem, ff. 230-231.

1934. Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 49.

1935. Ibidem, f. 26.

1936. Ibidem, f. 28.

1937. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 231.

1938. Ibidem, f. 236.

1939. Ibidem, f. 238.

1940. Dacă este adevărat scenariu, atunci Mihail Opran a ales calea fotocopierii pentru a nu lăsa Securității niciun document olograf original, care mai apoi ar fi putut să-l incrimineze.

1941. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 53.

1942. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 243.

1943. Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 53.

1944. Ibidem, f. 63.

1945. Ibidem, f. 52.

1946. Ibidem, f. 15.

1947. Ibidem, f. 62.

1948. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 267; Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 83.

1949. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 272.

1950. Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 138.

1951. Ibidem, f. 7.

1952. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 212.

1953. Ibidem, f. 215.

1954. Neagu Cosma, op. cit., pp. 248-249.
1955. Ana (sau Annie) și Dora Samuelly erau funcționare la Legația Britanică, respectivă Legația Americană din București, precum și agente secrete încă din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Au fost arestate în 1949 și condamnate la 15 ani de muncă silnică, respectivă 20 de ani de muncă silnică pentru spionaj în favoarea puterilor occidentale. Au fost eliberate în 1961 și li s-a permis să plece din țară. Informații din fișele matricole penale din AANP. Mulțumesc Clarei Mareș pentru informațiile oferite.
1956. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 21.
1957. Ibidem, f. 192.
1958. Ibidem, f. 127.
1959. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 222.
1960. Ibidem, f. 247.
1961. Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 197.
1962. Ibidem, f. 77.
1963. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 226.
1964. Ibidem, f. 197.
1965. Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 3.
1966. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 207; Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 14.
1967. Alexandru Pallada s-a născut la 18 mai 1909 în București.
1968. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 10.
1969. Ibidem, ff. 4-5.
1970. Ibidem, ff. 48-49.
1971. Idem, Fond SIE, dosarul 183, f. 204.
1972. "săracul de el, l-am... dus până la înmormântare, era... a murit." Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, cota R809.
1973. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 6, f. 5.
1974. Ibidem, f. 5.
1975. Ibidem, ff. 9-10.
1976. Ibidem, f. 38.
1977. Ibidem, volumul 9, f. 260.
1978. Ibidem, f. 240.
1979. Ibidem, volumul 6, f. 14.
1980. Ibidem, f. 16.
1981. Ibidem, f. 17.
1982. Ibidem, f. 18.
1983. Ibidem, volumul 12, f. 50.
1984. Ibidem, f. 16.
1985. Ibidem, f. 49.
1986. Ibidem, volumul 9, f. 57.
1987. Ibidem, f. 66.
1988. Ibidem, f. 30.
1989. Ibidem, f. 31.
1990. Ibidem, f. 32.
1991. Ibidem, volumul 12, f. 1.
1992. Ibidem, f. 3.
1993. Idem, Fond SIE, dosarul 677, f. 133.
1994. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 5, f. 8.
1995. Mama sa a fost singura rudă din țară pe care a revăzut-o până în 1977, când a revăzut-o la Viena, pentru trei zile, pe sora sa Zina. Belu, Zina-Maria, Undeva la o margine de lume, Editura Digital Data, Cluj-Napoca, 2001, p. 155.
1996. ACNSAS, Fond SIE, dosarul 677, f. 132.
1997. Idem, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 5, f. 6.
1998. Idem, Fond SIE, dosarul 677, f. 133.
1999. Ibidem, f. 99.
2000. Idem, Fond Informativ, dosarul 550435, volumul 3, f. 44.
2001. Ibidem, volumul 2, f. 300.
2002. Ibidem, f. 13.
2003. Ibidem, f. 34.
2004. Ibidem, f. 95.
2005. Ion Rațiu, Jurnal..., volumul 3, pp. 356-359.
2006. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., p. 91.
2007. Constantin "Coty" Abeles a fost instructor de zbor în perioada interbelică. După instaurarea comunismului, a fugit din țară, stabilindu-se inițial în Turcia și, ulterior, în Statele Unite ale Americii.
2008. Dumitru Dobre, Personalități..., p. 85.
2009. Oliviu Beldeanu, op. cit., p. 303.
2010. Dumitru Dobre, Personalități..., p. 85.
2011. Behçet Türkmen s-a născut în 1889 și a absolvit Academia Militară Turcă. A condus serviciul secret turc în intervalul 1953 - 1957, fiind ulterior numit ambasador la Bagdad și Stockholm. A murit în 1972. <https://www.mit.gov.tr/eng/must-biyog23.html>, accesat în data de 22 iulie 2021.
2012. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 597446, volumul 1, f. 221.
2013. Idem, Fond Informativ, dosarul 712333, f. 91.
2014. Ibidem, f. 226.
2015. Ibidem, f. 47.
2016. Idem, Fond Informativ, dosarul 632268, volumul 1, f. 28.
2017. Ibidem, volumul 5, f. 358.
2018. Idem, Fond SIE, dosarul 21393, f. 13.
2019. Idem, Fond Informativ, dosarul 310460, f. 147.
2020. Idem, Fond SIE, dosarul 21393, f. 14.
2021. Idem, Fond Informativ, dosarul 632268, volumul 5, f. 225.
2022. Idem, Fond Informativ, dosarul 310460, ff. 143-144.
2023. Idem, Fond Informativ, dosarul 632268, volumul 6, f. 11.

2024. <https://avis-deces.linternaute.com/nom/famille-rada>, accesat în data de 6 iunie 2021.

2025. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., pp. 76-103.

2026. Interviu cu Neagu Djuvara, realizat în 2016, arhiva autorului.

2027. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 6, f. 3.

2028. Neagu Cosma, op. cit., p. 253.

2029. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 551173, volumul 12, f. 16.

2030. Ibidem, f. 50.

2031. Idem, Fond SIE, dosar 214, ff. 3-4.

2032. Neagu Cosma, op. cit., p. 253.

2033. Urme pierdute, urme regăsite. Cazul Silviu Crăciunaș, ediție îngrijită de Dinu Zamfirescu, Dumitru Dobre și Iulia Moldovan. Studiu introductiv de Iulia Moldovan și Dumitru Dobre, Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc, Editura Militară, București, 2008, p. 24.

2034. ACNSAS, Fond Penal, dosarul 6957, volumul 8, f. 175.

2035. Idem, Fond Rețea, dosarul 303378, f. 100.

2036. Idem, Fond Penal, dosarul 6957, volumul 11, f. 13.

2037. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 1, ff. 2-4.

2038. Numele conspirativ al lui Dumitru Niculescu, născut la 26 octombrie 1905 în Oltenița, de profesie farmacist. A fost arestat la 28 mai 1950 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională pentru că "a scris la gazeta art. contra Guvernului RPR". A fost închis la Aiud, Poarta Albă, Valea Neagră, Baia Sprie, Gherla, Caransebeș, Galați și Jilava, fiind eliberat la 24 mai 1960, prin expirarea pedepsei. Informații din fișele matricole penale din AANP. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 1, f. 250.

2039. Ibidem, f. 5.

2040. Idem, Fond Rețea, dosarul 303378, f. 4.

2041. Idem, Fond Informativ, dosarul 329902, volumul 1, f. 124.

2042. Magda Vasiliu avea numele conspirativ "Ioana Popescu", iar sub identitatea "Câmpeanu" se afla Vasile Ciobanu. Idem, Fond Rețea, dosarul 303378, f. 108; Ibidem, f. 99.

2043. Ibidem, f. 144.

2044. Ibidem, f. 147.

2045. Ibidem, f. 11.

2046. Ibidem, f. 19.

2047. Idem, Fond SIE, dosarul 21565, f. 127; Idem, Fond Rețea, dosarul 303378, f. 6.

2048. Ibidem, f. 12.

2049. Ibidem, f. 56.

2050. Ibidem, f. 24.

2051. Ibidem, f. 20.

2052. Ibidem, ff. 21-22.

2053. Ibidem, f. 1.

2054. Idem, Fond SIE, dosarul 21565, ff. 129-131.

2055. Idem, Fond SIE, dosarul 1403, f. 59.

2056. Ibidem, ff. 2-4.

2057. Idem, Fond SIE, dosarul 2248, f. 8.

2058. Ibidem, f. 10.

2059. Idem, Fond Penal, dosarul 7727, volumul 1, passim.

2060. Idem, Fond Informativ, dosarul 139313, volumul 1, f. 21.

2061. Ibidem, f. 436.

2062. Idem, Fond SIE, dosarul 1403, volumul 2, ff. 20-21.

2063. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., p. 418.

2064. ACNSAS, Fond MFI, dosarul 76471 - Iași, copertă.

2065. Idem, Fond SIE, dosarul 5757, f. 11.

2066. Idem, Fond Informativ, dosarul 712871, f. 3.

2067. Neagu Djuvara, op. cit., p. 432.

2068. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 195692, f. 22.

2069. Interviu realizat în 2021 cu Anton de Cos, nepot de soră al lui Gelu Belu, arhiva autorului.

2070. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 195692, f. 22.

2071. Idem, Fond Informativ, dosarul 937501, ff. 34-35.

2072. Ibidem.

2073. Idem, Fond Informativ, dosarul 0501396, f. 33.

2074. Traian Golea (editor), op. cit., p. 104.

2075. Ion Ioanid, op. cit., p. 230.

2076. Ibidem, p. 231.

2077. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 555601, f. 16.

2078. Traian Golea (editor), op. cit., p. 147.

2079. <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/1989-anul-care-a-schimbata-lumea/doamne-in-temnitele-comuniste-ileana-samoila-eu-cel-putin-sunt-sincera-si-spun-nu-pot-sa-i-iert-nu-pot-259455>, accesat în data de 22 iulie 2021.

2080. Traian Golea (editor), op. cit., p. 112.

2081. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 471223, f. 29.

2082. Traian Golea (editor), op. cit., p. 88.

2083. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 555601, f. 26.

2084. Idem, Fond Informativ, dosarul 937501, f. 26.

2085. Idem, Fond Informativ, dosarul 0501396, f. 1.

2086. <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/1989-anul-care-a-schimbata-lumea/doamne-in-temnitele-comuniste-ileana-samoila-eu-cel-putin-sunt-sincera-si-spun-nu-pot-sa-i-iert-nu-pot-259455>, accesat în data de 22 iulie 2021.

2087. Traian Golea (editor), op. cit., pp. 88-89.

2088. Interviu cu Anton Ventzel, fiul Paulei Ventzel, realizat în 2016, arhiva autorului.

2089. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 471223, f. 13.

2090. Idem, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 3, f. 318.

2091. Ion Ioanid, op. cit., pp. 197-198.

2092. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 30.

2093. Ibidem, f. 151.
2094. Mircea Tănase, op. cit., p. 328.
2095. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 361225, volumul 2, f. 176.
2096. Traian Golea (editor), op. cit., p. 148.
2097. ACNSAS, Fond Informativ, dosarul 360801, f. 72.
2098. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 73.
2099. Traian Golea (editor), op. cit., p. 239.
2100. Neagu Djuvara, Amintiri din pribegie..., p. 84.
2101. Traian Golea (editor), op. cit., p. 298
2102. Neagu Cosma, op. cit., p. 196.
2103. Ibidem, p. 151.
2104. P. Sigma, "Pe marginea proceselor <<Bandelor de spioni din R.P.R.>>", în Buletinul militar al ofițerilor și sub-ofițerilor activi și de rezervă din exilul românesc, Anul II, no 3, martie 1954, p. 16.
2105. Neagu Cosma, op. cit., p. 167
2106. Ibidem, p. 150
2107. Ibidem, p. 15.
2108. Stejărel Olaru, Cei cinci care..., pp. 5-6.
2109. Hommage au Colonel Dumitru Neferu..., p. 20.
2110. Scânteia, nr. 2219, anul XXI, 13 decembrie 1951, p. 1.
2111. Ibidem, p. 3.
2112. Ibidem, p. 4.
2113. Scânteia, nr. 2220, anul XXI, 14 decembrie 1951, p. 3.
2114. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p.155
2115. P. Sigma, "Pe marginea proceselor...", p. 17.
2116. Dan Ivanovici, "Liberarea înseamnă luptă și sacrificii", în Buletinul militar al ofițerilor și sub-ofițerilor activi și de rezervă din exilul românesc, Anul II, no 3, martie 1954, p. 18
2117. Ioan Ciarnău, Vânătoarea de spioni..., p. 69.
2118. Ibidem, p. 92.